Journal of Interdisciplinary Social Development (JISDIADP)

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 - มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 Vol.4 No.1 - January - February 2026

ISSN : 2822-1060 (Online)

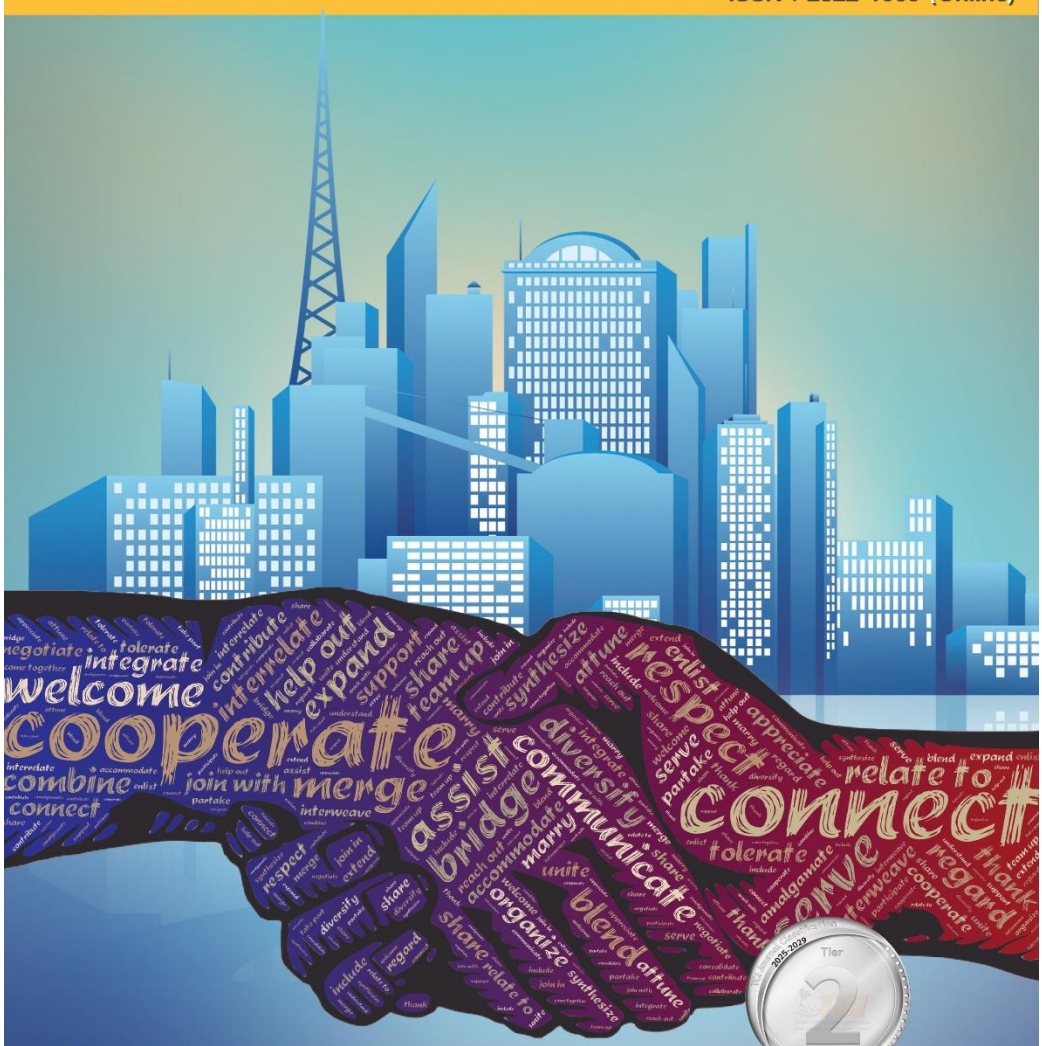

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าต่างคำ อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย

DR.KET Institute of Academic Development and Promotion 1 M.12, Laothangkham Sub-district, Phonphisai District, Nong Khai Province, 43120, Thailand. Tel. +66610186156, +66 42 650099

Email: ketsada.iadp@gmail.com

Facebook: https://www.facebook.com/photo/?fbid=683892851318394&set=a.683893031318376

Website: https://iadp-institute.org/index.html

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

Journal of Interdisciplinary Social Development

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569)

Vol 4 No.1 (January - February 2026)

ISSN : 2822-1060 (Online)

_**********_

☞วัตถุประสงค์

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา ศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)
ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

☞ เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 082-9356452
E-mail : journalsocialdevelopment@gmail.com

☞ ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
E-mail: zumsa_17@hotmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-9833-4759
Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=Ex2SJ-8AAAAJ&hl=th

☞ บรรณาธิการ

พระครูสุตสารบัณฑิต, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

☞ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตู้ทองคำ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเสด็จ กองแกน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.
นักวิชาการอิสระ
พระครูสุทธิเมธาวัฒน์, ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ฐิติวัสส์ หมั่นกิจ
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

☞ **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

ดวงใจ บุญโยง
สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ

☞ **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

วรรณภา บุปผาโสภา
โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11
e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

☞ **ฝ่ายกฎหมาย**

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

☞ **พิสูจน์อักษร**

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **ออกแบบปก**

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

☞ **จัดรูปเล่ม**

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **พิมพ์ที่**

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิตอล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์) ปีพุทธศักราช 2569 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ มีเนื้อหาสาระของบทความที่หลากหลาย วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสาร ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ **(ก)**

บทบรรณาธิการ **(ช)**

สารบัญ **(ซ)**

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 STEPS LEARNING MODEL) **1-18**

A DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING SKILLS IN THE QUANTITATIVE DATA ANALYSIS AND PRESENTATION IN THE BASIC MATHEMATICS SUBJECT, MATHAYOMSUKSA 6 STUDENTS, USING A CONSTRUCTIVIST LEARNING MANAGEMENT WITH COOPERATIVE LEARNING USING STAD TECHNIQUES (C-STAD 5 STEPS LEARNING MODEL)

วัฒนา ประสานทอง

ทักษะทางสังคมของสามเณร: ต้นทุนและความท้าทายในการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย **19-39**

SOCIAL SKILLS OF NOVICE MONKS: COSTS AND CHALLENGES IN ORGANIZING EDUCATION WITHIN THE THAI SANGHA

พระมหาประวิทย์ จำนิล และ พระมหาเกรียงศักดิ์ วิถีชัย

SURVEY ON THE CURRENT SITUATION OF SATISFACTION WITH THE COURSE 'TRADITIONAL CHINESE CULTURE' IN GUANGXI UNIVERSITY OF FOREIGN LANGUAGES **40-57**

Junlin Wu

การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 58-72

A STUDY OF COMPETENCY IN DIGITAL ERA OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS AFFECTING THE TEACHING EFFICIENCY OF TEACHERS IN SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

อารียา มากหลาย และ ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล

กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล 73-93

THE STRATEGIES FOR DEVELOPING SPA BUSINESS TO BE THE THAI WORLD CLASS SPA BUSINESS

แอนนา รัตนคช, สมเกียรติ สายธนู, ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี และ อภิวัฒน์ สมาธิ

INVESTIGATE THE IMPACTS OF FISCAL POLICY ON HUMAN CAPITAL AND ECONOMIC GROWTH IN THE OPTIMAL CONTROL APPROACH 94-125

Piyasiri Kongwiriyapisal, Warinthorn Maneerat and Adirek Vajrapatkul

RELATIONSHIP BETWEEN DATABASE COURSE DIFFICULTY AND STUDENT PROFESSIONAL INTERESTS: AN EMPIRICAL STUDY AT GUFL, CHINA 126-142

Liu Zhang

BEYOND BRACKETING: ESSENCE AND INTERNAL COHERENCE AS THE CORE OF RELIGIOUS PHENOMENOLOGY 143-156

Mohammad Manzoor Malik

THE INFLUENCING FACTORS AND MECHANISMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN SHAANXI PROVINCE, CHINA 157-173

Lili Liu and Jun Jiang

ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 174-188

THE TEACHING SKILLS TO STRENGTHEN ANTI-CORRUPTION VALUES AMONG MONKS TEACHING MORALITY AT MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, SIRINDHORNRAJAVIDYALAYA CAMPUS

บานชื่น นักการเรียน, พระมหาธนภัทร อภิชาโน, ไชยถนอม หาระสาย และ พระมหาวีระชาติ โปธา

การจัดการภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย–กัมพูชา: บทเรียนทางยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย 189-210

MANAGEMENT OF SECURITY THREATS ALONG THE THAI–CAMBODIAN BORDER: STRATEGIC LESSONS AND POLICY RECOMMENDATIONS

เกียรติเฉลิม รักษ์งาม

การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี 211-225

A STUDY OF LOCAL CURRICULUM MANAGEMENT GUIDELINES INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES FROM THE ROCKET FESTIVAL IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE UDON THANI MUNICIPALITY

พระมหาอำพล ธนปญฺโญ (ชัยสารี), พระครูอโสกภัทรวงศ์ นิรุตฺติเมธี (เกริกเกียรติ ไพศาลเจริญลาภ), พระครูสมุห์กฤติพิสิฐ กิตฺติธมฺโม (จ่าพันธ์), พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวณฺโณ (จำนงค์ ผมไผ), พระภาวนาวัชรมุนี (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย) และ พระวรศานต์ วรธมฺโม (วัฒนวงศ์)

การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย 226-239

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE PROBLEM-SOLVING SKILLS THROUGH LEARNING MANAGEMENT BASED ON STEM EDUCATION FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS

พัทฐรินทร์ โลหา, โสภาพร ลุนสำโรง และ ปิยาพร คงทรัพย์สินสิริ

THE RELATIONSHIP BETWEEN PLACE PERCEPTION, IMMERSION EXPERIENCE, AND TOURIST BEHAVIORAL INTENTION: A CASE STUDY OF YUNNAN CULTURAL TOURISM PRODUCTS 240-255
Xu Lijiao and Siridech Kumsuprom

การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 256-274
INTEGRATING THE PRINCIPLES OF INTEGRITY TO PROMOTE CONSTRUCTIVE DEMOCRATIC GOVERNANCE IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
พระมหาอดิศักดิ์ คเวสโก (ฉีดอิ่ม) และ พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะซิ่ม)

THE ANALYSIS OF STORYTELLING AND VISUAL LANGUAGE IN ZHANG YIMOU'S MARTIAL ARTS FILMS 275-295
Xu Lijiao and Siridech Kumsuprom

EDUCATION LEADERSHIP STRATEGIES FOR ENHANCING EDUCATION QUALITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PINGDINGSHAN CITY, CHINA 296-303
Yan xiang and Prapai Sridama

แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการ โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ 304-321
GUIDELINES OF AGRICULTURAL LEARNING MANAGEMENT FOR ENLISTED SOLDIERS OF TAHARN PUN- DEE PROJECT IN PHICHIT PREECHAKORN MILITARY CAMP, CHIANG DAO DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE
ยุทธิวัฒน์ เพ็ชรวงศ์, ปรมินทร์ นาระทะ, ผานิตย์ นาขยัน และ รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย

การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ 322-336
DEVELOPMENT OF THE PROCESS OF TRANSFERRING KNOWLEDGE OF CREATIVE PALM LEAF MANUSCRIPT WRAPPING TO YOUTH IN PHRAE PROVINCE
พรหมเรศ แก้วโมลา, รวีโรจน์ ศรีคำภา และ อภิชา สุขจีน

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 337-353

ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER PATHUMTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

ดิเรก พรสีมา, ธนพลอยสิริ สิริบรรสพ และ นงลักษณ์ งามขำ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา 354-365

A STUDY EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-EFFICACY PERCEPTIONS AND PROFESSIONAL COMPETENCE AMONG FOURTH-YEAR STUDENT TEACHERS AT SCHOOL OF EDUCATION, UNIVERSITY OF PHAYAO

น้ำฝน กันมา และ วิลาวัลย์ สมยาโรน

ความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล 366-381

THE JOB SATISFACTION AND WORK PERFORMANCE TOWARDS ORGANIZATIONAL TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ERA

เลอ กวง, นภาวรรณ เนตรประดิษฐ์ และ พิชาภพ พันธุ์แพ

บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 382-397

THE ROLE OF CREATIVE LEADERSHIP AMONG PRIMARY SCHOOL ADMINISTRATORS. AFFILIATED WITH THE NAKHONRATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ภัทรฤทัย ลุนสำโรง

การพัฒนาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 398-416

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE PRODUCT DESIGN ABILITY BY INVENTIONS, OBJECTS, APPLIANCES OF PROJECT-BASED LEARNING OF GRADE 5 STUDENTS IN NETWORK GROUP NO.14 (PHA TAEM) UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ภารดี บิลชัย, สมร ทวีบุญ และ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม

BEYOND TRUTHFULNESS: A KANTIAN APPROACH TO ETHICAL ADVERTISING 417-434

Yunmei Wang and Mohammad Manzoor Malik

เข็มทิศหกทิศของกระบวนทัศน์การวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ 435-454

THE SIX-DIRECTIONAL COMPASS OF RESEARCH PARADIGMS IN THE CONTEXT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND SOCIAL SCIENCES

ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย, อนันต์ ธรรมชาลัย, ปรัชญา ปิยะมโนธรรม และ ตรีลุพธ์ ธูปกระจ่าง

การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย 455-472

THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE BUDDHISM-RELATED COMMUNICATION ACTIVITIES AND KNOWLEDGE TO PROMOTE MEDIA LITERACY AMONG THAI YOUTH

ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง, นพวรรณ ทะวะลัย, ภุชงค์ มัชฌิโม และ บุญรัตน์ อุตส่าห์

AN EVALUATION ANALYSIS OF THE GREEN OFFICE MANAGEMENT SYSTEM WITH LOW CARBON EMISSIONS AT THE COLLEGE OF MANAGEMENT, UNIVERSITY OF PHAYAO 473-495
Penpim Phuangsuwan, Supaprawat Siripipatthanakul, Siriporn Praesri, Sakchai Nirunthawee and Sakaoduean Watpong

อิทธิพลของการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย 496-511
THE INFLUENCE OF MEDIA EXPOSURE AND MEDIA LITERACY ON THE POLITICAL COMMUNICATION BEHAVIOR OF THE PEOPLE IN THE LOWER NORTHERN REGION OF THAILAND
อธิวัฒน์ สอนเนย และ ธนบดี แจ่มแจ้ง

การนำเสนอสื่อส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในประเทศไทย 512-521
MEDIA PRESENTATION AND ITS INFLUENCE ON VOTERS' DECISION-MAKING IN THAILAND
พระสมุห์บัว ทีปธมฺโม, พระครูเกษมวัชรดิตถ์, มะลิ ทิพพ์ประจง, ชนิสรา หิรัญตระกูล, ณัฏฐพัชร์ งดงาม และ พระครูสิริสุตโสภณ จนฺทโสภโณ (จำเนียร คำสุข)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ 522-543
INNOVATIVE LEADERSHIP AFFECTING THE LEARNING ORGANIZATION OF EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE OF SAMUTPRAKAN
ทองกร ดูสันเทียะ และ คึกฤทธิ์ ศิลาลาย

แนวทางการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด 544-559
MARKETING MANAGEMENT GUIDELINES FOR TOURISM AND PRODUCT OF BAN KHLONG YAI COMMUNITY, KHLONG YAI SUBDISTRICT, LAEM NGOP DISTRICT, TRAT PROVINCE
อัณณ์สุชา ทองลา และ บุษรา บรรจงการ

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 560-577

RELATIONSHIP BETWEEN POSITIVE PSYCHOLOGICAL CAPITAL AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF TEACHERS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

ปภาดา แซมลำเจียก และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน 578-591

ACTIVE LEARNING AND THE DEVELOPMENT OF 21ST-CENTURY SKILLS AMONG LEARNERS

เทอดเกียรติ ยามโสภา

การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร 592-603

THE PROCESS OF DEVELOPING AN INNOVATIVE COMMUNITY NETWORK FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE. BASED ON BIODIVERSITY AND LOCAL WISDOM IN PHICHIT PROVINCE

วิชิต ชัยยาจนะ, นพวรรณ์ ไชยชนะ, พระครูสิริปริยัตโยดม (เมธี ไวยุวัฒน์), พระใบฎีกาสมคิด นาถสีโล และ พระครูวิวิธธวัชชัย (ขวัญชัย วรปุญโญ)

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 604-618

THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING STUDENTS' LEARNING BEHAVIORS IN PRIMARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

ภัททภูมิ นามอินทร์ และ พระราชวชิรญาณเมธี

A SEMIOTIC STUDY ON THE VISUAL RECONSTRUCTION OF XUNPU WOMEN IN CONTEMPORARY MEDIA CONTEXTS 619-640
Chen Rui-rui, Arnuphap Chantaramporn and Phuvanart Rattanarungsikul

THE IMPACT OF SERVICE QUALITY ON CUSTOMER LOYALTY TOWARD FOOD DELIVERY APPLICATIONS SERVICES IN MUEANG CHIANG MAI: THE MEDIATING ROLE OF CUSTOMER SATISFACTION 641-665
Pongsiri Kamkankaew, Phithagorn Thanitbenjasith, Phatcharapron Limpiaongkhanan, Vachiraporn Phattarowas, Phiched Thanin, Surakit Khumwongpin and Wiraporn Jeesorn

กายหายไข้ ใจหายทุกข์ 666-679
HEALING THE BODY, RELIEVING THE MIND FROM SUFFERING
พระครูสัทธาธรรมาภิรม ปสนฺโน (แซ่ตั้ง), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ

ผลกระทบของการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อสมรรถนะการขับขี่และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน 680-694
THE EFFECTS OF MEDICAL CANNABIS USE ON DRIVING PERFORMANCE AND POLICY IMPLICATIONS FOR ROAD SAFETY
ดลชาย ไมเคิล จิรสันติ์, ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง และ ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี

ADAPTATION OF THAI SMES UNDER GEOPOLITICAL CHANGES 695-720
Jitsirisuriyamata jit jakkawantong, Pongsiri Kamkankaew and Suteera Sribenjachot

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด 721-742
THE ROLE OF THE ECCLESIASTICAL OFFICIALS' SANGHA ADMINISTRATION IN DHAMMAYUT SANGHA ADMINISTRATIVE AREA, ROI ET PROVINCE
พระมหาอมรเทพ อมรธมฺโม (บุตรน้อย) และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 743-766

PARTICIPATION IN PROMOTING MONASTIC AFFAIRS BY LOCAL LEADERS PHAYAKKHAPHUM PHISAI DISTRICT, MAHA SARAKHAM PROVINCE

พระเมืองมินทร์ ถาวรจิตฺโต (ใจดี) และ พระครูกิตติวราทร

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF TOMATO SUPPLY CHAIN MANAGEMENT IN THAILAND 767-800

Thiraphong Suksanniran, Pongsiri Kamkankaew and Phithagorn Thanibenjasith

รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 801-816

EFFECTIVE ORGANIZATIONAL CULTURE MODEL FOR SECONDARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

มณีรัตน์ พงษ์ลุน และ พระราชวชิรญาณเมธี

การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 817-830

EFFECTS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT ON TEACHERS AS LEARNING PERSONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

ลดาวัลย์ รวิยะวงศ์ และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่

รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 831-850

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT MODEL FOR ADMINISTRATORS OF PRIMARY EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

สุวารินน์ ศตสังวัตสร์ และ พระราชวชิรญาณเมธี

NAVIGATING THE DIGITAL LANDSCAPE WITH A COMPREHENSIVE REVIEW: CHALLENGES AND LIMITATIONS OF THE TECHNOLOGY ACCEPTANCE MODEL 851-907
Pongsiri Kamkankaew

การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน 908-919
POLICY COLLABORATION FOR SUSTAINABLE SMART CITY DEVELOPMENT
พระครูสันติพนาทร และ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ

การบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนการสอนภาษาบาลี: แนวทางส่งเสริมสมาธิและปัญญาตามหลักอิทธิบาท 4 920-937
AI INTEGRATION IN PALI LANGUAGE EDUCATION: ENHANCING CONCENTRATION AND WISDOM THROUGH THE FOUR IDDHIPADAS
พระมหาอธิวัฒน์ วรจกฺโก (ทองขาว), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ

กลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน 938-954
STRATEGIES AND APPROACHES FOR SELF-REGULATED LEARNING OF TEACHER STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN VUCA WORLD
วรรณากร พรประเสริฐ

ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย 955-971
FACTORS OF ORGANIZATIONAL HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT AFFECTING THE MANAGERIAL COMPETENCY OF PRIMARY-LEVEL EXECUTIVE OFFICERS IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN THAILAND
ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย, อนันต์ ธรรมชาลัย, ธีรเดช สนองทวีพร, ปรัชญา ปิยะมโนธรรม และ เสนีย์ พวงยาณี

กรรมทีปนี เล่ม 1 972-986
KAMMADĪPANĪ, VOLUME I
พระมหาอธิวัฒน์ วรจกฺโก (ทองขาว), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ

DEVELOPMENT GUIDELINES OF OPERATIONAL COMPETENCY FOR ADMINISTRATIVE STAFF IN NANNING UNIVERSITY 987-1002
Zhao Chunyan, Nuttamon Punchatree and Savitri Chitbanchong

A MENTAL HEALTH SERVICE MODEL OF CHINESE HIGHER VOCATIONAL COLLEGE STUDENTS IN HENAN PROVINCE 1003-1026
Jie Wei, Thada Siththada and Suttipong Boonphadung

การศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ 1027-1042
MOTIONS INFLUENCING THE PURCHASE DECISION OF DIGITAL SAVINGS LOTTERY IN CHAIYAPHUM PROVINCE
ศิวพร กองมา และ ปราณี เอี่ยมลออภักดี

INSIGHTS FROM THE MANDARIN DUCK LACQUER BOX OF MARQUIS YI OF ZENG FOR CONTEMPORARY JEWELRY DESIGN 1043-1059
Meihe Pu and Watanapun Krutasaen

HUMAN RESOURCES MANAGEMENT MODEL OF TEACHING STAFF FOR ETHNIC AREA UNIVERSITIES IN GUIZHOU PROVINCE, CHINA 1060-1078
Xiulian Yu and Suttipong Boonphadung

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน ของธนาคารออมสิน ในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ 1079-1094
FACTORS AFFECTING THE DECISION TO USE PEOPLE'S BANK CREDIT SERVICES OF THE GOVERNMENT SAVINGS BANK IN CHAIYAPHUM PROVINCE
กนกรัตน์ บำรุงหมู่ และ สุทธาวรรณ ซาโต้

พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขต ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 1095-1111
PEOPLE'S BEHAVIOR TOWARDS LOCAL ELECTIONS IN TALAT KHWAN SUBDISTRICT, NONTHABURI PROVINCE
สุกนต์ธี สุขเกื้อ

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 1112-1125
DIGITAL TECHNOLOGY UTILIZATION FOR DEVELOPING FUTURE EDUCATIONAL LEADERSHIP SKILLS OF MASTER'S DEGREE STUDENTS IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง และ อาทิฐยา วรนิตย์

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 1126-1144
THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY TO INCREASE THE EFFICIENCY OF CHIANG RAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFICCE 3
ธวัชชัย จันติ๊บ และ ธิดาวัลย์ อุ่นกอง

THE IMPACT OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP ON EMPLOYEE PERFORMANCE: THE MEDIATING ROLE OF HRM 1145-1164
Fengrong Shi and Preecha wararatchai

WORKING MOTIVATION OF ADMINISTRATIVE STAFFAT NANNING UNIVERSITY 1165-1178
Chunting Liu, Nuttamon Punchatree, Pong Horadal3 and Man Klaysuwan

การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูงโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 1179-1197
GENERAL ADMINISTRATION IN SCHOOLS BASED ON CONCEPT OF HIGHER-ORDER THINKING SKILLS OF MAUNG KHUKHAN NETWORK SCHOOLS UNDER SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3
สุติมา สีดาพันธ์, สุรางคนา มัณยานนท์ และ สมหมาย สร้อยนาคพงษ์

การสะท้อนของสังคมยุคใหม่ต่อการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน 1198-1207

THE REFLECTION OF MODERN SOCIETY ON THE USE OF TECHNOLOGY BY MONKS IN THE CONTEMPORARY ERA

พระครูสิริสุตโสภณ จนฺทโสภโณ (จำเนียร คำสุข), ณัฏฐพัชร์ งดงาม, จิรายุ มูลมาก, มะลิ ทิพพ์ประจง, วิชิต ไชยชนะ และ นพวรรณ์ ไชยชนะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการ สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม 1208-1222

THE FACTORS AFFECTIONG THE GENERAL AFFAIRE OF THE OFFICE OT THE CLERK, MAHA SARAKHAM PORVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

มนฤดี พรมลัง, สมเกียรติ เกียรติเจริญ และ ธัณฏิกานต์ คำวิเศษธนธรณ์

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม: กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย 1223-1242

FACTORS RELATED TO THE PERFORMANCE EFFICIENCY OF POLICE OFFICERS IN THE CRIME PREVENTION AND SUPPRESSION DIVISION: A CASE STUDY OF BANGKOK NOI METROPOLITAN POLICE STATION

ธนะวุฒิ ภูอ่าง และ นัทนิชา โชติพิทยานนท์

ความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง 1243-1259

PERCEPTIONS OF COMPENSATION AMONG GOVERNMENT OFFICIALS IN THAILAND'S LAND DEVELOPMENT, CENTRAL ADMINISTRATION

วิชิตา สกุลแก้ว และ ลดาวัลย์ ไข่คำ

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ 1260-1279

RELATIONSHIPS BETWEEN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMISTRATORS AND JOB SATISFACTION OF TEACHERSUNDER THE SECONDARY EDUCATIONALSERVICE AREA OFFICE TRANG KRABI

นวลอนงค์ ฟุ้งเฟื่อง

ความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค 1280-1291

CITIZEN SATISFACTION IN PATHUM THANI PROVINCE WITH THE 30-BAHT UNIVERSAL HEALTHCARE POLICY

สฤษฎ์ แพ่งพิพัฒน์

การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 1292-1322

A STUDY OF PRIORITY NEEDS FOR PARTICIPATORY MANAGEMENT IN ENHANCING SAFETY IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS

นุตประวีณ์ ภัครวัฒอังกูร และ กฤษดา ผ่องพิทยา

ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 1323-1335

RELATIONSHIP BETWEEN TEACHERS' PERCEPTIONS OF CREATIVE ORGANIZATIONAL CLIMATE AND TEACHERS' INNOVATIVE BEHAVIOR UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

กฤษฎ์บวร ปรีดาเสรีวงศ์ และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสารรายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ 1336-1353

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND COMMUNICATION ABILITY IN THAI LANGUAGE SUBJECT USING THE 5 E INQUIRY-BASED LEARNING MANAGEMENT FOR PRATHOM 2 STUDENTS IN THE SENANG BURAPHA SCHOOL CLUSTER, AMNAT CHAROEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

จินตหรา เมืองจันทร์, สมร ทวีบุญ และ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม

ความไม่เท่าเทียม: ทิศทางและแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย 1354-1369

INEQUALITY: DIRECTIONS AND TRENDS IN DRIVING INEQUALITY POLICY IN THAI SOCIETY

พระครูสุทธิเมธาวัฒน์ (สุทธิพจน์ สัพโส), ชาตรี สุขสบาย, สุเทพ สุวีรางกูร และ นัสชนะ ล่างช้าง

ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” 1370-1383

A HAPPY LIFE MUST BE AWAKENED AT... “BO-DHI”

พระครูวิหารกิจจานุยุต

การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร 1384-1401

POLITICAL PARTICIPATION AND DEMOCRATIC CITIZENSHIP AFFECTING THE DECISION TO VOTE IN THE GENERAL ELECTION OF MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES: A CASE STUDY OF SAI MAI DISTRICT, BANGKOK

ไชยวรรธน์ จันทร์เติบ, ธนกฤต โพธิ์เงิน และ วิทยา สุจริตธนารักษ์

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร 1402-1420

STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM ON THE CONCEPT OF GLOBAL CITIZENSHIP OF SCHOOL LAK MUANG CO-CAMPUS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SISAKET YASOTHON

ศศิธร แสงดา และ เมธาวี โชติชัยพงศ์

คณิตศาสตร์เบื้องหลังความเที่ยง: ทำไมจึงใช้ KR-20 กับ Cronbach’s Alpha แทนกันได้ 1421-1436

THE MATHEMATICAL FOUNDATIONS OF RELIABILITY: WHY KR-20 AND CRONBACH’S ALPHA CAN BE USED INTERCHANGEABLY

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์

สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง 2572) คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา 1437-1453

PROBLEMS AND DEVELOPMENT NEEDS OF THE DOCTOR OF PHILOSOPHY PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION (REVISED CURRICULUM B.E. 2572 [2029]), FACULTY OF EDUCATION, NAKHON RATCHASIMA COLLEGE

กฤษฎา วัฒนศักดิ์, ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง, อนิรุทธิ์ สมเสาร์, วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม และ จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง

หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ 1454-1468

THE PRINCIPLE OF SELF-RELIANCE IN BUDDHISM AND THE CONCEPT OF SUFFICIENCY ECONOMY ACCORDING TO HIS MAJESTY THE KING'S INITIATIVE

ปุญจ์ษรณ์ ยิ่งธนาทร

กลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง: การสังเคราะห์ 1469-1490

MECHANISMS OF YOGA AND QIGONG ON PSYCHOLOGICAL FLEXIBILITY IN STROKE SURVIVORS: RESEARCH SYNTHESIS

ฐาวรี ขันสำโรง, ประภาเพ็ญ สุวรรณ, วิราสิริริ์ วสีวีรสิวิ์, เจตต์ชัญญา บุญเฉลียว, พงศ์พันธุ์ สุริยงค์ และ บัว ฤดูบัว

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 1491-1513

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 STEPS LEARNING MODEL)*

A DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING SKILLS IN THE QUANTITATIVE DATA ANALYSIS AND PRESENTATION IN THE BASIC MATHEMATICS SUBJECT, MATHAYOMSUKSA 6 STUDENTS, USING A CONSTRUCTIVIST LEARNING MANAGEMENT WITH COOPERATIVE LEARNING USING STAD TECHNIQUES (C-STAD 5 STEPS LEARNING MODEL)

วัฒนา ประสานทอง

Wattana Prasanthong

โรงเรียนวิทยานุกูลนารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์

Wittayanukulnari School, Phetchabun Secondary Educational Service Area Office, Thailand

Corresponding Author's Email: kruwat3820@gmail.com

วันที่รับบทความ : 18 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 28 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 30 ธันวาคม 2568

Received 18 December 2025; Revised 28 December 2025; Accepted 30 December 2025

Citation:

*วัฒนา ประสานทอง. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณรายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 STEPS LEARNING MODEL). วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1-18.

Wattana Prasanthong. (2026). A Development Of Critical Thinking Skills In The Quantitative Data Analysis And Presentation In The Basic Mathematics Subject, Mathayomsuksa 6 Students, Using A Constructivist Learning Management With Cooperative Learning Using Stad Techniques (C-STAD 5 STEPS LEARNING MODEL). Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1-18.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) 2) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ฯ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการเรียนรู้ฯ และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนโดยใช้แผนการเรียนรู้ฯ การวิจัย มี 3 ระยะ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามระยะการวิจัย ได้แก่ ระยะที่ 1 พัฒนาแผนการเรียนรู้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เจาะจงเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 2 ศึกษาประสิทธิภาพแผนการเรียนรู้ เจาะจงเลือกจากนักเรียน จำนวน 41 คน และระยะที่ 3 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจ จากประชากร 351 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ G*Power Version 3.1.9.4 ได้จำนวน 44 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามประเมินความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้ แบบทดสอบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า

1) พัฒนาแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความรู้เดิมและสร้างสถานการณ์ท้าทาย ขั้นที่ 2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 การฝึกฝนและตรวจสอบความเข้าใจ ขั้นที่ 4 การประเมินผล และขั้นที่ 5 สะท้อนผลการเรียนรู้และเชื่อมโยงสู่บริบทจริง และแผนการเรียนรู้นี้มีคุณภาพในระดับมากที่สุด

2) แผนการเรียนรู้นี้นี้มีประสิทธิภาพที่ 82.23/80.38

3) หลังเรียนด้วยแผนการเรียนรู้นี้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้แผนการเรียนรู้นี้ในระดับมาก

คำสำคัญ: การคิดเชิงวิพากษ์, การเรียนรู้แบบร่วมมือ, คอนสตรัคติวิสต์, แผนการเรียนรู้, เทคนิค STAD

Abstract

This research and development aimed to 1) develop a learning plan on the quantitative data analysis and presentation in the basic mathematics subject, mathayomsuksa 6 students by constructivist learning management with collaborative learning using STAD techniques (C-STAD 5 Steps Learning Model, 2) study the efficiency of this learning plan, 3) compare learning achievement of students before and after learning using this learning plan, and 4) study of students' satisfaction with using this learning plan. The research had 3 phases. The population and sample are divided according to the phases as follows: Phase 1 develop a learning plan, Key informant groups using purposive sampling to 9 qualified persons, Phase 2 study the efficiency of learning plan, using purposive sampling to 41 student samples, Phase 3 study of academic achievement and satisfaction, determined samples by G*Power Version 3.1.9.4 to 44 student samples with group sampling. The research instruments include interview forms, learning plan suitability assessment questionnaires, tests, and satisfaction questionnaires. Data were analyzed by content analysis, percentages, means, standard deviations, and a dependent t-test.

The research results found that:

1) The learning plan on the quantitative data analysis and presentation in the basic mathematics subject by organizing constructivist learning together with collaborative learning using STAD techniques had 5 steps: step 1: activate prior knowledge; step 2: knowledge construction; step 3: practice & peer teaching; step 4: assessment; step 5: reflection & transfer. The suitability of this learning plan was at the highest level.

2) The efficiency of this learning plan was 82.23/80.38.

3) After studying with this learning plan, students' academic achievements were significantly higher than before at the 0.05 level of significance.

4) Students were highly satisfied with this learning plan.

Keywords: Critical Thinking, Collaborative Learning, Constructivist, Learning Plan, STAD Techniques

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษาขั้นที่สำคัญที่สุดคือการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะช่วยเชื่อมโยงสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้สอดรับกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและการประกอบการด้านอื่นๆ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดีขึ้น (มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2566)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีกรอบและทิศทางในการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้ คุณธรรม จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยที่มีความรู้ เจตคติ และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพสู่การศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นกลุ่มสาระที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิด การสร้างสรรค์ มีเหตุผล แบบแผน และคิดเป็นระบบ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (รุ่งฤดี ศิริบุรี, 2561; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) สอดคล้องกับผลการประเมินการรู้วิทยาศาสตร์ของ PISA 2002 (Programmed for International Student Assessment) ที่พบว่าประเทศไทยมีผลการรู้วิทยาศาสตร์อยู่ในลำดับที่ 54 จาก 64 ประเทศ นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ 394 คะแนน ด้านวิทยาศาสตร์ 409 คะแนน และด้านการอ่าน 379 คะแนน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) (คณิตศาสตร์ 472 คะแนน ด้านวิทยาศาสตร์ 485 คะแนน และด้านการอ่าน 476 คะแนน) ทุกด้าน ชี้ให้เห็นว่านักเรียนไทยยังมีความรู้และทักษะที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562; ทิพย์สุดา สรณะ ปิยะธิดา ปัญญา และไพศาล วรคำ, 2566)

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนวิทยานุกูลนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ จากรายงานการประเมินตนเอง (Self -Assessment Report : SAR) ปีการศึกษา 2566 ผลการดำเนินงานมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบปัญหาการจัดการเรียนการสอนด้านการคิดขั้นสูง (Hier Order Thinking) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ โดยเฉพาะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) ที่จำเป็นต่อการนำมาใช้ในการจัดกระทำกับข้อมูล พบว่านักเรียนไม่สามารถเรียบเรียงความคิดหรือบรรยายขั้นตอนวิธีการทางคณิตศาสตร์ มีผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ประกอบกับผลการทดสอบระดับชาติ O-NET ในรายวิชาคณิตศาสตร์ 2 ปีย้อนหลัง ปีการศึกษา 2565 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 33.57 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (35.40) และปีการศึกษา 2566 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 34.23 และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (36.77) เช่นเดียวกัน (รายงานการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนวิทยานุกูลนารี, 2567)

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนวิทยานุกูลนารี ดังที่กล่าวมาเป็นผลมาจากครูผู้สอนขาดการเตรียมเนื้อหาและไม่มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) แบบระบบกลุ่มสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการคิด และออกแบบวางแผนเรียนรู้ร่วมกัน บรรยากาศการเรียนรู้มีความตึงเครียด ครูใช้แบบเรียนเป็นหลัก ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดมากเกินไป ขาดการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับถ่ายทอดความรู้ทางคณิตศาสตร์ และขาดการฝึกทักษะในกระบวนการระบบวิธีคิด และทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่นำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการกลุ่มตามแนวคิดทฤษฎีกลุ่มสรรค์สร้างนิยม (Constructivism) ที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองร่วมกันในแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เรียนรู้ร่วมกัน คิดแก้ปัญหาร่วมกัน หรือเรียนรู้แบบร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมภาคภูมิใจผลงาน เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนตลอดเวลา (Active Learning) (ราตรี บุญเกลี้ยง, 2567; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือกัน (Student Teams Achievement Divisions: STAD) จัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มคละกันทั้งนักเรียนที่เรียนเก่ง ปานกลาง และ

อ่อนอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นการจูงใจให้ผู้เรียนกระตือรือร้น กล้าแสดงออก และช่วยเหลือกันในการทำความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ (ทิศนา แขมมณี, 2562)

การจัดการเรียนรู้ตามแบบคอนสตรัคติวิสต์กับกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD เป็นกระบวนการที่นักเรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ภายในสมองกับกระบวนการทางสังคม เป็นการสร้างความรู้จากสติปัญญาและสังคมควบคู่กันไป โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่ม 3-6 คน โดยสมาชิกภายในกลุ่มมีความสามารถทางการเรียนที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยนักเรียนที่เรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 1-4 คน และนักเรียนที่เรียนอ่อน 1 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อเป้าหมายของกลุ่ม กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น กล้าแสดงออกและช่วยเหลือทำความเข้าใจเนื้อหา ตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน ได้มโนทัศน์ความคิดใหม่นำไปสู่การแก้ปัญหาที่เป็นเป้าหมายของกลุ่ม (ทิศนา แขมมณี, 2562)

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์คณิตศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model)

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model)

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์

พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model)

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนโดยใช้แผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model)

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีหลักการในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี และการสื่อสาร ตามตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้แกนกลาง การวิจัยนี้มุ่งเน้นกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในหน่วยการเรียนรู้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อให้เกิดการหาแนวทางในการแก้ปัญหา การสื่อสาร การเชื่อมโยง การให้เหตุผล และการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

2. การจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) เป็นกระบวนการที่นักเรียนต้องจัดกระทำกับข้อมูล ไม่เพียงแต่รับข้อมูลเข้ามาแล้วเกิดการเรียนรู้จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในสมอง (Internal Mental Interactive) แล้ว ยังเป็นกระบวนการทางสังคมอีกด้วย การจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์จึงเป็นการสร้างความรู้ที่เป็นกระบวนการทั้งทางด้านสติปัญญาและสังคมควบคู่กันไป (ทิศนา แขมมณี, 2562)

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (Student Teams Achievement Divisions) เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองร่วมกันแบบกลุ่มสัมพันธ์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อย 3-6 คน โดยสมาชิกภายในกลุ่มมีความสามารถทางการเรียนที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยนักเรียนที่เรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 1-4 คน และนักเรียนที่เรียนอ่อน 1 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อเป้าหมายของกลุ่ม (ทิศนา แขมมณี, 2562)

4. การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเชิงซ้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์และการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD (เยาวรัช ทองเสริม, 2567) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีประสิทธิภาพ

83.57/84.78 และตามแนวการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD มีประสิทธิภาพ 83.90/84.33 โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทั้ง 2 แบบ ไม่แตกต่างกัน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และด้านความคงทนต่อการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ร้อยละ 16.89 และต่อการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ร้อยละ 18.11

5. การวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องอัตราส่วน สัดส่วน และร้อยละระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับวิธีเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (นิพนธ์ ฝ่ายบุญ และอุไร ซิรัมย์, 2566) ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.96/88.00 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (3) ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M=4.17, S.D.= 0.94)

6. การวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับวิธีเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (สิริราช ถูกดี และพรรณวิไล ดอกไม้, 2565) ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.16/82.10 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีระดับความพึงพอใจต่อการเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M=4.19)

7. การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับกลวิธี STAR ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ภัทรพร คล้ายสมบูรณ์, 2565) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

8. การวิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง การบวก ลบ คูณ หาร พหุนาม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (จันทร์ ติยะวงศ์, 2564) ผลการวิจัย พบว่าการจัดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพที่ 83.00/75.00 มีขั้นการสอน 8 ขั้น (การนำเสนอบทเรียน, การแบ่งกลุ่มคละความสามารถ, การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม, การทดสอบย่อย, การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปความรู้ในกลุ่ม, การนาเสนอหน้าชั้นเรียน, การทดสอบหลังเรียน, และการสรุป โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูง

กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (M=4.63)

9. การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง อสมการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ปิยะพร นิตยารส, 2562) ที่พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.83/82.31 มีดัชนีประสิทธิผลที่ 0.7209 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสาคำญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนที่เรียนมีความพึงพอในระดับมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ที่บูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เข้าใจในเนื้อหาที่เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตรงตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามระยะการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 พัฒนาแผนการเรียนรู้ เรื่องการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) ผู้วิจัยได้เจาะจงเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 9 คน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการสอนคณิตศาสตร์ 3 คน ด้านการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ 2 คน ด้านการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ 2 คน และด้านการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD จำนวน 2 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และใช้ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดียวกันนี้ในการประเมินความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้

ระยะที่ 2 ศึกษาประสิทธิภาพแผนการเรียนรู้ (E1/E2) เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้

แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากข้อกำหนดของการหาประสิทธิภาพแผนการเรียนรู้ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 41 คน แบ่งเป็น กลุ่มตัวอย่างสำหรับการหาประสิทธิภาพแบบรายบุคคล 3 คน แบบกลุ่ม 10 คน แบบภาคสนาม 30 คน สุ่มตัวอย่างเจาะจงเลือกจากนักเรียนที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

ระยะที่ 3 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียน ประชากรเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 351 คน จาก 10 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดจากโปรแกรมซอฟท์แวร์คอมพิวเตอร์ G*Power Version 3.1.9.2 (Faul, Erdfelder, Buchner, & Lang, 2009) สำหรับการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ Dependent t-test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 กำหนดอำนาจทดสอบ (Power of test) ที่ 0.95 และกำหนดขนาดอิทธิพล (Effect Size) จากค่าเสนอแนะของ Cohen (Cohen, 1992) ในขนาดอิทธิพลขนาดกลาง (Medium Effect Size) ที่ 0.54 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 44 คน โดยสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) จำนวน 4 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.80

2.2 แบบสอบถามสำหรับประเมินความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้ 10 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.88

2.3 แผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สังเคราะห์ขึ้นจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยต้องมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีขึ้นไป (3.51 คะแนน)

2.4 แบบทดสอบความรู้สำหรับวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.87 มีค่าความยากง่ายรายข้ออยู่ระหว่าง 0.30-0.87 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.31-0.77 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.83

2.5 แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

3. การเก็บรวมรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนาแผนการเรียนรู้

3.2 พัฒนาแผนการเรียนรู้โดยสังเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์และการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD แล้วนำแผนการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการประเมินความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

3.3 เก็บข้อมูลการหาประสิทธิภาพและพัฒนาแผนการเรียนรู้ ในกลุ่มตัวอย่างแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลและพัฒนาแผนการเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3.4 เก็บข้อมูลทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน ในกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ พร้อมนี้ได้เก็บข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนมีต่อการเรียนด้วยแผนการนี้ด้วย

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบ ตรวจสอบข้อมูล ตีความและสร้างบทสรุป

4.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าสถิติทดสอบที (Dependent t-test) และค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความรู้เดิมและสร้างสถานการณ์ท้าทาย โดยครูนำเสนอสถานการณ์ปัญหากระตุ้นการคิดให้นักเรียนแสดงความรู้ ความคิดเห็น หรือประสบการณ์เดิม ขั้นที่ 2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยการมีส่วนร่วม โดยนักเรียนทำงานร่วมคิดแก้ปัญหากลุ่มย่อย ครูให้คำแนะนำแต่ไม่บอกคำตอบโดยตรง ขั้นที่ 3 การฝึกฝนและตรวจสอบความเข้าใจ นักเรียนฝึกฝนหรือทดลองทำแบบฝึกหัดทด้วยการประยุกต์ความรู้ นักเรียนภายในกลุ่มสอนกันเอง หากมีสมาชิกไม่เข้าใจ

ครูให้คำแนะนำรายบุคคลและกลุ่ม ขั้นที่ 4 การประเมินผล นักเรียนทำแบบทดสอบรายบุคคล เพื่อประเมินความเข้าใจ คะแนนจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนหน้าเพื่อศึกษาพัฒนาการในการเรียนรู้ และ ขั้นที่ 5 สะท้อนผลการเรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่บริบทจริง นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปความรู้และนำเสนอ ครูตั้งคำถามให้นักเรียนเชื่อมโยงกับชีวิตจริง นักเรียนสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเขียนหรือสนทนา แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (M=4.54)

2. ประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) มีประสิทธิภาพที่ 82.23/80.38 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน (n=30)

รายการ	**คะแนนการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน (ทดสอบ 3 ครั้ง ครั้งละ 50 คะแนน รวม 150 คะแนน)**	**คะแนนทดสอบหลังเรียน 50 คะแนน**
คะแนนเฉลี่ย	123.35	40.19
ร้อยละ	82.23	80.38
E_1/E_2 = 82.23/80.38		

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพที่ 82.23/80.38

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แผนการเรียนรู้หลังเรียน (M=41.11, S.D.=1.68) สูงกว่าก่อนเรียน (M=23.28, S.D.=4.01) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แผนการเรียนรู้ เรื่องการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ก่อนและหลังเรียน (50 คะแนน) (n=44)

กลุ่มตัวอย่าง	M	S.D.	$\bar{d}$	$s_{\bar{d}}$	df	t	*p-value (1-tailed)*
ก่อนทดลอง	23.28	4.01	17.83	0.34	43	52.44	0.01*
หลังทดลอง	41.11	1.68					

*$P<0.05$

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 44 คน ที่เรียนโดยใช้แผนการเรียนนี้ มีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนที่ 41.11 คะแนน (S.D.=1.68) สูงกว่าก่อนเรียนที่คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนที่ 23.28 คะแนน (S.D.=4.01) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีความพึงพอใจในภาพรวมในระดับมาก (M=4.31, S.D.=0.31)

อภิปรายผล

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความรู้เดิมและสร้างสถานการณ์ท้าทาย ขั้นที่ 2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 การฝึกฝนและตรวจสอบความเข้าใจ ขั้นที่ 4 การประเมินผล และขั้นที่ 5 สะท้อนผลการเรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่บริบทจริง แผนการจัดการเรียนรู้นี้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (M=4.54) สอดคล้องกับที่มีหลักการในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี และการสื่อสาร ตามตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้แกนกลาง(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560; สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561) นำมาบูรณาการกระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิด

ทฤษฎีกลุ่มสรรค์สร้างนิยมที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองร่วมกันแบบกลุ่มสัมพันธ์ และแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือกันด้วยเทคนิค STAD ในเนื้อหาของวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ทิศนา แขมมณี, 2562) และสอดคล้องกับการศึกษาของ จันทร์ ติยะวงศ์ (2564) ที่ศึกษาผลการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง การบวก ลบ คูณ หาร พหุนามที่มีขั้นการสอน 8 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การนำเสนอบทเรียน ขั้นที่ 2 การแบ่งกลุ่มคละความสามารถ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ขั้นที่ 4 การทดสอบย่อย ขั้นที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปความรู้ในกลุ่ม ขั้นที่ 6 การนาเสนอหน้าชั้นเรียน ขั้นที่ 7 การทดสอบหลังเรียน และขั้นที่ 8 การสรุปคะแนนก้าวหน้าและประกาศรางวัล

2. แผนการเรียนนี้มีประสิทธิภาพที่ 82.23/80.38 และมีเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะมีการปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนจากการนำข้อสังเกตุพฤติกรรมการเรียนและข้อเสนอแนะของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมยิ่งขึ้นทำให้แผนการสอนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ เยาวรัช ทองเสริม (2567) พบว่า การจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์และการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ที่มีประสิทธิภาพที่ 83.57/84.78 และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิพนธ์ ฝ่ายบุญ และอุไร ซิรัมย์ (2566) ที่พบผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับวิธีเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีประสิทธิภาพที่ 90.96/88.00 อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สิริราช ถูกดี และพรรณวิไล ดอกไม้ (2565) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับวิธีเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีประสิทธิภาพที่ 83.16/82.10

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการเรียนนี้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับการศึกษาของ เยาวรัช ทองเสริม (2567) สิริราช ถูกดี และพรรณวิไล ดอกไม้ (2565) และนิพนธ์ ฝ่ายบุญ และอุไร ซิรัมย์ (2566) ที่พบว่าหลังเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้แผนการเรียนรู้นี้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะแผนการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบและรายละเอียดของแผนการเรียนครบถ้วนโดยเฉพาะขั้นตอนและกิจกรรม และองค์ประกอบของแผนการเรียน สอดคล้องกับ

การศึกษาของ เยาวรัช ทองเสริม (2567) สิริราช ถูกดี และพรรณวิไล ดอกไม้ (2565) และ นิพนธ์ ฝ่ายบุญ และอุไร ชิรัมย์ (2566) ที่พบว่าหลังเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

แผนการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความรู้เดิมและสร้างสถานการณ์ท้าทาย ขั้นที่ 2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 การฝึกฝนและตรวจสอบความเข้าใจ ขั้นที่ 4 การประเมินผล และขั้นที่ 5 สะท้อนผลการเรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่บริบทจริง กำหนดเป็นกรอบองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

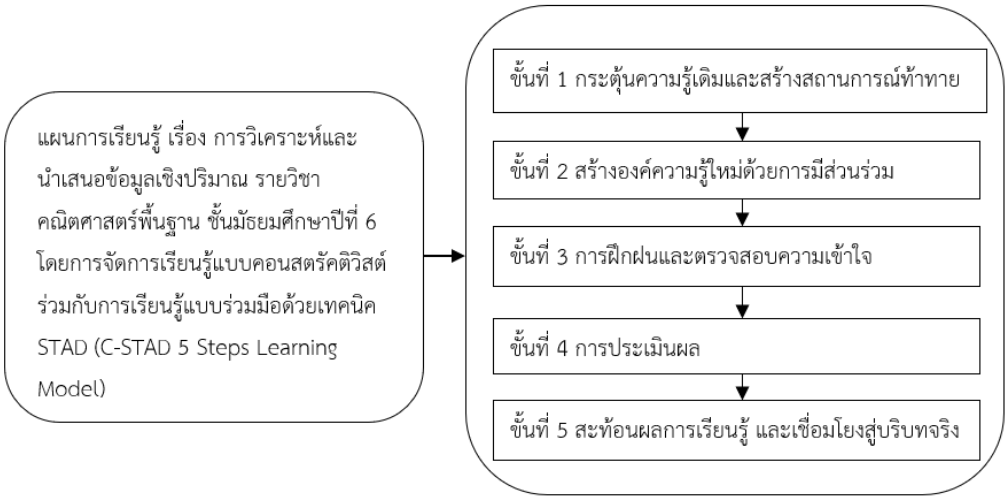

ภาพที่ 1 กรอบองค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เรื่อง การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ รายวิชาคณิตศาสตร์คณิตศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดทำเป็นแผนการเรียนรู้โดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการ

เรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (C-STAD 5 Steps Learning Model) ได้ 5 ขั้นตอน จากผลการวิจัยสามารถนำแผนการเรียนรู้นี้มาใช้เสริมสร้างทักษะการการคิดเชิงวิพากษ์ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นได้ ผู้วิจัยจะนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้นี้ไปใช้ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ของทุกหน่วยการเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์เบื้องต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทุกหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชานี้ ผู้วิจัยมี**ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** โดยก่อนนำแผนการเรียนรู้นี้ไปประยุกต์ใช้จะต้องจำทำรายละเอียดของแผนการเรียนรู้ให้ชัดเจนครบถ้วน จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน **ในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาถึงการพัฒนาหลักสูตรหรือรูปแบบการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ ด้วยการบบูรณาการการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD หรือแนวคิดทฤษฎีอื่นๆ ร่มด้วย เพื่อเป็นการยกระดับการบวนการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จันทร์ ติยะวงศ์. (2564) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง การบวก ลบ คูณ หาร พหุนาม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 10(1), 34-45.

ทิพย์สุดา สรณะ ปิยะธิดา ปัญญา และไพศาล วรคำ. (2566). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะของครูด้านการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาการคานวณ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 13(2), 20-31.

ทิศนา แขมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิพนธ์ ฝ่ายบุญ และอุไร ซิรัมย์. (2566). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วน สัดส่วนและร้อยละระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับวิธีเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD, 6(2), 663-680.

ปิยะพร นิตยารส. (2562). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง อสมการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ในปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตรศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฝ่ายงานวิชาการโรงเรียนวิทยานุกูลนารี. (2567). รายงานการประเมินตนเองประจำปีการศึกษา 2566 ของโรงเรียนวิทยานุกูลนารี. เพชรบูรณ์: โรงเรียนวิทยานุกูลนารี.

ภัทรพร คล้ายสมบูรณ์. (2565). ผลของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับกลวิธีSTAR ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. (2566). ความเป็นมาและระบบการจัดการศึกษาไทย. นราธิวาส: มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.

เยาวรัช ทองเสริม. (2567). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเชิงซ้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์และการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(3), 312-335.

ราตรี บุญเกลี้ยง. (2567). การพัฒนารูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้รายวิชาวิทยาการคำนวณ โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์. วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ, 4(1), 267-286.

รุงฤดี ศิริบุรี. (2561). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องสถิติชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สิริราช ถูกดี และพรรณวิไล ดอกไม้. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับวิธีเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 16(3), 270-280.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

Cohen, A. (1992). Antecedents of Organizational Commitment across Occupational Group: A. Meta-Analysis. Journal of Organizational Behavior, 92(13), 539-554.

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A. G. (2009). Statistical power analysis using G* Power 3.1: Tests for correlation and regression analysis. Behavior research methods, 41(4), 1149-1160.

ทักษะทางสังคมของสามเณร: ต้นทุนและความท้าทายในการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย*

SOCIAL SKILLS OF NOVICE MONKS: COSTS AND CHALLENGES IN ORGANIZING EDUCATION WITHIN THE THAI SANGHA

พระมหาประวิทย์ จำนิล[1] และ พระมหาเกรียงศักดิ์ วิถีชัย[2]

Phramaha Prawit Jamnil[1] and Phramaha Kriangsak Witheechai[2]

[1]โรงเรียนวชิรมกุฏ

[1]Wachira School, Thailand

[2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: pravit.jamnil@gmail.com

วันที่รับบทความ : 14 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 4 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 มกราคม 2569

Received 14 November 2025; Revised 4 January 2026; Accepted 6 January 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์สถาบันการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยในการบูรณาการทุนทางสังคม วิถีชีวิตตามวัฒนธรรมชาวพุทธ และหลักศีลธรรมในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของสามเณร สถานศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยมีบริบทเฉพาะที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในวัดและชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะ เช่น ความมีวินัย ความเรียบง่าย และคุณธรรมจริยธรรม วัดยังมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางของชุมชนที่ส่งเสริมความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการเรียนรู้ทางสังคม จึงเป็นพื้นที่ธรรมชาติในการฝึกทักษะทางสังคมของสามเณรผ่านการดำรงชีวิตประจำวันและกิจกรรมของวัด อย่างไรก็ตาม

Citation:

* พระมหาประวิทย์ จำนิล และ พระมหาเกรียงศักดิ์ วิถีชัย. (2569). ทักษะทางสังคมของสามเณร: ต้นทุนและความท้าทายในการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 19-39.

Phramaha Prawit Jamnil and Phramaha Kriangsak Witheechai. (2026). Social Skills Of Novice Monks: Costs And Challenges In Organizing Education Within The Thai Sangha. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 19-39.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความท้าทายหลักอยู่ที่การประสานระหว่างกรอบจารีตและศีลธรรมของวัดกับความต้องการของสามเณรในวัยเยาว์ที่อยู่ระหว่างการค้นหาตนเอง ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับตัวและแรงจูงใจในการศึกษาต่อในเพศบรรพชิต การพัฒนาทักษะทางสังคมจึงควรอาศัยแนวทางเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างหลักศีลธรรมและทักษะชีวิตร่วมสมัย บทความเสนอว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานของการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมให้แก่สามเณรได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากสถาบันการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยสามารถบูรณาการทุนทางสังคม วัฒนธรรม และพุทธธรรมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ก็จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อโลกสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ทักษะทางสังคม, การจัดการศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรม, สามเณร, การศึกษาคณะสงฆ์ไทย, วัดและชุมชน

Abstract

This article aims to analyze the educational institutions of the Thai monastic community in integrating social capital, Buddhist cultural lifestyles, and moral principles into the educational process to promote social skills among novice monks. Monastic educational institutions in Thailand have unique contexts in which students reside in temples and communities, which serve as important social capital in developing characteristics such as discipline, simplicity, and moral ethics. Temples also play a significant role as community centers that foster trust, cooperation, and social learning, making them natural environments for novice monks to practice social skills through their daily lives and temple activities. However, the main challenge lies in reconciling traditional and moral frameworks of the temple with the needs of young novices who are in the process of self-discovery, which may affect their adaptation and motivation to continue their monastic studies. The development of social skills should therefore employ an integrated approach that links core teachings with practical learning, in order to create a balance between moral principles and

contemporary life skills. The article proposes that Buddhist principles can be applied as foundations for organizing activities or curricula to effectively develop life and social skills among novice monks. If educational institutions of the Thai monastic community can successfully integrate social capital, culture, and Buddhist teachings in a balanced manner, it will help elevate the quality of education to sustainably meet the demands of the modern world.

Keywords: Social skills, Educational management, Pariyattidhamma schools, Novice monks, Thai Sangha education, Temples and communities

บทนำ

โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาพื้นฐานของรัฐ (ควาภาพงษ์, ชนาธิป, 2564) ในสถานการณ์ปัจจุบันโรงเรียนพยายามปรับบริหารงานวิชาการให้สอดรับบริบทเทคโนโลยีและนโยบาย Thailand 4.0 ขณะเดียวกันระบบการศึกษาปริยัติธรรมเชื่อมโยงกับระบบการศึกษาทั่วไปของรัฐและใช้กรอบไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน. การปรับบริหารงาน ระบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องได้รับการชี้แนะแนวทางเพื่อให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในยุค Thailand 4.0 (พระมหาอรรถชัย ญาณธโร และคณะ 2563) โรงเรียนมีภาคีที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายในการดำเนินงานในฐานะกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้อำนวยการ เจ้าอาวาส คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษา พยายามนำกรอบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขามาเป็นขบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (พนัด ด้วงติลี และคณะ 2567). ความจำเป็นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้บริหารคือบุคคลสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพในการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับทิศทาง Thailand 4.0 เพื่อจัดการการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้มีประสิทธิภาพ ความซับซ้อนของความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่มทำให้การประสานนโยบาย อุดมการณ์ และการปฏิบัติจริงเป็นความท้าทายสำหรับการตัดสินใจเชิงบริหาร (ธวัชชัย แก้วสิงห์ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์ 2561) นอกจากนั้นบริบทความเชื่อมโยงกับระบบการศึกษาของรัฐคณะสงฆ์จึงต้องพิจารณาบูรณาการทั้งมิติศาสนาและมิติระบบการศึกษาแห่งชาติ (ควาภาพงษ์ ชนาธิป 2021)

ความสำคัญของทักษะทางสังคมในการปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้รับการยอมรับมากขึ้นในภาคส่วนต่าง ๆ เนื่องจากทักษะเหล่านี้จำเป็นสำหรับการสื่อสารการทำงานร่วมกันและการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพในบริบทของโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทักษะทางสังคมไม่เพียง แต่ช่วยเพิ่มโอกาสในการทำงานของแต่ละบุคคล แต่ยังนำไปสู่ความสามัคคีและความก้าวหน้าของสังคมด้วย นอกจากนี้ทักษะทางสังคมเช่นการสื่อสารความเป็นผู้นำและความสามารถในการปรับตัวมีความสำคัญต่อความสำเร็จในอาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการธนาคารและการสื่อสารโทรคมนาคม (Fagoulis & Phillips, 2011) หลายหน่วยงานให้ความสำคัญกับทักษะเหล่านี้ในระหว่างกระบวนการจ้างงานและพัฒนาพนักงาน ซึ่งบ่งชี้ถึงความสำคัญในการบรรลุเป้าหมายทางวิชาชีพ (Fagoulis & Phillips, 2011) การรวมการสอนอย่างเป็นทางการในทักษะทางสังคมเข้ากับหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคตในตลาดงานที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว (**Васильев** & Petkova, 2025)

ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยในการยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของชุมชนในการเผชิญกับความท้าทายระดับโลกเช่นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Kaur et al., 2024) การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์แบบองค์รวมได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของแต่ละบุคคลและความก้าวหน้าทางสังคมดังที่เน้นจากการค้นพบ OECD (Miyamoto et al., 2015) ในทางกลับกัน ในขณะที่การเน้นทักษะทางสังคมมีความสำคัญ แต่บางคนโต้แย้งว่าทักษะและความรู้ทางเทคนิคยังคงมีความสำคัญเท่าเทียมกันในการนำทางโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บ่งชี้ว่าแนวทางที่สมดุลในการพัฒนาทักษะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปรับตัวที่ครอบคลุม

บทความนี้มุ่งศึกษาต้นทุนผู้เรียนในระบบการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย ซึ่งได้แก่ สามเณร เมื่อบวชเป็นสามเณรการใช้ชีวิตย่อมแตกต่างจากเยาวชนทั่วไปที่อยู่กับครอบครัว การปรับตัวให้อยู่ได้กับสังคมที่มีจำนวนสมาชิกใหม่และใหญ่กว่าเดิม ภายใต้กฎระเบียบของวัดวินัยทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตัวภายใต้รูปแบบวัฒธรรมวิถีวัดในสังคมไทย เป็นกรอบที่ยึดเป็นแนวปฏิบัติของสามเณร ซึ่งชีวิตนั้นยึดโยงกับสังคม จิตวิญญาณ ความคาดหวังทางสังคมและกฎระเบียบ ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายสำหรับสามเณรในการใช้ชีวิตอยู่ในวิถีวัฒนธรรมวัดไทย แต่สิ่งเหล่านี้ช่วยหล่อหลอมทักษะทางสังคมให้กับสามเณรได้อีกทางหนึ่ง ดังคำอธิบายของพระสวัสดิ์ เฉดอิ้ม

“เมื่อบรรพชาแล้ว สามเณรต้องจากบ้านเพื่ออาศัยในวัด....จากที่เคยอยู่กับพ่อแม่พี่น้องต้องมาอยู่วัด ท่ามกลาง ผู้ที่ไม่คุ้นเคย ความเกรงกลัว ความวิตกกังวล ความรู้สึกหวั่นไหว และความรู้สึกอ้างว้างเดียวดายย่อมเกิดขึ้นแน่นอน... เมื่อมีใครทำให้ไม่พอใจหรือถูกดุ หรือมีความทุกข์ใจ ต้องการจะออกจากวัด....ก็ไม่สามารถทำได้เช่นเด็กทั่วไป จึงทำให้เกิด ความเครียดได้ง่าย การเป็นสามเณรจึงต้องมีความอดทนสูง ต้องรู้จักปรับตัว...” (พระสวัสดิ์ เฉิดอิ้ม, 2548: 57-58)

ดังนั้น การใช้ชีวิตในเพศบรรพชิตของสามเณรในสภาพแวดล้อมวิถีวัดเป็นพื้นที่เรียนรู้ในชีวิตจริงที่จะพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเฉพาะการปรับตัวให้สามารถอยู่กับคนมากมายและหลากหลายได้อย่างมีความสุข วิถีปฏิบัติแบบวัดนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าสภาพแวดล้อมเหล่านี้ช่วยยกระดับทักษะทางสังคมสำหรับสามเณรอย่างไร ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้สามเณรไม่สามารถยกระดับทักษะทางสังคมภายใต้บริบทดังกล่าว จนบางครั้งยอมแพ้จนต้องลาสิกขาไป อีกทั้งรูปแบบปฏิบัติในวิถีวัดนั้นควรได้รับการปรับปรุงอย่างไรที่จะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับสามเณรสามารถเรียนรู้และนำมาปรับใช้ในชีวิตเมื่อพวกเขาเติมโตขึ้น จึงเป็นโจทก์ท้าทายสำหรับสถานศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยในฐานะสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการให้ทั้งความรู้และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ดีขึ้นไปพร้อมกัน ภายใต้ต้นทุนที่เป็นวัฒนธรรมปฏิบัติแบบวัดในสังคมไทย บทความนี้จึงสนใจที่จะนำเสนอ บทบาทต้นทุนทางสังคมของผู้เรียนสถานศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย ที่โอบล้อมด้วยบริบทของของวัดและชุมชนในฐานะ “ทุนทางสังคม” คุณลักษณะของผู้เรียน เช่น ความมีวินัย เรียบง่าย แต่ขาดประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งเสริม/จำกัดการสร้างทักษะทางสังคมของสามเณร ในขณะเดียวกันบทความนี้ยังสะท้อนความท้าทายของสถาบันการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยในการบูรณาการต้นทุนทางสังคม วิถีปฏิบัติในวัฒนธรรมชาวพุทธ ตลอดจนหลักศีลธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติของสามเณร ให้เขามาออกแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับสามเณรได้อย่างไร และควรมีการปรับปรุงอย่างไรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัดและชุมชนในฐานะทุนทางสังคมที่เป็นพื้นที่ฝึกทักษะทางสังคมของสามเณร

วัดมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางสังคมภายในชุมชนโดยการส่งเสริมความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายสังคมพวกเขาทำหน้าที่เป็นศูนย์สำคัญสำหรับการโต้ตอบ

ทางสังคมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสนับสนุนชุมชนซึ่งมีส่วนช่วยในการเป็นอยู่ที่ดีโดยรวมและความสามัคคีส่วนต่อไปนี้สรุปวิธีการต่าง ๆ ที่วัดช่วยเพิ่มทุนทางสังคม วัดทำหน้าที่เป็นพื้นที่รวบรวมชุมชนอำนวยความสะดวกในการโต้ตอบทางสังคมระหว่างกลุ่มที่หลากหลายซึ่งจะช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความร่วมมือ(Ito et al., 2017) (Tiwari & Vij, 2024) ทั้งยังเปิดพื้นที่ในการจัดกิจกรรมและพิธีกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ร่วม ทั้งยังมีบทบาทเป็นศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้ทรัพยากรและเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดี(Pornsiripongse et al., 2014) แนวทางนี้ไม่เพียง แต่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างความผูกพันระหว่างรุ่นภายในชุมชน(Pornsiripongse et al., 2014) นอกจากนั้นวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์การศึกษารักษามรดกทางวัฒนธรรมและส่งคุณค่าที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม(Tiwari & Vij, 2024) จึงถือได้ว่าวัดมีบทบาทในการช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงานร่วมกันของชุมชนและการพัฒนาทุนทางสังคม(Rabaioli & Vilpoux, 2018)

วัดไทยหลายวัดมีบทบาทในการทำหน้าที่สถานที่ให้การศึกษาและถ่ายทอดความรู้ บทบาทดังกล่าวก่อเกิดพื้นที่ทางสังคมในการถ่ายทอดความรู้ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนทั่วไป ซึ่งองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกันส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารหลักธรรมคำสอน เรื่องเว รกรรม บาปบุญคุณโทษ และหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการถ่ายทอดจริยธรรมชุมชน เช่นการเคารพผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่กับผู้น้อย ลูกศิษย์กับอาจารย์ พระกับเณร เป็นต้น (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558) บทบาทของวัดที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมจึงถือเป็นพื้นที่สำคัญให้สามเณรได้มีโอกาสได้ฝึกทักษะทางสังคมแบบธรรมชาติที่แทรกซึ่งอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัด

แม้ว่าวัดจะช่วยเพิ่มทุนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ แต่สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักว่าประสิทธิภาพของวัดอาจแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชนและความสามารถในการปรับตัวของแต่ละวัดในอันที่จะตอบสนองความต้องการของสังคมร่วมสมัย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าวัดจะเป็นสถาบันทางสังคมที่มีค่า แต่ผลกระทบอาจถูกจำกัด หากไม่มีการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนของชุมชนอย่างเข้มแข็ง

ในขณะที่ชุมชนก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางสังคมซึ่งจะช่วยเพิ่มแง่มุมต่างๆของชีวิตชุมชนรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจสาธารณสุขและความปลอดภัยทุนทางสังคมซึ่งโดดเด่นด้วยความไว้วางใจบรรทัดฐานและเครือข่ายส่งเสริมความร่วมมือและการดำเนินการร่วมกันในหมู่สมาชิกชุมชนความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันนี้มีความสำคัญต่อการส่งเสริมแนวทาง

ปฏิบัติที่ยั่งยืนและปรับปรุงสวัสดิภาพชุมชนโดยรวม ในมิติด้านการพัฒนาเศรษฐกิจทุนทางสังคมอำนวยความสะดวกในการเติบโตทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นผ่านความพยายามร่วมกัน ซึ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Alwiyasa, 2024) เช่นการท่องเที่ยวในชุมชนหากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างเครือข่าย ยิ่งทำให้สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวและการลงทุนได้เป็นอย่างดี (Herdiyanti et al., 2022) หากมองในมิติทางด้านการสาธารณสุขชุมชนถือเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยเพิ่มการดำเนินโครงการสาธารณสุขโดยการส่งเสริมความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้อยู่อาศัย นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการริเริ่มด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น (Iwan et al., 2024) ตัวอย่างในทางปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนคือการขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนผ่านเครือข่ายสังคมทำหน้าที่เป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลด้านสุขภาพเพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกชุมชนได้รับการแจ้งและมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ(Iwan et al., 2024) นอกจากนั้นชุมชนเองยังถือเป็นต้นทุนที่ดีในการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกในชุมชนช่วยเพิ่มการรับรู้ความปลอดภัยของชุมชนเนื่องจากความไว้วางใจในหมู่ผู้อยู่อาศัยส่งเสริมความร่วมมือกับการบังคับใช้กฎหมายซึ่งจะช่วยลดอัตราการอาชญากรรม ตลอดถึงมีบทบาทสำคัญในการระดมทรัพยากรในช่วงเหตุฉุกเฉินเพิ่มความยืดหยุ่นของชุมชน (TICAL, 2024) ในทางกลับกัน ในขณะที่ทุนทางสังคมสามารถเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ก็อาจนำไปสู่แนวทางปฏิบัติด้านการยกเว้นหากไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งอาจทำลายความสามัคคีในชุมชนได้เช่นกัน

แม้ชุมชนจะมีบทบาทสำคัญต่อการเป็นต้นทุนทางสังคมที่เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามวัดในชุมชนยังถือเป็นเครือข่ายหรือหนึ่งในสมาชิกสำคัญของชุมชน แม้กิจกรรมชุมชนอาจจะไม่ได้มีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา แต่ส่วนใหญ่การจัดกิจกรรมของชุมชนมักใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม วัดในฐานะเจ้าของสถานที่ย่อมเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเป็นภาคีร่วม ดังนั้นทักษะการสื่อสารและการให้บริการที่ดีต่อชุมชนถือเป็นทักษะทางสังคมโดยธรรมชาติที่หล่อหลอมให้สามเณรได้มีโอกาสเข้ามาร่วมอำนวยความสะดวกแก่ญาติโยมที่เข้ามาขอใช้พื้นที่ทำกิจกรรมทางสังคมภายในวัด ในขณะเดียวกันการได้รับคำชื่นชมจากชาวบ้านนั้น ถือเป็นการประเมินโดยวิถีชุมชนต่อทักษะทางสังคมของพระสงฆ์หรือสามเณรภายในวัดอีกทางหนึ่ง

สามเณร: ทักษะทางสังคม ภายใต้ ความวัยเยาว์ ความคิด ความเพ้อฝัน กฎระเบียบและศีลธรรม

งานวิจัยของนฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2558) ได้สะท้อนตัวตนของสามเณรให้เห็นโอกาสและความท้าทายในการพัฒนาทักษะทางสังคมภายใต้ความต้องการของตนเองและกฎระเบียบของวัดและกรอบศีลธรรมที่เป็นจารีตทางพระพุทธศาสนา ความท้าทายสำคัญวัยเยาว์ในสถานะของสามเณรคือการปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎระเบียบทางศีลธรรมที่ ผู้ใหญ่เชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่ดีงานกับเด็กในสถานะสามเณรได้เป็นอย่างดี การบวชเป็นสามเณรจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ลูกหลานเป็นคนดี ซึ่งแนวคิดนี้เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ส่งต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

วัยเยาว์กับการอยู่ภายใต้กฎระเบียบเป็นสิ่งที่ดูเหมือนจะสวนทางกัน แต่การรับรู้ถึงวัฒนธรรมวัดของสังคมไทยร่วมไปถึงเด็กเยาวชนทั่วไป ถึงการยอมรับที่จะต้องปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎระเบียบศีลธรรมเมื่อต้องบวชเข้ามาอยู่ในวัดความพยายามที่จะอยู่ภายใต้กฎระเบียบสำหรับสามเณรบางรูปอาจมีข้อจำกัด หลายๆวัดเข้าใจดีในธรรมชาติของเด็กจึงจำเป็นต้องมีพระอาจารย์เป็นผู้ควบคุมดูแล ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ เช่น การจะออกไปนอกวัดต้องขออนุญาต ชีวิตของเณรจึงเป็นชีวิตที่อยู่ในการควบคุมตรวจสอบตลอดเวลา ถือเป็นการฝึกทักษะทางสังคมในการเคารพกฎระเบียบทางสังคมและการควบคุมความคิดและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสามเณรเอง (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558)

สามเณรส่วนใหญ่เข้ามาบวชเรียน แม้การรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์อาจจะไม่หลากหลายให้เลือกเรียนได้ตามใจชอบ หลักสูตรนักธรรมบาลีนั้นถือเป็นการศึกษาที่พระภิกษุสามเณรพึงต้องศึกษาเล่าเรียนเพราะถือเป็นหนึ่งในการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย นอกจากนั้นสามเณรบางรูปยังต้องเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่บางรูปอาจมองว่าเป็นภาระหนักมากขึ้นในการเรียนทั้งสองหลักสูตรพร้อมกัน (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558) อย่างไรก็ตามการอดทนและพยายามศึกษาเล่าเรียนถือเป็นฝึกทักษะชีวิตอย่างหนึ่งที่จะหล่อหลอมให้สามเณรมีความอดทนเรียนรู้ว่าความสำเร็จนั้นไม่ได้มาได้อย่างง่ายดาย

สิ่งที่ท้าทายที่สำคัญที่สุดคือความคิดของสามเณรเอง ซึ่งโดยธรรมชาติของวัยรุ่นที่มีความเพ้อฝัน หรืออาจจะสับสนในการค้นหาตนเอง ความอยากรู้อยากเห็นเป็นปัจจัยท้าทายสำคัญในการตัดสินใจคงอยู่ในสถานะของการเป็นสามเณรหรือไม่ บางรูปอยู่ในสถานการณ์สองจิตสองใจจนสุดท้ายอาจตัดสินใจสึกไปสู่เพศฆราวาสได้ ดังนั้นการดำรงอยู่ในสถานะสามเณรที่ต้องอยู่ในกฎระเบียบ กับการเป็นเด็กที่ซุกซน คือสองสิ่งที่แตกต่างกันแต่ดำเนินไปพร้อม ๆ กัน

ดังนั้น เด็กชายที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและวัยรุ่นและเข้ามาบวชเป็นสามเณรที่อยู่ภายใต้กรอบจารีตของพระพุทธศาสนา ยังอาจแสดงพฤติกรรมเหมือนกับเด็กทั่วไปที่ต้องการทำตามใจตัวเอง ชอบเล่น ชอบสนุก มีสมาธิสั้นงอแง ทะเลาะกัน พร้อมที่จะละเมิดกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ตลอดเวลา (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2558) แต่การเรียนรู้กับอารมณ์และพฤติกรรมต่างๆของตนเองก็จะเป็นบทเรียนการฝึกฝนทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมโดยธรรมชาติผ่านวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันไปในตัว

ความไม่สมดุลระหว่างการเสริมสร้างความรู้กับทักษะชีวิตร่วมสมัยสำหรับผู้เรียน

ความไม่สมดุลระหว่างหลักการและทักษะชีวิตร่วมสมัยส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการเติบโตของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการกับความท้าทายสมัยใหม่แม้ว่าหลักการพื้นฐานเช่นจริยธรรมและค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญ แต่การขาดทักษะชีวิตในทางปฏิบัติสามารถขัดขวางการพัฒนาส่วนบุคคลและความสามารถในการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่รวดเร็วในปัจจุบัน ความไม่สมดุลนี้อาจนำไปสู่ความยากลำบากในการตัดสินใจการควบคุมอารมณ์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จทั้งในด้านส่วนตัวและอาชีพ ทักษะทางปัญญารวมถึงการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตเช่นความฉลาดทางอารมณ์และความยืดหยุ่น (Naqvi & Chandra, 2025) บุคคลที่มีความสามารถทางปัญญาที่แข็งแกร่งมีความพร้อมในการรับและใช้ทักษะชีวิตได้ดีขึ้นช่วยเพิ่มความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ชีวิตต่าง ๆ (Naqvi & Chandra, 2025) ทักษะชีวิตช่วยให้บุคคลสามารถจัดการความเครียดตัดสินใจอย่างมีข้อมูลและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเอาชนะความท้าทายร่วมสมัย (Johnson, 2017) การรวมทักษะชีวิตเข้ากับการศึกษาส่งเสริมผลการศึกษาและความนับถือตนเองที่ดีขึ้นทำให้นักเรียนสามารถรับมือกับความต้องการประจำวัน (Johnson, 2017) ระบบการศึกษาในปัจจุบันมักให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางปัญญามากกว่าทักษะในชีวิต ซึ่งอาจนำไปสู่การขาดความพร้อมสำหรับความท้าทายในโลกแห่งความเป็นจริง หลักสูตรควรการฝึกทักษะชีวิตสามารถส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและความยืดหยุ่นในหมู่เยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคต (Jessy & Jayachithra, 2024)

ในทางกลับกัน รากฐานที่แข็งแกร่งในหลักการสามารถให้เข็มทิศทางศีลธรรมที่แนะนำบุคคลผ่านความซับซ้อนของชีวิต ซึ่งอาจช่วยบรรเทาความจำเป็นในการฝึกทักษะชีวิตอย่าง

กว้างขวางอย่างไรก็ตาม หากไม่มีทักษะการปฏิบัติ บุคคลอาจดิ้นรนที่จะใช้หลักการเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง ในขณะที่บริบทการใช้ชีวิตของสามเณรภายใต้กฎระเบียบ และศีลธรรม ที่ป้องกันไม่ให้มีการประพฤติที่เสียหาย แต่อาจจะเป็นข้อจำกัดในการได้เรียนรู้ทุกข์ ความผิดพลาดในโลกแห่งความเป็นจริงที่ไม่มีกฎระเบียบคอยปกป้อง ดังนั้นการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ควรจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมประสบการณ์ให้สามเณรได้เรียนรู้เท่าทันเพื่อให้เกิดทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมที่พร้อมในการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างออกไป

การขาดทักษะชีวิตในทางปฏิบัติอาจเป็นอุปสรรคในการตัดสินใจและการสื่อสารในสังคมสมัยใหม่เนื่องจากบริบทการเป็นอยู่ที่เน้นการป้องกันปัญหาเป็นหลัก ในขณะที่ทักษะชีวิต เช่นการแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิพากษ์มีความสำคัญต่อการตัดสินใจที่สมเหตุสมผลหากปราศจากสิ่งเหล่านี้ บุคคลอาจหันไปใช้ทางเลือกแบบหุนหันพลันหรือไม่ทราบ การขาดทักษะในการจัดการความเครียดและอารมณ์อาจทำให้การตัดสินใจไม่ดีภายใต้แรงกดดัน (Janakiraman, 2018) ในขณะที่ทักษะการสื่อสารมีความสำคัญต่อการแสดงความคิดและทำความเข้าใจผู้อื่นการฝึกอบรมไม่เพียงพอในพื้นที่เหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดและความขัดแย้ง (Haerani & Sari, 2024) อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในรูปแบบการขาดความเห็นอกเห็นใจและทักษะทางสังคมอาจเป็นอุปสรรคในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลแยกตัวไม่สนใจเข้าสังคม (Hazarika, 2025)

ในทางกลับกัน บางคนโต้แย้งว่าทักษะทางวิชาการแบบดั้งเดิมยังคงมีความสำคัญต่อความสำเร็จ โดยชี้ให้เห็นว่าแนวทางที่สมดุลรวมทั้งทักษะทางปัญญาและทักษะชีวิตอาจมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการเตรียมบุคคลให้พร้อมสำหรับความซับซ้อนของชีวิตสมัยใหม่ (Naqvi & Chandra, 2025)

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ความไม่สมดุลระหว่างหลักการทางศีลธรรมกับทักษะชีวิตร่วมสมัย ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาของบุคคลในโลกปัจจุบัน แม้ว่าหลักการพื้นฐาน เช่น จริยธรรมและค่านิยม จะทำหน้าที่เป็นเข็มทิศทางศีลธรรม แต่หากขาดทักษะชีวิตในทางปฏิบัติ บุคคลอาจประสบปัญหาในการตัดสินใจ การจัดการอารมณ์ และการสื่อสาร ซึ่งล้วนจำเป็นต่อความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัวและอาชีพ งานวิจัยระบุว่าทักษะทางปัญญา เช่น การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เป็นฐานสำคัญของทักษะชีวิตอย่างความฉลาดทางอารมณ์และความยืดหยุ่น ระบบการศึกษาในปัจจุบันมักเน้นความรู้เชิงวิชาการมากกว่าทักษะชีวิต ทำให้ผู้เรียนขาดความพร้อมต่อสถานการณ์จริง โดยเฉพาะในบริบทของสามเณรที่อยู่ภายใต้กฎระเบียบและศีลธรรม

ซึ่งอาจจำกัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ดังนั้น การจัดการศึกษาควรผสานการพัฒนาหลักการทางคุณธรรมควบคู่กับการฝึกทักษะชีวิตและทักษะสังคม เพื่อเสริมสร้างความพร้อมในการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายและซับซ้อนในอนาคต

ความจำเป็นของสถานศึกษาในการจัดให้มีหลักสูตรที่ส่งเสริม soft skills

การขาดการส่งเสริมทักษะอ่อน (soft skills) อย่างเพียงพอในการจัดการการศึกษาและการพัฒนาทักษะสำหรับครูและผู้ดูแลระบบสามารถขัดขวางประสิทธิภาพและความสามารถในการปรับตัวของสถาบันการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทักษะอ่อนเช่นการสื่อสาร ความเห็นอกเห็นใจ การทำงานเป็นทีม และความฉลาดทางอารมณ์ มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมของสถานประกอบการศึกษาหากไม่มีทักษะเหล่านี้ ครูและผู้ดูแลระบบอาจดิ้นรนที่จะมีส่วนร่วมของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จัดการห้องเรียน และปรับให้เข้ากับความต้องการด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของนักเรียนและประสิทธิภาพของสถาบัน

ทักษะอ่อน (soft skills) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของนักเรียนครูที่ขาดทักษะเหล่านี้อาจพบว่าเป็นเรื่องท้าทายในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและสนับสนุนซึ่งอาจส่งผลเสียต่อความมั่นใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน (Ing. & Montes, 2024) ในการจัดการด้านการศึกษา ทักษะอ่อนเสริมความสามารถทางเทคนิค ทำให้ผู้ดูแลระบบสามารถเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ แก้ไขความขัดแย้ง และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมในหมู่พนักงาน (Mamasoatov & Miraliyeva, 2025) การพัฒนาทักษะอ่อนมีความสำคัญต่อการปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการศึกษาใหม่ ๆ เช่นการเรียนทางออนไลน์และการเรียนทางไกลซึ่งต้องการการสื่อสารและความสามารถในการปรับตัวในระดับสูง (TAMAYO, 2022)

ความท้าทายและผลที่ตามมาของการขาดการส่งเสริมทักษะอ่อน อาจนำไปสู่แนวทางการศึกษาที่ไม่สามารถเตรียมความพร้อมของผู้เขียนให้สามารถมีทักษะที่พร้อมในการใช้ชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง (Ing. & Montes, 2024) สถาบันการศึกษาที่ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะอ่อนอาจเผชิญกับปัญหาในการเพิ่มผลผลิตและนวัตกรรมที่ดีเนื่องจากทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และความสำเร็จของสถาบัน (Farooqi, 2011) การรวมทักษะอ่อนเข้ากับหลักสูตรที่มีอยู่และโปรแกรมการฝึกอบรม จะช่วยเพิ่มความสามารถของ

ทั้งครูและผู้ดูแลระบบนำไปสู่ผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้น (Farooqi, 2011) สถาบันการศึกษาควรใช้แนวทางที่สมดุลในการพัฒนาทักษะเพื่อให้แน่ใจว่าทั้งทักษะแข็งและทักษะอ่อนได้รับการเลี้ยงดูเพื่อตอบสนองความต้องการของสภาพแวดล้อมการศึกษาที่ทันสมัย (Mamasoatov & Miraliyeva, 2025)

แม้ว่าการส่งเสริมทักษะอ่อนมีความสำคัญ แต่สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักถึงบทบาทของทักษะหนัก(Hard Skill)ในการจัดการการศึกษาความสามารถทางเทคนิคเช่นการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำกับดูแลทางการเงินยังคงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาอย่างไรก็ตามแนวทางแบบองค์รวมที่ให้ความสำคัญกับทั้งทักษะแข็งและทักษะอ่อนเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการกับความท้าทายที่ซับซ้อนที่นักการศึกษาและผู้บริหารต้องเผชิญในปัจจุบัน

การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนากับกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมประกอบด้วย การแสดงออกทางอารมณ์ ความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การแสดงออกทางสังคม ความไวในการรับรู้ทางสังคมและการควบคุมทางสังคม องค์ประกอบทักษะทางสังคมนั้นเกี่ยวเนื่องกับการควบคุมจิตใจตนเองและการปฏิบัติต่อต่อสังคม ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สนับสนุนให้ผู้นำไปปฏิบัติเกิดทักษะทางสังคมได้เป็นอย่างดี ตามที่พระไพศาล วิสาโล ระบุไว้ว่าเป็น “คุณธรรมพลเมือง” (Civic Virtues) เช่น การมีวินัยในตนเอง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ความเมตตากรุณาเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการให้อภัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหลายๆหลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 ฆราวาสธรรม 4 บุญกิริยาวัตถุ 10 ในขณะที่วินัยนั้นเป็นหลักที่ช่วยให้ผู้คนจัดระเบียบชีวิตตนเองพร้อมๆไปกับการการป้องกันการทำลายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน นอกจากนั้นหลักธรรมที่พอจะอนุโลมในการพัฒนาทักษะทางสังคมอีกอย่างหนึ่งได้แก่ ธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมหรือ อปริหานิยธรรม หลักธรรมในข้อนี้ถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการอยู่ในสังคมและช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นหลักอุเบกขา แม้จะเป็นธรรมที่พูดถึงกันมาก แต่ก็เข้าใจคลาดเคลื่อนหรือไม่ครบถ้วน คือเข้าใจว่า หมายถึงการวางใจเป็นกลางเท่านั้น แต่ที่จริง อุเบกขา หลักปฏิบัติต่อสังคมสำหรับการวางตัวเป็นกลางจุดหมายเพื่อไม่ให้ละเมิดธรรมหรือเสียหลักการ มิได้หมายความแค่วางใจเป็นกลางเฉย ๆ หากแต่เป็นการวางใจ

เป็นกลางที่มีจุดหมายเพื่อไม่ให้ละเมิดธรรมหรือเสียหลักการ อุเบกขานั้นเป็นธรรมและหลักการของส่วนรวม ในขณะที่แต่คำว่า “บุญ” ที่คนไทยรู้จักและพูดถึงกันอยู่ทั่วไปนั้นยังมีความหมายถึงการช่วยเหลือผู้อื่น (หรือส่วนรวม) และการขัดเกลาตนเองไปพร้อมกัน (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2548)

คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และสะท้อนเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมากที่สุดก็คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น และแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชน อันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรณีย์ที่ดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นไปกัน (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2548)

ในขณะที่จารีตทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยสามารถบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมช่วยเพิ่มความยั่งยืนของสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญโดยส่งเสริมความเป็นผู้นำทางศีลธรรม ความยืดหยุ่นของชุมชน และความเป็นการทำงานร่วมกันนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมและความสามัคคีทางสังคมที่จำเป็นสำหรับความมั่นคงทางสังคมในระยะยาว พระสงฆ์ชาวไทยได้รับการระบุว่าเป็นผู้นำชุมชนที่สำคัญซึ่งมีชุดทักษะที่หลากหลายซึ่งรวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมและการสอนสื่อดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ (“Exploring Essential Skills for Sustainab...”, 2024)

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความคิดและหลักธรรมทางศีลธรรมของสังคมไทย (Song, 2020) ซึ่งสามารถเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาทักษะทางสังคมด้วยการรวมค่านิยมทางพุทธ ข้ากับกิจกรรมการพัฒนาทักษะทางสังคมสามารถเพิ่มความยั่งยืนของสังคมไทยได้อย่างมีนัยสำคัญด้วยการส่งเสริมแนวทางปฏิบัติของความเห็นอกเห็นใจ ความสามัคคีทางสังคม และความเรียบง่าย บุคคลสามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์และจิตวิญญาณ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่แข็งแกร่งขึ้นการสอดคล้องกับหลักการทางพุทธนี้ส่งเสริมให้ชุมชนที่ครอบคลุมและกลมกลืนมากขึ้น ซึ่งในที่สุดมีส่วนช่วยในการสร้างกรอบ

สังคมที่ยั่งยืนการเน้นค่านิยมเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างสังคมที่ร่ำรวยและยืดหยุ่นทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน (Lestari et al., 2024)

แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติที่ช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมทั้งในมิติของการควบคุมอารมณ์การมีสติยับยั้งด้วยการปฏิบัติตามหลักศีลเพื่อเปิดโอกาสให้สามารถเข้าร่วมแสดงออกทางสังคมได้อย่างดี ซึ่งหลายๆการแสดงออกหรือปฏิบัติการทางสังคมวิถีพุทธในสังคมปัจจุบันนั้นมีหลากหลายเพิ่มมากขึ้นในลักษณะการบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม หลักการทางพระพุทธศาสนากับ การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือโครงการในลักษณะการบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมนี้เป็นกรณีศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือการพัฒนาหลักสูตรทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยใช้เทคนิคการสอนที่สอดคล้องจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ได้ในอนาคต

การจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย

การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและศาสนาผ่านแนวทางที่มีโครงสร้างและครอบคลุมซึ่งผสานคำสอนทางศาสนาเข้ากับการพัฒนาตัวละคร ระบบนี้มีรากฐานอย่างลึกซึ้งในหลักการทางพุทธและพัฒนาไปตามเวลาผ่านไปเพื่อตอบสนองทั้งความต้องการทางจิตวิญญาณและสังคมกรอบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้รับการออกแบบมาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมทางศีลธรรม พลเมือง และความสามัคคีทางสังคม สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการศึกษาแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่

การจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีบทบาทอย่างมากต่อคุณภาพการศึกษาของพระสงฆ์ สถาบันการศึกษาภายใต้คณะสงฆ์ไทยพัฒนาระบบนิเวศของการจัดการศึกษา นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับการจัดหลักสูตร การประกันคุณภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และกฎระเบียบการปกครอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้กับผู้เรียน (Siriwan, 2021) ความพยายามเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาและทำให้แน่ใจว่าผู้เรียนมีต่อการเรียนรู้ทั้งทางศาสนาและสังคมแนวโน้มในอนาคตควรเน้นหลักสูตรที่หน่วยงานมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะหลักสูตรด้านพระพุทธศาสนาจะเป็นการเพิ่มคุณภาพของการศึกษาในสงฆ์ได้เป็นอย่างดี (วัฒนา มีชูเสพ, 2538)

โดยภาพรวมแม้ว่าการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญ แต่ความท้าทายยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการคุณภาพด้านวิชาการของผู้สำเร็จ

การศึกษา ตลอดถึงการสร้างความสมดุลระหว่างการศึกษาทางศาสนาแบบดั้งเดิมและข้อกำหนดและความคาดหวังทางวิชาการสมัยใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (พระมหาปฏิจจธรรม เพิ่มพิทยางกูร, 2553)

ปัจจุบันคณะสงฆ์ไทยมีการจัดการศึกษาอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ภายใต้บริบทของทักษะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจึงควรมีรูปแบบการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะเหล่านี้ กล่าวคือ ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ใหม่ได้อย่างยั่งยืน ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ รวมถึงทักษะการสื่อสาร การเรียนรู้ทางอารมณ์ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมของการทำงานและสังคมในปัจจุบันและอนาคต ส่วนด้านทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้และศักยภาพของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนและบุคคลในสังคม เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (พระมหาเจษฎ์ณกฤษฎ์ ปญญาธโร, 2024)

จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและศาสนา ปลูกฝังคุณธรรมทางศีลธรรม พลเมือง และความสามัคคีทางสังคม สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการศึกษาแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับการจัดหลักสูตร การประกันคุณภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และกฎระเบียบการปกครอง ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านคุณภาพด้านวิชาการของผู้สำเร็จการศึกษา ตลอดถึงการสร้างความสมดุลระหว่างการศึกษาแบบจารีตนิยมดั้งเดิมและข้อกำหนดและความคาดหวังทางวิชาการสมัยใหม่ของสังคม อย่างไรก็ตามระบบการศึกษา

แห่งคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งพยายามจัดการศึกษาภายใต้บริบทของทักษะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ดังนั้นการพิจารณาต้นทุนในวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดและสังคมไทย แล้วนำมาบูรณาการกับหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะที่สำคัญในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะทักษะทางสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณรสามารถหยั่งรู้ความจริงของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างยั่งยืน

สรุป

สถานศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย ที่มีผู้เรียนเป็นสามเณรที่มีชีวิตอยู่ภายใต้บริบทที่โอบล้อมด้วยวัดและชุมชน ซึ่งถือเป็นหนึ่งใน “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญ กอรปกับคุณลักษณะของสามเณร เช่น ความมีวินัย เรียบง่าย และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งเสริมหรือจำกัดการสร้างทักษะทางสังคมของสามเณร ในแต่ละวัด ถือเป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคมของสามเณรในระบบการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทย

นอกจากนั้น วัดมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางสังคมภายในชุมชนโดยการส่งเสริมความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายสังคมพวกเขาทำหน้าที่เป็นศูนย์สำคัญสำหรับการโต้ตอบทางสังคมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสนับสนุนชุมชนซึ่งมีส่วนช่วยในการเป็นอยู่ที่ดีโดยรวมและความสามัคคีส่วนต่อไปนี้สรุปวิธีการต่าง ๆ ที่วัดช่วยเพิ่มทุนทางสังคม วัดทำหน้าที่เป็นพื้นที่รวบรวมชุมชนอำนวยความสะดวกในการโต้ตอบทางสังคมระหว่างกลุ่มที่หลากหลายซึ่งจะช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความร่วมมือ วัดไทยหลายวัดมีบทบาทในการทำหน้าที่สถานที่ให้การศึกษาและถ่ายทอดความรู้ บทบาทดังกล่าวก่อเกิดพื้นที่ทางสังคมในการถ่ายทอดความรู้ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนทั่วไป บทบาทของวัดที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมจึงถือเป็นพื้นที่สำคัญให้สามเณรได้มีโอกาสได้ฝึกทักษะทางสังคมแบบธรรมชาติที่แทรกซึ่งอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายในวัด

โอกาสและความท้าทายในการพัฒนาทักษะทางสังคมภายใต้ความต้องการของตนเองและกฎระเบียบของวัดและกรอบศีลธรรมที่เป็นจารีตทางพระพุทธศาสนา ความท้าทายสำคัญวัยเยาว์ในสถานะของสามเณรคือการปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎระเบียบทางศีลธรรมที่ ผู้ใหญ่เชื่อว่า

เป็นแนวทางที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่ดีงานกับเด็กในสถานะสามเณรได้เป็นอย่างดี การบวชเป็นสามเณรจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ลูกหลานเป็นคนดี ซึ่งแนวคิดนี้เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ส่งต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่ท้าทายที่สำคัญที่สุดคือความคิดของสามเณรเอง ซึ่งโดยธรรมชาติของวัยรุ่นที่มีความเพ้อฝัน หรืออาจจะสับสนในการค้นหาตนเอง ความอยากรู้อยากเห็นเป็นปัจจัยท้าทายสำคัญในการตัดสินใจคงอยู่ในสถานะของการเป็นสามเณรหรือไม่ บางรูปอยู่ในสถานการณ์สองจิตสองใจจนสุดท้ายอาจตัดสินใจสึกไปสู่เพศฆราวาสได้ ดังนั้นการดำรงอยู่ในสถานะสามเณรที่ต้องอยู่ในกฎระเบียบ กับการเป็นเด็กที่ซุกชน คือสองสิ่งที่แตกต่างกันแต่ดำเนินไปพร้อมๆกัน ดังนั้นเด็กชายที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและวัยรุ่นและเข้ามาบวชเป็นสามเณรที่อยู่ภายใต้กรอบจารีตของพระพุทธศาสนา ยังอาจแสดงพฤติกรรมเหมือนกับเด็กทั่วไปที่ต้องการทำตามใจตัวเอง ชอบเล่น ชอบสนุก แต่การเรียนรู้กับอารมณ์และพฤติกรรมต่างๆของตนเองก็จะเป็นบทเรียนการฝึกฝนทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมโดยธรรมชาติผ่านวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันไปในตัว

ความไม่สมดุลระหว่างหลักการและทักษะชีวิตร่วมสมัยส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการเติบโตของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการกับความท้าทายสมัยใหม่แม้ว่าหลักการพื้นฐานเช่นจริยธรรมและค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญ แต่การขาดเน้นทักษะชีวิตในทางปฏิบัติสามารถขัดขวางการพัฒนาส่วนบุคคลและความสามารถในการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่รวดเร็วในปัจจุบัน

พระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติที่ช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมทั้งในมิติของการควบคุมอารมณ์การมีสติยับยั้งด้วยการปฏิบัติตามหลักศีลเพื่อเปิดโอกาสให้สามารถเข้าร่วมแสดงออกทางสังคมได้อย่างดี ซึ่งหลายๆการแสดงออกหรือปฏิบัติการทางสังคมวิถีพุทธในสังคมปัจจุบันนั้นมีหลากหลายเพิ่มมากขึ้นในลักษณะการบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม หลักการทางพระพุทธศาสนากับ การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือโครงการในลักษณะการบูรณาการพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมนี้เป็นกรณีศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือการพัฒนาหลักสูตรทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยใช้เทคนิคการสอนที่สอดคล้องจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้ในอนาคต

เมื่อพิจารณาถึงอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ไทยมุ่งส่งเสริมศีลธรรมและศาสนา ปลูกฝังคุณธรรมทางศีลธรรม พลเมือง และความสามัคคีทางสังคม ผ่านการผสมผสานการศึกษาแบบดั้งเดิมและร่วมสมัย อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านคุณภาพเชิงวิชาการของผู้สำเร็จการศึกษา ตลอดถึงการสร้างความสมดุลระหว่างการศึกษาแบบจารีตนิยมดั้งเดิมและวิชาการสมัยใหม่ของสังคม อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาแห่งคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งพยายามจัดการศึกษาภายใต้บริบทของทักษะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ดังนั้นการพิจารณาต้นทุนในวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดและสังคมไทย แล้วนำมาบูรณาการกับหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะที่สำคัญในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะทักษะทางสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณรสามารถหยั่งรู้ความจริงของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

แก้วสิงห์ ธวัชชัย และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2561). อัตลักษณ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกาย. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1504

ชนาธิป ควาภาพงษ์. (2564). การศึกษาปัจจัยของการจัดการทรัพยากรมนุษย์และการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทรับเหมาก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานไทย. ใน วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2558). เส้นทางชีวิตของสามเณรและเด็กวัดกรณีศึกษาวัดในเขตพระนครและดุสิต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

พระมหาเจษฎ์ณกฤษฎ์ ปญญาธโร. (2567). การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์, 2(2), 23–34.

พนัด ด้วงติลี, อนุชา ครูทำนา, ชาตรี รุ่งดำรงค์, ละม้าย ด้วงติลี และ สิริณัฏฐ์ อัคคีเจริญ. (2567). ขบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยหลัก ไตรสิกขาโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญในประเทศไทย. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(5), 1171-1187.

พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร. (2548). ขบวนการพระพุทธศาสนาในสังคมยุคใหม่: พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก https://www.mcu.ac.th/article/detail/519

พระมหาอรรถชัย ญาณธโร, จุฬาพรรณพรณ์ ธนะแพทย์ และ ประจิตร มหาหิง. (2563). การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 สำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 7(1), 169-180.

พระมหาปฏิจจธรรม เพิ่มพิทยางกูร. (2553). การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนา มีชูเสพ. (2538). แนวโน้มการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ภายในสองทศวรรษหน้า. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Alwiyasa, R. K. (2024). Social Capital and Economic Development of the Miduana Indigenous Village Community, 2(1), 1352–1363.

Chakra, A., & Kandhiraju, L. (2024). Life Skills - The 21st Century Skills. International Journal for Multidisciplinary Research, 6(4). https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i04.24402

Farooqi, S., & Farooqi, S. (2011). Soft Skills: A Tool for Maximizing Productivity in Educational Institutes. Indian Journal of Applied Research, 3(11), 152–153. https://doi.org/10.15373/2249555X/NOV2013/52

Herdiyanti, H., Sarpin, S., Indra, C. A., & Rahman, B. (2022). The Role of Social Capital in Strengthening Forest Farmer Group Networks in Kapitan Village, Belinyu Sub-district, Bangka Regency. Society, 10(2), 466–473. https://doi.org/10.33019/society.v10i2.447

Ito, T., Kubota, K., & Ohtake, F. (2017). 寺院・地蔵・神社の社会・経済的帰結：ソーシャル・キャピタルを通じた所得・幸福度・健康への影響(Long Term Effects of Buddhist Temples, Jizo Bodhisattvas and Shrines on a School Route: The Effects on Income, Happiness and Health Thorough Social Capital). Social Science Research Network. https://doi.org/10.2139/SSRN.2945907

Jessy, S., & Jayachithra, Dr. J. (2024). Enhancing quality of education through life skills. International Journal of Emerging Knowledge Studies, 03(07), 377–379. https://doi.org/10.70333/ijeks-03-07-029

Johnson, B. (2017). Life Skills – Key to Success. 4(4), 113–115.

Lestari, W., Sutiyono, S., Kasrah, R., Kundana, D., & Seneru, W. (2024). Menyelami Wawasan Buddhayana dalam Kehidupan Masyarakat Modern: Transformasi dan Tantangan.

Mamasoatov, A., & Miraliyeva, D. (2025). Development of Hard and Soft Skills of Personnel in The Management of Educational Institutions. International Journal of Pedagogics, 5(6), 343–347.

Mamasoatov, A., & Miraliyeva, D. (2025). Development of Hard and Soft Skills of Personnel in The Management of Educational Institutions. International Journal of Pedagogics, 5(6), 343–347.

Naqvi, S. F., & Chandra, R. (2025). Cognitive Abilities and Life Skills: Unveiling the Nexus for Holistic Development. Journal of Neonatal Surgery, 14(12S), 233–242.

Palma García, E., & Zambrano Montes, L. (2024). Gestión docente en el aula y desarrollo de habilidades blandas en estudiantes de básica media. Sinapsis, 25(2).

Palma García, E., & Zambrano Montes, L. (2024). Gestión docente en el aula y desarrollo de habilidades blandas en estudiantes de básica media. Sinapsis, 25(2).

Pornsiripongse, S., Sasiwongsaroj, K., & Ketjamnong, P. (2014). Buddhist Temple: A Religious Capital Approach for Preparing Thailand Toward the Aging Society (pp. 65–82). Springer, Dordrecht.

Prasodjo, I., Fallz, I., Mukmin, N. A., & Asrani, A. (2024). The Role of Social Capital in the Implementation of Public Health Programs in West Kendari District, Kendari City. Well-Being, 5(1), 162–172.

Siriwan, I. (2021). Strategic Management Education of Thai Sangha. 12(8), 2351–2356.

Song, H. (2020). Sufficiency economy philosophy: Buddhism-based sustainability framework in Thailand. Business Strategy and The Environment, 29(8), 2995–3005.

TAMAYO, V. B. (2022). New normal education on the teachers' skills in management. International Journal of Research Publications, 106(1).

TICAL, G.-M. (2024). The impact of social capital on the perception and reality of public security. International Journal of Legal and Social Order, 4(1).

SURVEY ON THE CURRENT SITUATION OF SATISFACTION WITH THE COURSE 'TRADITIONAL CHINESE CULTURE' IN GUANGXI UNIVERSITY OF FOREIGN LANGUAGES*

Junlin Wu

Faculty of Education North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: Junlin.Wu@northbkk.ac.th

Received 5 November 2025; Revised 12 November 2025; Accepted 14 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: (1) to investigate the current situation of students' satisfaction with the course "Traditional Chinese Culture" at Guangxi University of Foreign Languages; (2) to examine the relationship between teaching quality and student satisfaction; (3) to identify the key factors influencing students' satisfaction from five dimensions—lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness; and (4) to propose improvement strategies for enhancing the teaching quality of traditional Chinese culture courses. This research adopts a quantitative design combining literature review and empirical analysis. The population consists of undergraduate students enrolled in the Traditional Chinese Culture course at Guangxi University of Foreign Languages, and the sample comprises [insert actual number if available, e.g., 300] participants selected through stratified random sampling. Data were collected using a structured questionnaire survey and analyzed through descriptive

Citation:

* Junlin Wu. (2026). Survey On The Current Situation Of Satisfaction With The Course 'Traditional Chinese Culture' In Guangxi University Of Foreign Languages. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 40-57.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

statistics, correlation analysis, and regression analysis using SPSS software to verify the research hypotheses.

The research results show that: (1) all five dimensions of teaching quality—lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness—have a significant positive impact on student satisfaction; (2) lecturers' teaching performance and course content are the most influential factors determining overall satisfaction; (3) interactive teaching methods and adequate learning resources contribute to higher engagement and learning motivation; and (4) students with higher academic performance and greater interest in traditional culture report stronger cultural identity and satisfaction levels. The study concludes that improving teaching quality is essential for enhancing students' satisfaction and promoting cultural confidence. The recommended strategies include strengthening teacher professional development, optimizing course design, enriching teaching resources, and integrating interactive learning activities to enhance the teaching effectiveness of traditional Chinese culture courses.

Keywords: Traditional Chinese Culture, Teaching Quality, Student Satisfaction, Questionnaire Survey, Higher Education

Introduction

The reform of higher education in China has increasingly emphasized the integration of excellent traditional Chinese culture into the university curriculum. As one of the key components of ideological and moral education, courses on traditional Chinese culture play a vital role in transmitting cultural heritage, shaping students' values, and fostering their cultural confidence. These courses not only strengthen students' understanding of national identity and historical continuity but also help them develop intercultural competence, which is

essential for engaging in global communication (Liu & Wu, 2008; Tian, Ding, & Zhang, 2024).

The Traditional Chinese Culture course at Guangxi University of Foreign Languages serves as a representative model for such educational initiatives. The university, located at the crossroads between China and ASEAN countries, offers programs designed to cultivate students with both an international outlook and a deep appreciation of Chinese civilization. Through this course, students explore diverse aspects of traditional Chinese thought, literature, history, and art, thereby gaining a more comprehensive understanding of their cultural roots while enhancing cross-cultural awareness. However, despite the growing significance of cultural courses, research on students' satisfaction with them remains limited—especially within local foreign language universities (Wu & Huang, 2021).

Student satisfaction has become a major indicator in evaluating the effectiveness of higher education institutions. Derived from customer satisfaction theory (Oliver, 1980), it reflects the degree to which students' educational experiences meet or exceed their expectations. A high level of satisfaction indicates that the teaching process, content, and resources align well with students' learning needs, resulting in positive engagement and improved outcomes. Conversely, dissatisfaction may signal problems in instructional design, teacher performance, or resource allocation, which can undermine motivation and learning quality (Cardoso, 1965; Ouyang, 2018). Therefore, measuring and understanding students' satisfaction can provide valuable insights for improving teaching quality and optimizing curriculum design.

Teaching quality itself is a multidimensional construct that encompasses teachers' instructional competence, curriculum design, teaching methods, learning resources, and overall learning effectiveness. According to Bloom's framework, effective teaching involves providing students with meaningful guidance, ensuring active participation, and reinforcing learning motivation through feedback and interaction (Bloom, 1956). Later studies expanded this

concept to emphasize systemic factors such as educational resources, classroom environment, and institutional management (Zhang, Gao, & Xu, 2009; Fang & Chen, 2021). In this regard, student satisfaction is not merely an outcome but also a reflection of how well the teaching process functions as a holistic system (Pei, Huang, Liu, & Jiang, 2021).

Despite extensive research on the relationship between teaching quality and student satisfaction in language education, engineering, and business fields, there is still a lack of empirical evidence focusing on the teaching of traditional Chinese culture. Most previous studies have concentrated on general education or technical courses (Yang, 2024; Fan, 2024), while few have explored how teaching quality influences satisfaction within cultural and humanities contexts. Moreover, traditional culture courses often differ from other disciplines because they integrate affective, cognitive, and cultural dimensions. Students' satisfaction in such courses may depend not only on academic performance but also on emotional resonance and cultural identification (Zhao & Li, 2023).

This study addresses this research gap by examining the relationship between teaching quality and student satisfaction with the Traditional Chinese Culture course at Guangxi University of Foreign Languages. It adopts a student-centered approach to assess satisfaction across five core dimensions: lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness. By applying quantitative analysis, the study aims to determine how each dimension contributes to overall satisfaction and to identify the key factors that drive students' learning experiences.

The significance of this study is twofold. Theoretically, it contributes to the growing body of literature on educational quality assessment by applying satisfaction theory to the context of cultural education. This enriches the understanding of how pedagogical quality, learner expectations, and cultural identity interact in shaping students' perceptions of teaching effectiveness.

Practically, the findings provide empirical data for curriculum reform and teaching improvement. The insights derived from this study can assist administrators and educators at Guangxi University of Foreign Languages in refining course design, enhancing teacher training, and improving the allocation of educational resources.

Furthermore, as universities across China strive to internationalize their curricula, the promotion of traditional Chinese culture through effective teaching has become an urgent task. By identifying the factors that influence student satisfaction, this research not only supports the continuous improvement of teaching quality but also contributes to the broader mission of cultural transmission and innovation in higher education (Miao, 2010; Chen & Yang, 2021). Ultimately, understanding how students perceive and evaluate their learning experience in traditional culture courses can help institutions cultivate globally competent graduates with firm cultural confidence and an appreciation of their national heritage.

Objectives

1. To investigate the current situation of students' satisfaction with the course "Traditional Chinese Culture" at Guangxi University of Foreign Languages, examining their overall perceptions and attitudes toward the course.

2. To examine the relationship between teaching quality and student satisfaction, focusing on how key dimensions of instructional quality influence learners' experiences and evaluations.

3. To identify the main factors influencing student satisfaction, analyzed across five critical dimensions: lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness.

4. To propose improvement strategies aimed at enhancing the teaching quality of traditional Chinese culture courses, thereby promoting higher levels of student satisfaction and cultural confidence.

Literature Review

Teaching quality is a core construct in educational research and an essential indicator of instructional effectiveness. It reflects not only the professional competence of teachers but also the extent to which educational objectives are achieved through well-designed curricula, appropriate methodologies, and adequate learning support (Liu & Wu, 2008). Scholars widely agree that teaching quality is a multidimensional and dynamic concept that involves interactions among teachers, students, teaching resources, and institutional environments (Zhang, Gao, & Xu, 2009). The quality of teaching determines the extent to which students can acquire expected knowledge, skills, and cultural understanding, especially in courses that aim to transmit intangible values such as traditional culture (Pei, Huang, Liu, & Jiang, 2021).

From a conceptual standpoint, Bloom (1956) emphasized that high-quality teaching occurs when teachers provide clear guidance, promote student engagement, and deliver timely feedback. Later educational theorists proposed that teaching quality also depends on systemic factors such as course design, assessment methods, and learning infrastructure (Fang & Chen, 2021; Tian, Ding, & Zhang, 2024). For instance, Fang and Chen (2021) highlighted that teaching quality is shaped by both objective indicators—like resource adequacy and institutional support—and subjective evaluations, such as students' perceptions of teacher enthusiasm and classroom climate. These multidimensional criteria align with the modern view that teaching quality is not a static attribute of the instructor but a dynamic outcome of continuous interaction within the teaching–learning system. Recent studies have expanded this framework to incorporate

the role of technology and blended learning models. Pei et al. (2021) argued that the use of interactive digital platforms enhances students' engagement and overall satisfaction by allowing flexible participation and immediate feedback. Similarly, Tian et al. (2024) found that blended teaching quality depends not only on instructional design but also on the effectiveness of online platforms and the degree of students' autonomy. These findings suggest that teaching quality in contemporary higher education must be understood as a synthesis of pedagogical competence, technological support, and student experience.

In parallel, the concept of student satisfaction has evolved as a central measure of educational quality. Rooted in customer satisfaction theory (Cardoso, 1965; Oliver, 1980), student satisfaction refers to the emotional response resulting from the comparison between students' expectations and their actual learning experiences. When the perceived performance of a course meets or exceeds expectations, satisfaction increases; when it falls short, dissatisfaction arises (Ouyang, 2018). In the higher-education context, this construct captures students' subjective evaluation of the teaching process, learning environment, and educational outcomes (Fan, 2024). According to UNESCO's World Declaration on Higher Education (1998), higher education should be regarded as a public service that enhances learners' intellectual and moral qualities. Under this framework, students are viewed as the principal stakeholders and "customers" of educational institutions, whose satisfaction is an essential indicator of institutional success. Consequently, measuring student satisfaction has become a vital component of modern educational management (Yang, 2024). Empirical studies indicate that student satisfaction correlates strongly with academic motivation, perceived learning effectiveness, and institutional loyalty (Zhai & Kong, 2020; Gerald & Hampton, 2015). When students experience supportive teaching, constructive feedback, and accessible learning resources, they demonstrate stronger engagement and commitment to their programs. The relationship between teaching quality and student satisfaction has been investigated across

various disciplines. Numerous studies confirm that higher teaching quality leads to higher student satisfaction and academic performance (Wu & Huang, 2021; Zhao & Li, 2023). For example, Zhao (2024) found that in professional courses, students' satisfaction levels were significantly influenced by teachers' instructional skills, course organization, and classroom interaction. Similarly, Fan (2024) demonstrated that in private universities, differences in learning motivation and family background also affect how students perceive teaching quality. These findings highlight that satisfaction is not determined by a single variable but by the integrated experience of learning. In the field of cultural education, the interaction between teaching quality and student satisfaction is particularly complex. Courses on traditional Chinese culture aim not only to convey factual knowledge but also to cultivate cultural identity and emotional resonance. As such, both cognitive and affective dimensions of learning contribute to students' satisfaction (Yuan, 2024). For instance, engaging teaching methods—such as storytelling, case studies, and cultural immersion—can enhance students' emotional connection to cultural heritage, while outdated or overly theoretical approaches tend to lower satisfaction (Wu, 2025). Moreover, interdisciplinary integration of history, literature, art, and philosophy can make cultural courses more relevant and appealing to modern learners (Qin & Wang, 2021). Research on higher education service quality further supports this link. Yang (2024) found that universities that provide comprehensive academic advising, career counseling, and technological support achieve higher satisfaction ratings. Zhai and Kong (2020) emphasized that institutional services—such as library access, online learning systems, and administrative transparency—directly influence students' perceptions of teaching quality. This suggests that teaching quality cannot be isolated from the overall educational ecosystem; rather, it must be evaluated as part of a broader service environment that shapes students' experiences. Regarding the evaluation of teaching quality, scholars advocate a

combination of quantitative and qualitative approaches. Surveys using Likert-type scales are commonly employed to capture students' perceptions across dimensions such as course content, teaching methods, and resource adequacy (Gao, Liu, & Sun, 2022). In addition, in-depth interviews and classroom observations provide qualitative insights into how teaching behaviors and learning environments affect satisfaction (Peng, 2023). Recent studies also integrate academic performance analysis to correlate students' grades with their subjective evaluations, offering a more comprehensive understanding of teaching effectiveness (Yuan, 2024).

Collectively, these findings suggest that teaching quality and student satisfaction are mutually reinforcing constructs. High-quality teaching enhances learning outcomes and student satisfaction, while positive feedback from satisfied students motivates teachers to further improve their performance, forming a virtuous cycle of continuous improvement (Shen, 2019; Liu & Zhao, 2021). In the specific context of Traditional Chinese Culture education, maintaining high teaching quality is crucial not only for students' academic success but also for sustaining cultural identity and promoting the innovative inheritance of Chinese civilization in a globalized world.

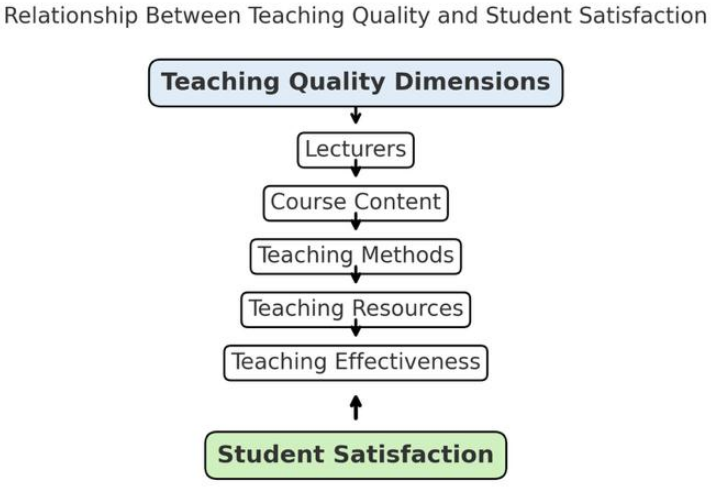

Figure 1: Conceptual Framework

Methodology

This study employed a quantitative research design integrating literature review and empirical analysis to examine the relationship between teaching quality and student satisfaction in the Traditional Chinese Culture course at Guangxi University of Foreign Languages.

A total of 300 undergraduate students enrolled in the course were selected through stratified random sampling. Data were collected using a structured questionnaire measuring five dimensions of teaching quality—lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness—along with overall student satisfaction, using a five-point Likert scale.

Data analysis was conducted with SPSS, employing descriptive statistics, Pearson's correlation, and multiple regression analysis to test the hypotheses at a significance level of $p < .05$. This methodological framework ensured the reliability and validity of findings and provided a robust quantitative basis for identifying key factors influencing student satisfaction.

Result

This section presents the results of the data analysis, including descriptive statistics, differential analysis, and correlation analysis among the five dimensions of teaching quality and student satisfaction. Statistical analysis was conducted using SPSS software to test the research hypotheses proposed in the conceptual framework. Descriptive Statistics of Key Variables in table 1 presents the means and standard deviations for the five independent variables—lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness—and the dependent variable, student satisfaction. The overall mean scores of all variables are above 3.80 on a five-point Likert scale, indicating that students

generally express high levels of satisfaction with the Traditional Chinese Culture course at Guangxi University of Foreign Languages.

Table 1 Descriptive Statistics of Key Variables (n = 300)

Variable	Mean	SD	Minimum	Maximum
Lecturers	4.25	0.61	2.80	5.00
Course Content	4.12	0.65	2.70	5.00
Teaching Methods	4.05	0.69	2.60	5.00
Teaching Resources	3.89	0.73	2.40	5.00
Teaching Effectiveness	4.18	0.62	2.80	5.00
Student Satisfaction	4.20	0.58	3.00	5.00

The results show that lecturers received the highest mean score ($M = 4.25$, $SD = 0.61$), suggesting that teacher professionalism, enthusiasm, and classroom interaction were highly valued by students. Teaching resources recorded the lowest mean score ($M = 3.89$, $SD = 0.73$), indicating that some students perceived limitations in the availability of digital and cultural learning materials. Overall, the descriptive analysis reveals that students hold positive perceptions of the teaching quality dimensions associated with the course.

Correlation Analysis: To examine the relationships between teaching quality dimensions and student satisfaction, Pearson's correlation coefficients were computed. The results, as presented in Table 2, show significant positive correlations among all variables ($p < 0.01$). This suggests that improvements in any dimension of teaching quality are likely to enhance overall student satisfaction.

Table 2 Correlation Matrix among Teaching Quality Dimensions and Student Satisfaction

Variables	1	2	3	4	5	6
1. Lecturers	1					
2. Course Content	.712**	1				
3. Teaching Methods	.698**	.689**	1			
4. Teaching Resources	.603**	.577**	.652**	1		
5. Teaching Effectiveness	.726**	.715**	.702**	.678**	1	
6. Student Satisfaction	.764**	.743**	.708**	.665**	.751**	1

The results indicate strong and positive relationships between all five dimensions of teaching quality and student satisfaction. The highest correlation is between lecturers and student satisfaction ($r = .764$, $p < .01$), followed by teaching effectiveness ($r = .751$, $p < .01$). This implies that students' satisfaction is highly influenced by the quality of lecturers and the effectiveness of teaching outcomes. In contrast, teaching resources ($r = .665$, $p < .01$) show a relatively weaker correlation, although still statistically significant, suggesting that material support plays a secondary but complementary role in shaping satisfaction.

Regression Analysis: To further verify the hypotheses, multiple regression analysis was conducted with student satisfaction as the dependent variable and the five dimensions of teaching quality as predictors. As shown in Table 3, the model was statistically significant ($F = 45.63$, $p < .001$), explaining 65.7% of the variance in student satisfaction ($R^2 = .657$).

Table 3 Multiple Regression Analysis of Teaching Quality Dimensions on Student Satisfaction

Predictor	B	SE	β	t	Sig.
Lecturers	0.315	0.052	.352	6.05	.000
Course Content	0.241	0.049	.289	4.92	.000
Teaching Methods	0.192	0.046	.225	4.17	.000
Teaching Resources	0.118	0.044	.131	2.68	.008
Teaching Effectiveness	0.276	0.050	.301	5.50	.000
Model Summary	R^2 = .657	F = 45.63	p < .001		

The regression results confirm that all five dimensions of teaching quality have significant positive effects on student satisfaction. The strongest predictor is lecturers (β = .352), followed by teaching effectiveness (β = .301) and course content (β = .289). These results validate all five hypotheses (H1–H5), supporting the assumption that improving teaching quality in each dimension contributes to higher student satisfaction.

The findings reveal that students at Guangxi University of Foreign Languages express high satisfaction with the Traditional Chinese Culture course. The most influential factors determining satisfaction are lecturers' performance, teaching effectiveness, and course content. Meanwhile, teaching resources, though significant, exert a relatively smaller impact. These results highlight the importance of dynamic teacher–student interaction, engaging course design, and effective instructional strategies in enhancing the quality of cultural education and promoting students' cultural identity and learning motivation.

Conclusions

The findings of this research demonstrate that teaching quality plays a decisive role in determining students' satisfaction with the Traditional Chinese

Culture course at Guangxi University of Foreign Languages. All five dimensions of teaching quality—lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness—showed significant positive correlations with student satisfaction. Among them, lecturers' performance emerged as the strongest predictor, reflecting the crucial influence of teachers' knowledge, instructional ability, and enthusiasm on learners' perceptions of course value. This aligns with earlier studies suggesting that teacher competence and classroom engagement are the most influential drivers of student satisfaction (Tian, Ding, & Zhang, 2024; Zhao & Li, 2023).

The results also reveal that effective teaching methods and well-structured course content significantly enhance satisfaction, underscoring the importance of student-centered pedagogies and culturally relevant materials. Interactive teaching, project-based learning, and case analysis not only improve comprehension but also foster students' emotional connection with Chinese cultural heritage (Wu & Huang, 2021). In contrast, teaching resources, though positively correlated with satisfaction, contributed less to the regression model, implying that while facilities and materials support learning, they cannot replace the irreplaceable role of dedicated and skillful teachers (Wang & Gao, 2023). These findings support the theoretical foundation of customer satisfaction theory (Oliver, 1980), which emphasizes that satisfaction is achieved when perceived experiences meet or exceed expectations. In educational settings, students' satisfaction reflects their evaluation of teaching quality, institutional support, and learning outcomes. The present research extends this framework into the domain of cultural education, where learning effectiveness encompasses not only knowledge acquisition but also the cultivation of cultural identity and values (Yuan, 2024). From a practical perspective, several recommendations arise from these results. First, institutions should strengthen professional development for lecturers by offering continuous training in innovative teaching methods, digital

pedagogy, and intercultural communication (Fang & Chen, 2021). Second, the course design should integrate both classical and modern perspectives of Chinese culture, ensuring that students can connect traditional values to contemporary life (Tian et al., 2024). Third, universities should promote interactive and student-centered teaching practices—such as blended learning, experiential projects, and cultural fieldwork—to deepen engagement and understanding (Pei et al., 2021). Fourth, enhancing digital and material resources, such as online databases, multimedia modules, and experiential learning tools, can provide more immersive learning experiences (Liu & Zhao, 2021). Lastly, establishing a systematic feedback mechanism will help administrators track students' perceptions and continuously improve teaching quality (Yang, 2024). Although the study provides valuable insights, its limitations should be acknowledged. The research was conducted within a single university context, which may constrain generalizability. Future studies could expand to include comparative samples from multiple regions or institutions. Moreover, incorporating qualitative methods—such as interviews and classroom observations—could yield deeper insights into students' cognitive and emotional engagement with cultural learning. Longitudinal studies might also explore how improvements in teaching quality influence satisfaction and cultural identity over time, especially in the context of ongoing digital transformation in education. In conclusion, this research highlights that maintaining high teaching quality is essential not only for enhancing students' satisfaction but also for fostering cultural inheritance and confidence among university students. Teachers remain at the heart of effective cultural education, and their pedagogical innovation, cultural literacy, and emotional connection with students define the success of traditional Chinese culture courses. As Chinese higher education continues to emphasize both modernization and cultural continuity, strengthening the link between teaching quality and student satisfaction will serve as a vital pathway toward sustainable educational excellence.

Discussion

The findings of this study confirm that teaching quality plays a decisive role in shaping students' satisfaction with the Traditional Chinese Culture course. All five dimensions—lecturers, course content, teaching methods, teaching resources, and teaching effectiveness—were found to have significant positive correlations with student satisfaction, validating the research hypotheses. Among these, lecturers' performance emerged as the most influential factor, underscoring the central role of teachers' knowledge, enthusiasm, and interaction in determining students' learning experiences. This aligns with previous research emphasizing that teacher competence and engagement are key drivers of satisfaction and learning motivation (Tian, Ding, & Zhang, 2024; Zhao & Li, 2023). Furthermore, student-centered pedagogical practices such as interactive learning, project-based activities, and cultural case analysis were found to enhance both comprehension and emotional connection with traditional culture. These results highlight that effective teaching in cultural education requires not only cognitive instruction but also affective engagement that fosters cultural identity and pride (Wu & Huang, 2021; Yuan, 2024). While teaching resources also contributed positively, their influence was less pronounced, indicating that adequate materials and facilities support but cannot substitute for high-quality teaching. This suggests that universities should prioritize professional development and instructional design over infrastructure alone. The study reinforces the applicability of customer satisfaction theory (Oliver, 1980) to higher education, demonstrating that when teaching quality meets or exceeds students' expectations, satisfaction and cultural confidence are both enhanced. The results thus extend the theoretical model into the field of cultural and humanities education, emphasizing the importance of integrating academic quality with emotional resonance and cultural meaning.

Recommendation

To enhance the quality and effectiveness of Traditional Chinese Culture courses, the study recommends that universities:

Develop lecturers' professional competence through ongoing training in innovative, student-centered, and intercultural pedagogy.

Refine curriculum design by integrating classical and modern cultural perspectives to increase relevance and engagement.

Foster interactive and experiential learning to strengthen students' participation, motivation, and cultural identity.

Expand digital and educational resources to support flexible and technology-enhanced learning.

Implement systematic feedback mechanisms to ensure continuous improvement in teaching quality and student satisfaction.

Future studies should adopt a multi-institutional and mixed-method approach to gain a deeper understanding of students' cognitive and emotional engagement in cultural learning.

References

Gao, J., Liu, X., & Sun, M. (2022). Quantitative measurement of teaching quality in university classrooms: A multidimensional approach. Modern Education Science, 38(7), 113–120.

Liu, Y., & Zhao, X. (2021). Digital learning environments and student satisfaction in higher education. Educational Technology and Society, 24(3), 122–135.

Pei, J., Huang, Y., Liu, Q., & Jiang, T. (2021). The impact of blended learning quality on student satisfaction and performance. E-Learning Research Journal, 19(2), 33–49.

Qin, H., & Wang, D. (2021). The interdisciplinary integration of traditional culture courses in modern universities. Cultural Education Forum, 18(2), 40–48.

Tian, Y., Ding, X., & Zhang, W. (2024). Blended teaching quality evaluation model in higher education: A multidimensional study. Journal of Educational Technology Research, 45(1), 22–35.

Wang, X., & Gao, R. (2023). Teaching resources and learning outcomes in digital higher education. Modern Educational Management, 42(8), 67–76.

Wu, J., & Huang, L. (2021). Student satisfaction in cultural education courses: An empirical analysis. Journal of Humanities Education, 33(6), 91–100.

การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1*

A STUDY OF COMPETENCY IN DIGITAL ERA OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS AFFECTING THE TEACHING EFFICIENCY OF TEACHERS IN SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

อารียา มากหลาย[1] และ ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล[2]

Arriya Maklai[1] and Theeraphab Phetmaihkul[2]

[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1-2]Faculty of Education Srinakarinwirot University, Thailand

Corresponding Author's Email: arriya60@gmail.com

วันที่รับบทความ : 18 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 30 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 1 มกราคม 2569

Received 18 December 2025; Revised 30 December 2025; Accepted 1 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครูในสังกัดเดียวกัน และ (3) ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เก็บ

Citation:

*อารียา มากหลาย และ ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล. (2569). การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 58-72.

Arriya Maklai and Theeraphab Phetmaihkul. (2026). A Study Of Competency In Digital Era Of Educational Institution Administrators Affecting The Teaching Efficiency Of Teachers In Saraburi Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 58-72.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ข้อมูลกับครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 286 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรประเมินค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .85 และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสิทธิผลสัมพัทธ์ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครู พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การวัดและประเมินผล การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การอบรมและพัฒนาตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน การใช้สื่อการสอน และการจัดการเรียนรู้

2) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครู พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะด้านการพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครูในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง

3) ผลการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การทำงานเป็นทีม และการมีวิสัยทัศน์ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.609 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนของครูได้ร้อยละ 37.10 (R^2 = 0.371, Adjusted R^2 = 0.359) ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูมากที่สุดคือ การพัฒนาตนเอง รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การทำงานเป็นทีม และการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพการสอนของครู, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

Abstract

This research aimed to examine (1) the digital-age competencies of school administrators and teachers' instructional effectiveness, (2) the relationship between administrators' digital-age competencies and teachers' instructional effectiveness, and (3) the administrators' digital-age competencies that influence teachers' instructional effectiveness in the Saraburi Primary Educational Area Office 1. This study employed a quantitative research design and collected data from 286 teachers selected through stratified random sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire with a reliability coefficient of .95. Data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that:

1) The overall level of digital-age school administrators' competencies was high, with all dimensions rated at a high level. The competencies ranked from highest to lowest were self-development, teamwork, digital technology use, effective communication, and achievement orientation. Teachers' instructional effectiveness was rated at the highest overall level, while all dimensions were rated at a high level. The highest-ranked aspects were assessment and evaluation, learning experience management, self-training and professional development, teacher–student relationships, instructional media usage, and learning management.

2) Digital-age school administrators' competencies were positively correlated with teachers' instructional effectiveness at the .01 level of statistical significance. Self-development, teamwork, and digital technology use showed moderate to relatively high correlations with instructional effectiveness.

3) Multiple regression analysis revealed that self-development, digital technology use, teamwork, and vision significantly predicted teachers' instructional effectiveness at the .01 level. The multiple correlation coefficient was 0.609, and these variables explained 37.10% of the variance in instructional effectiveness (R^2 = 0.371, Adjusted R^2 = 0.359). Self-development was the strongest predictor, followed by digital technology utilization, teamwork, and vision.

Keywords: Competency in Digital Era of Educational, Institution Administrators, Teaching Efficiency Of Teachers, Saraburi Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น ปัญญาประดิษฐ์ อินเทอร์เน็ตในทุกสรรพสิ่ง และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ได้ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องมุ่งสู่ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงเชิงดิจิทัลของสถานศึกษา โดยสมรรถนะผู้บริหารยุคดิจิทัลต้องครอบคลุมความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การสื่อสารเชิงดิจิทัล การพัฒนานวัตกรรม การตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการสนับสนุนครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (European Commission, 2018)

สถานศึกษาหลายแห่งในประเทศไทยยังประสบข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและภาระงานของครูที่สูงเกินสมดุล รวมถึงปัญหาการสอนไม่ตรงวิชาเอกและการไม่นำผลประเมินไปใช้พัฒนาการสอน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในภาพรวม (Saraburi Primary Educational Service Area Office 1, 2023) สถานการณ์สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะทางดิจิทัลที่เข้มแข็ง เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษา และสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ งานวิจัยเชิงประจักษ์หลายชิ้นยังยืนยันว่าผู้บริหารที่มีสมรรถนะดิจิทัลสูง

สามารถส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้ของครู (Mukkrathok & Raksanakorn, 2023)

จากสภาพปัญหาและข้อค้นพบเชิงนโยบาย ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และระบบบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

3. เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership Theory) อธิบายบทบาทของผู้นำในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ความสามารถในการตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม บริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลจะสามารถกำหนดทิศทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ครูปรับตัวต่อรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิชุดา ทองไพรวรรณ์ และคณะ, 2568)

2. ทฤษฎีสมรรถนะ (Competency Theory) มองว่าสมรรถนะเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสมรรถนะของผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อ

ต่อการสนับสนุนครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (Winterton & Turnbow, 2020)

3. ทฤษฎีประสิทธิภาพการสอนของครู (Teacher Effectiveness Theory) ทฤษฎีกล่าวถึงการให้ความสำคัญกับความสามารถของครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อและวิธีการสอนที่เหมาะสม รวมถึงการประเมินผลผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทดิจิทัล ประสิทธิภาพการสอนของครูไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอิทธิพลจากการสนับสนุนของผู้บริหารในด้านนโยบาย ทรัพยากร และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Scheerens, 2023)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,103 คน จากสถานศึกษา 118 แห่ง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 คน กำหนดตามตารางของ (Krejcie & Morgan (1970) และได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น และสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของกลุ่มโรงเรียนแต่ละประเภท ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 26 คน ขนาดใหญ่ 32 คน ขนาดกลาง 133 คน และขนาดเล็ก 95 คน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งพัฒนาโดยอ้างอิงกรอบแนวคิดจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล และประสิทธิภาพการสอนของครู ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือประกอบด้วย (1) การกำหนดโครงสร้างและตัวชี้วัดตามกรอบทฤษฎี (2) การจัดทำข้อคำถามและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ (3) การปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และ (4) การทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยพบว่าค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงถึงความเที่ยงและความเสถียรของเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสืออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์แบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ และเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง พร้อมทั้งติดตามและยืนยันการส่งแบบสอบถามกลับคืน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยสถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล และประสิทธิภาพการสอนของครู โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ส่วนสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจทัลและประสิทธิภาพการสอนของครู และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบวิธีการคัดเลือกเข้า (Enter Method) เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู นอกจากนี้ ได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1) ผลการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและระดับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ ระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.53, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกที่สุดทุกด้าน โดยแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาตนเอง ($\overline{x}$ = 4.57, S.D. = 0.21) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{x}$ =

4.52, S.D. = 0.18) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.19 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.18) และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์($\bar{x}$ = 4.51 S.D. = 0.20) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ภาพรวม

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติการ
1.1 ด้านการพัฒนาตนเอง	4.57	0.21	มากที่สุด
1.2 ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.51	0.18	มากที่สุด
1.3 ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.51	0.20	มากที่สุด
1.4 ด้านการทำงานเป็นทีม	4.52	0.18	มากที่สุด
1.5 ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.52	0.19	มากที่สุด
รวม	**4.53**	**0.12**	**มากที่สุด**

ระดับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า ระดับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกที่สุดทุกด้าน โดยแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ การจัดการชั้นเรียน ($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.15) การวัดและประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.70) การจัดบรรยากาศในห้องเรียน ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.18) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.18) สื่อการสอน ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.21) และการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.27) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ภาพรวม

ระดับประสิทธิภาพการสอนของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติการ
1. การจัดการชั้นเรียน	4.55	0.15	มากที่สุด
2. การจัดบรรยากาศในห้องเรียน	4.53	0.18	มากที่สุด
3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน	4.53	0.18	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผล	4.54	0.17	มากที่สุด
5. การจัดการเรียนรู้	4.51	0.27	มากที่สุด
6. สื่อการสอน	4.53	0.21	มากที่สุด
รวม	**4.53**	**0.10**	**มากที่สุด**

2) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครู

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล กับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวม พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลทุกรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 และ .05 โดยด้านการพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับประสิทธิภาพการสอน โดยเฉพาะด้านการจัดการชั้นเรียน (r = 0.435) และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (r = 0.394) ด้านการมีวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในเกือบทุกด้าน ยกเว้นสื่อการสอนซึ่งไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ (r = 0.074) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์โดดเด่นกับด้านการจัดการเรียนรู้ (r = 0.268) และการจัดบรรยากาศในห้องเรียน (r = 0.196) ด้านการทำงานเป็นทีมมีความสัมพันธ์สูงกับการวัดและประเมินผล (r = 0.296) ขณะที่ด้านการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอนไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ. ส่วนด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการสอนทุกด้าน โดยสัมพันธ์สูงกับการจัดบรรยากาศในห้องเรียน (r = 0.336) และการวัดและประเมินผล (r = 0.266) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล กับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยรวม

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสิทธิภาพการสอนของครู					
	ด้านการจัดการชั้นเรียน	ด้านการจัดบรรยากาศในห้องเรียน	ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน	ด้านการวัดและประเมินผล	ด้านการจัดการเรียนรู้	ด้านสื่อการสอน
1. การพัฒนาตนเอง	0.435**	0.121*	0.394**	0.203**	0.157**	0.232**
2. การมีวิสัยทัศน์	0.269**	0.232**	0.266**	0.260**	0.208**	0.074
3. การมุ่งผลสัมฤทธิ์	0.154**	0.196**	0.159**	0.143*	0.268**	0.159**
4.การทำงานเป็นทีม	0.184**	0.187**	0.189**	0.296**	0.099	0.073
5. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	0.177**	0.336**	0.229**	0.266**	0.242**	0.143*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01

3) ผลการศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู

ผลการวิเคราะห์สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลทั้งห้าองค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การมีวิสัยทัศน์ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนได้ร้อยละ 35.90 (Adjusted R^2 = 0.359, F = 31.035, p < .01). เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระรายตัว พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ โดยการพัฒนาตนเองมีอิทธิพลสูงสุด (β = 0.271, p < .01) รองลงมาคือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (β = 0.189, p < .01) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (β = 0.180, p < .01) การทำงานเป็นทีม (β = 0.175, p < .01) และการมีวิสัยทัศน์ (β = 0.121, p <

.05). เห็นได้ว่า สมรรถนะผู้บริหารทั้ง 5 ด้านสามารถทำนายประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในตัวแบบพยากรณ์ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 (Enter Method)

ตัวแปรพยากรณ์	b	β	SE_b	t	p
1. การพัฒนาตนเอง (X_1)	0.131	0.271	0.026	4.980	0.000*
2. การมีวิสัยทัศน์ (X_2)	0.069	0.121	0.033	2.089	.038*
3. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_3)	0.093	0.180	0.029	3.216	.001**
4. การทำงานเป็นทีม (X_4)	0.105	0.175	0.033	3.221	.001**
5. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_5)	0.103	0.189	0.032	3.191	.002**
Adj R^2= 0.359 SE_b = 0.085 F = 31.035 a = 0.359					

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการสอนของครูอยู่ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมของสถานศึกษาในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทการศึกษายุคดิจิทัล ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ครูได้รับการสนับสนุนทั้งด้านนโยบาย ทรัพยากร และบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาการสอน ข้อค้นพบสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) ที่เน้นบทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Naewngoendee & Suphakicco (2025) และ Yaemtad & Boonsong (2025) ที่ชี้ว่าผู้บริหารที่มีสมรรถนะดิจิทัลและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสามารถยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครู ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านดิจิทัลสามารถสร้างระบบสนับสนุนการทำงานของครูได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการใช้เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกันเป็นทีม สะท้อนแนวคิดเชิงระบบของการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมองว่าคุณภาพการสอนเป็นผลลัพธ์จากการเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำ การบริหารจัดการ และการปฏิบัติในชั้นเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2022) และงานวิจัยของ Wanngoen et al. (2023) ที่ยืนยันว่าผู้บริหารที่มีสมรรถนะด้านดิจิทัลสามารถส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลสามารถร่วมกันอธิบายและพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะสมรรถนะ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาตนเอง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีวิสัยทัศน์ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีสมรรถนะเหล่านี้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนได้ชัดเจน และสนับสนุนให้ครูปรับการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mukkrathok & Raksanakorn (2023) และ Tapankaew et al. (2024) ที่พบว่าสมรรถนะและภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการและคุณภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนแนะ

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ระดับประสิทธิภาพการสอนของครู ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง และสมรรถนะของผู้บริหารที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครู ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ขณะเดียวกัน ประสิทธิภาพการสอนของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุก

ด้าน สะท้อนถึงความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียน และการประเมินผลผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในหลายมิติ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลทั้งห้าด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนได้ร้อยละ 35.90 ทั้งนี้ สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การทำงานเป็นทีม และการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมและยกระดับประสิทธิภาพการสอนของครูในบริบทการศึกษาปัจจุบัน **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาตนเองและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น 2. การส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน รวมทั้งพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผล การใช้สื่อเทคโนโลยี และนวัตกรรมการสอน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 3. ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจนและสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมในรูปแบบดิจิทัล พร้อมทั้งจัดโครงการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาดิจิทัลของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืนในด้านการจัดการศึกษา **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1. การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เข้าใจแนวทางและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารได้อย่างลึกซึ้งและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น 2. การศึกษาปัจจัยเชิงระบบที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เข้าใจกลไกที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิผล 3. การขยายพื้นที่การศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่นหรือสถานศึกษาในบริบทที่ต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องของผลวิจัยและเพิ่มความสามารถในการทั่วไปผลการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

วิชุดา ทองไพรวรรณ์, สมหญิง จันทรุไทย และ ประพจน์ แย้มทิม. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 8(2), 1–13.

European Commission. (2018). The Digital Competence Framework 2.0: DigComp 2.0—The digital competence framework for citizens. Office of the European Union.

Krejcie, R., & Morgan, D. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement - EDUC PSYCHOL MEAS, 30, 607–610.

Mukkrathok, W., & Raksanakorn, K. (2023). Digital Competencies of School Administrators Affecting Academic Administration in Educational Institutions under the Jurisdiction of Saraburi Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Educational Technology and Communications Faculty of Education Mahasarakham University (JETC), 6(17), 68–79.

Naewngoendee, P., & Suphakicco, P. S. (2025). Digital Technological Competency of School Administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Intellect Education, 4(3), 350–371.

Office of the Basic Education Commission. (2022). Guidelines for Developing Teachers' Digital Competencies for 21st Century Learning. Ministry of Education.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). Master Plan under the National Strategy (2023–2040) (Revised Edition). Office of the Prime Minister. http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated2023_080363.pdf

Saraburi Primary Educational Service Area Office 1. (2023). Basic education development plan 2023–2027. Saraburi Primary Educational Service Area Office 1.

Scheerens, J. (2023). Theory on Teaching Effectiveness at Meta, General and Partial Level. ใน A.-K. Praetorius & C. Y. Charalambous (บ.ก.), Theorizing Teaching: Current Status and Open Issues (น. 97–130). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-25613-4_4

Tapankaew, P., Pienthunyakorn, S., & Phimphabut, C. (2024). Administrators' Communication Skill Affecting Teacher Professional Standards Performance Under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 1. JOURNAL OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION AND LEADERSHIP, 12(46), 171–181.

Wanngoen, C., Boonloy, W., & Nilkote, R. (2023). The Competency of School Administrators in the Digital Age Effecting the Academic Affairs Administration in Primary School Under Sakaeo Primary Educational Service Area Office 1. Journal of MCU Nakhondhat, 10(12), 163–172.

Winterton, J., & Turnbow, T. (2020). Chapter 20 What is competence? Theory, policy and practice. https://china.elgaronline.com/edcollchap/edcoll/9781788975575/9781788975575.00028.xml

Yaemtad, D., & Boonsong, K. (2025). Competency of School Administrators in the Digital Age Affecting the Learning Organization under the Phetchaburi Primary Educational Service Area Office 2. Ratchaphruek Journal, 23(1), 35–50.

กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล*

THE STRATEGIES FOR DEVELOPING SPA BUSINESS TO BE THE THAI WORLD CLASS SPA BUSINESS

แอนนา รัตนคช[1], สมเกียรติ สายธนู[2], ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี[3] และ อภิวัฒน์ สมาธิ[4]

Anna Rattanakot[1], Somkiat Saithanu[2], Thaweesak Putsukee[3] and Apiwat Samathi[4]

[1-4]วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1-4] International College, Thaksin University, Thailand

Corresponding Author's Email: rattanakotanna@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 10 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 12 มกราคม 2569

Received 12 December 2025; Revised 10 January 2026; Accepted 12 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อถอดประสบการณ์การศึกษาบริบท และลักษณะของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 2) เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ได้รับรางวัลสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 จำนวน 16 สถานประกอบการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 ราย และตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 5 ราย มีเครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกต โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

Citation:

*แอนนา รัตนคช, สมเกียรติ สายธนู, ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี และ อภิวัฒน์ สมาธิ. (2569). กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 73-93.

Anna Rattanakot, Somkiat Saithanu, Thaweesak Putsukee and Apiwat Samathi. (2026). The Strategies For Developing Spa Business To Be The Thai World Class Spa Business. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 73-93.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการศึกษา พบว่า 1) บริบทพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน โดยเฉพาะจังหวัดกระบี่และภูเก็ต โดยรวมมีปัจจัยเกื้อหนุนตามลักษณะพื้นที่ที่มีธรรมชาติที่โดดเด่น เช่น ชายหาดที่สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของภาครัฐที่มุ่งผลักดันให้พื้นที่นี้เป็น World Class Wellness Tourism แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยทรัพยากรธรรมชาติระดับโลก การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์นี้ทำให้ธุรกิจสปาได้รับความสำคัญในระดับนโยบาย ในการส่งเสริมและการสนับสนุนอย่างเต็มที่แก่สถานประกอบการในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก การให้ข้อมูล คำแนะนำ และการสนับสนุนการยื่นขอประเมินมาตรฐานสากลในจังหวัดเหล่านี้จึงเข้มข้นกว่า และการส่งเสริมเหล่านี้สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการสปาลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพบริการให้ทัดเทียมระดับสากลตามวิสัยทัศน์ที่ภาครัฐกำหนดซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้สปาในจังหวัดเหล่านี้มีความพร้อมในการยกระดับคุณภาพและมีโอกาสได้รับรางวัลสูง 2) กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล ประกอบไปด้วย กลยุทธ์การจัดการเพื่อรากฐานของความเป็นเลิศ การจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพคือหัวใจสำคัญในการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับธุรกิจ และกลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์ ซึ่งการตลาดบริการคือกลไกในการสร้างความแตกต่างและดึงดูดลูกค้าให้กลับมาใช้บริการซ้ำ

คำสำคัญ: กลยุทธ์ธุรกิจ, ธุรกิจสปา, สปาเพื่อสุขภาพระดับสากล

Abstract

This study aimed to: 1) analyze the experiential context and characteristics of Thai World Class Spa Business in the area of Health Service Support Center 11 and 2) propose the strategies for spa businesses to be the Thai World Class Spa Business. The study employed a qualitative research method, utilizing in-depth interviews with key informants drawn from three groups which are 16 award-winning Thai World Class Spa operators in the specified region, 5 government officials, and 5 representatives from the private sector. The research instruments included semi-structured in-depth interview questionnaires and observation forms. Qualitative data were analyzed using content analysis.

The results of the study were as follows: 1) the Andaman Coast provinces (especially Krabi and Phuket) possess supporting factors like beautiful beaches, which align with the government's strategic push for the area to be a World Class Wellness Tourism destination. This policy direction has led to intensive promotion, advice, and support for international standard assessments for spa establishments in these main tourist provinces, creating an incentive for operators to invest in quality development and resulting in a high readiness and opportunity for spas in these provinces to receive the award. 2) The proposed strategies for developing the spa business to be the Thai World Class Spa Business include the management strategy for the foundation of excellence, where effective internal management is key to building a stable foundation, and the service marketing strategy for creating value and experience, which acts as the mechanism for differentiation and attracting repeat customers.

Keywords: Business Strategy, Spa Business, Thai World Class Spa

บทนำ

กรมสนับสนุนสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (2559) มีนโยบายขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการสปาไทย โดยเรียกว่ามาตรฐานสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล ซึ่งได้มีการทบทวนและพัฒนามาจากเกณฑ์ประเมิน Spa Grading โดยมีแนวคิดในการยกระดับมาตรฐานสปาไทยให้มีมาตรฐานที่แข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ร่วมมือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่างๆ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงพาณิชย์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษา สมาพันธ์สปาไทย และสมาคมสปาต่างๆ เพื่อพัฒนามาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพในระดับสากลขึ้น ซึ่งมาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล มีรางวัลการประกวดเรียกว่า Thai World Class Spa ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ระดับรางวัล ดังนี้ รางวัลสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับเงิน (Silver Awards) รางวัลสถานประกอบการสปา เพื่อสุขภาพระดับทอง (Gold Awards) และรางวัลสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับแพลทินัม (Platinum Awards) สำหรับสถานประกอบการที่สนใจขอประเมินมาตรฐานนี้ จะต้องผ่านการรับรองมาตรฐานสถาน

ประกอบการเพื่อสุขภาพตามกฎหมายก่อน และการจัดการประเมินรางวัลนั้นจะมีการจัดเป็นประจำทุกปี โดยแบ่งเขตความรับผิดชอบในการประเมินรางวัลโดยใช้เขตพื้นที่ ประกอบด้วย พื้นที่กรุงเทพมหานคร จะได้รับการประเมินโดยกองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และในเขตพื้นที่ส่วนภูมิภาคต่างๆ จะได้รับการประเมินโดยศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 1-12 ตามพื้นที่รับผิดชอบ

ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 รับผิดชอบประเมินสถานประกอบการที่สนใจรับการประเมินมาตรฐาน Thai World Class Spa ในจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต กระบี่ พังงา ระนอง และชุมพร ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ตที่ไม่เพียงแค่มีชื่อเสียงการท่องเที่ยวทางทะเลเท่านั้น แต่ยังมีธุรกิจด้านสุขภาพที่กำลังเติบโตโดยเฉพาะธุรกิจสปาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับระดับโลก มีศักยภาพสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการบริการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นโยบายรัฐวางแผนโครงการปี 2566-2569 อนุมัติงบประมาณ 1.4 พันล้านบาท เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดภูเก็ต สู่เมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับโลก (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (2567) รายชื่อสถานประกอบการที่ได้รับรางวัล Thai World Class Spa ประจำปี 2566 ประกาศ ณ วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 มีสถานประกอบการผ่านการประเมินจำนวน 13 สถานประกอบการ เมื่อเปรียบเทียบกับรายชื่อสถานประกอบการที่ได้รับรางวัล Thai World Class Spa ประจำปี 2567 ประกาศ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2567 ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 มีสถานประกอบการผ่านการประเมินจำนวน 19 สถานประกอบการ

จากการสรุปสถานการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) ระบุถึงปัญหาความเชื่อมั่นด้านคุณภาพมาตรฐานของสถานบริการ ในปี 2562 ไทยมีอัตราการใช้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 12.6 ล้านคน สร้างรายได้ 409,200 ล้านบาท และเกิดการจ้างงาน 530,000 คน อีกทั้งมีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 4,352 แห่ง โดยเฉพาะสปาไทยและนวดแผนไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่ได้รับความนิยมในต่างประเทศ แต่ทั้งนี้ยังคงต้องปรับปรุงในเรื่องคุณภาพมาตรฐานทั้งด้านภาพลักษณ์และราคา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการมาใช้บริการ และปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลาย

มาตรฐาน ซึ่งมีความซับซ้อน และดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน ประกอบกับการบังคับใช้กฎระเบียบและกฎหมายของภาครัฐที่ไม่เคร่งครัด ส่งผลให้สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวไม่เห็นความสำคัญในการเข้ารับมาตรฐาน นอกจากนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ยังส่งผลให้สถานประกอบการที่ยื่นขอรับมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพลดลง เนื่องจากสถานประกอบการหลายแห่งมีสภาพคล่องลดลง และไม่มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการปรับปรุงสถานประกอบการให้ได้รับมาตรฐาน (แผนแม่บทการท่องเที่ยว 05, 2565)

จากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าว ถือเป็นปัจจัยที่ดีที่จะช่วยผลักดันให้ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการได้รับมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยมากขึ้น และการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 จะเป็นประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการในการเริ่มต้นธุรกิจใหม่หรือการยกระดับสถานประกอบการสปาเดิมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายของการประกอบธุรกิจที่มีรายได้อย่างยั่งยืน และตอบสนองต่อนโยบายของประเทศเพื่อให้มีสถานประกอบการที่มีคุณภาพที่สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล อีกทั้งส่งผลด้านบวกต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่จะขยายสู่การพัฒนาของห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวในภาพรวม

คำถามการวิจัย

1. บริบท และลักษณะของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เป็นอย่างไร

2. กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลประกอบด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดประสบการณ์การศึกษาบริบท และลักษณะของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11

2. เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการจัดการ

แนวคิดของกูลิกและอูวิก (Luther Gulick and Lynall Urwick, 1930) ซึ่งได้นำหลักการจัดการของฟาโยลมา ปรับปรุงประยุกต์กับการบริหารราชการ มี 7 ประการ ที่เรียกว่า POSDCoRB มีดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไรเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 2) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่างๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน 3) การบุคลากร (Staffing) หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน เป็นการบริหารงานบุคลากร ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงานและการให้พ้นจากงาน 4) การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การอำนวยการ นับตั้งแต่การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และควบคุมการปฏิบัติงาน 5) การประสานงาน (Co-Coordinating) หมายถึง การประสานงาน ประสานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่หมายเดียวกัน 6) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้รับทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่ามีความก้าวหน้าไปเพียงใด 7) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชี การใช้จ่าย การควบคุมและตรวจสอบด้านการเงิน

2. แนวคิดการตลาดบริการ

Bowie and Buttle (2011) กล่าวว่าองค์ประกอบของการตลาดบริการที่องค์กรสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้และจำเป็นต้องบูรณาการทุกองค์ประกอบอย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และตอบสนองเป้าหมายของธุรกิจที่ต้องการกำไร รวมถึงการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ ประกอบไปด้วย 1) ผลิตภัณฑ์ คือ สิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป้าหมาย 2) ราคา คือ จำนวนเงินที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้า 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย คือ ช่องทางที่ลูกค้าเป้าหมายสามารถเข้าถึงสินค้าได้ 4) การส่งเสริมการตลาด คือ เครื่องมือที่ธุรกิจใช้สื่อสารไปยังผู้บริโภค 5) บุคลากร คือ ผู้ที่มีส่วนในการส่งมอบสินค้าและบริการ 6) ลักษณะทางกายภาพ คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลต่อการบริการ 7) กระบวนการ คือ กิจกรรมการบริการที่มีการ

ส่งมอบสินค้า และบริการ 8) บรรจุภัณฑ์ คือ สิ่งที่ใช้หุ้มห่อสินค้า 9) กิจกรรม คือ โปรแกรมที่ทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น และ 10) คู่ค้า คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจ

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Global Spa Summit (2011) ได้จำแนกกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) แบบทั่วไป (Generic) เช่น สปา ฟิตเนส คลินิกเสริมความงาม เป็นต้น และแบบเฉพาะตามที่ตั้ง เช่น โยคะ เป็นต้น 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์แบบทั่วไป เช่น โรงพยาบาลคลินิก สปาในสถานพยาบาล (Medical Spa) เป็นต้น และแบบเฉพาะตามที่ตั้ง เช่น การบำบัดด้วยน้ำทะเล (Thalasso Therapy) ทางอายุรเวท (Ayurveda Clinic) เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้มาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

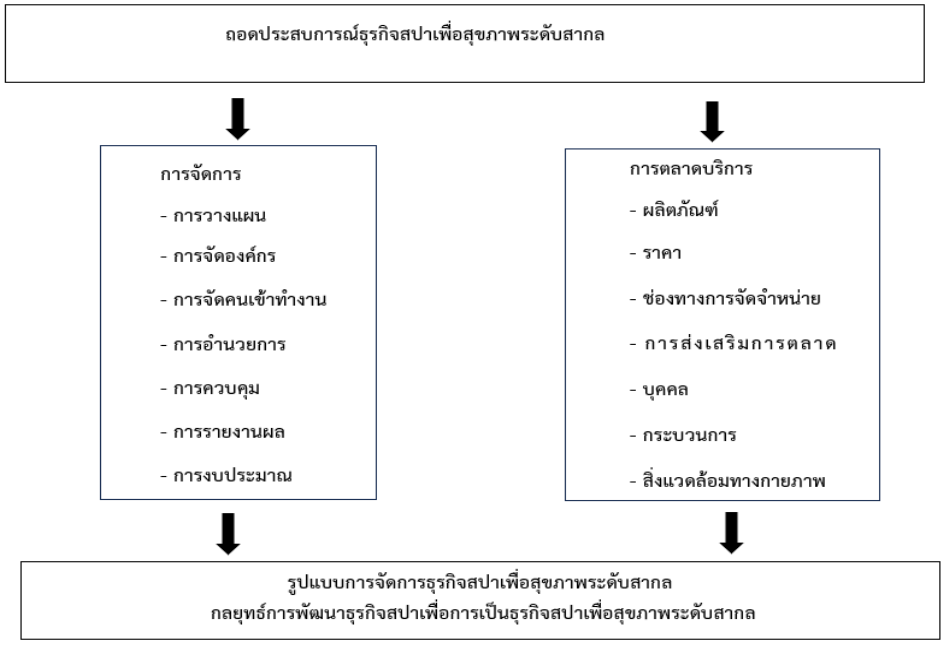

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการ ผู้ดำเนินการ และผู้ให้บริการสปาของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล จำนวน 48 ราย จากสถานประกอบการทั้งหมด 16 สถานประกอบการที่ได้รับรางวัล Thai World Class Spa จัดโดยกองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ในปี 2566 และปี 2567 (กระทรวงสาธารณสุข, 2567) โดยในเขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 ประกอบไปด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต กระบี่ พังงา ระนอง และชุมพร เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ จำนวน 5 ราย และตัวแทนจากสมาคมสปา จำนวน 5 รายซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการควบคุมกฎระเบียบ และมาตรฐานต่างๆ ในการส่งเสริมการรับรองมาตรฐานสปารางวัล Thai World Class Spa

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบไปด้วย 2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างและแบบบันทึกการสังเกต

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสปาเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดการธุรกิจ และการตลาดบริการ

2. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการธุรกิจ ด้านการตลาด และด้านการจัดการการท่องเที่ยว ตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี เอกสารและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประกอบกับบทสัมภาษณ์

2. การลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย และการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อการสังเกต ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ล่วงหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วัน/เวลาเป็นไปตามที่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีความสะดวกในการให้สัมภาษณ์ ซึ่งสถานที่ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์สถานประกอบการเป็นสถานที่ในการสัมภาษณ์ หรือตามแต่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีความสะดวกในการให้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อการสังเกต และทำการการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยนำมาถอดคำต่อคำ พร้อมกับรายละเอียดที่บันทึกไว้ขณะสัมภาษณ์ และผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการลงพื้นที่ภาคสนามมารวบรวมและจัดให้เป็นระบบ และผู้วิจัยใช้การลดข้อมูล (Data Reduction) เป็นกระบวนการเลือกให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีความหมายคล้ายกัน รวบรวมและสรุปประเด็นไว้ด้วยกัน ลดความซับซ้อน และการปรับปรุงข้อมูลที่ได้จดบันทึกไว้ให้มีความสั้นและกระชับ (Yin, 2009) รวมทั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล และตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) โดยเก็บข้อมูลหลายวิธีการ คือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. การแสดงข้อมูล ผู้วิจัยทำการพิจารณาทำการจัดกลุ่มข้อมูลที่ให้รหัส หลังจากนั้นทำการคัดแยกข้อมูลเพื่อหาหัวข้อและกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิดเพื่อตอบคำถามของการวิจัยในแต่ละประเด็น โดยสรุปเป็นความคิดรวบยอดทั้งประเด็นหลัก และประเด็นย่อย ผู้วิจัยจะทำตารางเปรียบเทียบชุดข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ของแต่ละผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อจัดกลุ่มประเด็นต่าง ๆ รวมถึงทำการเชื่อมคำหลักสำคัญที่สัมพันธ์กันในแต่ละประเด็นให้มีความหมาย เพื่อหาข้อสรุปในรูปแบบพรรณนา (ชาย โพธิสิตา, 2556)

3. การหาข้อสรุปข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาสังเคราะห์และสรุปผล ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มารวบรวมแล้วใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เมื่อได้ข้อมูลเชิงการวิเคราะห์แล้วจากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นข้อมูลสรุปในลักษณะพรรณนาความโดยนำไปสู่กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล

ผลการวิจัย

1. บริบท และลักษณะของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 พบว่า สภาพปัจจุบันของบริบท และลักษณะของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต กระบี่ พังงา ระนอง และชุมพร ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 สถานประกอบการสปาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชุมพร และจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีสถานประกอบการที่ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัล Thai World Class Spa และบางจังหวัดมีจำนวนสถานประกอบการที่ได้รับรางวัล Thai World Class Spa ที่มีจำนวนหลายสถานประกอบการ ได้แก่กระบี่ และภูเก็ต มีประเด็นข้อค้นพบ ดังนี้

ศักยภาพของธุรกิจสปาขึ้นอยู่กับบริบทของจังหวัดนั้น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ จังหวัดภูเก็ตและกระบี่ ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก มีสถานประกอบการสปาขนาดใหญ่และมีความพร้อมสูง ทั้งด้านการลงทุน บุคลากรที่มีคุณภาพ และความสามารถในการเข้าถึงสื่อการตลาด ทำให้เกิดการแข่งขันสูง และมีโอกาสได้รับรางวัลมากกว่า โดยเฉพาะภูเก็ตที่ได้เปรียบจากโครงสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งและกำลังซื้อของนักท่องเที่ยวสูง ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการลงทุนยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม จังหวัด

สุราษฎร์ธานี พังงา และระนอง มีจำนวนสถานประกอบการที่ได้รับรางวัลน้อยที่ประมาณ 1-3 แห่งต่อจังหวัด เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็กและมีศักยภาพในการแข่งขันที่จำกัดกว่า

พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน โดยเฉพาะจังหวัดกระบี่และภูเก็ต โดยรวมมีปัจจัยเกื้อหนุนตามลักษณะพื้นที่ที่มีธรรมชาติที่โดดเด่น เช่น ชายหาดที่สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของภาครัฐที่มุ่งผลักดันให้พื้นที่นี้เป็น World Class Wellness Tourism แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยทรัพยากรธรรมชาติระดับโลก การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์นี้ทำให้ธุรกิจสปาได้รับความสำคัญในระดับนโยบาย ในการส่งเสริมและการสนับสนุนอย่างเต็มที่แก่สถานประกอบการในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก การให้ข้อมูล คำแนะนำ และการสนับสนุนการยื่นขอประเมินมาตรฐานสากลในจังหวัดเหล่านี้จึงเข้มข้นกว่า และการส่งเสริมเหล่านี้สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการสปาลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพบริการให้ทัดเทียมระดับสากลตามวิสัยทัศน์ที่ภาครัฐกำหนดซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้สปาในจังหวัดเหล่านี้มีความพร้อมในการยกระดับคุณภาพและมีโอกาสได้รับรางวัลสูง

2. กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล มีองค์ประกอบสำคัญที่ขับเคลื่อนความสำเร็จของธุรกิจสปาเพื่อให้ได้เป็นสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลที่ได้รับรางวัล Thai World Class Spa ประกอบด้วยกลยุทธ์ 2 ด้านหลัก ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเพื่อรากฐานของความเป็นเลิศ และกลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

2.1 กลยุทธ์การจัดการเพื่อรากฐานของความเป็นเลิศ การจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพคือหัวใจสำคัญในการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับธุรกิจ ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ คือ

1) การวางแผนและการจัดองค์กร สถานประกอบการสปามีการวางแผนทั้งในเชิงกลยุทธ์ (เป้าหมายระยะยาว) และเชิงปฏิบัติการ (การดำเนินงานประจำวัน) พร้อมทั้งมีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่และมอบหมายอำนาจที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน

2) การบริหารบุคลากร กลยุทธ์ด้านบุคลากรมีบทบาทสำคัญในการรักษาคุณภาพบริการ เริ่มตั้งแต่การ สรรหาและคัดเลือก พนักงานที่มีใบอนุญาตรับรอง มีทักษะภาษา และที่

สำคัญคือมีจิตบริการ เป็นพื้นฐานนอกจากนี้ยังต้องมีการลงทุนกับการ ฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง และสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ เพื่อลดอัตราการลาออกของพนักงานที่มีคุณภาพ

3) การควบคุมและการวัดผล เพื่อรักษามาตรฐานบริการ ผู้ประกอบการสปาได้กำหนดตัวชี้วัดผลงานหลัก (KPIs) ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เช่น คะแนนความพึงพอใจของลูกค้าและอัตราการกลับมาใช้บริการซ้ำ และใช้ระบบ CRM ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า

4) การบริหารการเงิน สถานประกอบการสปามีการวางแผนงบประมาณด้านการดำเนินงานและงบประมาณสำหรับการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร รวมถึงการจัดทำงบสำรองฉุกเฉิน เพื่อรับมือกับความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น

5) การรายงานผล สถานประกอบการมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แม่นยำและทันเวลาจากรายงานการดำเนินงาน การตลาด และการเงิน และผู้ประกอบการนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหารในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที

2.2 กลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์

การตลาดบริการคือกลไกในการสร้างความแตกต่างและดึงดูดลูกค้าให้กลับมาใช้บริการซ้ำ ซึ่งครอบคลุมประเด็นข้อค้นพบสำคัญ คือ

1) ผลิตภัณฑ์และบริการ สถานประกอบการสปามุ่งเน้นการพัฒนาอัตลักษณ์เฉพาะของตนเองด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับนวัตกรรมการบำบัดสมัยใหม่ สร้างเป็นบริการและผลิตภัณฑ์ที่เป็นซิกเนเจอร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างความจดจำ สถานประกอบการสปาจัดการผลิตภัณฑ์ ใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยเน้นวัตถุดิบที่สะท้อนความเป็นไทยและคุณค่าจากธรรมชาติ เช่น ไพล มะกรูด มะพร้าว และมีการปรุงแต่งวัตถุดิบเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์พิเศษ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่เพิ่มมูลค่าและดึงดูดลูกค้าซ้ำ แต่ก็เผชิญกับความท้าทายในการจัดหาวัตถุดิบคุณภาพสูงอย่างสม่ำเสมอและผลกระทบจากความไม่แน่นอนตามฤดูกาล 2) การจัดหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์และบริการ อย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์ของการบำบัด เช่น หมวดบำรุงและฟื้นฟูผิว ผ่อนคลายและบำบัดอาการ และดีท็อกซ์ และ 3) กลยุทธ์การตลาดและการนำเสนอผลิตภัณฑ์ ที่เน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ผ่านการจัดทำแพ็กเกจที่หลากหลายตามวัตถุประสงค์ (ผ่อนคลาย, บำรุงผิว, ดีท็อกซ์) ตามระยะเวลา (เร่งด่วน, เต็มวัน, ค้างคืน) และตามกลุ่มลูกค้าเฉพาะ เช่น ลูกค้าชาวจีน ออสเตรเลีย/ยุโรป และญี่ปุ่น นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเอกลักษณ์ของการนวด ด้วยการผสานศาสตร์การนวดโบราณเข้ากับเทคนิคสมัยใหม่ เช่น นวดแผนไทย อโรมาเธอราปี อายุรเวท และ

สร้างประสบการณ์ที่ครบวงจร ทั้งด้านบรรยากาศ การบริการที่ใส่ใจ และการบำบัดแบบองค์รวม ความสำเร็จของการจัดการผลิตภัณฑ์สปาเพื่อสุขภาพระดับสากลเกิดจากเอกลักษณ์และความหลากหลาย คุณภาพและมาตรฐาน รวมถึงการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์

2) ราคาและการส่งเสริมการตลาด การจัดการด้านราคาของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจ โดยสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ 1) สปาขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งเน้นกลุ่มลูกค้า Walk-in ที่มีการเปรียบเทียบราคา จึงใช้กลยุทธ์การกำหนดราคาตามคู่แข่ง เป็นแนวทางหลักเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน แต่ยังคงคำนึงถึง ต้นทุนจริง เพื่อให้มั่นใจในผลกำไร โดยมีราคาเริ่มต้นที่ 500-2,000 บาทต่อครั้ง และใช้ความยืดหยุ่นในการนำเสนอโปรโมชั่นและส่วนลด เพื่อดึงดูดและสร้างฐานลูกค้าซ้ำ 2) สปาในเครือโรงแรม ซึ่งเจาะกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูงและเน้น คุณค่าและประสบการณ์ที่เหนือกว่า แทนการแข่งขันด้านราคา โดยมีราคาเริ่มต้นประมาณ 2,500 บาทต่อครั้ง กลยุทธ์ราคาที่สูงขึ้นจึงสะท้อนถึงภาพลักษณ์หรูหรา มาตรฐานคุณภาพ รวมถึงปัจจัยเสริมมูลค่า เช่น ประสบการณ์ที่ครบวงจร เน้นบรรยากาศหรูหรา ความเป็นส่วนตัว คุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์และบริการ และที่สำคัญคือบริการเฉพาะบุคคล (Customized Service) เช่น การออกแบบโปรแกรมที่ปรับให้เข้ากับความต้องการเฉพาะของลูกค้า การผสมผสานศาสตร์การบำบัดที่หลากหลาย และความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนบริการในแพ็กเกจ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้ลูกค้ายินดีจ่ายในราคาสูงเพื่อแลกกับความสะดวกสบายและความพรีเมียมที่ได้รับ

การจัดการการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลปรับตัวอย่างรวดเร็วโดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและกลยุทธ์ที่สร้างมูลค่าเชิงประสบการณ์ กลยุทธ์หลักแบ่งเป็น 1) การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) ที่กระตุ้นยอดขายในระยะสั้นผ่านช่องทางออฟไลน์ โดยเน้น Voucher ราคาพิเศษในงานอีเวนต์ ส่วนลดช่วงนอกเวลาเร่งด่วน และออนไลน์ ใช้กลยุทธ์ส่วนลด/ของแถมสำหรับการจองผ่านช่องทางดิจิทัล 2) การประชาสัมพันธ์ ที่เน้นการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะสปาในเครือโรงแรมผ่านการสร้างเรื่องราวที่มีคุณค่าและการร่วมมือกับอินฟลูเอนเซอร์และสื่อต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง 3) การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) ที่ใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เป็นช่องทางสื่อสารหลัก และการเป็นพันธมิตรกับแพลตฟอร์มจองบริการออนไลน์เพื่อเพิ่มยอดขายและอำนวยความสะดวกในการจอง

3) ช่องทางและการสร้างความสัมพันธ์มีการใช้ช่องทางการเข้าถึงลูกค้าที่หลากหลาย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับโรงแรมและบริษัททัวร์ และการใช้ช่องทางดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่และรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่า

4) กระบวนการและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดการกระบวนการให้บริการของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลให้ความสำคัญสูงสุดกับการสร้างความประทับใจและความพึงพอใจของลูกค้า โดยมีกระบวนการให้บริการมีลักษณะคล้ายกันคือการรักษามาตรฐานตามที่กำหนด การศึกษาพฤติกรรมลูกค้า และการติดตามแก้ไขข้อร้องเรียน แต่ละแห่งยังสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเริ่มต้นจากการ 1) การสร้างความประทับใจตั้งแต่ก้าวแรก ด้วยการเสิร์ฟเครื่องดื่มสมุนไพรต้อนรับ เช่น น้ำตะไคร้ มะตูม ใบเตย และการเพิ่มความพิเศษด้วยดอกไม้หรือกระบวนการล้างเท้าด้วยน้ำอุ่นผสมมะกรูด และเกลือสปา 2) การให้บริการที่เป็นระบบและได้มาตรฐาน มีการแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักอย่างชัดเจน คือ (1) กระบวนการก่อนการให้บริการ (Pre-Service) เน้นความสะดวกในการจองและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น (2) กระบวนการระหว่างการให้บริการ (In-Service) เน้นความพิถีพิถันในการนวดและการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และ (3) กระบวนการหลังการให้บริการ (Post-Service) ที่มีการสอบถามความพึงพอใจและให้คำแนะนำสุขภาพหลังการนวด ซึ่งรวมถึง 3) การสร้างความแตกต่างที่น่าจดจำหลังการให้บริการ ด้วยการให้บริการเสริม เช่น การเสิร์ฟเครื่องดื่มอุ่นๆ เช่น น้ำขิง และของว่างพิเศษ เช่น ขนมไทย เพื่อช่วยให้ร่างกายอบอุ่นและสร้างความประทับใจที่แตกต่าง ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการนำกลยุทธ์การสร้างความแตกต่างมาใช้เพื่อรักษาฐานลูกค้าและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า 1) มีการสร้างอัตลักษณ์ด้วยกลิ่น เสียง และการตกแต่ง โดยการนำเอกลักษณ์ความเป็นไทยมาใช้ เช่น ผ้าปาเต๊ะ เฟอร์นิเจอร์ไม้ การเลือกใช้วัสดุธรรมชาติ แสงสว่างที่นุ่มนวล การสร้างกลิ่นเฉพาะตัวจากสมุนไพรพื้นถิ่น และการใช้ดนตรีบำบัดเพื่อสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบ 2) มีการรักษาความสะอาดและมีมาตรฐาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ลูกค้าให้ความสำคัญสูงสุด โดยมีการรักษาความสะอาดหมดจดในทุกพื้นที่ การใช้อุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน รวมถึงการมียูนิฟอร์มที่มีเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดี และ 3) มีสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีการจัดเตรียมพื้นที่ส่วนกลางให้นั่งรออย่างสะดวกสบาย มีเครื่องดื่มบริการ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่น่าสนใจ

อภิปรายผล

1. จากการถอดประสบการณ์การศึกษาบริบท และลักษณะของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เขตพื้นที่ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11

สภาพปัจจุบันของสถานประกอบการ สปาที่ได้รับรางวัลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพระดับสากล รางวัล Thai World Class Spa จัดโดยกองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ในปี 2566 และปี 2567 ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต กระบี่ พังงา ระนอง และชุมพร ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 11 ผู้วิจัยพบว่า สถานประกอบการ สปาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชุมพร และจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีสถานประกอบการที่ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัล Thai World Class Spa และบางจังหวัดมีจำนวนสถานประกอบการที่ได้รับรางวัล Thai World Class Spa ที่มีจำนวนหลายสถานประกอบการ โดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ตและกระบี่ จะเห็นได้ว่าบริบทด้านการแข่งขันและศักยภาพของสถานประกอบการ จังหวัดภูเก็ต และกระบี่ เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก ทำให้มีสถานประกอบการสปาขนาดใหญ่และมีความพร้อมสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการลงทุน บุคลากรที่มีคุณภาพ ความพร้อมด้านแรงงาน และการเข้าถึงสื่อทางการตลาดที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้การแข่งขันสูงและมีโอกาสได้รับรางวัลมากกว่า และจังหวัดที่ได้รับรางวัลอย่างภูเก็ตมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวที่แข็งแกร่งกว่า ทั้งในแง่ของสนามบินนานาชาติ และการเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติ โรงแรมหรูและกำลังซื้อที่สูง ปัจจัยเหล่านี้สร้างแรงจูงใจทางการตลาดอย่างมากให้ผู้ประกอบการสปาขนาดใหญ่ลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพบริการให้ทัดเทียมระดับสากล อีกทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนสถานประกอบการในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ซึ่งทำให้สถานประกอบการในจังหวัดภูก็ต กระบี่ นั้นได้รับข้อมูล คำแนะนำ และการสนับสนุนในการยื่นขอประเมินอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน, 2564) ที่มีนโยบายยกระดับจังหวัดในพื้นที่ให้เป็น World Class Wellness Tourism แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยทรัพยากรธรรมชาติระดับโลก โดยจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการลงทุนระดับโลก เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทั้งโรงแรม ศูนย์การค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลาง

การคมนาคมทางอากาศและทางทะเลที่เชื่อมต่อกับนานาชาติ จังหวัดภูเก็ตจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบครบวงจร และภาครัฐได้มีนโยบายสนับสนุนและผลักดันให้จังหวัดภูเก็ตพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2558 ซึ่งช่วยเพิ่มขีดความสามารถด้านความปลอดภัยและรักษาสภาพแวดล้อม มีการกำหนดตำแหน่งยุทธศาสตร์เฉพาะจังหวัด โดยหนึ่งในยุทธศาสตร์เฉพาะของจังหวัดภูเก็ตคือ Health Tourism และ Medical & Wellness ด้านจังหวัดกระบี่ได้รับการมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของจังหวัดกระบี่ให้เป็นศูนย์กลางของอันดามัน ช่วยเชื่อมโยงและยกระดับกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันทั้งหมดให้โดดเด่นและเติบโตอย่างยั่งยืน มีการกำหนดตำแหน่งยุทธศาสตร์เฉพาะจังหวัดที่สำคัญ ได้แก่ Wellness Tourism ด้านจังหวัดพังงา ได้รับการกำหนดตำแหน่งยุทธศาสตร์เฉพาะจังหวัดที่สำคัญ ได้แก่ Wellness Tourism

2. กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล พบว่า ผู้ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลมีกลยุทธ์ทางการตลาดบริการ มุ่งหวังเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์ โดยเน้นสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์และมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล ได้แก่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ซิกเนเจอร์โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมการบำบัด ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรอง และวางระบบมาตรฐานการผลิตและการจัดหาวัตถุดิบคุณภาพสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วารีพร ชูศรี วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง กอแก้ว จันทร์กิ่งทอง และวรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล (2565) พบว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทสปาในเขตพื้นที่อันดามัน การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาใช้ซ้ำบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทสปา และสอดคล้องกับการศึกษาของจุฑาธิปต์ จันทร์เอียด อังสุมาลิน จำนงชอบ อรัญ วานิชกร และณัฏฐพัชร มณีโรจน์ (2561) ที่กล่าวว่าธุรกิจสปาและการนวดแผนไทย ที่มีอัตลักษณ์ความเป็นไทย ดังเช่น ภาคใต้ อัตลักษณ์คือครูหนังโนราห์ สีสัน ทะเลใต้ สีที่ใช้เป็นตัวแทนภูมิภาค ได้แก่ สีเขียวน้ำทะเล และสีเหลืองชายหาด ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพของภาคใต้ ได้แก่ นวดไทยท่ามโนราห์ การนวดด้วยแร่ดีบุก การนวดด้วยเปลือกหอย และการนวดแบบลังกาสุกะสามารถยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากลได้ และสนับสนุนให้ประเทศไทยสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชั้นนำของโลก

องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์ของสถานประกอบการสปาเพื่อการเป็นสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาบูรณาการตามเกณฑ์การประเมินการคัดเลือกสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล รางวัล Thai World Class Spa 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านบริการ ด้านผลิตภัณฑ์เครื่องมือและอุปกรณ์ และด้านบริหารและจัดการองค์กร ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล

เกณฑ์ประเมิน	กลยุทธ์	วิธีการปฏิบัติการ
1. ด้านบริหารและจัดการองค์กร	กลยุทธ์การจัดการเพื่อรากฐานของความเป็นเลิศ	สร้างรากฐานองค์กรที่มั่นคงและมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานสากล 1. การจัดทำงบประมาณอย่างเป็นระบบรวมถึงงบสำรองฉุกเฉินและงบลงทุนในสินทรัพย์ถาวร 2. การกำหนดตัวชี้วัดผลงานหลักที่วัดผลได้จริง 3. ปรับปรุงระบบการรายงานผลด้านการเงิน/การตลาดให้แม่นยำ และใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจ
2. ด้านบุคลากร	กลยุทธ์การจัดการเพื่อรากฐานของความเป็นเลิศ	พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและมีทักษะสอดคล้องกับมาตรฐานสากล 1. ใช้เกณฑ์คัดเลือกที่เข้มงวด พนักงานต้องมีใบอนุญาตรับรอง และทักษะภาษาต่างประเทศ 2. ลงทุนในการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง และการปรับเทคนิคการนวดให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด 3. สร้างแรงจูงใจด้วยค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ เพื่อรักษาพนักงาน

เกณฑ์ประเมิน	กลยุทธ์	วิธีการปฏิบัติการ
3. ด้านผลิตภัณฑ์/เครื่องมือและอุปกรณ์	กลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์	สร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์และมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล 1. พัฒนาผลิตภัณฑ์ซิกเนเจอร์โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมการบำบัด 2. จัดทำงบประมาณเพื่ออัพเกรดเทคโนโลยีและเครื่องมือ/อุปกรณ์ให้ทันสมัย และตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรอง 3. วางระบบมาตรฐานการผลิตและการจัดหาวัตถุดิบคุณภาพสม่ำเสมอ
4. ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม	กลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์	สร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของสถานบริการสปาที่น่าประทับใจและได้มาตรฐานสุขอนามัยสากล 1. ปรับปรุง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สะท้อนถึงมาตรฐานและความสะอาด โดยเน้นทุกประสาทสัมผัสทั้ง 5 2. ควบคุมด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยอย่างเข้มงวด 3. ใช้ทำเลที่ตั้งที่ได้เปรียบ และมีการปรับเปลี่ยนบรรยากาศตามเทศกาลเพื่อสร้างความแปลกใหม่
5. ด้านบริการ	กลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์	ส่งมอบประสบการณ์บริการที่เป็นเลิศและสม่ำเสมอในทุกขั้นตอน 1. ออกแบบกระบวนการให้บริการที่มีมาตรฐานเดียวกันในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การจองจนถึงการติดตามผลหลังใช้บริการ

เกณฑ์ประเมิน	กลยุทธ์	วิธีการปฏิบัติการ
		2. สร้างความแตกต่างด้วยการนวดที่ผสมผสานศาสตร์ดั้งเดิมกับสมัยใหม่ 3. พัฒนาแพ็กเกจ ที่ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะกลุ่มลูกค้าและมุ่งเน้นการให้บริการแบบลูกค้าเป็นศูนย์กลาง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล สถานประกอบการสปาต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์การจัดการเพื่อรากฐานของความเป็นเลิศ ด้วยการจัดการภายในของสถานประกอบการที่มีประสิทธิภาพคือหัวใจสำคัญในการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับธุรกิจ และการบูรณาการร่วมกับกลยุทธ์การตลาดบริการเพื่อการสร้างคุณค่าและประสบการณ์ ด้วยการตลาดบริการคือกลไกในการสร้างความแตกต่างและดึงดูดลูกค้าให้กลับมาใช้บริการซ้ำ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** สำหรับผู้ประกอบการ การจะได้รับรางวัลสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล ผู้ประกอบการสามารถใช้เกณฑ์ Thai World Class Spa เป็นพิมพ์เขียว โดยจัดทำคู่มือปฏิบัติงานมาตรฐานสากลเพื่อควบคุมคุณภาพบริการให้สม่ำเสมอ พร้อมทั้งลงทุนในบุคลากร และใช้ตัวชี้วัดผลงานหลักที่ชัดเจนในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือที่นำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันในระดับสากล **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสถานประกอบการสปาที่ได้รับรางวัลสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลในบริบทพื้นที่อื่น ๆ เพื่อทราบถึงกลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจสปาเพื่อการเป็นธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล 2.2 ควรทำการศึกษากลุ่มสปาทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมหรือเข้าร่วมการคัดเลือก Thai World Class Spa แล้วแต่ไม่ได้รับรางวัลสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล เพื่อทราบถึงช่องว่างในการพัฒนาปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อสามารถยกระดับคุณภาพสถานประกอบการสปาได้

เอกสารอ้างอิง

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (MEDICAL HUB) (พ.ศ.2560 - 2569). เรียกใช้เมื่อ 14 เมษายน 2567 จาก https://hss.moph.go.th/fileupload/2560-102.pdf#page=2.00

กระทรวงสาธารณสุข. (2567). ประกาศรายชื่อสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ที่ได้รับรางวัลมาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล (Thai World Class Spa) ประจำปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2567 จาก https://thaimedhub.hss.con tent/uploads/2024/05/รายชื่อสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ผ่าน-Thai- World-Class-Spa-1.xls

กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. (2564). ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2568 จาก https://drive.google.com/file/d/1r-2EH_Ai4SxVLivBqcrnAqDOiQ-RLBwd/view?pli=1

จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด, อังสุมาลิน จำนงชอบ, อรัญ วานิชกร และ ณัฏฐพัชร มณีโรจน์. (2561). ศักยภาพอัตลักษณ์ความเป็นไทยของธุรกิจสปาและการนวดแผนไทยเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 10(2), 1-16.

ชาย โพธิสิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

แผนแม่บทการท่องเที่ยว 05. (2565). รายงานสรุปผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 2565. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก https://elibrary.tceb.or.th/

วารีพร ชูศรี วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง กอแก้ว จันทร์กิ่งทอง และวรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล. (2565). บุพปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาในจังหวัดเขตพื้นที่อันดามัน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 16(2), 767-778.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565). ภูเก็ตมุ่งหน้ายกระดับเป็นเมืองศูนย์สุขภาพระดับโลก. เรียกใช้เมื่อ 6 ตุลาคม 2567 จาก https://www.nxpo.or.th/th/11759/

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2567, จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF#page=3.00

Bowie, D., & Buttle, F. (2011). Hospitality Marketing Principles and Practice. (2nd ed.). London: Taylor & Francis Group.

Global Spa Summit. (2011). Wellness tourism and medical tourism: Where do Spas Fit?. Retrieved March 19, 2024, from http://www/globalspawellness summit.org.images/stroies/pdf/spas_wellness_medical_tourism_report_final.Pdf

Gulick, L., & Urwick, L. (Eds.). (1937). Papers on the science of administration. Institute of Public Administration. Retrieved January 9, 2024, from https://dn720003.ca.archive.org/0/items/papersonscienceo00guli/paperonscienceo00guli.pdf#page=1.00&gsr=0.

Yin, R. K. (2009). Case Study Research: Design and Methods. (4th ed.). Sage Thousand Oaks.

INVESTIGATE THE IMPACTS OF FISCAL POLICY ON HUMAN CAPITAL AND ECONOMIC GROWTH IN THE OPTIMAL CONTROL APPROACH*

Piyasiri Kongwiriyapisal[1], Warinthorn Maneerat[2] and Adirek Vajrapatkul[3]

[1,3]School of economics, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

[2]School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author's Email: a.vajrapatkul@gmail.com

Received 30 October 2025; Revised 10 December 2025; Accepted 12 December 2025

Abstract

This study examines the relationships between fiscal policy, human capital accumulation, and economic growth using a two-sector model adapted from the Uzawa-Lucas model. The model incorporates dual economic sectors, in which a social planner optimizes societal welfare through consumption, human capital, and economic growth. The results of the model simulation demonstrate that increased government spending in the education sector enhances both physical and human capital accumulation but has a neutral relationship with consumption. The analysis of the proportion of human capital H indicates that redistributing human capital between the production and education sectors affects consumption and physical capital accumulation but has minimal impact on human capital accumulation. These findings support the effectiveness of government spending as a tool for increasing human capital

Citation:

* Piyasiri Kongwiriyapisal, Warinthorn Maneerat and Adirek Vajrapatkul. (2026). Investigate The Impacts Of Fiscal Policy On Human Capital And Economic Growth In The Optimal Control Approach. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 94-125.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

accumulation and suggest that policymakers should maintain or increase educational investments while implementing complementary measures to maintain consumption levels while pursuing educational investment.

Keywords: Human Capital, Economic Growth, Fiscal Policy, Uzawa-Lucas Model

Introduction

Human capital, encompassing the workforce's skills, knowledge, and capabilities, serves as a fundamental driver of economic productivity and growth (Blair 2011). This concept has evolved beyond basic skills to include diverse forms, such as firm-, industry-, occupation-, and task-specific human capital (Sanders & Taber, 2012). Its significance is quantitatively demonstrated through its explanation of one-third of labor earnings variation within countries and half of that across nations (Deming, 2022). Human capital operates as both a direct productive input and a catalyst for growth through innovation and technological advancement (Gould & Ruffin, 1995). The impact of this capital on economic growth extends through multiple channels, including direct and indirect production effects through R&D activities (Cinnirella & Streb, 2017).

Human capital, measured by the HDI, is closely intertwined with economic growth, typically measured by GDP (Elistia & Syahzuni, 2018; Štilić et al., 2023), which creates employment opportunities, facilitates knowledge transfer, drives innovation (Meyer & Jongh, 2018), and improves long-term societal welfare (Szreter, 2001). However, the relationship between human capital and economic growth is mediated by various policy instruments, particularly fiscal policy, which typically serves as a crucial tool for managing economic growth, inflation, and employment (Alesina & Giavazzi, 2013). The impact of fiscal policy on human capital formation operates through both direct channels, such as supported education and training programs, and indirect channels, such as economic growth and labor markets (Angrist et al., 2021).

This means that the effectiveness of fiscal policy in human capital formation varies based on several attributes, such as policy implementation approaches, level of economic development, quality of institutions (Canh, 2018), country debt levels, and specific policy measures (Miller & Russek, 1997).

Several studies have examined the impact of fiscal policies on human capital and economic growth using various methods. For instance, Ghosh and Gregoriou (2007) investigated the effects of public expenditure on economic growth in 15 developing countries over 28 years using GMM techniques. They found that capital, health, and education expenditures positively impact growth. This study links optimal fiscal policy parameters to productivity in an endogenous growth framework that incorporates human capital. Chakraborty and Chakraborty (2018) used dynamic panel models and GMM estimations to analyze economic convergence across Indian states. They found that public capital spending has a positive and significant relationship with economic growth. They also highlight the importance of human capital in economic growth. Ramirez and Nazmi (2003) analyzed the impact of public investment spending and human capital on economic growth in nine major Latin American countries from 1983 to 1993. Using panel data analysis, they found that public expenditure on education and healthcare had a positive and statistically significant effect on private capital formation and long-term economic growth. However, Bushashe and Bayiley (2023), who examined the impact of fiscal decentralization on Ethiopia's subnational economic growth using a two-step System GMM, found the opposite, showing that expenditure had a negative effect on regional economic growth. They also found that human capital has no significant effect on regional economic growth.

This research is motivated by the complex interactions among fiscal policy, human capital accumulation, and economic growth, as revealed in previous studies. While the existing literature establishes these relationships, gaps remain in understanding the mechanisms through which government

education spending affects both human and physical capital accumulation, which reflects the growth of the economy. The mathematical modeling approach addresses these gaps by quantifying the relationships between these variables and providing specific insights into policy effectiveness. This study contributes to the literature by adapting the Uzawa-Lucas model to examine a dual-sector economy. The remainder of this paper is organized as follows. The following section reviews the literature focusing on human capital theory and the Uzawa-Lucas model. Next, it describes the methodology, details the mathematical framework, and specifies the model. The empirical results, discussion, and policy implications are then presented.

Objectives

This study examines the effects of fiscal policy on human capital accumulation, consumption, and economic growth using a two-sector model adapted from the Uzawa-Lucas model.

Literature Reviews

This section focuses on two pivotal topics that form the foundational framework of this study: human capital and the Uzawa-Lucas model.

1. Human capital

Human capital theory, pioneered by neoclassical economists Gary Becker and Theodore Schultz, establishes a fundamental connection between educational investment and prosperity at both the individual and national levels (Fleming, 2017). This theoretical framework has become instrumental in shaping public policy across the education and labor sectors, significantly influencing various academic disciplines, including economics, education, and sociology. Human capital encompasses a comprehensive set of knowledge, skills, abilities, and characteristics that individuals possess, contributing directly

to their economic productivity and value (Deming, 2022). The theory suggests that individuals can enhance their value through education and training, leading to improved skills, greater autonomy, and enhanced socioeconomic well-being (Fleming 2017). Therefore, investment in human capital generates impacts that manifest throughout an individual's lifetime, with particularly significant returns observed during childhood and early adulthood (Deming, 2022).

Human capital encompasses both innate abilities and acquired skills that individuals develop throughout their lives (Laroche et al., 1999). However, the fundamental dimensions of human capital include innate abilities, acquired skills, and external effects. Innate abilities, including intrinsic physical, intellectual, and psychological capacities present at birth, which are influenced by heredity, parental decisions, and random factors, represent an individual's potential to acquire skills without any direct action of their own. The acquired skills represent the actualization of potential through intergenerational knowledge transfer, personal contact, work experience, on-the-job training, education, and socialization. These skills can be further categorized as general skills, which are transferable across individuals, and specific skills, which are limited to particular activities. External effects or spillovers include both productivity spillovers and social externalities. Productivity spillovers occur when individuals influence others' productivity. Social externalities manifest through enhanced democratic institutions, freedom of thought, varied communication, and strengthening social institutions, collectively termed "social capital" (Laroche et al., 1999).

According to Ruggeri and Yu (2000), human capital encompasses four key dimensions that form a comprehensive framework. *The first dimension* is potential, which represents the foundational source of human capital and focuses on early childhood development and innate abilities before formal education. *The second dimension* is acquisition, which aligns with the traditional human capital theory and involves the conscious accumulation of knowledge

and skills through formal education and training throughout one's life. *The third dimension* is availability, which distinguishes between the human capital possessed by a country's residents and that which is actually available for productive activity, addressing issues such as brain drain and international mobility. *The fourth dimension* is effectiveness, which concerns how human capital is utilized and performed in practical settings, emphasizing unused human capital, such as unemployed scientists. These dimensions are interconnected and flow from one stage to another, with policy implications affecting each stage differently. The framework demonstrates that human capital formation is not just an economic process but a complex social phenomenon that requires a holistic approach to policy and development.

The influence of human capital operates through two distinct but interconnected mechanisms. First, it directly enhances labor productivity in the production processes. Second, it indirectly accelerates technological advancement through enhanced R&D capabilities (Cinnirella & Streb, 2017). These mechanisms create a multiplicative effect that extends far beyond individual productivity and significantly impacts economic growth, inequality, and fiscal stability within societies. Thus, strategic investments in education, health, and skill development consistently yield positive outcomes for labor productivity, social equity, and public finance (Abrigo et al., 2018), which, in turn, support economic growth. However, the exact mechanisms by which human capital contributes to growth remain complex and are not fully understood (Deming, 2022). The significance of human capital investment has become even more critical in the context of an aging population and a rapidly evolving economy. Therefore, sustained investment in human capital development remains fundamental for maintaining economic growth and fostering sustainable development, despite the challenges of precisely measuring its full impact across all dimensions of economic and social progress.

2. The Uzawa-Lucas model

The "Uzawa-Lucas model" refers to the model of economic growth developed by Robert E. Lucas, Jr. in his 1988 paper, which builds upon the structure introduced by Hirofumi Uzawa (1965) emphasizing the role of human capital accumulation as an engine of sustained growth. The model is fundamentally a two-capital system that features both physical (K(t)) and human capital (h(t)). Key characteristics of this model are as follows: 1) Endogenous Growth via Human Capital, which is the central feature adapted from Uzawa's work, is the human capital accumulation technology. This technology postulates that the growth rate of human capital, h(t), is linear in the level already attained, h(t), and the effort devoted to acquiring more, 1-u(t). This relationship, which Lucas refers to as the Uzawa-Rosen formulation, is crucial because it permits sustained per-capita income growth from endogenous human capital accumulation alone, unlike traditional neoclassical models that require an exogenous technological change; (2) Time Allocation in that the model incorporates the decision of an individual to allocate time between two uses: current production, u(t), and human capital accumulation, 1-u(t); and (3) External Effects, which Lucas introduces an external effect of human capital, where the average level of skill or human capital (h_a) in the economy also contributes to the productivity of all factors of production. This external effect is significant because it creates a divergence between the social valuation formula and the private valuation of human capital; and 4) Dynamics such that when viewed as a closed economy, the system's dynamics predict that economies will converge to a balanced growth path where the long-run rate of income growth is the same for all, but the specific income level attained depends on the initial conditions. This means that initially poor economies can remain permanently below initially better-endowed economies, even though they grow at the same rate (Lucas, R. E., Jr., 1988). According to Lucas, R. E., Jr. (1988), the model is built upon three primary mathematical components, i.e.,

the production technology for goods, the accumulation technology for human capital, and the resulting formulas for the balanced growth rate. Goods Production Technology relates the total output of goods to the inputs of physical capital (K), effective labor (uhN), and the average level of human capital (h_a), which captures external effects. The equation that replaces the standard Solow model's production function is

$$N(t)c(t) + \dot{K}(t) = AK(t)^{\beta}[u(t)h(t)N(t)]^{1-\beta}h_a(t)^{\gamma}$$

where $N(t)c(t) + \dot{K}(t)$ represents total output (consumption plus net investment in physical capital, $\dot{K}$). K(t) denotes the total stock of physical capital. N(t) is the total population/labor force, growing at a rate λ. h(t) is the individual skill level or human capital. u(t) is the fraction of time devoted to current production. A is a constant technology level. β is the share of output attributed to physical capital ($0 < \beta < 1$). $h_a(t)$ is the average level of human capital, which represents the external effect on productivity (the Lucas component), governed by the elasticity γ. When all workers are identical, the average skill level h_a is equal to the individual skill level h.

For Human Capital Accumulation, which is the key mechanism for endogenous growth, adapted from Uzawa (1965), assumes that the growth rate of human capital is linear in the existing stock and the effort devoted to accumulation. This assumption avoids the diminishing returns that would otherwise cause growth to stop. The accumulation technology for human capital $\dot{h}(t)$ is:

$$\dot{h}(t) = h(t)\delta[1 - u(t)]$$

where $\dot{h}(t)/h(t)$ is the rate of change of human capital. 1 - u(t) is the effort (time) devoted to human capital accumulation. δ is the maximum

possible growth rate of human capital. This linear relationship ensures that a constant level of effort, 1-u(t), produces a constant growth rate of the human capital stock, ν, regardless of the level already attained, which is essential for sustained growth.

In terms of the Balanced Growth Rates, it states that on a balanced growth path, where per-capita consumption and capital grow at a constant rate κ, and human capital grows at a constant rate ν. The common growth rate of consumption and per-capita physical capital (κ) is determined by the growth rate of human capital (ν) and the technology parameters (β and γ):

$$\kappa = \frac{1-\beta+\gamma}{1-\beta}\nu$$

The specific rate of human capital growth, ν, is determined by whether the economy operates efficiently (optimal path) or competitively (equilibrium path), due to the external effects (γ).

In this model, the efficient growth rate (ν^*) which represents the socially optimal outcome, where a social planner internalizes the positive external effect γ is:

$$\nu^* = \sigma^{-1}\left[\delta - \frac{1-\beta}{1-\beta+\gamma}(\rho-\lambda)\right]$$

In addition, the competitive equilibrium growth rate (ν) represents the market outcome, where individual agents take the external effect $h_a(t)$ as given is:

$$\nu = [\sigma(1-\beta+\gamma)-\gamma]^{-1}\left[(1-\beta)(\delta-(\rho-\lambda))\right]$$

In these formulas, ρ is the discount rate, σ is the coefficient of relative risk aversion, and λ is the population growth rate. When the external effect $\gamma = 0$, the efficient (v^*) and equilibrium (v) growth rates coincide. Since κ and v are endogenously determined by the parameters of the model ($\delta, \beta, \gamma, \rho, \sigma, \lambda$), this framework predicts sustained growth without needing an exogenous technological driver.

Therefore, the Uzawa-Lucas model acts like a mathematical perpetual motion machine for growth, i.e., as long as a society dedicates a constant fraction of its effort (1-u) to improving skills ($\dot{h}$), those skills multiply the existing stock, which, in turn, boosts overall productivity and physical capital accumulation ($\dot{K}$), leading to sustained economic expansion.

Scholars have identified several important attributes of the model. The model uniquely addresses structural change by allowing for sector-specific technical progress, thereby clarifying the conditions required for balanced growth in multi-sector economies (Chamley, 1993). Structurally, it represents a significant advancement over the neoclassical growth theory by introducing a two-sector framework that distinguishes between the production of consumer and capital goods (De Vroey, 2015). The concept of balanced growth in this framework helps specify the relationships between technological progress, capital accumulation, and labor allocation (Grossman et al., 2016). Essentially, the model is a cornerstone of endogenous growth theory, focusing specifically on human capital accumulation (Galbács 2022). It explains economic growth through the interaction between physical and human capital, which is driven by individuals' decisions to allocate their time between production and education (Bella et al., 2023). A key outcome of this mechanism is the model's ability to generate sustainable long-run growth without relying on exogenous technological progress, owing to the self-reinforcing nature of human capital investment (Hobara & Kuwahara, 2023). Recent extensions have incorporated

various elements, including demographic aging (von Gaessler & Ziesemer, 2016), financial development (Bucci & Marsiglio, 2018), and labor-leisure choices (Hobara & Kuwahara, 2023). The model has proven particularly valuable in explaining why some countries fail to accumulate human capital, attributing this to boundary solutions, where economies allocate all available time to production rather than education (Bella et al., 2023).

The Uzawa-Lucas model has found extensive applications in various economic domains. Von Gaessler and Ziesemer (2016) demonstrated that when populations face aging, the optimal strategy is to increase education investment to enhance productivity and offset the negative effects of a rising dependency ratio. In financial development studies, Bucci, Calcagno, and Marsiglio (2021) extended the model to show how financial literacy affects economic growth through two distinct channels: the "financial return channel" and the "human capital channel," revealing that financial literacy positively impacts long-term economic development. The model has proven valuable for analyzing retirement policies and human capital accumulation patterns. Masuyama and Ohdoi (2022) utilized this framework to examine how the mandatory retirement age influences human capital investment decisions, finding that individuals always invest in their children's education but only invest in their own human capital when the retirement age is sufficiently high. In development economics, the model helps explain the persistence of poverty and middle-income traps. Hobara and Kuwahara (2023) incorporated "industriousness" into the model to demonstrate how economies with lower consumption utility shares can remain trapped in zero-growth steady states. The model has also been adapted to study environmental economics, with Bosi et al. (2023) introducing "living capital" as a comprehensive measure encompassing all living things and their interconnections, extending the traditional human capital focus to include environmental considerations.

These applications have been extended to public policy analyses. Melkumyan et al. (2023) applied the model to study educational reforms, showing that government taxation of consumption to fund education, despite decreasing short-term consumption, leads to higher long-term consumption levels through enhanced human capital accumulation. In international economics, Wafula and Njaramba (2024) employed the model to examine the relationship between foreign debt and literacy rates, whereas Ezefibe et al. (2024) used it to analyze how human capital flight impacts economic growth in developing nations. Most recently, Bucci and Prettner (2025) adapted the model to examine economic growth under population decline, showing that economies can sustain positive growth despite negative population growth when human capital investment sufficiently compensates for declining workforce size.

Empirical evidence indicates that human capital and economic growth are interrelated through multiple direct and indirect channels. Studies have shown that human capital investment can be stimulated by policies that reduce uninsurable labor income risk, leading to enhanced growth and improved welfare (Krebs, 2003). Historically, the accumulation of basic human capital, particularly literacy, was a crucial precondition for the transition to modern economic growth during the Second Industrial Revolution (Cinnirella & Streb, 2017). In contemporary contexts, investments in human capital have been found to directly boost labor productivity and output (Abrigo et al., 2018) while also positively affecting GDP growth and employment opportunities, especially in developing countries (Khan et al., 2019). However, this relationship is not without complexity and is subject to contextual factors. Early research suggested reciprocal causality, wherein technological changes also influence the demand for skilled workers, meaning that growth can drive human capital accumulation just as human capital can drive growth (Mincer, 1989). More

recent studies caution that human capital alone may not significantly contribute to economic growth in all contexts (Aslam, 2020). Instead, its impact is often conditional on the context. The positive effects of human capital on growth are significantly reinforced by the presence of high-quality institutions, sufficient economic opportunities, and a favorable business environment (Ali et al., 2018; Aslam, 2020).

Furthermore, human capital is linked to consumption patterns, primarily through its influence on individuals' economic and employment prospects. However, this relationship is not direct. According to Coronel and Díaz-Roldán (2024), the impact of human capital on consumption is complex and contingent on the specific context and time frame being analyzed. The effect is ultimately mediated through various channels, such as productivity improvements, wage increases, and broader economic growth that human capital accumulation facilitates.

Government policies are a critical mechanism for supporting human capital formation and stimulating economic growth. A body of empirical research supports this relationship. For instance, studies have demonstrated that public spending on education and healthcare positively impacts human capital formation and promotes long-term economic growth (Ramirez and Nazmi, 2003). In a similar vein, Oluwatobi and Ogunrinola (2011) found that recurrent government expenditure specifically aimed at human capital development is positively correlated with the level of real output.

Methodology

This study employs a two-sector analytical framework adapted from Lucas, R. E., Jr. (1988) and Zhang (2017). The model's structural foundation incorporates dual economic sectors, in which a social planner aims to optimize

societal welfare through three key parameters: consumption, human capital, and economic growth, which are measured through capital accumulation.

Producers in the production sector utilize the following Cobb-Douglas production technology:

$$Y_{G,t} = A_G \left(K_t\right)^{\alpha_1} \left(u_t H_t\right)^{1-\alpha_1}, \quad (1)$$

The producer's constraint is defined as

$$\dot{K}_t = Y_{G,t} - \delta K_t - C_t, \quad (2)$$

where $Y_{G,t}$ denotes quantity of goods. A_G, K_t, H_t, and C_t represent innovation, physical capital, human capital, and consumption. u is a proportion of human capital (reflecting time allocation) H in the production sector. α_1 represent the output proportion of capital. δ is the depreciation rate.

In the education sector, the producer uses the same production technology, defined by:

$$Y_{H,t} = A_H \left(1-u_t\right)\left(H_t\right)^{\alpha_2} \left(G_t\right)^{1-\alpha_2}, \quad (3)$$

The constraint of the producer is defined by the following human capital constraint

$$\dot{H}_t = Y_{H,t} - \delta H_t. \quad (4)$$

where $Y_{H,t}$ and G_t are knowledge stock and government spending, respectively. (1-u) denotes the proportion of human capital H in this sector. Thus, decreasing (u) increases the proportion of resources devoted to education and skill development, thereby enhancing the accumulation of human capital.

Household utility is assumed to be a function of consumption and human capital and can be expressed as follows:

$$U(C,H) = \frac{(C^{(1-\sigma)})}{(1-\sigma)} + \omega H^{\eta} \ , \tag{5}$$

where C represents consumption. H represents human capital. σ is the coefficient of relative risk aversion, where $\sigma > 1$ implies that individuals prefer smoother consumption over time, showing higher risk aversion. ω and η are parameters that determine the utility of human capital and η < 1 implies decreasing marginal utility of human capital.

Production and education sector constraints are used to solve the following current Hamiltonian:

$$Max_{C_t,u_t} \frac{C_t^{1-\sigma}}{1-\sigma} + \omega H_t^{\eta} + \lambda_{G,t} f_1\left(K_t, u_t, H_t, C_t, \dot{K}_t\right) + \lambda_{H,t} f_2\left(u_t, H_t, G_t, \dot{H}_t\right), \tag{6}$$

The solutions to this problem can be expressed as:

$$\frac{\dot{\lambda}_{G,t}}{\lambda_{G,t}} = \delta - \alpha_1 u A_G K_t^{\alpha_1 - 1} H_t (u_t H_t)^{-\alpha_2}, \tag{7}$$

$$\frac{\dot{\lambda}_{H,t}}{\lambda_{H,t}} = \frac{1}{A_G(\alpha_2 - 1)} \begin{pmatrix} \left(C_t^{\sigma} K_t^{-\alpha 1} (u_t H_t)^{\alpha 2} \eta \omega H_t^{\eta + \alpha 2 - 2} + H_t^{\alpha 2 - 1} (\alpha_2 - 1)\left((u_t - 1)\alpha_2 - u_t\right) A_G\right) \\ A_H G^{1-\alpha 2} + \delta A_G (\alpha_2 - 1) \end{pmatrix}. \tag{8}$$

Further modification by applying (2) and (4), we have the motion for consumption and the amount of human capital, respectively:

$$\dot{C}_t = \frac{C_t}{\sigma}\left(\alpha_1 A_G K_t^{\alpha_1 - 1} (u_t H_t)^{1-\alpha_2} - \delta\right), \tag{9}$$

$$\dot{u}_t = \frac{1}{\alpha_2 H_t A_G (\alpha_2 - 1) K_t} \left(\begin{array}{l} 2\left(\begin{array}{l} A_H (C_t^{\sigma} (u_t H_t)^{\alpha 2} H_t^{n+\alpha 2-1} \eta \omega K_t^{1-\alpha 1} \\ +((u_t - 1)\alpha_2 - 1) K_t (-1+\alpha_2) A_G H_t^{\alpha 2} \end{array} \right) G^{-1-\alpha 2} \\ +\left(\delta K_t H_t + \alpha_1 H_t (\delta K_t + C_t) \right) (\alpha 2 - 1) A_G \left(\alpha 2 - \frac{1}{2} \right) \end{array} \right). \quad (10)$$

Results

In the following, the stability condition is investigated using the Jacobian matrix, determinant (Det), and Tract criteria.

$$J = \begin{bmatrix} a_1 & a_2 & a_3 & a_4 \\ a_5 & a_6 & a_7 & a_8 \\ -1 & A_G K^{\alpha 1} H (uH)^{-\alpha 2} (1-\alpha 2) & K^{\alpha 1-1} A_G \alpha 1 u H (uH)^{-\alpha 2} - \delta & A_G K^{\alpha 1} u (uH)^{-\alpha 2} (1-\alpha 2) \\ 0 & -A_H H^{\alpha 2} G^{1-\alpha 2} & 0 & -\alpha 2 A_H H^{-1+\alpha 2} (u-1) G^{1-\alpha 2} - \delta \end{bmatrix}$$

,

where

$$a_1 = \frac{{}_G \alpha 1 K_1^{\alpha l-1} A u_t H_1 (u_1 H_1) - \alpha^2 - \delta}{\sigma},$$

$$a_2 = -\frac{K^{\alpha l-1} A_G \alpha l H (uH) - \alpha^2 (-1+\alpha 2) C}{\sigma},$$

$$a_3 = \frac{K^{\alpha l-2} (\alpha l - 1) A_G \alpha l n H (uH) - \alpha^2 C}{\sigma},$$

$$a_4 = -\frac{K^{\alpha l-1} A_G \alpha l n (uH) - \alpha^2 (-1+\alpha 2) C}{\sigma},$$

$$a_5 = \frac{2\left(H^l K \eta \omega C^{-1} \sigma + \alpha l H \right) \left(-\frac{1}{2} + \alpha 2 \right) u}{\alpha 2 H K},$$

$$a_6 = \frac{2\left(2(\alpha 2 + 1) \right) \left(u - \frac{1}{2} \right) \left(\begin{array}{l} \alpha^2 K \alpha_H^2 G^{-1-\alpha^2} \\ +2\alpha_G^2 G^{-1+\alpha 2} K^{2\alpha l+1} (uH)^{-2\alpha^2} u (-1+\alpha 2)^3 H^{2-\alpha^2} \\ +(H^l K \eta \omega C^{\alpha} + (\delta(\alpha l + 1) K + C \alpha l) H) A_H \end{array} \right) \left(-\frac{1}{2} + \alpha 2 \right)}{\alpha 2 H_4^l H^k}$$

,

$$a_7 = -\frac{2u\left(-\frac{1}{2}+\alpha 2\right)\left(2\alpha_G^2 G^{-1+\alpha 2} K^{2\alpha l+1}(uH)^{-2\alpha^2} u(-1+\alpha 2)^2 H^{2-\alpha^2} + CHA_H\right)\alpha l}{\alpha 2 H_4^l HK^2}$$

,

$$a_8 = \frac{1}{\alpha 2 H^2 A_H^l K}\left(6u\left(\begin{array}{l}\frac{1}{3}\alpha_H^2 K(u-1)(\alpha 2+1)(HH^{-1}+\alpha 2H^{\alpha 2}-H^{\alpha^2})G^{-\alpha 2} \\ +G^{-1+\alpha 2}u(-1+\alpha 2)^2\left(\begin{array}{l} H\left(\alpha 2-\frac{2}{3}\right) \\ H^{\alpha}H^{l-\alpha 2} \\ +\frac{1}{3}H^{2-\alpha 2}\end{array}\right)\alpha_G^2(uH)^{-2\alpha^2}K^{2\alpha l+1}\end{array}\right)\right)\left(-\frac{1}{2}+\alpha 2\right)$$

.

By assuming $\alpha_1 = 0.4$, $\alpha_2 = 0.8$, $\delta = 0.11$, $A_G = 1.1$, $A_H = 1.1$, $\sigma = 1.1,$, $\omega = 0.2$, $\eta = 0.6$, $C = 2$, $u = 0.6$, $K = 20$, $H = 40$, and $G = 1$, it provides that Det = 0.00094, Trace = -0.02304 , and $Trace^2/4$ = 0.00013, implying stability according to the stability conditions $Det(J) > 0, Tr(J) < 0$, and $Det(J) > Tr^2/4$.

We now analyze the impact of government spending on education. Figure 1 presents our baseline scenario, where government spending (G) is set to 1, and the utilization rate (u) is 0.6. These baseline values were used as reference points for subsequent comparisons.

The simulation results provide a detailed analysis of the model's dynamics under different policy scenarios, revealing the complex interactions between fiscal policy, consumption (C), physical capital (K), and human capital (H).

First, an analysis of increased government spending (G) in the education sector (Figure 2) demonstrates that fiscal policy is an effective tool for promoting capital accumulation. The simulation shows that a rise in government educational expenditure leads to enhanced levels of both physical capital (K) and human capital (H), as shown in Figures 2(c) and 2(d), respectively. In

contrast, consumption (C) remained largely stable, with no significant changes (Figure 2a).

Next, the model investigates the effect of reallocating human capital by adjusting its utilization rate (u), which is the proportion allocated to the production sector. When 'u' is increased, directing more human capital toward production, the simulation results in Figure 3 show a distinct increase in physical capital (K) (Figure 3c). However, both human capital (H) and consumption (C) remain largely unchanged (Figures 3d and 3a, respectively).

Conversely, Figure 4 illustrates the consequences of decreasing the utilization rate (u), thereby shifting more resources to education. This reallocation leads to a decrease in both physical capital (K) (Figure 4c) and consumption (C) (Figure 4a). Notably, despite the increased allocation to the education sector, the level of human capital (H) does not exhibit a precise change (Figure 4d).

The principal finding of the model is that direct government spending is a highly effective instrument for increasing human capital accumulation, whereas simply reallocating existing human capital between sectors yields more ambiguous and potentially negative short-term outcomes for consumption and physical capital accumulation.

Discussion

The empirical results demonstrate a relationship between government spending on education, human capital accumulation, and growth. Our analysis reveals that increased government education spending positively influences both human and physical capital accumulation, which aligns with the findings of Ramirez and Nazmi (2003), who established that public investment in education contributes to human capital formation and economic growth. Also, this finding corresponds to Khan et al.'s (2019) findings on the positive relationship between

education expenditure and economic growth, represented by physical capital accumulation in this study. However, in this case, the consumption (C) remained largely stable. This result may be manifested through two competing effects: while government spending in education tends to increase human and physical capital accumulation, which should, in turn, **promote consumption growth**, that spending transfers the resources that should be allocated to foster **consumption**. These opposing forces may effectively neutralize the potential positive effects of consumption, resulting in minimal changes in consumption. This dynamic supports the findings of Laroche et al. (1999), who emphasized the multidimensional nature of human capital development and its complex interactions with economic variables.

The results regarding u provide additional insights into the dynamics of human capital. The findings indicate that adjustments to u can impact consumption and physical capital accumulation but have minimal effects on human capital accumulation. This observation connects to Ruggeri and Yu's (2000) dimensional framework, particularly their emphasis on the effectiveness dimension, which focuses on how human capital is utilized in practice. The limited impact of utilization rate changes on human capital accumulation suggests that the mere reallocation of resources between the production and education sectors does not guarantee improved human capital.

In aggregate, the findings support Cinnirella and Streb's (2017) and Abrigo et al.'s (2018) assertion that human capital operates through multiple channels, directly enhancing labor productivity and indirectly accelerating technological advancement, which supports economic growth. Thus, government spending on education, which supports human capital accumulation, can encourage economic growth. Additionally, the simulation evidence from this study reinforces a broader understanding of how fiscal policies can promote human capital and economic growth, as documented in previous studies by Ramirez and Ogunrinola (2011) and Oluwatobi and Nazmi (2003).

New knowledge

This study examines the relationship between fiscal policy, human capital accumulation, and economic growth using a theoretical framework. The analysis employed a two-sector analytical framework adapted from the Uzawa-Lucas model, incorporating dual economic sectors, in which a social planner optimizes societal welfare through consumption, human capital, and economic growth parameters. Mathematical modeling has revealed several interesting findings regarding the impact of government education spending and human capital utilization. The results demonstrate that increased government spending in the education sector leads to enhanced levels of both physical and human capital without impacting consumption. The analysis of u indicates that redistributing human capital between the production and education sectors affects consumption and physical capital accumulation but has a minimal impact on human capital accumulation. The findings reveal that government spending is an effective tool for increasing human capital accumulation, suggesting that policymakers should maintain or increase educational investment. However, the neutral relationship between consumption and government spending indicates the need for complementary measures to maintain consumption levels while pursuing educational investments.

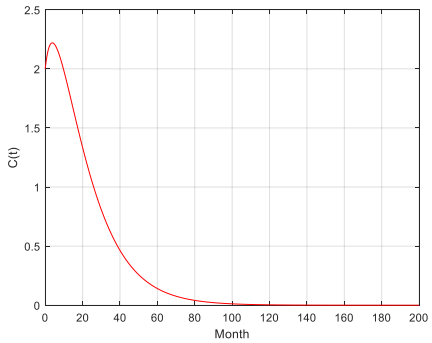

(a)

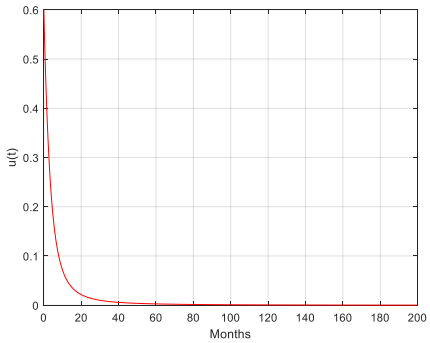

(b)

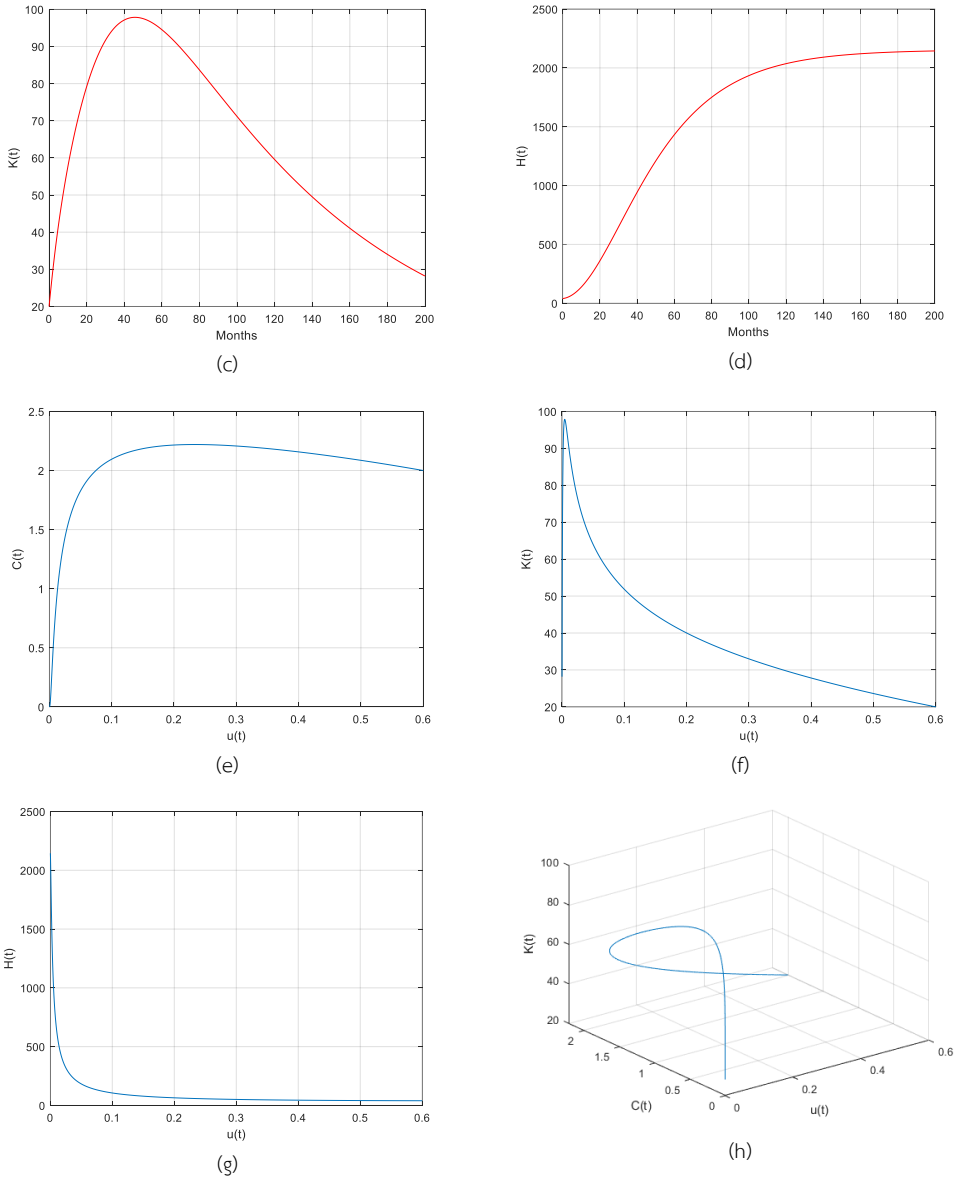

Figure 1 G=1, u=0.6

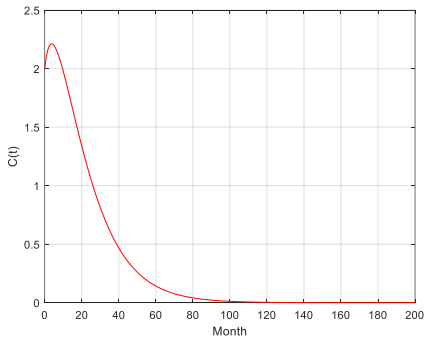

(a)

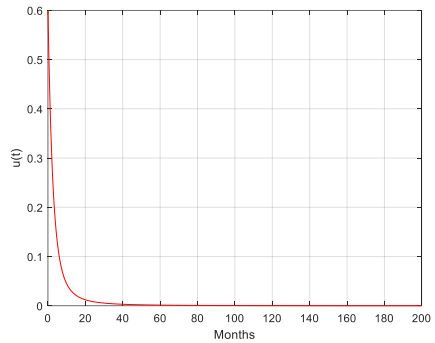

(b)

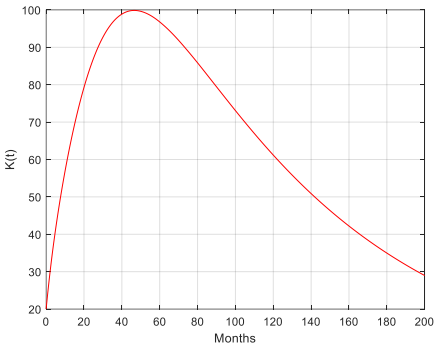

(c)

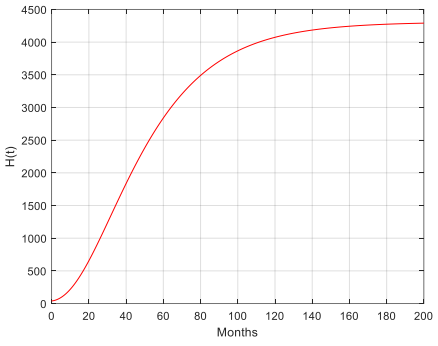

(d)

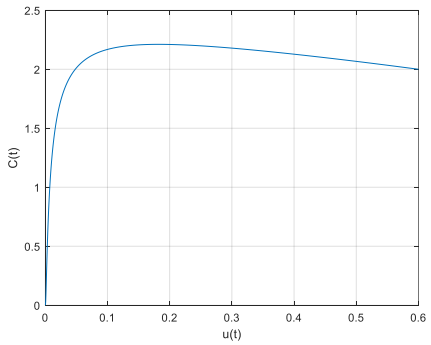

(e)

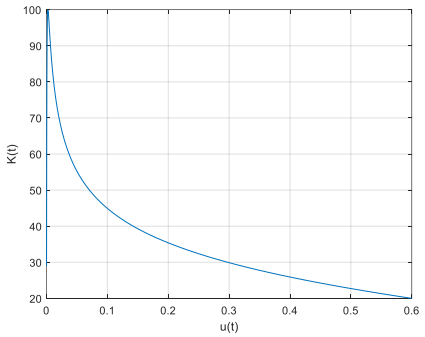

(f)

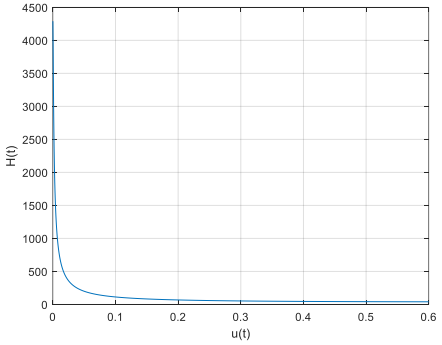

(g)

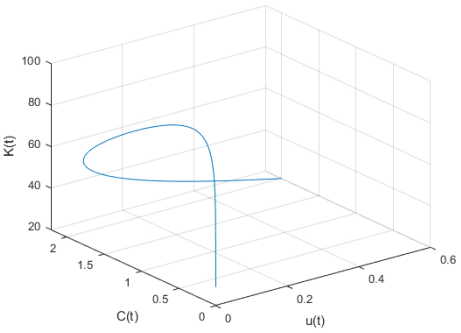

(h)

Figure 2 G=2, u=0.6

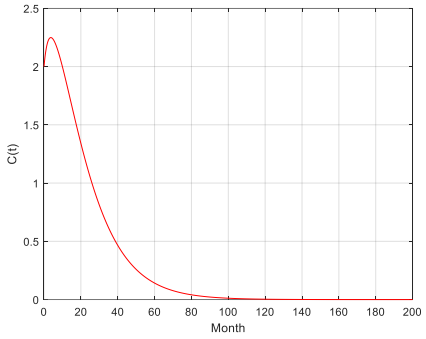

(a)

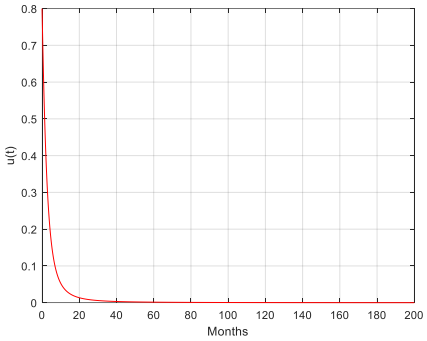

(b)

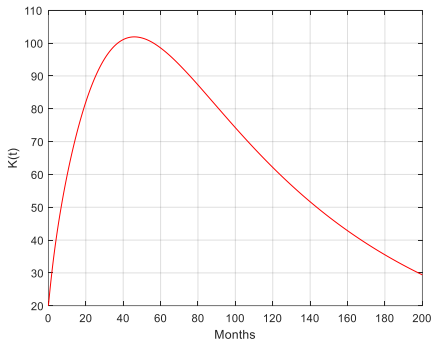

(c)

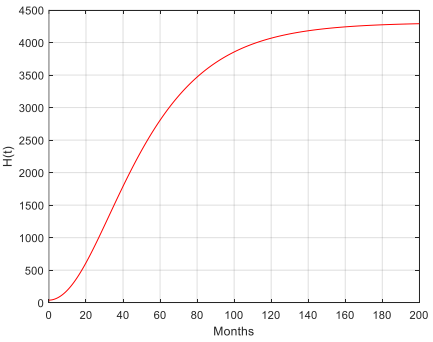

(d)

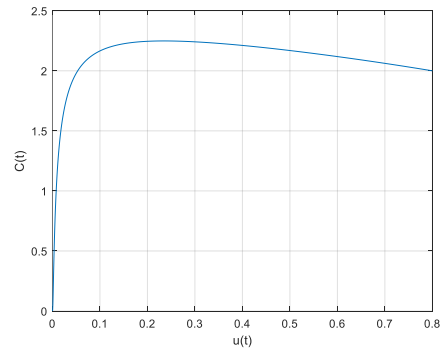

(e)

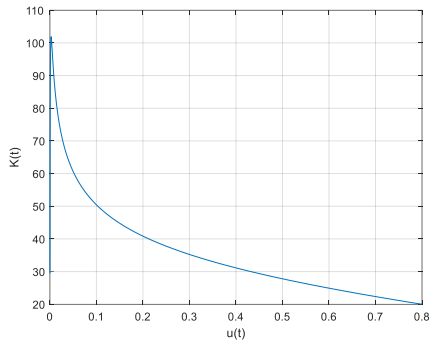

(f)

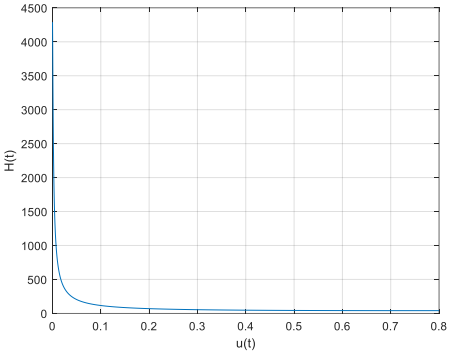

(g)

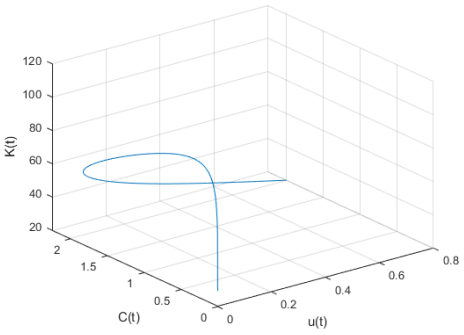

(h)

Figure 3 G=2, u=8

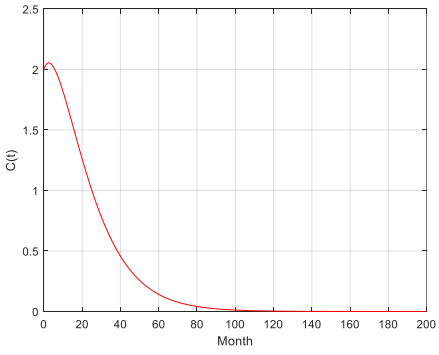

(a)

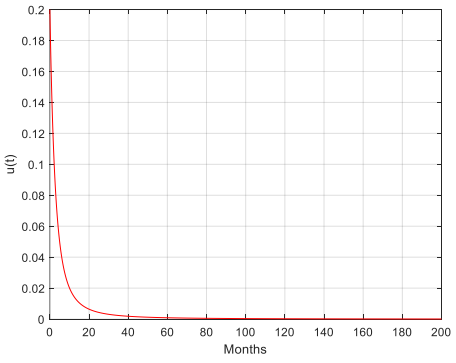

(b)

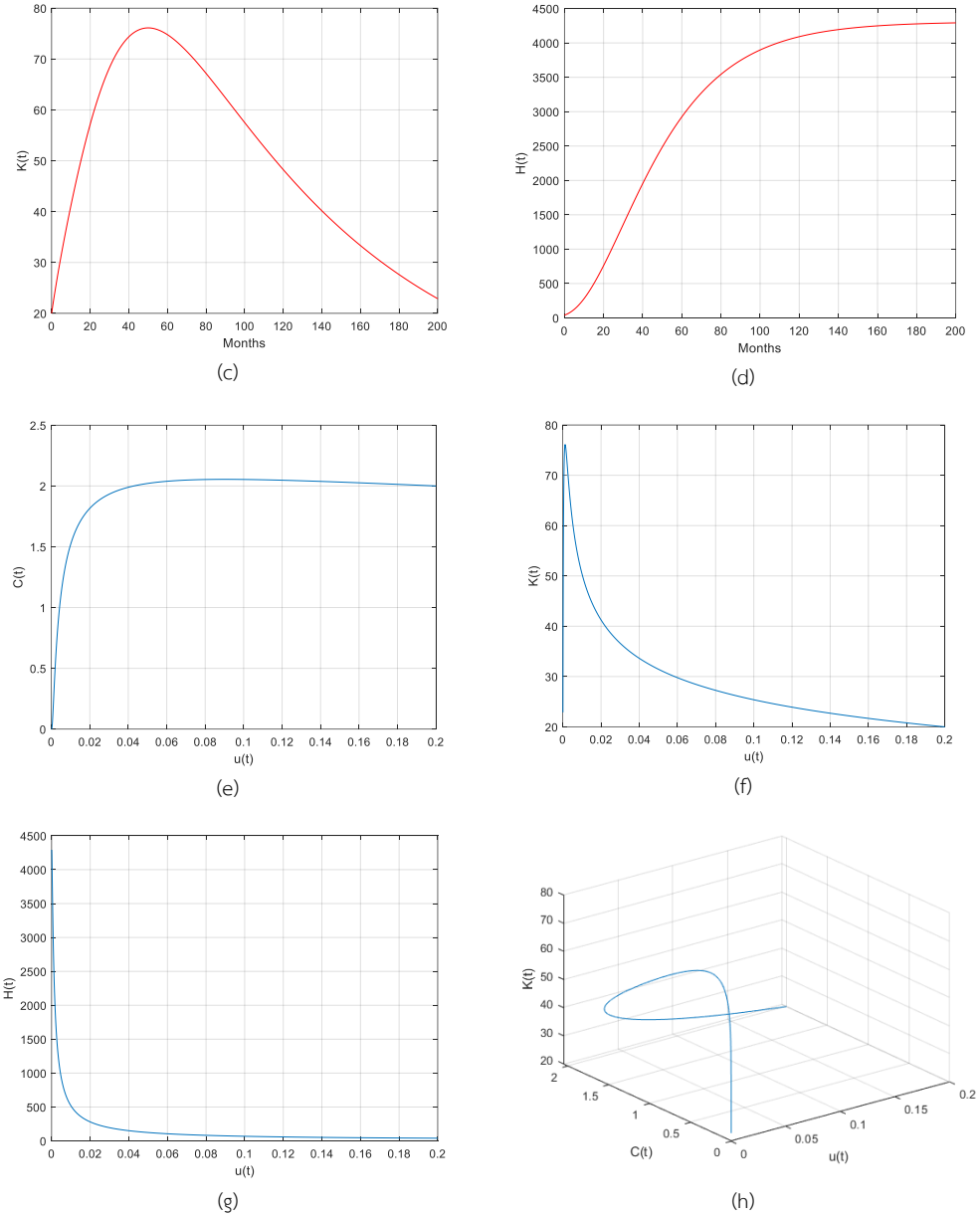

Figure 4 G=2, u=2

Recommendation

Based on the results of the analysis, we propose several key policy implications for enhancing human capital and economic growth. As the model demonstrates that government educational spending generates positive effects

on both human and physical capital accumulation, but has a neutral relationship with consumption, the government should increase this spending while implementing complementary measures to encourage consumption levels while pursuing educational investment. This could include targeted support programs of educational spending to maximize the positive effects on consumption or provide financial assistance or subsidies to households that may be negatively impacted by the government spending shift to the education sector.

Moreover, the finding that u adjustments have a limited impact on human capital accumulation indicates that policies should focus on the quality and effectiveness of educational production, for instance, better teaching methods, updated curricula, and technologies that genuinely enhance skills, rather than just shifting effort to this production or merely redistributing resources between the production and education sectors.

Future research

Our findings suggest directions for future research on fiscal policy, human capital accumulation, and economic growth. Researchers should explore the optimal balance between government spending on education and its effects on consumption across different model formulations. Furthermore, future research may empirically investigate, especially in cross-country comparisons, the relationship between government education spending, human capital accumulation, and economic growth to verify the findings of this simulation study.

Acknowledgement

This research was supported by the School of Economics, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand. This research was also supported by

the School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

Reference

Abrigo, M. R. M., Lee, S.-H., & Park, D. (2018). Human Capital Spending, Inequality, and Growth in Middle-Income Asia. Emerging Markets Finance and Trade, 54(6), 1285–1303. https://doi.org/10.1080/1540496x.2017.1422721

Adafre Bushashe, M., & Takele Bayiley, Y. (2023). The effect of fiscal decentralization on economic growth in sub-national governments of Ethiopia: A two-step system general methods of moments (GMM) approach. Public and Municipal Finance, 12(2), 32–42. https://doi.org/10.21511/pmf.12(2).2023.03

Alesina, A., & Giavazzi, F. (2013). Fiscal Policy after the Financial Crisis. University of Chicago. https://doi.org/10.7208/chicago/9780226018584.001.0001

Ali, M., Egbetokun, A., & Memon, M. (2018). Human Capital, Social Capabilities and Economic Growth. Economies, 6(1), 1-18. https://doi.org/10.3390/economies6010002

Angrist, N., Patrinos, H. A., Djankov, S., & Goldberg, P. K. (2021). Measuring human capital using global learning data. Nature, 592(7854), 403–408. https://doi.org/10.1038/s41586-021-03323-7

Aslam, A. (2020). The hotly debate of human capital and economic growth: why institutions may matter? Quality & Quantity, 54(4), 1351–1362. https://doi.org/10.1007/s11135-020-00989-5

Bella, G., Kogan, K., Mattana, P., Tsadikovich, D., & Venturi, B. (2023). Does boundary solutions of the Lucas endogenous growth model explain why some countries are not accumulating human capital? [Research Article]. https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3473211/v1

Blair, M. M. (2011). An Economic Perspective on the Notion of 'Human Capital' (pp. 49–70). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199532162.003.0002

Bosi, S., Camacho, C., & Le Van, C. (2023). A model of growth with living capital. HAL Open Science. https://hal.science/hal-04287255v1

Bucci, A., Calcagno, R., & Marsiglio, S. (2021). Financial Literacy, Human Capital and Economic Growth. https://gflec.org/wp-content/uploads/2022/04/Calcagno-Riccardo-Financial-Literacy-Human-Capital-and-Economic-Growth.pdf

Bucci, A., & Marsiglio, S. (2018). Financial development and economic growth: long-run equilibrium and transitional dynamics. Scottish Journal of Political Economy, 66(3), 331–359. https://doi.org/10.1111/sjpe.12182

Bucci, A., & Prettner, K. (2025). Endogenous depopulation and economic growth (GLO Discussion Paper No. 1585). Global Labor Organization. https://hdl.handle.net/10419/314331

Chakraborty, L., & Chakraborty, P. (2018). Federalism, fiscal asymmetries and economic convergence: evidence from Indian States. Asia-Pacific Journal of Regional Science, 2(1), 83–113. https://doi.org/10.1007/s41685-018-0087-z

Chamley, C. (1993). Externalities and Dynamics in Models of "Learning or Doing." International Economic Review, 34(3), 583-609. https://doi.org/10.2307/2527183

Cinnirella, F., & Streb, J. (2017). The role of human capital and innovation in economic development: evidence from post-Malthusian Prussia. Journal of Economic Growth, 22(2), 193–227. https://doi.org/10.1007/s10887-017-9141-3

Coronel, V. J., & Díaz-Roldán, C. (2024). Government Expenditure, Education, and Productivity in the European Union: Effects on Economic Growth. Economics, 18(1), 1-24. https://doi.org/10.1515/econ-2022-0081

De Vroey, M. (2015). A History of Macroeconomics from Keynes to Lucas and Beyond. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/cbo9780511843617

Deming, D. J. (2022). Four Facts about Human Capital. Journal of Economic Perspectives, 36(3), 75–102. https://doi.org/10.1257/jep.36.3.75

Elistia, E., & Syahzuni, B. A. (2018). The Correlation Of The Human Development Index (Hdi) Towards Economic Growth (Gdp Per Capita) In 10 Asean Member Countries. Jhss (Journal Of Humanities And Social Studies), 2(2), 40–46. https://doi.org/10.33751/jhss.v2i2.949

Ezefibe, C., Eze, A. E., & Okoli, U. V. (2024). Human capital flight and economic growth in Nigeria. Journal of Economic Studies, 21(2), 113-127.

Fleming, P. (2017). The Human Capital Hoax: Work, Debt and Insecurity in the Era of Uberization. Organization Studies, 38(5), 691–709. https://doi.org/10.1177/0170840616686129

Galbács, P. (2022). Lucas's early engagement in endogenous growth theory. Retrieved from https://ssrn.com/abstract=4674071

Ghosh, S., & Gregoriou, A. (2007). The composition of government spending and growth: is current or capital spending better? Oxford Economic Papers, 60(3), 484–516. https://doi.org/10.1093/oep/gpn005

Gould, D. M., & Ruffin, R. J. (1995). Human capital, trade, and economic growth. Weltwirtschaftliches Archiv, 131(3), 425–445. https://doi.org/10.1007/bf02707911

Grossman, G. M., Oberfield, E., Sampson, T., & Helpman, E. (2016). Balanced Growth Despite Uzawa. American Economic Review, 107(4), 1293–1312. https://doi.org/10.1257/aer.20151739

Hobara, N., & Kuwahara, S. (2023). An economic growth model with education and industriousness. Journal of Economic Development, 48(1), 31-57.

Khan, R., Farooq, F., & Chaudhry, I. S. (2019). Impact of Human Capital on Employment and Economic Growth in Developing Countries. Review of Economics and Development Studies, 5(3), 487-496. https://doi.org/10.26710/reads.v5i3.701

Krebs, T. (2003). Human Capital Risk and Economic Growth. The Quarterly Journal of Economics, 118(2), 709–744. https://doi.org/10.1162/003355303321675491

Laroche, M., Mérette, M., & Ruggeri, G. C. (1999). On the concept and dimensions of human capital in a knowledge-based economy context. Canadian Public Policy, 25(1), 87-100.

Lucas, R. E., Jr. (1988). On the mechanics of economic development. Journal of Monetary Economics, 22, 3–42.

Masuyama, M., & Ohdoi, R. (2022). The relationship between mandatory retirement and patterns of human capital accumulation. Economics Bulletin, 42(2), 1192-1202.

Melkumyan, M., Igityan, H., Sahakyan, M., & Baharyan, F. (2023). Introducing educational reforms in the neoclassical model. Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), 32(6), 41-53.

Meyer, N., & De Jongh, J. (2018). The Importance of Entrepreneurship as a Contributing Factor to Economic Growth and Development: The Case of Selected European Countries. Journal of Economics and Behavioral Studies, 10(4(J)), 287–299. https://doi.org/10.22610/jebs.v10i4(j).2428

Miller, S. M., & Russek, F. S. (1997). FISCAL STRUCTURES AND ECONOMIC GROWTH: INTERNATIONAL EVIDENCE. Economic Inquiry, 35(3), 603–613. https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.1997.tb02036.x

Mincer, J. (1989). Human Capital Responses to Technological Change in the Labor Market. National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w3207

Oluwatobi, S. O., & Ogunrinola, O. I. (2011). Government Expenditure on Human Capital Development: Implications for Economic Growth in Nigeria. Journal of Sustainable Development, 4(3), 72-80. https://doi.org/10.5539/jsd.v4n3p72

Phuc Canh, N. (2018). The effectiveness of fiscal policy: contributions from institutions and external debts. Journal of Asian Business and Economic Studies, 25(1), 50–66. https://doi.org/10.1108/jabes-05-2018-0009

Ramirez, M. D., & Nazmi, N. (2003). Public Investment and Economic Growth in Latin America: an Empirical Test. Review of Development Economics, 7(1), 115–126. https://doi.org/10.1111/1467-9361.00179

Ruggeri, G. C., & Yu, W. (2000). On the dimensions of human capital: An analytical framework (Working Paper Series 2000-05). Department of Economics, The University of New Brunswick, Fredericton, Canada.

Sanders, C., & Taber, C. (2012). Life-Cycle Wage Growth and Heterogeneous Human Capital. Annual Review of Economics, 4(1), 399–425. https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080511-111011

Štilić, A., Mastilo, A., Mastilo, D., & Vuković, K. (2023). Innovative Solutions for Economic Growth: Exploring the Impact of Economic Freedoms on Foreign Direct Investment Attraction. ECONOMICS, 11(1), 29–44. https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0013

Szreter, S. (2001). Economic Growth, Disruption, Deprivation, Disease, and Death: On the Importance of the Politics of Public Health for Development (Vol. 23, Issue 4, pp. 76–116). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9780230524248_5

Uzawa, H. (1965). Optimum technical change in an aggregative model of economic growth. International Economic Review, 6(1), 18–31.

von Gaessler, A. E., & Ziesemer, T. (2016). Optimal education in times of ageing: The dependency ratio in the Uzawa–Lucas growth model. The Journal of the Economics of Ageing, 7, 125-142. https://doi.org/10.1016/j.jeoa.2016.03.001

Wafula, G. M., & Njaramba, S. G. (2024). Effect of foreign debt on literacy rate in Kenya. European Journal of Economic and Financial Research, 8(3), 60-77. https://doi.org/10.46827/ejefr.v8i3.1697

Zhang, W. B. (2017). A Multi-Country Trade and Tourism with Endogenous Capital and Knowledge. Business Systems Research, 8(1), 71-91. https://doi.org/10.1515/bsrj-2017-0007

RELATIONSHIP BETWEEN DATABASE COURSE DIFFICULTY AND STUDENT PROFESSIONAL INTERESTS: AN EMPIRICAL STUDY AT GUFL, CHINA*

Liu Zhang

Faculty of Education North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: Liu.Zhang@northbkk.ac.th

Received 3 November 2025; Revised 13 November 2025; Accepted 15 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: (1) To analyze the current levels of perceived database course difficulty and student professional interest.; (2) To compare differences across demographic factors such as gender, grade level, and parental education; (3) To examine the correlation between course difficulty and professional interest.; and (4) To propose instructional and curricular recommendations that enhance learning engagement and professional motivation. This research adopts a quantitative survey design. The population consists of undergraduate students enrolled in database-related courses, and the sample comprises 538 valid participants selected through convenience sampling from four majors: Computer Science, Software Engineering, Network Engineering, and Artificial Intelligence. Data were collected using a self-developed questionnaire measuring four dimensions of course difficulty (knowledge depth, knowledge breadth, study time investment, and exercise difficulty) and four dimensions of professional interest (external factors, individual interest, learning

Citation:

* Liu Zhang. (2026). Relationship Between Database Course Difficulty And Student Professional Interests: An Empirical Study At Gufl, China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 126-142.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

engagement, and career relevance). Data were analyzed through descriptive statistics, t-tests, one-way ANOVA, and Pearson correlation analysis.

The research results show that: (1) Students generally perceived database courses as moderately to highly difficult (M ≈ 3.7); (2) Male and junior students reported higher professional interest and study-time investment; (3) Students with highly educated parents perceived greater course difficulty and higher interest; and (4) All correlations between course difficulty and professional interest dimensions were positive and significant ($r = .51–.84$, $p < .001$). The study concludes that moderate course difficulty enhances student motivation and engagement, while both overly easy and overly difficult content diminish learning interest. The recommended strategies include differentiated curriculum design, project-based instruction, feedback-driven teaching, and interest-oriented learning environments.

Keywords: Database Course Difficulty; Professional Interest; SPSS; Higher Education; ITAI Strategy

Introduction

In the digital economy era, databases serve as the foundation of information management, artificial intelligence, and big data applications. As organizations across sectors accelerate digital transformation, the demand for database professionals has surged globally (International Data Corporation [IDC], 2024). According to IDC's Datasphere Report (2024), the total volume of global data is projected to reach 393.8 zettabytes by 2028, indicating an exponential increase in the need for professionals proficient in data processing, storage, and management. Consequently, database education has become a critical component of information technology (IT) curricula in higher education institutions, shaping students' technical competence and professional orientation.

In China, the government's Information Technology Application Innovation (ITAI) initiative, also known as the Xinchuang Project, emphasizes self-reliant development of database technologies and national digital sovereignty (Qianzhan Industry Research Institute, 2024). This strategic direction has compelled universities to reform their database curricula to enhance teaching quality and talent cultivation. However, challenges remain in calibrating course difficulty, ensuring conceptual coherence, and sustaining students' professional motivation (Hu, Zhao, & Yuan, 2024). Courses that are overly theoretical often discourage students, while those that are overly simplified fail to develop professional competence (Wang et al., 2024).

From an educational psychology perspective, course difficulty is a key factor influencing students' learning motivation and engagement. Studies by Vygotsky (1985) and Bruner (1977) proposed that learning effectiveness depends on the balance between cognitive challenge and learner readiness—known as the "zone of proximal development." When difficulty exceeds learners' capacity, it leads to frustration and anxiety; conversely, when too easy, it results in boredom and low engagement (Meng & Huang, 2019). Therefore, optimal difficulty is essential for achieving sustained learning interest and knowledge mastery.

Professional interest, on the other hand, refers to an individual's positive emotional and behavioral inclination toward a particular field of study or career (Pan, 2017). It serves as an internal motivational mechanism that drives continuous learning and professional development. Empirical evidence indicates that students with higher professional interest exhibit stronger persistence, creativity, and academic achievement (Feng & Yue, 2023; Zhao, Shao, & Chen, 2023). Yet, many Chinese students experience a mismatch between their academic major and career aspirations, leading to disengagement and poor learning outcomes (Zhang, Liu, & Pan, 2023).

Although prior studies have examined course difficulty and motivation separately, few have empirically investigated the interaction between course difficulty and professional interest in database education, particularly within the Chinese higher education context. This study addresses this research gap by analyzing how students perceive the difficulty of database courses and how these perceptions correlate with their professional interests at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL). This study contributes both theoretically and practically. Theoretically, it enriches the understanding of learning difficulty as a determinant of interest formation and motivation in technical education. Practically, it provides actionable insights for database instructors, curriculum designers, and educational policymakers to optimize course design, balance cognitive load, and foster sustained student engagement under China's ITAI framework.

Objectives

1. To analyze the current levels of perceived database course difficulty and student professional interest.

2. To compare differences across demographic factors such as gender, grade level, and parental education.

3. To examine the correlation between course difficulty and professional interest.

4. To propose instructional and curricular recommendations that enhance learning engagement and professional motivation

Literature Review

The concept of course difficulty has long been recognized as a crucial determinant of learning motivation, engagement, and academic performance. In the context of computer science and database education, course difficulty

reflects the extent of cognitive, technical, and temporal demands imposed upon learners (Smith & Johnson, 2020). Previous research suggests that database-related courses are often perceived as abstract and conceptually demanding due to their dual reliance on theoretical foundations—such as relational models and normalization—and practical components like SQL syntax and data management (Su & Wenjin, 2021). When course complexity exceeds students' cognitive capacity, learning efficiency declines markedly, a phenomenon explained by Cognitive Load Theory (Sweller et al., 2019). Conversely, excessive simplification of instructional content can lead to superficial understanding and disengagement. Thus, achieving an optimal level of difficulty—a balance between cognitive challenge and learner readiness—is essential for sustaining motivation and knowledge retention, consistent with Vygotsky's notion of the Zone of Proximal Development (Vygotsky, 1985) and Bruner's theory of scaffolding (Bruner, 1977). Within the field of educational psychology, course difficulty is conceptualized as a multidimensional construct encompassing knowledge depth, knowledge breadth, study time investment, and exercise or task complexity (Ding, Liu, & Yang, 2023). These dimensions collectively determine both the intellectual challenge and pedagogical design of a course. When instructional materials are sequenced logically and supported by scaffolded exercises, learners perceive difficulty as stimulating rather than discouraging, thereby enhancing their persistence and self-efficacy (Wang, Zhao, & Liu, 2024). In contrast, unbalanced task structures or excessive theoretical density can heighten anxiety and diminish performance (Li & Desheng, 2017; Liu & Pan, 2022). Recent pedagogical reforms in China, particularly under the Information Technology Application Innovation (ITAI) initiative, emphasize the need to recalibrate the difficulty of database curricula to align with national objectives of technological self-reliance and professional competence (Qianzhan Industry Research Institute, 2024). Professional interest constitutes another critical variable influencing learning persistence and career development. It is defined as

a relatively stable psychological disposition that integrates cognitive, affective, and behavioral orientations toward a particular discipline or profession (Pan, 2017). According to Holland's (1959) Vocational Interest Theory, congruence between individual traits and learning environments enhances satisfaction, motivation, and long-term career success. Likewise, Bourdieu's (1984) theory of cultural capital posits that family background, social networks, and educational context shape the formation of professional dispositions and identity. In higher education, professional interest operates as both a motivational driver and an outcome of educational engagement, influencing not only academic performance but also future career alignment (Feng & Yue, 2023; Zhao, Shao, & Chen, 2023). Sustained professional interest arises when academic experiences satisfy students' psychological needs for autonomy, competence, and relatedness, as proposed by Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 2020). The relationship between course difficulty and professional interest is complex and bidirectional. Moderate difficulty has been shown to stimulate curiosity, deepen understanding, and enhance self-regulated learning, whereas excessive difficulty can elicit frustration and avoidance behaviors (Meng & Huang, 2019; Hu, Zhao, & Yuan, 2024). Empirical research within Chinese higher education indicates that students who perceive database courses as appropriately challenging exhibit higher levels of learning motivation, satisfaction, and persistence (Liu & Pan, 2022). Furthermore, learning environments that integrate project-based and case-based instruction can mitigate perceived difficulty and strengthen professional engagement, suggesting that the design of instructional activities plays a mediating role between cognitive challenge and motivational outcomes (Wang et al., 2024). These findings underscore that difficulty, when pedagogically balanced, serves as a catalyst for professional identity formation rather than an obstacle to learning. Despite the growing body of research on course difficulty and learning motivation, there remains a paucity of empirical studies exploring

their interaction specifically within the context of database education in Chinese universities. Existing literature predominantly addresses general computer science courses, neglecting the unique theoretical and applied characteristics of database instruction under the ITAI policy framework. Consequently, a comprehensive investigation of how perceived difficulty influences students' professional interest is both timely and necessary. The present study seeks to address this research gap by examining the multidimensional relationship between database course difficulty and professional interest among undergraduates at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL). Through this inquiry, the study aims to contribute to the refinement of curriculum design, the enhancement of motivational pedagogy, and the broader discourse on aligning academic rigor with professional competence in the era of digital transformation.

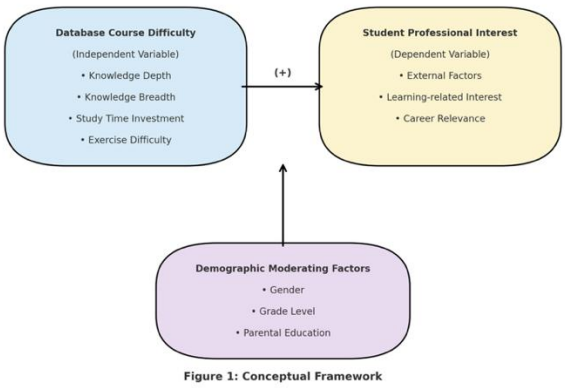

Figure 1: Conceptual Framework

Methodology

This study adopted a quantitative research design using a cross-sectional survey to examine the relationship between database course difficulty and students' professional interest at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL), China. The population consisted of undergraduate students enrolled in database-related courses across four majors: Computer Science, Software Engineering,

Network Engineering, and Artificial Intelligence. A total of 600 questionnaires were distributed through convenience sampling, and 538 valid responses were analyzed after data screening.

Data were collected using a self-developed structured questionnaire comprising two main scales: the Database Course Difficulty Scale (knowledge depth, knowledge breadth, study time investment, and exercise difficulty) and the Professional Interest Scale (external factors, individual interest, learning engagement, and career relevance). All items used a five-point Likert scale. Content validity was verified by experts, and a pilot test yielded a Cronbach's alpha of 0.91, confirming high reliability.

Questionnaires were distributed online via the university's learning management system after obtaining consent and ethical approval. Participation was voluntary and anonymous. The data were analyzed using SPSS version 26, employing descriptive statistics, independent-sample t-tests, one-way ANOVA, and Pearson correlation analysis. These methods were used to determine status, demographic differences, and correlations between the two variables. The findings were interpreted under Cognitive Load Theory, Self-Determination Theory, and Vygotsky's Zone of Proximal Development, providing empirical evidence for improving database course design and student engagement.

Result

The final valid sample comprised 538 students from four majors at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL): Computer Science, Software Engineering, Network Engineering, and Artificial Intelligence. Gender distribution was balanced (male = 51.3%, female = 48.7%), and most respondents were in their second or third academic year, with parental education levels spanning from basic to tertiary education.

The Database Course Difficulty Scale revealed overall moderate-to-high difficulty (M = 3.71, SD = 0.67). Among the four dimensions, Exercise Difficulty (M = 3.75) and Knowledge Depth (M = 3.68) were rated highest, indicating that students found the conceptual and practical components most demanding. Conversely, Knowledge Breadth (M = 3.59) was comparatively lower, suggesting manageable content scope.

For Professional Interest, students exhibited generally positive engagement (M = 3.86, SD = 0.64). The highest mean was observed in Learning-related Interest (M = 3.93), followed by Career Relevance (M = 3.85) and External Factors (M = 3.81). These results indicate that students' intrinsic motivation and perception of professional value were major drivers of interest formation.

Table 1 Descriptive Statistics of Database Course Difficulty (n = 538)

Dimension	**Mean (M)**	**SD**	**Level of Perception**	**Rank**
Knowledge Depth	3.68	0.70	Moderate–High	2
Knowledge Breadth	3.59	0.65	Moderate	4
Study Time Investment	3.73	0.68	Moderate–High	3
Exercise Difficulty	3.75	0.67	High	1
Overall Mean	**3.71**	**0.67**	**Moderate–High**	—

Table 2 Comp Descriptive Statistics of Student Professional Interest (n = 538)

Dimension	Mean (M)	SD	Level of Interest	Rank
External Factors	3.81	0.64	High	3
Learning-related Interest	3.93	0.66	High	1
Career Relevance	3.85	0.62	High	2
Overall Mean	**3.86**	**0.64**	**High**	—

Inferential analyses (t-tests and one-way ANOVA) examined differences across gender, academic year, and parental education. Results showed no significant gender differences in perceived course difficulty or interest, supporting the assumption of gender-neutral engagement patterns in IT disciplines. However, academic year differences were significant: third-year students reported higher professional interest ($M = 3.96$) than second-year students ($M = 3.83$; $t = -2.31$, $p = .021$), reflecting the impact of advanced coursework and internship exposure on motivation. Parental education exhibited a notable main effect ($p < .001$) on both difficulty and interest dimensions. Students whose parents held tertiary education degrees perceived greater difficulty but also demonstrated stronger professional interest—consistent with the influence of family cultural capital on academic persistence and self-expectation.

Table 3 Differences in Professional Interest by Academic Year

Academic Year	n	Mean (M)	SD	t / F	p-value	Interpretation
2nd Year	243	3.83	0.68			
3rd Year	295	3.96	0.61	−2.31	0.021*	Significant difference
Total	**538**	—	—	—	—	**3rd-year students show higher interest**

Table 3 Pearson correlation analysis confirmed strong positive relationships between all dimensions of database course difficulty and professional interest ($r = .51–.84$, $p < .001$). The highest correlation appeared between Study Time Investment and Learning-related Interest, suggesting that students who dedicate more time to study perceive greater enjoyment and value in the subject.

Table 4 Correlation Matrix Between Database Course Difficulty and Student Professional Interest

Difficulty Dimension	External Factors	Learning-related Interest	Career Relevance	r (Average)
Knowledge Depth	.62**	.68**	.64**	.65
Knowledge Breadth	.53**	.59**	.56**	.56
Study Time Investment	.70**	.84**	.72**	.75

Exercise Difficulty	.57**	.63**	.60**	.60
Overall Correlation	**.61**	**.69**	**.63**	**.64**

Table 4 The findings confirm strong positive relationships between all dimensions of database course difficulty and professional interest. The highest correlation appeared between Study Time Investment and Learning-related Interest, suggesting that students who invest more study time experience higher enjoyment, confidence, and motivation in database learning.

These results corroborate Cognitive Load Theory and Self-Determination Theory (Vygotsky, 1985; Bruner, 1977; Pan, 2017), demonstrating that optimal difficulty fosters meaningful learning and sustained interest. Students' professional interest increases when instructional design encourages problem-solving, project-based tasks, and applied practice aligned with real-world database operations.

Practically, educators should calibrate course complexity to maintain engagement while preventing overload, integrate applied projects to connect theory with industry practice, and tailor teaching strategies to account for academic year progression and parental education background. This alignment between difficulty and motivation ensures that learning remains both challenging and rewarding—fostering higher academic achievement and stronger professional identity in IT education.

Conclusions

This study investigated the relationship between the perceived difficulty of database courses and students' professional interest among undergraduates at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL), encompassing four majors: Computer Science, Software Engineering, Network Engineering, and Artificial Intelligence. Employing quantitative methods—including descriptive statistics, t-

tests, one-way ANOVA, and Pearson correlation analysis—the research provides empirical evidence on how cognitive challenge interacts with motivational engagement in the context of China's ITAI (Information Technology Application Innovation) educational reform. The findings reveal that students generally perceived database courses as moderately to highly difficult, with the greatest challenges stemming from conceptual depth and practical exercises. Despite this, learners demonstrated consistently high levels of professional interest, particularly in the dimensions of learning engagement and career relevance. This suggests that difficulty, when perceived as meaningful and aligned with career development, can enhance rather than hinder motivation. Differences across demographic variables further enrich the interpretation. Third-year students exhibited higher levels of professional interest than second-year students, likely due to increased exposure to applied coursework and internships. Students with highly educated parents reported both greater perceived difficulty and stronger professional interest, underscoring the influence of cultural capital and educational background on learning attitudes. No significant gender differences were observed, indicating that database learning motivation may be relatively gender-neutral within IT disciplines. Statistical analysis confirmed strong positive correlations between all dimensions of perceived course difficulty and professional interest ($r = .51–.84$, $p < .001$). The most pronounced association was found between study time investment and learning-related interest, demonstrating that time commitment positively reinforces intrinsic motivation and perceived value of learning. These results support both Cognitive Load Theory and Self-Determination Theory, emphasizing that optimal difficulty promotes autonomy, competence, and sustained engagement. From a pedagogical perspective, the study concludes that moderate cognitive challenge is beneficial for developing students' professional identity and commitment. Rather than reducing difficulty, educators should focus on calibrating it—maintaining academic rigor while providing sufficient scaffolding and contextual

support. Effective strategies include project-based learning, feedback-oriented assessment, and differentiated instruction to accommodate learners' backgrounds and abilities. Moreover, motivational frameworks should be explicitly integrated into database course design to balance theoretical abstraction with practical application.

In summary, this research demonstrates that perceived difficulty functions not as a barrier but as a motivational catalyst when aligned with students' learning goals and professional aspirations. By translating cognitive challenge into relevance and achievement, educators can cultivate both academic excellence and professional competence among IT students. The study thus contributes theoretical insight into the interplay between difficulty and interest and offers practical guidance for curriculum reform in higher education under China's ITAI framework.

Discussion

The findings of this study reveal that students perceived database courses as moderately to highly difficult, yet simultaneously demonstrated high professional interest. This pattern suggests that difficulty alone does not discourage learning motivation; rather, when instructional challenge aligns with students' cognitive readiness and professional goals, it functions as a motivational enhancer. Such an outcome reinforces Cognitive Load Theory, which posits that optimal—not minimal—cognitive challenge fosters meaningful learning and retention (Sweller et al., 2019). The strong positive correlations between course difficulty dimensions and professional interest ($r = .51–.84$, $p < .001$) confirm that learning engagement increases when students invest more time and effort in cognitively demanding yet achievable tasks. This is consistent with Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 2020), indicating that learners experience greater satisfaction when their need for competence and

achievement is fulfilled through appropriately challenging coursework. Differences by academic year and parental education further highlight the role of experience and cultural capital in shaping learning motivation. Senior students and those from highly educated families tend to perceive greater value in academic difficulty, interpreting challenge as an indicator of professional growth rather than as a barrier. This interpretation aligns with Vygotsky's Zone of Proximal Development, where scaffolded challenge stimulates sustained curiosity and self-efficacy.

The results demonstrate that perceived difficulty, when balanced and supported through effective pedagogy, enhances professional identity formation and deepens commitment to IT-related careers. Consequently, curriculum designers should avoid simplifying content excessively; instead, they should provide structured guidance that transforms cognitive challenge into opportunities for intellectual and professional advancement.

Recommendations

The study highlights the importance of maintaining an appropriate level of academic challenge in database education. Rather than simplifying course content, instructors should design learning experiences that balance cognitive demand with adequate scaffolding. Integrating project-based and case-based activities can connect theoretical knowledge with real-world applications, thereby increasing engagement and professional relevance. Teaching strategies should be guided by motivational frameworks such as Self-Determination Theory, promoting autonomy, competence, and collaboration in learning. Continuous feedback and formative assessment can further enhance students' self-efficacy and sustain their interest throughout the learning process. Universities are encouraged to strengthen faculty development programs that emphasize motivational pedagogy and innovative teaching design aligned with the ITAI

educational framework. At the same time, mentorship and academic support systems should be provided for students who face greater learning challenges or lack confidence in technical courses.

Future research should expand to multiple institutions and adopt mixed-method approaches to gain deeper insights into how course difficulty shapes motivation and professional identity over time. By transforming cognitive challenge into meaningful engagement, educators can cultivate both academic excellence and professional competence among students in information technology disciplines.

References

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2020). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. Guilford Press.

Feng, L., & Yue, Q. (2023). Relationship between course challenge and intrinsic learning motivation among engineering students in China. International Journal of Education Research, 102(2), 45–57.

Hu, Y., Zhao, L., & Yuan, C. (2024). Effects of project-based learning on students' motivation and perceived difficulty in computer-related courses. Asia-Pacific Journal of Educational Innovation, 11(1), 89–104.

Li, X., & Pan, H. (2020). Exploring the influence of perceived difficulty on college students' learning engagement in computer science courses. Journal of Educational Technology and Innovation, 15(2), 44–53.

Liu, J., & Pan, H. (2022). Course difficulty and persistence intention in database education: Evidence from Chinese universities. Contemporary Education Studies, 9(3), 74–86.

Qianzhan Industry Research Institute. (2024). Report on the development of ITAI-oriented curriculum reform in China (2023–2024). Beijing: Qianzhan Publishing.

Su, Y., & Wenjin, Z. (2021). Cognitive challenges in database teaching and learning: Empirical exploration in higher education. Chinese Journal of Applied Education, 37(5), 112–125.

Wang, Y., Zhao, Q., & Liu, D. (2024). Cognitive load and optimal challenge in higher education: A meta-analysis. Frontiers in Psychology and Education, 12(4), 23–41.

BEYOND BRACKETING: ESSENCE AND INTERNAL COHERENCE AS THE CORE OF RELIGIOUS PHENOMENOLOGY*

Mohammad Manzoor Malik

Graduate School of Human Sciences, Assumption University of Thailand

Corresponding Author's Email: mmalik@au.edu

Received 3 January 2026; Revised 12 January 2026; Accepted 13 January 2026

Abstract

The phenomenology of religion offers a non-reductive approach to religious studies that seeks to understand religion as sui generis. This approach, besides other features, emphasizes the suspension of presuppositions or, in other words braketing (epoché) to study religions. Building on Husserl's foundational notions of epoché and intentionality of consciousness, major scholars in the study of religion have contributed to the phenomenology of religion. However, the phenomenology of religion faces critical challenges. The most controversial is the authenticity of epoché itself, and it is the strongest objection to it. Critics, including Maurice Merleau-Ponty and Hans-Georg Gadamer, argue that a pure suspension of presuppositions is unattainable due to the embodied, historically situated nature of human consciousness and understanding. Many scholars in the study of religion hold similar views. This paper weighs these critiques by using the phenomenological-hermeneutical method and proposes that the essence of religion or "religious worldview" may inherently require approaching religions from within their own coherent worldviews rather than striving for complete bracketing. It makes the point that bracketing makes sense when reductive

Citation:

* Mohammad Manzoor Malik. (2026). Beyond Bracketing: Essence And Internal Coherence As The Core Of Religious Phenomenology. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 143-156.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

approaches to religion are excluded. However, bracketing pre-understanding of ordinary language is not necessary; yet, the special meaning of the concepts in a religion still needs bracketing by necessity. Through comparative illustrations from Buddhism and Abrahamic religions, this study demonstrates that religious worldviews embody phenomenal characteristics and internal coherence that make strict epoché less necessary. Ultimately, the phenomenology of religion needs a balanced view recognizing the limits of methodological idealism or epoché while affirming the irreducibility of religion and its autonomous status.
Keywords: Phenomenology, Epoche, Religion, Husserl, Coherence

Introduction

The phenomenology of religion arose in the early 20th century as a response to reductive academic approaches to religion, such as sociological, psychological, and anthropological methods. In the same way, it is against emerging reductive approaches such as cognitive science. Rooted in the philosophical phenomenology of Edmund Husserl, the phenomenology of religion treats religion as sui generis. Husserl's method relies on the suspension of assumptions, called epoché, to analyze a phenomenon as it manifests to consciousness. Later on, the scholars of phenomenology of religion, borrowing epoché and intentionality of consciousness from Husserl, developed the field with its distinct features. Key figures in the field—Rudolf Otto, Gerardus van der Leeuw, Mircea Eliade, and Ninian Smart—have contributed to its foundational concepts.

However, the phenomenological method, particularly epoché, faces significant criticism about whether true suspension of pre-understanding and presuppositions is ever possible. This criticism is held in philosophy and the study of religion. This paper explores these tensions by using the phenomenological-hermeneutical method and argues for a balanced understanding that recognizes

religion's internal coherence and phenomenal nature, suggesting that complete bracketing may not be necessary. Therefore, I will firstly provide a brief overview of the phenomenology of religion; secondly, explain epoché; thirdly, provide a brief criticism of epoche; and finally, I state my position that the phenomenological epoché does not apply to religion in the strict sense except to exclude reductive approaches. This is because the essence of religion, being inherently supernatural, superhuman, spiritual, or mythological, fundamentally precludes the necessity of such bracketing.

Phenomenology Of Religion: An Overview

The phenomenology of religion emerged in the early 20th century, rooted in Edmund Husserl's philosophical phenomenology, and is one of the academic approaches to the study of religion. It is a non-reductive approach to religion, treating religion sui generis, without reducing it to sociology, psychology, theology, etc. It stresses understanding religion or religions, how they appear to human consciousness, focusing on meaning, experience, and intentionality. It consciously seeks to bracket (epoché) or suspend presuppositions, focusing instead on the meaning and structure of religious experience and expression.

Edmund Husserl laid the methodological groundwork for phenomenology, emphasizing epoché (bracketing presuppositions) and the intentionality of consciousness. Regarding epoché he stated, "We put out of action the general thesis which belongs to the essence of the natural standpoint, we place in brackets whatever it includes respecting the nature of Being: this entire natural world therefore which is continually "there for us", "present to our hand", and will ever remain there, is a "fact-world" of which we continue to be conscious, even though it pleases us to put it in brackets" (Husserl, 2014, p.110). And regarding intentionality of consciousness, he recommended, "We must go back to the 'things themselves'" (Husserl, 2012, p. xxiii). Major scholars of the

phenomenology of religion built on the philosophical roots of phenomenology and contributed what have become essentials of the phenomenology of religion. Rudolf Otto introduced the idea of the numinous—a non-rational, awe-inspiring experience of the divine. He holds that the numinous is above all a 'mysterium'—something hidden and esoteric, which at the same time is not merely unknown, but rather resists comprehension (Otto, 2021). Otto's thought is foundational in showing how religious experience is unique and irreducible. Gerardus van der Leeuw was a key figure in developing a systematic phenomenology of religion. He viewed religious phenomena as manifestations of "power" that confront human beings, seize, and possess man (Van der Leeuw, 2014). He held that phenomenology is not interested in the 'why' of religious phenomena but in the 'what' and 'how' of these phenomena; therefore, he makes it clear that phenomenology is the understanding of essence through the description of appearances (van der Leeuw, 2014). Mircea Eliade focused on the contrast between sacred and profane space and time, and on hierophanies (manifestations of the sacred). Eliade argued that the sacred manifests in the profane world, creating a "break" or "irruption". On the distinctiveness of the sacred, he points out that man becomes aware of the sacred because it manifests itself, shows itself, as something wholly different from the profane. To designate the act of manifestation of the sacred, he therefore proposed the term hierophany (Eliade, 1959). And on the irreducibility of the sacred, he proclaims that the sacred is a structure of consciousness and it is not reducible to any other (Eliade, 2022). Ninian Smart used phenomenology as a method in his comparative study of religion. He pointed out that the phenomenological approach to religion is concerned with the attempt to understand religious phenomena as faithfully and 'sympathetically' as possible from the point of view of the believers themselves (Smart, 1973). He developed a seven-dimensional model (ritual, myth, doctrine, ethics, social, experiential, material) for analyzing religions phenomenologically. In brief, the following are the characteristics of the

phenomenology of religion: “a comparative, systematic, empirical, historical, descriptive discipline and approach; antireductionist claims and its autonomous nature; adoption of philosophical phenomenological notions of intentionality and epoché; insistence on empathy, sympathetic understanding, and religious commitment; and claim to provide insight into essential structures and meanings” (Allen, 2010, P. 214).

However, the most controversial feature of the phenomenology of religion is the concept of epoché (also called “bracketing”). In the context of the phenomenology of religion, it means the epoché, or “bracketing”, of one’s own beliefs, biases, and judgments while approaching the study of religion. The idea is to describe religious phenomena “as they appear” to the believer, from an empathetic, insider perspective. In the following section, I provide a comprehensive brief about the concept of epoché, or “bracketing”.

Epoché (Bracketing)

Derived from Greek skepticism, where it meant “suspension of judgment”, Edmund Husserl, the founder of phenomenology, reinterpreted epoché as a methodological tool. He stated, “We must go back to the “things themselves” (Husserl, 2012, p. xxiii). It means a scholar suspends or “brackets” their own beliefs, biases, and theoretical assumptions about religion to understand the religious phenomenon. This method is about letting the phenomenon show itself, rather than interpreting it through one’s own framework. The famous scholar of the phenomenology of religion, Gerardus van der Leeuw, recommends on the same lines that we must learn to see what stands before our eyes instead of constructing things behind them. He more directly suggests that the phenomenologist must avoid all historical, psychological, and theological explanations (Van der Leeuw, 2014). Ninian Smart further holds that phenomenology attempts to see religion from the point of

view of the believer (Smart, 1973). In brief, in the phenomenology of religion, epoché is adapted to mean: suspending theological and metaphysical judgments; neutralizing explanatory theories,; focusing on the lived experience which means that the goal of phenomenology is to understand religious beliefs, rituals, myths, and experiences as they are lived and understood by the believer, from their internal frame of reference; and identifying essences/structures which means by comparing bracketed descriptions across different traditions, phenomenologists aim to discern universal or common structures of religious experience.

Questioning the Possibility of Epoché

The strongest argument against epoché is that true bracketing of one's presuppositions is impossible, especially in religion. This objection focuses on the problem of objectivity and neutrality in religion, which is an essential part of the phenomenology of religion. The argument implies that scholars inevitably bring their own presuppositions and biases while approaching the study of religion, even unconsciously.

Therefore, several critics in philosophy and religion argue that it is impossible for any human observer to completely shed their biases, cultural conditioning, and theoretical frameworks. To them, all knowledge is situated and perspectival. For example, Maurice Merleau-Ponty questions the possibility of a purely disembodied or "bracketed" consciousness. He argues that our perceptions are always shaped by our embodied existence and situatedness in the world. He holds the view that the phenomenological bracketing is incomplete without recognizing the embodied, intersubjective nature of consciousness, i.e., our insertion into the world (Merleau-Ponty, 2013). Similarly, philosopher Hans-Georg Gadamer, influenced by Heidegger, developed philosophical hermeneutics, which fundamentally challenges the idea of a

presuppositionless understanding. He argued that all understanding is inherently interpretive and shaped by our “pre-judgments” or “fore-understandings”. His point on consciousness is that our consciousness is historically affected (Gadamer, 1975). Similar views resonate in the works of the scholars of religion such as Donald Wiebe, Robert A. Segal, Jonathan Z. Smith, and Russell McCutcheon. However, this brief overview of the argument is sufficient.

Epoche, Essence, and Coherence of Religion

In the subsequent discourse, there are a few main terms that need to be explicated at the outset. They are essence, coherence, and religious worldview. Essence means the core nature or fundamental quality of something—what makes a thing what it is. It is a quality without which religion would not be religion. Coherence means logical consistency and meaningful connection among parts of a whole. Something is coherent when its ideas fit together, make sense collectively, and do not contradict each other. A religious worldview is a comprehensive framework of beliefs and values through which a religion understands reality, life, and human existence.

After defining the main terms as above, my contention regarding the applicability of the phenomenological epoché to the study of religion is that the essence of religion is inherently supernatural, superhuman, spiritual, or mythological, which by itself fundamentally precludes the necessity of such bracketing. Therefore, any endeavor to understand a religion must proceed from the internal coherence of the religion. However, phenomenological bracketing makes sense when religion is approached by reductive and explanatory methods because they try to reduce the basic fabric and essence of religion to something external to religion. Whereas pre-understanding and presuppositions in the philosophical sense are concerned, they seem acceptable given the fact that religions are preserved in language, and they are to a great extent

understandable. However, this philosophically backed preunderstanding has its own limits because it fails to have a consistent understanding of religious concepts due to the phenomenality of religions. Therefore, rising from an ordinary understanding or bracketing and taking a leap into a religious worldview becomes necessary.

The phenomenology of religion approaches religion as sui generis, meaning it treats religion as inherently unique, as it is. This perspective highlights how the phenomenology of religion differs from other reductive approaches that fail to treat religion as an autonomous subject. Phenomenology of religion thus recommends bracketing (epoché), which involves suspending all presuppositions that might influence our understanding of religion. It leads to two key conclusions: one is that religion should be freed from the reductive methods by which the study of religion is dominated; and secondly, approaching religion without any pre-understanding or presuppositions, which is philosophically opposed by Maurice Merleau-Ponty and Hans-Georg Gadamer.

However, when considering the usefulness of epoché in approaching religion, it becomes clear that if the phenomenological understanding of religion as sui generis is maintained, applying epoché as a tool would exclude reductive methods. This epoché (bracketing) then would be a conscious act on the part of the scholar or researcher approaching religion. However, bracketing pre-understanding or presuppositions, which is more fundamental than bracketing reductive methods, proves challenging because, ontologically as Merleau-Ponty argues, we are “inserted into the world”, and as Gadamer states, our “consciousness is historically affected”. However, regarding both these key conclusions, I think approaching religion doesn’t necessarily need epoché while considering its inherent essence and structure.

To illustrate my argument that religion does not need epoché necessarily, given its inherent essence and structure, a brief overview of Buddhism and the Abrahamic religions (Judaism, Christianity, and Islam) can concretize my point of

view. Therefore, this claim is based on a basic premise that religion is not mundane but phenomenal, i.e., highly exceptional or extraordinary. This phenomenality of religion brings with it an inherent strangeness to the way we perceive and believe. That is why each religion offers a unique worldview, which is not forged through human experiences but is instead revealed from a specific source. This source, imbued with supernatural qualities, is often revered as the founder of the religion, and their teachings are recorded in sacred scriptures and reflected in their character. In short, this worldview, which religions present, could be labelled as "religious worldview": a comprehensive framework of fundamental beliefs and teachings. This religious worldview, once presented to people and made available while being extraordinary and phenomenal, invites a jump or a leap into its flora and fauna. So, to truly step into this "religious worldview", a person must transport themselves beyond their everyday life, experiences, presuppositions, and beliefs. This transportation into a "religious worldview" is not optional; it is a necessity. It is a necessity in the sense that religious truths and metaphysical claims often remain novel, some of them beyond human comprehension, or without any precedent for comparison. We can best understand the extraordinary and phenomenal nature of a "religious worldview" that substantiates this claim by looking at illustrations from Buddhism and Abrahamic religions.

The phenomenality of Buddhism is present in its teachings and metaphysical claims. I provide here just a few examples. For example, anicca (impermanence), which means all things are in a constant state of flux, arising and passing away, nothing is permanent or static; and anatta (non-self), which means there is no permanent, unchanging, independent self or soul (atman) that persists through time. What we perceive as "self" is a collection of constantly changing physical and mental aggregates (skandhas). In the same manner, metaphysical claims such as dependent origination (Pratityasamutpada) as a

cornerstone of Buddhist metaphysics state that all phenomena arise in dependence on other phenomena; nothing exists independently. Closely tied to dependent origination is Karma, which explains how actions in one life influence future existence. These metaphysical claims make Buddhism phenomenal and extraordinary. A person approaching Buddhism has to enter its worldview; he has to transport himself into it, leaving out his presuppositions about self, identity of things, causation, predestination, and free will. Therefore, an understanding of Buddhism necessitates apprehending these concepts from a Buddhist religious perspective.

The Abrahamic faiths (Judaism, Christianity, and Islam) share several fundamental metaphysical claims, but they also diverge significantly in how some of these are understood. Moreover, all three contain metaphysical concepts that are considered ineffable or transcendent. Though the concept of God can be found even in mythologies and many religions of the world, strict monotheism is the absolute cornerstone of Abrahamic faiths. All three believe in one God. The main characteristics and attributes of him are that he is transcendent, omnipotent, omniscient, omnipresent, omnibenevolent, and a personal god. This special description of God makes these religions phenomenal; a person who wants to approach these religions has to understand God in the sense these religions describe him. On the creation of the universe, these religions teach that God created the universe from nothing (Ex Nihilo), rather than shaping pre-existing matter. Moreover, how God communicates his message and will to people is through prophets by revelation that takes the shape of sacred scriptures. In the same way is their special view on predestination, free will, and moral responsibility. Furthermore, the concept of the afterlife and the existence of heaven and hell have special meaning and understanding in these religions. They affirm the ontological existence of the invisible and the beings not available for public visibility, such as angels and demons. And strikingly beyond ordinary comprehension is their affirmation of the possibility of miracles and divine

intervention in the natural world. These examples constitute merely a few instances of the comprehensive religious worldview affirmed by Abrahamic faiths. To understand this worldview, a person must transcend their ordinary perspective and pre-existing notions. It necessitates a departure from an ordinary stance and re-rooting into a new matrix of interwoven ideas and beliefs.

The second important point is that the apprehension of the essence of religion, which gives the core and fundamental framework of a religious worldview, is also not possible by any pre-understanding or presupposition. The bracketing of pre-understanding becomes necessary as the essence of a religious worldview or a religion is only possible by understanding the authentic meaning of its essentials and components, which, for the purpose of understanding, is only possible by seeking the inherent coherence within the religion. This coherence is possible through consistency, thematic unity, narrative coherence, etc.

This point can be illustrated by the concept and understanding of dukkha (suffering) in Buddhism. In common understanding, suffering is understood by people as a matter of common sense. However, in Buddhism, once used, it has a special meaning, and this meaning can be understood only by thematic coherence in Buddhism. In the Buddhist worldview, dukkha (suffering) is that life in its conventional sense is marked by suffering, discontent, impermanence, and dissatisfaction. This is not merely physical pain, but also includes mental unease, anxiety, and the pervasive sense that things are not quite right. The origin of this suffering (Samudaya) is craving (tanha) and attachment to impermanent things, desires, and experiences. It is rooted in ignorance (avidya) of the true nature of reality. And the cessation of the suffering (Nirodha) is possible by eliminating craving and attachment, leading to a state of liberation called Nirvana. And finally, the path of the cessation of suffering (Magga) is by following the Noble Eightfold Path. It is obvious here that the Buddhist understanding of suffering is

not the subject of common sense; its true Buddhist understanding of suffering is possible only within the coherence of the concept in Buddhism.

Similarly, in Abrahamic religions, the belief system and central ideas are only possible for an authentic understanding by looking into these religions. For example, the concept of God in Islam is fundamentally based on a strict and uncompromising monotheism, known as Tawhid. The key aspects of the concept of God in Islam are that God is absolutely one (Ahad) and unique (Wahid), with no partners, equals, or rivals. This oneness extends to his essence, attributes, and actions. Islam explicitly rejects any notion of God taking on human form or having an incarnation. God is the sole creator of everything ex nihilo (from nothing). He brought the universe into being by his will and continuously sustains it. Furthermore, in the transcendental sense, God is utterly beyond human comprehension, imagination, or limitation. He is not confined by time, space, or physical form. Yet regarding immanence, while being the transcendent God, he is also closer to humanity. His knowledge and power encompass everything, making him ever-present and aware.

Here, it is important to address the philosophical stance on “pre-understanding”, “being inserted in the world,” and having our “consciousness historically affected”. This remains a philosophical challenge to epoché . However, while acknowledging the merit of this philosophical reservation, it once again becomes both necessary and unnecessary to bracket our presuppositions. It becomes unnecessary because religion embodied in its holy scriptures is written in a language that is, for the most part, understandable by people, at least by grammatical interpretation. Because religions are meant to be presented to people so they can follow them. However, bracketing becomes necessary and automatic when the central concepts and the framework of cardinal features of a particular religion are being understood. In this context, the philosophical stance on “pre-understanding” fails to hold.

Conclusion

The phenomenology of religion emphasizes understanding religion as sui generis, and it calls for the suspension of presuppositions (epoché). However, the epoché is the most criticized feature of the phenomenology of religion. The philosophical criticism about suspending presuppositions and preunderstanding is presented by philosophers, including Merleau-Ponty, holding that we are "inserted into the world" and Gadamer holding that our "consciousness is historically affected". Therefore, bracketing "pre-understanding" and "presuppositions" is not possible. Similar views are held by many scholars in the study of religion while criticizing the phenomenology of religion. This paper argues that while epoché is valuable in safeguarding religions from reductive approaches, it becomes less essential when approaching the inherent "religious worldview" of religions. Because religions by their very nature present a phenomenal and often extraordinary reality that invites a "leap" into their unique coherence. As illustrated by Buddhism's concepts of dukkha and the Abrahamic faiths' few foundational concepts, it becomes clear that the cardinal religious concepts transcend ordinary comprehension. True understanding requires apprehending these ideas from within their own religion based on internally consistent frameworks, rather than attempting a complete suspension of all pre-existing notions. Ultimately, a balanced phenomenology of religion should acknowledge the limits of absolute epoché while firmly upholding religion's irreducible and autonomous status. This conclusion suggests that rather than striving for bracketing, scholars should focus on the internal coherence and unique concepts that each religious worldview offers. This approach allows for a deeper, more authentic understanding of religions on their own terms.

References

Allen, D. (2010). Phenomenology of religion. In J. R. Hinnells (Ed.), The Routledge companion to the study of religion (2nd ed.). Routledge.

Eliade, M. (1959). The sacred and the profane: The nature of religion. Harcourt, Brace.

_____. (2022). Patterns in comparative religion (R. Sheed, Trans.). Bison Books.

Gadamer, H.-G. (1975). Truth and method (J. Weinsheimer & D. G. Marshall, Trans.). Seabury Press.

Husserl, E. (2014). Ideas: General introduction to pure phenomenology (W. R. Boyce Gibson, Trans.). Routledge.

_____. (2012). Logical investigations (Vol. 1) (J. N. Findlay, Trans.; D. Moran, Ed.). Routledge.

Merleau-Ponty, M. (2012). Phenomenology of perception (D. A. Landes, Trans.). Routledge.

Otto, R. (2021). The idea of the holy (J. W. Harvey, Trans.). Wipf and Stock Publishers.

Smart, N. (1973). The phenomenon of religion. Herder and Herder.

Van der Leeuw, G. (2014). Religion in essence and manifestation: A study in phenomenology (J. E. Turner, Trans.; N. Smart, Introduction). Princeton University Press.

THE INFLUENCING FACTORS AND MECHANISMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN SHAANXI PROVINCE, CHINA*

Lili Liu[1] and Jun Jiang[2]

[1-2]**International College,National Institute of Development Administration, Thailand**

Corresponding Author's Email: 79477342@qq.com

Received 10 December 2025; Revised 17 December 2025; Accepted 19 December 2025

Abstract

The sustainable development of rural tourism has become a critical concern amid rapid tourism expansion and increasing pressures on rural environments and cultures. This study investigates the key influencing factors and underlying mechanisms driving the sustainable development of rural tourism in Shaanxi Province, China. Drawing on the sustainability prism framework, the research proposes an integrated model incorporating place attachment, community participation, and tourism industry innovation as core determinants of rural tourism sustainability. Quantitative data were collected from tourism practitioners in six representative rural tourism destinations in Shaanxi Province through a questionnaire survey, yielding 522 valid responses. Structural equation modeling was employed to test the proposed hypotheses and examine the relationships among variables. The results reveal that place attachment and community participation exert strong and significant positive effects on the sustainable development of rural tourism, while tourism industry innovation also

Citation:

* Lili Liu and Jun Jiang. (2026). The Influencing Factors And Mechanisms Of Sustainable Development Of Rural Tourism In Shaanxi Province, China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 157-173.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

contributes positively, though with a comparatively weaker influence. These findings enrich the theoretical understanding of sustainable rural tourism by highlighting the combined and differential impacts of social–psychological, community-based, and innovation-oriented factors. Practically, the study provides policy-relevant insights for local governments and tourism management agencies, emphasizing the need to strengthen residents' emotional bonds with place, enhance inclusive community participation mechanisms, and foster innovation capabilities within the rural tourism industry to achieve long-term sustainability.

Keywords: Rural Tourism, Sustainable Development, Place Attachment, Community Participation, Tourism Industry Innovation

Introduction

For a long time, rural tourism has served as a strategic tool to alleviate poverty, absorb surplus labor, and safeguard unique cultural traditions, playing a pivotal role in rural development (Ezeuduji, 2013), optimise the industrial structure of rural areas(Wang, 2013), and promote coordinated urban-rural development, with broad prospects for growth(Ying, Jiang, & Zhou, 2015). Shaanxi, a renowned tourism province in China, has leveraged its favourable geographical conditions and rich cultural resources to develop rural tourism as a catalyst for economic expansion and rural revitalization in its countryside. However, against the backdrop of rapid growth in rural tourism, certain destination communities have prioritised short-term economic gains over long-term planning. This approach has resulted in severe damage to local ecosystems and cultural resources, significantly undermining the sector's sustainability. Furthermore, many destinations have failed to fully leverage local strengths to develop distinctive cultural tourism brands, resulting in severe homogenisation of tourism products and services that undermines competitiveness. These issues

constrain the sector's sustainable development. Therefore, advancing sustainable rural tourism in Shaanxi necessitates identifying key influencing factors and pathways, alongside targeted improvement measures and recommendations.

In recent years, the rapid development of rural tourism has attracted the attention of some scholars, yielding certain research outcomes. However, research on the sustainable rural tourism remains relatively weak. Most studies focus solely on the role of individual influencing factors, such as stakeholders (Panzer-Krause, 2020; Liu et al., 2020), institutionalization (Khartishvili, 2019; Calza, 2018) and tourism attractions (Sykes & Kelly, 2016; Murray & Kline, 2015), lacking exploration of the interrelationships among multiple factors and their integrated impact on rural tourism sustainability. Furthermore, existing studies predominantly evaluate individual rural tourism destinations(Chi & Han, 2021; Xue & Kerstetter, 2019), resulting in findings that lack generalizability. Therefore, based on extensive literature review and expert consultation, this paper constructs a research framework for the sustainability of rural tourism in the study region and proposes research hypotheses. Through in-depth analysis of the research data, it clarifies the influence pathways of key factors to inform and guide the sustainable development of rural tourism in both theory and practice in Shaanxi, China.

Objectives

The main research objectives of this thesis include:

1) To identify the important influencing factors and mechanism of sustainable development of rural tourism in Shaanxi Province, China;

2) To investigate the important influencing factors and mechanism of resilience of rural tourism communities in Shaanxi Province, China;

3) Explore the mechanism of the sustainable development of rural tourism on the resilience of tourism communities in Shaanxi, China;

4) To put forward suggestions on promoting the sustainable development of rural tourism in Shaanxi Province, China.

Literature Review

1. Sustainable Development of Tourism

In the 1970s, the concept of sustainable tourism development was used to be called “new tourism”, “destination life cycle model”, “carrying capacity” (Hardy et al., 2002). Sustainable tourism development aims to strike a critical balance by addressing economic, environmental, social, and cultural considerations. It is guided by the dual purpose of mitigating tourism's negative impacts and maximizing its positive outcomes for local communities and the environment alike (Ramdhan Kurniawan, 2024).The World Tourism Organisation also recognises that the pursuit of sustainable tourism entails the continuous assessment of its effects and the consistent delivery of a high-quality visitor experience (UNWTO, 2004).

Traditionally, the sustainable deveolpment of tourism encompasses the three core aspects: economic, socio-cultural, and environmental. However, establishing equilibrium among the three foundational pillars proves challenging without institutional management, mediation, and facilitation of growth (Eden et al., 2000; Spangenberg, 2002; Spangenberg & Valentin, 1999). Consequently, Spangenberg & Valentin (1999) of Germany's Wuppertal Institute developed a sustainability framework termed the Sustainability Prism, employing four dimensions of sustainability: the institutional dimension, the economic dimension, the ecological dimension, and the socio-cultural dimension. These four dimensions collectively represent the holistic concept of sustainable development.

2. Place Attachment

Place attachment is regarded as a positive emotional tie an individual forms with a specific place (Low, & Altman, 1992; Giuliani and Feldman, 1993; Altman and Wohlwill, 2012). An individual's sense of place attachment refers to both, social and emotional connection formed with any site, like, one's home place, institution of learning, place of work, town, or country (Shouran et al., 2019). Local attachment denotes the psychological attachment of people to places (Man Cheng et al., 2022). The first research conducted by the early scholars revolved around place attachment in the sense of the built environment. There has been subsequent research in residents' relationships to resource and tourism dependent neighborhoods (McCool & Martin, 1994; Vorkinn, 1998; Vorkinn & Riese, 2001) as well as to the 'special places' within those neighborhoods (McCool & Martin, 1994). Place attachment can be examined in terms of the relevance of "special places" (Eisenhauer et al., 2000) to local residents and the relationship that tourists have to recreational and tourist destinations (Williams et al., 2001; Warzecha & Lime, 2001).

While many models of place attachment have been proposed (Shumaker & Taylor, 1983), the environmental psychology literature emphasizes that place attachment consists of two main components: place dependence and place identity (Proshansky et al., 1983; Williams et al., 1992). Researchers have shown that place attachment can be measured by place identity and place dependence (Yuksel et al., 2010; Eusébio et al., 2018; Shen et al., 2019; Chen et al., 2014; Ganji et al.,2021). Within academic discourse, some researchers argue for an expanded theoretical framework of place attachment, introducing centrality to lifestyle as a key component (Bricker & Kerstetter, 2000). The data gathered from the Appalachian Trail in the U.S. support the existence of a correlational model of three factors: emotional attachment, functional attachment, and social connection (Kyle et al., 2005). Local attachment integrates several core

psychological dimensions, namely dependence on, identity with, emotional connection to, and social bonds within a place. (Ramkissoon et al., 2013).

3. Community Participation

Community participation constitutes a form of voluntary, active engagement through which individuals exercise the rights and responsibilities inherent to citizenship. These participation opportunities may include involving in self-governance processes, reacting to authoritative decisions that have an impact on individual's lives and cooperating with others in making decisions to address problems that affect them all (Tosun, 1999; Trinh, 2021). According to various stakeholders, community participation is an effective approach of sustainable tourism development. Because it is considered to ensure better protection of natural, rural, and cultural resources, enhance the capacity of host communities, and improve their socioeconomic well-being.The sustainable rural tourism is not the exclusive domain of the government, nor can it be achieved by a powerful rural tourism organization alone. As a collective endeavour, the sustainable development of rural tourism requires more than just government support or a dominant organization. This process employs a collaborative approach that combines strategic tourism planning, policymaking, and management with the active involvement of local communities, indigenous groups, and residents (Saito & Ruhanen; 2017).

Community participation in tourism development entails the involvement of the community as a key stakeholder in the formulation and carrying out of tourism plans and associated critical matters. Various studies show that resident involvement in the decision making processes at the community level results to improved resource mobilization during crises (Donoghue & Sturtevant, 2007), reduced unequal power distribution in community rights and interests (Magis, 2010), and creation of long term sustainable development goals (Ruiz-Ballesteros, 2011).

4. Tourism Industry Innovation

According to Stockdale (2001) and Fagerberg and Goinho (2004), the innovation is the force of the country's growth and the country's prosperity.In terms of management strategies, creativity and innovation are regarded as key components of organizations and destinations. (Richard Sharpley, 2005). Regarding tourism industry, Hjalager (2002), and Hall & Williams (2008) have pointed out that research is going on as to the innovation in tourism industry but the theoretical framework for innovation in tourism industry requires some refinement. Hjalager (2002) also considers that the factors of tourism innovation could be external to the sector. This initiative will drive innovation through collaboration with diverse partners beyond the tourism sector. New approaches in tourism is classified into four categories: product innovation, which encompasses the creation of new or substantially modified goods or services for market introduction; process innovation, which pertains to the implementation of new or enhanced production techniques or delivery systems; organizational innovation, which involves the establishment of new or altered organizational frameworks or management approaches; and marketing innovation, which centers on the execution of new or updated marketing strategies designed to broaden sales markets (Afriyie et al., 2020).

Methodology

From a methodological perspective, this quantitative study obtained data from a questionnaire survey of tourism practitioners in representative rural tourism destinations in Shaanxi Province, China (specific survey locations include Yuanjia Village in Xi'an, Fucha Town in Jingyang, Bailu Cang in Bailu Yuan, Ge Pai Village in Ge Pai Town, Lantian County, Qingmu Town in Hanzhong, and Huayang Ancient Town). From March to May 2025, a total of 570 questionnaires were distributed, with 522 valid responses, yielding a response rate of 91.6%. Following

the collection of survey data, a series of analyses were performed, including descriptive statistics, reliability testing, validity assessment, and factor analysis were conducted using SPSS 26.0 statistical analysis tools. Structural equation modeling (SEM) was applied with the aim of assessing the model fit, ultimately determining the links between variables in the research model with AMOS 26.0 statistical analysis software.

Results

1. Reliability Testing

Cronbach's Alpha coefficients is used in this study to evaluate the reliability of the questionnaire.Cronbach's alpha values are deemed acceptable at 0.7 or above, commendable at 0.8 or above, and superior at 0.9 or above. The larger the coefficient, the higher the reliability of the scale.

Table 1 Reliability Analysis

Latent variables	Cronbach's Alpha	Number of Items
ID	0.839	4
ED	0.859	3
ECD	0.912	5
SD	0.853	3
SDT	0.918	15
PA	0.926	8
CP	0.824	3
PI	0.865	4
MI	0.819	4
TII	0.872	8

Note: ID=Institutional Dimension; ED=Ecological Dimension; ECD=Economic Dimension; SD=Socio-cultural Dimension; SDT=Sustainable Development of Rural Touism; PA=Place Attachment; CP=Community Participation; PI=Product innovation; MI=Marketing innovation; TII=Tourism Industry Innovation.

Table 1 summarizes the experimental findings: the SDT variable contains 4 variables and 15 items, and the total Cronbach's α coefficient is 0.921. The Cronbach's α coefficients of the sub-dimensions are 0.839, 0.868, 0.912, 0.853, respectively. The PA variable contains 8 items, Cronbach's α coefficient is 0.926; the CP variable contains 3 items, Cronbach's α coefficient is 0.824; the TII variable contains 2 variables and 8 items, with a total Cronbach's α coefficient of 0.872; the Cronbach's α coefficients for the sub-dimensions were 0.865 and 0.819. The Cronbach's α coefficients of all the scales are greater than 0.8, indicating that the reliability level of the questionnaire meets the standard, the scales have good internal consistency and reliable, and the questionnaire can be used as a research tool for this study.

2. Structural Equation Model Fitting Test

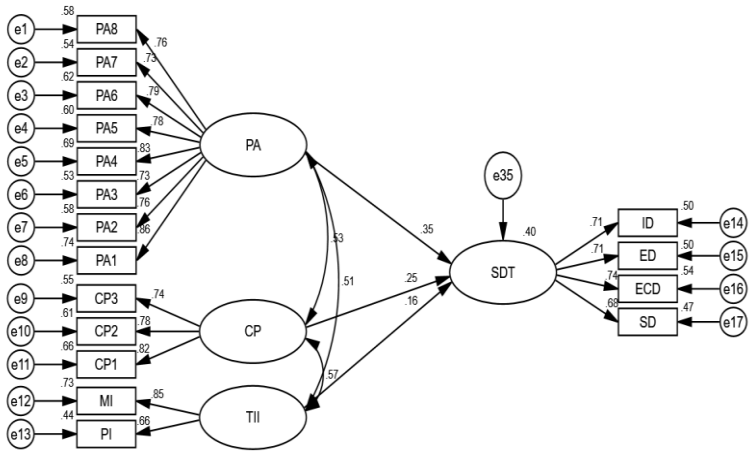

Figure 1 Standardized Path Estimation of Structural Equation Model

Table 2 Model Goodness-of-Fit Index

Reference index	X²/df	GFI	AGFI	NFI	TLI	CFI	RMSEA
Statistical value	2.205	0.948	0.93	0.947	0.964	0.97	0.048
Reference value	<3	>0.8	>0.8	>0.9	>0.9	>0.9	<0.08
Conclusion	Qualified	Qualified	Qualified	Qualified	Qualified	Qualified	Qualified

The model fit statistics summarized in the table 2, the fit index situation is: $x^2/df=2.205$, greater than 1 and less than 3; GFI=0.948, AGFI=0.93, both greater than 0.8, NFI=0.947, TLI=0.964, CFI=0.97, all greater than 0.9; RMSEA=0.048, less than 0.05, indicating a very good fit. Given that the model's fit indices meet all required thresholds, we can proceed to interpret the path relationships within the model.

3. Path Analysis

Table 3 Pathway Coefficient Test for the Structural Equation Model

H	Path	Estimate	S.E.	C.R.	P
H1	SDT<---PA	0.347	0.032	5.952	***
H2	SDT<---CP	0.248	0.042	3.805	***
H3	SDT<---TII	0.160	0.068	2.416	0.016

Note: *indicates P<0.05, ** indicates P<0.01, *** indicates P<0.001. Note: SDT=Sustainable Development of Rural Touism; PA=Place Attachment; CP=Community Participation; TII=Tourism Industry Innovation.

The path coefficient between PA and SDT was 0.347 (C.R. = 5.952, p < .001), demonstrating a key driver for of PA on SDT and supporting the hypothesis.

The path coefficient between CP and SDT is 0.248, with a C.R. value of 3.805 and a corresponding significance level of P < 0.001. Consequently, CP has a marked positive effect on SDT, thus validating the hypothesis.

A significant positive effect of TII on SDT was observed, as evidenced by a path coefficient of 0.160 (C.R. = 2.416, p < .05), providing empirical support for the hypothesis.

As evidenced by the data from the above table 3, the path coefficients (Estimate) of all hypothesized paths (H1-H3) are positively correlated with statistical significance (p < 0.05), indicating that the positive relationships between the variables are all valid. The above path coefficient test results show the statistical results support the theoretical assumptions and have high explanatory power.PA and CP had a strong positive effect on SDT, and TII had a relatively weak effect , indicating that SDT was mainly driven by PA and CP. If the model is used for management decision-making, priority should be given to the improvement of PA and CP.

Discussion

1. Place attachment and sustainable development of rural tourism

The results demonstrate that place attachment serves as a major contributing factor for the sustainability of rural tourism. Consistent with the research of (Cheng & Wu, 2015; Ramkissoon et al., 2013; Tang et al., 2008; Vaske & Kobrin, 2001; Cheng et al., 2022), the stronger an individual's place attachment, the greater their inclination toward environmentally responsible behaviors, which reflect their endorsement of sustainable tourism. Consistent with findings from (Bajrami et al., 2020; Cheng et al., 2022), the stronger

community residents' attachment to a specific area, the more positive their attitudes toward sustainable tourism development. In other words, rural tourism operators' attachment to a particular place contributes significantly to their attitude towards sustainable development of community tourism.

2. Community participation and sustainable development of rural tourism

Quantitative research findings of this paper demonstrate that community participation plays a vital role in advancing sustainable rural tourism. Consistent with Agwu's (2013) findings, the research demonstrates a significant positive association between local engagement and sustainable rural tourism development. Making community participation an integral component of tourism project governance, from planning to implementation, constitutes a key policy imperative for sustainable development. This research outcome aligns with the conclusions of studies by Lekaota (2016) and Tola et al. (2024).Therefore, it is suggested that local management should improve the awareness and participation capacity of tourism practitioners through education and training, so that they can better participate in community affairs.

3. Tourism industry innovation and sustainable development of rural tourism

Quantitative research findings indicate that tourism industry innovation has a more significant positive influence on the sustainable development of rural tourism, but the strength of its influence is not as strong as the two factors of place attachment and community participation. Aligning with prior research (Loureiro, 2019; Heslinga et al., 2019; Kuščer et al., 2017; Liu & Cheng, 2018), The present study provides further evidence that innovation is intricately linked to the sustainable tourism.

The research results prove that tourism operators have insufficient understanding on the function of the travel industry innovation in driving sustainable, high-caliber growth in rural tourism, and their innovation capabilities

are relatively limited. Therefore, in the future, it is necessary to enhance the cultivation of the innovative awareness and ability of tourism practitioners. Especially in the digital age, it is urgent to improve the ability of tourism practitioners to innovate rural tourism products by using digital technologies (such as digital museums, VR/AR, etc.) to provide tourists with immersive rural cultural experiences, as well as to carry out precise marketing by using big data and other technologies.

Recommendations

The quantitative research results of this paper indicate that place attachment, community participation and tourism industry innovation are three important influencing factors affecting tourism sustainability at the research sites. Based on the above research results, corresponding policy suggestions can be provided for local governments and tourism management departments. Objectively, These measures fosters sustained innovation and significant economic gains in local tourism, while simultaneously contributing to the protection of the local ecological environment and rural culture. In addition, due to the limitations of the author's research capabilities and conditions, there are also some deficiencies in this study: First, no horizontal comparative study on sustainability of rural tourism in different tourist destinations was conducted; Secondly, this paper did not explore the possible influence mechanisms of other variables such as tourist satisfaction on the sustainable development of rural tourism. Therefore, the conclusions drawn might not be complete enough.

References

Afriyie, S., Du, J., & Ibn Musah, A. A. (2020). The nexus among innovation types, knowledge sharing, transformational leadership, and marketing performance in an emerging economy: An empirical study. Journal of Indian Business Research, 12(4), 529-548.

Agwu, M. O. . (2013). Community participation and sustainable development in the niger delta. British Journal of Education Society & Behavioural Science, 3(1), 33-46.

Bajrami, D. D. , Radosavac, A. , Cimbaljevi, M. , Tretiakova, T. N. , & Syromiatnikova, Y. A. (2020). Determinants of residents' support for sustainable tourism development: implications for rural communities. Sustainability, 12(22),9438.

Calza, F., Go, F.M., Parmentola, A.,& Trunfio, M. (2018)European rural entrepreneur and tourism-based diversification: Does national culture matter? International Journal of Tourism Research, 20(5), 671-683.

Cheng, T. M., & Wu, H. C. (2015). How do environmental knowledge, environmental sensitivity, and place attachment affect environmentally responsible behavior? An integrated approach for sustainable island tourism. Journal of Sustainable Tourism, 23(4), 557–576.

Chi, X., & Han, H. (2021). Emerging rural tourism in China's current tourism industry and tourist behaviors: the case of Anji County. Journal of Travel & Tourism Marketing, 38(1), 58–74.

Edén, M., Falkheden, L., & Malbert, B. (2000). The built environment and sustainable development: Research meets practice in a Scandinavian context. Planning Theory and Practice, 1(2), 260-272.

Eusébio, C., Vieira, A. L., & Lima, S. (2018). Place attachment, host–tourist interactions, and residents' attitudes towards tourism development: The

case of Boa Vista Island in Cape Verde. Journal of Sustainable Tourism, 26(6), 890–909.

Ezeuduji, I. O. (2013). Strategic event-based rural tourism development for sub-Saharan Africa. Current Issues in Tourism, 18(3), 212-228.

Ganji, S. F. G., Johnson, L. W., & Sadeghian, S. (2021). The effect of place image and place attachment on residents' perceived value and support for tourism development. Current Issues in Tourism, 24(9), 1304-1318.

Hardy, A., Beeton, R. J., & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualisations of tourism. Journal of sustainable tourism, 10(6), 475-496.

Heslinga, J. H., Hillebrand, H., & Emonts, T. (2019). How to improve innovation in sustainable tourism? Five lessons learned from the Austrian Alps. Journal of Tourism Futures, 5(1), 35-42.

Hjalager, A. M. . (2002). Repairing innovation defectiveness in tourism. Tourism Management, 23(5), 465-474.

Khartishvili, L., Muhar, A., Dax, T., & Khelashvili, I. (2019). Rural Tourism in Georgia in Transition: Challenges for Regional Sustainability. Sustainability, 11(2), 410.

Kuščer, K., Mihalič, T., & Pechlaner, H. (2017). Innovation, sustainable tourism and environments in mountain destination development: a comparative analysis of Austria, Slovenia and Switzerland. Journal of Sustainable Tourism, 25(4), 489-504.

Lane, B., & Kastenholz, E. (2015). Rural tourism: the evolution of practice and research approaches – towards a new generation concept? Journal of Sustainable Tourism, 23(8-9), 1133-1156.

Lekaota, L. (2016). Rural communities' participation in the planning and management of tourism developments: A case study of Lesotho. African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure, 5(4), 1-12.

Liu, C., Dou, X., Li, J., & Cai, L.A.(2020) Analyzing government role in rural tourism development: An empirical investigation from China. Journal of Rural Studies, 79, 177-188.

Loureiro, A. (2019). Innovation and technology–the only answer for sustainable tourism growth. Worldwide Hospitality and Tourism Themes, 11(6), 743-747.

Man Cheng, E. N., So, S. I., & Nang Fong, L. H. (2022). Place perception and support for sustainable tourism development: The mediating role of place attachment and moderating role of length of residency. Tourism Planning & Development, 19(4), 279-295.

Man Cheng, E. N., So, S. I., & Nang Fong, L. H. (2022). Place perception and support for sustainable tourism development: The mediating role of place attachment and moderating role of length of residency. Tourism Planning & Development, 19(4), 279-295.

Murray, A., & Kline, C. (2015). Rural tourism and the craft beer experience: factors influencing brand loyalty in rural North Carolina, USA. Journal of Sustainable Tourism, 23(8-9), 1198-1216.

Panzer-Krause. (2020). The lost rural idyll? Tourists' attitudes towards sustainability and their influence on the production of rural space at a rural tourism hotspot in Northern Ireland. Journal of Rural Studies, 80, 235-243.

Ramdhan Kurniawan.(2024).Sustainable Tourism Development:A Systematic Literature Review of Best Practices and Emerging Trends. International Journal of Multidisciplinary Approach Sciences and Technologies ,1(2) ,97-119.

Richard Sharpley.(2005).The Tsunami and Tourism: A Comment. Current Issues in Tourism,8(4),344-349.

Saito, H., & Ruhanen, L. (2017). Power in tourism stakeholder collaborations: Power types and power holders. Journal of Hospitality and Tourism Management, 31, 189-196.

Shouran, F. G. J., Bande, S. A. S., & Gheibi, S. (2019). Investigating the factors affect individual's attachment to place. International Academic Journal of Science and Engineering, 06(1), 90–98.

Spangenberg, J. H. (2002). Environmental space and the prism of sustainability: Frameworks for indicators measuring sustainable development. Ecological Indicators, 2(3), 295-309.

Sykes, D., & Kelly, K.G. (2016).Motorcycle drive tourism leading to rural tourism opportunities. Tourism Economics, 22(3), 543-557.

Tola, A. , Minga, A. , & Muca, E. . (2024). Rural tourism: Nurturing prosperity and community resilience.Edelweiss Applied Science and Technology, 8(3), 279-289.

Tosun, C. (1999). Towards a typology of community participation in the tourism development process. Anatolia, 10(2), 113-134.

Trinh, T. T. (2021). Social Capital and Residents' Participation to Rural Community-Based Tourism Development: An Initial Exploratory Study in North Central Coastal Vietnam. Journal On Tourism & Sustainability, 5(1).

Williams, D. R. , Patterson, M. E. , Roggenbuck, J. W. , & Watson, A. E. (1992). Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place. Leisure Sciences, 14(1), 29-46.

Xue, L., & Kerstetter, D.(2019). Rural Tourism and Livelihood Change: An Emic Perspective. Journal of Hospitaliyt & Tourism Research, 43(3), 416–437.

Ying, T., Jiang, J., & Zhou, Y. (2015). Networks, citizenship behaviours and destination effectiveness: A comparative study of two Chinese rural tourism destinations. Journal of Sustainable Tourism, 23(8-9), 1318-1340.

ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริต ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย*

THE TEACHING SKILLS TO STRENGTHEN ANTI-CORRUPTION VALUES AMONG MONKS TEACHING MORALITY AT MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, SIRINDHORNRAJAVIDYALAYA CAMPUS

บานชื่น นักการเรียน[1], พระมหาธนภัทร อภิชาโน[2], ไชยถนอม หาระสาย[3] และ พระมหาวีระชาติ โปธา[4]

Banchuen Nakkanrian[1], Phramaha Thanaphat Aphijano[2], Chaithanom Harasai[3] and Phramaha Weerachat Potha[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

[1-4]Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: banchuennakkanrian@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 23 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 25 ธันวาคม 2568

Received 10 December 2025; Revised 23 December 2025; Accepted 25 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในสังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำนวน 250 รูป กลุ่มตัวอย่าง

Citation:

*บานชื่น นักการเรียน, พระมหาธนภัทร อภิชาโน, ไชยถนอม หาระสาย และ พระมหาวีระชาติ โปธา. (2569). ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 174-188.

Banchuen Nakkanrian, Phramaha Thanaphat Aphijano, Chaithanom Harasai and Phramaha Weerachat Potha. (2026). The Teaching Skills To Strengthen Anti-Corruption Values Among Monks Teaching Morality At Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 174-188.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำนวน 154 รูป กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณตามสูตรของ Yamane (1967) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุ 41 ปีขึ้นไป พรรษา 3-10 พรรษา ประสบการณ์สอน 6-10 ปี และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดการต่อต้านการทุจริต ด้านความต้องการของพระสอนศีลธรรม และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านทักษะและความรู้ในทางดิจิทัล และด้านปัญหาของการเรียนการสอน

จากผลวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ คือ “โมเดลพัฒนาพระสอนศีลธรรม: สร้างเยาวชนไทยไร้ทุจริต มีองค์ประกอบ 4 ด้าน 1 กลไก ดังนี้ 1) การบูรณาการหลักธรรมต่อต้านทุจริต 2) ทักษะการสอนเชิงคุณธรรม 3) สมรรถนะดิจิทัลเพื่อการสอน และ4) การจัดการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน กลไกสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย โรงเรียน และชุมชน โมเดลนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีความพร้อมในการปลูกฝังจิตสำนึกการต่อต้านทุจริตให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ทักษะการสอน, การต่อต้านทุจริต, เสริมสร้าง, ค่านิยม, พระสอนศีลธรรม

Abstract

The objective of this research article is to examine the problems and needs related to teaching skills for promoting anti-corruption values among Buddhist moral education monks in schools. This study employed a quantitative research methodology. The population consisted of 250 Buddhist moral education monks under the Office of Buddhist Moral Education, Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus. A total of 154 monks were selected as the sample, using Yamane's (1967) sampling formula. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean and standard deviation.

The findings revealed that most respondents were aged 41 years and above, had 3–10 years of monkhood, possessed 6–10 years of teaching experience, and held a bachelor's degree. Overall, the problems and needs regarding teaching skills for promoting anti-corruption values among Buddhist moral education monks in schools were at a high level across all four dimensions. When examined individually, two dimensions were rated at a high level: (1) understanding of Buddhist principles and anti-corruption concepts, and (2) monks' needs. Two dimensions were rated at a moderate level: (1) digital literacy, and (2) problems in teaching and learning.

This study synthesizes a new body of knowledge titled A Development Model for Buddhist Moral Instructors: Building Integrity-Driven Thai Youth. The model consists of four components (1) Dhamma–Integrity Integration, (2) Moral Pedagogy Skills, (3) Digital Literacy for Teaching, and (4) Classroom & Problem Management, supported by mechanisms involving universities, schools, and communities. The model provides a framework for preparing Buddhist moral instructors to effectively instill anti-corruption awareness in children and youth.

Keywords: teaching skills, anti-corruption, promotion, values, Buddhist teachings.

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีบทบาทหลักในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างสังคมแห่งปัญญาและคุณธรรมผ่านการศึกษา วิจัย การบริการวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็น “พระสอนศีลธรรม” โดยการส่ง “พระสอนศีลธรรม” ไปปฏิบัติหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมผ่านกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งเรียกว่า “พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” โดยวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในสังกัดจำนวน 250 รูป กระจายตัวในจังหวัดภาคกลาง ทำหน้าที่ปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน โดยมีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม เป็นหน่วยงานสังกัดรับผิดชอบในการดูแลส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะให้กับ “พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” เพื่อเป็น

ผู้มี “วิชชาและจรณะ” กล่าวคือ “มีความรู้และมีอาจริยวัตรที่เหมาะสม” เพื่อจะไปทำหน้าที่สอนและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนอย่างเต็มศักยภาพและเกิดประสิทธิผลในการสอนโดยความร่วมมือของชุมชนเข้ามาเป็นภาคีในการสร้างระบบนิเวศน์นวัตกรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นอาชญากรรม (Crime) อย่างหนึ่ง เป็นเหมือนปัญหาหลักของคนในชาติที่กลายเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกคนทุกภาคส่วนต้องร่วมกันรับผิดชอบไม่นิ่งดูดายให้ถือเสมือนเป็นความเสียหายของรัฐและของตัวเราเอง การทุจริตคอร์รัปชั่นและการประพฤติมิชอบมีความชุกและสภาพปัญหามีความรุนแรงมากมีอยู่ในทุกวงการทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ กระทั่งวงการพระพุทธศาสนาเองก็มีความมัวหมองปรากฏให้เห็นทางสื่อต่าง ๆ เช่น คดีกรณีเงินทอนวัด จากงานวิจัยพบว่า สาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาเป็นการทุจริตแบบระบบอุปถัมภ์และความสมประโยชน์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต คือ ความต้องการทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวย และมีช่องโอกาส กระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนาพบว่ามาจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ของระบบควบคุมงาน ความบกพร่องของการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่างๆ ความบกพร่องของการตรวจสอบเงิน และวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ (Machado & Gartner, 2018; Saluja Et Al., 2022)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการบ่มเพาะคุณค่าทางจริยธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตในเด็กและเยาวชนจึงมีความสำคัญยิ่งที่ถือเป็นภาระธุระทางพระพุทธศาสนาของ “พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” ได้ทำหน้าที่สอนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนด้วยความเข้มแข็งและเสียสละ โดยส่วนใหญ่มีอายุและพรรษาที่แตกต่างหลากหลาย มีอายุระหว่าง 20-72 ปี มีระดับการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 68.20 และมีการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอกร้อยละ 85.30 (Thong & Namseethan, 2021) มีหน้าที่และบทบาทด้านให้บริการวิชาการแก่สังคมมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดผู้เป็นครูพระสอนศีลธรรม ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เยาวชน และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี เน้นทักษะการปฏิบัติบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้าศิลปวัฒนธรรมประเพณี ศาสนพิธี สู่บ้าน วัด โรงเรียน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (จิรทัศน์ เนธิบุตร และคณะ, 2564)

ทั้งนี้ พบว่า บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีนัยยะต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชนได้ (Chladek, 2018) ปัญหาอุปสรรคพื้นฐานตามหน้าที่และบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ ด้านการศึกษาหลักสูตรยังไม่เข้าใจหลักสูตรที่อบรม ด้านการสอนขาดความรู้เทคนิควิธีการสอน การเขียนแผนการสอน สื่อการสอนไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ขาดการพัฒนาผลิตสื่อการสอนที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน (Thong & Namseethan, 2021) ด้านการสอนขาดความรู้เทคนิควิธีการสอนและขาดการผลิตสื่อการสอนดิจิทัล และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน (จิรทัศน์ เนธิบุตร และคณะ, 2564)

นอกจากนี้ ยังพบการเรียนการสอนในระยะการเกิดโรคระบาด Covid-19 ยิ่งส่งผลกระทบต่อพันธกิจการเรียนการสอน เนื่องจากว่า “พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” ส่วนใหญ่ไม่อาจปฏิบัติงานสอนได้ ไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องสอนในระบบออนไลน์แทน พบปัญหา “ครูพระสอนศีลธรรม” เหล่านี้ประสบปัญหาการสอนในออนไลน์ ขาดเครื่องมือ ขาดทักษะด้านการสอนออนไลน์ บางรูปมีความรู้ทางเทคโนโลยี (Technology Literacy) แต่ขาดเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูพระ ครูในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และขาดชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมที่เพียงพอ การสอนศีลธรรมที่ผ่านมาเป็นการสอนที่เด็กนักเรียนและจำเป็นต้องมีภาคีหุ้นส่วนเพื่อเป็นกลไกการพัฒนาที่เข้มแข็ง โดยอาจมีบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมมือกันในการให้ความรู้แก่วัยรุ่นเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม และปลูกฝังให้วัยรุ่นตระหนักในการทำความดีอย่างต่อเนื่อง (Chladek, 2018)

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรม ขาดความรู้ความสามารถในรูปแบบการสอน ขาดแคลนสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ไม่มีความเข้าใจหลักสูตรและเนื้อหาอย่างเพียงพอ ขาดเทคนิควิธีการสอน ขาดจิตวิทยาในชั้นเรียน ขาดความรู้ด้านการวัดการประเมินผล และขาดขวัญกำลังใจ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในภาคชุมชน (พระมหาวิไลศักดิ์ หงษ์ศรี, 2558)

กระบวนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนเพื่อสร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างค่านิยมการไม่ทนต่อทุจริตและคอร์รัปชั่นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเองก็มีบทบาทสำคัญที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมรับผิดชอบต่อการต่อต้านทุจริตด้วย โดยปกติต้องใช้ความร่วมมือระหว่างทางโรงเรียนกับพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน ตลอดจนถึงองค์กรทางศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการเป็นคนดีได้อย่างสมบูรณ์ มิเช่นนั้นเด็กและเยาวชนอาจกลายเป็น

ปัญหาสังคม ฉะนั้นจะเห็นว่าโรงเรียนมีความสำคัญในการบริหารจัดการ ผู้ที่มีส่วนสำคัญประกอบด้วยผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรทางศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสำคัญ (Handayani, 2022)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ซึ่งมีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในสังกัดจำนวน 250 รูป ตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมให้สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถใช้สื่อและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสอนที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมจิตสำนึกการต่อต้านการทุจริต คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าพระสอนศีลธรรมที่อยู่ในสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จะเป็นแกนนำสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกการต่อต้านทุจริตทั้งในวงการพระพุทธศาสนาเอง และยังจะเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเสริมสร้างจิตสำนึกการต่อต้านทุจริตให้แก่เด็กและเยาวชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีที่ได้รับความนิยมและมักถูกนำมาใช้เป็นตัวแบบในการศึกษาการทุจริต คือ ทฤษฎีสามเหลี่ยมของการทุจริต (Fraud Triangle Theory) ทฤษฎีที่ได้รับความนิยมและมักถูกนำมาใช้เป็นตัวแบบในการศึกษาการทุจริต คือ ทฤษฎีสามเหลี่ยมของการทุจริต (Fraud Triangle Theory) ของ Cressey (1953) ซึ่งอธิบายว่าการทุจริตมีโอกาสเกิดขึ้นสูงเมื่อมีปัจจัยเสี่ยง 3 ประการ ดังนี้

1. แรงจูงใจหรือแรงกดดัน (Incentive or Pressure) คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำทุจริตโดยแรงจูงใจอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาด้านการเงิน ครอบครัว ติดยาเสพติด เป็นต้น

2. โอกาส (Opportunity) คือ ช่องทางในการกระทำทุจริต โอกาสอาจเกิดจากการควบคุมภายในที่ไม่เพียงพอ การตรวจสอบที่ไม่ครอบคลุม การละเลยในหน้าที่การบริหารงาน หรือการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ เป็นต้น

3. การหาเหตุผลแก้ตัว (Rationalization) คือ การหาข้ออ้างในการกระทำทุจริตของตนเอง เพื่อให้รู้สึกว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นคุ้มค่า และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคม

งานวิจัยสมัยใหม่ได้พัฒนาและทดสอบทฤษฎีนี้ในบริบทต่าง ๆ โดย Machado และ Gartner (2018) ได้ทำการศึกษาเชิงประจักษ์ในสถาบันการเงินของบราซิล พบว่าทฤษฎีของ Cressey ยังคงมีความเกี่ยวข้องและสามารถอธิบายพฤติกรรมการทุจริตในองค์กรได้ นอกจากนี้ Saluja และคณะ (2022) ได้ทำการทบทวนทฤษฎีการทุจริตและเสนอแนวทางการพัฒนาด้วยแบบจำลองความซื่อสัตย์สุจริต (integrity model) เพื่อป้องกันการทุจริตในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต แนวทางในการปลูกฝังจิตสำนึกรักดีมีใจสุจริต เช่น การส่งเสริมนำเอาแนวคิดศีล 5 มาประยุกต์เป็นกิจกรรม “ธนาคารออมศีล” เพื่อประยุกต์ใช้ในเด็กและเยาวชน โดยหลักการมีประเด็นสำคัญดังนี้ การเรียนรู้คุณธรรมผ่านรูปแบบ “ธนาคารศีล” เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งวิธีการเรียนที่เน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กเกิดความเข้าใจจากภายในก่อนด้วยการเน้นให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติจริง ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งมี 4 ภาคี (โรงเรียน วัด ท้องถิ่น ผู้ปกครอง) ทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกตามหลักการทางศาสนาที่มีธนาคารศีลเป็นเครื่องมือ โดยใช้กระบวนการปลูกฝังการเรียนรู้ศีล 5 สู่การปฏิบัติจริง

กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ให้นักเรียนได้กำหนดตัวชี้วัดย่อยด้วยตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจต่อบริบทของศีล 5 จากภายในองค์ประกอบย่อยของศีลแต่ละข้อจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจจากภายในเสียก่อนแล้วปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นอุปนิสัย (Handayani, 2022; Tyananda et al., 2025)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในสังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำนวน 250 รูป (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 154 รูป ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณตามสูตรของ Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกเอาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดการต่อต้านการทุจริต 2) ด้านความต้องการของพระสอนศีลธรรม 3) ด้านทักษะและความรู้ในทางดิจิทัล (digital literacy) 4) ด้านปัญหาของการเรียนการสอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) (นิภา เมธาวีชัย, 2543)

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่อง ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า พระสอนศีลธรรมที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุ 41 ปีขึ้นไป พรรษา 3-10 พรรษา ประสบการณ์สอน 6-10 ปี และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี

2. ปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสอน ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ระดับมาก (2 ด้าน) ได้แก่ 1) ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดการต่อต้านการทุจริต 2) ด้านความต้องการของพระสอนศีลธรรม และระดับปานกลาง (2 ด้าน) ได้แก่ 1) ด้านทักษะและความรู้ในทางดิจิทัล (digital literacy) 2) ด้านปัญหาของการเรียนการสอน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดการต่อต้านการทุจริต ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับมาก พระสอนศีลธรรมสามารถเชื่อมโยงหลักศีล 5 กับการสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตได้อย่างชัดเจน สามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างหลักเบญจศีลและเบญจธรรมกับการต่อต้านการทุจริตได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมเรื่องหิริโอตตัปปะในการสอนเพื่อต่อต้านการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thong และ Namseethan (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าพระสอนศีลธรรมมีความสามารถในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Chladek (2018) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมของเยาวชนในสถาบันพระพุทธศาสนาในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณค่าและจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน

2. ด้านความต้องการของพระสอนศีลธรรม ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับมาก พระสอนศีลธรรมต้องการการสนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการเผยแพร่แนวคิดการ

ต่อต้านทุจริต ต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่แนวคิดการต่อต้านทุจริต และมีความยากลำบากในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อส่งเสริมการต่อต้านทุจริต ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Pariama (2024) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบูรณาการความรู้ดิจิทัลในการศึกษาศาสนาคริสต์ พบว่าครูศาสนาต้องการการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำมาใช้ในการสอน และต้องการการสนับสนุนด้านอุปกรณ์และสื่อการสอนที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Suryanti และ Ikawati (2025) ที่พบว่าการส่งเสริมการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมทางศาสนาผ่านการใช้ความรู้ดิจิทัลต้องการการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งด้านเครื่องมือ การอบรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

3. ด้านทักษะและความรู้ในทางดิจิทัล (Digital Literacy) ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง พระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ (เช่น Facebook, YouTube) ในการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้โปรแกรม Microsoft PowerPoint ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตได้อย่างน่าสนใจ และสามารถใช้โปรแกรม Canva ในการออกแบบสื่อการสอนดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการต่อต้านทุจริตได้อย่างสร้างสรรค์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Pariama (2024) ที่พบว่าครูศาสนามีทักษะด้านดิจิทัลในระดับปานกลาง สามารถใช้เครื่องมือพื้นฐานได้ แต่ยังต้องการการพัฒนาทักษะขั้นสูงเพิ่มเติม และสอดคล้องกับการศึกษาของ Suryanti และ Ikawati (2025) ที่พบว่าการบูรณาการความรู้ดิจิทัลในการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมทางศาสนาต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการผลิตสื่อการสอนดิจิทัลที่มีคุณภาพและน่าสนใจ

4. ด้านปัญหาของการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ผู้เรียนมีความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการทุจริตทำให้ยากต่อการสอน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังค่านิยมต่อต้านทุจริตเป็นเรื่องยาก ความยากลำบากในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการต่อต้านทุจริต ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาวิไลศักดิ์ หงษ์ศรี (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนศีลธรรมที่เหมาะสมของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่าพระสอนศีลธรรมประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในด้านการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Handayani

(2022) ที่พบว่าการศึกษาต่อต้านทุจริตที่มีประสิทธิภาพต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย” สามารถให้องค์ความรู้ในหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการนำโมเดลพัฒนาพระสอนศีลธรรม สร้างเยาวชนไทยไร้ทุจริต ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 1 กลไกสนับสนุน ดังนี้

องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน

1. การบูรณาการหลักธรรมกับแนวคิดการต่อต้านทุจริต (Dhamma–Integrity Integration) ได้แก่ การเชื่อมโยงหลักศีล 5 กับค่านิยมการต่อต้านทุจริต การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมในการสอน และการใช้หลักหิริโอตตัปปะเป็นพื้นฐานในการปลูกฝังจิตสำนึก

2. ทักษะการสอนเชิงคุณธรรม (Moral Pedagogy Skills) ได้แก่ เทคนิควิธีการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม

3. สมรรถนะดิจิทัลเพื่อการสอน (Digital Literacy for Teaching) ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่แนวคิด การผลิตสื่อการสอนดิจิทัลที่น่าสนใจ และการจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน (Classroom & Problem Management) ได้แก่ การจัดการความแตกต่างของผู้เรียน การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนรู้อย่างเหมาะสม

กลไกสนับสนุน (Supporting Mechanism) ได้แก่

1. การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ได้แก่ การจัดอบรมพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างพระสอนศีลธรรม

2. การสนับสนุนจากโรงเรียน ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ และการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การสร้างเครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการต่อต้านทุจริต

ภาพที่ 1 โมเดลพัฒนาพระสอนศีลธรรม : สร้างเยาวชนไทยไร้ทุจริต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธราชวิทยาลัย” พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความต้องการด้านทักษะการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตในระดับมากโดยเฉพาะในด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดการต่อต้านการทุจริต และด้านความต้องการ ของพระสอนศีลธรรม ในขณะที่ด้านทักษะและความรู้ในทางดิจิทัลและด้านปัญหาของการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยนี้นำไปสู่การพัฒนา “โมเดลพัฒนาพระสอนศีลธรรม สร้างเยาวชนไทยไร้ทุจริต” ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ (1) การบูรณาการหลักธรรมกับแนวคิดการ

ต่อต้านทุจริต (2) ทักษะการสอนเชิงคุณธรรม (3) สมรรถนะดิจิทัลเพื่อการสอน และ (4) การจัดการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน พร้อมกลไกสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย โรงเรียน และชุมชน โมเดลนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีความพร้อมในการปลูกฝังจิตสำนึกการต่อต้านทุจริตให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรนำข้อมูลความต้องการด้านทักษะและความรู้ทางดิจิทัลที่อยู่ในระดับปานกลางไปวางแผนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เช่น การอบรมการผลิตสื่อการสอนด้วยโปรแกรม Canva หรือเทคนิคการสอนออนไลน์ เพื่อยกระดับสมรรถนะของพระสอนศีลธรรม 1.2 ควรสนับสนุนปัจจัยเอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์พื้นฐานในวัดศูนย์กลาง เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี 1.3 ควรส่งเสริมการใช้ “โมเดลพัฒนาพระสอนศีลธรรม สร้างเยาวชนไทยไร้ทุจริต” ที่ค้นพบจากการวิจัยนี้เป็นแนวทางมาตรฐานในการปฐมนิเทศหรือเตรียมความพร้อมพระสอนศีลธรรมก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง 1.4 ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างพระสอนศีลธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี (best practices) ในการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริต 1.5 ควรพัฒนาสื่อการสอนดิจิทัลและคู่มือการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมการต่อต้านทุจริตที่มีคุณภาพและเผยแพร่ให้พระสอนศีลธรรมทุกรูปสามารถเข้าถึงได้ **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรทำการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) เพื่อทดสอบประสิทธิผลของหลักสูตรอบรมทักษะดิจิทัลสำหรับพระสอนศีลธรรมที่พัฒนาขึ้นตาม “โมเดลพัฒนาพระสอนศีลธรรม สร้างเยาวชนไทยไร้ทุจริต” 2.2 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปลูกฝังค่านิยมการต่อต้านการทุจริตของนักเรียนในบริบทสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมกับแต่ละบริบท 2.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (active learning) ที่บูรณาการหลักธรรมกับการต่อต้านการทุจริตที่เหมาะสมกับเยาวชนแต่ละช่วงวัย 2.4 ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการสอนศีลธรรมโดยพระสอนศีลธรรมต่อพฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับการทุจริตของนักเรียนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ 2.5 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

เอกสารอ้างอิง

จิรทัศน์ เนธิบุตร, พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร และ อุเทน ลาพิงค์. (2564). บทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 6(2), 1–15.

นิภา เมธาวีชัย. (2543). วิทยาการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

พระมหาวิไลศักดิ์ หงษ์ศรี. (2558). รูปแบบการเรียนการสอนศีลธรรมที่เหมาะสมของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. SNRU Journal of Science and Technology, 7(2), 25–32.

สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธราชวิทยาลัย. (2567). บัญชีรายชื่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธราชวิทยาลัย. (1 มีนาคม 2568).

Chladek, M. R. (2018). Constructing “the middle”: The socialization of monastic youth in Buddhist Northern Thailand. Ethos, 46(2), 226–248.

Cressey, D. R. (1953). Other people's money: A study in the social psychology of embezzlement. Free Press.

Handayani, T. W. (2022). The effectiveness of enculturation-based anti-corruption education in shaping students' character integrity. Journal Civic Hukum, 6(2), 139–151.

Machado, M. R. R., & Gartner, I. R. (2018). The Cressey hypothesis (1953) and an investigation into the occurrence of corporate fraud: An empirical analysis conducted in Brazilian banking institutions. Revista Contabilidade & Finanças, 29(76), 60–81.

Pariama, L. S. (2024). Integrating digital literacy in Christian religious education: A study of students in Politeknik Negeri Ambon. International Education Trend Issue, 2(2), 350–364.

Saluja, S., Aggarwal, A., & Mittal, A. (2022). Understanding the fraud theories and advancing with integrity model. Journal of Financial Crime, 29(3), 1022–1042.

Suryanti, E. W., & Ikawati, A. (2025). Fostering religious character education through the implementation of digital literacy culture. Al-Ishlah: Journal Pendidikan, 17(1), 123–134.

Thong, W., & Namseethan, S. (2021). การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น [A study of integrated Buddhist learning management model by moral teaching monks in Khon Kaen province schools]. Journal of Buddhist Education Research, 12(3), 45–62.

Tyananda, B. A., Prayoga, R. D., Ester, T., Kusuma, M. S. A., & Puspitasari, W. D. (2025). Pendidikan antikorupsi sebagai upaya membangun generasi berintegritas [Anti-corruption education as an effort to build a generation of integrity]. Journal Pendidikan Kewarganegaraan Indonesia, 2(1), 78–87.

Yamane, T. (1967). Statistics: An introductory analysis (2nd ed.). Harper and Row.

การจัดการภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย–กัมพูชา: บทเรียนทางยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย*

MANAGEMENT OF SECURITY THREATS ALONG THE THAI–CAMBODIAN BORDER: STRATEGIC LESSONS AND POLICY RECOMMENDATIONS

เกียรติเฉลิม รักษ์งาม

Kiatchaloem Rakngam

หลักสูตรการบริหารความมั่นคงสำหรับผู้บริหารระดับสูง

Security Management Course for Senior Executives, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.kovip999999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 มกราคม 2569

Received 17 December 2025; Revised 3 January 2026; Accepted 5 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์สถานการณ์ภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย–กัมพูชาในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความมั่นคงมนุษย์ โดยพิจารณาทั้งปัญหาเขตแดนคงค้าง อาชญากรรมข้ามชาติ เครือข่ายทุนสีเทา และการเมืองเชิงสัญลักษณ์ซึ่งส่งผลต่อความตึงเครียดระหว่างรัฐ งานศึกษาพบว่า แม้ชายแดนจะเป็นพื้นที่เสี่ยงด้านความมั่นคง แต่ก็เป็นศูนย์กลางการค้าและความเชื่อมโยงของชุมชนที่สร้างผลประโยชน์ร่วมจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องบริหารด้วยแนวทางแบบบูรณาการผ่านกลไกความร่วมมือทวิภาคี เช่น JBC และ GBC รวมถึงมาตรการด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงมนุษย์ บทเรียนจากกรณีศึกษาในภูมิภาคอื่นสะท้อนว่านโยบายชายแดนที่มีประสิทธิภาพต้อง

Citation:

*เกียรติเฉลิม รักษ์งาม. (2569). การจัดการภัยความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย–กัมพูชา: บทเรียนทางยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 189-210.

Kiatchaloem Rakngam. (2026). Management Of Security Threats Along The Thai–Cambodian Border: Strategic Lessons And Policy Recommendations. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 189-210.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ประกอบด้วยกรอบกฎหมายที่ชัดเจน สถาบันร่วมที่ทำงานต่อเนื่อง มาตรการสร้างความไว้ใจเชิงทหาร และการยึดโยงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประชาชนเข้ากับเสถียรภาพของพื้นที่ สุดท้าย บทความเสนอแนวทางเชิงยุทธศาสตร์สำหรับบริบทไทย–กัมพูชา ได้แก่ การเร่งรัดการปักปันเขตแดน การลดอิทธิพลทุนสีเทา การเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการบูรณาการมิติความมั่นคงมนุษย์เพื่อสร้างชายแดนที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาร่วมกันในระยะยาว

คำสำคัญ: ความมั่นคงชายแดน, ไทย–กัมพูชา, อาชญากรรมข้ามชาติ, เขตแดนคงค้าง, นโยบายความมั่นคง

Abstract

This study examines security challenges along the Thailand–Cambodia border through multiple dimensions, including geopolitics, history, socio-cultural relations, cross-border economies, and human security. The analysis highlights persistent boundary disputes, transnational crime, grey-zone economic networks, and symbolic political tensions that contribute to security volatility. Despite these risks, the border remains a vital hub of trade, mobility, and community interdependence, underscoring the need for integrated security management. Bilateral mechanisms such as the Joint Boundary Commission (JBC) and the General Border Committee (GBC), together with economic and human-security measures, are essential in maintaining stability. Comparative lessons from other regions indicate that effective border governance requires clear legal frameworks, robust joint institutions, military confidence-building measures, and strong linkages between local economic interests and regional stability. The study concludes by proposing strategic directions for the Thailand–Cambodia context, including accelerating boundary demarcation, reducing grey-zone influences, enhancing economic cooperation, and integrating human-security strategies to transform the border into a zone of peace and sustainable development.

Keywords: Border security, Thailand–Cambodia, Transnational crime, Boundary disputes, Security policy

บทนำ

พื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชามีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความมั่นคงของรัฐ เนื่องจากเป็นเขตพรมแดนที่มีความซับซ้อนทางภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงต่อความมั่นคงของทั้งสองประเทศและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม (Chachavalpongpun, 2013; Pou, 2020) พื้นที่ดังกล่าวไม่เพียงเป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการทหารและความมั่นคงชายแดน แต่ยังเป็นศูนย์กลางการค้าชายแดน แรงงานข้ามชาติ และความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เพิ่มความสำคัญของภูมิภาคต่อโครงสร้างความมั่นคงของรัฐไทยในยุคปัจจุบัน (Kasetsiri, 2018)

ในด้านภูมิหลังความขัดแย้ง ชายแดนไทย–กัมพูชาเผชิญข้อพิพาททางดินแดนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะกรณีพื้นที่รอบปราสาทพระวิหารซึ่งนำไปสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในปี 1962 และคำวินิจฉัยเพิ่มเติมในปี 2013 (International Court of Justice, 2013). นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสี่ยงด้านความมั่นคงอื่น เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ การลักลอบขนสินค้าผิดกฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในเขตพรมแดน ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงแบบดั้งเดิม (traditional security) และความมั่นคงมนุษย์ (human security) ไปพร้อมกัน (UNODC, 2021; Chan & Sotharith, 2019)

สถานการณ์ร่วมสมัยยังสะท้อนถึงพลวัตใหม่ทางการเมือง เศรษฐกิจ และกองกำลังความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน เช่น ความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ขึ้นกับบริบทการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ การเพิ่มบทบาทของกลไกการค้าชายแดน เขตเศรษฐกิจพิเศษ และความเปลี่ยนแปลงด้านภัยคุกคามสมัยใหม่ เช่น อาชญากรรมไซเบอร์และเครือข่ายทุนข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์และการค้ามนุษย์ (The Diplomat, 2024; ISEAS, 2022). ทั้งหมดนี้ทำให้ชายแดนไทย–กัมพูชากลายเป็นพื้นที่ “ความมั่นคงเชิงซ้อน” (complex security) ซึ่งต้องการเครื่องมือวิเคราะห์ที่หลากหลายและความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าที่เคยมี (Acharya, 2014)

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งตอบคำถามสำคัญดังต่อไปนี้ (1) ภัยความมั่นคงหลักที่ชายแดนไทย–กัมพูชาคืออะไรและเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (2) กลไกการจัดการความมั่นคงของรัฐไทยและกัมพูชามีความสามารถตอบสนองความท้าทายเหล่านี้เพียงใด (3) บทเรียนเชิงยุทธศาสตร์จากกรณีศึกษาในอดีตสามารถนำมาพัฒนานโยบายความมั่นคงชายแดนในอนาคตได้อย่างไร และ (4) นโยบายใดบ้างที่สามารถยกระดับความร่วมมือชายแดนเพื่อสร้างเสถียรภาพระยะยาว

เพื่อวิเคราะห์คำถามดังกล่าว บทความนี้ประยุกต์กรอบแนวคิดจากศาสตร์ด้านความมั่นคง (Security Studies) โดยผสานแนวคิดความมั่นคงแห่งรัฐ ความมั่นคงมนุษย์ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เข้ากับแนวคิดการศึกษาชายแดน (Border Studies) ที่มองชายแดนเป็นพื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ที่มีพลวัต ขณะเดียวกัน กรอบยุทธศาสตร์ (Strategic Studies) ถูกใช้เพื่อประเมินความสามารถของรัฐและกลไกสถาบันความมั่นคงในการบริหารจัดการภัยต่าง ๆ (Buzan & Wæver, 2003; Newman, 2006) การบูรณาการกรอบแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจแบบรอบด้านต่อโครงสร้างภัยความมั่นคงและนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดความมั่นคงแห่งรัฐ (State Security)

แนวคิดความมั่นคงแห่งรัฐถือเป็นแกนกลางของศาสตร์ความมั่นคงแบบดั้งเดิม (Traditional Security Studies) ซึ่งมองว่ารัฐคือผู้แสดงหลัก (primary actor) และภัยคุกคามหลักคือภัยทางทหารหรือการรุกรานจากต่างประเทศ (Buzan, 1991) ความมั่นคงแห่งรัฐเน้นการปกป้องอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน และเสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจของรัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่เป็น “จุดเปราะพรุนเชิงยุทธศาสตร์” (strategic vulnerabilities) (Walt, 1991) ในกรณีชายแดนไทย–กัมพูชา แนวคิดนี้ช่วยอธิบายเหตุการณ์ความตึงเครียดเรื่องพื้นที่พิพาทรอบวัดพระวิหาร รวมถึงความพยายามของกองกำลังทั้งสองฝ่ายในการรักษาเขตแดน การส่งกำลังทหาร และการใช้กลไกทวิภาคีเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง (Chachavalpongpun, 2013)

2. ความมั่นคงมนุษย์และมิติชายแดน (Human Security & Border Security)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา งานด้านความมั่นคงได้ขยายจากความมั่นคงของรัฐสู่ “ความมั่นคงมนุษย์” (Human Security) ซึ่งเน้นการคุ้มครองชีวิต สิทธิ สาธารณสุข เศรษฐกิจ และความปลอดภัยเชิงสังคมของประชาชนในพื้นที่ชายแดน (UNDP, 1994) แนวคิดนี้มองว่าพื้นที่พรมแดนมีพลวัตสูง เป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีการเคลื่อนย้ายของคน สินค้า อัตลักษณ์ และอำนาจรัฐแบบไม่สมมาตร (Newman, 2006)

ในบริบทไทย–กัมพูชา ความมั่นคงมนุษย์เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ เด็กและสตรีที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ การลักลอบค้าแรงงาน และผลกระทบจากความขัดแย้งที่ส่งผลต่อชุมชนชายแดน เช่น การอพยพและการค้าข้ามแดนที่ไม่เป็นทางการ (Chan & Sotharith, 2019). ขณะเดียวกัน “ความมั่นคงชายแดน” (Border Security) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ซ้อนทับกัน มองการคุ้มครองเขตแดนให้ปลอดภัยผ่านมาตรการด้านกฎหมาย ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง การข่าวกรอง และความร่วมมือทวิภาคี (Andreas, 2009) การบูรณาการทั้งสองแนวคิดช่วยให้เห็นภาพภัยคุกคามเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อทั้งรัฐและประชาชนในพื้นที่พรมแดน

3. ทฤษฎีและกรณีศึกษาการจัดการปัญหาชายแดนในต่างประเทศ

องค์ความรู้สากรเกี่ยวกับการจัดการความมั่นคงชายแดนเสนอว่า ภัยคุกคามชายแดนเป็นลักษณะ “ข้ามพรมแดน” (transboundary) ซึ่งไม่สามารถแก้ไขโดยรัฐเพียงลำพัง จำเป็นต้องใช้กรอบความร่วมมือ เช่น กลไกทวิภาคี (bilateral mechanisms) เขตพัฒนาเศรษฐกิจร่วม (joint development areas) และระบบควบคุมชายแดนแบบบูรณาการ (Integrated Border Management: IBM) (Lohman, 2012)

กรณีศึกษาที่ได้รับการอ้างถึงบ่อย เช่น

อินเดีย–บังกลาเทศ ใช้ความร่วมมือด้านชุมชนชายแดน (border haats) ลดความตึงเครียดและเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น (Cons, 2016)

จีน–เวียดนาม ใช้กลไกความร่วมมือหลายระดับเพื่อลดความเปราะบางจากข้อพิพาทพรมแดน (Zhang, 2017)

สหภาพยุโรป (EU Schengen) เป็นตัวอย่างของการผสานเทคโนโลยี การข่าวกรอง และกลไกสถาบันร่วมเพื่อบริหารชายแดนร่วมกัน (Triandafyllidou, 2020)

กรณีเหล่านี้สะท้อนว่า ความร่วมมือแบบ “ความมั่นคงเชิงเครือข่าย” (networked security cooperation) ช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ และสร้างเสถียรภาพในพื้นที่ชายแดนได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. วรรณกรรมเกี่ยวกับข้อพิพาทไทย–กัมพูชา

วรรณกรรมจำนวนมากได้วิเคราะห์กรณีพิพาทเรื่องพื้นที่รอบปราสาทพระวิหาร โดยเน้นทั้งมิติประวัติศาสตร์ กฎหมายระหว่างประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทย–กัมพูชา (Strate, 2013; Pou, 2020) งานวิจัยชี้ว่า ข้อพิพาทดังกล่าวฝังรากในความทรงจำทางประวัติศาสตร์และชาตินิยมของทั้งสองชาติ ทำให้พื้นที่ชายแดนกลายเป็น “พื้นที่การเมืองการทูตที่มีความอ่อนไหวสูง” (highly sensitive diplomatic zone) (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014)

นอกจากนี้ วรรณกรรมด้านความมั่นคงชี้ว่า อาชญากรรมข้ามชาติ เช่น ค้ามนุษย์ การพนันออนไลน์ และการลักลอบขนสินค้า เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้พื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชามีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น (UNODC, 2021) ส่วนงานศึกษาความร่วมมือชายแดนพบว่า ความร่วมมือระดับท้องถิ่น เช่น การประชุมชายแดนไทย–กัมพูชา และเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดน สามารถลดความตึงเครียดและสนับสนุนความมั่นคงเชิงเศรษฐกิจได้ (ISEAS, 2022)

5. การสังเคราะห์กรอบแนวคิดเพื่อใช้วิเคราะห์กรณีศึกษา

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ความมั่นคงชายแดนไทย–กัมพูชา บทความนี้สังเคราะห์กรอบแนวคิด 3 มิติ ได้แก่

5.1 State Security – ใช้เพื่อวิเคราะห์ภัยคุกคามต่ออธิปไตยและพื้นที่พิพาท รวมถึงบทบาทของกองกำลังรัฐและกลไกความมั่นคง (Buzan, 1991)

5.2 Human Security – ประเมินผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะประเด็นการค้ามนุษย์ แรงงานผิดกฎหมาย และความเปราะบางทางเศรษฐกิจ (UNDP, 1994)

5.3 Border/Strategic Studies – ใช้เพื่ออธิบายพลวัตของชายแดน การจัดการปัญหาพรมแดน และความร่วมมือทวิภาคี (Newman, 2006; Lohman, 2012)

การผสานกรอบแนวคิดเหล่านี้ทำให้สามารถวิเคราะห์ “ภัยความมั่นคงเชิงซ้อน” (complex security threats) ในพื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชาได้ครอบคลุมทั้งระดับรัฐ ชุมชน และโครงสร้างภูมิรัฐศาสตร์ พร้อมส่งเสริมการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีประสิทธิผลและยั่งยืนมากขึ้น

ภูมิรัฐศาสตร์ชายแดนไทย–กัมพูชา

1. ภูมิรัฐศาสตร์และลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ

ชายแดนไทย–กัมพูชามีความยาวประมาณ 798 กิโลเมตร พาดผ่านภูมิประเทศที่หลากหลาย ทั้งเทือกเขาดงรัก (Dângrêk Range) ที่เป็นสันปันน้ำสำคัญและจุดยุทธศาสตร์ทางทหาร รวมถึงที่ราบสูงโคราชและที่ราบภาคเหนือของกัมพูชา (Leifer, 2013; Chandler, 2008) บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทประวัติศาสตร์ระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะบริเวณรอบปราสาทพระวิหาร ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ, 1962, 2013) ระบุชัดเจนว่าอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา แต่เส้นเขตแดนในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีการตีความแตกต่างกันระหว่างฝ่ายไทยและกัมพูชา (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014)

ปัญหาทุ่นระเบิดที่ตกค้างจากสงครามกลางศตวรรษที่ 20 ทำให้พื้นที่บางส่วนใช้ประโยชน์ได้จำกัด ทั้งรัฐบาลไทย–กัมพูชาและองค์กรนานาชาติ เช่น CMAC และ TMAC ได้ดำเนินโครงการเก็บกู้ทุ่นระเบิดอย่างต่อเนื่องเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เศรษฐกิจและความปลอดภัยชายแดน (GICHD, 2020). สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าภูมิรัฐศาสตร์ชายแดนมีผลทั้งด้านความมั่นคง การปักปันเขตแดน และการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว

2. มิติชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และเครือข่ายสังคมชายแดน

ชายแดนไทย–กัมพูชามีความซับซ้อนด้านชาติพันธุ์ โดยชุมชนเขมร ไทยอีสาน กูย/กวย และชุมชนอื่น ๆ ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มายาวนานก่อนการกำหนดเส้นพรมแดนยุคอาณานิคม (Keyes, 2014; Siriphon, 2019) การติดต่อทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจภายในชุมชนเหล่านี้จึงดำเนินต่อไปแม้มีเส้นเขตแดนสมัยใหม่เข้ามาคั่นกลาง ทำให้เกิด “เครือข่ายสังคมข้ามพรมแดน” (transborder social networks) ที่มีผลต่อเศรษฐกิจ ครอบครัว และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Van Schendel & Abraham, 2005)

งานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กูย/กวย เช่น Siebenhütter (2025) ชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนชายแดนต่อกระแสรัฐ–ชาติ โดยการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมควบคู่ไปกับการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาทางการ สะท้อนการต่อรองอัตลักษณ์ของคนชายแดนไทย–กัมพูชา นอกจากนี้ การแต่งงานข้ามพรมแดน การค้าชายแดน และความสัมพันธ์เครือญาติยังเป็นแรงผลักสำคัญให้ชายแดนกลายเป็นพื้นที่ที่มีพลวัตทางสังคมอย่างมาก (Molland, 2019)

3. มิติด้านเศรษฐกิจ การค้าชายแดน และผลประโยชน์ร่วม

มิติด้านเศรษฐกิจของชายแดนไทย–กัมพูชามีความสำคัญยิ่ง โดยด่านปอยเปต–อรัญประเทศและด่านเกาะกง–ตราดเป็นประตูการค้าอันดับต้น ๆ ระหว่างสองประเทศ มีมูลค่าการค้าชายแดนรวมกว่า 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี (Bank of Thailand, 2023; ASEAN Secretariat, 2022) เศรษฐกิจชายแดนประกอบด้วยการค้าสินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องใช้ไฟฟ้า การท่องเที่ยว การพนัน และการขนส่งสินค้าต่อไปยังเวียดนาม ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็น “โหนดเศรษฐกิจระดับภูมิภาค” (regional economic node) (Menon & Warr, 2013)

ฝั่งกัมพูชามีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZs) เช่น Poipet O’Neang SEZ และ Sihanoukville SEZ และมีแรงงานกัมพูชาหลายแสนคนทำงานในภาคอุตสาหกรรมไทย ทำให้ความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Hing, 2019) อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจชายแดนยังเผชิญความเสี่ยงจากกิจกรรมผิดกฎหมาย เช่น การลักลอบนำเข้าสินค้า การค้ามนุษย์ และการพนันออนไลน์ ซึ่งใช้ช่องว่างของชายแดนเป็นช่องทางดำเนินงาน (UNODC, 2021)

4. ปัจจัยเสี่ยง ความขัดแย้งคงค้าง การอ้างสิทธิ์ทับซ้อน อาชญากรรมข้ามชาติ

ข้อพิพาทเขตแดนไทย–กัมพูชามีรากฐานจากสนธิสัญญาฝรั่งเศส–สยามปลายศตวรรษที่ 19–ต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งใช้วิธีทำแผนที่โดยไม่ลงพื้นที่จริง ทำให้เกิดการตีความแผนที่ที่แตกต่างระหว่างสองประเทศ (Strate, 2013; Roberts, 2020) แม้ ICJ จะตัดสินกรณีปราสาทพระวิหารในปี 1962 และการตีความเพิ่มเติมในปี 2013 แต่พื้นที่รอบนอกยังไม่ถูกปักปันอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดเหตุปะทะเป็นระยะ เช่น เหตุการณ์ปี 2008–2011 (Weatherbee, 2012)

นอกจากข้อพิพาทดินแดนแล้ว อาชญากรรมข้ามชาติ เช่น ยาเสพติด การพนันออนไลน์ การฟอกเงิน และการลักลอบค้าแรงงานก็เพิ่มความซับซ้อนของภัยความมั่นคงชายแดน โดยรายงานของ UNODC (2021) ระบุว่าชายแดนไทย–กัมพูชาเป็นหนึ่งในเส้นทางการลักลอบขนยาเสพติดและค้ามนุษย์ที่สำคัญของภูมิภาค ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งเครือข่ายผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นและกลุ่มทุนข้ามชาติ (Reinecke, 2020)

5. บทบาทของอาเซียนและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค

อาเซียนมีบทบาทในฐานะ “กลไกการทูตเชิงป้องกัน” (preventive diplomacy) สำหรับประเด็นอ่อนไหวอย่างข้อพิพาทชายแดน แม้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (ASEAN Way) ทำให้อาเซียนจำกัดบทบาทในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยตรง (Acharya, 2014;

Haacke, 2009) อย่างไรก็ตาม อาเซียนสามารถเป็นเวทีสนับสนุนการเจรจาและการจัดการเหตุรุนแรง เช่น กรณีไทย–กัมพูชาในปี 2011 ซึ่งคณะผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซีย (IMT) ได้รับมอบหมายให้ติดตามสถานการณ์ตามมติที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียน (Haacke, 2011)

กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค เช่น GMS, ACMECS และ CBTA ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการค้า การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน และการอำนวยความสะดวกการผ่านแดน ซึ่งช่วยสร้าง “ความมั่นคงเชิงเศรษฐกิจ” (economic security) ให้แก่กลุ่มธุรกิจและชุมชนท้องถิ่นในทั้งสองประเทศ (ADB, 2018; Kimura & Umezaki, 2011) แม้บทบาทของอาเซียนจะมีข้อจำกัด แต่ก็เป็นเวทีสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงของการเผชิญหน้าทางทหารและสร้างโครงสร้างความร่วมมือระยะยาวในภูมิภาค

สถานการณ์ภัยความมั่นคงในพื้นที่

1. ปัญหาเขตแดนคงค้างและผลต่อความมั่นคง

ปัญหาการปักปันเขตแดนไทย–กัมพูชายังคงเป็นประเด็นที่สร้างความตึงเครียดทางความมั่นคง เนื่องจากเส้นเขตแดนในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขาดงรักและพื้นที่รอบปราสาทพระวิหาร ยังไม่ได้รับการกำหนดอย่างสมบูรณ์ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (Strate, 2013; Roberts, 2020) แม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ได้วินิจฉัยคดีปราสาทพระวิหารในปี 1962 และตีความเพิ่มเติมปี 2013 แต่ข้อจำกัดในการกำหนดเส้นแบ่งพรมแดนจริงในพื้นที่ยังคงก่อให้เกิดความคลุมเครือ และนำไปสู่การเผชิญหน้าทางทหารเป็นครั้งคราว ในช่วงปี 2008–2011 (Weatherbee, 2012)

ความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนยังส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น การเข้าถึงที่ดินทำกิน การทำไร่หมุนเวียนตามวัฒนธรรมดั้งเดิม และการเดินทางข้ามแดนเพื่อค้าขายหรือทำงาน ซึ่งหลายครั้งถูกมองว่าเป็น “การลักลอบเข้าเขตแดน” แม้เป็นพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมมาก่อนการกำหนดเส้นพรมแดนยุคอาณานิคม (Keyes, 2014) ความเปราะบางนี้ทำให้ประเด็นเขตแดนยังเป็นภัยความมั่นคงที่ส่งผลได้ทั้งในมิติการทหาร การทูต และความมั่นคงมนุษย์

2. อาชญากรรมข้ามชาติ (ยาเสพติด แรงงานผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ อาวุธเถื่อน)

ชายแดนไทย–กัมพูชาเป็นหนึ่งในจุดเสี่ยงของอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะการค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การพนันออนไลน์ และการลักลอบค้าแรงงาน ซึ่งใช้เส้นทางที่เข้าถึง

ง่ายและมีเครือข่ายทางสังคมข้ามแดนสนับสนุน (UNODC, 2021) รายงานของ UNODC ระบุว่าการลักลอบขนยาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีนและเฮโรอินผ่านพื้นที่ชายแดนกัมพูชา–ไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นเส้นทางรองที่หลีกเลี่ยงการปราบปรามเข้มงวดจากเส้นทางไทย–เมียนมา (Reinecke, 2020)

การค้ามนุษย์และการลักลอบนำแรงงานต่างด้าวยังเป็นปัญหาเรื้อรัง โดยแรงงานจำนวนมากถูกล่อลวงไปทำงานผิดกฎหมายในภาคการประมง ก่อสร้าง และโรงงาน รวมถึงเป็นเหยื่อของแก๊งคอลเซ็นเตอร์และการพนันออนไลน์ในกัมพูชา (Molland, 2019) เครือข่ายเหล่านี้รวมตัวกันอย่างเป็นระบบและมีการคุ้มครองจากผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ชายแดนมีข้อจำกัด

3. กองกำลังนอกภาครัฐและภัยคุกคามไฮบริด (Hybrid Threats)

ภัยคุกคามไฮบริด (Hybrid Threats) ในพื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชาเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น โดยรวมถึงการบูรณาการของภัยหลายรูปแบบ เช่น การใช้อาวุธเถื่อน กลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น แก๊งอาชญากรรมไซเบอร์ การโฆษณาชวนเชื่อ และความขัดแย้งเชิงข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ (Haacke, 2011) ลักษณะสำคัญของภัยไฮบริดคือไม่สามารถจำแนกได้ชัดว่ามาจากภาครัฐหรือภายนอกรัฐ ทำให้ยากต่อการดำเนินมาตรการตอบสนองแบบดั้งเดิมของรัฐ (Buzan & Wæver, 2003)

ในกรณีไทย–กัมพูชา กลุ่มที่ถูกระบุว่าเข้าข่ายภัยไฮบริด ได้แก่ เครือข่ายอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับคาสิโน–การพนันออนไลน์ตามแนวชายแดน แก๊งค้ามนุษย์ไซเบอร์ และกลุ่มติดอาวุธที่เคยใช้ประโยชน์จากพื้นที่ภูเขาเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงก่อนทศวรรษ 1990 (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014) ภัยไฮบริดเหล่านี้มีความสามารถขยายอิทธิพลผ่านทั้งช่องทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และพรมแดนที่ตรวจตรายาก ทำให้ต้องใช้แนวทางความมั่นคงเชิงเครือข่ายและการข่าวกรองร่วมในการจัดการ

4. ผลประโยชน์ทับซ้อนด้านทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ยุทธศาสตร์

พื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชามีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ป่าไม้ ไม้มีค่า แร่ธาตุ และพื้นที่ทำกิน ซึ่งมักนำไปสู่ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ระหว่างชุมชน กองกำลังท้องถิ่น และผู้มีอิทธิพล (Singh, 2019) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการลักลอบตัดไม้พะยูงและไม้มีค่าจำนวนมากในพื้นที่ชายป่าตามแนวเทือกเขาดงรัก ซึ่งเกี่ยวข้องกับเครือข่ายลักลอบค้าไม้ที่ทำงานเชื่อมโยงทั้งสองฝั่งพรมแดน (EIA, 2014)

นอกจากนี้ พื้นที่ชายแดนบางแห่งยังเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สามารถควบคุมเส้นทางเศรษฐกิจและการลำเลียงสินค้า หากมีข้อพิพาทหรือการปิดด่านจะส่งผลกระทบต่อการค้าภูมิภาคทันที เช่น ด่านปอยเปต–อรัญประเทศที่ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN Connectivity) (Kimura & Umezaki, 2011) ความซ้อนทับของมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงและความอ่อนไหวด้านอธิปไตยทำให้พื้นที่เหล่านี้เป็น “จุดเสี่ยงเชิงยุทธศาสตร์” อย่างต่อเนื่อง

5. ภัยคุกคามเชิงสัญลักษณ์: ความทรงจำประวัติศาสตร์และชาตินิยม

นอกจากภัยความมั่นคงเชิงกายภาพแล้ว ชายแดนไทย–กัมพูชายังเผชิญ “ภัยคุกคามเชิงสัญลักษณ์” (symbolic threats) ที่มีรากฐานจากความทรงจำประวัติศาสตร์ ชาตินิยม และการเมืองอัตลักษณ์ (Strate, 2013; Chandler, 2008) กรณีพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารเป็นตัวอย่างสำคัญของการที่ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ถูกตีความต่างกัน โดยฝ่ายไทยมองว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์ศรีของรัฐชาติ ขณะที่กัมพูชามองว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนที่ถูกละเมิดในยุคอาณานิคม (Pou, 2020)

การเมืองชาตินิยมมักถูกจุดประกายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การบิดเบือนข้อเท็จจริง หรือวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ที่สร้างความเกลียดชังระหว่างประชาชน โดยเฉพาะในช่วงที่มีเหตุการณ์ปะทะชายแดน (Ciorciari & Chachavalpongpun, 2014) ภัยคุกคามเชิงสัญลักษณ์จึงไม่เพียงเป็นประเด็นทางอารมณ์ แต่ยังส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีของรัฐอย่างลึกซึ้ง

การจัดการภัยความมั่นคงของไทย–กัมพูชา

1. นโยบายของรัฐไทยต่อการจัดการความมั่นคงชายแดน

นโยบายด้านความมั่นคงของไทยต่อกัมพูชามีสองมิติสำคัญ คือ การควบคุมภัยความมั่นคงและการรักษาความต่อเนื่องของเศรษฐกิจชายแดน โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เป็นผู้กำหนดแนวทางหลัก และมอบหมายให้กองทัพบก กองทัพเรือ และหน่วยงานด้านความมั่นคงกำกับพื้นที่ชายแดนตามระดับความตึงเครียดของสถานการณ์ (Ministry of Foreign Affairs [MFA], 2025a)

นอกจากนี้ ไทยยังยึดการแก้ไขปัญหาเขตแดนผ่านกลไกทวิภาคีตามบันทึกความเข้าใจปี 2000 โดยเฉพาะคณะกรรมาธิการเขตแดนร่วมไทย–กัมพูชา (Joint Boundary

Commission: JBC) ซึ่งรัฐบาลไทยระบุว่าเป็น “กลไกหลักในการคลี่คลายปัญหาเขตแดนอย่างสันติ” (MFA, 2025b)

2. บทบาทของกองทัพ ตำรวจ และหน่วยงานด้านความมั่นคง

กองทัพบก (กองทัพภาคที่ 2) มีภารกิจหลักในการป้องกันชายแดน การลาดตระเวน และการควบคุมความเคลื่อนไหวตามแนวเทือกเขาดงรัก ขณะที่ตำรวจตระเวนชายแดนและสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองรับผิดชอบการผ่านแดน การสกัดการลักลอบเข้าเมือง และอาชญากรรมข้ามชาติ (National Police of Thailand, 2025)

ในปี 2025 การลงพื้นที่ของทูตทหารสหรัฐฯ และการตรวจเยี่ยมด่านชายแดนร่วมกับเจ้าหน้าที่ไทยสะท้อนความพยายามของไทยในการสร้างความโปร่งใสด้านความมั่นคงและลดความวิตกกังวลของนานาชาติในช่วงวิกฤตชายแดน (EU External Action Service [EEAS], 2025)

3. กลไกทวิภาคี เช่น JBC, GBC, และการประชุมชายแดนระดับท้องถิ่น

กลไกทวิภาคีไทย–กัมพูชาประกอบด้วยหลายระดับ ได้แก่

(1) JBC (Joint Boundary Commission) การประชุมครั้งที่ 6 เมื่อ 14 มิถุนายน 2025 ถือเป็นความคืบหน้าครั้งแรกในรอบ 13 ปี โดยคณะกรรมการฯ เห็นชอบการใช้เทคโนโลยี LiDAR เพื่อการสำรวจและปักปันเขตแดน และเร่งรัดการดำเนินงานในพื้นที่คงค้าง (JBC, 2025)

(2) GBC (General Border Committee) การประชุม GBC พิเศษเมื่อ 10 กันยายน 2025 ที่จังหวัดเกาะกง เน้นการกำกับการหยุดยิง การถอนอาวุธหนัก และกำหนดมาตรการสร้างความไว้ใจร่วม (MFA, 2025c)

(3) การประชุมชายแดนระดับจังหวัด–อำเภอ การประชุมระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว–บันเตียเมียนเจย และการจัดตั้งคณะทำงานท้องถิ่นเพื่อปราบปรามแก๊งสแกมสะท้อนการจัดการปัญหาระดับพื้นที่ (Khaosod English, 2025)

4. มาตรการด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเสริมความมั่นคงชายแดน

แม้สถานการณ์ตึงเครียด ไทยยังคงเปิดให้การค้าชายแดนที่จำเป็นดำเนินต่อไป เช่น รถบรรทุกสินค้า แม้มีการจำกัดการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวหรือเล่นพนันของคนไทย (MFA, 2025a)

ในระดับภูมิภาค ความร่วมมือภายใต้กรอบ GMS และ ACMECS เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงการขนส่ง และการสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้

ชายแดนเป็น “พื้นที่โอกาสทางเศรษฐกิจร่วม” ลดแรงกดดันด้านความมั่นคง (Asian Development Bank [ADB], 2018; Kimura & Umezaki, 2011)

5. ความร่วมมือด้านข่าวกรอง ความมั่นคงมนุษย์ และการพัฒนาร่วมพื้นที่พรหมแดน

ภายใต้ภัยรูปแบบใหม่ เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ การพนันออนไลน์ และการค้ามนุษย์ ไทย–กัมพูชาได้จัดตั้ง “คณะทำงานปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ร่วม” เพื่อแบ่งปันข้อมูลข่าวกรองและปฏิบัติการตรวจค้นศูนย์สแกมในกัมพูชา (Thai PBS World, 2025)

นอกจากนี้ ไทยยังร่วมมือกับสหรัฐฯ และกลไกแม่น้ำล้านช้าง–โขงในการแลกเปลี่ยนข่าวกรองเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์และยาเสพติด (IP Defense Forum, 2025)

ในด้านความมั่นคงมนุษย์ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น IOM และ UNODC สนับสนุนไทยและกัมพูชาในการคัดกรองเหยื่อการค้ามนุษย์ จัดระเบียบแรงงานข้ามชาติ และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุขตามแนวชายแดน (IOM Thailand, n.d.)

6. จุดแข็ง–จุดอ่อนของมาตรการปัจจุบัน

จุดแข็ง

(1) มีโครงสร้างสถาบันหลายระดับ เช่น JBC, GBC, RBC ที่ใช้แก้ไขปัญหาทั้งเชิงยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติการ (MFA, 2025c; JBC, 2025)

(2) ยึดหลักการแก้ไขปัญหาผ่านการเจรจา ซึ่งสอดคล้องแนวคิด "ASEAN Security Community" (Acharya, 2014)

(3) ปรับตัวต่อภัยสมัยใหม่ เช่น สแกมไซเบอร์และอาชญากรรมข้ามชาติ ผ่านกลไกข้อมูลข่าวกรองร่วม (Thai PBS World, 2025)

จุดอ่อน

(1) ขาดเจตจำนงทางการเมืองที่มั่นคง ทำให้แม้มีสถาบันอย่าง JBC/GBC การปะทะชายแดนยังเกิดขึ้นเป็นระยะ (CSIS, 2025; Peace & Human Rights Monitoring Project, 2025)

(2) มาตรการทหาร–สถาบันเป็นศูนย์กลาง ขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนยังถูกใช้ไม่เต็มที่ (Keyes, 2014)

(3) ข้อจำกัดด้านคอร์รัปชันและผลประโยชน์ข้ามชาติ ทำให้การปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติยังไม่เป็นเอกภาพ (UNODC, 2021; Global Initiative, 2025)

บทเรียนทางยุทธศาสตร์

1. บทเรียนจากเหตุการณ์ความตึงเครียดรอบวัดพระวิหาร

เหตุการณ์ความขัดแย้งรอบวัดพระวิหารในปี 2008–2011 และการตึงเครียดรอบใหม่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าความคลุมเครือของเส้นเขตแดนสามารถนำไปสู่การปะทะทางทหารได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อผสานเข้ากับแรงขับชาตินิยมและการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ (Strate, 2013; Weatherbee, 2012) นักวิชาการเห็นตรงกันว่าความขัดแย้งเกิดจาก “ข้อพิพาทที่ไม่สามารถแก้ไขในระดับสัญลักษณ์” ทำให้พื้นที่รอบปราสาทถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองภายในอย่างต่อเนื่อง (Chachavalpongpun, 2013)

บทเรียนสำคัญคือความจำเป็นของกลไกป้องกันวิกฤตล่วงหน้า (early warning mechanism) และช่องทางสื่อสารทางทหารโดยตรงเพื่อป้องกันเหตุการณ์ความเข้าใจผิด ซึ่งสะท้อนในรายงานของ IISS และงานศึกษาของ Ciorciari (2014) ที่ชี้ว่าพื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชาขาดเครื่องมือจัดการความเสี่ยงแบบสถาบัน ทำให้ “เหตุการณ์เล็ก ๆ” สามารถถูกขยายเป็นความขัดแย้งได้ง่ายกว่าปกติ.

2. บทเรียนจากความร่วมมือเชิงบวก เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ / ด่านการค้า

ด่านอรัญประเทศ–ปอยเปตและเขตเศรษฐกิจพิเศษฝั่งกัมพูชาถือเป็นตัวอย่าง “ชายแดนที่พลิกจากความขัดแย้งเป็นความร่วมมือ” (Kimura & Umezaki, 2011; ADB, 2018) งานศึกษาชี้ว่า เมื่อชายแดนได้รับการออกแบบให้เป็นพื้นที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ ความตึงเครียดมีแนวโน้มลดลงเพราะทั้งสองฝ่ายมีแรงจูงใจร่วมในการรักษาเสถียรภาพ (Menon & Yamazawa, 2017)

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือทางเศรษฐกิจชายแดนจำเป็นต้องบริหารความเสี่ยงต่ออาชญากรรมข้ามชาติ เช่น บ่อนการพนัน คาสิโน และเครือข่ายค้ามนุษย์ ซึ่ง UNODC (2021) เตือนว่าหากปล่อยให้ “ทุนสีเทา” ครอบงำ เศรษฐกิจชายแดนจะกลายเป็นฐานของอาชญากรรมและบ่อนเซาะอำนาจรัฐ

3. บทเรียนจากการจัดการความมั่นคงในภูมิภาคอื่น

(1) อินเดีย–บังกลาเทศ การปิดแฟ้มข้อพิพาทอย่างเด็ดขาด

ข้อตกลง Land Boundary Agreement (LBA) ปี 2015 เป็นตัวอย่างของการแก้ข้อพิพาทเขตแดนแบบ “ปิดแฟ้มทั้งหมด” ผ่านการแลกเปลี่ยนเอ็นเคลฟและกำหนดเส้นเขตแดน

ใหม่อย่างชัดเจน (Jones, 2016) งานศึกษาใน *Asian Survey* ระบุว่าการมีเจตจำนงทางการเมืองที่มั่นคงจากทั้งสองประเทศเป็นตัวแปรสำคัญของความสำเร็จ (Buchanan, 2018)

(2) จีน–เวียดนาม สถาบันร่วมกำกับชายแดน

สนธิสัญญาปักปันเขตแดนปี 1999 และคณะกรรมการเขตแดนร่วมถาวรช่วยลดความเสี่ยงของเหตุปะทะในลักษณะ “เทคนิค–กฎหมาย” โดยกำหนดกลไกดูแลเส้นเขตแดนต่อเนื่อง (Luong, 2018). กรณีนี้มีลักษณะโดดเด่นตรงที่แยก “ข้อพิพาทหลัก” ออกจาก “กระบวนการบริหารชายแดน” ทำให้ประเด็นเล็ก ๆ ไม่ลุกลามเป็นความขัดแย้งใหญ่

(3) เกาหลีใต้–เกาหลีเหนือ มาตรการสร้างความไว้ใจเชิงทหาร

ข้อตกลง CMA ปี 2018 ช่วยลดการเผชิญหน้าโดยไม่ตั้งใจผ่านการสร้างเขตกันชน ห้ามยิงปืนใหญ่ในระยะใกล้ และกำหนดช่องทางสื่อสารทหาร–ทหาร (Han, 2021) แม้ข้อตกลงจะถูกระงับเป็นบางช่วง แต่ประสบการณ์ชี้ชัดว่า "มาตรการลดความเสี่ยง" (risk-reduction measures) สามารถทำงานได้แม้ข้อพิพาทใหญ่ยังไม่คลี่คลาย

4. ปัจจัยความสำเร็จ–ความล้มเหลวของการจัดการความมั่นคงชายแดน

ปัจจัยความสำเร็จ

(1) กรอบกฎหมายที่ชัดเจนและเป็นทางการ – เช่น LBA และสนธิสัญญาจีน–เวียดนาม (Jones, 2016; Luong, 2018)

(2) สถาบันร่วมที่ทำงานต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการเขตแดนถาวร (Struver, 2017)

(3) การยึดโยงผลประโยชน์เศรษฐกิจ – ทำให้ความขัดแย้งมีต้นทุนสูง (Menon & Yamazawa, 2017)

(4) มาตรการสร้างความไว้ใจเชิงทหาร – ลดโอกาสปะทะจากความผิดพลาด (Han, 2021)

ปัจจัยความล้มเหลว

(1) การเมืองภายใน–ชาตินิยมแบบแข่งขัน ทำให้การเจรจาติดขัด (Chachavalpongpun, 2013)

(2) การมองปัญหาในมิติทหารเพียงด้านเดียว โดยละเลยมิติความมั่นคงมนุษย์ (UNODC, 2021)

(3) การขาดกลไกติดตามผล ทำให้ข้อตกลงถูกละเลยง่าย (Struver, 2017)

5. สังเคราะห์บทเรียนเชิงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทไทย–กัมพูชา

สามารถสรุปบทเรียนเชิงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทไทย–กัมพูชาได้ 5 ประการ คือ

(1) เร่งรัด “แพ็กเกจปิดแฟ้มเขตแดน” แบบอินเดีย–บังกลาเทศ เพื่อปิดช่องว่างการตีความ (Jones, 2016)

(2) สร้างสถาบันร่วมถาวร เช่น Joint Border Administration Office ตามแบบจีน–เวียดนาม (Luong, 2018)

(3) กำหนดมาตรการลดความเสี่ยงเชิงทหาร เช่น เขตห้ามใช้อาวุธรอบพื้นที่เสี่ยง (Han, 2021)

(4) พัฒนาเศรษฐกิจชายแดนให้เป็นกลไกสร้างสันติภาพ ลดอิทธิพลทุนสีเทา (Menon & Yamazawa, 2017; UNODC, 2021)

(5) บูรณาการมิติความมั่นคงมนุษย์ โดยเน้นสิทธิแรงงาน การป้องกันค้ามนุษย์ และสวัสดิการชุมชนชายแดน (UNODC, 2021)

สรุป

ชายแดนไทย–กัมพูชาเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่ซับซ้อน ทั้งในด้านภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ และความมั่นคงมนุษย์ พื้นที่นี้มีความสำคัญต่อการค้าชายแดน การเดินทาง และการทำกินของชุมชนสองฝั่ง แต่ก็เป็นจุดเปราะบางจากปัญหาเขตแดนคงค้าง อาชญากรรมข้ามชาติ ทุนสีเทา และความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ที่มักถูกใช้ในทางการเมืองภายใน การจัดการความมั่นคงใช้ทั้งมาตรการด้านทหาร ด้านกฎหมาย และด้านเศรษฐกิจผ่านกลไกสำคัญ เช่น JBC, GBC และการประชุมชายแดนระดับจังหวัด พร้อมเสริมด้วยความร่วมมือด้านแรงงาน การค้ามนุษย์ และการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน ประสบการณ์จากประเทศอื่นชี้ว่าความสำเร็จเกิดจากการตั้งกรอบกฎหมายที่ชัดเจน สถาบันร่วมที่ทำงานต่อเนื่อง มาตรการลดความเสี่ยงเชิงทหาร และการยึดโยงผลประโยชน์ของประชาชนเข้ากับเสถียรภาพชายแดน สำหรับไทย–กัมพูชา บทเรียนสำคัญคือการเร่งรัดการปักปันเขตแดน การสร้างกลไกถาวรที่โปร่งใส การลดบทบาททุนสีเทาในเศรษฐกิจชายแดน และการบูรณาการมิติความมั่นคงมนุษย์ เพื่อให้ชายแดนเป็นพื้นที่สันติภาพและการพัฒนามากกว่าพื้นที่ความขัดแย้ง

เอกสารอ้างอิง

Acharya, A. (2014). Constructing a security community in Southeast Asia: ASEAN and the problem of regional order (3rd ed.). Routledge.

ADB. (2018). GMS Economic Cooperation Program Strategic Framework 2030. Asian Development Bank.

ASEAN Secretariat. (2022). ASEAN statistical yearbook 2022. Asian Development Bank. (2018). GMS economic cooperation program strategic framework 2030. ADB.

Asian Development Bank. (2018). GMS economic cooperation program strategic framework 2030. ADB.

Bank of Thailand. (2023). Border trade statistics 2023. BOT. Chandler, D. (2008). A history of Cambodia (4th ed.). Westview Press.

Buchanan, A. (2018). Boundary settlements and political will: Lessons from India–Bangladesh relations. Asian Survey, 58(3), 456–478.

Buzan, B. (1991). People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-cold war era. Harvester Wheatsheaf.

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). Regions and powers: The structure of international security. Cambridge University Press.

Chachavalpongpun, P. (2013). Thailand and Cambodia: The politics of border conflict. Asian Affairs, 44(1), 23–40.

Chachavalpongpun, P. (2013). Thailand’s hyper-royalism and the politics of the Cambodian border. ISEAS.

Chan, S., & Sotharith, C. (2019). Cross-border challenges between Cambodia and Thailand: Human trafficking and irregular migration. Journal of Mekong Studies, 5(2), 45–67.

Chandler, D. (2008). A history of Cambodia (4th ed.). Westview Press. Ciorciari, J., & Chachavalpongpun, P. (2014). Prospects for peace in the Cambodia–Thailand border dispute. Brookings Institution.

Ciorciari, J. (2014). Cambodia–Thailand border conflict and regional security. Brookings Institution Press.

Ciorciari, J., & Chachavalpongpun, P. (2014). Prospects for peace in the Cambodia–Thailand border dispute. Brookings Institution.

Cons, J. (2016). Sensitive space: Fragmented territory at the India–Bangladesh border. University of Washington Press.

CSIS. (2025). Latest on Southeast Asia: Thailand–Cambodia tensions continue. Center for Strategic and International Studies.

Environmental Investigation Agency. (2014). Routes of extinction: The illegal trade in Siamese rosewood. EIA.

EU External Action Service. (2025, December 8). Thailand–Cambodia: Statement by the Spokesperson on the latest developments.

GICHD. (2020). Mine action review: Cambodia and Thailand. Geneva International Centre for Humanitarian Demining.

Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2025). Compound crime: Cyber scam operations in Southeast Asia.

Haacke, J. (2009). The ASEAN way and security cooperation. Pacific Review, 22(3), 399–420.

Haacke, J. (2011). ASEAN's role in resolving the 2011 Thai–Cambodian border clashes. ISEAS Perspective.

Han, Y. S. (2021). Confidence-building and military risk reduction on the Korean Peninsula. Asian Security, 17(2), 123–140.

Hing, V. (2019). Cambodia's SEZ development. Journal of Mekong Studies, 7(1), 22–41.

ICJ. (1962). Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand).

_____. (2013). Interpretation of the judgment of 15 June 1962.

Keyes, C. (2014). Ethnicity and identity in mainland Southeast Asia. University of Hawai'i Press.

International Court of Justice. (2013). Interpretation of the judgment of 15 June 1962 (Preah Vihear).

IOM Thailand. (n.d.). Immigration and border governance (IBG) – Infosheet. International Organization for Migration.

IP Defense Forum. (2025). Thai–U.S. cooperation key to crackdown on transnational scam networks.

ISEAS–Yusof Ishak Institute. (2022). Cambodia's border governance and emerging security challenges in mainland Southeast Asia. Policy Brief Series.

Joint Boundary Commission. (2025). The 6th Meeting of the Thailand–Cambodia Joint Boundary Commission (JBC). Ministry of Foreign Affairs, Thailand.

Jones, S. (2016). The India–Bangladesh Land Boundary Agreement: Resolving enclaves and the politics of borders. Asian Affairs, 47(2), 222–240.

Kasetsiri, C. (2018). Borderland economies and security dynamics in Mainland Southeast Asia. Journal of Social Sciences Review, 12(3), 112–129.

Keyes, C. (2014). Ethnicity and identity in mainland Southeast Asia. University of Hawai'i Press.

Khaosod English. (2025, September 16). Cambodia pledges anti-scammer cooperation with Thailand after 10-hour talks.

Kimura, F., & Umezaki, S. (2011). ASEAN–GMS connectivity and economic corridors. ERIA.

Kimura, F., & Umezaki, S. (2011). ASEAN–GMS Connectivity. ERIA.

_____. (2011). ASEAN–GMS economic linkages. ERIA.

Leifer, M. (2013). Dictionary of modern Southeast Asian history. Routledge.

Lohman, W. (2012). Integrated border management: A comparative perspective. Journal of Borderlands Studies, 27(2), 131–150.

Luong, P. (2018). Managing territorial disputes: The China–Vietnam border settlement experience. Journal of Contemporary Asia, 48(4), 678–695.

Menon, J., & Warr, P. (2013). Cambodia's economic transformation. ADB. Molland, S. (2019). Trafficking and cross-border mobility in Southeast Asia. Routledge.

Menon, J., & Yamazawa, I. (2017). Economic corridors and peace building in Southeast Asia. Asian Development Review, 34(2), 40–63. Strate, S. (2013). Lost territories: The politics of territorial claims in Cambodia. Cornell University Press.

Ministry of Foreign Affairs. (2025a, June 8). Press conference on developments on the Thailand–Cambodia border situation.

_____. (2025b, October 21). Thailand and Cambodia hold JBC meeting on border issues.

Ministry of Foreign Affairs. (2025c, September 10). Joint Press Statement of the Special General Border Committee Meeting, Koh Kong.

Molland, S. (2019). Trafficking and cross-border mobility in Southeast Asia. Routledge.

National Police of Thailand. (2025, July 24). Thai police chief orders full preparedness for border operations. The Nation.

Newman, D. (2006). The lines that continue to separate us: Borders and borderlands in a globalized world. Progress in Human Geography, 30(2), 143–161.

Peace & Human Rights Monitoring Project. (2025). Beyond borders: Implications from the border rift between Thailand and Cambodia.

Pou, S. (2020). Cambodia–Thailand relations: History, identity and strategic interests. Contemporary Southeast Asia, 42(1), 85–109.

Reinecke, G. (2020). Illicit economies in mainland Southeast Asia. UNODC Regional Report.

Roberts, C. (2020). Colonial cartography and Southeast Asian border disputes. Journal of Asian Studies, 79(4), 833–852.

Siebenhütter, S. (2025). Kui minority language and identity in the digital age. Journal of the Siam Society.

Singh, A. (2019). Resource conflicts in mainland Southeast Asia. Asian Security, 15(3), 257–276.

Siriphon, A. (2019). Borderland identities and shifting citizenship. Sojourn, 34(2), 287–314.

Strate, S. (2013). Lost territories: The politics of territorial claims in Cambodia. SEAP Publications.

Struver, A. (2017). Joint border governance and dispute prevention: Comparative lessons from Asia. International Negotiation, 22(3), 457–478.

Thai PBS World. (2025, October 23). Thai, Cambodia to form joint task force on cyber scams.

The Diplomat. (2024). The evolving security threats along the Cambodia–Thailand border. The Diplomat Magazine.

Triandafyllidou, A. (2020). Migration and border governance. Oxford University Press.

UN Office on Drugs and Crime. (2021). Transnational organized crime in Southeast Asia: Trends and challenges. Andreas, P. (2009). Border games: Policing the U.S.–Mexico divide (2nd ed.). Cornell University Press.

UNDP. (1994). Human Development Report 1994: New dimensions of human security.

UNODC. (2021). Transnational Organized Crime in Southeast Asia. United Nations Office on Drugs and Crime. Weatherbee, D. (2012). The Preah Vihear Temple and ASEAN: The failure of regional security. Asia Security Studies, 6(2), 194–213.

Van Schendel, W., & Abraham, I. (2005). Illicit flows and criminal things: States, borders, and the other side of globalization. Indiana University Press.

Weatherbee, D. (2012). The Preah Vihear conflict. Asia Security Studies, 6(2), 194–213.

Weatherbee, D. (2012). The Preah Vihear conflict and regional security. Asia Security Studies, 6(2), 194–213.

Zhang, J. (2017). China–Vietnam border cooperation and security governance. Asian Journal of Comparative Politics, 2(4), 341–359.

การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี*

A STUDY OF LOCAL CURRICULUM MANAGEMENT GUIDELINES INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES FROM THE ROCKET FESTIVAL IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE UDON THANI MUNICIPALITY

พระมหาอำพล ธนปญฺโญ (ชัยสารี)[1], พระครูอโสกภัทรวงศ์ นิรุตฺติเมธี (เกริกเกียรติ ไพศาลเจริญลาภ)[2], พระครูสมุห์กฤติพิสิฐ กิตฺติธมฺโม (จ่าพันธ์)[3], พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวณฺโณ (จำนงค์ ผมไผ)[4], พระภาวนาวัชรมุนี (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย)[5] และ พระวรศานต์ วรธมฺโม (วัฒนวงศ์)[6]

Phramaha Ampol Dhanapanyo (Chaisaree)[1], Phrakru Asokpattarawong Niruttimatee (Koekkiad Phaisancharoenlap)[2], Phrakhusamu Kitphisit Kittidhammo (Jarphan)[3], Phrakru Sutasarabandit Siriwunno (Jumnong Pompai)[4], Phra Bhavanavajramuni (Detsak Phochai)[5] and Phra Worasan Varadhammo (Wattanawong)[6]

[1-6]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-6]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 6402105009@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 30 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 27 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 29 ธันวาคม 2568

Received 30 November 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 29 December 2025

Citation:

*พระมหาอำพล ธนปญฺโญ (ชัยสารี), พระครูอโสกภัทรวงศ์ นิรุตฺติเมธี (เกริกเกียรติ ไพศาลเจริญลาภ), พระครูสมุห์กฤติพิสิฐ กิตฺติธมฺโม (จ่าพันธ์), พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวณฺโณ (จำนงค์ ผมไผ), พระภาวนาวัชรมุนี (เดชศักดิ์ โพธิ์ชัย) และ พระวรศานต์ วรธมฺโม (วัฒนวงศ์). (2569). การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 211-225.

Phramaha Ampol Dhanapanyo (Chaisaree), Phrakru Asokpattarawong Niruttimatee (Koekkiad Phaisancharoenlap), Phrakhusamu Kitphisit Kittidhammo (Jarphan), Phrakru Sutasarabandit Siriwunno (Jumnong Pompai), Phra Bhavanavajramuni (Detsak Phochai) and Phra Worasan Varadhammo (Wattanawong). (2026). A Study Of Local Curriculum Management Guidelines Integrating Buddhist Principles From The Rocket Festival In Educational Institutions Under The Udon Thani Municipality. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 211-225.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน (2) พัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี และ (3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของแนวทางดังกล่าว การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและแบบสอบถาม รวม 235 คน ในการทดลองใช้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบกลุ่ม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมเทศบาล 6 นครอุดรธานี จำนวน 40 คน เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาประเพณีบุญบั้งไฟ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสานประกอบด้วย ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี หลักสังคหวัตถุ 4 หลักอิทธิบาท 4 สมาธิ บุญกิริยาวัตถุ 3 และความมีจิตอาสา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเพณีบุญบั้งไฟมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นกระบวนการถ่ายทอดคุณค่าทางพระพุทธศาสนาและการอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างเป็นระบบ

2) แนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ได้รับการพัฒนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ประเพณีบุญบั้งไฟ” และ “หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟ” พร้อมทั้งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรและคณะกรรมการวิพากษ์หลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้การบริหารหลักสูตรมีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางดังกล่าวมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.45 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 14.15 ซึ่งคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการประเพณีบุญบั้งไฟร่วมกับหลักพุทธธรรมในหลักสูตรท้องถิ่นสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตรท้องถิ่น, บูรณาการ, หลักพุทธธรรม,ประเพณีบุญบั้งไฟ

Abstract

This study aimed to: (1) examine the Buddhist principles reflected in the Bun Bang Fai tradition of the Isan people; (2) develop guidelines for administering a local curriculum integrated with Buddhist principles derived from the Bun Bang Fai tradition in educational institutions under Udonthani Municipality; and (3) investigate the effectiveness of the proposed curriculum administration guidelines. A mixed-methods research design was employed, collecting data from key informants and questionnaires from a total of 235 participants. For the experimental component, a cluster-random sampling technique was used to select a sample of 40 Grade 10 students from Udonthani Municipality School 6 to compare their learning outcomes before and after participating in the integrated instructional activities. Research instruments included an academic achievement test and an interview protocol. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed descriptively

The research findings revealed that

1) The Buddhist principles embedded in the Bun Bang Fai (Rocket Festival) tradition of the Isan people consist of gratitude (katanyu-katavedi), social harmony, the Four Bases of Social Solidarity (Sangahavatthu IV), the Four Paths of Accomplishment (Iddhipada IV), concentration (samādhi), the Three Bases of Meritorious Action (Puññakiriyavatthu III), and volunteer spirit. These findings indicate that the Bun Bang Fai tradition is not merely a cultural activity but also a systematic process for transmitting Buddhist values and promoting communal coexistence within society.

2) The approach to local curriculum administration through the integration of Buddhist principles derived from the Bun Bang Fai tradition was

developed within the Social Studies, Religion, and Culture learning area in accordance with the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (2008). This integration was implemented through the development of learning units entitled “Bun Bang Fai Tradition” and “Buddhist Principles Embedded in the Bun Bang Fai Tradition.” In addition, curriculum development and curriculum review committees were formally appointed prior to implementation to ensure accuracy, appropriateness, and alignment with the local context in curriculum administration

3) The students’ learning achievement after participating in learning activities based on this approach showed a significant improvement. The mean pre-test score was 9.45, while the mean post-test score increased to 14.15. The post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the .01 level of statistical significance. These results demonstrate that integrating the Bun Bang Fai tradition with Buddhist principles into the local curriculum can effectively enhance students’ learning outcomes

Keywords: Local curriculum administration, integration, Buddhist principles, Bun Bang Fai tradition

บทนำ

ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวอีสานที่สืบทอดกันมากว่า 200 ปี และมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับวิถีพุทธ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และการยึดมั่นในชุมชน (สมชาย วรรณะจันทร์, 2560) ประเพณีนี้ไม่เพียงเป็นเทศกาลเฉลิมฉลอง แต่ยังสะท้อนหลักธรรมสำคัญ เช่น ความสามัคคี สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และการเสียสละเพื่อส่วนรวม (วันดี ทรงธรรมวัฒ, 2562) การศึกษามิติของหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีพื้นบ้านจึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะช่วยเชื่อมโยงความรู้ในชุมชนกับกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งในบริบทของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำ “หลักสูตรท้องถิ่น” เพื่อรองรับอัตลักษณ์ของชุมชนและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) อย่างไรก็ตาม การ

จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานียังคงประสบปัญหาหลายประการ เช่น เนื้อหาขาดความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริง ไม่บูรณาการหลักธรรมทางศาสนา และไม่มีแนวทางบริหารจัดการที่ชัดเจน (ชูศักดิ์ วรรณกูล, 2561) ทำให้หลักสูตรท้องถิ่นยังไม่สามารถสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างคุณธรรมแก่ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่

การบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นทางเลือกสำคัญที่จะเชื่อมโยงภูมิปัญญาชุมชนกับการเรียนรู้เชิงคุณธรรมอย่างมีระบบ โดยสอดคล้องกับแนวคิดพุทธจิตวิทยาและการเรียนรู้บนฐานวัฒนธรรม (พนมไพร ศรีเนย, 2563) และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิต ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง

จากการสำรวจพื้นที่การวิจัยผู้วิจัยได้เห็นสภาพปัญหาปัจจุบันของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นยังมีลักษณะดังนี้ 1. ขาดหลักสูตรที่บูรณาการหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ แม้โรงเรียนจะจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม แต่ไม่มีการเชื่อมโยงกับประเพณีของพื้นที่ (ศรีโพธิ์ ทองสุข, 2562) เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังเน้นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ไม่ได้เน้นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์หรือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ 2. ครูขาดแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยเฉพาะการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่ผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมประเพณี (อุดมพร สุขภัทร, 2560) ยังไม่มีงานวิจัยเฉพาะที่พัฒนาแนวทางบริหารหลักสูตร โดยใช้ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นฐานในการออกแบบการเรียนรู้เชิงคุณธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้หลักสูตรท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างผู้เรียนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมคู่กับคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนา จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องศึกษา ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน และผู้รู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ จำนวน 30 คน 2. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ครูและนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 235 คน 3. กลุ่มทดลอง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมเทศบาล 6 นครอุดรธานี จำนวน 40 คน

จากความเป็นมาและปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการวิจัย เพราะการวิจัยนี้มีความสำคัญในประการต่อไปนี้ เป็นการเชื่อมโยง “หลักธรรม” กับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ผ่านประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกมาก่อนในมิติการบริหาร

หลักสูตร เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณค่าเชิงพุทธธรรมโดยตรง เป็นต้นแบบให้สถานศึกษาในเขตเทศบาลนครอุดรธานีสามารถนำไปใช้ได้จริง ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสานพร้อมกับการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ได้ประโยชน์ที่จะได้รับ คือ 1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟอย่างเป็นระบบ 2. ได้แนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษา 3. ได้ผลการทดลองใช้แนวทางที่สะท้อนประสิทธิภาพของการบูรณาการหลักธรรม 4. เป็นประโยชน์ต่อครู ผู้บริหารสถานศึกษา และนักพัฒนาหลักสูตร และ5. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอีสานและการเรียนรู้บนฐานชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์แนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี พระสงฆ์ ผู้รู้ท้องถิ่น ผู้จัดประเพณีบุญบั้งไฟ ครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและประเพณีบุญบั้งไฟ

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามลักษณะของการวิจัย ได้แก่ 1. กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธศาสนา ผู้รู้ท้องถิ่นด้านประเพณีบุญบั้งไฟ ผู้จัดประเพณี ครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟและแนวทางการบูรณาการสู่หลักสูตรท้องถิ่น 2. กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมเทศบาล 6 นครอุดรธานี จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เพื่อใช้ในการทดลองจัดการเรียนรู้และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในประเพณีบุญบั้งไฟและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏ ใช้สำหรับวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) 2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้สัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้รู้ท้องถิ่น ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟ แนวทางการบูรณาการ และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น 3. แบบบันทึกการสังเกต ใช้บันทึกข้อมูลจากการสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนอีสาน โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับกระบวนการ กิจกรรม และคุณค่าทางพุทธธรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็นลำดับขั้น ดังนี้ 1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟ หลักพุทธธรรม และการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น 2. ลงพื้นที่สังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนจังหวัดอุดรธานี พร้อมบันทึกข้อมูลเชิงสังเกต 3. ดำเนินการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้รู้ท้องถิ่น ผู้จัดประเพณี ครู และผู้บริหารสถานศึกษา 4. พัฒนาแนวทางและหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ 5. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางที่พัฒนาขึ้น 7. ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) จากข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อนำเสนอหลักธรรมที่ปรากฏ แนวทางการบูรณาการสู่หลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสังเกตกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน และการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟสะท้อนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้ ความกตัญญูกตเวที (Gratitude and Respect) ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระสงฆ์ ชุมชน และผู้ใหญ่ในท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมจะเตรียมข้าวของและบั้งไฟเพื่อถวายบุญและแสดงความเคารพ นักเรียนและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการปลูกฝังความกตัญญูและความรับผิดชอบต่อสังคม ความสามัคคี (Unity) การทำบุญบั้งไฟต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชน การร่วมแรงร่วมใจกันสร้างบั้งไฟและจัดพิธีกรรมสะท้อนถึงความสามัคคีและการทำงานร่วมกัน

สังคหวัตถุ 4 การให้ทาน (Generosity) เช่น การถวายข้าวของและปัจจัยแด่พระสงฆ์ การใช้ปิยวาจา (Kind Speech) และเจรจาชอบในการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้จัด อัตถจริยา (Right Action) ในการปฏิบัติตามกติกาของประเพณี สมานัตตตา (Equanimity) ในการวางตนอย่างสมดุลและไม่อวดดี

อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (Desire), วิริยะ (Persistence), จิตต (Mindfulness), วิมังสา (Wisdom) การมีความตั้งใจ การพยายามทำงานอย่างต่อเนื่อง และการใช้ปัญญาในการจัดเตรียมบั้งไฟ สมาธิ (Concentration) การสร้างบั้งไฟและพิธีกรรมต้องอาศัยความตั้งใจ มีสติ และความรอบคอบ การฝึกสมาธิช่วยให้ผู้เรียนมีวินัยและความอดทน

บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน (Generosity), ศีล (Morality), ภาวนา (Meditation) นักเรียนได้รับการเรียนรู้คุณธรรมผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมจริง ทำให้เห็นคุณค่าของการทำบุญอย่างเป็นรูปธรรม ความมีจิตอาสา (Volunteerism) นักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมโดยไม่หวังผลตอบแทน การทำงานร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ

ผลการดำเนินงานเชิงพัฒนาหลักสูตรสามารถสรุปได้ดังนี้ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (Learning Unit Development) หน่วยการเรียนเรื่อง “ประเพณีบุญบั้งไฟ หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณี” ถูกพัฒนาขึ้นสำหรับ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี ความหมาย วัตถุประสงค์ พิธีกรรม และหลักธรรมที่ปรากฏ มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การสาธิตการจัดบั้งไฟ การอภิปรายคุณธรรม และการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและประเพณีท้องถิ่น มีหน้าที่จัดทำเนื้อหา กำหนดกิจกรรม และกำหนดวิธีการวัดผลการเรียนรู้ คณะกรรมการวิพากษ์หลักสูตร ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรม แก้ไขเนื้อหาที่ไม่ชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกับหลักธรรมและหลักสูตรแกนกลาง การปรับปรุงหลักสูตรก่อนใช้จริง มีการทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเล็กและรับฟังข้อเสนอแนะ ปรับกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลลัพธ์เชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่าแนวทางการบูรณาการหลักธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับหลักสูตรการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียน (Pre-test) มีค่าเฉลี่ย = 9.45นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง หลังเรียน (Post-test) มีค่าเฉลี่ย = 14.15 ผลทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$)

2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ นักเรียนสามารถอธิบายความหมายและความสำคัญของประเพณีบุญบั้งไฟได้ชัดเจน แสดงพฤติกรรมที่สะท้อนหลักธรรม เช่น การมีน้ำใจช่วยเหลือ การร่วมมือ และความกตัญญู ครูรายงานว่า การบูรณาการประเพณีบุญบั้งไฟช่วยให้ผู้เรียนมี ความสนใจและมีส่วนร่วมในบทเรียนมากขึ้น

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟในหลักสูตรท้องถิ่นช่วยพัฒนาความรู้ คุณธรรม และทักษะทางวัฒนธรรมของผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยง ท้องถิ่น วัฒนธรรม และพุทธธรรม แสดงถึงความเป็นไปได้ของการใช้ประเพณีท้องถิ่นเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้และบริหารหลักสูตร

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟสามารถสะท้อนหลักพุทธธรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะประเพณีดังกล่าวเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณค่า ความเชื่อ และจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้หลักธรรม เช่น ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มิได้ปรากฏในเชิงนามธรรม แต่แสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมและการปฏิบัติจริงในสังคม สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่มองว่าประเพณีเป็นแหล่งเรียนรู้ทางคุณธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรเดช ชูธรรม (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการประเพณีท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติด้านคุณธรรมของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดหน่วยการเรียนรู้และการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและคณะกรรมการวิพากษ์หลักสูตร เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของครู ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชน ซึ่งช่วยให้เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และตอบสนองเป้าหมายด้านคุณธรรมของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับข้อเสนอของ สมหมาย อ่อนวรรณะ (2560) ที่ระบุว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพต้องพัฒนาบนฐานของความร่วมมือและบริบทชุมชนอย่างแท้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟในหลักสูตรท้องถิ่นส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงและวัฒนธรรมใกล้ตัว ช่วยกระตุ้นความสนใจ การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้เชิงความหมายของผู้เรียน ส่งผลให้ทั้ง

ความรู้และคุณธรรมได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการและการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน (Context-based Learning) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ สอนเนย (2563) ที่พบว่าการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของนักเรียน

โดยสรุปเชิงอภิปราย การบูรณาการประเพณีบุญบั้งไฟกับหลักพุทธธรรมในหลักสูตรท้องถิ่น เป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม การมีส่วนร่วมของครู ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรประสบผลสำเร็จ ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้น สะท้อนถึงความเป็นไปได้และประสิทธิผลของการนำประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ในบริบทการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี” ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการศึกษาและการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

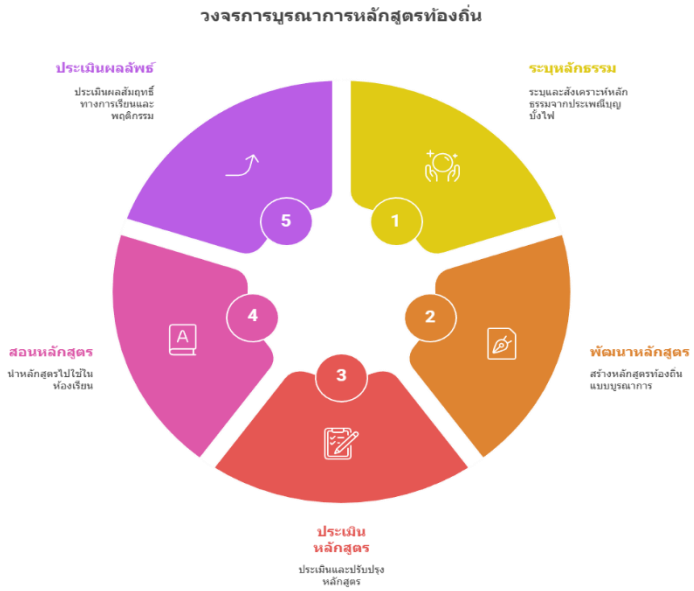

ภาพที่ 1 แสดง องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1. การระบุและสังเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเผยให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟสะท้อน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในหลายมิติ ได้แก่ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สมาธิ บุญกิริยาวัตถุ 3 ความมีจิตอาสา ซึ่ง องค์ความรู้นี้ช่วยให้เห็น มิติคุณธรรมที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน แตกต่างจากงานวิจัยเดิมที่มักศึกษาแยกส่วนระหว่างวัฒนธรรมและหลักธรรม

2. การพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ การวิจัยได้สร้างแนวทางบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ที่รวมองค์ความรู้จากประเพณีบุญบั้งไฟและหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยมีลักษณะเด่นดังนี้ การจัดทำ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง “ประเพณีบุญบั้งไฟ หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณี” สำหรับกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การตั้ง คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและวิพากษ์หลักสูตร ประกอบด้วยครู ผู้บริหาร และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง ซึ่ง องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นและหลักธรรมพุทธศาสนาในหลักสูตรท้องถิ่น สามารถออกแบบเป็นโมเดลบริหารหลักสูตรที่มีขั้นตอนและกลไกชัดเจน เป็นนวัตกรรมที่แตกต่างจากงานวิจัยเดิมที่มักเน้นแค่การสอดแทรกเนื้อหาวัฒนธรรมในรายวิชา

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมคุณธรรมของผู้เรียน ผลการทดสอบนักเรียนหลังเรียนพบว่า คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Pre-test = 9.45, Post-test = 14.15, $p < 0.01$) พร้อมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ระบุว่า นักเรียนสามารถ เข้าใจและเชื่อมโยง หลักธรรมกับประเพณีท้องถิ่น นำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน แสดงพฤติกรรมคุณธรรมและความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน องค์ความรู้นี้สะท้อนว่า การบูรณาการประเพณีท้องถิ่นกับหลักธรรมพุทธศาสนาในหลักสูตรท้องถิ่น ไม่เพียงพัฒนาความรู้เชิงวิชาการแต่ยังพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมและทักษะสังคมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิม

สรุปองค์ความรู้ใหม่ 1. สังเคราะห์หลักธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟเป็นกรอบชัดเจนสำหรับการศึกษาและการเรียนการสอน 2. พัฒนา แนวทางบริหารหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ ที่มีขั้นตอนและกลไกชัดเจน 3. แสดงผลสัมฤทธิ์ทั้งด้าน ความรู้ คุณธรรม และทักษะทางวัฒนธรรม ของผู้เรียน องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็น โมเดลต้นแบบ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นและหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครอุดรธานี ” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน (2) พัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมจากประเพณีบุญบั้งไฟ และ (3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของแนวทางดังกล่าว

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟสะท้อนหลักธรรมพุทธศาสนาหลากหลายมิติ ได้แก่ ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สมาธิ บุญกิริยาวัตถุ 3 และความมีจิตอาสา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าคุณธรรมและจริยธรรมที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ แนวทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ การพัฒนาแนวทางหลักสูตรท้องถิ่นดำเนินการโดยจัดทำหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ประเพณีบุญบั้งไฟ หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณี” ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พร้อมตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและวิพากษ์หลักสูตร การปรับปรุงเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้จริงทำให้หลักสูตรเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับผู้เรียน

ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินผลการเรียนรู้พบว่า คะแนนหลังเรียน (14.15) สูงกว่าก่อนเรียน (9.45) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุว่านักเรียนสามารถเข้าใจหลักธรรม เชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับชีวิตประจำวัน และแสดงพฤติกรรมคุณธรรมได้ชัดเจน แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการประเพณีบุญบั้งไฟร่วมกับหลักพุทธธรรมสามารถพัฒนาการเรียนรู้ คุณธรรม และทักษะทางวัฒนธรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะ 1. สำหรับสถานศึกษา** ควรนำแนวทางการบูรณาการประเพณีบุญบั้งไฟเข้ากับหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ต่อยอดในรายวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน จัดอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมจากประเพณีท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน **2. สำหรับนักวิจัยในอนาคต** สามารถต่อยอดงานวิจัยโดยศึกษาการบูรณาการประเพณีท้องถิ่นอื่น ๆ เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และพฤติกรรมคุณธรรมของผู้เรียน ควรพัฒนารูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่หลากหลาย ทั้ง

เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นผลการเรียนรู้ที่ครบถ้วนยิ่งขึ้น **3. สำหรับชุมชนและผู้ปกครอง** ส่งเสริมให้เยาวชนและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้สึกผูกพันกับประเพณีและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน **สรุป** การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการประเพณีบุญบั้งไฟกับหลักพุทธธรรมในหลักสูตรท้องถิ่นเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมเสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา ครู นักวิจัย และชุมชนเพื่อการพัฒนาการศึกษาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชูศักดิ์ วรรณกูล. (2561). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนขยายโอกาส. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พนมไพร ศรีเนย. (2563). พุทธจิตวิทยากับการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สอนเนย. (2563). การบูรณาการพุทธจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรเดช ชูธรรม. (2562). การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาในกิจกรรมชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษาอีสาน. ใน รายงานการวิจัย. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

วันดี ทรงธรรมวัฒ. (2562). ประเพณีอีสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ศรีโพธิ์ ทองสุข. (2562). หลักสูตรท้องถิ่นกับการเรียนรู้ฐานวัฒนธรรม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิริลักษณ์ ศรีโพธิ์. (2562). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมชาย วรรณะจันทร์. (2560). วัฒนธรรมอีสานกับพุทธวิถี. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมหมาย อ่อนวรรณะ. (2560). หลักธรรมทางพุทธศาสนาในประเพณีบุญบั้งไฟ: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อุดมพร สุขภัทร. (2560). การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

อุทุมพร ตั้งกิตติภักดี. (2560). การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย*

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE PROBLEM-SOLVING SKILLS THROUGH LEARNING MANAGEMENT BASED ON STEM EDUCATION FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS

พัทฐรินทร์ โลหา[1], โสภาพร ลุนสำโรง[2] และ ปิยาพร คงทรัพย์สินสิริ[3]

Pattharin Loha[1], Sopapron Lonsomlong[2] and Piyaporn Khongsubsinsiri[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Pattharin@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 6 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 มกราคม 2569

Received 24 December 2025; Revised 6 January 2026; Accepted 8 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 1) แบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา

Citation:

*พัทฐรินทร์ โลหา, โสภาพร ลุนสำโรง และ ปิยาพร คงทรัพย์สินสิริ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 226-239.

Pattharin Loha, Sopapron Lonsomlong and Piyaporn Khongsubsinsiri. (2026). The Development Of Creative Problem-Solving Skills Through Learning Management Based On Stem Education For Early Childhood Education Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 226-239.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

อย่างสร้างสรรค์ และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, สะเต็มศึกษา, นักศึกษาปฐมวัย

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop the creative problem-solving skills of first and second-year early childhood education students before and after the implementation of STEM-based learning management; and 2) to investigate students' satisfaction with the STEM-based learning approach. This study employed a quasi-experimental research design. The target group consisted of 32 first and second-year early childhood education students enrolled in the first semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) a creative problem-solving skills assessment form, and 2) a satisfaction evaluation form. Data were analyzed using fundamental statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings were as follows:

1. The overall creative problem-solving skills of the early childhood education students developed through STEM-based learning management were at a high level.

2. The overall satisfaction of the students toward the STEM-based learning management was at a high level.

Keywords: Creative Problem-Solving Skills, STEM Education, Early Childhoo Education Students

บทนำ

การศึกษาปฐมวัย ถือเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สมศรี พงศ์ภิญโญ, 2560) การจัดการศึกษาในระดับนี้จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการให้ความรู้พื้นฐานเท่านั้น แต่เน้นการส่งเสริมกระบวนการคิด ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างมีคุณภาพ การเตรียมบุคลากรครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้มั่นใจว่าครูในอนาคตจะสามารถสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะที่โลกยุคปัจจุบันให้ความสำคัญอย่างยิ่งและถูกจัดให้เป็นทักษะแห่งอนาคตคือ ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving Skills) ซึ่งเป็นความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ ค้นหาทางเลือกที่หลากหลาย และสร้างสรรค์แนวทางการแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิมล ชัยบุรินทร์, 2562) ทักษะนี้ไม่เพียงแต่สำคัญต่อการดำรงชีวิตส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังเป็นหัวใจสำคัญสำหรับ ครูการศึกษาปฐมวัย ในการออกแบบกิจกรรมและแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก และจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีทักษะนี้ในระดับสูงเพื่อเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้และการพัฒนาให้กับเด็กต่อไป

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ดังกล่าว การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการบูรณาการความรู้และทักษะที่จำเป็นเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ (สุชาติ เจริญลาภ, 2565) แนวคิดสะเต็มศึกษาเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จาก 4 สาขาวิชาหลัก ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้าด้วยกันผ่านกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) การเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาจึงเป็นกลไก

สำคัญในการสร้างผู้เรียนให้มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ และนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจและเก็บข้อมูลเบื้องต้น พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นครูในอนาคต ยังขาดทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในระดับที่พึงประสงค์ และยังไม่คุ้นชินกับการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการและการปฏิบัติจริง เช่น แนวคิดสะเต็มศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพในการออกแบบกิจกรรมและจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การขาดทักษะและองค์ความรู้ด้านนี้ถือเป็นช่องว่างสำคัญในการเตรียมความพร้อมทางวิชาชีพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษากลุ่มนี้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพของครูยุคใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สะเต็มศึกษา (STEM education) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้ใน 4 สาระ ได้แก่วิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ซึ่งมีกระบวน การออกแบบเชิงวิศวกรรม 6 ขั้นตอน ได้แก่ระบุปัญหา รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขปัญหา หรือชิ้นงาน นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน เพื่อเน้นการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และได้เทคโนโลยีซึ่งเป็นผลผลิตจากกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557, น. 16-17)

ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem-Solving Skills) เป็นความสามารถของบุคคลในการใช้กระบวนการคิดที่ผสานกันระหว่างการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) และการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เพื่อทำความเข้าใจปัญหาที่ซับซ้อน ค้นหาทางเลือกที่หลากหลาย และสร้างสรรค์แนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและแปลกใหม่กว่าแนวทางเดิม (สุทธิชัย วัฒนากุล, 2561) ทักษะนี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างชาญฉลาด สามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส และนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ (อริยา ชัยพฤกษ์และคณะ, 2563) การพัฒนาทักษะดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่เน้นที่ผลลัพธ์ของการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับกระบวนการค้นพบและวิธีการเข้าถึงปัญหาด้วยมุมมองที่แตกต่างออกไป และองค์ประกอบสำคัญของทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์นั้น มักประกอบด้วยการประยุกต์ใช้ความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์หลัก 4 ด้านในการเผชิญสถานการณ์ ได้แก่ 1) ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) คือความสามารถในการเสนอแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหาได้จำนวนมากในระยะเวลาจำกัด 2) ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) คือความสามารถในการสร้างแนวคิดที่แตกต่างกันหลายประเภทหรือหลายหมวดหมู่เพื่อแก้ไขปัญหาเดียวกัน 3) ความคิดริเริ่ม (Originality) คือความสามารถในการสร้างแนวคิดที่ใหม่ แปลก และไม่ซ้ำใคร 4) การคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือความสามารถในการต่อเติม ตกแต่ง หรือให้รายละเอียดของแนวคิดที่นำเสนอให้มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (วรรณา วงศ์สว่าง, 2564) และ 5) การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative problem solving) คือกระบวนการคิดรูปแบบใหม่ๆที่จะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันไปถึงเป้าหมายที่ต้องการด้วยวิธีการหรือเทคนิคต่างๆที่สร้างสรรค์ต่างจากเดิม ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ กระบวนการใหม่ ๆ ตลอดจนการพัฒนานวัตกรรมได้ (ศศิมา สุขสว่าง, 2558) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์ปัญหาที่ท้าทายจึงเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างทักษะเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักศึกษาครู ซึ่งจะต้องนำความสามารถนี้ไปใช้ในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยต่อไปในอนาคต สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแสดงในภาพที่ 1

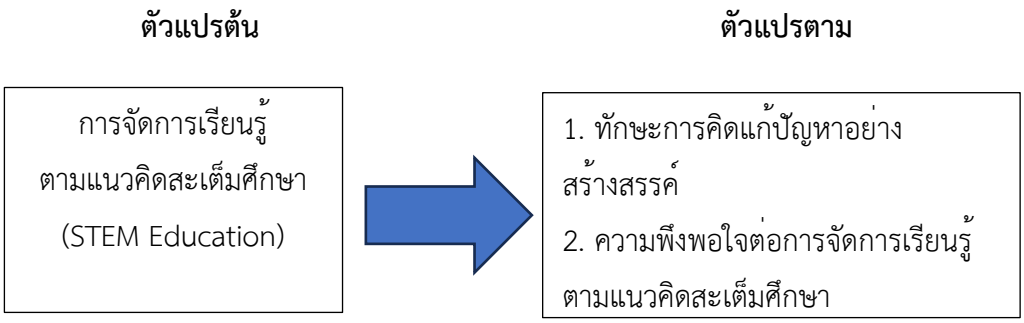

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

1. การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้ใน 4 สหวิทยาการ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้าด้วยกันโดยเน้นการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งมีกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสืบเสาะหาความรู้ การวิเคราะห์เชิงตรรกะ และการทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จึงสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557; วรรณา วงศ์สว่าง, 2564; National Aeronautics and Space Admi nistration, 2014)

2. ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) ถือเป็นสมรรถนะที่สำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษาครูปฐมวัย เนื่องจากเป็นกระบวนการทางปัญญาที่ต้องใช้ทั้งความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) เพื่อแสวงหาทางเลือกที่หลากหลาย และความคิดเอกนัย (Convergent Thinking) เพื่อคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุดมาใช้ในการจัดการกับอุปสรรคหรือโจทย์ที่ได้รับ ทักษะนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังครอบคลุมถึงการออกแบบนวัตกรรมที่มีความแปลกใหม่และมีคุณประโยชน์ (Originality and Usefulness) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของชิ้นงานหรือสื่อการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยที่ต้องมีความยืดหยุ่น

และตอบสนองต่อจินตนาการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (Besemer & O'Quin, 1999; วิมลรัตน์ ชัยบุรินทร์, 2562; อริยา ชัยพฤกษ์ และคณะ, 2563)

สรุปการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาและทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น เนื่องจากกระบวนการสะเต็มศึกษาเป็นพื้นที่ฝึกฝนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จำลองที่ท้าทาย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นลำดับขั้นตอนควบคู่ไปกับการริเริ่มแนวทางใหม่ ๆ ในการทำงาน การบูรณาการทั้งสองส่วนนี้จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับคุณภาพของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ให้มีความพร้อมในการผลิตสื่อและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (Papert, 1980; สุพรรณี ไชยเทพ, 2562; รุ่งโรจน์ ภู่พงศ์, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบจัดการเรียนรู้

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามขั้นตอน ประกอบด้วย 2.1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง (เครื่องมือจัดการเรียนรู้) ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 4 แผน ๆ ละ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมเป็นจำนวน 12 ชั่วโมง ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือการบูรณาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ผ่านกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติและกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม 2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (เครื่องมือประเมินผล) ได้แก่ 2.2.1) แบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินความ สามารถของนักศึกษาก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ โดยมีลักษณะเป็นเกณฑ์การประเมิน (Rubric Score) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 4 ด้าน คือ 1. ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) คือ ความสามารถในการคิด

หาแนวทางแก้ปัญหาได้จำนวนมาก 2. ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) คือ ความสามารถในการคิดหาแนวทางแก้ปัญหาที่หลากหลายประเภท 3. ความคิดริเริ่ม (Originality) คือ ความสามารถในการคิดหาแนวทางแก้ปัญหาที่แปลกใหม่และแตกต่างจากเดิม และ 4. การคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือ ความสามารถในการอธิบายรายละเอียดของแนวทางการแก้ปัญหาให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม และ 2.2.2) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา เป็นแบบ สอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ (มากที่สุด ถึง น้อยที่สุด) เพื่อใช้สอบถามความคิดเห็นและความรู้สึกของนักศึกษาหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยครอบคลุมประเด็นด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียน และประโยชน์ที่ได้รับ

3) การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 3.1) การศึกษาเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา 3.2) การร่างเครื่องมือ โดยสร้างแบบประเมินทักษะและแบบประเมินความพึงพอใจตามกรอบแนวคิดที่กำหนด 3.3) การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป 3.4) การปรับปรุง โดยแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ (Try-out) และ 3.5) การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น และจัดทำเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 4.1) ระยะก่อนการทดลอง ผู้วิจัยทำการประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้ (Pre-test) 4.2) ระยะดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ และ 4.3) ระยะหลังการทดลอง ผู้วิจัยทำการประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ (Post-test) และให้นักศึกษาตอบแบบประเมินความพึงพอใจ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้ 5.1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ วิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (%), ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และความพึงพอใจ

และ 5.2) การประเมินระดับ โดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลผลตามเกณฑ์ (ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

ผลการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา จำนวน 32 คน

รายการทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	f	%	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency)	28	87.50	4.12	0.46	มาก
2. ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility)	27	84.38	4.05	0.52	มาก
3. ความคิดริเริ่ม (Originality)	26	81.25	3.98	0.58	มาก
4. การคิดละเอียดลออ (Elaboration)	29	90.63	4.21	0.48	มาก
ภาพรวม	**28**	**87.50**	**4.09**	**0.51**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.09, S.D.=0.51) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักศึกษามีทักษะอยู่ในระดับมากในทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการคิดละเอียดลออ ($\bar{X}$=4.21, S.D.=0.48) รองลงมาคือ ด้านความคล่องแคล่วในการคิด ($\bar{X}$=4.12, S.D.=0.46) และ ด้านความยืดหยุ่นในการคิด ($\bar{X}$=4.05, S.D.=0.52) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความคิดริเริ่ม ($\bar{X}$=3.98, S.D.=0.58) แต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ระดับมากเช่นเดียวกัน

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา จำนวน 32 คน ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา จำนวน 32 คน

รายการประเมินความพึงพอใจ	f	%	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. เนื้อหามีความน่าสนใจและทันสมัย	30	93.75	4.25	0.44	มาก
2. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและการปฏิบัติจริง	31	96.88	4.38	0.50	มาก
3. บรรยากาศในการเรียนรู้ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน	28	87.50	4.19	0.54	มาก
4. การจัดการเรียนรู้ช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาได้จริง	30	93.75	4.31	0.47	มาก
5. สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย	31	96.88	4.44	0.51	มาก
ภาพรวม	**30**	**93.75**	**4.31**	**0.49**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา จำนวน 32 คน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X}$=4.31, S.D.=0.49 เมื่อพิจารณารายเป็นข้อ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X}$=4.44, S.D.=0.51 รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดและการปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X}$=4.38, S.D.=0.50 และ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการ

แก้ปัญหาได้จริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X}$=4.31, S.D.=0.47 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X}$= 4.19, S.D.= 0.54 ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเน้นให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจากการระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การวางแผน ตลอดจนการสร้างสรรค์ทางเลือกในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย นอกจากนี้การบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่างๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้าด้วยกัน ช่วยให้นักศึกษาไม่ต้องจำกัดความคิดอยู่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่สามารถดึงศักยภาพการคิดวิเคราะห์มาผสานกับจินตนาการเพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพรรณี (2562) ที่ระบุว่า การเรียนรู้แบบสะเต็มช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มและความคล่องแคล่วในการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) ซึ่งการที่นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาที่ท้าทายในรูปแบบกิจกรรมสะเต็ม จึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิดขยายความและการคิดยืดหยุ่นเพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดในบริบทของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

2. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เปลี่ยนบทบาทของนักศึกษาจากการเป็นผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมสะเต็มมีความทันสมัยและเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง ทำให้นักศึกษารู้สึกถึงความหมายและความสำคัญของสิ่งที่เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาสาขาวิชา

การศึกษาปฐมวัย การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มช่วยให้เขามองเห็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยในอนาคต สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) และแนวคิดของ รุ่งโรจน์ (2564) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของงานและมีโอกาสได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นในการแก้ปัญหา การที่นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานเป็นทีมในกิจกรรมสะเต็ม จึงส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ และสร้างความเชื่อมั่นในวิชาชีพครูมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยผลการประเมินทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความคล่องแคล่วในการคิด, ความยืดหยุ่นในการคิด, ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ดังนั้นกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมช่วยให้นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 และ 2 จำนวน 32 คน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา สามารถบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบโจทย์บริบทปฐมวัยได้อย่างเป็นระบบและมีความมั่นใจในวิชาชีพมากขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** ประกอบด้วย 1.1 การบูรณาการในชั้นเรียน ผู้สอนควรสนับสนุนให้นักศึกษาได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาที่ไม่มีคำตอบตายตัว เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดยืดหยุ่นและการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ผ่านกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติจริง และ 1.2 การสะท้อนคิด (Reflection) ในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ควรเพิ่มช่วงเวลาให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิพากษ์ผลงานระหว่างกลุ่ม เพื่อให้เกิดการคิดละเอียดลออและการพัฒนาผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ประกอบด้วย 2.1 การพัฒนาหลักสูตรผลิตครู สถาบันควรบรรจุแนวคิดสะเต็มศึกษาไว้ในรายวิชาชีพครูหรือรายวิชาการผลิตสื่อการสอน เพื่อสร้าง “ครูนวัตกร” ที่มีทักษะการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ตั้งแต่ระดับฐานราก และ 2.2 การสนับสนุนทรัพยากร ควรมีนโยบายจัดตั้งห้องปฏิบัติการหรือพื้นที่การเรียนรู้ (Maker Space) ที่เพียบพร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี เพื่อเอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษา

ปฐมวัย **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 3.1 การศึกษาผลระยะยาว ควรมีการศึกษาติดตามผล (Follow-up) พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาของนักศึกษาเมื่อเข้าสู่การฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือการทำงานจริงในโรงเรียน 3.2 การขยายผลตัวแปร ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์กับตัวแปรอื่น เช่น ทักษะการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) หรือ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ในการทำงานกลุ่ม และ 3.3 การเปรียบเทียบรูปแบบ ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาในรูปแบบออนไลน์ (Online) และในชั้นเรียนปกติ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในยุคการศึกษาดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

รุ่งโรจน์ ภู่พงศ์. (2564). จิตวิทยาการเรียนรู้และการสร้างแรงจูงใจในชั้นเรียนอุดมศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่มีต่อความพึงพอใจและเจตคติต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 5(2), 145-158.

วรรณา วงศ์สว่าง. (2564). กรอบแนวคิดและองค์ประกอบของทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์. วารสารนวัตกรรมทางการศึกษา, 5(1), 77-92.

_____. (2564). การพัฒนาสมรรถนะการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการครุศาสตร์, 12(1), 89-104.

วิมลรัตน์ ชัยบุรินทร์. (2562). ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2562). การออกแบบสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา. วารสารการศึกษาปฐมวัย, 23(3), 45-56.

ศศิมา สุขสว่าง. (2558). การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ Creative Problem Solving คืออะไร. เรียกใช้เมื่อ 8 พฤศจิกายน 2568 จาก https://www.sasimasuk.com

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). สะเต็มศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

สมศรี พงศ์ภิญโญ. (2560). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์สำหรับครูปฐมวัย. วารสารการศึกษาปฐมวัย, 21(2), 45-60.

สุชาติ เจริญลาภ. (2565). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาครู ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สุทธิชัย วัฒนากุล. (2561). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพรรณี ไชยเทพ. (2562). การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: อักษร.

_____. (2562). การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 14(2), 210-225.

อริยา ชัยพฤกษ์ และ คณะ. (2563). การวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์. วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 12(3), 101-115.

_____. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาครู. วารสารพัฒนาการเรียนรู้วิชาการ, 8(4), 112-127.

Besemer, S. P., & O'Quin, K. (1999). Confirming the three-factor creative product analysis matrix model in an American sample. Creativity Research Journal, 12(4), 287-296.

National Aeronautics and Space Administration. (2014). Engineering design process. Retrieved November 8, 2025 from https://www.nasa.gov/audience/foreducators/best/edp.html

Papert, S. (1980). Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas. Basic Books.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PLACE PERCEPTION, IMMERSION EXPERIENCE, AND TOURIST BEHAVIORAL INTENTION: A CASE STUDY OF YUNNAN CULTURAL TOURISM PRODUCTS*

Xu Lijiao[1] and Siridech Kumsuprom[2]

[1-2]Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding Author's Email: 175393815@qq.com

Received 11 November 2025; Revised 29 November 2025; Accepted 1 December 2025

Abstract

This research article aims to: 1) examine the direct impact of place perception on tourists' behavioral intention toward Yunnan cultural tourism products; 2) assess how place perception influences tourists' immersion experience; 3) test the mediating role of immersion experience between place perception and behavioral intention; and 4) propose an optimization pathway of "enhancing place perception—amplifying immersion experience—boosting behavioral intention" for the innovation of Yunnan's cultural tourism products. A quantitative, cross-sectional survey was conducted with 508 tourists who experienced seven representative cultural tourism products in Yunnan Province. Data were collected through a structured questionnaire measuring place perception, immersion experience, and behavioral intention on a Likert scale,

Citation:

* Xu Lijiao and Siridech Kumsuprom. (2026). The Relationship Between Place Perception, Immersion Experience, And Tourist Behavioral Intention: A Case Study Of Yunnan Cultural Tourism Products. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 240-255.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

and were analyzed using descriptive statistics and Structural Equation Modeling (SEM), including mediation testing.

The results of the research were: 1) place perception has a significant positive effect on tourists' behavioral intention, especially in terms of revisit and recommendation intentions; 2) place perception significantly enhances tourists' immersion experience by strengthening their emotional connection and cultural identification with the destination; 3) immersion experience has a positive, albeit comparatively weaker, direct effect on behavioral intention; and 4) immersion experience plays a partial mediating role between place perception and behavioral intention, confirming that enhancing immersion experience is an effective pathway for transforming place perception into stronger tourist behavioral intentions. This study provides theoretical support and practical guidance for the high-quality and sustainable development of Yunnan's cultural tourism products.

Keywords: Place Perception, Immersion Experience, Behavioral Intention, Cultural Tourism

Introduction

The integration of culture and tourism has become a global trend, as well as a growing trend in China (Anle et al., 2020), with local culture gradually becoming a core element in attracting tourists. Yunnan Province, known for its rich multi-ethnic culture and natural landscapes, has gradually emerged as a popular tourist destination in both China and the world. However, Yunnan's cultural tourism products face challenges such as homogenization, insufficient exploration and presentation of local characteristics, and a lack of depth in the tourist experience. Therefore, optimizing the tourist experience is of significant importance.

This study systematically analyzes the relationship between place perception, immersion experience, and behavioral intention within the cognitive-emotional-volitional framework, enriching consumer behavior theory in cultural tourism. Specifically, the role of immersion experience as a mediator provides a new perspective for the development of experience economy and cultural tourism products. At the same time, it offers theoretical insights for enhancing the attractiveness of tourism products and improving tourist loyalty.

Objectives

This study aims to explore the relationship between place perception, immersion experience, and tourist behavioral intention, and to construct a corresponding mechanism model. The specific research objectives are as follows:

1. To analyze the direct impact of place perception on tourist behavioral intention, exploring how the distinctiveness and rootedness perception of local culture drive tourists' revisit, recommendation, and consumption intentions.

2. To validate the impact of place perception on immersion experience, analyzing how local characteristics enhance tourists' sensory, emotional, and cognitive immersion, thereby promoting emotional engagement.

3. To examine the mediating role of immersion experience between place perception and tourist behavioral intention, further investigating how immersion experience moderates the relationship between place perception and behavioral intention.

4. To propose a product optimization path of "enhancing place perception—amplifying immersion experience—boosting behavioral intention," providing empirical evidence for the innovation and high-quality sustainable development of Yunnan's cultural tourism products.

Literature Review

1. Cognitive-Emotional-Behavioral (CEB) Framework

Mischel and Walter was the first to propose that individual behavioral differences arise from the interaction between cognition and emotion (Mischel & Walter, 1973). Building on this, Mischel and Shoda further suggested that there are two processes—encoding and behavior generation—between external contexts and behavior (Mischel & Shoda, 1995). The Cognitive-Emotional-Volitional (CEB) theory posits that an individual's cognitive and emotional responses to external stimuli predict their behavioral reactions. Cognition refers to understanding things, emotion refers to personal feelings towards objects, and behavior refers to behavioral intention based on emotion (Ye et al., 2023). This theory has been widely applied in tourism research to explore the relationship between tourists' emotions and behaviors.

Based on this theory, this study explores the impact of place perception and immersion experience on tourists' behavioral intentions. Place perception represents the cognitive dimension, immersion experience represents the emotional dimension, and behavioral intention is the behavioral choice resulting from the interaction between cognition and emotion. Empirical analysis will be conducted to verify the causal relationships among these three factors, providing theoretical support for the sustainable development of cultural tourism products.

2. Place Perception Theory

Place attachment refers to the emotional connection between individuals and places, first proposed by Yi-Fu Tuan, who described it as the "fourth dimension" connecting humans with their environment, transcending the boundaries of time and space (Tuan, 1974). Subsequently, Relph and Smith further emphasized that place attachment is a deep attachment to a place, reflecting humans' spiritual attachment to specific locations (Relph & Smith,

1976). Place attachment has been widely applied in environmental psychology, human geography, and sociology, and is seen as a combination of emotions and behaviors that individuals experience in a specific environment (Low & Altman, 1992).

In summary, the role of place perception in cultural tourism products warrants further exploration, especially its impact on tourists' behavioral intentions.

3. Immersion Theory

Csikszentmihalyi proposed the theory of immersion, describing a state where individuals are fully engaged in an activity, ignoring external distractions. He defined immersion as "a holistic feeling of being completely absorbed" (Csikszentmihalyi, 1975a, 1975b).

Immersion experience includes characteristics such as focused attention, clear goals, immediate feedback, a sense of control, and altered perceptions of time (Wilder et al., 1989).

Csikszentmihalyi and others further identified six dimensions of immersion: focused attention, integration of action and perception, loss of self-consciousness, and others (Csikszentmihalyi, 1991; Hoffman & Novak, 1996). Core dimensions of immersion, including enjoyment, concentration, control, and challenge, frequently appear in research. Immersion experience also increases individuals' tendency for re-engagement (O'Cass & Carlson, 2010).

Immersion is typically characterized by focus, a sense of time distortion, and a loss of self-awareness. In recent years, immersion theory has been widely applied in tourism studies, where immersion has been found to significantly enhance tourists' behavioral intentions, such as revisit and recommendation, providing theoretical support for understanding tourists' immersion experiences and their behavioral impacts.

Methodology

1. Literature Review Method

The literature review method involves systematically analyzing existing literature to reveal the progress, gaps, and potential directions in the current research field. In this study, the literature review was used to examine relevant theories and research findings in the areas of place perception, immersion experience, and tourist behavioral intention, thus constructing the research framework. This method helped define the research variables, their measurement contents, and the theoretical basis for the research hypotheses.

2. Quantitative Research Method

The quantitative research method involves collecting and analyzing numerical data to test hypotheses, commonly using survey questionnaires, experimental designs, and data analysis. This study employed a survey questionnaire to collect data. Measurement scales for place perception, immersion experience, and behavioral intention were designed, and seven representative cultural tourism products in Yunnan Province were selected as the study sites and sample locations. The selected products included static cultural heritage sites, museums, theme parks, and dynamic traditional festivals.

The study's target group consisted of tourists, and the questionnaire collection combined online and offline methods to ensure sample representativeness. The online survey was distributed through the "Wenjuanxing" platform on social media, while the offline survey was conducted by the research team using convenience sampling at the study sites. The questionnaire included tourists' background information and measurements for place perception, immersion experience, and behavioral intention. A total of 544 questionnaires were collected, with 508 valid responses retained after removing invalid ones.

This study used a 5-point Likert scale to measure place perception, immersion experience, and behavioral intention. The place perception (PP) scale

assessed tourists' perceptions of the destination's distinctiveness (e.g., natural landscape, cultural features, and lifestyle uniqueness) and rootedness perception (e.g., emotional attachment, exclusivity, and symbiosis). The immersion experience (IE) scale included three dimensions: sensory immersion, emotional immersion, and cognitive immersion, to evaluate tourists' immersion levels. The behavioral intention (BI) scale measured four dimensions: willingness to recommend, revisit intention, willingness to pay a premium, and willingness to substitute.

3. Structural Equation Modeling (SEM)

Structural Equation Modeling (SEM) is a quantitative research method that helps researchers explore direct and indirect effects among variables by constructing and testing complex causal relationship models. This study employs SEM to examine both the direct and indirect effects between place perception, immersion experience, and tourist behavioral intention.

Data analysis was conducted using SPSS and AMOS software. First, reliability and validity tests were performed to ensure the measurement model's effectiveness. Next, a structural model was built to explore the relationships between place perception, immersion experience, and behavioral intention, with maximum likelihood estimation (MLE) used for model fitting. In the structural model analysis, model fit was assessed using indices such as CFI, RMSEA, and χ^2/df. Path analysis was conducted using standardized coefficients to test the significance of each path. Bootstrap methods were used to test the significance of mediation effects.

Results

1. The Direct Impact of Place Perception on Tourist Behavioral Intention

According to the research model, place perception significantly influences tourists' behavioral intention. Path analysis shows that the direct effect of place

perception on behavioral intention is significantly positive, with a standardized coefficient of 0.559 ($p < 0.001$). The results indicate that tourists' perceptions of the destination's distinctiveness and emotional rootedness significantly promote their intentions to revisit, recommend, consume, and substitute.

In this study, place perception enhanced tourists' emotional engagement through their recognition of local culture, landscapes, and lifestyle, thereby influencing their behavioral intentions. Specifically, tourists' emotional attachment to the destination and their recognition of its distinctiveness significantly increase their willingness to recommend and revisit.

The study confirms the significant positive impact of place perception on tourists' behavioral intention. The stronger the place perception, the higher the tourists' behavioral intentions toward the destination. This result supports Hypothesis H1, further confirming the driving force of local culture on tourist behavior.

2. The Impact of Place Perception on Immersion Experience

The study also reveals that place perception has a significant impact on immersion experience, with a standardized coefficient of 0.338 ($p < 0.001$). This suggests that when tourists have a stronger place perception of the destination, they experience a higher level of immersion during their trip.

Place perception enhances tourists' sensory, emotional, and cognitive immersion by fostering their emotional connection and cultural identification with the destination. Tourists, on the basis of perceiving the destination's distinctiveness and rootedness, become more focused on the details and interactions during their travels, thus enhancing their sense of immersion.

The study validates the significant positive impact of place perception on immersion experience. Tourists' emotional attachment and cultural identification with the destination significantly enhance their immersion experience. This result

supports Hypothesis H2, demonstrating the important role of place-related factors in enhancing tourists' immersion experiences.

3. The Impact of Immersion Experience on Tourist Behavioral Intention

Path analysis reveals that immersion experience also has a significant positive effect on tourist behavioral intention, with a standardized coefficient of 0.107 ($p = 0.014$). Although the direct effect of immersion experience on behavioral intention is weaker than that of place perception, it still plays an important role in enhancing tourists' behavioral intentions.

Immersion experience can further promote tourists' intentions to revisit, recommend, and pay a premium by enhancing their emotional engagement and goal-directed behaviors. Although its direct effect is weaker, immersion experience, as an important component of tourists' engagement perception, has a significant behavioral guiding effect.

The study confirms the positive impact of immersion experience on tourist behavioral intention. Despite its weaker effect compared to place perception, its influence on tourists' behavioral intentions should not be overlooked. This result supports Hypothesis H3, indicating the positive role of immersion experience in guiding tourist behavior.

4. The Mediating Role of Immersion Experience Between Place Perception and Behavioral Intention

Through mediation effect testing using the Bootstrap method, the results show that immersion experience partially mediates the relationship between place perception and behavioral intention, with a standardized mediation effect of 0.037 ($p < 0.05$), and a 95% confidence interval of [0.008, 0.071], indicating the significance of this effect.

As a mediator, immersion experience facilitates the formation of tourists' behavioral intention based on their place perception. Place perception enhances tourists' immersion experience, which in turn stimulates their intentions to revisit, recommend, and consume.

The study verifies the partial mediating effect of immersion experience between place perception and behavioral intention. Place perception indirectly influences tourists' behavioral intention by enhancing their immersion experience, supporting Hypothesis H4, and demonstrating the important bridging role of immersion experience in the formation of tourist behavioral intentions.

5. Descriptive Statistics and Reliability Test

The gender distribution of the survey participants is balanced, with 48.62% male and 51.38% female. The majority of participants are between the ages of 20 and 30, comprising 52.95% of the sample. The education level is relatively high, with 50% of respondents holding a bachelor's degree. Tourists' cultural tourism consumption shows a strong trend toward younger age groups, with a larger proportion of tourists experiencing cultural tourism products in Dali, Lijiang, and Xishuangbanna, accounting for 60.04% of the total, as shown in Table 1.

Table 1 Sample Characteristics

Variable	Category	Frequency	Percentage
Gender	Male	247	48.62%
	Female	261	51.38%
Types of tourism products	Lijiang Old Town Scenic Area Cultural Experience Project	86	16.93%
	Xishuangbanna Dai Park Scenic Spot Cultural Experience Project	121	23.82%
	Dali Ancient Town Scenic Area Cultural Experience Project	104	20.47%
	Cultural Experience Program at the Yunnan Provincial Museum	80	15.75%

Cultural experience program at the Yunnan Ethnic Village Scenic Area	37	7.28%
Xishuangbanna Water-Splashing Festival	61	12.01%
“Impressions of Yunnan” performance	19	3.74%

Note. n=508

The basic statistical analysis of the sample shows that all measurement items meet the assumption of normal distribution. The Cronbach’s α coefficient for the overall questionnaire scale is 0.932, exceeding the threshold of 0.7, which indicates good reliability of the questionnaire. According to the Confirmatory Factor Analysis (CFA), the CR values for all variables exceed 0.7, and the AVE values are greater than 0.5, meeting the recommended thresholds. This confirms the validity of the measurement model, as presented in Table 2.

Table 2 Reliability and Validity of the Measurement Model

Variables	Number of items	Cronbach's α	AVE	CR
Sense of Place (PP)	8	0.918	0.583	0.918
Immersive Experience (IE)	14	0.937	0.515	0.858
Behavior Intention (BI)	7	0.906	0.581	0.906
Total		0.932		

Note. n=58

6. Model Fit Results

The fit results of the structural model show that all fit indices meet the required standards: χ^2/df = 1.115, CFI = 0.995, RMSEA = 0.015, GFI = 0.948, and AGFI = 0.940. All indices have reached optimal levels, indicating a good fit between the model and the data, as illustrated in Table 3.

Table 3 Structural Equation Model Fit Indices

Fit Index	χ^2/df	RMSEA	CFI	GFI	AGFI	TLI	NFI
Recommended Value	<3	<0.08	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9
This Model	1.115	0.015	0.995	0.948	0.940	0.994	0.951

Note. n=58

7. Path Analysis Results

The path analysis results show that place perception has a significant positive impact on tourist behavioral intention, and that immersion experience plays a partial mediating role between place perception and behavioral intention. All hypotheses were supported through testing.

Table 4 Path Analysis Results

Hypothesis	Path	Standardized Coefficient	p Value	Conclusion
H1	Place perception⟶ Behavioral intention	0.559	$<$ 0.001	Significant positive effect
H2	Place perception ⟶ Immersion experience	0.338	$<$ 0.001	Significant positive effect
H3	Immersion experience ⟶Behavioral intention	0.107	$<$ 0.05	Significant positive effect

H4	Place perception⟶ Immersion experience ⟶Behavioral intention	0.037	< 0.05	Mediation effect

Discussion

The results of research objective 1 found that place perception has a significant positive influence on tourists' behavioral intention toward Yunnan's cultural tourism products, especially in terms of revisit and recommendation intentions. This is because tourists' recognition of the destination's distinctiveness and their emotional attachment to local culture jointly shape their cognition and affect, which then translate into loyalty-like behavioral tendencies. This is consistent with the Cognitive–Emotional–Behavioral perspective that cognitive and affective responses jointly drive behavior (Mischel & Shoda, 1995), and echoes destination image research showing that positive evaluations of a place can enhance tourists' behavioral intentions (Chen & Tsai, 2007).

The results of research objective 2 found that place perception significantly enhances tourists' immersion experience. This is because when tourists perceive a destination as unique, authentic, and culturally rooted, they are more willing to focus their attention, engage emotionally, and invest cognitive resources in activities on site, which leads to deeper sensory, emotional, and cognitive immersion. This is consistent with flow and immersion theory, which emphasize focused attention, enjoyment, and altered time perception as core characteristics of optimal experience (Csikszentmihalyi, 1991). In the context of Yunnan, clear place-based narratives and cultural symbols help tourists feel that they are temporarily "inside" a meaningful cultural environment rather than merely observing it from the outside.

The results of research objective 3 found that immersion experience not only has a positive direct effect on behavioral intention, but also plays a partial mediating role between place perception and behavioral intention. This is because immersion experience acts as an affective bridge: place perception first activates tourists' engagement with the destination, and immersive experiences then consolidate enjoyment, satisfaction, and a sense of meaning, which finally encourage revisit, recommendation, and premium-paying intentions. This is in line with prior work showing that immersive, flow-like states can enhance engagement and subsequent behavioral responses in experiential settings (O'Cass & Carlson, 2010). At the same time, the mediating role of immersion experience empirically supports the optimization pathway of "enhancing place perception—amplifying immersion experience—boosting behavioral intention," providing a clear direction for the innovation and high-quality development of Yunnan's cultural tourism products.

Recommendations

This study employs a cross-sectional design and does not investigate the temporal effects or the stability of the causal relationships over time. The research sample is primarily drawn from Yunnan, which may constrain the generalizability of the findings. Future research could adopt longitudinal studies or experimental designs to enhance causal inference. Future studies could also expand to regions such as Southeast Asia for comparative research. The theoretical model can be further expanded to incorporate moderating variables, such as tourist involvement or cultural distance, to examine their boundary conditions within the main pathways. Furthermore, investigating additional mediating mechanisms, such as emotional responses or social influences, could offer a more comprehensive understanding of the formation of behavioral intention.

References

Anle, L., Chengyue, Y., Qingzhong, M., Hongmei, Z., & Baoyi, L. U. (2020). Spatial-temporal coordination and driving forces of provincial culture industry and tourism industry in China. Economic Geography, 40(6), 203–213.

Chen, C. F., & Tsai, D. C. (2007). How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions. Tourism Management, 28(4), 1115–1122.

Csikszentmihalyi, M. (1975a). Play and intrinsic rewards. Journal of Humanistic Psychology, 15(3), 41–63.

Csikszentmihalyi, M. (1975b). Beyond boredom and anxiety. Jossey-Bass.

_____. (1991). Flow: The psychology of optimal experience. Design Issues, 8(1), 80.

Hoffman, D. L., & Novak, T. P. (1996). Marketing in hypermedia computer-mediated environments: Conceptual foundations. Journal of Marketing, 60(3), 50–68.

Low, S. M., & Altman, I. (1992). Place attachment. Human Behavior & Environment, 12. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-8753-4

Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. Psychological Review, 80(4), 252–283.

Mischel, W., & Shoda, Y. (1995). A cognitive-affective system theory of personality: Reconceptualizing situations, dispositions, dynamics, and invariance in personality structure. Psychological Review, 102(2), 246–268.

O'Cass, A., & Carlson, J. (2010). Examining the effects of website-induced flow in professional sporting team websites. Internet Research, 20(2), 115–134.

Relph, E., & Smith, C. J. (1976). Place and placelessness. Geographical Review, 68(1), 79–121.

Tuan, Y. F. (1974). Topophilia: A study of environmental perception. Columbia University Press.

Wilder, W. D., Csikszentmihalyi, M., & Csikszentmihalyi, I. S. (1989). Optimal experience: Psychological studies of flow in consciousness. Man, 24(4), 690.

Ye, X. J., Zhao, Y. X., & Zhang, X. H. (2023). Exploring the generation mechanism of user's Danmaku commenting behavior in reaction video: Based on cognitive-affective personality system theory. Data Analysis and Knowledge Discovery, 7(2), 14.

การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช*

INTEGRATING THE PRINCIPLES OF INTEGRITY TO PROMOTE CONSTRUCTIVE DEMOCRATIC GOVERNANCE IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระมหาอดิศักดิ์ คเวสโก (ฉีดอิ่ม)[1] และ พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะซิ่ม)[2]

Phramaha Adisak Gavesako (Cheed-im)[1] and Phramaha Ekkawin Piyaweero (Asim)[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[1-2]Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: adisak.che@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 12 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 14 มกราคม 2569

Received 8 January 2026; Revised 12 January 2026; Accepted 14 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) วิเคราะห์หลักธรรมและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ และ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน

Citation:

*พระมหาอดิศักดิ์ คเวสโก (ฉีดอิ่ม) และ พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะซิ่ม). (2569). การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 256-274.

Phramaha Adisak Gavesako (Cheed-im) and Phramaha Ekkawin Piyaweero (Asim). (2026). Integrating The Principles Of Integrity To Promote Constructive Democratic Governance In Nakhon Si Thammarat Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 256-274.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และการจัดเสวนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นฐานโครงสร้างการปกครอง ตามระเบียบกฎหมายและกลไกเชิงสถาบันประชาชนมีความตื่นตัวและมีความภาคภูมิใจในทุนทางวัฒนธรรมจริยธรรมของท้องถิ่นในฐานะ “เมืองพระ” ยังคงได้รับอิทธิพลจากระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและระบบอุปถัมภ์ เน้นไปที่กระบวนการเลือกตั้งตามวาระ แม้หน่วยงานภาครัฐขยายช่องทางการสื่อสาร แต่ยังคงมีลักษณะเป็นการสื่อสารข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งมีความต้องการกลไกใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและลดช่องว่างระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน โดยการนำต้นทุนทางจริยธรรมที่มีอยู่มาบูรณาการ เพื่อยกระดับจากการมีส่วนร่วมเชิงรูปแบบไปสู่ประชาธิปไตยที่สร้างสรรค์ ที่มุ่งเน้นประโยชน์สุข

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตยแบบถกแถลง จะสมบูรณ์เมื่อบูรณาการเข้ากับระบบคุณธรรม โดยมี หลักสุจริตธรรม 3 เป็นแกนกลาง เสริมด้วยหลักอปริหานิยธรรม 7 และสาราณียธรรม 6 เป็นกลไกสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมและการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ช่วยเปลี่ยนผ่านจากการปกครองอำนาจนิยมไปสู่การปกครองที่เน้นคุณค่าทางสังคมและประโยชน์สุขของมหาชน

องค์ความรู้ใหม่รูปแบบ “NST-Creative Integrity Model” 4 มิติ (1) มิติด้านผู้นำ ผู้นำต้องมีมโนสุจริตเป็นเข็มทิศและเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม (2) มิติพลเมืองตื่นรู้ พัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยผ่านกลไก “บอวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) (3) มิติกระบวนการนวัตกรรม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบ Open Data มาใช้สร้างความโปร่งใสในทุกขั้นตอนของนโยบายสาธารณะ และ (4) มิติผลลัพธ์เชิงสังคม มุ่งเน้นการสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนและมีสันติสุข

คำสำคัญ: การบูรณาการ, หลักสุจริตธรรม, ระบอบประชาธิปไตย, อย่างสร้างสรรค์

Abstract

Nakhon Si Thammarat Province possesses a complete administrative structure in accordance with legal and institutional frameworks. Its citizens are

politically active and take pride in their local ethical capital as the "City of Dharma." However, the political landscape remains influenced by patronage systems and personal networks, causing public participation to focus primarily on periodic elections rather than continuous policy oversight. Currently, the province is in a transition phase requiring new mechanisms to enhance transparency and bridge the gap between the state and the people. By integrating existing ethical capital into governance, the province aims to elevate formal participation toward a "Creative Democracy" that prioritizes collective well-being.

Theoretically, participatory and deliberative democracy can only achieve completion when integrated with a virtue system. This integration uses the "Threefold Integrity" (integrity in action, speech, and thought) as its core, supplemented by the Aparihaniyadhamma (conditions of social welfare) and Saraniyadhamma (virtues of fraternal living). These principles serve as ethical safeguards and peaceful conflict resolution mechanisms, facilitating a shift from authoritarian governance toward a system centered on social values and public happiness.

The research has developed a new body of knowledge through the "NST-Creative Integrity Model," an integrated governance framework comprising 4 dimensions: (1) Leadership: Leaders must utilize mental integrity as their compass and serve as ethical role models; (2) Active Citizenship: Developing democratic consciousness through the "Bowon" mechanism (Home, Temple, and School); (3) Process Innovation: Utilizing digital technology and Open Data systems to ensure transparency in every stage of public policy; and (4) Social Outcomes: Fostering trust between the state and the citizens to achieve sustainable development and peace in Nakhon Si Thammarat.

Keywords: Integration, Sujarit Dhamma, Democracy, Creative Democracy

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นอุดมการณ์การปกครองที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยมีหลักการพื้นฐานคืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย

ในบริบทของสังคมไทย แม้จะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมายาวนาน แต่ยังคงเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศและบั่นทอนความศรัทธาของประชาชนต่อสถาบันทางการเมือง (ไพวรรณ ปุริมาตร, 2564) ปัญหาดังกล่าวได้ฝังรากลึกจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ การเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง และการขาดประสิทธิภาพของกลไกการตรวจสอบ (เศรษฐพร หนุนชู, 2560) สถานการณ์นี้สะท้อนผ่านดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ประจำปี พ.ศ. 2567 ที่ประเทศไทยได้ 34 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 อยู่ในอันดับที่ 107 ของโลก ตัวเลขนี้ไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง แต่ยังสะท้อนถึงวิกฤตการณ์ทางคุณธรรมและจริยธรรมที่ฝังรากลึกในสังคม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557) ซึ่งนำไปสู่สภาวะที่เรียกว่า “วิกฤตศรัทธา” ที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (พระครูธรรมธรวรวุฒิ จิตฺตญาโณ (สุวรรณจู) และเวชสุวรรณ อาจวิชัย, 2566)

พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันหลักของสังคมไทยได้นำเสนอหลักธรรมคำสอนอันทรงคุณค่าที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมืองได้ หลักธรรมสำคัญที่เป็นรากฐานของคุณธรรมและจริยธรรมคือ หลักสุจริตธรรม หรือธรรมะอันเป็นเครื่องนำไปสู่ความประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่ กายสุจริต (ความประพฤติชอบทางกาย) วจีสุจริต (ความประพฤติชอบทางวาจา) และมโนสุจริต (ความประพฤติชอบทางใจ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) หลักการสุจริตธรรมทั้งสามประการนี้ ถือเป็นหัวใจของการสร้างบุคคลให้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใส และมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักการเมือง ข้าราชการ และประชาชนในสังคมประชาธิปไตย การศึกษาที่ผ่านมามักมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาทุจริตผ่านกลไกทางกฎหมายหรือการสร้างระบบตรวจสอบ แต่ยังขาดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้าง “วัฒนธรรมแห่งความสุจริต” จากภายในจิตใจและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตและการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม การนำเสนอหลักสุจริตธรรมมักอยู่ในรูปแบบนามธรรม ขาดการสังเคราะห์เป็น “รูปแบบการบูรณาการ”

(Integration Model) ที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของการปกครองสมัยใหม่ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2562)

จังหวัดนครศรีธรรมราช ในฐานะที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์และศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาในภาคใต้ ได้รับการขนานนามว่า “นครสองธรรม” คือ ธรรมะและธรรมชาติ อันสะท้อนถึงรากฐานทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ในมิติของการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราชยังคงประสบกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การแข่งขันที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม และปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในบางกรณี (จิรวัฒน์ เกื้อทาน, 2562) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการพัฒนาจังหวัดอย่างยั่งยืนสภาวการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางใหม่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการสร้าง “ประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์” ที่ไม่ใช่เพียงการยึดถือรูปแบบการเลือกตั้ง แต่เป็นการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองให้มีปัญญาและคุณธรรมสามารถตัดสินใจโดยไม่อยู่ใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธ และความหลง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อ “การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางปฏิบัติ ที่สามารถเชื่อมโยงมรดกทางปัญญาในพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืนและสร้างสรรค์ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างรากฐานประชาธิปไตยเชิงคุณภาพที่ตั้งอยู่บนคุณธรรมและจริยธรรม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสันติสุขในสังคมไทยโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมและแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการค้นคว้าเชิงเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

แหล่งข้อมูลและประชากรเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ผู้มีบทบาทด้านสังคม กลุ่มผู้นำทางการเมืองและการปกครองกลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ภาคประชาสังคม กลุ่มนักวิชาการทางศาสนาและวัฒนธรรม และรวบรวมเอกสาร คือสำรวจและรวบรวมเอกสารข้อมูล (Documentary Research) ทั้งเอกสารปฐมภูมิ(Primary Sources) คือสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฆราวาส และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) พระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์และหนังสือเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และทางวิชาการอื่น ๆ ที่เป็นผลงานของท่านผู้รู้ทางด้านพระพุทธศาสนาอันเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการทั่วไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด โดยแบ่งเนื้อหา เป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเป็นกรอบของแบบสัมภาษณ์

2. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เรียนเชิญ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์ เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ จำนวน 5 รูป/คน ตรวจสอบความครอบคลุมตามขอบข่ายของเนื้อหา และวัตถุประสงค์

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์มาปรับปรุงแก้ไข

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจาก 2 ส่วนหลัก คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดเวทีเสวนากลุ่มในช่วงปี พ.ศ. 2567-2568 โดยมีการบันทึกเสียงและถอดเทปคำสัมภาษณ์เพื่อการวิเคราะห์และสรุปผลที่ได้รับจากการใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการเสวนากลุ่มมาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์ การจดบันทึก และการเสวนากลุ่ม มาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการเสวนากลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย 4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอในรูปของแผนภูมิและอธิบายเชิงพรรณนา เพื่อสร้างรูปแบบ “Model”

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ซึ่งผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพทั่วไปการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นฐานโครงสร้างการปกครองที่สอดคล้องกับระเบียบกฎหมายและกลไกเชิงสถาบันอย่างครบถ้วน ประชาชนในพื้นที่มีความตื่นตัวทางการเมืองและมีความภาคภูมิใจในทุนทางวัฒนธรรมจริยธรรมของท้องถิ่นในฐานะ "เมืองพระ" อย่างไรก็ตาม ในมิติของการปฏิบัติยังพบความท้าทายสำคัญในการเชื่อมโยงรูปแบบการปกครองเข้ากับจิตสำนึกพลเมืองอย่างลึกซึ้ง โดยสภาพการเมืองส่วนใหญ่ยังคงได้รับอิทธิพลจากระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและระบบอุปถัมภ์ ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในบางส่วนยังคงเน้นหนักไปที่กระบวนการเลือกตั้งตามวาระมากกว่าการติดตามตรวจสอบนโยบายสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ แม้หน่วยงานภาครัฐจะมีการขยายช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนมากขึ้น แต่ยังคงมีลักษณะเป็นการสื่อสารข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสภาพการณ์ในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ ซึ่งมีความต้องการกลไกใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและลดช่องว่างระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน โดยการนำต้นทุนทางจริยธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่มาบูรณาการเข้ากับวิถีการปกครอง เพื่อยกระดับจากการมีส่วนร่วมเชิงรูปแบบไปสู่ “ประชาธิปไตยที่สร้างสรรค์” ที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขของส่วนรวมและจริยธรรมทางการเมืองเป็นสำคัญ และต้องมีการเข้าไปมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ เปิดกว้างทางความคิด และมีพื้นที่และเวทีให้แสดงออกในประเด็นทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ภาครัฐสามารถตรวจสอบได้ อย่างเป็นธรรมและโปร่งใส ต้องเข้าใจหลักธรรม 3 ประการ ในการบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้ ได้แก่ 1. หลักปฏิบัติทางกาย มีความหมายถึงการไม่กระทำตนให้เกิดความทุกข์ร้อนแก่ตนเองและคนอื่น ด้วยการใช้กำลังที่ตนมีเหนือกว่าบุคคลอื่น 2. หลักปฏิบัติทางวาจา มีความหมายถึง การไม่พูด ให้คนอื่นได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจหรือเหยียบหยาม ดูหมิ่น หรือใช้ถ้อยวาจาที่ไม่สุภาพ อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ 3. หลังการปฏิบัติทางใจ มีความหมายถึงการไม่คิดอยากจะได้สิ่งของ ๆ คนอื่นมาเป็นของ

ตนเอง คิดแต่เพียงว่า จะกระทำอย่างไรจึงจะทำคุณประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ

2. การวิเคราะห์หลักธรรมและแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า หลักสุจริตธรรม 3 (กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต) คือ แกนกลางที่สำคัญที่สุดในการสร้างรากฐานประชาธิปไตย โดยมโนสุจริตเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างเจตจำนงเพื่อส่วนรวม วจีสุจริตเป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อการสื่อสารที่สร้างสรรค์ และกายสุจริตเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใส เมื่อบูรณาการเข้ากับแนวคิดรัฐศาสตร์สากล โดยเฉพาะประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยแบบถกแถลง จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมให้แก่ผู้นำและประชาชน เสริมด้วยหลักอปริหานิยธรรม 7 และสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการสร้างความสามัคคีและการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีในสังคมพหุวัฒนธรรม ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความแตกต่างและหลากหลายด้านวัฒนธรรม นอกจากหลักสุจริตธรรม 3 ประการแล้ว ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ อีกมากมายที่จะนำมาบูรณาการใช้เพื่อให้เกิดความเหมาะสม อาทิ เช่น

1. หลักสังวรธรรม การสำรวมระวัง ในทางพระพุทธศาสนา คือ การสำรวมในสิ่งที่ตนเห็นแล้วนำไปสู่ความปรารถนา การสำรวมทางการได้ยินชวนให้ลุ่มหลง การได้เชยชมกลิ่นอันนำไปสู่ความกำหนัด การลิ้มรสพาใจให้เพลิดเพลิน การสัมผัสยึดติดเกิดความปรารถนา การไม่รู้แจ้งทางใจ สิ่งนี้จึงเป็นทางแห่งความเสื่อม

2. หลักสังคหวัตถุธรรม แนวทางที่สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ด้วยการให้ อันเกิดจาการเสียสละ ให้สิ่งของ รวมไปถึงการช่วยเหลือต่าง ๆ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน จริงใจ เป็นมิตร ไม่ก่อสร้างศัตรู และไม่พูดให้เกิดการเสียประโยชน์ การประพฤติตน ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมโดยไม่หวังผล และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ประพฤติตนสม่ำเสมอ ไม่เอาเปรียบใคร

3. หลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักในการประพฤติของผู้นำ ของผู้เป็นใหญ่ นำไปสู่สันติสุขในสังคม และอยู่ร่วมกันด้วยความปรารถนาดี ด้วยการมีความสนิทสนมปรารถนาให้มีความสุข การคิดช่วยเหลืออยากจะให้พ้นจากความทุกข์ การแสดงความยินดีด้วยความจริงใจเมื่อผู้อื่นมีความสุข และการเอาใจไว้เป็นกลาง วางเฉยไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นพบความวิบัติ

4. หลักฆราวาสธรรม แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ครองเรือน ด้วยการรู้จักมีความจริงใจซื่อสัตย์ต่อตนเองและบุคคล มีการควบคุมตนเองยับยั้งชั่งใจให้รอบครอบ มีความอดทนต่อคำครหาดูถูกดูแคลนต่อแรงกดดันที่เกิดขึ้น และรู้จักเสียสละแบ่งบันเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

5. หลักอิทธิบาทธรรม แนวทางปฏิบัติแล้วนำไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ ด้วยการมีความ รักใคร่ในสิ่งที่ตนทำเพียรพยายามทุ่มเทไม่ย่อท้อ เอาใจใส่ ไม่ทอดทิ้ง และรู้จักพิจารณาด้วยเหตุผล วิเคราะห์หาถึงข้อดีและข้อเสีย

6. หลักอปริหานิยธรรม แนวทางในการปฏิบัติไม่ให้เกิดความเสื่อม ด้วยการหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันเนื่องนิตย์ มีความพร้อมเพียงในการทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่เห็นแตกแยก ไม่หักล้างข้อบัญญัติที่ดีอยู่แล้ว ให้ความเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่และยอมรับฟังข้อเสนอแนะ ไม่เอาเปรียบผู้หญิง หรือขืนใจ เคารพบรรพบุรุษ ป้องกันรักษาไว้ซึ่งศาสนา ประชาชน อย่างเที่ยงธรรม

7. หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำหรับบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐที่หน่วยงานมักนำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในองค์กร 6 หลักการ ได้แก่ หลักกฎหมาย เรียกว่า นิติธรรม หลักจารีตประเพณีและศีลธรรม เรียกว่า หลักคุณธรรม ตรวจสอบ เผยแผ่ มั่นใจ เรียกว่า หลักความโปร่งใส เปิดโอกาสให้แสดงออกถึงข้อคิดเห็น เรียกว่า หลักมีส่วนร่วม ยึดมั่นค่านิยมสังคมองค์กรและภารกิจ เรียกว่า หลักความรับผิดชอบ ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เรียกว่า หลักคุ้มค่า ทั้ง 6 หลักการนี้มักนำมาใช้ในการบริหารจัดการบ้านเมือง เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

3. รูปแบบองค์ความรู้การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ (NST-Creative Integrity Model) วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เป็นรูปแบบการปกครองเชิงบูรณาการที่ประกอบด้วย 4 มิติหลัก คือ

1) มิติด้านผู้นำ (Ethical Leadership) เน้นมโนสุจริตและการเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม มิติพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) พัฒนาจิตสำนึกผ่านกลไก “บอวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน)

2) มิติกระบวนการนวัตกรรม (Innovative Governance) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างความโปร่งใส (Digital Transparency) และระบบข้อมูลเปิด

3) มิติผลลัพธ์เชิงสังคม (Social Outcomes) มุ่งสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อสันติสุขที่ยั่งยืน

การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกรอบในการเชื่อมโยงคุณค่าจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างการปกครองบริหารบ้านเมืองให้โปร่งใส เป็นธรรม และยั่งยืน โดยมีการสนทนากลุ่มและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งต้องต้องอยู่บนฐานของ หลักสุจริตธรรม 3 ประการ ได้แก่

1) กายสุจริต คือ การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง โปร่งใส ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2) วจีสุจริต คือ การสื่อสารอย่างสุจริต จริงใจ เคารพความเห็นที่แตกต่าง

3) มโนสุจริต คือ ความคิดที่ตั้งอยู่บนเจตนาบริสุทธิ์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและต้องบูรณาการ เข้ากับประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วม เคารพความเห็นต่าง การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี การสร้างฉันทามติบนฐานเหตุผลและคุณธรรม

2. กระบวนการบูรณาการ เกิดขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งช่วยหล่อหลอมคุณค่าทางจริยธรรมให้ฝังอยู่ในกระบวนการตัดสินใจทางประชาธิปไตย ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างมีเหตุผล ผ่านภาคผู้นำท้องถิ่น ภาคประชาชน กระบวนการทางสังคมและการเมือง จึงนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ 1. ระบบการเมืองที่โปร่งใส่ ตรวจสอบได้ (กายสุจริต) 2. ประชาชนที่มีความตื่นตัว ลดความขัดแย้ง สร้างสันติสุข (วจีสุจริต) 3. การลดโอกาสการใช้อำนาจโดยมิชอบ และสร้างความไว้วางใจในระบบประชาธิปไตย (มโนสุจริต)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยนำประเด็นคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในปัจจุบันจากการวิเคราะห์ที่สิ่งที่ค้นพบ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยมีกลไกที่

เป็นทางการครบถ้วน ทั้งสภา การเลือกตั้ง และฝ่ายบริหารตามกรอบกฎหมาย สอดคล้องกับราชกิจจานุเบกษา (2562) ประกาศจังหวัดนครศรีธรรมราช เรื่อง โครงสร้างอำนาจหน้าที่ วิธีการดำเนินงาน และสถานที่ติดต่อเพื่อรับข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ในทางปฏิบัติยังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยเชิงสร้างสรรค์ของ พลเดช ปิ่นประทีป (2564) ที่กล่าวว่า การเมืองวิถีใหม่ ควรเป็นการเมืองในเชิงคุณธรรมจริยธรรม เป็นการเมืองเชิงจิตอาสา และเป็นการเมืองเชิงสร้างสรรค์ของสุภาพชน ที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นตัวตั้ง ช่องว่างเชิงคุณภาพ ของประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ปรากฏในรูปของจิตสำนึกทางการเมืองที่ไม่เข้มแข็ง และความเข้าใจที่ไม่ลึกซึ้งในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมมักอยู่ในระดับ ต่ำหรือแบบพิธีกรรม และยังคงเห็นการยึดติดกับผลประโยชน์ส่วนตน/พวกพ้อง รวมถึงการเมืองแบบระบบตัวแทนและอุปถัมภ์ที่ทำให้นักการเมืองเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ใหม่ สอดคล้องกับทฤษฎีพหุนิยม ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล (2565) ว่าเป็นแนวคิดที่เชื่อในการดำรงอยู่ของความหลากหลายทั้งทางสังคม สถาบัน ปฏิบัติการทางการความคิด และคุณค่า เป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับแนวคิดที่เชื่อในหลักการหรือปัจจัยเพียงหนึ่งเดียว นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเชิงระบบที่กัดกร่อนความเชื่อมั่น เช่น ความไม่โปร่งใส ธรรมาภิบาลที่ยังไม่สมบูรณ์ และปัญหา การคอร์รัปชัน ที่ยังคงมีอยู่ รวมถึงความไม่เพียงพอของการคุ้มครอง ซึ่งเชื่อมโยงกับปัญหาสังคม

2. หลักธรรมและแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า หลักสุจริตธรรม ด้านกายสุจริต ในบริบทของการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ คือ การกระทำ (ปฏิบัติหน้าที่) ที่ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชันทุกรูปแบบ และเป็นการลงมือทำสิ่งที่ดีถูกต้องตามกฎหมายและหลักธรรม อย่างเต็มกำลังความสามารถสอดคล้องกับแนวคิดที่ปรากฏใน อวิชชาสูตร และกุณฑลิยสูตร คือ กระบวนการนี้เริ่มต้นจากองค์ประกอบภายนอกคือ การคบสัตบุรุษ (กัลยาณมิตร) เพื่อรับฟังธรรม นำไปสู่การสร้างสัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) ซึ่งเป็นเข็มทิศสำคัญ เมื่อบุคคลมีองค์ประกอบทางปัญญาเช่นนี้ ย่อมเกิดการ สำรวมอินทรีย์ คือการระแวดระวังการรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของราคะ โทสะ และโมหะ ในทางปฏิบัติประกอบด้วย การไม่รับสินบน ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง ไม่คดโกง และไม่ใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบหรือละเว้นการ

ปฏิบัติหน้าที่โดยมีเจตนาทุจริตสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานรินทร์ สุรปญโญ (เอมพันธ์) (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมือง ของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” พบว่า ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยการเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต และมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ทำงานอย่างขยันขันแข็ง ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่ละเลยทอดทิ้งหน้าที่ และมุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชน เป็นที่ตั้งในการบริหารจัดการทรัพยากรและการให้บริการอย่างเสมอภาค สอดคล้องกับแนวคิดผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ว่าการบริหารทรัพยากรที่โปร่งใส (กายสุจริต) คือ การสื่อสารสาธารณะที่รับผิดชอบและกล้าชี้แจงความจริง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้การสร้างกายสุจริตที่ยั่งยืนต้องอาศัยการ สร้างระบบการทำงานที่โปร่งใส ลดขั้นตอนที่ซับซ้อน และการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้ (เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง) รวมถึงการจัดตั้ง ผู้ตรวจการภาคประชาชน และการบังคับใช้กฎหมายที่เที่ยงธรรมและทันสมัย กายสุจริตจึงไม่ใช่เพียงการละเว้นความชั่ว แต่รวมถึงการ ลงมือทำความดี (ปฏิบัติงานตรงไปตรงมา) และการสร้างความไว้วางใจ ผ่านความโปร่งใสที่ถูกตรวจสอบได้โดยอัตโนมัติ ด้านวจีสุจริต ความประพฤติชอบด้วยวาจา เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สร้างสรรค์ โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจในสังคม การใช้วาจาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความจริง ความซื่อสัตย์ ความสุภาพ และความเมตตา โดยเน้นการสื่อสารสาธารณะที่ปราศจากการกล่าวเท็จ การบิดเบือนข้อมูล การกล่าวร้ายป้ายสี หรือการยุยงให้เกิดความแตกแยก สอดคล้องกับแนวคิดกลุ่มนักวิชาการทางศาสนาและวัฒนธรรมผู้ให้สัมภาษณ์ว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งถูกเปรียบเสมือน "ต้นไม้ที่รากแก้วยังไม่ฝังลึก" จำเป็นต้องใช้การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเข้ากับรากเหง้าทางวัฒนธรรมและศาสนา แนวคิดหลักคือการ สร้างจิตสำนึกที่ดี โดยใช้หลักธรรมเพื่อลดความขัดแย้ง และสร้างสันติสุข การส่งเสริมวจีสุจริตในระบอบประชาธิปไตย จึงต้องเปิดโอกาสให้เกิดการแสดงความคิดเห็นและการถกเถียงอย่างเสรีและสร้างสรรค์ในพื้นที่สาธารณะ โดยทุกฝ่ายต้องพร้อม เปิดใจรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ด้วยความเคารพและเข้าใจ การนำหลักธรรมนี้มาใช้จะช่วยลดความขัดแย้ง ส่งเสริมความสามัคคี และสร้างบรรยากาศที่ประชาชนกล้าใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นซึ่งนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ ด้านมโนสุจริต (ความสุจริตทางความคิด) ถือเป็นรากฐานภายในที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

และปราศจากการทุจริต จิตใจที่บริสุทธิ์ ซึ่งมีเจตจำนงที่แน่วแน่ในการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยปราศจากความโลภ (อภิชฌา) ความพยาบาท (พยาบาท) และอคติใด ๆ สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนา มโนสุจริต (ที.ปา. (ไทย) 11/105/75-77) ที่ว่า ความประพฤติชอบด้วยใจ คือ ควรละอภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขา) ควรละพยาบาท (ความคิดร้ายผู้อื่น) ควรละมิจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ในทางการเมืองและการบริหาร หลักการนี้กำหนดให้ผู้นำและเจ้าหน้าที่รัฐต้องมี ความตั้งใจจริง ที่จะแก้ไขปัญหาให้ประชาชน ไม่ใช่เพียงการสร้างภาพหรือทำตามพิธีและต้องมีความยุติธรรมในใจ ไม่ลำเอียงเข้าข้างพวกพ้องหรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน การมีมโนสุจริตนี้เป็นจุดเริ่มต้น ของความสุจริตในทุกด้าน เพราะความคิดภายในที่ดีจะนำไปสู่การกระทำ (กายสุจริต) และคำพูด (วจีสุจริต) ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การส่งเสริมมโนสุจริตในประชาธิปไตยทำได้โดยการปลูกฝัง จิตสำนึกสาธารณะ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตั้งแต่ในระดับการศึกษาไปจนถึงการบริหารงาน สอดคล้องกับแนวคิดผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มภาคประชาชน ที่ว่า แนวทางสำคัญคือการสร้างกลไกตรวจสอบภาคประชาชน สื่อสารอย่างซื่อสัตย์ และปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะตั้งแต่ระดับเยาวชน การดำเนินการนี้จะนำไปสู่ผลลัพธ์คือ ความโปร่งใสมีความไว้วางใจ เกิดความเชื่อมั่นในการบริหารผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง ควรคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักธรรมและความเมตตา เพื่อสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่เต็มไปด้วยความไว้วางใจ ความร่วมมือและการให้อภัย ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่เป็นธรรมและตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างแท้จริง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่าง "สร้างสรรค์" ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มุ่งเน้นการปฏิรูปที่ครอบคลุมทั้งมิติโครงสร้างและวัฒนธรรม หัวใจสำคัญคือการกลับไปสู่ “รากเหง้าของความเป็นคน” โดยการสร้างจิตสำนึกที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในทุกระดับ สร้างรากฐานที่มั่นคงในระดับสังคมที่เล็กที่สุด (ครอบครัว) และผ่านระบบการศึกษา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกพลเมือง ตั้งแต่วัยเยาว์ในขณะเดียวกัน ต้องเรียกร้องให้ ข้าราชการและผู้นำท้องถิ่นเป็นแบบอย่างซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยเชิงสร้างสรรค์ของศุภมา จิตต์เที่ยง (2566) ที่ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเมืองของประชาชนที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของพรรคการเมือง เพื่อสร้างชุมชน สร้างคนในสังคมเมือง ซึ่งเป็นการปกครองตนเองของประชาชนอันเป็นรากฐานอันสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเพราะทำให้ประชาชน

ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม ซึ่งมีสิทธิเสรีภาพหนึ่งคนหนึ่งเสียง สามารถมีส่วนร่วมในการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ในการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างมีวินัยและสุจริต ในมิติของการบริหารและการมีส่วนร่วม ต้องส่งเสริมการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย และการมีส่วนร่วมเชิงคุณภาพของประชาชนในทุกขั้นตอน (การวางแผน การพัฒนา การตรวจสอบ) โดยต้องคิดนอกกรอบ และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของชมกร จารุวัฒนพงษ์ และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่าการ สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารภาคประชาสังคมเป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นการประสานส่งเสริมและให้บริการทางการเมืองแก่ภาคประชาสังคมโดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางการเมืองผ่านหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ กิจกรรมส่งเสริมการให้บริการทางการเมืองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราชยังต้องพัฒนาประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ที่ผูกโยงกับการ ปฏิรูปโครงสร้าง ให้กลไกการตรวจสอบถ่วงดุลทำงานได้จริงและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเพิ่มศักยภาพของประชาชนในการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่สุจริต

3. รูปแบบองค์ความรู้การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ (NST-Creative Integrity Model)

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ โดยนำต้นทุนทางจริยธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราชมาบูรณาการเข้ากับกลไกธรรมาภิบาลสมัยใหม่ จนเกิดเป็นรูปแบบที่เรียกว่า "NST-Creative Integrity Model" ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติสำคัญ ดังนี้

ภาพที่ 1 NST-Creative Integrity Model

1. มิติด้านผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ผู้นำต้องสมาทาน “หลักสุจริตธรรม 3” โดยเน้น มโนสุจริต เป็นเข็มทิศในการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อสร้างเจตจำนงที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง และทำหน้าที่เป็นแบบอย่างทางจริยธรรม (Moral Role Model) ให้กับข้าราชการและประชาชน

2. มิติด้านพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizenship) การสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพผ่านกลไก “บอวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เพื่อบ่มเพาะจิตสำนึกพลเมืองและการมีส่วนร่วมตั้งแต่วัยเยาว์ เปลี่ยนจากการมีส่วนร่วมเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Participation) ไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงตรวจสอบและสร้างสรรค์นโยบายในพื้นที่

3. มิติด้านนวัตกรรมกระบวนการ (Innovative Governance) การยกระดับความโปร่งใสโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบ ข้อมูลเปิด (Open Data) ในทุกขั้นตอนของนโยบายสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและงบประมาณได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยลดอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์และเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

4. มิติด้านผลลัพธ์เชิงสังคม (Social Outcomes) มุ่งเน้นการสร้าง ความไว้วางใจ (Public Trust) ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการลดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และนำไปสู่การพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนและมีสันติสุข

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบูรณาการหลักสุจริตธรรมในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการ หลักสุจริตธรรม ในการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ มิใช่ความรู้เชิงเดี่ยว แต่เป็นโครงสร้างความรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ แก่นขององค์ความรู้คือ หลักธรรมคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา หลักสุจริตธรรม 3 ประการ ซึ่งทำหน้าที่เป็น แก่นความรู้เชิงหลักการและทฤษฎี ที่สร้างรากฐานด้านความซื่อสัตย์สุจริตและการละความโลภ ชุดความรู้นี้ต้องถูกผนวกเข้ากับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่เป็นสากล (นิติธรรม, ความโปร่งใส, การมีส่วนร่วม) เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงกลไกและเครื่องมือในการบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ นอกจากนี้ การบูรณาการยังต้องอาศัยความรู้เชิงบริบทในการวิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมือง โครงสร้างอำนาจ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนนครศรีธรรมราช เพื่อปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับพื้นที่อย่างเหมาะสม องค์ความรู้จำเป็นต้องครอบคลุมกลไกการสื่อสาร การทำงานร่วมกับองค์กรอิสระ (ป.ป.ช., กกต.) เพื่อให้ความรู้แก่ทุกภาคส่วน ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนในเรื่องกฎหมาย ระเบียบ และช่องทางในการตรวจสอบ เพื่อขับเคลื่อนให้การบริหารราชการเป็นไปตามหลักสุจริตธรรมและไร้คอร์รัปชัน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. การประกาศวาระท้องถิ่นสุจริต ผู้บริหารสูงสุดขององค์กร (นายก อบจ., นายกเทศมนตรี) ต้องกำหนดนโยบายการทำงานภายใต้หลัก กายสุจริต และวจีสุจริต"อย่างชัดเจน 2. ระบบการเข้าถึงข้อมูลโครงการ (Digital Transparency) จัดทำระบบฐานข้อมูลโครงการจัดซื้อจัดจ้างที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายผ่าน QR Code ณ พื้นที่ดำเนินงานจริง เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบแบบแปลน งบประมาณ และระยะเวลาได้ทันที 3. การจัดตั้ง “สภาผู้นำชุมชนตรวจสอบทุจริต” แต่งตั้งตัวแทนภาคประชาชนในแต่ละตำบล/หมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะ “ผู้สังเกตการณ์” ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการตรวจรับงาน เพื่อลดเงื่อนไขของระบบเครือญาติและอุปถัมภ์ 4. การสร้างเครือข่ายเยาวชนอาสา ร่วมกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในจังหวัด สร้าง “เยาวชนเฝ้าระวังเลือกตั้ง” โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 มาเป็น

แรงผลักดันในการทำงานเพื่อสังคม 5. กิจกรรมสภานักเรียนสุจริต นำโมเดลการบูรณาการหลักสุจริตธรรมไปใช้ในกิจกรรมสภานักเรียน เพื่อให้เด็กได้ฝึกการตัดสินใจบนฐานของความดีงามและเหตุผล 6. บทเรียนประชาธิปไตยท้องถิ่น บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทพื้นที่และประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของนครศรีธรรมราช ควบคู่กับหลักจริยธรรม เพื่อให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจและมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการหลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยการเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่าง เทศบาล ตำบล อำเภอ จังหวัดด้วย 2. ควรนำหลักพหุวัฒนธรรมมาเพิ่มในการบูรณาการเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยบนความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ด้วย 3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการนำโมเดล NST-Creative Integrity Model ไปใช้จริงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำร่อง 4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบูรณาการหลักสุจริตธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดอื่นในภาคใต้ เพื่อสร้างรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

จิรวัฒน์ เกื้อทาน. (2562). สภาพการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(6), 2860-2874.

ชมกร จารุวัฒนพงษ์ และคณะ. (2567). การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง (เช่น วารสาร มจร. หรือ วารสารด้านรัฐศาสตร์).

ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล. (2565). วงศาวิทยาว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์และรัฐในปรัชญาการเมือง. ทุนวิจัย เงินกองทุนวิจัยและพัฒนา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระครูธรรมธรวรวุฒิ จิตฺตญาโณ และเวชสุวรรณ อาจวิชัย. (2566). วิกฤตศรัทธาของประชาชนที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน. วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ, 3(6), 129-140.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: เพ็ทแอนด์โฮม.

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ (เอมพันธ์). (2563). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ 21 เซ็นจูรี่.

พลเดช ปิ่นประทีป. (2564). การเมืองวิถีใหม่กับความเป็นพลเมือง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 19(1), 5-20

ไพวรรณ ปุริมาตร. (2564). พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น, 6(1), 120-130.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2562). รูปแบบการบูรณาการศาสตร์พุทธกับศาสตร์สมัยใหม่ในการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). ประกาศจังหวัดนครศรีธรรมราช เรื่อง โครงสร้างอำนาจหน้าที่ วิธีการดำเนินงาน และสถานที่ ติดต่อเพื่อรับ ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ฉบับ 136 ตอนพิเศษ 214 ง).

ศุภมา จิตต์เที่ยง. (2566). แนวทางการนำหลักพุทธจริยธรรมมาใช้พัฒนาผู้นำทางการเมือง. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 6(6), 227-237.

เศรษฐพร หนุนชู. (2560). การขาดประสิทธิภาพของกลไกการตรวจสอบ. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(3), 61-92.

THE ANALYSIS OF STORYTELLING AND VISUAL LANGUAGE IN ZHANG YIMOU'S MARTIAL ARTS FILMS*

Lin Wu[1] and Chalongrat Chermanchonlamark[2]

[1-2]College of Communication Arts, Rangsit University, Thailand

Corresponding Author's Email: wlinw50@gmail.com

Received 14 November 2025; Revised 3 December 2025; Accepted 5 December 2025

Abstract

This paper examines the narrative structure and audio-visual artistry of Zhang Yimou's wuxia films, addressing a research gap in existing scholarship that often focuses on visual spectacle while insufficiently analyzing the interplay between narrative strategies and cultural expression. Using qualitative textual analysis, the study analyzes three representative works Hero, Curse of the Golden Flower, and Full River Red selected for their influence, stylistic diversity, and critical reception. The research investigates (1) the narrative paradigms and thematic constructions in Zhang's wuxia cinema, and (2) the visual aesthetics of color, composition, and symbolic design. The study finds that Zhang Yimou integrates multi-layered narrative structures and highly stylized color semantics to articulate themes of power, loyalty, and national identity, thereby expanding the expressive possibilities of the wuxia genre. These findings contribute new insights into the cultural functions of visual design in contemporary Chinese cinema and offer theoretical references for future genre film analysis.

Keywords: Wuxia cinema; Narrative structure; Visual aesthetics; Zhang Yimou

Citation:

* Lin Wu and Chalongrat Chermanchonlamark. (2026). The Analysis Of Storytelling And Visual Language In Zhang Yimou's Martial Arts Films. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 275-295.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Introduction

As a quintessential genre in Chinese cinema, wuxia films consistently achieve commercial success while serving as a vital medium for disseminating Chinese culture, philosophical thought, and aesthetic values (Jiang , 2019). However, confronted with the dual pressures of globalization and commercialization, wuxia filmmaking has increasingly gravitated toward formulaic narratives and spectacle-driven visuals (Jin, 2019). Although existing scholarship provides foundational insights into individual films or general genre trends, it often overlooks how auteur directors like Zhang Yimou systematically reshape the wuxia tradition through integrated narrative and visual strategies. Specifically, there is a lack of research examining how Zhang's narrative paradigms and audiovisual aesthetics together convey cultural and philosophical meaning across multiple works.

This study addresses the following research questions: (1) How does Zhang Yimou construct distinctive narrative structures and thematic expressions within the wuxia genre? (2) In what ways do his visual aesthetics—such as color symbolism, spatial composition, choreography, and sound design—enhance narrative meaning and cultural expression?

Guided by auteur theory and film semiotics, this research employs qualitative textual analysis of three representative films: Hero (2002), Curse of the Golden Flower (2006), and Full River Red (2021). The study first deconstructs Zhang's narrative strategies, including the conflict between the individual and the collective and the relativity of truth. It then analyzes his expressionistic visual language, demonstrating how color, ritualized movement, and spatial composition function not merely as aesthetic choices but as integral drivers of narrative and cultural meaning.

By systematically linking narrative and audiovisual analysis, this paper argues that Zhang Yimou repeatedly innovates within the wuxia genre, elevating

it to a level of philosophical reflection and cultural sophistication. The anticipated contribution of this research is twofold: to offer a structured analytical framework for studying Zhang's cinematic language, and to provide theoretical and practical insights for understanding the evolution of Chinese genre cinema.

Objectives

This study objectives are as follows:

1. To analyze the narrative techniques in Zhang Yimou's martial arts films.
2. To investigate the visual language in Zhang Yimou's martial arts films.

Literature Review

This study, "Analysis of Narrative and Visual Language in Zhang Yimou's Martial Arts Films," is based on existing theoretical accomplishments and prior research. This chapter aims to systematically review and synthesize literature, focusing on the following key areas:

Visual Language: Jin Fangfang (2019) points out that visual elements serve as the primary sensory stimuli in cinematic language. Beyond acting, these elements include framing, composition, color, and montage. Specifically: 1) Framing defines spatial relationships; 2) Composition constructs visual expression; 3) Color evokes psychological resonance; 4) Montage enables logical organization of shots.

Narrative: Cai Xingshui (2019) emphasizes that exceptional cinematic storytelling must go beyond foundational elements such as historical context to delve deeply into characters' emotional, psychological, and moral dimensions. It should also establish complex antagonistic forces that test the characters' resolve, thereby enhancing both character development and narrative depth.

Martial Arts Films: Jiang Dan (2019) observes that Chinese martial arts films constitute a genre adapted from wuxia literature, blending stylized martial arts

performances with dramatic storytelling. This category encompasses various forms of action cinema characterized by martial arts as their external form and chivalric spirit as their core ethos.

Zhang Yimou's Films: Zhang Lijia and Hu Dan (2023) note that Zhang Yimou's films consistently integrate social critique, traditional elements, and artistic innovation. Through his distinctive use of color, opera aesthetics, and martial arts visuals, he explores themes such as feudal mentality and female awakening, leveraging traditional symbols to promote the international dissemination of Chinese narratives.

Existing research lacks a systematic analysis of the interconnection between narrative and visual style in Zhang Yimou's martial arts films. To address this gap, this paper examines how Zhang Yimou employs visual techniques such as color and composition to achieve narrative innovation, thereby exploring his contributions to the martial arts genre and his role in the modernization of Chinese cinematic language.

Methodology

This study employs literature review and textual analysis as its research methods. It begins by defining the concept of martial arts cinema, then proceeds to a comparative analysis of Zhang Yimou's wuxia films, examining the evolutionary trajectory and aesthetic value of their visual artistry.

Observational Analysis: This study analyzes viewing records of Zhang Yimou's films, supported by comparative literature to validate the research content. The three films selected Hero (2002), Curse of the Golden Flower (2006), and Full River Red (2023) represent different periods of Zhang’s career, enabling a study of stylistic evolution.

Literature Analysis: Existing research predominantly focuses on the interpretation of martial arts film connotations, analysis of audiovisual language,

exploration of cultural spirit, marketing strategies, and industrial impact. However, systematic studies on the audiovisual artistry and narrative techniques in Zhang Yimou's martial arts works remain relatively underdeveloped.

Textual Analysis: The study conducts a structured, multi-level textual analysis. Key audiovisual elements such as color palettes, framing, composition, camera movement, mise-en-scène, editing, narrative structure, character functions, and thematic motifs—are coded and interpreted as semiotic units. Comparative analysis across the three films identifies continuities, innovations, and shifts in Zhang Yimou's narrative and visual style.

This study innovatively centers on the audiovisual artistic style and narrative methods of Zhang Yimou's martial arts films. Grounded in film ontology, it explores how his works both inherit the traditions of the wuxia genre and innovate in form and content, thereby revealing their distinctive characteristics.

Conceptual Framework

As shown in Figure 1.

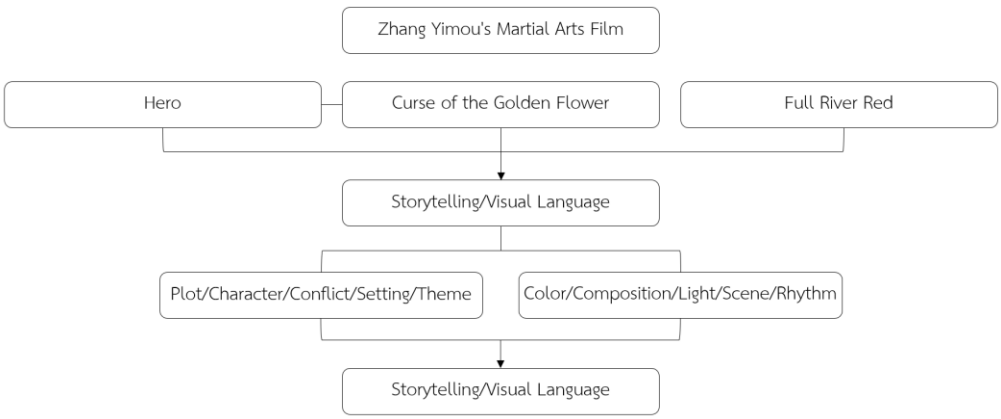

Figure 1 Conceptual Framework (Source: Constructed by the researcher)

Results

Zhang Yimou's three martial arts films demonstrate a clear creative evolution: from philosophical narratives to dramatic genre expression, while consistently maintaining a critical examination of power structures and a humanistic concern for individual fate. Based on the research objectives of examining narrative mechanisms and visual strategies, the following sections present findings derived from textual analysis and close reading of representative scenes.

1. The storytelling in Zhang Yimou’s martial arts films

1.1 Plot: From the Epic of "Deconstruction-Reconstruction" to the Suspense of an "Escape Room"

1) "Hero": Dialectics of Rashōmon-Style Narrative and Historical Truth

Through the tripartite perspectives of Nameless, the King of Qin, and Can Jian, Hero employs a polyphonic narrative of "deconstruction–reconstruction" to explore the relativity of historical truth. As Zheng Dianhui (2014) notes, the film's narrative drive shifts from “how to assassinate” to “why abandon the assassination.” This observation aligns with the study’s objective of identifying how Zhang Yimou manipulates narrative layering to construct historical meaning. Scene-level analysis of the desert dialogue and the Poplar Forest duel suggests that perspective switching functions not only as a stylistic choice but as a structural inquiry into truth construction.

2）"Curse of the Golden Flower": The Tragedy of Family Politics Under a Rigid Framework

The film adheres to the classical "three unities," condensing the narrative into a single festive night. Within this confined setting, ethical betrayals and power struggles intensify. As Zhang Cui (2015) observes, this momentum produces a Shakespearean tragic force. The study finds that such structural compression highlights how ritualized time-space reinforces authoritarian control, directly

contributing to the research objective concerning the relationship between narrative constraint and power representation.

3) "Full River Red": Suspense Narrative and Spiritual Victory in Genre Fusion

Full River Red employs a confined-space narrative anchored in Zhang Da's perspective (Kang, 2007). The layered schemes culminate not in physical assassination but in ideological resistance through the preservation of "Man Jiang Hong." Through close examination of the climactic courtyard sequence, this study identifies how suspense structures serve as a mechanism for negotiating collective memory, supporting the research goal of linking narrative devices with thematic expression.

1.2 Characters: From Symbolic "Heroes" to Flesh-and-Blood "Common People"

1) Hero: Symbolic Characters as Vessels of Ideology

The character Wuming in Hero is highly symbolic. Characters primarily function as conceptual embodiments rather than psychological individuals (Zheng, 2014). This study's character analysis indicates that symbolic design is integral to Zhang Yimou's narrative strategy, reinforcing how personal agency is subordinated to collective logic one of the core research objectives.

2) Curse of the Golden Flower: Tragic Puppets in the Vortex of Power

In this film, characters are consistently constrained by feudal hierarchy (Luo, 2008). Scene-level inspection of the queen's medication sequences reveals how bodily control becomes a visualized metaphor for systemic domination, thereby reinforcing the study's aim to connect character construction with power critique.

3) Full River Red: Righteous Commoners Igniting Patriotism from the Margins

Characters in Full River Red embody greater psychological complexity (Yan, 2023). The study finds, through analysis of Zhang Da's repeated corridor traversals, that character development is spatially externalized a contribution to understanding Zhang Yimou's shift toward people-centered patriotism.

1.3 Conflict: The Ultimate Showdown Between Individual Will and the Grand Order

1) Hero: The Ultimate Confrontation Between Personal Vengeance and the Righteousness of "All Under Heaven"

The core conflict contrasts individual revenge with collective rationality. This supports the research objective of assessing how ideological tension is constructed through narrative choices rather than rhetorical emphasis. The core conflict of the film lies in the confrontation between the individual's will for vengeance and the collective rationality of "ending war for all under heaven." Nameless's ultimate abandonment of the assassination and submission to the order of "all under heaven" exemplifies the Eastern utilitarian concept of "greater righteousness" the sacrifice of personal chivalry for a grander cause.

2) Curse of the Golden Flower: The Brutal Collision Between Human Desire and Feudal Ritual Law

Human desires clash with feudal restrictions, yet resistance fails. This study's micro-analysis of the palace's mechanical daily rituals identifies how recurrent temporal discipline intensifies this conflict, demonstrating Zhang Yimou's systemic critique. Human desires and feudal ethics collide intensely within the palace walls: the Queen resists through forbidden passions, while the princes challenge patriarchal authority through patricide and rebellion. Yet the feudal order has long woven an inescapable net the palace functions as a prison, rigid schedules enforce discipline, and the royal physician surveills desire (Luo Ting, 2008). Ultimately, all forms of resistance fail: human desires are crushed by power, and order maintains its facade of propriety at the cost of buried lives.

3) Full River Red: The Spiritual Duel Between a Common Man's Will and the Lies of Tyranny

The essence of the conflict lies in the opposition between the patriots' devotion and the surrenderist lies of the treacherous officials. The film elevates this confrontation to a higher struggle between "physical annihilation" and "spiritual legacy" (Zhang, 2024). The patriots' objective shifts from "killing Qin Hui" to "disseminating his spirit," culminating in the spectacle of the masses reciting "Man Jiang Hong" in unison thereby achieving the most powerful dismantling and counterblow to the tyranny of falsehood.The film reframes conflict as ideological resistance (Zhang, 2024). Scene-level analysis of the mass recitation indicates that collective performance becomes a narrative device to visualize spiritual inheritance, aligning with the study’s thematic focus..

1.4 Scene: The Ultimate Narrative Space

1) Hero: Transcending the Conventional Function of Space as Mere Backdrop

The Qin Palace symbolizes autocratic power, the poplar forest represents natural emotion, the pavilion serves as a space for spiritual cultivation, and the library embodies cultural symbolism. These four settings align structurally with the narrative progression of "power confrontation-natural emotion-spiritual philosophy-cultural symbolism" (Zhang & Bao, 2021), collectively constructing a multi-layered system of signification that renders space a crucial vehicle for interpreting the film’s core themes. Spaces symbolize power, emotion, spirituality, and culture (Zhang & Bao, 2021). Through close-reading of the Emerald Lake duel, the study shows how spatial aesthetics concretize philosophical intent, supporting the research objective on spatial semiotics.

2) Curse of the Golden Flower: Space as an Instrument of Human Repression

In Curse of the Golden Flower, the enclosed palace is an elaborately constructed cage (Zhang & Bao, 2021). Its towering walls form dual shackles for both body and mind, while the endless staircases metaphorize the ladder of power and an inescapable fate, rendering the architecture a direct embodiment of constrained humanity. The palace functions as a metaphorical cage. The study's examination of the throne-room blocking reveals spatial compression as a visual correlate of psychological oppression.

3) Full River Red: The Labyrinthine Dramatic Stage

The film's narrative is confined to a sealed compound, where its crisscrossing alleyways form a labyrinth both physical and psychological rapping the characters in a vortex of power (Zhang, 2024). This space functions not merely as a backdrop, but as a "stage" for political maneuvering and human confrontation. Every corner carries narrative turns and suspense, progressively intensifying the dramatic tension and sense of inevitability. The sealed compound operates as a narrative "stage." Mapping the film's repeated use of alley intersections demonstrates how spatial disorientation structurally reinforces suspense.

1.5 Theme: Interrogating Power, Sacrifice, and Collectivism.

1) Hero: The Dialectical Dilemma of "Unification" and "Peace"

The film centers on the concept of "All-under-Heaven," using Nameless's sacrifice to pose a profound dilemma: can individual vengeance and life be justifiably sacrificed for the grand goal of universal unification? (Yao, 2003) This move not only deconstructs the traditional chivalric ethos of personal revenge but also pushes collectivist logic to its extreme. Rather than offering a definitive answer, the film lays bare the eternal paradox between historical ends and the justification of means, provoking deep reflection.

2) Curse of the Golden Flower: Tearing Off the Hypocritical Veneer of the "Feudal Order"

The film offers a profound critique of the feudal order, exposing it not as a foundation of stability, but as shackles that consume humanity. Under absolute imperial power, human nature is distorted by authority, and kinship is alienated by self-interest. The resplendent palace is, in essence, a living hell, while its incessant emphasis on "rules" and "rituals" serves merely as a tool to perpetuate autocratic rule and conceal its inherent decay. Thus, the entire work stands as a poignant and resolute indictment of feudal autocratic culture.

3) Full River Red: The Summoning of National Spirit and Collective Memory

The film transcends superficial depictions of loyalty and cultural inheritance, elevating the assassination narrative into a ritual of cultural awakening. Its core thesis lies in the idea that ensuring the legacy of the poem "Full River Red" a vessel of national spirit holds greater significance than eliminating a treacherous official. This constitutes both a tribute to traditional loyalty and an evocative summoning of national cohesion in the contemporary context.

2. The visual language in Zhang Yimou’s martial arts film

2.1 Color: As a Visual Semiotic of Narrative Power

1) Hero: The Poetics of Color and Its Narrative Architecture

The film constructs a symbolic color system of red, blue, white, green, and black (He, 2022), with each hue corresponding to distinct narrative versions and philosophical connotations, thereby serving as a key device for differentiating narrative layers. The "golden-yellow and red" palette in the Poplar Forest fight poeticizes violence, while the "cold blue" tones of the "Emerald Lake" duel evoke the highest realm of swordsmanship, accomplishing a sublimation of color from the physical to the psychological level. This study finds that the color system not only distinguishes narrative layers but also conveys emotional registers observable in the Poplar Forest and Emerald Lake sequences.

2) Curse of the Golden Flower: The Chromatics of Power and the Cage of Desire

Scene-level analysis shows that the dominance of gold intensifies spatial suffocation, visually reinforcing the mechanisms of imperial control. The omnipresent gold in the film symbolizes not freedom, but a "gilded cage" forged by power. The symmetrically repeated golden scenes create a sense of suffocation, revealing how totalitarianism distorts human nature (Zhang, 2015). Against this golden backdrop, the queen's red representing rebellion and passion clashes intensely with the emperor's black signifying conspiracy and oppression visually manifesting the irreconcilable nature of power struggles. Ultimately, black engulfs red, foreshadowing the tragic fate of the rebels.

3) Full River Red: A Crimson Romance Within Claustrophobic Space

The research identifies a progressive semantic shift of red from violence to collective loyalty visible across key scenes. The narrative unfolds within the grey-walled confines of a sealed compound, where red emerges as the most potent visual focus. Its significance evolves from the bloodstains at the beginning (violence), through the official robes and lanterns (power and danger), culminating in the collective recitation scene where it transforms into a symbol of fervent loyalty and patriotic spirit (Niu & Ma, 2024). This progression accomplishes a thematic sublimation from the physical to the spiritual. Black establishes a tone of conspiracy and oppression, while the sparing use of white symbolizes hope and the lingering softness of humanity, creating a powerful moral and emotional contrast.

2.2 Composition: Visualizing Power Structures

1) Hero: The Individual and Power within Geometric Order

The study’s analysis of palace compositions illustrates clear hierarchical contrast between Nameless and the King. The palace scenes employ strictly symmetrical composition, contrasting the centralized figure of the King with the diminutive Nameless to construct an imposing visual hierarchy of power. Door

and window frames create a boxed-in composition, visually imprisoning the characters. The infinite depth rendered through deep-focus shots further accentuates the remoteness of power and the powerlessness of the individual (Yu, 2018).

2) Curse of the Golden Flower: Extreme Discipline through Repetition and Symmetry

This research finds that repetitive formations function as a visual metaphor for authoritarian homogenization. Mechanically synchronized formations of golden-armored soldiers and palace maidens transform individuals into mere symbols of power, creating a despairingly homogenous collective. This visually articulates the disciplinary essence of totalitarianism (Li, 2007). The towering palace walls and claustrophobic compositions jointly construct an inescapable prison-world, foreshadowing how all characters are ultimately consumed by the machinery of power.

3) Full River Red: Dynamic Tension within Claustrophobic Space

Through frame-by-frame analysis of alleyway chases, the study observes that dynamic composition enhances narrative urgency. The film extensively uses tracking shots and tight compositions, focusing on the narrow alleyways and secret rooms of the residence. The characters' frantic pacing, combined with rapid editing, generates a powerful sense of movement and a taut rhythm within the severely limited space. The compositional strategy abandons static grandeur, instead serving the suspenseful narrative and facilitating an epic-scale psychological battle within a confined arena.

2.3 Light: Shaping Atmosphere and Depicting Psychology

1) Hero: Chiaroscuro for a Historical Allegory

The film employs intense natural lighting, where the blinding desert sunlight contrasts with the dim, shadowed interiors of the palace (Yu, 2018). Rather than functioning merely as dramatic embellishment, this chiaroscuro

establishes a visual system that distinguishes spaces of political power from those of individual action. For example, in the scene where Nameless approaches the King, the deep shadows behind the throne visually reinforce the asymmetry of authority. This finding directly supports the research objective of identifying how visual language constructs ideological hierarchies in Zhang Yimou's martial arts films.

2) Curse of the Golden Flower: Opulent Shadows and Contested Light The lighting design retains large shadowed areas (Li, 2007), yet these shadows primarily serve to map internal political tension rather than simply enhance atmosphere. Characters' faces being half-lit in key dialogue scenes such as the Queen's confrontation with the Emperor visually index the instability of their moral and emotional positions. This analytical observation aligns with the research objective of examining how lighting contributes to the representation of systemic repression and individual entrapment.

3) Full River Red: A Tenebrous Palette and Punctums of Suspense

The film adopts a low-key, cool lighting scheme that establishes suspense, but more importantly, this lighting organizes narrative information. For instance, the sudden illumination of Zhang Da's face by a lantern in the interrogation corridor scene highlights shifts in his psychological state, marking turning points in his agency. This scene-level interpretation contributes to the research goal of explaining how visual strategies support the film's suspense-driven narrative architecture.

2.4 Scene and Space: The Locus of Narrative Imagery

1) Hero: Evocative Spaces that Embody Emotion

The vast desert, emerald lake, and red Populus ekphratic forest function as extensions of character psychology rather than ornamental landscapes (Yu, 2018). In particular, the lake duel's empty horizon visually reflects the characters' ideological clarity, supporting the film's thematic abstraction. Such spatial–

emotional correspondence advances the research objective of analyzing how Zhang Yimou employs natural spaces to externalize narrative meaning.

2) Curse of the Golden Flower: The Symbolic Cage of Power The palace operates as a metaphor for the “family-nation,” yet its spatial confinement also structures the film’s narrative logic (Li, 2007). Scenes such as the Queen’s restricted movement across the palace corridors demonstrate how architecture enforces discipline. This spatial reading directly informs the research objective concerning cinematic representations of feudal authority and embodied constraint.

3) Full River Red: The Claustrophobic Arena of Psychological Combat

The grey-walled compound functions simultaneously as a labyrinth and a narrative pressure cooker. The confined layout causes characters especially Zhang Da to repeatedly traverse the same alleys, creating spatial loops that mirror the story’s web of deception. This contributes to the research objective of analyzing how restricted spatial design heightens psychological and political tension in the film.

2.5 Imagery and Rhythm: The Visual Orchestration of Emotion and Cadence

1) Hero: The Binary Symphony of Lyricism and Violence

The film combines rapid-edited combat sequences with slowed visual moments such as drifting leaves or suspended water droplets. Rather than functioning solely as aesthetic choices, these rhythmic contrasts articulate the duality between action and contemplation embedded in the narrative structure. This observation strengthens the research objective related to identifying how visual rhythm conveys philosophical dimensions of martial arts storytelling.

2) Curse of the Golden Flower: Visual Discipline and Emotional Repression

The film’s heavy, regulated rhythm reinforced by symmetrical compositions even during violent scenes constructs a visual regime consistent

with the themes of discipline and suppression. For example, the uniform movements of palace attendants maintain rhythmic rigidity despite intensifying narrative turmoil. This directly relates to the study's objective of explaining how visual rhythm reflects systemic oppression within Zhang Yimou's martial-arts aesthetics.

3) Full River Red: Spatial Constriction and Temporal Imminence

The film's brisk pacing, marked by continuous movement and rapid transitions, is not only stylistic but also structural. The constant running within cramped alleys produces a visual rhythm of urgency that mirrors the narrative countdown. This supports the research objective of examining how temporal rhythm interacts with spatial confinement to construct suspense in contemporary martial arts cinema.

Discussion

The results of research objective 1 found that Zhang Yimou's wuxia films contribute significantly to the modernization of Chinese cinematic language by transforming traditional jianghu narratives into structured national allegories. This is because Zhang's works consistently reconstruct the heroic paradigm through symbolic visual systems and ideological reinterpretation, revealing a shift from chivalric storytelling to nation-centered discourses. This finding is consistent with Yao (2003) argument that Hero marks a conceptual transition from individual heroism to collective national consciousness, as well as Jiang (2019) observation that contemporary wuxia cinema increasingly integrates political-cultural meaning with genre conventions. It also aligns with discussion of the "integration of literary and martial arts" narrative strategy in Hero. Extending these insights, the present study demonstrates that the evolution evident in Hero continues through Curse of the Golden Flower and Full River Red, forming a coherent trajectory of allegorical intensification across Zhang's filmmaking career.

The results of research objective 2 found that Zhang Yimou establishes a distinctive “Chinese aesthetic” through systematic innovations in color, spatial composition, and martial arts choreography, creating a symbolic visual grammar that deepens narrative meaning. This is because color—treated as metaphor and ideological code—functions as the core of Zhang’s expressive system. This observation is consistent with analyses by He (2022), who emphasize that Zhang deploys color as a narrative logic closely tied to emotional and political tensions. Similarly, Zhang S. J. (2015) identify Curse of the Golden Flower as a representative model of color-driven symbolic expression. Meanwhile, the centrality of audiovisual integration in Zhang’s films is supported by Yu (2018) , while Luo (2008) highlights the metaphorical power of spatial design and character positioning. Taken together, these studies support this research’s conclusion that Zhang’s visual system constitutes a form of “visual philosophy,” integrating semiotic meaning, narrative tension, and cultural metaphor into an aesthetically coherent whole.

The results of research objective 3 found that Zhang Yimou achieves a dynamic balance between artistic ambition and commercial appeal, enabling his wuxia films to transcend genre entertainment and contribute to the aesthetic transformation of Chinese cinema. This is because Zhang combines spectacle with cultural depth, creating films that are accessible to mass audiences while maintaining a strong authorial signature. This finding aligns with Li’s (2007) assessment that the spectacle aesthetics in Curse of the Golden Flower reflect both the advantages and limitations of visually driven commercial filmmaking, as well as Kang’s (2007) argument that Full River Red represents a mature convergence of cultural intention and market strategy. Yan (2023) likewise emphasize the narrative complexity and character construction in Full River Red, which demonstrates that commercial success and sophisticated narrative design can coexist. In addition, Zhang and Hu (2023) show that Zhang’s strategic use of

traditional cultural elements enhances both marketability and cultural resonance. Synthesizing these perspectives, this study identifies a consistent pattern in Zhang's filmmaking: the progressive refinement of a balance between aesthetic innovation and broad audience engagement.

Importantly, these interpretations do not replicate the research results but instead synthesize the main insights in accordance with the established objectives, theoretical implications, and related scholarly discussions. Collectively, the findings affirm that Zhang Yimou's wuxia films stand at the forefront of the modernization of Chinese cinematic aesthetics, advancing a unified system of national allegory, symbolic visual language, and commercially viable artistic expression.

Recommendations

Zhang Yimou's practice as an auteur director within the commercial genre framework provides a paradigmatic case for understanding the dialectical relationship between art and commerce in contemporary Chinese cinema. Based on this, the study proposes the following recommendations from both theoretical and practical perspectives.

1. Theoretical Recommendations

The findings of this study show that Zhang Yimou's films achieve a balance between aesthetic innovation and commercial appeal, demonstrating how auteurist expression can be sustained within a highly market-oriented film industry. Therefore, theoretical discussions should more explicitly consider how the identity of the "commercial auteur" is constructed through stylistic continuity within genre frameworks, aligning with the study's conclusion that Zhang's visual philosophy and narrative strategies operate effectively inside commercial constraints.

Zhang Yimou's success also illustrates the importance of encouraging directors to pursue artistic experimentation while operating within popular genres. This supports the study's findings that genre fusion and value-driven narratives can produce works that possess both market viability and cultural depth. Strengthening this direction in Chinese film theory will help promote a localized model of auteurism that integrates artistic ambition with industrial realities.

2. Future Research Directions

A comparative analysis of Zhang Yimou's wuxia filmmaking and his predecessors (e.g., King Hu): Such research would clarify how the relationship between auteur directors and the film industry has evolved over time, providing historical context for the study's finding that Zhang modernizes wuxia aesthetics within a national-allegorical framework.

Placing Zhang Yimou in dialogue with domestic contemporaries and international figures (e.g., Christopher Nolan): This would help identify the shared traits and divergences within global auteur models, supporting the study's conclusion that Zhang represents a distinctive form of the "commercial auteur" shaped by local cultural and industrial conditions.

An examination of the diffusion and industrial value of Zhang Yimou's visual aesthetics in the multi-media era: Given the study's emphasis on Zhang's symbolic visual system, future research could investigate how his aesthetic style circulates across short-video platforms, promotional posters, and gaming, thus revealing its broader cultural and commercial impact.

References

Cai, X. S. (2019). The hardcore story concept in Robert McKee's film screenwriting theory. New Films, (5), J904.

He, M. X. (2022). Analysis of color application from Hero to Shadow. Daguan (Forum), (5), 65–67.

Jiang, D. (2019). A review of the creation of martial arts films in the 70 years since the founding of New China. Film Review, (20), 85-86.

Jin, F. F. (2019). Analysis of the audiovisual integration in film language. Communication Power Research, 3(2), J905.

Kang, Y. (2007). Review of Full River Red and Zhang Yimou's cultural view. Film Literature, (10), 45–47.

Li, Y. (2007). Determined to carry the aestheticism to the end: Gains and losses of Zhang Yimou's spectacle film from Curse of the Golden Flower. Movie Review, (17), 32–34.

Luo, T. (2008). A visual feast for open-minded thinking: Analysis of character design in Curse of the Golden Flower. Journal of Beijing Film Academy, (4), 78–82.

Niu, J. L., & Ma, Z. B. (2024). Color application strategies in film: Taking Zhang Yimou's work Full River Red as an example. News Writing, (3), 155–157.

Yan, Z. X. (2023). Character shaping: The core of reversal in the film Full River Red—A narrative analysis based on Greimas's semiotic square. West China Broadcasting TV, 44(18), 112–114.

Yao, X. L. (2003). The chivalry, world and heroes in art: Also starting from Zhang Yimou's Hero. Comparative Literature in China, (4), 120–130.

Yu, H. Y. (2018). Audio-visual language analysis of Hero. Journal of News Research, (10), 140–141.

Zhang, C. (2015). The aesthetic characteristics of Zhang Yimou's films from the perspective of Curse of the Golden Flower. Film Literature, (12), 88–90.

Zhang, L., & Hu, D. (2023). An analysis of the application of traditional cultural elements in Zhang Yimou’s films. The Artists, (02). 118-120.

Zhang, S. J. (2015). Analysis of the application of color imagery in the film Curse of the Golden Flower. Art Education Research, (16), 80–81.

Zhang, T. (2024). An analysis of the narrative characteristics of the film Full River Red. Journal of Xinjiang Arts University, 22(1), 95–100.

Zheng, D. H. (2014). A study on the narrative strategy of “integration of literary and martial arts” in the film Hero. Movie Review, (24), 15–17.

EDUCATION LEADERSHIP STRATEGIES FOR ENHANCING EDUCATION QUALITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PINGDINGSHAN CITY, CHINA*

Yan xiang[1] and Prapai Sridama[2]

[1-2]Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Yanxiang1223@outlook.com

Received 25 December 2025; Revised 29 December 2025; Accepted 31 December 2025

Abstract

This study aims to: 1) examine the impact of educational leadership on quality education through digital technology innovation; 2) develop leadership strategies that enhance teaching quality via digital innovation and technology integration; and 3) evaluate their effectiveness in improving teaching and learning engagement in Pingdingshan's higher education institutions. A quantitative survey of 400 faculty and students was analyzed using Structural Equation Modeling (SEM). Results show that: 1) leadership positively affects digital innovation (β = 0.58, p < .001) and technology integration (β = 0.32, p < .001); 2) these mediators significantly enhance teaching effectiveness and student engagement, explaining 48.6% and 42.7% of variance; and 3) leadership influences outcomes primarily through these mediating factors, confirming partial mediation and highlighting the importance of leadership-driven digital transformation in higher education.

Citation:

* Yan xiang and Prapai Sridama. (2026). Education Leadership Strategies For Enhancing Education Quality In Higher Education Institutions In Pingdingshan City, China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 296-303.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Keywords: Educational leadership,Digital innovation, Technology integration, Teaching effectiveness, Student engagement,Higher education.

Introduction

The rapid growth of digital technologies has reshaped higher education, making learning more flexible and interactive. However, technology adoption alone does not ensure improved teaching or engagement; success depends on innovative pedagogy, effective integration, and strong leadership support. Educational leadership is crucial for setting vision, allocating resources, and fostering a culture of innovation. It aligns digital initiatives with instructional goals while minimizing resistance to change.

Digital innovation and technology integration are key processes linking leadership to educational quality. Digital innovation introduces technology-enabled teaching models, whereas technology integration emphasizes the purposeful use of digital tools in instruction. Although these processes are vital, empirical evidence on their mediating roles in higher education, particularly in China, is limited. Teaching effectiveness and student engagement are central indicators of educational quality. Understanding how leadership enhances these outcomes through innovation and integration is essential for institutional improvement.

Using data from 400 university instructors in Pingdingshan, China, this study employs structural equation modeling (SEM) to examine the mediating effects of digital innovation and technology integration, providing insights into how leadership indirectly promotes teaching quality and student engagement in digital learning environments.

Objectives

1. To examine the current challenges and issues related to the impact of educational leadership on quality education through digital technology innovation support in higher education.

2. To develop educational leadership strategies aimed at enhancing teaching quality through effective support for digital technology innovation.

3. To evaluate the effectiveness of educational leadership strategies in improving teaching effectiveness and student learning engagement in higher education institutions in China.

Literature Review

Concepts and Theories Regarding Digital Transformation in Higher Education:Digital transformation reshapes higher education by integrating AI and online learning systems to enhance flexibility and interactivity (Bond, Bedenlier, Marín, & Händel, 2020). Yet, technology alone cannot ensure quality; its success depends on leadership and pedagogical alignment (Rasool, Samma, Wang, Zhao, & Zhang, 2022). In China, Education Informatization 2.0 accelerated adoption, but disparities persist. Effective transformation requires visionary leadership that links digital tools with instructional improvement (Wang, Liu, & Han, 2024).

Concepts and Theories Regarding Educational Leadership:Educational leadership in the digital era emphasizes vision, empowerment, and innovation (Bush, 2020). Transformational and distributed leadership models encourage collaboration and professional growth (Leithwood, Harris, & Hopkins, 2020; Zhang, Ordóñez de Pablos, & Xu, 2021). Leadership’s influence is largely indirect, operating through organizational culture and innovation capacity (Hallinger, 2021). Ethical and inclusive leadership ensures equitable access and sustainable digital transformation (Niță & Guțu, 2023).

Concepts and Theories Regarding Digital Innovation and Technology Integration:Digital innovation introduces new pedagogical practices such as blended and AI-supported learning (Bond et al., 2020). Technology integration emphasizes the meaningful use of digital tools to enhance instruction and assessment (Tondeur, van Braak, Ertmer, & Ottenbreit-Leftwich, 2017; Teng & Wang, 2021). Together, innovation and integration form the mechanisms through which leadership improves educational quality (Hallinger, 2021).

Methodology

This study employed a quantitative survey design to examine relationships among educational leadership, digital innovation, technology integration, teaching effectiveness, and student engagement. Data were collected from 400 respondents (faculty and students) from three universities in Pingdingshan, China. A validated questionnaire using a five-point Likert scale showed high reliability (α = 0.93–0.95). Data were gathered between March and May 2024 under ethical approval. Using SPSS 26.0 and AMOS 26.0, Structural Equation Modeling (SEM) confirmed good model fit (CFI = 0.959, RMSEA = 0.046). Leadership significantly influenced digital innovation (β = 0.58) and technology integration (β = 0.32), which mediated effects on teaching effectiveness and student engagement.

Results

Table 1 presents the descriptive statistics and reliability results of the five constructs: educational leadership, digital innovation, technology integration, teaching effectiveness, and student engagement. All constructs exhibited acceptable internal consistency, with Cronbach's alpha coefficients ranging from 0.938 to 0.951 and AVE values exceeding 0.75. Respondents reported

moderate to high levels across all variables, indicating a generally positive perception of leadership, innovation, and learning engagement.

Table 1 Descriptive statistics and reliability of constructs (n = 400)

Construct	Mean	SD	Cronbach's α	CR	AVE
Educational Leadershi	3.80	0.66	0.951	0.95	0.78
Digital Innovation	3.54	0.59	0.938	0.95	0.77
Technology Integration	3.70	0.65	0.946	0.94	0.75
Teaching Effectiveness	3.88	0.66	0.945	0.96	0.80
Student Engagement	3.82	0.64	0.950	0.95	0.78

Correlation analysis showed positive and significant relationships among all constructs ($p < .001$). Multiple regression results revealed that educational leadership, digital innovation, and technology integration jointly explained 48.6% of the variance in teaching effectiveness and 42.7% in student engagement.

The structural equation modeling (SEM) demonstrated a satisfactory fit (CFI = 0.959, TLI = 0.954, RMSEA = 0.046, SRMR = 0.045). As shown in Table 2, educational leadership had significant effects on digital innovation (β = 0.58, $p < .001$) and technology integration (β = 0.32, $p < .001$). Both mediators significantly influenced teaching effectiveness and student engagement, confirming partial mediation effects. These results highlight that leadership contributes to educational outcomes primarily through fostering innovation and supporting the integration of digital technologies in teaching and learning.

Table2 Standardized SEM path coefficients

Path	β	p
Leadership ⟶ Digital Innovation	0.58	< .001
Digital Innovation ⟶ Technological Integration	0.66	< .001
Leadership ⟶ Teaching Effectiveness	0.28	< .001
Leadership ⟶ Student Engagement	0.22	< .001
Digital Innovation ⟶ Teaching Effectiveness	0.13	.012
Digital Innovation ⟶ Student Engagement	0.12	.021
Technological Integration ⟶ Teaching Effectiveness	0.24	< .001
Technological Integration ⟶ Student Engagement	0.31	< .001

Educational leadership significantly enhances digital innovation and technology integration, which subsequently improve teaching effectiveness and student engagement. The indirect effects indicate that leadership impacts educational quality through digital transformation processes, confirming its mediating mechanisms and strategic importance in higher education.

Discussion

The results of research objective 1 showed that educational leadership positively influences digital innovation and technology integration because effective leaders provide vision, resources, and a culture of experimentation. This supports transformational and distributed leadership theories emphasizing empowerment and innovation (Bush, 2020; Leithwood et al., 2020; Zhang et al., 2021).Research objective 2 found that digital innovation and technology integration enhance teaching effectiveness and student engagement by improving interaction, feedback, and flexibility. This aligns with constructivist learning theory and prior findings on technology-enabled active learning (Bond et al., 2020; Teng & Wang, 2021).Research objective 3 confirmed partial mediation, indicating that leadership affects outcomes indirectly through

innovation and integration. This supports Hallinger's (2021) mediation model, emphasizing leadership-driven organizational capacity as the foundation of digital transformation.

Recommendations

Higher education leaders should articulate a clear digital strategy, ensure adequate infrastructure, and incentivize faculty innovation. Faculty members are encouraged to integrate technology purposefully into instruction and engage in professional training. Institutions and policymakers should promote equitable access, reward effective digital teaching, and embed innovation criteria into evaluation systems. These measures strengthen the indirect impact of leadership on teaching quality and student engagement through digital innovation and integration.

References

Bond, M., Bedenlier, S., Marín, V. I., & Händel, M. (2020). Emergency remote teaching in higher education: Mapping the first global online semester. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 17(1), 1–24.

Bush, T. (2020). Theories of educational leadership and management (5th ed.). Sage.

Hallinger, P. (2021). The evolution of instructional leadership: A review of the literature. Educational Management Administration & Leadership, 49(1), 5–30.

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. School Leadership & Management, 40(1), 5–22.

Niță, V., & Guțu, C. (2023). Ethical leadership and digital transformation in higher education. Sustainability, 15(4), 3456.

Rasool, S. F., Samma, M., Wang, M., Zhao, Y., & Zhang, Y. (2022). Digital innovation, teaching effectiveness, and student engagement. Education and Information Technologies, 27, 12345–12367.

Teng, M. F., & Wang, C. (2021). Technology integration and teaching effectiveness in higher education. Interactive Learning Environments, 29(5), 789–803.

Tondeur, J., van Braak, J., Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. (2017). Understanding the relationship between teachers' pedagogical beliefs and technology use. Educational Technology Research and Development, 65(3), 555–575.

Wang, Y., Liu, Q., & Han, X. (2024). Digital transformation and leadership in Chinese higher education. Asia Pacific Education Review, 25(1), 67–82.

Zhang, X., Ordóñez de Pablos, P., & Xu, Q. (2021). Distributed leadership and digital innovation in universities. Educational Management Administration & Leadership, 49(4), 623–642.

.

แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการ โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*

GUIDELINES OF AGRICULTURAL LEARNING MANAGEMENT FOR ENLISTED SOLDIERS OF TAHARN PUN- DEE PROJECT IN PHICHIT PREECHAKORN MILITARY CAMP, CHIANG DAO DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ยุทธิวัฒน์ เพ็ชรวงศ์[1], ปรมินทร์ นาระทะ[2], ผานิตย์ นาขยัน[3] และ รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย[4]

Yutthiwat Petchwong[1], Porramin Narata[2], Phanit nakayan[3] and Ratchanon Somboonchai[4]

[1-4]สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

[1-4]Major in Geosocial Based Sustainable Development, Faculty of Agricultural Production,

Maejo University, Thailand

Corresponding Author's Email: Freedom.my.wing@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 7 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 9 ธันวาคม 2568

Received 17 November 2025; Revised 7 December 2025; Accepted 9 December 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตร และการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร 2) เพื่อ

Citation:

* ยุทธิวัฒน์ เพ็ชรวงศ์, ปรมินทร์ นาระทะ, ผานิตย์ นาขยัน และ รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย. (2569). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 304-321.

Yutthiwat Petchwong, Porramin Narata, Phanit nakayan and Ratchanon Somboonchai. (2026). Guidelines Of Agricultural Learning Management For Enlisted Soldiers Of Taharn Pun- Dee Project In Phichit Preechakorn Military Camp, Chiang Dao District, Chiang Mai Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 304-321.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ประเมินความรู้ความเข้าใจของทหารกองประจำการในกิจกรรมด้านการเกษตร 3) จัดทำแนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตร ซึ่งดำเนินการในพื้นที่ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือทหารกองประจำการ ผลัดที่ 1 รุ่นปี 2565 จำนวน 93 นาย โดยใช้เครื่องมือแบบสำรวจ แบบสอบถามก่อนและหลังการอบรม การดำเนินกิจกรรมอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS

จากการศึกษาพบว่า 1) การสำรวจข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตร และดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรพบว่ามีพื้นที่ประมาณ 2 ไร่ ทำกิจกรรมการเกษตรจำนวน 23 กิจกรรม 2) การวัดความรู้ก่อนการอบรมของกลุ่มประชากรเกี่ยวกับความรู้การเกษตรพบว่ามีความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย จึงจัดการอบรมการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตรในหัวข้อที่มีการตอบผิดมากที่สุดในแต่ละกิจกรรม แล้วทำการวัดความรู้หลังการอบรมพบว่ามีผลความรู้ที่เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด 3) นำข้อมูลจากการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตรมาจัดทำแนวทางการเรียนรู้และแก้ปัญหากิจกรรมด้านการเกษตรสำหรับทหารกองประจำการจำนวน 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการปลูกผัก 2) กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ และ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการทำปุ๋ยหมัก โดยสามารถกำหนดแนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตรซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินการ การดูแลปลูกเลี้ยง และการนำไปใช้ประโยชน์ในการบริโภคและจำหน่าย

คำสำคัญ: โครงการทหารพันธุ์ดี, ทหารกองประจำการ, การจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร

Abstract

This research was qualitative research aims to study 1) To survey qualitative data on the general condition of agricultural areas and agricultural activities. 2) To assess the knowledge and understanding of conscripts in agricultural activities. 3) Develop learning guidelines for agricultural activities. which were operated in the Taharn Pun- Dee Project area of Phichit Preechakorn Camp, Chiang Dao District, Chiang Mai Province The samples used in the study were 93 enlisted personals 1st tour of duty, year 2022 by using survey form,

questionnaires before and after training and conducting training activities, The data were analyzed by using content analysis and use the paired sample t-test with the SPSS statistical program.

Results of the study found that; The result of objective 1 there were data on the general condition of agricultural areas approximately 2 rai with 23 agricultural activities carried out. The result of objective 2 there were Pre-training knowledge measurement of the population group regarding agricultural knowledge found that overall knowledge were low level. Therefore, training were organized to learn 4 agricultural activities, emphasizing the topics with the most incorrect answers in each activity. Afterwards, knowledge measurement were conducted after the training, which found that knowledge increased to the greatest level. The result of objective 3 were used data from learning about agricultural activities to create learning guidelines and problem-solving for 4 agricultural activities for conscripts, including: 1) learning activities on vegetable planting, 2) learning activities on animal raising, 3) learning activities on making organic fertilizer and 4) learning activities on making compost. It can determine the learning guidelines for agricultural activities, which include planning, implementation, caring or cultivation, utilization for consumption and sale.

Keywords: Taharn Pun- Dee Project, enlisted soldiers, agricultural learning management

บทนำ

การเกษตรถือเป็นอาชีพพื้นฐานของคนในสังคมไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเทศไทยหรือเมืองสยามในขณะนั้นได้ชื่อว่า“อู่ข้าวอู่น้ำ” หมายถึง การมีสภาพแวดล้อม มีดิน มีน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีดินแดนที่เหมาะสมเหมาะแก่การทำการกสิกรรมหรือการทำการเกษตร อีกทั้งการเกษตรยังเป็นแหล่งผลิตปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตของคนในอดีตอีกด้วย ซึ่งประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค รวมถึงการเกษตรยังเป็นอาชีพหลักและเป็นรายได้หลักให้กับประเทศ

พระราชดำรัสของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนา โดยศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ จัดตั้ง “โครงการทหารพันธุ์ดี” ขึ้นในปี 2559 เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พลิกฟื้นที่ดินว่างเปล่าให้มีคุณภาพ เหมาะสมกับการทำการเกษตรแบบไร้สารพิษ ไม่ใช้สารเคมี หรือทำการเกษตรอินทรีย์ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกำลังพล, ครอบครัว และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปศึกษากระบวนการทำการเกษตรอินทรีย์ เพื่ออยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อโครงการใหม่เป็น “โครงการทหารพันธุ์ดี” ในภายหลัง โดยกองทัพบกให้นำพื้นที่ภายในหน่วยทหารมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่ปลอดภัยตามวิถีธรรมชาติ แล้วให้แต่ละกองพัน มีการจัดตั้งโครงการทหารพันธุ์ดีขึ้นและให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม (กองทัพบก, 2568) จึงได้นำเอาแนวคิดมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่เกษตรภายในค่ายพิชิตปรีชากร และมีการตั้งชื่อการดำเนินการนี้ภายใต้ชื่อว่า “โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร” จากนั้นจึงได้มีการมอบหมายให้กำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ควบคุมโครงการทหารพันธุ์ดี และจัดหาพื้นที่สำหรับการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการทำเกษตรแบบผสมผสาน เสาวณีย์ และคณะ (2565) กล่าวว่า เป็นการเกษตรที่ประยุกต์ และปฏิบัติตามบริบทของบุคคลและสังคม การออกแบบการดำเนินการเกษตรมาจากประสบการณ์การเรียนรู้แล้วนำมาปรับปรุงทำให้เกิดรูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานของตนเอง ยุทธนา และคณะ (2568) กล่าวว่าเป็นทางออกของปัญหาการขาดแคลนอาหาร และรายได้ลดลงในช่วงที่ราคาผลผลิตของพืชแต่ละชนิดจะไม่ตกต่ำในช่วงเวลาเดียวกัน สามารถชดเชยกันได้ นิมิต (2565) ผลผลิตที่ได้เน้นนำมาบริโภคเองอย่างเพียงพอก่อนจะนำผลผลิตบางส่วนออกจำหน่ายสร้างรายได้ เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วก็มีการแบ่งปันให้ชุมชนรอบข้างด้วย

โดยค่ายพิชิตปรีชากร ได้ดำเนินโครงการทหารพันธุ์ดีมาอย่างต่อเนื่องโดยได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อช่วงเดือนมีนาคม ปี 2560 ตั้งอยู่เลขที่ 222 หมู่ที่13 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่การเกษตรตั้งอยู่บริเวณด้านหลังกองร้อยสนับสนุนการช่วยรบ มีขอบเขตพื้นที่การดำเนินงาน 2 ไร่ 3 งาน 41 ตารางวา ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้การเกษตร และแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อการบริโภคให้กับกำลังพลและครอบครัว ตลอดจนประชาชนที่อาศัยอยู่พื้นที่โดยรอบของค่าย รวมถึงได้มีการจัดจำหน่ายพืชผักในราคาที่ย่อมเยา เพื่อช่วยลดภาระ

ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชน ให้มีความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงภายในประเทศอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากการดำเนินงานภายใต้โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร มีการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรแบบผสมผสาน พระวีรเดช และเอื้อมทิพย์(2563) ในการทำเกษตรผสมผสานที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายความยั่งยืนนั้นประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) การพึ่งตนเอง 2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ และ 3) รู้จักพอประมาณในการผลิต แต่ยังขาดการดำเนินการจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการอบรมเผยแพร่ให้กับบุคลากรและทหารกองประจำการภายในหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้และเกิดการพัฒนากระบวนการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรให้กับทหารกองประจำการ อภิชาติ (2561) กล่าวว่าการมีแหล่งเรียนรู้ทำให้เกิดความสนใจและตื่นตัวในการทำการเกษตร

ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาแนวทางการเรียนรู้ด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการ ภายใต้การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจัดทำเป็นแผนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรให้กับทหารกองประจำการ ซึ่งทหารกองประจำการถือเป็นกำลังพลที่มีคุณภาพ เนื่องจากได้รับการฝึกให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อีกทั้งได้รับการปลูกฝังให้มีระเบียบวินัย มีความประพฤติที่ดี และเมื่อปลดประจำการออกไปก็เป็นความรู้ติดตัว เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการด้วย อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ และสร้างรายได้หลังปลดประจำการ หรือนำความรู้เผยแพร่ให้กับคนในชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงเรื่องรายได้จากการทำการเกษตรและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ของตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจบริบท การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ในกิจกรรมด้านการเกษตรภายใต้การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการ ภายใต้การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนรู้ และแก้ปัญหากิจกรรมด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการ ภายใต้การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเป็นกลุ่มประชากรทหารกองประจำการ ผลัดที่ 1 รุ่นปี 2565 จำนวน 93 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบประเมินก่อนการอบรม การจัดการอบรม และแบบประเมินหลังการอบรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) สำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตร และการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร

2) ดำเนินการประเมินความรู้ของกลุ่มประชากร โดยการประเมินก่อนการอบรม (Pretest) ซึ่งเป็นข้อคำถามเพื่อวัดความรู้ใน 5 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ ได้แก่ (1) กิจกรรมการปลูกผัก (2) กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ (3) กิจกรรมการทำปุ๋ยหมัก (4) กิจกรรมการทำปุ๋ยชีวภาพ และ (5) ความรู้เกี่ยวกับโครงการทหารพันธุ์ดี โดยกำหนดประเด็นละ 10 ข้อคำถามย่อย จากนั้นดำเนินการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ ทักษะแก่ทหารกองประจำการ ใน 5 ประเด็นดังกล่าว เมื่อดำเนินการอบรมเสร็จสิ้น จึงดำเนินการประเมินผลหลังการอบรมโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินหลังการอบรม (Posttest) ซึ่งเป็นข้อคำถามเดียวกันกับการประเมินก่อนการอบรม

3) จัดทำแนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตรของโครงการทหารพันธุ์ดี โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในระยะที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ก่อนและหลังการอบรมด้านการเกษตรในระยะที่ 2 มาสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินกิจกรรมเชิงคุณภาพ เพื่อกำหนดแนวทางในลักษณะของโมเดลการดำเนินการจัดกิจกรรมการเกษตรของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาในการจัดกลุ่มข้อมูลและนำเสนอแบบพรรณนา จากนั้นนำผลการการประเมินก่อนและหลังการอบรมมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (paired sample t-test) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตร

โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากรมีข้อมูลด้านกายภาพ โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเล ปานกลาง 440 เมตร สภาพภูมิอากาศมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ด้านทรัพยากร มีลักษณะของทรัพยากรดิน 2 แบบ ได้แก่ พื้นที่ที่ราบมีลักษณะของดินร่วนปนทรายแป้ง และในพื้นที่ที่เป็นเนินเขา มีพื้นที่ลาดชันเล็กน้อย (ลำห้วยเดิม) มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ทรัพยากรน้ำที่ใช้มาจากลำน้ำปิง ด้านเศรษฐกิจ มีการนำผลผลิตที่มีอยู่ออกจำหน่ายให้กับชาวบ้านที่อยู่ตามชุมชนรอบค่ายในราคาถูก และจำหน่ายให้กับร้านค้าภายในอำเภอเชียงดาว ทำให้มีรายรับจากการจำหน่ายผลผลิตอยู่ที่ประมาณเดือนละ 1,000 – 3,000 บาท

กิจกรรมด้านการเกษตรที่มีการดำเนินการจำนวน 23 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) แปลงผักจำนวน 25 แปลง ดำเนินการบริเวณด้านหน้าโครงการทหารพันธุ์ดี 2) โรงทำน้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพ จำนวน 1 หลัง 3) โรงเพาะกล้าผักจำนวน 1 หลัง 4) บ่อปูนสำหรับเลี้ยงกบ จำนวน 1 บ่อ 5) แปลงปลูกผักไม้เลื้อยในซุ้มทางเดินกลาง จำนวน 2 แปลง 6) แปลงผักด้านหลังโครงการทหารพันธุ์ดี จำนวน 8 แปลง 7) โรงเรือนเลี้ยงไก่ขนาดเล็ก(ไก่เนื้อ)จำนวน 1 หลัง 8) การปลูกผักสวนครัวอายุยาว พื้นที่ตรงเนินลาดชัน จำนวน 1 แปลง 9) แปลงปลูกผักสวนครัวริมทางเดิน จำนวน 2 แปลง 10) แปลงผักอายุสั้น จำนวน 3 แปลง 11) แปลงกล้วยน้ำว้า และกล้วยหอม จำนวน 1 แปลง 12) บ่อเลี้ยงปลาดุก(บ่อดินคลุมพลาสติก) จำนวน 1 บ่อ 13) โรงเรือนอนุบาลกล้าผักขนาดเล็กในถาดเพาะ จำนวน 1 หลัง 14) ซุ้มทางเดินเข้าด้านหน้าสำหรับปลูกผักชนิดแตง จำนวน 1 ซุ้ม 15) โรงเรือนเพาะเห็ด จำนวน 1 หลัง 16) ลานเลี้ยงไก่ไข่แบบปล่อย (ลานไก่ไข่อารมณ์ดี) จำนวน 1 พื้นที่ 17) โรงเรือนเลี้ยงสุกร จำนวน 1 หลัง (มี 6 เล้า) 18) บ่อสำหรับใส่ใบไม้เพื่อทำปุ๋ยหมัก จำนวน 1 บ่อ 19) พื้นที่ทำน้ำส้มควันไม้ จำนวน 1 พื้นที่ 20) ลานเลี้ยงไก่แบบปล่อย (ลานไก่อารมณ์ดี) จำนวน 1 พื้นที่ 21) ซุ้มพืชผักไม้เถา

จำนวน 1 ซุ้ม 22) โรงเรือนคลุมพลาสติกใสสำหรับปลูกผักสลัด จำนวน 1 หลัง 23) แปลงผักริมรั้วด้านหน้า จำนวน 1 แปลง

2. ประเมินความรู้ความเข้าใจของทหารกองประจำการในกิจกรรมด้านการเกษตรของโครงการทหารพันธุ์ดี

2.1 การประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนเริ่มกิจกรรมการอบรม (Pre - Test)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ทหารกองประจำการ ร้อยละ 90.30 มีอายุ 21 ปี ร้อยละ 38.70 มีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอแม่อาย และอำเภอฝาง ร้อยละ 40.90 สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาชีพ ร้อยละ 100.00 ไม่เคยทำเกษตรผสมผสานมาก่อน

ตอนที่ 2 การประเมินความรู้ก่อนทำกิจกรรมการอบรมด้านการเกษตร พบว่า

ได้ผลคะแนนเฉลี่ย 26.30 คะแนนจากคะแนนรวม 50 คะแนน (S.D. = 11.21) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า ข้อที่ตอบผิดมากที่สุด คือ กิจกรรมการทำปุ๋ยหมัก ร้อยละ 82.80 โดยมีความเข้าใจที่ผิดว่า “ปุ๋ยหมักเป็นวิธีที่ล้าหลัง ไม่เหมาะกับการเกษตรแบบไทยถ้าเทียบกับปุ๋ยเคมี ซึ่งจะได้ผลผลิตมากกว่า ต้นพืชเจริญงอกงามกว่า ขายได้ในราคาที่ดีกว่าอย่างชัดเจน” รองลงมาคือกิจกรรมเกี่ยวกับโครงการทหารพันธุ์ดี ร้อยละ 67.70 โดยมีความเข้าใจที่ผิดว่า “โครงการทหารพันธุ์ดี เป็นการเกษตรที่สามารถเข้าถึงได้ยาก และมีต้นทุนสูง” ในส่วนของกิจกรรมการทำปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 73.10 มีความเข้าใจที่ผิดว่า “จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง 1 ขวด จะเก็บได้เพียง 1 เดือน หลังจากเปิดขวดใช้แล้ว” นอกจากนั้นในส่วนของกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 77.40 มีความเข้าใจที่ผิดว่า “การเลี้ยงปลาในบ่อที่ปูด้วยพลาสติก เป็นการเลี้ยงเพื่อส่งขายในจำนวนมาก ๆ “ และกิจกรรมที่ตอบผิดน้อยที่สุดคือกิจกรรมการปลูกผัก ร้อยละ 77.40 โดยมีความเข้าใจที่ผิดว่า “การรดน้ำต้นกล้าในถาดเพาะ ไม่จำเป็นต้องรดน้ำอย่างสม่ำเสมอ รดแค่ครั้งแรกก็พอ” ด้านความรู้เกี่ยวกับโครงการทหารพันธุ์ดี พบว่า ข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบถูกมากที่สุด คือโครงการทหารพันธุ์ดีมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเรียนรู้และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเกษตรปลอดภัย เกษตรผสมผสาน และการเกษตรแบบยั่งยืน ร้อยละ 68.80 ส่วนข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบผิดมากที่สุด คือ โครงการทหารพันธุ์ดี เป็นการเกษตรที่สามารถเข้าถึงได้ยาก และมีต้นทุนสูง มีร้อยละ 67.70

2.2 อบรมกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตร 5 กิจกรรม ภายใต้การดำเนินของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร โดยแบ่งการอบรมแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมหลัก ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การเรียนรู้ด้านการปลูกผัก เรียนรู้เกี่ยวกับการเพาะเมล็ดพันธุ์พืชผัก, การเตรียมแปลงปลูกผัก, การเพาะปลูก, การเก็บเกี่ยว และการพักฟื้นดินหรือการบำรุงดินหลังการเพาะปลูก กิจกรรมที่ 2 การอบรมด้านการเลี้ยงสัตว์ เรียนรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลา, การเลี้ยงไก่ และการเลี้ยงสุกร ตั้งแต่การจัดการระบบการเลี้ยง, การดูแล และการนำมูลสัตว์ไปใช้ กิจกรรมที่ 3 การอบรมด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ เรียนรู้เกี่ยวกับการทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง(ใช้หัวเชื้อขยาย) และการทำจุลินทรีย์ EM(ใช้หัวเชื้อขยาย) ตั้งแต่การทำ, การเก็บรักษา และการนำไปใช้ กิจกรรมที่ 4 การอบรมด้านการทำปุ๋ยหมัก(แบบไม่กลับกอง) ตั้งแต่การทำ, การเก็บรักษา และการนำไปใช้ กิจกรรมที่ 5 การให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และความรู้เกี่ยวกับโครงการทหารพันธุ์ดีและตัวอย่างความสำเร็จของโครงการทหารพันธุ์ดีจากค่ายต่าง ๆ

หลังจากที่ได้ทำการอบรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรจำนวน 4 กิจกรรมให้กับทหารกองประจำการทั้งหมดจำนวน 93 นายเสร็จสิ้น จึงมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลัก 4 กิจกรรม ซึ่งในแต่ละกิจกรรมที่ได้แบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้ย่อยต่าง ๆ เพื่อลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ โดยกำหนดให้แบ่งกลุ่มทหารกองประจำการ กลุ่มละ 4 คน หมุนเวียนเข้าปฏิบัติงานใน 23 ฐานเรียนรู้โดยมีผู้บังคับบัญชา และนักวิชาการคอยให้คำแนะนำขณะปฏิบัติ โดยในการปฏิบัติจะฝึกให้ทหารกองประจำการได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการดำเนินการ และใช้ความคิดสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบนพื้นฐานของความถูกต้องทางวิชาการของการทำเกษตรแบบผสมผสานที่มีการผลิตแบบปลอดภัย

ภาพที่ 1 กิจกรรมทางการเกษตรในโครงการทหารพันธุ์ดี

2.3 การประเมินความรู้ความเข้าใจหลังทำกิจกรรมการอบรมด้านการเกษตร (Post - Test) พบว่า

ได้ผลคะแนนเฉลี่ย 47.74 คะแนนจากคะแนนรวม 50 คะแนน (S.D. = 2.73) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า กิจกรรมการปลูกผัก ข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบถูกมากที่สุด ได้แก่ พืชผักที่จะลงแปลงปลูกต้องมีการเพาะกล้าในถาดเพาะกล้าก่อน เพื่อเพิ่มอัตราการรอด การใช้พลาสติกคลุมหน้าดิน มีไว้เพื่อป้องกันวัชพืชและควบคุมความชื้นในดิน การรดน้ำด้วยแรงดันน้ำแรง ๆ อาจทำให้ต้นพืชผักเสียหายได้ และแสงอาทิตย์มีความเจริญเติบโตของพืชผัก ร้อยละ 100.00 ส่วนข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบผิดมากที่สุด คือ หลังการเพาะปลูกทุกครั้งต้องมีการพักดิน ร้อย**ละ** 16.10

ในส่วนของกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ ข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบถูกมากที่สุด คือ ใช้น้ำจากบ่อปลาไปรดน้ำพืชผักได้ พื้นโรงเรือนสุกรต้องมีความลาดเอียงเล็กน้อยเพื่อป้องกันน้ำขัง โรงเรือนเลี้ยงไก่และสุกร ต้องมีพื้นที่ถ่ายเทอากาศได้สะดวก และกันแดดกันฝนได้ ร้อยละ 100.00 ส่วนข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบผิดมากที่สุด คือ พื้นโรงเรือนเลี้ยงสุกร ไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นซีเมนต์ก็ได้ ร้อยละ 9.70 ด้านการทำปุ๋ยหมัก พบว่า ข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบถูกมากที่สุด คือ ปุ๋ยหมัก ทำมาจากเศษวัสดุธรรมชาติ เช่น เศษวัสดุทางการเกษตร ใบไม้ มูลสัตว์ การ

ทำปุ๋ยหมักมีทั้งแบบกลับกองปุ๋ย แบบไม่กลับกองปุ๋ย และแบบเติมอากาศ ร้อยละ 100.00 ส่วนข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบผิดมากที่สุด คือ กองปุ๋ยหมักจะต้องกว้าง 2.5 เมตร สูง 1.5 เมตร ความยาวเท่าไหร่ก็ได้ ร้อยละ 14.00

ด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ พบว่า ข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบถูกมากที่สุด คือ ปุ๋ยชีวภาพคือปุ๋ยที่ปลอดภัยไม่ใช้สารเคมีเป็นส่วนผสม และปุ๋ยชีวภาพที่ได้จะมีความเข้มข้นมาก ก่อนการนำไปใช้ต้องเจือจางน้ำเปล่าก่อนทุกครั้ง ร้อยละ 100.00 ส่วนข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบผิดมากที่สุด คือ จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง 1 ขวด จะเก็บได้เพียง 1 เดือน หลังจากเปิดขวดใช้แล้ว ร้อยละ 28.00 ด้านความรู้เกี่ยวกับโครงการทหารพันธุ์ดี พบว่า ข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบถูกมากที่สุด ได้แก่ โครงการทหารพันธุ์ดี มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเรียนรู้และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเกษตรปลอดภัย เกษตรผสมผสาน และการเกษตรแบบยั่งยืน มีการผลิตและจัดเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อนำไปขยายพันธุ์ต่อ และพืชผักที่ได้จากโครงการมีความปลอดภัยเพราะลดการใช้สารเคมีร้อยละ 100.00 ส่วนข้อที่ผู้เข้ารับการอบรมตอบผิดมากที่สุด คือ ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธุ์เพ็ญศิริ ตั้งอยู่ที่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีผู้ที่ตอบผิดร้อยละ 14.00

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบระหว่างก่อนรับการอบรม (Pre – Test) และหลังจากที่รับการอบรม (Post – Test) ของจำนวนประชากรทั้งหมด 93 ราย (ตารางที่ 8) พบว่าก่อนเข้ารับการอบรมด้านเกษตร มีค่าเฉลี่ย 26.30 คะแนน จากจำนวน 50 คะแนน หลังการเข้ารับการอบรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 47.74 คะแนน จากคำถามจำนวน 50 คะแนน ซึ่งพบว่าตัวเลขมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แสดงถึงผู้เข้ารับการอบรมนั้นได้มีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้ารับการอบรมด้านการเกษตร ส่วนค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านก่อนการเข้ารับการอบรมอยู่ที่ 11.20 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังการเข้ารับการอบรมอยู่ที่ 2.73 (Table 1)

การวิเคราะห์ Pre - Test และ Post - Test โดยวิธี Paired Samples T – Test พบว่ามีค่าเฉลี่ย (Mean)= -21.441, ค่า Std. Deviation = 11.079, ค่า t = -18.663, ค่า df = 92 และค่า significant = 0.000 หมายถึงผลคะแนนก่อนการเข้ารับการอบรม และหลังการเข้ารับการอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 (Table 2)

การวิเคราะห์ Pre - Test และ Post - Test โดยวิธี Wilcoxon sign ranks test พบว่ามี ค่า Z (Based on negative ranks) = - 8.240 และค่า significant หรือค่า P-Value = 0.000 หมายถึง ผลคะแนนหลังการเข้ารับการอบรมมีการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด หรือผล

คะแนนก่อนการเข้ารับการอบรม และหลังการเข้ารับการอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 แสดงให้เห็นว่า การอบรมให้ความรู้กับทหารกองประจำการก่อนการปฏิบัติกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่โครงการทหารพันธุ์ดีนั้น การอบรมให้ความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติทางการเกษตรอย่างถูกต้องเนื่องจากพื้นฐานของทหารใหม่ที่เข้ามาประจำการไม่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรมาก่อนจึงยังไม่เข้าใจในการปฏิบัติ แต่หลังจากได้รับการอบรมแล้วจึงเกิดความเข้าใจสามารถปฏิบัติได้ จึงทำให้ทหารกองประจำการทำการทดสอบหลังการอบรมได้คะแนนมากขึ้นและมีความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติกิจกรรมทางการเกษตรได้

ตารางที่ 1 การทดสอบความรู้ของกลุ่มประชากรก่อนและหลังการอบรม

Issue	Mean	Std. Deviation
ก่อนการอบรม	26.30	11.20
หลังการอบรม	47.74	2.73

ตารางที่ 2 การทดสอบก่อนและหลังการอบรม โดยวิธี paired samples T-test

Paired Samples test	Mean	Std. Deviation	t	df	Sig.
ก่อนอบรม & หลังอบรม	-21.441	11.079	-18.663	92	.000**

หมายเหตุ : *=significance at α=0.05, **=significance at α=0.01

3. แนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการ ภายใต้การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ค่ายพิชิตปรีชากรได้สนองพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในแนวพระราชดำริโครงการทหารพันธุ์ดี โดยได้สำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ภายในหน่วยงานที่สามารถใช้เป็นพื้นที่ดำเนินโครงการ พบว่าพื้นที่ด้านหลังอาคารเรือนนอนของทหารกองประจำการเป็นพื้นที่รกร้างแต่มีสภาพดิน และมีแหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียงที่เอื้อต่อการทำการเกษตรได้ จึงกำหนดพื้นที่ดังกล่าวในการดำเนินโครงการ โดยได้มี

การร่วมกันกำหนดกิจกรรมด้านการเกษตรที่จะดำเนินการโดยวิเคราะห์จากความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่สามารถดำเนินการได้ จึงกำหนดกิจกรรมการเกษตร จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการปลูกผัก กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมการทำปุ๋ยหมัก และกิจกรรมทำน้ำหมักชีวภาพ มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามหลักการทำเกษตรแบบผสมผสาน และมีความปลอดภัยต่อการบริโภค โดยกำหนดให้ทหารกองประจำการทุกคนเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติ แต่เนื่องจากพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ในการทำการเกษตรที่ต่างกันจึงจำเป็นต้องประเมินความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมการเกษตร ทั้ง 4 กิจกรรมก่อนดำเนินการปฏิบัติ หลังจากทราบผลการประเมินจึงนำผลการประเมินนั้นมาออกแบบกิจกรรมการเกษตรโดยเน้นการให้ความรู้เสริมในประเด็นที่ทหารกองประจำการไม่เข้าใจก่อน จากนั้นจึงนำไปสู่การลงมือปฏิบัติร่วมกัน โดยในการปฏิบัติประกอบด้วยการฝึกให้มีการวางแผน การดำเนินการ การดูแลปลูกเลี้ยงและนำไปใช้ประโยชน์ เริ่มจากในการใช้บริโภคภายในหน่วยงานและจำหน่าย หลังจากการดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการเสร็จสิ้น ทำการประเมินการดำเนินงานโดยวัดความรู้ความเข้าใจของทหารกองประจำการ เพื่อประเมินความรู้และทักษะหลังการอบรมและดำเนินการ รวมถึงนำข้อเสนอแนะมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการเกษตรโครงการทหารพันธุ์ดีของค่ายพิชิตปรีชากรต่อไป

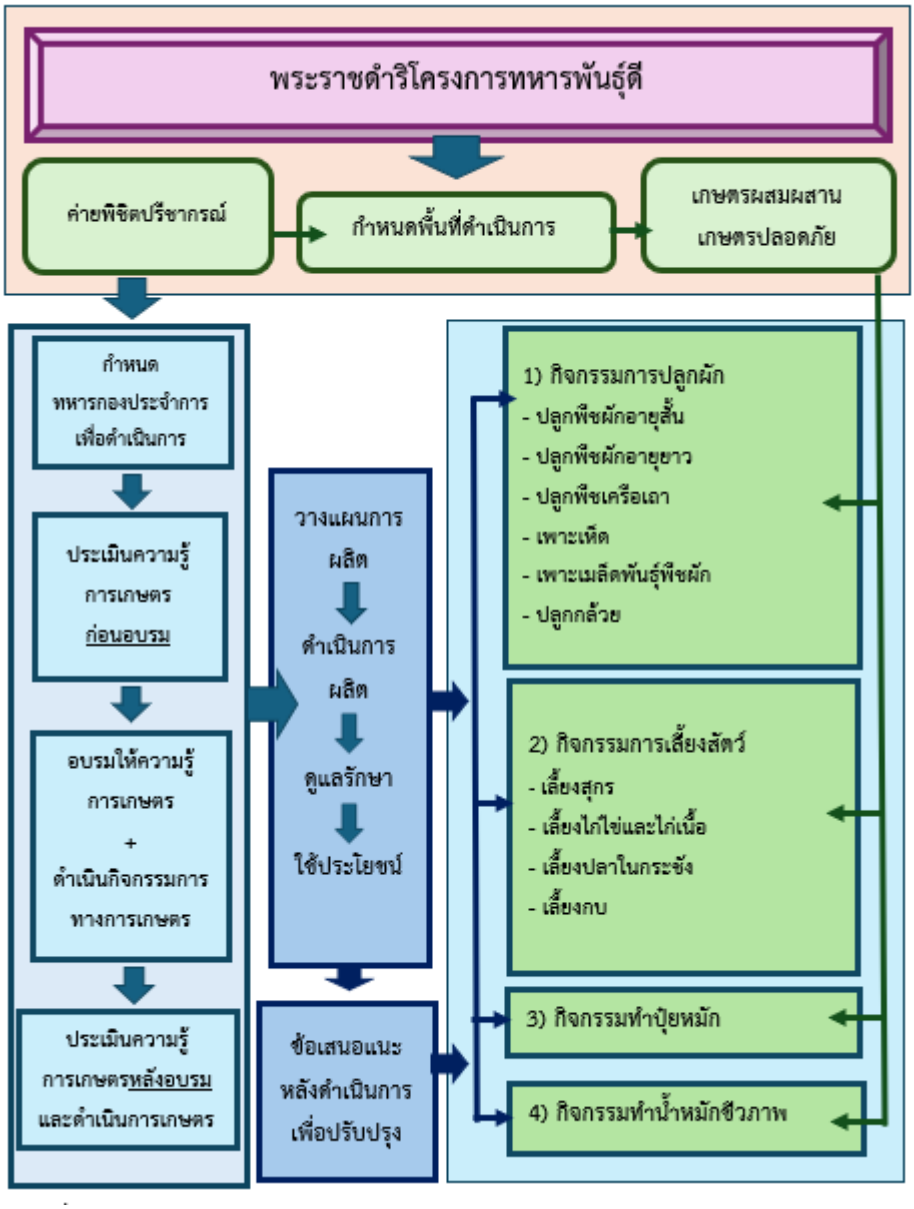

ภาพที่ 2 แนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตร สำหรับทหารกองประจำการภายใต้การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี

อภิปรายผล

จากการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทพื้นที่จัดทำโครงการทหารพันธุ์ดี พบว่า ค่ายพิชิตปรีชากรณ์เริ่มดำเนินการกิจกรรมการเกษตรโครงการทหารพันธุ์ดีโดยมีการวิเคราะห์พื้นที่ในการจัดทำพื้นที่การเกษตรเพื่อให้พื้นที่ที่กำหนดมีความสอดคล้องในแต่ละกิจกรรม พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกผักต้องมีสภาพดินและแหล่งน้ำที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาสอดคล้องกับ บัญชา และคณะ (2567) กล่าวว่าการวิเคราะห์พื้นที่ก่อนการทำการเกษตรในลักษณะผสมผสานช่วยให้ปลูกพืชอย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยในส่วนที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกแต่อยู่ในบริเวณพื้นที่เกษตรสามารถปรับใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ประกอบด้วยการการทำโรงเรือนเพาะเห็ด เลี้ยงสัตว์ ทำปุ๋ยหมัก เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้ใช้ทรัพยากรดินในการดำเนินการ ในส่วนพื้นที่ที่เป็นที่ต่ำสามารถดัดแปลงเป็นบ่อเลี้ยงปลาขนาดเล็กเป็นต้น จากการดำเนินการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการกำหนดพื้นที่มีความสำคัญในการจัดทำกิจกรรมการเกษตรของโครงการทหารพันธุ์ดีให้เกิดประสิทธิภาพนั้นต้องประยุกต์การดำเนินการให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ และลักษณะของพื้นที่โดยมีการสำรวจและวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ก่อนวางแผนและดำเนินการ

ในส่วนของการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2 การประเมินความรู้ของทหารกองประจำการก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรมการเกษตรโครงการทหารพันธุ์ดี จากการที่ทหารกองประจำการที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในโครงการมีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในการเกษตรที่แตกต่างกันจึงจำเป็นต้องมีการวัดความรู้เพื่อทราบระดับความรู้ก่อนการปฏิบัติเพื่อให้ทราบฐานความรู้ก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้โดยการจัดการอบรมในส่วนที่ยังขาดความเข้าใจเป็นไปตามที่ เอกราช และคณะ (2562) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาการเรียนรู้ภาคทฤษฎีทำให้มีการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดยดำเนินร่วมกับการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีการให้ความรู้ในการปฏิบัติเชิงวิชาการร่วมกับการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งทำให้เกิดทักษะการปฏิบัติ และเกิดความเชี่ยวชาญ จากการประเมินหลังจากที่มีการอบรมพบว่าทหารกองประจำการมีความรู้มากขึ้นแสดงให้เห็นว่าการอบรมและฝึกปฏิบัติมีส่วนช่วยให้ทหารกองประจำการมีความรู้ทางการเกษตรที่นำไปสู่การปฏิบัติด้วยตนเองได้ในอนาคตสอดคล้องกับ พยอม และคณะ (2566) โดยกล่าวถึงการเรียนรู้การเกษตรเกิดจากการลงมือปฏิบัติจริงที่ทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้นเกิดทักษะการปฏิบัติด้วยตนเอง และเป็นวิธีการที่

ใช้ดำเนินการกับทหารกองประจำการที่เข้ามาดำเนินโครงการทหารพันธุ์ดีในรุ่นต่อไปให้มีมีความรู้ความเข้าใจก่อนการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ

จากการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 3 การกำหนดแนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตร มีการกำหนดกิจกรรมหลักเพื่อให้ทหารกองประจำการจำนวน 4 กิจกรรม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมพื้นฐานหลักของการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในการบริโภค ประกอบด้วยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ซึ่งในการดำเนินการปลูกพืชมีการเลือกพืชที่โครงการนำมาใช้ประโยชน์ในการบริโภคเป็นหลักสอดคล้องกับการศึกษาของสุดารัตน์ และคณะ (2567) ว่าการเลือกปลูกพืชผักที่นำมาใช้ในการบริโภคเป็นหลักจะช่วยให้เกิดความยั่งยืนทางอาหาร นอกจากนั้นการเลือกเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กเช่น สุกร สัตว์ปีก และสัตว์น้ำที่ใช้พื้นที่น้อยสามารถจัดการดูแลได้สะดวก โดยวัสดุเหลือทิ้ง และมูลสัตว์สามารถนำมาทำปุ๋ยหมัก ที่หมุนเวียนกลับมาใช้กับการปลูกพืชได้ แต่เนื่องจากการปลูกพืชมีปัจจัยของการให้ปุ๋ยในการเจริญเติบโตที่สามารถผลิตได้เองจึงมีกิจกรรมการจัดทำปุ๋ยชีวภาพ ทำให้ได้ปุ๋ยใช้เองอย่างปลอดภัยปราศจากสารเคมี เป็นการบริการจัดการเกษตรที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้การทำเกษตรภายใต้โครงการทหารพันธุ์ดีเป็นไปอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการทหารพันธุ์ดีที่มีการกำหนดกิจกรรมการเกษตรทั้ง **4** กิจกรรมดังกล่าว ทำให้ทหารกองประจำการมีความรู้จากการอบรมก่อนการปฏิบัติ และมีความเข้าใจผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ทหารกองประจำการสามารถผลิตผลิตผลทางการเกษตรจากโครงการเพื่อใช้ในการบริโภคประจำวันได้ ลดการพึ่งพาผลผลิตจากภายนอก ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนทางด้านอาหาร รวมถึงสามารถนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคนำไปต่อยอดในการจำหน่ายยังตลาดภายนอกเพื่อสร้างรายได้เสริม และนำมาใช้หมุนเวียนในการซื้อปัจจัยการผลิตบางส่วนเท่าที่จำเป็นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวทำให้ทหารกองประจำการมีทักษะพื้นฐานทางการเกษตรแบบผสมผสานแบบปลอดภัยสามารถนำไปปฏิบัติใช้กับตนเองหลังปลดประจำการได้ **ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย** 1) การกำหนดพื้นที่ในการดำเนินโครงการทหารพันธุ์ดี ควรวิเคราะห์พื้นที่ที่จะดำเนินการให้สอดคล้องกับการวางแผนกิจกรรมการเกษตรที่จะดำเนินการอย่างเหมาะสม 2) ควรมีการประเมินความรู้ความเข้าใจด้านการเกษตรของทหารกองประจำการก่อนเริ่มและหลังดำเนินการโครงการทหารพันธุ์

ดีเพื่อทราบระดับความรู้เพื่อนำไปออกแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้มีความรู้ในการปฏิบัติกิจกรรมการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ควรกำหนดแนวทางดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรภายใต้โครงการทหารพันธุ์ดีให้เหมาะสมกับบริบทการใช้ประโยชน์ของหน่วยงาน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** หน่วยงานที่สนองพระราชดำริในการนำโครงการทหารพันธุ์ดีนำไปปฏิบัติในหน่วยงานได้นำแนวทางการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตรไปเป็นหลักการในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์และกำหนดพื้นที่ดำเนินการการเตรียมทหารกองประจำการที่เป็นผู้ดำเนินการ กำหนดกิจกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ และจำนวนทหารกองประจำการ ทำการวัดความรู้ก่อนการอบรม ดำเนินการอบรมร่วมกับการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามฐานเรียนรู้ที่กำหนด การวัดความรู้หลังการอบรม และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงกิจกรรมของโครงการทหารพันธุ์ดีภายในหน่วยงานได้ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาผลของความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมการเกษตรภายใต้โครงการทหารพันธุ์ดีในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

นิมิตร จันทร์คุ้ม. (2565). การสร้างศักยภาพเกษตรกรยุคใหม่ด้วยเกษตรแบบผสมผสาน : กรณีศึกษาบ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 7(2), 1-11.

บัญชา จันทราช, นิธิโรจน์ ศุภกฤษสุวรรณกุล, ภวิษย์หาญ พะนุมรัมย์ และ ศิระ เพชรจำเริญสุข. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรแบบผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านไทรงาม ตำบลนิคม อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 8(1), 123-135.

พยอม หาญนึก, จันทร์ทิพย์ แขกรัมย์ และ ชุติไชย ไชยศรี. (2566). แนวทางการขยายผลการดำเนินงานโครงการทหารพันธุ์ดี “ชุมชนเบิกบาน อาหารปลอดภัย” ของโครงเรียนบ้านหนองคันนา ตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์. วารสารราชภัฏสุรินทร์, 1(6), 19-30.

พระวีรเดช ฐานวีโร (หงษ์เงิน) และเอื้อมทิพย์ ศรีทอง. (2563). รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 5(1), 84-92.

ยุทธนา เฉลียวชาติ, สมมาตร คงเรือง, ทินกร จันทร์มณี และ ปรีชา รักษ์เมือง. (2568). การศึกษาการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและ เทคโนโลยีอีสเทิร์น, 2(1), 32-46.

เสาวณีย์ เล็กบางพง, ธีรพงศ์ มนต์แก้ว, นรินทิพย์ พูลนวล และเสาวลักษณ์ ศรีปลอด. (2565). รูปแบบการพัฒนาอาชีพเกษตรผสมผสานวิถีชีวิตของเกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 16(3),133 -142.

อภิชาติ ใจอารีย์. (2561). แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารปลอดภัยสำหรับชุมชน : บทสะท้อนจากภาคปฏิบัติการ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 38(5), 1-17.

เอกราช หนูแก้ว และ เอกรัตน์ เอกศาสตร์. (2562). การสร้างคนต้นแบบในฟาร์มเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารชุมชนวิจัย, 13(1), 1-12.

การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่*

DEVELOPMENT OF THE PROCESS OF TRANSFERRING KNOWLEDGE OF CREATIVE PALM LEAF MANUSCRIPT WRAPPING TO YOUTH IN PHRAE PROVINCE

พรหมเรศ แก้วโมลา[1], รวีโรจน์ ศรีคำภา[2] และ อภิชา สุขจีน[3]

Phromares Kaewmola[1], Raweerod Srikumpa[2] and Aphicha Sukjeen[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Phrom.1969@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 23 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 25 ธันวาคม 2568

Received 10 December 2025; Revised 23 December 2025; Accepted 25 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เยาวชนในจังหวัดแพร่ และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ ใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 68 รูป/คน ประกอบด้วยพระสงฆ์ ครูภูมิปัญญา และเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาประกอบบริบท

Citation:

* พรหมเรศ แก้วโมลา, รวีโรจน์ ศรีคำภา และ อภิชา สุขจีน. (2569). การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 322-336.

Phromares Kaewmola, Raweerod Srikumpa and Aphicha Sukjeen. (2026). Development Of The Process Of Transferring Knowledge Of Creative Palm Leaf Manuscript Wrapping To Youth In Phrae Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 322-336.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสียหายกันฝุ่น ความชื้น แมลง และการเสียดสี ซึ่งจะยืดอายุคัมภีร์ที่ทำจากใบลานที่เปราะบาง โดยวัสดุที่นำมาใช้ผ้าห่อคัมภีร์นั้นในอดีตจะใช้ผ้าดิบ ผ้าทอมือ ผ้าไหม ผ้าลายจก ปัจจุบันมีการตกแต่งลวดลายให้ประณีตมากยิ่งขึ้น ในบางพื้นที่ของจังหวัดแพร่ก็มีการนำเอาไม้สักมาลงรักปิดทองและใช้ห่อคัมภีร์ใบลาน เพื่อความคงทนมากยิ่งขึ้น

2) กระบวนการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน ในอดีตมักจะกระทำผ่านผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีองค์ความรู้ ปัจจุบันมีการพัฒนาไปสู่เยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีในการบันทึกขั้นตอนการทำ โดยอาศัยพระสงฆ์ ครูภูมิปัญญาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอด และมีการปรับลวดลายให้ร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งใช้วัสดุใหม่แต่ยังคงความหมายเดิม โดยปรับเปลี่ยนผ้าห่อคัมภีร์ที่ใช้ให้เป็นของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม

3) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เยาวชนได้ตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมล้านนาในด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้และทักษะการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชน และการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับบริบทปัจจุบัน เป็นการบูรณาการด้านศิลปะวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการสร้างความรู้และแรงบันดาลใจ การเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การสร้างสรรค์ผลงาน และการนำเสนอและสะท้อนการเรียนรู้

คำสำคัญ : การพัฒนา, กระบวนการ, การถ่ายภูมิปัญญา, ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน, เยาวชน

Abstract

This research aimed to: (1) examine the local wisdom of making cloth wrappers for palm-leaf manuscripts in Phrae Province; (2) develop a creative knowledge-transmission process for conveying this local wisdom to youth in Phrae Province; and (3) present a creative process for transmitting knowledge of palm-leaf manuscript cloth wrapping to youth in the province. The study employed a mixed-methods research design, integrating documentary research,

qualitative research, and action research. A total of 68 key informants participated in the study, including monks, local wisdom teachers, and youth involved in the knowledge-transmission activities. Data were analyzed through content analysis in conjunction with contextual interpretation.

The findings revealed that:

1) the local wisdom of making cloth wrappers for palm-leaf manuscripts in Phrae Province represents traditional knowledge reflecting strong faith in Buddhism. The primary purpose of these cloth wrappers is to protect palm-leaf manuscripts from dust, moisture, insects, and abrasion, thereby extending the lifespan of the fragile palm leaves. Traditionally, materials such as unbleached cotton cloth, handwoven textiles, silk, and chok patterned fabrics were used. In contemporary practice, more elaborate decorative patterns have been introduced, and in some areas of Phrae Province, teakwood coated with lacquer and gold leaf has been used to wrap palm-leaf manuscripts for greater durability.

2) The development of the knowledge-transmission process has evolved from informal learning through elders possessing traditional expertise to more structured transmission targeting youth. This process incorporates modern technology to record production methods, with monks and skilled local wisdom teachers serving as knowledge transmitters. Designs have been adapted to be more contemporary, and new materials have been introduced while preserving the original symbolic meanings. Additionally, cloth wrappers have been transformed into cultural souvenir products.

3) The creative knowledge-transmission process for youth in Phrae Province emphasizes raising awareness of Lanna cultural heritage, developing practical skills in making cloth wrappers for palm-leaf manuscripts, fostering cultural conservation awareness, enhancing youth creativity, and linking traditional wisdom with contemporary contexts. This process integrates art, culture, and creativity through experiential learning activities, learning from local sages, creative production, and reflective presentation.

Keywords: Development, Process, Knowledge Transfer, Palm Leaf Manuscript Wrapping Cloth, Youth

บทนำ

ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดแพร่ ซึ่งสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์และเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน ภูมิปัญญานี้มีรากฐานมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้ผสมผสานเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อในพระพุทธศาสนา จังหวัดแพร่ได้ใช้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเพื่อห่อหุ้มและปกป้องคัมภีร์ใบลาน ผ้าห่อคัมภีร์นอกจากจะทำหน้าที่แยกคัมภีร์แต่ละผูกหรือแต่ละเรื่องออกจากกัน ยังทำหน้าที่รักษาไม่ให้ชำรุดเสื่อมสภาพก่อนเวลาอันควร คัมภีร์ใบลานบางผูกยังอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์แม้จะผ่านกาลเวลามามากหลายปี (ปราณี อัศวภูษิตกุล และสุภาพร โรจนศุภมิตร, 2559, น. 107) ซึ่งคัมภีร์นั้นได้จารึกคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการคุ้มครองคัมภีร์จากความเสียหายทั้งทางกายภาพ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเคารพ ในศาสนาพุทธ อีกทั้งยังสะท้อนถึงการปฏิบัติตามหลักคำสอนและวิถีทางศีลธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน

การใช้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในพิธีกรรมทางศาสนานี้มีความสำคัญอย่างมากในชุมชน ผ้าห่อคัมภีร์จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการเลือกใช้วัสดุและลวดลายที่มีความละเอียดอ่อน อันแสดงถึงความเคารพและศรัทธา ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าการดูแลรักษาคัมภีร์และการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมนี้จะเป็นการเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรือง และความสงบสุขให้แก่ตนเองและชุมชน ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานยังมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากเป็นหลักฐานที่แสดงถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนและมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2552, น. 45-47) การถ่ายทอดภูมิปัญญานี้เป็นส่วนสำคัญของการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นการสืบสานมรดกทางศิลปะอันทรงคุณค่าขณะเดียวกันยังเป็นสื่อที่ทำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจในความเป็นมาของท้องถิ่น โดยผ้าห่อคัมภีร์ใบลานยังสามารถเป็นสื่อกลางในการแสดงถึงรากฐานและค่านิยมทางวัฒนธรรมของคนในจังหวัดแพร่ที่สืบทอดมายาวนาน ซึ่งปัจจุบันมีวัดในจังหวัดแพร่ที่มีคัมภีร์มากที่สุดในภาคเหนือ คือ ของวัดสูงเม่น จากการตรวจสอบข้อมูลของคณะกรรมการอนุรักษ์คัมภีร์วัดสูงเม่น ได้เริ่มสำรวจ

หอไตรของวัด ตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน – 14 พฤศจิกายน 2561 ได้พบว่า มีคัมภีร์ใบลานในเนื้อหาต่างๆ จำนวน 21 หมวด จำนวน 8,845 ผูก และมีผ้าหลากหลายชนิดและหลากหลายลวดลายที่ใช้ห่อคัมภีร์ใบลาน บางผืนมีอายุเก่าแก่ประมาณ 500 ปีกว่า (ตามอายุของคัมภีร์ใบลาน) และคัมภีร์ใบลานทั้งหมดนับเป็นใบลานได้ จำนวน84,500 ใบลาน ซึ่งครูบากัญจนอรัญยวาสีได้จารและทำสังคายนาคัมภีร์จากสถานที่หรือวัดต่าง ๆ ในล้านนาล้านช้าง มาเก็บรักษาที่หอพระไตรของวัดสูงเม่น (พระสุธีธรรมานุวัตร และคณะ, 2554, น. 80-83)

ปัจจุบันภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เริ่มลดน้อยลงและมีความเสี่ยงที่จะสูญหาย เนื่องจากคนรุ่นใหม่ขาดความสนใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญานี้ (สุรพล ดำริห์กุล, 2552, น. 45-47) ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานส่วนใหญ่ถูกถ่ายทอดผ่านการฝึกสอนแบบปากต่อปาก ซึ่งทำให้ความรู้มีโอกาสที่จะสูญหายได้ง่าย (วันดี พุ่มมณี, 2554, น. 88) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ที่คนรุ่นใหม่มักให้ความสนใจในเทคโนโลยีและวิถีชีวิตที่ทันสมัยมากขึ้น ขาดโอกาสและแรงจูงใจในการเข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ส่งผลให้จำนวนผู้สืบทอดลดลงอย่างมาก อีกปัญหาสำคัญคือ ประชากรสูงอายุที่เป็นผู้ถือครองความรู้และทักษะการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเริ่มลดจำนวนลงเรื่อย ๆ หากไม่มีการบันทึกหรือพัฒนาวิธีการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ ความรู้ดั้งเดิมนี้ก็มีแนวโน้มจะสูญหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากบุคคลที่เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้สืบทอดความรู้นี้มีอายุมากขึ้น และหลายท่านไม่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ ในแง่ของการถ่ายทอดความรู้นั้น ขาดการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย วิธีการถ่ายทอดส่วนใหญ่ยังคงใช้การสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่สามารถดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดเครื่องมือที่ทันสมัยหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน จึงทำให้ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานไม่ได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่เท่าที่ควร นอกจากนี้ การขาดการดัดแปลงและการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถดึงดูดใจคนรุ่นใหม่ให้หันมาศึกษาภูมิปัญญานี้ยังเป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานมักเป็นงานที่ต้องใช้เวลาและความประณีต ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบในสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ สื่อการสอนหรือการจัดอบรมต่าง ๆ ยังขาดการพัฒนารูปแบบที่เข้าถึงได้ง่ายและสร้างแรงบันดาลใจ จึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เกิดแรงจูงใจหรือเห็นคุณค่าของการสืบทอดภูมิปัญญานี้อย่างแท้จริง หากไม่มีการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ภูมิปัญญานี้ก็มีแนวโน้มที่จะสูญหาย

ไปในที่สุด (วัฒนา พรหมมา, 2561, น. 112-115) การแก้ไขปัญหานี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและรักษามรดกวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เป็นสิ่งสำคัญต่อการคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (สมชาย ใจเมือง, 2558, น.45-46) การปรับกระบวนการถ่ายทอดให้สอดคล้องกับยุคสมัยช่วยดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาศึกษาและสืบทอดภูมิปัญญานี้ได้มากขึ้น การผสมผสานความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบร่วมสมัยยังเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน อีกทั้งยังช่วยสร้างเอกลักษณ์สินค้าและแบรนด์ท้องถิ่นที่โดดเด่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มาสัมผัสกับงานหัตถกรรมดั้งเดิม เพิ่มการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความสามัคคีในท้องถิ่น พร้อมทั้งทำให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและสืบทอดต่อไปได้อย่างมั่นคง (มาลินี อินทจักร, 2560, น. 98) นับเป็นแนวทางที่ช่วยให้การพัฒนาและการอนุรักษ์เดินหน้าอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์หลายมิติ

ในการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานสู่เยาวชนจังหวัดแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องใช้แนวทางเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน มีหลายรูปแบบ และสะท้อนว่ามีพัฒนาการของการปรับเพื่อประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสม (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2566, น. 4) และเพื่อเพิ่มความน่าสนใจและความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญานี้ แนวทางหนึ่งที่สำคัญคือการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแพร่ความรู้ (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2563, น. 45-46) การสร้างสื่อดิจิทัล เช่น วีดิทัศน์ที่อธิบายกระบวนการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกวัสดุไปจนถึงการออกแบบลวดลาย รวมถึงการจัดทำเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้ผู้คนสามารถศึกษาข้อมูลและเรียนรู้การทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานได้ทุกที่ทุกเวลา สื่อเหล่านี้สามารถทำให้ผู้ชม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ได้เรียนรู้และสนใจในภูมิปัญญานี้ได้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างช่องทางการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กว้างไกลขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะในชุมชนแต่สามารถเข้าถึงผู้คนทั่วโลกได้ การส่งเสริมการออกแบบและการดัดแปลงลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานให้สอดคล้องกับความสนใจของคนในยุคปัจจุบัน เป็นอีกแนวทางที่สามารถช่วยให้ภูมิปัญญานี้คงอยู่และดึงดูดคนรุ่นใหม่ได้ (สุนทร ยศปัญญา, 2562, น. 72) การปรับเปลี่ยนรูปแบบและลวดลายให้มีความร่วมสมัยและเพิ่มความหลากหลายในเชิง

ศิลปะ เช่น การประยุกต์ใช้สีสันหรือลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติหรือวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยรักษาคุณค่าและความหมายดั้งเดิมของผ้าห่อคัมภีร์ แต่ยังเป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ผู้ซื้อและนักท่องเที่ยว สร้างโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงตลาดใหม่และสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนากลยุทธ์ในการดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญานี้เป็นสิ่งจำเป็น การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือทำจริงจะช่วยสร้างความรู้สึกใกล้ชิดและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญามากขึ้น การร่วมมือกับโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยในการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นคอร์สฝึกอบรมระยะสั้นหรือกิจกรรมในหลักสูตร เพื่อให้เยาวชนมีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้กระบวนการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้เยาวชนเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าและเกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง การประยุกต์แนวทางเหล่านี้ในกระบวนการวิจัยและพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะทำให้การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมนี้ไม่ใช่เพียงการรักษาความรู้ในอดีตเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่สามารถสืบทอดและเติบโตไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่
2. เพื่อพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เยาวชนในจังหวัดแพร่
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งหมด 15 รูป/ คน ประกอบไปด้วย พระสงฆ์ จำนวน 3

รูป ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานวัดสูงเม่น จำนวน 1 รูป นักวิชาการ จำนวน 1 คน ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 18 รูป/คน

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย ได้แก่ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดแพร่ จำนวน 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ ”ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ประกอบในการดำเนินการวิจัย เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกี่ยวกับถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกดังต่อไปนี้

- องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน
- กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน
- กระบวนการอนุรักษ์ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน

2.2 แบบประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ดังต่อไปนี้

- แบบประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์
- แบบประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่ประชาชนในจังหวัดแพร่” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ได้แก่ คณะผู้วิจัยจัดประชุม วางแผนและอธิบายขันตอนการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล อันเป็นประโยชน์ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นร่วมกัน

ศึกษาวิเคราะห์ องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ระยะที่ 2 ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการติดต่อประสานงานกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย และชี้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินการดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ และดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ระยะที่ 3 ได้แก่ การสรุปองค์ความรู้ การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้จัดเรียงข้อมูล จัดกลุ่มของข้อมูลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ประกอบเข้าด้วยกันการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ยึดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

พบว่า ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เป็นองค์ความรู้ที่มีรากฐานจากวิถีวัฒนธรรมล้านนาและสืบทอดผ่านชุมชนมายาวนาน ผ้าห่อคัมภีร์ถูกสร้างขึ้นเพื่อปกป้องคัมภีร์ใบลานที่เป็นเอกสารศาสนาอันทรงคุณค่า ทั้งยังทำหน้าที่สะท้อนความเชื่อเรื่องกุศล ทานบารมี และการธำรงพระพุทธศาสนาไว้ในวิถีชีวิตของชาวล้านนา วัสดุที่นำมาใช้ประกอบผ้าห่อคัมภีร์ส่วนใหญ่เป็นเส้นใยธรรมชาติ เช่น ฝ้าย ซึ่งมีความคงทนและสื่อถึงความบริสุทธิ์ มีการย้อมสีจากวัสดุท้องถิ่น โดยเฉพาะสีแดง เหลือง น้ำตาล และสีเทาที่มีนัยทางพุทธศิลป์ ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้า เช่น ลายดอกแก้ว ลายเม็ดพริก ลายขอ เป็นลวดลายที่มีความหมายเชิง

สัญลักษณ์เกี่ยวกับการคุ้มครอง ความเป็นสิริมงคล และความเจริญรุ่งเรือง สำหรับขั้นตอนการผลิตผ้าห่อคัมภีร์ต้องอาศัยทักษะฝีมืออย่างละเอียด ได้แก่ การเตรียมเส้นใยการทอ การตัดเย็บการขึ้นแบบ และการตรวจความสมบูรณ์ของผ้าห่อ เพื่อให้มีความแข็งแรงเหมาะสมสำหรับใช้ห่อคัมภีร์ซึ่งมีลักษณะเปราะบาง กระบวนการเหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากผู้สูงอายุ พระสงฆ์ และครูภูมิปัญญา ผ่านการเรียนรู้แบบปากต่อปาก การสังเกต และการปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าแต่ละชุมชนมีรูปแบบลวดลายเฉพาะที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ชุมชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษหรือพิธีกรรมพิเศษ ก็อาจปรากฏลวดลายหรือรูปแบบการจัดผ้าห่อที่แตกต่างออกไป ทำให้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเป็นทั้งงานช่างฝีมือพื้นบ้านและหลักฐานทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการศึกษาสังคมล้านนา

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

พบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมที่ใช้การสอนจากผู้รู้เพียงไม่กี่คนยังไม่สามารถเข้าถึงเยาวชนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นแบบเคร่งครัด ผู้เรียนต้องมีพื้นฐานงานช่าง และไม่มีสื่อประกอบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ทีมวิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมร่วมสมัย กระบวนการที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) การสร้างความรู้พื้นฐานผ่านสื่อดิจิทัล เช่น วิดีทัศน์ อินโฟกราฟิก และบทเรียนออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจเนื้อหาทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ (2) การฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การออกแบบลวดลาย การทดลองย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ และการสร้างผลงานด้วยตนเอง และ (3) การสะท้อนผลการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอผลงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

พบว่า ผลการวิจัยจากการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนจำนวน 50 คน พบว่ากระบวนการถ่ายทอดที่นำเสนอสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งบริบททางวัฒนธรรมและทักษะเชิงช่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเยาวชนร้อยละ 85 สามารถอธิบายความสำคัญของผ้าห่อคัมภีร์ได้อย่างชัดเจน ร้อยละ 70 สามารถสร้างชิ้นงานผ้าห่อคัมภีร์ได้ด้วยตนเอง และร้อยละ 80 มีความรู้สึกภาคภูมิใจและต้องการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการถ่ายทอดที่นำเสนอนี้ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

1) การปูพื้นความรู้ผ่านสื่อภาพและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม

2) การเรียนรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ

3) การลงมือปฏิบัติ

4) การสร้างสรรค์ผลงานต้นแบบ

5) การนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การดำเนินกระบวนการในรูปแบบดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลพื้นฐานไปจนถึงการสร้างผลงานจริง ทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติจริงยังช่วยให้เยาวชนสัมผัสคุณค่าและความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ การผสมผสานสื่อดิจิทัลและเครื่องมือการเรียนรู้สมัยใหม่ยังช่วยให้เนื้อหาทางวัฒนธรรมเข้าถึงง่ายขึ้นและไม่ห่างไกลจากวิถีการเรียนรู้ของเยาวชน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมและประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมสมัยได้อย่างลงตัวและยั่งยืน

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สะท้อนความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความตระหนักถึงการอนุรักษ์คัมภีร์ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การเลือกใช้วัสดุและลวดลายมีทั้งมิติด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าทางจิตใจสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการดูแลคัมภีร์ใบลานเป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมล้านนาและการสืบทอดพุทธศาสนา นอกจากนี้ การปรับรูปแบบผ้าห่อคัมภีร์ให้มีความร่วมสมัยและนำไปพัฒนาเป็นของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงพลวัตของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตุลาภรณ์ แสนปรน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานวัดในเขตอำเภอแม่ทะจังหวัดลำปาง” ว่าพระสงฆ์ปราชญ์ชาวบ้านผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา การ

ทำผ้าห่อคัมภีร์ในอดีตจึงได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลเหล่านี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง (ตุลาภรณ์ แสนปรน, 2559, น.5)

2. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการถ่ายทอดแบบดั้งเดิมสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงมีส่วนร่วม โดยอาศัยพระสงฆ์และครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีในการบันทึกและสื่อสารองค์ความรู้ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจทั้งเชิงทักษะและคุณค่าทางวัฒนธรรม อีกทั้งการปรับลวดลาย วัสดุ และการประยุกต์ผลงานให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่และถ่ายทอดต่อไปอย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระมหาฉัตรเทพ พุทฺธชาโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดและชุมชนในประเทศไทยด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี”ว่า รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดและชุมชนในประเทศไทยสามารถทำได้ด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี โดยเฉพาะการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการสร้างสรรค์ผ้าห่อคัมภีร์ให้มีความแข็งแรง ทนทาน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสรรค์ผ้าห่อคัมภีร์เพื่อให้เกิดความตระหนักและเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ (พระมหาฉัตรเทพ พุทฺธชาโต, 2563, น.6)

3. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักรู้ให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมล้านนา อันเป็นรากฐานทางภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน ซึ่งสะท้อนถึงความประณีตทางศิลปะ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นกระบวนการถ่ายทอดดังกล่าวให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทั้งเชิงความรู้และทักษะปฏิบัติ เยาวชนได้เรียนรู้ขั้นตอน วัสดุ เทคนิค และลวดลายดั้งเดิมของการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน ผ่านการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีประสบการณ์ตรง อันเป็นการเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาที่มีชีวิต ช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระชยานันทมุนี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน”ว่า การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้

เยาวชนได้มีส่วนร่วมอย่าง active learning ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสะท้อนการเรียนรู้ จะช่วยปลูกฝังความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ล้านนา และตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม (พระชยานันทมุนี, 2560, น.4)

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องปรับรูปแบบจากการถ่ายทอดเชิงอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว ไปสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบกระบวนการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมจากปราชญ์ชาวบ้านเข้ากับแนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Learning by Doing) และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) ทำให้เยาวชนสามารถเข้าใจทั้งคุณค่าเชิงวัฒนธรรม ความหมายทางสังคม และทักษะการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานกับบริบทชีวิตร่วมสมัย ผ่านการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ออกแบบ สร้างสรรค์ และประยุกต์ลวดลาย รูปแบบ และการใช้งานใหม่ โดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ล้านนา ส่งผลให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงออกแบบ นอกจากนี้ กระบวนการถ่ายทอดยังช่วยสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ ทำให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอนาคต ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิม ศิลปวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชน อันนำไปสู่การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมล้านนาอย่างมีชีวิตและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ภาครัฐควรกำหนดแผนส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ภาครัฐควรวางนโยบายระยะยาวในการรวบรวม บันทึก และถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อป้องกันการสูญหายของภูมิปัญญา ควรบูรณาการการทำงานของหน่วยงานวัฒนธรรม การศึกษา และชุมชนให้เป็นทิศทางเดียวกันแนวทางที่เป็นระบบจะทำให้การอนุรักษ์เกิดประสิทธิผลและยั่งยืนต่อไปในอนาคต 2) สนับสนุนงบประมาณและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพียงพอสำหรับกิจกรรมวิจัย การฝึกอบรม และการพัฒนารูปแบบถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อให้การพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญามีความต่อเนื่องและรองรับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป **2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) นำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการพัฒนาสื่อดิจิทัล เช่น วีดิทัศน์และคู่มือออนไลน์ เพื่อใช้ถ่ายทอดกระบวนการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน 2) ควรนำผลวิจัยไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อดึงดูดเยาวชน 3) ควรนำผลวิจัยไปปรับใช้ในการส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างแบรนด์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ชุมชน **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล 2) ควรศึกษาการวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากผ้าห่อคัมภีร์ให้สอดคล้องกับตลาดปัจจุบัน 3) ควรศึกษาสำรวจศักยภาพการเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2552). ผ้าพื้นเมืองและคัมภีร์ใบลานในวัฒนธรรมล้านนา. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น.

ตุลาภรณ์ แสนปรน. (2559). การวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานวัดในเขตอำเภอแม่ทะจังหวัดลำปาง. ใน รายงานการวิจัย. คณะมนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ปราณี อัศวภูษิตกุล และ สุภาพร โรจนศุภมิตร. (2559). ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน: มรดกทางวัฒนธรรม. ว.วิจัยสมาคมห้องสมุดฯ ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน: มรดกทางวัฒนธรรม , 9(2), 107.

พระชยานันทมุนี. (2560). การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน. ในรายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาฉัตรเทพ พุทฺธชาโต.(2563). รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดและชุมชนในประเทศไทย ด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนยี. ใน ดุษฎีนิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีธรรมานุวัตร และคณะ. (2554). “การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์วัดสูงเม่น จังหวัดแพร่”. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาลินี อินทจักร. (2560). การถ่ายทอดงานหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือ. เชียงใหม่: สถาบันวัฒนธรรมล้านนา.

วัฒนา พรหมมา. (2561) “รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์.” วารสารสังคมวัฒนธรรมไทยศึกษา, 10(2), 112–115.

วันดี พุ่มมณี. (2554). การอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมชาย ใจเมือง. (2558). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (2566). ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน บ้านนาเกาะ ตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.

สุนทร ยศปัญญา. (2562). งานหัตถกรรมล้านนากับการออกแบบร่วมสมัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรพล ดำริห์กุล. (2552). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*

ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER PATHUMTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

ดิเรก พรสีมา[1], ธนพลอยสิริ สิริบรรสพ[2] และ นงลักษณ์ งามขำ[3]

Direk Phonsima[1], Thanaploysiri Siribansop[2] and Nongluck Ngamkham[3]

[1-3]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[1-3]Faculty of Education, Pathumthani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Direk.p@gmail.com

วันที่รับบทความ : 6 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 ธันวาคม 2568

Received 6 December 2025; Revised 20 December 2025; Accepted 22 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับระดับปัจจัยการบริหารของโรงเรียน 2) ศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน และ 3) ศึกษาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน ได้ตัวอย่างจำนวน 297 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์สัดส่วน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

Citation:

*ดิเรก พรสีมา, ธนพลอยสิริ สิริบรรสพ และ นงลักษณ์ งามขำ. (2569). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 337-353.

Direk Phonsima, Thanaploysiri Siribansop and Nongluck Ngamkham. (2026). Administrative Factors Affecting Effectiveness Of Schools Under Pathumthani Primary Educational Service Area 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 337-353.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8650 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis ด้วยวิธี Stepwise

ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกปัจจัย 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (X_2) ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_3) ปัจจัยด้านงบประมาณ (X_4) และปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (X_5) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .878 สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ได้ร้อยละ 77.20 (R^2 = .772) และสามารถเรียงลำดับอิทธิพลของตัวแปรพยากรณ์ที่มีต่อตัวแปรเกณฑ์จากมากไปน้อยได้คือ ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (β = .362) ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (β = .200) ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (β = .181) และปัจจัยด้านงบประมาณ (β = .179)

คำสำคัญ: ปัจจัยการบริหาร, ประสิทธิผลของโรงเรียน

Abstract

This research aimed to 1) Study the level of school administrative factors 2) Study the level of school administrative efficiency and 3) Study the predictive power of administrative factors affecting the effectiveness of schools. 2) This research is a quantitative research. The sample group used in the research is teachers and educational personnel in schools under the Office of the Primary Educational Service Area, Pathum Thani Area 2, academic year 2025. The sample size was determined using Krejci and Morgan's table. The sample consisted of 297 people. The sample group was selected according to the

proportion criteria and the sample group was randomly selected using the stratified random sampling method. The data collection tool was a questionnaire with a reliability value of 0.8650. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The research results found that: 1) Factors affecting the efficiency of school administration under the Office of the Basic Education Commission were at the highest level in all aspects considering each factor individually, all factors were at the highest level. 2) The efficiency of school administration under the Office of the Basic Education Commission was at a high level overall. 3) Teacher and educational personnel factors (X_2), parent and community factors (X_3), budget factors (X_4), and educational media and technology factors (X_5) affected the efficiency of school administration under the Office of the Basic Education Commission, Pathum Thani Educational Service Area 2 with statistical significance at the .05 level, with a multiple correlation coefficient (R) of .878. This could explain 77.20 percent of the variance in the efficiency of schools' administration under the Office of the Basic Education Commission, Pathum Thani Educational Service Area 2 (R^2 = .772). The influence of predictor variables on criterion variables from most to least was as follows: Educational media and technology factors (β = .362), parent and community factors (β = .200), teachers and educational personnel factors (β = .181), and budget factors (β = .179).

Keywords: Administrative factors, school effectiveness

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพในการจัดการศึกษา เน้นทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ

เรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษานอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ยังมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน โดยมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรับกระบวนทัศน์การเรียนรู้ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพคล่องตัว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ การบริหารโรงเรียนจึงเป็นงานหลักและถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพ (บุญร่วม เทียมจันทร์ และศรัญญา วิชชาธรรม, 2561: 35 - 36)

การบริหารจัดการเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารโรงเรียน การบริหารและจัดการ เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายแต่จะบริหารและจัดการอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดเพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงานและใช้หลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการบริหาร ในปัจจุบันสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบแม้งานสอนจะเป็นงานหลักแต่งานในหน้าที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นหน้าที่ที่ครูปฏิเสธไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่จะทำให้ครูทุกคนรักในงานสอน มีการทำงานและเก็บงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดสารสนเทศที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้ตามความมุ่งหมายทันการณ์ปัจจัยการบริหารโรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญที่เป็นตัวชี้วัดองค์ประกอบในการบริหารจัดการโรงเรียน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จย่อมมีปัจจัยการบริหารที่แตกต่างไปตามบริบทแต่ละโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นไปตามกระแสของโลกาภิวัฒน์ที่มีปรากฏในช่วงขณะนั้น ๆ ผู้บริหารที่ชาญฉลาดย่อมมีการปรับเปลี่ยนปัจจัยการบริหารโดยคำนึงถึงเหตุผล ประมาณการ บุคคล และชุมชน

จากรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษารอบสาม (ปี 2559 – 2564) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้ประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับต่าง ๆ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2565: ออนไลน์) พบว่า จากบทสรุปสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีโรงเรียนบางแห่งไม่สมควรได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา ซึ่งมี

จุดเน้นที่ควรพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามความสนใจของผู้เรียน การวิเคราะห์หลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนวิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งครูควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และครูควรได้รับการพัฒนาในเรื่อ งการบันทึกหลังการสอนที่ถูกต้องเพื่อนำไปสู่การวิจัยในชั้นเรียนและผลิตสื่อการเรียนเพื่อความเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษาและควรส่งเสริมให้มีการวิจัย การพัฒนาบุคลากร ข้อมูลสารสนเทศ ปลูกฝังทัศนคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน ระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทุกมิติ เพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2, 2568)

ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานีและเป็นผู้มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนาบุคลากรมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 2 ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์เชิงนโยบายในการกำกับติดตาม แก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน การบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลเป็นที่ยอมรับทั่วไปตลอดจนเป็นแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนนำมาซึ่งความสำเร็จของโรงเรียนตามต้องการของสังคมและดำรงอยู่ด้วยศักยภาพที่มั่นคง และสามารถปรับตัวได้เท่าทันสภาพการณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

3. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 1,334 คน จาก 67 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 297 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ 1 สุ่มจำนวนโรงเรียน 67 โรงเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportion Stratified Sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง และขั้นตอนที่ 2 ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการสุ่มจำนวนครู จากโรงเรียนในแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert, 1996: 247) ซึ่งมี 5 ระดับ คือ

มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ Likert scale ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มี 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert, 1996: 247) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ Likert scale ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีประสิทธิผลนในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับน้อยที่สุด

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

2. ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) 5 ระดับ

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามมี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 40 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านผู้บริหาร จำนวน 10 ข้อ

2.2 ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 10 ข้อ
2.3 ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน จำนวน 7 ข้อ
2.4 ปัจจัยด้านงบประมาณ จำนวน 7 ข้อ
2.5 ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน จำนวน 7 ข้อ
3.2 ด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร จำนวน 5 ข้อ
3.3 ด้านการจัดการศึกษาของครู จำนวน 5 ข้อ
3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 5 ข้อ
3.5 ด้านผลงานของสถานศึกษา จำนวน 8 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ให้ออกหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 2) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยการตอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบใช้วิธีแสกน QR-Code ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารแบบสอบถามนั้นส่ง ซึ่งผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด จำนวน 297 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยเพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์ในการทำงาน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation) 3) วิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพในการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (standard Deviation) และ 4) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation)

6.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่

1) ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยการบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อยู่ในระดับมาก ใช้สถิติเพื่อค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยยึดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย (Mean) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง เป็นปัจจัยบริหารในระดับน้อยที่สุด

2) ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อยู่ในระดับมาก ใช้สถิติเพื่อค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยยึดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย (Mean) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีประสิทธิผลในระดับน้อยที่สุด

3) ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยการบริหารสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัจจัยการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

ปัจจัยการบริหารของโรงเรียน	ค่าสถิติ		แปลผล	อันดับ
	$\overline{X}$	S.D.		
1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร	4.51	.27	มากที่สุด	5
2. ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.54	.27	มากที่สุด	3
3. ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน	4.60	.27	มากที่สุด	1
4. ปัจจัยด้านงบประมาณ	4.58	.28	มากที่สุด	2
5. ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.53	.33	มากที่สุด	4
รวม	**4.55**	**.15**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกปัจจัย โดยเรียงจากลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อย 3 อันดับ ดังนี้ ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = .26) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = .24) ปัจจัยด้านงบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = .28) ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.56, S.D. = .33) และปัจจัยด้านผู้บริหาร ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = .27)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน	ค่าสถิติ		แปลผล	อันดับ
	$\overline{X}$	S.D.		
1. ด้านคุณภาพผู้เรียน	4.57	.30	มากที่สุด	2
2. ด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร	4.61	.32	มากที่สุด	1
3. ด้านการจัดการศึกษาของครู	4.50	.37	มาก	4
4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.37	.40	มาก	5
5. ด้านผลงานของสถานศึกษา	4.50	.24	มาก	3
รวม	**4.51**	**.14**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = .14) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน อันดับที่ 1 คือ ด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = .32) อันดับที่ 2 คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = .30) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ด้านผลงานของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = .24) ด้านการจัดการศึกษาของครู ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = .37) และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = .40)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ตัวพยากรณ์	ค่าขนาดอิทธิพล				
	b	S.E.	β	t	Sig.
ปัจจัยด้านผู้บริหาร (X_1)	.071	.040	.080	1.777	.077
ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (X_2)	.185	.062	.181	2.968	.003*
ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_3)	.182	.053	.200	3.469	.001*
ปัจจัยด้านงบประมาณ (X_4)	.173	.042	.179	4.087	.000*
ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (X_5)	.294	.039	.362	7.501	.000*
ค่าคงที่	.378	.145	-	2.599	.010
R = .878	**R^2 = .772**	**F = 180.383**		**Sig. = .05**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (X_2) ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_3) ปัจจัยด้านงบประมาณ (X_4) และปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (X_5) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .878 สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ได้ร้อยละ 77.20 (R^2 = .772) และสามารถเรียงลำดับอิทธิพลของตัวแปรพยากรณ์ที่มีต่อตัวแปรเกณฑ์จากมากไปน้อยได้คือ ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (β = .362) ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (β = .200) ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (β = .181) และปัจจัยด้านงบประมาณ (β = .179)

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกปัจจัย โดยเรียงจากลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อย 3 อันดับ ดังนี้ ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัจจัย

ด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาและปัจจัยด้านผู้บริหาร ทั้งนี้อาจเพราะปัจจัยที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาแต่ละปัจจัยเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนให้มีคุณภาพทั้งจากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการและนักการศึกษาที่หลากหลายทำให้ค้นพบผลดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมาลย์ ลีทอง (2563) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของกิตติพงษ์ อินสุขิน (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีคะแนนสูงสุด คือ ด้านผู้บริหาร รองลงมาคือ ด้านครู และด้านที่มีระดับต่ำสุดคือ ด้านนักเรียน และงานวิจัยของเมรินทกาล พัฒนทรัพย์พิศาล (2560: 216 - 222) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของขวัญเพชร พลวงค์ (2564) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า ปัจจัยการบริหารโรงเรียนและประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของประยงค์ ศรีโทมี (2561: 175 - 189) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน อันดับที่ 1 คือ ด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร อันดับที่ 2 คือ ด้านคุณภาพผู้เรียนนอกนั้นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ด้านผลงานของสถานศึกษา ด้านการจัดการศึกษาของครูและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียน จังหวัดปทุมธานี มีการพัฒนาและ

ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนให้มีคุณภาพ อีกทั้งความเป็นเลิศที่ผู้วิจัยเลือกมานั้นมีความสอดคล้องกับภาพความสำเร็จของนโยบายหรือแผนการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การมุ่งเน้นให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและนักเรียนมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมาลย์ ลีทอง (2563) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ประสิทธิผลโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของประยงค์ ศรีโทมี (2561: 175 - 189) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (X_2) ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_3) ปัจจัยด้านงบประมาณ (X_4) และปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (X_5) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .878

สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ได้ร้อยละ 77.20 (R^2 = .772) และสามารถเรียงลำดับอิทธิพลของตัวแปรพยากรณ์ที่มีต่อตัวแปรเกณฑ์จากมากไปน้อยได้คือ ปัจจัยด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา (β = .362) ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน (β = .200) ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา (β = .181) และปัจจัยด้านงบประมาณ (β = .179) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ 2 หน้าที่ คือ 1) แสดงบทบาทและหน้าที่ในการบริหาร (management functions) ซึ่งก็คือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาบุคลากร การบริหารและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี 2) เสาะหาทรัพยากรที่ใช้ในการบริหาร (management resources) ซึ่งทรัพยากรการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ คน แรงงาน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ที่ดินสิ่งก่อสร้าง ผู้บริหารจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าสูงสุด ด้วยกระบวนการวางแผนการจัดการที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องทั้งระบบ ซึ่งก็คือเทคโนโลยีสารสนเทศและงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของวิมาลย์ ลีทอง (2563) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ปัจจัยการบริหาร จำนวน 5 ปัจจัย ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียนได้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ปัจจัยที่ 6 โครงสร้างองค์การ (X_6) ปัจจัยที่ 4 การพัฒนาบุคลากร (X_4) ปัจจัยที่ 2 บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ (X_2) ปัจจัยที่ 3 การบริหารจัดการ (X_3) และปัจจัยที่ 8 งบประมาณ (X_8) สามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบได้ ดังนี้ $\hat{Y}$ = .483 + .232(X_6) +.207(X_4) + .258(X_2) +.193(X_3) และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้ $\hat{Z}$ = .224(X_6) + .213(X_4) +.277(X_2) +.189(X_3) และงานวิจัยของขวัญเพชร พลวงค์ (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า ปัจจัยการบริหารโรงเรียนที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านวัฒนธรรมองค์การ (X_7) ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_3) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X_1) และด้านงบประมาณที่ใช้ในการบริหารงาน (X_5) โดยอำนาจพยากรณ์ได้ร้อยละ 92.8 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ ±.09251

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกปัจจัย ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี ควรนำข้อมูลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษานำปัจจัยเหล่านี้ไปใช้เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนตนเอง 2. การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการศึกษาของครู เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาตนเอง

เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เท่าทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานมีความคล่องตัวและเป็นไปด้วยความราบรื่น ตลอดจนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. ผลการวิจัยครั้งนี้ มีเพียงปัจจัยเดียวที่ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 นั่นคือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ดังนั้นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยด้านผู้บริหารกับสภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการ 2. ควรมีการศึกษาปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 3. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากับโรงเรียน จังหวัดปทุมธานี ดังนั้น ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ขวัญเพชร พลวงค์. (2564). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

บุญชม ศรสี ะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุญร่วม เทียมจันทร์และศรัญญา วิชชาธรรม. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 พร้อมหัวข้อเรื่องทุกมาตราฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: เดอะลอว์กรุ๊ป จำกัด.

ประยงค์ ศรีโทมี. (2561). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. ใน วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เมรินทกาล พัฒนทรัพย์พิศาล. (2560). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. ใน วิทยานิพนธ์ ค.ม.สกลนคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วิมาลย์ ลีทอง. (2563). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประบประมาณ พ.ศ. 2568. ปทุมธานี: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). โครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน พ.ศ. 2557 - 2561 “สะท้อนปัญหาและทางออกตอบโจทย์ปฏิรูปการศึกษาไทย”. กรุงเทพมหานคร: 21 Century.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

Likert, R. (1996). The Human Organization: Its Management and Value. New York: McGraw-Hill.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตน กับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา*

A STUDY EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-EFFICACY PERCEPTIONS AND PROFESSIONAL COMPETENCE AMONG FOURTH-YEAR STUDENT TEACHERS AT SCHOOL OF EDUCATION, UNIVERSITY OF PHAYAO

น้ำฝน กันมา[1] และ วิลาวัลย์ สมยาโรน[2]

Namfon Gunma[1] and Wilawan Somyaron[2]

[1-2]วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]School of Education, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: wilawan.so@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 5 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 มกราคม 2569

Received 24 November 2025; Revised 5 January 2026; Accepted 7 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา 2) ศึกษาระดับสมรรถนะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตฯ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฯ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2568 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

Citation:

* น้ำฝน กันมา และ วิลาวัลย์ สมยาโรน. (2569). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 354-365.

Namfon Gunma and Wilawan Somyaron. (2026). A Study Examining The Relationship Between Self-Efficacy Perceptions And Professional Competence Among Fourth-Year Student Teachers At School Of Education, University Of Phayao. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 354-365.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำนวน 222 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ ทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ซึ่งเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยด้านการรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ มีค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และด้านสมรรถนะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ มีค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฯ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.44)

2. ระดับสมรรถนะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตฯ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.49)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฯ ในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก (r = .781**)

คำสำคัญ: การรับรู้ความสามารถของตน, สมรรถนะวิชาชีพครู, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

The purposes of this research were to 1) examine the level of self-efficacy perception among fourth-year student teachers at the College of Education, University of Phayao; 2) investigate the level of professional teaching competency during their teaching practicum; and 3) explore the relationship between self-efficacy perception and professional teaching competency. The participants consisted of 222 fourth-year student teachers enrolled in the academic year 2025 at the College of Education, University of Phayao. The sample size was determined using Taro Yamane's formula at a 95% confidence level, and simple random sampling was employed. The research instrument was a five-point rating

scale questionnaire designed to assess the relationship between self-efficacy perception and professional teaching competency. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) for the self-efficacy perception section ranged from .67-1.00, with a reliability coefficient of 0.87. The IOC for the teaching competency section ranged from .67-1.00, with a reliability coefficient of 0.85. Data were analyzed using mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The research findings indicated that

1. the overall level of self-efficacy perception among student teachers was high ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.44)

2. the overall level of professional teaching competency was high ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.49)

3. self-efficacy perception was highly and positively correlated with professional teaching competency (r = .781**, p < .01).

Keywords: self-efficacy perceptions, professional competence, teaching Practicum

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนจะสำเร็จได้นั้นสมรรถนะของครูเป็นตัวแปรสำคัญ หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้กำหนดกรอบสมรรถนะของครูไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ ทั้งนี้สถาบันผลิตครูจึงต้องมีการกำหนดสมรรถนะของนิสิตครู ซึ่งสมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล โดยที่คุรุสภาได้กำหนดไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้ในเนื้อหา 2) การจัดการเรียนรู้ 3) คุณลักษณะความเป็นครู และ 4) ความสัมพันธ์กับชุมชน สมรรถนะครูจึงจำเป็นต่อการปฏิบัติวิชาชีพครูให้บรรลุอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาให้การรับรองปริญญา และประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อการประกอบวิชาชีพครูของสถาบันต่าง ๆ การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนิสิตครูให้มี ความรู้ ความสามารถ จึงต้องให้ความสำคัญ

แก่กระบวนการเรียนการสอนควบคู่กับการปลูกฝัง ด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะวิชาชีพ ดังนี้นิสิตครูควรมีความตระหนักและรับรู้ในสมรรถนะตนเอง

โดยการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ 1) ความเชื่อในตนเอง (Locus) เกิดจากการรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) และการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) องค์ประกอบทั้ง 3 อย่างนี้จะส่งเสริมให้บุคคลแน่วแน่ในความสำเร็จและลดความผิดพลาดจากการกระทำ 2) ความมั่นคง (Stability) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความคาดหวังและเป้าหมายของบุคคลความคาดหวังเกิดจากประสบการณ์การได้รับผลตอบแทนจากการกระทำ และส่งผลต่อการคาดคะเนผลที่จะได้รับ เช่น บุคคลที่ได้รับประสบการณ์ว่าความผิดพลาดของงานเกิดจากความยากของงาน เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานยาก บุคคลจะเชื่อว่างานที่ทำจะล้มเหลว และ 3) การควบคุม (Controllability) ความรู้สึกควบคุมสถานการณ์ หากบุคคลรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ระหว่างกระทำพฤติกรรมจนเกิดความผิดพลาด บุคคลจะรู้สึกอับอายหรือโกรธและเลิกกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าบุคคลรู้สึกควบคุมสถานการณ์นั้นได้ จะเพื่อความเชื่อมั่นในการทำพฤติกรรม นำไปสู่การประสบความสำเร็จในที่สุด (Bandura, 1977)

จากที่กล่าวพบว่าการรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาได้ เนื่องจากตัวแปรการรับรู้ความสามารถแห่งตนที่ประกอบไปด้วย 1) ความเชื่อในตนเอง (Locus) เกิดจากความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) และการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) 2) ความมั่นคง (Stability) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความคาดหวังและเป้าหมายของบุคคล ความคาดหวังเกิดจากประสบการณ์การได้รับผลตอบแทนจากการกระทำและส่งผลต่อการคาดคะเนผลที่จะได้รับ และ 3) การควบคุม (Controllability) เป็นความรู้สึกควบคุมสถานการณ์ หากบุคคลรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ระหว่างกระทำพฤติกรรมจนเกิดความผิดพลาด บุคคลจะรู้สึกอับอายหรือโกรธ และเลิกกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าบุคคลรู้สึกควบคุมสถานการณ์นั้นได้ จะเพิ่มความเชื่อมั่นในการทำพฤติกรรม นำไปสู่การประสบความสำเร็จในที่สุด จะช่วยให้นิสิตมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม เมื่อไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวรรค์ อัศวกุล (2528) ที่ศึกษาเรื่องความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดขนาดของนักเรียนที่มี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีการรับรู้ความสามารถในการทำงานที่กำหนดให้สูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ ดุลยพีรดิส (2547) ทำวิจัยเรื่อง ความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนด้านการเรียน และนิสัยในการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี และแบ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับดีเลิศ ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี และดีเลิศ รับรู้ว่าตนมีความสามารถด้านการ เรียนมากกว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีเลิศ มีการรับรู้ ว่าตนมีความสามารถด้านการเรียนมากกว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง เช่นเดียวกับงานวิจัยของกมลพันธ์ ดำสีนิล (2548) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ ความสามารถทางวิชาการและการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม คือ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี ปานกลาง และต่ำ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้ความสามารถทางวิชาการต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอนของวิทยาลัยการศึกษา เพื่อให้นิสิตมีสมรรถนะตามคุรุสภากำหนดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

2. เพื่อศึกษาศึกษาระดับสมรรถนะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

สมมติฐานการวิจัย

การรับรู้ความสามารถของตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2568 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 457 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2568 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 222 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ ทาโร ยามาเน่ ที่รัดับความเชื่อมัน 95% หรือนัยสำคัญ 0.05 ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาซึ่งเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ตอนที่ 3 ระดับสมรรถนะวิชาชีพครูจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาซึ่งเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไข

2. ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ หรือ IOC (Item Objective Congruence) โดยมีการกำหนดจำนวนข้อคำถามการรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ทั้งหมด 21 ข้อ ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของการรับรู้สมรรถนะแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา อยู่ระหว่าง .67-1.00 และจำนวนข้อคำถามระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ทั้งหมด 25 ข้อ ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา อยู่ระหว่าง .67-1.00

3. ดำเนินการทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น ค่าความเชื่อมั่นของการรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา เท่ากับ 0.87 และความเชื่อมั่นของระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเท่ากับ 0.85

4. นำแบบสอบถามไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์ระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. วิเคราะห์การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความมั่นคง (Stability) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.49) รองลงมาได้แก่ ด้านความเชื่อในตนเอง (Locus) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.43) และด้านการควบคุมสถานการณ์ (Controllability) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

2. ระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณลักษณะความเป็นครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.49) รองลงมาได้แก่ ความสัมพันธ์กับชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.67) และการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.57) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก (r = .781**) โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุด ได้แก่ คุณลักษณะความเป็นครู กับ ความเชื่อในตนเอง (Locus) (r = .742**) รองลงมา ได้แก่ คุณลักษณะความเป็นครู กับ ความมั่นคง (Stability) (r = .682**) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุด ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหา กับ การควบคุมสถานการณ์ (Controllability) (r = .463**)

อภิปรายผล

1. การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.44) ทั้งนี้

อาจเนื่องมาจากนิสิตครูได้รับประสบการณ์จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาจะมีการรับรู้ความสามารถแห่งตนที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Bandura (1997) ที่ระบุว่า การรับรู้ความสามารถแห่งตน (Self-efficacy) เป็นความเชื่อของบุคคลในความสามารถของตนเองที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tschannen-Moran และ Hoy (2001) ที่พบว่า ประสบการณ์การสอนที่ประสบความสำเร็จเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างการรับรู้ความสามารถแห่งตนของครู โดยนิสิตครูที่ได้รับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเป็นระบบและได้รับการสนับสนุนจากครูพี่เลี้ยงที่ดี มักมีการรับรู้ความสามารถแห่งตนในระดับสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา มีระบบการนิเทศและสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Woolfolk Hoy และ Burke-Spero (2005) ยังพบว่า การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตครูมีแนวโน้มสูงสุดในช่วงปีสุดท้ายของการศึกษา แต่อาจลดลงในปีแรกของการเป็นครูจริง ดังนั้น การที่นิสิตมีการรับรู้ความสามารถแห่งตนในระดับมากในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการเป็นครูในอนาคต

2. ระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.49) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนิสิตมีการพัฒนาสมรรถนะทั้ง 4 ด้านตามมาตรฐานวิชาชีพครู ได้แก่ ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ การปฏิบัติงาน การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา (2556) เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Darling-Hammond (2006) ที่ระบุว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มีคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของครู โดยเฉพาะการได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงภายใต้การแนะนำของครูพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ ทำให้นิสิตครูสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Korthagen และคณะ (2006) ยังชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะครูต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และการสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นโอกาสสำคัญที่นิสิตครูจะได้พัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้ผ่านการปฏิบัติจริงและการสะท้อนคิดเกี่ยวกับการสอนของตนเอง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก (r = .781**) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนิสิตมีความเชื่อในตนเอง (Locus) ความมั่นคง (Stability) และการควบคุมสถานการณ์ (Controllability) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบของการรับรู้ความสามารถแห่งตนที่นิสิตนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีสมรรถนะวิชาชีพครูสูงขึ้นตามไปด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการรับรู้ความสามารถแห่งตนของ Bandura (1997) ที่ระบุว่า การรับรู้ความสามารถแห่งตนมีอิทธิพลต่อการเลือกกิจกรรม ความพยายาม ความอดทน และรูปแบบความคิดของบุคคล ดังนั้นนิสิตครูที่เชื่อมั่นในความสามารถของตนจะมีแรงจูงใจในการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพมากกว่า โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Klassen และ Tze (2014) ที่ทำการวิเคราะห์อภิมานจากงานวิจัย 40 ชิ้น พบว่า การรับรู้ความสามารถแห่งตนของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของครู ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อวิชาชีพครู นอกจากนี้ยังพบว่าครูที่มีการรับรู้ความสามารถแห่งตนสูง มักใช้กลยุทธ์การสอนที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากกว่า

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นปีที่ 4 มีการรับรู้ความสามารถของตนเองอยู่ในระดับมาก และมีสมรรถนะวิชาชีพครูจากการฝึกประสบการณ์อยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่โดดเด่นคือความมั่นคงในตนเองและคุณลักษณะความเป็นครู นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ความสามารถของตนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับสมรรถนะวิชาชีพครู แสดงว่านิสิตที่เชื่อมั่นในความสามารถของตนมากจะมีสมรรถนะวิชาชีพครูสูงตามไปด้วย ดังนั้นการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ 1. การรับรู้ความสามารถแห่งตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า ด้านการควบคุมสถานการณ์ (Controllability) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตครูควรหาแนวทางส่งเสริมทักษะการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะสำคัญในยุคดิจิทัลที่จะนำพาไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต 2. ระดับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตชั้นปีที่

4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าความรู้ในเนื้อหาทั้งวิชาชีพครูและวิชาเอกยังไม่เพียงพอต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนยุคปัจจุบัน ดังนั้นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตครูควรปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลที่ตอบสนองผู้เรียนยุคดิจิทัล 3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับสมรรถนะวิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าคุณลักษณะความเป็นครู กับ ความเชื่อในตนเอง (Locus) มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุด ดังนั้นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตครูควรให้ความสำคัญและส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้บัณฑิตครูมีสมรรถนะทางวิชาชีพตามเกณฑ์ที่คุรุสภากำหนดและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตในอนาคต **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาแนวทางการบูรณาการความรู้ระหว่างศาสตร์วิชาชีพครูกับวิชาเอกเฉพาะเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลโดยใช้เนื้อหาเป็นฐาน 2. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในยุคดิจิทัลเพื่อการประกอบอาชีพของนิสิตวิชาชีพครูในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กมลพรรณ ดำสีนิล. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ ความสามารถทางวิชาการและการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คุรุสภา. (2556). มาตรฐานวิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สิริวรรค์ อัศวกุล. (2528). ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2561). (ร่าง) มาตรฐานความรู้วิชาชีพครู ฐานสมรรถนะของคุรุสภา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

อนันต์ ดุลยพีรดิส. (2547). ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนด้านการเรียนและนิสัยในการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. W. H. Freeman.

Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Prentice-Hall.

Bandura, A. & Cervone, D. (1983). Self-evaluative and self-efficacy effects of goal system. Journal of Personality and Social Psychology. 45, 1017-1028.

Darling-Hammond, L. (2006). Powerful teacher education: Lessons from exemplary programs. Jossey-Bass.

Klassen, R. M., & Tze, V. M. C. (2014). Teachers' self-efficacy, personality, and teaching effectiveness: A meta-analysis. Educational Research Review, 12, 59-76.

Korthagen, F., Loughran, J., & Russell, T. (2006). Developing fundamental principles for teacher education programs and practices. Teaching and Teacher Education, 22(8), 1020-1041.

Tschannen-Moran, M., & Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. Teaching and Teacher Education, 17(7), 783-805.

Woolfolk Hoy, A., & Burke-Spero, R. (2005). Changes in teacher efficacy during the early years of teaching: A comparison of four measures. Teaching and Teacher Education, 21(4), 343-356.

ความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงาน ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล*

THE JOB SATISFACTION AND WORK PERFORMANCE TOWARDS ORGANIZATIONAL TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ERA

เลอ กวง[1], นภาวรรณ เนตรประดิษฐ์[2] และ พิชาภพ พันธุ์แพ[3]

Le Kuang[1], Napawan Netpradit[2] and Pichaphob Panphae[3]

[1-2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[1-2]Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University

[3]คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

[3]Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

Corresponding Author's Email: kuangle1216@outlook.com

วันที่รับบทความ : 26 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 29 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 31 ธันวาคม 2568

Received 26 November 2025; Revised 29 December 2025; Accepted 31 December 2026

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนองค์การ การเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวและพัฒนาองค์การสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้เขียนมุ่งให้ได้สารสนเทศและความรู้ทั่วไปด้านความพึงพอใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล แก่นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนสู่ดิจิทัลขององค์การสำหรับ

Citation:

*เลอ กวง, นภาวรรณ เนตรประดิษฐ์ และ พิชาภพ พันธุ์แพ. (2569). ความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 366-381.

Le Kuang, Napawan Netpradit and Pichaphob Panphae. (2026). The Job Satisfaction And Work Performance Towards Organizational Transformation In The Digital Era. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 366-381.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผลการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านศักยภาพให้กับพนักงาน เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายและพัฒนาองค์การได้อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล จากการสังเคราะห์วรรณกรรม พบว่า ความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงาน และเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการยอมรับเทคโนโลยี การปรับตัวของบุคลากร และการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดเชิงวิชาการและแนวทางเชิงบริหารในการพัฒนาองค์การ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจในงาน, ประสิทธิภาพการทำงาน, องค์การดิจิทัล

Abstract

In the digital era, where technology plays a significant role in driving organizations, enhancing employee work performance has become an important factor in organizational adaptation and development toward sustainable transformation. This article aims to synthesize literature related to the concepts of job satisfaction and work performance toward organizational transformation in the digital era. The author aims to provide information and general knowledge on job satisfaction and work performance toward organizational transformation in the digital era for scholars, researchers, senior executives, and individuals involved in driving organizations toward digitalization, as a guideline for promoting and continuously improving employee performance, enabling them to cope with and adapt to various changes, as well as preparing employee capabilities in order to achieve organizational goals and develop organizations sustainably in the digital era. Based on the synthesis of the literature, it was found that job satisfaction has a positive relationship with work performance and serves as an important mechanism in supporting organizational transformation in the digital era, particularly in terms of technology acceptance, employee adaptability, and the enhancement of organizational competitiveness. The findings can be applied

as an academic conceptual framework and a managerial guideline for organizational development.

Keywords: Job Satisfaction, Work Performance, Digital Organization

บทนำ

ในยุคปัจจุบันองค์การธุรกิจอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมที่มีความผันผวนและมีการแข่งขันเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบกันอยู่ตลอดเวลา ภาคธุรกิจต้องปรับตัวและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสู่รูปแบบใหม่ที่จะเกิดนวัตกรรมสินค้าและบริการที่ดีขึ้น (National Science and Technology Development Agency, 2019) ทำให้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทต่อธุรกิจมากขึ้น องค์การต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Pereira & Silva, 2021) การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง, ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ต (IoT) มาใช้ในการดำเนินงาน จะช่วยเพิ่มความสะดวกและความรวดเร็วในการทำงาน (Liu et al., 2020) การจัดการทรัพยากรและกระบวนการต่าง ๆ ผ่านซอฟต์แวร์ที่ทันสมัยยังช่วยให้องค์การสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิผล (Choi & Lee, 2021) ผนวกกับการเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เป็นการเร่งให้เกิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เร็วขึ้นและกว้างขวางขึ้น ทำให้การทำงานเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง การบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ โดยเฉพาะงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่พัฒนาไปสู่การบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุค 4.0 (Human Resource 4.0) ทั้งวิธีคิด รูปแบบการทำงานวิถีใหม่ (New Normal) เช่น การทำงานออนไลน์ การทำงานที่บ้าน (Work from home : WFH) ซึ่งรูปแบบใหม่นี้จะเป็น New Standard ในอนาคต (Naksawat, 2020) ที่จะสอดคล้องกับพฤติกรรมของมนุษย์แบบใหม่นักทรัพยากรมนุษย์ต้องเรียนรู้และนำเทคโนโลยีดิจิทัลด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Digital HR) มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Phinaisub, 2019) ด้วยการทำงานบนเทคโนโลยีเป็นหลักเชื่อมโยงงานด้วยระบบอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) แบบทันที (Real time) ทันสมัยถูกต้องและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ที่จะช่วยในการตัดสินใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Sukhonthachit, 2019)

อนึ่งการเปลี่ยนแปลงขององค์การในยุคดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการปรับโครงสร้างองค์การเพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างเต็มที่ รวมทั้งการพัฒนาทักษะของบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคดิจิทัล (Sánchez & Rodríguez, 2020) องค์การจะต้องสร้างวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่นและสามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Zhao & Zhang, 2022)ในส่วนของความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานนั้นมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การในยุคดิจิทัลอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อพนักงานมีความพึงพอใจในงานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้องค์การสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว (Herzberg, 1966) อีกทั้ง พนักงานที่มีความพึงพอใจยังมีความผูกพันกับองค์การและสามารถสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การได้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การให้ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน (Kotter, 1996)

องค์การจะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและทักษะที่ดีแล้วบุคลากรที่อยู่ในองค์การนั้น จะต้องได้รับการจูงใจอย่างถูกวิธีในลักษณะที่กระตุ้นให้พยายามใช้ความสามารถและทักษะที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ผู้บริหารต้องใช้เทคนิคและวิธีการในการศึกษาบุคลากรในองค์การของตนว่าบุคลากรเหล่านั้นมีความต้องการหรือมีความพอใจในสิ่งใดจากการทำงาน ความพึงพอใจในงานก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเช่นกัน โดยความพึงพอใจในงานนั้น หมายถึง บุคลากรมีเจตคติต่องานจะพิจารณาจากภาพโดยรวม ซึ่งจัดได้เป็นสองลักษณะ คือ ความพึงพอใจเฉพาะเรื่อง (Facet Satisfaction) กับความพึงพอใจโดยภาพรวม (Overall Satisfaction) ความพึงพอใจเฉพาะเรื่อง คือ บุคลากรจะพึงพอใจต่องานในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น บุคลากรบางคนอาจจะชอบงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ แต่อาจจะไม่ชอบหัวหน้างานหรือบุคลากรบางคนอาจจะชอบเพื่อนร่วมงาน แต่ไม่ชอบสิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงาน เป็นต้น ส่วนความพึงพอใจโดยภาพรวม คือ บุคลากรจะพอใจโดยภาพรวมของงานในทุก ๆ ด้าน เช่น บุคลากรอาจจะพอใจกับงานทุก ๆ ด้าน แต่มีด้านใดด้านหนึ่งที่ยังไม่ถือว่าพอใจ แต่เมื่อมองภาพรวมแล้วมีความรู้สึกพึงพอใจกับงาน เป็นต้น (Zamanian, Roshan Sarvestani, Sedaghati, Ghatmiri & Kouhnavard, 2016)

ผลการปฏิบัติงานของพนักงานถือเป็นพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่ดำเนินการ เพื่อให้องค์การ บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Jayaweera, 2015) ซึ่งประสิทธิภาพของงานหรือผลงานส่วน บุคคลสามารถกำหนดได้จากพฤติกรรมทั้งหมดที่ พนักงานมีส่วนร่วมในการ

ปฏิบัติงาน กิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับงาน หรือบันทึกที่เกี่ยวกับผลลัพธ์ของงานหลังจากการฝึกปฏิบัติงานในช่วงเวลาที่กำหนด รวมถึงคุณภาพและปริมาณงานที่พนักงานแต่ละคนหรือกลุ่มพนักงานบรรลุหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจ จึงถือได้ว่า ผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมในขณะที่พนักงาน ปฏิบัติงานและสะท้อนให้เห็นเวลาที่องค์การต้องการบรรลุเป้าหมาย รวมถึงทัศนคติต่อการจัดการ วิธีการที่พนักงานเข้าสังคมกับเพื่อนร่วมงาน อัตราของการขาดงาน (Abdiwali & Musa, 2019) และระดับของความสำเร็จในงานของพนักงาน ซึ่งความสำเร็จของงานจะถูกกำหนดเทียบกับมาตรฐานความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ต้นทุนและความเร็วที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Ndulue & Ekechukwu, 2016)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้เขียนมุ่งให้ได้สารสนเทศและความรู้ทั่วไปด้านความพึงพอใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล แก่นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนสู่ดิจิทัลขององค์การสำหรับเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผลการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านศักยภาพให้กับพนักงานเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายและพัฒนาองค์การได้อย่างยั่งยืน ผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์พร้อมทั้งนำเสนอสารสนเทศและองค์ความรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล โดยในส่วนของเนื้อหาผู้เขียนได้จำแนกออกเป็นส่วนของแนวคิดความพึงพอใจในงาน และประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ดังนั้น การทำความเข้าใจความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานในบริบทของการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาองค์การให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล

ความพึงพอใจในงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล

ความพึงพอใจในงานเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร การศึกษาความพึงพอใจในงานได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงาน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความพึงพอใจในงานจึงสามารถช่วยให้องค์กรปรับปรุงกระบวนการทำงานและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาของบุคลากร

ตามที่ Locke (1976) ได้เสนอความหมายของความพึงพอใจในงานว่าเป็นความรู้สึกเชิงบวกที่เกิดขึ้นจากการประเมินงานหรือประสบการณ์จากการทำงาน โดยการเปรียบเทียบกับความคาดหวังของบุคคล ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมและทัศนคติของพนักงาน เช่น ความกระตือรือร้นในการทำงาน หรือการขาดการลาออกจากงาน หากผลลัพธ์จากการทำงานไม่เป็นไปตามความคาดหวัง อาจนำไปสู่ความไม่พึงพอใจและการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ เช่น การลาออกหรือการเปลี่ยนแปลงงาน (Steers, 1991) นอกจากนี้การพิจารณาความพึงพอใจในงานยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานขององค์กร เพื่อให้พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงานที่สูงขึ้น

ในการศึกษาความพึงพอใจในงานยังมีการเสนอทฤษฎีต่าง ๆ ที่อธิบายถึงแรงจูงใจและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1943) ซึ่งได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้น ตั้งแต่ความต้องการทางร่างกาย เช่น อาหารและที่อยู่อาศัย ไปจนถึงความต้องการการเติมเต็มตนเอง (Self-Actualization) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง การเข้าใจในทฤษฎีนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถออกแบบระบบแรงจูงใจที่ตอบสนองต่อความต้องการต่าง ๆ ของพนักงานได้อย่างเหมาะสม

ขณะเดียวกันทฤษฎี ERG ของแอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1972) ได้ปรับปรุงจากทฤษฎีของมาสโลว์โดยมองว่า ความต้องการสามารถเกิดขึ้นพร้อมกันได้ในหลายระดับ และไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับขั้นเสมอไป ตัวอย่างเช่น พนักงานอาจต้องการความมั่นคงในงาน (Existence Needs) พร้อมกับต้องการการยอมรับจากผู้อื่น (Relatedness Needs) และการเติบโตทางอาชีพ (Growth Needs) โดยสามารถถดถอยกลับไปที่ความต้องการในระดับต่ำกว่าเมื่อไม่สามารถตอบสนองความต้องการในระดับที่สูงกว่าได้ อีกทั้งทฤษฎีนี้ยังเสนอแนวคิดเรื่อง

“ความคับข้องใจ” (Frustration) ซึ่งหมายถึงเมื่อความต้องการระดับสูงไม่สามารถตอบสนองได้ บุคคลอาจหันไปให้ความสำคัญกับความต้องการระดับที่ต่ำกว่ามากขึ้น

สอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอร์สเบิร์ก (Herzberg, 1959) มีความโดดเด่นในการแยกแยะระหว่างปัจจัยที่ทำให้พนักงานพึงพอใจและปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น เงินเดือน สวัสดิการ และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน หากขาดปัจจัยเหล่านี้จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ แต่ไม่สามารถสร้างความพึงพอใจในงานได้อย่างยั่งยืน ส่วน ปัจจัยเสริมสร้าง (Motivation Factors) คือปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับตัวงาน เช่น ความสำเร็จ การได้รับการยอมรับ และความท้าทายในงาน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้พนักงานรู้สึกพึงพอใจและมีแรงจูงใจในการทำงาน

นอกจากนี้ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom, 1964) ได้เสนอว่าแรงจูงใจของบุคคลในการทำงานไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอกหรือความต้องการภายในเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการคิดและการประเมินผลของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความพยายาม ผลการปฏิบัติงาน และรางวัลที่ได้รับ เมื่อพนักงานเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามและผลลัพธ์อย่างชัดเจน และรู้สึกว่ารางวัลที่ได้รับมีคุณค่าต่อการบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคล พวกเขาจะมีแรงจูงใจในการทำงานอย่างเต็มที่และทุ่มเทให้กับองค์กร

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความพึงพอใจในงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัลนี้ ในสภาวะที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งกระบวนการทำงานและการพัฒนาองค์กร ความพึงพอใจในงานของพนักงานกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ส่งเสริมให้พนักงานสามารถปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้จึงเป็นสิ่งที่องค์กรต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน แต่ยังสามารถช่วยให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาความพึงพอใจในงานของพนักงานจึงไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงและความภักดีของพนักงานต่อองค์กร โดยจะช่วยลดอัตราการลาออกและเพิ่มความร่วมมือในทีมงาน ซึ่งส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรมีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จ ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความพึงพอใจในงานของพนักงานอย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงานและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะทำให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จในระยะยาว

ประสิทธิภาพการทำงานสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น ถ้าพิจารณาจากแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ มักจะพูดถึงผลการปฏิบัติงาน (Performance) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องเดียวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (Efficiency) คือเมื่อผลการปฏิบัติงานที่ดีก็ถือว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูงและถ้าผลการปฏิบัติงานไม่ดีก็ถือได้ว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพดังนี้

Ryan & Smith (1954) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของบุคคล (Human Efficiency) ว่าเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างสิ่งที่บุคคลทุ่มเทให้กับงานกับผลลัพธ์ที่ได้ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากระดับของแรงงานที่ใช้ เปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานนั้น แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพเป็นผลลัพธ์ที่สัมพันธ์โดยตรงกับความพยายามและแรงที่ทุ่มเทลงไปในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ในขณะที่ John D. Millet (1954) ให้ความหมายของประสิภาพว่า เป็นผลลัพธ์จากการปฏิบัติงานที่นำมาซึ่งความพึงพอใจและผลกำไร โดยเฉพาะในบริบทของงานบริการสาธารณะซึ่งต้องพิจารณาองค์ประกอบของ “ความพึงพอใจของผู้รับบริการ” เช่น การให้บริการอย่างเท่าเทียม (Equitable Service) การบริการอย่างทันเวลา (Timely Service) เพียงพอ (Ample Service) ต่อเนื่อง (Continuous Service) และมีพัฒนาการที่ดี (Progressive Service) แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในเชิงบริการไม่ได้วัดจากผลลัพธ์ที่จับต้องได้เท่านั้น แต่รวมถึงคุณภาพของประสบการณ์ที่ผู้รับบริการได้รับด้วย ขณะเดียวกัน Herbert A. Simon (1960) ได้เสนอทัศนะที่โดดเด่นโดยเน้นว่า ประสิทธิภาพคือความสัมพันธ์ระหว่าง Input กับ Output กล่าวคือ หากงานใดสามารถผลิตผลลัพธ์ได้มากโดยใช้ทรัพยากรน้อย จะถือว่างานนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม Simon ยังเน้นย้ำว่า ในบริบทของภาครัฐหรือองค์การบริการสาธารณะ ควรคำนึงถึง “ความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ” ด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงคุณภาพที่ต้องผนวกเข้ากับสูตรประสิทธิภาพเชิงปริมาณ ส่วน Peterson และ Plowman (1989) ได้นิยามความหมายของประสิทธิภาพในเชิงการบริหารธุรกิจ โดยให้ความหมายไว้ทั้งในเชิงแคบและเชิงกว้าง ในความหมายแคบ หมายถึง การ

ลดต้นทุนในการผลิตสินค้า ส่วนความหมายในเชิงกว้างคือ การผสมผสานกันของคุณภาพ ประสิทธิผล และความสามารถในการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้สินค้าและบริการในปริมาณและคุณภาพที่ต้องการ ในต้นทุนที่ต่ำที่สุดและสอดคล้องกับข้อจำกัดทางการเงินที่องค์การมีอยู่ Peterson และ Plowman ยังได้เสนอองค์ประกอบสำคัญของประสิทธิภาพไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) ต้นทุน (Cost) 2) คุณภาพ (Quality) 3) ปริมาณ (Quantity) 4) เวลา (Time) และ 5) วิธีการผลิต (Production Method)

นอกจากนี้ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยรวมแล้วจะมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพดังนี้

1) การทำงานที่ยืดหยุ่น (Flexible Work)

การทำงานในยุคดิจิทัลไม่จำกัดอยู่แค่ในสำนักงานเท่านั้น โดยสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้ผ่านเครื่องมือและเทคโนโลยีที่รองรับการทำงานระยะไกล เช่น การใช้เครื่องมือคลาวด์ (Cloud Tools) และการประชุมออนไลน์ (Video Conferencing) การทำงานที่ยืดหยุ่นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและลดความเครียดจากการเดินทาง (Cascio, 2018)

2) การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ (Data-Driven Decision Making)

การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล เครื่องมือที่สามารถรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จะช่วยให้องค์กรสามารถทำการตัดสินใจที่แม่นยำและทันเวลา ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Brynjolfsson & McAfee, 2014)

3) การใช้เทคโนโลยีอัตโนมัติ (Automation)

การนำระบบอัตโนมัติมาใช้ในการทำงานสามารถช่วยลดภาระงานที่ต้องทำด้วยมือ ซึ่งจะช่วยให้พนักงานสามารถโฟกัสกับงานที่มีความสำคัญและมีความสร้างสรรค์มากขึ้น เช่น การใช้ซอฟต์แวร์อัตโนมัติในการจัดการข้อมูล การจัดการกระบวนการผลิต หรือการให้บริการลูกค้า (Chui, Manyika, & Miremadi, 2016)

4) การทำงานร่วมกันผ่านเครื่องมือดิจิทัล (Collaboration Tools)

เครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยให้พนักงานสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น Google Workspace, Microsoft Teams, Slack เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้ทำให้การสื่อสารและการประสานงานภายในทีมเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ (Hoch, 2014)

5) การพัฒนาทักษะดิจิทัล (Digital Skill Development)

การพัฒนาทักษะดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในยุคดิจิทัล พนักงานต้องมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการฝึกอบรมและการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Learning) และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ (West, 2019)

6) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (Innovation Culture)

การส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในการคิดค้นและพัฒนาแนวคิดใหม่ๆ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสร้างสรรค์และทดลอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดนวัตกรรมที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในองค์กร (Tushman & O'Reilly, 1996)

7) การใช้ AI และ Machine Learning ในการปรับปรุงกระบวนการ (AI & Machine Learning)

การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) มาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานต่างๆ เช่น การคัดกรองผู้สมัครงาน การทำนายแนวโน้มธุรกิจ หรือการจัดการสินค้าคงคลัง การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและความแม่นยำในการตัดสินใจ (Brynjolfsson & McAfee, 2017)

8) การวัดผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการติดตามและวัดผลการทำงาน เช่น การใช้ซอฟต์แวร์ในการติดตามประสิทธิภาพของพนักงานและการประเมินผลกระบวนการทำงาน ทำให้สามารถปรับปรุงกระบวนการได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Imai, 1986)

9) การใช้ระบบคลาวด์ (Cloud Computing)

การใช้ระบบคลาวด์เพื่อจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลช่วยให้การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีความยืดหยุ่น ไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกันหรือการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดค่าใช้จ่ายในการจัดการระบบ IT ภายในองค์กร (Armbrust et al., 2010)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลต่างๆ ที่สามารถช่วยปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพิ่มผลผลิต ลดความซับซ้อน และเพิ่มความยืดหยุ่นในการทำงาน โดยการทำงานในยุคนี้ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี แต่ยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาทักษะดิจิทัลของพนักงานและการสร้าง

วัฒนธรรมที่ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสร้างสรรค์และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอย่างยั่งยืน

ความสามารถในการแข่งขันและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานมีความสัมพันธ์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันและการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กรในยุคดิจิทัล การสร้างความพึงพอใจในงานเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ซึ่งส่งผลให้พนักงานมีความกระตือรือร้นในการทำงานและพร้อมที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่องค์กรนำมาใช้ ความกระตือรือร้นนี้ทำให้การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) และเครื่องมือการทำงานร่วมกัน (Collaboration Tools) กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานในองค์กร ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการทำงานมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังช่วยลดความผิดพลาดจากการทำงานด้วยระบบเดิม ๆ อีกด้วย ส่งผลให้พนักงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Brynjolfsson & McAfee, 2014)

ในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการแข่งขันที่สูง การที่พนักงานมีความพึงพอใจในงานจะเสริมสร้างความยืดหยุ่นในการปรับตัวและการรับการเปลี่ยนแปลงจากพนักงาน การมีทัศนคติที่ดีในการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานตามความต้องการของตลาด จะช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีการแข่งขันสูงได้ (Steers, 1991) การปรับตัวที่ดีจะช่วยให้องค์กรสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว

นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของพนักงานยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว เมื่อพนักงานมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ พวกเขาจะสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานและสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Vroom, 1964) การพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานเท่านั้น แต่ยังสามารถเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรในระยะยาว

การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน เมื่อพนักงานมีความพึงพอใจในงาน พวกเขาจะมีความพร้อมที่จะเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร โดยการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และปรับ

กระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับความต้องการในตลาด การสร้างความพึงพอใจในงานทำให้พนักงานสามารถปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กรและการเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว (Brynjolfsson & McAfee, 2014)

กล่าวได้โดยสรุปว่า ความพึงพอใจในงานมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและกระบวนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรในยุคดิจิทัล เนื่องจากเมื่อพนักงานมีความพึงพอใจในงานที่ทำ พวกเขามีแรงจูงใจสูงในการทำงานและยอมรับการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ การที่พนักงานมีแรงจูงใจสูงจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและทำให้พวกเขามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างเต็มที่ ส่งผลให้พนักงานสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและกระบวนการทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การมีทัศนคติที่ดีในการทำงานและการปรับตัวนี้ช่วยให้องค์กรสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีการแข่งขันสูงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ การสร้างความพึงพอใจในงานยังช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในยุคดิจิทัลที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการตลาดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว องค์กรที่มีพนักงานที่พึงพอใจในงานจะสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้องค์กรรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะสั้น แต่ยังสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว เพราะพนักงานที่พึงพอใจจะมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ภายในองค์กร นอกจากนี้ การส่งเสริมให้พนักงานสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนากระบวนการทำงานให้มีความรวดเร็วขึ้น ลดความผิดพลาด และตอบสนองต่อลูกค้าหรือคู่ค้าได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยี ใหม่ ๆ ที่พนักงานสามารถใช้งานได้อย่างเต็มที่ ยังเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปสู่การขยายตลาดและเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างความพึงพอใจในงาน ประสิทธิภาพการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล โดยชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจในงานเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความพร้อมในการปรับตัวของบุคลากร ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในองค์การ

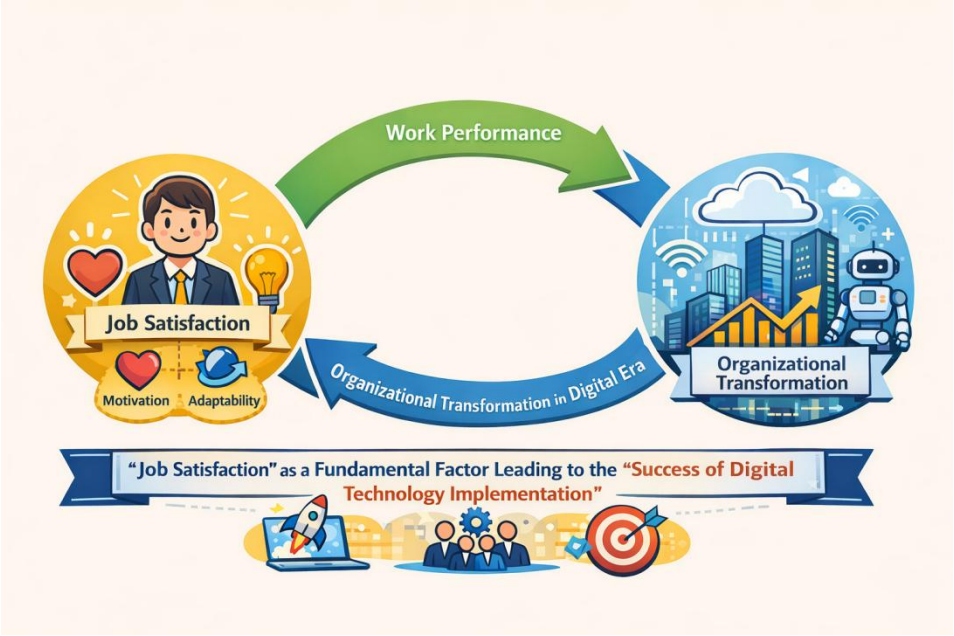

สรุป

บทความนี้มุ่งศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคดิจิทัล ผลการสังเคราะห์พบว่า ความพึงพอใจในงานและประสิทธิภาพการทำงานมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์การในบริบทดิจิทัล ความพึงพอใจในงานส่งผลโดยตรงต่อแรงจูงใจทัศนคติ และความพร้อมของพนักงานในการปรับตัวและยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและความคล่องตัวของกระบวนการดำเนินงานภายในองค์การ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น ระบบคลาวด์คอมพิวติ้งและเครื่องมือการทำงานร่วมกัน ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อน และเสริมสร้างศักยภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของพนักงาน

ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การในระยะยาว ดังนั้น องค์การควรให้ความสำคัญกับการสร้างความพึงพอใจในงานควบคู่กับการพัฒนาทักษะดิจิทัลและสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางความท้าทายในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

Abdiwali, S., & Musa, M. A. (2019). Employee performance and its evaluation in organizations. International Journal of Research and Analytical Reviews, 6(2), 1-10.

Alderfer, C. P. (1972). Existence, relatedness, and growth: Human needs in organizational settings. Free Press.

Armbrust, M., Fox, A., Griffith, R., Joseph, A. D., Katz, R. H., Konwinski, A., ... & Zaharia, M. (2010). A view of cloud computing. Communications of the ACM, 53(4), 50-58. https://doi.org/10.1145/1721654.1721672

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies. W. W. Norton & Company.

Cascio, W. F. (2018). Managing human resources: Productivity, quality of work life, profits (9th ed.). McGraw-Hill Education.

Choi, S. B., & Lee, S. M. (2021). How digital transformation drives operational efficiency: An analysis of the impact of digitalization on business performance. Springer.

Chui, M., Manyika, J., & Miremadi, M. (2016). Where machines could replace humans—and where they can't (yet). McKinsey Quarterly.

Herzberg, F. (1966). Work and the nature of man. World Publishing.

Hoch, J. E. (2014). Team collaboration in the digital era. International Journal of Project Management, 32(4), 1-11. https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2013.10.001

Imai, M. (1986). Kaizen: The key to Japan's competitive success. McGraw-Hill Education.

Jayaweera, T. (2015). Impact of job satisfaction on employee performance: A study of employees in the banking sector in Sri Lanka. International Journal of Business and Management, 10(1), 1-12.

Kotter, J. P. (1996). Leading change. Harvard Business Press.

Liu, Y., Wei, K. K., & Liu, L. (2020). The impact of digitalization on business: A study of cloud computing and AI in industry. Business & Information Systems Engineering, 62(3), 101-113. https://doi.org/10.1007/s12599-020-00644-5

Naksawat, K. (2020). HR 4.0 and the future of human resource management in the digital era. Springer.

Ndulue, C. I., & Ekechukwu, M. N. (2016). Job performance and its measurement: How to improve workforce efficiency. International Journal of Business and Economics Research, 6(2), 56-63.

Pereira, A., & Silva, J. (2021). Digital transformation in the business sector: How firms can adapt to the fast-evolving technology landscape. Journal of Digital Business & Innovation, 15(3), 150-160. https://doi.org/10.1016/j.digi.2020.06.004

Phinaisub, K. (2019). Digital HR: The future of human resource management in the digital age. Palgrave Macmillan.

Ryan, R. M., & Smith, P. B. (1954). Human efficiency and work performance. Journal of Applied Psychology, 38(5), 346-358.

Sánchez, D., & Rodríguez, J. (2020). Organizational transformation in the digital era: A focus on developing digital skills. Management Research Review, 43(7), 723-734. https://doi.org/10.1108/MRR-01-2020-0044

Sukhonthachit, S. (2019). Digital HR: Transforming human resource management through technology. Springer.

Tushman, M. L., & O'Reilly, C. A. (1996). Ambidextrous organizations: Managing evolutionary and revolutionary change. California Management Review, 38(4), 8-30. https://doi.org/10.2307/41165852

Vroom, V. H. (1964). Work and motivation. John Wiley & Sons.

Zhao, H., & Zhang, S. (2022). Building an adaptive organization in the digital era. Journal of Organizational Change Management, 35(5), 780-800. https://doi.org/10.1108/JOCM-12-2021-0355

Zamanian, M., Roshan Sarvestani, M., Sedaghati, M., Ghatmiri, S. H., & Kouhnavard, M. (2016). Job satisfaction in the workplace: A conceptual framework. Global Business and Management Research, 8(2), 40-50.

บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1*

THE ROLE OF CREATIVE LEADERSHIP AMONG PRIMARY SCHOOL ADMINISTRATORS. AFFILIATED WITH THE NAKHONRATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ภัทรฤทัย ลุนสำโรง

Patruthai Lunsomrong

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

Faculty of Education, Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: phdpkw@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 31 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 2 มกราคม 2569

Received 24 December 2025; Revised 31 December 2025; Accepted 2 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 2) เพื่อสร้างบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 3) เพื่อประเมินบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Citation:

* ภัทรฤทัย ลุนสำโรง. (2569). บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 382-397.

Patruthai Lunsomrong. (2026). The Role Of Creative Leadership Among Primary School Administrators. Affiliated With The Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 382-397.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

นครราชสีมา เขต 1 จำนวน 331 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม ด้านความเป็นผู้นำสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านความเป็นผู้นำของผู้นำ ด้านความเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านความเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง ตามลำดับโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ผลการสร้างบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม 2) การเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน 3) การกระตุ้น และ สนับสนุนความคิดริเริ่มและการค้นคิดนวัตกรรมใหม่ๆ 4) การตื่นตัวต่อภาวะคุกคาม ปัญหา อุปสรรค หรือตระหนักถึงการสูญเสียโอกาส และ 5) การส่งเสริมมาตรฐาน คุณภาพ และความเป็นเลิศทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน

3) ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: บทบาทภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the creative leadership roles of basic education school administrators under the Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 1; 2) to develop a model for these creative leadership roles; and 3) to evaluate the developed roles. This study employed a mixed-methods research design. Data were collected from 331 teachers and educational personnel within the jurisdiction, selected through the Krejcie and

Morgan table. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed using content analysis

The research results indicated that:

1) The overall creative leadership roles of the basic education school administrators were at a high level. When considering individual aspects, all five categories were ranked from highest to lowest mean scores as follows: Team Learning Leadership, Creative Initiative Leadership, Leadership of Leaders, Achievement-Oriented Leadership, and Risk Management Leadership.

2) The development of creative leadership roles revealed five key components: (1) providing opportunities for collaborative thinking and action through teamwork processes; (2) enhancing work morale and encouragement; (3) stimulating and supporting initiatives and innovations; (4) maintaining alertness toward threats, obstacles, or the awareness of lost opportunities; and (5) promoting academic standards, quality, and excellence for community recognition.

3) The evaluation results regarding the suitability and feasibility of the developed creative leadership roles were, overall, at the highest level.

Keywords: Leadership Roles, Creative Leadership, Primary School Administrators.

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญสูงสุดในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมั่นคงและยั่งยืน สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญมั่นคงได้ยาก การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียว คือ การศึกษา...” พระองค์ทรงเน้นย้ำว่าการศึกษาประกอบด้วยสองส่วนสำคัญ คือ การศึกษาด้านวิชาการเพื่อการประกอบอาชีพ และการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคคลมีความสมบูรณ์ทั้งความรู้และความดี อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่อำนวยประโยชน์ต่อสังคม

(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542) ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาจึงถูกกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลเกือบทุกยุคสมัย และการจัดการศึกษานับได้ว่าเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ของทุกประเทศในโลก เพราะว่าการศึกษามีหน้าที่หลักอยู่หลายประการ ประการแรก คือการศึกษามีหน้าที่สร้างคน หมายความตั้งแต่การสร้างพลเมือง การสร้างนักวิชาชีพ การสร้างแรงงาน นักวิชาการ ฯลฯ ประการที่สอง การศึกษาเป็นตัวสำคัญที่สุดในการสร้างความแข็งแกร่งทางสังคม และประการที่สาม การศึกษาเป็นเสาหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ (เกษม วัฒนชัย, 2545) อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของประเทศไทย ก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ภายหลังจากที่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกที่ถือเป็นแผนแม่บทของการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดให้มีการบริหารจัดการการศึกษาที่เน้นความเป็นเอกภาพเชิงนโยบาย และมุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดคุณภาพเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาแบ่งออกเป็นเพียงสองระดับ คือการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนการบริหารก็ได้ลดสายการบังคับบัญชาลงเน้นการกระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา และให้มีการบริหารแบบองค์คณะบุคคลในทุกระดับ อีกทั้งยังกำหนดให้มีระบบรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการกำหนดให้การศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้นจากหกปีเป็นเก้าปี (รุ่ง แก้วแดง, 2546) มีการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยังมีการออกกฎหมายให้โรงเรียนมีสภาพเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอีกด้วย (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี; และคนอื่น ๆ, 2545: 94) จากภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถหรือศักยภาพในการปฏิบัติของผู้บริหารการศึกษามืออาชีพเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารและการจัดการศึกษา ตามแนวทางและหลักการที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่ง อาช และเพอร์ซซอลล์ (Ash & Persall, 1999 : 2) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ในโรงเรียนหนึ่งอาจมีผู้นำได้หลายคน ซึ่งแสดงบทบาทการใช้ภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ มากมาย บทบาทภาวะผู้นำจึงมิได้จำเพาะเจาะจงแต่ผู้บริหารเท่านั้น” แต่หน้าที่ของผู้บริหารคือการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ครูอาจารย์ และบุคลากรต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบ

สร้างสรรค์นี้มีมุมมองว่า “ครูคือผู้นำ โดยมีครูใหญ่คือผู้นำของผู้นำ อีกทอดหนึ่ง” โดยนัยดังกล่าวหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร จึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมเรียนรู้ของครูอาจารย์ และบุคลากรซึ่งเป็นผู้ใหญ่ของโรงเรียนอีกด้วย การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยทักษะการเอื้ออำนวยความสะดวก อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เพราะสาระที่เป็นภารกิจหลักของทฤษฎีนี้ ได้แก่ การทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ การเรียนรู้แบบทีม การร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา การจินตนาการสร้างภาพของอนาคตที่ควรเป็น การพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน การใช้คำถาม การรวบรวมวิเคราะห์และแปลความข้อมูล ตลอดจนกระตุ้นครูอาจารย์ตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องการเรียนการสอน เป็นต้น ภารกิจดังกล่าวเหล่านี้ ล้วนแสดงออกถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์ทั้งสิ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ ชวนชัย เชื้อรามัญ และคณะ (2566) และ นิธิศ ผลโสภณ และคณะ (2565) ยังชี้ให้เห็นว่าในบริบทการศึกษายุค Next Normal ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเพียงทางเลือก แต่เป็นสมรรถนะหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลขององค์กรและการปรับตัวของครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่ ที่ต้องอาศัยผู้บริหารที่มีสมรรถนะและคุณลักษณะเด่นในการนำองค์กรสู่ความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พฤติกรรมการบริหารที่ขาดปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับบุคลากรและขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำและยกระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

2. เพื่อสร้างบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

3. เพื่อประเมินบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พ.ศ. 2567 จำนวน 2,364 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยผู้วิจัยดำเนินการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ในตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 331 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งตามขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันใช้แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็นส่วนข้อมูลทั่วไปและส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 จากการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างบทบาทใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสารและผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและประกอบ การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยมุ่งเน้นความมุ่งหมายและองค์ประกอบของบทบาทภาวะผู้นำ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการประเมินบทบาท ใช้แบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ (Evaluation Form) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ โดยจัดเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ขอหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2) ส่งแบบสอบถาม จำนวน 331 ชุด ให้กลุ่มตัวอย่างตอบ ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามโดยใช้ Google form

3) เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน 331 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 จึงตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล

4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ขอหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน

2) ติดต่อประสานงาน เพื่อนัดวันเวลาและสถานที่ที่จะสัมภาษณ์

3) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่พัฒนาจากการสังเคราะห์เอกสารและผลการวิจัยระยะแรก ใช้สำหรับการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ครอบคลุมประเด็นความมุ่งหมายและองค์ประกอบของบทบาทภาวะผู้นำ

4) วันสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงและถ่ายภาพ และผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยการบันทึกเสียงและถ่ายภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือและวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล และใช้ค่าเฉลี่ย $\overline{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับการศึกษาระดับความคิดเห็น แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย 5 ระดับ ตามแนวคิดของ เบสท์ (Best, 1981 :182)

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อยกร่างและตรวจสอบรูปแบบ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นความมุ่งหมายและองค์ประกอบของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้มีความสมบูรณ์

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาเสนอเพื่อทำการสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม ด้านความเป็นผู้นำสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านความเป็นผู้นำของผู้นำ ด้านความเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านความเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำพบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม การเป็นผู้นำโดยการใช้หลักการบริหารคุณภาพที่ช่วยให้บุคลากรมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมระบบการทำงานแบบทีมงานที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการปฏิบัติงานนั้น ๆ องค์ประกอบที่ 2 ด้านความเป็นผู้นำของผู้นำ หมายถึง การเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน การเป็นผู้นำในการเสริมสร้างขวัญและบำรุงขวัญ รวมทั้งเป็นผู้นำที่เอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อรักษาเสถียรภาพการปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงตามความต้องการ ซึ่งจะส่งผลไปถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นผู้นำสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การกระตุ้น และสนับสนุนความคิดริเริ่มและการค้นคิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงภาวะผู้นำด้วยการกระตุ้นส่งเสริม ให้เกิดการค้นคิดนวัตกรรมและมีการทดลองอย่างหลากหลายเกิดขึ้นในสถานศึกษา รวมทั้งผู้นำสนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทำ โดยมีผู้นำ

คอยสนับสนุนทำเป็นตัวอย่าง องค์ประกอบที่ 4 ด้านความเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง หมายถึง การตื่นตัวต่อภาวะคุกคาม ปัญหา อุปสรรค หรือตระหนักถึงการสูญเสียโอกาส ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงภาวะผู้นำโดยการปลูกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นวัฒนธรรมของสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเข้าใจหลักการบริหารความเสี่ยง และร่วมรับผิดชอบในการสนับสนุนและนำหลักการการบริหารความเสี่ยงไปสู่การปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ องค์ประกอบที่ 5 ด้านความเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การส่งเสริมมาตรฐานคุณภาพ และความเป็นเลิศทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงภาวะผู้นำในการจัดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ใช้หลักการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีระบบตามหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพจนเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน ผู้ปกครอง และสังคม

3. ผลการประเมินพบว่า ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของในการนำไปสู่การปฏิบัติของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหา ได้แก่ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของในการนำไปสู่การปฏิบัติ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีความสามารถในการใช้อิทธิพลต่อคณะครู เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยการมีปฏิสัมพันธ์ และถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติด้วยความแปลกใหม่ ท้าทายและสร้างสรรค์ เพื่อนำองค์กรในการก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาการ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับเดสิค (Delich, 2010) ที่เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะประกอบไปด้วยการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ สอดคล้องกับกรองทิพย์ นาควิเชตร (2552) ที่ได้ให้แนวคิด

เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถของผู้นำในการกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยการคิดหลายมิติ คิดบวก และการปฏิบัติในวงกว้างและเชิงลึกที่หลากหลายมิติจากผู้นำ สอดคล้องกับธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์ (2554) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างแรงจูงใจ โดยการคิดนอกกรอบด้วยวิธีการใหม่ ๆ และสอดคล้องกับกิตติ์ กาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555: 10) กล่าวว่าเมื่อสังคมปัจจุบัน และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตเห็นชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนคือ การแข่งขันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความสลับซับซ้อนและไร้ทิศทาง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงนั้น

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำ พบว่าองค์ประกอบของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม การเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความไว้วางใจกัน ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม สมาชิกทุกคนในทีมควรมีสื่อสารกันอย่างเปิดเผย ผู้บริหารจะต้องมีการมอบหมายงานอย่างชัดเจน ให้สมาชิกทีมงานเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยอมรับภารกิจหลักของงาน และส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละคนเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตน และเรียนรู้เข้าใจในบทบาทของผู้อื่นในทีม สอดคล้องกับรังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551: 177) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้แบบทีมเป็นการพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถที่จะสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำการเรียนรู้แบบทีม ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบ เข้าใจบทบาท ยอมรับ มีการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม การสร้างความผูกพัน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมให้ดีขึ้นจำเป็นจะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และสอดคล้องกับดอนเนลลอน (2551: 21-22) ที่เห็นว่าการทำงานเป็นทีมมักจะทำออกมาได้ดีกว่าการทำงานคนเดียว มีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นด้วยฐานความรู้และประสบการณ์ที่กว้างขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น มีมุมมองที่กว้างขึ้น และสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น องค์ประกอบที่ 2 ด้านความเป็นผู้นำของ

ผู้นำ การเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน ดังนั้นผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำต้องสร้างสภาวะที่จะกระตุ้นการสร้างเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ความ สามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในบุคคล วิธีการนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น โดยผู้บริหารสถาน ศึกษาจะสร้างขวัญและแรงจูงใจให้กับครู ซึ่งมีทั้งแรงจูงใจภายนอก และแรงจูงใจภายใน ควบคู่กันไป โดยที่แรงจูงใจภายนอกได้แก่ การให้รางวัล การชมเชย การขึ้นเงินเดือน ส่วนแรงจูงใจภายใน เกิดจากความรู้สึกภายใน เช่น ความปรารถนาในการมีอำนาจ อยากมีความก้าวหน้า อยากพัฒนาตัวเองอยากให้องค์กรเติบโตและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับพรทิพย์ อัยยิมาพันธ์ (2547: 65-68) ที่กล่าวว่าการพัฒนาครูให้เป็นครูผู้นำและใช้ภาวะผู้นำ เช่น การเปิดโอกาสให้ครูผู้นำได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา การเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ การประกาศเกียรติคุณการสร้างโอกาสของความก้าวหน้าในวิชาชีพและรางวัลสำหรับครูที่มีภาวะผู้นำ องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นผู้นำสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระตุ้น และสนับสนุนความคิดริเริ่ม และการค้นคิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจะต้องมีความรู้ มีวิสัยทัศน์ที่สามารถมองทะลุเข้าไปในอนาคตว่าต่อไปงานที่เราทำอยู่นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีอะไรใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นบ้าง และจะต้องมีความมุ่งมั่นจริงจังในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าซึ่งความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจและนำมาซึ่งพลังในการพัฒนางานสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ถือได้ว่าเป็นผลผลิตที่สำคัญ สอดคล้องกับรังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551) ที่ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้นำเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ความสามารถทางเชาว์ปัญญา (Intellectual abilities) 3) บุคลิกภาพ (Personality) 4) มีความรักในงานและมีประสบการณ์ในงาน (Passion for the task and flow) สอดคล้องกับโรเจอร์ (Roger: 19) ที่กล่าวไว้ว่าบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ และสอดคล้องกับอนาตาสี (Anatasi. 1958: 18) ที่กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกไวต่อปัญหา มองเห็นการณ์ไกล มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการคิดหลายแง่หลายมุม และมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิด และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นรินทร์ ผดุงพล (2564) ที่พบว่าการที่ผู้บริหารแสดงบทบาทในการสนับสนุนความคิดริเริ่ม และสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับสมรรถนะการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด องค์ประกอบที่ 4 ด้านความเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง การตื่นตัวต่อภาวะคุกคาม ปัญหา

อุปสรรค หรือตระหนักถึงการสูญเสียโอกาส ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำจะต้องทำความเข้าใจกับกระบวนการการบริหารความเสี่ยงและนำมาจัดการให้ครอบคลุมงานทุกด้านในสถานศึกษา และงานบริหารความเสี่ยงจะต้องอาศัยทีมงานและปฏิบัติงานร่วมกันทุกฝ่าย และจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนคือเริ่มจากการค้นหาความเสี่ยงในองค์กร ประเมินและจัดลำดับความเสี่ยง การดำเนินการควบคุมความเสี่ยง เพื่อยอมรับ ลด กระจายหรือหยุดความเสียหายที่จะเกิด และในการแก้ปัญหาจะต้องมีการบันทึกการแก้ไข และมีการติดตามประเมินผล เพื่อให้ความเสี่ยงเป็นที่ยอมรับได้และลดความเสี่ยหายที่จะเกิดกับองค์กรให้น้อยที่สุด สอดคล้องกับธร สุนทรายุทธ (2550) ที่กล่าวว่า ความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์หรือการกระทำใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหายหรือความล้มเหลว สอดคล้องกับแนวคิดของดวงใจ ช่วยตระกูล (2551) ได้ศึกษาถึงการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาว่า การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษานั้นไม่ใช่เรื่องใหม่แต่เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่หลายเรื่อง เช่น ความปลอดภัยของครูนักเรียน การควบคุมภาวะโภชนาการในโรงเรียน การป้องกันอัคคีภัยและอุบัติภัย การรักษาความปลอดภัย ระบบป้องกันคุณภาพ การป้องกันอุบัติภัย การใช้เครื่องมือที่ปลอดภัย การเขียนป้ายบอกอันตราย และสอดคล้องกับเมธา สุวรรณสาร (2557) ได้กล่าวถึง ความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์หรือการกระทำใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเมื่อเกิดขึ้น ล้วนจะมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายหรือลดผลกระทบที่เกิดกับองค์ให้เกิดน้อยที่สุดจึงมีการบริหารความเสี่ยง ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงประเภทใด ผู้บริหารในฐานะผู้นำย่อมต้องตระหนักถึงความสำคัญ โดยต้องหาทางป้องกันและหาทางควบคุมความเสี่ยง องค์ประกอบที่ 5 ด้านความเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมมาตรฐาน คุณภาพ และความเป็นเลิศทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นมีความเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นให้ผลการปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มุ่งเน้นความเป็นเลิศ ท้าทายโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ สามารถจัดบริการสาธารณะให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน สอดคล้องกับอำรุง จันทวานิช และคณะ (2559) ได้กล่าวถึงปัจจัยหลักความสำเร็จและดัชนีชี้วัดความเป็นโรงเรียนสมบูรณ์แบบ ซึ่งจะส่งต่อผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา เช่น 1) โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชนมีปัจจัยหลักความสำเร็จ 1 ปัจจัย คือชุมชนพึงพอใจ และศรัทธาต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด มีปัจจัยหลักความสำเร็จคือผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนคิดเองและปฏิบัติจริง ครูจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และ 3) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีปัจจัยหลักความสำเร็จคือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงามเอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนมีวัฒนธรรมการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ที่ได้ศึกษาได้รับการยืนยันองค์ประกอบบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ด้วยการประเมินบทบาทใช้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาใช้ดุลยพินิจ เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิใช้ดุลยพินิจเห็นว่าความเหมาะสม และความเป็นไปได้แล้วแสดงว่าบทบาทนั้นมีคุณภาพตามแนวคิดของอิสเนอร์ (Eisner. 1976: 192-193) ที่ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังกล่าว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบได้ว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีประเด็นสรุปที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1. สภาพปัจจุบันของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ในภาพรวม ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ใน ระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการใช้อิทธิพลและปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายใหม่ ๆ 2. องค์ประกอบของบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 5 ด้าน จากการสร้างและพัฒนารูปแบบ พบว่าประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบทีม เน้นการทำงานเป็นกลุ่มและการมีส่วนร่วมตัดสินใจ 2) ความเป็นผู้นำของผู้นำ มุ่งเน้นการสร้างขวัญกำลังใจ และแรงจูงใจในการทำงาน 3) การสร้างความคิดริเริ่ม การกระตุ้น สนับสนุนนวัตกรรมและการกล้าคิดกล้าทำ 4) การบริหารความเสี่ยง การตื่นตัวต่อปัญหา อุปสรรค และการปลูกฝังวัฒนธรรมความปลอดภัย 5) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการและความเป็น

เลิศให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน 3. การประเมินบทบาทภาวะผู้นำ ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า บทบาทที่สร้างขึ้นมีความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยืนยันถึงคุณภาพของรูปแบบงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ได้จริง **1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ควรนำองค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ค้นพบจากการวิจัย ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะตนเองและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยควรพิจารณาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อม และความต้องการที่แท้จริงของแต่ละสถานศึกษา 1.2 หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาสถานศึกษาอื่น 2.2 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุหรือตัวแปรส่งผ่านที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทที่หลากหลาย 2.3 ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อสร้างกลยุทธ์หรือโปรแกรมในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

กรองทิพย์ นาควิเชตร. (2552). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อการศึกษา. สมุทรปราการ: ธีรสาส์นพับลิชเชอร์.

กิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เกษม วัฒนชัย. (2545). การปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ชวนชัย เชื้อรามัญ, นฤมล จิตไพศาลโสภณ และ สุพจน์ มหาเมฆ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 12(2), 254-268.

ดวงใจ ช่วยตระกูล. (2551). การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดอนเนลลอน แอนเน่. (2551). ทักษะการบริหารทีม. แปลจาก Leading Team โดย ไพโรจน์ บาลัน. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซเปอร์เน็ท.

ธร สุนทรายุทธ. (2550). การบริหารความเสี่ยงทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เนติกุลการพิมพ์จำกัด.

ธีระ รุญเจริญ และ วาสนา ศรีไพโรจน์. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 7(1), 1-12.

นรินทร์ ผดุงพล. (2564). บทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะการทำงานของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 3(2), 105-118.

นิธิศ ผลโสภณ, สุรพล บัวพิมพ์ และ สุทัศน์ สังคะพันธ์. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 19(1), 1-15.

พรทิพย์ อัยยิมาพันธ์. (2547). Leadership for Organizational Effectiveness. การบริหารคน. 3(24), 65-68.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2551). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ธนธัชการพิมพ์.

รุ่ง แก้วแดง. (2546). โรงเรียนนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542). พลังการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ ปรินติ้ง.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคนอื่น ๆ. (2545). ฝ่าวิกฤติการปฏิรูปการศึกษาสู่สังคมแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มประเมินผล 2 สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อำรุง จันทวานิช และคณะ. (2559). ปัจจัยหลักความสำเร็จและดัชนีชี้วัดความเป็นโรงเรียนสมบูรณ์แบบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

Anastasi, A. (1958). Differential psychology: Individual and group differences in behavior (3rd ed.). New York: Macmillan.

Ash, R. C., & Persall, J. M. (1999). The principal as chief learning officer: Developing teacher leaders. NASSP Bulletin, 84(616), 15-22.

Delich, S. (2010). Creative Leadership: Beyond the Management of Creativity. Journal of CMA Management, 79(2), 3-3.

Eisner, E. W. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation. Educational Researcher, 5(8), 5-13.

Krejcie, R. V.; & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement. 30(3): 607-610.

Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations (5th ed.). New York: Free Press.

การพัฒนาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3*

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE PRODUCT DESIGN ABILITY BY INVENTIONS, OBJECTS, APPLIANCES OF PROJECT-BASED LEARNING OF GRADE 5 STUDENTS IN NETWORK GROUP NO.14 (PHA TAEM) UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ภารดี บิลชัย[1], สมร ทวีบุญ[2] และ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม[3]

Pharadee Bilchai[1], Samorn Thaweeboon[2] and Charoenwit Sompongtam[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-3]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: p.patdy11@gmail.com

วันที่รับบทความ : 15 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มกราคม 2569

Received 15 January 2026; Revised 25 January 2026; Accepted 27 January 2026

Citation:

* ภารดี บิลชัย, สมร ทวีบุญ และ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม. (2569). การพัฒนาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 398-416.

Pharadee Bilchai, Samorn Thaweeboon and Charoenwit Sompongtam. (2026). The Development Of Creative Product Design Ability By Inventions, Objects, Appliances Of Project-Based Learning Of Grade 5 Students In Network Group No.14 (Pha Taem) Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 398-416.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ตามเกณฑ์ร้อยละ 85 ขึ้นไป 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน หลังการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนบ้านบะไห ปีการศึกษา 2568 จำนวน 16 คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด 2. แบบประเมินความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ค่าความยากง่าย .56 - .94 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ .20 - .67 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .91 และ 4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ มีค่า IOC 1.00 เป็นการวิจัยประเภททดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน ใช้การทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยรวม นักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ ตามเกณฑ์ร้อยละ 85 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน หลังการจัดการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน, ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the creative product design ability by inventions, objects, appliances of project-based learning, according to the criteria of 85% or higher. 2) To compare the learning

achievement using project-based learning, before and after learning management, and 3) To study the satisfaction with learning management using project-based learning, after learning management. The sample group consisted of 16 grade 5 students studying at Ban Ba Hai School, academic year 2025, obtained through cluster random sampling. The research tools included Learning management plans, which had an overall average of 4.56, which were appropriate at the highest level. 2. Assessment form for creative product design ability by inventions, objects, appliances, was found to have an IOC value of 1.00. 3. The academic achievement test was found to have an IOC value of 1.00 with a difficulty value between .56-.94 and the discriminant power value for each item was between .20-.67, the reliability value was .91, and 4. The questionnaire on satisfaction with learning management had an IOC value of 1.00 for every item. The research was designed on a one-group pretest-posttest design. The statistics included means, standard deviation, and t-test (dependent samples)

The findings were as follows: 1) The creative product design ability by inventions, objects, appliances of project-based learning as a whole students achieved scores above the 85% criterion. 2) To compare the learning achievement using project-based learning, after learning management, was higher than before, statistically significance at a .01 level. and 3) The Satisfaction with learning management using project-based learning, after learning management, as a whole the level of satisfaction was at a highest.

Keywords: Creative Product Design Ability by Inventions, Objects, Appliances, Achievements, Project-Based Learning, Students' Satisfaction with the Learning Management

บทนำ

การนำวัสดุเหลือใช้ หรือเศษวัสดุมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ เป็นการสร้างสรรค์ชิ้นงาน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้สร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความหมายและเกิดจากความสนใจของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนต้องใช้ความคิดอย่างบูรณาการด้วยความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบ เพื่อนำมาสร้างความคิด และนำความคิดไปสร้างสรรค์ชิ้นงาน ทำให้ความคิดนั้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยผู้สอนจัดวัสดุ สื่อ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากสิ่งที่อยากรู้ ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันอภิปราย สรุปผล และนำความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นไปสร้างชิ้นงาน (วัชราภรณ์ ประภาสะโนบล และมาเรียม นิลพันธุ์, 2564) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการนำวัสดุเหลือใช้ หรือเศษวัสดุมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ณปณิดา ประทุมคำ (2565) ได้จัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง กระถางจากกล่องนม พบว่า กระถางต้นไม้ที่ทำจากกล่องนม แล้วนำมาทาสีอะคริลิกเคลือบยูรีเทนแล้ว จะมีความแข็งแรง คงทนกว่ากระถางต้นไม้ที่ทาด้วยสีแซลแล็คเคลือบยูรีเทน โดยการทดสอบความแข็งแรงต่อแรงดึงความแข็งแรงต่อแรงกด ความแข็งแรงต่อแรงอัด ความแข็งแรงต่อการขูดขีดขัดสี สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง

การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน ถือเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นแนวทางที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ (นงลักษณ์ เขียวมณี, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ที่ระบุว่า วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนการแก้ปัญหา และสืบเสาะหาข้อเท็จจริงอย่างมีเหตุผล กระบวนการเรียนรู้และขั้นตอนสำคัญ หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน คือ การเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รับความรู้” มาเป็น “ผู้สร้างความรู้” โดยผ่านขั้นตอนหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1. การเตรียมพื้นฐาน การให้ความรู้เบื้องต้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อยอด 2. การสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น 3. การทำงานเป็นทีม จัดกลุ่มร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนทักษะทางสังคม 4. การสืบค้นข้อมูล การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ อย่างลุ่มลึก 5. การสังเคราะห์ความรู้ สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ออกมาเป็นแนวคิด และ 6. การจัดแสดงผลงาน นำเสนอสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม ซึ่งบทบาทใหม่ของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่นนี้ บทบาทของครูจึงต้องปรับเปลี่ยนจากการเป็น

ผู้บรรยาย มาเป็น ผู้สนับสนุนและผู้สังเกตการณ์ ครูมีหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจผ่านการใช้คำถามปลายเปิด แทนการเฉลยคำตอบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูง นอกจากนี้ ครูจำเป็นต้องเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อแนะแนวทางที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัวและเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองกำลังลงมือทำ กล่าวได้ว่า การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมิใช่เพียงแค่การทำชิ้นงานให้สำเร็จ แต่คือการออกแบบประสบการณ์ชีวิตให้แก่ผู้เรียนผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกเป็นผู้นำและผู้ตาม และการประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่ได้จึงไม่ใช่เพียงแค่ชิ้นงานประดิษฐ์ที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงทักษะการคิดและการแก้ปัญหาที่จะติดตัวผู้เรียนไปตลอดชีวิต

กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า มีจุดควรพัฒนา ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน นักเรียนขาดกระบวนการคิด และการวิเคราะห์ สู่การรวบยอด ในการอ่านการเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งจะเป็นผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการวัดผลระดับชาติขั้นพื้นฐาน และขาดความสามารถในการวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชนน้อย ขาดการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในดำเนินงานโครงการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา เพราะส่วนใหญ่ชุมชนมีรายได้น้อย การระดมทุนจึงไม่มากนัก และผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในชั้นสูง ๆ และ มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แผนการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยการพัฒนานวัตกรรม เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน นอกจากทั้ง 3 มาตรฐานดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า นักเรียนขาดทักษะในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ โรงเรียนขาดการส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้า ลงมือปฏิบัติจริง ค้นคว้าทดลอง ประดิษฐ์คิดค้น รวบรวมข้อมูล นำมาคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3, 2568)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะวิชาชีพ โดยจะส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าลงมือปฏิบัติจริง ประดิษฐ์คิดค้น รวบรวมข้อมูล นำมาคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

อุบลราชธานี เขต 3 เพื่อส่งเสริมและเน้นการเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามเกณฑ์ร้อยละ 85 ขึ้นไป

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 หลังการจัดการเรียนรู้

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่ขับเคลื่อนด้วยตัวผู้เรียน โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้จุดประกายความสนใจ เพื่อเชื่อมโยงแรงจูงใจภายในของนักเรียนสู่การออกแบบกิจกรรมสืบค้นด้วยตนเอง การเรียนรู้ในลักษณะนี้เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) การรับฟังแนวคิด และการสังเกตการณ์จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน เตรียมความรู้และทักษะที่จำเป็นก่อนเริ่มทำโครงงานจริง

2. ขั้นกระตุ้นความสนใจ ใช้กิจกรรมสร้างความสนใจ เชื่อมโยงปัญหาใกล้ตัวหรือชุมชน 3. ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ จัดกลุ่มระดมสมอง กำหนดเป้าหมาย และแบ่งบทบาทหน้าที่ เชื่อมโยงปัญหาใกล้ตัวหรือชุมชน 4. ขั้นแสวงหาความรู้ ปฏิบัติตามแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและรวบรวมข้อมูล 5. ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ สะท้อนคิดผ่านคำถามเชิงรุก เพื่อตกผลึกเป็นองค์ความรู้ใหม่ 6. ขั้นนำเสนอผลงาน จัดแสดงผลงานสู่สาธารณะ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความภูมิใจ (ดุษฎี โยเหลา และคณะ, 2557)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งประดิษฐ์

การออกแบบงานประดิษฐ์ เป็นขั้นตอนสำคัญของงานประดิษฐ์การออกแบบที่ดีจะช่วยลดขั้นตอนการประดิษฐ์ และลดการสูญเสียทรัพยากรได้ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการในการประดิษฐ์ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความสวยงาม ความอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ราคาประหยัด และสร้างความพึงพอใจ โดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เช่น จุด เส้น ผิวสัมผัส สี รูปร่างและรูปทรง นอกจากนี้แนวทางในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์จะสามารถช่วยพัฒนางานประดิษฐ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ปิยวีร จุติพงษ์รักษา และราเชน ขาวศรี. 2564) ในการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์ การเลือกสรรวัสดุและเครื่องมือที่เหมาะสมถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพและความสวยงามของผลงาน โดยวัสดุที่นำมาใช้สร้างสรรค์งานประดิษฐ์สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ตามลักษณะและแหล่งที่มา ได้แก่ วัสดุจากธรรมชาติ วัสดุสังเคราะห์ และเศษวัสดุ ทั้งนี้ เพื่อให้งานประดิษฐ์มีความสมบูรณ์และคุ้มค่า ผู้ประดิษฐ์ควรยึดหลักเกณฑ์สำคัญ ด้านความเหมาะสม ความคุ้มค่าและภูมิปัญญา ความปลอดภัย และความคงทน และต้องเลือกเครื่องมือที่ถูกต้องจะช่วยให้การทำงานมีความแม่นยำและปลอดภัย (ปัทมาพร สกุลแก้ว, 2561)

กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ประกอบด้วยขั้นตอนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 2. ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3. ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4. ขั้นแสวงหาความรู้ 5. ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ 6. ขั้นนำเสนอผลงาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกระดับทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การดำเนินงานมุ่งเน้นการเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับข้อมูล สู่การเป็น “นักประดิษฐ์” โดยใช้กระบวนการ 6 ขั้นตอน (ให้ความรู้พื้นฐาน, กระตุ้นความสนใจ, จัดกลุ่มร่วมมือ, แสวงหาความรู้, สรุปสิ่งที่เรียนรู้ และนำเสนอผลงาน) มาใช้ในการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ จะทำให้นักเรียนไม่เพียงแต่ได้ชิ้นงานที่เป็นรูปธรรม แต่ยังได้พัฒนา “ทักษะชีวิต” ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การ

วางแผนอย่างมีระบบ และการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยประเภททดลอง โดยการดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว (One-Group Pretest Posttest Design) มีการประเมินก่อนเรียน ระหว่าง และหลังเรียน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเครือข่าย 14 (ผาแต้ม) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ปีการศึกษา 2568 มีจำนวน 16 ห้อง มีนักเรียน จำนวน 313 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนบ้านบะไห อำเภอโขงเจียม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้อง มีนักเรียน จำนวน 16 คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชนิด ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินระดับความเหมาะสมของแผน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 หมายความว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 แบบประเมินความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ จำนวน 10 ข้อ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ พบว่า มีค่า IOC เท่ากับ 1.00

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชนิดปรนัย 80 ข้อ 4 ตัวเลือก เพื่อประเมินระดับความเหมาะสมของแผน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน ที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีค่าความยากง่าย (Difficulty) ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 21 ข้อ และข้อที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 59 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากง่าย .56 - .94 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Discrimination) .20 - .67 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .91 ทั้งนี้ ได้คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 40 ข้อ

3.4 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 ด้าน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ พบว่า มีค่า IOC 1.00 ทุกข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นเตรียมการ ก่อนการทดลอง ได้ทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับขั้นตอนการทดลองเพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจ และทำการทดลองตามขั้นตอนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ และจัดเตรียมเอกสารแผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

4.2 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre–test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบก่อนการทดลอง 1 วัน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดสอบเอง ใช้เวลาในการทดสอบ 1 ชั่วโมง แล้วตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ดำเนินการตามกำหนดการจัดการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน รวมเวลาสอน 20 ชั่วโมง และใช้เวลาในการทดสอบก่อนเรียน 1 ชั่วโมง และทดสอบหลังเรียน 1 ชั่วโมง และการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ 3) ระหว่างการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการประเมินความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ 4) เมื่อจัดการเรียนรู้ครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ทำการทดสอบ ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยทดสอบหลังเรียน (Post–test) จำนวน 1 ชั่วโมง หลังจากการทดลองสิ้นสุดลง โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน แต่แยกฉบับ และ 5) หลังทำการทดสอบเสร็จแล้ว กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 ความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามเกณฑ์ร้อยละ 85 ขึ้นไป วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ ด้วยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สูตร t-test (Dependent Samples)

5.3 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 หลังการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คะแนนความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา ที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

n=16

	รายการประเมินความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์											
	1. ความรู้พื้นฐานในการสานตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	2. หลักการและขั้นตอนการออกแบบการสานตะกร้าจากกล่องนม (10) คะแนน)	3. การวางแผนและการออกแบบการสานตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	4. รู้จักอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการสานตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	5. การจัดการกล่องนมสู่ชิ้นงานการสานตะกร้า (10 คะแนน)	6. การสานส่วนฐานตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	7. การสานส่วนตัวตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	8. การทำหูตะกร้าและตกแต่งจากกล่องนม (10 คะแนน)	9. การตรวจสอบและการแก้ไขปัญหาการสานตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	10. คุณภาพและความคงทนการสานตะกร้าจากกล่องนม (10 คะแนน)	รวม (100 คะแนน)	ร้อยละ
รวม	121	121	133	130	132	138	147	147	150	156	1375	**85.94**
$\bar{X}$	7.56	7.56	8.31	8.13	8.25	8.63	9.19	9.19	9.38	9.75	8.59	
S.D.	.51	.51	.70	.72	.68	.81	.75	.75	.81	.45	.25	

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา ที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามเกณฑ์ร้อยละ 85 ขึ้นไป โดยรวม นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวม $\bar{X}$ = 8.59, S.D. = .25 คิดเป็นร้อยละ 85.94 สรุปได้ว่า โดยรวม นักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ ตามเกณฑ์ร้อยละ 85

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ก่อนเรียนและหลังเรียน

n=16

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	D	$\sum D^2$	t	p
ก่อนเรียน	40	27.94	1.00	122	2255	16.112**	.00
หลังเรียน	40	35.56	1.71				

**p< .01

จากตารางที่ 2 พบว่า เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ก่อนเรียน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวม $\bar{X}$ = 27.94, S.D. = 1.00 หลังเรียน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวม $\bar{X}$ = 35.56, S.D. = 1.71 และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สูตร t-test (Dependent Samples) เท่ากับ 16.112** แสดงว่า โดยรวม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับตามสมมติฐานในการวิจัยได้กำหนดไว้

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 หลังการจัดการเรียนรู้

n=16

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	อันดับที่
1. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.42	.29	มาก	5
2. ด้านเนื้อหาที่เรียน	4.54	.25	มากที่สุด	3
3. ด้านการทำงานกลุ่มและการทำงานร่วมกัน	4.53	.32	มากที่สุด	4
4. ด้านบทบาทของครูผู้สอน	4.57	.24	มากที่สุด	2
5. ด้านผลลัพธ์และคุณค่าที่ได้รับ	4.71	.20	มากที่สุด	1
รวม	**4.56**	**.13**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยรวม นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = .13) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผลลัพธ์และคุณค่าที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = .20) รองลงมาคือ ด้านบทบาทของครูผู้สอน ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = .24) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = .29)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาอภิปรายผลในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา ที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวม นักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ ตามเกณฑ์ร้อยละ 85 ทั้งนี้มีสาเหตุหลักมาจากกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานที่เปลี่ยนบทบาทนักเรียนจากผู้รับข้อมูลสู่ “ผู้สร้างความรู้” โดยมีรายละเอียดปัจจัยความสำเร็จผ่านกระบวนการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ การวางรากฐานทางความคิด (ขั้นที่ 1 และ 2) การปูพื้นฐานความรู้ที่แน่นพอร่วมกับการใช้สิ่งเร้าจากบริบทชุมชนผาแต้มและปัญหาใกล้ตัวช่วยกระตุ้นพลังแห่งการอยากรู้อยากเห็น ทำให้นักเรียนมี "วัตถุดิบทางความคิด" ที่เพียงพอในการสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่และไม่ซ้ำเดิม การบูรณาการทางสังคมและการวางแผน (ขั้นที่ 3) กระบวนการกลุ่มเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่มีความถนัดต่างกันได้ระดมสมองและผสมผสานแนวคิด ส่งผลให้การออกแบบสิ่งประดิษฐ์มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านความสวยงามและการใช้งาน การสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติ (ขั้นที่ 4): การลงมือทำและสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ช่วยยกระดับทักษะการแก้ปัญหา และพัฒนาการออกแบบจากระดับพื้นฐานไปสู่ความซับซ้อนที่มีความสร้างสรรค์มากขึ้น และการตกผลึกและการสร้างความภาคภูมิใจ (ขั้นที่ 5 และ 6) การใช้คำถามเชิงรุกเพื่อสะท้อนคิด ช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบความคิดเชิงวิพากษ์จนเกิดความละเอียดลออในตัวผลงาน ขณะที่การนำเสนอสู่สาธารณะช่วยสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจในการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ได้สรุปขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4) ขั้นแสวงหาความรู้ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน เป็นการเน้นกระบวนการที่ชัดเจนตั้งแต่การสร้างความสนใจไปจนถึงการประเมินผลที่ครอบคลุม ทำให้ผู้เรียนไม่ได้เพียงแค่ความรู้ในบทเรียน แต่ได้ทักษะศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ติดตัวไปด้วย นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล (2565) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ หัทยา วัลลิภะคะ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนา

สมรรถนะด้านทักษะอาชีพ เรื่อง การประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานประดิษฐ์ นักเรียนมีคะแนนสมรรถนะด้านทักษะอาชีพ เรื่อง การประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ หลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 26.50 คิดเป็นร้อยละ 88.33

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับตามสมมติฐานในการวิจัยได้กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้เป็นผู้สร้างความรู้ โดยเฉพาะในขั้นการแสวงหาความรู้ทำให้นักเรียนได้ศึกษาเนื้อหาด้วยความเข้าใจเชิงลึกมากกว่าการท่องจำ สอดคล้องกับแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2566) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา สังคม และกายภาพ จะช่วยให้การเรียนรู้นั้นคงทนและส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และเนื่องจากกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ การที่ครูนำปัญหา หรือสิ่งใกล้ตัวมาเป็นหัวข้อโครงงาน ทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้นในการค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลักษ์ขนา บุญตา (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงาน เรื่อง การประดิษฐ์ศิลปหัตถกรรมจากกระดาษสาผักตบชวา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยรวม นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่นักเรียนพึงพอใจในด้านผลลัพธ์และคุณค่าที่ได้รับ มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่อง คุณค่าต่อตนเองและสังคม และความภาคภูมิใจ เป็นเพราะการเรียนแบบโครงงานเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้าง

ชิ้นงานจริงที่จับต้องได้ เมื่อผลงานสำเร็จนักเรียนจะรู้สึกถึงความสามารถของตนเอง สะท้อนให้เห็นว่า ครูได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน (Teacher) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในข้อ ความเป็นกันเองและเปิดกว้าง ที่อยู่ในระดับมาก (แม้จะน้อยกว่าข้ออื่น) อาจเป็นเพราะในขั้นตอนการทำโครงงาน ครูต้องรักษาบทบาทในการควบคุมมาตรฐานความปลอดภัย หรือความถูกต้องทางวิชาการร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2566) ที่เน้นว่าบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ต้องมีความสมดุลระหว่างการให้อิสระ และการให้คำปรึกษาที่เหมาะสม และการที่นักเรียนพึงพอใจในประโยชน์ของเนื้อหาเป็นอันดับต้น ๆ สะท้อนว่า โครงงานที่ครูเลือกมานั้นมีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (Authentic Learning) โดยเฉพาะในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ที่มีแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรมโดดเด่น การนำสิ่งดังกล่าวนี้มาสอดแทรกในเนื้อหาทำให้เด็กไม่รู้สึกว่าสิ่งที่เรียนเป็นเรื่องไกลตัว แสดงว่า เนื้อหาที่น่าสนใจและเหมาะสมกับวัยจะช่วยรักษาความต่อเนื่องในการเรียนรู้ได้ดีกว่าการเรียนตามตำราเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาณินันท์ แตพรม (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อทักษะปฏิบัติและเจตคติต่อการเรียน วิชา การงานอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่อง ประดิษฐ์ของใช้จากเศษวัสดุ มีคะแนนเจตคติต่อวิชาการงานอาชีพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปเป็น กลไกความสำเร็จ (Success Mechanism) ได้ว่า การพัฒนานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ให้เป็น “นักประดิษฐ์น้อย” ต้องอาศัย 3 องค์ประกอบหลักที่ร้อยเรียงกัน ดังภาพที่ 1

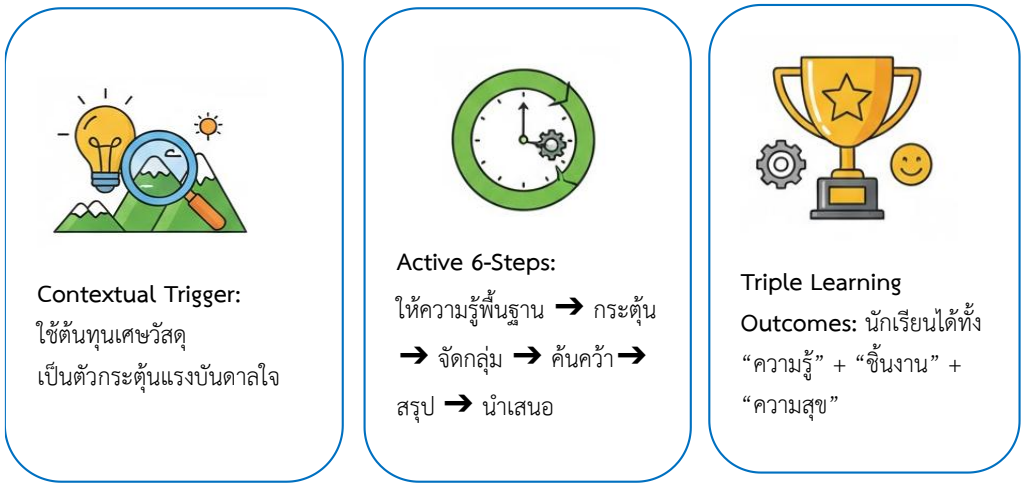

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบสิ่งประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

1. บริบทเป็นฐาน (Contextual Trigger) การนำวัสดุรอบตัวมาเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและเกิดแรงบันดาลใจในการแก้ปัญหามากกว่าโจทย์ที่ไกลตัว

2. กระบวนการ 6 ขั้นตอนเชิงรุก (Active 6-Steps) กระบวนการที่เริ่มจาก “ฐานความรู้” สู่ “การนำเสนอ” เป็นขั้นเป็นตอน ช่วยให้นักเรียนไม่สับสนและสามารถจัดการความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายให้กลายเป็น “ชิ้นงานรูปธรรม” ได้จริง

3. สามประสานแห่งความสำเร็จ (Triple Learning Outcomes) องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่า เมื่อนักเรียนได้ทำโครงงาน ผลลัพธ์ไม่ได้เกิดแค่ “ความรู้ (Knowledge)” แต่จะเกิด “ทักษะการออกแบบ (Creative Skill)” และ “ความสุขในการเรียน (Happiness)” ไปพร้อมกันอย่างเป็นองค์รวม

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือ การใช้โครงงานเป็นฐาน โดยมีบริบทเป็นฐาน เป็นตัวกระตุ้น สามารถยกระดับทั้งสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูง ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นอย่างชัดเจนเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบสิ่งประดิษฐ์ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีและภาพความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับสูงยิ่ง ซึ่งถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ที่ประสบความสำเร็จนี้ ไปเผยแพร่เป็นแนวทางให้กับโรงเรียนอื่นในสังกัด เพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ 1.2 ผู้บริหารโรงเรียน ควรส่งเสริมการจัดตารางสอนแบบบูรณาการโดยรวมวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และการงานอาชีพ เข้าด้วยกัน เพื่อให้นักเรียนมีช่วงเวลาในการทำโครงงานที่ต่อเนื่อง ไม่ถูกขัดจังหวะด้วยการเปลี่ยนรายวิชาทุกชั่วโมง และควรสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางเดียว 1.3 โรงเรียน ควรจัดกิจกรรม “นิทรรศการโครงงานสร้างสรรค์” ในระดับโรงเรียน หรือกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เพื่อเป็นเวทีให้นักเรียนได้แสดงผลงานสู่สาธารณะ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความภาคภูมิใจและทักษะการสื่อสาร และ 1.4 ครูควรเตรียมวัสดุเหลือใช้หรือวัสดุในท้องถิ่นที่หลากหลายไว้ให้นักเรียนเลือกใช้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดไอเดียในการดัดแปลงและประยุกต์ใช้สิ่งของรอบตัวอย่างคุ้มค่า **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ 2.1 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเปรียบเทียบระหว่างการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน กับรูปแบบการสอนอื่น ๆ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) หรือการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง STEM Education ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14

(ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เพื่อศึกษาว่ารูปแบบใดส่งผลต่อการพัฒนาความสร้างสรรค์ในการออกแบบได้มีประสิทธิภาพสูงสุด และ 2.2 ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของผู้ปกครอง และชุมชน ในการสนับสนุนการทำโครงงานของนักเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 (ผาแต้ม) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เนื่องจากสิ่งประดิษฐ์บางอย่างต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัสดุในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การออกแบบมีความหมายและเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณปณิดา ประทุมคำ. (2565). โครงงาน เรื่อง กระถางจากกล่องนม. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2568 จาก https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=183505&bcat_id=16

ดุษฎี โยเหลา และคณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.

ทิศนา แขมมณี. (2566). (พิมพ์ครั้งที่ 27). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ เขียวมณี. (2562). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

ปัทมาพร สกุลแก้ว. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องงานประดิษฐ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education). ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ปาณินันท์ แตพรม. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อทักษะปฏิบัติและเจตคติต่อการเรียนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 13 (1754-1761). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต.

ปิยวีร จุติพงษ์รักษา และราเชน ขาวศรี. (2564). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานงานประดิษฐ์ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ. กรุงเทพมหานคร: เอมพันธ์.

ลักษ์ขนา บุญตา. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงาน เรื่องการประดิษฐ์ศิลปหัตถกรรม จากกระดาษสาผักตบชวา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

วัชราภรณ์ ประภาสะโนบล และมาเรียม นิลพันธุ์. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 11(2), 8-23.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล. (2565). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. (2568). ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2568. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. (2568). รายงานผลการดำเนินงาน ปีการศึกษา 2567. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3.

หัทยา วัลลิภะคะ. (2564). การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะอาชีพ เรื่อง การประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

BEYOND TRUTHFULNESS: A KANTIAN APPROACH TO ETHICAL ADVERTISING*

Yunmei Wang[1] and Mohammad Manzoor Malik[2]

[1-2]Graduate School of Human Sciences, Assumption University, Thailand

Corresponding Author's Email: wymecho@gmail.com

Received 12 January 2026; Revised 18 January 2026; Accepted 20 January 2026

Abstract

Contemporary advertising has evolved beyond overt falsehoods toward increasingly sophisticated forms of implicit deception, including digital "dark patterns" and semantic manipulation through "clean label" claims. These practices exploit consumer cognitive biases and circumvent rational deliberation, raising ethical concerns that existing regulatory systems often grounded in the "reasonable consumer" standard are ill-equipped to address. While utilitarianism and virtue ethics can criticize deceptive tactics, both frameworks remain limited in offering a consistent and principled condemnation of manipulation that may still generate short-term satisfaction or economic benefit. This article proposes a Kantian deontological framework as a robust alternative for evaluating ethical advertising, emphasizing that the fundamental wrong of implicit deception lies in violating consumer autonomy and dignity by treating individuals merely as means to corporate ends. Using hermeneutical analysis of Kant's moral philosophy alongside contemporary deontological scholarship, the study develops a "Kantian Audit" based on the Formula of Universal Law and the Formula of Humanity to assess real-world advertising practices. The audit is applied to three

Citation:

* Yunmei Wang and Mohammad Manzoor Malik. (2026). Beyond Truthfulness: A Kantian Approach To Ethical Advertising. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 417-434.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

case studies non GMO salt labeling, Amazon's "Project Iliad," and the hybrid transparency model of Pang Dong Lai demonstrating how implicit deception fails tests of universalizability and respect for humanity. The findings support a normative shift from a narrow focus on "consumer protection" toward a broader principle of "autonomy preservation," with recommendations for legal reform and corporate policy standards designed to uphold rational agency in modern markets.

Keywords: Advertising Ethics, Implicit Deception, Kantian Deontology, Consumer Autonomy, Dark Patterns

Introduction

The ethical framework of advertising has shifted from concerns regard to overt falsehoods to the pervasive and subtle issue of implicit deception (Hastak & Mazis, 2011). This kind of deception uses statements that are accurate, strategic omissions, and carefully designed user interfaces to influence and change what people choose without them think logically (Hastak & Mazis, 2011; Johar, 1995). These strategies create a business setting where consumers' freedom is slowly taken away (Asioli et al., 2017; Gray et al., 2018). "Dark patterns" in digital subscriptions and the "health halo" of "natural" claims on food items are two examples of these kinds of activities.

The "Reasonable Consumer" criteria is utilized by the legal regulatory framework, notably in countries and regions such as the United States. Behavioral economics demonstrates that the typical consumer does not possess the amount of alertness and skepticism that is expected by this legal fiction. The predominant ethical paradigms in business, most notably utilitarianism, have a difficult time providing a consistent condemnation of activities that may boost corporate profit and even bring momentary satisfaction to consumers, despite

the fact that they undermine the foundations of autonomous choice (Bowie, 2017).

The argument presented in this study is that a Kantian deontological method is the only one that is uniquely prepared to diagnose and condemn implicit deception. Kantian ethics offers a non-contingent, universal framework that locates the evil of lying in its assault on human rationality and dignity. As a result of intentionally circumventing the consumer's capacity for rational self-legislation, implicit deception treats the consumer not as an end-in-themself but rather as merely a means to an end, which constitutes a fundamental moral violation independent of measurable financial harm (Berumen, 2003).

Objectives

1. To examine the mechanisms and legal context of implicit deceptive advertising.

2. To establish a Kantian ethical approach relevant to advertising.

3. To evaluate specific deceptive practices through a Kantian audit of contemporary case studies.

Literature Review

1. Landscape of Implicit Deception in Advertising

Implicit deception in advertising relies on the discrepancy between the factual truth and the intended meaning. It often uses the psychological processes of making inferences and cognitive heuristics (Grice, 1975; Kardes et al., 2004). Digital interfaces and physical product labeling are two major areas that show how common this phenomenon is.

Digital Dark Patterns

“Dark patterns” are user interface designs that discreetly compel, steer, or deceive people into actions that they did not mean to take (Gray et al., 2018;

Luguri & Strahilevitz, 2021). Implicit deceit is built in digital ecosystems through the use of "dark patterns." Experiments and investigations shed light on the scale of this issue. Mathur et al. (2019) found that an automated crawl of 11,000 retail websites, 11.1% of them used recognizable dark patterns. This percentage is regarded as a conservative lower bound because of the limitations of algorithmic identification. More illuminating is the fact that a human-centric behavioral study conducted by the European Commission (2022) discovered that 97% of the most popular consumer platforms utilized at least one dark pattern.

Taxonomies of coercion are used to organize these behaviors in a systematic manner. Common patterns include Sneaking, which involves concealing or delaying relevant information, such as hidden fees; Obstruction, which involves making a desired action, such as cancellation, disproportionately difficult, also known as the "Roach Motel" effect; Interface Interference, which involves manipulating visual hierarchy in order to privilege certain choices; and confirmshaming, which involves using language in order to instill guilt for opting out (Gray et al., 2018; ICPEN, 2024). These designs are capable of convincing and architecturally subverting the will of the user, substituting rational consent with artificial friction and emotional pressure.

“Clean Labeling” and Semantic Manipulation

In the physical goods industry, specifically the Fast-Moving Consumer Goods (FMCG) sector, implicit deception normally takes the form of “clean labeling,” using of terms such as “natural,” “non-GMO,” or “eco-friendly.” Despite the fact that they are frequently technically unregulated or truthful in a limited sense, they are strategically employed to create a “health halo” or imply superiority (Asioli et al., 2017). According to Marketsandmarkets (2024) and Precedence Research (2024), the worldwide clean label sector is expected to reach $69.3 billion by 2029 and surge to &199 billion by 2035. The phenomenon is driven by consumers' willingness to pay considerable premiums for perceived naturalness and health benefits. However, the ethical infraction is not in the

product reformulation itself; rather, it is in the strategic application of these labels to either imply benefits that are scientifically non-existent or to mask unfavorable qualities (Rozin et al., 2004). For example, identifying abiotic salt as “non-GMO” is a claim that is factually accurate but irrelevant to the category. This claim aims to capitalize on customer fears about genetic alteration in situations where there is no possibility of such concerns. Similarly, creating a misleading impression of purity and little processing by labeling juice from concentrate that contains pesticide residues as “natural” is an example of semantic ambiguity (Axon v. Florida's Natural Growers, Inc., 2022).

2. The Inadequate Legal Shield: The “Reasonable Consumer”

Deception, defined by the Federal Trade Commission of the United States as a representation that is “likely to mislead a consumer acting reasonably under the circumstances” (FTC, 1983). This “Reasonable Consumer” standard is a legal fiction that imagines an individual who is hyper-vigilant and analytically rigorous. It disregards the actual realities of rationality deliberation (system 2) and cognitive bias (system1) (Kahneman, 2011). This norm, as argued by Cohen (2020), essentially punishes customers for acting like the cognitively “miserly”people that they are, while at the same time giving cover for advertisers that devise campaigns that are legally compliant but psychologically manipulative. According to Pridgen (2019), this results in a regulatory blind spot, which means that the victim bears a disproportionate amount of responsibility for recognizing and fending off fraud.

3. The Ethical Lacunae: Utilitarianism and Virtue Ethics

Both utilitarianism and virtue ethics fall short of meeting the requirements of the ethical lacunae.

The Contingency of Utilitarianism

Regardless of whether it is based on rules or acts, utilitarianism evaluates activities based on their effects, specifically how they contribute to the overall

welfare or utility of the population (Mill, 1863). It is possible that a rule-utilitarian would criticize misleading techniques due to the fact that they undermine trust and raise transaction costs, which ultimately results in market inefficiencies such as Akerlof's "market for lemons" (Akerlof, 1970; Hooker, 2000). This prohibition is subject to the manifestation of empirical circumstances. It is possible that the utilitarian calculus may rationally support the implementation of a new technology that would allow for "efficient deception," an undetectable manipulation that would maintain market stability while at the same time improving company profits and even offering consumer delight with a placebo, according to Williams (1973). As opposed to being an absolute obligation, its commitment to truth is more of a hypothetical imperative that is contingent on the instrumental value it has for welfare. Bowie (2017) states this does not take into account the inherent mistake that occurs when a person is treated as a manipulable object rather than a rational individual.

The Vagueness of Virtue Ethics

Virtue ethics places an importance on the moral agent's character, highlighting characteristics such as honesty, prudence, and justice. Solomon (1992) points out that it considers organizations to be communities in which virtuous character should be produced or fostered, when applied to business. Nevertheless, this paradigm is susceptible to the "Situationist Challenge," which is characterized by the fact that individual character can be overpowered by systemic market pressures (Alzola, 2012). More importantly, in the context of contemporary business landscape of data-driven advertising, the "agent" is frequently an algorithmic system that is optimized for interaction. This system is devoid of any character or phronesis (practical knowledge) (Groff & Symons, 2023). On the other hand, virtue ethics runs the risk of legitimizing "benevolent paternalism" (Pellegrini & Scandura, 2007), which is when manipulative nudges are justified by the advertiser's supposedly good intentions to steer consumers

toward healthier or more beneficial choices, thereby disrespecting the consumer's own capacity for self-direction (Aycan, 2006; Crisp, 1987).

4. A Kantian Deontological Framework for Advertising Ethics

Through the process of deriving moral rule a priori from the nature of rational agency itself, Kantian ethics offers a solid base from which to build. For the purpose of judging advertising, its fundamental principles provide a powerful lens.

The Categorical Imperative and Its Formulations

According to Kant, the most important fundamental of morality is the categorical imperative (CI), which commands without conditions, in contrast to hypothetical imperatives, which are connected to desires (Kant, 1785).

The Formula of Universal Law (FUL) states that one should “act only according to that maxim whereby you can at the same time will that it should become a universal law” (Kant, 1785). An agent's fundamental principle (maxim) is put through a test to see whether or not it is universally applicable and logically consistent. The universalization of a maxim may result in a “contradiction in conception” (which would make the practice self-defeating) or a “contradiction in the will” (which would undermine key rational aims) (Korsgaard, 1985). In either case, the maxim would be considered unsuccessful.

The Formula of Humanity (FH) says "So act that you use humanity, whether in your own person or in the person of any other, always at the same time as an end, never merely as a means" (Kant, 1785), it is important to remember that humanity is a means to an end. This fundamental premise establishes the foundation for dignity in the rational nature. To respect the ability of another person to self-govern independently is to treat them as an end in and of themselves. According to Wood (1999), treating individuals as if they were nothing more than a means of achieving a goal requires manipulating, coercing, or deceiving them in order to circumvent or subvert their rational will.

Autonomy, Dignity, and the Kingdom of Ends

For Kant, autonomy is the property of the will to be a law unto itself. It is the ground of human dignity (Kant,1785). Dignity is an "unconditional and incomparable worth" that places rational beings above market price (Kant, 1785). "Kingdom of Ends," is the ideal moral community, a systematic union of rational beings who are both sovereign legislators and subjects of moral law (Kant,1785). A marketplace governed by mutual respect for autonomy approximates this ideal; one saturated with manipulation constitutes its antithesis.

Methodology

This paper begins with a hermeneutical analysis of Kant's Groundwork of the Metaphysics of Morals and modern deontological literature to define rational agency. Using the "Corporate Internal Decision" (CID) framework, it reconstructs the implicit "corporate maxims" of specific advertising tactics by examining their functional aim in user interfaces, product labeling, and internal strategic directives.

A Kantian Audit using the Formula of Universal Law (FUL) and Formula of Humanity (FH) to identify consumer autonomy breaches on the re-constructive maxims will be applied.

Finally, using Linguistic mapping and Gricean pragmatics, this study decodes the "implicature" of factually correct but contextually misleading utterances, turning semantic ambiguity into an ethical proposition.

A tripartite audit for advertising practices can be operationalized using this structure, which includes the following:

The FUL Test: Does the advertising maxim rely on a premise that, if generally followed, would undermine the communicative or commercial system (for example, a parasitic reliance on the honesty of others)?

The FH Test: Does the advertisement or design circumvent the consumer's reasonable consent, exploiting the consumer's cognitive weaknesses as if they were nothing more than a tool for profit?

The Kingdom of Ends Test: Does the business culture and structure produce a community of transparent co-legislation with stakeholders, or does it foster a community of strategic manipulation?

Results

The Kantian audit was applied to three different case studies.

Case Study I: Non-GMO Salt Labeling

The reconstructed maxim: **"** I will highlight a truthful but technically irrelevant attribute (Non-GMO) on my mineral product to imply superiority over competitors, intentionally allowing consumers to infer that competitor products might be genetically modified, thereby justifying a premium price**"**

This maxim failed the FUL test, as its universalization would contaminate the informational environment and render product labels meaningless. It also failed the FH test by exploiting consumer ignorance and circumventing rational deliberation to extract value.

Case Study II: Amazon's "Project Iliad"

The reconstructed maxim: "I will architecturally increase the cognitive and temporal cost of contract exit to subvert the user's will to cancel, thereby retaining them as a revenue stream."

This maxim failed the FUL test, as a world where all service providers universally obstructed exit would nullify the concept of voluntary contract. It also failed the FH test by treating the user's time, attention, and will as obstacles to be conquered rather than sovereign powers to be respected.

Case Study III: Pang Dong Lai (PDL)

The audit of PDL revealed a hybrid outcome. In its customer-facing practice of radical price and margin transparency following the reconstructive maxim of “I will disclose all relevant financial data to enable the consumer's rational judgment” PDL's actions respected the FH by treating customers as fully informed rational agents, approximating the “co-legislative” ideal of the Kingdom of Ends in the commercial sphere. Conversely, in its internal management, Puncheva-Michelotti et al. (2018) state that the perception of ethical treatment of employees has a significant impact on the attractiveness of a brand and fosters trust among consumers, however, enforcing private lifestyle norms and “forced holidays” for employees' purported well-being, the corporate practice failed the FH and Kingdom of Ends tests. This internal policy imposed heteronomy, substituting corporate-directed virtue for employee self-legislation.

Discussion

Case Study I: The Truth Relating to the Irrelevance of "Non-GMO" Salt

Through the use of Gricean implicature, this case represents a violation of the Maxim of Relation (Grice, 1975). As the results show, the maxim of “truthful irrelevance” is parasitic, dependent on a public expectation of relevance maintained by others. Its universalization creates a “contradiction in conception,” undermining the very system of informative labeling it exploits (Korsgaard, 1996). The failure in FH test confirms that the label operates by circumventing the consumer's reasoning ability, using a manufactured heuristic to treat the consumer merely as a tool for profit (Carson, 2010).

Case Study II: Amazon's "Project Iliad": Architectural Coercion

According to the findings, the maxim is flawed because it results in a “contradiction in the will.” No rational agent would willingly participate in a system that could lead them to become entangled in agreements that they do

not want to be a part of (Luguri & Strahilevitz, 2021). An example of a direct swap of corporate intent (retention) for user choice (cancellation) is revealed by the failure of Full House. According to Susser et al. (2019), this design, which is supplemented by the concept of "confirmshaming," considers the user not as an end but rather as a captive resource.

Case Study III: Pang Dong Lai: The Complexity of Benevolent Paternalism

In the case of PDL, a Kantian dilemma becomes apparent. Respecting the customer as a rational co-legislator in the market transaction is demonstrated by the positive result in customer relations, which proves that radical transparency operationalizes the FH. Nevertheless, the unfavorable outcome in employee management sheds light on the basic conflict that exists within the concept of benevolent paternalism. In spite of the fact that it results in outcomes that are objectively advantageous, the coercive enforcement of private virtue places an emphasis on outcomes rather than the will of the individual, which results in heteronomy (Bowie, 2017). According to Kant's deontology, moral significance is not derived from desirable results that are imposed from the outside but rather from duties and respect for self-legislation (Kant, 1785). Despite the fact that they are humanitarian in nature, policies such as "Unhappy Leave" (Xiao et al., 2025) run the risk of imposing a "forced rationality" that regards employees as subjects devoid of the ability to manage their own lives.

Comprehensive Analysis for the Kantian Audit

Collectively, these results validate the Kantian audit's diagnostic power. Cases I and II demonstrate clear, unequivocal violations where practices are designed to systematically bypass rational agency for profit. The PDL case refines the analysis, showing that even within a generally ethical operation, the key limitation remains respect for individual autonomy. A real "Kingdom of Ends" requires each member to be a legislator of the laws they obey. When a

corporation uses its authority to mandate virtuous private behavior, it ceases to regard the individual as an end-in-themself and begins treating them as a “human asset” to be optimized. This confirms that any bypass of rational agency, even with benevolent intent, constitutes a violation of dignity by substituting sovereign individual will with a corporate-mandated version.

Originality and Body of Knowledge

This research makes a contribution to the development of a new ethical framework for analysis of advertising. Specifically, it puts into practice the tripartite test known as the “Kantian Audit” in order to identify violations of consumer autonomy. In it, the basic wrong in implicit deception is articulated as a breach of rational agency and dignity, and it argues for a shift in normative standards from “consumer protection” to “autonomy preservation.”

Recommendation

The Kantian framework identifies the damage as a breach of dignity that occurs as a result of the instrumentalization of the rational consumer.

It suggests that the “Reasonable Consumer” should be replaced with the normative standard of the “Rational Agent,” who should be entitled to conditions that facilitate autonomous choice. This supports the idea that the regulatory focus should move from consumer protection to autonomy preservation.

Practical Recommendations:

Right to Exit (Symmetry of Will): policies ought to make it a requirement that the amount of effort required to quit a service must not be more than the amount of effort required to join it. The development of “Roach Motel” designs must to be prohibited by regulatory action, and “one-click” cancellation ought to be required for “one-click” enrollment.

The Right to Relevance requires that regulations prohibit assertions that are factually accurate but materially irrelevant, which take advantage of the ignorance of consumers. The use of "exclusionary claims" ought to be limited to areas in which they bear some degree of scientific significance.

A "Kantian Decision Protocol" (table 1) can be implemented by corporations for the purpose of conducting internal audits. It mandates that campaigns be evaluated based on universalizability, respect for humanity, and reversibility.

One of the primary focuses of consumer education should be "cognitive self-defense," which involves instructing the general public to identify dark patterns and semantic halos as forms of attacks on autonomy.

Although truthfulness is a defense, it is not sufficient. By ensuring that its fundamental structure preserves the conditions for rational agency, a market that places a high value on human dignity is required to do so. In order to require that advertising actively respects the autonomy of consumers, Kantian deontology provides the ground for these demands.

Table 1: Kantian Decision Protocol

Kantian Principle	The "Audit" Question for Marketers	Failure Condition
Autonomy (The Will)	Does the interface empower the user to make an active choice, or does it engineer a passive outcome?	If the design relies on "friction" to prevent an intentional exit (e.g., Amazon Iliad).
Categorical Imperative	If every competitor used this exact tactic,	If the claim depends on the consumer's expectation of relevance

	would the market's language still function?	while providing irrelevant data (Parasitic Maxim).
Formula of Humanity	Am I banking on "System 1" (fast, emotional) thinking to close this sale before the user can reflect?	If the profit margin depends on a pseudo-scientific misconception or bypassing rational deliberation.
Reversibility	Would I, as a rational expert with full information, still consent to this transaction if I were the buyer?	If the marketer would feel manipulated or "shamed" by their own interface if they were the user.

References

Akerlof, G. A. (1970). The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism. The Quarterly Journal of Economics, 84(3), 488–500. https://doi.org/10.2307/1879431

Alzola, M. (2012). The possibility of virtue. Business Ethics Quarterly, 22(2), 377–404. https://doi.org/10.5840/beq201222224

Asioli, D., Aschemann-Witzel, J., Caputo, V., Vecchio, R., Annunziata, A., Næs, T., & Varela, P. (2017). Making sense of the "clean label" trends: A review of consumer food choice behavior and discussion of industry implications. Food Research International, 99(1), 58–71. https://doi.org/10.1016/j.foodres.2017.07.022

Axon v. Florida's Natural Growers, Inc., No 21-86 (2nd Cir. 2022).

Aycan, Z. (2006). Paternalism. In U. Kim, K.-S. Yang, & K.-K. Hwang (Eds.), Indigenous and cultural psychology (pp. 445–466). Springer. https://doi.org/10.1007/0-387-28662-4_20

Berumen, M. E. (2003). Do no evil: Ethics with applications to economic theory and business. iUniverse. https://doi.org/10.1017/9781316343210.

Bowie, N. E. (2017). Business ethics: A Kantian perspective (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316343210.

Carson, T. L. (2010). Lying and deception: Theory and practice. Oxford University Press.

Cohen, J. (2020). Bringing down the average: The case for a less sophisticated reasonableness standard in US and EU consumer law. Loyola Consumer Law Review, 32(1), 1–40.

Crisp, R. (1987). Persuasive advertising, autonomy, and the creation of desire. Journal of Business Ethics, 6(5), 413–418. https://doi.org/10.1007/BF00382890

European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers. (2022). Behavioural study on unfair commercial practices in the digital environment: Dark patterns and manipulative personalisation – Final report. Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2838/859030

Federal Trade Commission. (1983). FTC policy statement on deception. https://www.ftc.gov/system/files/documents/public_statements/410531/831014deceptionstmt.pdf

Flikschuh, K. (2009). Kant's kingdom of ends: Metaphysical, not political. In J. Timmermann (Ed.), Kant's 'Groundwork of the Metaphysics of Morals': A critical guide (pp. 119–139). Cambridge University Press.

Gray, C. M., Kou, Y., Battles, B., Hoggatt, J., & Toombs, A. L. (2018). The dark (patterns) side of UX design. In Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (Paper 534, pp. 1–14). ACM. https://doi.org/10.1145/3173574.3174108

Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), Syntax and semantics, Vol. 3: Speech acts (pp. 41–58). Academic Press.

Groff, R., & Symons, J. (2023). Is AI Capable of Aristotelian Full Moral Virtue? The Rational Power of Phronesis , Machine Learning, and the Metaphysics of Regularity. Appears in Artificial Dispositions: Investigating Ethical and Metaphysical Issues , 219–232. https://doi.org/10.5040/9781350336148.ch-010

Hastak, M., & Mazis, M. B. (2011). Deception by implication: A typology of truthful but misleading advertising and labeling claims. Journal of Public Policy & Marketing, 30(2), 157–167. https://doi.org/10.1509/jppm.30.2.157

Hooker, B. (2000). Ideal code, real world: A rule-consequentialist theory of morality. Oxford University Press.

ICPEN (International Consumer Protection and Enforcement Network). (2024, September 17). Six 'dark patterns' used to manipulate you when shopping online. https://www.icpen.org/news/1383

Johar, G. V. (1995). Consumer involvement and deception from implied advertising claims. Journal of Marketing Research, 32(3), 267–279. https://doi.org/10.1177/002224379503200302

Kahneman, D. (2011). Thinking, fast and slow. Farrar, Straus and Giroux.

Kant, I. (1998). Groundwork of the metaphysics of morals (M. Gregor, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1785)

Kardes, F. R., Posavac, S. S., & Cronley, M. L. (2004). Consumer inference: A review of processes, bases, and judgment contexts. Journal of Consumer Psychology, 14(3), 230–256. https://doi.org/10.1207/s15327663jcp1403_6

Kim, E., & Towey, H. (2023, June 21). Project Iliad: Amazon used a sneaky tactic to make it harder to quit Prime. Business Insider. https://www.businessinsider.com/amazon-prime-membership-cancel-project-iliad-2023-6

Korsgaard, C. M. (1985). Kant's formula of universal law. Pacific Philosophical Quarterly, 66(1–2), 24–47. https://doi.org/10.1111/j.1468-0114.1985. tb00240.x

Korsgaard, C. M. (1996). Creating the kingdom of ends. Cambridge University Press.

Luguri, J., & Strahilevitz, L. J. (2021). Shining a light on dark patterns. The Journal of Legal Analysis, 13(1), 43–109. https://doi.org/10.1093/jla/laaa006

Marketsandmarkets. (2024, May). Clean label ingredients market size, share, growth drivers, and forecast. https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/clean-label-ingredients-market-99427189.html

Mathur, A., Acar, G., Friedman, M. J., Lucherini, E., Mayer, J., Chetty, M., & Narayanan, A. (2019). Dark patterns at scale: Findings from a crawl of 11K shopping websites. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 3(CSCW), 1–32. https://doi.org/10.1145/3359183

Mill, J. S. (1863). Utilitarianism. Parker, Son, and Bourn.

O'Neill, O. (2002). Autonomy and trust in bioethics. Cambridge University Press.

Pellegrini, E. K., & Scandura, T. A. (2007). Paternalistic leadership: A review and agenda for future research. Academy of Management Proceedings, 2007(1), 1–6. https://doi.org/10.5465/ambpp.2007.26508350

Precedence Research. (2024, October 7). Clean label ingredients market size to hit USD 199.16 Bn by 2034. https://www.precedenceresearch.com/clean-label-ingredients-market

Pridgen, D. (2019). The reasonable consumer is cognitively miserly: How behavioral science supports a more realistic legal standard. Washington and Lee Law Review, 76(3), 1207–1258.

Puncheva-Michelotti, P., Hudson, S., & Jin, G. (2018). Employer branding and CSR communication in online recruitment advertising. Business Horizons, 61(4), 643–651. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.04.003

Rozin, P., Spranca, M., Krieger, Z., Neuhaus, R., Surillo, D., Swerdlin, A., & Wood, K. (2004). Preference for natural: Instrumental and ideational/moral motivations, and the contrast between foods and medicines. Appetite, 43(2), 147–154. https://doi.org/10.1016/j.appet.2004.03.005

Solomon, R. C. (1992). Ethics and excellence: Cooperation and integrity in business. Oxford University Press.

Susser, D., Roessler, B., & Nissenbaum, H. (2019). Technology, autonomy, and manipulation. Internet Policy Review, 8(2). https://doi.org/10.14763/2019.2.1410

Williams, B. (1973). A critique of utilitarianism. In J. J. C. Smart & B. Williams, Utilitarianism: For and against (pp. 77–150). Cambridge University Press.

Wood, A. W. (1999). Kant's ethical thought. Cambridge University Press.

Xiao, Y., Zhao, C., Kong, D., & Liu, B. (2025). Pang Dong Lai: Practicing corporate social responsibility and reshaping the retail value chain. Tsinghua University School of Economics and Management. https://www.sem.tsinghua.edu.cn/info/1173/37297.htm

เข็มทิศหกทิศของกระบวนทัศน์การวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์*

THE SIX-DIRECTIONAL COMPASS OF RESEARCH PARADIGMS IN THE CONTEXT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND SOCIAL SCIENCES

ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย[1], อนันต์ ธรรมชาลัย[2], ปรัชญา ปิยะมโนธรรม[3] และ ตรีลุพธ์ ธูปกระจ่าง[4]

Phaschanokphan Anuchatchai[1], Anan Thamchalai[2], Prachaya Piyamanotham[3] and Trelup Toopgrajank[4]

[1-4]คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

[1-4]North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: phaschanokphan.a@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 19 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 21 มกราคม 2569

Received 3 January 2026; Revised 19 January 2026; Accepted 21 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ นำเสนอการศึกษาวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ในปัจจุบันมีการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านกระบวนทัศน์ “เข็มทิศหกทิศ” เพื่อกำหนดตำแหน่งปรัชญาการวิจัยให้ชัดเจน โดยเฉพาะมิติวิพากษ์นิยมและสร้างสรรค์นิยมที่มุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและวาทกรรมในองค์การภาครัฐ ด้านแนวทางการวิจัยได้พัฒนา “แนวทางแบบหมุนเวียน” ที่บูรณาการวิธีนิรนัยและอุปนัยให้สอดคล้องกับพลวัตของนโยบายสาธารณะ พร้อมทั้งใช้การวิจัยแบบสะท้อนคิดเพื่อตระหนักถึงค่านิยมของผู้วิจัย สำหรับกลยุทธ์การวิจัยเน้นความเฉพาะเจาะจงในบริบทภาครัฐ อาทิ การวิจัยเชิงนโยบายและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับมิติทางการเมืองและสังคมเหนือกว่าการวิจัยทางธุรกิจทั่วไป ในส่วนของทางเลือกวิธีวิทยาได้มุ่งเน้น

Citation:

*ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย, อนันต์ ธรรมชาลัย, ปรัชญา ปิยะมโนธรรม และ ตรีลุพธ์ ธูปกระจ่าง. (2569). เข็มทิศหกทิศของกระบวนทัศน์การวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 435-454.

Phaschanokphan Anuchatchai, Anan Thamchalai, Prachaya Piyamanotham and Trelup Toopgrajank. (2026). The Six-Directional Compass Of Research Paradigms In The Context Of Public Administration And Social Sciences. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 435-454.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การบูรณาการเชิงพหุระดับและเชิงสหวิทยาการเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน ตั้งแต่ระดับพฤติกรรมปัจเจกบุคคลไปจนถึงโครงสร้างเชิงสถาบันในระดับมหภาค ขณะที่ขอบเขตเวลาได้พัฒนารูปแบบการติดตามวงจรนโยบายเชิงยาวนานและการเปรียบเทียบข้ามช่วงเวลาเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ท้ายที่สุดด้านเทคนิคและกระบวนการได้นำเครื่องมือเฉพาะทาง เช่น การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เครือข่ายทางสังคม และวาทกรรม มาใช้เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างและบรรทัดฐานที่ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะอย่างถ่องแท้

คำสำคัญ: เข็มทิศหกทิศ, กระบวนทัศน์การวิจัย, รัฐประศาสนศาสตร์, สังคมศาสตร์

Abstract

This academic article presents the contemporary development of knowledge in Public Administration and Social Science research through the “Six-Direction Compass” paradigm, designed to clearly delineate research philosophical positions. Particular emphasis is placed on Critical Theory and Constructivism, which aim to analyze power relations and discourse within public organizations—dimensions that distinguish this field from business research. Regarding research approaches, the “Circular Approach” has been developed to integrate deductive and inductive methods, aligning with the dynamics of public policy, complemented by a “Reflexive Approach” that accounts for the researcher’s values and social positioning.

Research strategies are tailored to the public sector context, such as Policy Research and Participatory Action Research, which prioritize political and social dimensions over conventional business research. In terms of methodological choices, the focus is on “Multi-level Integration” and “Interdisciplinary Integration” to explain complex phenomena ranging from individual behavior to macro-level institutional structures. Furthermore, time horizons have evolved to include “Policy Cycle Tracking” and “Cross-temporal Comparative Studies” to analyze long-term trends and transformations. Finally,

specialized techniques—including Stakeholder Analysis, Social Network Analysis, and Discourse Analysis—are employed to comprehensively understand the structures and norms that drive public policy.

Keywords: Six-Direction Compass, Research Paradigms, Public Administration, Social Science

บทนำ

กระบวนทัศน์การวิจัย (Research Paradigm) เป็นกรอบความคิดที่สำคัญที่ใช้ในการชี้นำกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดคำถามวิจัย การเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการตีความผลลัพธ์ที่ได้การทำความเข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของกระบวนทัศน์การวิจัยจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยให้นักวิจัยสามารถออกแบบงานวิจัยที่มีความสอดคล้องกับคำถามวิจัยและสามารถตอบคำถามดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของกระบวนทัศน์การวิจัย มิได้ช่วยในของการเลือกวิธีการวิจัยที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขอบเขตของการศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งการทำความเข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นกระบวนทัศน์การวิจัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการออกแบบงานวิจัยที่สามารถตอบสนองต่อคำถามวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของการศึกษา

บทความวิชาการนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ส่วนแรก บทนำ ส่วนที่สอง ส่วนของเนื้อหาประกอบด้วย เข็มทิศหกทิศของกระบวนทัศน์การวิจัย แนวคิดกระบวนทัศน์ในการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิด Research Onion และ กรอบแนวคิด Research Onion 6 ประการ ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ และส่วนสุดท้ายคือ สรุป โดยบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบาย แนวคิดเข็มทิศหกทิศของกระบวนทัศน์การวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการของกระบวนทัศน์การวิจัยตามกรอบแนวคิด “Research Onion” ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ จุดแข็งและข้อจำกัดของแต่ละทิศในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ในการพิจารณาเลือกกระบวนทัศน์การวิจัยอย่างเหมาะสมสำหรับนักวิจัย อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้แนวทาง

เหล่านี้ในการออกแบบและดำเนินการวิจัยที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของเข็มทิศหกทิศของกระบวนทัศน์การวิจัย

แนวคิด “เข็มทิศหกทิศ” (Six-Directional Compass) ในเชิงวิชาการด้านระเบียบวิธีวิจัย เป็นคำที่ใช้เปรียบเปรยถึงโมเดล Research Onion ซึ่งพัฒนาโดย Saunders, Lewis & Thornhill โดยมีนักวิชาการได้ Saunders, Lewis & Thornhill (2009) ในฐานะผู้ริเริ่มโมเดลต้นแบบ นักวิชาการกลุ่มนี้ให้ ความหมายขององค์ประกอบทั้ง 6 ชั้น คือ “กระบวนการตัดสินใจเชิงระเบียบวิธีที่สอดคล้องกัน” ซึ่งช่วยให้นักวิจัยสามารถวางรากฐานตั้งแต่อุดมการณ์ความรู้ไปจนถึงวิธีปฏิบัติจริง เพื่อให้งานวิจัยมีความเที่ยงตรง (Validity) จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งมีความซับซ้อนทั้งเชิงโครงสร้าง อำนาจ และวัฒนธรรม ที่มีความซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดที่มีโครงสร้างชัดเจนและยืดหยุ่นในการกำหนดทิศทางการวิจัย หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายคือ “เข็มทิศหกทิศ” (Six-Directional Compass) หมายถึงกรอบแนวคิดแบบบูรณาการที่ใช้วางโครงสร้างและแนวทางการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยต่อยอดจากโมเดล Research Onion ของ Saunders, (Lewis & Thornhill, 2009) ซึ่งเปรียบเทียบกระบวนการวิจัยกับการปอกหัวหอมทีละชั้น โดยเน้นให้แต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ (Creswell, 2014; Mackenzie & Knipe, 2006) แนวคิดนี้ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปรัชญาการวิจัย แนวทางการวิจัย กลยุทธ์วิจัย ทางเลือกวิธีวิทยา ขอบเขตเวลา และเทคนิคการวิจัย ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจเชิงลึกในกระบวนทัศน์และความสัมพันธ์ของวิธีการ (Guba & Lincoln, 1994**)** กล่าวว่าการเลือกแต่ละองค์ประกอบต้องตั้งอยู่บนฐานของระบบความเชื่อเชิงปรัชญาที่เชื่อมโยงกับลักษณะของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

สรุปได้ว่า เข็มทิศหกทิศจึงมิใช่เพียงชุดของแนวคิดเชิงปรัชญาเท่านั้นแต่เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยในศาสตร์รัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถออกแบบการวิจัยอย่างรอบด้าน มีความสอดคล้องทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งยังเปิดพื้นที่ให้การวิจัยมีความยืดหยุ่น ลุ่มลึก และสัมพันธ์กับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

กระบวนทัศน์การวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมทางทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การวิจัยที่ประยุกต์ใช้ทางรัฐประศาสนศาสตร์และในสังคมศาสตร์ พบว่า กรอบแนวคิด Research Onion ซึ่งพัฒนาโดย (Saunders, Lewis & Thornhill, 2009) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะเครื่องมือที่ช่วยวางโครงสร้างการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยเปรียบเทียบกระบวนการวิจัยกับการปอกเปลือกหัวหอม ซึ่งแต่ละชั้นสะท้อนการตัดสินใจเชิงวิชาการที่ส่งผลต่อภาพรวมของการวิจัยทั้งระบบในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีลักษณะพลวัตและซับซ้อน การทำความเข้าใจองค์ประกอบของแต่ละชั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้นักวิจัยสามารถออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับคำถาม ปรากฏการณ์ และบริบททางสังคมได้อย่างเหมาะสม กรอบแนวคิด Research Onion ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 ประการ ซึ่งถือเป็นแกนกลางของกระบวนทัศน์การวิจัย ได้แก่

1. ปรัชญาการวิจัย (Philosophies) ปรัชญาการวิจัยเป็นชั้นในสุดของโมเดล “Research Onion” อันเป็นรากฐานสำคัญของการแสวงหาความรู้ ซึ่งสะท้อนมุมมองของนักวิจัยต่อโลก ความรู้ และกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ปรัชญาการวิจัยทำหน้าที่ชี้นำแนวทางในการเลือกวิธีวิทยา (Methodology) และวิธีการ (Methods) ที่เหมาะสมต่อการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ปฏิฐานนิยม (Positivism) ยึดหลักว่าวัตถุประสงค์ของวิทยาศาสตร์คือการค้นหากฎเกณฑ์ ที่เป็นสากลและเชิงเหตุผล โดยอิงจากความเป็นจริงที่สามารถสังเกต วัดผล และตรวจสอบได้อย่างเป็นกลาง ความรู้ถือกำเนิดจากข้อมูลเชิงประจักษ์และการใช้ตรรกะ นิรนัย งานวิจัยภายใต้ปรัชญานี้มักใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ การทดลอง และการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งปรัชญาการวิจัยในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคมนี้ เหมาะสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็นเชิงโครงสร้าง เช่น การประเมินประสิทธิภาพของนโยบายสาธารณะหรือวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ของประชากรและการบริหารราชการ การใช้ปรัชญานี้ช่วยให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบาย

1.2 ปฏิฐานนิยม (Positivism) ยึดหลักการค้นหากฎเกณฑ์สากลผ่านการสังเกตและวัดผลความเป็นจริงอย่างเป็นกลาง โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และตรรกะนิรนัยเป็นฐานรากในการสร้างความรู้ผ่านระเบียบวิธีเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งในทางรัฐประศาสน

ศาสตร์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงโครงสร้าง อาทิ การประเมินประสิทธิภาพนโยบายสาธารณะและการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารราชการขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นรูปธรรมสำหรับใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ประกอบการกำหนดนโยบายอย่างมีระบบ โดยปรัชญานี้มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ที่ตรวจสอบได้เพื่อความโปร่งใสในทางวิชาการและการประยุกต์ใช้จริง

1.3 สัจนิยม (Realism) เชื่อว่าความเป็นจริงมีอยู่ภายนอกจิตสำนึกของมนุษย์และสามารถศึกษาทำความเข้าใจได้ แม้จะไม่สมบูรณ์แบบเสมอไป สัจนิยมแบ่งเป็นสองแนวทาง คือ Direct Realism ที่เชื่อว่าการรับรู้สะท้อนความจริงโดยตรง และ Critical Realism ที่มองว่าการรับรู้ของมนุษย์มีข้อจำกัดและต้องผ่านการตีความ ซึ่งหากนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคม เหมาะกับการศึกษานโยบายและระบบราชการในมิติที่ลึกขึ้น เช่น การวิเคราะห์ผลกระทบของการกระจายอำนาจที่อาจไม่ปรากฏชัดในเชิงสถิติ แต่มีผลจริงต่อโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในระบบรัฐ สัจนิยมช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจความเป็นจริงหลายระดับ ทั้งสิ่งที่มองเห็นและสิ่งที่แฝงอยู่ใต้ผิวโครงสร้างทางสังคม

1.4 ตีความนิยม (Interpretivism) มุ่งเน้นการทำความเข้าใจโลกจากมุมมองของผู้มีส่วนร่วมในบริบททางสังคมนั้น ๆ เชื่อว่าความเป็นจริงมิใช่สิ่งสัมบูรณ์ แต่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม งานวิจัยเชิงตีความมักใช้วิธีการเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเข้าใจความหมายอันซับซ้อนของปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งใช้ได้ดีในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความซับซ้อน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนในพื้นที่ชายขอบ บทบาทของวัฒนธรรมในองค์กรราชการ หรือการศึกษาแนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์ผู้ปฏิบัติงานรัฐ” มุมมองนี้ช่วยให้เข้าใจความหมายที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสร้างขึ้นและสะท้อนความจริงเชิงสังคมได้อย่างลึกซึ้ง

1.5 วัตถุนิยม (Objectivism) ตั้งอยู่บนฐานคิดว่าความรู้และความเป็นจริงดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระจากการรับรู้ของมนุษย์ ความเข้าใจในโลกสามารถบรรลุได้ผ่านการวิเคราะห์โดยไม่ให้ค่าต่ออัตวิสัยของผู้วิจัยหรือผู้ถูกรับรู้ ซึ่งหากนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคม เหมาะกับงานวิจัยที่ต้องการความเป็นกลางสูง เช่น การประเมินประสิทธิภาพการใช้งบประมาณแผ่นดิน การจัดลำดับความสำคัญของโครงการพัฒนารัฐบาลในรูปแบบ KPI โดยวัตถุนิยมจะลดอคติจากผู้วิจัยและยึดหลักการของ ความจริงเชิงเทคนิค ที่ปราศจากอิทธิพลทางความรู้สึกหรือบริบทเฉพาะ

1.6 อัตวิสัยนิยม (Subjectivism) เชื่อว่าความรู้และความเป็นจริงถูกสร้างขึ้นผ่านประสบการณ์ การรับรู้ และความหมายที่แต่ละบุคคลมอบให้กับสิ่งต่าง ๆ จึงเน้นความสำคัญของบริบท วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งหากนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคม มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการศึกษาเชิงคุณภาพ เช่น การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม อัตวิสัยนิยมเน้นการรับรู้ของบุคคลและบริบทเฉพาะที่หล่อหลอมความเข้าใจต่อปรากฏการณ์หนึ่ง

1.7 ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ปฏิเสธการยึดติดกับปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งอย่างเคร่งครัด โดยเน้น “ความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย” เป็นหลัก มองว่าความรู้สามารถได้จากทั้งแนวคิดเชิงวัตถุและอัตวิสัย และมักผสมผสานระหว่างวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์สูงสุด ซึ่งนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคมเหมาะกับการวิจัยที่มีลักษณะสหวิทยาการหรือแสวงหาคำตอบเพื่อใช้จริงในเชิงนโยบาย เช่น การออกแบบนโยบายสาธารณะที่ตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายฝ่าย หรือการประเมินโครงการของรัฐที่ต้องอาศัยทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและการรับรู้ของประชาชน การใช้ปรัชญานี้ช่วยให้สามารถบูรณาการข้อมูลจากหลายมุมมองเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างยืดหยุ่น

1.8 หน้าที่นิยม (Functionalist) ปรัชญานี้มองสังคมในฐานะระบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีหน้าที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อธำรงเสถียรภาพ ความเป็นระเบียบ และความต่อเนื่อง งานวิจัยเชิงหน้าที่นิยมมักเน้นการอธิบายโครงสร้างและบทบาทของปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อเข้าใจการดำรงอยู่ของระบบ โดยนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคมเหมาะสมกับการศึกษาที่ต้องการเข้าใจระบบราชการไทย หรือ การทำงานขององค์กรภาครัฐ ว่ามีความต่อเนื่องและเสถียรภาพอย่างไร งานวิจัยในแนวนี้จะเน้นโครงสร้าง บทบาท และหน้าที่ของหน่วยงาน เพื่ออธิบายการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของระบบอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

1.9 เชิงตีความ (Interpretive Paradigm) แม้จะมีลักษณะคล้ายตีความนิยม แต่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้นในแง่ของการศึกษาเชิงลึกในบริบทที่เฉพาะเจาะจง และการเปิดพื้นที่ให้ผู้ถูกศึกษาได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ โดยมองว่าการเข้าใจความจริงต้องเกิดจากการเข้าถึงความหมายเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคม เหมาะสำหรับการศึกษาที่ต้องการเข้าใจความหมาย

ลึกซึ้งในปรากฏการณ์ที่มีมิติสังคมและวัฒนธรรมสูง เช่น การตีความบทบาทของผู้นำชุมชนในบริบทของนโยบายประชารัฐ หรือการวิเคราะห์วาทกรรมที่ใช้ในเอกสารราชการ แนวทางนี้ช่วยให้เข้าใจเจตนารมณ์ที่แฝงอยู่ภายใต้ถ้อยคำหรือกฎระเบียบ

1.10 มนุษยนิยมเชิงวิพากษ์ (Radical Humanist) ยึดมั่นในอุดมคติของการปลดปล่อยมนุษย์จากโครงสร้างทางสังคมที่กดทับ มุ่งวิพากษ์การครอบงำทางวัฒนธรรม อุดมการณ์ และอำนาจผ่านการสร้างความตระหนักรู้และการตั้งคำถามต่อระบบเดิม ซึ่งนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคม ใช้ในการศึกษาที่ต้องการตั้งคำถามเชิงโครงสร้าง เช่น การวิพากษ์ระบบราชการที่ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำ หรือการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเน้นการปลดปล่อยทางความคิดและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความยุติธรรมทางสังคม

1.11 โครงสร้างนิยมเชิงวิพากษ์ (Radical Structuralist) วิเคราะห์สังคมในเชิงลึกผ่านเลนส์ของอำนาจ โครงสร้าง และการครอบงำ มุ่งเน้นการเปิดเผยกลไกเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมและความขัดแย้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนำปรัชญาการวิจัยมาปรับใช้ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และการวิจัยทางสังคม เหมาะกับการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่แฝงความไม่เท่าเทียมในเชิงโครงสร้าง เช่น การครอบงำเชิงระบบผ่านนโยบายรัฐ การศึกษากฎหมายที่ส่งเสริมการผูกขาดทรัพยากรของชนชั้นนำ หรือการวิเคราะห์กลไกทางรัฐที่ผลิตซ้ำอำนาจเหนือกลุ่มชายขอบ ปรัชญานี้นำไปสู่ข้อเสนอเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

1. แนวทางการวิจัย (Approaches) หมายถึง วิธีการให้เหตุผลเชิงตรรกะที่นักวิจัยใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทางทฤษฎีกับข้อมูลจากภาคสนาม เพื่อทำความเข้าใจ อธิบาย หรือทำนายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยแนวทางนี้ไม่เพียงแต่เป็นกลไกในการออกแบบการวิจัย แต่ยังสะท้อนโลกทัศน์และกรอบคิดของนักวิจัยในศาสตร์อีกด้วย การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำเป็นต้องอาศัยกรอบคิดที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีทางวิชาการกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แนวทางการวิจัย (Research Approaches) จึงทำหน้าที่เป็นกระบวนการให้เหตุผลเชิงตรรกะที่กำหนดทิศทางในการแสวงหาความรู้ โดยมีผลต่อการออกแบบงานวิจัยในทุกขั้นตอน เริ่มจากการตั้งคำถามวิจัย การเลือกวิธีวิทยา ตลอดจนการตีความและอภิปรายผลการวิจัย แนวทางการวิจัยที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการ ซึ่งแต่ละแนวทางมีกรอบความคิด วิธีการ และการประยุกต์ใช้ที่แตกต่างกัน โดยการเลือกแนวทางที่เหมาะสมควรพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประเภทของข้อมูล และลักษณะของ

ปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาถึงแนวทางการวิจัยเป็นกระบวนการให้เหตุผลเชิงตรรกะที่นักวิจัยใช้ในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับข้อมูลที่เป็นที่นิยมสามารถจำแนกได้เป็น 2 แนวทางหลัก ได้แก่

1.1 แนวทางแบบนิรนัย (Deductive Approach) เป็นแนวทางแบบนิรนัยเป็นการให้เหตุผลจากแนวคิดหรือทฤษฎีทั่วไปไปสู่การตรวจสอบในบริบทเฉพาะ กล่าวได้ว่า นักวิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาวรรณกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดหรือสมมติฐาน และนำไปทดสอบกับข้อมูลจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้ระเบียบวิธีที่เป็นระบบ ซึ่งโดยมากจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เช่น การใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ทางสถิติ หรือการวิเคราะห์ตัวแบบเชิงโครงสร้าง (SEM) ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์ แนวทางนี้เหมาะสำหรับการศึกษาที่มุ่งวัดผลกระทบของนโยบาย การประเมินผลโครงการภาครัฐ หรือการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เช่น การศึกษาผลของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในองค์กรภาครัฐ การวิจัยในลักษณะนี้ช่วยให้สามารถสรุปผลในเชิงกว้าง และเสนอแนวทางเชิงนโยบายได้อย่างมีหลักฐานรองรับ

1.2 แนวทางแบบอุปนัย (Inductive Approach) ในทางตรงกันข้าม แนวทางแบบอุปนัยเป็นการให้เหตุผลจากข้อมูลเฉพาะไปสู่การสร้างข้อสรุปทั่วไป โดยนักวิจัยเริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการศึกษากรณีศึกษาต่าง ๆ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวเพื่อสังเคราะห์เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่สะท้อนความเข้าใจต่อปรากฏการณ์นั้น ๆ แนวทางนี้เหมาะสำหรับการศึกษาประเด็นที่มีความซับซ้อนทางสังคมวัฒนธรรม และบริบทที่ยากต่อการวัดผลในเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ แนวทางอุปนัยเหมาะอย่างยิ่งต่อการศึกษาที่ต้องการเข้าใจความหมายและประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบราชการ เช่น การศึกษาเรื่อง “ความไว้วางใจต่อรัฐ” ในกลุ่มประชาชนรอบนอกชายขอบพื้นที่ การวิเคราะห์วาทกรรมในเอกสารนโยบาย หรือการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชุมชนในพื้นที่วิกฤต แนวทางนี้เปิดโอกาสให้เสียงของประชาชนได้สะท้อนผ่านงานวิจัย และช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่ตอบสนองต่อความเป็นจริงทางสังคมได้อย่างลึกซึ้ง

2. กลยุทธ์การวิจัย (Strategies) แนวทางการออกแบบเพื่อการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในการดำเนินการวิจัยเชิงวิชาการ การมีกลยุทธ์การวิจัยที่ชัดเจนถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ โดยกลยุทธ์การวิจัย (Research Strategies) หมายถึง แนวทางหรือกรอบการวางแผนโดยรวมที่ใช้ในการ

ตอบคำถามวิจัย ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับปรัชญาการวิจัย แนวทางการให้เหตุผล และระเบียบวิธีวิจัยการเลือกใช้ ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเน้นการศึกษาโครงสร้างองค์กร พฤติกรรมของรัฐ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์กับประชาชน การเลือกกลยุทธ์การวิจัยจึงต้องคำนึงถึงทั้งลักษณะของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ความซับซ้อนของบริบท และความเหมาะสมของวิธีการที่จะสามารถเข้าถึงความรู้ในมิติต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม กลยุทธ์ที่นักวิจัยสามารถเลือกใช้ในงานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์มีความหลากหลาย ดังนี้

2.1 การทดลอง (Experiment) การวิจัยเชิงทดลองเป็นกลยุทธ์ที่เน้นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ระหว่างตัวแปร โดยมีการควบคุมสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยแทรกซ้อนอย่างเข้มงวด เพื่อให้สามารถระบุได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระส่งผลโดยตรงต่อตัวแปรตามหรือไม่ ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ กลยุทธ์นี้เหมาะสำหรับการศึกษานโยบายในระดับทดลองหรือโครงการนำร่อง เช่น การเปรียบเทียบผลลัพธ์ของหน่วยงานที่ใช้ระบบประเมินผลแบบใหม่กับหน่วยงานควบคุม เพื่อวัดประสิทธิภาพเชิงนโยบาย เช่น กรณีที่รัฐต้องการข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อประกอบการตัดสินใจในวงกว้าง

2.2 การสำรวจ (Survey) การสำรวจเป็นกลยุทธ์ที่ใช้แบบสอบถามหรือแบบฟอร์มมาตรฐานเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไป ความคิดเห็น ทัศนคติ หรือพฤติกรรมการสำรวจจึงเหมาะกับการศึกษาเชิงปริมาณที่ต้องการความกว้างของข้อมูล เช่น การสำรวจความเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพของบริการสาธารณะ หรือ การประเมินระดับความไว้วางใจที่มีต่อหน่วยงานของรัฐ โดยข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์แนวโน้มและสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กรณีศึกษา (Case Study) (Yin, R. K., 2018) กลยุทธ์การศึกษากรณีศึกษาเน้นการวิเคราะห์หน่วยงาน บุคคล หรือสถานการณ์เฉพาะอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน โดยใช้ข้อมูลหลากหลายประเภท เช่น สัมภาษณ์ เอกสาร และการสังเกต เพื่อให้เข้าใจบริบท ความเชื่อมโยง และความซับซ้อนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในรัฐประศาสนศาสตร์ กรณีศึกษามีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจกลไกการบริหารในพื้นที่เฉพาะ เช่น การวิเคราะห์การจัดการงบประมาณในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างรัฐกับภาคประชาสังคมในโครงการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งให้ข้อมูลเชิงลึกที่อาจมองไม่เห็นในระดับมหภาค

2.4 วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทจริง โดยมีลักษณะเด่นคือการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมกำหนดปัญหา ดำเนินการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และเสนอแนวทางพัฒนา ใน

บริบทของภาครัฐ กลยุทธ์นี้เหมาะสำหรับการพัฒนากระบวนการบริหารงานภายใน เช่น การปรับปรุงระบบบริการประชาชนในสำนักงานเขต หรือการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบงานราชการ โดยการวิจัยลักษณะนี้ไม่เพียงแต่สร้างองค์ความรู้ใหม่เท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติได้โดยตรง

2.5 ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) กลยุทธ์นี้มุ่งสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่เก็บมาอย่างเป็นระบบ โดยไม่มีกรอบทฤษฎีนำมาก่อน อาศัยการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่องระหว่างข้อมูลและแนวคิดที่เกิดขึ้น ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีฐานรากเหมาะกับการศึกษาในประเด็นที่ทฤษฎียังมีข้อจำกัด เช่น การศึกษาแบบแผนการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ หรือการสร้างกรอบแนวคิดใหม่เกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย

2.6 ชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) กลยุทธ์ชาติพันธุ์วรรณนาใช้การมีส่วนร่วมของนักวิจัยในบริบทจริงของกลุ่มคนที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิต ค่านิยม และความหมายที่คนในชุมชนมอบให้กับการกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ในเชิงรัฐประศาสนศาสตร์ กลยุทธ์นี้เหมาะสำหรับการศึกษาชุมชนชนบท ชาติพันธุ์ หรือกลุ่มชายขอบ เพื่อเข้าใจการมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐ การรับรู้ต่อนโยบาย และการปรับตัวต่อระบบราชการ ซึ่งให้ภาพที่ลึกกว่าการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณทั่วไป

2.7 การวิจัยเชิงสำรวจเอกสาร (Archival Research) การวิจัยประเภทนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว เช่น เอกสารทางราชการ รายงานประจำปี สถิติ หรือบันทึกทางประวัติศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงหรือรูปแบบทางการบริหารในช่วงเวลาต่าง ๆ การใช้กลยุทธ์นี้เหมาะกับการศึกษานโยบายย้อนหลัง การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์นโยบายสาธารณะ หรือการตรวจสอบแนวโน้มทางการบริหารของรัฐในช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งสามารถเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้อย่างมีระบบ

3. ทางเลือก (Choices) ทางเลือกในการวิจัยการกำหนดขอบเขตและวิธีการเก็บข้อมูลในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ หนึ่งในขั้นตอนสำคัญของการออกแบบวิจัย คือการตัดสินใจเกี่ยวกับ “ทางเลือกในการวิจัย” (Research Choices) หมายถึง การกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวทางการให้เหตุผล และลักษณะของปรากฏการณ์ที่ต้องการทำความเข้าใจ โดยทางเลือกดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อความลึก ความกว้าง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ ในสาขารัฐ

ประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของนโยบาย โครงสร้างองค์กร และพฤติกรรมของมนุษย์ การตัดสินใจเลือกวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสามารถแบ่งประเภทของทางเลือกในการวิจัยได้เป็น 3 ประเภทหลัก ดังต่อไปนี้

3.1 วิธีวิจัยเดี่ยว (Mono Method) วิธีวิจัยเดี่ยวคือการเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพียงประเภทเดียวในการดำเนินการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยให้การวางแผนและการวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนและเป็นระบบ ในด้านข้อจำกัดของวิธีนี้คืออาจไม่สามารถครอบคลุมมิติเชิงลึกหรือเชิงกว้างของปรากฏการณ์ได้ทั้งหมด ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์ ตัวอย่างการใช้วิธีวิจัยเดี่ยว ได้แก่ การใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียวเพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพบริการของภาครัฐ หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำในกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น การเลือกใช้วิธีวิจัยเดี่ยวมักขึ้นอยู่กับลักษณะของคำถามวิจัยและทรัพยากรที่มีอยู่

3.2 วิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) วิธีวิจัยแบบผสมเป็นการบูรณาการทั้งวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพภายในงานวิจัยเดียวกัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลที่หลากหลายทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึกซึ่งช่วยให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่ข้อมูลเชิงตัวเลขต้องการการอธิบายบริบทเพิ่มเติมหรือข้อมูลเชิงความหมายต้องการการยืนยันด้วยข้อมูลสถิติ เช่น ในการศึกษานโยบายสวัสดิการของรัฐ นักวิจัยอาจใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจผลกระทบของนโยบายต่อประชาชนในวงกว้าง จากนั้นใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์หรือข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการ โดยวิธีวิจัยแบบผสานวิธีได้รับความนิยมในรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ที่ต้องการข้อมูลเพื่อทั้งการอธิบายและเสนอแนะเชิงนโยบายอย่างรอบด้าน

3.3 วิธีวิจัยหลากหลายวิธี (Multi-Method) วิธีวิจัยหลากหลายวิธีเป็นการเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี แต่ยังคงอยู่ภายใต้กรอบของระเบียบวิธีแบบเดียว กล่าวคือ เป็นการใช้หลายเครื่องมือในเชิงปริมาณ (เช่น การสำรวจควบคู่กับการวิเคราะห์สถิติเชิงพื้นที่) หรือหลายเครื่องมือในเชิงคุณภาพ (เช่น การสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร) การใช้วิธีวิจัยลักษณะนี้เหมาะกับงานวิจัยที่ต้องการตรวจสอบข้อมูลในหลายมิติภายในระเบียบวิธีเดียวกัน เช่น ในการศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารราชการในท้องถิ่น นักวิจัยอาจใช้ทั้งแบบสอบถามจากเจ้าหน้าที่รัฐและข้อมูลจากรายงานการตรวจสอบภายใน เพื่อประเมินคุณภาพของระบบโดยไม่จำเป็นต้องผสมระหว่างคุณภาพกับปริมาณ

4. ขอบเขตเวลา (Time Horizons) หมายถึง ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการวางแผนการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ ตลอดจนการตีความผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ การกำหนดกรอบเวลาดังกล่าวจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการออกแบบวิจัย โดยเฉพาะในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเน้นการทำความเข้าใจทั้งในเชิงโครงสร้างและพลวัตของปรากฏการณ์ทางสังคม รัฐ และนโยบายการกำหนดขอบเขตเวลาจำเป็นต้องสอดคล้องกับลักษณะของคำถามวิจัย ความซับซ้อนของประเด็นที่ศึกษา และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเฉพาะในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงของระบบราชการ พฤติกรรมขององค์กรภาครัฐ หรือผลกระทบของนโยบายสาธารณะ ซึ่งอาจมีลักษณะเปลี่ยนแปลงตามบริบทและเวลาโดยทั่วไป ขอบเขตเวลาในการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

4.1 การศึกษาภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อสะท้อนภาพรวมของปรากฏการณ์ในขณะนั้น โดยไม่ติดตามการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว จุดเด่นของแนวทางนี้คือความรวดเร็ว และเหมาะสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันหรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์ มักใช้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพบริการของภาครัฐ เช่น ระดับความพึงพอใจหรือความเชื่อมั่นที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียวสามารถให้ข้อมูลเพียงพอสำหรับการประเมินสถานการณ์ และสนับสนุนการวางแผนหรือนโยบายในระยะสั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 การศึกษาตามยาว (Longitudinal Study) ในทางตรงกันข้าม การศึกษาตามยาวมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชุดเดิมในหลายช่วงเวลา เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงหรือแนวโน้มที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา กลยุทธ์การวิจัยในลักษณะนี้เหมาะสำหรับการติดตามผลของนโยบาย การวิเคราะห์พัฒนาการของระบบราชการ หรือการศึกษาพฤติกรรมของประชาชนที่อาจเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองที่เปลี่ยนไป การนำไปประยุกต์ใช้ในรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ การศึกษาผลกระทบของการปฏิรูปนโยบายกระจายอำนาจในช่วง 5 ปีหลังจากการประกาศใช้กฎหมาย การเก็บข้อมูลจากหน่วยงานในระดับพื้นที่เป็นระยะ จะช่วยให้สามารถติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง และประเมินความยั่งยืนของนโยบายได้อย่างรอบด้าน การศึกษาตามยาวจึงมีคุณูปการสำคัญต่อการกำหนดนโยบายระยะยาวของรัฐ

5. เทคนิคและกระบวนการ (Techniques and Procedures) เทคนิคและกระบวนการในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในส่วนของชั้นนอกสุดของแบบจำลอง “Research Onion” ประกอบด้วยเทคนิคและกระบวนการเฉพาะที่นักวิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยองค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับชั้นอื่นๆ ที่ได้กำหนดไว้ในกรอบการวิจัย ในการเลือกใช้เทคนิคและกระบวนการที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของผลการวิจัย การวิเคราะห์ทางสถิติ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การเก็บรวบรวมข้อมูลในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์มีหลายวิธีการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการศึกษาเชิงปริมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยที่ต้องการความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ อาทิ การศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ หรือการประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ การออกแบบแบบสอบถามที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องคำนึงถึงความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยง (Reliability) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงมากที่สุด

1.2 การสัมภาษณ์ (Interviews) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความยืดหยุ่นและสามารถเจาะลึกประเด็นที่ศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์ การสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์การ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ (Heron, J., & Reason, P., 1997)

1.3 การสังเกตการณ์ (Observation) การสังเกตการณ์เป็นเทคนิคที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการศึกษาพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ในบริบทจริง โดยแบ่งเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในการศึกษาองค์การภาครัฐ การสังเกตการณ์สามารถช่วยให้นักวิจัยเข้าใจวัฒนธรรมองค์การ กระบวนการทำงาน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนได้อย่างลึกซึ้ง

1.4 การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การวิเคราะห์เอกสารเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการศึกษานโยบาย กฎหมาย และเอกสารราชการต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ตัวอย่างเอกสารที่นักวิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์ได้แก่ รายงานประจำปี แผนยุทธศาสตร์ บันทึกการประชุม และเอกสารงบประมาณ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสาร (Document Authentication) เป็นขั้นตอนสำคัญในการวิเคราะห์เอกสาร

1.5 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมวิจัย ซึ่งสามารถนำไปสู่การค้นพบมุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้ง วิธีการนี้มีประโยชน์อย่างมากในการศึกษาประเด็นทางสังคมที่ซับซ้อน เช่น การประเมินความต้องการของชุมชน หรือการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะแตกต่างกันไปตามประเภทของข้อมูลและกระบวนทัศน์การวิจัย ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์นิยมใช้วิธีการทางสถิติดังต่อไปนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติเชิงพรรณนาใช้ในการอธิบายลักษณะพื้นฐานของข้อมูล เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจข้อมูลก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ในขั้นสูงต่อไป

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติเชิงอนุมานใช้ในการทดสอบสมมติฐานและอ้างอิงผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากร เทคนิคที่นิยมใช้ ได้แก่ การทดสอบที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ช่วยให้นักวิจัยสามารถศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและปัจจัยที่ส่งผลต่อปรากฏการณ์ทางสังคมและทางรัฐประศาสนศาสตร์

3) การวิเคราะห์หลายตัวแปร (Multivariate Analysis) การวิเคราะห์หลายตัวแปรเป็นเทคนิคขั้นสูงที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลายตัวพร้อมกัน เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant Analysis) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ซึ่งมีประโยชน์อย่างมากในการศึกษาปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ และประสิทธิภาพการทำงาน

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) (Silverman, D., 2021) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม โดยวิธีการที่นิยมใช้ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยการจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding) เพื่อค้นหาแบบแผนและประเด็นสำคัญ วิธีการนี้มีประโยชน์อย่างมากในการวิเคราะห์เอกสารนโยบาย บทสัมภาษณ์ และบันทึกการประชุม

2) การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) การวิเคราะห์แก่นสาระเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นการค้นหาแก่นความคิดหรือประเด็นหลัก (Themes) ที่ปรากฏในข้อมูล ซึ่งช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าใจความหมายและโครงสร้างของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง

3) การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) การวิเคราะห์วาทกรรมเป็นเทคนิคที่ใช้ในการศึกษาภาษาและการสื่อสารในบริบททางสังคมและการเมือง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในภาษา วิธีการนี้มีประโยชน์อย่างมากในการศึกษานโยบายสาธารณะ การสื่อสารทางการเมือง และการสร้างความหมายในองค์การภาครัฐ

4) การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) การสร้างทฤษฎีฐานรากเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลที่รวบรวมได้ โดยผ่านกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ วิธีการนี้มีประโยชน์อย่างมากในการศึกษาปรากฏการณ์ที่ยังไม่มีทฤษฎีรองรับอย่างเพียงพอ หรือในบริบทที่มีความเฉพาะเจาะจง

2.3 การวิเคราะห์แบบผสมผสาน (Mixed-Methods Analysis) (Teddlie, C., & Tashakkori, A., 2009) การวิเคราะห์แบบผสมผสานเป็นวิธีการที่บูรณาการเทคนิคการ

วิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน ซึ่งช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเทคนิคที่นิยมใช้ ได้แก่

1) การแปลงข้อมูล (Data Transformation) การแปลงข้อมูลเป็นเทคนิคที่นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาแปลงเป็นตัวเลขเพื่อวิเคราะห์ทางสถิติ หรือนำข้อมูลเชิงปริมาณมาตีความในเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยให้นักวิจัยสามารถบูรณาการข้อมูลที่มีลักษณะแตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นเทคนิคที่ใช้ในการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาความสอดคล้องและความแตกต่าง ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยและนำไปสู่การตีความที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

สรุป

จากการปรับใช้กรอบแนวคิด “Research Onion” ในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด “Research Onion” ในการวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้นำมาซึ่งวิวัฒนาการใหม่ทั้งในด้านญาณวิทยาและวิธีวิทยา โดยได้ขยายขอบเขตการใช้งานจากบริบทของการวิจัยเชิงธุรกิจ ไปสู่การสำรวจความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรม และอำนาจ ที่ฝังอยู่ในปรากฏการณ์ทางการบริหารภาครัฐและสังคมร่วมสมัย ทั้ง 6 องค์ประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนทัศน์การวิจัยในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่มา: ผู้วิจัย

1. ปรัชญาการวิจัย (Philosophies) การปรับใช้ในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้นำเสนอ “เข็มทิศหกทิศ” ของกระบวนทัศน์การวิจัยที่จัดวางปรัชญาการวิจัยในรูปแบบเชิงพื้นที่ ได้แก่ ปฏิฐานนิยม (ทิศเหนือ) หลังปฏิฐานนิยม (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) การตีความนิยม (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) วิพากษ์นิยม (ทิศใต้) สร้างสรรค์นิยม (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) และปฏิบัตินิยม (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) องค์ความรู้ใหม่นี้ช่วยให้นักวิจัยสามารถกำหนดตำแหน่งและทิศทางของการวิจัยได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับกระบวนทัศน์วิพากษ์นิยมที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในนโยบายสาธารณะและการบริหารงานภาครัฐ และกระบวนทัศน์สร้างสรรค์นิยมที่ศึกษากระบวนการสร้างความหมายและวาทกรรมในองค์การภาครัฐ ซึ่งเป็นมิติที่สำคัญในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์แต่ไม่ได้รับความสนใจมากนักในบริบทการวิจัยทางธุรกิจ **2. แนวทางการวิจัย (Approaches)** องค์ความรู้ใหม่ในแนวทางการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้พัฒนาแนวทางแบบผสมผสานระหว่างนิรนัย (Deductive) และอุปนัย (Inductive) ที่เรียกว่า "แนวทางแบบหมุนเวียน" (Circular Approach) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษานโยบายสาธารณะที่มักเริ่มจากทฤษฎีหรือกรอบนโยบายที่มีอยู่ (นิรนัย) แล้วพัฒนาต่อยอดจากข้อค้นพบในภาคสนาม (อุปนัย) นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาแนวทางการวิจัยแบบ "สะท้อนคิด" (Reflexive Approach) ที่ให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ของนักวิจัยเกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่และค่านิยมของตนเองที่มีผลต่อการตีความและการสร้างความรู้ในบริบททางการเมืองและสังคม **3. กลยุทธ์การวิจัย (Strategies)** องค์ความรู้ใหม่ในกลยุทธ์การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้พัฒนากลยุทธ์เฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทของการบริหารงานภาครัฐ เช่น การวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ที่มุ่งศึกษากระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการวิจัยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการวิจัยการบริหารเปรียบเทียบ (Comparative Administration Research) ที่ศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารงานภาครัฐในบริบทที่แตกต่างกัน กลยุทธ์เหล่านี้มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกลยุทธ์การวิจัยทางธุรกิจทั่วไป โดยให้ความสำคัญกับมิติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมองค์การภาครัฐ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ **4. ทางเลือก (Choices)** องค์ความรู้ใหม่ในด้านทางเลือกวิธีวิทยาได้พัฒนาแนวทางการบูรณาการวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่สอดคล้องกับความซับซ้อนของปรากฏการณ์ทางรัฐประศาสนศาสตร์

โดยเฉพาะการวิจัยแบบผสมผสานในลักษณะ “การบูรณาการเชิงพหุระดับ” (Multi-level Integration) ที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและรัฐประศาสนศาสตร์ในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับจุลภาค (เช่น พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน) ระดับกลาง (เช่น องค์การภาครัฐและเครือข่ายนโยบาย) ไปจนถึงระดับมหภาค (เช่น โครงสร้างเชิงสถาบันและบริบททางการเมืองและสังคม) และมีการพัฒนาวิธีวิทยาแบบ “การบูรณาการเชิงสหวิทยาการ” (Interdisciplinary Integration) ที่ผสมผสานแนวคิดและวิธีที่หลากหลาย เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา และมานุษยวิทยา เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนในทางรัฐประศาสนศาสตร์ **5. ขอบเขตเวลา (Time Horizons)** องค์ความรู้ใหม่ในด้านขอบเขตเวลาได้พัฒนาแนวทางการวิจัยเชิงยาวนาน (Longitudinal Research) สอดคล้องกับลักษณะของนโยบายสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงองค์การภาครัฐที่ใช้เวลายาวนาน โดยเฉพาะการวิจัยแบบการติดตามวงจรนโยบาย (Policy Cycle Tracking) ที่ติดตามนโยบายตั้งแต่การก่อตัว การกำหนดนโยบาย การนำไปปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับเปลี่ยนนโยบาย ซึ่งอาจใช้เวลาหลายปีหรือหลายทศวรรษ และมีการพัฒนาแนวทางการวิจัยแบบ “การศึกษาเปรียบเทียบข้ามช่วงเวลา” (Cross-temporal Comparative Study) ที่เปรียบเทียบปรากฏการณ์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว **6. เทคนิคและกระบวนการ (Techniques and Procedures)** องค์ความรู้ใหม่ในด้านเทคนิคและกระบวนการได้พัฒนาเครื่องมือเฉพาะที่เหมาะสมกับการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) ใช้ในการศึกษาเนื้อหา กระบวนการ และผลกระทบของนโยบายสาธารณะ 2) การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) ศึกษาบทบาทอิทธิพลและผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ 3) การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในเครือข่ายนโยบายและการบริหารงานภาครัฐ 4) การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ศึกษาภาษาและการสื่อสารในบริบททางการเมืองและทางรัฐประศาสนศาสตร์ และ 5) การวิเคราะห์สถาบัน (Institutional Analysis) ศึกษาโครงสร้าง กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของพฤติกรรมในองค์การภาครัฐและกระบวนการนโยบายสาธารณะ มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการวิจัยทางธุรกิจทั่วไป โดยให้ความสำคัญกับมิติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภาครัฐและนโยบายสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.), SAGE Publications.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.), SAGE Publications.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), Handbook of qualitative research. (pp. 105–117). Sage Publications, Inc.

Heron, J., & Reason, P. (1997). A participatory inquiry paradigm. Qualitative Inquiry, 3(3), 274-294.

Mackenzie, N., & Knipe, S. (2006). Research dilemmas: Paradigms, methods and methodology. Issues in Educational Research, 16(2), 193-205.

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). Research methods for business students (5th ed.), Pearson Education.

Scotland, J. (2012). Exploring the philosophical underpinnings of research: Relating ontology and epistemology to the methodology and methods of the scientific, interpretive, and critical research paradigms. English Language Teaching, 5(9), 9-16.

Silverman, D. (2021). Qualitative research. (6th ed.). SAGE Publications.

Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences. SAGE Publications.

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: Design and methods (6th ed.), SAGE Publications.

การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย*

THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE BUDDHISM-RELATED COMMUNICATION ACTIVITIES AND KNOWLEDGE TO PROMOTE MEDIA LITERACY AMONG THAI YOUTH

ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์[1], ภัทรฤทัย ลุนสำโรง[2], นพวรรณ ทะวะลัย[3], ภุชงค์ มัชฌิโม[4] และ บุญรัตน์ อุตส่าห์[5]

Thananchai Pattanasing[1], Patruthai Lunsomrong[2], Noppawan Thawalai[3], Puchong Matchimo[4] and Boonyarat Utsa[5]

[1-4]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-4]Nakhonratchasima College, Thailand

[5]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[5]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Thananchai Pattanasing

วันที่รับบทความ : 19 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 24 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 26 มกราคม 2569

Received 19 January 2026; Revised 24 January 2026; Accepted 26 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธ 2) เพื่อสร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย และ 3) เพื่อประเมินชุดกิจกรรมดังกล่าว โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการวิจัย

Citation:

*ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง, นพวรรณ ทะวะลัย, ภุชงค์ มัชฌิโม และ บุญรัตน์ อุตส่าห์. (2569). การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 455-472.

Thananchai Pattanasing, Patruthai Lunsomrong, Noppawan Thawalai, Puchong Matchimo and Boonyarat Utsa. (2026). The Development Of Innovative Buddhism-Related Communication Activities And Knowledge To Promote Media Literacy Among Thai Youth. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 455-472.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เชิงบรรยาย ขั้นตอนการดำเนินงานเริ่มจากการพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้ จากนั้นจัดสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 คน และสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 14 รูปหรือคน เพื่อสร้างชุดกิจกรรม แล้วนำไปฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่าง พร้อมเก็บข้อมูลเชิงปริมาณก่อนและหลังการอบรมเพื่อวิเคราะห์ผล และสรุปอภิปรายผลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้พัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธจาก 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาจุลมณีศรีสะเกษ และโรงเรียนสุรินทร์ราชมงคลโดยสังเคราะห์เป็นแม่แบบ 8 ประเด็น คือ การใช้หลักธรรมในการบริหาร การมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยี กระตุ้นให้รู้คิด ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ประสานความร่วมมือ การคัดเลือกบุคคลตามเงื่อนไข และใช้หลักกัลยาณมิตร 2) ได้สร้างชุดกิจกรรมและนำไปใช้ในอำเภอวังน้อย จังหวัดอยุธยา ประกอบด้วยกิจกรรมการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนเชิงพุทธ การสื่อสารในสังคมเชิงพุทธ การสื่อสารเพื่อการดำเนินชีวิตเชิงพุทธ และกิจกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมเพื่อรู้เท่าทันสื่อ 3) ผลการประเมินพบว่าชุดกิจกรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านวิทยากร ด้านสถานที่/เวลา/อาหาร ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ และด้านความรู้ความเข้าใจ

คำสำคัญ: การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธ, รู้เท่าทันสื่อ, เยาวชนไทย

Abstract

This study pursued three objectives: (1) to develop activities and a body of knowledge pertaining to a Buddhist-based communication innovation; (2) to construct an activity package grounded in Buddhist communication innovation to enhance Thai youths' media literacy; and (3) to evaluate the effectiveness of the proposed activity package. A mixed-methods research design was employed, integrating participatory research, action research, and qualitative research, together with a descriptive research approach. The research process began with the development of activities and the associated knowledge base. Subsequently, a focus group discussion was conducted to formulate the activity package. The package was then implemented through a training program for the target group. Quantitative data were collected before and after the training to assess

outcomes, followed by descriptive analysis and interpretive discussion of the findings.

The results indicated that: (1) activities and a knowledge framework for Buddhist-based communication innovation were developed based on data derived from two schools—Chulmani Srisaket Secondary School and Surin Rajamongkol School. The synthesis yielded an eight-component prototype comprising: (a) applying Buddhist principles in administration, (b) stakeholder participation, (c) integrating technology in communication, (d) stimulating critical and reflective thinking, (e) modeling desirable practices, (f) fostering collaboration and coordination, (g) selecting participants according to specified criteria, and (h) applying the principle of kalyāṇamitta (spiritual friendship). (2) An activity package was created and implemented in Wang Noi District, Ayutthaya Province, consisting of four key activities: Buddhist-oriented communication for teaching and learning, Buddhist-oriented communication in social contexts, Buddhist-oriented communication for daily life, and an innovation-driven activity aimed at strengthening media literacy among Thai youth. (3) Evaluation findings revealed that the overall quality of the activity package was rated at a high level across all dimensions, including trainers, venue/time/food arrangements, staff services, and participants' knowledge and understanding.

Keywords: The Development of Innovative Buddhism-related Communication Activities , Knowledge to Promote Media Literacy, Thai Youth

บทนำ

การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการเผยแพร่ประดิษฐกรรมทางสังคม แนวคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทิฏฐิ (ธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) : 735-736) ซึ่งล้วนต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อกระจายไปสู่สังคม รวมถึงการขยายสู่สังคมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนายังกล่าวถึงโยนิโสมนสิการและอโยนิโสมนสิการ อันเป็นกระบวนการสื่อสารภายในตนเองของบุคคล โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับตนเองกับการ

บรรลุธรรม พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญโยนิโสมนสิการว่าเป็นเหตุปัจจัยที่ช่วยละอกุศลและทำกุศลให้เจริญ (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/16/360) และมีนัยต่อการระงับอาสวะทั้งที่ยังไม่เกิดและที่เกิดแล้วให้เสื่อมไป (ม.มู. (ไทย) 12/15/18) รวมถึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการบรรลุประโยชน์สูงสุดของผู้ปฏิบัติ (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/16/360)

ในปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทต่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเพิ่มขึ้น จากความก้าวหน้าของสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ระบบโทรคมนาคม และเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้ผู้รับสารเข้าถึงข้อมูลได้กว้างและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม สภาพดังกล่าวทำให้การกำกับเนื้อหาที่ไม่พึงประสงค์ทำได้ยากขึ้น อีกทั้งความซับซ้อนของสื่ออาจกระทบต่อกลุ่มที่ยังขาดความพร้อมในการกลั่นกรองข้อมูล จนนำไปสู่การรับสารหรือถูกโน้มน้าวในทางที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้สังคมจึงควรส่งเสริมความรู้และทักษะในการเปิดรับสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ หรือการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้แก่ผู้รับสาร โดยเฉพาะเยาวชน

การสื่อสารธรรมในยุคปัจจุบันจึงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ท่ามกลางกระแสวัตถุนิยมและการขยายตัวของสื่อสมัยใหม่ (New Media) ที่กระจายข่าวสารได้รวดเร็วและกว้างไกล ทำให้ความสามารถทางการสื่อสารเป็นสมรรถนะจำเป็นต่อการประกาศศาสนา แต่คำถามสำคัญคือการเลือกบทบาทของการสื่อสาร ประเภทสื่อ และลักษณะสารให้เหมาะสม ซึ่งยังต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม (กาญจนา แก้วเทพ และ นิคม ชัยขุนพล, 2555 : 16) นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับบริบทของผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสื่อ ตัวสาร กาละ/เวลา เทศะ/พื้นที่ และบรรยากาศทางจิตวิทยา โดยเป้าหมายของการสื่อสารมีส่วนกำหนดทิศทางการเลือกกลยุทธ์และกระบวนการสื่อสาร (กาญจนา แก้วเทพ และ นิคม ชัยขุนพล, 2555 : 16) อีกทั้งทฤษฎีสื่อสารมวลชนเป็นศาสตร์ที่ก่อรูปภายหลังและมีความเชื่อมโยงกับองค์ความรู้เดิมจากหลายสาขา (กาญจนา แก้วเทพ, 2554 : 21) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาทั้งแนวทางพระพุทธศาสนาและทฤษฎีการสื่อสารร่วมสมัย โดยเลือกวิเคราะห์วิธีการสื่อสารธรรมสู่คนรุ่นใหม่ของพระไพศาล วิสาโล ซึ่งมีบทบาทต่อการสื่อสารธรรมในสังคมสมัยใหม่

ขณะเดียวกัน บริบทศตวรรษที่ 21 ทำให้เยาวชนจำนวนหนึ่งห่างไกลกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและไม่คุ้นเคยต่อการสวดมนต์หรือการฝึกสมาธิ จึงควรมีแนวทางส่งเสริมสมาธิและกิจวัตรพื้นฐาน เช่น การไหว้พระสวดมนต์ เพื่อเป็นฐานของการเรียนรู้และความเป็นพุทธมามกะในอนาคต (สมสุข นิธิอุทัย, 2554 : 123) การสื่อสารยังสัมพันธ์กับการถ่ายทอดความหมายผ่านรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย และมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร ซึ่งการใช้ภาพก็มีบทบาทต่อการสร้างความเข้าใจระหว่างสังคมต่าง

ภาษา นอกจากนี้การสื่อสารแม้เป็นกลาง แต่ผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับแนวคิดและเป้าหมายการนำไปใช้ โดยการสื่อสารในพระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขของชนจำนวนมากและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่เกื้อกูล (ทัศนีย เจนวิถีสุข, 2554 : 78) อย่างไรก็ตาม สังคมร่วมสมัยยังเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำและความต้องการพื้นฐานที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม (บุญทัน ดอกไธสง, 2547 : 178) รวมถึงความเสี่ยงด้านอารมณ์และค่านิยมที่กดทับความเป็นมนุษย์ (ปิยโสภณ, 2551 : 1-3) ซึ่งพุทธทาสภิกขุเสนอว่าธรรมะเป็นเงื่อนไขการอยู่รอดของมนุษย์ และความยึดมั่นถือมั่นเป็นรากสำคัญของความทุกข์ที่ต้องรู้เท่าทัน (พุทธทาสภิกขุ, 2542 : 100) โดยสติและปัญญาควรทำงานร่วมกันเพื่อป้องกันเหตุแห่งความเสื่อมและส่งเสริมเหตุแห่งความเจริญ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542)

ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงสนใจพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย เพื่อเป็นแนวทางการสื่อสารและส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่ออย่างยั่งยืนในอนาคตจากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยและคณะมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทยเพื่อเป็นแนวทางในการสื่อสารของเยาวชนไทยในอนาคตและเพื่อสร้างสร้างความรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธ
2. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย
3. เพื่อประเมินชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชนไทยพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อเด็กและเยาวชน เพราะแม้อายุน้อยก็มีศักยภาพพัฒนาตนและทำความดีได้เท่าเทียมผู้ใหญ่ เยาวชนที่ดีตามหลักพุทธธรรมคือ สัตบุรุษ ซึ่งช่วยทำให้สังคมน่าอยู่และเพิ่มคนดีในโลก ในพระพุทธศาสนาใช้คำเรียกเยาวชนหลากหลาย เช่น เด็ก กุลบุตร กุลธิดา ยุวา-ยุวตี และบุตรธิดา ตามกฎหมาย

เยาวชนหมายถึงผู้มีอายุเกิน 10 ปีแต่ไม่ถึง 18 ปี (ไม่รวมผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส)รัฐส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนผ่านหลักสูตรศีลธรรมและสื่อที่เหมาะสม เพราะเยาวชนคือรากฐานและอนาคตของสังคม

แนวคิดการสื่อสารตะวันตกสมัยใหม่มองว่าการสื่อสาร เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม การสื่อสารคือกระบวนการถ่ายทอด/แลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด และความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับ องค์ประกอบหลักของการสื่อสารมี 4 ส่วน ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง/สื่อ และผู้รับสาร ทฤษฎีการสื่อสารอธิบายปรากฏการณ์ที่ผ่านการตรวจสอบและยอมรับแล้ว โดยแบ่งรูปแบบการสื่อสารตามจำนวนผู้ร่วมสื่อสารตั้งแต่ภายในตัวบุคคลถึงมวลชน

แบบจำลองสำคัญ ได้แก่ Shannon-Weaver (เชิงเส้น), Lasswell (ใครพูดอะไรผ่านช่องทางใดถึงใครเกิดผลอะไร), และ Berlo SMCR (ผู้ส่ง-สาร-ช่องทาง-ผู้รับ)

แนวคิดการสื่อสารในพระพุทธศาสนาแม้ไม่มีศัพท์การสื่อสาร โดยตรงในพระไตรปิฎก แต่มีพฤติกรรมการสื่อสารธรรมปรากฏในรูปคำสอนและการปฏิบัติ การสื่อสารธรรมมุ่ง 2 เป้าหมาย คือ เพื่อพ้นทุกข์ และเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (สัจธรรม–จริยธรรม) พระพุทธศาสนาอธิบายช่องทางชีวิตผ่าน ทวาร คือ รับรู้ด้วยทวาร 6 และแสดงออกด้วยทวาร 3 (กาย วาจา ใจ) คล้ายแนวคิด SMCR แต่ครอบคลุม ใจ ด้วย วิธีสื่อสารธรรมของพระพุทธเจ้าปรับตามอุปนิสัยผู้ฟัง ใช้ทั้งการสนทนา ถาม-ตอบ อุปมา นิทาน การสื่อสารเชิงรุก และบางครั้งใช้ปาฏิหาริย์เพื่อเปิดใจผู้รับสาร หลักการสอนสำคัญคือ เทศนาวิธี 4 ได้แก่ ชี้แจงให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า และปลุกให้ร่าเริง เพื่อให้เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง

สื่อโซเชียลเน็ตเวิร์คคือเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ให้ผู้ใช้สร้างโปรไฟล์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด รูปภาพ วิดีโอได้อย่างรวดเร็ว เป็นแพลตฟอร์มชุมชนออนไลน์ที่รวมคนที่มีความสนใจคล้ายกัน สามารถสร้างกลุ่มและกำหนดความเป็นส่วนตัวได้ บริการมักมีฟังก์ชันสื่อสารหลากหลาย เช่น แชท ส่งข้อความ อีเมล อัปโหลดสื่อ และบล็อก โดยนิยมใช้ Facebook Line Twitter Instagram YouTube เป็นต้นเครือข่ายสังคมออนไลน์ยังช่วยเชื่อมการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้มีประสิทธิภาพ ลดปัญหาข้อความบิดเบือนและเพิ่มความรวดเร็ว ประเภทของสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์คแบ่งได้ 7 แบบ เช่น สร้างตัวตน นำเสนอผลงาน ความสนใจร่วมกัน ทำงานร่วมกัน โลกเสมือนจริง เครือข่ายอาชีพ และ P2P

สรุปได้ว่า เยาวชนไทยคือรากฐานของสังคม มีศักยภาพพัฒนาตนและทำความดีได้ตามหลักพุทธธรรม โดยใช้ การสื่อสาร เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการเปลี่ยนแปลงทั้งในตนเองและสังคม ในขณะที่แนวคิดตะวันตกเน้นการสื่อสารผ่านผู้ส่ง–สาร–ช่องทาง–ผู้รับ ขณะที่พุทธศาสนาเน้นทวาร 6 รับรู้และทวาร 3 แสดงออก (กาย วาจา ใจ) เพื่อพ้นทุกข์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รวมทั้งในยุคโซเชียลเน็ตเวิร์ค เยาวชนสามารถใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เชื่อมโยงกัน แลกเปลี่ยนความรู้และค่านิยมที่ดีได้รวดเร็ว จึงควรส่งเสริมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ควบคู่ศีลธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้น่าอยู่ โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. สำราญ สมพงษ์ (2559) ศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อสันติภาพในสื่อออนไลน์ตามแนวทางพุทธสันติ พบว่า “วาจาสุภาษิต” เป็นหลักสำคัญในการสื่อสารอย่างสันติ มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ เหมาะกาล จริง ไพเราะ ประสานประโยชน์ และประกอบด้วยเมตตา รวมถึงหลักการพิจารณาเงื่อนไข 6 กรณีในการใช้ถ้อยคำของพระพุทธเจ้า อีกทั้งเสนอโมเดล “14 ส.” เพื่อสะท้อนการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ที่นำไปสู่สันติสุข

2. ปณัชญา ลีลายุทธ (2558) ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ พบว่าการสื่อสารทางการเมืองถูกใช้เป็นเครื่องมือขยายความขัดแย้ง โดยอาศัยวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสร้างความแตกแยกและความเกลียดชัง แต่หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถเป็นแนวทางสร้างสันติและความสามัคคีของสังคมได้

3. สายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2557) ศึกษาพุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อโทรทัศน์ในสังคมไทย พบว่าการรู้เท่าทันสื่อเชิงพุทธดำเนินตาม Diamond Model โดยใช้สติสัมปชัญญะร่วมกับการคิดวิเคราะห์ตามโยนิโสมนสิการ อิทัปปัจจยตา ไตรลักษณ์ และกาลามสูตร และนำไปสู่การพัฒนาผู้รับสาร 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

4. กิติมา สุรสนธิ (2555) ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 25–27 ปี เปิดรับข้อมูลการเมืองจากโทรทัศน์มากที่สุด (5–6 ครั้ง/เดือน) และนิยมเนื้อหาการเลือกตั้ง ผู้มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีการเปิดรับข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อน้อยกว่ากลุ่มปริญญาตรี ขณะที่ผู้ตัดสินใจทางการเมืองด้วยการหาข้อมูลจากสื่อมีการเปิดรับข่าวสารและรู้เท่าทันสื่อสูงกว่า

5. อัญชลี เอกศาสตร์ (2554) ศึกษาการแสวงหาข่าวสารการเมืองผ่านเฟซบุ๊กและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนกรุงเทพฯ พบว่าสื่อที่เปิดรับมากที่สุดคือโทรทัศน์ โดยกลุ่มต่ำกว่าปริญญาตรีเปิดรับอินเทอร์เน็ตน้อยที่สุด และกลุ่มปริญญาตรีขึ้นไปเปิดรับวิทยุน้อยที่สุด

เนื่องจากอินเทอร์เน็ตต้องใช้ทักษะและต้นทุนสูง สอดคล้องแนวคิด Technology Determinism ที่ชี้ว่าผู้ใช้สื่อใหม่ต้องมีความรู้และความพร้อมทางเทคโนโลยี

6. ทัศนีย์ เจนวิถีสุข (2554) ศึกษาการสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลง พบว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมได้รับอิทธิพลสูงจากการสื่อสารมวลชน ขณะเดียวกันการสื่อสารกับตนเองและกับผู้อื่นมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม โดยเสนอรูปแบบ “ปรโตโฆสะ + โยนิโสมนสิการ + การปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา” ซึ่งนำไปสู่ปัญญาและประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

7. ดวงพร คำนูณวัฒน์, พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และนิยะนันท์ สำเภาเงิน (2552) ศึกษาการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมกรณีลดความเสี่ยงโรคในชุมชนชัยนาท พบว่าการสื่อสารหลายระดับช่วยผลักดันการเปลี่ยนแปลงได้ ตั้งแต่การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารกลุ่ม และการสื่อสารมวลชนในชุมชน และสะท้อนว่าสุขภาพเป็นความรับผิดชอบร่วม โดย “กำลังคน” และ “การสื่อสาร” เป็นองค์ประกอบสำคัญของการขับเคลื่อนงานสุขภาพ

8. วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2551) ศึกษาความรู้เท่าทันหนังสือพิมพ์ของประชาชนในกรุงเทพฯ พบว่าภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์อยู่ปานกลาง แต่ทักษะการวิเคราะห์สื่ออยู่ในระดับต่ำ และพบว่าปัจจัยอายุและการศึกษามีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงผู้เปิดรับหนังสือพิมพ์ระดับปานกลาง (3–4 วัน/สัปดาห์) มีความรู้เท่าทันมากกว่า

9. พัทธพีร์ มะลิสุวรรณ (2550) ศึกษากระบวนการสื่อสารในการขัดเกลาทางสังคมของนักเรียนนายร้อยฯ พบว่าการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย อีกทั้งการสื่อสารมีผลต่อองค์กรทั้งในด้านสนับสนุนและเป็นอุปสรรค และสะท้อนว่าการสื่อสารเป็นสายใยของสังคมที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันและการพัฒนาประเทศ

10. อรรถพร กงวิไล (2545) ศึกษาความรู้เท่าทันสื่อในการเปิดรับรายงานผลการสำรวจประชามติของคนกรุงเทพฯ พบว่ามีความรู้เท่าทันและความเชื่อถือผลสำรวจในระดับสูง แต่การรับรู้ข้อมูลประกอบผลสำรวจอยู่ระดับต่ำ โดยเพศ อายุ รายได้ อาชีพ และการศึกษาสูงสุดสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับและความรู้เท่าทันสื่อ ขณะที่อายุและอาชีพสัมพันธ์กับความเชื่อถือผลสำรวจ

11. วราภรณ์ ซื่อประดิษฐ์กุล (2543) ศึกษาความรู้และทัศนคติของเยาวชนต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า ครอบครัวและเพื่อนมีอิทธิพลระดับปานกลาง โรงเรียนมีอิทธิพลระดับน้อย และสื่อมวลชนมีอิทธิพลระดับมากต่อความรู้และทัศนคติทางพุทธศาสนาของเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quanlitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ผู้บริหาร ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาจุลมณีศรีสะเกษ โรงเรียนสุรินทร์ราชมงคล จำนวน 14 รูป/คน และประชุมกลุ่มย่อยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิโรงเรียน 14 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ชุดกิจกรรมพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย และแบบสอบถาม เพื่อวัดประเมินผลก่อนและหลังกิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยวางแผนเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ แล้วเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้แบบบันทึกการสนทนา จากนั้นทดลองใช้นวัตกรรม/กิจกรรมเพื่อประเมินความเหมาะสมและปรับปรุง เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามที่พัฒนาจากแนวคิดทฤษฎี แจกกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าอบรม 60 คน ก่อน–หลังอบรม แล้ววิเคราะห์สถิติและนำเสนอเป็นตารางพร้อมคำบรรยาย โดยคณะผู้วิจัยเก็บด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเชิงคุณภาพ จากเอกสาร สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือและนำเสนอแบบพรรณนา

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามก่อน–หลังอบรม วิเคราะห์ด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทยสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. พัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธ

พัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธ จาก 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาจุลมณีศรีสะเกษ พบว่าใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และเทคโนโลยีพัฒนา ระบบสื่อสาร ทำให้กระแสการบริหาร นำเทคโนโลยีเข้ามาสร้างเครือข่ายแผ่กระจายครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษา หรือของโลกอย่างรวดเร็ว ผลของการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดกระแสสำคัญ ๆ ที่เข้าสู่ความเป็นสากลรวมทั้งการจัดการศึกษา โดยยึดหลักการคือ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง และบูรณาการหลักพุทธธรรมสู่ปรัชญาของโรงเรียน วิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ ส่วนโรงเรียนสุรินทร์ราชมงคลมีหลักการคือ 1)ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่ต้องการให้เด็กมีทักษะการคิด การทำงานร่วมกันและสามารถสร้างอาชีพได้ 2) การดำเนินงานในลักษณะของประชารัฐ เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชนและ ภาคประชาสังคม รวมกันทั้งสามภาค 3) เน้นการมีส่วนร่วม 4) ระบบการคัดเลือกครู พิจารณาจากคนที่มีจิตใจดี 5) นักเรียนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) การพัฒนาจิตใจของนักเรียนและครู ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางสร้างความผูกพันธ์ ความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์

การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธผู้วิจัยและคณะได้นำจุดร่วมของทั้ง 2 โรงเรียนมาเป็นแม่แบบดังนี้

1) การใช้หลักธรรมในการบริหาร

2) การมีส่วนร่วม

3) นำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสาร

4) กระตุ้นให้รู้คิด

5) ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

6) ประสานความร่วมมือ

7) การคัดเลือกบุคคลภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด

8) ใช้หลักกัลยาณมิตร

2. สร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย

สร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย ผู้วิจัยได้ถอดแบบมาจาก 2 โรงเรียนและนำไปใช้ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดอยุธยา โดยมีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนเชิงพุทธ

เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนรู้จักการเรียนการสอนแบบปกติและการเรียนการสอนเชิงพุทธ โดยการบรรยายเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนทั้งสองแบบ

การดำเนินกิจกรรมให้นักเรียนทำกิจกรรม โดยการถามตอบและแสดงความคิดเห็นในหัวข้อ “การศึกษาในอุดมคติของเราจะเข้ากับพุทธศาสนาอย่างไร?” เพื่อให้นักเรียนได้สื่อสารในความคิดของตัวเองและถ่ายทอดให้เพื่อนในระดับเดียวกัน รุ่นเดียวกัน ได้รับฟังและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

2. กิจกรรมการสื่อสารในสังคมเชิงพุทธ

เป็นกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกถึงการสื่อสารในสังคม เพื่อให้สังคมเข้าใจซึ่งกันและกันโดยใช้หลักพุทธธรรม เข้ามาประยุกต์บูรณาการ

การดำเนินกิจกรรม มีการ์ดภาพซึ่งเป็นภาพทั่วไปหลายๆใบที่นักเรียนได้เคยเห็นและให้นักเรียนมองในระยะเวลาที่สั้น เลือกการ์ดที่ถูกใจที่สุด ผู้สอนอธิบาย ให้นักเรียนมองภาพและคิดว่าภาพนั้นที่หยิบมาตรงกับตัวเองในลักษณะไหน หลังจากนั้น ให้จับคู่เพื่อนและให้อธิบายภาพนั้นให้เพื่อนฟังและสลับกันให้เพื่อนเล่าเรื่องในการ์ดที่เพื่อนหยิบมาให้เราฟัง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดกันในสังคม

3. กิจกรรมการสื่อสารเพื่อการดำเนินชีวิตเชิงพุทธ

เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้คิดจากสถานการณ์ปัจจุบันทันด่วนและเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ในการดำเนินชีวิตในอนาคตข้างหน้า

การดำเนินกิจกรรม ให้นักเรียนจับกลุ่ม 4-5 คน โดย ผู้สอน จะให้มีวลี เช่น “อยู่ให้ได้ , อีกสองร้อยปีข้างหน้า , เมตตา , ฉันมีความสุข, หายใจกันเถอะ ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนช่วยกันคิด ถ้าหากการใช้ชีวิตในปัจจุบันมีทั้ง ความสุข ความทุกข์ ปัญหา แล้วถ้าหากมีคำวลีเหล่านี้ นักเรียนจะสื่อสารให้คนในสังคม ได้รับรู้และสบายใจในแนววิถีพุทธอย่างไร? และให้นักเรียนได้ร่วมกันคิด พร้อมทั้งออกมาอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคม

4. กิจกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย

เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนการเรียนรู้เท่าทันสื่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ไม่หลงและติดอยู่ในวังวนของโลกโซเชียลมีเดีย โดยการเสพสื่อให้มีสติ

การดำเนินกิจกรรม ผู้สอนแจกกระดาษ A4 ให้นักเรียนทุกคน โดยตั้งคำถาม “เมื่อนักเรียนเป็นคนคนหนึ่งที่สามารถช่วยตัดไฟแต่ต้นลมในการเสพสื่อในสังคมอย่างมีสติ นักเรียนอยากจะบอกอะไรกับคนในสังคม” ให้นักเรียนอธิบายเขียนลงในกระดาษ A4 เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นผ่านตัวหนังสือและใช้ความคิดของตัวเองประกอบการการสื่อสารกับตัวเอง คนใกล้ตัว คนในสังคม เพื่อจะได้เป็นเกาะป้องกันในการตกหลุมสื่อที่อันตรายในสังคม

5. ประเมินชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย

ชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย รายด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุดคือด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่(ค่าเฉลี่ย 4.82) รองลงมาคือ ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) ต่ำสุดคือด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93) เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า

ด้านวิทยากร อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.44) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุดคือใช้ภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย(ค่าเฉลี่ย 4.83) รองลงมาคือการตอบคำถามของวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.62) ต่ำสุดอยู่ในระดับมากคือด้านการเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร(ค่าเฉลี่ย 3.89)

ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) โดยด้านที่อาหาร มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.89) รองลงมาคือด้านระยะเวลาในการอบรม/สัมมนามีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.58) และด้านที่มีค่าต่ำสุดคือความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (ค่าเฉลี่ย 3.96)

ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.82) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.89) รองลงมาคือการบริการของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.86) และต่ำสุดคือด้านการอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.73)

ด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 3.93) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือ สามารถบอกประโยชน์ ได้ (ค่าเฉลี่ย 4.47) รองลงมาคือด้านความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.44) ด้านที่มีค่าต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลางคือด้านสามารถบอกข้อดีได้ (ค่าเฉลี่ย 2.38)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.26) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดแก่ชุมชนได้ (ค่าเฉลี่ย 4.49) รองลงมาคือด้านสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ (ค่าเฉลี่ย 4.39) ด้านที่มีค่าต่ำสุดคือด้านมีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้ (ค่าเฉลี่ย 3.97)

ด้านความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.39) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านพึงพอใจกับการเข้าร่วมโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.49) รองลงมาคือด้านตระหนักในคุณค่าของหลักการ 9 ดี (ค่าเฉลี่ย 4.39) ด้านที่มีค่าต่ำสุดคือด้านได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.34)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ได้จากการจัดกิจกรรมชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย

1. ควรจัดโครงการให้มีเวลามากกว่า
2. ควรเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
3. ควรมีการนำวัด บ้าน โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วม
4. ควรสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐในท้องถิ่น

อภิปรายผล

การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย อภิปรายผลดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธ การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธจากสองโรงเรียนต้นแบบสะท้อนว่า การบริหารสถานศึกษาให้ทันยุคดิจิทัลต้องผสานคน เทคโนโลยี และพุทธธรรมเข้าด้วยกัน โรงเรียนมัธยมศึกษาจุลมณีศรีสะเกษเด่นด้านการใช้บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี ส่งผลให้การจัดการศึกษาทันสมัยและสอดคล้องความเป็นสากล พร้อมยึดคุณธรรมผู้นำและบูรณาการพุทธธรรมเป็นอัตลักษณ์โรงเรียน ขณะที่

โรงเรียนสุรินทร์ราชมงคลเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและความร่วมมือทุกภาคส่วน เปิดพื้นที่ให้นักเรียนร่วมออกแบบแหล่งเรียนรู้ คัดเลือกครูจากคุณธรรม และใช้หลักธรรมเป็นแกนกลางพัฒนาจิตใจและความสามัคคี

จากการสังเคราะห์ร่วมกัน ผู้วิจัยได้แม่แบบนวัตกรรม 8 ประการ ได้แก่ ใช้หลักธรรมในการบริหาร เน้นการมีส่วนร่วม ใช้เทคโนโลยีเพื่อสื่อสาร กระตุ้นให้รู้คิด เป็นแบบอย่าง ประสานความร่วมมือ คัดเลือกบุคคลตามเงื่อนไข และใช้หลักกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาเยาวชนให้รู้เท่าทันสื่ออย่างมีทักษะและคุณธรรมควบคู่กันสอดคล้องกับ ทัศนีย์ เจนวิถีสุข (2554) ที่อธิบายว่า การสื่อสารทั้งระดับมวลชน ระดับบุคคล และการสื่อสารกับตนเอง ล้วนสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะกระบวนการสื่อสารกับผู้อื่น (ปรโตโฆสะ) ร่วมกับการสื่อสารกับตนเอง (โยนิโสมนสิการ) และการปฏิบัติด้านศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งระดับปัจเจกและสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2557) ที่เสนอว่าการรู้เท่าทันสื่อเชิงพุทธอาศัยสติสัมปชัญญะ การคิดวิเคราะห์ และปัญญาตามหลักธรรม เพื่อพัฒนา “ศีล สมาธิ ปัญญา” ให้เกิดความเข้าใจและใช้สื่ออย่างเหมาะสม

วัตถประสงค์ที่ 2 การสร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย โดยถอดแบบจากโรงเรียนต้นแบบ 2 แห่งและนำไปประยุกต์ใช้ในอำเภอวังน้อย จังหวัดอยุธยา ผ่าน 4 กิจกรรมหลักที่มุ่งเสริมทั้งทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการมีสติในการเสพสื่อ กิจกรรมที่ 1 เน้นการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างการสอนทั่วไปกับการเรียนการสอนเชิงพุทธผ่านการถามตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ผู้เรียนสะท้อนมุมมองตนเองและสร้างความเข้าใจร่วมกัน กิจกรรมที่ 2 ใช้การ์ดภาพเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนตีความ เชื่อมโยงกับตนเอง และสื่อสารแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ส่งเสริมการฟังอย่างลึกซึ้งและการเข้าใจผู้อื่นตามแนวพุทธ กิจกรรมที่ 3 ใช้วลีสะท้อนชีวิตให้ผู้เรียนทำงานกลุ่มเพื่อออกแบบสารเชิงบวกและแนวทางรับมือปัญหาในอนาคต ช่วยฝึกการคิดเชิงระบบและการสื่อสารเพื่อเยียวยาจิตใจ ส่วนกิจกรรมที่ 4 เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนเขียนข้อคิดเพื่อชวนสังคมเสพสื่ออย่างมีสติ ทำให้ผู้เรียนตระหนักบทบาทตนเองในการป้องกันผลกระทบจากสื่อและสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ผลการดำเนินกิจกรรมสะท้อนว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้เยาวชนกล้าแสดงออกมากขึ้น สื่อสารอย่างมีเหตุผล และพัฒนาทักษะการกำกับตนเองในการใช้สื่อได้ดีขึ้น โดยรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายทั้งพูดคุย ทำงานกลุ่ม และเขียนสะท้อนคิด ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงจากการรู้เท่าทันสื่อในระดับความเข้าใจ ไปสู่การรู้เท่าทัน

ตนเองและการใช้สื่ออย่างรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของนวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธในบริบทเยาวชนไทย แนวทางนี้สอดคล้องกับ ณัฐนันท์ ประกายสันติสุข (2547) ที่ชี้ว่าการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด เจตคติ และพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น รวมถึงสอดคล้องกับ พัทธพีร์ มะลิสุวรรณ (2550) ที่พบว่าการสื่อสารส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งสะท้อนว่ากิจกรรมสื่อสารสามารถพัฒนาผู้เรียนได้หลายมิติ

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินชุดกิจกรรมองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อ ผลการประเมินสะท้อนว่าชุดกิจกรรมมีความเหมาะสมและได้รับการยอมรับในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ที่ได้คะแนนสูงที่สุด แสดงถึงการจัดกระบวนการสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วม ขณะที่ด้านสถานที่ ระยะเวลา และอาหารอยู่ในระดับสูงเช่นกัน สะท้อนความพร้อมของสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินได้อย่างราบรื่น ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจแม้ได้คะแนนต่ำสุดเมื่อเทียบด้านอื่น แต่ยังอยู่ในระดับมาก แสดงว่ากิจกรรมสามารถพัฒนาความรู้ได้จริง อย่างไรก็ตามอาจต้องเสริมวิธีการเรียนรู้เชิงลึกให้เหมาะกับความแตกต่างของพื้นฐานผู้เรียน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ วราภรณ์ ซื่อประดิษฐ์กุล (2543) ที่พบว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ สำราญ สมพงษ์ (2559) ที่เสนอว่าการสื่อสารเพื่อสันติภาพตามแนวพุทธเน้น “วาจาสุภาษิต” ซึ่งประกอบด้วยความเหมาะกาล ความจริง ความไพเราะ ความเป็นประโยชน์ และเมตตา โดยต้องพิจารณาเงื่อนไขการใช้คำพูดให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้รับสารและสังคม

องค์ความรู้ใหม่

โรงเรียนมัธยมศึกษาจุลมณีศรีสะเกษ	โรงเรียนสุรินทร์ราชมงคล	จุดร่วมของทั้ง ๒ โรงเรียน
ใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและเทคโนโลยีพัฒนา ระบบสื่อสาร ทำให้กระแสการบริหาร นำเทคโนโลยีเข้ามาสร้างเครือข่ายแผ่กระจายครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษา หรือของโลกอย่างรวดเร็ว ผลของการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดกระแสสำคัญ ๆ ที่เข้าสู่ความเป็นสากลรวมทั้งการจัด	- ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่ต้องการให้เด็กมีทักษะการคิด การทำงานร่วมกันและสามารถสร้างอาชีพได้ - การดำเนินงานในลักษณะของประชารัฐเป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม รวมกันทั้งสามภาค	- การใช้หลักธรรมในการบริหาร -การมีส่วนร่วม -นำเทคโนโลยีมีสร้างการสื่อสาร -กระตุ้นให้รู้คิด -ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง -ประสานความร่วมมือ -การคัดเลือกบุคคลภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด

การศึกษา โดยยึดหลักการคือ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง และบูรณาการหลักพุทธธรรมสู่ปรัชญาของโรงเรียน วิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์	- เน้นการมีส่วนร่วม - ระบบการคัดเลือกครู พิจารณาจากคนที่มีจิตใจดี - นักเรียนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ - การพัฒนาจิตใจของนักเรียนและครู ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางสร้างความผูกพันธ์ ความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์	-ใช้หลักกัลยาณมิตร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย พัฒนาจากต้นแบบ 2 โรงเรียน โดยเน้นความต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ จึงควรได้รับความร่วมมือจากชุมชนและภาครัฐอย่างจริงจัง พร้อมสนับสนุนและต่อยอดให้เหมาะกับบริบทพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมุ่งสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมให้เข้มแข็ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบบูรณาการ และศึกษาการต่อยอดนวัตกรรมให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ในภาวะวิกฤตเพื่อใช้งานได้จริงและยั่งยืน **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** การพัฒนากิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย เป็นการพัฒนาชุดกิจกรรมจากการถอดแบบมาจาก 2 โรงเรียน คือโรงเรียนมัธยมจุลมณีศรีสะเกษ และโรงเรียนสุรินทร์ราชมงคล ระบบในการบริหารจัดการคือใช้ความต่อเนื่องและการมีส่วนร่วม ดังนั้นการที่จะทำให้กิจกรรมและองค์ความรู้นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทยประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่กับภาครัฐ ต้องอย่างต่อเนื่องและพัฒนาต่อยอดตลอดเวลา **2. ข้อเสนอแนะในวิจัยครั้งต่อไป** 1) การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธแบบบูรณาการ 3) การต่อยอดนวัตกรรมการสื่อสารเชิงพุทธโดยใช้หลักการแบบวิถีใหม่ในภาวะวิกฤต

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2554). สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

กิติมา สุรสนธิ. (2555). การรู้เท่าทันสื่อกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 6(2).

ดวงพร คำนูณวัฒน์, พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และ นิยะนันท์ สำเภาเงิน. (2552, 12 กรกฎาคม). สื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม: กรณีปฏิบัติการลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูง หัวใจ และเบาหวาน ต.หันคา อ.หันคา จ.ชัยนาท. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการโครงการเมธีวิจัยอาวุโส ปีที่ 3/2552. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณัฐนันท์ ประกายสันติสุข. (2547). ประสิทธิผลของการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรม: หลักสูตรการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข (ฉบับย่อ). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ปณัชญา ลีลายุทธ. (2558). การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปิยโสภณ. (2551). สร้างชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พัทธพีร์ มะลิสุวรรณ. (2550). กระบวนการสื่อสารในการขัดเกลาทางสังคมของนักเรียนนายร้อยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2542). ธรรมคือทุกสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก: หมวดพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

ทัศนีย์ เจนวิถีสุข. (2554). การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญทัน ดอกไธสง. (2547). ยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนา (อดีต–ปัจจุบัน). กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

วราภรณ์ ซื่อประดิษฐ์กุล. (2543). ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ ศรีหิรัญ. (2551). ความรู้เท่าทันหนังสือพิมพ์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. ในรายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยสยาม.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม. (2557). พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อโทรทัศน์ในสังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำราญ สมพงษ์. (2559). วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารเพื่อสันติภาพในสื่อออนไลน์ตามแนวทางพุทธสันติ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมสุข นิธิอุทัย. (2554). การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อรรถพร กงวิไล. (2545). ความรู้เท่าทันสื่อในการเปิดรับรายงานผลการสำรวจประชามติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

อัญชลี เอกศาสตร์. (2554). การแสวงหาข่าวสารการเมืองผ่านเฟซบุ๊กและการมีส่วนร่วมทางการ เมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

AN EVALUATION ANALYSIS OF THE GREEN OFFICE MANAGEMENT SYSTEM WITH LOW CARBON EMISSIONS AT THE COLLEGE OF MANAGEMENT, UNIVERSITY OF PHAYAO*

Penpim Phuangsuwan[1], Supaprawat Siripipatthanakul[2], Siriporn Praesri[3], Sakchai Nirunthawee[4] and Sakaoduean Watpong[5]

[1,3-5]College of Management, University of Phayao, Thailand

[2]Faculty of Public Health, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author's Email: penpim.ph@up.ac.th

Received 23 January 2026; Revised 23 January 2026; Accepted 25 January 2026

Abstract

This research article aims to 1. To analyze the low-carbon, eco-friendly Green Office management processes of the College of Management, the University of Phayao, during the period 2019–2024. 2. To analyze and synthesize lessons learned and a body of knowledge regarding the low-carbon, eco-friendly Green Office management of the Management College, Phayao University. 3. To propose guidelines for applying these lessons and newly acquired knowledge to enhance the development of low-carbon, eco-friendly Green Office management for partner organizations and other institutions. This study conducted qualitative interviews with nine university key stakeholders (n=9) using purposive sampling. The semi-structured interview questions were used, and content analysis was employed to develop the framework.

Citation:

* Penpim Phuangsuwan, Supaprawat Siripipatthanakul, Siriporn Praesri, Sakchai Nirunthawee and Sakaoduean Watpong. (2026). An Evaluation Analysis Of The Green Office Management System With Low Carbon Emissions At The College Of Management, University Of Phayao. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 473-495.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

The research results found that the green office management system model comprises three key factors: (1) human resources, (2) operational and working processes, and (3) operational system and working systems. To follow this framework, the outcome of low carbon emissions could be achieved. The recommendation for further study is to conduct a questionnaire survey and expand it to other universities using this green office management system.

Keywords: green office, management system, low carbon emissions, process, human resource management (HRM), corporate social responsibility (CSR)

Introduction

The atmosphere's water-holding capacity increases by 7% for every degree Celsius increase in temperature. Collective precipitation exceeds local absorption and infrastructural capacities due to this physical phenomenon (Policy Statement of the Council of Ministers, 2024; Thepsud & Chairattanawan, 2024). Keeping the workplace green is one method to honor employees who help solve environmental issues, especially carbon emissions. The innovative finding of this study is that green HRM, CSR, and operational adjustments can create a sustainable workforce and meet transportation sector environmental goals. Policymakers, managers, and academics interested in ecological sustainability through strategic human resource management and CSR can learn from this research (Faeni et al., 2025). Thus, the significance of low carbon emissions is crucial for sustainable organizations, as they can use a green office management system.

The escalating climate change crisis is a consequence of global economic activities (Burch, 2009). In 2024, Thailand had severe droughts and devastating flooding. Thailand is a party to the UNFCCC and the Paris Agreement. The NDC Action strategy on Mitigation (2021–2030) to 40% reduction in greenhouse gas (GHG) emissions by 2030. The five strategies are energy, transportation, IPPU,

waste management, and agriculture. This framework promotes Carbon Neutrality by 2050 and Net Zero Emissions by 2065 (Department of Climate Change and Environment, 2024). Thai universities have deliberately integrated the “Green Campus” concept into academic goals for the UI Green Metric index, which assesses using indicators including infrastructure, energy and climate change, waste and water management, transportation, and education and research (Universitas Indonesia, 2025). The Green Office initiative has been part of the College of Management, University of Phayao, Thailand, sustainable development management system since 2019. Environmental standards at the College of Management have increased from “Very Good” (Silver Medal) to “Excellent” (Gold Medal). The Ministry of Natural Resources and Environment awarded it the National G-Green Award 2023 on August 29, 2024. The College of Management prioritizes human capital over structural performance for organizational longevity. Up to eight Green Office Auditors operate at Phayao University. Professionals help Phayao University meet international “Green University” standards by improving internal governance. The College of Management, University of Phayao, Thailand, is a Green Office Model and a strategic hub for global firm consultancy and knowledge transfer, as outlined in the Model Organization and Green Office Knowledge Dissemination. This model research synthesizes important learning to create a Green Office management body of knowledge for a low-carbon society.

Objectives

1. To evaluate the low-carbon, eco-friendly Green Office Management processes of the College of Management, University of Phayao, Thailand, during the period 2019–2024.

2. To analyze and synthesize lessons learned and a body of knowledge regarding the low-carbon, eco-friendly Green Office management of the College of Management, University of Phayao, Thailand.

3. To propose guidelines for applying these lessons and newly acquired knowledge to enhance the development of low-carbon, eco-friendly Green Office management for partner organizations and other institutions.

Conceptual Framework

The analytical framework of this study is derived from (1) Green Office Management and Organizational Administration Principles, (2) Modern Green Office Evaluation Criteria and UI Green Metric Conceptual Frameworks, (3) Concepts of Lessons Learned Extraction and Knowledge Creation, and (4) Strategic Management and Corporate Communication Theories. Then this study proposes a conceptual synthesis (Figure 1); the details are as follows: 1. Management and Organization of Green Offices Guidelines: Integrating environmental management systems with organizational administration ideas. 2. The comprehensive assessment framework, including 7 categories, 24 main issues, and 65 indicators, and the UI Green Metric World University Ranking parameters are used to evaluate Green Office. 3. Synthesize institutional lessons and knowledge about low-carbon, eco-friendly Green Office management at the College of Management, University of Phayao, during the studied period. 4. Strategic Knowledge Transfer and External Development: The College of Management, University of Phayao, creates strategic guidelines to help partner organizations and other external agencies receive these lessons and new knowledge.

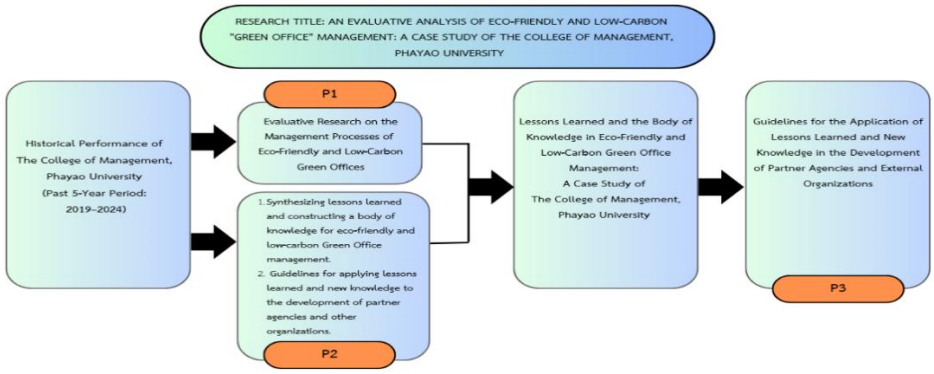

Figure 1 shows the research conceptual framework.

The College of Management, University of Phayao, contributes to the research on 1. Access to low-carbon, eco-friendly Green Office management from 2019 to 2024 to inform organizational development. These findings provide essential empirical data and strategic recommendations for future management cycles to improve organizational development. 2. Establish institutional lessons and synthesize knowledge from low-carbon, eco-friendly Green Office management methods. Continuous development and workplace sustainability depend on this data. 3. The Information Transfer and External Development Framework helps apply synthesized lessons and new information. Partners and other institutions can construct and optimize low-carbon, eco-friendly Green Office management using this approach.

Literature Review

Concepts of Green Office Management and Evaluation Criteria

To achieve green office management, a “Green Office” uses resources and energy efficiently to reduce environmental impact. Effective waste management, eco-friendly office supplies, and low greenhouse gas emissions are supported by staff engagement and behavioral change. The Thai Green Office project promotes sustainable environmental practices in line with the Sustainable Development

Goals. Key principles include: 1) Intelligent resource and energy consumption. 2) Effective waste management. 3) Selection of eco-friendly materials and office equipment. 4) Low greenhouse gas emissions. Environmentally friendly offices include document processing, conference rooms, classrooms, computer labs, and common spaces like dining rooms, kitchenettes, parking lots, restrooms, and waste treatment systems. The 2025 Green Office Evaluation has 7 categories, 24 issues, and 65 indicators (100 points).

Table 1 Ranking Categories and Weighting Criteria for the Year 2025

Green Office Assessment For newly certified organizations, 6 Categories, 22 Issues, and 63 Indicators	**Green Office Assessment: For renewal or upgrade of certification, 7 Categories, 24 Issues, and 65 Indicators**	**Scoring Criteria**
Category 1: Policy Formulation and Green Office Planning	Category 1: Policy Formulation and Green Office Planning	25%
Category 2: Communication and Awareness	Category 2: Communication and Awareness	15%
Category 3: Resource and Energy Consumption	Category 3: Resource and Energy Consumption	15%
Category 4: Waste Management	Category 4: Waste Management	15%
Category 5: Office Environment and Safety	Category 5: Office Environment and Safety	15%
Category 6: Green Procurement and Contracting	Category 6: Green Procurement and Contracting	15%
(No Category 7)	Category 7: Continuous Green Office Operations (To be implemented in 2025)	Pass/Fail

Source: Department of Climate Change and Environment (2025).

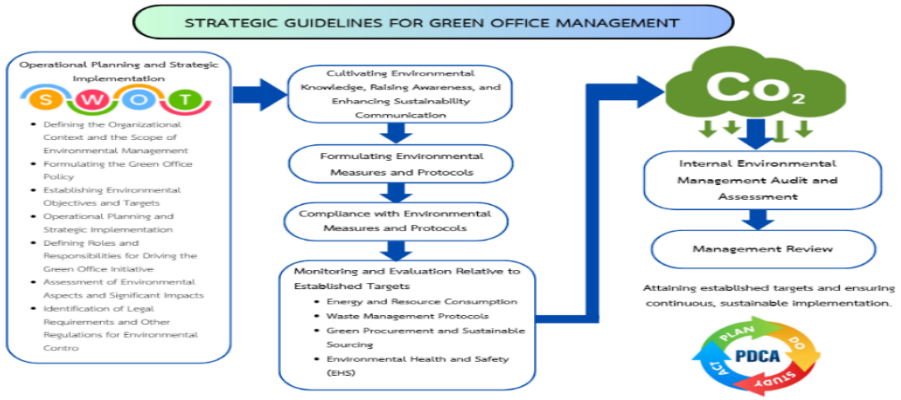

Figure 2 Revised Guidelines for "Green Office" Management, 2025

Source: Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University, and Department of Climate Change and Environment (2025).

The evaluation outcomes are categorized into three achievement levels based on the following percentage score thresholds, as in Table 2:

Table 2 Achievement Level, Award Status, and Percentage Score.

Achievement Level	Award Status	Percentage Score
Excellent	Gold	90% and above
Very Good	Silver	80% – 89%
Good	Bronze	60% – 79%
Non-certified	Fail	Below 60%

Green office certification renewal/upgrade criteria require the organization to produce a three-year report on energy consumption analysis as follows: 1) Data from past years must be supplied annually. 2) Monthly data summarization and analysis are required for this year.

The UI Green Metric Concept and Framework

UI Green Metric World University Ranking encourages environmental sustainability in higher education worldwide. In 2010, Universitas Indonesia (UI)

launched a ranking system to assess and compare universities' sustainability initiatives worldwide (Tiyarattanachai & Hollmann, 2016). The primary objectives are: 1) To provide an annual global ranking of universities based on their sustainability performance; 2) To encourage sustainable practices in higher education institutions globally; 3) To provide sustainability-related services to the global academic community; and 4) To facilitate international cooperation in sustainability. Other systems, like the US College Sustainability Report Card, provide integrated sustainability ratings for 300 universities, but their results are often presented as letter grades (A–F) and involve a small number of institutions (Atici et al., 2021; UI Green Metric, 2023). Engagement is increased through the UI Green Metric, which enables universities to benchmark their sustainability performance by integrating environmental, social, and economic sustainability into the curriculum and the green campus infrastructure. The framework has six categories and 39 indicators: 1) Setting and Infrastructure (SI), 2) Energy and Climate Change (EC), 3) Waste Management (WS), 4) Water (WR), 5) Transportation (TR), 6) Education and Research (ED)

Thailand joined the UI Green Metric World University Rankings in 2014 with 15 pioneering universities. As of 2022, 47 Thai universities were among 1,050 participating institutions globally. Thai participation reached 55 out of 1,050 worldwide institutions from 85 countries in 2023. On December 5, 2023, Kasetsart University placed first in Thailand with a score of 8,775, split between SI (1,275), EC (1,675), WS (1,575), WR (900), TR (1,750), and ED (1,600). Mahidol University ranked 2nd in Thailand (49th globally) and King Mongkut's University of Technology Thonburi 3rd (50th globally) with 8,625 points.

Institutional Impact: The Case of the University of Phayao

By 2025, global participation in the UI Green Metric World University Rankings expanded significantly to 1,745 universities, with 61 institutions from Thailand represented in the assessment. In this recent evaluation, the University of Phayao achieved a distinguished milestone, advancing to 8th rank nationally

and 108th rank globally, with a total score of 8,575 (UI Green Metric World Ranking, 2025).

Table 3 UI Green Metric Ranking Categories and Weighting Criteria (2025)

Number	Categories used for ranking and weighting.	Weighting (%)
1	Setting and Infrastructure (SI)	15
2	Energy & Climate Change (EC)	21
3	Waste Management (WS)	18
4	Water Management (W)	10
5	Transportation (TR)	18
6	Education & Research (ED)	18
	Total	100

Source: UI Green Metric Guideline (2025)

Recommended Indicators and Categories for UI Green Metric World University Rankings 2025

Assessment Framework: 6 Categories and 58 Indicators

Category 1: Setting and Infrastructure (SI); Sustainable development principles must guide the university's Master Plan. Quality and long-term ecological stability are prioritized. Maintaining 30% green space, land-use efficiency, construction density, and infrastructure maintenance are essential. This category has 11 indicators. **Category 2: Energy and Climate Change (EC)*;*** The institution runs energy-saving and awareness campaigns for faculty, staff, and students. Retrofitting appliances, lighting, and air conditioning with energy-efficient ones, integrating solar energy, and implementing strict energy-saving measures are key projects. This category has 10 indications. **Category 3: Waste Management (WS)*;*** Public relations programs of the university promote waste source segmentation by kind based on institutional waste. This includes strategically situating waste containers in workstations, establishing waste

collection points, and installing strong waste-disposal monitoring and auditing systems. This category has 6 indications. **Category 4: Water Management (WR)*;*** The institution conserves water and recycles treated wastewater for landscape irrigation. Reforestation and planting increase green canopies and improve the campus ecosystem. This category has 5 indications. **Category 5: Transportation (TR)*;*** Eco-friendly transportation and pedestrian-friendly campus design are university priorities. To reduce global warming and carbon emissions, covered pathways and bicycle promotions promote walking. This category has 8 indications. **Category 6: Education and Research (ED);** Green Office and 5S projects raise environmental awareness at the university. This holistic approach incorporates environmental issues into education, research, and services. Publishing academic and research articles, presenting at national and international levels, and transferring operational information into professional development are its priorities. These activities demonstrate a dedication to studying and advancing knowledge and ideas for society and the community. This category has 11 indicators.

Conceptual Framework: Lessons Learned and the Construction of New Knowledge

The Brundtland Report defines sustainable development as " development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs" (Annette & Lucy, 2023). PM 2.5 and pandemic crises have caused a global economic crisis reminiscent of the Great Depression in recent years. Thailand has significant social capital for economic, social, and educational development. Schools must teach skills, knowledge, critical thinking, and ethics. They must acquire intellectual, social, and emotional capital (Schultz, 1961). Institutions must develop policies and strategies that support society after students graduate. Thus, managing education to meet global dynamics in the Digital Disruption era is crucial.

Lifelong learning serves as a vital solution for human capital development as humanity faces complex, rapidly changing crises with no alternative but fundamental self-transformation. Specifically, learning processes influence perception, attitudes, and understanding, leading to behavioral changes, a unique human capacity that distinguishes mankind from other beings. This enables humans to adapt and continuously create social and cultural value. Thus, learning is the "key" for individuals to initiate self-change and maintain lifelong survival. Currently, the transition toward a green society is generating new occupations that require green skills, while the digital transformation demands a larger workforce proficient in digital skills. The shift toward more environmentally friendly and digital societies has highlighted significant skill shortages. In response, the European Commission is collaborating with stakeholders to bridge this skills gap. Ursula von der Leyen, President of the European Commission, declared in her 2022 State of the Union address that 2023 would be the European Year of Skills. This initiative emphasizes addressing labor shortages, the lack of basic digital literacy, and the need to invest in "reskilling and upskilling" to maintain competitiveness. The ultimate goal of the European Year of Skills is to revitalize lifelong learning and the continuous construction of new knowledge (Annette & Lucy, 2023).

Concepts of Strategic Management and Organizational Communication

In the 21st century, globalization has driven rapid technological change, increased competitiveness, shifted labor markets, led to volatile economies, and caused resource shortages. These variables have greatly complicated modern management. Strategic planning gave a competitive edge in prior decades, but this century requires holistic thinking. Organizations must prepare strategically to overcome new business obstacles in the global business environment. Thus, holistic thinking and practice must pervade all organizational activities. Successful

companies view the global market as their main competitor. Strategic management routinely outperforms non-strategic management, according to research. Thus, strategic management is essential to most firms. As noted by Peter (1993), "almost every organization of significant size engages in some form of strategic planning." This perspective aligns with the work of James Brian Quinn (1985), who stressed that rapid technology change requires organizational innovation design and management. Strategic planning, new structures, and motivation help innovative organizations succeed. Therefore, creating and adapting breakthrough technology to organizational demands is vital. While certain parts are identical, each firm's capabilities, personalities, goals, and competitive landscape may require distinct solutions. Experience suggests that shared frameworks boost success rates. Strategy links an organization's main objectives, policies, and actions. Effective strategies help organizations allocate resources and invest in their strengths and shortcomings. Strategic positioning requires anticipating new projects and competitors. Business Policy, Strategic Planning, and Strategic Management are used by most companies. Managers try to align operations with organizational goals. Although connected, each phrase has its own meaning.

Additionally, Alkhafaji & Nelson (2013) suggested that organizations perform Environmental Analysis, Strategy Formulation, Strategy Implementation, and Evaluation and Control. These stages constitute a continuous process, enabling ongoing assessment and adjustment of operational plans within each phase to ensure alignment with the evolving internal and external environments. This process is illustrated in the following Figure 3.

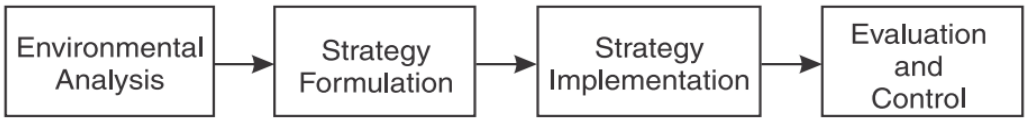

Figure 3: Strategic Management Framework Source (Alkhafaji & Nelson, 2013)

Organizational improvement and operational excellence require strategic management. Good strategic management requires knowledge, conceptual understanding, innovation, and foresight. Realistic situational projections are needed to meet company goals and sustain institutional growth. Strategic management demands long-term commitment to boost organizational success.

Organizational Communication

Due to significant growth in technological and digital literacy, modern organizational management struggles to integrate Generation Z and Millennials, who have diverse personal and professional values. These workers desire visionary leadership, mission clarity, and active decision-making. Mid-career and senior staff desire stability, decisive leadership, and open communication (Zaumane, 2018). Thus, communication is a symbol-mediated social interaction that exchanges information through mutually understood symbols, signs, or behaviors (Worren, 2014). This aligns with Warren Weaver's perspective, which defines communication broadly as the processes by which one mind can affect another. Organizational communication is highly diverse and multifaceted, as evidenced by the Harvard Business Review (1993) anthology, The Articulate Executive. It covers micro, meso, and macro communication through formal and informal channels, as well as internal processes such as meetings, newsletters, presentations, strategic communication, direction-setting, and performance reviews. External communication to the public, media, and other organizations is included. Innovation, organizational learning, knowledge management, conflict resolution, diversity, and communication technologies are also included. Thus, organizational communication is essential for coordination across different domains (Baker, 2003). Communication within an organization is complex, diversified, and crucial to its success. One type of formal communication is downward (management to subordinates). Communication from subordinates to management is horizontal, same-level. Different hierarchies and departments

communicate diagonally. External communication with corporate stakeholders, partners, etc. In conclusion, leaders must acknowledge that different organizational types and structures have distinct communication needs. Most importantly, they must comprehend how new technologies and communication skills can improve organizational operations (Tucker et al., 1996; DeSanctis & Fulk, 1999).

Methodology

Population and Sample

Group 1: Executives and policy-makers responsible for the Green Office initiative; the Group 1 population was 15 persons, and the sample was 3 respondents.

Group 2: Personnel serving as heads of various Green Office categories; the Group 2 population was 7, and the sample was 3 respondents.

Group 3: Graduate students impacted by the policy with at least two years of participation in the university's green initiatives; the Group 3 population was 50, and the sample was 3 respondents.

Research Instrument

Evaluative Analysis of Eco-Friendly and Low-Carbon Green Office Management at the College of Management, University of Phayao in 2019–2024.

1. Qualitative interviews; the office's GHG reduction commitment was discussed in in-depth interviews. A total of 9 key informants were purposively selected and categorized into three groups as mentioned in the population and sample.

2. The questionnaire employed practical key success factors and examined the obstacles and results of the low-carbon Green Office initiative. Hammond's Evaluation Model featured Instructional (Management), Institutional

(Personnel), and Behavioral (Outcome) elements. Quantitative study was based on qualitative findings.

Data Collection

1. The questionnaire survey was employed to collect the quantitative data.
2. The interview form was employed to collect the qualitative data.

Data Analysis

The study employed Content Analysis, transcribing audio recordings and synthesizing key points from in-depth interviews. The analysis followed the framework of Miles & Huberman (1994: 134-135), consisting of three primary stages: **Step 1:** Data Organization and Transcription, which involved transcribing interview recordings into text and conducting repeated readings to become familiar with the data. **Step 2:** Coding and Categorizing: Analyzing the data to identify core themes and establish codes based on Robert L. Hammond's evaluation dimensions (Management, Personnel, and Outcomes). **Step 3:** Interpretation and Conclusion: Synthesizing the essential findings of each theme, with an emphasis on identifying causal factors and success mechanisms of the Green Office project. The core themes were further categorized following the qualitative data organization techniques proposed by Podhisita (2016: 356) as follows:

Figure 4 Treatment-Development Design

Table 4: Demographic information on the respondents and interview dates and times

No	Gender	Age	Role	Date and time of interview
P1	Female	62	Executives and Policy-makers	August 15, 2025, 09:30 AM
P2	Female	53	Executives and Policy-makers	August 15, 2025, 10:30 AM
P3	Male	74	Executives and Policy-makers	August 23, 2025, 11:30 AM
P4	Female	42	Category Leads	August 8, 2025, 09:30 AM
P5	Male	35	Category Leads	August 16, 2025, 09:30 AM
P6	Female	43	Category Leads	August 8, 2025, 10:30 AM
P7	Female	60	Graduate Students	August 10, 2025, 10:00 AM
P8	Male	52	Graduate Students	August 10, 2025, 11:00 AM
P9	Female	55	Graduate Students	August 16, 2025, 11:30 AM

Results

Thematic analysis to follow the Research Objective 1:

To analyze the low-carbon, eco-friendly Green Office management processes of the Management College, Phayao University, during the period 2019–2024. The analysis is shown in Table 5.

Table 5: Analyzing results based on Focus group discussions (N=9)

Themes	Findings	Key Insights
1. Human Resources	Most respondents agreed that personnel are aware and have received continuous training.	Management support is a key factor in encouraging employees to change their behavior.
2. Operational process or working process	The working process is being digitized (paperless) to reduce resource consumption.	Workflow redundancy is reduced when technology is used to help manage it.

3. Operational system or working system	The software or database systems used for monitoring still need stability improvements.	Maintaining data recording continuity is a major challenge that needs to be addressed.

Thematic analysis to follow the Research Objective 2:

To analyze and synthesize lessons learned and a body of knowledge regarding the low-carbon, eco-friendly Green Office management of the College of Management, University of Phayao. The analysis and synthesize as follows;

Extracting lessons is essential to creating new institutional knowledge. The insights can be strategically used: 1) Process optimization: Improving workflow efficiency. 2) Human Resource Development: Improving staff abilities. 3) Innovation Generation: Using insights to create stakeholder-focused solutions. 4) Knowledge Distribution: Sharing lessons across the company to ensure learning and use. Lessons Learned and Knowledge Creation drive organizational change. It lets institutions learn from experience and improve operations. It improves organizational efficiency by eliminating errors and enhancing time management. This gives the company a competitive edge through superior knowledge and skills and fosters a Learning Culture where every employee is enabled to self-develop and learn.

Thematic analysis to follow the Research Objective 3:

To propose guidelines for applying these lessons and newly acquired knowledge to enhance the development of low-carbon, eco-friendly Green Office management for partner organizations and other institutions.

Globalization has accelerated technological change, raised competition, altered labor markets, induced economic volatility, and caused resource shortages. Modern management is complicated by these elements, hindering the development of low-carbon, eco-friendly Green Office management for partner organizations and other institutions. Strategic planning gave a competitive edge

in previous decades, but this century requires holistic thinking. To handle global commercial challenges, organizations must plan strategically. Thus, all organizational operations must incorporate holistic thinking and practice. Successful organizations consider the global market as their major rival. Research shows that strategic management outperforms non-strategic. Strategic management is vital to most businesses. According to Peter (1993), "almost every organization of significant size engages in some form of strategic planning."

Discussions

The results of research objective 1 found that personnel are aware and have received continuous training. The working process is being digitized (paperless) to reduce resource consumption. The software or database systems used for monitoring still need stability improvements. This is because management support is a key factor in encouraging employees to change their behavior. Workflow redundancy is reduced when technology is used to help manage it. Maintaining data recording continuity is a major challenge that needs to be addressed. The results align with Green Metric Ranking Categories and Weighting Criteria (2025), about green office management being implemented in a tangible way, with the following key points for polies in: (1) Human Resources: It is the issue that the respondents considered most important, stating that success factors stemmed from clear awareness and support from management. (2) Operational process and working process: Digitalization reduces environmental impact, despite the initial challenges in behavioral change. (3) Operational system and working system: Despite having a standardized support system, some informants reflected that the data storage tools should be improved to be more stable and user-friendly in order to ensure sustainability.

The results of research objective 2 found that extracting lessons is essential to creating new institutional knowledge. The insights can be strategically

used to optimize processes by improving workflow efficiency. Human Resource Development should be improving staff abilities. Innovation Generation could be improved by using insights to create stakeholder-focused solutions. This is because knowledge distribution increases the sharing of lessons across the university, ensuring learning and use. It aligns with Weber et al. (2001) and Chaves & Veronese (2014), the success or failure depends on lessons learned. Such information or insight comes from positive and negative experiences. Knowledge gathered during a project's life cycle shows how events were managed or should be managed to improve performance. Continuous organizational development requires learning and knowledge creation. Prioritizing these activities helps companies learn from experience, optimize operations, and gain a durable competitive advantage.

The results of research objective 3 found that these lessons learned about green office management could be improved. This is because 1) Reuse: Reusing effective learning methods. 2) Mitigating documented impediments as they arise. 3) Balancing operational excellence and new challenges. 4) Continuous Improvement: Facilitating corporate commitment and refinement. It aligns with Abu-Bakar et al. (2025) in that recycling diverts material from landfill, but our results show that downstream concentration yields lower value retention and slower decarbonization than upstream actions (e.g., design-for-reuse or remanufacturing).

New Insight: The Success Model

The success of the Green Office at the School of Management is not solely attributed to “systems” or “processes.” Instead, it stems from the creation of Human Resources in “ Collective Leadership” and a profound “ Sense of Ownership.” By leveraging the expertise of its in-house auditors as primary drivers, the School has developed a replicable model for other organizations seeking

sustainable transformation. The presentation outlines new knowledge to develop environmentally friendly, low-carbon green office management practices for partner organizations or other entities. Human capital elements impact mere compliance officers into “drivers of change.” The broader goal of a low-carbon society is crucial for green office management.

Recommendations

The University Master Plan must adhere to sustainable development principles. Quality and ecological sustainability are prioritized. Green space, land-use efficiency, construction density, and infrastructure upkeep are crucial for energy and climate change. The university promotes energy conservation to students, staff, and professors. Integration of solar energy, retrofitting appliances, lights, and air conditioning with energy-efficient ones, and rigorous energy-saving measures are major factors. For waste management projects, the university encourages institutional separation of trash by type. It includes strategically placing waste containers in workstations, creating waste collection points, and installing robust waste-disposal monitoring and auditing systems. Water conservation and wastewater recycling for landscape irrigation are done. Reforestation and planting improve the university's ecosystems. The university provides transportation options, including eco-friendly options and pedestrian-friendly campus architecture, such as covered walkways and bicycle advertising, that encourage walking to reduce carbon emissions and global warming.

However, this study employs a small sample size (n=9), and it is a case study. The recommendation for further studies is to expand the sample size and include several universities, and to use a questionnaire survey or a mixed-methods study.

References

Abu-Bakar, H., & Charnley, F. (2025). Evaluating National Circular Economy Practices in the UK: Setting a Strategic Agenda for a Nation-Wide Roadmap. Circular Economy and Sustainability, 1-35. https://doi.org/10.1007/s43615-025-00669-2

Alkhafaji, A., & Nelson, R. A. (2013). Strategic management: formulation, implementation, and control in a dynamic environment. Routledge.

Annette, L. (2023). Revitalising lifelong learning. Impact, 2023(1), 4–5.

Aroonsrimorakot, S. (2018). Green Office Management Standard in Mahidol University, Thailand. Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities, 26(4).

Aroonsrimorakot, S., & Boonruang, T. (2023). Increasing efficiency in the application of Green Office standards to reduce the amount of greenhouse gases in government offices, state enterprises, and educational institutions in Thailand. Lecture notes, Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University, 11.

Atici, K. B., Yasayacak, G., Yildiz, Y., & Ulucan, A. (2021). Green University and academic performance: An empirical study on UI GreenMetric and World University Rankings. Journal of Cleaner Production, 291, 125289.

Baker, K. A. (2003). Organizational communication. Management Benchmark Study.

Burch, S. (2010). In pursuit of resilient, low-carbon communities: An examination of barriers to action in three Canadian cities. Energy policy, 38(12), 7575-7585.

Chaves, M., & Veronese, G. (2014). A Proposal to Manage Lessons Learned in Projects: Web 2.0 Technologies to Promote Innovation. International Journal of Innovation, 2, 1-17. https://ssrn.com/abstract=2677471

Department of Climate Change and Environment. (2024). Paomai NDC khwam mungman khong Thai kaoyang su Net Zero lae lok yangyuen [NDC targets: Thailand's commitment toward Net Zero and a sustainable world] [Status update]. Facebook. https://www.facebook.com/dcceth

Faeni, D. P., Oktaviani, R. F., Riyadh, H. A., Faeni, R. P., & Beshr, B. A. H. (2025). Green human resource management (GHRM) and corporate social responsibility (CSR) in reducing carbon emissions for sustainable practices. Environmental Quality Management, 34(3), e70048. https://doi.org/10.1002/tqem.70048

Hammond, R. L. (1967). Evaluation at the Local Level.

Ko-thanaseth, T. (2020). Mindset of innovator vs crisis. Leochia.Leadership Perspective. IJRDO-Journal of Business Management, 4(2), 92-101.

Makmee, P. (2016). Research design for mixed methods research. Journal of the Association of Researchers, 21(2), 19–31.

Office of the Prime Minister. (2024, September 12). Policy statement of the Council of Ministers delivered by Prime Minister Paetongtarn Shinawatra to the National Assembly. Royal Thai Government Gazette, 141 (Special Issue 251), 1–64.

Panyawuthitham, T. (2024). Cultural policies of the government of Ms. Paetongtarn Shinawatra. Journal of Social Development Multidisciplinary, 2(6), 1–18.

Peter, J. (1993). Business policy in action. Management Decision Journal, 31(6), 3. Quinn, J. B. (1985). Innovation and corporate strategy: Managed chaos. Technology in society, 7(2-3), 263-279.

Pollution Control Department. (2023). New PM2.5 standards come into effect today (June 1, 2023). https://www.pcd.go.th/pcd_news/29901

Royal Thai Government Gazette. (2023, August 17). Announcement on renaming The Department of Environmental Quality Promotion to the Department of Climate Change and Environment. Vol. 140, Part 48 a, 55–57.

Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. The American Economic Review, 51 (1), 1 -17.

Thepda, M., & Chairattanawan, K. (2024). Global warming: A severe threat driven in the industrial era. Journal of the Association of Researchers, 29(2), 96–113.

Tucker, M. L., Meyer, G. D., & Westerman, J. W. (1996). Organizational communication: Development of internal strategic competitive advantage. The Journal of Business Communication (1973), 33(1), 51-69.

University of Phayao. (2023). University of Phayao excellence development plan for fiscal years 2024-2043 (20-year period). https://plan.up.ac.th/about-us/data-center/1/show

World University Rankings (2024). Guideline UI GreenMetric World University Rankings (2024). https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/overall-rankings-2024

Weber, R., Aha, D. W., & Becerra-Fernández, I. (2001). Intelligent lessons learned systems. Expert systems with applications, 20(1), 17-34.

Worthen, B. R., & Sunders, J. R. (1973). Educational Evaluation: Theory and Practice (Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Worren, N. (2014). Exploring the potential of the axiomatic approach for organization design. In Organization Design and Engineering: Coexistence, Cooperation or Integration (pp. 126–149). London: Palgrave Macmillan UK.

Zaumane, I. (2018). Internal Communication Challenges in 21st Century Organization.

อิทธิพลของการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย*

THE INFLUENCE OF MEDIA EXPOSURE AND MEDIA LITERACY ON THE POLITICAL COMMUNICATION BEHAVIOR OF THE PEOPLE IN THE LOWER NORTHERN REGION OF THAILAND

อธิวัฒน์ สอนเนย[1] และ ธนบดี แจ่มแจ้ง[2]

Athiwat Sonnoi[1] and Thanabodee Jamjaeng[2]

[1-2]สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-2]Department of Political Science, Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: thanabodee.j@northern.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 18 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 20 ธันวาคม 2568

Received 21 October 2025; Revised 18 December 2025; Accepted 20 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการเปิดรับสื่อ การรู้เท่าทันสื่อ และพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือตอนล่าง 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง 3) ศึกษาอิทธิพลของการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง และ 4) เสนอแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างสรรค์ในชุมชน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในอำเภอเมืองตากและอำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 400 คน ด้วยการสุ่มหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) และใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha เท่ากับ

Citation:

*อธิวัฒน์ สอนเนย และ ธนบดี แจ่มแจ้ง. (2569). อิทธิพลของการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 496-511.

Athiwat Sonnoi and Thanabodee Jamjaeng. (2026). The Influence Of Media Exposure And Media Literacy On The Political Communication Behavior Of The People In The Lower Northern Region Of Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 496-511.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

0.84 ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน นักกิจกรรม สื่อท้องถิ่น และเยาวชน จำนวน 12 คน โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และวิเคราะห์ด้วย Thematic Analysis

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนมีระดับการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อโดยรวมอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.89, SD = 0.54) โดยเฉพาะการเปิดรับข่าวสารจากหลายแพลตฟอร์ม (Mean = 3.94, SD = 0.64) และมีทักษะการแยกแยะข่าวจริง-ข่าวปลอมได้ดี (Mean = 3.86, SD = 0.57)

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเปิดรับข่าวสารและการแสดงออกทางการเมือง ($r = .362$, $p < .01$; $r = .341$, $p < .01$) ขณะที่อายุมสัมพันธ์เชิงลบกับการใช้สื่อดิจิทัลทางการเมือง ($r = -.288$, $p < .01$) โดยกลุ่มเยาวชนมีแนวโน้มใช้ Facebook และ TikTok ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าผู้สูงอายุ

3. ผลการวิเคราะห์ Regression ชี้ว่า การรู้เท่าทันสื่อ ($\beta = .318$, $p < .01$) และอารมณ์ร่วมทางการเมือง ($\beta = .301$, $p < .01$) เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้หลายแพลตฟอร์มมีความสามารถในการตีความข่าวสารได้ดีกว่าผู้ที่ใช้เพียงแพลตฟอร์มเดียว (Mean = 4.02 vs. 3.41, $t = 4.382$, $p < .01$)

4. ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็น 4 แนวทางสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาสื่อท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ (2) การบูรณาการการรู้เท่าทันสื่อในระบบการศึกษาและกิจกรรมเยาวชน (3) การใช้ศิลปวัฒนธรรมและภาษาท้องถิ่นเพื่อสื่อสารประเด็นการเมือง และ (4) การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมผลิตสื่อทางการเมือง เช่น vlog และ podcast ผลวิจัยยืนยันว่าการเปิดรับสื่อที่หลากหลาย การรู้เท่าทันสื่อ และอารมณ์ร่วมทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, สังคมสื่อ, ประชาชนภาคเหนือ, การรู้เท่าทันสื่อ, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This study investigates political communication in the Lower Northern Region of Thailand with four main objectives: 1) to examine levels of media exposure, media literacy, and political communication behaviors; 2) to analyze

the relationships between personal factors and political communication behaviors; 3) to assess the influence of media exposure and media literacy on political communication behaviors; and 4) to propose approaches for promoting constructive political communication within communities. A mixed-methods approach was employed. Quantitative data were collected from 400 individuals aged 18 and above in Mueang Tak and Mueang Sukhothai districts using multistage sampling, with a questionnaire demonstrating high reliability (Cronbach's Alpha = 0.84). Qualitative data were obtained through in-depth interviews with 12 purposively selected participants, including community leaders, local activists, local media, and youth, and analyzed using thematic analysis.

Finding:

1. Respondents demonstrated high levels of media exposure and media literacy overall (Mean = 3.89, SD = 0.54), particularly in terms of accessing news from multiple platforms (Mean = 3.94, SD = 0.64) and distinguishing between real and fake news (Mean = 3.86, SD = 0.57).

2. Education level was positively correlated with news exposure and political expression ($r = .362$, $p < .01$; $r = .341$, $p < .01$), whereas age was negatively correlated with digital political engagement ($r = -.288$, $p < .01$). Regression results indicate that media literacy ($\beta = .318$, $p < .01$) and political affective involvement ($\beta = .301$, $p < .01$) significantly influenced political communication behaviors.

3. Furthermore, individuals using multiple platforms showed greater interpretative ability than those relying on a single platform (Mean = 4.02 vs. 3.41, $t = 4.382$, $p < .01$).

4. Qualitative findings suggest four approaches to enhance constructive political communication: strengthening reliable local media, integrating media literacy into education and youth activities, utilizing local culture and language

to address political issues, and encouraging youth participation in content creation. Overall, the study confirms that diverse media exposure, media literacy, and affective involvement are key to fostering constructive political communication in regional communities.

Keywords: Media Literacy, Political Participation, Northern Thai Citizens, Media Society

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน การสื่อสารทางการเมืองได้กลายเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อความคิดเห็น การตัดสินใจ และพฤติกรรมของประชาชนอย่างกว้างขวาง สื่อสังคมออนไลน์มิได้เป็นเพียงช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แต่ได้พัฒนาเป็น “สื่อสังคมทางการเมือง” (Political Social Media) ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบอำนาจรัฐ และมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยอย่างมีพลวัต (Vaccari & Valeriani, 2021; Tucker et al., 2018) แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านการสื่อสารร่วมสมัยที่มองว่าสื่อดิจิทัลเป็นโครงสร้างสำคัญของประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21

แม้ว่าสื่อสังคมออนไลน์จะช่วยขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่การสื่อสารในยุคดิจิทัลกลับเผชิญกับปัญหาสำคัญ เช่น ข่าวปลอม การบิดเบือนข้อมูล วาทกรรมแห่งความเกลียดชัง และการคัดกรองเนื้อหาโดยอัลกอริทึม ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และการตีความข่าวสารของประชาชน (Napoli, 2019; van Dijck et al., 2023) งานวิจัยจำนวนมากชี้ว่า อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มสามารถสร้างปรากฏการณ์ฟองข้อมูลและเสียงสะท้อนในกลุ่มตนเอง อันเป็นความเสี่ยงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าทันและคุณภาพของประชาธิปไตย (Freelon et al., 2020; Thorson & Wells, 2020) งานวิจัยร่วมสมัยชี้ว่าการใช้สื่อดิจิทัลและการเลือกใช้หลายแพลตฟอร์มมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมและการตีความข่าวสารทางการเมืองของประชาชน โดยแพลตฟอร์มสื่อสังคมได้พัฒนาเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการสื่อสารสาธารณะซึ่งมีอิทธิพลต่อการมองเห็นข้อมูลและพฤติกรรมผู้ใช้ (Boulianne et al., 2020; Hasebrink et al., 2020; Helmond et al., 2021; Livingstone, 2018)

ในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ประชาชนและเยาวชนมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้มข้นในการติดตามข่าวสาร แสดงความคิดเห็น และเคลื่อนไหวในประเด็นทางสังคมและการเมือง เช่น สิทธิชุมชน สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม กลุ่มประชากรดังกล่าวยังเผชิญความเสี่ยงจากการรับข้อมูลที่ไม่ปลอดภัยและการขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ขาดวิจารณญาณ (Office of the National Digital Economy and Society Commission, 2023) สภาพการณ์นี้สะท้อนความจำเป็นในการทำความเข้าใจพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในบริบทพื้นที่เฉพาะ

การวิจัยนี้ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดการสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัลที่มองว่าการรับรู้และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างผู้ใช้ แพลตฟอร์ม และโครงสร้างอัลกอริทึม โดยตัวแปรอิสระสะท้อนบทบาทของการกำหนดกรอบข่าวสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Networked Framing) อารมณ์ร่วมของสาธารณะในฐานะแรงขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Affective Publics) และการคัดกรองเนื้อหาโดยแพลตฟอร์มดิจิทัลภายใต้โครงสร้างแพลตฟอร์มมิชัน (Algorithmic Gatekeeping) ซึ่งร่วมกันกำหนดขอบเขตและความหมายของข่าวสารทางการเมืองที่ประชาชนได้รับ ขณะที่ตัวแปรตามครอบคลุมทั้งมิติพฤติกรรมและการรับรู้ ได้แก่ การเปิดรับข่าวสาร การใช้แพลตฟอร์ม การแสดงออก การรับรู้ และการตีความข่าวสาร ซึ่งมีรากฐานจากทฤษฎีการสื่อสารดั้งเดิมและได้รับการอธิบายเพิ่มเติมผ่านแนวคิดร่วมสมัยด้านอัลกอริทึม แพลตฟอร์ม และอารมณ์ในพื้นที่สาธารณะดิจิทัล (Entman, 1993; Meraz & Papacharissi, 2021; Papacharissi, 2020; Napoli, 2019; van Dijck et al., 2023)

จากบริบทดังกล่าว การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือตอนล่าง โดยใช้กรอบแนวคิดร่วมสมัยด้าน Networked Framing, Affective Publics และ Algorithmic Gatekeeping เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการสื่อสารดิจิทัลกับพฤติกรรมและการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผลการวิจัยคาดว่าจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการสื่อสารการเมืองในบริบทไทย เสริมสร้างความเข้าใจเชิงนโยบายด้านการรู้เท่าทันสื่อ และสนับสนุนการพัฒนาพลเมืองที่สามารถใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อและระดับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

2. เพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือตอนล่าง

3. เพื่อวิเคราะห์ระดับการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง

4. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างสรรค์ในชุมชนภาคเหนือตอนล่าง

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน 1 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือตอนล่าง

สมมติฐานที่ 2 ระดับการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ กำแพงเพชร สุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ์

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้ การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขต อำเภอเมืองของจังหวัดตาก และ อำเภอเมืองของจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การเลือกพื้นที่วิจัย ได้แก่ ทำการคัดเลือก อำเภอเมืองตาก และ อำเภอเมืองสุโขทัย โดยวิธี การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่มีความหลากหลายทั้งในด้านประชากร โครงสร้างชุมชน และการเข้าถึงสื่อ 2) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มตัวอย่างรวม จำนวน 400 คน แบ่งออกเป็น อำเภอเมืองตาก จำนวน 200 คนและอำเภอเมือง

สุโขทัย จำนวน 200 คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จริง (กรณีที่ทราบประชากรทั้งหมด) หรือใช้จำนวนที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์เชิงสถิติ 3) การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบจับฉลาก โดยแบ่งตามเพศ อายุ และระดับการศึกษาอย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้สัดส่วนที่สะท้อนโครงสร้างประชากรจริง สำหรับกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ: จำนวน 12 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน นักกิจกรรมท้องถิ่น สื่อท้องถิ่น และเยาวชนผู้ใช้สื่อ โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร ได้แก่ Agenda-Setting, Framing, Media Literacy และ Affective Publics ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการใช้สื่อเพื่อรับข่าวสารทางการเมือง การรับรู้และการตีความข่าวสาร ระดับความรู้เท่าทันสื่อและอารมณ์ร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง จากนั้นมีการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ด้วยค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC ≥ 0.67) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตรวจด้วยวิธี Cronbach's Alpha ได้ค่า α = 0.84 และ 2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประกอบด้วยประสบการณ์การรับรู้ข่าวสารการเมือง การใช้สื่อสังคมในชุมชน และข้อเสนอแนะแนวทางการสื่อสารที่เ หมาะสมกับท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Cronbach's Alpha) ก่อนนำไปใช้จริง โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลใน 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง 2) การเก็บข้อมูลออนไลน์ ใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms โดยส่งลิงก์แบบสอบถามผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล กลุ่มไลน์ หรือแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นจึงนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Thematic Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ใช้สถิติเชิงพรรณนา: ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Pearson's Correlation วิเคราะห์ความสัมพันธ์ Regression Analysis วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระต่อพฤติกรรม t-test / ANOVA เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากรต่าง ๆ สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ: ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ตามหลักสถิติ

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธี Thematic Analysisจัดกลุ่มรหัส (Coding) จากข้อความสัมภาษณ์ โดยใช้แนวทางของ Braun & Clarke (2021) นำเสนอผลในรูปแบบแผนภาพ แนวโน้ม และข้อเสนอแนะ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การตรวจสอบแบบ Triangulation และการตรวจสอบซ้ำ (Member Check)

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน มีความกระจายเท่ากันระหว่างจังหวัดตากและสุโขทัย (จังหวัดละ 50%) โดยเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย (หญิง 56% ชาย 44%) กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18–20 ปี (45%) รองลงมาคือ 21–23 ปี (36.3%) และ 24–25 ปี (18.7%) ซึ่งสะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเยาวชนตอนปลายถึงวัยเริ่มทำงาน ด้านระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีสัดส่วนสูงถึง 60.5% ขณะที่ผู้มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอยู่ที่ 39.5% แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมทางด้านความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อดิจิทัล

สำหรับการวิเคราะห์ระดับการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อ ผลการวิเคราะห์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการเปิดรับสื่อและการรู้เท่าทันสื่อโดยรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย = 3.89, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.54). โดยเฉพาะมิติความถี่และความหลากหลายของแหล่งข่าว มีค่าเฉลี่ย = 3.94, SD = 0.60 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่รับข่าวสารจากหลายแหล่ง เช่น โทรทัศน์ เว็บไซต์ข่าว และโซเชียลมีเดีย. ในด้าน Media Literacy (การรู้เท่าทันสื่อ) มีค่าเฉลี่ย = 3.86, SD = 0.57 ซึ่งบ่งชี้ว่าประชาชนมีทักษะในการแยกแยะข่าวจริง-ข่าวปลอม ตีความและประเมินเนื้อหาข่าวได้ดี นอกจากนี้ ระดับอารมณ์ร่วมทางการเมือง (Affective

Involvement) ยังมีค่าเฉลี่ย = 3.72, SD = 0.63 แสดงถึงความรู้สึกร่วมและความใส่ใจในประเด็นทางการเมืองที่มีอยู่ในกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก

การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง พบว่า ระดับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.78, SD = 0.59). โดยพฤติกรรมด้านการเปิดรับข่าวสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด = 3.94, SD = 0.64 รองลงมาคือการตีความข่าวสารทางการเมือง = 3.92, SD = 0.62 ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการทำความเข้าใจเนื้อหาทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ. ในด้านการแสดงออกทางการเมือง เช่น การแสดงความคิดเห็นหรือแชร์ข่าวทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย = 3.81, SD = 0.67, แสดงถึงความตื่นตัวและมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่อดิจิทัล. นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มที่ใช้หลายแพลตฟอร์มมีค่าเฉลี่ยการตีความข่าวสาร มีค่าเฉลี่ย = 4.02 ขณะที่กลุ่มที่ใช้เพียงแพลตฟอร์มเดียวมีค่าเฉลี่ยเพียง 3.41

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ตัวแปร	**Mean**	**SD**
การเปิดรับข่าวสาร	3.94	0.64
การรู้เท่าทันสื่อ	3.86	0.57
การตีความข่าวสาร	3.92	0.62
การแสดงออกทางการเมือง	3.81	0.67
อารมณ์ร่วมทางการเมือง	3.72	0.63
การใช้หลายแพลตฟอร์ม	4.02	0.61
การใช้แพลตฟอร์มเดียว	3.41	0.58

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 พบว่า ระดับการศึกษา และ อายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองในหลายมิติ ดังนี้ ระดับการศึกษา มีค่าสหสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง ($r = .362$, $p < .01$) และการแสดงออกทางการเมือง ($r = .341$, $p < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับปานกลาง กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบการแสดงความคิดเห็น การแชร์ข่าว และการตีความข่าวสารด้วยความระมัดระวังมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำ

กว่า สำหรับ อายุ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเมือง ($r = -.288$, $p < .01$) กลุ่มเยาวชน (ช่วงอายุ 18–29 ปี) มีแนวโน้มใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook และ TikTok ในการรับรู้และแสดงออกทางการเมืองมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 ค่าสหสัมพันธ์ (Pearson's r) และ Regression

ตัวแปร	**Pearson's r (ปัจจัยที่สัมพันธ์)**	**Regression (β)**
การเปิดรับข่าวสาร	r = .362** (การศึกษา)	β = .278, p < .01
การรู้เท่าทันสื่อ	r = .341** (พฤติกรรมสื่อสาร)	β = .318**, p < .01
การตีความข่าวสาร	r = .301** (อารมณ์ร่วม)	-
การแสดงออกทางการเมือง	r = –.288** (อายุ)	β = .301**, p < .01
อารมณ์ร่วมทางการเมือง	r = .295** (พฤติกรรมสื่อสาร)	β = .301**, p < .01

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีระดับการเปิดรับข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับสูง โดยผลการวิเคราะห์ ANOVA พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุและระดับการศึกษา มีผลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ กลุ่มที่มีการศึกษาสูงและกลุ่มเยาวชนมีแนวโน้มใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการเมืองและมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's r) ชี้ว่าระดับการศึกษาและการรู้เท่าทันสื่อมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสื่อสาร ส่วนการวิเคราะห์ถดถอย (Regression) พบว่าการรู้เท่าทันสื่อ ($\beta = .318$, $p < .01$) และอารมณ์ร่วมทางการเมือง ($\beta = .301$, $p < .01$) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้หลายแพลตฟอร์มมีความสามารถในการตีความข่าวสารได้ดีกว่าผู้ที่ใช้แพลตฟอร์มเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ ANOVA

ตัวแปร	ANOVA (Sig.)
การเปิดรับข่าวสาร	F = 6.214, p < .01
การรู้เท่าทันสื่อ	F = 5.843, p < .01
การตีความข่าวสาร	F = 4.890, p < .01
การแสดงออกทางการเมือง	F = 5.121, p < .01
อารมณ์ร่วมทางการเมือง	F = 4.655, p < .01
การใช้หลายแพลตฟอร์ม	t = 4.382, p < .01
การใช้แพลตฟอร์มเดียว	t = 4.382, p < .01

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 การวิจัยเชิงคุณภาพได้มีการดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน นักกิจกรรมท้องถิ่น สื่อท้องถิ่น และเยาวชนผู้ใช้สื่อ โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประเด็นหลักครอบคลุมการรับรู้ข่าวสาร บทบาทของสื่อ และข้อเสนอแนะการสื่อสารในพื้นที่ ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์โดยใช้แนวทาง Thematic Analysis ของ Braun & Clarke (2021) ซึ่งประกอบด้วย การเข้ารหัสข้อมูลเบื้องต้น การจัดกลุ่มรหัส การสังเคราะห์ธีม และการสรุปผลในรูปแบบรายงานเชิงวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างสรรค์ใน 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาสื่อท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ โดยเฉพาะ “เพจข่าวชุมชน” ที่เสนอข้อมูลด้วยภาษาท้องถิ่นและสะท้อนมุมมองของคนในพื้นที่ โดย 9 ใน 12 คนเห็นว่าสื่อเช่นนี้ช่วยให้เข้าใจประเด็นการเมืองระดับพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้ง (2) การบูรณาการการรู้เท่าทันสื่อในระบบการศึกษาและกิจกรรมเยาวชนนอกห้องเรียน เนื่องจาก 10 คน ระบุว่าเยาวชนและผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อข่าวปลอม (3) การใช้ศิลปวัฒนธรรมและภาษาท้องถิ่น เช่น เพลงคำเมืองหรือการแสดงพื้นบ้าน เพื่อสื่อสารประเด็นการเมืองให้เข้าถึงผู้คนมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท และ (4) การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาทางการเมืองผ่าน vlog, podcast หรือกิจกรรมออนไลน์ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่าง

ใกล้ชิดกับชุมชน สะท้อนถึงแนวทางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผลวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าทั้งสองแนวทางต่างสนับสนุนข้อค้นพบหลักในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะในด้าน บทบาทของการเปิดรับสื่อที่หลากหลาย การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการมีอารมณ์ร่วมทางการเมือง (Affective Involvement) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง และจากผลการสัมภาษณ์เสนอแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่พบในเชิงปริมาณ เช่น การพัฒนาสื่อท้องถิ่น และ กิจกรรมสร้างสรรค์ของเยาวชนผ่าน vlog และ podcast ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงออกทางการเมืองในเชิงดิจิทัลที่มีค่าเฉลี่ยสูง นอกจากนี้ ทั้งสองแนวทางยังสะท้อนว่ากลุ่มที่ใช้แพลตฟอร์มเดียวมีความเข้าใจข่าวการเมืองอย่างจำกัด ขณะที่กลุ่มที่เปิดรับหลายช่องทางมีแนวโน้มตีความข่าวสารได้ดีกว่า (ค่าเฉลี่ย = 4.02 เทียบกับ 3.41, $t = 4.382$, $p < .01$) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอจากข้อมูลเชิงคุณภาพในการส่งเสริมความหลากหลายของแหล่งข้อมูล โดยรวมแล้ว ผลวิจัยทั้งสองแนวทางจึงสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างชัดเจนในด้านบทบาทของสื่อ การรู้เท่าทัน และแนวทางการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับการเปิดรับข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับสูง (Mean = 3.94; 3.86) โดยมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = .318$, $p < .01$) ซึ่งอาจเป็นเพราะว่านักศึกษาในยุคดิจิทัลมีการเข้าถึงข้อมูลจากหลายแพลตฟอร์ม และได้รับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Livingstone (2018) และ UNESCO (2021) ที่ชี้ว่าทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้าง “พลเมืองดิจิทัล” ที่สามารถวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลได้ ดังนั้น การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อไม่เพียงช่วยเพิ่มคุณภาพการสื่อสารของนักศึกษา แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพในระดับสังคม.

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยชี้ว่า การตีความข่าวสาร และอารมณ์ร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางการเมือง โดยเฉพาะอารมณ์ร่วมที่ส่งผล

ต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ (β = .301, p < .01) สาเหตุคือ อารมณ์ เช่น ความโกรธ ความหวัง หรือความกังวล เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเคลื่อนไหวในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Affective Publics ของ Papacharissi (2020) ที่อธิบายว่าอารมณ์ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และยังสอดคล้องกับ Civic Voluntarism Model (Verba et al., 1995) ที่เน้นความพร้อมของทรัพยากรและโครงสร้างสังคมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง ดังนั้น การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการสื่อสารควรบูรณาการมิติของ “อารมณ์ร่วม” เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้มีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในสังคม.

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการเปรียบเทียบการใช้แพลตฟอร์มเดียวกับหลายแพลตฟอร์ม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่ใช้หลายแพลตฟอร์มมีค่าเฉลี่ยการตีความและเข้าใจข่าวสารสูงกว่ากลุ่มที่ใช้แพลตฟอร์มเดียว (t = 4.382, p < .01) สาเหตุอาจมาจาก การได้รับข้อมูลที่หลากหลายช่วยให้ผู้ใช้สามารถตรวจสอบ เปรียบเทียบ และตีความข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Agenda-Setting Theory (McCombs & Shaw, 1972) และ Framing Theory (Entman, 1993) ที่อธิบายว่าสื่อไม่เพียงกำหนดสิ่งที่ประชาชนควรคิด แต่ยังมีบทบาทในการจัดกรอบการตีความด้วย ดังนั้น การส่งเสริมให้เยาวชนใช้หลายแพลตฟอร์มอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญต่อการพัฒนาความรู้เท่าทันสื่อและการสื่อสารเชิงพลเมือง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องกันในทิศทางเดียวกันโดยที่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อ การเปิดรับข่าวสารจากหลายแพลตฟอร์ม และการมีอารมณ์ร่วมทางการเมือง โดยเชิงปริมาณพบว่า Media Literacy (β = .318, p < .01) และ Affective Involvement (β = .301, p < .01) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตีความและการแสดงออกทางการเมือง ขณะที่ผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากหลายแพลตฟอร์มมีความเข้าใจข่าวสารดีกว่ากลุ่มที่ใช้เพียงช่องทางเดียว (t = 4.382, p < .01) สำหรับวิจัยเชิงคุณภาพเสนอแนวทางเสริมสร้างการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาสื่อท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ การบูรณาการการรู้เท่าทันสื่อในระบบการศึกษา การใช้ศิลปวัฒนธรรมเพื่อสื่อสาร และการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมี

ส่วนร่วมผลิตสื่อทางการเมือง ซึ่งทั้งหมดสะท้อนความจำเป็นของการส่งเสริมการสื่อสารการเมืองที่หลากหลาย เท่าทัน และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ส่วนข้อเสนอแนะของผลการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย เสนอให้หน่วยงานด้านการศึกษาและภาคประชาสังคมควรจัดกิจกรรมอบรมหรือบูรณาการหลักสูตรที่เน้นการวิเคราะห์ แยกแยะข่าวจริง–ข่าวเท็จ และการประเมินเจตนาของเนื้อหาข่าว เพื่อเพิ่มความสามารถในการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ 1.2 ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ เสนอให้มีการสนับสนุนการเข้าถึงและใช้สื่อหลากหลายแพลตฟอร์ม ส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน เข้าถึงข่าวสารจากหลายแหล่ง เช่น เว็บไซต์ข่าว โทรทัศน์ และโซเชียลมีเดีย เพื่อเพิ่มความหลากหลายของมุมมอง ลดอคติ และพัฒนาความเข้าใจในประเด็นการเมืองได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น 1.3 ข้อเสนอเชิงวิชาการ ควรชี้แนะให้แสดงความคิดเห็นในประเด็นการเมืองท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ ช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีพลังและความรับผิดชอบ ให้เยาวชนมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อดิจิทัล จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนผลิตสื่อ สำหรับ 2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมช่วงวัยและพื้นที่ที่หลากหลายยิ่งขึ้น และทำการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองในกลุ่มประชากรต่างช่วงวัย เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ หรือวัยแรงงานในจังหวัดอื่นของภาคเหนือหรือภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างด้านบริบทและประสบการณ์ทางการเมืองอย่างครอบคลุม 2.2 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ยังไม่มีการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการรับข่าวสาร การสร้างตัวตนออนไลน์ และอัตลักษณ์ทางการเมือง การศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาอัตลักษณ์ทางการเมืองผ่านสื่อดิจิทัล เช่น Facebook, TikTok หรือกลุ่มไลน์ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ใช้สื่อเพื่อสร้างพื้นที่ในการแสดงออกเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Boulianne, S., Koc-Michalska, K., & Bimber, B. (2020). Digital media and political participation: A meta-analysis. Political Communication, 37(2), 163–185.

Braun, V., & Clarke, V. (2021). Thematic analysis: A practical guide. London: SAGE Publications.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. Journal of Communication, 43(4), 51–58.

Freelon, D., McIlwain, C. D., & Clark, M. D. (2020). Quantifying the power and consequences of social media protest. New Media & Society, 22(1), 77–99.

Hasebrink, U., Domeyer, H., & Hagen, L. M. (2020). Media repertoires as patterns of behaviour and as meaningful practices: A multimodal perspective. Convergence, 26(2), 247–264.

Helmond, A., Nieborg, D. B., & van der Vlist, F. N. (2021). Facebook's evolution: Development of a platform-as-infrastructure. Internet Histories, 5(2), 123–146.

Livingstone, S. (2018). Audiences in an age of datafication: Critical questions for media research. Television & New Media, 20(2), 170–183.

McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. Public Opinion Quarterly, 36(2), 176–187.

Meraz, S., & Papacharissi, Z. (2021). Networked framing and gatekeeping. In S. Coleman & D. Freelon (Eds.), Handbook of digital politics (pp. 155–170). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Napoli, P. M. (2019). Social media and the public interest: Media regulation in the disinformation age. New York: Columbia University Press.

Office of the National Digital Economy and Society Commission. (2023). Thailand digital society and media safety report 2023. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society.

Papacharissi, Z. (2015). Affective publics: Sentiment, technology, and politics. Oxford: Oxford University Press.

_____. (2020). After democracy: Imagining our political future. New Haven: Yale University Press.

Thorson, K., & Wells, C. (2020). Curated flows: A framework for mapping media exposure in the digital age. Communication Theory, 30(3), 309–328.

Tucker, J. A., Theocharis, Y., Roberts, M. E., & Barberá, P. (2018). From liberation to turmoil: Social media and democracy. Journal of Democracy, 29(4), 46–59.

UNESCO. (2021). Media and information literacy: Policy and strategy guidelines. Paris: UNESCO Publishing.

Vaccari, C., & Valeriani, A. (2021). Outside the bubble: Social media and political participation in Western democracies. Oxford: Oxford University Press.

van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2023). The platform society: Public values in a connective world (Updated ed.). Oxford: Oxford University Press.

Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). Voice and equality: Civic voluntarism in American politics. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

การนำเสนอสื่อส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในประเทศไทย*

MEDIA PRESENTATION AND ITS INFLUENCE ON VOTERS' DECISION-MAKING IN THAILAND

พระสมุห์บัว ทีปธมฺโม[1], พระครูเกษมวัชรดิตถ์[2], มะลิ ทิพพ์ประจง[3], ชนิสรา หิรัญตระกูล[4], ณัฏฐพัชร์ งดงาม[5] และ พระครูสิริสุตโสภณ จนฺทโสภโณ (จำเนียร คำสุข)[6]

Phra Samuh Bua Teepathammo[1], Phra Kru Kasem Wacharadit[2], Mali Tippaprachong[3], Chanisara Hiruntrakool[4], Nattaphat Ngodngam[5] and Phrakhru Siri Sutthasophon Chanthasophon (Chamnien Khamsuk)[6]

[1-6]วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

[1-6]Phetchaburi Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 18 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 20 มกราคม 2569

Received 12 January 2026; Revised 18 January 2026; Accepted 20 January 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและอิทธิพลของการนำเสนอสื่อที่มีต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนไทยในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนและโครงสร้างทางการเมืองร่วมสมัย การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อกระแสหลักและสื่อดิจิทัลได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดกรอบความคิด การรับรู้ และทัศนคติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง บทความนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมเชิงเอกสาร วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ทฤษฎีกรอบข่าว (Framing) และทฤษฎีการโน้มน้าวใจ เพื่อนำมาประยุกต์อธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้เลือกตั้งไทย

Citation:

*พระสมุห์บัว ทีปธมฺโม, พระครูเกษมวัชรดิตถ์, มะลิ ทิพพ์ประจง, ชนิสรา หิรัญตระกูล, ณัฏฐพัชร์ งดงาม และ พระครูสิริสุตโสภณ จนฺทโสภโณ (จำเนียร คำสุข). (2569). การนำเสนอสื่อส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในประเทศไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 512-521.

Phra Samuh Bua Teepathammo, Phra Kru Kasem Wacharadit, Mali Tippaprachong, Chanisara Hiruntrakool, Nattaphat Ngodngam and Phrakhru Siri Sutthasophon Chanthasophon (Chamnien Khamsuk). (2026). Media Presentation And Its Influence On Voters' Decision-Making In Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 512-521.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการศึกษา พบว่า การนำเสนอสื่อมีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของพรรคการเมือง ความเชื่อถือในผู้สมัคร และระดับความเชื่อมั่นต่อระบบประชาธิปไตยโดยรวม อีกทั้งยังสามารถกระตุ้นหรือบั่นทอนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ บทความเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพสื่อและเสริมสร้างทักษะรู้เท่าทันสื่อของประชาชน

คำสำคัญ การสื่อสารทางการเมือง, การนำเสนอสื่อ, การตัดสินใจเลือกตั้ง, ประชาธิปไตยไทย, สื่อดิจิทัล

Abstract

This article aims to study the role and influence of media presentation on the voting decisions of Thai citizens in the context of changes in mass communication technology and contemporary political structures. Political communication through mainstream and digital media has become an important mechanism in shaping the thoughts, perceptions, and attitudes of eligible voters. This article uses a literature review to analyze political communication theory, agenda setting theory, framing theory, and persuasion theory to explain the decision-making behavior of Thai voters. The study found that media presentation influences the perception of political party image, trust in candidates, and the level of confidence in the overall democratic system. It can also significantly stimulate or undermine public political participation. The article offers policy recommendations to improve media quality and enhance media literacy skills among the public.

Keywords: Political communication, Media presentation, Voting decision making, Thai democracy, Digital media

บทนำ

การเลือกตั้งถือเป็นกลไกหลักของระบอบประชาธิปไตยในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจของผู้มีสิทธิ

เลือกตั้งมิได้เกิดจากข้อมูลเชิงเหตุผลเพียงอย่างเดียว หากแต่ได้รับอิทธิพลจากการสื่อสาร การสร้างภาพลักษณ์ และการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (McCombs, 2014) ในบริบทของประเทศไทย สื่อมวลชนได้พัฒนาอย่างรวดเร็วจากสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วมากขึ้น ขณะเดียวกัน ปริมาณข้อมูลที่ล้นเกิน (Information Overload) และการบิดเบือนข้อมูล (Misinformation และ Disinformation) กลับกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อคุณภาพการตัดสินใจของประชาชน (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2562) การนำเสนอสื่อไม่เพียงทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อเท็จจริง แต่ยังสามารถกำหนดกรอบการรับรู้ของสังคมต่อประเด็นทางการเมือง ตัวบุคคล และนโยบายสาธารณะได้อย่างมีพลัง สื่อสามารถยกระดับภาพลักษณ์ของนักการเมืองบางกลุ่มให้ได้รับความนิยม ในขณะเดียวกันก็สามารถลดทอนความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้ามผ่านการเลือกประเด็น การใช้ภาษา และการจัดลำดับความสำคัญของข่าวสาร (Entman, 1993) บทความนี้จึงมุ่งศึกษาว่าการนำเสนอสื่อส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนไทยอย่างไร โดยเน้นการอธิบายเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพการสื่อสารทางการเมืองในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง หมายถึงกระบวนการส่งสารระหว่างผู้มีอำนาจทางการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจ การโน้มน้าว หรือการกำหนดทัศนคติทางการเมือง (McNair, 2018) สื่อทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” และกลไกตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ

2. ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) สื่อบอกประชาชนว่า "ควรคิดเรื่องอะไร" (McCombs & Shaw, 1972) หากสื่อเน้นประเด็นใด ประชาชนจะให้ความสำคัญกับเรื่องนั้นในการเลือกตั้ง

3. ทฤษฎีกรอบข่าว (Framing Theory) สื่อเลือกมุมมองและภาษาเพื่อชี้นำการตีความ (Entman, 1993) เช่น การตีกรอบผู้สมัครเป็น “คนรุ่นใหม่” เทียบกับ “ผู้ขาดประสบการณ์”

4. ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ เช่น Elaboration Likelihood Model (Petty & Cacioppo, 1986) อธิบายการเปลี่ยนทัศนคติผ่านเหตุผล (Central route) หรืออารมณ์และภาพลักษณ์ (Peripheral route)

บทบาทของสื่อไทยกับการเมืองร่วมสมัย

สื่อมวลชนไทยมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐ นักการเมือง และประชาชนมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม โครงสร้างความเป็นเจ้าของสื่อและความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนมีอิทธิพลต่อทิศทางการนำเสนอข่าวการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2564) ในยุคดิจิทัล การแข่งขันที่รุนแรงทำให้สื่อบางส่วนเลือกนำเสนอข่าวในลักษณะเร้าอารมณ์ (Sensationalism) หรือเน้นความขัดแย้งเพื่อเพิ่มยอดการมีส่วนร่วม (Engagement) ซึ่งอาจลดทอนคุณภาพข้อมูลและความลึกซึ้งของการวิเคราะห์นโยบาย

สื่อดิจิทัล โซเชียลมีเดีย และอัลกอริทึม

การขยายตัวของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, X (Twitter), TikTok และ Line ได้เปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ แต่อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมักเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจเดิมของผู้ใช้ ทำให้เกิด “ห้องสะท้อนความคิด” (Echo Chamber) (Pariser, 2011) ในบริบทประเทศไทย การแพร่กระจายของข่าวปลอม (Fake News) และข้อมูลบิดเบือนในช่วงการเลือกตั้ง กลายเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างคู่แข่งทางการเมือง สร้างความเกลียดชัง และนำไปสู่การตัดสินใจที่อิงกับอคติมากกว่าข้อเท็จจริง (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2563)

พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไทย

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไทยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2559) ชี้ให้เห็นว่าภาพลักษณ์บุคคลและความรู้สึกเชื่อมั่นยังคงมีน้ำหนักสูง นอกจากนี้ ความคิดเห็นของอินฟลูเอนเซอร์ในโซเชียลมีเดียได้กลายเป็น “ผู้ชี้นำความคิด” (Opinion Leaders) ยุคใหม่ที่มีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มคนรุ่นใหม่มากกว่าสื่อกระแสหลักแบบดั้งเดิม

กรณีศึกษาการนำเสนอสื่อกับการเลือกตั้งไทย

จากการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2566 พบความชัดเจนของอิทธิพลสื่อในหลายประเด็น ดังนี้

การเลือกตั้ง 2562 พรรคอนาคตใหม่ประสบความสำเร็จอย่างสูงจากการใช้ X (Twitter) และการสร้างแคมเปญออนไลน์ที่เน้นการสื่อสารโดยตรงกับคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่รับข้อมูลผ่านสื่อดิจิทัลเป็นหลัก ทำให้เกิดกระแส “ฟีเวอร์” ที่ข้ามผ่านการหาเสียงแบบเคาะประตูบ้านแบบเดิม

การเลือกตั้ง 2566 ถูกขนานนามว่าเป็น “TikTok Election” เนื่องจากพรรคการเมืองและผู้สมัครหันมาใช้คลิปวิดีโอสั้นในการนำเสนอนโยบายและตัวตน การสื่อสารเชิงอารมณ์ที่รวดเร็วและเข้าถึงง่ายผ่านอัลกอริทึมของ TikTok ส่งผลให้เกิด “กระแสส้ม” หรือการตื่นตัวของฐานเสียงทั่วประเทศอย่างไม่คาดคิด ผ่านการใช้ Storytelling ที่ทำให้การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและสนุกสนานการใช้สื่อเพื่อด้อยค่าฝ่ายตรงข้าม (Information Operation - IO) มีการใช้บัญชีปลอมและเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ในการปล่อยข้อมูลบิดเบือนเพื่อสร้างภาพลบให้แก่คู่แข่ง ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกแยกและการแบ่งขั้ว (Polarization) ในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างรุนแรง

ผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบของการนำเสนอสื่อ

1. ผลกระทบเชิงบวก เพิ่มการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความตื่นตัว เปิดพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และสนับสนุนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

2. ผลกระทบเชิงลบ การบิดเบือนข้อมูลและข่าวปลอมสร้างความแตกแยก การใช้อัลกอริทึมบีบแคบมุมมองของประชาชน และการลดทอนการตัดสินใจเชิงเหตุผลไปสู่การตัดสินใจด้วยอารมณ์

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการรับสื่อและอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง

มิติการเปรียบเทียบ	สื่อดั้งเดิม (Traditional Media)	สื่ออุบัติใหม่ (Social Media)
รูปแบบการสื่อสาร	การสื่อสารทางเดียว (One-way)	การสื่อสารหลายทิศทาง (Multi-directional)
กลไกการคัดกรอง	บรรณาธิการ (Gatekeeper)	อัลกอริทึมและเครือข่ายสังคม

	มีบทบาทสูง	เป็นตัวกำหนด
ความเร็วของข้อมูล	มีรอบเวลาชัดเจน (Periodic)	ทันทีทันใด (Real-time/24/7)
ผลกระทบทางจิตวิทยา	การสร้างกระแสหลัก (Mainstreaming)	การสร้างห้องแห่งเสียงสะท้อน (Echo Chamber)
บทบาทต่อการเลือกตั้ง	สร้างความรับรู้ในนโยบายวงกว้าง	การโน้มน้าวเฉพาะกลุ่ม (Micro-targeting)

ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางพัฒนาสภาวะแวดล้อมสื่อ

1. การยกระดับสมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) กระทรวงศึกษาธิการควรบูรณาการหลักสูตร “พลเมืองดิจิทัล” (Digital Citizenship) ที่เน้นการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจแรงจูงใจเบื้องหลังการนำเสนอข้อมูล

2. การเสริมสร้างจริยธรรมในยุคสารสนเทศล้นเกิน สื่อกระแสหลักต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้ตรวจสอบความถูกต้อง” (Truth-seeker) มากกว่า “ผู้รายงานความเร็ว” และควรมีระบบสัญลักษณ์ความน่าเชื่อถือ (Trust Mark) ในช่วงเลือกตั้ง

3. การสถาปนาโครงสร้างตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Checking Infrastructure) จัดตั้ง “ภาคีตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งชาติ” ร่วมกับภาควิชาการและเทคโนโลยี เพื่อสกัดกั้นข่าวลวงระดับซับซ้อน เช่น Deepfake

4. การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัล บังคับใช้หลักความโปร่งใส โดยแพลตฟอร์มต้องเปิดเผย “คลังโฆษณา” (Ad Library) ทางการเมืองและอัลกอริทึมที่ใช้จัดลำดับเนื้อหา เพื่อป้องกันการสร้างความแตกแยก

5. การขับเคลื่อนการสื่อสารเชิงนโยบายสาธารณะ สื่อควรทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพจัดเวที “สุนทรียสนทนาเชิงเหตุผล” (Deliberative Space) เพื่อลดอุณหภูมิทางการเมืองและมุ่งเน้นที่การแก้ปัญหาของประเทศ

องค์ความรู้ใหม่และการสังเคราะห์ประเด็นทางวิชาการ (New Body of Knowledge)

จากการศึกษาและวิเคราะห์พลวัตของการสื่อสารทางการเมืองไทย บทความนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เปลี่ยนผ่านจากตำราเดิม ดังนี้

1. การเปลี่ยนผ่านจาก Gatekeeping สู่ Algorithmic Curation ในอดีตบรรณาธิการข่าวคือผู้มีอำนาจตัดสินใจเลือกข่าวสาร (Gatekeeper) แต่ในปัจจุบัน "อัลกอริทึม" ของแพลตฟอร์มทำหน้าที่เป็นผู้คัดสรรข้อมูลให้ผู้รับสารตามความพึงพอใจส่วนบุคคล ส่งผลให้การตัดสินใจเลือกตั้งไม่ได้เกิดจากข้อมูลที่รอบด้าน แต่เกิดจากการถูกตอกย้ำด้วยข้อมูลชุดเดิมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึก

2. ปรากฏการณ์ "ขั้วอารมณ์นำเหตุผล" (Affective Polarization) การนำเสนอสื่อในปัจจุบันมุ่งเน้นการสร้าง "อัตลักษณ์พวกเรา-พวกเขา" ผ่านการสื่อสารเชิงอารมณ์ (Emotional Appeal) องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่าสื่อไม่ได้เพียงแค่กำหนดว่าเราควรคิดเรื่องอะไร (Agenda Setting) แต่ยังกำหนดว่าเราควร "รู้สึก" อย่างไรต่อฝ่ายตรงข้าม ซึ่งนำไปสู่การแบ่งขั้วทางการเมืองที่รุนแรงกว่าในอดีต

3. พลวัตของ "สื่อบุคคล" (Nano-Influencer) ในฐานะผู้ชี้นำ องค์ความรู้ใหม่พบว่าประชาชนไทยเริ่มลดความเชื่อถือในสำนักข่าวใหญ่ และหันไปเชื่อถือบุคคลหรืออินฟลูเอนเซอร์รายย่อยที่มีไลฟ์สไตล์หรืออุดมการณ์สอดคล้องกับตนเอง ทำให้กระบวนการโน้มน้าวใจ (Persuasion) มีลักษณะกระจายตัว (Decentralized) และยากต่อการควบคุมโดยภาครัฐ

ทิศทางและแนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองในอนาคต (Future Trends)

การนำเสนอสื่อกับการตัดสินใจเลือกตั้งในประเทศไทยในทศวรรษหน้า จะเผชิญกับความท้าทายใหม่ที่ซับซ้อนขึ้น ดังนี้

1. ยุคแห่งความจริงสังเคราะห์ (Synthetic Reality) และ Deepfake การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างภาพและเสียงเสมือนจริงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะกลายเป็นเครื่องมือหลักในการทำสงครามข้อมูลข่าวสาร (Information Warfare) ซึ่งจะทำให้กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงทำได้ยากลำบากและส่งผลต่อความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย

2. การโฆษณาหาเสียงแบบเจาะจงระดับปัจเจก (Hyper-Personalized Campaigning) พรรคการเมืองจะใช้ Big Data และ AI ในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นรายบุคคล เพื่อส่งสารที่ตรงใจที่สุดไปหาคนคนนั้น (Micro-targeting) ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการชี้นำทางความคิดในระดับจิตใต้สำนึก

3. ความเหลื่อมล้ำทางข้อมูล (Data Divide) ในกลุ่มผู้สูงวัย ขณะที่คนรุ่นใหม่ก้าวทันเทคโนโลยี แนวโน้มในอนาคตจะเห็นช่องว่างของการรับรู้ข่าวสารที่ชัดเจนขึ้นระหว่างวัย (Generation Gap) ซึ่งสื่อจะต้องปรับบทบาทในการเป็นสะพานเชื่อมทางความคิดเพื่อป้องกันความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างประชากร

4. การกำกับดูแลข้ามพรมแดน (Global Platform Governance) กฎหมายไทยจะเผชิญความท้าทายในการกำกับดูแลแพลตฟอร์มข้ามชาติที่ทรงอิทธิพลต่อผลการเลือกตั้ง ทิศทางในอนาคตจะมุ่งไปสู่ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อกำหนดจริยธรรมของแพลตฟอร์มดิจิทัลในช่วงการเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อวัดระดับอิทธิพลของอัลกอริทึมในแพลตฟอร์มเฉพาะอย่าง TikTok หรือ X (Twitter) ที่มีต่อการเปลี่ยนใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มที่มีความลุ่มหลงทางการเมืองต่ำ (Low-involvement voters) รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างเนื้อหาหาเสียง (Deepfake) ซึ่งจะเป็นความท้าทายใหม่ในอนาคตของการเลือกตั้งไทย

สรุป

การศึกษาบทบาทและอิทธิพลของการนำเสนอสื่อที่มีต่อการตัดสินใจเลือกตั้งในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่า สื่อมวลชนไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงช่องทางในการส่งผ่านข้อมูล (Information Channel) เท่านั้น แต่มีสถานะเป็น “ผู้สร้างความจริงทางสังคม” (Social Constructor of Reality) ที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของประชาชน จากการวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) และการตีกรอบข่าว (Framing) พบว่าสื่อมีอำนาจในการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นสาธารณะและชี้นำทัศนคติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำ ภาพลักษณ์ และอารมณ์ความรู้สึก

ในบริบทของการเมืองร่วมสมัย การเปลี่ยนผ่านจากนิเวศสื่อดั้งเดิมไปสู่สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกว่า “การสื่อสารทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มาพร้อมกับความแบ่งขั้ว” แม้เทคโนโลยีจะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงนโยบายได้รวดเร็วขึ้นผ่านอัลกอริทึมที่ปรับเปลี่ยนตามพฤติกรรมผู้ใช้ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างสภาวะ “ห้องสะท้อนความคิด” (Echo Chamber) ที่ตอกย้ำความเชื่อเดิมและลดทอนความสามารถในการไตร่ตรองเชิงเหตุผล (Rational Deliberation) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งของคนไทยในยุคปัจจุบันมีความซับซ้อน โดยมีการผสมผสานระหว่างการประเมินเชิงนโยบาย (Rational Choice) และการตอบสนองต่อกระแสภาพลักษณ์ที่สื่อนำเสนอ (Image-driven Decision) เพื่อยกระดับคุณภาพของประชาธิปไตยไทยให้เกิดความยั่งยืน บทความนี้ขอเสนอข้อสรุปเชิงนโยบายที่ต้องขับเคลื่อนพร้อมกันใน 3 ระดับ คือ

ระดับโครงสร้าง (Macro level) รัฐต้องมีบทบาทในการกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลให้มีความโปร่งใส และสร้างพื้นที่การแข่งขันทางการเมืองที่เท่าเทียมในเชิงข้อมูล

ระดับวิชาชีพ (Professional level) สื่อมวลชนต้องกลับมาทำหน้าที่เป็น “ผู้คัดกรองข้อมูลที่น่าเชื่อถือ” (Fact-checker) เพื่อต่อต้านสภาวะสารสนเทศบิดเบือน (Disinformation)

ระดับบุคคล (Individual level) การเสริมสร้าง “พลเมืองดิจิทัล” (Digital Citizenship) ที่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่ออย่างวิพากษ์ ถือเป็นเกราะป้องกันสำคัญที่จะช่วยให้การตัดสินใจเลือกตั้งเป็นไปบนพื้นฐานของข้อมูลที่รอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กิตติคุณ สุริยะ. (2561). สื่อมวลชนกับประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2561). การเมืองไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. (2563). เศรษฐศาสตร์การเมืองไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2563). ข่าวปลอมกับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

วรากรณ์ สามโกเศศ. (2562). สังคมข่าวสารกับประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2564). โครงสร้างสื่อและทุนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2560). การสื่อสารทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2559). วัฒนธรรมการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

Entman, R. M. (1993). Framing Toward clarification of a fractured paradigm. Journal of Communication, 43(4), 51–58.

Iyengar, S. (1991). Is anyone responsible? How television frames political issues. University of Chicago Press.

Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (1955). Personal influence. Free Press.

McCombs, M. (2014). Setting the agenda. Polity Press.

McCombs, M., & Shaw, D. (1972). The agenda-setting function of mass media. Public Opinion Quarterly, 36(2), 176–187.

McNair, B. (2018). An introduction to political communication. Routledge.

Norris, P. (2020). Digital divide and political engagement. Cambridge University Press.

Pariser, E. (2011). The filter bubble. Penguin.

Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). Communication and persuasion. Springer.

Sunstein, C. R. (2017). #Republic Divided democracy in the age of social media. Princeton University Press.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ*

INNOVATIVE LEADERSHIP AFFECTING THE LEARNING ORGANIZATION OF EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE OF SAMUTPRAKAN

ทองกร ดูสันเทียะ[1] และ คึกฤทธิ์ ศิลาลาย[2]

Tongkorn Doosuntia[1] and Khukrit Silalaiy[2]

[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[1-2]Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6714470022@rumail.ru.ac.th

วันที่รับบทความ : 31 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 21 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 23 มกราคม 2569

Received 31 December 2025; Revised 21 January 2026; Accepted 23 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูจำนวน 326 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Sele)

Citation:

*ทองกร ดูสันเทียะ และ คึกฤทธิ์ ศิลาลาย. (2569). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 522-543.

Tongkorn Doosuntia and Khukrit Silalaiy. (2026). Innovative Leadership Affecting The Learning Organization Of Educational Service Area Office Of Samutprakan. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 522-543.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มีคามเชื่อมั่นที่ 0.943 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียรู้ของสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าประสิทธิภาพในการทำนายเท่ากับ 0.923 โดยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ ดังนี้ สมการการวิเคราะห์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ = $\hat{Y} = 0.256^{**} + 0.324(X_1)^{**} + 0.289(X_2)^{**} + 0.018(X_3) + 0.078(X_4)^{*} + 0.229(X_5)^{*}$ สมการการวิเคราะห์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน $Z = 0.360(Z_1)^{**} + 0.318(Z_2)^{**} + 0.013(Z_3) + 0.089(Z_4)^{*} + 0.259(Z_5)^{**}$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, องค์กรแห่งการเรียนรู้, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to study. 1) The level of innovative leadership of school administrators, 2) The level of schools as learning organizations, 3) To examine the relationship between innovative leadership and schools as a learning organization, and 4) The influence of innovative leadership on schools as learning organizations. The examples were 326 teachers selected by muti-stage random samplings. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.943. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson’s product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research finding revealed that 1) The overall and each aspect of innovative leadership of school administrators were at a high level, 2) The overall and each aspects of schools as learning organizations were at high level, 3) The

relationship between innovative leadership and schools as learning organizations was positively correlated at a very high level with statistical significance at the .01 level; and 4) Innovative leadership had a statistically significant effect on schools as a learning organizations at the .05 level, with a predictive efficiency of 0.923. The regression equation in raw scores was : $\hat{Y} = 0.256^{**} + 0.324(X_1)^{**} + 0.289(X_2)^{**} + 0.018(X_3) + 0.078(X_4)^{*} + 0.229(X_5)^{*}$, and in standardized scores was : $Z = 0.360(Z_1)^{**} + 0.318(Z_2)^{**} + 0.013(Z_3) + 0.089(Z_4)^{*} + 0.259(Z_5)^{**}$

Keywords: Innovative Leadership, Learning Organization, Educational School Administrators

บทนำ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเตรียมทรัพยกรมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารและนวัตกรรม ประเทศไทยจึงกำหนทิศทางการพัฒนาการศึกษาโดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับบริบทโลกสมัยใหม่และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เป็นไปตามมาตฐานการศึกษาของชาติ (2561) และยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 (2561)

ในสถานการณ์ปัจจุบันของระบบการศึกษาไทยยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการทั้งด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีทักษะทันต่อเทคโนโลยี การจัดการเรียนรู้ที่ยังขาดความยืดหยุ่นและการเชื่อมโยงการศึกษากับความต้องการของตลาดแรงงาน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13, 2565) ส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาองค์กรให้สามารถเรียนรู้ ปรับตัว และสร้างนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง แนวคิดการเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” จึงมีความสำคัญเนื่องจากช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกระดับ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การคิดอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาแบบแผนทางความคิด เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน (วันชนก อาจปรุ, 2564)

การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งหมายถึงความสามารถในการกำหนด

วิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และกล้าตัดสินใจภายใต้ความเสี่ยงเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล โดยเน้นการพัฒนาครู การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการสถานศึกษา (สพม.สมุทรปราการ, แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568) อย่างไรด็ตามยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบายและแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

2. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเนื้อหาจากเอกสารทางวิชากร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หมายถึง ลักษณะ พฤติกรรม หรือกระบวนการของผู้นำที่แสดงออกถึงความสามารถในการคิดริเริ่ม การเห็นโอกาสและปัญหาที่ซับซ้อน พร้อมที่จะแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้นำจะมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากร และส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งการบริหารงาน การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรอย่างยั่งยืน

2. การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา หมายถึง การเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในทุกระดับ ทั้งบุคคล กลุ่ม และองค์กรโดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดประสบการณ์ การพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกันผ่านการทำงานเป็นทีม การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากร มีการบริหารจัดการความรู้ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน และขับเคลื่อนองค์กรไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้อย่างยั่งยืน

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลในสายวิชาชีพทางการศึกษาที่ได้การมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการของสถานศึกษา มีบทบาทและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไพฑูรย์ ศิริบูรณ์ และยุวธิดา ชาปัญญา (2565) ได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 พบว่าระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และภาวะ

ผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งนวัตกรรม ด้านการสร้างแรงจูงใจและด้านความคิดสร้างสรรค์

ดาราศักดิ นพสถิต และคณะ (2568) ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช การวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากครอบคลุมด้านต่าง ๆ ได้แก่ วิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การคิดเชิงสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมนวัตกรรม และการทำงานเป็นทีม สะท้อนว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่ามีปัจจัยที่สำคัญในการทำการศึกษาความสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่ช่วยในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพทางการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สามารถนำปัจจัยดังกล่าวมากำหนดเป็นตัวแปรเพื่อทำการศึกษาได้ดังนี้ ตัวแปรต้น ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีปัจจัยสำคัญ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 3) การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม 4) การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม 5) ความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม และตัวแปรตาม มีปัจจัยสำคัญ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) บุคคลแห่งการเรียนรู้ 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 3) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 4) การคิดอย่างเป็นระบบ 5) การมีแบบแผนทางความคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัด สพม.สมุทรปราการ การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2568 ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 25 โรงเรียน รวมมีประชากรทั้งสิ้น 2,387 คน (สพม.สมุทรปราการ,2568) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 333 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง โคเฮน (Cohen, L. K. et at., 2011) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม โดยทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำแนกโรงเรียนตามสหวิทยาเขตได้ทั้งหมด 4 สหวิทยาเขต ดังนี้ สหวิทยาเขตเมืองปราการ จำนวน 6 โรงเรียน สหวิทยาเขตสุวรรณภูมิปราการ จำนวน 7 โรงเรียน สหวิทยาเขตวิทยปราการ จำนวน 6 โรงเรียน และสหวิทยาเขตป้อมปราการ จำนวน 6 โรงเรียน และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยดำเนินการสุ่มข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการจากทั้งหมด 4 สหวิทยาเขตเป็นการสุ่มแบบยกกลุ่มและทำการสุ่มอย่างง่ายของสุวิมล ว่องวานิช (2558) โดยจับฉลากเลือกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างจาก 4 สหวิทยาเขต เพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรในการตอบแบบสอบถาม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพพื้นฐาน ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยใช้รูปแบบคำถามแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และด้านความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการมีแบบแผนทางความคิดใช้รูปแบบคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (1967)

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัด สพม.สมุทรปราการ ในแต่ละด้านให้ครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ

2. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระให้คำแนะนำเพิ่มเติม และนำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ

3. นำข้อมูลที่ได้ร่างแบบสอบถามนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการวัด IOC ตามเกณฑ์ของ Rovinelli & Hambleton (1977) ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามมีค่าคะแนนอยู่ในช่วงระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาไปทดลอง (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้างคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือในเบื้องต้น และทำการวิเคราะห์อำนาจจำแนกของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และดำเนินการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอร์นบาค เพื่อประเมินระดับความสอดคล้องภายในแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.943 จึงสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 333 ชุดผ่านช่องทางออนไลน์ โดยใช้ Google Form เป็นเครื่องมือดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 326 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.90

3. ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา จากนั้นนำข้อมูลที่สมบูรณ์เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามโดยใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่อแสดงลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปรความหมายของค่าเฉลี่ยโดยอ้างอิงเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 ระดับการแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 ระดับการแปลผล อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 ระดับการแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 ระดับการแปลผล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน พร้อมทั้งแปลความหมายของค่าความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของ Hinkle, W.G.J. et at. (1998) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

0.91 - 1.00 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก

0.71 - 0.90 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

0.51 - 0.70 มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

0.31 - 0.50 มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

0.00 - 0.30 มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก

4. วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรต้นในแต่ละด้านของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนร้อยละข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. วุฒิการศึกษา		
1.1 ปริญญาตรี	191	58.60
1.2 สูงกว่าปริญญาตรี	135	41.40
รวม	**326**	**100**
2. ประสบการณ์ทำงาน		
2.1 1-5 ปี	99	30.40
2.2 มากกว่า 5-10 ปี	100	30.70
2.3 มากว่า 10 ปีขึ้นไป	127	39.00
รวม	**326**	**100**

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนร้อยละข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 58.60 ขณะที่ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 41.40 ในด้านประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 127 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 รองลงมาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 5 - 10 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 30.70 และผู้ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 1 - 5 ปี จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 30.40

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	ทัศนะของครู			
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	อันดับที่
1. การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	4.07	0.71	มาก	2
2. การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	4.06	0.70	มาก	3
3. การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	4.11	0.45	มาก	1
4. การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	4.04	0.73	มาก	4
5. ความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม	4.02	0.72	มาก	5
รวม	**4.06**	**0.57**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สพม. สมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา	ทัศนะของครู			
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	อันดับที่
1. บุคคลแห่งการเรียนรู้	4.03	0.74	มาก	5
2. การมีวิสัยทัศน์ร่วม	4.07	0.73	มาก	2
3.การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม	4.06	0.72	มาก	3
4.การคิดอย่างเป็นระบบ	4.09	0.68	มาก	1
5.การมีแบบแผนทางความคิด	4.03	0.68	มาก	4
รวม	**4.05**	**0.63**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 พบว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การคิดอย่างเป็นระบบ รองลงมาคือ การมีวิสัยทัศน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บุคคลแห่งการเรียนรู้

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา					
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_{tot}
X_1	0.78**	0.76**	0.87**	0.94**	0.68**	0.90**
X_2	0.80**	0.79**	0.84**	0.82**	0.81**	0.91**
X_3	0.28**	0.21**	0.28**	0.27**	0.19**	0.27**
X_4	0.83**	0.78**	0.81**	0.80**	0.67**	0.87**
X_5	0.85**	0.80**	0.80**	0.73**	0.65**	0.86**
X_{tot}	0.87**	0.83**	0.89**	0.89**	0.74**	0.95**
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01						

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา (Y_{tot}) สังกัด สพม สมุทรปราการ อยู่ในระดับสูงมาก (r_{xy} = 0.95) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านที่มีความสัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับสูงมาก (r_{xy} = 0.91) รองลงมา ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับสูงมาก (r_{xy} = 0.90) รองลงมาด้านการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับสูง (r_{xy} =

0.87) รองลงมาด้านความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับสูง (r_{xy} = 0.86) และด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับต่ำมาก (r_{xy} = 0.27)

สามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัด สพม.สมุทรปราการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การทดสอบความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมของตัวแปรปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ตัวแปรอิสระ	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (X_1)	0.206	4.843
การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม (X_2)	0.198	5.044
การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม (X_3)	0.924	1.082
การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม (X_4)	0.190	5.259
ความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม (X_5)	0.253	3.951

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการทดสอบความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมของตัวแปรปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ($X_1 – X_5$) ด้วยค่าสถิติความคงทนของการยอมรับ (Tolerance) มีค่าระหว่าง 0.190 - 0.924 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่ากำหนดไว้ที่ 0.1 แสดงว่า ตัวแปรอิสระนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระตัวอื่นมากและทดสอบค่าสถิติปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (VIF) มีค่าระหว่า 1.082 - 5.259 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่ากำหนดไว้ที่ 10 โดยอ้างอิงจากกัลยา วานิชย์บัญชา (2544) สรุปได้ว่าตัวแปร ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตั้งแต่ $X_1 – X_5$ ไม่มีปัญหาความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมสามารถวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในขั้นต่อไป

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
Regression	5	122.823	24.565	765.891	.00
Residual	320	10.263	0.032		
Total	325	133.087			
ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการ	**b**	**Beta**	**S.E.**	**t**	**Sig.**
ค่าคงที่	0.256		0.098	2.623**	.009
การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (X_1)	0.324	0.360	0.031	10.548**	.000
การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม(X_3)	0.018	0.013	0.023	0.787	.432
การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม (X_4)	0.078	0.089	0.031	2.500*	.013
ความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม (X_5)	0.229	0.259	0.027	8.407**	.000
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05					
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01					
R = 0.961 R^2 = 0.923 AdjustedR^2 = 0.922 SEE = 0.179					

จากตารางที่ 6 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัด สพม.สมุทรปราการ ประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม การสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม โดยด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการทำนาย (R) เท่ากับ 0.961 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.923 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้วเท่ากับ (Adjusted R^2) 0.922 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (SEE) เท่ากับ 0.179

ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการถดถอยและอภิปรายความผันแปรของระดับการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

สมุทรปราการ ได้อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการทำนายเท่ากับ 0.923 แสดงถึงตัวแปรทั้ง 5 ด้าน ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ สามารถร่วมทำนายระดับคามเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ร้อยละ 92 โดยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ดังนี้ สมการการวิเคราะห์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ

$\hat{Y} = 0.256^{**} + 0.324(X_1)^{**} + 0.289(X_2)^{**} + 0.018(X_3) + 0.078(X_4)^{*} + 0.229(X_5)^{*}$

สมการการวิเคราะห์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน

$Z = 0.360(Z_1)^{**} + 0.318(Z_2)^{**} + 0.013(Z_3) + 0.089(Z_4)^{*} + 0.259(Z_5)^{**}$

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัย 4 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จากการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ผู้วิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ครูผู้สอนตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยเน้นการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรในการเปิดกว้างต่อแนวคิดใหม่ ๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดองค์ความรู้และเรียนรู้ร่วมกันในด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมดังกล่าว ช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปาริฉัตร นวนทอง (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 โดยพบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ทั้งในภาพรวมและรายข้ออยู่ใน

ระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เฉลิมพล ดีสวัสดิ์ (2566) ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่าการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. ครูผู้สอนตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการคิดอย่างเป็นระบบมีระดับความคิดเห็นสูงสุดอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของบุคลากรในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาโดยเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลายเข้าด้วยกันจนเกิดการประมวลผลแบบองค์รวม บุคลากรสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญและวางแผนการดำเนินงานไปพร้อมกันเพื่อพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ธร หนูฤทธิ์ และสุรชัย สิกขาบัณฑิต (2563) ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า ด้านการคิดอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยุทธนา สิทธิการ (2567) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองแขมกรุงเทพมหานคร พบว่าด้านการคิดอย่างเป็นระบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการอาจเป็นผลมาจากผู้บริหารที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา รวมถึงการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมและความกล้าตัดสินใจเสี่ยงในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัญญา พลซา และวิภาดา ประสารทรัพย์ (2568) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อยู่ในระดับสูงมาก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดาราศักดิ์ นพสถิตและ

คณะ (2568) ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

4. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า ตัวแปรที่ถูกคัดเลือกเข้าสมการเข้าสู่การวิเคราะห์มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ด้านการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ร้อยละ 92.20 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จากสมการพยากรณ์พบว่าตัวแปรการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด รองลงมาการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสามารถกำหนดวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สามารถวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กรและนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคลากร ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกันทำให้เกิดความร่วมมือ ความไว้วางใจและการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร นอกจากนี้ผู้บริหารควรมีความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรมมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงและการจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ ตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมภายใต้สภาวะความไม่แน่นอน เปิดรับแนวคิดใหม่และการทดลองแนวทางการดำเนินที่หลากหลาย ทำให้สถานศึกษามีความยืดหยุ่นและพร้อมต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรา ด้นหวังและกุลจิรา รักษนคร (2568) ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานครพบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม ด้านการสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ด้านการสร้างแรงบันดาลใจและการมีส่วนร่วม และด้านการติดตามและประเมินผลนวัตกรรม ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 71.80 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ศิริบูรณ์ และยุวธิดา ชาปัญญา (2566) ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมชองผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านการสร้างการมีความคิดสร้างสรรค์ โดยตัวแปรทั้ง 5 ตัว ร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ร้อยละ 72.60 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ดังต่อไปนี้ 1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม รองลงมาคือด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม 2. การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ รองลงมาคือด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ประกอบด้วยตัวแปร 5 ด้าน ได้แก่การมีวิสัยทัศน์เชิง

นวัตกรรม การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการทำนายเท่ากับ 0.923 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ด้านส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. เนื่องจากระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมาของผู้บริหารสถานศึกษาด้านความกล้าเสี่ยงเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับต่ำที่สุด ดังนั้นควรมีการกำหนดนโยบายสนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยงและการทดลองนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ การถ่ายทอดความรู้ ติดตามและประเมินผลที่เหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริหารและบุคลากรในการเริ่มแนวคิดใหม่ และขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน 2. เนื่องจากความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรโดยการกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพเพื่อยกระดับความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เพราะบุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระยะยาว **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นหรือเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่ ประเภทสถานศึกษา หรือระดับการศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาในระดับที่กว้างขึ้น 2. ควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติมที่อาจส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เช่น วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำรูปแบบอื่น เพื่อเพิ่มความครอบคลุมในการอธิบายผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2544). หลักสถิติ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิรา ด้นหวัง และ กุลจิรา รักษนคร. (2568). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. Journal of Integration Social Sciences and Development, 5(1), 27 - 39.

เฉลิมพล ดีสวัสดิ์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรรมการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. ใน ปริญญานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดาราศักดิ์ นพสถิตย์, เบญจพร ชนะกุล และ สุภาพ เต็มรัตน์. (2568). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 10(1), 191- 202.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปาริฉัตร นวนทอง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

พงษ์ธร หนูฤทธิ์ และ สุรชัย สิกขาบัณฑิต. (2563). วัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 10(1), 249 – 259.

ไพฑูรย์ ศิริบูรณ์ และ ยุวธิดา ชาปัญญา. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน, 6(1), 160-176.

มนันญา พลซา และ วิภาดา ประสารทรัพย์. (2568). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 10(2), 15-29.

ยุทธนา สิทธิการ. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา, 3(2), 37 – 52.

วันชนก อาจปรุ. (2564). แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคกลาง. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2568 จาก https://online.anyflip.com/olvmi/rvro/mobile/index.html

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. นนทบุรี: 21 เซ็นจูรี่.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580). เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570). เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/the-national-economic-and-social-development-plan/the-thirteenth-plan-2023-2027/

สุวิมล วองวาณิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L. K. et at. (2011). Research methods in education. (7th ed.). New York: Routledge.

Hinkle, W.G.J. et at. (1998). Applied Statistics for the Behavior Sciences. (4th ed.). New York: Houghton Mifflin.

Likert, R.. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbeic, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement . New York: Wiley & Son.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K, (1977). Index of item objective congruence: IOC. International Journal of Testing, 3(2), 163 – 171.

แนวทางการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด*

MARKETING MANAGEMENT GUIDELINES FOR TOURISM AND PRODUCT OF BAN KHLONG YAI COMMUNITY, KHLONG YAI SUBDISTRICT, LAEM NGOP DISTRICT, TRAT PROVINCE

อัณณ์สุชา ทองลา[1] และ บุษรา บรรจงการ[2]

Ansucha Tongla[1] and Budsara BunjongKarn[2]

[1-2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

[1-2]Faculty of management sciences, Rambhai Rajabhat university, Thailand

Corresponding Author's Email: ansucha.t@rbru.ac.th

วันที่รับบทความ : 11 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 20 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 22 มกราคม 2569

Received 11 January 2026; Revised 20 January 2026; Accepted 22 January 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทด้านทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการตลาด ชุมชนบ้านคลองใหญ่ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยวชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตราด จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ

Citation:

*อัณณ์สุชา ทองลา และ บุษรา บรรจงการ. (2569). แนวทางการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 544-559.

Ansucha Tongla and Budsara BunjongKarn. (2026). Marketing Management Guidelines For Tourism And Product Of Ban Khlong Yai Community, Khlong Yai Subdistrict, Laem Ngop District, Trat Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 544-559.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และกลุ่มตัวอย่างคุณภาพ คือ หน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนคนในพื้นที่ รวม 20 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย ในการเก็บข้อมูลหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนคนในพื้นที่ และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคลองใหญ่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว คือ ผ้าคลองสองน้ำ ผ้าทอลายสับปะรด ขนมจีนเส้นมงคล ผ้าสามป่า วัดบ้านคลองใหญ่ และเขาวงเวียน 2) รูปแบบการจัดการการตลาดของชุมชนบ้านคลองใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.00) ซึ่งรูปแบบการจัดการการตลาด ที่นักท่องเที่ยวชอบมากที่สุด คือ ลักษณะทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.24) รองลงมา คือ บุคลากร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.21) และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการการตลาดของชุมชนบ้านคลองใหญ่ คือ (1) ควรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่าง (2) ควรกำหนดราคาสินค้าให้ชัดเจน (3) ควรส่งเสริมการจัดจำหน่ายเพิ่มขึ้น (4) ควรส่งเสริมช่องทางการประชาสัมพันธ์มากขึ้น (5) ควรพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร (6) ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก (7) ควรเพิ่มทักษะการให้บริการทางการท่องเที่ยว 2) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคลองใหญ่ มีดังนี้ (1) ควรส่งเสริมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว (2) ควรเพิ่มช่องทางการคมนาคมให้มากขึ้น (3) ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก (4) ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น (5) ควรจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์

คำสำคัญ: การจัดการตลาด, การตลาดเพื่อการท่องเที่ยว, ชุมชนบ้านคลองใหญ่

Abstract

This study investigates marketing management approaches for tourism and local products in Ban Khlong Yai Community, Khlong Yai Subdistrict, Laem Ngop District, Trat Province. The objectives of the study are: (1) to examine the context of tourism resources and tourism products in Ban Khlong Yai Community, Laem Ngop District, Trat Province; (2) to study the marketing management model of Ban Khlong Yai Community; and (3) to propose guidelines for the development of marketing and tourism products in Ban Khlong Yai Community. The research employed a mixed-methods approach,

integrating both qualitative and quantitative methodologies. Qualitative data were collected through field studies, including site surveys, semi-structured interviews, and focus group discussions, and were analyzed using content analysis. Quantitative data were collected using questionnaires administered to 400 tourists, and the data were analyzed using SPSS to calculate means and standard deviations.

The findings, in accordance with the research objectives, revealed that: The tourism resources and products of Ban Khlong Yai Community with tourism potential include Khlong Song Nam fabric, pineapple-pattern woven fabric, auspicious *khanom jeen* noodles, Sam Pa fabric, Ban Khlong Yai Temple, and Khao Wong Wian. The overall marketing management model of Ban Khlong Yai Community was rated at a high level. Among the marketing management components, the aspect most preferred by tourists was physical evidence, followed by personnel. The guidelines for the development of Marketing Management in Ban Khlong Yai Community consist of the following: (1) promoting the development of product differentiation; (2) establishing clear and transparent pricing; (3) enhancing distribution channels; (4) expanding promotional and public relations channels; (5) developing the use of communication technologies; (6) increasing facilities and amenities; and (7) improving tourism service skills. In addition. The guidelines for the development of tourism products in Ban Khlong Yai Community further include: (1) promoting the development of packaging and improving the landscape of tourist attractions; (2) increasing transportation accessibility; (3) enhancing facilities and amenities; (4) promoting an increase in community-based tourism activities; and (5) establishing homestay groups.

Keywords: Marketing Management, Tourism Marketing, Ban Khlong Yai Community

บทนำ

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการพัฒนาพื้นที่เมืองต่าง ๆ ให้สามารถตอบสนองพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยว อย่างเช่น Creative City, Smart City และ MICE City โดยแต่ละรูปแบบ มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป United Nations World Tourism Organization (UNWTO) กล่าวว่า ถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ “การช้อปปิ้ง กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกจุดหมายปลายทางในการเดินทางของนักท่องเที่ยว และบางครั้งยังถือว่าเป็นปัจจัยหลัก” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการช้อปปิ้งที่มีต่อ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยเฉพาะสินค้าท้องถิ่น คือ สินค้าที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะมีความแตกต่างกันออกไป สินค้าเหล่านี้สามารถตอบสนองพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) เนื่องจากการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสังคมโลกมากขึ้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายอาณาเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าใกล้วิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น นักท่องเที่ยวจึงให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแท้และดั้งเดิมของพื้นที่ต่าง ๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวจึงไม่ได้กระจุกตัวอยู่แค่ในเมืองใหญ่แต่ยังกระจายตัวสู่ชุมชน ส่งผลให้ท้องถิ่นหลายแห่งตั้งรับกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวไม่ทัน ดังนั้นจึงนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561)

หมู่บ้านคลองใหญ่ เป็นหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีศักยภาพและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ก่อตั้งมาประมาณ 200 ปี โดย “คลองใหญ่” เป็นชื่อของหมู่บ้านและชื่อตำบล โดยมีที่มาจากน้ำในลำคลองใหญ่ไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย สายน้ำเส้นนี้จึงมีทั้งน้ำจืด (น้ำตก) และน้ำเค็ม (ทะเล) ในฤดูกาลที่น้ำทะเลหนุน เกษตรกรไม่สามารถเพาะปลูกผลได้ รัฐบาลจึงแก้ปัญหาโดยการทำฝายกั้นน้ำแยกน้ำจืดและน้ำเค็ม จึงเป็นที่มาของชื่อ “คลองสองน้ำ” ที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านคลองใหญ่ และมีการรวมตัวกันเพื่อสรรค์สร้างผลิตภัณฑ์ “ผ้าย้อมคลองสองน้ำ” จึงเป็นที่มาของชื่อ “กลุ่มผ้าย้อมคลองสองน้ำ” ที่มีอัตลักษณ์ลายผ้าโดดเด่นและสวยงาม และเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทางชุมชนต้องการผลักดันให้เป็นที่รู้จักควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จากการลงสำรวจพื้นที่ศึกษาเอกสารและข้อมูลเบื้องต้นทำให้ผู้วิจัยและคณะได้เห็นถึงศักยภาพความสำคัญและความหลากหลายของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่นที่ยังไม่มี

การนำเสนอ พัฒนาหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่า เนื่องด้วยสภาพพื้นที่ขนาดเล็กและการประชาสัมพันธ์ในวงแคบ การตลาดไม่โดดเด่นจึงทำให้หมู่บ้าน ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงกว้าง คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวทางการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านคลองใหญ่ เพื่อนำไปสู่การจัดการการตลาดท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์เลือกกลุ่มเป้าหมายและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทด้านทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการตลาดชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยวชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดกลยุทธ์ทางการตลาด 7P คอตเลอร์ และอาร์มสตรอง (Kotler and Armstrong, 2008) ได้ให้ความหมายว่า การตลาด คือ กระบวนการทางสังคมและการบริหาร ซึ่งบุคลและกลุ่มบุคล ได้รับสิ่งที่สนองความจำเป็นและความต้องการของเขา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ดังนี้ 1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าและบริการอันประกอบด้วยผลิตภัณฑ์หลักและผลิตภัณฑ์เสริม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ลูกค้าต้องการ 2. ราคา (Price) การกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์สินค้าถือเป็นกลยุทธ์สำคัญของแผนงานทางการตลาดที่จะช่วยสร้างความได้เปรียบมากขึ้น 3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง การที่จะส่งมอบสินค้าและบริการให้กับลูกค้าเมื่อไหร่ และต้องใช้เวลาในการที่จะส่งมอบสินค้าและบริการเท่าไหร่ และเกิดขึ้นสถานที่ไหนและส่งมอบกันอย่างไร 4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นกิจกรรมด้านการออกแบบสิ่งจูงใจและการสื่อสารด้านการตลาดเพื่อสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับลูกค้า 5. ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการเป็นวิธีในการทำงานสร้าง

ผลิตภัณฑ์ และส่งมอบผลิตภัณฑ์ โดยต้องอาศัยการออกแบบและปฏิบัติให้ได้ตามกระบวนการ 6. กายภาพ (Physical Evidence) คือสถานที่และสิ่งแวดล้อมรวมถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่สามารถจับต้องได้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อผู้ปฏิบัติงานและลูกค้าที่มาใช้บริการ 7. บุคลากร (People) การวางแผนทั้งด้านกำลังคน การสรรหา การคัดเลือกบุคลากรและการฝึกอบรมพัฒนา และต้องสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วย

แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A's มีรายละเอียดต่อไปนี้ (Pelasol,J, 2012) 1. สิ่งที่ดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น 2. การเข้าถึง (Accessibility) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยว หรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น 3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว 4. ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคา และการบริการที่เหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก 5. กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านคลองใหญ่ เช่น การศึกษาของ พิรานันท์ จันทาพูน และคณะ (2566) ศึกษาเรื่อง "ศักยภาพการท่องเที่ยวบนฐานการใช้ทรัพยากรจากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: บ้านแม่พุงหลวง ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่" จากผลการศึกษาพบว่า บ้านแม่พุงหลวงเป็นหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ตามวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่โดดเด่นสำหรับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวตาม ความคิดเห็นของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.65) โดยมีระดับศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการดึงดูดใจ ($\bar{X}$ =3.77) และในด้านกิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ =3.94) และมีระดับศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.24) งานวิจัยของ ธง คำเกิด และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง "การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุร" พบว่า 1) สภาพบริบทของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์และความโดดเด่น มีการสืบสานประเพณีได้

เป็นอย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลต้นตาล มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม โดยมีสมาชิกเป็นคนในชุน แบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวกับ ครอบครัว โดยมีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนตำบลต้นตาลด้วยรถยนต์ส่วนตัว และมีวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาเที่ยวเพื่อเป็นการท่องเที่ยวและพักผ่อน 4) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ตัวแทนชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ โดยผู้วิจัยได้กำหนดการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นผู้ที่ดูแลเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยตรง จำนวน 20 คน

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด จำนวน 400 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยขนาดของตัวอย่างจากการใช้สูตรการคำนวณของทาโร่ยามาเน่ (Taro Yamane)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ตัวแทนหมู่บ้าน และหน่วยงานภาครัฐ ทั้งสิ้น จำนวน 20 คน โดยสอบถามในประเด็น องค์ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านคลองใหญ่ ทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว องค์ประกอบการท่องเที่ยว การตลาดเพื่อการท่องเที่ยว และแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว บ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยแบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 5 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 บริบทด้านทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการการตลาด ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่นๆเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบจังหวัดตราด และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นการประชุมกลุ่มย่อย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ทั้งสิ้นจำนวน 20 คน ในประเด็นเกี่ยวกับการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว และแนวทางในการพัฒนาการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว บ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ที่เหมาะสมกับบ้านคลองใหญ่ เพื่อใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยว

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามมีรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 ชุด ซึ่งแบบสอบถามมีรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดการการตลาด ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือ พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา และวัตถุประสงค์ จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ IOC

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงพรรณนา จัดหมวดหมู่ ลดทอนข้อมูลซ้ำซ้อน และสรุปความเชื่อมโยงกับผลเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ชุมชน การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล จากเอกสาร ต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการเพื่อให้เนื้อหาที่ศึกษามีความสมบูรณ์และครบถ้วน

เชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อประเมินความสำคัญของปัจจัยและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย โดยการแจก

แบบสอบถามให้กับนักท่องเที่ยว จากนั้นได้นำข้อมูลที่รวบรวมไว้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา และความถูกต้องของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเสร็จสิ้นแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักทางสถิติต่างๆ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แบบสอบถามส่วนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (frequencies) และค่าร้อยละ (percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ จะใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบของตาราง การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดค่าเฉลี่ยตามระดับคะแนนความพึงพอใจ เป็น 5 ระดับ คือระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด และกำหนดขนาดของช่วงระดับคะแนน คือ 0.8

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับแนวคิดทฤษฎี (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชน จากการเข้าสัมภาษณ์ และขากการประชุมกลุ่มย่อย ของผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับแนวคิดทฤษฎี จากนั้นจึงได้ทำการจัดหมวดหมู่ของประเด็นที่ศึกษา สรุปและตีความ (Conclusion and interpretation) และทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้องที่สุดตามขั้นตอนของการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นจึงนำเสนอผลของการศึกษาในรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) ตามแต่ละประเด็นที่ศึกษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทด้านทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว มีดังนี้

1. ผ้าคลองสองน้ำ และ ผ้าทอลายสับปะรด คลองสองน้ำหรือคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ มีสายน้ำจืดและสายน้ำเค็มอยู่ในลำคลองสายน้ำเดียวกัน ราชการได้ทำเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อแบ่งแยกน้ำเค็มและน้ำจืดให้ชัดจน จึงเรียกว่าคลองสองน้ำได้นำอัตลักษณ์ จังหวัดตราด

2. ผ้าทอลายสับปะรดผ้าทอพื้นถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชนของไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออก เช่น จังหวัดตราด ซึ่งเป็นแหล่งปลูกสับปะรดสำคัญของประเทศ ลวดลายสับปะรดจึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนวิถีชีวิตและทรัพยากรในท้องถิ่น โดยมีความหมายของลวดลาย ดังนี้ลายสับปะรดมีลักษณะเป็นรูปทรงเรขาคณิตคล้ายตาและเปลือกของผลสับปะรด สื่อถึง ความอุดมสมบูรณ์ ของผืนดินและทรัพยากรธรรมชาติ ความขยัน อดทน และสามัคคี ของคนในชุมชน เศรษฐกิจท้องถิ่น ที่ผูกพันกับการเกษตรและการแปรรูปผลผลิต

3. ขนมจีนเส้นมงคล สำหรับร้านทำเส้นขนมจีนเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมา มากกว่า 3 รุ่น อายุยาวกว่า 17 ปี ที่ยืนหยัด ให้คุณภาพของเส้นขนมจีน ครองใจลูกค้ามาอย่างยาวนาน โดยเจ้าของร้านขนมจีนบ้านเส้นมงคล เล่าว่าต้องเลือกใช้วัตถุดิบที่ได้คุณภาพ และเทคนิคขั้นตอนการผลิต แต่ละขั้นตอน นั้นแฝงไปด้วยเคล็ดลับ ที่ทำให้เส้นออกมาสวย นุ่ม ลื่น และมีความขาว น่ารับประทาน และที่สำคัญ ความพิถีพิถันทุกขั้นตอน จากการเลือกวัตถุดิบอย่างแป้งขนมจีน การนวดแป้ง และการพรูดแป้ง เป็นวิธีการกรองแป้งแบบโบราณ ด้วยการนำผ้าขาวบาง มากรองแป้ง และใช้ไม้ยืด จากนั้นก็ค่อยๆใช้มือค่อยพรูดแป้ง ทำให้ได้แป้งขนมจีนเนื้อเนียนละเอียด ซึ่งวิธีนี้เป็นเคล็ดลับอีกอย่างหนึ่งของบ้านขนมจีนเส้นมงคล และวิธีการโรยตัวแป้งให้เป็นเส้นขนมจีน ต้องใช้ความชำนาญและเชี่ยวชาญ ต้องควบคุมอุณหภูมิ ความร้อนให้เหมาะสม และที่นี่ต้องใช้เตาไม้ฟืนเท่านั้น ต้องคอยเติมเชื้อเพลิงให้ร้อนอยู่ตลอดเวลา

4. ผ้าสามป่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดตราดที่นำใบไม้จาก 3 ป่า คือ ป่าชุมชน ป่าชายเลน ป่าสมุนไพร มาสร้างสรรค์ผลงานลงบนผ้าผ่านกระบวนการนึ่ง เกิดเป็นภาพพิมพ์ลายธรรมชาติเป็นผลงานHandmadeชิ้นเดียวในโลกที่ไม่มีใครเหมือนและเป็นมิตรกับธรรมชาติ

5. วัดบ้านคลองใหญ่ เป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน ตั้งอยู่ที่บ้านคลองใหญ่ หมู่ที่ 4 ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด วัดคลองใหญ่ ตั้งเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2526 ผู้บริจาคที่ดินให้สร้างวัด คือ นายจรูญ กาญจนนิจ เมื่อเริ่มสร้างเป็นที่พักสงฆ์ มีพระตรวนเป็น

ผู้ดูแล ต่อมาพระตรวน ได้มรณภาพลง ชาวบ้านบ้านคลองใหญ่ได้นิมนต์พระจิรศักดิ์ มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ท่านได้พัฒนาและก่อสร้างเสนาสนะจนสำนักสงฆ์เจริญและสวยงามขึ้น

6. เขาวงเวียน เป็นเขาสูงชันที่เคยเป็นสถานีส่งสัญญาณของโทรทัศน์มาก่อน ปัจจุบันได้ปรับภูมิทัศน์ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นจุดชมวิวที่มองเห็นท้องทะเลกว้างไกล มองเห็นเกาะช้างชัดเจนอีกฝั่งหนึ่งมองเห็นอ่าวต้นตาล เขาวงเวียน ซึ่งเป็นจุดเช็คอินของนักท่องเที่ยวและเป็นจุดชมวิวของชุมชน โดยที่จุดชมวิวจะมีศาลเจ้าพ่อเขาวงเวียนที่นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นมาเช็คอิน และกราบสักการะเจ้าพ่อเขาวงเวียน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการตลาด ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ปรากฏดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการการตลาดชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

รูปแบบการจัดการด้านการตลาด	**ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)**	**แปลผล**	**ลำดับ**
1. ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product)	3.99	มาก	5
2. ราคาและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว (Price)	4.10	มาก	3
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.88	มาก	6
4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.57	มาก	7
5. กระบวนการในการให้บริการ (Process)	4.05	มาก	4
6. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence)	4.24	ดีมาก	1
7. บุคลากร (People)	4.21	ดีมาก	2
ระดับคะแนนเฉลี่ยรวมทุกข้อ	**4.00**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 สามารถวิเคราะห์รูปแบบการจัดการการตลาดของชุมชนบ้านคลองใหญ่ ได้ดังนี้ โดยภาพรวมของรูปแบบการจัดการการตลาด อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.00) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.24) รองลงมา คือ บุคลากร โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.21) และราคาและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.10) ตามลำดับ ส่วนสิ่งที่

นักท่องเที่ยวให้คะแนนน้อยที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ที่ระดับค่าเฉลี่ย($\bar{x}$) 3.57 อยู่ในระดับดี

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

1) ควรมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ประกอบส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ทั้ง 7 ด้าน โดยใช้ทรัพยากร อัตลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานสำคัญ 1. ควรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างจากปัจจุบัน 2. ควรมีการเสนอราคาร่วมกันในการกำหนดราคาสินค้าให้ชัดเจน 3. ควรส่งเสริมการจัดจำหน่ายเพิ่มขึ้น 4. ควรส่งเสริมช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น 5. ควรพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ให้มีความถูกต้องและรวดเร็ว 6. ควรมีการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น 7. ควรเพิ่มทักษะการให้บริการทางการท่องเที่ยว 2) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาดและการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ 1. ควรส่งเสริมการพัฒนาและปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ และทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2. ควรเพิ่มช่องทางการคมนาคมในจังหวัดหรือในพื้นที่ให้มากขึ้น 3. ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นที่จอดรถ เช่ารถจักยานยนต์ และจักยาน ห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว 4. ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น 5. ควรส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ เนื่องจากทางชุมชนเองยังไม่มีที่พักภายในชุมชน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชุมชนบ้านคลองใหญ่มีผลิตภัณฑ์และทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ผ้าคลองสองน้ำ ผ้าลายสับปะรด ขนมจีนเส้นมงคล ผ้าสามป่า และเขาวงเวียน ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) ที่กล่าวว่าสิ่งที่ดึงดูดใจจัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังสถานที่นั้น ๆ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ธง คำเกิด และคณะ (2563) กล่าวว่าชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์และความโดดเด่น และทรัพยากรทางการท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งที่มีอยู่ใน

ชุมชน โดยคนในชุมชนได้นำออกมานำเสนอแก่นักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรานันท์ จันทาพูน และคณะ (2566) ที่ระบุว่า ทรัพยากรในบ้านแม่พุงหลวงมีความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งมีลักษณะโดดเด่นและมีอัตลักษณ์ตามวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง จึงทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบการจัดการการตลาดที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบมากที่สุดคือลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมลทิพย์ บัลลังโพธิ์ และบุษบา สิทธิการ (2563) ซึ่งระบุว่าหากชุมชนจะจัดการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงลักษณะทางด้านกายภาพเพราะเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมา และต้องมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณภา แตกปัญญา (2559) ที่กล่าวว่า การสื่อสารแบบปากต่อปาก ในปัจจุบันเป็นการสื่อสารที่ใช้ได้ผลมาก โดยผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ณัฏฐินี ทองดี และ กนก บุญศักดิ์ (2560) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ต้องการความเป็นมิตรไมตรีและการให้บริการของคนท้องถิ่น โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบริการที่จริงใจของชุมชน และสามารถให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้โดยตรงหากนักท่องเที่ยวสงสัยหรือไม่เข้าใจ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการการตลาดชุมชนบ้านคลองใหญ่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรส่งเสริมช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมลทิพย์ บัลลังโพธิ์ และบุษบา สิทธิการ (2563) ที่กล่าวว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีการแก้ไขด้านการประชาสัมพันธ์โดยการเพิ่มช่องทางใน การประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายยิ่งขึ้น และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์และมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏยาณี บุญทองคำ และ จุมพต อ่อนทรวง (2566) ที่ระบุว่า ชุมชนควรมีการเสริมสร้างความรู้ ทักษะและพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์โอทอป ให้มีคุณภาพมาตรฐาน พร้อมที่จะจำหน่ายทั้งในตลาดภายในและตลาดต่างประเทศได้ ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างเด่นชัด เพื่อสร้างภาพจำและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสามารถค้นพบประเด็นใหม่ 5 ประเด็นดังต่อไปนี้ 1. การยกระดับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจาก “สินค้าเชิงวัฒนธรรม” สู่ “ประสบการณ์เชิงความหมาย” (Meaning-based Experiential Tourism) ผลการศึกษานำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่า ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้สร้างคุณค่าเพียงจากตัวกิจกรรมหรือวัตถุทางวัฒนธรรม หากแต่เกิดจาก “ความหมาย” ที่นักท่องเที่ยวได้รับผ่านการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทอผ้า การทำอาหารพื้นถิ่น และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้นี้ต่อยอดแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ 2. แนวคิดการกำหนดราคาเชิงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความคุ้มค่าของนักท่องเที่ยวไม่ได้ขึ้นอยู่กับราคาในเชิงตัวเงินเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในสินค้าและบริการ 3. โมเดลช่องทางการจัดจำหน่ายแบบชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community-centric Omni-channel Model) ผลการศึกษานำไปสู่ข้อค้นพบว่า การจัดจำหน่ายสินค้าและบริการผ่านหลายช่องทางจะเกิดประสิทธิผลสูงสุด เมื่อชุมชนยังคงเป็น “ศูนย์กลางการควบคุม” 4. การสื่อสารการตลาดเชิงเรื่องเล่า ในฐานะเครื่องมือสร้างทุนทางวัฒนธรรม จากผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไม่ได้อยู่ที่ความถี่ของการประชาสัมพันธ์ แต่ขึ้นอยู่กับ “คุณภาพของเรื่องเล่า” ที่ถ่ายทอด 5. บทบาทของ “คนในชุมชน” จากผู้ให้บริการสู่ผู้ถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยสะท้อนว่าบุคลากรในชุมชนไม่ได้มีบทบาทเพียงในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้สร้างประสบการณ์และความหมายผ่านการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลงานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม ทั้งนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 1.2 ควรกำหนดนโยบายด้านการตลาดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสื่อสารเชิงคุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชน มากกว่าการส่งเสริมการขายเชิงปริมาณ โดยสนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัลและการเล่าเรื่องของชุมชนเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างการรับรู้

และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เป็นสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความหลากหลายให้กิจกรรมการท่องเที่ยว 2.2 ควรศึกษาถึงรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคลองใหญ่เพื่อตอบสนองตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นการรักษาและเพิ่มฐานนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). 9 แนวโน้มใหม่ ในอนาคตการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566 จาก https://api.tourismthailand.org

ณัฏฐินี ทองดี และกนก บุญศักดิ์. (2560). การจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง ชี มูล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวประเทศไทย ลาว และ เวียดนาม. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 9(2), 122-137.

ธง คำเกิด และ คณะ. (2564). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี.

พิรานันท์ จันทาพูน และ คณะ. (2566). ศักยภาพการท่องเที่ยวบนฐานการใช้ทรัพยากรจากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 7(1), 113-127

วรรณภา แตกปัญญา. (2559). แนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเรื่องใกล้ตัวกว่าที่คิด. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566 จาก https://tatreviewmagazine.com/article/

Kotler, P. & G, Armstrong. (2008). Marketing and Introduction. 6th ed. Englewood Cliffs, NJ: Pearson Education.

Pelasol, J. R., Michelle, A. T., Tayoba, M. E., Jugado, K., & Lahayhay, C. (2012). Igcabugao: a potential tourist destination in the southern part of Iloilo, JPAIR Multidisciplinary journal.

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2*

RELATIONSHIP BETWEEN POSITIVE PSYCHOLOGICAL CAPITAL AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF TEACHERS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

ปภาดา แซมลำเจียก[1] และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่[2]

Paphada Samlumjiak[1] and Shunnawat Pungbangkradee[2]

[1-2]วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]College of Management University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: shunnawat.pu@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 14 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 22 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 24 มกราคม 2569

Received 14 January 2026; Revised 22 January 2026; Accepted 24 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครู 2) ศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูและครูผู้สอน จำนวน 134 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power 3.1 และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random

Citation:

*ปภาดา แซมลำเจียก และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 560-577.

Paphada Samlumjiak and Shunnawat Pungbangkradee. (2026). Relationship Between Positive Psychological Capital And Organizational Commitment Of Teachers Under The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 560-577.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Sampling) จำแนกตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านระบบออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.47) โดยมิติด้านความหวังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.50) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและการแสวงหาหนทางสู่ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.51) โดยมิติด้านความผูกพันเชิงบรรทัดฐานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.61) สะท้อนให้เห็นว่าแรงยึดเหนี่ยวสำคัญที่ทำให้ครูทุ่มเทปฏิบัติงาน คือ สำนึกในหน้าที่และจรรยาบรรณวิชาชีพที่มีต่อศิษย์และสถาบัน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 โดยเมื่อพิจารณารายคู่พบว่า มิติด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจมีความสัมพันธ์กับความผูกพันทางอารมณ์สูงที่สุด (r = .778) แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการปรับตัวและฟื้นฟูสภาพจิตใจจากแรงกดดันในบริบทสถานศึกษาเขตเมืองหลวง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความรักและความภาคภูมิใจในองค์กร ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวางแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการเสริมสร้างพลังใจครูเชิงรุก และการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก, ความผูกพันต่อองค์กร, ครูมัธยมศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) examine the level of teachers' positive psychological capital, 2) examine the level of teachers' organizational

commitment, and 3) investigate the relationship between positive psychological capital and organizational commitment among teachers under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok Area 2. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 134 civil servant teachers and teaching staff, with the sample size determined using the G*Power 3.1 program. Stratified random sampling was applied according to school size. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. Data were collected through an online system. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product–moment correlation coefficient.

The results revealed that:

1) the overall level of teachers' positive psychological capital was at the highest level (M = 4.47), with the hope dimension having the highest mean score (M = 4.50), reflecting that teachers place importance on setting clear goals and seeking pathways toward effective instructional achievement.

2) the overall level of teachers' organizational commitment was also at the highest level (M = 4.51), with normative commitment showing the highest mean score (M = 4.61), indicating that a key factor motivating teachers' dedication to their work is a sense of duty and professional ethics toward students and the institution.

3) positive psychological capital was positively correlated with teachers' organizational commitment at a statistically significant level of .01. Pairwise analysis indicated that the resilience dimension had the strongest correlation with affective commitment (r = .778), demonstrating that the ability to adapt and recover psychologically from pressures in the metropolitan school context is an important factor influencing teachers' affection for and pride in their organization. The findings can be used as supporting information for strategic human resource management planning, the formulation of guidelines or measures for proactive enhancement of teachers' psychological strength, and the development of

schools as happy organizations, which may lead to more effective educational management.

Keywords: Positive Psychological Capital, Organizational Commitment, Secondary School Teachers

บทนำ

ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 เผชิญพลวัตทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การปฏิรูปการศึกษาถูกกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 กำหนดให้ครูเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แม้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจะวางรากฐานบทบาทครูในฐานะผู้อำนวยการเรียนรู้ แต่ข้อเท็จจริงในปัจจุบันสะท้อนว่าครูไทยยังต้องรับภาระงานที่ไม่ใช่งานสอนจำนวนมาก เช่น งานธุรการและงานเอกสารประกอบการประเมิน ส่งผลให้เวลาในการเตรียมการสอนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนถูกลดทอนลง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) แม้มีความพยายามช่วยเหลือครูโดยประกาศลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนจาก 114 รายการ เหลือ 62 รายการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติครูไทยยังคงต้องเผชิญกับสภาวะการทำงานที่มีความกดดันสูงและภาระงานที่ซับซ้อน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต สภาพจิตใจ และความเหนื่อยล้าสะสม สภาวการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความผูกพันต่อองค์กร อันหมายถึงทัศนคติเชิงบวกและความเต็มใจที่จะคงอยู่และทุ่มเทเพื่อเป้าหมายของสถานศึกษา (Meyer & Allen, 1991) ซึ่งหากครูขาดความผูกพันต่อองค์กร ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและความเข้มแข็งของระบบการศึกษาในภาพรวม

ในอีกด้านหนึ่ง แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกได้รับการยืนยันว่าเป็นทรัพยากรเชิงบวกภายในบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ครูสามารถเผชิญกับความกดดันและความไม่แน่นอนในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย Luthans และคณะ (2007) อธิบายว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความหวัง (Hope),

การมองโลกในแง่ดี (Optimism), ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy), และการฟื้นคืนสภาพจิตใจ (Resilience) งานวิจัยงานเชิงประจักษ์ในระดับสากล เช่น Pant และ Parveen (2022) ยืนยันว่าครูที่มีระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกสูง มีแนวโน้มแสดงความผูกพันต่อองค์การในระดับที่สูงกว่า สะท้อนให้เห็นว่าทรัพยากรทางจิตใจภายในของครูมีความสัมพันธ์กับทัศนคติและความมุ่งมั่นในการทำงาน

บริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นบริบทเขตเมืองที่มีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ซับซ้อนและมีความกดดันสูง ครูที่มีระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกสูงย่อมมีแนวโน้มสามารถปรับตัวและคงความผูกพันต่อองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ครูที่ขาดทรัพยากรทางจิตใจดังกล่าวมักเผชิญความเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟในการทำงาน แม้ว่างานวิจัยจำนวนหนึ่งจะยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและความผูกพันต่อองค์กร แต่การศึกษาในบริบทครูมัธยมศึกษาไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองหลวง ยังมีข้อจำกัด ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งสำรวจความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ โดยคาดว่าผลการวิจัย จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ช่วยสนับสนุนการกำหนดแนวทางการบริหารและการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับบริบทการทำงานจริง โดยเฉพาะในมิติของการเสริมสร้างทรัพยากรทางจิตใจและสภาพแวดล้อมในการทำงาน อันจะนำไปสู่การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรและความยั่งยืนในการปฏิบัติงานของครูในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) ศึกษาระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2) ศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1) ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอยู่ในระดับสูง

2) ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับสูง

3) ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychological Capital)

1.1 ความหมายของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychological Capital: PsyCap) มีรากฐานจากจิตวิทยาเชิงบวกของ Seligman และ Csikszentmihalyi (2000) ที่เน้นการเสริมสร้างจุดแข็งและศักยภาพของมนุษย์ มากกว่าการแก้ปัญหาหรือข้อบกพร่อง ต่อมา Luthans และคณะ (2007) ได้ขยายความหมายในบริบทการบริหารและพฤติกรรมองค์การ โดยอธิบายว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นสภาวะทางจิตใจด้านบวกที่ไม่ใช่คุณลักษณะถาวร แต่เป็นศักยภาพที่สามารถพัฒนาและเสริมสร้างได้ผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นฤมล พระใหญ่ และคณะ (2568) ที่ให้ความหมายในฐานะกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ เพื่อยกระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานภายใต้บริบทที่มีความหลากหลายและแรงกดดันสูง นอกจากนี้ ในบทความวิชาการของ นรินทิพย์ กอนพ่วง และคณะ (2568) ยังระบุว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นทรัพยากรภายในที่สามารถพัฒนาได้เป็นรูปธรรมผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการใช้ระบบพี่เลี้ยง (Coaching) เพื่อเตรียมความพร้อมให้บุคลากรรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ในยุคปัจจุบัน

1.2 ความสำคัญของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกถือเป็นทรัพยากรทางใจที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการทำงานและการดำเนินชีวิต Luthans และคณะ (2007) ชี้ว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกทำหน้าที่เป็นรากฐานในการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวก ช่วยให้บุคคลมีความยืดหยุ่นต่อ

การเปลี่ยนแปลง มั่นใจในตนเอง ตั้งเป้าหมาย และฟื้นตัวจากความล้มเหลวได้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับบทความวิชาการของ ไอริสา พรหมจรรย์ และคณะ (2568) ที่นำเสนอว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยเปรียบเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ที่ช่วยให้สามารถเผชิญกับสภาวะกดดันได้ดี อันเป็นแกนหลักในการออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

1.3 องค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychological Capital: PsyCap) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงพลังภายในเชิงบวกของบุคคล ซึ่งสามารถพัฒนาได้และส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดย Luthans และคณะ (2007) ได้เสนอว่าองค์ประกอบหลักของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่

(1) ความหวัง (Hope) ความหวังตามแนวคิดของ Snyder (2002) คือกระบวนการทางความคิดที่ขับเคลื่อนบุคคลไปสู่เป้าหมาย ผ่านองค์ประกอบสำคัญสองประการ ได้แก่ พลังแห่งความตั้งใจ (willpower) และ พลังแห่งแนวทาง (waypower) ซึ่งสะท้อนแรงผลักดันและความสามารถในการหาหนทางใหม่เมื่อเผชิญอุปสรรค ต่อมา Luthans และคณะ (2007) ได้นำแนวคิดนี้มาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกโดยมองว่าความหวังช่วยรักษาแรงจูงใจและพลังใจในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

(2) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) Luthans และคณะ (2007) ขยายความว่าการมองโลกในแง่ดีคือความเชื่อและคาดหวังในผลลัพธ์เชิงบวกทั้งปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเสริมแรงจูงใจ ความเพียร และสุขภาวะ ขณะที่ Rasmussen และ Wingate (2011) ชี้ว่าความมองโลกในแง่ดีสัมพันธ์กับการคาดหวังสิ่งดีในอนาคตและการเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) แนวคิด ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) มีรากฐานจากทฤษฎีของ Bandura (1997) ที่ให้นิยามว่าเป็นความเชื่อของบุคคลต่อศักยภาพในการควบคุมพฤติกรรม ความคิด และการจัดการสถานการณ์เพื่อบรรลุเป้าหมาย บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) สูงมักมีความพยายาม ความมุ่งมั่น และความสามารถในการปรับตัวเมื่อเผชิญอุปสรรค สอดคล้อง Luthans และคณะ (2007) ที่อธิบายว่า ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) เป็นการประเมินความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่มีอยู่ และถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

(4) การฟื้นคืนสภาพจิตใจ (Resilience) การฟื้นคืนสภาพจิตใจ (Resilience) เป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychological Capital: PsyCap) ที่สะท้อนถึงความสามารถของบุคคลในการเผชิญปัญหา อุปสรรค หรือแรงกดดันต่าง ๆ และสามารถปรับตัวกลับคืนสู่สภาวะปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวได้รับการอธิบายไว้อย่างกว้างขวางในงานของ Luthans และคณะ (2007) ว่าการฟื้นคืนสภาพไม่เพียงหมายถึงการทนต่อความยากลำบาก แต่ยังรวมถึงการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจากประสบการณ์เชิงลบเพื่อนำไปสู่การเติบโตที่มั่นคงกว่าเดิม

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร (Organizational Commitment)

2.1 ความหมายของความผูกพันต่อองค์กร

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นแนวคิดสำคัญด้านพฤติกรรมองค์การที่สะท้อนทัศนคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคลากรต่อองค์กร อันมีผลต่อความตั้งใจที่จะคงอยู่หรือออกไปจากองค์กร และระดับความทุ่มเทในการทำงาน โดยเริ่มจาก Becker (1960) ที่เสนอทฤษฎี Side-bet อธิบายว่าความผูกพันเกิดจากการลงทุนส่วนบุคคลที่ทำให้ลังเลจะออกจากองค์กร ต่อมา Mowday และคณะ (1979) ขยายความไปสู่มิติด้านทัศนคติและอารมณ์ โดยเน้นการยอมรับค่านิยมและความเต็มใจทุ่มเทให้แก่องค์กร ขณะที่ O'Reilly และ Chatman (1986) ให้นิยามว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่นำไปสู่การระบุตัวตนและการยอมรับค่านิยมขององค์กร แนวคิดดังกล่าวได้รับการขยายความในบริบทปัจจุบัน โดย Zhu และคณะ (2022) พบว่าความผูกพันต่อองค์กรส่งผลทางลบต่อความตั้งใจลาออกและช่วยเพิ่มความแข็งแกร่งทางจิตใจให้แก่ครู สอดคล้องกับบทความวิชาการของ ณรินณ์ทิพ วงษ์ลุนบุตรดา และคณะ (2567) ที่ระบุว่าความผูกพันเป็นทัศนคติเชิงบวกที่เกิดจากบรรยากาศองค์กรและภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดอัตราการลาออกและเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง

2.2 ความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับองค์กร เนื่องจากสะท้อนถึงความมั่นคงและความต่อเนื่องของการดำเนินงาน บุคลากรที่มีความผูกพันสูงจะเกิดแรงจูงใจภายใน เต็มใจทำงาน และมีแนวโน้มลาออกต่ำ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อเสถียรภาพและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว Steers (1977) อธิบายว่าความผูกพันมี

อิทธิพลต่อความพึงพอใจในงานและการคงอยู่กับองค์กร ช่วยลดการสูญเสียบุคลากร ขณะที่ O'Reilly และ Chatman (1986) ชี้ว่าความผูกพันเกิดจากการยอมรับค่านิยมและการระบุตัวตนกับองค์กร ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความปรารถนาจะอยู่กับองค์กรต่อไป

2.3 องค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กร

องค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กรสามารถมองได้ทั้งด้านเหตุผล อารมณ์ และบรรทัดฐาน โดยกรอบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายคือโมเดลสามองค์ประกอบของ Meyer และ Allen (1991) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทครูไทย งานวิจัยฉบับนี้จึงเลือกใช้องค์ประกอบทั้งสามเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา ได้แก่

(1) ความผูกพันเชิงอารมณ์ (Affective commitment) หมายถึง ความรู้สึกทางอารมณ์และความผูกพันทางใจที่บุคลากรมีต่อองค์การ บุคคลจะรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ รู้สึกภาคภูมิใจและยึดมั่นในคุณค่าและเป้าหมายขององค์การ และมีความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมและทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์การ

(2) ความผูกพันเชิงต่อเนื่อง (Continuance commitment) หมายถึง ความตระหนักรู้ถึงต้นทุนหรือสิ่งที่จะสูญเสียหากบุคลากรตัดสินใจออกจากองค์การ เป็นการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ยังคงได้รับเมื่ออยู่ในองค์การ และสิ่งที่จะเสียไปหากลาออก จึงเป็นแรงจูงใจให้บุคลากรยังคงอยู่กับองค์การต่อไป

(3) ความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน (Normative commitment) หมายถึง ความรู้สึกว่าตนเองมีหน้าที่หรือพันธะผูกพันทางศีลธรรมที่จะต้องอยู่กับองค์การ เกิดจากค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความภักดี และความรับผิดชอบต่อองค์การ บุคคลจะรู้สึกว่าการลาออกอาจถูกมองว่าไม่ซื่อสัตย์หรือไม่เหมาะสม จึงเลือกที่จะอยู่กับองค์การต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์เชิงบวกและเป็นปัจจัยทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยบุคลากรที่มีพลังใจและความเข้มแข็งทางจิตใจสูงมักจะมีระดับความจงรักภักดีและความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อองค์กรอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม บริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเมืองหลวง ดังเช่นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านความกดดันจากการแข่งขันและภาระงานที่ซับซ้อน ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ (Correlational Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ข้าราชการครูและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 6,145 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนจำนวน 134 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power 3.1 ที่ระดับอำนาจการทดสอบ 0.95

2. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อให้ได้สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก และ ตอนที่ 3 แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และทดสอบความเชื่อมั่น (Try Out) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .97

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสืออนุญาตจากมหาวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผ่านระบบออนไลน์ (Google Form)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ 10วิเคราะห์ระดับตัวแปรด้วยค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูและครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 73.10) มีช่วง อายุระหว่าง 31 - 40 ปี (ร้อยละ 37.30) และสำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาตรี (ร้อยละ 71.60) โดยมีประสบการณ์ในการสอนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 6 - 10 ปี

(ร้อยละ 33.60) และส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ใน โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 56.70) ตามลำดับ มีผลการศึกษาแบ่งตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	n = 134		ระดับ	อันดับ
	M	SD		
1. ด้านความหวัง	4.50	0.42	มากที่สุด	1
2. ด้านการมองโลกในแง่ดี	4.48	0.47	มากที่สุด	3
3. ด้านความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง	4.49	0.46	มากที่สุด	2
4. ด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจ	4.43	0.54	มากที่สุด	4
รวมเฉลี่ย	**4.47**	**0.47**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้าราชการครูและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M=4.47, SD=0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความหวัง (M=4.50, SD=0.42) รองลงมาคือ ด้านความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (M=4.49,SD=0.46) ด้านการมองโลกในแง่ดี (M=4.48, SD=0.47) และด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจ (M=4.43, SD=0.54) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กรของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม

ความผูกพันต่อองค์กรของครู	n = 134		ระดับ	อันดับ
	M	SD		
1. ด้านความผูกพันทางอารมณ์	4.54	0.49	มากที่สุด	2
2. ด้านความผูกพันเชิงต่อเนื่อง	4.37	0.59	มากที่สุด	3
3. ด้านความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน	4.61	0.45	มากที่สุด	1
รวมเฉลี่ย	**4.51**	**0.51**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้าราชการครูและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีระดับความผูกพันต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด (M=4.51, SD=0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน (M=4.61, SD=0.45) รองลงมาคือ ด้านความผูกพันทางอารมณ์ (M=4.54, SD=0.49) และด้านการความผูกพันเชิงต่อเนื่อง (M=4.37, SD=0.59) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	Y1	Y2	Y3
X1	1	.703**	.746**	.624**	.716**	.598**	.652**
X2		1	.765**	.636**	.713**	.720**	.710**
X3			1	.671**	.686**	.608**	.654**
X4				1	.778**	.746**	.729**
Y1					1	.751**	.841**
Y2						1	.718**

Y3							1
N	134	134	134	134	134	134	134

จากตารางที่ 3 พบว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ความสัมพันธ์ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ในช่วง .598 - .778 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจ (X4) กับความผูกพันทางอารมณ์ (Y1) (r=.778) รองลงมาคือ ด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจ (X4) กับความผูกพันเชิงต่อเนื่อง (Y2) (r=.746) และ ด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจ (X4) กับความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน (Y3) (r = .729) ขณะที่คู่ที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดคือ ด้านความหวัง (X1) กับความผูกพันเชิงต่อเนื่อง (Y2) (r = .598) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความหวัง อภิปรายได้ว่า ครูมัธยมศึกษาในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นและสามารถกำหนดเป้าหมายในการทำงานได้อย่างชัดเจน ภาระงานที่ซับซ้อน สอดคล้องกับแนวคิดของ Luthans และคณะ (2007) ที่ระบุว่าทุนทางจิตวิทยาเป็นสภาวะทางจิตใจที่พัฒนาได้ สอดคล้องกับบทความวิชาการของ ไอริสา พรหมจรรย์ และคณะ (2568) ที่นำเสนอว่าทุนทางจิตวิทยาเปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันทางใจในการเผชิญสภาวะกดดันและเป็นรากฐานการพัฒนาศักยภาพ ขณะที่ นรินทิพย์ กอนพ่วง และคณะ (2568) ระบุในบทความวิชาการว่า ทุนทางจิตวิทยาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสุขภาวะ ซึ่งพัฒนาได้ผ่านระบบพี่เลี้ยง (Coaching) และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ อีกทั้ง นฤมล พระใหญ่ และคณะ (2568) พบว่า ช่วยยกระดับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในสังคมเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. ระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู ผลการวิจัย พบว่า ครูมีความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน อภิปรายได้ว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้สึกยึดมั่นในหน้าที่และจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยมองว่าการทุ่มเททำงานให้กับโรงเรียนเป็นภาระหน้าที่ที่พึงกระทำเพื่อประโยชน์ของนักเรียนและสถาบัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Meyer & Allen (1991) ที่ระบุว่าความผูกพันเชิงบรรทัดฐานเกิดจากสำนึกในหน้าที่และพันธะทางศีลธรรมที่บุคคลมีต่อองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pant & Parveen (2022) ที่พบว่าบุคลากรทางการศึกษา มักมีความผูกพันกับองค์กรในระดับสูง เนื่องจากวัฒนธรรมการขัดเกลาทางวิชาชีพที่เน้นความเสียสละเป็นสำคัญ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กร ผลการวิเคราะห์พบว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคู่ความสัมพันธ์ที่สูงที่สุด คือ ด้านการฟื้นคืนสภาพจิตใจกับความผูกพันทางอารมณ์ อภิปรายได้ว่า ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่มีความกดดันสูง ครูที่มีพลังใจในการฟื้นตัวจากปัญหาหรืออุปสรรคได้เร็ว จะเกิดความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในองค์กรมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าองค์กรเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมศักยภาพและผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ สอดคล้องกับ Zhang และคณะ (2025) ที่ยืนยันว่าทุนทางจิตวิทยาช่วยให้ครูรักษาอารมณ์เชิงบวกและเพิ่มความผูกพันในงาน ขณะที่ Zhu และคณะ (2022) พบว่าทุนทางจิตวิทยาเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยเพิ่มความแข็งแกร่งทางจิตใจและลดความตั้งใจลาออก นอกจากนี้ Pant และ Parveen (2022) ชี้ว่ามิติด้านความหวังมีความสัมพันธ์สูงสุดกับความผูกพันต่อองค์การในกลุ่มครูมัธยมศึกษา เช่นเดียวกับ Guo และคณะ (2022) ที่ระบุว่าทุนทางจิตวิทยาที่เข้มแข็งส่งผลให้ครูมีความทุ่มเทและดื่มด่ำกับงานมากขึ้น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสุขและลดความเหนื่อยล้าสะสมในการปฏิบัติหน้าที่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้สรุปได้ว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะมิติการฟื้นคืนสภาพจิตใจ ที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันทางอารมณ์สูงที่สุด ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนว่า ในบริบทสถานศึกษาเขตเมืองหลวงที่มีความกดดันสูง พลังใจในการฟื้นตัวเปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันทางใจที่ช่วยเสริมสร้าง

ความรักและความภาคภูมิใจในองค์กร ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการเสริมสร้างทรัพยากรทางจิตใจของครูผ่านระบบพี่เลี้ยง (Coaching) และการบริหารที่ยึดหลักความผาสุก เพื่อสร้างแรงยึดเหนี่ยวต่อวิชาชีพและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในระยะยาว **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูตามหลักจิตวิทยาเชิงบวก โดยเน้นการจัดกิจกรรมเสริมสร้าง การฟื้นคืนสภาพจิตใจ (Resilience) ควบคู่กับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือครูเชิงรุก เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในการปฏิบัติงานและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพให้อยู่กับสถานศึกษาต่อไป 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะ โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและความทุ่มเทในการปฏิบัติงานภายใต้บริบทสังคมเมืองที่มีความกดดันสูง และ 3) สถานศึกษาและกลุ่มงานพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพในมิติที่สร้างพลังบวก เช่น การใช้ ระบบพี่เลี้ยง (Coaching) และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่เน้นการสะท้อนคิดเชิงบวก เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความหวัง และแรงจูงใจในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือครู ที่มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการฟื้นคืนสภาพจิตใจอย่างเป็นระบบ เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการลดความเหนื่อยล้าสะสมและช่วยให้ครูสามารถรับมือกับสภาวะวิกฤตหรือความเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความผาสุกทางจิตใจของบุคลากร เพื่อค้นหาโมเดลการบริหารที่ช่วยเพิ่มพลังความรักและผูกพันต่อสถาบันในโรงเรียนที่มีขนาดและบริบทที่แตกต่างกัน และ 3) ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาวิชาชีพที่บูรณาการจิตวิทยาเชิงบวก เช่น การโค้ชเพื่อความสำเร็จหรือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างพลังใจที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองและความตั้งใจในการคงอยู่ในองค์กรของครูวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

ณรินณ์ทิพ วงษ์ลุนบุตรดา, ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์ และ วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล. (2567). ความผูกพันต่อองค์กรของกลุ่ม Gen-Y. วารสารรามคำแหง ฉบับบัณฑิตวิทยาลัย, 7(2), 1–13.

นฤมล พระใหญ่, รุจน์ ลือชา, วิศรุต สุวรรณสันติสุข และ ชนิตา แดงอุดม. (2568). การเสริมสร้างสมรรถนะของครูผ่านโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้และทุนทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในนักเรียน. Educational Process: International Journal, 19(1), Articlee2025564.

นรินทิพย์ กอนพ่วง, มนสิช สิทธิสมบูรณ์, ปกรณ์ ประจันบาน และ Anchunda, H. Y. (2568). ทุนจิตวิทยาเชิงบวกและแนวทางการเสริมสร้าง. วารสารศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา, 27(1), 353–368.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอน 74 หน้า 1 (14 สิงหาคม2542).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). ประกาศลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน[ประกาศ]. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. พริกหวานกราฟฟิค.

ไอริสา พรหมจรรย์, วันชัย ธรรมสัจการ, ปัญญา เทพสิงห์ และ เกษตรชัย และหีม. (2568). ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: แนวทางเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 36(1), 14–24.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. W. H. Freeman.

Becker, H. S. (1960). Notes on the concept of commitment. American Journal of Sociology, 66(1), 32–40. https://doi.org/10.1086/222819

Guo, Q., Wang, Y., Liu, Q., Wang, T., Zhang, L., Huang, Z., & Cao, S. (2022). Psychological capital and occupational well-being: Mediating effects of work engagement among Chinese special education teachers. Frontiers in Psychology, 13, Article 847882.

Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007). Psychological capital: Developing the human competitive edge. Oxford University Press.

Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. Human Resource Management Review, 1(1), 61–89.

Mowday, R. T., Porter, L. W., & Steers, R. M. (1979). The measurement of organizational commitment. Journal of Vocational Behavior, 14(2), 224–247.

O'Reilly, C. A., & Chatman, J. (1986). Organizational commitment and psychological attachment: The effects of compliance, identification, and internalization on prosocial behavior. Journal of Applied Psychology, 71(3), 492–499.

Pant, V., & Parveen, A. (2022). Psychological capital and organizational commitment among secondary school teachers. The International Journal of Indian Psychology, 10(3), 1041–1046.

Rasmussen, H. N., & Wingate, L. R. (2011). The role of optimism in daily stress and coping. Journal of Social and Clinical Psychology, 30(6), 671–688.

Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. American Psychologist, 55(1), 5–14. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5

Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. Psychological Inquiry, 13(4), 249–275. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1304_01

Steers, R. M. (1977). Antecedents and outcomes of organizational commitment. Administrative Science Quarterly, 22(1), 46–56. https://doi.org/10.2307/2391745

Zhang, Y., Ishak, Z., Azam, S. M. F., & Kang, Y. (2025). Psychological capital and professional commitment among private junior high school teachers: The mediating role of well-being and the moderating role of gender. Scientific Reports, 15, Article 1290. https://doi.org/10.1038/s41598-024-03800-0

Zhu, K., Wang, X., & Jiang, M. (2022). The impact of organizational commitment on turnover intention of substitute teachers in public primary schools: Taking psychological capital as a mediator. Frontiers in Psychology, 13, Article 1008142.

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน*

ACTIVE LEARNING AND THE DEVELOPMENT OF 21ST-CENTURY SKILLS AMONG LEARNERS

เทอดเกียรติ ยามโสภา

Terdkiet Yamsopha

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office, Thailand

Corresponding Author's Email: yamsopa999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 22 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 24 มกราคม 2569

Received 26 December 2025; Revised 22 January 2026; Accepted 24 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิด หลักการ และความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาอย่างกว้างขวาง เนื้อหามุ่งนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก รวมถึงรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ บทความยังอภิปรายผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์ความเหมาะสม ข้อจำกัด และความท้าทายของการนำไปใช้ในบริบทการศึกษาไทย พร้อมเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับครู ผู้บริหารสถานศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร บทความสรุปว่าการจัดการ

Citation:

*เทอดเกียรติ ยามโสภา. (2569). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 578-591.

Terdkiet Yamsopha. (2026). Active Learning And The Development Of 21st-Century Skills Among Learners. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 578-591.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษา และเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกการทำงานในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน
คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21, ผู้เรียน, การจัดการศึกษา

Abstract

This academic article aims to analyze the concepts, principles, and significance of active learning in developing students' 21st century skills within the context of rapid global changes in society, economy, and technology that profoundly affect education systems. The article presents theoretical foundations and instructional approaches that support active learning, emphasizing learning models that promote critical thinking, problem-solving, communication, collaboration, and self-directed learning. It also discusses the outcomes of active learning in fostering key characteristics of 21st century learners and examines its suitability, limitations, and challenges in the context of Thai education. Furthermore, policy and practical recommendations are proposed for teachers, school administrators, and curriculum development to support effective implementation. The article concludes that active learning is a vital pedagogical approach for enhancing educational quality and preparing learners to adapt successfully to the changing demands of society and the future workforce in the 21st century.
Keywords: Active learning, 21st century skills, learners, education management

บทนำ

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 สังคมโลกได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน อันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล และโครงสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต รูปแบบการทำงาน และระบบการผลิตของประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญญาประดิษฐ์ และระบบอัตโนมัติ ได้เปลี่ยนลักษณะของแรงงานจาก

การใช้ทักษะซ้ำ ๆ ไปสู่การใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OECD, 2019)

บริบทดังกล่าวทำให้การศึกษาไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงเนื้อหาอีกต่อไป แต่จำเป็นต้องมุ่งพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สามารถปรับตัว เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับความไม่แน่นอนของโลกในอนาคต (UNESCO, 2015)

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านคุณภาพ ความเสมอภาค และความสอดคล้องกับบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้แบบท่องจำ การสอบวัดผลจากความรู้เชิงเนื้อหา และบทบาทครูในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว ถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียน (Trilling & Fadel, 2009)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานยังสะท้อนให้เห็นว่าทักษะเชิงวิชาการเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ระบบการศึกษาจำเป็นต้องบูรณาการเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม (Partnership for 21st Century Skills, 2019)

แนวคิดทางการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนในฐานะ “ผู้สร้างความรู้” มากกว่าผู้รับความรู้แบบเชิงรับ การเรียนรู้จึงถูกมองว่าเป็นกระบวนการเชิงรุกที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ คิด วิเคราะห์ และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง (Kolb, 1984)

การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เนื่องจากทักษะเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในสังคมความรู้ (Bell, 2010)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล แนวทางดังกล่าวช่วยเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Bonwell & Eison, 1991)

งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในบริบทการศึกษาไทยและสากล (Prince, 2004)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์แนวคิดและหลักการของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (2) อธิบายความสำคัญของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาผู้เรียน และ (3) สังเคราะห์บทบาทของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะดังกล่าว ขอบเขตของบทความมุ่งเน้นการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอกรอบความเข้าใจเชิงวิชาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายและหลักการของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการคิด วิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสะท้อนผลการเรียนรู้ แทนการเรียนรู้แบบรับฟังหรือท่องจำเพียงอย่างเดียว (Bonwell & Eison, 1991) แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีความหมายเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม

หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วย การเน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา ครู และเพื่อนร่วมชั้น การส่งเสริมการคิดขั้นสูง และการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยั่งยืน (Prince, 2004)

2. แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Approach) มองว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจ ประสบการณ์เดิม และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ครูจึงมีบทบาทเป็น

ผู้ออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวก มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรง (Weimer, 2013)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิด ตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจภายในและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO, 2015)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก

3.1 การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) อธิบายว่าความรู้ไม่ได้ถูกถ่ายทอดจากครูไปสู่ผู้เรียนโดยตรง แต่ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นจากประสบการณ์และการตีความของตนเอง ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม (Piaget, 1972; Vygotsky, 1978) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงสอดคล้องกับทฤษฎีนี้ เนื่องจากเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ และพัฒนาความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1984) มองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เกิดจากการมีประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสร้างแนวคิด และการนำไปทดลองใช้ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานหรือปัญหาเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

3.3 การเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่เน้นการทำงานร่วมกันของผู้เรียนเป็นกลุ่ม เพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้เรียนมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและกลุ่ม (Johnson & Johnson, 1999) แนวคิดนี้สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุกอย่างชัดเจน เนื่องจากช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

4. แนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นกรอบแนวคิดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้พร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและตลาดแรงงานในยุคใหม่ โดยองค์กรระดับนานาชาติ

เช่น OECD และ Partnership for 21st Century Skills ได้เสนอกรอบทักษะที่ครอบคลุมทั้งด้านสติปัญญา สังคม และเทคโนโลยี

4.1 ทักษะการคิดขั้นสูง

ทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินข้อมูล ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสร้างนวัตกรรมใหม่ (Trilling & Fadel, 2009)

4.2 ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นความสามารถในการถ่ายทอดความคิด การรับฟังผู้อื่น และการทำงานเป็นทีมในบริบทที่หลากหลาย การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นกิจกรรมกลุ่มและการอภิปรายช่วยส่งเสริมทักษะดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ (Johnson & Johnson, 1999)

4.3 ทักษะดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ

ในยุคดิจิทัล ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม รวมถึงการรู้เท่าทันสื่อ การประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นพลเมืองดิจิทัล (OECD, 2019)

4.4 ทักษะชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ทักษะชีวิต เช่น ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่น ความสามารถในการปรับตัว และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและทำงานในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้เชิงรุกมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้ผ่านการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (UNESCO, 2015)

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการสร้างความรู้ผ่านการคิด การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำและผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว แนวคิดนี้สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เชิงรุกได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิด การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม ทั้งยังเชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดขั้นสูง

ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ทักษะดิจิทัล และทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้เชิงรุกกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การใช้กระบวนการคิดขั้นสูง และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เสนอโดยองค์กรระดับนานาชาติ เช่น OECD ซึ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปรับตัว เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (OECD, 2019)

การเรียนรู้เชิงรุกช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับสารเป็นผู้สร้างความรู้ ส่งผลให้ทักษะต่าง ๆ ไม่ได้เกิดจากการสอนโดยตรง แต่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน (Trilling & Fadel, 2009)

2. รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสามารถดำเนินการผ่านรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละรูปแบบมีศักยภาพในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในมิติที่แตกต่างกัน

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากสถานการณ์ปัญหาจริงหรือใกล้เคียงความเป็นจริง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ ค้นคว้าข้อมูล และแก้ปัญหาด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Hmelo-Silver, 2004)

การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือวางแผน ดำเนินงาน และสร้างผลงานจากปัญหาหรือหัวข้อที่สนใจ ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Bell, 2010)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีโครงสร้าง โดยมีเป้าหมายร่วมและความรับผิดชอบทั้งรายบุคคลและกลุ่ม วิธีการนี้ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม (Johnson & Johnson, 1999)

การเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกการคิดอย่างมีเหตุผล การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูล และการสะท้อนคิด ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจและการใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่ซับซ้อน (Prince, 2004)

3. บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ออกแบบการเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวก มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรง ครูต้องวางแผนกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะ การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างรอบด้าน (Weimer, 2013)

4. บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้เชิงรุก

ผู้เรียนในการเรียนรู้เชิงรุกมีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักในกระบวนการเรียนรู้ โดยต้องมีความกระตือรือร้น รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา ผู้เรียนต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนอย่างต่อเนื่อง บทบาทดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (UNESCO, 2015)

5. สภาพแวดล้อมและปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยสภาพแวดล้อมและปัจจัยสนับสนุนที่เหมาะสม ทั้งในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างต่อการแสดงความคิดเห็น การจัดพื้นที่และทรัพยากรการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมกลุ่ม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม และการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาและนโยบายการศึกษา ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้การเรียนรู้เชิงรุกสามารถพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (OECD, 2019)

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือปฏิบัติจริง ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียนทำหน้าที่เป็นผู้สร้างความรู้ ขณะที่ครูเป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ความสำเร็จของการเรียนรู้เชิงรุกขึ้นอยู่กับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม บทบาทของครูและผู้เรียน รวมถึงสภาพแวดล้อมและการสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างรอบด้านและยั่งยืน

ผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อผู้เรียน

1. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์หรือโจทย์ที่ท้าทายความคิด กระตุ้นให้ตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ความรู้ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองปัญหาในมุมมองที่หลากหลาย และพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมที่มีความซับซ้อน (Prince, 2004)

2. การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม

การเรียนรู้เชิงรุกมักใช้กิจกรรมกลุ่ม การอภิปราย และการทำงานร่วมกันเป็นเครื่องมือสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟังผู้อื่น และการทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการรับผิดชอบต่อเป้าหมายร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมและโลกการทำงานยุคใหม่ (Johnson & Johnson, 1999)

3. การส่งเสริมความรับผิดชอบและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนต้องวางแผน ค้นคว้า และจัดการการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง บทบาทของผู้เรียนในฐานะผู้มีส่วนร่วมหลักในกระบวนการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน และ

พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Weimer, 2013)

4. การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

นอกจากการพัฒนาทักษะทางสติปัญญาแล้ว การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่น ความสามารถในการปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องช่วยหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และโลกการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling & Fadel, 2009)

กล่าวโดยสรุปการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการดังกล่าวยังส่งเสริมความรับผิดชอบและการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของศตวรรษที่ 21 เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกการทำงาน

การอภิปรายผลเชิงวิชาการ

1. การวิเคราะห์ความเหมาะสมของการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทการศึกษาไทย

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความเหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และโครงสร้างแรงงานที่ต้องการบุคลากรซึ่งมีทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษาไทยในอดีตมักเน้นการถ่ายทอดความรู้และการวัดผลด้วยการสอบเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะเชิงกระบวนการ การนำการเรียนรู้เชิงรุกเข้ามาจึงถือเป็นแนวทางที่ช่วยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมศตวรรษที่ 21 และบริบทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

2. ความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรของไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะหลักสูตรฐานสมรรถนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้เชิงรุกจึงสามารถใช้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับห้องเรียนและสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

3. ข้อจำกัดและความท้าทายในการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้จริง

แม้การเรียนรู้เชิงรุกจะมีประโยชน์อย่างชัดเจน แต่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความพร้อมของครูด้านความรู้และทักษะในการออกแบบกิจกรรมเชิงรุก ภาระงานที่สูง ขนาดชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเวลา นอกจากนี้ ระบบการวัดและประเมินผลที่ยังคงเน้นการสอบปลายภาคและคะแนนเชิงปริมาณ อาจไม่เอื้อต่อการประเมินผลลัพธ์ของการเรียนรู้เชิงกระบวนการและทักษะอย่างแท้จริง (Prince, 2004)

4. แนวทางการพัฒนาและปรับใช้ในสถานศึกษา

การพัฒนาและปรับใช้การเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพครูด้านการออกแบบการเรียนรู้ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการปรับรูปแบบการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับทักษะที่ต้องการพัฒนา นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การเรียนรู้เชิงรุกสามารถนำไปใช้ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดผลอย่างยั่งยืนในบริบทการศึกษาไทย (UNESCO, 2015)

กล่าวโดยสรุปการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทยและสอดคล้องกับนโยบายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน แม้การนำไปใช้จะยังเผชิญข้อจำกัดด้านความพร้อมของครู ทรัพยากร และการประเมินผล แต่หากมีการพัฒนาครู การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการปรับระบบการเรียนรู้ให้เหมาะสม จะช่วยให้การเรียนรู้เชิงรุกสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา

ครูควรพัฒนาศักยภาพด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน เน้นการใช้กิจกรรมที่กระตุ้นการคิด การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน ควบคู่กับการใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง การจัดสรรทรัพยากรและเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำนวัตกรรมการสอนไปใช้ในสถานศึกษาอย่างจริงจัง (Weimer, 2013)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรควรมุ่งเน้นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่บูรณาการทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้ากับเนื้อหาวิชาอย่างชัดเจน โดยลดความสำคัญของการเรียนรู้แบบท่องจำและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง และการบูรณาการข้ามศาสตร์ นอกจากนี้ ควรปรับระบบการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะ เช่น การประเมินจากผลงาน กระบวนการเรียนรู้ และพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน (Trilling & Fadel, 2009)

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในเชิงลึกและหลากหลายมิติ ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะผู้เรียน และทักษะชีวิต โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และการวิจัยแบบผสมผสาน นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาบริบทเฉพาะของสถานศึกษาไทยในระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม (Prince, 2004)

กล่าวโดยสรุปข้อเสนอแนะควรมุ่งพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผู้บริหารสนับสนุนด้านทรัพยากรและวัฒนธรรมการเรียนรู้ หลักสูตรควรเป็นฐานสมรรถนะ ลดการท่องจำ เพิ่มกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และปรับการประเมินผลให้สอดคล้อง

กับทักษะแห่งศตวรรษที่ **21** ขณะที่การวิจัยในอนาคตควรศึกษาผลของการเรียนรู้เชิงรุกอย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทย

สรุป

บทความนี้มุ่งอธิบายแนวคิดและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน โดยชี้ให้เห็นบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่อาจเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องมุ่งพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต บทความได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก รวมถึงรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทของครู ผู้เรียน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ ยังอภิปรายผลลัพธ์ของการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมทั้งทักษะทางสติปัญญาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนวิเคราะห์ความเหมาะสม ข้อจำกัด และความท้าทายในบริบทการศึกษาไทย พร้อมเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยสรุป การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกการทำงานในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: สพฐ.

Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. The Clearing House, 83(2), 39–43.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1.

Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? Educational Psychology Review, 16(3), 235–266.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning. Boston: Allyn & Bacon.

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

OECD. (2019). OECD future of education and skills 2030. Paris: OECD Publishing.

Partnership for 21st Century Skills. (2019). Framework for 21st century learning. Washington, DC.

Piaget, J. (1972). The psychology of the child. New York: Basic Books.

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. Journal of Engineering Education, 93(3), 223–231.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. San Francisco: Jossey-Bass.

UNESCO. (2015). Rethinking education: Towards a global common good? Paris: UNESCO Publishing.

Weimer, M. (2013). Learner-centered teaching: Five key changes to practice. San Francisco: Jossey-Bass.

การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร*

THE PROCESS OF DEVELOPING AN INNOVATIVE COMMUNITY NETWORK FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE. BASED ON BIODIVERSITY AND LOCAL WISDOM IN PHICHIT PROVINCE

วิชิต ชัยยาจนะ[1], นพวรรณ์ ไชยชนะ[2], พระครูสิริปริยัตโยดม (เมธี ไวยุวัฒน์)[3], พระใบฏีกาสมคิด นาถสีโล[4] และ พระครูวิวิธธวัชชัย (ขวัญชัย วรปุญฺโญ)[5]

Wichit Chaiyachana[1], Nopawan Chaiyachana[2], Phra Khru Siripariyatyodom (Methi Waiyuwatt)[3], Phra Baidika Somkid Nathasilo[4] and Phra Khru Wivithathawatchai (Khwanchai Worapunyo)[5]

[1-5]วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

[1-5]Phichit Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: noppwan08@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 16 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 18 มกราคม 2569

Received 8 January 2026; Revised 16 January 2026; Accepted 18 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

Citation:

*วิชิต ชัยยาจนะ, นพวรรณ์ ไชยชนะ, พระครูสิริปริยัตโยดม (เมธี ไวยุวัฒน์), พระใบฏีกาสมคิด นาถสีโล และ พระครูวิวิธธวัชชัย (ขวัญชัย วรปุญฺโญ). (2569). การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 592-603.

Wichit Chaiyachana, Nopawan Chaiyachana, Phra Khru Siripariyatyodom (Methi Waiyuwatt), Phra Baidika Somkid Nathasilo and Phra Khru Wivithathawatchai (Khwanchai Worapunyo). (2026). The Process Of Developing An Innovative Community Network For Improving The Quality Of Life. Based On Biodiversity And Local Wisdom In Phichit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 592-603.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ 3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมเริ่มจากการวิเคราะห์ศักยภาพและความต้องการของชุมชน จากนั้นสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนานวัตกรรมให้เหมาะกับบริบท ถ่ายทอดความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และขยายผลเชื่อมโยงตลาดเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร ดังนี้ 1. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 2. การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล 3. การมีส่วนร่วมของชุมชน 4. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม 5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

3) การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตรทำได้โดยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพสู่การสร้างอาชีพและผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ จัดการความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาร่วมกับการใช้นวัตกรรมที่เหมาะสม เสริมความเข้มแข็งเครือข่ายสัมมาชีพ และพัฒนาระบบการใช้ภูมิปัญญาเป็นขั้นตอนเพื่อยกระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม, ปัจจัยที่ส่งผลในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม, การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม, ประชาชน,เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This research, "Developing an Innovative Community Network for Improving Quality of Life Based on Biodiversity and Local Wisdom in Phichit Province," aims to: 1. Study the process of creating an innovative community network for improving quality of life based on biodiversity and local wisdom in Phichit Province; 2. Analyze the factors contributing to the success of creating an innovative community network for improving quality of life based on biodiversity

and local wisdom in Phichit Province; and 3. Develop an innovative community network for improving quality of life based on biodiversity and local wisdom in Phichit Province. The research employed action research methods, including in-depth interviews with key informants and the organization of activities to identify best practices, solutions, and the creation and development of new methods.

Keywords: Innovation community networking process, Factors influencing innovation community networking, Development of innovation community networks, People, Community economy

บทนำ

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร ต้องการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของรัฐบาล และส่งผลให้เกิดการสร้างนวัตกรรมชุมชน ในการสร้างเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนสร้างชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน จึงเกิดบันทึกความร่วมมือ เพื่อบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานเพื่อยกระดับขีดความสามารถ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติราชการของ หน่วยงานราชการ กลุ่มวิสาหกิจ เครือข่าย องค์กรชุมชน ในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสำรวจข้อมูลสังคมและเศรษฐกิจฐานราก เพื่อประเมินผลและจัดทำแผนงานมาตรการข้อเสนอและกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสถานการณ์ใน ปัจจุบันภายใต้บันทึกความร่วมมือ (Memorandum of Understanding : MOU) ที่ได้ลงนาม 7 หน่วยงาน โดยมี เจตนารมณ์ที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำซึ่งถือเป็นหนึ่งในนโยบายปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ชาติเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตไปพร้อมกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมถึงช่องว่างรายได้และการเจริญเติบโตเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยทั้ง 7 หน่วยงาน จะประสานความร่วมมือระหว่างกันและ จะสนับสนุนการดำเนินงานตามภารกิจร่วมข้างต้นตลอดจนการติดต่อ ขับเคลื่อนทั้งในระดับพื้นที่ตำบล และตามบันทึกความร่วมมือให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในกระบวนการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) เนื่องจากความพร้อมในด้านทุนชุมชน เพราะพื้นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญอำเภอบางมูลนาก ว่า “อาหารปลาขึ้นชื่อ...เลื่องลือมะม่วงแผ่น...ดินแดนหลวงพ่อหิน...ถิ่นข้าวขาวกอเดียว...เที่ยวศูนย์ชัยพัฒนาการเกษตร สิรินธร” โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากปลา ผลิตภัณฑ์จากมะม่วง พื้นที่ชุมชนประเวศน์เหนือ พื้นที่ชุมชนหัวรอ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือโครงสร้างองค์กรชุมชน (Community organization) คือความสัมพันธ์ของบุคคลในชุมชนทั้งที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อการปฏิบัติงาน ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) มีการกำหนดโครงสร้างคำถามเป็น 2 ส่วนคือ ชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย รวบรวมวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “พัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร โดยใช้การสัมภาษณ์ สมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรม ขั้นตอนต่อไปอบรม/ออกแบบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยทำการอบรมให้ความรู้เพื่อเสนอแนวความคิด และการยกระดับความรู้ (Knowledge : K) ให้กับกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกกลุ่มชุมชน ระดับตำบล ในจังหวัดพิจิตร โดยการจัดให้สมาชิกได้รับการฝึกอบรม และออกแบบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตรยกระดับความรู้ (Knowledge : K) ให้กับสมาชิกกลุ่มชุมชน ระดับตำบล ในจังหวัดพิจิตร ในประเด็นแนวคิดที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมของชุมชนและท้องถิ่น ขั้นต่อไปแนวทางการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเข้มแข็งเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม สู่การปฏิบัติ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ในขั้นตอนที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เที่ยงตรงตามปรากฏการณ์ และข้อเท็จจริงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย นอกจากนี้เพื่อการทดสอบให้แน่ใจว่า การวิเคราะห์และการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นถูกต้องหรือไม่ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเสนอในการจัดสนทนากลุ่ม ทบทวนว่าข้อมูลและการตีความเที่ยงตรง และยึดถือเป็นแบบได้หรือไม่ แล้วจึงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) มีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารแล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ กันโดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสารและนำมาประกอบกับข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจาก การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสารโดยใช้วิธีเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยจะเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความพิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความ

หรือความหมายที่ซ้อนอยู่เบื้องหลัง หรือความหมาย ระหว่างบรรทัด เพียงแต่ให้การระบุลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระเป็นอย่างมีระบบและอิงกรอบแนวคิด การดึงความสำคัญของสาระจากตัวบทอาจใช้วิธีสรุปใจความได้ดีกว่าการวัดความถี่ของคำก็ได้ จากนั้น จึงอธิบายข้อที่รวบรวมได้ดังกล่าวด้วย วิธีการพรรณนาโดยอาศัยจากกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการการพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตรวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมา ได้ช่วยวิเคราะห์ จากการจับประเด็นสำคัญหรือสาระสำคัญ สาระหลัก จากการสัมภาษณ์ มีกลุ่มไหนที่พูดเหมือนกันและแตกต่างกันเพราะอะไร และทำไมพูดเหมือนหรือต่างกันมาใช้ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร สามารถดำเนินการได้ผ่านหลายขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ พืชสมุนไพร ระบบนิเวศเฉพาะถิ่น สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ เช่น เทคโนโลยีพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม วิถีเกษตรอินทรีย์ ระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาที่ตอบโจทย์ 2) การการจัดตั้งเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มชาวบ้าน ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาครัฐ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าภูมิปัญญา สนับสนุนกลไกการสื่อสารระหว่างสมาชิกเครือข่าย เช่น เครือข่ายออนไลน์ การจัดประชุมประจำปี 3) การออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะสม นำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนานวัตกรรมเชิงสังคม เช่น ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ตลาดนัดสีเขียว ทดลองและปรับปรุงโมเดลนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อบริบทของชุมชน 4) การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างระบบการเรียนรู้ในชุมชนผ่านโครงการฝึกอบรมและเวิร์กช็อป ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ 5) การขยายผลและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของเครือข่ายในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ พัฒนานโยบายที่

สนับสนุนเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม เช่น การให้เงินทุนสนับสนุน สร้างความร่วมมือกับตลาดและภาคธุรกิจเพื่อให้ผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชนมีความยั่งยืน กระบวนการเหล่านี้ต้องดำเนินการภายใต้แนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างแท้จริง

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร พบว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ดังนี้ 1) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดเผยระหว่างสมาชิกในเครือข่ายช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดี การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอช่วยให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล การวางแผนและการดำเนินงานที่มีโครงสร้างและเป้าหมายที่ชัดเจนช่วยให้เครือข่ายดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการทรัพยากรและการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสมช่วยให้เครือข่ายสามารถเผชิญกับความท้าทายและปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิผล 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกัน การจัดเวทีประชาคมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และแผนการเรียนรู้ร่วมกันช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย 4) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนมาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการดำเนินงาน การพัฒนานวัตกรรมที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนช่วยเสริมสร้างทรัพยากรและความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาเครือข่าย การจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยสร้างความชัดเจนและความมั่นคงในการดำเนินงานร่วมกัน การพิจารณาและดำเนินงานตามปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมที่ยั่งยืนและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการพัฒนา เครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมที่ยึดความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน มีผลลัพธ์ที่สำคัญหลายประการในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ดังนี้ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำความรู้และทักษะที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ตัวอย่างเช่น การผลิตสินค้าจากปลา มะม่วง และผลิตภัณฑ์จากข้าว ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การจัดการความรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาและพัฒนาความรู้ที่มีอยู่ การวิจัยพบว่าการสืบทอดภูมิปัญญาต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม และการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา 3) การยกระดับศักยภาพของเครือข่าย การพัฒนาเครือข่ายในชุมชน ต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อเข้าใจพื้นที่ การปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การมุ่งสู่การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ และการยกระดับเครือข่ายให้มีความยั่งยืน 4) การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญา การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต้นน้ำ ระดับกลางน้ำ และระดับปลายน้ำ โดยแต่ละระดับมุ่งเน้นการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก คือ การพัฒนารายบุคคล การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาชุมชน และการบริหารผลการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยสรุป การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมที่ยึดความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิจิตรและบูรณาการเครือข่ายในและนอกชุมชน สร้างเครือข่ายภายใน ให้แต่ละกลุ่มในชุมชนร่วมมือ เช่น กลุ่มแปรรูปมะม่วง ร่วมกับกลุ่มผลิตบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ครบวงจร สร้างเครือข่ายภายนอก ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในการพัฒนาชุมชนพุทธนวัตกรรม การทำวิจัยพัฒนา เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ของชุมชนกับตลาดท้องถิ่นกับตลาดออนไลน์หรือบริษัทเอกชน สร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มชุมชนจัดตั้งเวทีประชุม ณ จุดถ่ายทอดความรู้ ชุมชนพุทธนวัตกรรมเชิงบูรณาการ พื้นที่อำเภอบางมูลนากให้แต่ละกลุ่ม

นำเสนอปัญหาและแลกเปลี่ยนแนวทางแก้ไขพัฒนากิจกรรมร่วมกัน สร้างพื้นที่ให้เยาวชนและกลุ่มเปราะบางมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย เชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

การสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทรัพยากร และการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน กระบวนการเหล่านี้ต้องดำเนินการภายใต้แนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี วัชระเกียรติศักดิ์ (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า บริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนมีความพร้อมต่อการพัฒนา แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพจะต้องสร้างจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง โดยที่ผลการดำเนินการการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนาจัดตั้งดำเนินงานและขับเคลื่อนการจัดหาทุนของกลุ่มอาชีพในทั้ง 15 หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน

2. ผลการ วิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

ความสำเร็จของเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมขึ้นอยู่กับ การบูรณาการปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ นวัตกรรม นโยบาย และสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล การสร้างระบบสนับสนุนที่

แข็งแกร่งและการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยให้เครือข่ายสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืน การพิจารณาและดำเนินงานตามปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมที่ยั่งยืนและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรโชติ สัตตาคม (2567) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคมชุมชนเมืองจัง ประกอบไปด้วยศักยภาพผู้นำและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานการจัดการและพัฒนาศักยภาพชุมชน ความสัมพันธ์เชิงสังคมในชุมชน ความต้องการแก้ปัญหาของชุมชนและรัฐ การสร้างแรงจูงใจ การร่วมมือของภาคีเครือข่าย ทักษะการปรับตัวของชุมชนต่อโลกาภิวัฒน์และการสนับสนุนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ยังพบข้อแตกต่างจากงานวิจัยอื่นที่ว่าปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ ทักษะการปรับตัวของชุมชนที่มีต่อโลกาภิวัฒน์ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนา หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม ประกอบด้วย ด้านระบบการปฏิบัติงานของภาคีเครือข่าย ด้านโครงสร้างหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับด้านทักษะความสามารถการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม ด้านทัศนคติและแรงจูงใจที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง และด้านความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรชุมชน

3. ผลการพัฒนา เครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมต้องใช้แนวทางแบบองค์รวมที่บูรณาการทรัพยากรชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และนโยบายรัฐ ให้สอดคล้องกัน เครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวตามบริบทของชุมชน จะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมที่ยึดความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญกมล ดอนขวา (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลกระทบทางตรงต่อกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขายมากที่สุด สวนกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขาย มีผลกระทบทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินของชุมชน ในด้านการให้ความอนุเคราะห์ชุมชนมากที่สุดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทางด้านการพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสมาชิกกลุ่ม และการ

พัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีผลต่อการเพิ่มยอดขายจากการขายสินค้าภายในชุมชน โดยรายได้จากการขายจะมีผลต่อขนาดของการจัดสรรกำไรไปช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยในด้านการศึกษาให้มากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิเคราะห์จากงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมนั้นขึ้นอยู่กับการบูรณาการระหว่างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากนโยบายและทรัพยากร รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนให้ยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตรต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ศักยภาพและทุนชีวภาพ-ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน ออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะกับชุมชน ถ่ายทอดความรู้ และขยายผลให้เครือข่ายเข้มแข็ง โดยปัจจัยความสำเร็จคือการสื่อสาร การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ส่งผลให้ชุมชนเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ยกระดับการเรียนรู้ พัฒนาอาชีพ และเชื่อมโยงเครือข่ายภายใน-ภายนอกอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย** ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืน **ข้อเสนอแนะระดับองค์กร/ระดับชุมชน** ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหารจัดการ การตลาด การผลิต และการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความเข้มแข็งจากภายใน **ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป** คือ 1. การศึกษาผลกระทบระยะยาวของการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2. ศึกษาปัจจัยแห่ง

ความสำเร็จและความล้มเหลวในการสร้างและดำเนินงานเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของเครือข่าย 3. พัฒนาเครื่องมือและแนวทางในการประเมินศักยภาพของชุมชน การออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะสม และการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม 4. ศึกษาถึงทักษะการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการที่ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทายและใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ขวัญกมล ดอนขวา. (2555ฉ. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.

ทวี วัชระเกียรติศักดิ์. (2559). การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 5(1), 45-54.

ทัศนียา บริพิศและธีรภัทร กิจจารักษ์. (2563). การวิเคราะห์ระบบบริการสาธารณะแบบใหม่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย. วารสารนานาชาติว่าด้วยนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลง, 13(6), 415–425

บุหงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิรติ คเชนทวา. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(53), 87–108.

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3*

THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING STUDENTS' LEARNING BEHAVIORS IN PRIMARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

ภัททภูมิ นามอินทร์[1] และ พระราชวชิรญาณเมธี[2]

Pattapoom Namin[1] and Phrarajavajiranyanamethi[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: pattapoom.do2535@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 20 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2568

Received 8 November 2025; Revised 20 November 2025; Accepted 22 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา 3) เพื่อวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

Citation:

*ภัททภูมิ นามอินทร์ และ พระราชวชิรญาณเมธี. (2569). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 604-618.

Pattapoom Namin and Phrarajavajiranyanamethi. (2026). The Academic Administration Of School Administrators Affecting Students' Learning Behaviors In Primary Schools Under The Office Of Chaiyaphum Primary Educational Service Area 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 604-618.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 127 โรงเรียน โดยการเปิดตารางเครซี่ มอร์แกน มีผู้ให้ข้อมูล โรงเรียนละ 4 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ 1 คน, ครูผู้สอน 2 คน รวมมีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 508 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านพัฒนา และ ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านจิตพิสัย (ด้านเจตคติและค่านิยม) รองลงมา คือ ด้านทักษะพิสัย (ด้านการปฏิบัติ) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย คือ ด้านพุทธิพิสัย (ด้านความรู้ความคิด) 3) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ได้แก่ ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน (X_4) และด้านการพัฒนาครูผู้สอน (X_3) ตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 96 ($R^2 = 0.96$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.98 มีค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.065 สามารถเขียนสมการพยากรณ์การทดถอยพหุคูณได้ดั้งนี้ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = -0.304 + 0.729(X_4) + 0.331(X_3)$ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = 0.691(\mathbf{X_4}) + 0.314(\mathbf{X_3})$

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

Abstract

This thesis aimed to: 1) to study the academic administration of school administrators in primary schools under the jurisdiction of the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 2) To study the learning behaviors of

students in primary schools under the jurisdiction of the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 3) To analyze the academic administration of school administrators that affects student learning behaviors in primary schools under the jurisdiction of the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 The sample group for this research consisted of 127 primary schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table. Four informants were selected from each school, including one school director, one head of academic affairs, and two teachers, resulting in a total of 508 respondents

The research findings revealed that 1) Academic administration of school administrators in primary schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 was, overall, rated at the highest level. When considering each aspect individually, the highest mean score was found in instructional management, followed by teacher development and assessment of students' learning behaviors. The aspect with the lowest mean score was curriculum development. 2) Students' learning behaviors in primary schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3, when analyzed by specific domains, revealed that the highest mean score was in the affective domain (attitudes and values), followed by the psychomotor domain (practical skills). The lowest mean score was in the cognitive domain (knowledge and thinking skills). 3) The aspects of academic administration of school administrators that significantly influenced students' learning behaviors were: assessment of students' learning behaviors (X_4) and teacher development (X_3). These predictor variables had a predictive power of 96% ($R^2 = 0.96$), with a multiple correlation coefficient (R) of 0.98, and a standard error of estimate of 0.065. statistically significant at the .05 level. The prediction equations can be written as follows The predicting equation of raw score $\hat{Y} = -0.304 + 0.729(X_4) + 0.331(X_3)$ The predicting equation of standard score $\hat{Z} = 0.691(X_4) + 0.314(X_3)$

Keywords: Academic Administration of School Administrators, Learning Behaviors of Students in Primary Schools, Academic Administration of School Administrators Affecting the Learning Behaviors of Students in Primary Schools

บทนำ

ในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริม พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ให้เกิดการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ วางแผน จัดกิจกรรม และส่งเสริมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในรูปแบบที่เห็นได้ชัด เช่น ความกระตือรือร้นในการเรียน การมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่งยังประสบปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการที่ไม่ต่อเนื่อง ขาดความชัดเจน และไม่สามารถปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล ส่งผลให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนไม่พัฒนาเต็มศักยภาพ การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560 : 15-17) การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจึงเป็นเป้าหมายหลักของหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งในมาตรา 22 ยังระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมี

ความสำคัญที่สุด” กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562, หมวด 6 มาตรา 22, 24, 29, 30, 36 พ.ร.บ. สภาครูฯ พ.ศ. 2546 มาตรา 48/ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2561 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร แหล่งที่มา คือ มาตรา 24 และ มาตรา 29 ของพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติฯ กำหนดให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น ตลอดจนต้องส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรอย่างเหมาะสม 1.1) การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน 1.2) การวางแผนและปรับปรุงหลักสูตรตามมาตรฐานการศึกษา 1.3) การส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน แหล่งที่มา มาตรา 22 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติฯ กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่วนมาตรา 30 กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการจัดทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม 2.1) การกำกับดูแลและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน 2.2) การจัดหาและสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทันสมัย 2.3) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาครูผู้สอน แหล่งที่มา พ.ร.บ. สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 48 ระบุให้ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ 3.1) การจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของครู 3.2) การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู 3.3) การติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู 4) ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แหล่งที่มา มาตรา 29 และ 36 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติฯ ให้สถานศึกษาต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในรูปแบบหลากหลาย และใช้ผลประเมินเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม 4.1) การกำหนดนโยบายและแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4.2) การส่งเสริมให้ครูใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่เหมาะสมกับเนื้อหาและศักยภาพของผู้เรียน 4.3) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพราะจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อให้

สามารถส่งเสริมศักยภาพนักเรียนได้อย่างเต็มที่ และเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายทางการศึกษาในอนาคตอย่างมีทิศทางและประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

3. เพื่อวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้านส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 186 โรงเรียน (ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2567)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 127 โรงเรียน โดยได้จากการเปิดตารางเครซี่ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอ

ใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางค์ การสุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก (Simple Random Sampling) มีผู้ให้ข้อมูล โรงเรียนละ 4 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ 1 คน, ครูผู้สอน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 508 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน และตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือก ที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (force choice) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการพัฒนาครูผู้สอน 4) ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) พุทธิพิสัย (ด้านความรู้ความคิด) 2) ทักษะพิสัย (ด้านการปฏิบัติ) 3) จิตพิสัย (ด้านเจตคติและค่านิยม) แบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scales) ของลิเคิร์ท (Likert) Rensis Likert (1961: 161) และได้กำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนัก เป็น 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย ผ่านประธานสาขาวิชาการบริหารการศึกษา เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการตอบแบบสอบถามจากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2) ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย ถึงผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัย

3) นำผลที่ได้จากการเก็บรวมรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อทำการวิเคราะห์ค่าทางสถิติสำหรับการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้จำแนกสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหนงหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การทางานในตำแหน่ง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่ารอยละ (Percentage)

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

n=498

รายการ	กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม	
	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	296	59.44
ชาย	202	40.56
รวม	**498**	**100**
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	158	31.73
31 – 40 ปี	230	46.18
41 – 50 ปี	87	17.47
มากกว่า 50 ปี	23	4.62
รวม	**498**	**100**
วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ระดับปริญญาตรี	314	63.05
ระดับปริญญาโท	166	33.33
ระดับปริญญาเอก	18	3.61
รวม	**498**	**100**
ตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	126	25.30
รองผู้บริหารสถานศึกษา/หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ	126	25.30
ครูผู้สอน	246	49.40

รายการ	กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม	
	จำนวน	ร้อยละ
รวม	**498**	**100**
ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 1 ปี	50	10.04
1 - 5 ปี	133	26.71
6–10 ปี	188	37.75
11–15 ปี	90	18.07
มากกว่า 15 ปี	37	7.43
รวม	**498**	**100**

จากตารางพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 498 คน แยกตามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 59.44รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 202 คน คิดเป็นรอยละ 40.56 อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 46.18รองลงมาคือช่วงอายุ ต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 31.73 ช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 87 คนคิดเป็นร้อยละ 17.47 และน้อยที่สุด มีอายุ มากกว่า 50 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 4.62 วุฒิการศึกษาสูงสุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 314คน คิดเป็นร้อยละ 63.05 รองลงมา คือ ปริญญาโท จำนวน 166 คน คิดเปนรอยละ 33.33 และน้อยที่สุดปริญญาเอก จำนวน 18 คน คิดเปนรอยละ 3.61 ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่ครูผู้สอน จำนวน246 คน คิดเป็นรอยละ 49.40 รองลงมา คือ รองผู้บริหารสถานศึกษา/หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 และตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30

ประสบการณ์การทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามสวนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง 6–10 ปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 37.75 รองลงมา คือ 1 - 5 ปี จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 26.71 11–15 ปี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 18.07 น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 10.04 และน้อยที่สุด มากกว่า 15 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 7.43

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านจิตพิสัย (ด้านเจตคติและค่านิยม) ของนักเรียน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

พฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านจิตพิสัย (ด้านเจตคติและค่านิยม)	ระดับการบริหารงานวิชาการ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนและแสดงความสนใจในเนื้อหา	4.89	0.41	มากที่สุด
2. นักเรียนเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นในการเรียนร่วมกัน	4.90	0.38	มากที่สุด
3. นักเรียนแสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริตในการเรียนและการทำงาน	4.90	0.39	มากที่สุด
4. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในกิจกรรมการเรียนรู้	4.89	0.40	มากที่สุด
5. นักเรียนให้ความร่วมมือในการเรียนรู้กับครูและเพื่อน	4.90	0.35	มากที่สุด
6. นักเรียนแสดงความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นในระหว่างการเรียน	4.91	0.35	มากที่สุด
7. นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและผู้อื่น	4.91	0.32	มากที่สุด
8. นักเรียนแสดงออกถึงความเคารพในวัฒนธรรมและกฎระเบียบของสถานศึกษา	4.87	0.43	มากที่สุด
9. นักเรียนยอมรับข้อเสนอแนะและนำไปปรับปรุงตนเองได้	4.89	0.43	มากที่สุด
10. นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม	4.90	0.38	มากที่สุด
รวม	4.90	0.29	**มากที่สุด**

จากตาราง พบวา พฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านจิตพิสัย (ด้านเจตคติและค่านิยม) ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90,S.D. = 0.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบวา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรกคือ นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและผู้อื่น ($\overline{X}$ =4.91, S.D. = 0.32) รองลงมาคือนักเรียนแสดงความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นในระหว่างการเรียน ($\overline{X}$ =4.91,S.D. = 0.35) และข้อที่มีคาเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ นักเรียนแสดงออกถึงความเคารพในวัฒนธรรมและกฎระเบียบของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.87, S.D. = 0.43)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 พบว่า การบริหารงานด้านวิชาการในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูผู้สอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งด้านพุทธิ พิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานทางวิชาการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และการดำเนินการประเมินผลอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน ทั้งนี้ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานของกิ่งแก้ว เฟื่องศิลา (2558) ที่รายงานว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งดำเนินการผ่านการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และจัดทำโครงสร้างหลักสูตรที่ชัดเจนมีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของศิวพร และหารเพชร (2562) ที่ระบุว่าสถานศึกษาที่พัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและท้องถิ่นสามารถยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยด้านการวัดและประเมินผลยังสอดคล้องกับงานของศิริพร สระทองหน (2558) และพระบุญลัท สุวรรณเดช (2561) ที่พบว่า สถานศึกษาที่มีการจัดทำระเบียบแนวทางการประเมินผลและดำเนินงานตามระบบคุณภาพจะช่วยให้ครูสามารถใช้ข้อมูลการประเมินเพื่อพัฒนาการสอนได้อย่างมีทิศทางและเกิดผลต่อผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

ในส่วนของผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า การบริหารงานวิชาการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูผู้สอน และการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งสามด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (2560) ที่รายงานว่าการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างชัดเจนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และสอดคล้องกับวิไลวรรณ พรหมศรี (2561) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้บริหาร แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำเนินงานทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับประภาพร กุลบุตร (2562) ที่พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โดยเฉพาะการกำหนดวิสัยทัศน์และการนิเทศการสอนที่ชัดเจน มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

จากผลการวิจัยทั้งหมดสามารถ สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกมิติ ผู้บริหารที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ด้านวิชาการได้อย่างชัดเจน พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการวัดประเมินผลเพื่อใช้ข้อมูลพัฒนาการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดี มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานวิชาการในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการและแนวคิดการประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Learning) ซึ่งมุ่งให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะสูง มีคุณธรรม และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้จึงตอกย้ำว่า การบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพของผู้บริหารเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนและการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศในภาพรวม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาครูผู้สอน และ ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ แต่การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชนยังอยู่ในระดับต่ำสุด ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยผู้บริหารสนับสนุนกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการใช้เทคโนโลยีในการสอน แต่ยังควรส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้มากขึ้น ด้านการพัฒนาครูผู้สอน มีระดับมากที่สุด โดยผู้บริหารสนับสนุนให้ครูพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการสอน แต่การส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการสอนยังอยู่ในระดับต่ำกว่า ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการประเมินผลสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีการประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเรียน อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม สำหรับ พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านจิตพิสัย (เจตคติและค่านิยม) รองลงมาคือ ด้านทักษะพิสัย (การปฏิบัติ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านพุทธิพิสัย (ความรู้ความคิด) โดยนักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง แสดงน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีวินัยในการทำงาน และสามารถคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริงได้ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ไม่มีภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) โดยค่าความทนทาน (Tolerance) อยู่ระหว่าง 0.100–0.352 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 2.84–10.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน (X_4) ด้านการพัฒนาครูผู้สอน (X_3) โดยตัวแปรทั้งสองมีอำนาจในการพยากรณ์พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้ถึง ร้อยละ 96 ($R^2 = 0.96$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.98 และค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ 0.065 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงาน

วิชาการของผู้บริหาร โดยเฉพาะในด้านการประเมินและพัฒนาครู มีผลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับสูงมาก **ข้อเสนอแนะ** 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ควรมีการปรับปรุงการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจของสถานศึกษา และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น 2) ด้านการวัดและประเมินผล ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้ครูสร้างและพัฒนา เครื่องมือวัดและประเมินผล ส่งเสริมครูให้ได้รับความรู้ผ่านการอบรมในเรื่องของรูปแบบเครื่องมือวัด และประเมินผลได้มาตรฐานและมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัด **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรมีการวิจัยแนวทางการบริหารงานวิชาการ โดยเจาะลึกในรายละเอียดของ ขอบข่ายงานวิชาการในทุก ๆ ด้านเพื่อจะได้แนวทางในการบริหารงานวิชาการต่อไป 2) ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3. บทบาทของครูและผู้ปกครองในการสนับสนุนการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กุลทรัพย์ ศิริธรรม. (2559). ธรรมะกับการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

จิราภรณ์ รัตนวงศ์. (2561). การบริหารงานวิชาการ: แนวทางพัฒนาและควบคุมกิจกรรมด้านการศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 9(2), 45–60.

ชลธิชา สันติธร. (2563). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์, 15(3), 112–130.

ชัยรัตน์ อรุณพิบูล. (2563). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 8(1), 99–120.

ณัฐวุฒิ เทพมณี. (2566). การมีส่วนร่วมของครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่น. วารสารวิจัยการศึกษา, 18(2), 44–59.

ธัญญารัตน์ วงศ์ปัญญา. (2566). การนิเทศภายในและการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมผู้เรียน. วารสารเทคโนโลยีการศึกษา, 21(1), 77–92.

ปฐวี ทองยศ. (2567). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารเทคโนโลยีและการศึกษา, 5(1), 15–30.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พิชญ์สินี มณีจันทร์. (2568). ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ, 3(1), 1–20.

พิชิต สุวรรณา. (2562). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารนวัตกรรมการศึกษา, 10(1), 45–65.

วิภาวรรณ ศิริพัฒน์. (2561). การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน: หลักการและแนวปฏิบัติ. วารสารวิชาการการศึกษา, 10(2), 150–170.

วิไลวรรณ พรหมศรี. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ผู้บริหารกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน. วารสารวิจัยการบริหารการศึกษา, 6(1), 33–48.

ศิวพร และ หารเพชร. (2562). การพัฒนาหลักสูตรและผลต่อคุณภาพผู้เรียน. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 14(3), 19–35.

ศิริพร สระทองหน. (2558). ระบบประเมินผลผู้เรียนตามมาตรฐานคุณภาพ. วารสารศึกษาศาสตร์, 9(1), 88–101.

ศรีสุดา มั่งคั่ง. (2561). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 11(1), 88–102.

อมรเทพ สุขสมบูรณ์. (2565). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. วารสารวิชาการนโยบายศึกษา, 14(2), 67–85.

อรวรรณ ชินวัฒน์. (2565). การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21. วารสารพัฒนาการศึกษา, 7(1), 101–118.

อุษา สุดสงวน. (2561). การนิเทศการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 22(1), 75–88.

A SEMIOTIC STUDY ON THE VISUAL RECONSTRUCTION OF XUNPU WOMEN IN CONTEMPORARY MEDIA CONTEXTS*

Chen Rui-rui[1], Arnuphap Chantaramporn[2] and Phuvanart Rattanarungsikul[3]

[1-3]Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: 405931092@qq.com

Received 27 January 2026; Revised 31 January 2026; Accepted 2 February 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine how the visual image of Xunpu women is reconstructed and circulated in contemporary media environments; 2) analyze the semiotic mechanisms through which symbolic elements are selectively preserved, emphasized, or disconnected from their original cultural meanings; 3) conduct a semiotic research study by collecting visual data from museum archives, traditional references, and contemporary media platforms, and analyzing these materials through comparative analysis. Adopting a qualitative approach, this study differentiates between the levels of signifier and signified to examine the visual systems of clothing, headwear, and earrings associated with Xunpu women. Research materials are obtained through purposive sampling of representative visual images, and interpretive semiotic methods are employed to analyze visual form, structural relationships, and culturally embedded meanings.

The research results indicate that: 1) the reduction of cultural meaning in contemporary representations of Xunpu women does not stem from the

Citation:

*Chen Rui-rui, Arnuphap Chantaramporn and Phuvanart Rattanarungsikul. (2026). A Semiotic Study On The Visual Reconstruction Of Xunpu Women In Contemporary Media Contexts.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 619-640.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

disappearance of symbolic elements themselves, but from the disruption of structural relationships between visual form, cultural practice, and social function; 2) in contemporary media representations, individual visual elements are frequently extracted and reorganized according to principles of visual efficiency, resulting in the loss of proportional and relational logic inherent in the original visual system; 3) design-oriented semiotic translation strategies that re-establish disrupted structural coherence can directly inform the design and dissemination of cultural products. Based on these findings, this study proposes an analytical framework that integrates semiotic analysis with design translation, offering a transferable model for addressing meaning reduction in the contemporary dissemination of female imagery associated with intangible cultural heritage.

Keywords: semiotics, visual reconstruction, Xunpu women

Introduction

In the contemporary visual communication environment shaped by short-video platforms and social media, local folk images are increasingly circulated through image-driven forms of cultural consumption. As a representative female folk figure from the southern coastal region of Fujian, China, Xunpu women have gained heightened visibility in contemporary media contexts through recognizable visual elements such as floral headdresses, traditional clothing, and earrings. Within tourism-oriented dissemination, these elements are often extracted and circulated as visual symbols, gradually transforming Xunpu women from lived cultural figures into visually iconic representations. However, contemporary media representations tend to prioritize fragmented visual components over coherent systems of dress and adornment. Practices such as the selective emphasis on floral headdresses, the arbitrary combination of traditional garments with unrelated clothing, and the

decontextualized use of accessories have become prevalent. As a result, the visual system that once articulated women's everyday labor, social roles, and local cultural relations is weakened, leading to a reduction of cultural meaning and a shift toward surface-level visual symbolization.

Although this issue has been widely discussed in studies on the visual communication of intangible cultural heritage, existing research has largely emphasized interpretive readings of individual visual elements or iconographic meanings, with limited attention to the structural mechanisms through which cultural meaning is displaced. While semiotic theory provides an effective framework for explaining how visual structures carry cultural meaning, its traditional interpretive orientation is insufficient for addressing processes of visual reconstruction under contemporary media conditions. In contexts where cultural imagery is actively reconfigured through design practices and media circulation, an integrated approach is therefore required to examine how disrupted visual structures may be analytically identified and reassembled.

Building on this foundation, the study introduces a design-oriented perspective, conceptualizing visual reconstruction as a process of symbolic translation rather than a purely aesthetic intervention. By integrating semiotic analysis with a design-based translational approach, this research establishes an analytical framework for examining and reconstructing the visual structure of Xunpu women imagery in contemporary media contexts. Through this approach, the study aims to provide a methodological reference for the visual transformation of female imagery associated with intangible cultural heritage, with particular implications for the design and translation of cultural products in contemporary media contexts.

Objectives

1. To analyze the visual structure of Xunpu women's imagery from a semiotic perspective by distinguishing between the levels of signifier and signified.

2. To identify the mechanisms of visual misreading and meaning reduction in contemporary media representations of the Xunpu women image.

3. To propose a design-oriented visual reconstruction framework, derived from the semiotic analysis of the Xunpu women image, as a method of symbolic translation for intangible cultural heritage imagery.

Literature Review

1. Semiotic Approaches to Visual Culture and Folk Imagery

Semiotic theory has long served as a foundational framework for the analysis of visual culture by examining how meaning is generated through signs and symbolic systems. Building on Saussure's distinction between the signifier and the signified (Saussure, 1983), scholars have emphasized the role of visual structure in shaping cultural meaning, particularly in the interpretation of culturally embedded visual forms (Barthes, 1977). Within studies of folk imagery and traditional dress, semiotic approaches have been widely applied to decode symbolic references embedded in clothing, accessories, and bodily adornment. These studies demonstrate that visual forms function as structured systems shaped by historical experience, social practice, and collective cognition, rather than as arbitrary aesthetic choices (Chandler, 2017). However, existing semiotic research has largely remained at the level of interpretive reading, focusing on relatively stable cultural contexts. In contemporary digital environments shaped by short-video platforms and algorithmic visual circulation, visual signs are increasingly encountered as fragmented and recontextualized elements rather than as coherent semiotic systems. Platform-specific logics of visibility,

circulation speed, and visual efficiency actively reorganize visual grammar, challenging the explanatory scope of classical semiotic interpretation and calling for renewed analytical attention to semiotic structure under contemporary media conditions.

2. Visual Communication of Intangible Cultural Heritage

With the expansion of digital media platforms and tourism-oriented dissemination, the visual communication of intangible cultural heritage has attracted growing scholarly attention. Research has shown that visual media can enhance the visibility and accessibility of heritage imagery, enabling local cultural symbols to circulate more widely within public visual space (Smith, 2006). At the same time, critical studies have highlighted the limitations of visually driven dissemination, noting that an emphasis on recognizability and transmission efficiency often leads to the selective extraction of highly identifiable visual elements, contributing to the fragmentation of cultural structure and the simplification of meaning. From the perspectives of digital heritage and cultural mediatization, heritage imagery can be understood as being shaped not only by representational intent but also by platform logics and media infrastructures. In short-video and social media environments, algorithmic recommendation mechanisms tend to prioritize visual immediacy and repeatability, reinforcing iconic visual motifs while weakening relational and contextual dimensions of cultural meaning. Although issues of visual misreading and meaning reduction have been repeatedly noted in discussions of contemporary heritage communication, analytical frameworks for systematically examining how media-driven processes restructure visual meaning at the level of visual grammar remain underdeveloped.

3. Translational and Reconstruction-Oriented Perspectives in Cultural Communication

In response to the limitations of purely interpretive approaches, recent studies have explored translational and reconstruction-oriented perspectives in cultural communication research. From this viewpoint, visual reconstruction is understood as a form of symbolic mediation through which cultural meanings are reorganized and rearticulated within new communicative contexts, rather than as a process of aesthetic reproduction alone (Kress & van Leeuwen, 2006). These perspectives highlight the potential of symbolic translation to bridge traditional cultural systems and contemporary visual practices, particularly in design- and media-based contexts. Nevertheless, much of the existing literature remains largely conceptual and provides limited methodological guidance on how semiotic structures can be systematically operationalized for visual reconstruction. The lack of analytical models that integrate semiotic structure analysis with reconstruction strategies indicates the need for an approach that moves beyond interpretation toward the operationalization of semiotic structure as a methodological foundation for visual reconstruction, particularly in contexts where cultural imagery is continuously reshaped through digital media circulation and design practices.

Methodology

1. Research Design

This study adopts a qualitative research design that integrates semiotic analysis with comparative visual analysis. Through literature review, visual data collection, and cross-contextual comparison, the research examines the visual representation of Xunpu women and the relationship between visual form and cultural meaning. A two-level analytical framework is employed, consisting of the signifier level and the signified level, to support the systematic examination of visual structures under contemporary media conditions.

2. Research Materials and Visual Samples

Visual materials were collected from two primary sources, namely contemporary media representations and traditional reference materials. Contemporary visual samples were drawn from short-video platforms and tourism-oriented visual media, while traditional references related to clothing, headwear, and earrings were obtained from ethnographic records, museum archives, and published academic literature. In total, 38 contemporary visual samples and 27 traditional reference samples were selected for analysis. Purposive sampling was applied to ensure representativeness in relation to the research objectives. For contemporary media samples, selection criteria included explicit representation of Xunpu women imagery, clear visibility of key visual elements including clothing, headwear, and earrings, as well as high circulation frequency or recurring visual patterns indicative of mainstream media representation. For traditional reference samples, the criteria focused on documented historical or ethnographic credibility, completeness of visual information regarding dress and adornment systems, and relevance to established cultural practices and social contexts.

3. Research Instruments and Data Collection

The primary research instrument employed in this study is a semiotic analytical framework that distinguishes between the signifier level and the signified level. At the signifier level, analysis focuses on formal visual elements, including clothing forms, headwear structures, and earring types. At the signified level, analysis addresses cultural meanings associated with female identity, life stages, and social roles. Visual data were organized into comparative sample groups according to media context, specifically traditional versus contemporary contexts. Each sample was coded based on predefined analytical categories at both levels, enabling systematic cross-contextual comparison. Coding at the signifier level generated comparable feature profiles, which were then aligned

with corresponding signified meanings to support systematic cross-sample comparison.

4. Data Analysis

Data analysis was conducted through comparative semiotic analysis following a step-by-step procedure. First, at the signifier level, visual elements were examined in terms of form, structural composition, proportional relationships, and visual hierarchy. Second, at the signified level, corresponding cultural meanings were interpreted with reference to historical records, ethnographic literature, and prior scholarly research. Third, comparative analysis was applied to identify patterns of continuity, transformation, and disruption between traditional visual systems and contemporary media representations. Through this process, shifts in the relationship between visual form and cultural meaning were systematically identified, allowing for an examination of how semiotic structures are reorganized under contemporary media conditions.

Results

1. Analysis of Visual Symbols at the Signifier Level

The results of the semiotic analysis indicate that directly perceptible visual elements, including clothing, headwear, and earrings, constitute the signifier level of the Xunpu women image and provide the formal basis through which cultural meaning is generated and communicated. Through systematic image sampling and structural analysis, these elements can be examined in terms of contour, proportional relationships, and visual hierarchy. In contemporary communication contexts, the image of Xunpu women frequently enters public visual space in highly stylized and visually intensified forms. Distinctive elements are repeatedly extracted and emphasized in image production, tourism display, and design practices, leading certain formal components to solidify as highly recognizable visual symbols. At the same time,

this process reshapes the perception of the overall image structure and alters the internal relationships among visual elements. Analysis at the signifier level therefore provides a necessary foundation for identifying how clothing, headwear, and earring systems function as an integrated structure and how this structure is selectively retained or disrupted in contemporary representations.

1.1 Garment Form and Structural Configuration

As shown in Figure 1, the traditional clothing system of Xunpu women is primarily composed of the Da Ju shirt and wide-leg trousers. Across different usage contexts, including coastal labor and everyday wear, these garments exhibit a high degree of structural stability. The clothing system is consistently characterized by short or mid-length upper garments, loose silhouettes, and symmetrical construction, forming a clear and unified visual outline. Key structural features, such as the standing collar, right-side closure, front-opening construction, and frog buttons, recur across samples and constitute the most recognizable components of Xunpu women's attire (Chen et al., 2018). From the perspective of formal relationships, the loose garment body, right-side opening, and gently curved hemlines together establish a stable outer form, enabling the clothing system to accommodate bodily movements associated with coastal labor, including bending, wading, and large-scale physical motion. The proportional division between short upper garments and wide-waistband lower garments produces a distinct visual segmentation of the body, resulting in a compact upper-body appearance combined with a relaxed lower-body structure. Originating from functional demands linked to labor practices, this proportional logic has gradually solidified through long-term use into a clothing paradigm with collective identificatory significance (Xiao et al., 2010).

Figure 1 Traditional Attire of Xunpu Women (Source: Zhang & Xu, 2023)

In contemporary visual communication and tourism-oriented display, this proportional logic is frequently disrupted. In many contemporary media representations, the Zanhua floral headdress is retained as the primary identifying element, while the traditional clothing system is replaced by modern garments or non-local costume forms, including Hanfu-style robes, Qipao silhouettes, and Thai-style attire. Although the headdress remains visually prominent, the original short-upper and wide-lower garment structure is no longer maintained . As a result, the clothing system no longer operates as an integrated structural whole but is instead reconfigured into a fragmented assemblage centered on a single visual signifier. At the signifier level, this mode of substitution enhances visual novelty and recognizability, yet it simultaneously weakens the proportional logic that historically connected garment structure with embodied labor and everyday practice (Li & Xu, 2024). Such a shift contributes to the structural fragmentation of the clothing system and reshapes the interpretive framework through which the overall image of Xunpu women is perceived.

1.2 Visual Structure and Formal Rhythm of the Headwear System

Within the headwear system of Xunpu women, the floral headdress known as Zanhuawei constitutes the most prominent visual focal point. As shown in Figure 2, the Zanhuawei is organized around the hair bun as a central axis and exhibits a clear circular aggregative structure. Floral materials are arranged in concentric layers surrounding the bun, forming a centripetal visual organization. This head-centered configuration ensures sustained visual emphasis and establishes the Zanhuawei as a stable identifying element within the overall image. From the perspective of formal composition, the visual rhythm of the Zanhuawei emerges through the interaction between layered structure and color organization. Multiple layers of floral materials create spatial progression from the center outward, while color groupings are distributed around the hair bun in a stratified yet coherent manner. Auxiliary elements, including chopsticks, hairpins, and combs, maintain relatively stable positional relationships across samples. Their linear forms contrast with the circular floral arrangement, producing a hierarchical configuration that preserves visual order within the headwear system.

In contemporary media representations, however, the Zanhuawei is frequently detached from this relational structure. In many short-video and tourism-oriented images, the floral headdress is visually enlarged, densely stacked, while accompanying garment structures and bodily proportions are minimized or omitted. Floral elements are often accumulated without maintaining the layered rhythm and spatial spacing characteristic of traditional arrangements, resulting in a flattened or excessive visual effect. Through close-up framing and visual amplification, the Zanhuawei is transformed from a component within a hierarchical visual system into an autonomous decorative symbol. This isolation weakens the structural relationship between headwear,

clothing, and bodily scale, reducing the headwear system to an iconic motif rather than a structurally integrated signifier.

Figure 2 Headdress of Xunpu women
(Source: Photograph by the researcher, 2025)

1.3 Form Differentiation Mechanism of Earrings

As shown in Figure 3, traditional Xunpu women's earrings primarily consist of three types: Dinggou earrings, Dingxiang pendant earrings, and elder women's Dingxiang pendant earrings. These types display systematic differences in form, scale, and structural complexity, together forming a sequential morphological system corresponding to different life stages. Dinggou earrings exhibit simple, closed forms with relatively small scale. Dingxiang pendant earrings introduce suspended elements and floral motifs, extending the form downward and increasing visual complexity. Elder women's Dingxiang pendant earrings further enlarge overall scale and incorporate additional decorative components, resulting in the greatest visual weight among the three types. From a structural perspective, this differentiation follows an additive morphological logic. Each subsequent form retains the basic structure of the

previous stage while introducing new elements, increased scale, and layered decoration. Through this process, earrings function not merely as decorative accessories but as visual markers of life stage and social identity. At the signifier level, variations in earring form operate as a visual coding system through which age, marital status, and social position are communicated.

In contemporary media samples, this system is frequently disrupted. Earrings worn with Xunpu headwear often bear no relation to traditional forms and instead reflect current fashion trends or generic decorative styles. These earrings vary widely in shape, scale, and material, and their selection is disconnected from local cultural conventions. As a result, the sequential logic of earring differentiation is replaced by arbitrary ornamentation. While visual diversity is increased, the semiotic function of earrings as structured signifiers of identity and life stage is significantly weakened.

Figure 3 Earrings of Xunpu Women
(Source: Photograph by the researcher, 2024)

2. Analysis of Cultural Meaning at the Signified Level

At the level of the signified, the visual symbols of Xunpu women point to a cultural meaning structure shaped by historical memory, lived experience, and folk belief. These meanings are not inherent in isolated visual forms but are

constructed through long-term social practice and collective interpretation. Systems of dress, headwear, and bodily adornment are closely intertwined with maritime labor, family organization, and women's social roles within local communities. Bodily ornamentation thus functions as a medium through which cultural meanings are articulated and transmitted. The floral headdress signifies vitality and auspicious blessing within folk understanding. Color selection and floral materials are associated with values such as diligence, purity, and everyday prosperity. The honeybee motif, materialized through bee-shaped hairpins, symbolizes industriousness and resilience, reflecting women's participation in both domestic labor and coastal production. These meanings emerge through the relational organization of visual elements rather than through individual components alone. Similarly, earring forms function as signified indicators of life stage and social identity. Differences among Dinggou earrings, Dingxiang pendant earrings, and elder women's earrings conventionally distinguish unmarried, married, and older women, enabling life-stage transitions to be communicated through a socially recognized visual language (Zhang, 2004).

3. Synthesis of Research Findings

3.1 Structural Characteristics of the Xunpu Women Visual Image

The results demonstrate that the visual image of Xunpu women constitutes a relatively stable formal system composed of clothing, headwear, and earrings. In traditional representations, these elements exhibit consistent proportional relationships and hierarchical organization. The floral headdress functions as the dominant visual focus, while clothing silhouettes and earring forms operate as secondary structural components that support visual balance and identity recognition. This recurring structural configuration enables the image to be consistently identified across different contexts.

3.2 Mechanisms of Visual Misreading and Meaning Reduction

In contemporary media environments, this structural coherence is frequently disrupted. Visual representations tend to retain isolated and highly recognizable elements, particularly the Zanhua floral headdress, while the traditional clothing system and its associated bodily proportions are often replaced by other costume forms. Content analysis indicates that in more than 80 percent of the contemporary samples, the floral headdress is paired with non-traditional garments, resulting in the absence of the original upper–lower proportional structure. From a semiotic perspective, this mode of substitution alters the functional relationship between signifier and signified. In traditional configurations, the short upper garment and wide lower garment jointly signified women's embodied labor, mobility, and everyday coastal practice. When the clothing system is replaced by elongated silhouettes or alternative costume structures, the retained headwear functions as a detached visual marker rather than as part of an integrated signifying system. Consequently, the signifier gradually loses its capacity to activate the culturally embedded associations that once anchored meaning generation.

3.3. Implications for Visual Reconstruction

The findings indicate that visual reconstruction is fundamentally linked to the maintenance or reorganization of structural relationships among visual elements. Meaning reduction does not result from the disappearance of symbols themselves but from the disruption of proportional logic and relational coherence. Reconstruction therefore depends not on the creation of new symbols but on the reestablishment of structural relationships among clothing, headwear, accessories, and bodily proportion. These results provide an empirical foundation for subsequent discussion of symbolic translation and visual reconstruction within contemporary media environments.

Discussion

1. Semiotic Coherence and Meaning Generation

Rather than functioning as a collection of independent visual motifs, the visual image of Xunpu women can be understood as a coherent semiotic system in which cultural meaning emerges through structured relationships among visual elements. This perspective reinforces a central semiotic premise that meaning is generated relationally, rather than residing inherently within isolated symbols. The findings of this study demonstrate that proportional hierarchy, visual centrality, and the coordinated arrangement of clothing, headwear, and earrings jointly constitute the conditions through which cultural meaning becomes intelligible. By foregrounding visual structure as an analytical focus, this study extends semiotic inquiry beyond the interpretation of individual symbols toward an examination of structural organization as a prerequisite for meaning generation. Within the traditional visual system of Xunpu women, semiotic coherence enabled visual form to remain closely aligned with lived practice, allowing cultural meaning to be sustained across time and context. In particular, the stable relationship among garment proportion, bodily movement, and everyday labor functioned as a mechanism through which visual form remained culturally legible. This observation contributes to existing research on folk female imagery by illustrating how structural integrity operates as a stabilizing condition for cultural intelligibility within shifting representational environments.

2. Structural Disruption and Meaning Reduction in Contemporary Contexts

From a theoretical standpoint, meaning reduction in contemporary representations of Xunpu women can be understood as the result of structural disruption rather than the disappearance of symbolic elements. As demonstrated in the results, highly recognizable components, most notably the

Zanhua floral headdress, are frequently retained, while the traditional clothing system and its proportional logic are replaced by alternative costume forms. This pattern indicates that visual misreading arises not from symbolic absence, but from the fragmentation of semiotic relationships within the visual system. From an institutional perspective, such structural disruption is closely linked to the operational logic of contemporary tourism promotion and platform-based media circulation. Within tourism-oriented visual economies, cultural images are increasingly optimized for immediacy, portability, and rapid recognition. Platform algorithms and promotional strategies tend to privilege visually striking and easily reproducible motifs, while more complex structural relationships among visual elements are simplified or omitted. Under these conditions, the visual system of Xunpu women is reorganized according to external representational logics rather than emerging from internal cultural practice. In semiotic terms, this process results in a decoupling between signifier and signified. In traditional configurations, the proportional relationship between short upper garments and wide lower garments functioned as a composite signifier of women's embodied labor, mobility, and everyday coastal practice. When this proportional logic is replaced by elongated silhouettes or visually dominant lower garments, the retained headwear operates primarily as a detached visual marker. Although recognizability is maintained, the signifier loses its capacity to activate the culturally embedded associations that once anchored meaning generation. This shift reflects a broader tension between visual efficiency and cultural intelligibility that characterizes contemporary heritage representation. In this sense, tourism and platform-driven visual production does not merely mediate cultural images, but actively restructures the conditions under which cultural meaning can be recognized and sustained.

3. Implications for Visual Reconstruction

Within this analytical framework, visual reconstruction should not be understood as the replication of discrete symbols, but as a process of rearticulating semiotic relationships within a visual system. Reconstruction, in this sense, involves restoring or reorganizing structural coherence so that cultural meaning may once again be generated through relational configurations rather than isolated motifs. From this perspective, IP-oriented reconstruction may be understood as one possible communicative manifestation of such a process, rather than as a purely design-driven outcome. This tension becomes particularly visible when reconstructed images are further applied to tourism branding or cultural products, where visual standardization may unintentionally reinforce symbolic abstraction. At the same time, it is necessary to acknowledge the potential risks embedded in IP-oriented reconstruction. While such approaches aim to reestablish recognizability and coherence, they may also generate new forms of iconic fixation if structural relationships are reduced to standardized visual formulas. When reconstructed images become detached from lived practice, they risk reproducing the same process of abstraction that contributes to meaning reduction. Maintaining a balance between adaptability and cultural referentiality remains essential. Visual reconstruction that prioritizes structural relationships over isolated symbols offers a pathway through which recognizability and cultural intelligibility may coexist. Viewed in this way, visual reconstruction functions not only as a design strategy, but also as an analytical lens for examining how semiotic coherence may be maintained or reestablished within contemporary communication systems.

Recommendations

1. Theoretical Contribution

Figure 4 synthesizes the analytical logic articulated in the Results section by explicitly mapping the structural progression from signifier-level identification to symbolic translation and visual reconstruction. Rather than introducing new analytical categories, the framework clarifies how meaning reduction emerges from disrupted relational configurations, and how visual reconstruction operates through the reorganization of semiotic relationships under contemporary media conditions. In this way, the framework functions not merely as a summary of empirical findings, but as a conceptual clarification of the mechanisms through which visual meaning is transformed in contemporary communication environments. This structural logic enables the framework to be employed as an analytical lens rather than a content-specific template.

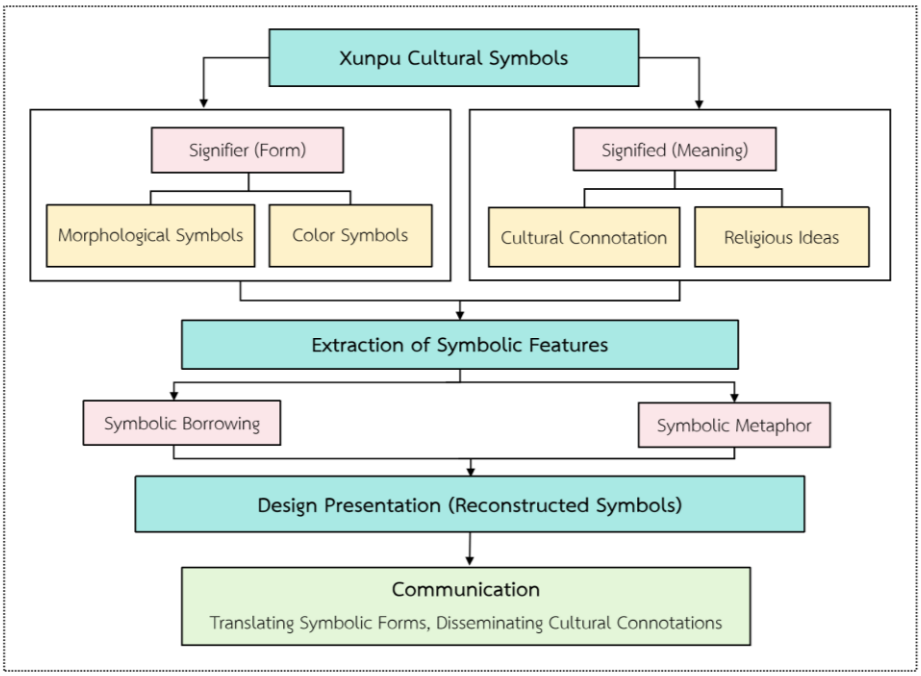

Figure 4 Analytical Framework for Symbolic Generation and Visual Reconstruction of Xunpu Women Imagery (Source: Constructed by the researcher, 2025)

Beyond the specific case of Xunpu women, the proposed framework demonstrates clear transferability to other forms of intangible cultural heritage that rely on visually mediated identity construction. By analytically distinguishing between signifier-level formal structures and signified-level cultural meanings, the framework can be applied to a wide range of heritage contexts, including ritual costumes, folk performances, craft-based visual systems, and gendered community imagery. Across these contexts, visual reconstruction similarly involves processes of symbolic selection, abstraction, and rearticulation under contemporary media conditions. Rather than serving as a case-specific explanatory model, the framework operates as a general analytical tool for examining how semiotic relationships are reorganized in the visual communication of intangible cultural heritage, thereby offering a transferable conceptual basis for the analysis of symbolic translation and visual reconstruction across diverse cultural settings.

2. Recommendations

2.1 Operational Recommendations

Based on the research findings, this study recommends the adoption of semiotic-informed strategies in the visual transformation of intangible cultural heritage imagery. Rather than relying on surface-level visual reproduction, practitioners may benefit from engaging in systematic processes of symbol selection, abstraction, and rearticulation. By maintaining structural coherence between visual form and cultural meaning, visual reconstruction can function as a mode of symbolic translation that enhances recognizability while preserving cultural depth across different media contexts. At the operational level, this study further suggests the development of structured collaboration models among designers, local cultural bearers, and digital content creators. For instance, visual reconstruction projects may adopt a co-curation workflow in which village elders and cultural practitioners participate in the selection and validation of symbolic structures prior to visual abstraction. Such collaborative

processes can help prevent excessive aestheticization and ensure that reconstructed imagery remains grounded in lived cultural logic rather than being driven solely by platform-oriented visual trends.

2.2 Policy Recommendations

For cultural institutions and organizations involved in heritage dissemination, this study recommends supporting communication practices that prioritize cultural interpretation over purely visual appeal. Policy frameworks that promote sustained collaboration among designers, cultural researchers, and local communities may help ensure that visual communication initiatives maintain cultural authenticity while adapting effectively to contemporary media environments. At the policy level, cultural institutions may also consider supporting mechanisms such as digital watermarking or metadata annotation systems for reconstructed cultural imagery. By embedding contextual cultural information within visual outputs, these mechanisms can help preserve interpretive depth as images circulate across platforms. In addition, policy initiatives that incentivize long-term partnerships among cultural institutions, local communities, and digital influencers may counteract short-term, spectacle-driven modes of representation.

2.3 Future Research Directions

Future research may further investigate audience reception to examine how reconstructed cultural imagery is cognitively and emotionally interpreted by different viewer groups. Particular attention should also be paid to the ethical dimensions of visual reconstruction in the context of generative AI, including issues of authorship, cultural ownership, and the potential displacement of community-based modes of representation. Comparative studies across different forms of intangible cultural heritage may help evaluate how algorithmic image generation reshapes semiotic authority and perceptions of cultural authenticity. In addition, quantitative approaches could be

introduced to complement qualitative semiotic analysis, providing a broader empirical basis for assessing the communicative impact of reconstructed imagery at scale.

References

Barthes, R. (1977). Image–music–text. (S. Heath, Trans.). Hill and Wang.

Chandler, D. (2017). Semiotics: The basics. (3rd ed.). Routledge. https://www.routledge.com/Semiotics-The-Basics/Chandler/p/book/9781138232938

Chen, F., Wu, Z., & Chen, F. (2018). A study on the traditional costume forms and cultural connotations of Xunpu fishing women. Journal of Silk, 55(1), 55–62. https://doi.org/10.3969/j.issn.1001-7003.2018.01.014

Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). Reading images: The grammar of visual design. (2nd ed.). Routledge.

Li, S., & Xu, Y. (2024). Cultural and creative product design based on semiotic analysis of Baiku Yao costume patterns. Arts and Crafts, (4), 94–96.

Saussure, F. de. (1983). Course in general linguistics. (R. Harris, Trans.). Duckworth. https://cup.columbia.edu/book/course-in-general-linguistics/9780231527958

Smith, L. (2006). Uses of heritage. Routledge.

Xiao,Y.Q.,Chen,D.S.,Lu,X.Y. (2010). A Study on the Characteristics and Causes of Xunpu Women's Costumes. Journal of Guizhou University·Art Edition, 2010(4),43.

Zhang, J.Y. (2004). Miscellaneous talks on Xunpu folk customs. Fengze Historical and Cultural Materials, 7, 3-8.

Zhang, X., & Xu, D. (2023, April 4). Tourists experience the “Zanhua” headdress style in Xunpu Village [Photograph]. Fujian Daily. http://fj.people.com.cn/n2/2023/0404/c181466-4036 3496.html

THE IMPACT OF SERVICE QUALITY ON CUSTOMER LOYALTY TOWARD FOOD DELIVERY APPLICATIONS SERVICES IN MUEANG CHIANG MAI: THE MEDIATING ROLE OF CUSTOMER SATISFACTION*

Pongsiri Kamkankaew[1], Phithagorn Thanitbenjasith[2], Phatcharapron Limpiaongkhanan[3], Vachiraporn Phattarowas[4], Phiched Thanin[5], Surakit Khumwongpin[6] and Wiraporn Jeesorn[7]

[1-6]North-Chiang Mai University, Thailand

[7]Independent Researcher, Thailand

Corresponding Author's Email: Kpongsiri85@gmail.com

Received 12 January 2026; Revised 15 January 2026; Accepted 17 January 2026

Abstract

This study examines the impact of service quality and customer satisfaction on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. The study uses a quantitative research design and collects data from food delivery users in Mueang Chiang Mai through an online questionnaire. The sample includes customers who have used food delivery services within the past three months. The research instrument measures service quality, customer satisfaction, and customer loyalty using a five-point Likert scale. Content validity is confirmed through the Index of Item–Objective Congruence, and reliability is tested using

Citation:

* Pongsiri Kamkankaew, Phithagorn Thanitbenjasith, Phatcharapron Limpiaongkhanan, Vachiraporn Phattarowas, Phiched Thanin, Surakit Khumwongpin and Wiraporn Jeesorn. (2026). The Impact Of Service Quality On Customer Loyalty Toward Food Delivery Applications Services In Mueang Chiang Mai: The Mediating Role Of Customer Satisfaction. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 641-665.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Cronbach's alpha, which shows acceptable values. The data are analysed using hierarchical multiple regression analysis to examine both direct and indirect relationships among variables.

The findings show that service quality has a significant positive effect on customer loyalty and customer satisfaction. Customer satisfaction also has a significant positive effect on customer loyalty. However, the results indicate that customer satisfaction does not significantly mediate the relationship between service quality and customer loyalty. This suggests that service quality directly influences customer loyalty without relying strongly on satisfaction as a mediator. The study highlights the importance of consistent and reliable service performance in building customer loyalty in food delivery services. The findings provide useful insights for food delivery platforms and restaurants in improving service strategies and support future academic research in digital service marketing

Keywords: Service quality; Customer satisfaction; Customer loyalty; Food delivery; Chiang Mai

Introduction

The food delivery service industry has become one of the fastest growing service sectors in Thailand in recent years (Kamkankaew et al., 2025). This growth is strongly driven by changes in consumer lifestyle, urban living, and the wide use of smartphones and mobile applications (Somsap & Kamkankaew & Thanitbenjasith, 2025). According to the Thailand Online Food Delivery Market report, the value of the online food delivery market in Thailand was estimated at more than 34,605 billion THB in 2020, with an annual growth rate of around 10–17 percent (Sirikeratikul, 2020). During the COVID-19 period, food delivery services became a key channel for consumers, as dining at restaurants was restricted. As a result, food delivery platforms such as GrabFood, LINE MAN, and

Foodpanda experienced rapid increases in order volume and active users (True Digital Academy, 2025). This situation shows that food delivery services are no longer optional but have become part of daily life for many urban consumers in Thailand, including those in Mueang Chiang Mai.

In Thailand, consumer adoption of food delivery services is very high, especially among working-age groups. A national survey reported that about 85 percent of respondents had used online delivery services, and Generation Y was the largest user group (Chartchawalitsakul, 2020). In major cities, food delivery orders increased sharply, with some periods recording more than one million orders per day nationwide. Chiang Mai is one of the key provincial cities where food delivery platforms continue to expand their service areas and restaurant networks (Wongpaiboon & Jariangprasert, 2021). The strong competition among platforms has led to heavy use of promotions, free delivery, and discount campaigns. However, scholars argue that price competition alone is not sufficient to retain customers in the long term. When service providers offer similar prices and promotions, customers can easily switch between platforms if they are not satisfied with the service quality (Chartchawalitsakul, 2020).

Service quality is therefore an important factor in building customer satisfaction and customer loyalty in the food delivery business. Previous studies have shown that service quality has a direct and positive effect on customer loyalty, and it also influences loyalty indirectly through customer satisfaction (Su et al., 2022; Baum, Lin & Au, 2023; Mangmee & Kookkaew, 2023). In the context of food delivery services in Thailand, service quality includes delivery speed, order accuracy, application usability, payment security, and customer support. Chartchawalitsakul (2020) and Somsap & Kamkankaew & Thanitbenjasith (2025) found that service quality, especially delivery time suitability, had a significant positive effect on customer loyalty toward food delivery services in Thailand.

When customers perceive that a service is reliable and convenient, they are more likely to feel satisfied and continue using the same platform.

Although many studies have examined food delivery services at the national level or in Bangkok, there is still limited research focusing on specific provincial cities such as Mueang Chiang Mai. Chiang Mai has a unique consumer structure that includes local residents, students, digital workers, and tourists, which may influence service expectations and loyalty behavior. Understanding how service quality and customer satisfaction affect customer loyalty in this area is important for both academic and business perspectives. Therefore, this study aims to examine the impact of service quality and customer satisfaction on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. The findings are expected to provide useful insights for food delivery platforms to improve service quality and develop sustainable customer loyalty in a highly competitive market.

Research Objective

To examine the indirect influence of service quality on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai, with customer satisfaction as a mediator variable.

Literature review

Customer loyalty

Customer loyalty is widely recognised as a crucial outcome for service firms, especially in competitive and technology-based markets. Customer loyalty refers to a customer's intention to continue using the same service and to maintain a long-term relationship with a service provider (Singh et al., 2023). It is often reflected through repeat purchase behaviour, positive attitudes, and willingness to recommend the service to others (Molinillo et al., 2022). Scholars

explain that loyal customers are valuable because they reduce marketing costs and contribute to stable revenue over time (Khan et al., 2020). In service industries, loyalty does not occur automatically but develops through repeated positive experiences with the service (Jenneboer, Herrando & Constantinides, 2022). Studies in online and digital services also highlight that customer loyalty is more difficult to achieve because customers can easily switch between service providers with low effort (Kamkankaew et al., 2022; Koay, Cheah & Chang, 2022; Limna, & Kraiwanit, 2022)

Previous literature also emphasises that customer loyalty is influenced by several psychological and behavioural factors. Trust, satisfaction, and commitment are frequently identified as the main drivers that strengthen customer loyalty (Magatef et al., 2023). When customers trust a service provider and feel satisfied with past experiences, they are more likely to remain loyal and continue using the same service (Jenneboer, Herrando & Constantinides, 2022). In digital and app-based services, loyalty is strongly related to customers' overall experience and their perception of consistent performance (Kamkankaew et al., 2022). Therefore, customer loyalty in food delivery services can be understood as a long-term outcome that reflects customers' continued usage and positive attitudes toward a specific platform, even in a highly competitive environment.

Service quality

Service quality is a central concept in service marketing and has been widely discussed in academic literature. Service quality refers to customers' overall evaluation of a service based on the comparison between their expectations and their actual service experience (Chowdhury, 2023). Scholars explain that service quality is subjective and is formed through customers' perceptions during service delivery (Su et al., 2000; Thokoa, Naidoo & Herbst, 2022). In service industries, quality is more difficult to control than in product-based businesses because services are intangible and involve direct interaction

between customers and service providers (Shie et al., 2022). Previous studies commonly measure service quality using dimensions such as reliability, responsiveness, assurance, empathy, and tangibles, which together reflect how well a service meets customer needs (Ighomereho et al., 2022; Magasi, Mashenene & Dengenesa, 2022). These dimensions have been applied across many service contexts, including online and technology-based services, to explain how customers judge service performance.

In the context of online food delivery services, service quality has become more complex due to the combination of digital platforms and physical delivery processes. Scholars argue that food delivery service quality includes not only the performance of mobile applications but also delivery speed, order accuracy, food condition, and safety (Somsap & Kamkankaew & Thanitbenjasith, 2025; Norkaew & Kamkankaew, 2025). Kamkankaew, Thongyoy & Phonracharnon (2024) further distinguishes service quality into functional quality, which relates to how the service is delivered, and technical quality, which refers to what customers receive as the final outcome. Recent studies confirm that high service quality in online food delivery has a strong influence on customers' evaluations of the service and their continued use intentions (Hoque et al., 2022). Therefore, service quality in food delivery services can be understood as a multi-dimensional concept that reflects both digital service performance and physical delivery outcomes

Customer satisfaction

Customer satisfaction is one of the most important concepts in service and consumer behavior research. Customer satisfaction refers to a customer's overall evaluation of a service after comparing their expectations with the actual service performance (Eckert, Neunsinger & Osterrieder, 2022). When customers feel that a service meets or exceeds their expectations, satisfaction is formed, which reflects positive emotions and favorable attitudes toward the service provider (Adak, Pradhan & Shukla, 2022). In service industries, satisfaction is considered an outcome of customers' perceptions of service quality, service

value, and prior experiences (Riaz et al., 2022). Previous studies explain that satisfied customers are more likely to continue using a service and to develop trust in the service provider over time (Naini et al., 2022; Ilham et al., 2023; Bannor & Amponsah, 2024). In the food delivery context, customer satisfaction is strongly influenced by delivery speed, food condition, order accuracy, and the ease of using mobile applications (Bannor & Amponsah, 2024).

In online food delivery services, customer satisfaction has gained increasing attention due to intense competition and low switching costs. Scholars note that customer satisfaction in digital services is shaped by both functional performance and emotional experience during service use (Riaz et al., 2022). When customers experience reliable delivery, clear information, and responsive customer support, they tend to report higher satisfaction levels (Talukder et al., 2022). Empirical studies also confirm that customer satisfaction plays a key role in forming positive post-purchase behavior, such as reuse intention and positive word of mouth (Naini et al., 2022; Cahaya et al., 2023). Therefore, customer satisfaction in food delivery services can be understood as a cumulative evaluation of service experiences, which reflects customers' overall feelings and judgments toward a food delivery platform in daily use.

Conceptual Framework

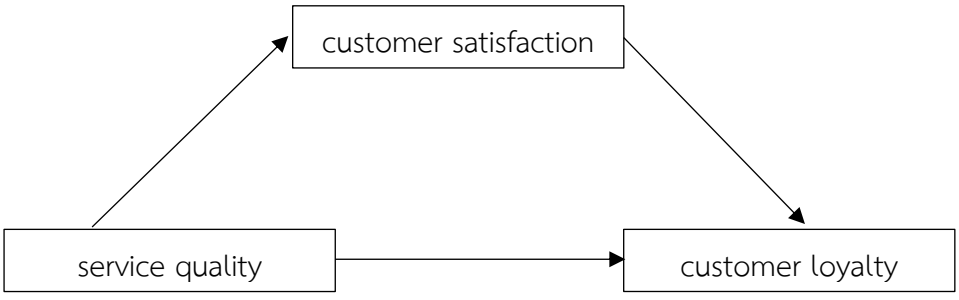

Figure 1 Conceptual Framework

H1 service quality have an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai

H2 service quality have an influence on customer satisfaction toward food delivery services in Mueang Chiang Mai

H3 customer satisfaction have an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai

H4 service quality have an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai, with customer satisfaction as a mediator variable.

Methodology

Population and sample size

The population of this study consists of consumers who have experience using food delivery services in Mueang Chiang Mai. This population includes users of major food delivery platforms who have placed orders through mobile applications within the study area. Because the exact number of food delivery users in Mueang Chiang Mai cannot be clearly identified, this population is considered a large or unknown population. Many scholars suggest that when the population size is unknown or very large, the researcher should define the population based on clear characteristics related to the research objectives, such as usage experience and location (Malhotra, Nunan & Birks, 2020). In this study, the target population is defined as customers who have used food delivery services at least once in the past three months, as they are able to recall their service experience and evaluate service quality, satisfaction, and loyalty more accurately (Hair et al., 2019).

The sample size of this study is determined based on principles commonly used in quantitative research. Cochran (1977) suggests that for large or unknown populations, a sample size of at least 384 respondents is appropriate

to achieve reliable results at a 95 percent confidence level. In addition, Hair et al. (2019) recommends that studies using structural relationship analysis should have an adequate sample size to ensure stable and valid estimates. Therefore, this study selects a sample size that meets these recommendations to ensure statistical accuracy and reliability. The sampling method uses non-probability sampling, specifically convenience sampling, by collecting data from food delivery users in Mueang Chiang Mai who are willing to participate in the survey. This approach is widely used in service and consumer behavior research when access to a complete sampling frame is limited (Sekaran & Bougie, 2016).

Research instrument

The research instrument used in this study is an online structured questionnaire designed to collect data from food delivery service users in Mueang Chiang Mai. The questionnaire is divided into four main sections: demographic information, service quality, customer satisfaction, and customer loyalty. All measurement items for service quality, customer satisfaction, and customer loyalty are adapted from well-established studies to ensure content validity. Content validity is assessed using the Index of Item–Objective Congruence (IOC), with IOC values ranging from 0.700 to 1.000, which indicates that all items are appropriate and clearly reflect the research objectives (Jusoh, Zubairi & Badrasawi, 2018). The questionnaire items are measured using a five-point Likert scale. The reliability of the research instrument is tested using Cronbach's alpha coefficient. The results show that the reliability values range from 0.785 to 0.895, which exceed the acceptable threshold of 0.70 and indicate good internal consistency (Taber, 2018). Therefore, the research instrument is considered valid and reliable for data collection and analysis.

Data collecting

Data collection in this study is conducted using a questionnaire survey distributed to users of food delivery services in Mueang Chiang Mai. The

questionnaire is administered through online platforms, such as social media and messaging applications, to reach respondents who have experience using food delivery applications. Online data collection is suitable for this study because food delivery services are mainly accessed through digital platforms, and respondents are familiar with online communication channels (Sekaran & Bougie, 2016). Before collecting the main data, the questionnaire is reviewed to ensure clarity and relevance of the questions. Respondents are informed about the purpose of the study and assured that their responses are confidential and used only for academic purposes. This data collection method allows the researcher to gather information efficiently from a large number of respondents within a limited time period and supports accurate analysis of service quality, customer satisfaction, and customer loyalty.

Data analysis

Data analysis in this study is conducted using hierarchical multiple regression analysis. This method is suitable for examining both direct and indirect relationships among variables based on the research objectives. In the first step of the analysis, service quality is entered into the regression model to examine its direct influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. In the second step, customer satisfaction is added to the model to examine its mediating role in the relationship between service quality and customer loyalty.

Result

Results of the normality test of the data.

The normality of the data was examined using descriptive statistics, including mean, standard deviation, skewness (SK), and kurtosis (KU). The results in Table 1 show that customer loyalty (CUL) has a mean of 4.30 with a skewness value of 1.893 and a kurtosis value of 0.444. Service quality (SEQ) has a mean of

4.56, with skewness and kurtosis values of 0.635 and 0.696, respectively. Customer satisfaction (CUS) reports a mean of 4.27, with skewness of 0.294 and kurtosis of 1.312. Scholars suggest that data can be considered approximately normal when skewness and kurtosis values fall within the acceptable range of ±2 (Mardia, Kent & Taylor, 2024) or ±3 (Kline, 2023). Based on these criteria, all variables in this study meet the normality assumption. Therefore, the data are suitable for further analysis using hierarchical multiple regression, as required by the research objectives.

Table 1 Results of the normality test of the data

Variable	Mean	S.D.	SK	KU
customer loyalty (CUL)	4.30	0.495	1.893	0.444
service quality (SEQ)	4.56	0.548	0.635	0.696
customer satisfaction (CUS)	4.27	0.427	0.294	1.312

Results of the linear relationship test among variables

The linear relationship among the study variables was examined using correlation analysis, as shown in Table 2. The results indicate that service quality (SEQ) has a strong and positive relationship with customer loyalty (CUL), with a correlation coefficient of 0.785, which is statistically significant at the 0.01 level. Customer satisfaction (CUS) also shows a strong and positive relationship with customer loyalty, with a correlation coefficient of 0.785, significant at the 0.01 level. In addition, service quality and customer satisfaction are positively related, with a correlation coefficient of 0.768 at the 0.01 significance level. Scholars suggest that correlation coefficients below 0.80 indicate strong but acceptable linear relationships without causing multicollinearity problems (Mardia, Kent & Taylor, 2024). This is supported by tolerance values above 0.10 and VIF values below 5, which confirm that multicollinearity is not a concern in this study (Kline,

2023). Therefore, the results confirm that the variables have appropriate linear relationships and are suitable for hierarchical multiple regression analysis.

Table 2 Results of the linear relationship test among variables

	CUL	SEQ	CUS	Tolerance	VFI
CUL	1.000				
SEQ	0.785**	1.000		0.542	1.845
CUS	0.785**	0.768**	1.000	0.545	1.822

Note: ** indicates statistical significance at the 0.01 level.

Hypothesis testing results

Based on the research objectives, this study aims to examine the indirect influence of service quality on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai, with customer satisfaction as a mediator variable. The results of this research are presented below.

The first step of the analysis

The results of the first step analysis support Hypothesis 1, which proposes that service quality has an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. The analysis shows that service quality has a positive and significant effect on customer loyalty, with a regression coefficient of b = 0.306 and a standardized coefficient of β = 0.553. The t-value of 4.283 and the significance level of $p < 0.05$ indicate that this relationship is statistically significant. The model also presents a strong correlation value (R = 0.799), with an R-square of 0.638 and an adjusted R-square of 0.620, indicating that service quality explains a substantial proportion of the variance in customer loyalty. Therefore, Hypothesis 1 is supported by the empirical results.

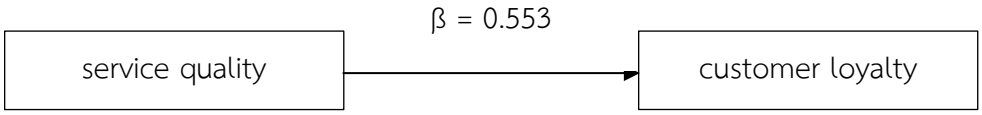

Figure 2 The first step of the analysis

The second step of the analysis

The results of the second step of the regression analysis support Hypothesis 2, which states that service quality has an influence on customer satisfaction toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. The findings show that service quality has a positive and significant effect on customer satisfaction, with a regression coefficient of b = 0.594 and a standardized coefficient of β = 0.687. The t-value of 6.87 and the significance level of $p < 0.05$ confirm that this relationship is statistically significant. The model shows a correlation value of R = 0.687, with an R-square of 0.472 and an adjusted R-square of 0.459. These results indicate that service quality explains a meaningful proportion of the variance in customer satisfaction. Therefore, Hypothesis 2 is supported by the empirical results.

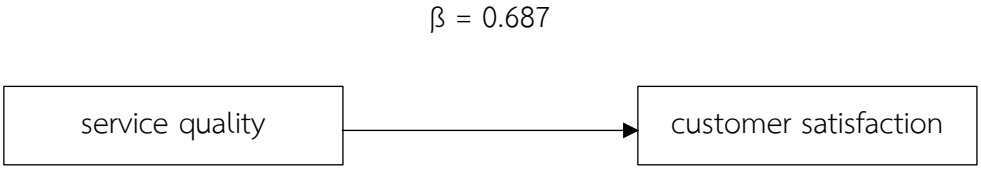

Figure 3 The second step of the analysis

The third step of the analysis

The results of the third step of the regression analysis support Hypothesis 3, which states that customer satisfaction has an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. The findings indicate that

customer satisfaction has a positive and significant effect on customer loyalty, with a regression coefficient of b = 0.419 and a standardized coefficient of β = 0.670. The t-value of 0.67 and the significance level of $p < 0.05$ indicate that the relationship is statistically significant. The model shows a correlation value of R = 0.671, with an R-square of 0.449 and an adjusted R-square of 0.436. These results suggest that customer satisfaction explains a substantial proportion of the variance in customer loyalty. Therefore, Hypothesis 3 is supported by the empirical results.

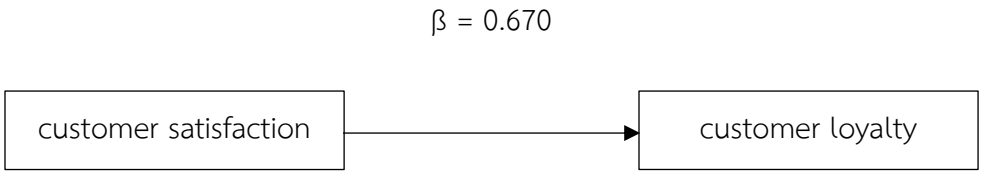

Figure 4 The second step of the analysis

The fourth step of the analysis

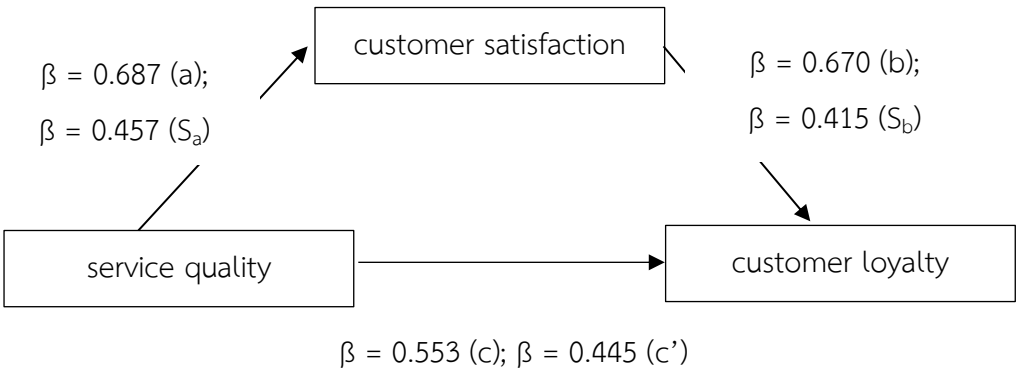

Figure 5 The fourth step of the analysis

The results of the mediation analysis in the fourth step examine Hypothesis 4, which proposes that service quality influences customer loyalty through customer satisfaction. The findings show that service quality has a

significant positive effect on customer satisfaction (β = 0.687, path a) and customer satisfaction has a significant positive effect on customer loyalty (β = 0.670, path b). In addition, service quality has a significant direct effect on customer loyalty before the mediator is included (β = 0.553, path c). After customer satisfaction is added to the model, the direct effect of service quality on customer loyalty decreases to β = 0.445 (path c'). This reduction indicates that customer satisfaction may play a role in explaining the relationship between service quality and customer loyalty, as suggested by Baron and Kenny (1986).

However, the Sobel test results show that the indirect effect of service quality on customer loyalty through customer satisfaction is not statistically significant. The Sobel test value is 1.100, with a p-value of 0.271, which is higher than the 0.05 significance level. Similar results are found for the Aroian and Goodman tests, which also report p-values greater than 0.05. Scholars suggest that when the Sobel test is not significant, the mediating effect cannot be confirmed (Sobel, 1982 cited in Abu-Bader & Jones, 2021). Therefore, although service quality and customer satisfaction both have significant direct effects on customer loyalty, customer satisfaction does not significantly mediate the relationship between service quality and customer loyalty. As a result, Hypothesis 4 is not supported.

Table 3 Results of Hypothesis Testing

Hypothesis	Hypothesis Testing
H1 service quality have an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai	Accepted
H2 service quality have an influence on customer satisfaction toward food delivery services in Mueang Chiang Mai	Accepted

H3 customer satisfaction have an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai	Accepted
H4 service quality have an influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai, with customer satisfaction as a mediator variable.	Unaccepted

Discussion

The findings of this study confirm that service quality has a significant influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai, which supports Hypothesis 1. This result is consistent with prior studies that explain customer loyalty as a long-term outcome of positive service experiences (Su et al., 2022; Thokoa, Naidoo & Herbst, 2022; Baum, Lin & Au, 2023; Norkaew & Kamkankaew, 2025). In the food delivery context, high service quality such as fast delivery, accurate orders, and reliable application performance helps customers develop trust and positive attitudes toward the platform. When customers perceive that a service performs well and meets their expectations, they are more likely to continue using the same service and recommend it to others. This finding also supports earlier research in digital services, which suggests that service quality plays a key role in retaining customers in markets where switching costs are low (Magasi, Mashenene & Dengenesa, 2022; Shie rt al., 2022; Chowdhury, 2023).

The results also show that service quality has a strong and significant influence on customer satisfaction, which supports Hypothesis 2. This finding aligns with service marketing theory, which explains that customer satisfaction is formed through customers' evaluations of service quality (Koay, Cheah & Chang, 2022; Baum, Lin & Au, 2023; Hoque et al., 2023). In food delivery services,

customers evaluate both digital and physical aspects of service quality, such as application usability, delivery time, food condition, and safety. When these elements perform well, customers feel satisfied with the service experience. This result is consistent with recent studies in online food delivery, which confirm that service quality is a key driver of satisfaction in app-based services (Somsap, Kamkankaew & Thanitbenjasith, 2025).

In addition, the findings support Hypothesis 3 by showing that customer satisfaction has a significant influence on customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. This result supports earlier research that identifies satisfaction as a key predictor of loyalty in service industries (Adak, Pradhan & Shukla, 2022; Limna & Kraiwanit, 2022; Ilham et al., 2023). When customers feel satisfied with their past experiences, they are more likely to reuse the service, show positive attitudes, and develop loyalty over time. In the highly competitive food delivery market, satisfied customers are less likely to switch to other platforms, even when many alternatives are available. This finding is also consistent with recent studies that highlight the importance of customer satisfaction in shaping reuse intention and positive word of mouth in digital services (Riaz et al., 2022; Talukder et al., 2022; Bannor & Amponsah, 2024).

The results of this study show that Hypothesis 4 is not supported, as customer satisfaction does not significantly mediate the relationship between service quality and customer loyalty toward food delivery services in Mueang Chiang Mai. Although service quality has a strong and significant influence on customer satisfaction, and customer satisfaction also has a significant influence on customer loyalty, the indirect effect tested by the Sobel test is not statistically significant. This finding suggests that service quality affects customer loyalty mainly through a direct path rather than through customer satisfaction. This result differs from some prior studies that suggest satisfaction often plays a mediating role between service quality and loyalty (Thokoa, Naidoo & Herbst, 2022; Baum,

Lin & Au, 2023; Chowdhury, 2023). In this context, customers may form loyalty based on direct service performance, such as delivery speed and order accuracy, without relying strongly on their overall satisfaction evaluation. This finding can be explained by the highly competitive nature of food delivery services and the low switching cost in digital platforms. Previous studies note that in online and app-based services, customers can easily change service providers even when they feel satisfied, because many platforms offer similar functions and promotions (Eckert, Neunsinger & Osterrieder, 2022; Riaz et al., 2022; Bannor & Amponsah, 2024; Norkaew & Kamkankaew, 2025). As a result, service quality may directly shape loyalty behavior through repeated use and convenience, rather than indirectly through satisfaction alone. This suggests that food delivery providers in Mueang Chiang Mai should focus not only on improving customer satisfaction but also on maintaining consistent and reliable service quality to strengthen customer loyalty in a competitive market (Magasi, Mashenene & Dengenesa, 2022; Chowdhury, 2023; Somsap, Kamkankaew & Thanitbenjasith, 2025).

Recommendation

Recommendation for food delivery applications

Based on the findings of this study, food delivery applications in Mueang Chiang Mai should place strong emphasis on improving service quality as a core strategy for building customer loyalty. Service providers should focus on key service elements such as fast and reliable delivery, accurate order fulfillment, and stable application performance. Improving coordination between restaurants and delivery riders can help reduce delays and errors, which directly affect customers' decisions to continue using the service. In addition, food delivery platforms should ensure that their applications are easy to use, provide clear order information, and support smooth payment processes. Consistent service

quality can help customers develop trust and positive attitudes toward the platform, which encourages repeat use and long-term loyalty.

Food delivery applications should also continue to enhance customer satisfaction by improving the overall service experience. This includes maintaining food quality during delivery, ensuring food safety, and providing responsive customer support when problems occur. Although customer satisfaction does not play a strong mediating role, it still has a direct influence on customer loyalty. Therefore, service providers should regularly collect customer feedback and use it to improve service processes. In a highly competitive market with low switching costs, maintaining stable and reliable service quality is essential. By focusing on both service performance and customer experience, food delivery applications in Mueang Chiang Mai can strengthen customer loyalty and remain competitive in the long term.

Recommendation for shops on food delivery applications

Based on the findings of this study, shops operating on food delivery applications in Mueang Chiang Mai should focus on improving service quality at the shop level to strengthen customer loyalty. Shops should pay close attention to order accuracy, food preparation time, and food quality before handing orders to delivery riders. Clear menus, correct pricing, and accurate order details can help reduce mistakes and customer complaints. Shops should also ensure that food is packed properly to maintain freshness, temperature, and safety during delivery. Consistent service performance can help customers build trust in the shop and increase the chance of repeat orders through food delivery platforms.

Shops should also focus on increasing customer satisfaction by improving overall customer experience. This includes responding quickly to special requests, maintaining hygiene standards, and providing consistent food quality across orders. Shops can use customer reviews and ratings on food delivery applications as feedback to improve their service and food quality. Although

customer satisfaction does not strongly mediate the relationship between service quality and loyalty, it still has a direct effect on repeat purchase behavior. In a competitive food delivery market with many similar shops, maintaining stable service quality and positive customer experiences can help shops retain customers and remain competitive over time.

Recommendation for academia and future research

Based on the findings of this study, future research should further explore the relationship between service quality, customer satisfaction, and customer loyalty in different service contexts and locations. Since customer satisfaction was not found to be a significant mediator, future studies may include additional mediating or moderating variables, such as trust, perceived value, price fairness, or promotional strategies, to better explain customer loyalty in food delivery services. Researchers may also apply different research methods, such as structural equation modeling or qualitative approaches, to gain deeper understanding of customer behavior. In addition, future studies should consider comparing results across different cities or regions to identify contextual differences. These approaches can help expand academic knowledge and provide a more comprehensive explanation of customer loyalty in digital and service-based markets.

References

Abu-Bader, S., & Jones, T. V. (2021). Statistical mediation analysis using the sobel test and hayes SPSS process macro. International Journal of Quantitative and Qualitative Research Methods.

Adak, A., Pradhan, B., & Shukla, N. (2022). Sentiment analysis of customer reviews of food delivery services using deep learning and explainable artificial intelligence: Systematic review. Foods, 11(10), Article 1500.

Bannor, R. K., & Amponsah, J. (2024). The emergence of food delivery in Africa: A systematic review. Sustainable Technology and Entrepreneurship, 3, Article 100062.

Baum, T., Lin, P., & Au, W. C. W. (2023). Service quality of online food delivery mobile application: an examination of the spillover effects of mobile app satisfaction. International journal of contemporary hospitality management, 36(3), 906-926.

Cahaya, Y. F., Siswanti, I., Putra, Y. M., & Pattiwael, A. C. (2023). Contributions to customer satisfaction from product quality, promotion and price. Journal of Economics, Finance and Management Studies, 6(6), 2434–2440.

Chartchawalitsakul, P. (2020). The service quality affecting customer loyalty toward food delivery service in Thailand. Master's independent study, Chulalongkorn University.

Chowdhury, R. (2023). Impact of perceived convenience, service quality and security on consumers' behavioural intention towards online food delivery services: The role of attitude as mediator. SN Business & Economics, 3, Article 29.

Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques. john wiley & sons.

Eckert, C., Neunsinger, C., & Osterrieder, K. (2022). Managing customer satisfaction: Digital applications for insurance companies. The Geneva Papers on Risk and Insurance—Issues and Practice, 47, 569–602.

Hoque, U. S., Akhter, N., Absar, N., Khandaker, M. U., & Al-Mamun, A. (2023). Assessing service quality using SERVQUAL model: An empirical study on some private universities in Bangladesh. Trends in Higher Education, 2, 255–269.

Ighomereho, O. S., Ojo, A. A., Omoyele, O. S., & Olabode, O. S. (2022). From service quality to e-service quality: Measurement, dimensions and model. Journal of Management Information and Decision Sciences, 25(1), 1–15.

Ilham, I., Widjaja, W., Sutaguna, I. N. T., Rukmana, A. Y., & Yusuf, M. (2023). Digital marketing's effect on purchase decisions through customer satisfaction. CEMERLANG: Jurnal Manajemen dan Ekonomi Bisnis, 3(2), 185–202.

Jenneboer, L., Herrando, C., & Constantinides, E. (2022). The impact of chatbots on customer loyalty: A systematic literature review. Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research, 17(1), 212–229.

Jusoh, Z., Zubairi, A. M., & Badrasawi, K. J. (2018). Validity evidence using expert judgment: A study of using item congruence involving expert judgements for evidence for validity of a reading test. Al-Shajarah: Journal of the International Institute of Islamic Thought and Civilisation (ISTAC), 307-320.

Kamkankaew, P., Sribenjachot, S., Wongmahatlek, J., Phattarowas, V., & Khumwongpin, S. (2022). Reconsidering the mystery of digital marketing strategy in the technological environment: Opportunities and challenges in digital consumer behavior. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 2(4), 43-60.

Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., Sribenjachot, S., Phattarowas, V., Thanin, P., & Khumwongpin, S. (2025). The Future of Digital Marketing: What Lies Ahead?. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 5(2), 1-28.

Kamkankaew, P., Thongyoy, P., & Phonracharnon, Y. (2024). From Clicks to Satisfaction: A Study on How Customer-Based Brand Equity Shapes Customer Satisfaction in Online Food Delivery Realm for Generation Z in Lampang Province, Thailand. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4(2), 109-124.

Khan, R. U., Salamzadeh, Y., Iqbal, Q., & Yang, S. (2022). The impact of customer relationship management and company reputation on customer loyalty: The mediating role of customer satisfaction. Journal of Relationship Marketing, 21(1), 1-26.

Kline, R. B. (2023). Principles and practice of structural equation modeling. Guilford publications.

Koay, K. Y., Cheah, C. W., & Chang, Y. X. (2022). A model of online food delivery service quality, customer satisfaction and customer loyalty: a combination of PLS-SEM and NCA approaches. British Food Journal, 124(12), 4516-4532.

Limna, P., & Kraiwanit, T. (2022). Service quality and its effect on customer satisfaction and customer loyalty: A qualitative study of Muang Thai Insurance Company in Krabi, Thailand. Journal for Strategy and Enterprise Competitiveness, 1(2), 1-16.

Magasi, C., Mashenene, R. G., & Dengenesa, D. M. (2022). Service quality and students' satisfaction in Tanzania's higher education: A re-examination of SERVQUAL model. International Review of Management and Marketing, 12(3), 18–25.

Magatef, S., Al-Okaily, M., Ashour, L., & Abuhussein, T. (2023). The impact of electronic customer relationship management strategies on customer loyalty: A mediated model. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 9, Article 100149.

Malhotra, N. K., Nunan, D., & Birks, D. F. (2020). Marketing research. Pearson UK.

Mangmee, N., & Kookkaew, P. (2023). Service quality and customer relationship management to customer loyalty on credit products of Kasikorn Bank in Suphanburi, Thailand. Asian Administration & Management Review, 6(1).

Mardia, K. V., Kent, J. T., & Taylor, C. C. (2024). Multivariate analysis. John Wiley & Sons.

Molinillo, S., Aguilar-Illescas, R., Anaya-Sánchez, R., & Carvajal-Trujillo, E. (2022). The customer retail app experience: Implications for customer loyalty. Journal of Retailing and Consumer Services, 65, Article 102842.

Naini, N. F., Santoso, S., Andriani, T. S., Claudia, U., & Nurfadillah. (2022). The effect of product quality, service quality, customer satisfaction on customer loyalty. Journal of Consumer Sciences, 7(1), 34–50.

Norkaew, S & Kamkankaew, P. (2025). The Influence Of Service Quality On The Satisfaction Of Service Recipients At Li District Revenue Office, Lamphun Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(6), 593-609.

Riaz, H., Davidaviciene, V., Ahmed, H., & Meidute-Kavaliauskiene, I. (2022). Optimizing customer repurchase intention through cognitive and affective experience: An insight of food delivery applications. Sustainability, 14(19), Article 12936.

Riaz, H., Davidaviciene, V., Ahmed, H., & Meidute-Kavaliauskiene, I. (2022). Optimizing customer repurchase intention through cognitive and affective experience: An insight of food delivery applications. Sustainability, 14(19), Article 12936.

Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). Research methods for business: A skill building approach. john wiley & sons.

Shie, A.-J., Huang, Y.-F., Li, G.-Y., Lyu, W.-Y., Yang, M., Dai, Y.-Y., Su, Z.-H., & Wu, Y. J. (2022). Exploring the relationship between hospital service quality, patient trust, and loyalty from a service encounter perspective in elderly with chronic diseases. Frontiers in Public Health, 10, Article 876266.

Singh, V., Sharma, M. P., Jayapriya, K., Kumar, B. K., Chander, A. R. N., & Kumar, B. R. (2023). Service quality, customer satisfaction and customer loyalty: A comprehensive literature review. Journal of Survey in Fisheries Sciences, 10(4S), 3457–3464.

Sirikeratikul, S. (2020, May 29). Thailand online food delivery market (Report No. TH2020-0077). U.S. Department of Agriculture, Foreign Agricultural Service.

Somsap, A., Kamkankaew, P & Thanitbenjasith, P. (2025). The Influence OfPerceived Product Value, Satisfaction, Sales Promotion, And Service Value Orientation On Repurchase Intention Among Food Delivery Users

Via Grab Food And Line Man Applications In Mueang District, Roi Et Province. Modern Academic Development and Promotion Journal,3(2), 1221-1247.

Su, D. N., Nguyen-Phuoc, D. Q., Duong, T. H., Dinh, M. T. T., Luu, T. T., & Johnson, L. (2022). How does quality of mobile food delivery services influence customer loyalty? Grönroos's service quality perspective. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 34(11), 4178–4205.

Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. Research in science education, 48(6), 1273-1296.

Talukder, A. A. T., Mahmud, M. A. I., Sultana, A., Pranto, T. H., Haque, A. B., & Rahman, R. M. (2022). A customer satisfaction centric food delivery system based on blockchain and smart contract. Journal of Information and Telecommunication, 6(4), 501–524.

Thokoa, R. L., Naidoo, V., & Herbst, T. H. H. (2022). A review of service quality: Case of the National Treasury of South Africa. Africa's Public Service Delivery and Performance Review, 10(1), Article a567.

True Digital Academy. (2025, May 2). Food delivery fierce competition: Who is the market leader in Thailand now?. Retrieved May 18, 2025, from https://www.truedigitalacademy.com/

Wongpaiboon, S., & Jariangprasert, N. (2021). Consumer behavior of Generation Y in Mueang Chiang Mai district towards using food delivery services via mobile applications. Chiang Mai University Journal of Business Administration, 7(3), 359–366.

กายหายไข้ ใจหายทุกข์*

HEALING THE BODY, RELIEVING THE MIND FROM SUFFERING

พระครูสัทธาธรรมาภิรม ปสนฺโน (แซ่ตั้ง)[1], พระครูพิศาลสารบัณฑิต[2] และ สมเดช นามเกตุ[3]

Phrakhru Satthathammaphirom Pasanno (Saetang)[1], Phrakru Phisalsarbunthit[2] and Somdet Namket[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: 6702105025@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 30 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 28 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 30 มกราคม 2569

Received 30 December 2025; Revised 28 January 2026; Accepted 30 January 2026

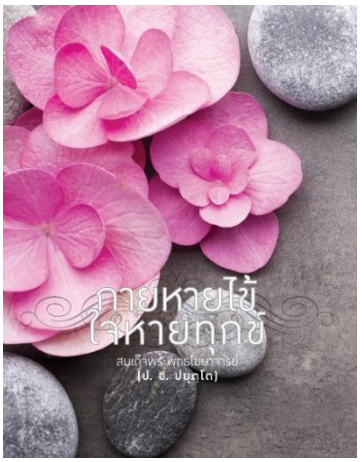

แปลจากหนังสือ : กายหายไข้ ใจหายทุกข์
ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
ผู้แปล : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
สำนักพิมพ์ : วัดญาณเวศกวัน
ปีที่พิมพ์ : 2566
จำนวนหน้า : 110

บทนำ

หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ นำเสนอ ชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสองประการ คือ กาย และ ใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันอย่างใกล้ชิดและไม่อาจแยก

Citation:

* พระครูสัทธาธรรมาภิรม ปสนฺโน (แซ่ตั้ง), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ. (2569). กายหายไข้ ใจหายทุกข์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 666-679.

Phrakhru Satthathammaphirom Pasanno (Saetang), Phrakru Phisalsarbunthit and Somdet Namket. (2026). Healing The Body, Relieving The Mind From Suffering. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 666-679.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ออกจากกันได้ เมื่อกายประสบกับความเจ็บป่วย ใจย่อมได้รับผลกระทบตามไปด้วย และในทำนองเดียวกัน หากใจตกอยู่ในภาวะแห่งความทุกข์ ความหวั่นไหว หรือความฟุ้งซ่าน ก็ย่อมส่งผลย้อนกลับไปบั่นทอนสุขภาวะของกาย ความจริงข้อนี้สะท้อนให้เห็นว่า การดูแลชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งมิติทางกายภาพและมิติทางจิตใจควบคู่กัน

หนังสือเรื่อง “กายหายไข้ ใจหายทุกข์” ผลงานของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกายและใจตามหลักพุทธธรรม และชี้ให้เห็นแนวทางการดูแลรักษา “ใจ” อย่างถูกต้อง ท่ามกลางความไม่สมบูรณ์และความเปลี่ยนแปลงของ “กาย” อันเป็นธรรมดาของชีวิตมนุษย์ หนังสือเล่มนี้มิได้มุ่งเน้นเพียงการเยียวยาทางอารมณ์หรือการปลอบประโลมผู้เจ็บป่วยเท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายเพื่อมอบ “ปัญญา” ให้ผู้อ่านได้เข้าใจธรรมชาติของความเจ็บไข้ ความไม่เที่ยง และความทุกข์ ในฐานะสัจธรรมของชีวิต ซึ่งเนื้อหาในหนังสือมุ่งแสดงให้เห็นว่า ความทุกข์ทางกายมิได้จำเป็นต้องนำไปสู่ความทุกข์ทางใจเสมอไป หากมนุษย์รู้จักฝึกสติ ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัยของสิ่งที่เกิดขึ้น และวางใจให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ใจก็สามารถดำรงอยู่ด้วยความสงบ เบิกบาน และเป็นอิสระได้ แม้ในยามที่กายยังต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย หนังสือเล่มนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งและตั้งมั่นบนฐานของปัญญา มากกว่าการยึดติดอยู่กับสภาพของร่างกายเพียงอย่างเดียว

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้นำเสนอหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เรียบง่าย และลึกซึ้ง โดยเน้นบทบาทของ สติ ในฐานะจุดเริ่มต้นของการพัฒนาปัญญา สติทำหน้าที่ช่วยให้มนุษย์ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ ความกลัว หรือความทุกข์ที่ปรุงแต่งขึ้นในใจ เมื่อสติเกิดขึ้นอย่างถูกต้อง ปัญญาย่อมทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถมองเห็นสภาวะต่าง ๆ ตามเหตุปัจจัย มิใช่มองด้วยความชอบหรือความชัง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการคลายทุกข์ทางใจ นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นบทบาทของบุคคลรอบข้างผู้เจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นญาติ ผู้ดูแล หรือบุคลากรทางการแพทย์ โดยเน้นว่า การดูแลและรักษา “ใจ” ของตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่นอย่างแท้จริง การดูแลผู้ป่วยจึงมิใช่เพียงกระบวนการทางกายภาพเท่านั้น หากแต่เป็นโอกาสแห่งการฝึกตน พัฒนาจิตใจ และเจริญคุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ซึ่งการจากการวิเคราะห์ ผู้อ่านได้สรุปวัตถุประสงค์ของหนังสือ ดังนี้

1. เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง กาย และ ใจ ตามหลักพุทธธรรม ให้ผู้อ่านตระหนักถึงความเชื่อมโยงและอิทธิพลซึ่งกันและกันในกระบวนการดำรงชีวิตของมนุษย์

2. เพื่อให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของ ความเจ็บไข้ ความไม่เที่ยง และความทุกข์ ในฐานะสัจธรรมของชีวิต อันเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

3. เพื่อชี้แนะแนวทางการดูแลและพัฒนา จิตใจ ให้สามารถดำรงอยู่ด้วยความสงบ เข้มแข็ง และเป็นอิสระจากความทุกข์ทางใจ แม้ในยามที่กายประสบกับความเจ็บป่วยหรือความไม่สมบูรณ์

4. เพื่อส่งเสริมการฝึก สติและปัญญา ให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาสภาวะต่าง ๆ ตามเหตุปัจจัย ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ ความกลัว หรือความทุกข์ที่ปรุงแต่งขึ้นในใจ

5. เพื่อแสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของ บุคคลรอบข้างผู้เจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นญาติ ผู้ดูแล หรือบุคลากรทางการแพทย์ โดยเน้นว่าการรักษาใจของตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างมีเมตตาและปัญญา

6. เพื่อใช้เป็น ธรรมโอสถและคู่มือทางใจ สำหรับผู้เจ็บป่วย ผู้ดูแล และผู้ใฝ่เรียนรู้ธรรมะ ในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงอย่างถูกต้องและเหมาะสม

สรุปได้ว่า หนังสือ “กายหายไข้ ใจหายทุกข์” มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้นำให้ผู้อ่านเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักพุทธธรรม และตระหนักว่าการเยียวยาที่แท้จริงของมนุษย์มิได้จำกัดอยู่เพียงการรักษาโรคทางกาย หากแต่ต้องควบคู่ไปกับการฝึกใจให้รู้เท่าทันความจริงของสังขาร หนังสือเล่มนี้จึงเป็นทั้งธรรมโอสถสำหรับผู้เจ็บป่วย คู่มือทางใจสำหรับผู้ดูแล และแหล่งปัญญาสำหรับผู้ใฝ่เรียนรู้ธรรมะ เพื่อดำเนินชีวิตด้วยความเข้าใจ สงบ และไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความทุกข์ แม้ในยามที่กายยังไม่อาจพ้นจากความเจ็บไข้ได้อย่างสมบูรณ์

เนื้อเรื่อง กายหายไข้ ใจหายทุกข์

หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ นำเสนอหลักพุทธธรรมว่าด้วยการเข้าใจชีวิตผ่านมิติของ กาย และ ใจ โดยมุ่งชี้ให้เห็นว่า ความเจ็บป่วยทางกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประสบการณ์ชีวิต หากมนุษย์สามารถดูแลและฝึกฝนจิตใจอย่างถูกต้อง ความทุกข์ย่อมไม่ครอบงำชีวิต แม้ร่างกายจะยังอยู่ภายใต้ข้อจำกัดแห่งโรคภัยก็ตาม โดยภายในหนังสือ แบ่งประเด็นตามหนังสือ 8 ประเด็น ดังนี้

1. ชีวิตมนุษย์ กายกับใจที่สัมพันธ์กัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์อธิบายว่า ชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยกายและใจซึ่งทำงานสัมพันธ์กันตลอดเวลา กายเป็นฐานของการดำรงอยู่ ส่วนใจเป็นศูนย์กลางของประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิด และการรับรู้ความสุขหรือความทุกข์ เมื่อกายป่วย ใจมักถูกดึงให้ป่วยตามไปด้วยผ่านความกลัว ความกังวล และความยึดติดในสภาพเดิมของชีวิต อย่างไรก็ตาม ความทุกข์ที่แท้จริงมิได้เกิดจากโรคภัยโดยตรง หากเกิดจาก “ท่าทีของใจ” ที่ไม่เข้าใจความจริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

2. ความเจ็บป่วยกับสัจธรรมของชีวิต หนังสือชี้ให้เห็นว่า ความเจ็บไข้เป็นสัจธรรมที่ไม่มีใครหลีกพ้นได้ เป็นผลของเหตุปัจจัยทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ การป่วยจึงไม่ใช่ความล้มเหลวของชีวิต หากเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การไม่ยอมรับความจริงนี้ต่างหากที่ทำให้ใจเกิดความทุกข์ซ้ำซ้อน จากความคิดว่า “ไม่ควรเป็นเช่นนี้” หรือ “ทำไมต้องเป็นเรา” ซึ่งเป็นการปรุงแต่งทุกข์ทางใจขึ้นมาเพิ่มเติมจากความเจ็บป่วยทางกาย

3. สติ จุดเริ่มต้นของการรักษาใจ แก่นสำคัญประการหนึ่งของหนังสือคือการเน้นบทบาทของ สติ ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการดูแลใจ สติทำหน้าที่ระลึกรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้น ทั้งอาการทางกายและความรู้สึกทางใจ เมื่อมีสติ ใจจะไม่ไหลไปตามความกลัว ความฟุ้งซ่าน หรืออารมณ์ลบต่าง ๆ สติจึงเป็นประตูที่เปิดทางให้ ปัญญา ทำงานอย่างถูกต้อง

4. ปัญญา การมองตามเหตุปัจจัย เมื่อสติเกิด ปัญญาจะทำหน้าที่พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง คือมองเห็นเหตุและปัจจัยของความเจ็บป่วย ไม่มองด้วยความชอบหรือความชัง การมองเช่นนี้ช่วยให้ใจไม่รับเอาความทุกข์เข้ามาเป็นของตน ปัญญาจึงเป็นเสมือนเกราะคุ้มกันใจ ไม่ให้ถูกทำร้ายด้วยความคิดปรุงแต่ง และช่วยให้สามารถวางใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่

5. ใจที่ไม่ป่วย แม้กายจะป่วย สาระสำคัญที่ปรากฏชัดในหนังสือคือ แนวคิดที่ว่า “ถึงกายจะป่วย แต่ใจไม่จำเป็นต้องป่วย” หากใจได้รับการฝึกฝนให้รู้จักวาง วางความยึดติด วางความคาดหวัง และวางความกลัว ใจจะเกิดความสงบ เย็น และเบาสบาย การมีใจเช่นนี้ไม่เพียงช่วยลดความทุกข์ทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อการฟื้นฟูสุขภาพกาย และทำให้ผู้ป่วยสามารถเผชิญกับการรักษาได้อย่างมีพลัง

6. การรักษาใจของผู้ดูแลและญาติผู้ป่วย หนังสือยังขยายความไปถึงบทบาทของญาติและผู้ดูแลผู้ป่วย โดยชี้ให้เห็นว่า ผู้ดูแลจำเป็นต้องรักษาใจของตนเองก่อน จึงจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างแท้จริง หากผู้ดูแลเต็มไปด้วยความเครียด ความกลัว หรืออารมณ์รุนแรง

ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยโดยตรง ในทางตรงกันข้าม ใจที่สงบ มีเมตตา และตั้งมั่นด้วยปัญญา จะสร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่นและเกื้อกูลต่อการเยียวยา

7. ความเจ็บป่วยในฐานะเวทีแห่งการฝึกตน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เสนอว่า ความเจ็บป่วยมิใช่เพียงปัญหาที่ต้องแก้ไข แต่เป็น “เวทีแห่งการฝึกฝนตนเอง” ทั้งสำหรับผู้ป่วยและผู้ดูแล มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และจะประเสริฐได้ด้วยการฝึก การเผชิญกับโรคภัยจึงเป็นโอกาสให้พัฒนาสติ ปัญญา เมตตา และความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

8. การเยียวยาที่แท้จริงตามแนวพุทธธรรม ในภาพรวม หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ สะท้อนให้เห็นว่า การเยียวยาที่แท้จริงมิได้จำกัดอยู่เพียงการรักษาทางการแพทย์ หากต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตใจตามหลักพุทธธรรม การรักษากายช่วยให้กายฟื้นตัว ส่วนการรักษาใจช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ด้วยความหมาย ความสงบ และความไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลง

บทวิจารณ์

หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ เป็นผลงานธรรมะที่สะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและร่วมสมัย โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกายและใจในบริบทของความเจ็บป่วยอย่างเป็นระบบ จุดเด่นสำคัญของหนังสืออยู่ที่การนำหลักพุทธธรรม เช่น สติ ปัญญา และการพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย มาอธิบายด้วยภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน และเข้าถึงได้ โดยไม่ลดทอนความลึกทางปรัชญา แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการอธิบายชีวิตตามเหตุปัจจัยและไตรลักษณ์ในงาน พุทธธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความทุกข์มิได้เกิดจากสภาวะภายนอกโดยตรง หากเกิดจากกระบวนการรับรู้และการยึดมั่นของจิตใจ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2557) ซึ่งในด้านเนื้อหา หนังสือสามารถเปลี่ยนมุมมองของผู้อ่านต่อความเจ็บป่วย จากการมองว่าเป็นเพียงปัญหาทางกาย ไปสู่การเข้าใจว่าเป็น สัจธรรมของชีวิต และเป็นโอกาสในการฝึกจิตใจให้รู้เท่าทันความจริง แนวคิดที่ว่า “กายป่วยได้ แต่ใจไม่จำเป็นต้องป่วย” แสดงให้เห็นการแยกความทุกข์ทางกายออกจากความทุกข์ทางใจอย่างมีหลักการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในหนังสือ ชีวิตที่พ้นจากทุกข์ ที่อธิบายว่า ความทุกข์ทางใจเกิดจากอุปาทาน มิใช่จากความเจ็บป่วยทางกายโดยตรง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555) แนวคิดนี้ช่วยลดความหวั่นไหวทางอารมณ์ และส่งเสริมการเยียวยาแบบองค์รวม ทั้งต่อผู้ป่วยและผู้ดูแล

นอกจากนี้ การเน้นบทบาทของ สติ ในฐานะจุดเริ่มต้นของการพัฒนาปัญญา ยังสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งอธิบายกระบวนการฝึกจิตอย่างเป็นลำดับตั้งแต่การรู้เท่าทันสภาวะ ไปจนถึงการเกิดปัญญาในการวางใจอย่างถูกต้อง (มเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553) หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ จึงมิได้ทำหน้าที่เพียงปลอบประโลมผู้เจ็บป่วย หากแต่เป็นคู่มือทางปัญญาที่ส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงอย่างมีระบบ อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของงานที่มีรากฐานจากธรรมกถา เนื้อหาบางตอนอาจเน้นการอธิบายเชิงนามธรรมมากกว่าการยกกรณีศึกษาจากชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านบางกลุ่มต้องใช้ความพยายามในการเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริง แต่ข้อจำกัดดังกล่าวมิได้ลดทอนคุณค่าทางปัญญาและคุณค่าทางจริยธรรมของหนังสือแต่อย่างใด

สรุปได้ว่า กายหายไข้ ใจหายทุกข์ เป็นหนังสือธรรมะที่มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสุขภาวะทางใจ สอดคล้องกับงานพุทธปรัชญาสำคัญของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์หลายเล่ม เหมาะสำหรับผู้ป่วย ญาติผู้ดูแล บุคลากรทางการแพทย์ และผู้สนใจศึกษาพุทธธรรมเพื่อเรียนรู้การดำเนินชีวิตด้วยความเข้าใจ สงบ และไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความทุกข์ แม้ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของชีวิตก็ตาม จากการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอจุดเด่น จุดด้อย และคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ในลำดับต่อไป

จุดเด่น

1. การอธิบายความสัมพันธ์ของกายและใจอย่างเป็นองค์รวม หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ นำเสนอความสัมพันธ์ของกายและใจในลักษณะองค์รวม โดยชี้ให้เห็นว่ากายและใจมิได้แยกขาดจากกัน หากเป็นระบบเดียวกันที่อาศัยและเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง ความเจ็บป่วยทางกายจึงมิใช่เพียงปัญหาทางชีวภาพ หากยังเกี่ยวข้องกับสภาวะจิตใจ ความคิด และอารมณ์ของมนุษย์ด้วย การอธิบายในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านก้าวข้ามมุมมองแบบแยกส่วน และเข้าใจชีวิตตามหลักเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธปรัชญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2557) แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับการแพทย์องค์รวมที่มองมนุษย์ในฐานะ “องค์รวมของชีวิต” มากกว่าการรักษาร่างกายเพียงอย่างเดียว (World Health Organization, 2006)

2. แนวคิดการเยียวยาแบบพุทธธรรมควบคู่การแพทย์สมัยใหม่ หนังสือมิได้ตั้งตนเป็นคู่ตรงข้ามกับการแพทย์สมัยใหม่ หากแต่เสนอแนวคิดการประสานการรักษาทางกายเข้ากับการดูแลจิตใจตามหลักพุทธธรรม ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า การแพทย์สามารถช่วยบรรเทาหรือรักษาโรค

ทางกายได้ แต่หากผู้ป่วยขาดความเข้มแข็งทางใจ ความทุกข์ย่อมเพิ่มพูนขึ้น การเสริมพลังใจด้วยสติและปัญญาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเยียวยา แนวคิดนี้มีเหตุผลรองรับทั้งในพุทธธรรมที่เน้นการดูแลจิต และในแนวคิดการแพทย์ประคับประคองที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยควบคู่กับการรักษาโรค (Sepúlveda et al., 2002)

3. การยก “สติ” เป็นฐานรากของการจัดการความทุกข์ จุดเด่นสำคัญประการหนึ่งของหนังสือคือการเน้นบทบาทของ “สติ” ในฐานะฐานรากของการจัดการความทุกข์ หนังสืออธิบายว่าสติช่วยให้ผู้ป่วยรู้เท่าทันอาการเจ็บปวด ความกลัว และความคิดฟุ้งซ่าน โดยไม่ปล่อยให้จิตถูกอารมณ์ครอบงำ เหตุผลสำคัญคือเมื่อมีสติ ใจจะไม่ปรุงแต่งความทุกข์ซ้ำซ้อน และสามารถรับรู้ความเป็นจริงของสภาวะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสอดคล้องกับหลักสติปัฏฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาปัญญาในพุทธศาสนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558)

4. การใช้ปัญญามองตามเหตุปัจจัยอย่างเป็นรูปธรรม หนังสือเน้นให้ผู้อ่านฝึกมองความเจ็บป่วยตามหลักเหตุปัจจัยหรือปฏิจจสมุปบาท แทนการมองด้วยอารมณ์หรืออคติส่วนตน การมองเช่นนี้มีเหตุผลในเชิงพุทธปรัชญา เพราะช่วยลดการโทษตนเอง โทษผู้อื่น หรือโทษโชคชะตา เมื่อเข้าใจว่าความเจ็บป่วยเป็นผลของเงื่อนไขหลายประการ ใจย่อมคลายความยึดมั่นถือมั่น และสามารถยอมรับสถานการณ์ได้อย่างมีปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556)

5. แนวคิด “กายป่วย แต่ใจไม่ป่วย” ในฐานะแก่นสารของหนังสือ แนวคิด “กายป่วยแต่ใจไม่ป่วย” เป็นแก่นสารสำคัญของหนังสือ โดยมีเหตุผลรองรับจากคำสอนเรื่องทุกข์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งแยกความทุกข์ทางกายออกจากความทุกข์ทางใจอย่างชัดเจน ความเจ็บป่วยทางกายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่ความทุกข์ทางใจเกิดจากอุปาทาน หากจิตได้รับการฝึกอย่างถูกต้อง ใจย่อมไม่จำเป็นต้องทุกข์ตามกาย แนวคิดนี้ช่วยเปลี่ยนทัศนคติของผู้ป่วยจากการเป็น “ผู้ถูกกระทำ” ไปสู่การเป็น “ผู้เรียนรู้” จากความเจ็บป่วย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558)

6. การให้ความสำคัญกับบทบาทของญาติและผู้ดูแล หนังสือมิได้จำกัดกระบวนการเยียวยาไว้เฉพาะตัวผู้ป่วย แต่ให้ความสำคัญกับบทบาทของญาติและผู้ดูแล โดยมีเหตุผลว่าบรรยากาศทางจิตใจรอบตัวผู้ป่วยมีอิทธิพลต่อการฟื้นฟูทั้งทางกายและใจ หากผู้ดูแลมีความเครียด ความกลัว หรือความสิ้นหวัง ย่อมส่งผลต่อผู้ป่วยโดยตรง การฝึกสติ เมตตา และ

ปัญญาของผู้ดูแลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลแบบองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (World Health Organization, 2006)

7. การใช้ภาษาธรรมะที่เข้าใจง่ายแต่คงความลุ่มลึก สำนวนการเขียนของหนังสือมีลักษณะเรียบง่าย เป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าถึงได้โดยไม่รู้สึกว่าธรรมะเป็นเรื่องไกลตัว อย่างไรก็ตาม ความเรียบง่ายดังกล่าวมิได้ลดทอนความถูกต้องและความลุ่มลึกของพุทธปรัชญา เหตุผลสำคัญคือการเผยแผ่ธรรมะที่แท้จริงควรทำให้ผู้อ่านเข้าใจและนำไปใช้ได้จริง มิใช่เพียงรับรู้เชิงทฤษฎีเท่านั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556)

8. การเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์จริงของชีวิต หนังสือสามารถเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับสถานการณ์จริงของชีวิต โดยเฉพาะในยามวิกฤต เช่น ความเจ็บป่วย ความสูญเสีย และความไม่แน่นอนของชีวิต เหตุผลของจุดเด่นนี้คือการทำให้ธรรมะมีสถานะเป็น “เครื่องมือดำเนินชีวิต” มากกว่าความรู้เชิงนามธรรม ส่งผลให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าและความจำเป็นของธรรมะในชีวิตประจำวัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553)

9. การมองความเจ็บป่วยเป็นเวทีแห่งการฝึกตน ผู้เขียนเสนอแนวคิดว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐได้ด้วยการฝึก และความเจ็บป่วยคือโอกาสสำคัญในการฝึกสติ ปัญญา ความอดทน และเมตตา แนวคิดนี้มีเหตุผลในเชิงพุทธจริยศาสตร์ เพราะเปลี่ยนมุมมองต่อความเจ็บป่วยจาก “ปัญหา” เป็น “กระบวนการเรียนรู้” ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจอย่างลึกซึ้ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556)

10. การส่งเสริมคุณธรรมเมตตา กรุณา และอุเบกขา หนังสือส่งเสริมคุณธรรมสำคัญได้แก่ เมตตา กรุณา และอุเบกขา โดยอธิบายอุเบกขาในความหมายของการวางใจอย่างรู้เท่าทัน มิใช่ความเฉยชาไร้ความรับผิดชอบ เหตุผลของจุดเด่นนี้คือคุณธรรมดังกล่าวช่วยให้การดูแลตนเองและผู้อื่นเป็นไปอย่างสมดุล ไม่ตกไปสู่ความยึดติดหรือความทุกข์เกินจำเป็น และเอื้อต่อการเยียวยาอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556)

จุดด้อย

1. เนื้อหาเน้นเชิงนามธรรมมากกว่ากรณีศึกษาเชิงประจักษ์ หนังสือมุ่งอธิบายหลักพุทธธรรมในระดับแนวคิดและการพิจารณาทางปัญญาเป็นหลัก จึงมีตัวอย่างเชิงสถานการณ์จริงหรือกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรมค่อนข้างน้อย ผู้อ่านบางกลุ่มอาจต้องใช้ความพยายามในการเชื่อมโยงหลักธรรมสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง

2. โครงสร้างเนื้อหาไม่ได้แบ่งเป็นบทตอนอย่างเป็นระบบทางวิชาการ ด้วยลักษณะงานที่เกิดจากธรรมบรรยายหรือธรรมกถา การเรียบเรียงจึงมีลักษณะต่อเนื่องตามกระแสการอธิบาย มากกว่าการจัดโครงสร้างแบบตำราวิชาการ ทำให้ผู้อ่านที่ต้องการอ้างอิงเชิงระบบอาจต้องใช้เวลาในการสังเคราะห์สาระสำคัญเพิ่มเติม

3. ยังไม่เชื่อมโยงกับงานวิจัยทางการแพทย์หรือจิตวิทยาสมัยใหม่โดยตรง แม้แนวคิดในหนังสือจะสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวมและจิตวิทยาสมัยใหม่ แต่หนังสือไม่ได้อ้างอิงงานวิจัยหรือข้อมูลเชิงประจักษ์จากศาสตร์เหล่านั้นโดยตรง ผู้อ่านเชิงวิชาการอาจต้องนำไปเชื่อมโยงและสนับสนุนด้วยเอกสารอื่นเพิ่มเติม

4. ต้องอาศัยพื้นฐานความเข้าใจพุทธธรรมระดับหนึ่ง แม้ภาษาจะเรียบง่าย แต่บางประเด็นยังอาศัยความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักธรรม เช่น สติ ปัญญา หรือการมองตามเหตุปัจจัย ผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับพุทธปรัชญาอาจต้องอ่านอย่างพิจารณาหรือศึกษาประกอบเพิ่มเติม

5. เน้นมิติทางจิตใจมากกว่าการให้แนวปฏิบัติเป็นขั้นตอน หนังสือมุ่งปลูกฝังทัศนคติและความเข้าใจเชิงปัญญา มากกว่าการเสนอแนวปฏิบัติเป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน เช่น วิธีฝึกสติในสถานการณ์เฉพาะ ผู้ที่ต้องการคู่มือปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนอาจต้องใช้การตีความและประยุกต์เพิ่มเติม

คุณค่าหนังสือ

1. คุณค่าทางพุทธปรัชญา การอธิบายทุกข์ตามความเป็นจริงของชีวิต หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งในเชิงพุทธปรัชญา โดยนำหลักอริยสัจและการมองชีวิตตามความเป็นจริงมาอธิบายในบริบทของความเจ็บป่วย ความทุกข์มิได้ถูกนำเสนอในฐานะสิ่งที่ต้องหลีกหนี แต่เป็นสภาวะธรรมที่ควรเข้าใจอย่างมีปัญญา หนังสือช่วยให้ผู้อ่านเห็นว่าความเจ็บป่วยเป็นส่วนหนึ่งของสังขารธรรม และการเข้าใจเช่นนี้เองคือจุดเริ่มต้นของการคลายทุกข์อย่างแท้จริง เพราะคุณค่าของหนังสือข้อนี้อยู่ที่การทำให้ผู้อ่านเข้าใจ “ทุกข์” ในฐานะความจริงสากลของชีวิต มิใช่เหตุการณ์เฉพาะตัว การอธิบายทุกข์ในลักษณะนี้ช่วยคลายความรู้สึกโดดเดี่ยวของผู้ป่วย และนำไปสู่การมองชีวิตอย่างเป็นกลางตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหัวใจของพุทธปรัชญาในการพ้นจากความสุดโต่งทั้งด้านการยึดติดและการปฏิเสธความจริง (พุทธทาสภิกขุ, 2554)

2. คุณค่าทางจิตวิทยาเชิงพุทธ การเสริมสร้างพลังใจและความมั่นคงภายใน หนังสือมีคุณค่าอย่างสูงต่อการเยียวยาทางจิตใจ โดยชี้ให้เห็นว่าความทุกข์ส่วนใหญ่เกิดจากการปรุงแต่งทางใจมากกว่าตัวอาการป่วยเอง การฝึกสติและการใช้ปัญญาพิจารณาความคิดและอารมณ์ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถอยู่กับความเจ็บปวดโดยไม่เพิ่มทุกข์ซ้ำซ้อน ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทาง

อารมณ์และพลังใจในการดำรงชีวิต เพราะหนังสือมีคุณค่าเพราะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจกลไกของจิตที่สร้างหรือคลายทุกข์ได้ด้วยตนเอง การรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ช่วยลดอำนาจของความกลัวและความสิ้นหวัง ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพุทธจิตวิทยาที่มองจิตเป็นกระบวนการที่สามารถฝึกและพัฒนาได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2557)

3. คุณค่าต่อแนวคิดสุขภาวะองค์รวม หนังสือเสนอภาพของสุขภาวะที่ครอบคลุมทั้งกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพองค์รวมในปัจจุบัน โดยชี้ว่าการหายจากโรคทางกายไม่จำเป็นต้องหมายถึงความพ้นทุกข์ หากใจยังถูกครอบงำด้วยความกลัว ความกังวล และความยึดติด หนังสือจึงช่วยขยายความหมายของ “การมีสุขภาพดี” ให้ลึกซึ้งกว่าการไม่มีโรค เพราะหนังสือช่วยขยายกรอบความคิดเรื่องสุขภาพจากมิติทางกายไปสู่มิติทางจิตและจิตวิญญาณ การมีสุขภาวะจึงมิได้วัดจากผลการรักษาทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความสามารถในการอยู่กับความจริงของชีวิตอย่างมีสติและความหมาย แนวคิดนี้ช่วยให้สุขภาวะกลายเป็นกระบวนการของการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เป้าหมายปลายทาง (สุมน อมรวิวัฒน์, 2556)

4. คุณค่าต่อผู้ป่วย เพราะการเปลี่ยนมุมมองจากผู้รับทุกข์เป็นผู้เรียนรู้ สำหรับผู้ป่วย หนังสือทำหน้าที่เป็นเสมือนธรรมโอสถ ช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้ป่วยจากผู้ที่ถูกกระทำโดยโรคมาเป็นผู้เรียนรู้จากประสบการณ์ความเจ็บป่วย ความป่วยกลายเป็นโอกาสในการฝึกสติ ปัญญา และความอดทน ส่งผลให้ผู้ป่วยมีศักดิ์ศรี มีความหมายในชีวิต และไม่ตกอยู่ในภาวะสิ้นหวัง เพราะคุณค่าที่สำคัญของหนังสือคือการคืนอำนาจภายในให้แก่ผู้ป่วย โดยทำให้ผู้ป่วยเห็นว่าตนยังสามารถเรียนรู้และเติบโตได้แม้ร่างกายอ่อนแอ การเปลี่ยนมุมมองเช่นนี้ช่วยรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และลดภาวะหมดหวังซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในผู้ป่วยเรื้อรัง (วิจารณ์ พานิช, 2555)

5. คุณค่าต่อญาติและผู้ดูแล การดูแลด้วยเมตตาอย่างไม่แบกทุกข์เกินควร หนังสือช่วยให้ญาติและผู้ดูแลเข้าใจว่าการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างแท้จริงต้องเริ่มจากการดูแลใจของตนเอง หากผู้ดูแลจมอยู่กับความเครียด ความกลัว หรือความสงสารที่ขาดปัญญา ย่อมกลายเป็นทุกข์ซ้อนทุกข์ หนังสือจึงช่วยวางฐานการดูแลที่ประกอบด้วยเมตตา กรุณา และอุเบกขาอย่างสมดุล เพราะหนังสือมีคุณค่าในการช่วยผู้ดูแลแยกแยะระหว่างเมตตาที่เกื้อกูลกับความสงสารที่ทำร้ายตนเอง การเข้าใจหลักอุเบกขาช่วยให้ผู้ดูแลสามารถอยู่กับผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดโดยไม่จมอยู่กับ

ความทุกข์ร่วม แนวคิดนี้ช่วยป้องกันภาวะหมดไฟของผู้ดูแล และส่งเสริมความยั่งยืนของการดูแลระยะยาว (พระพรหมบัณฑิต, 2558)

6. คุณค่าทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้ด้านพุทธธรรมเชิงประยุกต์ หนังสือมีคุณค่าในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนด้านพุทธธรรม พุทธจิตวิทยา จริยธรรม หรือสุขภาวะ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทฤษฎีกับชีวิตจริง ช่วยให้นักเรียนและนักศึกษาเห็นบทบาทของธรรมะในการแก้ปัญหาชีวิต ไม่ใช่เพียงความรู้เชิงท่องจำ เพราะหนังสือมีคุณค่าในทางการศึกษาเพราะแสดงให้เห็นว่าพุทธธรรมสามารถใช้เป็นกรอบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตได้จริง ไม่ใช่เพียงความรู้เชิงทฤษฎี การเรียนรู้ลักษณะนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2557)

7. คุณค่าต่อการแพทย์และสาธารณสุขเชิงมนุษยธรรม แนวคิดในหนังสือสามารถนำไปใช้เสริมการดูแลผู้ป่วยในระบบสาธารณสุข โดยเฉพาะการแพทย์แบบประคับประคอง การพยาบาล และงานจิตอาสา หนังสือช่วยย้ำว่าการรักษาที่ดีไม่ใช่เพียงการจัดการโรค แต่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความหมาย และคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย เพราะแนวคิดในหนังสือช่วยเสริมมิติด้านมนุษยธรรมให้แก่ระบบการแพทย์ โดยเน้นการดูแลผู้ป่วยในฐานะมนุษย์ที่มีจิตใจ ความหมาย และความหวัง มิใช่เพียงร่างกายที่ต้องซ่อมแซม แนวคิดนี้ช่วยสนับสนุนการแพทย์ที่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ (ประเวศ วะสี, 2553)

8. คุณค่าทางจริยธรรม การปลูกฝังเมตตาและความเข้าใจผู้อื่น หนังสือช่วยหล่อหลอมจริยธรรมพื้นฐานของมนุษย์ โดยเน้นการเข้าใจผู้อื่นอย่างไม่ตัดสิน ไม่โทษ และไม่เร่งรัด การฝึกใจให้มีเมตตา กรุณา และอุเบกขา ไม่เพียงช่วยผู้ป่วย แต่ยังส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคมโดยรวม เพราะหนังสือมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมแห่งความเข้าใจและการไม่ตัดสินผู้อื่น การฝึกเมตตาและกรุณาบนฐานของปัญญาช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงทางอารมณ์ในครอบครัวและสังคม ซึ่งเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี), 2552)

9. คุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาชีวิตและการยอมรับความไม่เที่ยง หนังสือช่วยให้ผู้อ่านเรียนรู้การยอมรับความไม่แน่นอนของชีวิต ความเสื่อม ความเจ็บ และความตาย ด้วยปัญญา มิใช่ด้วยความหวาดกลัว การยอมรับเช่นนี้ช่วยให้ชีวิตมีความเบาสบาย ไม่หลงยึดติดกับสภาพร่างกายหรือสถานะใด ๆ อย่างเกินควร เพราะหนังสือช่วยพัฒนาปัญญาชีวิตโดยทำให้ผู้อ่านเรียนรู้การยอมรับความไม่เที่ยงอย่างมีสติ การเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของชีวิตช่วยลดความ

กลัวต่อความเจ็บและความตาย และนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสนา (พระราชธรรมนิเทศ, 2554)

10. คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม: การสืบสานภูมิปัญญาพุทธในสังคมร่วมสมัย หนังสือเป็นตัวอย่างสำคัญของการนำภูมิปัญญาพุทธศาสนามาใช้ตอบโจทย์ปัญหาสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะสังคมที่เผชิญความเครียด ความเจ็บป่วยเรื้อรัง และสังคมผู้สูงอายุ หนังสือจึงมีคุณค่าในฐานะมรดกทางปัญญาที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมไทยและสังคมโลก เพราะหนังสือมีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมในฐานะสื่อกลางที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาพุทธกับปัญหาชีวิตร่วมสมัย ทำให้ธรรมะยังคงมีชีวิตและบทบาทในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่มนุษย์เผชิญความเปราะบางทั้งทางกายและใจ หนังสือจึงช่วยสืบสานและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอย่างมีความหมาย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2556)

สรุป

หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เป็นงานเขียนพุทธธรรมเชิงประยุกต์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจปัญหาความเจ็บป่วยของมนุษย์ในมิติองค์รวม หนังสือสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกายและใจได้อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงหลักอริยสัจ เหตุปัจจัย สติ และปัญญา เข้ากับประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้ป่วยและผู้ดูแลอย่างมีเหตุผลและลุ่มลึก ประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ความทุกข์มิได้เกิดจากความเจ็บป่วยทางกายเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการปรุงแต่งทางจิตใจและความไม่เข้าใจสภาวธรรม ช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการเผชิญโรคและความไม่เที่ยงของชีวิต

จุดเด่นของหนังสืออยู่ที่การเสนอแนวคิดว่า แม้ร่างกายจะเสื่อมและเจ็บป่วยเป็นธรรมดาตามกฎแห่งสังขาร แต่จิตใจสามารถฝึกและพัฒนาให้ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความทุกข์ได้ด้วยการเจริญสติและปัญญา แนวคิด “กายอาจป่วยได้ แต่ใจไม่จำเป็นต้องป่วย” จึงทำหน้าที่เป็นแก่นสารที่เชื่อมโยงเนื้อหาทั้งเล่มเข้าด้วยกันอย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน หนังสือยังเน้นการดูแลรักษาแบบองค์รวม โดยให้คุณค่าทั้งต่อการแพทย์แผนปัจจุบันและการดูแลจิตใจตามหลักพุทธธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองและสุขภาวะองค์รวมในสังคมร่วมสมัย

ในมิติทางจริยธรรมและสังคม หนังสือได้ขยายขอบเขตของการเยียวยาไปสู่ญาติ ผู้ดูแล และบุคลากรทางการแพทย์ โดยเน้นความสำคัญของเมตตา กรุณา และอุเบกขาอย่างมีปัญญา

ซึ่งช่วยลดความทุกข์ซ้อนซ้อนและส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ หนังสือเล่มนี้จึง ควรค่าแก่การอ่านอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่เผชิญความเจ็บป่วย ผู้ดูแล บุคลากรด้านสุขภาพ ตลอดจนผู้สนใจพุทธธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากมิได้ให้เพียงความรู้เชิงหลักธรรม หากยังมอบกรอบคิดที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางความไม่เที่ยงของสังขารได้อย่างมีสติ ปัญญา และความเข้าใจอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า หนังสือ กายหายไข้ ใจหายทุกข์ เป็นผลงานทางวิชาการด้านพุทธธรรมเชิงประยุกต์ที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาชีวิตร่วมสมัยได้อย่างลุ่มลึกและมีความหมาย หนังสือเล่มนี้มิได้มุ่งเพียงการบรรเทาความทุกข์ในยามเจ็บป่วยเท่านั้น หากยังชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยสติ ปัญญา และความเข้าใจความจริงของสังขาร อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์อย่างยั่งยืนทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2556). วัฒนธรรมไทยกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

ประเวศ วะสี. (2553). มนุษยธรรมกับการแพทย์. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). เมตตาธรรมกับการอยู่ร่วมกันในสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2557). พุทธศาสนากับการเยียวยาชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2554). ความไม่เที่ยงกับการดำรงชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธรรสภา.

พุทธทาสภิกขุ. (2554). ทุกข์เพื่อเห็นธรรม. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี). (2552). ธรรมะกับการดำเนินชีวิต. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2552). สติ สมาธิ ปัญญา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2553). ชีวิตที่พ้นจากทุกข์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. (2555). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2557). กายหายไข้ ใจหายทุกข์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. (2560). ธรรมนูญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2556). สุขภาวะทางปัญญา: การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Sepúlveda, C., Marlin, A., Yoshida, T., & Ullrich, A. (2002). Palliative care: The World Health Organization's global perspective. Journal of Pain and Symptom Management, 24(2), 91–96.

World Health Organization. (2014). Palliative care. Geneva: WHO.

ผลกระทบของการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อสมรรถนะการขับขี่และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน*

THE EFFECTS OF MEDICAL CANNABIS USE ON DRIVING PERFORMANCE AND POLICY IMPLICATIONS FOR ROAD SAFETY

ดลชาย ไมเคิล จิรสันติ์[1], ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง[2] และ ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี[3]

Donchai Michael Chirasanti[1], Sirirat Choosakoonkiat[2] and Supachai Supalaknari[3]

[1-3]สาขานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร วิทยาเขตสนามจันทร์

[1-3]Forensic science and Criminal Justice, Faculty of Science, Silpakorn University, Sanamchandra Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: donchai_michaels@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 18 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 23 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 25 มกราคม 2569

Received 18 January 2026; Revised 23 January 2026; Accepted 25 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและประเมิน ผลกระทบ ของการใช้ กัญชาทางการแพทย์ ที่มีสัดส่วนสารสำคัญ แคนนาบิไดออลต่อเตตราไฮโดรแคนนาบินอล (CBD:THC) ที่แตกต่างกัน ต่อ สมรรถนะการขับขี่โดยเฉพาะด้านเวลาปฏิกิริยา และความสามารถในการควบคุมยานพาหนะ และ 2) ระบุ ช่วงเวลาที่มีผลกระทบสูงสุด และระยะเวลาคงอยู่ของฤทธิ์ หลังจากการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อการบกพร่องของสมรรถนะการขับขี่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครผู้ใช้กัญชาทางการแพทย์จำนวน 6 คน ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือหลักที่ใช้คือ อุปกรณ์ทดสอบปฏิกิริยาทางเท้า และการทดสอบ การขับขี่จำลอง โดยมีเกณฑ์มาตรฐานอยู่ที่ 0.75 วินาที การ

Citation:

*ดลชาย ไมเคิล จิรสันติ์, ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง และ ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี. (2569). ผลกระทบของการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อสมรรถนะการขับขี่และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 680-694.

Donchai Michael Chirasanti, Sirirat Choosakoonkiat and Supachai Supalaknari. (2026). The Effects Of Medical Cannabis Use On Driving Performance And Policy Implications For Road Safety. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 680-694.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ รวมถึงการประเมินเชิงคุณภาพเพื่อเสริมข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้เข้าร่วมที่มีสัดส่วน THC ในปริมาณมาก (≥ 60%) มีค่าเวลาตอบสนองสูงเกินเกณฑ์มาตรฐาน (0.85–1.20 วินาที) ทำให้เบรกไม่ทัน และแสดงข้อผิดพลาดในการควบคุมยานพาหนะเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานเชิงสากลที่ชี้ว่า THC มีผลโดยตรงต่อการชะลอเวลาปฏิกิริยาและการลดความสามารถในการควบคุมรถ ในทางตรงกันข้ามกลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วน CBD สูงหรือใกล้เคียง THC ยังคงสามารถเบรกได้ทันเวลา 2) ช่วงเวลาที่มีผลกระทบต่อสมรรถนะการขับขี่มากที่สุดคือ 1–3 ชั่วโมงหลังการใช้ และฤทธิ์การบกพร่องยังคงอยู่แม้เวลาจะผ่านไปนานถึง 4–5 ชั่วโมง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการคงอยู่ของฤทธิ์ THC ที่ยาวนาน

คำสำคัญ: กัญชาทางการแพทย์, สมรรถนะการขับขี่, นโยบายความปลอดภัย, การขับขี่ภายใต้อิทธิพลยาเสพติด

Abstract

The objectives of this research were 1) to study and evaluate the effects of medical cannabis with varying cannabidiol-to-tetrahydrocannabinol (CBD:THC) ratios on driving performance, particularly focusing on Reaction Time and Vehicle Control, and 2) to identify the peak impairment window and duration of effect on driving performance after medical cannabis use. This research employed an experimental design, utilizing a purposive sample of 6 medical cannabis users as participants. The main instruments used were the Foot Reaction Test Device and Driving Simulation tests, with a standard threshold set at 0.75 seconds. Data analysis involved descriptive statistics and comparative analysis, including qualitative assessment to supplement the data.

The results showed that 1) participants with high THC ratios ($\ge 60\%$) had reaction times that significantly exceeded the standard threshold (0.85–1.20 seconds), resulting in a failure to brake in time and demonstrating increased errors in vehicle control. This aligns with international evidence indicating that THC

directly affects the slowing of reaction time and the reduction of vehicle control ability. Conversely, participants with high or similar CBD ratios were still able to brake in time. 2) The time period with the greatest impact on driving performance was 1–3 hours post-consumption, and the impairment effects persisted even after 4–5 hours, demonstrating the long-lasting effect of THC.

Keywords: medical cannabis, driving performance, safety policy, drug-impaired driving.

บทนำ

กัญชา (Cannabis sativa) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับโลกถึงศักยภาพทางการแพทย์ โดยเฉพาะสารสำคัญกลุ่มแคนนาบินอยด์ เช่น เตตราไฮโดรแคนนาบินอล (THC) และ แคนนาบิไดออล (CBD) ซึ่งมีผลต่อระบบประสาทและระบบภูมิคุ้มกัน งานวิจัยจำนวนมากได้ยืนยันถึงประโยชน์ของกัญชาทางการแพทย์ในการบรรเทาอาการปวดเรื้อรัง การลดอาการคลื่นไส้อาเจียนจากเคมีบำบัด และการควบคุมอาการชักในผู้ป่วยลมชักบางชนิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Whiting et al., 2015; NASEM, 2017) อย่างไรก็ตาม การใช้กัญชาที่มีสาร THC ในปริมาณมาก ก่อให้เกิดผลข้างเคียงที่สำคัญต่อสมรรถนะทางจิตและพฤติกรรม โดยเฉพาะผลกระทบด้านการรับรู้ ความสนใจ เวลาในการตอบสนอง การตัดสินใจ และการทำงานประสานระหว่างระบบประสาทและกล้ามเนื้อ ซึ่งมีนัยสำคัญโดยตรงต่อการขับขี่ยานพาหนะ (Hartman & Huestis, 2013; Arkell et al., 2019)

เนื่องจากการขับขี่ยานพาหนะต้องอาศัยสมาธิและการประสานงานหลายด้านร่วมกัน ผลกระทบจากกัญชาจึงเพิ่มความเสี่ยงสูงที่จะนำไปสู่อุบัติเหตุบนท้องถนนอย่างมีนัยสำคัญ หลักฐานจากการศึกษาก่อนหน้านี้ระบุว่าผู้ใช้กัญชามีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้ โดย Rogeberg และ Elvik (2016) ได้ทบทวนเชิงอภิมานและยืนยันว่าผู้ใช้กัญชามีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุเพิ่มขึ้นร้อยละ 20–30 นอกจากนี้ Hartman และ Huestis (2013) ยังรายงานว่าผู้ขับขี่ที่มี THC ในเลือดมีเวลาตอบสนองที่ช้าลงและควบคุมพวงมาลัยได้แย่ลง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA, 2020) ที่ระบุว่าการใช้กัญชาเป็นหนึ่งในปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่ออุบัติเหตุทางถนนในสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ความเสี่ยงที่กัญชาจะก่อให้เกิดอันตรายต่อความ

ปลอดภัยสาธารณะ จึงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเร่งด่วน

หลายประเทศได้ตระหนักถึงความเสี่ยงที่กัญชา โดยเฉพาะสาร THC ก่อให้เกิดต่อสมรรถนะการขับขี่ จึงได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนในรูปแบบ “per se limits” หรือการกำหนดค่าระดับสาร THC ในเลือด ที่ถือว่าผิดกฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์อาการมึนเมา ตัวอย่างเช่น สหราชอาณาจักรกำหนดขีดจำกัดที่ 2 ng/mL และแคนาดาใช้ระบบสองระดับคือ ≥ 2-5 ng/mL และ ≥ 5 ng/mL ตามลำดับ (Government of Canada, 2018; Department for Transport, 2014) แม้ว่าค่าที่กำหนดในแต่ละประเทศจะแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนความท้าทายเชิงวิทยาศาสตร์และสังคม แต่การวางกรอบขีดจำกัดเหล่านี้ก็แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในเชิงนโยบายว่าการใช้กัญชาสามารถบั่นทอนสมรรถนะการขับขี่และจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันอันตราย อย่างไรก็ตาม สำหรับ ประเทศไทย การปลดล็อกกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2565 ทำให้การเข้าถึงกัญชาสะดวกขึ้น แต่ในปัจจุบัน ยังไม่มีมาตรการตรวจสอบหรือกำหนดระดับสาร THC ในผู้ขับขี่ที่ชัดเจน เช่นเดียวกับมาตรการควบคุมแอลกอฮอล์ (ศิริวรรณ และคณะ, 2562) ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่สร้างข้อกังวลอย่างมากในประเด็นด้านความปลอดภัยสาธารณะ

ด้วยข้อจำกัดของงานวิจัยเชิงประจักษ์ในประเทศไทยที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้กัญชาทางการแพทย์กับสมรรถนะการขับขี่ และช่องว่างทางกฎหมายที่ยังไม่มีการกำหนดเกณฑ์ควบคุมที่ชัดเจน การศึกษานี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจผลกระทบของการใช้กัญชาต่อสมรรถนะการขับขี่ โดยผสานทั้งการทบทวนวรรณกรรมเชิงลึกและการทดสอบเชิงทดลองผ่านการจำลองการขับขี่ (Driving Simulation) เพื่อประเมินประสิทธิภาพการตอบสนองและทักษะการขับขี่ก่อนและหลังการใช้กัญชา ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะมีบทบาทสำคัญต่อการเติมเต็มองค์ความรู้ที่ขาดหายไป เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายและนโยบายที่เหมาะสม ในการป้องกันและควบคุมความเสี่ยง ตลอดจนการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางการแพทย์กับการรักษาความปลอดภัยสาธารณะของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมิน ผลกระทบ ของการใช้ กัญชาทางการแพทย์ ที่มี สัดส่วนสาระสำคัญ CBD:THC ที่แตกต่างกัน ต่อ สมรรถนะการขับขี่ โดยเฉพาะด้าน เวลาปฏิกิริยา

และ ความสามารถในการควบคุมยานพาหนะ (ผ่านการทดสอบจำลองสถานการณ์

2. เพื่อระบุช่วงเวลาที่มีผลกระทบสูงสุดและระยะเวลาคงอยู่ของฤทธิ์ หลังจากการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อการบกพร่องของสมรรถนะการขับขี่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเชิงทดลองจัดขึ้น ณ สนามฝึกของโรงเรียนสอนขับรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการจัดเตรียมช่องทางที่มีขนาดมาตรฐาน โดยมี ความกว้าง 2.50 เมตร และความยาว 10–20 เมตร สำหรับการทดสอบการขับขี่ รวมทั้งห้องทดสอบปฏิกิริยาทางเท้า (Brake Simulation) ที่ออกแบบเฉพาะเพื่อใช้ในการวิจัย การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการในช่วงเวลาเดียวกันของวัน เพื่อควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนที่อาจเกิดจากความเหนื่อยล้า ความเข้มข้นของแสง และสภาพแวดล้อม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการทดลองเพื่อเป็นการ ยืนยันผลการศึกษา และจากการพูดคุยครูสอนขับรถยนต์ให้ความเห็นว่า การใช้กัญชา น่าจะเหมือนการเมาสุราและขับรถยนต์ ทางผู้ออกแบบวิจัย จึงทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวนเพียง 6 คน โดยได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีเข้าร่วม โดยเน้นความหลากหลายด้านเพศ อายุ วิธีการใช้กัญชาทางการแพทย์ (เช่น น้ำมันกัญชา การสูบจากช่อดอกแห้ง และการใช้ร่วมกัน) ระยะเวลาที่ใช้กัญชาก่อนการทดสอบ และสัดส่วนสาร CBD:THC ที่แตกต่างกัน เพื่อสะท้อนผลกระทบในหลายระดับ

การทดลองมีเกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ เป็นผู้ซึ่งมีอายุระหว่าง 30–55 ปี มีใบอนุญาตขับขี่ที่ยังใช้ได้ ใช้กัญชาทางการแพทย์ภายใต้คำแนะนำตามข้อบ่งชี้ทางการแพทย์ และยินยอมเข้าร่วมวิจัยโดยลงนามเอกสาร ยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย สำหรับเกณฑ์การคัดออกนั้นคือ เป็นโรคทางระบบประสาท หรือระบบหัวใจที่รบกวนการขับขี่ มีการใช้แอลกอฮอล์หรือยากดประสาทภายใน 24 ชั่วโมงก่อนเวลาทดสอบ นอนหลับไม่เพียงพอ คือน้อยกว่า 6 ชั่วโมงในคืนก่อนการทดสอบ หรือมีการตั้งครรภ์

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

อุปกรณ์ทดสอบปฏิกิริยาเท้าได้รับการออกแบบให้จำลองสภาวะจริงของการขับขี่ ประกอบด้วยเก้าอี้ที่จัดท่านั่งเสมือนผู้ขับรถจริง พร้อมแท่นจำลองที่ติดตั้งคันเร่งและเบรกเพื่อประเมินการตอบสนองของผู้เข้าร่วม เมื่อสัญญาณไฟเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดง ระบบจะบันทึกเวลาการตอบสนองและแสดงผลเป็นแถบสี โดยแถบสีสั้นหมายถึงการเบรกได้ทันเวลา ในขณะที่แถบสีแดงยาวสะท้อนถึงความล่าช้าและมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

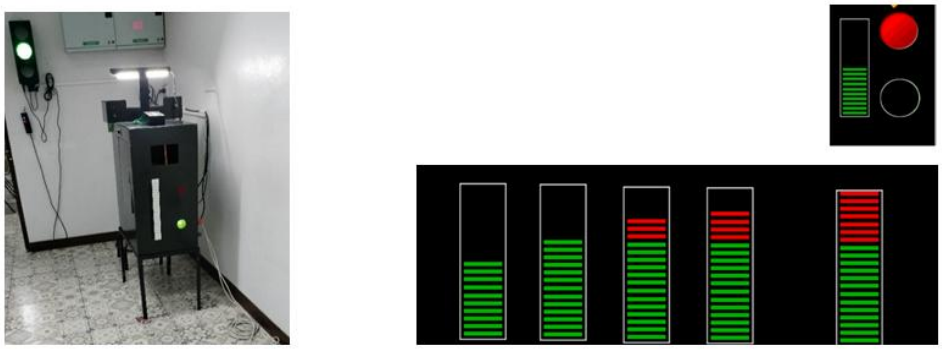

ภาพที่ 1 อุปกรณ์และขั้นตอนการทดสอบปฏิกิริยาเหยียบเบรก โดย (a) อุปกรณ์จำลองการขับขี่ที่ติดตั้งคันเร่งและเบรก และ (b) ตัวอย่างสัญญาณไฟจากสีเขียวเป็นสีแดงที่ใช้วัดความเร็วในการตอบสนอง

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้เข้าร่วม เช่น เพศ อายุ วิธีการใช้กัญชา ระยะเวลาหลังการใช้ และอัตราส่วนของ CBD:THC ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ จากนั้นผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (paired comparison) เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของสมรรถนะการขับขี่ก่อนและหลังการใช้กัญชา โดยครอบคลุมทั้งการขับรถเดินหน้าและถอยหลังในทางตรง และการทดสอบปฏิกิริยาเท้า (Brake Simulation) โดยยึดเกณฑ์มาตรฐาน ≤ 0.75 วินาที เป็นตัวชี้วัดการตอบสนองที่อยู่ในระดับปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative assessment) จากการสังเกตพฤติกรรม เช่น ความมั่นคงในการควบคุม

พวงมาลัย ความคล่องแคล่วในการตัดสินใจ และการตอบสนองต่อสิ่งเร้าขณะขับขี่ ทั้งนี้เพื่อเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ท้ายที่สุด ผลการวิเคราะห์ถูกตีความและเชื่อมโยงกับหลักฐานจากการทบทวนวรรณกรรม (systematic review) ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงบูรณาการ อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและประเมิน ผลกระทบ ของการใช้กัญชาทางการแพทย์ ที่มี สัดส่วนสาระสำคัญ CBD:THC ที่แตกต่างกัน ต่อ สมรรถนะการขับขี่ โดยเฉพาะด้าน เวลาปฏิกิริยา และ ความสามารถในการควบคุมยานพาหนะ ผ่านการทดสอบจำลองสถานการณ์

จากการดำเนินการทดสอบสมรรถนะการขับขี่ด้วยการจำลองสถานการณ์ (Driving Simulation) ในผู้เข้าร่วมจำนวน 6 คน ที่กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะแตกต่างกันทั้งเพศ อายุ รูปแบบการใช้กัญชา ระยะเวลาหลังการใช้ก่อนเข้ารับการทดสอบ และอัตราส่วนของสาระสำคัญ CBD:THC สำหรับการทดสอบประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ การขับเดินหน้าและถอยหลังในทางตรง เพื่อประเมินความสามารถในการควบคุมยานพาหนะ และการทดสอบปฏิกิริยาการเหยียบเบรก (Brake Simulation) เพื่อวัดความเร็วในการตอบสนองต่อสัญญาณไฟที่เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดง โดยกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเวลาตอบสนองที่ไม่เกิน 0.75 วินาที แสดงดังตาราง

ตารางที่ 1 รายละเอียดของผู้เข้าร่วมทดสอบครอบคลุมข้อมูลพื้นฐานลักษณะการใช้กัญชาสมรรถนะก่อนและหลังการทดสอบ รวมถึงผลการวัดความเร็วในการตอบสนองต่อการเหยียบเบรก

ผู้เข้าร่วม	เพศ	อายุ (ปี)	รูปแบบการใช้	ระยะเวลาหลังใช้ (ชม.)	สัดส่วน CBD:THC (%)	ทักษะการขับขี่ก่อนทดสอบ	ทักษะการขับขี่หลังทดสอบ	เวลาตอบสนอง (วินาที)	ผลลัพธ์
1	ชาย	35	น้ำมันกัญชา	2	50:50	ควบคุมรถได้ดี	เคลื่อนไหวไม่แน่นอน ตัดสินใจช้าลงเล็กน้อย	0.65	เบรคทันเวลา

2	ชาย	52	สูบดอกแห้ง	3	70:30	ขับได้ดี แต่ตัดสินใจช้า	การตอบสนองล่าช้า ทักษะลดลง	0.78	เบรกไม่ทัน
3	หญิง	42	น้ำมันกัญชา	1	90:10	ระมัดระวังสูง	ผลกระทบน้อยมาก การประสานงานลดลงเล็กน้อย	0.70	เบรคทันเวลา
4	หญิง	34	น้ำมันกัญชาและ สูบดอกแห้ง	1.5	40:60	ขับดีแต่ไม่ค่อยระมัดระวัง	ทักษะลดลงชัดเจน ตอบสนองสัญญาณช้า	0.85	เบรกไม่ทัน
5	ชาย	48	น้ำมันกัญชาและสูบดอกแห้ง	5	30:70	ขับพอใช้มั่นใจในทักษะ	ตัดสินใจผิดพลาด การเคลื่อนไหวลดลง	1.05	เบรกไม่ทัน
6	ชาย	46	สูบดอกแห้ง	4	20:80	สมาธิดีขับได้ดี	สมรรถนะลดลงชัดเจน ตอบสนองช้า	1.20	เบรกไม่ทัน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วนของ CBD สูงกว่าหรือใกล้เคียงกับ THC ได้แก่ ผู้เข้าร่วมที่ 1 (CBD:THC = 50:50) และผู้เข้าร่วมที่ 3 (CBD:THC = 90:10) ยังคงสามารถเบรกได้ทันเวลา โดยมีค่าเวลาตอบสนองอยู่ที่ 0.65 และ 0.70 วินาที ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 0.75 วินาที แสดงให้เห็นว่าการใช้กัญชาในสัดส่วนที่มี CBD สูงอาจช่วยลดผลกระทบต่อสมรรถนะการขับขี่ เนื่องจาก CBD มีฤทธิ์ต้านฤทธิ์ของ THC บางส่วน ทั้งในด้านการรับรู้และการตอบสนอง (Downey et al., 2013) ในทางกลับกัน ผู้เข้าร่วมที่มีสัดส่วน THC ในปริมาณมากกว่าได้แก่ ผู้เข้าร่วมที่ 4 (40:60), ผู้เข้าร่วมที่ 5 (30:70) และผู้เข้าร่วมที่ 6 (20:80) พบว่ามีค่าเวลาตอบสนองสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะผู้เข้าร่วมที่ 5 และ 6 ซึ่งมีค่าเวลาตอบสนอง 1.05 และ 1.20 วินาที ตามลำดับ ทำให้เบรกไม่ทันและเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิด

อุบัติเหตุอย่างมีนัยสำคัญ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับรายงานของ Hartman & Huestis (2013) ที่ชี้ให้เห็นว่า THC มีผลโดยตรงต่อการชะลอเวลาปฏิกิริยา (reaction time) และลดความสามารถในการควบคุมยานพาหนะด้วย

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อระบุช่วงเวลาที่มีผลกระทบสูงสุดและระยะเวลาคงอยู่ของฤทธิ์ หลังจากการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อการบกพร่องของสมรรถนะการขับขี่

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของเวลาปฏิกิริยา (Reaction Time) และจำนวนข้อผิดพลาดในการขับขี่ (Driving Errors) ก่อนและหลังการใช้กัญชาทางการแพทย์ที่มีสารเตตราไฮโดรแคนนาบินอล(Δ^9-THC) ล พบว่าช่วงเวลาที่มีผลกระทบต่อสมรรถนะการขับขี่มากที่สุดคือระหว่าง 1–3 ชั่วโมงหลังการใช้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลดลงของความสามารถในการตอบสนองและการควบคุมยานพาหนะอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ยังพบว่าระยะเวลาหลังการใช้กัญชาอาจมีผลต่อสมรรถนะการขับขี่โดยผู้เข้าร่วมที่ 5 และ 6 ใช้กัญชาเป็นเวลานานก่อนเข้าทดสอบ ประมาณ 4–5 ชั่วโมง แต่ยังคงมีผลกระทบต่อการตอบสนอง แสดงให้เห็นถึงการคงอยู่ของฤทธิ์ THC ที่ยาวนานกว่าที่คาดการณ์ไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramaekers et al. (2016) ที่ระบุว่า THC สามารถส่งผลต่อความสามารถในการขับขี่ได้นานถึง 6–8 ชั่วโมงหลังการใช้ เมื่อพิจารณาเชิงคุณภาพพบว่าผู้เข้าร่วมที่มีการใช้ THC ปริมาณมากมักมีลักษณะการควบคุมรถที่ไม่แน่นอน การตัดสินใจล่าช้า และขาดความแม่นยำในการตอบสนองต่อสัญญาณต่าง ๆ บนถนนซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์โดยตรงกับการเกิดอุบัติเหตุทางถนน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานของ World Health Organization (WHO, 2016) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้กัญชามีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของความเสี่ยงการชนจากอุบัติเหตุยานยนต์ถึงร้อยละ 20–30

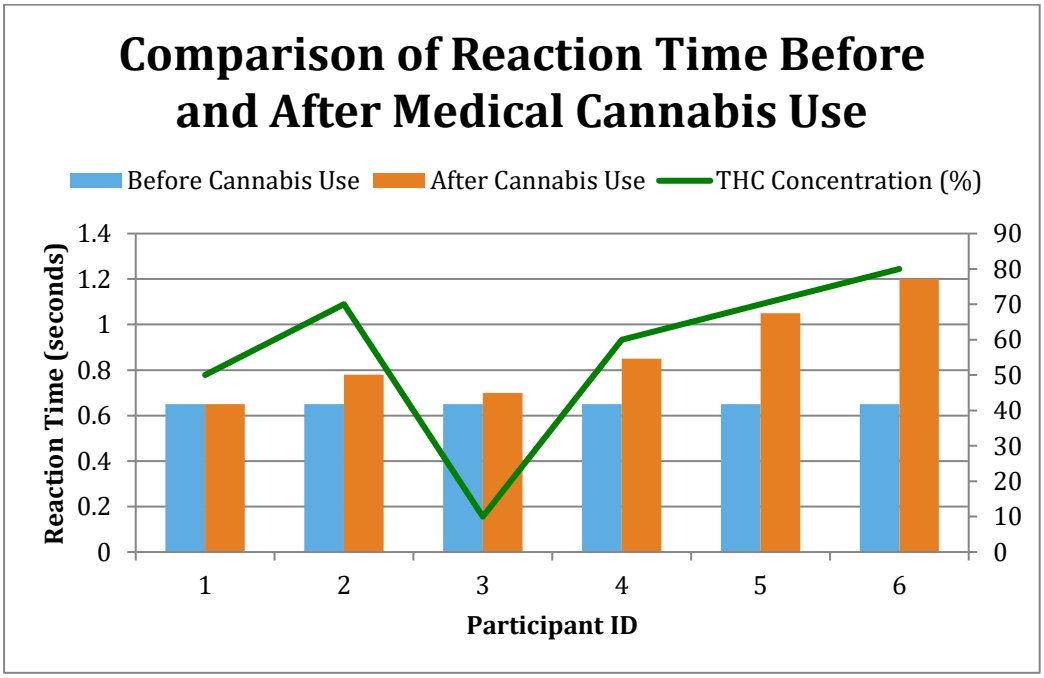

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของเวลาการตอบสนองก่อนและหลังการใช้กัญชาทางการแพทย์ของผู้เข้าร่วมทั้ง 6 คน โดยเปรียบเทียบกับสัดส่วนของสารเตตราไฮโดรแคนนาบินอล (THC) ในผลิตภัณฑ์

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของเวลาปฏิกิริยา (Reaction Time) และจำนวนข้อผิดพลาดในการขับขี่ (Driving Errors) ก่อนและหลังการใช้กัญชาทางการแพทย์ที่มีสารเตตราไฮโดรแคนนาบินอย (THC) และ ช่วงเวลาที่มีผลกระทบต่อสมรรถนะการขับขี่มากที่สุดคือระหว่าง 1–3 ชั่วโมงหลังการใช้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลดลงของความสามารถในการตอบสนองและการควบคุมยานพาหนะอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ยังพบว่า ระยะเวลาหลังการใช้กัญชา อาจมีผลต่อสมรรถนะการขับขี่ โดยผู้เข้าร่วมที่ 5 และ 6 ใช้กัญชาเป็นเวลานานก่อนเข้าทดสอบ ประมาณ 4–5 ชั่วโมง แต่ยังคงมีผลกระทบต่อการตอบสนอง แสดงให้เห็นถึงการคงอยู่ของฤทธิ์ THC ที่ยาวนานกว่าที่คาดการณ์ไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramaekers et al. (2016) ที่ระบุว่า THC สามารถส่งผลต่อความสามารถในการขับขี่ได้นานถึง 6–8 ชั่วโมงหลังการใช้ เมื่อพิจารณาเชิงคุณภาพพบว่าผู้เข้าร่วมที่มีการใช้ THC ปริมาณมากมักมีลักษณะการควบคุมรถที่ไม่แน่นอน การตัดสินใจล่าช้า และขาดความแม่นยำในการตอบสนองต่อสัญญาณต่าง ๆ บนถนน ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่

สัมพันธ์โดยตรงกับการเกิดอุบัติเหตุทางถนน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานของ World Health Organization (WHO, 2016) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้กัญชามีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของความเสี่ยงการชนจากอุบัติเหตุยานยนต์ถึงร้อยละ 20–30

อภิปรายผล

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและประเมิน ผลกระทบ ของการใช้ กัญชาทางการแพทย์ ที่มี สัดส่วนสารสำคัญ CBD:THC ที่แตกต่างกัน ต่อ สมรรถนะการขับขี่ โดยเฉพาะด้าน เวลาปฏิกิริยา และ ความสามารถในการควบคุมยานพาหนะ ผ่านการทดสอบจำลองสถานการณ์

การศึกษาได้ยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงปริมาณ (Dose–Response Relationship) ระหว่างปริมาณ THC กับความบกพร่องของสมรรถนะการขับขี่อย่างชัดเจน โดยพบว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมที่มีสัดส่วน THC ในปริมาณมาก มีเวลาปฏิกิริยา (Reaction Time) ช้ากว่าเกณฑ์มาตรฐานและเบรกไม่ทัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานเชิงสากลที่รายงานว่า THC มีผลกระทบต่อทักษะการขับขี่ที่สำคัญ เช่น เวลาในการตอบสนอง และความสามารถในการควบคุมรถ (Hartman & Huestis, 2013) ผลการทดสอบเบรกจำลองที่พบว่ากลุ่มผู้ใช้ THC เด่นมี Reaction Time เกินเกณฑ์มาตรฐาน 0.75 วินาที นั้น สอดรับกับการทบทวนวรรณกรรมที่ระบุว่า THC มีผลต่อสมองส่วน prefrontal cortex และ cerebellum ซึ่งควบคุมการตัดสินใจและการเคลื่อนไหว ทำให้เกิดการชะลอปฏิกิริยาและนำไปสู่พฤติกรรมการขับขี่ที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุ (Arkell et al., 2019) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระดับความบกพร่องที่พบในกลุ่ม THC เด่น (0.85–1.20 วินาที) นั้นอยู่ในระดับ "เสี่ยง" ที่ใกล้เคียงกับภาวะมึนเมาแอลกอฮอล์ทางกฎหมาย ($BAC≥ 0.05 g/dL) (Hartman & Huestis, 2013)ซึ่งช่วยอธิบายว่าเหตุใดการใช้กัญชาจึงเพิ่มความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุจราจรได้ถึง 20–30% (Rogeberg & Elvik, 2016) ในทางกลับกัน การที่กลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วน CBD มาก สามารถเบรกรถได้ทันเวลา สนับสนุน แนวคิดว่า CBD อาจมีบทบาทในการต้านฤทธิ์ของ THC ต่อสมรรถนะการขับขี่ได้บางส่วน (Downey et al., 2013) อย่างไรก็ตาม ควรตระหนักว่าการใช้ CBD ในบางขนาดก็ยังมีรายงานถึงอาการง่วงซึมได้เช่นกัน

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อระบุช่วงเวลาที่มีผลกระทบสูงสุดและระยะเวลาคงอยู่ของฤทธิ์ หลังจากการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อการบกพร่องของสมรรถนะการขับขี่

ผลการวิจัยนี้ ระบุช่วงเวลาที่ความเสี่ยงและความบกพร่องของการขับขี่เกิดสูงสุดคือในช่วง 1–4 ชั่วโมงหลังการใช้กัญชา ซึ่งลดลงภายหลัง 6 ชั่วโมง และที่สำคัญคือ การค้นพบว่าผู้เข้าร่วมยังคงมีการบกพร่องด้านการตอบสนองแม้เวลาจะผ่านไปนานถึง 4–5 ชั่วโมง หลังการใช้ เป็นการ ยืนยัน หลักฐานเชิงสากลที่ระบุว่าฤทธิ์ของ THC สามารถคงอยู่และส่งผลต่อความสามารถในการขับขี่ได้นานถึง 5–8 ชั่วโมง (Ramaekers et al., 2016; McCartney et al., 2021) การคงอยู่ของฤทธิ์ที่ยาวนานนี้ถือเป็น ข้อยืนยันถึงความจำเป็น ที่ต้องมีมาตรการด้านนโยบายเพื่อควบคุมความเสี่ยงในเชิงเวลาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่เพิ่งมีการปลดล็อกกัญชา

แม้หลายประเทศจะใช้มาตรการทางกฎหมายแบบ “per se limits” (เช่น 2–3 ng/mL) เพื่อควบคุม THC ในเลือด แต่รายงานของ NHTSA (2020) ชี้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับ THC ในเลือดกับสมรรถนะการขับขี่มีความผันแปรสูงและไม่เป็นเส้นตรงเท่าแอลกอฮอล์ ดังนั้นผลการทดลองที่เน้นย้ำถึงช่วงเวลาที่มีความบกพร่องสูงสุดจึงสนับสนุนให้เกิดการพิจารณามาตรการที่เน้นการป้องกันในเชิงเวลาควบคู่ไปกับการพิจารณากำหนดเกณฑ์ THC ในเลือด ซึ่งควรสอดคล้องกับคำแนะนำสากลที่เน้นการจำกัดความเสี่ยงด้านอาการไม่พึงประสงค์ โดยเฉพาะการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยเกี่ยวกับช่วงเวลาที่ปลอดภัยในการขับขี่ (Wang et al., 2021)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อสมรรถนะการขับขี่ และเพื่อหาแนวทางเชิงนโยบายด้านความปลอดภัยบนท้องถนน โดยใช้ทั้งการทบทวนวรรณกรรมและการทดสอบการขับขี่ด้วยระบบจำลอง (Driving Simulation) เพื่อประเมินการตอบสนองและการควบคุมมอเตอร์ของผู้ใช้กัญชา ผลการศึกษาโดยรวมชี้ให้เห็นถึงทั้ง “ประโยชน์ทางคลินิก” และ “ข้อจำกัดด้านความปลอดภัย” ของการใช้กัญชา โดยเฉพาะสารเตตราไฮโดรแคนนาบินอล (Δ^9-THC) ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการบกพร่องด้านการตอบสนอง การควบคุมมอเตอร์ และการตัดสินใจ ซึ่งล้วนเป็นทักษะสำคัญในการขับขี่ การทบทวนวรรณกรรมยืนยันถึงประโยชน์ทางการแพทย์ของกัญชาในการบรรเทาอาการปวดเรื้อรังและโรคระบบประสาทบางประเภท อย่างไรก็ตาม สาร THC ที่เป็นสารออกฤทธิ์หลักยังคงมี

ผลกระทบต่อสมรรถนะการขับขี่อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีหลักฐานสากลสนับสนุนว่าการขับขี่ภายใต้อิทธิพลของ THC เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในระดับที่ใกล้เคียงกับการดื่มแอลกอฮอล์ที่มี BAC ประมาณ 0.05% ในส่วนของการทดลองขับขี่จำลอง (n = 6) พบว่า กลุ่มที่มีสัดส่วน THC สูงและมีช่วงเวลาหลังการใช้สั้น (ประมาณ 1–2 ชั่วโมง) มีเวลาปฏิกิริยาทางเท้าช้ากว่าค่าเฉลี่ยมาตรฐาน (0.75 วินาที) และแสดงข้อผิดพลาดในการควบคุมยานพาหนะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วง 1–3 ชั่วโมงแรกหลังการใช้ **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** 1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เช่น กระทรวงสาธารณสุข, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, กรมการขนส่งทางบก) ควรกำหนด ระดับสาร THC ในเลือดที่ถือว่าผิดกฎหมาย (per se limits) ในผู้ขับขี่ยานพาหนะทันที เพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้เป็นเกณฑ์ที่ชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายเทียบเคียงกับมาตรการควบคุมแอลกอฮอล์ โดยอาจพิจารณาที่ระดับ 2–5 นาโนกรัม/มิลลิลิตร (ng/mL) ตามแนวทางปฏิบัติของประเทศที่พัฒนาแล้ว 2. ควรออกระเบียบให้มีการ ติดฉลากเตือนความเสี่ยง ที่ชัดเจนบนผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์ทุกชนิดที่มี THC ในระดับสูง โดยระบุว่า "ห้ามขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานที่ต้องใช้สมาธิและเครื่องจักรหนัก อย่างน้อย 6 ชั่วโมง หลังการใช้" เพื่อให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่พบผลกระทบสูงสุด (1–3 ชั่วโมง) และการคงอยู่ของฤทธิ์ที่ยาวนาน (4–5 ชั่วโมง) 3. แพทย์ผู้สั่งจ่ายกัญชาทางการแพทย์ควร สื่อสารความเสี่ยงเชิงรุก แก่ผู้ป่วย โดยเน้นย้ำถึงความแตกต่างของสัดส่วน CBD:THC และช่วงเวลาที่ความบกพร่องสูงสุด 4. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาหรือจัดหา ชุดตรวจวัด THC ในร่างกายแบบรวดเร็ว (เช่น น้ำลาย หรือลมหายใจ) เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถตรวจคัดกรองผู้ขับขี่ที่ต้องสงสัย ณ จุดตรวจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนที่จะนำไปสู่การยืนยันผลทางห้องปฏิบัติการ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงทดลองที่มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใหญ่ขึ้น และมีความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึง รูปแบบการใช้กัญชาและสัดส่วน CBD:THC ที่มีจำหน่ายในตลาดจริงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่มีนัยสำคัญทางสถิติและสามารถนำไปอนุมาน (Generalize) ผลได้กว้างขวางขึ้น 2. ควรมีการวิจัยเพื่อ เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างระดับ THC ในเลือดและในช่องปาก (Cannabinoids Concentration) กับระดับความบกพร่องของสมรรถนะการขับขี่ที่วัดได้จริง (เช่น Reaction Time และ Lane Weaving) เพื่อกำหนดเกณฑ์ per se limits ที่แม่นยำและเหมาะสมกับประชากรไทยมากที่สุด 3. ควรศึกษา ผลกระทบระยะยาวของการใช้กัญชาทางการแพทย์ต่อสมรรถนะการขับขี่ และทำการทดลองแยกเฉพาะในผลิตภัณฑ์ CBD เด่น เพื่อยืนยันบทบาทของ CBD ในการบรรเทาหรือเสริมฤทธิ์ของ THC ต่อการขับขี่อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

Arkell, T. R., Vinckenbosch, F., Kevin, R. C., & et al. (2020). Effect of cannabidiol and Δ9-tetrahydrocannabinol on driving performance: A randomized clinical trial. JAMA, 324(21), 2177-2186.

Arkell, T. R., Lintzeris, N., Kevin, R. C., Ramaekers, J. G., Vandrey, R., Irwin, C., Haber, P. S., & McGregor, I. S. (2019). Cannabidiol (CBD) content in vaporized cannabis does not prevent tetrahydrocannabinol (THC)-induced impairment of driving and cognition. Psychopharmacology, 236, 2713–2724.

Compton, R. (2017). Marijuana-impaired driving: A report to Congress. National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA), U.S. Department of Transportation.

Government of Canada. (2018). Drug-impaired driving: THC legal limits. Government of Canada Publications.

Government of Canada. (2019). Cannabis-impaired driving – Legal limits for THC. Ottawa: Government of Canada.

Hartman, R. L., & Huestis, M. A. (2013). Cannabis effects on driving skills. Clinical Chemistry, 59(3), 478–492.

Kosiba, J. D., Maisto, Hayaki, J., Abrantes, A. M., Anderson, B., & Stein, M. D. (2023). Chronic pain and cannabis use frequency, intensity, and severity in young adults. Substance Use & Misuse, 59(4), 576-582.

Downey, L. A., King, R., Papafotiou, K., Swann, P., Ogden, E., Boorman, M., & Stough, C. (2013). The effects of cannabis and alcohol on simulated driving: Influences of dose and experience. Accident Analysis and Prevention, 50, 879-886.

National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2017). The health effects of cannabis and cannabinoids: The current state of evidence and recommendations for research. Washington, DC: National Academies Press.

National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA). (2020). Marijuana-impaired driving: A report to Congress. Washington, DC: U.S. Department of Transportation.

Ramaekers, J. G., Mason, N. L., Toennes, S. W., Theunissen, E. L., & Amico, E. (2021). Spatial patterns in functional brain connectomes reflect acute and chronic cannabis use. BioRxiv.

Ramaekers, J. G., Berghaus, G., van Laar, M., & O'Hanlon, J. F. (2004). Dose-related risk of motor vehicle crashes after cannabis use. Drug and Alcohol Dependence, 73, 109-119.

Rogeberg, O., & Elvik, R. (2016). The effects of cannabis intoxication on motor vehicle collision revisited and revised. Addiction, 111(8), 1348-1359.

Solimini, R., Rotolo, M. C., Pichini, S., & Pacifici, R. (2017). Neurological disorders in medical use of cannabis: An update. CNS & Neurological Disorders - Drug Targets, 16(5), 527-533.

Whiting, P. F., Wolff, R. F., Deshpande, S., & et al. (2015). Cannabinoids for medical use: A systematic review and meta-analysis. JAMA, 313(24), 2456-2473.

ADAPTATION OF THAI SMES UNDER GEOPOLITICAL CHANGES*

Jitsirisuriyamata jit jakkawantong[1], Pongsiri Kamkankaew[2] and Suteera Sribenjachot[3]

[1-3]North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: g672501002@northcm.ac.th

Received 17 January 2026; Revised 23 January 2026; Accepted 25 January 2026

Abstract

Geopolitical change has become a major force shaping the global business environment in recent years. Events such as the COVID-19 pandemic, the Russia–Ukraine war, increasing tension among major powers, and political adjustments in Asia have disrupted global trade, investment flows, and supply chains. These disruptions have increased uncertainty in energy prices, logistics systems, and access to international markets. Small and medium-sized enterprises (SMEs) are more vulnerable to these shocks because they often have limited resources, weak financial capacity, and a low ability to manage risk. In Thailand, SMEs represent more than 99 percent of all enterprises and play a crucial role in employment, income creation, and local economic stability. As Thailand is an export-oriented economy, geopolitical uncertainty places strong pressure on Thai SMEs, especially those connected to exports, tourism, and imported inputs. At the same time, geopolitical restructuring also creates new opportunities for SMEs, including regional market expansion, domestic supply chain development, and growth in digital business activities. This review article

Citation:

* Jitsirisuriyamata jit jakkawantong, Pongsiri Kamkankaew and Suteera Sribenjachot. (2026). Adaptation Of Thai Smes Under Geopolitical Changes. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 695-720.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

aims to examine how Thai SMEs adapt their strategies and operations under changing geopolitical conditions. The study uses documentary research and literature synthesis to analyse previous academic studies, policy reports, and official documents related to SMEs, geopolitics, and economic adaptation. The analysis focuses on key adaptation strategies such as supply chain and market diversification, digital and technology adoption, financial risk management, skill development, and alignment with government policies. The findings indicate that adaptation is essential for SME survival and stability in times of global uncertainty. SMEs that improve flexibility, manage risks effectively, and use digital tools are better prepared to respond to external shocks. The study provides useful insights for both researchers and policymakers seeking to strengthen SME resilience and long-term competitiveness.

Keywords: Thai SMEs, geopolitical changes, adaptation strategies, resilience, global uncertainty

Introduction

Geopolitical changes have become a key feature of the global business environment in recent years. These changes include the COVID-19 pandemic, the Russia–Ukraine war, rising tension between the United States and China, and new regional power adjustments in Asia (Budanov et.al., 2025). Such events have disrupted global trade, investment flows, and international supply chains. They have also increased uncertainty in energy prices, logistics systems, and market access. Scholars explain that geopolitics shapes economic relations by creating both limits and opportunities for countries and firms (Flint, 2006). For small and medium-sized enterprises, these shocks are more serious because they have limited resources, weak financial buffers, and lower ability to absorb risk compared to large firms (Pencarelli, Cesaroni & Demartini, 2022; Choudhury et al., 2025). Research shows that geopolitical risk often leads to supply shortages,

demand changes, and higher operating costs for SMEs (Alatalo, 2024; Benabed, 2023).

Thailand is an export-oriented economy that is deeply connected to regional and global value chains. Thai SMEs account for more than 99 per cent of all enterprises and play an important role in employment, production, and local development. Because of this structure, geopolitical uncertainty creates strong pressure on Thai SMEs (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2025). Changes in trade policies, transport disruption, and energy price volatility directly affect their daily operations. At the same time, scholars note that geopolitical restructuring can open new opportunities, such as regional production relocation, digital trade expansion, and niche market creation in Asia (Sinani & Zilja, 2025; Suzuki, 2025). Studies from Asia and Europe show that SMEs that adapt through flexibility, diversification, and digital tools are more likely to survive during crises (Pencarelli, Cesaroni & Demartini, 2022; Bothin, Dahlberg & Larsson, 2024; Kamkankaew et.al., 2025). This situation makes Thai SMEs an important case for understanding how small firms respond to global geopolitical change.

This review article aims to answer the research question: How do Thai SMEs adapt their strategies and operations in response to geopolitical changes? The study uses documentary research and literature synthesis to examine key adaptation mechanisms such as supply chain adjustment, market diversification, digital adoption, and resilience building. Prior studies argue that adaptation is essential for SME survival under geopolitical risk, especially during crises like pandemics and wars. By focusing on Thailand, this article contributes to the literature on SMEs in emerging economies and provides insights for policymakers and business support agencies. Understanding SME adaptation can help improve resilience and long-term competitiveness in a period of continuing global uncertainty.

Conceptual Background: Geopolitics and SMEs

What is the Geopolitics?

Gill (1999) noted that geopolitics as a concept that explains how geography, political power, and international relations shape the global environment in which states and businesses operate. It shows that location, territory, and strategic regions influence how countries compete or cooperate with each other. Geopolitics also highlights the close connection between political power and economic systems, especially through control over trade routes, markets, and resources. In addition, Sinani & Zilja (2025) explained that geopolitics involves international political risks such as war, conflict, and diplomatic tension, which affect economic stability and business activities across countries. These political conditions create uncertainty for firms because they influence relations between home and host countries and shape cross-border decisions. Choudhury et al. (2025) further descripted those geopolitics reflects a broader global context shaped by major crises such as pandemics and wars, which can spread risks across regions and industries at the same time.

In conclusion, Geopolitics refers to the way geography, political power, and international relations shape the global environment in which states and businesses operate. It explains how location, territory, strategic regions, and control over trade routes, markets, and resources influence competition, cooperation, and economic systems across countries. Geopolitics also includes international political risks such as wars, conflicts, diplomatic tensions, and global crises, which create uncertainty and spread economic risks across regions and industries.

Geopolitics and Economic Activity

Geopolitics refers to the interaction between geography, power, and political decision-making that shapes relations between states and the global economic system (Dahal, 2024). Classical geopolitical theory explains that

location, natural resources, and strategic space influence how states behave in trade and economic cooperation (Flint, 2006). Countries with key geographic positions often control trade routes, logistics networks, and access to resources. These factors affect national economic stability and global production systems. In the modern world, geopolitics is not limited to military conflict. It also includes trade wars, economic sanctions, and strategic competition in technology and energy markets. These forms of geopolitical action directly influence global markets and business activities (Blondeel et.al., 2024). Such dynamics show that economic activity is deeply linked to political power and geographic conditions

In the contemporary global economy, geopolitical forces strongly affect economic activity across countries and regions. Trade policies, diplomatic relations, and regional conflicts shape the flow of goods, capital, and investment. Events such as the COVID-19 pandemic and the Russia–Ukraine war show how geopolitical shocks can disrupt global supply chains and increase economic uncertainty (Choudhury et al., 2025; Budanov et.al., 2025). These events affect energy prices, logistics costs, and financial markets. As a result, firms face unstable demand and rising operational risks. Geopolitical pressure also leads to regulatory fragmentation and protectionist policies, which reduce market openness. This situation weakens international trade and slows economic recovery, especially in export-oriented economies (Pencarelli, Cesaroni & Demartini, 2022).

From a business perspective, geopolitical risk appears through policy uncertainty, trade barriers, and supply chain disruptions. This risk is different from domestic political risk because it comes from relations between states, not from one country alone. Even firms in stable countries can be affected by conflicts between major powers (Sinani & Zilja, 2025). Small and medium-sized enterprises are more vulnerable because they have limited resources and weak bargaining power. Changes in trade rules or sanctions can quickly increase costs and reduce market access. Studies show that SMEs often respond by delaying investment

and reducing international activities (Alatalo, 2024). Therefore, geopolitics plays a critical role in shaping economic activity and business decisions, especially for SMEs operating in a global environment

In conclusion, geopolitics has become a key force shaping economic activity and business operations in the global environment. Changes in power relations, trade policies, and international conflicts affect markets, supply chains, and investment conditions. These effects are not limited to unstable countries but also reach firms in stable economies. Small and medium-sized enterprises face higher risks because they have limited resources and lower flexibility. Therefore, understanding geopolitical conditions is important for firms to adjust strategies and maintain economic stability in times of global uncertainty.

SMEs under Geopolitical Pressure

Small and medium-sized enterprises are highly exposed to geopolitical pressure because they have limited resources and weak risk management systems. Global geopolitical risks such as trade conflicts, sanctions, and governance failures create uncertainty for SMEs in both domestic and international markets (Kamkankaew et.al., 2022). SMEs often cannot control these external risks and must react after the shock occurs. Evidence from manufacturing SMEs shows that geopolitical risks are ranked as major concerns, especially risks related to national governance failure and regional conflict (Asgary, Ozdemir & Özyürek, 2020). These risks increase cost instability, reduce market confidence, and limit long-term planning for SMEs. For Thai SMEs, similar conditions exist because they depend strongly on exports, imported inputs, and regional stability in Asia.

Geopolitical pressure also affects SMEs through supply chain disruption and market instability. Historical experience from Asia shows that economic crises are not only financial events but are closely linked with geopolitical power and international political pressure. During major crises, smaller firms suffer more than large firms because they lack bargaining power and financial buffers (Gill, 1999).

When global powers push trade liberalization or impose new rules, SMEs face sudden changes in costs, access to capital, and foreign demand. These conditions increase business uncertainty and weaken the survival ability of SMEs in developing economies, including Thailand.

Recent global crises such as the COVID-19 pandemic and the Russia–Ukraine war have increased geopolitical pressure on SMEs (Budanov et.al., 2025). Research shows that SMEs experience strong short-term shocks from these events, including volatility, declining demand, and higher operating costs. Asian SMEs show some resilience, but they still face serious short-term risks from geopolitical shocks (Choudhury et al., 2025). SMEs are more sensitive to crises because lockdowns, energy price increases, and trade restrictions directly affect daily operations. These conditions highlight the vulnerability of SMEs under global geopolitical pressure.

In the ASEAN context, geopolitical competition between major powers creates additional pressure on SMEs. Trade policy changes, tariff increases, and technology competition affect regional supply chains and investment flows (Chea, 2023). Report of Zhiding & Yao (2023) nothed that ASEAN geopolitics show that rising tension between the United States and China increases uncertainty for businesses in the region. SMEs must operate in a complex environment with unclear rules and shifting alliances. For Thai SMEs, this situation increases operational risk and forces firms to adjust without sufficient support or information. As a result, geopolitical pressure becomes a long-term challenge that shapes SME survival and adaptation strategies

In conclusion, small and medium-sized enterprises face serious challenges under global geopolitical pressure because they have limited resources and weak protection against external shocks. Trade conflicts, sanctions, pandemics, wars, and power competition between major countries create high uncertainty in markets and supply chains. These conditions increase costs, reduce

demand, and limit long-term planning for SMEs. Thai SMEs are especially vulnerable because they depend on exports, imported inputs, and regional stability. In the ASEAN context, changing trade rules and political tension add further risk and confusion for business operations. As a result, geopolitical pressure is not a short-term problem but a long-term condition that strongly influences the survival, stability, and adaptation strategies of SMEs.

Geopolitical Changes Affecting Thai SMEs

Overview of Thai SMEs

Small and medium-sized enterprises play a very important role in the Thai economy. In 2024, Thailand had about 3.27 million enterprises, and around 3.26 million of them were SMEs. This means SMEs accounted for about 99.5 percent of all enterprises in the country. Most SMEs were micro enterprises, which made up more than 84 percent of total SMEs. Small enterprises accounted for about 14 percent, while medium enterprises accounted for only about 1.5 percent. This structure shows that Thai SMEs are mainly very small businesses with limited capital, simple management systems, and strong dependence on daily cash flow. These characteristics make SMEs flexible, but they also make them sensitive to economic shocks and external risks. (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2025)

In terms of economic contribution, SMEs are a key driver of national income and employment. In 2024, SME gross domestic product was valued at about 6.48 trillion baht, which accounted for around 34.9 percent of Thailand's total GDP. SME GDP grew by about 3.1 percent compared to the previous year. This growth was supported by recovery in domestic consumption, tourism, and service-related activities. The service sector was the largest contributor to SME GDP, followed by manufacturing and trade. However, the share of SME GDP has not fully returned to the level seen before the COVID-19 crisis. This shows that

while SMEs are recovering, their growth remains fragile and uneven across sectors. (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2024)

SMEs are also the main source of employment in Thailand. In 2024, SMEs employed more than 13.4 million people, which accounted for nearly 69 percent of total employment in the country (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2024). Micro enterprises employed the largest share of workers, especially in trade and service activities. These sectors depend strongly on consumer demand, tourism, and local spending. At the same time, many SMEs face problems such as high household debt, rising costs, and strong competition from imported goods and online platforms. These conditions increase pressure on SMEs and reduce their ability to absorb shocks. In a period of geopolitical change, these structural features make Thai SMEs both important for economic stability and highly vulnerable to external uncertainty.

Global and Regional Geopolitical Dynamics

The global geopolitical situation has become more unstable in recent years. Many large economies face political tension, trade conflict, and policy uncertainty. In 2025, the world economic growth rate was revised downward to about 2.8 percent. Advanced economies grow at a slower pace, while emerging and developing economies grow faster but still face high risk. Trade tensions between major powers continue, especially between the United States and China. These tensions increase tariffs and trade barriers. They also raise uncertainty in global markets. Global inflation remains a concern even though it is slowing. In 2025, global inflation is expected to be about 4.3 percent. High energy prices and supply chain problems still affect production costs and prices worldwide. These global conditions create pressure on small firms that depend on stable trade and clear rules. (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2025)

At the regional level, Asia-Pacific faces uneven economic recovery. Tourism and trade in this region recover more slowly than in Europe and the Middle East. In 2024, international tourism in Asia-Pacific remained below pre-pandemic levels, while other regions showed strong growth. This slow recovery affects regional demand and service businesses. Exchange rate movements also reflect geopolitical pressure (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2024). In 2025, the Thai baht showed volatility against the US dollar due to trade uncertainty and global policy risk. Trade conflicts and changing tax policies between countries affect investment decisions and cross-border trade. Regional supply chains become more fragile under these conditions. Many firms face delays, higher logistics costs, and uncertain export demand. These problems are more serious for small firms with limited financial reserves (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2025)

For Thailand, global and regional geopolitical dynamics directly affect SMEs. SMEs account for more than 99 percent of all enterprises and employ more than 70 percent of the workforce (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2023). However, their share of national GDP remains around one third. Global trade uncertainty and regional instability increase business risk for Thai SMEs, especially those linked to exports, tourism, and imported raw materials. Government reports show that SME income and financial stability remain weaker than large firms. High debt levels and limited access to finance reduce their ability to respond to external shocks. As a result, national SME development plans focus on strengthening competitiveness, improving market access, and reducing vulnerability to global risks. These efforts aim to help Thai SMEs adapt to geopolitical change and survive in an uncertain global environment.

Macroeconomic and Policy Context in Thailand

In this section, the review paper analyses and synthesises relevant documents related to the development of SMEs in Thailand and key indicator values (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022;

Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2022; 2023; 2024; 2025; Tootongkam, 2025) The results are presented in the following sections.

Slow economic recovery and global uncertainty

Thailand is facing a slow economic recovery in a period of high global uncertainty. After the COVID-19 crisis, economic growth remains weaker than before, and recovery is not equal across sectors. Global geopolitical tensions, trade conflicts, and policy changes among major economies create unstable external demand. Export-oriented sectors and tourism are strongly affected, which reduces income flow to SMEs. Global inflation and volatile energy prices increase production and transportation costs. These pressures reduce profit margins and limit business expansion. Exchange rate fluctuations also increase uncertainty for firms that depend on imports or exports. Many Thai SMEs have limited financial reserves, so they cannot absorb long periods of economic shock. As a result, slow recovery and global uncertainty increase business risk and make long-term planning difficult for Thai SME.

Structural weaknesses in the Thai SME sector

Thai SMEs account for almost all enterprises and a large share of employment, but many firms have low productivity and limited financial strength. Many SMEs rely on traditional business models and local markets. They face problems in accessing finance, technology, and skilled labor. Income inequality and regional gaps also limit SME growth in rural areas. These structural weaknesses make SMEs more vulnerable to macroeconomic shocks and geopolitical changes.

Moreover, Thai SMEs play a major role in the national economy, but many firms face structural weaknesses. SMEs account for most enterprises and a large share of employment in Thailand. However, many SMEs have low productivity and rely on traditional business models. They often depend on local markets and low-cost competition. Many firms lack access to modern technology and

digital tools. Limited skills among workers and owners reduce the ability to improve efficiency. These weaknesses lower competitiveness in a changing global economy.

Financial constraints are another major structural problem for Thai SMEs. Many firms have limited access to formal credit and financial support. High debt levels and weak cash flow reduce investment capacity. SMEs also face difficulties in meeting standards for international markets. Small firm size limits bargaining power in supply chains. These conditions increase vulnerability to economic shocks and geopolitical changes. As a result, structural weaknesses slow adaptation and reduce long-term resilience of Thai SMEs.

Policy direction under the 13th National Economic and Social Development Plan

The 13th National Economic and Social Development Plan sets a clear policy direction to strengthen the Thai economy under global uncertainty and geopolitical change. The plan focuses on building internal strength and reducing vulnerability from external shocks. It promotes economic resilience, balanced growth, and long-term stability. The plan also emphasises the need for adaptation to global risks such as trade conflict, supply chain disruption, and political tension. This direction supports Thai SMEs because SMEs are sensitive to changes in global markets and international relations. The policy encourages SMEs to adjust their business models and improve their ability to survive in uncertain conditions.

A key policy direction of the 13th Plan is the development of strong and competitive SMEs as a foundation of the national economy. The plan highlights the importance of improving productivity, skills, and innovation among SMEs. It supports access to finance, technology, and digital tools to help SMEs adapt to changing global conditions. The policy also promotes learning, skill upgrading, and the use of digital technology to reduce costs and improve efficiency. These measures help SMEs respond to geopolitical risks that affect trade, logistics, and

input prices. Strengthening SMEs is seen as necessary for economic stability and inclusive growth in Thailand.

The plan also promotes sustainable and inclusive development as a core policy direction. It encourages SMEs to adopt green practices, circular economy concepts, and responsible business operations. This approach helps SMEs meet new international standards and trade rules that often emerge from geopolitical change. The policy supports SMEs in rural and local areas to reduce inequality and improve income distribution. It also links SME development with national resilience and long-term sustainability. Under this policy direction, Thai SMEs are expected to adapt not only to economic change but also to environmental and social challenges in the global context.

Government support measures and adaptation gaps

The Thai government has introduced several support measures to help SMEs adapt to geopolitical changes and global uncertainty. Under the 13th National Economic and Social Development Plan, the government focuses on strengthening domestic resilience, improving productivity, and supporting SMEs to adjust to global changes such as trade conflict and supply chain risk. Key measures include financial support, soft loans, and credit guarantees to reduce liquidity problems. The government also promotes digital technology, innovation, and green business practices to help SMEs reduce cost and increase flexibility. These policies aim to make SMEs more resilient and able to survive external shocks in an unstable global environment.

However, clear adaptation gaps still exist among Thai SMEs despite these support measures. Many SMEs have limited access to finance because of strict credit conditions and high debt. Some SMEs lack digital skills, strategic planning, and knowledge of international markets. Government support programs often do not reach small firms in rural areas or informal sectors. In addition, policy implementation is sometimes slow and fragmented across agencies. As a result,

many SMEs remain reactive rather than proactive when facing geopolitical risk. This gap reduces their ability to adjust supply chains, diversify markets, and manage long-term risk effectively.

In conclusion, geopolitical changes have created strong pressure on Thai SMEs because these firms are very small, financially weak, and highly dependent on domestic demand, tourism, and global trade. Global trade conflict, regional instability, inflation, and supply chain disruption increase costs and uncertainty for SMEs, while slow economic recovery in Thailand further limits their ability to grow. Structural weaknesses such as low productivity, limited technology use, weak skills, and restricted access to finance make SMEs more vulnerable to external shocks. Although the 13th National Economic and Social Development Plan provides clear policy direction to strengthen SMEs through productivity improvement, digital transformation, and sustainable development, many firms still face adaptation gaps. Limited access to support, uneven policy implementation, and lack of strategic capability prevent SMEs from responding effectively to geopolitical risk. Therefore, strengthening SME resilience requires not only policy support but also better access, stronger skills, and proactive adaptation to ensure long-term stability in an uncertain global environment.

Adaptation Strategies of Thai SMEs under Geopolitical Changes

This section presents the main adaptation strategies of Thai SMEs under geopolitical changes. The discussion focuses on how SMEs adjust their business operations to reduce risk and maintain stability during global uncertainty. The strategies reflect practical responses to trade disruption, market instability, and policy change. These approaches also align with national development direction and SME support policy.

Supply Chain Diversification

Supply chain diversification is an important adaptation strategy for Thai SMEs under geopolitical changes. Many Thai SMEs reduce dependence on a single country or a single supplier. This adjustment is important because trade conflicts and political tension can disrupt imports and exports. When firms rely on one main supplier, they face high risk during global uncertainty. Thai SMEs therefore search for alternative suppliers in ASEAN countries and within Thailand. This approach helps firms continue production when international transport or trade rules change. The 13th National Economic and Social Development Plan also supports stronger domestic supply chains and regional linkage to reduce external risk.

Thai SMEs also use supply chain diversification to manage cost and delivery risk. When global prices and exchange rates fluctuate, firms with diversified suppliers can compare prices and choose better options. This flexibility supports business stability and daily operations. The SME Situation Report shows that global uncertainty and geopolitical problems affect logistics and trade confidence. SMEs that adjust supply chains can respond faster to disruption and market change. This strategy helps firms maintain production, protect revenue, and improve long-term resilience under geopolitical pressure

Market Diversification

Market diversification is an important adaptation strategy for Thai SMEs under geopolitical changes. Many Thai SMEs reduce dependence on a small number of export markets. Global trade conflict and political tension increase uncertainty in major markets. When demand falls in one market, SMEs face revenue risk. Thai SMEs therefore expand sales to new markets in ASEAN and nearby regions. This strategy helps firms reduce the impact of trade barriers and policy changes. National development policy also encourages SMEs to strengthen regional trade and domestic markets to reduce external dependence.

Thai SMEs also increase focus on the domestic market as part of market diversification. Domestic demand provides a more stable source of income during global uncertainty. SMEs adjust products and services to match local consumer needs. This approach helps firms maintain sales when exports slow down. The SME Situation Report shows that global economic risk and geopolitical pressure affect export confidence. SMEs that balance domestic and international markets can better manage business risk and cash flow.

Market diversification also supports long-term resilience of Thai SMEs. Firms that operate in multiple markets gain more experience and flexibility. They can respond faster to changes in trade rules and customer demand. Diversified markets reduce business shock from sudden policy changes in one country. This strategy helps SMEs maintain stability and improve competitiveness under ongoing geopolitical changes. It also supports sustainable growth in an uncertain global environment.

In conclusion, Thai SMEs use several adaptation strategies to cope with geopolitical changes. These strategies include supply chain diversification, market diversification, digital and technology adoption, cost and financial risk management, skill development, and alignment with government policy. Together, these approaches help SMEs reduce external risk and manage uncertainty in global and regional markets. They support business stability, improve flexibility, and strengthen long-term resilience. These strategies are important for the survival and sustainable growth of Thai SMEs under ongoing geopolitical pressure.

Digital and Technology Adoption

Digital and technology adoption is an important adaptation strategy for Thai SMEs under geopolitical changes. Many SMEs use digital tools to improve business efficiency and reduce operating cost. Online platforms support sales, marketing, and communication with customers. Digital systems also help firms manage orders, inventory, and suppliers more effectively. This is important when

global supply chains face disruption and uncertainty. The 13th National Economic and Social Development Plan supports digital transformation for SMEs to increase competitiveness and resilience. Digital adoption helps SMEs respond faster to changes in trade conditions and customer behavior.

Thai SMEs also use technology to reduce risk from physical and market limitations. E-commerce platforms allow firms to reach customers without relying on traditional markets. Digital payment systems support safe and fast transactions during economic instability. The SME Situation Report shows that uncertainty in global trade and logistics affects business confidence. SMEs that use digital technology can adjust sales channels and reduce dependence on physical trade routes. This strategy supports business continuity and long-term adaptation under geopolitical pressure.

Cost and Financial Risk Management

Cost and financial risk management is an important adaptation strategy for Thai SMEs under geopolitical changes. Global uncertainty increases production cost and financial pressure. Exchange rate volatility and energy price changes affect daily business operations. Many Thai SMEs therefore focus on strict cost control. Firms reduce non-essential expenses and delay large investments. This approach helps SMEs maintain liquidity during unstable economic conditions. The 13th National Economic and Social Development Plan also highlights financial stability and risk management as key factors for SME resilience.

Thai SMEs also improve cash flow management to reduce financial risk. Firms closely monitor income and expenses on a regular basis. Some SMEs adjust payment terms with suppliers and customers. This helps reduce short-term cash shortages. Access to flexible financing and credit support becomes important during periods of uncertainty. The SME Situation Report shows that global economic risk affects SME confidence and investment decisions. SMEs with better financial planning can survive longer during market slowdown.

Financial risk management also includes preparation for unexpected shocks. Thai SMEs increase savings and emergency funds when possible. Some firms diversify funding sources to reduce dependence on one lender. This strategy helps firms cope with sudden changes in demand or cost. Studies on SMEs and global risk show that small firms are highly vulnerable to external shocks. Strong financial management therefore supports business survival and long-term adaptation under geopolitical pressure.

Skill Development and Workforce Adjustment

Skill development and workforce adjustment are important adaptation strategies for Thai SMEs under geopolitical changes. Global uncertainty forces firms to change business processes and working methods. Thai SMEs therefore focus on improving skills of owners and workers. Training often emphasizes digital skills, basic management skills, and problem-solving skills. These skills help workers use new technology and adjust to new market conditions. The 13th National Economic and Social Development Plan supports continuous learning and skill upgrading to strengthen SME competitiveness and resilience.

Thai SMEs also adjust workforce structure to control cost and improve flexibility. Some firms reduce overtime and use flexible working arrangements. Others reskill existing workers instead of hiring new staff. This approach helps firms maintain productivity during economic slowdown. Skilled and adaptable workers help SMEs respond faster to market and policy changes. SME promotion policy also supports training and human capital development for small firms. Skill development therefore supports long-term survival and adaptation under geopolitical pressure.

Strategic Alignment with Government Policy

Strategic alignment with government policy is an important adaptation strategy for Thai SMEs under geopolitical changes. Government policy provides direction and support during periods of global uncertainty. Thai SMEs align business plans with national development goals and SME promotion frameworks.

This alignment helps firms respond to external risk in a more systematic way. The 13th National Economic and Social Development Plan emphasizes resilience, self-reliance, and sustainable growth. SMEs that follow these policy directions can better prepare for geopolitical pressure and economic instability.

Thai SMEs also benefit from participation in government support programs. These programs include financial support, training, and business advisory services. Policy measures aim to improve SME capability in innovation, digital technology, and market access. SMEs that engage with these programs gain better access to resources and information. The SME promotion plan highlights the need to strengthen SME competitiveness and adaptability. This support reduces business vulnerability during global trade disruption and policy uncertainty.

Strategic alignment with government policy also improves long-term business stability. SMEs that follow policy guidelines can adjust more easily to regulatory change. This reduces risk from sudden policy shifts and international pressure. The SME Situation Report shows that uncertainty affects business confidence and investment decisions. Government-aligned SMEs have clearer direction and stronger support networks. This strategy helps Thai SMEs survive and adapt under ongoing geopolitical changes.

Managerial Implications

For Thai SME managers, the study highlights the need to invest in strategic foresight, diversify risks, and embrace digital tools. Proactive adaptation, rather than reactive crisis management, is essential for sustaining competitiveness under ongoing geopolitical uncertainty.

Strengthening Risk Awareness and Business Planning

Thai SME managers should increase awareness of geopolitical risk and its impact on daily business operations. Global trade conflict, policy uncertainty, and

regional instability affect cost, demand, and supply chains. Managers should closely monitor global and regional economic conditions. Simple business planning tools should be used to prepare for different risk situations. Short-term and medium-term plans should focus on cash flow stability and business survival. Managers should avoid relying only on past experience because current conditions change quickly. Better risk awareness helps SMEs make careful decisions and reduce sudden business losses under geopolitical change.

Improving Financial Discipline and Cost Control

Financial management is very important for Thai SMEs in a period of global uncertainty. Managers should focus on strict cost control and careful use of financial resources. Non-essential spending should be reduced to protect liquidity. Regular monitoring of income and expenses helps managers understand financial position clearly. Managers should also prepare emergency funds to manage unexpected shocks. Better financial discipline improves business stability and supports survival during economic slowdown. This approach is suitable for SMEs with limited capital and high sensitivity to external risk.

Enhancing Flexibility through Market and Supply Adjustment

Thai SME managers should increase business flexibility to respond to geopolitical pressure. Dependence on a single market or supplier increases business risk. Managers should explore alternative suppliers and new customer markets when possible. Domestic and regional markets can help reduce exposure to global trade conflict. Flexible supply and market strategies help firms maintain operations during disruption. Managers should gradually adjust business models instead of making sudden changes. This approach supports continuity and reduces vulnerability under unstable global conditions.

Developing Skills and Using Government Support Effectively

Managers of Thai SMEs should invest in skill development and effective use of government support. Basic management, digital, and problem-solving skills help firms adjust to change. Training should focus on practical skills that improve

daily operations. Managers should actively seek information about government programs and policy support. Alignment with national development plans helps SMEs access resources and guidance. Effective use of support programs improves adaptability and long-term resilience. This managerial approach supports stable growth and survival under ongoing geopolitical uncertainty.

Policy Implications

For policymakers, the findings underline the importance of creating an enabling environment that enhances SME resilience. Targeted financial support, digital infrastructure development, and trade facilitation within regional frameworks can significantly strengthen SME adaptive capacity.

Improving Access to Finance and Reducing Financial Barriers

The Thai government and related agencies should improve access to finance for SMEs under geopolitical uncertainty. Many SMEs have limited capital and high debt. These conditions reduce their ability to respond to external shocks. Government policy should focus on flexible financial support and easier credit conditions. Soft loans and credit guarantees should reach micro and small enterprises more effectively. Financial support should be simple and fast to access. This policy helps SMEs maintain liquidity and continue operations during economic instability. Better financial access supports resilience and reduces business failure under geopolitical pressure.

Strengthening Capability through Skills and Digital Support

The government should strengthen SME capability through skill development and digital support. Many SMEs lack digital skills and basic management knowledge. This weakness reduces productivity and competitiveness. Public agencies should provide practical training programs for SME owners and workers. Training should focus on digital tools, financial planning, and market adaptation. Support programs should be designed for small firms

with limited time and resources. Digital infrastructure and advisory services should be expanded to rural areas. This policy improves SME efficiency and supports adaptation to global and regional changes.

Enhancing Policy Coordination and Program Outreach

Better coordination among government agencies is important for SME adaptation. Many support programs exist, but implementation is often slow and fragmented. The government should improve coordination across ministries and related agencies. Clear policy communication helps SMEs understand available support. One-stop service centers can reduce complexity and confusion. Outreach programs should target micro and informal SMEs more actively. This approach helps reduce adaptation gaps and improves policy effectiveness. Strong coordination increases trust and encourages SMEs to engage with government programs.

Supporting Long-Term Resilience and Inclusive Development

The Thai government should focus on long-term SME resilience and inclusive development. Policies should support productivity improvement and sustainable business practices. SMEs should be encouraged to adopt green and responsible operations. This helps firms meet new international standards under geopolitical change. Support should also reduce regional inequality and support local enterprises. Inclusive policy strengthens domestic demand and economic stability. Long-term resilience helps SMEs survive global uncertainty and supports national economic security.

Conclusion

This paper concludes that geopolitical changes have become a long-term condition that strongly shapes the business environment of Thai small and medium-sized enterprises. Events such as global pandemics, wars, trade conflicts, and power competition between major countries have increased uncertainty in

trade, supply chains, energy prices, and market access. Thai SMEs are highly exposed to these risks because they are very small in size, have limited capital, and depend strongly on exports, tourism, and imported inputs. Structural weaknesses such as low productivity, limited use of technology, weak skills, and restricted access to finance further increase their vulnerability. Although Thai SMEs play a key role in employment and economic stability, their ability to absorb external shocks remains limited. The review shows that adaptation is not optional but necessary for SME survival under geopolitical pressure. Thai SMEs respond to these challenges through several practical strategies. These include supply chain diversification, market diversification, digital and technology adoption, cost and financial risk management, skill development, and alignment with government policy. These strategies help SMEs reduce dependence on single markets or suppliers, improve flexibility, control cost, and maintain business continuity. Digital tools support efficiency and market access, while skill development improves the ability of owners and workers to adjust to change. Alignment with national policy, especially under the 13th National Economic and Social Development Plan, provides direction and access to support measures. However, the paper also finds clear adaptation gaps. Many SMEs remain reactive rather than proactive because of limited information, weak strategic planning, and uneven access to government support. Policy implementation is sometimes slow and does not fully reach micro and rural enterprises. Therefore, strengthening SME resilience requires joint effort from both firms and policymakers. SME managers need better risk awareness, stronger financial discipline, and more flexible business planning. Policymakers need to improve access to finance, strengthen skills and digital support, and enhance policy coordination and outreach. Overall, improving the adaptive capacity of Thai SMEs is essential for economic stability, inclusive growth, and long-term competitiveness in a period of ongoing global geopolitical uncertainty.

References

Alatalo, A. (2024). Perceptions of Finnish SMEs on the impact of geopolitical events on business operations. Master thesis, Haaga-Helia University of Applied Sciences.

Asgary, A., Ozdemir, A. I., & Özyürek, H. (2020). Small and medium enterprises and global risks: Evidence from manufacturing SMEs in Turkey. International Journal of Disaster Risk Science, 11, 59–73.

Benabed, A. (2023). Business resilience and concerns of companies and SMEs for internationalization in times of globalization and risks. In R. Pamfilie, V. Dinu, C. Vasiliu, D. Pleşea, & L. Tăchiciu (Eds.), 9th BASIQ International Conference on New Trends in Sustainable Business and Consumption (pp. 614–621). ASE.

Blondeel, M., Price, J., Bradshaw, M., Pye, S., Dodds, P., Kuzemko, C., & Bridge, G. (2024). Global energy scenarios: A geopolitical reality check. Global environmental change, 84, 102781.

Bothin, W., Dahlberg, A., & Larsson, E. (2024). Adapting to Thrive: A qualitative study of how crises and geopolitical tensions affect Swedish SMEs' international key account management strategies with foreign suppliers. Master thesis, Linnaeus University.

Budanov, K., Vereshchak, V., Kudriavtsev, V., Mokliak, S., & Rubel, K. (2025). Causes and trends in modern geopolitical changes and sustainable changes. Journal of Lifestyle and SDGs Review, 5(1), e03925-e03925.

Chea, O. (2023). Geopolitical Competition Among Great Powers and ASEAN's Policy Preference. European Scientific Journal, ESJ, 19(20), 52-65.

Choudhury, T., Al Fadli, A., Butros, N., & Fadul, A. (2025). SME, crisis and geopolitical risk: Lessons from COVID-19 and war. Journal of Risk and Financial Management, 18(11), Article 645.

Dahal, D. R. (2024). The shifting geopolitics. Journal of Political Science, 185-201.

Flint, C. (2006). Introduction to geopolitics. Routledge.

Gill, S. (1999). The geopolitics of the Asian crisis. Monthly Review, 50(10), 1–10.

Kamkankaew, P., Phattarowas, V., Khumwongpin, S., Limpiaongkhanan, P., & Sribenjachot, S. (2022). Increasing competitive environment dynamics and the need of hyper-competition for businesses. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 2(5), 9-20.

Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., Phattarowas, V., Khumwongpin, S., & Sribenjachot, S. (2025). Deglobalization and Its Impact on Thai SMEs: Challenges, Opportunities, and Adaptation Strategies. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 5(1), 371-394.

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2022). Indicators of the fifth SME promotion plan (2023–2027) and SME indicators in business sector and spatial dimensions. Bangkok: Office of Small and Medium Enterprises Promotion

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2023). The fifth SME promotion plan (2023–2027). Bangkok: Office of Small and Medium Enterprises Promotion

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2024). Indicators of the fifth SME promotion plan (2023–2027) (Data as of December 17, 2024). Bangkok: Office of Small and Medium Enterprises Promotion

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2025). Situation report of SMEs in 2025. Bangkok: Office of Small and Medium Enterprises Promotion

Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023–2027). Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.

Pencarelli, T., Cesaroni, F. M., & Demartini, P. (2022). Italian SMEs and new scenarios in the current geopolitical turmoil [Editorial]. Piccola Impresa/Small Business, (1), 10–15.

Sinani, E., & Zilja, F. (2025). International high-tech SMEs amid geopolitical pressures. British Journal of Management, 36, 867–884.

Suzuki, T. (2025). Building resilient supply chains for SMEs: Asia-Pacific prospects. Actual Economy: Local Solutions for Global Challenges.

Tootongkam, T. (2025). The Essence of Thailand's Geopolitical Significance in International Relations in the 2020s. Thai Research and Management Journal, 6(1), 23-48.

Zhiding, H. U., & Yao, L. I. N. (2023). Exploring the Interaction Between Geo-potential and Bilateral Relations: A Case Study of the Geopolitical Game Between China and the United States in ASEAN. Economic geography, 43(7), 27-41.

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด*

THE ROLE OF THE ECCLESIASTICAL OFFICIALS' SANGHA ADMINISTRATION IN DHAMMAYUT SANGHA ADMINISTRATIVE AREA, ROI ET PROVINCE

พระมหาอมรเทพ อมรธมฺโม (บุตรน้อย)[1] และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า[2]

Phramaha Amontep Amaradhammo (Butrnoi)[1] and Pornpimol Pochailar[2]

[1-2]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Faculty of social sciences Mahamakut buddhist university, Thailand

Corresponding Author's Email: mahaamontep999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 15 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 31 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received 15 January 2026; Revised 31 January 2026; Accepted 2 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการ (เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส) ในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 173 รูป เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามมี

Citation:

* พระมหาอมรเทพ อมรธมฺโม (บุตรน้อย) และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า. (2569). บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 721-742.

Phramaha Amontep Amaradhammo (Butrnoi) and Pornpimol Pochailar. (2026). The Role of The Ecclesiastical Officials' Sangha Administration in Dhammayut Sangha Administrative Area, Roi Et Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 721-742.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าที ค่าความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ดจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่าง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ มีดังนี้ พระสังฆาธิการควรมีบทบาทเชิงรุกในการวางแผน พัฒนาและประสานความร่วมมือทั้งภายในคณะสงฆ์และกับหน่วยงานภายนอก เพื่อยกระดับคุณภาพการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่การสาธารณูปการ และการสาธารณะสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและความต้องการของสังคมร่วมสมัย อีกทั้งควรเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างโปร่งใสและยั่งยืน เพื่อสร้างความศรัทธาและความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาในระยะยาว

คำสำคัญ: บทบาท, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ, คณะสงฆ์ธรรมยุต

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the role of the ecclesiastical officials' Sangha administration in Dhammayut Sangha administrative area, Roi Et Province. 2) to compare the opinions on the role of the ecclesiastical officials' Sangha administration in in mention classified by age, years of monastic seniority (vassa), level of Dhamma education (Nak Tham), and position. 3) To study recommendations regarding the role of the ecclesiastical officials' Sangha administration in Dhammayut Sangha administrative area, Roi Et Province.The sample group consisted of 173 Buddhist ecclesiastical

administrators (Provincial Chief Monk, Deputy Provincial Chief Monk, District Chief Monk, Subdistrict Chief Monk, Abbots, and Assistant Abbots) within the Dhammayut Sangha administrative area, Roi Et Province. The research instrument used was a questionnaire with content validity between 0.67 to 1.00 and reliability at 0.92. The statistical analyses employed include frequency, percentage, mean, standard deviation. The statistics used for hypothesis testing include t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and content analysis.

The research found that: 1) The role of the ecclesiastical officials' Sangha administration in Dhammayut Sangha administrative area, Roi Et Province overall and aspect at a high level, ranked in order of average scores from highest to lowest as follows: public welfare, educational welfare, and administration, respectively. 2) The results comparison of the opinions on the role of the ecclesiastical officials' Sangha administration in Dhammayut Sangha administrative area, Roi Et Province classified by age, years of monastic seniority (vassa), level of Dhamma education (Nak Tham), and position show that overall and, in each aspect, there is no significant difference, which does not align with the research hypothesis. 3) The recommendations regarding the role of the ecclesiastical officials' Sangha administration in Dhammayut Sangha administrative area, Roi Et Province are as follows: Ecclesiastical administrators should play a proactive role in planning, development, and coordination both within the Sangha and with external organizations in order to enhance the quality of governance, education, propagation, public works, and public welfare in accordance with the Vinaya and the needs of contemporary society. In addition, emphasis should be placed on transparent and sustainable resource utilization to foster public confidence and ensure the long-term stability of Buddhism.

Keywords: The role, The ecclesiastical Officials' Sangha Administration, Ecclesiastical Administrators, Dhammayut Sangha

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะถ้ามีระบบปกครองดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคงสืบไป การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงาน ให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตนและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561) การปกครองคณะสงฆ์เป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ โดยต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎระเบียบจากมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ รวมถึงมติมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช พร้อมนำวิทยาการบริหารสมัยใหม่มาใช้ ให้เหมาะสม กฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์บังคับใช้เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2561 โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 หมวดที่ 3 ว่าด้วย การปกครองคณะสงฆ์ มาตรา 21 ความว่าการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคให้จัดแบ่งเขตปกครอง ดังนี้ (1) ภาค (2) จังหวัด (3) อำเภอ และ (4) ตำบล จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม และมาตรา 22 ความว่าการปกครองส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้ (1) เจ้าคณะภาค (2) เจ้าคณะจังหวัด (3) เจ้าคณะอำเภอ (4) เจ้าคณะตำบล (คู่มือพระสังฆาธิการ ฉบับพระสังฆาธิการ, 2564, หน้า 7) โดยการคณะสงฆ์นั้นแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงฆ์เคราะห์ (ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, 2558, หน้า 1)

บทบาทการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ 6 ด้าน แม้คณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด จะมีการกำหนดแนวทางและดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ แต่จากการรายงานการประชุมพระสังฆาธิการพบว่ายังประสบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ การกระจายอำนาจในการบริหารและการตัดสินใจยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ขาดความคล่องตัว การบริหารงานของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับ ยังขาดประสิทธิภาพและความต่อเนื่อง อีกทั้งการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนายังประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและทรัพยากรสนับสนุนด้านการศึกษา โดยเฉพาะงบประมาณสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาบทบาทและรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน (จากการรายงานการประชุมพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีศาสนาก็จะมีความเจริญก้าวหน้า และมีความมั่นคงอยู่คู่กับสังคมไทยไปอีกนาน การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีจัดการหรือแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการมอบหมายงานในการกระจายอำนาจของพระสังฆาธิการระดับสูงไปสู่พระสังฆาธิการที่มีระดับรองลงมาในการบริหารจัดการและพัฒนากิจการคณะสงฆ์ด้านต่าง ๆ ให้รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของแต่ละรูปบทบาทของพระสังฆาธิการ ในทุกระดับจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องพัฒนา มีการขับเคลื่อนตามกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ต้องมีการพัฒนาความรู้ประสบการณ์และเทคนิคในกิจการคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนาและคงไว้ซึ่งศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนางานของคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อคณะสงฆ์ให้ดียิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการ (เจ้าคณะจังหวัด 1 รูป รองเจ้าคณะจังหวัด 2 รูป เจ้าคณะอำเภอ 17 รูป เจ้าคณะตำบล 39 รูป เจ้าอาวาส 191 รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส 57 รูป) รวมทั้งสิ้นจำนวน 307 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ดธรรมยุต, บัญชีกลางปี ประจำปี 2567 หน้า 346)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาตามสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กลุ่มประชากร จำนวน 307 รูป ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 173 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง แบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ มากที่สุด
4 หมายถึง มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ มาก
3 หมายถึง มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ ปานกลาง
2 หมายถึง มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ น้อย
1 หมายถึง มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3.3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งสัมภาษณ์ ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interviewing Guideline) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) โดยกำหนดข้อคำถามที่มุ่งเน้นถึงแนวทางในบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

2. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูล ถึงพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

4. นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาได้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจความสมบูรณ์ทั้งฉบับ

2. นำแบบสอบถามที่เลือกไว้แล้ว ดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3. นำคะแนนที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. วิเคราะห์ข้อมูลระดับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้านและเป็นรายข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์แต่ละข้อดังนี้

5	หมายถึง	มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ	น้อยที่สุด

5. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบหาค่าความต่างของบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่า F-test (One-ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

6. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง โดยใช้ความถี่และร้อยละ

7. เก็บรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies)

8. นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

9. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึก

สถิติที่ใช้ในการวิเคราห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (ยุทธ ไกยวรรณ์ และ กุสุมา ผลาพรม, 2553, หน้า 122)

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

n หมายถึง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N หมายถึง ขนาดของประชากร

e หมายถึง ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่รับได้

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ค่า IOC (Index of item objective congruence) (ศิริชัย พงษ์วิชัย 2554, หน้า 111)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

∑R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a – Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด , 2553, หน้า 102) ดังนี้

$$a = \frac{k}{k-1}\left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right)$$

เมื่อ a แทน ค่าความเชื่อมั่น หรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

k แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

$\sum S_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

S^2_t แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

3. สถิติพื้นฐาน

1. ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 104) ดังนี้

$$P = \frac{F}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) คำนวณจากสูตร บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 105 ดังนี้

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม"

N แทน จำนวนคน

3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, (2548), หน้า 19) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum X^2-(\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

X^2 แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม

N แทน จำนวนคน

$\sum$ แทน ผลรวม

สถิติทดสอบสมมติฐาน

1. ค่า t-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระสองกลุ่ม คำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

$$t = \frac{\overline{x_2}-\overline{x_2}}{\sqrt{\frac{s_2^1+s_2^2}{n_1\ n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

$\overline{X}1$ $\overline{X}2$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

S_1^2

S_2^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

n_1
n_2 แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

2. ค่า F-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป คำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
MS_b แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
MS_w แทน ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ รองลงมา คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านมี่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ด้านการปกครอง ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1.1 ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้เป็นไปด้วยดี สามารถตรวจสอบได้ รองลงมา คือ การควบคุมดูแลพระสงฆ์และสามเณรในเขตปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การแบ่งบทบาทหน้าที่การปกครองมีความเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ในเขตปกครองนั้นๆ ตามลำดับ

1.2 ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดหาครูสอนแผนกธรรมและบาลี รองลงมา คือ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนธรรมและบาลี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ

การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนแผนกธรรมและบาลี แก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง ตามลำดับ

1.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ มีการสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส รองลงมา คือ มีการการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ตามลำดับ

1.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ รองลงมา คือ การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีลฟังธรรมไว้เพียงพอ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน ตามลำดับ

1.5 ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดการอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดเป็นไปอย่างเหมาะสม รองลงมา คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ ตามลำดับ

1.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการสร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ชุมชน รองลงมา คือ จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น ตามลำดับ

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

3.1 ด้านการปกครอง ได้แก่ ควรมีการมอบหมายภารกิจแก่พระสังฆาธิการ เช่น เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และผู้ช่วยเจ้าอาวาสอย่าง

เหมาะสม ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนรอบวัด เพื่อให้กิจการคณะสงฆ์สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรอบ ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุในปกครอง ทั้งด้านพระปริยัติธรรม การศึกษาสมัยใหม่ และการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสร้างพระสงฆ์ที่มีคุณภาพและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

3.2 ด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ ควรให้พระสังฆาธิการที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศาสนศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและนโยบายการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ความต้องการของสังคม และนโยบายของมหาเถรสมาคม ควรส่งเสริมการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ตลอดจนการศึกษาสามัญควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสร้างพระภิกษุและสามเณรที่มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติ ควรมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยรวม

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ พระสังฆาธิการควรมีบทบาทในการวางแผนส่งเสริม และพัฒนาระบบการศึกษาสงเคราะห์ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของพระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ควรสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนการศึกษาและโครงการทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดแคลน ตลอดจนส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้การจัดการศึกษาสงเคราะห์มีทรัพยากรและความต่อเนื่อง ควรกำหนดแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และเอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งควรติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมและยั่งยืน

3.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ พระสังฆาธิการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและวางแผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและความต้องการของสังคมร่วมสมัย ควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการและพระนักเผยแผ่

ใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย ทั้งการแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ผ่านสื่อดิจิทัลและเครือข่ายออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย พระสังฆาธิการควรประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานรัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและการปลูกฝังคุณค่าพระพุทธศาสนาในสังคม ควรกำกับดูแลให้การเผยแผ่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย และปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ของโลกสมัยใหม่ อันจะเป็นการสร้างความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองแก่พระพุทธศาสนาในระยะยาว

3.5 ด้านการสาธารณูปการ ได้แก่ พระสังฆาธิการด้านสาธารณูปการควรมีบทบาทสำคัญในการวางแผน พัฒนา และดูแลโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้องกับวัดและคณะสงฆ์ให้มีความมั่นคง เป็นระเบียบ และเอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ควรส่งเสริมการก่อสร้างและบูรณะศาสนสถาน อาคารเรียนพระปริยัติธรรม อาคารสาธารณประโยชน์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามพระธรรมวินัย รวมถึงกฎหมายและข้อกำหนดของรัฐ ควรให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากชุมชน เพื่อสร้างความศรัทธาและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ควรพิจารณาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด การอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และการใช้พลังงานอย่างยั่งยืน เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและประโยชน์สุขของสาธารณชนโดยรวม

3.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ได้แก่ พระสังฆาธิการในด้านสาธารณะสงเคราะห์ควรมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินกิจกรรมเพื่อบรรเทาทุกข์และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในยามปกติและยามเกิดภัยพิบัติ ควรจัดตั้งหรือสนับสนุนกองทุนเพื่อการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็กกำพร้า และผู้สูงอายุ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่เอื้อต่อสังคม เช่น การจัดโครงการบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) การอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน และการรณรงค์ป้องกันปัญหาสังคม นอกจากนี้ พระสังฆาธิการควรประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อระดมทรัพยากรและเสริมพลังการดำเนินงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืน อีกทั้งควรกำกับดูแลให้การสาธารณะสงเคราะห์ดำเนินไปอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อันจะเป็นการเสริมสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและทำให้พระพุทธศาสนามีบทบาทในการเกื้อกูลสังคมร่วมสมัยอย่างแท้จริง

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ด้านการปกครอง คือ มีการกำกับดูแลพระภิกษุสามเณรให้ดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม ตลอดจนการจัดโครงสร้างการปกครองให้มีความเป็นเอกภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ พระสังฆาธิการยังมีบทบาทในการสร้างกลไกการประสานงานระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งมีหน้าที่เป็นผู้นำทางจริยธรรมและแบบอย่างที่ดีให้แก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่น อีกทั้งพระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการรักษาความเรียบร้อยและความบริสุทธิ์ของพระธรรมวินัย การกำกับดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองถือเป็นหัวใจหลัก เน้นการป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา โดยการกำหนดมาตรการปกครองที่ชัดเจน สร้างความเข้มแข็งในวัดแต่ละแห่ง และยกระดับพระสงฆ์ให้ดำรงตนอย่างเหมาะสม รวมถึงบริหารจัดการทรัพยากรของคณะสงฆ์อย่างมีระบบ เช่น การจัดโครงสร้างการทำงาน การวางแผนกิจกรรมทางศาสนา และการกระจายภาระงานอย่างเหมาะสม ถือเป็นการพัฒนาการปกครองเชิงบริหารที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของพุทธศาสนิกชน ให้เป็นศูนย์กลางความร่วมมือกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานราชการและประชาชนในพื้นที่ จะช่วยให้การปกครองของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างราบรื่น เกิดความศรัทธาและการสนับสนุนร่วมกันระหว่างศาสนากับสังคม

4.2 ด้านการศาสนศึกษา คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรมและกิจกรรมการศึกษาพระปริยัติธรรมในเขตปกครอง โดยเน้นการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้รับความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกอย่างสมดุล เพื่อสร้างพระสงฆ์ที่มีความรู้รอบด้านและสามารถนำไปใช้เผยแผ่ศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ตลอดจนการดูแลให้วัดต่าง ๆ ในเขตปกครองมีระบบการเรียนการสอนที่มีมาตรฐาน เป็นการปลูกฝังความรู้คู่คุณธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนได้รับความรู้ตรงตามหลักพระพุทธศาสนาและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นให้การเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง โดยเน้นการนำความรู้ทางพระพุทธศาสนา

ไปใช้ในการเผยแผ่และบริการสังคม การจัดกิจกรรมอบรมหรือการพัฒนาทักษะการเทศน์ การสื่อสาร และการใช้สื่อสมัยใหม่ จึงเป็นสิ่งที่พระสังฆาธิการควรสนับสนุนอย่างยิ่ง

4.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้วัดเป็นแหล่งการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรตลอดจนเยาวชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ การจัดทุนการศึกษา การดูแลค่าใช้จ่ายด้านการเรียน และการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร เด็กและเยาวชน ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมหรือโรงเรียนที่วัดอุปถัมภ์ ถือเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและสร้างโอกาสที่เท่าเทียม การศึกษาสงเคราะห์มิได้จำกัดเพียงด้านวัตถุหรือทุนทรัพย์เท่านั้น แต่ควรเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน เพื่อสร้างเยาวชนที่มีทั้งความรู้ทางโลกและคุณธรรมทางธรรม การสนับสนุนให้โรงเรียนและวัดทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดจึงเป็นบทบาทสำคัญ ในการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างวัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และองค์กรภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการระดมทรัพยากรและความร่วมมือในการช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน การสร้างเครือข่ายดังกล่าวจะทำให้การศึกษาสงเคราะห์มีความยั่งยืน

4.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามแนวทางพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนหลักธรรม และเน้นการสอนให้เข้าใจง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นหัวใจของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันต้องอาศัยสื่อที่เข้าถึงประชาชนอย่างรวดเร็ว โดยใช้สื่อออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การถ่ายทอดสดธรรมเทศนา หรือการผลิตสื่อธรรมะออนไลน์ เพื่อเข้าถึงเยาวชนและสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณค่า ต้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชนที่ต้องส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในท้องถิ่น เช่น งานบุญประเพณี ค่ายคุณธรรม และกิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นพลังที่สร้างความสามัคคีและเสริมคุณธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่

4.5 ด้านการสาธารณูปการ คือ การบูรณะและพัฒนาศาสนสถานให้มีความมั่นคงสวยงาม และเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจ ทั้งยังต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชนและเป็นมรดกทางศาสนาที่สืบทอดไปถึงชนรุ่นหลัง การสาธารณูปการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและงบประมาณ พระสังฆาธิการจึงมีหน้าที่กำกับดูแลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และใช้เพื่อประโยชน์สูงสุดของคณะสงฆ์และสาธารณชน การบริหารอย่างมีธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างความ

ศรัทธาและความเชื่อมั่นแก่พุทธศาสนิกชน ในการสร้างสาธารณูปโภคที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ศาลาการเปรียญ ห้องสมุด หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน ถนน น้ำประปา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในวัด ที่จะต้องบริหารจัดการในลักษณะนี้จะช่วยให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

4.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ คือ การที่พระสังฆาธิการเข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำกับและส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือประชาชนในยามเกิดวิกฤติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง หรือโรคระบาด การเป็นศูนย์กลางการประสานงานและการระดมทรัพยากรเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนถือเป็นภารกิจสำคัญที่สะท้อนถึงความใกล้ชิดระหว่างคณะสงฆ์กับสังคม อีกทั้งการส่งเสริมกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากไร้ เด็กกำพร้า ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ทั้งในรูปแบบของทุนการศึกษา เครื่องอุปโภคบริโภค หรือโครงการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงช่วยบรรเทาความทุกข์ยาก แต่ยังสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น รวมไปถึงการมีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่พระสงฆ์ สามเณร และประชาชนในชุมชน การจัดโครงการจิตอาสาและกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ลดความเห็นแก่ตัว และทำให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งความเมตตา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์ ที่ต้องบริหารและดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและบทบาททางสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564, หน้า 4) กล่าวว่า การบริหารงานคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ มีความสำคัญมาก เนื่องจาก มีหน้าที่ในการ ปกครอง ดูแล สร้างความเชื่อมั่นเข้มแข็งและนำมาซึ่งการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา บริหารงาน คณะสงฆ์อย่างเรียบร้อยดีงามตามหลักพระธรรมวินัยและวิถีชาวพุทธ ตามประเพณี วัฒนธรรมไทย จะบังเกิดความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป การบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของจังหวัดสระบุรี ดำเนินการไปตามแนวทาง ระเบียบ กฎเกณฑ์ในการปกครองสงฆ์ ตามภารกิจ

หลักทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์

1) ด้านการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่อยู่ในลำดับต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทด้านการปกครองเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยโครงสร้างการบริหารตามลำดับชั้นและการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการกิจการของวัด สะท้อนถึงหลักความโปร่งใส และธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555) ที่กล่าวว่าการปกครองคณะสงฆ์ต้องตั้งอยู่บนหลักพระธรรมวินัยควบคู่กับระบบระเบียบที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม การแบ่งบทบาทหน้าที่การปกครองยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า อาจสะท้อนข้อจำกัดด้านการกระจายอำนาจ

2) ด้านการศาสนศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการจัดหาครูสอนแผนกธรรมและบาลี แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับคุณภาพการจัดการศึกษา อันเป็นรากฐานของการสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) ที่กล่าวว่าการศึกษาทางพระพุทธศาสนาต้องมุ่งพัฒนาทั้งปัญญาและคุณธรรมควบคู่กัน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงยังมีข้อจำกัดอาจเนื่องมาจากทรัพยากรด้านบุคลากรและงบประมาณ

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส สะท้อนบทบาทของคณะสงฆ์ในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564, หน้า 4) กล่าวว่า ภารกิจในการจัดการศึกษาเพื่อพุทธศาสนิกชน ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้พวกเขามีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และทักษะในการเผยแผ่ธรรมะ แสดงถึงความตระหนักในบทบาทหลักของคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาฉัตรชัย มูลสาร (2564, หน้า 17) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรม คำสอนและคุณค่าทางจิตใจไปสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม การเผยแผ่จึงมิใช่เพียงการ

สื่อสารเชิงความรู้เท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ ความศรัทธา และความผูกพันทางจิตวิญญาณระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมในบริบทของสังคมร่วมสมัย วิธีการเผยแผ่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น โดยอาศัยทั้งสื่อมวลชน สื่อดิจิทัล บุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ และกิจกรรมทางศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวาง

5) ด้านการสาธารณูปการ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการจัดการอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดให้เหมาะสม สะท้อนบทบาทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564, หน้า 1-4) การสาธารณูปการเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ที่มุ่งพัฒนาและดูแลวัดในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและสังคม โดยมิได้จำกัดอยู่เพียงการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการจัดการสภาพแวดล้อม สิ่งปลูกสร้าง สาธารณูปโภค และศาสนสมบัติทั้งหมดของวัดให้มีความเป็นระเบียบ สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ของพระสงฆ์และประชาชน การบริหารงานด้านสาธารณูปการจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผน การดูแลบำรุงรักษา และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ภายใต้กรอบของกฎหมาย พระธรรมวินัย และมติขององค์กรปกครองคณะสงฆ์

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดและอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินกิจกรรมบรรเทาทุกข์และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในยามปกติและยามเกิดภัยพิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูมนูญกิจจาทร (2565, หน้า 94) ได้อธิบาย การสาธารณสงเคราะห์เป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ในการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน โดยยึดหลักเมตตาธรรมและประโยชน์ส่วนรวมเป็นพื้นฐาน การดำเนินงานด้านนี้เป็นกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการจัดสรรทรัพยากร การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัย พร้อมทั้งการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนและเสริมสร้างสังคมที่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลอย่างยั่งยืน

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา นักธรรมและตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

พระครูประโชติ อินทคุณ (อินทโชโต) และคณะ (2567, หน้า 30-31) ได้ศึกษา บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1) บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการปกครอง ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ดจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่าง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ มีดังนี้ พระสังฆาธิการควรมีบทบาทเชิงรุกในการวางแผน พัฒนาและประสานความร่วมมือทั้งภายในคณะสงฆ์และกับหน่วยงานภายนอก เพื่อยกระดับคุณภาพการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณะสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและความต้องการของสังคมร่วมสมัย อีกทั้งควรเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างโปร่งใสและยั่งยืน เพื่อสร้างความศรัทธาและความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาในระยะยาว **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการที่เน้นการกระจายอำนาจและการมอบหมายภารกิจแก่พระสังฆาธิการในทุกระดับอย่างเหมาะสมและเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสังคมร่วมสมัย 2) ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านพระปริยัติธรรม การศึกษาสามัญ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมและระบบการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อสร้างบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเผยแผ่

พระพุทธศาสนาที่ทันสมัย ใช้สื่อและรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย และมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและแก้ไขปัญหาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม 4) ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาวัดและกิจการสาธารณูปการ–สาธารณสงเคราะห์ โดยยึดหลักความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือสังคม เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ** 1) พระสังฆาธิการทุกระดับควรปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทและความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเน้นการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างระดับการปกครอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระภิกษุ สามเณร และชุมชนรอบวัด ตลอดจนเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ 2) ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนางานด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยจัดทำแผนงานหรือโครงการที่ชัดเจน มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ และติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความสามัคคีและความโปร่งใสภายในวัด 3) ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้สื่อ เทคโนโลยีดิจิทัล และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้การถ่ายทอดหลักธรรมสามารถเข้าถึงประชาชนและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิผล 4) ควรให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในการดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน การสาธารณสงเคราะห์ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยร่วมวางแผน สนับสนุนทรัพยากร และประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่องและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป** 1) การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ หรือในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ รวมถึงเปรียบเทียบระหว่างคณะสงฆ์นิกายต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถอธิบายภาพรวมของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น 2) ควรนำการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันจะช่วยเสริมความสมบูรณ์และความ

น่าเชื่อถือของผลการวิจัย 3) การวิจัยในอนาคตควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น ภาวะผู้นำ การกระจายอำนาจ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาแบบจำลองหรือรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต). (2567). บัญชีกลางปี ประจำปี 2567. ร้อยเอ็ด: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต).

ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม. ใน การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารจัดการสาธารณะ. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาฉัตรชัย มูลสาร. (2564). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ. นครปฐม: สถาบันวิจัยญาณสังวรมหาวิทยาลัย มหา มกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูประโชติอินทคุณ (อินทโชโต) และคณะ. (2567). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน, 5(3), 30–40.

พระครูมนูญกิจจาทร. (2565). การบริหารกิจการคณะสงฆ์. วารสารศาสตร์แห่งพุทธ, 1(2), 78–95.

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม*

PARTICIPATION IN PROMOTING MONASTIC AFFAIRS BY LOCAL LEADERS PHAYAKKHAPHUM PHISAI DISTRICT, MAHA SARAKHAM PROVINCE

พระเมืองมินทร์ ถาวรจิตฺโต (ใจดี)[1] และ พระครูกิตติวราทร[2]

Phra Maengmin Thavarachitto (Jaidee)[1] and Phrakrukittiwarathom[2]

[1-2]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Faculty of social sciences Mahamakut buddhist university, Thailand

Corresponding Author's Email: min2537jaidee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กุมภาพันธ์ 2569

Received 20 January 2026; Revised 30 January 2026; Accepted 1 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง 3) เพื่อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จำนวน 214 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 รูป เครื่องมือวิจัยคือ

Citation:

* พระเมืองมินทร์ ถาวรจิตฺโต (ใจดี) และ พระครูกิตติวราทร. (2569). การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 743-766.

Phra Maengmin Thavarachitto (Jaidee) and Phrakrukittiwarathom. (2026). Participation In Promoting Monastic Affairs By Local Leaders Of The Phayakkhaphum Phisai District Service Area, Maha Sarakham Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 743-766.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าที ค่าความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา ตามลำดับ

2) ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้นำท้องถิ่นควรมีบทบาทเชิงรุกในการประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในทุกด้าน ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาด้านสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้การดำเนินงานทางศาสนาเป็นไปอย่างมีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งศรัทธา การเรียนรู้ และการพัฒนาคุณธรรมของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การส่งเสริม, กิจการคณะสงฆ์, ผู้นำท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were 1) to study participation in promoting monastic affairs by local leaders of The Phayakkhaphum Phisai District, Maha Sarakham Province. 2) to compare the opinions on the participation in promoting monastic affairs by local leaders in mention classified by gender, age, education level, and position. 3) To study recommendations regarding participation in

promoting monastic affairs by local leaders of The Phayakkhaphum Phisai District, Maha Sarakham Province. The sample group consisted of 214 participants, including subdistrict heads, village heads, subdistrict administrative organization presidents, mayors, members of subdistrict administrative organization councils, and members of municipal councils in Phayakkhaphum Phisai District and five key informants. The research instrument used was a questionnaire with content validity between 0.67 to 1.00 and reliability at 0.94. The statistical analyses employed include frequency, percentage, mean, standard deviation. The statistics used for hypothesis testing include t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and content analysis.

The research found that

1) Participation in promoting monastic affairs by local leaders of the phayakkhaphum phisai district service area, maha sarakham province, both overall and in each specific aspect, were found to be at a high level. When considering each aspect in descending order of mean scores, the results were as follows: public welfare services, educational support services, and religious education, respectively.

2) A comparison of opinions regarding participation in promoting monastic affairs by local leaders of The Phayakkhaphum Phisai District, Maha Sarakham Province, classified by gender, educational level, and position, showed no significant differences overall and aspect. However, classified age there was a statistically significant difference
at the .05 level

3) The recommendations regarding participation in promoting monastic affairs by local leaders of The Phayakkhaphum Phisai District, Maha Sarakham Province local leaders should play a proactive role in coordinating cooperation with the Sangha in all aspects, including administration, religious education, educational support, dissemination of Buddhism, development of public

infrastructure, and public welfare. Such collaboration would enhance unity, efficiency, and responsiveness to community needs. Furthermore, temples should be promoted as centers of faith, learning, and moral development to ensure sustainable benefits for local communities.

Keywords: Participation, Promoting, Monastic Affairs, Local Leaders

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เน้นหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามแนวคิด Self Government ซึ่งถือเป็นหลักสากลที่หลายประเทศให้ความสำคัญ และเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐที่สำคัญ เช่น การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ การส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ การคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว รวมทั้งการพัฒนาสุขภาพและกีฬา ซึ่งทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้นำท้องถิ่นในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะในด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือและเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 3-9)

จากหลักการและเจตนารมณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ให้ความสำคัญและมีเจตนารมณในการจัดองค์กรบริหารของรัฐ รวมถึงการคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเป็นรากฐานที่มาของกฎหมายอื่น ๆ จึงกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่สำคัญยิ่ง เพราะเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญทุกประเทศต่างบัญญัติเรื่องของอำนาจการบริหารประเทศไว้ทั้งสิ้น ไม่ว่าประเทศนั้นปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ระบอบคอมมิวนิสต์ หรือระบอบการปกครองอื่น ต่างก็บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเรื่องเดียวกัน คือ เรื่องอำนาจการบริหารประเทศ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับที่ 20) จะเห็นได้ว่าตามระบอบการปกครองประเทศไทยนั้น ล้วนให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในภาค ประชาชนต่อการปกครองตนเอง ในทางการปกครองคณะสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้พุทธบริษัทได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำรง

และรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา เพราะตัวสถาบันพระพุทธศาสนาเองหรือพระสงฆ์เองจะสามารถอยู่ได้ ต้องอาศัยแรงศรัทธาสนับสนุนจากชุมชนและท้องถิ่นเป็นการสำคัญในการทำวิจัยในครั้งนี้จึงอยากเห็นส่วนสำคัญของผู้นำท้องถิ่น ที่มีฐานะเป็นเจ้าของท้องที่พื้นที่นั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการงานปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้งานคณะสงฆ์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และ องค์กรไปสู่ความเจริญในทุกๆด้าน ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนสังคมของตนเอง (พระวสันต์ วสนฺตเวที (หงอกชัย) และชาญชัย ฮวดศรี, 2564)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์นับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำท้องถิ่นได้ใช้อำนาจและสิทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ตามที่กฎหมาย ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์มีอำนาจในการมีส่วนร่วมเข้าถึงแผนการพัฒนาท้องถิ่นด้วย ทำให้คณะสงฆ์รู้สึกว่าได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางจนเกิด สำนึกในความสำคัญของคณะสงฆ์ต่อท้องถิ่น รับรู้ถึงอุปสรรคและปัญหาตลอดจนถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และที่สำคัญคือเป็นแหล่งสร้างผู้นำท้องถิ่นการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในอนาคตให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่น และยังช่วยหนุนนำให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นต่อไป ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อที่จะศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ได้แก่ กำนัน จำนวน 14 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 213 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 14 คน นายกเทศมนตรี จำนวน 1 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 218 คน สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน รวมทั้งหมด 472 คน (ข้อมูลบุคคลากรอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาตามตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน กลุ่มประชากร จำนวน 472 รูป ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 214 รูป ที่สุ่มจากประชากรโดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, สมฤดี ชมภูแดง, 2560)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง แบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มากที่สุด
4 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก
3 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง
2 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย
1 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งสัมภาษณ์ ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interviewing Guideline) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) โดยกำหนดข้อคำถามที่มุ่งเน้นถึงแนวทางในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

2. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูล ถึงผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัค ฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

4. นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาได้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจความสมบูรณ์ทั้งฉบับ

2. นำแบบสอบถามที่เลือกไว้แล้ว ดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3. นำคะแนนที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. วิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้านและเป็นรายข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์แต่ละข้อดังนี้

5 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มากที่สุด
4 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก
3 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง
2 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย
1 หมายถึง มีการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

5. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยใช้ความถี่และร้อยละ

6. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบหาค่าความต่างของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามเพศ โดยใช้ค่า t-test (Independent) ในการเปรียบเทียบตัวแปร 2 กลุ่ม

7. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบหาค่าความต่างของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยใช้ค่า F-test (One-ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

8. เก็บรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies)

9. นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

10. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึก

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ค่า IOC (Index of item objective congruence)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

∑R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a – Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด , 2553 : 102) ดังนี้

$$a = \frac{k}{k-1}\left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right)$$

เมื่อ a แทน ค่าความเชื่อมั่น หรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

k แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

$\sum S_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

S^2_t แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

สถิติพื้นฐาน

1. ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 104) ดังนี้

$$P = \frac{F}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คำนวณจากสูตร บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 105 ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม"

N แทน จำนวนคน

3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, (2548), หน้า 19ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum X^2-(\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

X^2 แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม

N แทน จำนวนคน

$\sum$ แทน ผลรวม

สถิติทดสอบสมมติฐาน

1. ค่า t-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระสองกลุ่ม คำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

$$t = \frac{\overline{X_2}-\overline{X_2}}{\sqrt{\frac{s_2^1+s_2^2}{n_1\ n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

$\bar{X}1$ $\bar{X}2$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

S_1^2

S_2^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

n_1

n_2 แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

2. ค่า F-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป คำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
MS_b แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
MS_w แทน ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ รองลงมา คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านมี่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการศาสนศึกษา ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1.1 ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ สอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาวัดของคณะสงฆ์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่นประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของวัด ตามลำดับ

1.2 ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษา รองลงมา คือ ผู้นำท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องการศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ดูแลเร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักเรียนธรรมอย่างทั่วถึง ตามลำดับ

1.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษาสงเคราะห์ รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการจัดการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือจุนเจือช่วยเหลือการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ตามลำดับ

1.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ช่วยเหลือกิจกรรมด้านการเผยแผ่ธรรมะ

เมื่อทางวัดหรือคณะสงฆ์ต้องการความช่วยเหลือ รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการจัดอบรมสั่งสอนธรรมะให้แก่ประชาชนและเยาวชนในท้องถิ่น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่นให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการเผยแผ่ ตามลำดับ

1.5 ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาวัด รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในกิจการและบำรุงรักษากิจการของวัดให้ ศาสนสมบัติของวัดคงอยู่ต่อไปด้วยดี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องการสาธารณูปการ ตามลำดับ

1.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของวัดซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ รองลงมา คือ ผู้นำท้องถิ่นให้การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเจ็บป่วย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการ สาธารณสงเคราะห์ ตามลำดับ

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

3.1 ด้านการปกครอง ได้แก่ ควรประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่นและเจ้าคณะระดับต่าง ๆ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่เป็นไปอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์ ควรสนับสนุนงบประมาณหรือทรัพยากรในการจัดประชุมวางแผน และดำเนินกิจกรรมทางศาสนา เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรเข้าร่วมประชุมหรือเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาวัดและกิจการพระพุทธศาสนาในพื้นที่

3.2 ด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ ควรส่งเสริมการจัดโครงการพัฒนาครูสอนธรรมะและพระสอนศีลธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการสอนในสถานศึกษา ควรประสานความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน ในการจัดกิจกรรมพุทธศาสนศึกษา เช่น ค่ายธรรมะ หรือวัน

สำคัญทางพระพุทธศาสนา ควรให้การสนับสนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นควรร่วมกับวัดในการจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อนหรือบวชศีลจาริณี เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกทางศาสนาแก่เยาวชน ควรจัดหาทุนการศึกษาหรือทุนอุปถัมภ์สำหรับพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนยากจน เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา ควรส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดโครงการศึกษานอกระบบเพื่อประโยชน์ของชุมชน ควรสนับสนุนกิจกรรมแนะแนวและการอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

3.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนโครงการเผยแผ่ธรรม เช่น ธรรมะสัญจร หรือการบรรยายธรรมในสถานศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้มีความต่อเนื่องและมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน

3.5 ด้านการสาธารณูปการ ได้แก่ ควรสนับสนุนการก่อสร้างศาสนสถานที่จำเป็น เช่น ศาลาการเปรียญ โรงครัว หรือกุฏิพระ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและคุ้มค่า ควรสนับสนุนการก่อสร้างศาสนสถานที่จำเป็น เช่น ศาลาการเปรียญ โรงครัว หรือกุฏิพระ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและคุ้มค่า ผู้นำท้องถิ่นควรร่วมกับคณะสงฆ์และประชาชนในการพัฒนา บูรณะ และบำรุงรักษาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ควรจัดโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด เช่น การปรับภูมิทัศน์ การจัดการขยะ และการดูแลความสะอาดอย่างต่อเนื่อง

3.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นควรร่วมมือกับวัดในการจัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัย หรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อขยายผลกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ในระดับพื้นที่ และควรส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการให้คำปรึกษาและบำบัดทางใจแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาชีวิต

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

4.1 ด้านการปกครอง คือ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ถือเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินไปควบคู่กับการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณและการ

บูรณาการแผนงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกิจการพระพุทธศาสนา อาทิ การสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างหรือบูรณะศาสนสถาน การจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีทางศาสนา เช่น งานบุญประเพณีประจำปี งานเข้าพรรษา ออกพรรษา และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน การปกครองถือเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการประคับประคองกิจการคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ในฐานะที่ผมเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หน้าที่หลักคือการกำหนดทิศทางและนโยบายของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับกิจการทางศาสนา โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านกฎหมายท้องถิ่น เช่น ข้อบัญญัติตำบลที่เกี่ยวกับการใช้สถานที่ การดูแลความสะอาดและความสงบเรียบร้อยในวัด รวมถึงการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากความขัดแย้งของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศาสนา บทบาทด้านการปกครองที่ผมปฏิบัติ คือการกำกับตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมาย โดยเฉพาะเรื่องการสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ การบำรุงรักษาศาสนสถาน หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนา ผมจะทำหน้าที่ตรวจสอบให้การใช้ทรัพยากรเหล่านี้โปร่งใสและตรงตามวัตถุประสงค์ การส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ เช่น การออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีประจำปี หรือการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังมีการผลักดันให้เกิดโครงการพัฒนาวัด เช่น โครงการก่อสร้างห้องสมุดธรรมะ ห้องน้ำสาธารณะ หรือการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดให้สวยงามเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในด้านการเผยแผ่การสนับสนุนกิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นเพื่อถ่ายทอดหลักธรรมแก่ประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน เช่น ค่ายคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร รวมถึงโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา ซึ่งช่วยส่งเสริมการใช้หลักธรรมมาแก้ปัญหาสังคมและพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการทำงานเชิงโครงสร้างที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันศาสนาและชุมชนไปพร้อมกัน การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นด้านการปกครอง คือการช่วยกำกับดูแลกิจกรรมทางศาสนาให้ดำเนินไปตามกฎหมาย เช่น การใช้ที่ดินวัด การจัดระเบียบตลาดหรือที่พักอาศัยรอบวัด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับคณะสงฆ์ รวมถึงการสนับสนุนงานเอกสารหรือข้อมูลที่คณะสงฆ์ต้องใช้ในการบริหาร

4.2 ด้านการศาสนศึกษา คือ การส่งเสริมด้านศาสนศึกษานับว่าเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำท้องถิ่น เพราะการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของคุณธรรมในชุมชน อบต. ของเรามีการร่วมมือกับวัดในพื้นที่หลายแห่ง เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม และโครงการบวชเรียนภาคฤดูร้อน รวมทั้งการจัดงบประมาณช่วยเหลือเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียน

การบูรณะอาคารเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม และสนับสนุนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เทศบาลถือเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและวัด การมีส่วนร่วมของเทศบาลในด้านศาสนศึกษาจึงมุ่งเน้นการสนับสนุนทั้งเชิงนโยบายและปฏิบัติ เราได้จัดตั้ง “คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมระดับเทศบาล” เพื่อวางแผนและกำกับกิจกรรมทางศาสนา เช่น โครงการส่งเสริมการเรียนธรรมศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน การสนับสนุนครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการอบรมธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมศาสนศึกษาในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นมีการประสานงานกับเจ้าอาวาสและผู้บริหารโรงเรียนในพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมธรรมะ เช่น โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การสวดมนต์เย็นร่วมกันทุกวันพระ และการจัดค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งได้รับการตอบรับจากชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ เรายังสนับสนุนให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าศึกษาธรรมะในวันหยุด โดยร่วมมือกับวัดในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท และเอก เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในหมู่เยาวชน ช่วยประสานงานกับเจ้าอาวาสในการจัดโครงการอบรมเยาวชนเข้าค่ายธรรมะช่วงปิดภาคเรียน สนับสนุนให้เด็กและผู้ปกครองเข้าวัดปฏิบัติธรรม และร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงานวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้ยังช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดผ่านช่องทางออนไลน์ของหมู่บ้าน เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงกิจกรรมทางศาสนาได้ง่ายขึ้น และอยากให้หน่วยงานท้องถิ่นส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะและการเรียนการสอนทางศาสนา เพราะจะช่วยให้เยาวชนเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าได้สะดวกมากขึ้น ผลักดันให้การสนับสนุนศาสนศึกษาอยู่ในแผนงบประมาณของ อบต. อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการร่วมติดตามการดำเนินงานของวัดในเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม การเผยแผ่ธรรมะ และการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เราทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนในการเสนอแนวคิดและข้อสนับสนุนทางนโยบายต่อที่ประชุมสภา เพื่อให้การส่งเสริมพระศาสนาเป็นเรื่องที่ได้รับความสำคัญ

4.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภารกิจที่มุ่งช่วยเหลือและสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนและพระภิกษุสามเณรที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยมีการดำเนินงานร่วมกับวัดในพื้นที่อย่างใกล้ชิดผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการจัด โครงการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจน และการสนับสนุนค่าอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน และค่าพาหนะสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งได้กำหนดให้ “การศึกษา

สงเคราะห์” เป็นภารกิจสำคัญในแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ขณะเดียวกัน วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมระดมทุน เช่น การทอดผ้าป่าการศึกษา และการจัดงานบุญเพื่อช่วยเหลือเยาวชนในชุมชนโดยภาพรวม การศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงความร่วมมือระหว่างวัดกับผู้นำท้องถิ่นในทุกระดับ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เยาวชนและพระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ผู้นำท้องถิ่นทำหน้าที่ทั้งในด้านนโยบาย การสนับสนุนงบประมาณ การประสานงานกับภาคีเครือข่าย และการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการให้แก่ประชาชนในชุมชน การดำเนินงานดังกล่าวไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ แต่ยังเป็นการพัฒนาคนควบคู่กับการพัฒนาธรรม ส่งผลให้เกิดความเจริญมั่นคงทั้งในระดับชุมชนและสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืน

4.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนและสังคม เนื่องจากเป็นกระบวนการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่ประชาชนในชุมชน ทำให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคี ผู้นำท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกประสานงานระหว่างวัดกับประชาชน เพื่อส่งเสริมให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแพร่หลายและเข้าถึงทุกกลุ่มวัยในสังคม ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทโดยตรงในการช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด เช่น งานบุญประจำปี การฟังธรรม และโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การสวดมนต์หมู่บ้าน การบวชลูกหลาน และการเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งช่วยให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น กิจกรรม “เยาวชนรักษ์ศีล 5” ที่จัดโดยความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับวัด ทำให้เยาวชนมีความเคารพพ่อแม่และลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและชุมชน ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับท้องถิ่นเป็นภารกิจที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาททั้งในด้านการประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ และเป็นต้นแบบที่ดีในทางธรรม การดำเนินงานดังกล่าวช่วยเสริมสร้างสังคมคุณธรรม ทำให้ประชาชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอน มีความรักสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

4.5 ด้านการสาธารณูปการ คือ การพัฒนาด้านสาธารณูปการในวัดเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับความสะดวกของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญ ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน เช่น การปรับปรุงถนนเข้าวัด การขุดลอกคูคลอง การสร้างกำแพงวัด หรือระบบน้ำประปาในวัด ซึ่งถ้ามีการประสานงานที่ดี จะทำให้วัดพัฒนาได้

รวดเร็วและเป็นระเบียบ ผู้นำหมู่บ้านใกล้ชิดกับชาวบ้านและวัดมากที่สุด ด้านสาธารณูปการจึงเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกัน เช่น การปรับปรุงศาลาโรงธรรม ทางเดินรอบวัด หอระฆัง ห้องน้ำ หรือระบบน้ำภายในวัด ผู้นำหมู่บ้านมักจะเป็นผู้ประสานให้ชาวบ้านมาช่วยกันทำงานบุญ เช่น ทำความสะอาดวัด หรือร่วมแรงก่อสร้างสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านสาธารณูปการของวัด เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสถานที่ที่ประชาชนใช้ทำกิจกรรมทางศาสนาและสังคม อบต.สามารถช่วยเหลือได้หลายทาง เช่น การจัดสรรงบประมาณซ่อมแซมถนนทางเข้าวัด ระบบไฟฟ้า ประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงการช่วยดำเนินการขออนุญาตหรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เทศบาลมีหน้าที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งวัดถือเป็นแหล่งรวมของจิตใจและวัฒนธรรม ผู้นำท้องถิ่นจึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสาธารณูปการ เช่น การติดตั้งไฟส่องสว่างรอบวัด การพัฒนาเส้นทางคมนาคม การดูแลความสะอาดพื้นที่วัด และการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรอบให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และวัดเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมประจำปี เช่น งานบุญ งานศพ และพิธีกรรมต่าง ๆ กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงควรช่วยดูแลความสะดวก เช่น จัดเวรดูแลความปลอดภัย จัดหาน้ำสะอาด ไฟฟ้า และช่วยระดมทุนกับชาวบ้านเพื่อบูรณะสิ่งปลูกสร้างในวัด

4.6 ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ คือ การสาธารณะสงเคราะห์เป็นหนึ่งในหน้าที่หลักของคณะสงฆ์ที่มุ่งช่วยเหลือสังคมในยามเดือดร้อน ทั้งการช่วยเหลือด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมีการสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์มักมีจิตเมตตาและเสียสละ แต่ขาดทรัพยากรในการดำเนินงาน ดังนั้น การที่ผู้นำท้องถิ่นเข้ามาร่วมมือ เช่น จัดหาทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ หรือร่วมลงแรงในกิจกรรม จึงเป็นการส่งเสริมที่แท้จริง ควรมีการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดกับประชาชน โดยเฉพาะกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผมมักจะร่วมมือกับวัดในการจัด “โรงทานวันพระ” และ “โครงการแบ่งปันข้าวกล่อง” ให้กับผู้สูงอายุและคนพิการในพื้นที่ การร่วมมือกันเช่นนี้ทำให้เกิดความอบอุ่นในชุมชนและทำให้วัดมีบทบาทอย่างชัดเจนในการช่วยเหลือประชาชน ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นภาคส่วนที่ใกล้ชิดกับประชาชนและสามารถเชื่อมโยงการทำงานกับคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัดเป็นศูนย์กลางของการช่วยเหลือสังคมในยามวิกฤติ เช่น การจัดโรงทาน การบริจาคสิ่งของหรือการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้นำท้องถิ่นจึงควรสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ วัดมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ

ประชาชน ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ ผู้นำท้องถิ่นจึงควรเป็นผู้ประสานงานหลักในการส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์ เช่น การจัดโครงการบริจาคโลหิต การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดงานทำบุญแก่ผู้สูงอายุ หรือการให้ทุนการศึกษากับเด็กยากจน โดยเทศบาลมักร่วมมือกับวัดและภาคประชาชนในโครงการเหล่านี้ และการแจกของ การช่วยผู้ป่วยติดเตียง หรือการจัดกิจกรรมจิตอาสา ล้วนเป็นการสร้างคุณธรรมและความสามัคคีในหมู่บ้าน กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรเป็นผู้ร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ ช่วยจัดกิจกรรม และระดมแรงงานชาวบ้านให้เข้าร่วม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ เพราะการที่ผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาท้องถิ่น ฯลฯ เข้ามามีบทบาท สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือร่วมมือกับคณะสงฆ์ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ศาสนกิจของคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564 : 1-4) กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลักแล้ว คือ การปกครองตามพระธรรมวินัยและให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมยิ่งขึ้นถึงปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย โดยกำหนดให้มีมหาเถรสมาคม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ ตามภารกิจหลักทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์

1) ด้านการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำท้องถิ่นตระหนักถึงบทบาทและโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่มีระบบชัดเจน โดยมีพระ

สังฆาธิการเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส ไปจนถึงเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และสมเด็จพระสังฆราช เพื่อกำกับดูแลให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลจารวัตรที่ดีงามตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การที่ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาวัด การเข้าร่วมประชุม และการสอดส่องดูแลกิจการของวัด จึงเป็นการสนับสนุนการทำงานของพระสังฆาธิการให้สามารถปฏิบัติภารกิจด้านการปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564 : 4) ที่อธิบายว่าการปกครองคณะสงฆ์เป็นการบริหารจัดการภายใต้หลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของคณะสงฆ์ โดยอาศัยโครงสร้างการปกครองที่ชัดเจนและความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นจึงถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบการปกครองคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่ และเอื้อต่อการธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก

2) ด้านการศาสนศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานด้านศาสนศึกษาเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะทาง ความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนการสอน และบทบาทหลักของพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ ทำให้บทบาทของผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของการสนับสนุนและการให้คำปรึกษามากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผู้นำท้องถิ่นยังตระหนักถึงความสำคัญของศาสนศึกษาในฐานะภารกิจหลักของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มุ่งฝึกฝนอบรมประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้ คู่คุณธรรมของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564 : 4) ที่อธิบายว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์มีจุดมุ่งหมายสำคัญ ได้แก่ การจัดการศึกษาในวัดและศูนย์การเรียนรู้ทางศีลธรรม การสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และการสนับสนุนทรัพยากรทาง

การศึกษา ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในด้านการศาสนศึกษา จึงยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการทำงานของพระสังฆาธิการ และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคนและสังคมควบคู่กับการธำรงพระพุทธศาสนาในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาจากด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำท้องถิ่นตระหนักว่าการศึกษาสงเคราะห์เป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ที่มุ่งปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564 : 4) ที่ระบุว่าการศึกษาสงเคราะห์ครอบคลุม ทั้งการจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนการกุศลของวัด ตลอดจนการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์และทรัพยากรทางการศึกษา ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น ในด้านนี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณภาพ มีศีลธรรม และสามารถ อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุขและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทสังคม เทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนมากขึ้น โดยพระสงฆ์มิได้ทำหน้าที่เพียงการแสดงธรรมในวัดเท่านั้น หากยังขยายบทบาทไปสู่สถานศึกษา ชุมชน และสื่อดิจิทัล ตลอดจนการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม ธรรมะสัญจร กิจกรรมจิตอาสา และการเป็นแบบอย่างที่ดีทางศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยโสธารา ศิริภาประภากร และคณะ (2568 : 96–97) ที่ระบุว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นกระบวนการถ่ายทอดธรรมะผ่านการปฏิบัติจริง การใช้สื่อสมัยใหม่ และความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ดังนั้น การที่ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ประสานงาน และร่วมกิจกรรมเผยแผ่ธรรม จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม และส่งเสริมการ

พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความสงบสุขของสังคมในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

5) ด้านการสาธารณูปการ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาสาธารณูปการของวัดเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ผู้นำท้องถิ่นจึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและประสานงานอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูเมตตามงคลวิศิษฏ์ (วัชรินทร์ อคฺควโร) (2560 : 59–60) ที่กล่าวว่าการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการ ประกอบด้วยการจัดสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น ระบบน้ำ ไฟฟ้า และข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ การวางแผนก่อสร้างอาคารเสนาสนะอย่างเป็นระบบ และการร่วมกันดูแลรักษาศาสนสถานอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสาธารณูปการจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัด และสนับสนุนให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและสังคมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก

6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาสาธารณูปการของวัดเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ผู้นำท้องถิ่นจึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและประสานงานอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูเมตตามงคลวิศิษฏ์ (วัชรินทร์ อคฺควโร) (2560 : 59–60) ที่กล่าวว่าการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการประกอบด้วยการจัดสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น ระบบน้ำ ไฟฟ้า และข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ การวางแผนก่อสร้างอาคารเสนาสนะอย่างเป็นระบบ และการร่วมกันดูแลรักษาศาสนสถานอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสาธารณูปการจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัด และสนับสนุนให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทาง

ศาสนาและสังคมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาภานุวัฒน์ สิทฺธิเมธาวี (จันทะยา) และคณะ (2566 : 214) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นเพราะว่า ความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะกลุ่มอายุต่างกันย่อมมีประสบการณ์และทัศนคติที่ต่างกัน ผู้ที่มีอายุมากมักมีความศรัทธาและผูกพันกับวัดมากกว่า ในขณะที่กลุ่มวัยหนุ่มสาวอาจให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ทันสมัยหรือเน้นการมีส่วนร่วมในรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้ระดับความคิดเห็นไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และ สุรพล พรมกุล (2566 : 307-308) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1) บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา ตามลำดับ 2) ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และ

ตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ของผู้นำท้องถิ่นเขตพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้นำท้องถิ่นควรมีบทบาทเชิงรุกในการประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในทุกด้าน ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาด้านสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้การดำเนินงานทางศาสนาเป็นไปอย่างมีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งศรัทธา การเรียนรู้ และการพัฒนาคุณธรรมของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ควรกำหนดนโยบายระดับจังหวัดหรืออำเภอในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาและการพัฒนาวัดสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 2) ควรบรรจุการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกระดับ เช่น แผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณด้านศาสนาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีหลักเกณฑ์ชัดเจน 3) ควรมีนโยบายสนับสนุนให้วัดเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมของชุมชน” โดยให้หน่วยงานรัฐและท้องถิ่นร่วมกันจัดกิจกรรมอบรมหรือโครงการเผยแผ่ธรรมะในเชิงรุก **ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ** 1) ผู้นำท้องถิ่นควรพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์และประชาชน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและบริการประชาชนอย่างมีคุณธรรม 3) ผู้นำชุมชนควรเป็นแบบอย่างในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความดีงาม 4) ควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์ และประชาชน เพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกิจการพระพุทธศาสนาในพื้นที่ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป** 1) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและสังเคราะห์แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทแต่ละภูมิภาค 2) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นกับความเข้มแข็งของชุมชนทางศาสนา เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกสาธารณะ

3) ควรมีการศึกษามุมมองของพระสังฆาธิการและประชาชนต่อบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลายมิติในการพัฒนานโยบายศาสนาในระดับท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี). (2566). การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูเมตตามงคลวิศิษฏ์ (วัชรินทร์ อคฺควโร). (2560). การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 8(2), 59-69.

พระพิทักษ์ ปุญญกาโม (โพธิ์ศรี), ชาญชัย ฮวดศรี และ สุรพล พรมกุล. (2566). การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 10(4), 307–317.

พระมหาภานุวัฒน์ สิทฺธิเมธาวี (จันทะยา) และ คณะ. (2566). การมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 8(2). 214-226.

พระวสันต์ วสนฺตเวที (หงอกชัย). (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 12(2), 123–136.

ยโสธารา ศิริภาประภากร และคณะ. (2568). ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ, 3(1), 87-98.

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF TOMATO SUPPLY CHAIN MANAGEMENT IN THAILAND*

Thiraphong Suksanniran[1], Pongsiri Kamkankaew[2] and Phithagorn Thanibenjasith[3]

[1-3]North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: g672501001@northcm.ac.th

Received 17 January 2026; Revised 21 January 2026; Accepted 23 January 2026

Abstract

This article explores the opportunities and challenges of tomato supply chain management in Thailand. Tomato is an important vegetable crop for both fresh consumption and food processing, and it is a key source of income for many small farmers, especially in the northern and northeastern regions. In 2024, tomato production in Thailand was mainly based on small-scale farming, with limited land size per household and strong dependence on seasonal and climate conditions. The tomato supply chain includes many actors, such as farmers, collectors, community enterprises, wholesalers, processors, retailers, and consumers. Transportation and logistics are essential parts of this system; however, inefficiency, high costs, and weak coordination often reduce overall supply chain performance. This article applies the concept of agricultural supply chain management to analyze the current production situation, supply chain structure, and the main opportunities and challenges facing the tomato sector in Thailand. The findings show that major challenges include high production costs, pest and disease problems, heavy use of chemical inputs, limited access to

Citation:

* Thiraphong Suksanniran, Pongsiri Kamkankaew and Phithagorn Thanibenjasith. (2026). Opportunities And Challenges Of Tomato Supply Chain Management In Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 767-800.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

modern farming technology, weak compliance with food safety standards, poor post-harvest handling, lack of cold chain systems, and unequal bargaining power between farmers and middlemen. These issues lead to high post-harvest losses, unstable prices, and low income security for small farmers. At the same time, several important opportunities are identified. Modern production technologies, such as greenhouse farming and controlled production systems, can reduce climate risk and support year-round production. Digital tools can improve information sharing, production planning, and logistics management. In addition, food safety standards, processing, value addition, branding, and stronger cooperation through farmer groups and contract farming can help increase product value and improve income distribution. Overall, improving tomato supply chain management is essential for enhancing efficiency, sustainability, and farmer income in Thailand.

Keywords: Tomato supply chain, Agricultural supply chain management, Smallholder farmers, Logistics efficiency, Thailand

Introduction

Tomato is an important vegetable crop in Thailand. It is used for fresh consumption and for processing in the food industry. Tomato farming creates income for many small farmers, especially in the northern and northeastern regions. In 2024, the total tomato planting area in Thailand was about 40,823 rai, with around 11,283 farming households (Department of Agriculture, 2024a). The average farm size was small at about 3.57 rai per household. Total national tomato production was about 139,569 tons (Department of Agriculture. (2024b). Processing tomatoes accounted for a larger share than fresh tomatoes. This situation shows that tomatoes are an important economic crop, but production is still based on small-scale farming. Thailand also depends on tomato imports

in some years, which reflects limits in domestic supply and supply chain efficiency

The tomato supply chain in Thailand includes farmers, collectors, community enterprises, wholesalers, processors, and retailers. Transportation and logistics play a key role in this chain. Pattamadilok et al. (2015) noted that transportation cost is one of the main expenses in agricultural supply chains. Inefficient routing and poor coordination increase fuel cost and product loss. A case study of cherry tomatoes in northern Thailand found that improved routing could reduce distance and fuel cost by more than 2 percent (Department of Agriculture. (2024d). This shows that better supply chain management can improve efficiency and farmer income (Yosying et.al., 2022). However, many tomato farmers still rely on traditional marketing channels and middlemen, which limits their bargaining power and profit.

Tomato production and supply chains also face many challenges. Farmers face high input costs, pest and disease problems, and strong seasonal effects. In Thailand, tomato production is concentrated in the cool season. More than 70 percent of national output is harvested between January and March (Department of Agriculture, 2024a). Production is very low in the rainy season. This seasonal pattern creates price fluctuation and supply instability. Postharvest loss is another serious issue due to poor handling, lack of cold storage, and weak logistics systems. Similar problems are found in tomato supply chains in other developing countries (Pattamadilok et al, 2015). These challenges reduce competitiveness and increase risk for farmers and small enterprises.

Although many studies discuss tomato production or logistics separately, there are still important gaps in the literature (Rosset, Rice & Watts, 1999; Siasakul et al., 2006; Rugchat, 2019; Lekhavat & Sanium, 2024). Limited research focuses on the full tomato supply chain in Thailand, especially the link between production, logistics, and market access. There is also little discussion on how

small farmers and community enterprises can improve coordination and reduce risk under changing market conditions. Issues such as value addition, sustainable standards, and digital supply chain tools are often mentioned but not deeply analyzed in the Thai context. Therefore, this paper aims to explore both opportunities and challenges of tomato supply chain management in Thailand. It seeks to provide insights for farmers, policymakers, and agribusiness stakeholders to support a more efficient and sustainable tomato supply chain. Therefore, this article aims to analyze the opportunities and challenges of tomato supply chain management in Thailand. The article reflects the current situation and proposes academic and policy-based approaches that can be used to improve the efficiency and sustainability of the tomato supply chain.

Agricultural Supply Chain Management

A Short Introductory of Supply Chain Management

Supply chain management can be defined as the coordinated management of activities and processes that move products from original suppliers to final consumers through a network of organizations (Davis, 1993). Lambert & Cooper (2000) explain that supply chain management integrates key business processes such as procurement, production, logistics, and information sharing across firms in order to create value for customers and stakeholders. This concept also emphasizes strategic coordination and cooperation among suppliers, manufacturers, and customers to improve efficiency, reduce cost, and enhance overall performance (Mentzer et al., 2001). Power (2005) note that supply chain management is not limited to physical product movement but also includes the flow of information and financial resources, which are important for decision making and coordination across organizations. In addition, supply chain management describes the management of upstream and downstream activities, from raw material sourcing to final delivery, with the aim of reducing uncertainty

and improving reliability in complex production systems (Yusuf & Soediantono, 2022). Therefore, supply chain management can be described as a comprehensive and integrated approach that connects multiple organizations, aligns their activities, and supports effective planning and control to achieve better operational performance and customer satisfaction in dynamic business environments.

Supply chain management plays an important role in modern business because it connects all activities from suppliers to final consumers. Scholars explain that firms no longer compete as single organizations, but they compete as supply chains (Lambert & Cooper, 2000). Supply chain management helps firms coordinate production, transportation, and information sharing across different partners. This coordination reduces delays and improves efficiency in delivering products to customers. In agricultural products such as tomatoes, supply chain management is important because products are perishable and sensitive to time. Effective management helps reduce post-harvest loss and improves product quality during transportation and storage (Khedr, 2024). Therefore, supply chain management supports stable product flow and better market access for farmers and traders.

Another important role of supply chain management is cost reduction and performance improvement. Scholars note that supply chain costs account for a large part of total business costs, so even small improvements can lead to large financial benefits (Power, 2005). Supply chain management helps reduce unnecessary inventory, transportation costs, and production waste. It also supports better planning and forecasting by sharing information across the supply chain. In the tomato supply chain, poor planning can cause oversupply or shortage in markets. Effective supply chain management helps balance supply and demand, which leads to fair prices for farmers and stable income (Soori,

Arezoo & Dastres, 2023). As a result, supply chain management improves economic efficiency across the whole system.

Supply chain management also plays a key role in coordination and integration among supply chain members. Scholars explain that supply chain management focuses on cooperation, trust, and information sharing between suppliers, producers, and distributors (Yusuf & Soediantono, 2022). This integration helps reduce uncertainty and improves decision making. When supply chain members work separately, problems such as delays, quality issues, and price instability often occur. In the tomato supply chain in Thailand, farmers, collectors, wholesalers, and retailers often lack coordination. Supply chain management helps align their activities and goals. This alignment improves transparency and strengthens long-term relationships among supply chain actors.

So, supply chain management supports risk management and resilience in uncertain environments. Scholars note that supply chains face many risks such as demand fluctuation, transportation disruption, and climate change (Soori, Arezoo & Dastres, 2023). Supply chain management helps firms identify risks and prepare response plans. In agriculture, risks are higher because production depends on weather and natural conditions. Effective supply chain management helps reduce the impact of these risks through better planning, diversification, and information sharing (Khedr, 2024). For the tomato supply chain in Thailand, strong supply chain management can help farmers and businesses adapt to market changes and external shocks. Therefore, supply chain management plays a critical role in supporting sustainability and long-term development of agricultural supply chains.

Concept of Agricultural Supply Chain Management

Agricultural supply chain management is defined as the management of activities that move agricultural products from farms to final consumers through

a connected system of actors and processes (Ganeshkumar, Pachayappan & Madanmohan, 2017). Caro et al. (2018) explain that this system includes input supply, production, processing, storage, transportation, and distribution, which must be planned and controlled together to ensure efficiency and food safety. Bhat et al. (2022) is noted that agricultural supply chain management focuses on coordination among farmers, processors, distributors, retailers, and consumers in order to manage the flow of products, information, and money across different stages of the chain. This coordination helps reduce delays, lower costs, and minimize food loss, which are common problems in agricultural systems, especially for perishable products such as tomatoes. Ada (2022) also describes agricultural supply chain management as an important tool for improving transparency, product quality, and overall performance in the agricultural sector, because it links all stakeholders and supports better decision-making.

Agricultural supply chain management refers to the coordination of activities from farm production to final consumption. It includes input supply, farming, harvesting, processing, storage, transportation, and distribution. Gatahi (2020) explain that agricultural supply chains involve many actors such as farmers, collectors, processors, wholesalers, retailers, and consumers. These actors are connected through flows of products, information, and money. Effective agricultural supply chain management helps reduce food loss, improve product quality, and increase efficiency across the system (Sharma et al., 2023). In the context of agri-food products, supply chain management is more complex because products are perishable and sensitive to time, temperature, and handling conditions. Poor coordination can lead to high post-harvest losses and unstable income for farmers. Therefore, agricultural supply chain management focuses on integration, coordination, and value creation across all stages of the chain.

Sustainability is a key concept in agricultural supply chain management. Nayal et al. (2022) note that agri-food supply chains must balance economic performance, environmental protection, and social well-being. Sustainable agricultural supply chain management aims to reduce waste, lower environmental impacts, and ensure fair returns for farmers and workers. Supplier relationships and sourcing practices play an important role in sustainability because farming activities directly affect water use, soil quality, and emissions. Studies highlight that sustainable supplier selection and long-term collaboration can improve supply chain resilience and performance (Ada, 2022). When sustainability principles are applied, agricultural supply chains can better respond to climate risks, market uncertainty, and policy pressure. This approach also supports food security and long-term agricultural development.

Digital technology has become increasingly important in agricultural supply chain management. Technologies such as the Internet of Things, blockchain, big data, and artificial intelligence help improve information sharing and traceability. Mukherjee et al. (2022) explain that digital tools allow real-time tracking of products from farm to consumer. This improves transparency, food safety, and trust among supply chain actors. Blockchain technology, for example, creates tamper-proof records that reduce fraud and information gaps (Sharma et al., 2023). Digital integration also helps reduce delays, manage inventory, and improve forecasting. However, adoption remains limited in many developing countries due to high costs, lack of skills, and weak infrastructure. As a result, digital transformation in agricultural supply chains is uneven and still developing.

Despite its importance, agricultural supply chain management still faces many challenges. Scholars point out problems such as fragmented supply chains, many intermediaries, poor coordination, and weak logistics systems (Yadav et al., 2024). These issues increase costs and reduce efficiency. External shocks such as pandemics and climate change further increase supply chain risks. Research shows that advanced technologies like artificial intelligence can help manage

risks by improving decision-making and supply chain visibility (Bhat et al., 20122). However, small farmers and small firms often lack access to these technologies. This creates gaps between large and small actors in the supply chain. Therefore, agricultural supply chain management research highlights the need for inclusive policies, capacity building, and appropriate technology adoption to improve overall system performance and sustainability.

In conclusion of the section, agricultural supply chain management is a comprehensive approach that focuses on coordinating activities from farm production to final consumption in order to improve efficiency, quality, and sustainability. It connects many actors, including farmers, input suppliers, processors, distributors, retailers, and consumers, through the flow of products, information, and financial resources. Effective management helps reduce food loss, control costs, and improve product quality, which is especially important for perishable agricultural products such as tomatoes. Agricultural supply chains are complex and face many risks related to weather conditions, market fluctuation, logistics, and external shocks. Good coordination and integration among supply chain members can reduce these risks and improve transparency and decision making. Sustainability is also a key part of agricultural supply chain management, as it supports long-term economic performance, environmental protection, and social well-being. In addition, digital technologies provide new opportunities to improve traceability, information sharing, and efficiency, although access and adoption remain limited for small farmers. Overall, strong agricultural supply chain management is essential for improving competitiveness, resilience, and sustainability in agricultural systems, particularly in developing country contexts.

Production Situation and Structure of the Tomato Supply Chain in Thailand

Production Situation of the Tomato Supply Chain in Thailand

Tomato production is an important part of the agricultural sector in Thailand. Tomatoes are grown both for fresh consumption and for processing in food factories. The production system mainly depends on smallholder farmers in many regions of the country. Department of Agriculture (2024a) reported that, in 2024, the total tomato planting area in Thailand was about 40,823 rai. This area included tomatoes grown for processing at about 25,288 rai and tomatoes grown for fresh consumption at about 15,535 rai. The average planting area per household was around 3.57 rai, which shows that tomato farming in Thailand is mostly small-scale production (Department of Agriculture, 2024). These figures reflect the important role of family farmers in supplying tomatoes to the domestic market and processing industry.

In terms of production outcomes, tomato cultivation in Thailand shows clear differences between processing tomatoes and fresh tomatoes. In 2024, the total national tomato output was about 139,569 tons. Processing tomatoes accounted for around 100,156 tons, while fresh tomatoes accounted for about 39,413 tons (Department of Agriculture, 2024b). The harvested area was slightly lower than the planted area due to climate conditions, pests, and production risks. Average yield also varied by type. Processing tomatoes had a higher average yield per rai than fresh tomatoes, which reflects the use of specific varieties and production practices designed for factory supply (Thailand Development Research Institute, 2010). These production conditions show that the tomato supply chain in Thailand is strongly linked to factory demand, seasonal production patterns, and the capacity of small farmers to manage costs and risks in the production stage.

Yosying et al. (2022) studied on tomato farmers in the northeastern region of Thailand report that most tomato growers are female farmers. The average age of tomato farmers is about 54 years, which shows that tomato production relies heavily on middle-aged and older farmers. Most farmers have a primary school education level, and only a small number have higher education. This education level limits farmers' access to advanced production knowledge and new technologies. Tomato farming is often a family activity, and labor mainly comes from household members. The average tomato planting area per household is about 3.10 rai, which confirms that tomato farming in Thailand is dominated by small farms rather than large commercial farms.

In terms of economic characteristics, tomato farmers in Thailand earn moderate income from tomato production. Research of Yosying et al. (2022) shows that the average annual income from tomato farming is about 62,806 baht per household. Farmers usually grow tomatoes once per year and follow seasonal production patterns. Most farmers buy seeds from local traders and often reuse the same production areas every year. This practice helps reduce costs but may increase risks related to soil quality and pests. Farmers commonly sell tomatoes to middlemen rather than directly to markets or factories. This situation reduces farmers' bargaining power in the supply chain. Many tomato farmers express a strong interest in producing safe or low-chemical tomatoes to protect consumer health and reduce production risks. These demographic and economic characteristics show that tomato farmers in Thailand face challenges related to aging, low education, small farm size, and limited market power. These factors strongly influence the efficiency and sustainability of the tomato supply chain in Thailand.

The tomato supply chain in Thailand operates through different channels based on the type of product. Fresh tomatoes and processing tomatoes follow different paths from farmers to final users. For processing tomatoes, farmers

mainly produce under informal or semi-contract arrangements with factories. Most processing tomatoes are sold directly to processing factories or through local collectors who deliver tomatoes to factories. National data show that, in 2024, processing tomatoes accounted for about 100,156 tons of total production, or more than 70 percent of total tomato output. Almost all good-quality processing tomatoes are sent to factories, while only a small share is sold in local markets. This channel is short and focuses on large volume and stable demand. Farmers depend strongly on factory prices and delivery schedules, which reduces price risk but limits farmers' bargaining power (Butsalee et al., 2025).

For fresh tomatoes, the supply chain is longer and more complex. Fresh tomatoes are mainly sold through middlemen, local wholesale markets, and retail markets, such as fresh markets and supermarkets. In 2024, fresh tomatoes accounted for about 39,413 tons, or around 28 percent of total tomato production (Department of Agriculture, 2024b). Studies of Yosying et al. (2022) and Butsalee et al. (2025) show that about 98 percent of fresh tomatoes with good quality are sold to traders or middlemen, while low-quality tomatoes are used for animal feed or left in the field. This channel involves many actors, including farmers, collectors, wholesalers, retailers, and consumers. Prices in this channel change by season and market demand. Farmers often face price fluctuation and weak market information. These different supply chain channels show that tomato production in Thailand is divided clearly between factory-oriented production and market-oriented fresh consumption. This structure creates both opportunities for stable demand and challenges related to price risk and coordination in the tomato supply chain.

Structure of the Tomato Supply Chain in Thailand

The tomato supply chain in Thailand can be divided into three main levels: upstream, midstream, and downstream (Meniga, 2014; Poapongsakorn, Chokesomritpol & Pantakua, 2019; Yosying et al., 2022; Butsalee et al., 2025)

Upstream Level

The tomato supply chain in Thailand starts at the upstream level with tomato farmers and farm input providers. Most tomato farmers are smallholders who cultivate tomatoes on small plots of land and depend on family labour. Tomato production is concentrated in some regions, such as the northern and central parts of Thailand, where climate and water access are suitable. Many farmers grow tomatoes as a seasonal crop, especially in the cool season, because tomatoes are sensitive to high temperature and pests. Yosying et al. (2022) found that community-based production is common, where farmers group together to improve bargaining power and reduce cost. In one community enterprise case, 17 tomato farms supplied cherry tomatoes to a local collection centre, with a total production of more than 200,000 kilograms over five months (. The average pickup per farm per day ranged from about 1,000 to 1,800 kilograms. This shows that upstream production is fragmented but can generate a large volume when farms are combined through collective action.

At the upstream level, farmers also rely on input suppliers for seeds, fertilisers, chemicals, and basic technology. Improved tomato seeds and farming knowledge are often provided through contract farming or support from agribusiness firms and community enterprises. This structure helps control quality and quantity from the farm level. Thailand has a long history of tomato production linked to processing and fresh markets, which supports stable upstream demand. The food value chain literature explains that upstream actors, such as farmers and farmer groups, play a key role in supplying raw materials to the rest of the chain. However, many farmers still face limits in capital, storage, and transport. As a result, tomatoes are usually sold quickly after harvest to reduce loss. The upstream structure of the tomato supply chain in Thailand is therefore characterised by small-scale farmers, seasonal production, reliance on collective systems, and close links with local collection centres and buyers.

Midstream Level

The tomato supply chain in Thailand has a clear structure that links farmers to markets through several midstream actors. The midstream level mainly includes community enterprises, collectors, processors, wholesalers, and transport operators. Lekhavat & Sanium (2024) found that community enterprises play an important role in collecting tomatoes from small farmers and preparing them for the next stage of the chain. Evidence from the Mae Chui community enterprise shows that tomatoes are first collected from many farms and brought to a central depot for grading and screening. During the period from May to September 2023, about 204,531 kilograms of cherry tomatoes were collected from 17 farms and handled by the community enterprise. These tomatoes were transported using four-wheeled trucks with a capacity of about 3,000 kilograms per truck. This process shows that the midstream level manages large volumes of products and acts as a key coordination point between farmers and markets. Scholars note that this type of collective handling helps small farmers access markets and reduces individual transaction costs.

At the processing and distribution stage, the midstream level also includes basic processing, packaging, and delivery to wholesale and retail markets. After grading at the depot, tomatoes are delivered to markets in nearby provinces such as Nakhon Pathom and Suphan Buri. Butsalee et al. (2025) present the data from the same case indicate that around 81,950 kilograms of tomatoes were delivered to markets during the study period, with a total delivery distance of about 17,887 kilometers. However, the midstream operations still face efficiency problems, such as low truck capacity use and high fuel costs. Total fuel costs for transportation were reported at more than 34,000 baht during the period. These issues reflect broader challenges in Thailand’s food value chains, where logistics and coordination at the midstream level are often weak and costly. Scholars explain that improving logistics, coordination, and route planning

at this stage can increase efficiency and reduce losses in vegetable supply chains (Pattamadilok et al., 2022; Yosying et al., 2022; Butsalee et al., 2025).

Downstream Level

At the downstream level, the supply chain mainly includes wholesalers, retailers, food processors, and final consumers. Fresh tomatoes are distributed through traditional channels such as local markets, wholesalers, and wet markets, which still play an important role in domestic consumption. Many small retailers buy tomatoes from wholesale markets early in the morning and sell them directly to consumers on the same day. This short distribution chain helps maintain freshness but also creates high price fluctuation. Studies show that traditional channels still dominate the vegetable market in Thailand, especially in provincial areas, where small traders and wet markets handle a large share of fresh produce (Poapongsakorn, Chokesomritpol & Pantakua, 2019). In some community enterprise cases, tomatoes are first collected at a local depot before being sent to retailers, which helps reduce transaction costs and improve coordination in delivery.

Modern downstream channels have expanded rapidly in recent years, especially through supermarkets, convenience stores, and food processing industries. Supermarkets require stable supply, standard quality, and food safety certification, which has changed the structure of the tomato supply chain. Processed tomato products such as tomato paste, juice, and canned tomatoes are mainly sold through modern trade and export markets. Data from community enterprise case studies show that, over a five-month period, more than 80,000 kilograms of tomatoes were delivered from a local depot to markets, with total transport distances exceeding 17,000 kilometers, which reflects the high logistical intensity at the downstream level (Butsalee et al., 2025).

In conclusion of the section, the production situation and structure of the tomato supply chain in Thailand reflect a system that is strongly based on

smallholder farmers, seasonal production, and clear separation between fresh and processing tomato channels. Tomato farming is mainly small-scale, with limited land size, aging farmers, and moderate-income levels, which affects productivity, technology adoption, and bargaining power. Production is closely linked to factory demand for processing tomatoes and to market demand for fresh tomatoes, creating different levels of risk and stability for farmers. The supply chain structure shows a clear flow from upstream farmers, through midstream collectors, community enterprises, and processors, to downstream markets, retailers, factories, and consumers. Community enterprises and collectors play an important role in linking fragmented farm production to markets, but they also face challenges related to logistics cost, coordination, and efficiency. At the downstream level, traditional markets still dominate fresh tomato distribution, while modern trade and processing industries are growing and require higher standards. Overall, the tomato supply chain in Thailand provides stable demand and income opportunities, but it also faces structural challenges related to small farm size, limited farmer capacity, price fluctuation, and logistics inefficiency, which affect the long-term efficiency and sustainability of the supply chain.

Opportunities for Developing the Tomato Supply Chain in Thailand

Despite many challenges, the tomato supply chain in Thailand has strong development opportunities (Meniga, 2014; Poapongsakorn, Chokesomritpol & Pantakua, 2019; Rugchat, 2019; Bhat et al., 2022; Yosying et al., 2022; Kamkankaew et al., 2025; Lekhavat & Sanium, 2024; Butsalee et al., 2025)

Modern Technologies for Tomato Farming

Thailand has a hot climate that causes many problems for tomato farming. Tomatoes grow very well during the winter season. However, the production of tomatoes goes down in the summer and the rainy season. The

high temperatures and humidity are not suitable for the plants. These conditions also cause more pests and diseases to attack the crops. Rain is a major issue because it causes fungal diseases and makes the fruits rot. Modern agricultural technologies can solve these problems. Farmers can use greenhouse systems to control the environment. These structures protect the tomato plants from heavy rain and harmful insects. This control allows farmers to grow tomatoes all year round. It reduces the risks related to the climate. As a result, farmers can have stable production and better profits.

Digital technologies provide another great opportunity for the tomato supply chain. Modern food supply chains rely on Information and Communication Technology (ICT). These digital tools help farmers and businesses manage their operations better. For instance, the Internet of Things (IoT) is a very useful technology. Research shows that using IoT systems can increase the amount of tomatoes produced by a significant level. These technologies also improve the flow of information between farmers and buyers. They provide quick data that helps with planning. This allows farmers to control the quality and quantity of their products. Therefore, applying these digital tools increases production efficiency. They make the supply chain more effective and successful.

Standardizing Production for Safer Consumption

Currently, tomato farmers in Thailand face many problems with pests and diseases, which forces them to use a large amount of chemical pesticides. This heavy use of chemicals increases the cost of production and can damage the quality of the soil over time. Moreover, it is dangerous for the health of the farmers themselves. Research shows that many farmers want to change their methods. They want to grow tomatoes that are free from toxic residues because they want to be safe and reduce their expenses. To solve this problem, farmers need support to reach food safety standards, such as Good Agricultural Practice (GAP) or organic farming standards. Government agencies and private companies

can help by training farmers. For example, contract farming systems can transfer new technology and knowledge to small farmers. Also, when farmers work together in groups or community enterprises, they can help each other follow these strict rules and lower the cost of checking quality.

This improvement in production methods fits perfectly with the changing needs of Thai consumers. As people in Thailand earn more money, they care more about their health and food safety. This trend is very strong among young people and the middle class in cities. They are willing to pay a higher price for vegetables that are safe and organic. This behavior follows an economic idea called Bennett's Law, which states that people buy higher-quality food when their income rises. Supermarkets and modern stores are the main places that sell these premium tomatoes. However, consumers still worry about chemicals because some products with safety labels still have residues. Therefore, building trust is very important. If farmers can produce tomatoes that truly meet safety standards, they can sell their products to these modern markets. This creates a great opportunity for farmers to increase their income and make their business sustainable.

Promoting Processing and Branding

Thailand has a great opportunity to improve the tomato industry through processing. Farmers often grow too many fresh tomatoes. This makes the price go down, and farmers lose money. We can solve this problem by changing fresh tomatoes into other products. For example, farmers can make dried tomatoes or tomato preserves. This adds value to the raw vegetable. Factories also play a big role in this process. They turn fresh tomatoes into tomato juice and tomato paste. Some companies even make special tomato paste for customers in Japan. Local communities can also invent new things. A group of farmers in Bann NaNgoi used tomatoes to make soap. This shows that processing helps farmers get more income from their crops.

Creating brands is also very important for the tomato supply chain. Branding helps customers trust the product. It also makes the product special in the market. Farmers can join together to build community brands. For instance, the farmers in Bann NaNgoi created a community enterprise to sell their goods. This helps them manage their products better. Modern markets like supermarkets want products with good brands. Brands show that the food is safe and has high quality. Customers are willing to pay a higher price for these trusted brands. Thailand can also build a national brand for its tomato products. This will help Thai tomatoes compete better in the world market.

Strengthening Cooperation in Tomato Supply Chains

The tomato supply chain in Thailand needs better cooperation systems. Many farmers currently work alone. They are small and have little power. They cannot negotiate prices well. A good solution is the formation of farmer groups. Farmers can join together to form cooperatives or community enterprises. For example, the community in Ban Nangoi formed a group to produce safe tomatoes. This group helps members manage production. They can buy seeds and fertilizers together. This lowers their costs. Another system is contract farming. This is an agreement between farmers and companies. The company provides technology and inputs. The farmers grow tomatoes for the company. The company promises to buy the produce. This gives farmers a guaranteed market. These systems make the supply chain stronger.

These cooperation systems also create direct market linkages. In the old system, farmers sell to many middlemen. The middlemen take a lot of the profit. Direct linkages help farmers sell straight to factories or supermarkets. This reduces the number of middlemen. Farmers get a higher price for their tomatoes. This creates a fairer distribution of benefits. The farmers have more bargaining power. They can talk to buyers as a large group. They can ask for fair prices. Contract

farming also helps with risk. It shares the risk between farmers and buyers. Strong cooperation leads to better income for small farmers. It helps the whole tomato industry in Thailand grow.

In conclusion of this section, the tomato supply chain in Thailand has strong opportunities for development despite existing challenges. The use of modern farming technologies, such as greenhouses and controlled production systems, can help farmers reduce climate risks and produce tomatoes throughout the year with more stable output and income. Digital technologies also provide important opportunities by improving information flow, production planning, and efficiency across the supply chain. Standardizing production through food safety systems and safer farming practices can respond to rising consumer demand for healthy and chemical-free food, especially in urban markets and modern retail channels. At the same time, promoting tomato processing and value-added products can reduce price problems caused by oversupply and help farmers and communities earn higher income from their produce. Branding at both community and national levels can further increase consumer trust and market competitiveness. Finally, strengthening cooperation through farmer groups, community enterprises, and contract farming can improve bargaining power, reduce costs, share risks, and create more direct market linkages. Together, these opportunities support a more efficient, fair, and sustainable tomato supply chain in Thailand.

Challenges of Tomato Supply Chain Management in Thailand

The challenges of tomato supply chain management in Thailand can be summarized into several issues. (Meniga, 2014; Poapongsakorn, Chokesomritpol & Pantakua, 2019; Rugchat, 2019; Yosying et al., 2022; Lekhavat & Sanium, 2024; Sharma et al., 2023; Kamkankaew et al., 2025; Yadav et al., 2024; Butsalee et al., 2025)

Production Constraints in Tomato Farming

One major challenge for tomato supply chain management in Thailand is the high cost of production. Farmers spend a lot of money to grow their crops because they depend on external inputs. They cannot produce essential items themselves and must buy them from other sellers. For example, they need to purchase seeds, chemical fertilizers, and pesticides. The cost of these materials is often very high. In addition, tomatoes are sensitive plants. They easily get diseases and are attacked by insects, especially in Thailand's humid weather. As a result, farmers must use a large amount of chemicals to protect their fields. This heavy use of chemicals significantly increases the daily cost of farming. Furthermore, labor costs are rising. Farmers need to hire workers to clear weeds and harvest the produce because they do not have enough machinery. This financial burden makes it difficult for small farmers to make a good profit.

Another significant problem is the lack of appropriate knowledge regarding production technology. Many farmers in Thailand still use traditional methods to grow tomatoes. They often lack the skills to use modern technology that could help them reduce costs. for instance, many growers do not follow Good Agricultural Practices (GAP). They feel that the GAP rules are too complicated and difficult to follow. Consequently, they continue to use chemicals incorrectly. Moreover, farmers often plant tomatoes in the same land for many years without resting the soil. This causes the soil quality to become poor or degraded. Because they do not have the right technical knowledge to improve the soil, they try to solve the problem by adding even more chemicals. This damages the environment and the long-term productivity of the farm. Without access to better technology and proper training, farmers struggle to produce high-quality tomatoes efficiently.

Quality and Safety Standards

The second main challenge is the issue of quality and safety standards. Many tomato farmers in Thailand are small-scale growers who face serious problems with pests and plant diseases. To solve these problems and keep their production high, these farmers often use a large amount of chemical pesticides and fertilizers. However, they often lack the proper knowledge to use these chemicals safely. Research shows that farmers use many different groups of chemicals to control insects and weeds, which can lead to unsafe chemical residues left on the tomatoes. Because of this intense chemical use, it is difficult for many farmers to meet important food safety standards, such as Good Agricultural Practice (GAP). Without these certificates, the tomatoes are often considered unsafe for consumers, and this creates a big barrier for the whole industry.

This lack of quality standards limits where farmers can sell their products. The tomato market in Thailand is divided into two parts: the traditional market and the modern market. Modern buyers, like big supermarkets and food processing factories, have very strict rules about size, color, and chemical safety. For example, factories will only buy tomatoes that meet their specific quality grades, while supermarkets require safety guarantees. Since many small farmers cannot meet these high requirements, they cannot sell to these high-value markets. Instead, they must sell their goods in local wet markets where prices are much lower and the quality is not checked as strictly. This situation prevents farmers from earning more money and stops the supply chain from improving.

Logistics and Post-Harvest Management Issues

Third, there are logistics and post-harvest management problems. Tomatoes are highly perishable products that rot very quickly in Thailand’s hot climate. The main issue is the lack of proper storage facilities, such as cold rooms or a "cold chain" system, which keeps the temperature low from the farm to the market. Most small farmers and local collectors do not have these cooling

systems because they are expensive. As a result, the tomatoes lose water and freshness very fast after they are picked. When the storage is not good, the quality of the product goes down before it even reaches the customers. This leads to a large amount of waste, which means the farmers have fewer tomatoes to sell and make less money.

In addition to storage, the transportation system in Thailand has many weaknesses. The supply chain relies heavily on trucks for road transport, which takes a long time and has high costs. The way tomatoes are packed for travel is often poor; for example, farmers may use simple plastic bags or baskets that are stacked on top of each other. This bad packaging causes the tomatoes to get crushed and damaged during the trip. Furthermore, the routing for trucks is often not efficient, which increases fuel costs and travel time. Because of these logistics problems, there are large post-harvest losses, sometimes up to 50-60 percent for fresh vegetables, which greatly reduces the income of the farmers.

Imbalance of Power and Market Structure

The market structure for tomatoes in Thailand creates a difficult situation for farmers because they depend heavily on intermediaries. Most tomato growers are small-scale farmers who cannot sell their products directly to factories or consumers. Instead, they must sell to middlemen who operate in their local area. For instance, research in the Northeastern region shows that farmers often purchase seeds from these middlemen and are then obligated to sell the harvest back to them. This type of trade is part of a traditional supply chain, where buying and selling happen on the spot without long-term planning. Consequently, farmers are disconnected from the real market demand and lack control over where their tomatoes go.

This dependency leads to a significant lack of bargaining power for the farmers, resulting in unfair income distribution. Farmers invest a lot of money in production costs, such as expensive fertilizers, seeds, and labor. Despite these

high costs, they cannot negotiate the selling price and must accept the price set by the traders. The middlemen possess more market information and can control the profits, while farmers earn less relative to their hard work and investment. Although some farmers try contract farming to fix this, problems with unfair agreements still occur. Therefore, the income is not shared equally along the supply chain, leaving farmers with the lowest financial return.

In conclusion of this section, tomato supply chain management in Thailand faces several serious challenges that affect efficiency, farmer income, and long-term sustainability. High production costs, heavy dependence on external inputs, and rising labor expenses place strong financial pressure on small farmers. Limited knowledge of modern production technology and poor soil management further reduce productivity and increase chemical use, which harms both the environment and farm sustainability. Quality and food safety standards are another major challenge, as many farmers cannot meet strict requirements for modern markets and processing factories, forcing them to sell in low-price traditional markets. Logistics and post-harvest management problems, such as the lack of cold storage, inefficient transportation, and poor packaging, lead to high levels of product loss and reduced product quality. In addition, the tomato market structure is characterized by an imbalance of power, where farmers depend heavily on middlemen and have weak bargaining power, resulting in unfair income distribution. Together, these challenges limit the development of the tomato supply chain in Thailand and highlight the need for better technology access, stronger coordination, improved logistics systems, and fairer market arrangements to support small farmers and strengthen the overall supply chain.

Implementations for Tomato Farmers and Entrepreneur

1) The tomato farmers and entrepreneurs should improve farm production management through better planning and simple technology use.

Farmers should plan planting time carefully to match market demand and climate conditions. This planning helps reduce oversupply in the peak season and shortage in the off-season. Farmers can use simple tools such as farm calendars and basic record keeping to control costs and yields. Entrepreneurs who work with farmers should support production planning by sharing market information and expected demand. When farmers know what quantity and quality the market needs, they can reduce waste and improve income stability. This implementation helps farmers manage risks related to climate and price fluctuation in a practical way.

2) Farmers and entrepreneurs should focus on improving quality and food safety standards step by step. Farmers should reduce excessive chemical use and follow basic Good Agricultural Practice guidelines. They can start with simple actions such as proper chemical dosage, safe harvesting time, and clean handling after harvest. Training from government agencies or private firms can help farmers understand these practices more clearly. Entrepreneurs should support farmers by providing clear quality requirements and simple checking systems. When farmers can meet basic safety standards, they can access better markets such as supermarkets and processing factories. This approach improves consumer trust and increases product value without creating high pressure on small farmers.

3) Tomato farmers and entrepreneurs should improve post-harvest handling and logistics management. Farmers should use better harvesting methods and basic packaging to reduce damage during transport. Simple plastic crates or boxes are better than bags because they protect tomatoes from pressure. Entrepreneurs and community enterprises can invest in shared facilities such as small cold rooms or shaded storage areas. Better coordination of transport routes can reduce fuel cost and delivery time. When logistics are improved, post-harvest loss can be reduced and product quality can be

maintained until reaching the market. This implementation directly increases the amount of tomatoes that can be sold and raises farmer income.

4) Farmers and entrepreneurs should strengthen cooperation through groups and community enterprises. Farmers should join together to form farmer groups or cooperatives to increase bargaining power. Group action allows farmers to buy inputs at lower prices and sell products in larger volumes. Entrepreneurs can work directly with these groups instead of dealing with many individual farmers. This cooperation improves coordination in production, collection, and delivery. It also helps farmers gain better access to training, technology, and financial support. Strong cooperation creates a fairer supply chain and reduces farmer dependence on middlemen.

5) The tomato farmers and entrepreneurs should develop simple value addition and market-oriented strategies. Farmers can work with entrepreneurs to process surplus tomatoes into basic products such as dried tomatoes or sauces. This reduces losses during periods of low fresh market prices. Entrepreneurs should support branding at the community level to show product origin and safety. Clear labels and simple stories about the farm can increase consumer trust. Farmers should also learn basic marketing skills to understand customer needs. This implementation helps farmers and entrepreneurs move beyond raw product selling and supports long-term sustainability of the tomato supply chain in Thailand.

Policy Recommendations

1) The government should invest more in farmer training and practical extension services for tomato production. This action is important because tomato farming in Thailand is mostly small-scale. Small farms often have limited capital and limited access to new knowledge. Many farmers also face high input costs, pest and disease pressure, and soil degradation from repeated planting.

Therefore, the Ministry of Agriculture and related agencies should expand training on pest control, soil management, and climate-smart practices. Training should focus on simple steps that farmers can follow in real farms. The government should also support access to greenhouses and protected farming systems, especially for production in the rainy season and hot season. This support can reduce seasonal shortages and price fluctuation because more than 70 percent of tomato output is harvested in January to March. The government should provide low-interest loans or matching grants for small farmers and community enterprises to buy basic equipment. Public research centres should also develop suitable tomato varieties and share them with farmers. This policy can improve yield and quality and reduce production risk. It can also strengthen the upstream part of the supply chain and improve stability for both fresh and processing tomato channels.

2) The government should improve the system of food safety standards for tomatoes, especially Good Agricultural Practice (GAP) and low-chemical production. Many small farmers use a large amount of chemicals because tomatoes are sensitive to pests and diseases in Thailand's humid climate. This problem affects farmer health and consumer trust. It also limits market access because modern markets and processors require strict safety and quality control. Agricultural supply chain management aims to reduce loss, improve quality, and create value across the system, and strong coordination is needed for this goal. Therefore, agencies should simplify the certification process and provide step-by-step support at the farm level. Field officers should help farmers keep records, follow safe chemical use rules, and pass audits. The government can also support group certification for cooperatives and community enterprises. This approach can reduce the cost per farmer. In addition, the government should increase residue testing and public communication to build consumer trust. This is important because consumers are more concerned about health and safe

vegetables. If the certification system becomes practical for small farmers, more farmers can sell to supermarkets and higher-value channels. This policy can also reduce the gap between traditional and modern markets and support safer tomato supply chains.

3) The government should invest in cold chain infrastructure and better post-harvest handling systems for tomatoes. Tomatoes are highly perishable, and losses increase when storage and transport are weak. Studies in developing country contexts also show that poor handling and weak logistics increase post-harvest loss and reduce competitiveness. In Thailand, many small farmers and collectors do not have cold rooms, proper packaging, or grading facilities. As a result, tomatoes lose freshness quickly and get damaged during transport. The government should build shared packhouses, cold rooms, and collection centres in key production areas. These facilities should be managed by cooperatives, local governments, or community enterprises with clear rules. The policy should also support better packaging standards to reduce bruising. Transport operators should receive guidance on loading, stacking, and temperature control. In addition, routing and delivery planning should be improved to reduce fuel cost and distance. Evidence from northern Thailand shows that better routing can reduce distance and fuel cost by more than 2 percent. This saving can be meaningful when transport happens every day in peak season. Therefore, related agencies should promote logistics training and provide simple digital tools for route planning and delivery coordination. This policy can reduce loss, lower costs, and increase income for farmers and midstream actors.

4) The government should reduce the dependence on middlemen and improve bargaining power for farmers and community enterprises. Many farmers still sell through traditional channels and must accept prices set by traders. This problem is serious because small farmers already face high costs and limited capital. Supply chain management highlights the importance of cooperation, trust, and information sharing across actors to reduce uncertainty and improve

performance (Mentzer et al., 2001; Power, 2005). Therefore, the government should promote farmer groups, cooperatives, and community enterprises as key market actors. These groups can collect products, grade quality, and negotiate better prices. The government should also support fair contract farming frameworks for processing tomatoes. Contract farming can provide stable demand, but contracts must be transparent and fair for farmers. Agencies should issue simple contract guidelines and provide dispute support services. In addition, the government should improve market information systems. Farmers need clear price data and demand forecasts, especially because tomato supply is seasonal and prices fluctuate. Digital tools can support real-time information sharing and traceability, which improves transparency in agri-food chains (Sharma et al., 2023; Nayal et al., 2021). If farmers and small enterprises can access market data and direct linkages to factories, supermarkets, and institutional buyers, they can reduce risk and improve income distribution.

Conclusion

This article concludes that tomato supply chain management in Thailand plays a very important role in supporting farmer income, food security, and agricultural sustainability, but it still faces many serious challenges. Tomato production in Thailand is mainly based on small-scale farmers with limited land, aging labor, and moderate-income levels. Production is strongly seasonal, with most output harvested in a short period, which causes price fluctuation and supply instability. High production costs, heavy dependence on chemical inputs, pest and disease problems, and rising labor costs create strong pressure on farmers and reduce profitability. In addition, many farmers lack access to modern production knowledge and technology, which limits productivity and increases long-term environmental risk. Quality and food safety standards are another major barrier, as many small farmers cannot meet strict requirements for modern

markets and processing factories, forcing them to sell in low-price traditional markets. Logistics and post-harvest management problems further weaken the supply chain, as poor storage, weak cold chain systems, inefficient transportation, and unsuitable packaging cause high product loss and reduced quality. The market structure also shows an imbalance of power, where farmers depend heavily on middlemen and have weak bargaining power, leading to unfair income distribution along the chain. Despite these challenges, the tomato supply chain in Thailand has strong opportunities for development. Modern farming technologies such as greenhouses and protected cultivation can help reduce climate risks and support year-round production. Digital tools can improve information flow, planning, and coordination across supply chain stages. Food safety standards and safer production practices can respond to growing consumer demand for healthy food and open access to higher-value markets. Processing, value addition, and branding can reduce losses from oversupply and increase income for farmers and communities. Stronger cooperation through farmer groups, community enterprises, and fair contract farming can improve bargaining power, reduce costs, and share risks more equally. Therefore, improving tomato supply chain management requires integrated action from farmers, entrepreneurs, and policymakers. With appropriate support, coordination, and technology adoption, the tomato supply chain in Thailand can become more efficient, fair, and sustainable in the long term.

References

Ada, N. (2022). Sustainable supplier selection in agri-food supply chain management. International Journal of Mathematical, Engineering and Management Sciences, 7(1), 115–130.

Bhat, S. A., Huang, N.-F., Sofi, I. B., & Sultan, M. (2022). Agriculture-food supply chain management based on blockchain and IoT: A narrative on enterprise blockchain interoperability. Agriculture, 12(1), Article 40.

Butsalee, P., Thipakson, C., Thasedom, T., Jantaram, J., & Plangruksa, W. (2025). Creating economic value of tomato products to upgrade the grassroots economy to promote careers and generate income for tomato farmers in Hu Thap Subdistrict, Pakham District, Buriram Province. Journal of Management Science Udon Thani Rajabhat University, 7(5), 1–13.

Caro, M. P., Ali, M. S., Vecchio, M., & Giaffreda, R. (2018). Blockchain-based traceability in agri-food supply chain management: A practical implementation. 2018 IoT Vertical and Topical Summit on Agriculture - Tuscany (IOT Tuscany), 1–4.

Davis, T. (1993). Effective supply chain management. Sloan Management Review, 34(4), 35–46.

Department of Agriculture. (2024a). Tomato production statistics in Thailand. Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Department of Agriculture. (2024b). Tomato: Percentage and monthly production, national level 2024. Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Department of Agriculture. (2024c). Tomato: Planted area, harvested area, production and yield per rai, factory and table consumption varieties 2024. Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Department of Agriculture. (2024d). Tomato: Planted area, number of households and average area per household 2024. Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Ganeshkumar, C., Pachayappan, M., & Madanmohan, G. (2017). Agri-food supply chain management: Literature review. Intelligent Information Management, 9(2), 68–96.

Gatahi, D. M. (2020). Challenges and opportunities in tomato production chain and sustainable standards. International Journal of Horticultural Science and Technology, 7(3), 235–262.

Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., Phattarowas, V., Khumwongpin, S., & Sribenjachot, S. (2025). Deglobalization and Its Impact on Thai SMEs: Challenges, Opportunities, and Adaptation Strategies. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 5(1), 371-394.

Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., Sribenjachot, S., Sanpatanon, N., Phattarowas, V., & Thanin, P. (2024). How Artificial Intelligence is Helping Businesses Grow and Thrive: The Transformative Role of Artificial Intelligence in Thai B2C Digital Marketing. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4(1), 137-164.

Khedr, A. M. (2024). Enhancing supply chain management with deep learning and machine learning techniques: A review. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 10(4), Article 100379.

Lambert, D. M., & Cooper, M. C. (2000). Issues in supply chain management. Industrial Marketing Management, 29(1), 65–83.

Lekhavat, S., & Sanium, S. (2024). Two-stage capacitated vehicle routing problem for transportation of cherry tomatoes: Community enterprise case study in Mae Chui, Thailand. Agriculture and Natural Resources, 58(6), 735–744.

Meniga, M. (2014). The major problems and prospects of tomato marketing: An empirical analysis. International Journal of Management Research and Business Strategy, 3(2), 81–93.

Mentzer, J. T., DeWitt, W., Keebler, J. S., Min, S., Nix, N. W., Smith, C. D., & Zacharia, Z. G. (2001). Defining supply chain management. Journal of Business Logistics, 22(2), 1–25.

Mukherjee, A. A., Singh, R. K., Mishra, R., & Bag, S. (2022). Application of blockchain technology for sustainability development in agricultural supply chain: Justification framework. Operations Management Research, 15(1), 46–61.

Nayal, K., Raut, R., Priyadarshinee, P., Narkhede, B. E., Kazancoglu, Y., & Narwane, V. (2022). Exploring the role of artificial intelligence in managing agricultural supply chain risk to counter the impacts of the COVID-19 pandemic. The International Journal of Logistics Management, 33(3), 744–772.

Pattamadilok, P., Somkhampee, Y., Phromthasan, J., Naebchid, C., Imboonsu, D., Yaisomboon, W., Ngoyphoothon, S. (2015). The process of added value and worth of tomato products by community participation of Bann NaNgoi, Tao Ngoi, Sakon Nakhon. Thailand Science Research and Innovation (TSRI).

Poapongsakorn, N., Chokesomritpol, P., & Pantakua, K. (2019). Development of food value chains in Thailand. In E. Kusano (Ed.), Food value chain in ASEAN: Case studies focusing on local producers (ERIA Research Project Report FY2018 No. 5, pp. 8–51). Economic Research Institute for ASEAN and East Asia.

Power, D. (2005). Supply chain management integration and implementation: A literature review. Supply Chain Management: An International Journal, 10(4), 252–263.

Rosset, P., Rice, R., & Watts, M. (1999). Thailand and the world tomato: Globalization, new agricultural countries (NACs) and the agrarian question. International Journal of Sociology of Agriculture and Food, 8, 71–94.

Rugchat, J. (2019). Highland agrarian transition amidst the invasion of commercial plants: A study of tomato planting in Ban Na Fon and Ban Mae Tom Bon, Chiang Mai province. Journal of Social Development, 21(1), 130–143.

Sharma, A., Sharma, A., Singh, R. K., & Bhatia, T. (2023). Blockchain adoption in agri-food supply chain management: An empirical study of the main drivers using extended UTAUT. Business Process Management Journal, 29(3), 737–756.

Siasakul, T., Dayananda, C., Pakuthai, W., & Pakdee, P. (2006). Production management of tomato growers for processing in Sakon Nakhon province. Khon Kaen Agriculture Journal, 34(4), 377–387.

Soori, M., Arezoo, B., & Dastres, R. (2023). Artificial neural networks in supply chain management, a review. Journal of Economy and Technology, 1, 179–196.

Thailand Development Research Institute. (2010). Final report: Study on supply chain management and logistics of agricultural products. Office of the National Economic and Social Development Board.

Yadav, S., Luthra, S., Kumar, A., Agrawal, R., & Frederico, G. (2024). Exploring the relationship between digitalisation, resilient agri-food supply chain management practices and firm performance. Journal of Enterprise Information Management, 37(2), 511–543.

Yosying, S., Choenkwan, S., Phumchantuk, P., & Palinthorn, F. (2022). Fresh tomato production of small-scale farmers along Mekong River in Northeastern region of Thailand. KKU Research Journal (Graduate Studies), 22(2), 61–74.

Yusuf, A. M., & Soediantono, D. (2022). Supply chain management and recommendations for implementation in the defense industry: A literature review. International Journal of Social and Management Studies (IJOSMAS), 3(3), 63–75.

รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

EFFECTIVE ORGANIZATIONAL CULTURE MODEL FOR SECONDARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

มณีรัตน์ พงษ์ลุน[1] และ พระราชวชิรญาณเมธี[2]

Maneerat Ponglun[1] and Phrarajavajiranyanamethi[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2] Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: maneerat_p@skn.ac.th1

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 20 November 2025; Accepted 22 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตัวแปรของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างรูปแบบดังกล่าว และ 3) ประเมินและรับรองรูปแบบ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 330 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูล 990 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และแบบประเมินผลการรับรองข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสารวจ (EFA)

Citation:

* มณีรัตน์ พงษ์ลุน และ พระราชวชิรญาณเมธี. (2569). รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 801-816.

Maneerat Ponglun and Phrarajavajiranyanamethi. (2026). Effective Organizational Culture Model For Secondary Schools Under The Office Of The Basic Education Commission. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 801-816.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพมีทั้งหมด 91 ตัวแปร แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) สมรรถนะในการปฏิบัติงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ 2) การบริหารจัดการและภาวะผู้นำ 3) การบริหารที่มุ่งเน้นบุคลากรและบรรยากาศการทำงาน และ 4) การพัฒนาองค์กรที่เน้นผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรม โดยค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.50–0.71 ผลการประเมินและรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน พบว่ารูปแบบมีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, วัฒนธรรมองค์กร, วัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aimed to: (1) study the variables of an effective organizational culture model for secondary schools under the Office of the Basic Education Commission (OBEC); (2) develop the model; and (3) evaluate and validate the model. A mixed methods research design was employed. The sample consisted of 330 secondary schools, with a total of 990 participants including school administrators, deputy directors, teachers, and basic education committee members. Research instruments included a semi-structured interview, a questionnaire, and an evaluation form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis (EFA).

The findings revealed that the model of effective organizational culture consisted of 91 variables classified into four main components: (1) competence in collaborative performance based on assigned roles, (2) management and leadership, (3) personnel-focused administration and workplace atmosphere, and (4) organizational development emphasizing achievement and innovation. The factor loadings of the variables ranged from 0.50 to 0.71. The evaluation and validation by seven experts indicated that the developed model achieved high to the highest levels in terms of accuracy, appropriateness, feasibility, and usefulness.

Keywords: Model, Organizational Culture, Effective Organizational Culture, Secondary Schools, Office of the Basic Education Commission.

บทนำ

สังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศในหลายด้าน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวและพัฒนาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง เพื่อความอยู่รอดและบรรลุเป้าหมายขององค์กร (อนิษฐา หาญภักดีนิยม และจิตสุภา แกมทับทิม, 2561; ธีระ รุญเจริญ, 2550)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ได้เน้นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาให้มีความคล่องตัว และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาที่ได้มาตรฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและยั่งยืน (รัชพล คชชารุ่งโรจน์, 2548)

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกสำคัญ ผู้บริหารจึงต้องมีแนวคิดและกลยุทธ์ที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม และเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน (สมุทร ชำนาญ, 2555) ทั้งนี้ “วัฒนธรรมองค์กร” ถือเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร และเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ ความสามัคคี และความสามารถในการแข่งขัน (เพ็ชรี รูปะวิเชตร์, 2554; วิรัช สงวนวงศ์วาน, 2550)

ในบริบทของสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียน เพราะเป็นแบบแผนที่หล่อหลอมความคิดและการกระทำของครู บุคลากร และผู้บริหารให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ (วิเชียร วิทยอุดม, 2547; สมยศ นาวีการ, 2540) โรงเรียนในฐานะสถาบันทางสังคมจึงต้องสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559; วันเพ็ญ เจริญแพทย์, 2545)

ทั้งนี้ งานวิจัยของ Denison (1990, อ้างใน สุรินทร์ ชุมแก้ว, 2556) ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิผลขององค์การ ผ่านองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การปรับตัว ความสม่ำเสมอ และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ

ในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ฉัตรวิมล เข็มพันธ์ และสัมมา รธนิธย์, 2560)

ดังนั้น การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความมั่นคงทางคุณภาพ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวแปรของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้ตั้งสมมุติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปร

2. รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน

3. รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่าอยู่ในระดับเหมาะสมถูกต้อง และเป็นไปได้ในระดับสูง

การทบทวนวรรณกรรม

รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้รวบรวม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็น แนวทางในการศึกษาวิจัย ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายไว้ว่ารูปแบบหมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ สมาน อุบล (2545, 2548) อธิบายว่า รูปแบบ (Model) คือ แบบแผน (Pattern) หรือกรอบแนวทาง (Framework) ที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบและมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาอธิบายปรากฏการณ์ หรือพัฒนาแนวปฏิบัติในด้านใดด้านหนึ่ง รูปแบบจึงเป็น “ตัวแทนเชิงนามธรรม” ของสิ่งที่ซับซ้อนในความจริง

ทิศนา แขมมณี (2555 : 220) รูปแบบ (Model) ให้ความหมายว่า รูปแบบเป็นรูปธรรม ของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เป็นต้น รูปแบบ เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย Willer (1986 : 15) ให้ความหมายรูปแบบว่าเป็นการสร้างความคิดรวบยอดของปรากฏการณ์ ด้วยวิธีการของเหตุผลที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในนิยามความสัมพันธ์ และข้อเสนอ ของรูปแบบนั้น ๆ โดยสรุปแล้วรูปแบบหมายถึง การจำลองภาพองค์ประกอบที่สำคัญของปรากฏการณ์ หรือลักษณะของสิ่งของ โดยประกอบด้วย กระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญที่มีความสัมพันธ์กัน ในเชิงทฤษฎีหลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมว่าสามารถใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายของรูปแบบนั้นๆ Good (2005 : 370) ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมการศึกษาว่า เป็นแบบอย่างของสิ่งใด สิ่งหนึ่งเพื่อการสร้างหรือทำซ้ำ ทำเลียนแบบ เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตลอดจนเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อาจเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้ ซึ่งกู๊ด (Good) ได้ให้ความหมาย รูปแบบ ไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1. รูปแบบเป็นแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2. รูปแบบเป็นตัวแบบ เพื่อเลียนแบบหรือทำให้เกิดการเลียนแบบ 3. รูปแบบเป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น หลักการ หรือแนวคิด 4. รูปแบบเป็นชุดของปัจจัยตัวบ่งชี้ที่มี

ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบ หรือสัญลักษณ์ทางระบบสังคมอาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ หรือการบรรยายเป็นภาษา

Husen and Postlethwaite 1(994) กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายยามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์ วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2553 : 14) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดที่เป็นหลักการ แนวคิด และเป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ หรือการกำหนดตัวแปรของรูปแบบว่าประกอบด้วยอะไร มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร จำนวนเท่าไร ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวแปรที่กำลังศึกษาที่ต้องใช้แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย หรือหลักการในการกำหนดรูปแบบนั้นเป็นหลัก

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลากหลายที่สนับสนุนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายตามยุคสมัย การสังเคราะห์แนวคิดจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพควรสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและพึ่งพาตนเองได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษารูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน ปรับกลยุทธ์ และยกระดับคุณภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลักดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ตัวแปร ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ (Content synthesis) เพื่อกำหนดตัวแปรและองค์ประกอบใช้ในการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบนำตัวแปรที่ได้มาพัฒนาเป็นแบบสอบถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีของครอนบาค (α = 0.994) จากนั้นนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 330 โรงเรียน รวมผู้ตอบ 990 คน แล้ววิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) เพื่อจัดกลุ่มตัวแปรและตั้งชื่อองค์ประกอบให้สอดคล้องกัน

ขั้นตอนที่ 3 การยืนยันรูปแบบ นำองค์ประกอบที่ได้ไปตรวจสอบและยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน พร้อมปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 การรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ อภิปรายผล และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์เพื่อตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร การวิจัยครั้งนี้ประชากรประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 2,358 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 330 โรงเรียนโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยมีวิธีการสุ่มดังนี้ แบ่งเขตตามภูมิภาค ได้แก่ภาคเหนือ จำนวน 63 โรงเรียน ภาคใต้ จำนวน 47 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 131 โรงเรียน ภาคกลาง/ภาคตะวันออก/ภาคตะวันตก จำนวน 89 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 3 ประเภท ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของตัวแปรวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพ แบบสอบถามความคิดเห็น ใช้เก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กร โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert (1967) แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC > 0.5) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.994 ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 158 ข้อคำถาม แบบประเมินและรับรองรูปแบบ ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กร โดยมี 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน ตอนที่ 2 การประเมินและรับรองรูปแบบ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ผลการประเมินถูกนำมาปรับปรุงให้รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน คือ

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณะบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาและประธานคณะกรรมการหลักสูตรในการทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในทุกขั้นตอน

2. การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) ดำเนินการด้วยตนเอง

3. การเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (Try out) และผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อแจ้งให้ทราบว่าวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยจัดส่งและรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเองสำหรับโรงเรียนที่สามารถดำเนินการได้ แต่สำหรับโรงเรียนที่ติดขัดด้วยข้อจำกัดด้านความพร้อมและเวลาผู้วิจัยใช้วิธีการส่งและรับคืนแบบสอบถามออนไลน์โดยตรงด้วยตนเอง

4. การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ (Structured Interview) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยวิธีการตรวจสอบรายการจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อสร้างรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ จำแนกออกเป็น 2 ตอน

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

n = 990

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โรงเรียนที่ท่านปฏิบัติงาน อยู่ในภูมิภาคใดของประเทศ		
1. ภาคเหนือ	189	19.10
2. ภาคใต้	141	14.20
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	393	39.70
4. ภาคกลาง/ภาคตะวันออก/ภาคตะวันตก	267	27.00
เพศ		
1. ชาย	219	22.10
2. หญิง	771	77.90
อายุ		
1. ไม่เกิน 30 ปี	106	10.70
2. 31-40 ปี	425	42.90
3. 41-50 ปี	344	34.90
4. 51 ปีขึ้นไป	115	11.50
วุฒิการศึกษา		
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	67	6.80

2. ปริญญาตรี	527	53.20
3. ปริญญาโท	369	37.30
4. ปริญญาเอก	27	2.70
ตำแหน่งปัจจุบันในสถานศึกษา		
1. ผู้บริหารสถานศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา	330	33.34
2. ครู	330	33.33
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	330	33.33
ประสบการณ์การทางานในตำแหน่งปัจจุบัน		
1. 1- 5 ปี	117	11.80
2. 6-10 ปี	236	23.80
3. 11-15 ปี	329	33.20
4. 16 ปีขึ้นไป	308	31.20

จากตาราที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 990 คน ส่วนใหญ่ โรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 39.70 เป็นเพศหญิง จำนวน 771 คน คิดเป็นร้อยละ 77.90 เพศชาย จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 22.10 ด้านอายุพบว่าส่วนใหญ่อายุระหว่าง 31-40 ปีมีมากที่สุด จำนวน 425 คน คิดเป็นร้อยละ 42.90 น้อยที่สุดอายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ10.70 อายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.90 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 53.20 ตำแหน่งปัจจุบันในสถานศึกษาทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 33.30 และ ประสบการณ์การทางานในตำแหน่งปัจจุบันระหว่าง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.20 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา และการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปร

ตารางที่ 2 การพัฒนาองค์กรที่เน้นผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรม

ข้อที่	รายละเอียด	ค่าคะแนน
f141	โรงเรียนมีการประเมินผลการทำงานของบุคลากรและมาตรฐานคุณภาพของนักเรียน	0.418
e116	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างปลอดภัย	0.403
d88	มีการปรับรื้อระบบการบริหารจัดการความแตกต่าง มุ่งเน้นภาพลักษณ์สถานศึกษาคุณภาพ	0.378
e119	โรงเรียนเชื่อมั่นว่าบุคลากรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันนำไปสู่ความสามัคคีในหน่วยงาน	0.373
d84	มีการควบคุมคุณภาพ (การดำเนินการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา)	0.341
d89	มุ่งเน้นผลลัพธ์ขององค์กรและคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง	0.303

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ซึ่งบรรยายตัวแปรตัวสำคัญ จำนวน 6 ตัวแปร มีค่า น้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.303 ถึง 0.418 เมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) กับตัวแปรอื่น ๆ แล้ว พบว่าองค์ประกอบนี้มีความสาคัญเป็นอันดับที่ 4 ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การพัฒนาองค์กรที่เน้นผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรม”

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยภาพรวม วัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในโรงเรียนมีการร่วมกันสร้างค่านิยมและแนวทางการทำงานที่ชัดเจน มีการปลูกฝังความสามัคคี การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และความภาคภูมิใจในองค์กร อันส่งผลให้โรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างมีระบบและบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Schein (2010) ที่อธิบายว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นระบบของสมมติฐาน ค่านิยม และความเชื่อร่วมกันภายในองค์กร ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมของสมาชิกและแนวทางในการแก้ปัญหาภายในองค์กร โรงเรียนที่มีวัฒนธรรมองค์กรเข้มแข็งย่อมมีบุคลากรที่ยึดถือค่านิยมร่วมและมีแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จขององค์กร นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Deal และ Kennedy (2000) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยค่านิยมหลักที่ชัดเจน การสื่อสารที่เปิดกว้าง และการสร้างแบบแผนการปฏิบัติที่สะท้อนอัตลักษณ์ขององค์กร ผลการวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม คอยสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความร่วมมือภายในโรงเรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายทำงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเป้าหมายร่วม เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานของ จิราภรณ์ รัตนวงศ์ (2561) ที่ศึกษาการบริหารงานวิชาการและพบว่าโรงเรียนที่มีวัฒนธรรมองค์กรเข้มแข็งจะสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ ชลธิชา สันติธรรม (2562) ที่ระบุว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารซึ่งส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งความร่วมมือ มีส่วนสำคัญในการสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจในองค์กร รวมถึงสอดคล้องกับงานของ สุวารี อินทร์แก้ว (2564) ที่ชี้ว่าโรงเรียนที่มีบรรยากาศเชิงบวกและค่านิยมร่วมกัน จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของบีมมีความแตกต่างบางประการจากงานของ พรทิพย์ อนุศิริ (2563) ที่พบว่าการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนต้องอาศัยระยะเวลาและความต่อเนื่องในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากร เนื่องจากมีความหลากหลายของค่านิยมและประสบการณ์ ขณะที่ผลการวิจัยของบีม พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งสามารถสร้างค่านิยมร่วมได้อย่างรวดเร็ว ผ่านกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและภาวะผู้นำที่เข้มแข็งของผู้บริหาร ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารที่เข้าใจบริบทขององค์กรและให้ความสำคัญกับการสื่อสารภายใน จะสามารถหล่อหลอมค่านิยมร่วมได้อย่างมีประสิทธิผล

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมาอย่างชัดเจน วัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาเกิดจากการหลอมรวมของค่านิยมร่วม การสื่อสารที่ดี ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรให้มีความมั่นคงและ

ยั่งยืน การบริหารจัดการวัฒนธรรมองค์กรอย่างเหมาะสมจึงเป็นรากฐานสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม พบว่ารูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก รวม 91 ตัวแปร ได้แก่ (1) สมรรถนะในการปฏิบัติงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งเน้นการทำงานเป็นทีม ความร่วมมือ ความภาคภูมิใจในองค์กร การพัฒนาตนเองและองค์กรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (2) การบริหารจัดการและภาวะผู้นำ เน้นการควบคุมคุณภาพ การบริหารจัดการที่มุ่งผลลัพธ์และคุณภาพผู้เรียน รวมถึงการสร้างความสามัคคีในองค์กร (3) การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นบุคลากรและบรรยากาศในการทำงาน มุ่งเน้นการยอมรับในความสามารถของบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง การมีส่วนร่วม และการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และ (4) การพัฒนาองค์กรที่เน้นผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรม มุ่งพัฒนาภาวะผู้นำ การจัดการคนเก่ง การกระจายอำนาจ และการสร้างบรรยากาศแห่งความเชื่อมั่นและเห็นอกเห็นใจภายในองค์กร ทั้งนี้ ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก **ข้อเสนอแนะ** จากการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สพฐ. ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1. ด้านเชิงนโยบายควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแนวนโยบายและทิศทางระดับประเทศ เพื่อส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพโดยกำหนดนโยบายที่ชัดเจน จากผลการวิจัย โดยพัฒนาแนวปฏิบัติและตัวชี้วัด (KPIs) ที่สะท้อนวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ครอบคลุมสมรรถนะการทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำ การมุ่งเน้นบุคลากร และการพัฒนาที่เน้นผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรมบูรณาการวัฒนธรรมองค์กรในหลักสูตรพัฒนา ผู้บริหารและครู เพื่อสร้างความเข้าใจและนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้จริงจัดสรรทรัพยากรสนับสนุน เช่น งบประมาณ อบรมทีมงาน และเทคโนโลยี เพื่อเสริมกิจกรรมสร้างวัฒนธรรมองค์กร 2. ด้านการนำไปปฏิบัติมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในระดับโรงเรียน โดยจัดทำแผนพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร ตามองค์ประกอบที่ค้นพบ พร้อมวิเคราะห์บริบท จุดแข็ง–จุดอ่อนของแต่ละโรงเรียน พัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและเปิดโอกาสให้บุคลากรมี

ส่วนร่วมในการตัดสินใจสร้างระบบดูแลและพัฒนาบุคลากรอย่างยั่งยืน เน้นขวัญกำลังใจ การพัฒนาอาชีพ และสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรม สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทดลองสิ่งใหม่ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. การวิจัยเชิงคุณภาพควรศึกษาลึกเกี่ยวกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กร โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ มุมมอง และความท้าทายของผู้บริหารและครูในการสร้างและรักษาวัฒนธรรมองค์กร เช่น ประสบการณ์และมุมมองของผู้บริหารและครูต่อการสร้างสมรรถนะในการทำงานร่วมกันกลยุทธ์และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นผลสัมฤทธิ์ 2. การวิจัยเชิงสำรวจหรือแบบผสมผสานควรสร้างแบบวัดหรือเครื่องมือจากองค์ประกอบที่ค้นพบ เพื่อนำไปสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้น เพื่อยืนยันความถูกต้องของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กร และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างโรงเรียน เช่น การสำรวจระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์กรและความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรระหว่างโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). รายงานการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2549–2558). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

wisdom of teams: Creating the high-performance organization. Boston, MA: Harvard Business School Press.

คริสเตนเซน, ซี. เอ็ม. (Christensen, C. M.). (1997). The innovator’s dilemma: When new technologies cause great firms to fail. Boston, MA: Harvard Business Review Press.

ฉัตรวิมล เข็มพันธ์ และ สัมมา รธนิธย์. (2560). วัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์, 25(2), 89–104.

นิสิตา หาญภักดีนิยม และ จิตสุภา แกมทับทิม. (2561). ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการบริหารงานภาครัฐไทย. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 18(2), 45–62.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1–23.

เพ็ชรี รูปะวิเชตร์. (2554). วัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจ. วารสารบริหารธุรกิจ, 11(3), 75–88.

รัชพล คชชารุ่งโรจน์. (2548). วัฒนธรรมองค์กรกับคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมยศ นาวีการ. (2540). การบริหารสถานศึกษาในยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมุทร ชำนาญ. (2555). การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิภาพขององค์กร. วารสารการจัดการ, 8(1), 101–115.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). รายงานสรุปผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุรินทร์ ชุมแก้ว. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

วันเพ็ญ เจริญแพทย์. (2545). การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์, 12(1), 33–48.

วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2550). วัฒนธรรมองค์กรกับการพัฒนาองค์กรการศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 5(2), 77–92.

วิเชียร วิทยอุดม. (2547). บทบาทของวัฒนธรรมองค์กรต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์, 14(2), 55–70.

Senge, P. M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. New York, NY: Doubleday.

Yukl, G. (2013). Leadership in organizations (8th ed.). Boston, MA: Pearson Education.

Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2017). The leadership challenge (6th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

Hammer, M., & Champy, J. (1993). Reengineering the corporation: A manifesto for business revolution. New York, NY: HarperBusiness.

Herzberg, F. (1968). One more time: How do you motivate employees? Harvard

Business Review, 46(1), 53–62.

Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. Academy of Management Journal, 38(5), 1442–1465.

การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2*

EFFECTS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT ON TEACHERS AS LEARNING PERSONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

ลดาวัลย์ รวิยะวงศ์[1] และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่[2]

Ladawan Rawiyawong[1] and Shunnawat Pungbangkradee[2]

[1-2]วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]College of Management University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: shunnawat.pu@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 17 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 24 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 26 มกราคม 2569

Received 17 January 2026; Revised 24 January 2026; Accepted 26 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการจัดการความรู้ 2) ศึกษาระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และ 4) ศึกษาปัจจัยการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือครูมัธยมศึกษาจำนวน 6,145 คน และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 129 คน โดยใช้โปรแกรม G*Power และเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

Citation:

*ลดาวัลย์ รวิยะวงศ์ และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่. (2569). การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 817-830.

Ladawan Rawiyawong and Shunnawat Pungbangkradee. (2026). Effects Of Knowledge Management On Teachers As Learning Persons Under The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 817-830.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบวิธี Enter

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการความรู้ของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 โดยด้านการผนึกฝังความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 โดยองค์ประกอบด้านความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) การจัดการความรู้ทุกมิติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูพบว่า การจัดการความรู้ตามแนวคิด SECI Model ทั้ง 4 มิติ สามารถร่วมกันพยากรณ์การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูในภาพรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 72.80 (R^2 = 0.728) ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้สูงสุดคือ การผนึกฝังความรู้ (β = 0.485) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นทักษะฝังลึกเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการพัฒนาครูสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, บุคคลแห่งการเรียนรู้, องค์กรแห่งการเรียนรู้, ครูมัธยมศึกษา

Abstract

This study aims to 1) examine the level of knowledge management among teachers, 2) evaluate the level of teachers as learning persons, 3) investigate the relationship between these two variables, and 4) identify the knowledge management factors influencing teachers' status as learning persons under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. This quantitative study utilized a correlational design. The sample of 129 teachers was determined from a population of 6,145 using G*Power 3.1 and selected via stratified random sampling. The research instrument consisted of a 5-point Likert scale questionnaire, and a reliability coefficient of 0.89. Data analysis involved mean, standard deviation, Pearson’s correlation, and multiple regression analysis.

Findings indicated that 1) overall knowledge management was at the highest level ($\bar{x}$= 4.20), with Internalization as the highest dimension, 2) the

overall level of teachers as learning persons was high ($\bar{x}$ = 4.06), primarily driven by shared vision, 3) all knowledge management dimensions were positively correlated with learning personhood at a .01 significance level, and 4) the SECI model's four dimensions collectively predicted teachers' status as learning persons, accounting for 72.80% of the variance (R2 = 0.728). Notably, Internalization was the most influential factor (β = 0.485), underscoring that practical application and deep-seated skills are vital for developing sustainable learning persons.

Keywords: Knowledge management, Learning persons, Learning organization, Secondary school Teachers

บทนำ

สภาวะ VUCA ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ความรู้กลายเป็นสินทรัพย์หลักในการสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580**,** 2561) และกฎหมายทางการศึกษาของไทยจึงมุ่งยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูภายใต้แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561; Senge, 1990) อย่างไรก็ตาม ผลประเมิน PISA 2022 ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD อย่างมีนัยสำคัญ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**,** 2566) สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูปการพัฒนาวิชาชีพครูจากการอบรมเป็นครั้งคราวสู่กระบวนการที่ฝังลึกในการปฏิบัติงาน โดยใช้การจัดการความรู้ตามกรอบ SECI Model (Nonaka & Takeuchi, 1995) เป็นกลไกเปลี่ยนความรู้แฝง (Tacit Knowledge) ให้เป็นสินทรัพย์ทางปัญญา เพื่อหล่อหลอมคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Person) ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (Watkins & Marsick, 2003)

สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ต้องเผชิญสภาวะภาระสองด้าน (Double Burden) ทั้งการสร้างผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเลิศและการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่อนาคต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2567) แต่ในทางปฏิบัติ ปัจจุบันยังขาดข้อค้นพบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับอิทธิพลของการจัดการความรู้ต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในบริบทนี้ ทำให้การพัฒนาครูอาจไม่ตอบสนอง

ต่อความท้าทายได้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัยดังกล่าวเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎีและเสนอแนวทางให้ผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัดนำไปใช้กำหนดนโยบายยกระดับคุณภาพครูสู่ทุนมนุษย์สมรรถนะสูง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการความรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยพิจารณาตามการจัดการความรู้ในมิติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) การควบรวมความรู้ (Combination) และการผนึกฝังความรู้ (Internalization)

สมมติฐานการวิจัย

1. ระดับการจัดการความรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อยู่ในระดับมาก

2. ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อยู่ในระดับมาก

3. การจัดการความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

4. ปัจจัยการจัดการความรู้อย่างน้อย 1 ด้านส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้

การทบทวนวรรณกรรม

1. การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ตามแนวคิด SECI Model

การจัดการความรู้ คือ กระบวนการบริหารจัดการทุนทางปัญญาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ทั้งในรูปแบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทั้งสองประเภทผ่านวงจรเกลียวสว่าน (Knowledge Spiral) ตามกรอบแนวคิด SECI Model ของ Nonaka and Takeuchi (1995) ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) 2) การสกัดความรู้ (Externalization) 3) การควบรวมความรู้ (Combination) และ 4) การผนึกฝังความรู้ (Internalization) กระบวนการเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่เปลี่ยนการปฏิบัติงานในสถานศึกษาให้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. คุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Person) ตามแนวคิด DLOQ

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คือ คุณลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากองค์กรจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องอาศัยบุคลากรที่มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้เป็นปัจจัยพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์กรอบแนวคิด DLOQ ของ Yang et al. (2004) มาใช้เป็นตัวแปรตามในการวัดคุณลักษณะครูใน 3 ระดับ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล ประกอบด้วย 1.1) การใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 1.2) การสอบถามและเสวนาเพื่อการเรียนรู้ 2) ระดับกลุ่ม ประกอบด้วย 2.1) การทำงานร่วมกันและการเรียนรู้ในทีม 3) ระดับองค์กร ประกอบด้วย 3.1) การแลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ร่วมกัน 3.2) ความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ร่วม และ 3.3) การแสวงหาและประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภายนอก

การจัดการความรู้ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงสภาพแวดล้อมที่ส่งผลโดยตรงต่อการหล่อหลอมบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะกระบวนการแบ่งปันความรู้ที่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายในตามทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory) เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางจิตวิทยา ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรู้สึกในความสำเร็จเชิงวิชาชีพ (Ryan & Deci, 2017) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ครูเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 6,145 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 129 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power 3.1 ที่ระดับอำนาจการทดสอบ 0.95 เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามขนาดโรงเรียนในสังกัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัด (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบวัด เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบวัดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของครู 4 ด้าน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสกัดความรู้ การควบรวมความรู้ และการผนึกฝังความรู้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบวัดเกี่ยวกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู ครอบคลุม 6 องค์ประกอบใน 3 ระดับ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทั้งนี้เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (0.67 – 1.00) และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัด จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบวัดผ่านระบบออนไลน์ (Google Form)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการจัดการความรู้ของครู สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับการจัดการความรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม

การจัดการความรู้ของครู	n = 129		ระดับ	อันดับ
	$\bar{x}$	S.D.		
1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization)	4.17	0.80	มาก	4
2. การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization)	4.18	0.74	มาก	3
3. การควบรวมความรู้ (Combination)	4.21	0.78	มากที่สุด	2
4. การผนึกฝังความรู้ (Internalization)	4.22	0.76	มากที่สุด	1
รวมเฉลี่ย	**4.20**	**0.45**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการจัดการความรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.20, S.D. = 0.45) โดยด้านการผนึกฝังความรู้ ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.76) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการควบรวมความรู้ ($\bar{x}$ = 4.21, S.D. = 0.78) ด้านการสกัดความรู้ออกจากตัวคน ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = 0.74) และด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.17, S.D. = 0.80) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู	n = 129		ระดับ	อันดับ
	$\bar{x}$	S.D.		
1. การใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	4.06	0.92	มาก	3
2. การสอบถามและเสวนาเพื่อการเรียนรู้	4.03	0.90	มาก	6
3. การทำงานร่วมกันและการเรียนรู้ในทีม	4.06	0.92	มาก	3

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู	n = 129		ระดับ	อันดับ
	$\bar{x}$	S.D.		
4. การแลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ร่วมกัน	4.04	0.92	มาก	5
5. ความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ร่วม	4.09	0.94	มาก	1
6. การแสวงหาและประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภายนอก	4.06	0.91	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**4.06**	**0.83**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.83) โดยความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.09, S.D. = 0.94) รองลงมาคือ การแสวงหาและประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากภายนอก ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.91) การใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้เป็นทีม มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.92) การแลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ร่วมกัน ($\bar{x}$ = 4.04, S.D. = 0.92) และการสอบถามและเสวนาเพื่อการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.03, S.D. = 0.90) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามระดับ

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู	n = 129		ระดับ	อันดับ
	$\bar{x}$	S.D.		
1. ระดับบุคคล	4.05	0.87	มาก	3
2. ระดับทีม	4.06	0.92	มาก	2
3. ระดับองค์กร	4.06	0.86	มาก	1
รวมเฉลี่ย	**4.06**	**0.83**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เมื่อจำแนกตามระดับอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.06, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาเป็นรายระดับ พบว่า ระดับที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ระดับองค์กร ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.86) รองลงมา ได้แก่ ระดับทีม ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.92) และระดับบุคคล ($\bar{x}$ = 4.05, S.D. = 0.87) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยแบ่งตามระดับ

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	YP	YT	YO
X1	1	.180*	.264**	0.105	.583**	.416**	.484**
X2		1	0.031	0.172	.420**	.549**	.497**
X3			1	-0.021	.321**	.258**	.359**
X4				1	.514**	.562**	.569**
YP					1	.784**	.879**
YT						1	.845**
YO							1
n	129	129	129	129	129	129	129

จากตารางที่ 4 พบว่าตัวแปรการจัดการความรู้ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู ทั้งในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง คู่ความสัมพันธ์ที่มีค่าสูงสุดคือ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (X1) กับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ระดับบุคคล (YP) มีค่าเท่ากับ 0.583 และด้านการผนึกฝังความรู้ (X4) มีความสัมพันธ์สูงสุดกับระดับองค์กร (YO) ที่ 0.569 นอกจากนี้ การทดสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุคูณ (Multicollinearity) พบว่าตัวแปรอิสระมีค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.039 ถึง 1.118 ซึ่งไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้

4. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยพิจารณาตามการจัดการความรู้ในมิติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสกัดความรู้ออกจากตัวคน การควบรวมความรู้ และการผนึกฝังความรู้

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Coefficient) แบบวิธี Enter Multiple Regression Analysis ในภาพรวม

ตัวแปร	b	SE	β	t
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (X1)	0.364	0.052	0.349	7.053**
การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (X2)	0.394	0.054	0.350	7.266**
การควบรวมความรู้ (X3)	0.271	0.052	0.253	5.196**
การผนึกฝังความรู้ (X4)	0.528	0.052	0.485	10.166**
R = 0.853	R^2 = 0.728		F = 83.078**	
sE_{est} = 0.44046	a = -2.475			

จากตารางที่ 5 พบว่าตัวแปรการจัดการความรู้ทั้ง 4 มิติ สามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูในภาพรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยแบบจำลองมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.728 แสดงว่าการจัดการความรู้สามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้ร้อยละ 72.80 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้สูงสุดคือ การผนึกฝังความรู้ (X4) (β = 0.485) รองลงมาคือ การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (X2) (β = 0.350) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (X1) (β = 0.349) และการควบรวมความรู้ (X3) (β = 0.253) ตามลำดับ โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = -2.475 + 0.364(X1) + 0.394(X2) + 0.271(X3) + 0.528(X4)$$

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับการจัดการความรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการผนึกฝังความรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูในสังกัดส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติการสอนมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 6-

10 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงวัยที่พ้นจากระยะเริ่มต้นวิชาชีพเข้าสู่ระยะที่มีความมั่นคงทางทักษะการสอน ส่งผลให้เกิดการสะสมพูนเพิ่มของประสบการณ์และการตกผลึกองค์ความรู้จากการปฏิบัติหน้าที่จริงอย่างเป็นระบบ จนนำไปสู่กระบวนการแปลงความรู้ชัดแจ้งจากทฤษฎีหรือหลักวิชาให้กลายเป็นความรู้ฝังลึก ในตัวบุคคลที่พร้อมต่อการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเป็นธรรมชาติ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Nonaka and Takeuchi (1995) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเกิดขึ้นจากการที่บุคคลนำความรู้ไปฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นทักษะและฐานความคิดใหม่ในตนเอง และสอดคล้องกับกลยุทธ์ของ อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์ (2551) ที่เน้นความสำคัญของการสร้างทักษะจากการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) เพื่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การที่ครูสามารถผนึกฝังความรู้ได้ในระดับสูงยังช่วยตอบสนองความต้องการด้านความสำเร็จในวิชาชีพ อันเป็นแรงจูงใจภายในที่สำคัญตามทฤษฎีการกำหนดตนเองอีกด้วย

2. ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูมีระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ร่วมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่านโยบายการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาสามารถสร้างเป้าหมายร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ชัดเจน สอดคล้องกับ Senge (1990) ที่กล่าวว่า วิสัยทัศน์ร่วมคือพลังสำคัญที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง

3. ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ทุกมิติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้อค้นพบนี้อธิบายได้ว่ากระบวนการจัดการความรู้ทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนเชิงระบบที่เอื้อให้ครูเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่ความสัมพันธ์ระหว่างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับการพัฒนาในระดับบุคคล ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมทางสังคมและการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสถานศึกษา อาทิ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นจุดเริ่มต้นและปัจจัยกระตุ้นสำคัญที่ส่งเสริมให้ครูเกิดกระบวนการสะท้อนคิด (Reflection) และความกระตือรือร้นในการใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ พงศธร เกียรติภูมิ (2564) ที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างวัฒนธรรมการแบ่งปันความรู้กับระดับสมรรถนะและการพัฒนาตนเองของครูไทย อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน และสมนึก เพชรช่วย (2561) ที่ระบุว่าบรรยากาศแห่งการแบ่งปันความรู้

ภายในองค์กรเป็นปัจจัยส่งเสริมสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรมสร้างสรรค์และการเรียนรู้ของบุคลากร นอกจากนี้ รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวยังสะท้อนถึงการตอบสนองความต้องการด้านความสัมพันธ์ (Relatedness) ตามทฤษฎีการกำหนดตนเอง ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนให้ครูหล่อหลอมคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ตามแนวคิด SECI Model ทั้ง 4 มิติ สามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูในภาพรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 72.80 (R^2 = 0.728) ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความแข็งแกร่งและประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการความรู้ในการหล่อหลอมคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Senge (1990) เมื่อพิจารณารายปัจจัย พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้สูงสุด คือ การผนึกฝังความรู้ (β = 0.485) ประเด็นสำคัญนี้ชี้ให้เห็นว่า การลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความเชี่ยวชาญและการตกผลึกเป็นทักษะฝังลึก (Learning by Doing) เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการพัฒนาครูสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ซึ่งมีนัยสำคัญมากกว่าเพียงการรับรู้ในเชิงทฤษฎี สอดคล้องกับแนวคิดของ Ryan and Deci (2017) ที่ระบุว่าการประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติหน้าที่จนเกิดความรู้สึกเชี่ยวชาญ (Competence) จะกลายเป็นแรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้บุคคลแสวงหาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับข้อเสนอของ ประเวศ วะสี (2550) ที่กล่าวว่าการจัดการความรู้คือกระบวนการปลดปล่อยศักยภาพมนุษย์ผ่านการลงมือทำจริงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับพฤติกรรม

การวิจัย พบว่า พลวัตของการผนึกฝังความรู้ (Internalization Dynamics) คือกลไกหลักในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูอย่างเป็นรูปธรรม ข้อค้นพบนี้ระบุว่าแม้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะช่วยเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แต่ความสำเร็จในการพัฒนาครูสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีอำนาจการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 72.80 นั้น มีรากฐานสำคัญจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงจนตกผลึกเป็นทักษะฝังลึก กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางจิตวิทยาตามแนวคิดของ Ryan and Deci (2017) โดยเฉพาะเมื่อครูสัมผัสถึงความสำเร็จวิชาชีพและความผูกพันในองค์กร จะก่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนภายใน (Intrinsic Motivation) ที่แปรเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้จากภาระงานสู่วิถีปฏิบัติในวิชาชีพที่ยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยพบว่าการจัดการความรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการผนึกฝังความรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สำหรับระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบด้านความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ กระบวนการจัดการความรู้ตามแนวคิด SECI Model ทั้ง 4 มิติ มีความสัมพันธ์ทางบวกและร่วมกันพยากรณ์การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 72.80 (R^2 = 0.728) ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ การผนึกฝังความรู้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ พร้อมจัดเวทีถอดบทเรียนเชิงลึกเพื่อยกระดับความรู้ทางทฤษฎีสู่ทักษะฝังลึก 1.2 สถานศึกษาควรบูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสร้างความผูกพันและกระบวนการสะท้อนคิด เพื่อให้ครูสัมผัสถึงความสำเร็จวิชาชีพและแปรเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้สู่กระบวนการทำงานปกติที่ยั่งยืน 1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาตนเองเข้ากับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อนภายในสู่การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในมิติการผนึกฝังความรู้จากครูต้นแบบที่มีคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้เด่นชัด 2.2 ศึกษาปัจจัยการจัดการความรู้ในสถานศึกษาที่มีขนาดหรือบริบทพื้นที่ต่างกัน เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ 2.3 ศึกษาอิทธิพลของตัวแปรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ยุคใหม่ เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หรือวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล เพื่อกำหนดแนวทางการยกระดับสมรรถนะครูให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

ประเวศ วะสี. (2550). การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กรีน-ปัญญาญาณ.

พงศธร เกียรติภูมิ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับการพัฒนาตนเองของครูในจังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 18 (82), 103–112.

รุ่งรดิศ คงยั่งยืน และสมนึก เพชรช่วย. (2561). อิทธิพลของการแบ่งปันความรู้และองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของครู. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 13(45), 47–55.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). ผลการประเมิน PISA 2022: สรุปผลการประเมินด้านคณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2568 จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 (13 ตุลาคม 2561).

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2567). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2565–2567) ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2567–2570). เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก https://www.esbuy.net/_files_school/00001245/data/00001245_1_20240212-161533.pdf

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2551). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. Oxford: Oxford University Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. New York: Guilford Press.

Senge, Peter M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. New York: Doubleday.

Watkins, K. E., & Marsick, V. J. (2003). Make learning count!: Diagnosing the learning culture in organizations. Advances in Developing Human Resources, 5 (2), 132–151.

Yang, B., Watkins, K. E., & Marsick, V. J. (2004). The construct of the learning organization: Dimensions, measurement, and validation. Human Resource Development Quarterly, 15 (1), 31–55.

รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT MODEL FOR ADMINISTRATORS OF PRIMARY EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

สุวารินน์ ศตสังวัตสร์[1] และ พระราชวชิรญาณเมธี[2]

Suvarin Satasangwat[1] and Phrarajavajiranyanamethi[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: Pm-chatchai.su@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 20 November 2025; Accepted 22 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 379 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน 2) ครูโรงเรียนละ

Citation:

*สุวารินน์ ศตสังวัตสร์ และ พระราชวชิรญาณเมธี. (2569). รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 831-850.

Suvarin Satasangwat and Phrarajavajiranyanamethi. (2026). Environmental Management Model For Administrators Of Primary Education Institutions Under The Office Of The Basic Education Commission. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 831-850.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

1 คน จำนวน 379 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 758 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามและแบบตรวจสอบรายการ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ประเมินและการยืนยันรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ รับรองโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 17 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA) มีค่าภาระปัจจัยของแต่ละตัวแปรตั้งแต่ .300 ถึง .324 และพบว่ามีตัวแปรทั้งหมด 41 ตัวแปร มีน้ำหนักองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) การจัดการองค์กร 3) การติดตามและประเมินผล และ 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ 2. รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน 3. การประเมินและรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 17 ท่าน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารสภาพแวดล้อม, ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the components of environmental management among primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission, 2) to develop a model for environmental management for primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission and, 3) to evaluate and certify the environmental management model for primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission. The research employed a mixed-methods approach. The sample size was determined by the Krejcie and Morgan (1970) table in total 379 schools. The key informants were: 1) 379 school administrators (one from each school) and 2) 379 teachers (one from each

school), totaling 7 5 8 informants. The research instruments included semi-structured interviews, questionnaires, and evaluation and certification forms. The statistics used for data analysis were percentage, frequency, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis (EFA) using a statistical software package. Certified by 17 experts and specialists.

The research results found that: 1. The study of environmental management variables of primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission by using concepts, theories, documents, textbooks and related research, including interviews with experts, found that the results of the exploratory factor analysis (EFA) had factor loading values of each variable ranging from .300 to .324 and found a total of 41 variables with weights of 4 main components: 1) physical environment 2) organizational management 3) monitoring and evaluation and 4) learning promotion 2. The environmental management model of primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission consists of 4 main components. 3. Evaluation and certification by 17 experts and specialists. The research results indicate that this model is appropriate, valid, feasible and useful.

Keywords: Model, Environment management, Primary school administrators.

บทนำ

ปัจจุบันโลกเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง โดยเฉพาะคุณภาพอากาศที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาอย่างแอฟริกา อเมริกาใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับผลกระทบมากจากการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล ขาดเทคโนโลยีและนโยบายควบคุมมลพิษที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น อินเดียมีค่าเฉลี่ยฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) สูงถึง 106.2 ppm ส่งผลกระทบทั้งต่อสุขภาพและเศรษฐกิจ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างจิตสำนึกและนโยบายที่ส่งเสริมการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ คุณธรรม และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง

มีความสุข โดยเน้นให้สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ทั้งนี้ โรงเรียนควรมีสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อส่งเสริมความสุข ความมีคุณธรรม และพัฒนาการของผู้เรียนในทุกด้าน (ธเนศ ขำเกิด, 2542)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและทั่วถึงตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ทั้งนี้ สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยสร้างแรงจูงใจ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรม (นรา สมประสงค์, 2546)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยต้องสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น เอื้ออาทร และมีส่วนร่วม เพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดแรงจูงใจในการทำงาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุขและพัฒนาเต็มศักยภาพ (เนตรชนก ทองดำ, 2565; สายสมร ภูเจริญ, 2538)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสถานศึกษาบางแห่งยังเผชิญกับปัญหาการบริหารจัดการที่ขาดความมีส่วนร่วม การใช้อำนาจแบบรวมศูนย์ และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์, 2558; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” จึงมีความสำคัญ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นได้ต่อไป (ประยูร อนันต๊ะ, 2559; Astin, 1971)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้ รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ตามเกณฑ์ที่กำหนด

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษา รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สมนึก บุญใหญ่ (2556 : 18) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบหมายถึง สิ่งจำลองของจริงเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเชิงสัญลักษณ์และหลักการของระบบ หรือเป็นแบบแผนตัวอย่างของการดำเนินงานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ในระบบ บุญศรี แสงศรี (2557 : 70) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในเรื่องหนึ่ง เรื่องใดโดยเฉพาะ เพื่ออธิบายพฤติกรรมหรือลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง เมื่อได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป เมธา สีหานาท (2558 : 89) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบหมายถึง สิ่งที่แสดงถึงมโนทัศน์หรืออุดมคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแสดงให้เห็น ความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบต่าง ๆ ผ่านกระบวนการทดสอบเพื่อให้เกิดความ เที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือเพื่อช่วยให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ชลิต เพชรรัตน์ (2560 : 56) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบที่เป็นข้อความเชิงนามธรรมที่แสดงให้เห็นโครงสร้าง ระบบและการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของ

การสร้างรูปแบบ พายุ วรรัตน์ (2560 : 113) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้าง ที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวความคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบาย ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ จากแนวคิดทฤษฎีแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) บราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980 : 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบจากแนวคิดทฤษฎีแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และได้นำเสนอองค์ประกอบดังนี้ 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ โดยแบ่งองค์ประกอบของการบริหารสภาพแวดล้อมออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ครอบคลุมถึง อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอย แสง สี เสียง อากาศ ความสะอาด ความปลอดภัย ฯลฯ 2) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ (Management Environment) ได้แก่ ระบบบริหารจัดการเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ธรรมาภิบาล 3) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ (Academic Environment) เน้นหลักสูตร การเรียนการสอน ทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และ 4) สภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ (Relational/Interactive Environment) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครู–นักเรียน เพื่อน–เพื่อน ผู้บริหาร–ครู การสื่อสาร และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ โดยแบ่งองค์ประกอบของการบริหารสภาพแวดล้อมออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ครอบคลุมถึง อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอย แสง สี เสียง

อากาศ ความสะอาด ความปลอดภัย ฯลฯ 2) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ (Management Environment) ได้แก่ ระบบบริหารจัดการเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ธรรมาภิบาล 3) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ (Academic Environment) เน้นหลักสูตร การเรียนการสอน ทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และ 4) สภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ (Relational/Interactive Environment) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครู–นักเรียน เพื่อน–เพื่อน ผู้บริหาร–ครู การสื่อสาร และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัย รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2566 จำนวน 26,766โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหาร และครูของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุมตัวอย่างที่ใชในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีเลือกและสุมมา ซึ่งกำหนดได้สองประเภทโดยมีรายละเอียด ดังนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2566 ดังนี้ 1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (Baseline study) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาเพื่อทำการศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการตอบคำถามวิจัยข้อ 1 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับรางวัลเกี่ยวกับด้านการบริหารสภาพแวดล้อม จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสภาพแวดล้อม จำนวน 2 คน รวมจำนวน 7 คน 2. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สุ่มโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) จำนวน 26,766 โรงเรียน โดยมีวิธีการสุ่ม ดังนี้ 1) แบ่งเขตตามภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ จำนวน 5,594 โรงเรียน ภาคใต้ จำนวน 3,767 โรงเรียน

ภาคกลาง จำนวน 5,315 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12,090 โรงเรียน ภาคเหนือ/ภาคใต้/ภาคกลาง/ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมจำนวนทั้งสิ้น 26,766 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2566 2) กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาเพื่อทำการศึกษาสำหรับการตอบคำถามวิจัยข้อ 2 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-680) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 379 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน ครูโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 758 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอนการสร้างและลักษณะของเครื่องมือดังนี้ การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของการบริหารสภาพแวดล้อม จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 80 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) ตั้งแต่ “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แบบประเมินตรวจสอบรูปแบบ (Checklist) ใช้สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผ่านที่ปรึกษา ในการขอทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง 2. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 5 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง 3. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม (Try out) ไปถึงผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (Try out) เพื่อแจ้งให้ทราบวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูล 4. ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแบบสอบถาม จำนวน 379 ฉบับ แก่ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน ครูโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 758 คน โดยส่งแบบสอบถามด้วยตนเองสำหรับโรงเรียนที่สามารถดำเนินการเองได้ ส่วนโรงเรียนที่ติดขัดด้วยข้อจำกัดด้านความพร้อมและเวลา ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล พร้อมแนบ QR-code สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ผู้ทำการวิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แพลตฟอร์ม Google Forms เครื่องมือสร้างแบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม สะดวก ประหยัดเวลา และหากพบว่าผู้ให้ข้อมูลยังไม่ส่งแบบสอบถามตามกำหนดผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามขอความร่วมมืออีกครั้ง 5. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดย ผ่านที่ปรึกษาและประธานคณะกรรมการหลักสูตร ในการทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรองรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ในประเด็น ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ช่วยในการจัดทำและวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธี (Content analysis) โดยนาข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้เพื่อศึกษา

ผลการวิจัย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร และครู ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 758 คน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 758 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยายข้อมูลตามลำดับ มีขั้นตอนดังนี้ 1. ผลการศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการประเมินและรับรอง ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน และ ครู ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 758 ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 758 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด แบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป เมื่อแยกพิจารณาตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เสนอออกเป็นค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังตารางที่ 1

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูลพื้นฐาน	ความถี่	ร้อยละ
เพศ	ชาย	158	20.80
	หญิง	600	79.20
	รวม	758	100.00
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	109	014.40
	30-40 ปี	116	015.30
	41-50 ปี	245	032.30
	50 ปี ขึ้นไป	288	038.00
	รวม	758	100.00
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	356	047.00
	ปริญญาโท	380	050.10
	ปริญญาเอก	22	002.90
	รวม	758	100.00
ประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน	ไม่เกิน 5 ปี	102	13.50
	6-10 ปี	188	24.80
	11-15 ปี	218	28.80
	15 ปี ขึ้นไป	250	32.90
	รวม	758	100.00
สถานภาพ	ผู้อำนวยการ	217	28.60
	รองผู้อำนวยการ	144	19.00
	รักษาการผู้อำนวยการ	018	32.40
	ครู	379	50.00
	รวม	758	100.00

จากตารางที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 758 คน ด้านเพศส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 158 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.80 และหญิง จำนวน 600 คน คิดเป็นร้อยละ 79.20 ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 รองลงมาคือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 245 คิดเป็นร้อยละ 32.30 อายุ 30-40 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 15.30 และ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 14.40 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาโท จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 50.10 รองลงมาคือ ปริญญาตรี จำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 ปริญญาเอก จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90 สถานภาพ สถานภาพส่วนใหญ่เป็นครู จำนวน 379 คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ ผู้อำนวยการ จำนวน 217 คิดเป็นร้อยละ 28.60 รองลงมาคือ รองผู้อำนวยการ จำนวน 144 คิดเป็นร้อยละ 19.00 รักษาการผู้อำนวยการ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40 และประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบันส่วนใหญ่ 15 ปี ขึ้นไป จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 32.90 รองลงมาคือ 11-15 ปี จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80รองลงมาคือ 6-10 ปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80 และไม่เกิน 5 ปี จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของ Best (1982: 232-233) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

ข้อที่	การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ		
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1.	อาคารเรียนและอาคารประกอบต่างๆ อยู่ในสภาพมั่นคงแข็งแรง ไม่ชำรุดทรุดโทรม และพร้อมใช้งานเสมอ	4.02	1.07	**มาก**
2.	มีจำนวนห้องเรียนเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียนและครูผู้สอน	4.21	1.05	**มาก**
3.	อาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น ห้องสมุด โรงอาหาร หอประชุม มีความสะอาดและได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ	4.18	1.11	**มาก**
4.	การออกแบบอาคารและสิ่งก่อสร้างมีความสวยงาม โปร่ง โล่ง และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.14	1.11	**มาก**
5.	บริเวณโรงเรียนสะอาด เป็นระเบียบ ไม่มีขยะมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลตกค้าง	4.15	1.10	**มาก**
6.	มีพื้นที่สีเขียว สวนหย่อม หรือต้นไม้ร่มรื่นเพียงพอ ที่ช่วยสร้างบรรยากาศผ่อนคลายและเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ	4.14	1.11	**มาก**
7.	มีการจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานต่างๆ อย่างชัดเจนและเหมาะสม เช่น พื้นที่เล่น พื้นที่เรียนรู้ พื้นที่ทำกิจกรรม	3.51	1.21	**มาก**
8.	สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การแยกขยะ การประหยัดพลังงาน	4.14	1.03	**มาก**

ข้อที่	การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ		
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
9.	โรงเรียนมีอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์) ที่เพียงพอและทันสมัยสำหรับการเรียนการสอน	4.16	1.04	มาก
10.	อุปกรณ์การเรียนการสอนอื่นๆ (เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน อุปกรณ์วิทยาศาสตร์) อยู่ในสภาพดีและเพียงพอต่อการใช้งาน	4.16	1.04	มาก
11.	มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เสถียรและสามารถเข้าถึงได้ทั่วถึงภายในบริเวณโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้	4.14	1.04	มาก
12.	ผู้บริหารจัดให้มีการบำรุงรักษาและอัปเดตซอฟต์แวร์/ฮาร์ดแวร์ของอุปกรณ์เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ	4.24	.98	มาก
13.	มีระบบรักษาความปลอดภัยที่รัดกุม เช่น กล้องวงจรปิด ยามรักษาความปลอดภัย และการควบคุมการเข้าออกโรงเรียน	4.23	.98	มาก
14.	ห้องน้ำและห้องส้วมสะอาด ถูกสุขลักษณะ มีน้ำใช้เพียงพอ และได้รับการทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ	4.24	.99	มาก
15.	มีน้ำดื่มที่สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอสำหรับนักเรียนและบุคลากรตลอดเวลา	4.24	.98	มาก

ข้อที่	การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ		
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
16.	โรงเรียนมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นและมีแผนรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างชัดเจน	4.25	.99	มาก
17.	ทางเดิน บันได และพื้นที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนมีการออกแบบที่สะดวกและปลอดภัยต่อการใช้งานสำหรับทุกคน	4.24	.96	มาก
18.	มีการจัดให้มีทางลาดหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักเรียนและบุคลากรที่มีความพิการหรือต้องการความช่วยเหลือพิเศษ	4.24	.95	มาก
19.	ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อห้อง และข้อมูลสำคัญต่างๆ มีความชัดเจน อ่านง่าย และสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก	4.27	.94	มาก
20.	การจัดวางเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ในห้องเรียนเหมาะสมกับการใช้งานและไม่กีดขวางทางสัญจร	4.24	.93	มาก
เฉลี่ย		**4.15**	**.86**	**มาก**

จากตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแสดงความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านกายภาพ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = .86) ผู้ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าระดับของตัวแปรโดยเฉลี่ยทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดสามอันดับแรก ได้แก่ ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อห้อง และ

ข้อมูลสำคัญต่างๆ มีความชัดเจน อ่านง่าย และสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = .94) รองลงมา ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นและมีแผนรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = .99) และการจัดวางเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ในห้องเรียนเหมาะสมกับการใช้งานและไม่กีดขวางทางสัญจร อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = .93)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนในระดับ “มาก” ครอบคลุมด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ Bronfenbrenner (1979) ที่กล่าวถึงระบบสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคคล ได้แก่ ระบบใกล้ตัว (Microsystem) ระบบกลาง (Mesosystem) ระบบภายนอก (Exosystem) และระบบวัฒนธรรม (Macrosystem) ซึ่งในบริบทของโรงเรียน ผู้บริหารทำหน้าที่เชื่อมโยงทุกระบบให้เกิดความสมดุลและส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy และ Miskel (2013) ที่เสนอว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้เกิด “บรรยากาศองค์การทางการศึกษาเชิงบวก” (Positive School Climate) อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น งานของ สุวิมล แสงสว่าง (2562) ที่ศึกษาการบริหารสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าผู้บริหารที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลอดภัย มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวกของนักเรียน งานของ วิมลรัตน์ ภักดีศรี (2564) ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา ทั้งสองงานวิจัยมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของบีมที่ชี้ว่า การบริหารสภาพแวดล้อมที่ดีควรเน้นทั้ง “มิติการมีส่วนร่วม” และ “มิติความยั่งยืน” ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านการบริหารเชิงระบบ (System Management Theory) ที่มองว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในโรงเรียนต้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของบีมมีจุดแตกต่างบางประการจากงานวิจัยก่อนหน้า เช่น พบว่าปัจจัยด้าน

“การบริหารจัดการพลังงานและทรัพยากร” ยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่างจากงานของกาญจนา ศรีทอง (2563) ที่พบว่าผู้บริหารในเขตเมืองสามารถจัดการพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า อาจเนื่องมาจากบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในชนบทที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมาว่า การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษามีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานและคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ผู้บริหารควรพัฒนารูปแบบการบริหารที่บูรณาการทุกมิติ ทั้งกายภาพ สังคม และจิตใจ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่ารูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก รวม 80 ตัวแปร โดยได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 คน โดยใช้เกณฑ์ความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกองค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านสภาพแวดล้อมและกายภาพ มี 20 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .532-.931 มีความสำคัญสูงสุด ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงที่สุดคือ อาคารและสิ่งก่อสร้างได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานอย่างเหมาะสม (2) ด้านการบริหารจัดการองค์กร มี 12 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .588-.779 มีความสำคัญเป็นอันดับสอง ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ การบูรณาการแผนและนโยบายด้านสภาพแวดล้อมเข้ากับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การกระจายอำนาจในการดูแลสภาพแวดล้อม (3) ด้านการติดตามและประเมินผล มี **5** ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .653-.662 มีความสำคัญเป็นอันดับสาม ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงที่สุดคือ การนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการบริหารสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การใช้เกณฑ์ที่ชัดเจนในการประเมินผลและการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ และ (4) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ มี 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .300-.324 มีความสำคัญเป็นอันดับสี่ ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงที่สุดคือ

การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงงานที่ใช้สภาพแวดล้อมจริงของโรงเรียนเป็นห้องเรียนธรรมชาติ ทั้งนี้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบรวมอยู่ระหว่าง .300-.931 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านสามารถอธิบายรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ**ข้อเสนอแนะ** 1) ด้านสภาพแวดล้อมและกายภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนด นโยบายมาตรฐานขั้นต่ำด้านกายภาพ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น อาคารเรียน ห้องน้ำ ห้องสมุด ความสะอาด และระบบความปลอดภัย เพื่อยกระดับคุณภาพและความเท่าเทียมของโรงเรียนทั่วประเทศควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่องสำหรับการปรับปรุง บำรุงรักษา และพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียน 2) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแผนยุทธศาสตร์ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยรวมส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารให้แก่ครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดูแลและพัฒนาสภาพแวดล้อมโรงเรียน 3) ด้านการติดตามและประเมินผล กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดเกณฑ์การติดตามและประเมินผลการบริหารสภาพแวดล้อมที่ชัดเจน โปร่งใส และสามารถวัดผลได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางมาตรฐานสำหรับทุกสถานศึกษา ควรจัดทำระบบประเมินผลแบบ Formative และ Summative ที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับปรุงพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และนำผลประเมินไปใช้จริงในเชิงปฏิบัติ 4) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ควรผลักดันให้โรงเรียนทุกแห่งเป็น พื้นที่การเรียนรู้ที่มีชีวิต (Learning Environment) โดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อสารสนเทศ และการออกแบบพื้นที่เรียนรู้ที่ยืดหยุ่น นโยบายควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้สภาพแวดล้อมจริงของโรงเรียนและชุมชนมาเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงผู้เรียนกับโลกแห่งความจริงและสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ต่อผู้บริหารสถานศึกษา นำผลวิจัยไปใช้เป็น กรอบแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ทั้งในเชิงกายภาพ การจัดการองค์กร การติดตามและประเมินผล รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาที่รอบด้าน ผู้บริหารควรใช้ผลวิจัยนี้เป็น เครื่องมือช่วยวางแผนและจัดลำดับความสำคัญ ของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมตามบริบทของโรงเรียน เช่น หากโรงเรียนยังขาดแคลนด้านกายภาพควรให้ความสำคัญก่อน 2) ต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้ผลวิจัยเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อม เช่น

การจัดกิจกรรม การใช้ทรัพยากร และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียน นำผลวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยอาศัยสภาพแวดล้อมจริงและเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ต่อผู้กำหนดนโยบาย ใช้ผลวิจัยนี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดมาตรการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากร เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกโรงเรียน สามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการสร้างนโยบายหรือแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ เกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาอย่างยั่งยืน 4) ต่อการวิจัยในอนาคต ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบ ประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ ที่ได้ในสถานศึกษาแต่ละประเภทและบริบทที่แตกต่างกัน ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสภาพแวดล้อมกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เพื่อขยายความเข้าใจเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

นรา สมประสงค์. (2546). สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและผลต่อพฤติกรรมผู้เรียน. วารสารการศึกษา, 11(2), 45–58.

เนตรชนก ทองดำ. (2565). การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประยูร อนันต๊ะ. (2559). รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบริหารการศึกษา, 18(1), 75–92.

สายสมร ภูเจริญ. (2538). บทบาทผู้บริหารต่อการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). รายงานคุณภาพอากาศ PM 2.5 ในประเทศไทยและภูมิภาค. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานผลการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2559). รายงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ธเนศ ขำเกิด. (2542). การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน. วารสารการศึกษา, 9(1), 21–35.

กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. (2558). อุปสรรคในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย. วารสารบริหารการศึกษา, 14(2), 56–70.

Astin, A. W. (1971). Toward a more student-centered college. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

NAVIGATING THE DIGITAL LANDSCAPE WITH A COMPREHENSIVE REVIEW: CHALLENGES AND LIMITATIONS OF THE TECHNOLOGY ACCEPTANCE MODEL*

Pongsiri Kamkankaew

North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: Kpongsiri85@gmail.com

Received 1 December 2025; Revised 4 December 2025; Accepted 6 December 2025

Abstract

This article aims to conduct an in-depth analysis of the Technology Acceptance Model (TAM), elucidating its developmental trajectory, foundational principles, subsequent modifications, and current applications in diverse sectors. By doing so, it seeks to understand the evolving dynamics of technology adoption and address the critiques of TAM's limitations. The core of this article revolves around the Technology Acceptance Model, exploring its origins, theoretical underpinnings, and various enhancements over the years. The review synthesizes past research, highlights extensions like TAM2 and UTAUT, and discusses their implications in the context of rapid technological change and cultural variability. Key to this discussion is the role of perceived usefulness and ease of use as primary drivers of technology adoption, supplemented by newer constructs in updated models. The findings of this comprehensive review are crucial for academics, practitioners, and policymakers. Academically, they enrich the literature on technology acceptance by providing a historical overview and a

Citation:

* Pongsiri Kamkankaew. (2026). Navigating The Digital Landscape With A Comprehensive Review: Challenges And Limitations Of The Technology Acceptance Model. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 851-907.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

critique of TAM's adaptability to modern needs. Practically, insights from this review can guide the development of more user-centric technologies and organizational strategies that foster technology acceptance. Policy-wise, understanding the nuances of TAM can help in formulating more effective technology adoption frameworks that are culturally and contextually appropriate. This article contributes to the literature by offering a consolidated review of TAM and its evolutions, critiquing its efficacy and relevance in contemporary technology environments. It uniquely addresses the cultural and emotional dimensions often overlooked in traditional models, providing a pathway for future research to integrate these aspects into technology acceptance studies.

Keywords: Technology Acceptance Model, Technology Adoption, Technology Usage

Introduction

The expeditious progression of technological innovations has fundamentally transformed the operational dynamics of enterprises and the interpersonal engagements of individuals (El-Haddad & Al-Shammari, 2023). The comprehension of the elements that contribute to the acceptance and adoption of emerging technologies is of utmost importance as they progressively integrate into various aspects of life and business (Kamkankaew et.al., 2022). The Technology Acceptance Model (TAM) is a widely recognised paradigm that is used to investigate and understand the factors that influence the acceptance and usage of technology (Davis, Bagozzi, & Warshaw, 1989; Hwang & Shin, 2022).

Davis first introduced the Technology Acceptance Model (TAM) in the late 1980s as a theoretical framework for predicting the adoption of information systems. This model identifies two fundamental factors that play a significant role in determining acceptance: perceived usefulness (PU) and perceived ease of

use (PEOU) (Davis, 1989). According to the Technology Acceptance Model (TAM), the likelihood of consumers adopting and utilising a technology is influenced by their perception of its potential benefits for their work (perceived usefulness, PU) and their perception of its perceived ease of use (PEOU) (Davis, 1989). Throughout its existence, the Technology Acceptance Model (TAM) has experienced numerous expansions and alterations, resulting in a more encompassing and flexible framework that can effectively accommodate evolving technology environments (Venkatesh & Davis, 2000; Venkatesh, Morris, Davis, & Davis, 2003).

The extensive applicability of TAM is evidenced by its utilisation in diverse domains, including but not limited to health care, education, e-commerce, and mobile apps (Holden & Karsh, 2010; Teo, 2009). The aforementioned model has demonstrated its durability and straightforwardness, enabling accurate predictions of technology adoption in diverse contexts, thereby establishing its enduring validity (Kaur & Kaur, 2022). One significant advantage of the Technology Acceptance Model (TAM) is its inherent versatility (Kamkankaew et.al, 2023a). The model has been enhanced by researchers through the inclusion of external components, such as social impact and conducive situations, in order to increase its contextual specificity (Venkatesh et al., 2003; Ismagilova & Dwivedi, 2020; Khan, Khan & Khan, 2021; Mahapatra & Jena, 2023). The fundamental principles of the Technology Acceptance Model (TAM), namely perceived usefulness and perceived ease of use, continue to serve as fundamental components in comprehending the acceptance of technology (Venkatesh & Davis, 2000).

The importance of the Technology Acceptance Model (TAM) in both academic and business contexts cannot be overemphasized enough. Organisations have the opportunity to utilise the knowledge gained from the Technology Acceptance Model (TAM) in order to develop interventions and strategies that promote the acceptance of technology among end-users. This, in turn, can contribute to the successful implementation of systems (Venkatesh &

Davis, 2000; Hwang & Shin, 2022). Organisations can enhance resource allocation efficiency and facilitate easier transitions during technological shifts by conducting an analysis of the barriers and facilitators of technology uptake (Lee, Kozar, & Larsen, 2003). Moreover, in light of the increasing necessity of digital transformation in the corporate landscape, gaining insights into user behaviour through frameworks such as the Technology Acceptance Model (TAM) confers a significant strategic advantage in the contemporary digital era. Hence, the Technology Acceptance Model (TAM) provides a comprehensive comprehension of the cognitive and affective elements that influence the adoption and utilisation of technology (Venkatesh & Davis, 2000; Venkatesh, Morris, Davis, & Davis, 2003). The model's fundamental position within the realm of technology acceptance studies is highlighted by its lasting significance in both academic research and practical applications (Abdullatif & Sulaiman, 2022; El-Haddad & Al-Shammari, 2023).

The primary objective of this extensive review article is to provide an in-depth analysis of the Technology Acceptance Model (TAM), which is considered a fundamental framework for comprehending the acceptance and utilisation of technology. Throughout its existence, the Technology Acceptance Model (TAM) has demonstrated its significance in various settings. However, it has encountered obstacles, faced criticism, and consequently undergone revisions. This article aims to shed light on these aspects, with a specific focus on the inherent issues of the paradigm, the adjustments it has experienced, its acknowledged limitations, and the criticisms it has received from both the academic and practitioner worlds. This review aims to offer scholars and practitioners a comprehensive comprehension of the growth of TAM and its relevance in the current, swiftly changing technological environment.This review article provides a comprehensive overview of the Technology Acceptance Model (TAM), encompassing its historical development, identified challenges, limitations, of

technology acceptance model (TAM), as well as its potential impacts and future research opportunities.

A Short Historical Context of Technology Acceptance Model (TAM)

The rapid growth of technological advancements during the latter portion of the 20th century necessitated a comprehensive comprehension of the ways in which individuals acclimatise to and embrace novel technologies (El-Haddad & Al-Shammari, 2023). This part prompted researchers to explore frameworks and models that may forecast the adoption and behaviour of technology usage. The emergence of the Technology Acceptance Model (TAM) occurred within this context, serving as a notable theoretical contribution.

Origin of TAM

Fred Davis initially created the Technology Acceptance Model (TAM) in the late 1980s (Davis, 1986). Davis (1986) conducted research during his doctoral studies at the Massachusetts Institute of Technology with the aim of identifying the various factors that influence the acceptability of technology, particularly in relation to computer technology. Based on the Theory of Reasoned Action (TRA), a psychological theory developed by Ajzen and Fishbein (1977) to explain the connection between attitudes, intentions, and behaviour, Davis constructed the Technology Acceptance Model (TAM) as a framework designed specifically to examine the acceptance of technology.

The Technology Acceptance Model (TAM) introduced two fundamental notions, namely perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEOU). According to Davis (1989), the influence on an individual's behavioural intention to use a technology, as well as their subsequent actual usage of the technology, may be attributed directly to these two perspectives. The concept of perceived utility was operationalized as the degree to which an individual holds the belief that utilising a particular technology would result in improved job performance.

On the other hand, perceived ease of use was conceptualised as the extent to which an individual holds the belief that utilising a particular technology would require minimal effort.

The Davis study produced a model that was both robust and frugal, demonstrating significant empirical efficacy in forecasting user acceptance and technology adoption in various scenarios. The study conducted by Davis, Bagozzi, and Warshaw (1989) provided validation for the Technology Acceptance Model (TAM) and emphasised its effectiveness in predicting user behaviour towards technology.

Evolution of TAM over the Years

Throughout its existence, the Technology Acceptance Model (TAM) has experienced numerous iterations and extensions. Critical analysis and the need to adapt to the constantly changing technological environment have both driven these changes.

The introduction of TAM2 by Venkatesh and Davis (2000) aimed to expand upon the original Technology Acceptance Model (TAM) by incorporating supplementary theoretical constructs that could potentially impact perceived usefulness. These constructs include social influence processes, such as subjective norm and voluntariness, as well as cognitive instrumental processes, such as job relevance, output quality, and result demonstrability.

Venkatesh et al. (2003) put forth the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT), acknowledging the intricate nature of technology adoption. The UTAUT framework incorporates components from other influential models, such as TAM and TAM2, in order to present a comprehensive structure that identifies four primary factors influencing the intention and behaviour of usage. These factors include performance expectancy, effort expectancy, social impact, and facilitating conditions.

Venkatesh, Thong, and Xu (2012) subsequently proposed the UTAUT2 model, which expanded upon the UTAUT framework by incorporating the

consumer context. The aforementioned model introduced three more components, namely hedonic motivation, price value, and habit, thereby emphasising the wider spectrum of factors that impact the adoption of technology in a consumer context.

The Technology Acceptance Model (TAM) and its succeeding revisions have played a significant role in the field of technology adoption. However, it is important to acknowledge the critiques that have been directed at it. Benbasat and Barki (2007) contend that the model lacks complexity since it fails to consider the multitude of external factors that can influence the adoption of technology. Nevertheless, the simplicity of the technology has frequently been praised as a notable advantage, since it enables easy integration into many technical environments. The Technology Acceptance Model (TAM) has undergone ongoing development in recent years as scholars have expanded and enhanced the model to incorporate novel technology and developing patterns. The incorporation of novel constructs, such as hedonic incentives, perceived privacy risks, and perceived security risks, these constructs are indicative of the growing trend among individuals to utilise technologies for both recreational and social objectives while simultaneously expressing apprehension regarding the safeguarding of their personal information and ensuring its confidentiality.

The emergence of novel variations of the Technology Acceptance Model (TAM), such as the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) and the Mobile Acceptance Model (MAM), has contributed to the advancement of this field. These variants encompass supplementary variables and elements that are pertinent to the adoption and utilisation of particular categories of technology, such as mobile phones and social media. The utilisation of the Technology Acceptance Model (TAM) in novel settings, such as healthcare, education, and government sectors, this observation underscores the increasing significance of technology within various industries.

Numerous studies conducted between 2020 and 2023 have provided evidence regarding the efficacy of the Technology Acceptance Model (TAM) in forecasting the acceptance and utilisation of diverse technologies across various contexts. The study conducted by Al-Ansi et al. (2020) demonstrated that the Technology Acceptance Model (TAM) proved to be a dependable indicator for predicting the acceptance and utilisation of e-learning platforms amidst the COVID-19 pandemic. The research emphasised the substantial direct influence of perceived usefulness and perceived ease of use on users' attitudes towards these platforms, subsequently affecting their intention to utilise them. In a similar vein, the study conducted by Al-Smadi et al. (2021) demonstrated the relevance of the Technology Acceptance Model (TAM) in the context of telemedicine service adoption. The researchers identified that users' attitudes and intention to use were significantly influenced by their perceptions of the usefulness and simplicity of use associated with the technology. The study conducted by Al-Shammari et al. (2022) expanded the scope of TAM's applicability to include social media platforms in the context of education. The findings of the study revealed that TAM successfully predicted user acceptance, with perceived utility and perceived ease of use continuing to influence attitudes and intentions. In a recent study conducted by Al-Khaldi et al. (2023), the researchers provided more support for the applicability of the Technology Acceptance Model (TAM) framework. This particular investigation focused on the domain of mobile payment applications, highlighting the significance of perceived usefulness and perceived ease of use as influential determinants of users' attitudes and intents. Furthermore, the Mobile Acceptance Model (MAM) was established by Lu et al. (2020) to extend the Technology Acceptance Model (TAM) by incorporating perceived risk and trust as influential factors in determining individuals' inclination to utilise mobile devices for conducting financial transactions. Chen et al. (2021) adopted a comprehensive perspective by presenting the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT), which extended the principles of the Technology

Acceptance Model (TAM) to encompass many technologies. Notably, their framework emphasised the role of performance as a crucial factor influencing the adoption of technology. These studies jointly highlight the versatility and resilience of the Technology Acceptance Model (TAM) in explaining the acceptance of technology across various sectors.

To sum up, the Technology Acceptance Model, which emerged in the late 1980s, has unquestionably made substantial advances to our comprehension of technology adoption. The versatility and continual development of this entity demonstrate its ongoing significance in both organisational and consumer settings. The adaptation of the Technology Acceptance Model (TAM) and its variations to accommodate the intricacies of forthcoming technological advancements is yet to be determined.

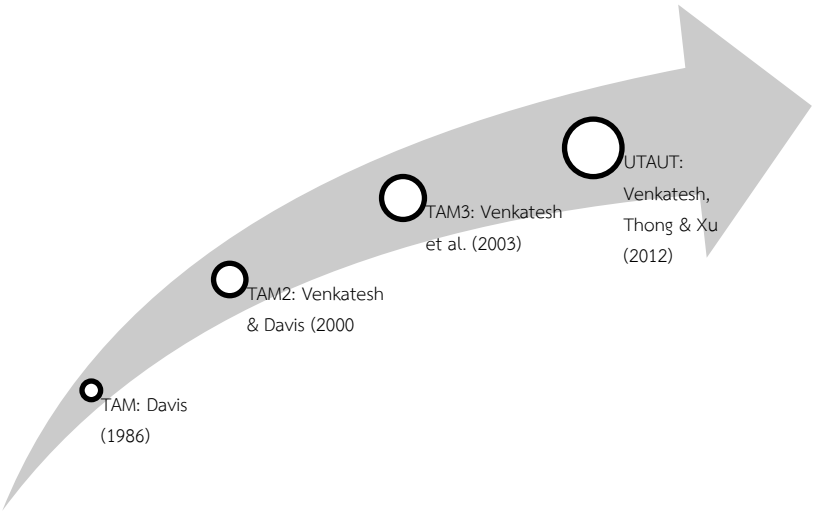

Figure 1 Evolution of TAM

In conclusion of this section, the Technology Acceptance Model (TAM) has solidified its position as a fundamental paradigm within the scholarly domain of technology adoption. Building upon the pioneering work of Davis, the Technology Acceptance Model (TAM) has consistently offered valuable insights

into the complex dynamics of individuals' perceptions and adoption of new technology. The technology landscape has experienced continuous changes, and the Technology Acceptance Model (TAM) has also demonstrated its flexibility by changing and adapting to meet growing difficulties. Although other adaptations such as TAM2 and UTAUT have been developed, the fundamental objective remains unchanged: comprehending user behaviour within the framework of technical progress. The adaptability of this technology is further demonstrated by its widespread implementation in numerous fields. While certain scholars raise concerns over its perceived lack of complexity, it is precisely this very attribute that has facilitated its extensive implementation and long-lasting existence. As we find ourselves on the cusp of further technological advancements, the fundamental principles of TAM serve as a guiding light. It is now the responsibility of the academic and professional communities to assure the ongoing refinement and relevance of TAM as a guiding framework in our ever-expanding interaction with technology.

CHALLENGES ASSOCIATED WITH TECHNOLOGY ACCEPTANCE MODEL (TAM)

The Technology Acceptance Model (TAM) has been widely regarded as a fundamental framework for comprehending the factors influencing users' acceptance and adoption of technology. Nevertheless, although it’s prevalent acceptance and substantial body of research supporting it (Ismagilova & Dwivedi, 2020; Huang & Chiu, 2021; Khan, Khan & Khan, 2021; Asare & Mensah, 2023), a number of obstacles have arisen with regards to its conceptualization and practical ramifications.

External Variables

The Technology Acceptance Model (TAM) functions as a theoretical framework for understanding the behaviour of individuals when it comes to adopting technology (Asare & Mensah, 2023). At the foundation of this concept lay two fundamental beliefs: the perception of usefulness (PU) and the

perception of ease of use (PEU). In essence, the concept of Perceived Usefulness (PU) entails the perception that the use of a specific technology would result in improved job performance. On the other hand, Perceived Ease of Use (PEU) suggests that employing this technology will need minimal exertion (Khan, Khan & Khan, 2021). Collectively, these factors constitute the foundational principles that frequently underpin determinations regarding the acceptance or rejection of technology. Nevertheless, this fundamental concept, although highly effective, cannot exist in isolation. The operation of the subject is situated within a wider framework that is subject to the effect of many external factors. We should examine some of these in more detail:

Table 1 Extensions and Modifications to Technology Acceptance Model (TAM)

	TAM	TAM2	TAM3	UTAUT
Origin/ Background	Davis initially created the Technology Acceptance Model (TAM) in the late 1980s (Davis, 1986)	Extension of TAM	Extension of TAM and TAM2	Integrates eight models including TAM & TAM2
Key Components or Focus Areas	-Perceived Usefulness (PU) -Perceived Ease of Use (PEOU) -Behavioral Intention (BI)	- Social Influence - Voluntariness -Cognitive Instrumental Processes	-Anchoring and Adjustment -Perceived Ease of Use Determinants -Perceived Usefulness Determinants	-Performance Expectancy - Effort Expectancy - Social Influence -Facilitating Conditions

Detailed Components or Determinants	TAM introduced three key notions: Perceived Usefulness (PU) and Perceived Ease of Use (PEOU). These determine an individual's behavioral intention to use technology and their actual usage of it. PU reflects the belief in technology's ability to improve job performance, while PEOU represents the belief that technology is easy to use with minimal effort. Behavioral Intention (BI) influenced by both PU and PEOU, which determines actual technology usage.	- Subjective Norm - Job Relevance - Output Quality -Result Demonstrability	-Computer Self-Efficacy - Perceptions of External Control - Computer Anxiety -Computer Playfulness - Image - Job Relevance (also in TAM2) - Output Quality (also in TAM2) Result Demonstrability (also in TAM2)	- Gender (moderator) - Age (moderator) -Experience (moderator) -Voluntariness (moderator)

Organizational Culture

The organisational culture exerts a significant influence on employees' perceptions of emerging technologies. In a setting that cultivates creativity and promotes the investigation of technology, it is plausible that employees may possess a predisposition towards perceiving technology as advantageous and uncomplicated (Ismagilova & Dwivedi, 2020). It is possible that individuals may hold the belief that adopting the new system is congruent with the values of the organisation, hence leading to an improvement in their job performance. On the other, within a culture that is resistant to change or hostile to it, even the most advanced instruments may be regarded as superfluous or excessively intricate.

Individual Differences

Individuals possess a wide range of backgrounds, experiences, cognitive styles, and attitudes, all of which can exert a substantial influence on their interpretations and evaluations of technology. Certain individuals, as a result of previous experiences, may perceive a certain system to be more intuitive than others (Ismagilova & Dwivedi, 2020). On the other hand, individuals who have encountered technological difficulties in the past may approach a novel system with a sense of unease, so influencing their perception of ease of use (Huang & Chiu, 2021).

Training

Training provides individuals with the essential abilities and understanding required to effectively traverse a novel system. The implementation of effective training programmes has the potential to elucidate intricate procedures, so augmenting the user's self-assurance in navigating the technology and improving the perceived simplicity of the system (Huang & Chiu, 2021). Nevertheless, insufficient or inadequately organised training sessions might result in users experiencing a sense of being overwhelmed, so causing even a system that is designed to be user-friendly to appear intimidating.

Support

Continuous support, whether it is of a technical or managerial nature, provides consumers with the assurance that assistance will be readily available in the event that they have difficulties. The presence of a specialised staff or allocated resources can have an impact on consumers' perceptions. Individuals may exhibit a greater inclination to interact with technology, as they hold the belief that any potential obstacles will have minimal impact on their overall efficiency, hence augmenting their perceived usability (Huang & Chiu, 2021)).

Based on the aforementioned analysis, it is evident that the Technology Acceptance Model (TAM) offers a fundamental framework. However, it is important to acknowledge that practical situations involve numerous intricate layers of complexity. The influence of external influences on technology acceptance can often overwhelm the fundamental principles of the Technology Acceptance Model (TAM), underscoring the importance of adopting a comprehensive perspective to gain a true understanding of technology adoption. The observation can be likened to the perception of a tree within a dense forest, where the tree's intrinsic importance is acknowledged, but its overall well-being and development are heavily impacted by the surrounding ecological factors.

In summary, the fundamental concept of Technology Acceptance Model (TAM) revolves around the idea that the perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) play crucial roles in determining the acceptance of technology. Nevertheless, it is important to acknowledge that various external factors, like organisational culture, individual characteristics, training, and assistance, can significantly impact the perception of usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU). For example, the presence of a supportive organisational culture towards the adoption of technology might positively influence the perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) of a new system (Venkatesh & Davis, 2000). Conversely, the absence of adequate training can impede the perceived level of user-friendliness when utilising a novel software, irrespective of its inherent

simplicity. The presence of intricate details serves to emphasise the intricate nature and unpredictable outcomes resulting from external factors, thereby indicating that the Technology Acceptance Model (TAM) is not comprehensive in its scope.

Model Simplification

The Technology Acceptance Model (TAM) has gained recognition in academic and professional spheres for its efficient methodology in comprehending the adoption of technology. The beauty of this concept resides in its ability to simplify the intricate phenomenon of technology acceptance by identifying two fundamental factors: perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU). Through its approach, TAM presents a model that is readily comprehensible, practical, and notably, capable of being reproduced in several contexts. Nevertheless, it is important to acknowledge that despite the positive aspects, any advantageous situation is accompanied by potential drawbacks. In the case of TAM, its distinguishing feature of simplicity could also expose it to vulnerabilities.

Social Influences

A notable deficiency of the Technology Acceptance Model (TAM) in the present-day setting is its inadequate consideration of social variables. In contemporary society, our opinions, attitudes, and behaviours are significantly influenced by several factors such as peer reviews, influencers, and the pervasive presence of social media (Liu & Li, 2023). For instance, in the context of technology adoption, the positive perception and ease of use of a tech tool by a user may be undermined by unfavourable reviews or comments received from their peer group, hence discouraging its adoption. Conversely, favourable recommendations from reliable peers or influencers can significantly impact the adoption of technology, even in cases when an individual may subjectively see the tool as rather difficult to navigate.

System Quality

Although the Technology Acceptance Model (TAM) emphasises the aspect of user-friendliness, it does not extensively examine the inherent excellence of the system. A software application may possess a user-friendly interface, yet it could also be plagued by various flaws or security risks. The Technology Acceptance Model (TAM) fails to sufficiently consider the impact of the inherent quality of a system on user acceptance (Elhaddad & Al-Shammari, 2022).

Trust

Trust plays a crucial role in the current era characterised by data breaches and heightened worries around privacy. Users may exhibit reluctance towards utilising even the most user-friendly and ostensibly advantageous applications if they lack confidence in the entities responsible for their development or harbour concerns over the security of their personal data (Al-Smadi, Ali & Alamri, 2021).

Essentially, although the Technology Acceptance Model (TAM) provides a robust basis for comprehending the acceptance of technology, it is imperative to regard it merely as an initial standpoint. As the integration of technology into our societal framework continues to advance, a model that just relies on perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) may fail to encompass the complete range of factors that impact the adoption of technology.

In conclusion, the appeal of TAM lies in its inherent simplicity. However, the inherent simplicity of the subject matter also renders it susceptible to potential vulnerabilities. The Technology Acceptance Model (TAM) may overlook significant variables, including social influences, system quality, and trust, as it primarily focuses on perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) (Legris, Ingham, & Collerette, 2003). In the present era, with the prevalence of social media platforms facilitating easy access to peer opinions, failing to include the role of social factors might lead to negative outcomes in understanding the full complexities of technological acceptance.

Cultural Context

The primary objective of the Technology Acceptance Model (TAM) is to offer a comprehensive framework that facilitates the comprehension of the factors influencing individuals' acceptance of technology and the underlying reasons for such acceptance. Although its implementation has been widespread and across several fields, the universal suitability of this concept becomes a subject of debate when considering multiple cultural contexts. The contribution of Hofstede's (2001, 2010) research on cultural factors is crucial in the context of this discourse. The author delineated several cultural factors that serve to distinguish one culture from another, including power distance, individuality versus collectivism, uncertainty avoidance, masculinity against femininity, and long-term versus short-term orientation. Each of these factors influences individuals' attitudes, beliefs, and behaviours, thereby impacting their interactions with and perceptions of technology.

Power Distance

This factor concerns the degree to which individuals in institutions and organisations with less authority acknowledge the unequal distribution of power. In cultures characterised by high power distance, there is a notable emphasis on hierarchical systems, where instructions issued by those in positions of authority are rarely subjected to questioning. Now, establish a connection between this phenomenon and the process of technological adoption (Kamkankaew et.al., 2023a). Within the context of this cultural setting, it can be observed that when a leader within an organisation makes the decision to adopt a specific technology, employees are inclined to utilise it, irrespective of their own assessments of its efficacy or user-friendliness. The extent to which individuals embrace a particular technology is influenced mostly by their deference to authority rather than by the fundamental notions of perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) in the Technology Acceptance Model (TAM).

Individualism vs. Collectivism

Collectivist societies place a high value on collective consensus and harmony. In circumstances such as these, the acceptability of technology may be more susceptible to the effect of collective opinions rather than individual assessments of perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU). In the event that a collective perceives a tool to be advantageous, even individuals who have scepticism may be inclined to accept it in order to conform to the group.

Uncertainty Avoidance

Cultures characterised by a high degree of uncertainty avoidance exhibit a diminished capacity to tolerate ambiguity and typically exhibit a propensity to avoid situations that are unknown or uncertain. Certain cultures may exhibit resistance towards adopting new technology, which can be attributed to a broader reluctance to embrace change, rather than solely stemming from perceived usefulness or perceived ease of use.

Based on the complexities of culture, it becomes apparent that although the Technology Acceptance Model (TAM) provides a helpful basis for understanding, its components may exhibit variations when applied to diverse cultural contexts. This highlights the need of viewing TAM as a malleable instrument that should be customised and comprehended in consideration of distinct cultural intricacies.

In conclusion, the issue of the universality of Technology Acceptance Model (TAM) is subject to discussion when cultural settings are taken into consideration. The perceptions of perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) can be significantly influenced by cultural aspects, as outlined by Hofstede (2001, 2010). In high power distance cultures, it is seen that employees may utilise technology mostly due to the imposition of their superiors, rather than being driven by personal perceptions of its utility or ease of use (Straub, Keil, & Brenner, 1997). The variability in cultural perceptions poses a difficulty to the universal applicability of the Technology Acceptance Model (TAM).

Evolution of Technology

In the contemporary era of digitalization, the advancement of technology is not merely evolving, but rather exhibiting a notable acceleration. Periodically, there emerge advancements that fundamentally reshape our comprehension of technology and its potentialities. The rapid advancement of technology has had significant ramifications for models and theories aimed at comprehending the interactions between humans and technology (Al-Nasser & Al-Shammari, 2020), such as the Technology Acceptance Model (TAM).

The concept of TAM was developed during a period characterised by the early stages of software applications and digital tools. The primary focus at that time revolved around facilitating the shift of individuals and organisations from manual procedures to digital alternatives. Hence, the approach revolves around two primary factors, namely perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU). This observation was applicable to the technological environment prevalent in the 1980s and 1990s (El-Haddad & Al-Shammari, 2023), as the primary focus was on the shift towards digital platforms and the imperative of guaranteeing their user-friendliness. In the present day, there has been a significant transformation in the technical landscape (Al-Qahtani & Alaqeel, 2020; Khan, Khan & Khan, 2021; Abdullatif & Sulaiman, 2022; Mahapatra & Jena, 2023)

Complex User Experiences

Contemporary technologies, particularly advancements such as augmented reality (AR) and virtual reality (VR), possess the capacity to provide more than just utility; they afford individuals immersive encounters (Khan, Khan & Khan, 2021). Users are not solely preoccupied with the conventional notion of a tool's utility; they also take into account aspects such as the level of immersion, realism, and interactivity. The conventional frameworks of perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEU) may not fully contain the intricate evaluation factors in question.

New Learning Curves

Technologies such as quantum computing introduce principles that are fundamentally distinct from those of traditional computing. The learning curve encompasses not just the acquisition of proficiency in utilising a tool, but also the comprehension of novel paradigms. This exceeds the boundaries of the 'ease of use' concept as defined in the Technology Acceptance Model (TAM) (Mahapatra & Jena, 2023).

Emerging Concerns

The proliferation of networked devices and advanced artificial intelligence has brought about significant worries over data privacy, security, and ethical consequences. The aforementioned issues may have a substantial impact on the acceptability of technology, a dimension that is not necessarily addressed by the Technology acceptability Model (TAM) (Abdullatif & Sulaiman, 2022).

Diverse User Profiles

With the increasing democratisation of technology, its accessibility is expanding to a wider range of individuals. The user base has become more diverse, ranging from youngsters engaging with instructional augmented reality (AR) applications to senior citizens utilising virtual reality (VR) for therapeutic objectives (Al-Qahtani & Alaqeel, 2020). The motivations, apprehensions, and evaluation criteria of individuals can exhibit significant variation, which may not be comprehensively addressed by the generalised approach employed by the Technology Acceptance Model (TAM).

In light of these developments, it is important to acknowledge the limitations of the Technology Acceptance Model (TAM) within the contemporary and ever-changing technology environment, despite its enduring significance in the literature on technology acceptance. The proposition can be made that TAM can serve as a fundamental framework that can be further developed to accommodate the complex and evolving nature of modern technological interactions.

In conclusion, the rate at which technology is advancing is unparalleled. Although the Technology Acceptance Model (TAM) may have been suitable for software applications throughout the 1990s, its applicability to modern advancements such as augmented reality or quantum computing raises doubts. The aforementioned technological improvements present innovative user experiences that may not be fully encompassed by the static frameworks of the Technology Acceptance Model (TAM) (Tarhini, Hone, & Liu, 2013).

Subjectivity in Perceptions

The Technology Acceptance Model (TAM) utilises the constructs of "perceived usefulness" (PU) and "perceived ease of use" (PEU) as fundamental principles for comprehending the adoption of technology. The use of the phrase "perceived" is crucial as it intrinsically emphasises that the Technology Acceptance Model (TAM) is constructed based on individual perceptions. This aspect is significant as it both strengthens and weakens the model (Ismagilova & Dwivedi, 2020)

Variability in Perception

The nature of perception inherently involves subjectivity. It is influenced by a multitude of individual factors. According to Mahapatra & Jena (2023), consider two distinct user profiles: the first being an adolescent who has been exposed to cellphones from an early age, and the second being an elderly individual who encountered a computer for the first time around their fifties. Even in the event that they were to assess the identical application, it is probable that their subjective interpretations on its user-friendliness would exhibit substantial divergence (Kamkankaew et.al., 2023b). The reason for this discrepancy is not solely attributed to the application itself, but rather stems from the diverse technological backgrounds, experiences, and levels of comfort among users.

Cognitive Biases

Human perceptions are frequently subjective assessments that might be influenced by cognitive biases (Al-Smadi, Ali & Alamri, 2021). For instance, if a user has previously encountered an unfavourable encounter with a specific brand, they may exhibit confirmation bias by perceiving the brand's new software as less effective or more challenging to utilise, even in the absence of firsthand experience.

Comparative Evaluations

The perception of technology is often influenced by several external factors and does not typically manifest in isolation. Users may engage in the act of comparing a novel tool with a previously utilised one. If individuals have recently switched from using a highly intuitive application to a more feature-rich but less intuitive one, it is possible that their perceived ease of use (PEU) for the latter may be unfairly reduced (Hwang & Shin, 2022).

Learning Curve Impact

Certain technologies may have a more challenging learning process; however, they offer substantial advantages if proficiency is achieved. Users may initially perceive things as being less user-friendly. Nevertheless, this view has the potential to undergo significant transformation as time passes and individuals gain more experience. The static measurement of TAM may not adequately capture the dynamic nature of perception (Ismagilova & Dwivedi, 2020).

Considering the intricacies involved, it is important to acknowledge that while the Technology Acceptance Model (TAM) serves as a helpful foundation for comprehending the acceptance of technology, it is crucial for academics and practitioners to be cognizant of the model's inherent subjectivity. It is imperative to acknowledge that the Technology Acceptance Model (TAM) provides a framework, among several others, for comprehending the adoption of technology (Liu & Li, 2023). However, it is important to note that this framework is influenced by the subjective impressions of individuals. In order to improve the prediction

precision of the Technology Acceptance Model (TAM), it could be advantageous to complement it with qualitative insights that provide a more comprehensive understanding of the intricacies of individual experiences and perspectives.

In conclusion, the utilisation of "perceived" constructions in TAM introduces a certain degree of subjectivity. The perception of an application's complexity can vary among users, with some perceiving it as straightforward while others consider it to be complex. This variation can be attributed to factors such as past experiences, cognitive biases, and exposure to similar technology (Benbasat & Barki, 2007). The presence of subjective variance has the potential to introduce inconsistencies in both the applicability and predictive capacity of the Technology Acceptance Model (TAM).

Over-reliance on Quantitative Methods

The Technology Acceptance Model (TAM) has been widely recognised as a fundamental framework for comprehending the process through which people develop acceptance and adoption of a technology. The primary source of its effectiveness lies on the empirical validity of its constructs, namely "perceived usefulness" (PU) and "perceived ease of use" (PEU). The inclination to substantiate these notions by quantitative means arises from a pursuit of objectivity and wide-ranging applicability. Nevertheless, this numerical superiority carries significant consequences:

Limitation of Scope

Quantitative research necessitates the establishment of predetermined variables and hypotheses as part of its inherent design. Although this particular framework provides a sense of clarity, it simultaneously restricts the extent of investigation (Mahapatra & Jena, 2023). There are several factors, emotions, and experiences that can impact the adoption of technology, which may not be fully captured within the rigid parameters of a quantitative study.

Depth vs. Breadth

Quantitative methodologies, characterised by their utilisation of extensive sample sizes and statistical analysis, provide a comprehensive scope. For instance, it is possible for them to provide us with information indicating that a significant proportion of users perceive a given technology as being valuable (El-Haddad & Al-Shammari, 2023). However, they do not necessarily explore the underlying reasons for this sentiment. Qualitative research approaches, such as in-depth interviews or focus groups, offer the opportunity to explore the underlying motivations, concerns, and experiences of individuals.

Evolution of User Experience

The user experience undergoes transformation alongside the advancement of technology. Through the utilisation of technological advancements such as virtual reality and augmented reality, individuals are no longer merely engaging with a mere instrument, but rather, they are fully engrossed in a comprehensive and immersive encounter (Al-Nasser & Al-Shammari, 2020). Quantitative measurements can capture user engagement frequency and duration in relation to a particular technology, but they may fail to account for qualitative dimensions such as emotional resonance and the level of immersion experienced.

Diverse User Narratives

Each each user brings a distinct narrative to their engagement with technology, which is influenced by their personal background, previous encounters, and subjective prejudices. These tales provide the potential to provide valuable insights into the acceptability of technology, insights that may not be readily apparent in quantitative data alone (Elhaddad & Al-Shammari, 2022). For example, what are the reasons for the resistance exhibited by certain consumers towards a technology, even when they acknowledge its utility? Qualitative research has the potential to provide insights into these abnormalities.

Contextual Richness

Technologies do not operate in isolation; rather, they are integral components of broader ecosystems. The compatibility or conflict between a technology and its surrounding environment can significantly impact its level of acceptability (Huang & Chiu, 2021). Qualitative methodologies, characterised by their unstructured nature, has the ability to capture the intricate contextual intricacies, hence facilitating researchers in comprehending not just the extent of technology acceptance but also the manner in which it becomes interwoven within the daily lives of users.

Fundamentally, although quantitative methodologies have played a crucial role in establishing the credibility and applicability of the Technology Acceptance Model (TAM), there is an increasing consensus within the scholarly community about the significant contribution of qualitative insights in terms of depth and contextual understanding. In order to have a comprehensive understanding of technological (Kamkankaew wt.al., 2024a) adoption, it is crucial to integrate the wide applicability of quantitative methods with the intricate and nuanced insights provided by qualitative approaches.

In summary, research on Technology Acceptance Model (TAM) has primarily adopted a quantitative approach, with a significant emphasis on conducting statistical validations of its elements. Although quantitative methods offer a rigorous approach to testing, they may overlook the subtle complexities and complexity inherent in human-technology interactions. There is an increasing recognition among scholars that qualitative insights can provide a more comprehensive and contextual comprehension of technological acceptance behaviours, which may not be captured by simply quantitative evaluations (Bagozzi, 2007).

Challenges of Technology Acceptance Model after COVID-19 and Artificial Intelligence

Challenges after COVID-19

The Technology Acceptance Model (TAM) has been widely used to understand how users accept and adopt new technologies. It is based on two main constructs: perceived usefulness and perceived ease of use. However, the COVID-19 pandemic introduced several challenges that affect the relevance and application of this model in a post-pandemic world (Zobeidi et.al., 2023). These challenges arise from changes in user behavior, rapid technological advancements, and shifting societal priorities.

One of the primary challenges is the accelerated pace of digital transformation during the pandemic. Many organizations and individuals adopted technology out of necessity rather than preference (Kamkankaew et.al., 2024b). This forced adoption often bypassed the natural progression of technology acceptance as proposed by TAM. As a result, the model may no longer fully capture the complex motivations and barriers users face in a post-pandemic context (Van, Quynh & Doanh, 2024). For example, users who adopted video conferencing tools for remote work or online learning might continue using them even if they perceive them as less useful or difficult to use. This behavior challenges the core assumption of TAM that perceived usefulness and ease of use drive adoption.

Another issue is the increased demand for technology that supports well-being and social connection. The pandemic highlighted the importance of mental health and community, leading to the rise of technologies such as telehealth and virtual support groups (Ma & Luo, 2024). While TAM focuses on individual perceptions, it may not adequately address the role of social and emotional factors in technology adoption. For instance, users may prioritize emotional benefits, such as feeling connected to others, over traditional metrics like efficiency or ease of use.

Furthermore, the pandemic has widened the digital divide, making technology adoption more complex. Access to digital tools and infrastructure remains uneven, particularly in developing regions. TAM assumes that users have equal access to technology, but this is not the case in many parts of the world (Sudaryono et.al., 2024). Limited access can reduce perceived usefulness and ease of use, thereby lowering adoption rates. Additionally, users with limited digital literacy may face greater challenges in using new technologies, further complicating the application of TAM.

Finally, the pandemic has shifted societal expectations about technology. Users now expect technologies to be more flexible, secure, and sustainable. These expectations influence how individuals evaluate technologies, adding new dimensions to the acceptance process (Hanum et.al., 2023). For example, concerns about data privacy and environmental impact may discourage adoption, even if a technology is perceived as useful and easy to use.

In conclusion, while TAM remains a valuable framework for understanding technology adoption, it faces significant challenges in a post-COVID-19 world. Researchers and practitioners must consider new factors, such as forced adoption, emotional and social benefits, unequal access, and evolving user expectations. By addressing these challenges, TAM can be adapted to better reflect the complexities of technology adoption in the modern era.

Challenges with Artificial Intelligence

The Technology Acceptance Model (TAM) is widely used to understand how users adopt and accept new technologies (Panagoulias, Virvou & Tsihrintzis, 2024). It emphasizes two key factors: perceived usefulness (PU) and perceived ease of use (PEOU). However, when applied to artificial intelligence (AI), TAM faces several challenges due to the unique and complex nature of AI technologies (Mogaji et.al., 2024)

One of the main challenges is the dynamic and adaptive nature of AI. Unlike traditional technologies, AI systems can learn, evolve, and perform tasks without explicit programming. This characteristic makes it harder for users to fully understand how the system works, leading to uncertainty and mistrust. As a result, users may struggle to evaluate the usefulness and ease of use of AI technologies, limiting the applicability of TAM (Na et.al., 2023)

Another issue is the lack of transparency in many AI systems. AI algorithms, particularly those based on deep learning, often operate as "black boxes," where their decision-making processes are not easily understood by users (Hassija et.al., 2024). This lack of transparency can reduce user trust and confidence, directly impacting their acceptance of the technology. TAM does not fully address how transparency influences technology acceptance, making it less effective for studying AI adoption.

Ethical concerns and biases in AI also pose challenges to TAM. Users may reject AI systems if they perceive them as biased, discriminatory, or unethical (Khan, Khan & Aslam, 2024). For instance, if an AI system produces unfair outcomes, users may view it as neither useful nor acceptable. These concerns extend beyond the traditional scope of TAM, requiring additional frameworks to consider ethical and societal dimensions.

Lastly, the rapid advancement of AI technologies presents a challenge. As AI systems evolve, users' perceptions of usefulness and ease of use may change over time (Wang et.al., 2023). This dynamic nature of AI adoption is not fully captured by TAM, which assumes a relatively static evaluation process.

In conclusion, while the Technology Acceptance Model provides a useful foundation for understanding user adoption of technologies, its application to AI is limited by challenges related to the complexity, transparency, ethics, and evolving nature of AI systems. Addressing these challenges requires expanding TAM with additional factors and perspectives to better capture the unique characteristics of AI technologies.

In conclusion of this section, it can be unequivocally stated that the Technology Acceptance Model (TAM) has provided significant and indispensable contributions to the understanding of technology adoption and acceptance over an extended period of time. Nevertheless, with the continuous evolution of the technological landscape and the advancement of our comprehension about human-technology interactions, it is imperative to reevaluate, modify, and maybe enhance the Technology Acceptance Model (TAM) framework. Although the fundamental model is valuable, a more comprehensive and accurate representation of technological acceptance in the contemporary day can be achieved by acknowledging and overcoming its limitations.

Table 2 Challenges associated with Technology Acceptance Model (TAM)

Challenge	Description
Model simplification	The TAM's simplicity and focus on two key factors (perceived usefulness and perceived ease of use) can lead to it overlooking other important variables that may influence technology acceptance. These include social influences, system quality, trust, and cultural context.
Social influences	The TAM does not adequately account for the role of social influences, such as peer pressure, influencer endorsements, and social media, in technology adoption.
System quality	The TAM does not explicitly consider the impact of system quality, such as performance, reliability, and security, on user acceptance.
Trust	The TAM does not explicitly address the role of trust in technology adoption. Users may be hesitant to

	adopt new technologies if they do not trust the developers or the organizations that will be collecting and using their data.
Cultural context	The TAM is not universally applicable to all cultures. Hofstede's research on cultural factors suggests that different cultures have different values and beliefs that can influence technology acceptance.
After COVID-19 and Artificial Intelligence	The Technology Acceptance Model (TAM) must evolve to address post-COVID-19 and AI-related challenges. The pandemic revealed gaps in TAM's scope, such as emotional, social, and access disparities. Similarly, AI's complexity, ethical concerns, and dynamic user expectations challenge TAM's core constructs. Expanding TAM to include these factors ensures its continued relevance.

Limitations of Technology Acceptance Model (TAM)

The technological acceptance models, despite their significance in comprehending user adoption and utilisation of novel technologies, have not escaped criticism. This section provides further details regarding some significant constraints of these models.

Overemphasis on Behavioral Intention

The Technology Acceptance Model (TAM) and its subsequent revisions have had a substantial influence on the field of information systems research and the examination of technology adoption. Behavioural intention is a fundamental concept within the Technology Acceptance Model (TAM), serving as a predictor of consumers' inclination to embrace a specific technology. Nevertheless, despite its widespread acceptance and utilisation, there exist

dissenting perspectives within the academic community that question the overarching significance attributed to this particular concept.

Historical Perspective

The theoretical framework that places emphasis on behavioural intention finds its roots in the Theory of Reasoned Action (TRA) proposed by Fishbein and Ajzen (1975). The Theory of Reasoned Action (TRA) proposed that an individual's intention serves as the direct precursor to their behaviour. The Technology Acceptance Model (TAM), originally conceptualised by Davis (1989), incorporated and repositioned this particular notion as a means of forecasting technology adoption and utilisation.

Behavioral Intention vs. Actual Usage

The essence of the criticism is the difference between saying one is going to do something and actually carrying it out. The study conducted by Sheppard et al. (1988) clearly demonstrated that although intentions serve as robust predictors, they do not provide total certainty on subsequent behaviour. There are several occurrences wherein persons possess the intention to adopt a technology, yet encounter unforeseen conditions that hinder their ability to do so.

External Factors Impacting the Intention-Behavior Gap

Venkatesh and Davis (2000) discussed the influence of extrinsic influences on the link between intention and behaviour. The aforementioned elements, including system outages, task interruptions, and forced system use, are beyond the purview of the user's influence. Interruptions are frequently observed in real-world environments, hence challenging the notion that intention alone is an infallible predictor.

Voluntary vs. Mandatory Contexts

An additional aspect that merits emphasis is the contextual framework within which a technology is being implemented. In circumstances characterised

by voluntary participation, wherein users possess the agency to make independent choices about the utilisation of a given technology, it is plausible that the intention behind such usage may exhibit a more pronounced association with subsequent behavioural outcomes. Nevertheless, in obligatory contexts where individuals are compelled to utilise a particular technology, such as enterprise systems within various organisations, it is possible for the actual usage to remain high despite the presence of low behavioural intentions. This can be attributed to the pressures and obligations imposed by the work environment (Brown, Massey, Montoya-Weiss, & Burkman, 2002).

Expanding the Model

In light of these constraints, scholars have endeavoured to broaden the scope of the Technology Acceptance Model (TAM) by incorporating other variables beyond the realm of intention. These aspects encompass habit, which could elucidate the recurring use of technology despite a lack of intention to do so (Limayem, Hirt, & Cheung, 2007), as well as environmental influences that may hinder the adoption of technology despite a strong intention to utilise it.

To sum up, it is apparent that behavioural intention, although a fundamental aspect in the examination of technological acceptance, does not exist in isolation. The utilisation and acceptance of technology can be significantly influenced by several elements such as real-world limitations, user behaviour patterns, and organisational requirements. Consequently, researchers must take into account a wider array of considerations when attempting to forecast the adoption and usage of technology.

Neglect of Affective Factors into Emotional Dimensions in Technology Acceptance

The dominant focus in the realm of technology adoption and acceptance has been on cognitive factors, namely the conceptions of perceived usefulness and perceived ease of use. Nevertheless, as individuals engage with various systems and technology, their cognitive processes extend beyond mere

information processing and encompass a diverse range of emotional experiences (Kamkankaew et.al., 2023c). The impact of emotions on the acceptability of technology is significant, a factor that is frequently disregarded in conventional models.

The Interplay of Emotion and Cognition

The relationship between emotions and cognitive processes is highly interconnected. Although cognitive evaluations offer a logical appraisal of technology, emotions have the potential to enhance, diminish, or even modify these evaluations (Petty, DeSteno, & Rucker, 2001). For example, a system that elicits sensations of joy may be subjectively seen as more utilitarian than its empirical evaluation suggests.

Emotional Responses in Technology Use

Technology use can elicit a range of emotive responses from consumers. The potential factors contributing to this phenomenon include the design of the interface, the characteristics of the task, feedback received from the system, and prior experiences. Hassenzahl (2004) provides several instances of emotional responses, including pleasure, dissatisfaction, contentment, and anxiety.

Gaps in TAM

Although the TAM model is considered pioneering in certain aspects, it has received criticism for its failure to address emotional aspects. The emphasis on cognitive assessments in its approach may result in a potential oversight of the multifaceted nature and profoundness of the user's experience. According to Beaudry and Pinsonneault (2010), emotions can exert both direct and indirect influences on the utilisation of information technology.

Efforts in Later Models

Subsequent models, such as TAM3 and UTAUT, sought to encompass a broader range of the user's experience; nonetheless, these efforts remained primarily tangential in nature. The constructs present in the Unified Theory of

Acceptance and Use of Technology (UTAUT), such as "experience," may consider the length of time during which a system is utilised, but they do not extensively explore the subjective quality of that experience, namely the emotional process that users undertake (Venkatesh & Bala, 2008).

Need for Emotion-centric Frameworks

The absence or gap in prevailing technological acceptance models requires the development of frameworks that explicitly integrate emotions. Affective elements have the potential to function as moderators or mediators in the association between cognitive judgements and behavioural intentions. By comprehending these emotional pathways, researchers and practitioners have the ability to develop systems that possess not just functional competence but also emotional engagement.

In summary, inside the continuously developing domain of technology adoption, it is of utmost importance to comprehend the comprehensive user experience. Although models such as the Technology Acceptance Model (TAM) have made significant contributions, it is crucial to incorporate the emotional aspects of consumers in order to fully understand the complexities of technology acceptance.

The Limitations of Technology Acceptance Model (TAM), TAM2, TAM3 and UTAUT

Throughout the progressive evolution of models that seek to elucidate the acceptance and utilisation of technology, a sequence of adjustments has been implemented in order to effectively address the critiques directed towards earlier models. This section provides a more comprehensive analysis of the constraints associated with the Technology Acceptance Model (TAM), TAM2, TAM3, and the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT).

1. Limitations of TAM

The initial iteration of the Technology Acceptance Model (TAM) was established with the aim of establishing a foundation for comprehending the mechanisms underlying user acceptance.

Simplicity: The primary advantage of this approach lies in its simplicity, although this very characteristic also imposes a constraint on its effectiveness. The inherent simplicity of the phenomenon frequently resulted in the disregard of crucial external components, such as the aforementioned social impacts or conducive situations (Legris, Ingham, & Collerette, 2003).

Evolution of Technology: The Technology Acceptance Model (TAM) overlooks the dynamic nature of technology and its evolving relationship with people, thus diminishing its applicability in the context of emerging technologies.

2. Limitations of TAM2

In order to address these limitations, TAM2 integrated additional variables inside its conceptual framework.

Dynamism: Despite the developments in Technology adoption Model (TAM), it has been observed that TAM2 fails to comprehensively capture the dynamic character of technology adoption. In particular, it does not adequately account for the changes in user perceptions that occur as users become more familiar with the technology (Venkatesh & Davis, 2000).

Specificity: The TAM2 framework has a higher level of specificity compared to TAM, however it may still overlook distinctive features that are relevant to certain technological situations.

3. Limitations of TAM3

Subsequent iterations of the model resulted in the development of TAM3, which incorporated more determinants.

Redundancy: The introduction of TAM3 brought in a higher level of comprehensiveness; nevertheless, it also resulted in many constructions

becoming redundant due to the increased complexity. According to Venkatesh and Bala (2008), the presence of redundancy in the model can pose challenges for practitioners, making it difficult to effectively utilise.

Usability: Utilisation of TAM3 may provide challenges for companies or researchers lacking a comprehensive understanding of its intricacies.

4. Limitations of UTAUT

The UTAUT was established with the aim of synthesising different models in a determined endeavour.

Complexity: The complete character of the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) poses challenges for its universal implementation. Every construct necessitates meticulous deliberation, hence rendering the procedure laborious.

Cultural Context: One such criticism pertains to the universal nature of the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT). In the pursuit of global applicability, there is a potential risk of overlooking crucial cultural nuances that have a substantial influence on behaviours related to the acceptance of technology (Al-Gahtani, Hubona, & Wang, 2007).

Customization: The UTAUT model's broad framework necessitates potential customization by organisations in accordance with unique contextual factors, hence imposing limitations on its overall applicability.

Although these models provide valuable frameworks for comprehending the acceptability of technology, it is imperative to acknowledge their inherent limits. As technology and society progress, there persists a continuous requirement to enhance existing models or develop novel ones capable of comprehensively representing the ever-changing dynamics of user technology interactions across many contexts.

In conclusion of this section, the evolution from TAM to UTAUT signifies a deliberate endeavour to enhance the comprehensiveness and relevance of technology acceptance models. Nevertheless, like any theoretical framework,

each of these models possesses inherent limitations and opportunities for further enhancement. Future models should take into account a well-rounded strategy that encompasses both simplicity for practical application and depth to accommodate many user contexts and cultural backgrounds.

Table 3 Overview of Limitations of Technology Acceptance Model (TAM)

Limitations	**Explanation**
Overemphasis on Behavioral Intention	TAM and its subsequent revisions focus on behavioral intention as the main predictor of technology adoption and usage. However, some researchers argue that behavioral intention is not always a reliable predictor of actual behavior.
Neglect of Affective Factors	TAM does not explicitly consider the role of emotions in technology acceptance. However, emotions can play a significant role in how people perceive and use technology.
Simplicity	TAM is a relatively simple model, which makes it easy to understand and use. However, this simplicity also means that TAM does not account for all of the factors that can influence technology acceptance.
Evolution of Technology	TAM was developed in the late 1980s, and it does not fully account for the rapid pace of technological change. Emerging technologies may have different characteristics that affect how people adopt and use them.
Dynamism	TAM does not adequately capture the dynamic nature of technology adoption. Over time,

	people's perceptions of technology can change as they become more familiar with it.
Specificity	TAM is a general model of technology acceptance, and it may not be able to account for the unique features of all technologies.
Redundancy	Later iterations of TAM, such as TAM3, have become more complex by incorporating additional variables. This can lead to redundancy and make the model more difficult to use.

Table 4 Limitations of Technology Acceptance Model (TAM), TAM2, TAM3 and UTAUT

	TAM	**TAM2**	**TAM3**	**UTAIT**
Overemphasis on behavioral intention	Yes	Yes	Yes	Yes
Historical perspective	Yes	Yes	Yes	Yes
Behavioral intention vs. actual usage	Yes	Yes	Yes	Yes
External factors impacting the intention-behavior gap	Yes	Yes	Yes	Yes
Voluntary vs. mandatory contexts	Yes	Yes	Yes	Yes
Expanding the model	Yes	Yes	Yes	Yes
Neglect of affective factors into emotional	Yes	Yes	Yes	Partially

dimensions in technology acceptance				
Simplicity	Yes	No	No	No
Evolution of technology	Yes	Yes	Yes	Partially
Dynamism	No	Yes	Yes	Partially
Specificity	No	No	Yes	Partially
Redundancy	No	No	Yes	Yes

Note: Yes, *means that the limitation is present in the corresponding technology acceptance model;* ***No,*** *means that the limitation is not present in the corresponding technology acceptance model;* ***Partially,*** *means that the limitation is addressed to some extent in the corresponding technology acceptance model, but not fully.*

Implication and Future Research Possibilities

This article has explored the robust yet evolving framework of the Technology Acceptance Model (TAM) and its iterations, which offer deep insights into user behavior concerning new technologies. Despite the model's widespread adoption and utility across various fields, it faces criticism for its limitations, particularly its simplicity and the lack of consideration for external, emotional, and contextual factors affecting technology acceptance.

Managerial Implication for Organization Management

1. Effective technology integration in organizations requires comprehensive training programs to bridge the knowledge gap among employees. Training sessions should focus on improving employees' confidence and skills in using new systems, thereby enhancing the perceived ease of use. Additionally, continuous technical and managerial support can mitigate the apprehension associated with adopting advanced technologies, ensuring

smoother transitions and better user satisfaction. This approach aligns with the Technology Acceptance Model's emphasis on user-friendly and supportive environments to foster technology acceptance.

2. The acceptance of technology within an organization is significantly influenced by its culture. Managers should cultivate a culture that encourages innovation and embraces technological advancements. By creating a positive environment that values technology as a tool for enhancing job performance, organizations can improve employees' perception of its usefulness. Conversely, resistance to change can hinder acceptance, even for technologies that are inherently efficient and user-friendly. Therefore, fostering an open and adaptive organizational mindset is crucial for successful technology implementation.

3. Managers should recognize the emotional and social factors that influence technology acceptance. For example, incorporating social feedback mechanisms, such as peer recommendations and collaborative platforms, can increase trust and confidence in new systems. Moreover, addressing users' emotional responses, such as anxiety or frustration, by designing intuitive interfaces and providing timely assistance, ensures a more inclusive approach. Considering these dimensions will not only enhance technology acceptance but also improve overall employee engagement and productivity.

Table 5 Managerial Implication for Organization Management

Implication	**Description**	**Key Focus Areas**
Effective Technology Integration	Comprehensive training programs are essential to bridge the knowledge gap among employees. Training should focus on improving confidence and skills in using new systems, ensuring smoother	-Employee training - Perceived ease of use -Managerial support

	transitions and enhanced user satisfaction. Continuous technical and managerial support is critical.	-Technology Acceptance Model
Cultivating a Technology-Friendly Organizational Culture	The acceptance of technology is significantly influenced by organizational culture. Managers should foster a culture of innovation, adaptability, and openness to technological advancements. Resistance to change should be minimized to facilitate successful implementation.	-Innovation culture -Resistance to change -Perceived usefulness
Addressing Emotional and Social Factors	Managers should consider emotional and social aspects by incorporating mechanisms like social feedback and collaborative platforms. Intuitive interfaces, timely assistance, and addressing user anxieties ensure inclusivity, better acceptance, and improved engagement and productivity.	- Social feedback -Emotional responses -Intuitive interface design - Timely assistance

Managerial Implication for Online Marketing

1. Online marketing strategies must prioritize user-friendly designs and seamless navigation. Building on the principles of perceived usefulness and ease of use, websites, and apps should be tailored to meet the needs of diverse audiences. For example, personalized recommendations, intuitive interfaces, and

adaptive features can enhance user satisfaction and engagement. Businesses should employ user-testing mechanisms to continually refine their platforms based on consumer feedback.

2. Trust plays a critical role in digital marketing success. Marketers must ensure that their platforms are transparent and secure to build consumer confidence. Clear privacy policies, visible security badges, and trustworthy payment systems can reduce skepticism among users. Regular updates about data protection measures can further solidify trust, especially in industries like e-commerce and financial services.

3. social media and peer reviews are significant factors influencing consumer behavior in the online space. Marketers should integrate strategies like influencer collaborations, user-generated content, and social proof into their campaigns. These initiatives leverage the collective opinions of communities to foster brand credibility and drive customer engagement.

4. Online marketing strategies must acknowledge and adapt to cultural differences to succeed in global markets. For instance, understanding local preferences, language nuances, and cultural values can improve the relevance and resonance of marketing messages. Tailored content and region-specific campaigns can help businesses connect more effectively with diverse audiences and achieve broader acceptance of their digital platforms.

Table 6 Managerial Implication for Online Marketing

Implication	Description	Examples/Key Practices
Online Marketing Strategies	Prioritize user-friendly designs and seamless navigation based on principles of perceived	Personalized recommendations, intuitive interfaces, adaptive features, and user-testing mechanisms

	usefulness and ease of use.	to refine platforms based on consumer feedback.
Trust and Security in Marketing	Emphasize transparency and security to build consumer confidence.	Clear privacy policies, visible security badges, trustworthy payment systems, and regular updates about data protection measures.
Leveraging Social Influence	Utilize social media and peer reviews to influence consumer behavior.	Strategies such as influencer collaborations, user-generated content, and social proof to foster brand credibility and engagement.
Cultural Adaptation	Acknowledge and adapt to cultural differences for global market success.	Tailored content, region-specific campaigns, understanding of local preferences, language nuances, and cultural values to enhance message relevance and acceptance.

Managerial Implication for new ideas in today's fast-changing world

1. As technological innovations rapidly evolve; organizations should prioritize user-centric design to foster acceptance and engagement. Managers need to emphasize simplicity, usefulness, and emotional satisfaction in technology deployment. Incorporating user feedback during development ensures that the technology aligns with actual needs, reducing resistance and increasing efficiency. This approach is particularly essential for technologies

introduced in high-pressure or post-crisis environments, where users may have limited time to adapt.

2. Emotional and social dimensions increasingly influence consumer and employee adoption of new ideas and tools. Managers must consider these factors in decision-making, whether introducing digital tools for creating customer experiences. By addressing trust issues, ethical concerns, and emotional benefits such as connection and well-being, businesses can build deeper relationships and foster loyalty. For example, providing transparent and ethical AI solutions can alleviate concerns about misuse or discrimination.

3. Continuous learning and real-time support are critical in today's environment of complex, evolving technologies. Managers should invest in training programs that are interactive and adaptive, ensuring employees and customers have the skills to use new systems effectively. Offering comprehensive technical support also builds confidence in adopting innovations. This dual focus on education and assistance is especially relevant for technologies like AI, where the learning curve is steep and transparency is often low.

4. A culture of collaboration and flexibility enables organizations to embrace change and innovation more effectively. Leaders must encourage teamwork and adaptability, ensuring employees are open to exploring and implementing new ideas. Flexibility in adopting different cultural approaches also supports global operations. For instance, accommodating local cultural factors in technology deployment strategies ensures smoother integration and higher acceptance rates.

5. Technology adoption is not static; it evolves as users' familiarity and the surrounding ecosystem change. Managers must recognize this dynamic by consistently monitoring user behavior and adjusting strategies accordingly. Additionally, businesses must tailor their approaches to different contexts, ensuring technologies meet specific organizational or regional needs. Proactive

efforts in this regard help organizations stay competitive in a rapidly shifting technological landscape.

Future Research

1. Future research should explore how emotional factors influence technology acceptance, as emotions are crucial in shaping user perceptions. While TAM primarily focuses on cognitive aspects, such as perceived usefulness and ease of use, it neglects the emotional dimensions that can drive or hinder technology adoption. Researchers could develop models that integrate emotional constructs, such as user satisfaction, trust, and enjoyment, to provide a more holistic understanding of technology acceptance in diverse contexts.

2. With the rapid development of advanced technologies like artificial intelligence, augmented reality, and quantum computing, TAM's current framework may not adequately capture the unique characteristics and challenges associated with these innovations. Future studies should modify TAM to include factors such as transparency, ethical concerns, and system interactivity. This would help in understanding how users evaluate and adopt highly complex and adaptive systems.

3. Cultural differences significantly influence technology adoption, yet TAM's universal framework does not fully account for these variations. Future research could adapt TAM to specific cultural settings by incorporating dimensions like power distance, individualism vs. collectivism, and uncertainty avoidance. Comparative studies across different cultural groups would provide valuable insights into how cultural factors shape technology acceptance, enabling the development of more context-sensitive models.

Table 7 Managerial Implication for new ideas in today's fast-changing world

Implication	Description	Examples
User-Centric Design	Prioritize simplicity, usefulness, and emotional satisfaction in technology deployment. Use user feedback to align with actual needs, reducing resistance and increasing efficiency.	Implement user-friendly interfaces for digital tools in high-pressure environments, such as post-crisis management systems.
Emotional and Social Dimensions	Address trust, ethical concerns, and emotional benefits like connection and well-being to foster adoption and loyalty.	Provide transparent AI solutions to alleviate misuse concerns and emphasize emotional benefits in employee engagement platforms or customer experiences.
Continuous Learning and Real-Time Support	Invest in adaptive training programs and technical support to build user confidence and skills.	Develop interactive AI training modules and offer 24/7 technical support to help employees and customers overcome steep learning curves and understand opaque systems.

Collaboration and Flexibility	Foster teamwork and adaptability to enable effective exploration of new ideas. Adjust strategies to local cultures for smoother technology integration.	Introduce cross-functional teams to drive innovation and tailor global technology strategies by accommodating local cultural factors, such as language preferences or work styles.
Dynamic Technology Adoption	Continuously monitor user behavior and adjust strategies to evolving needs and contexts. Tailor technology to meet specific organizational or regional demands.	Use analytics to track adoption trends and refine deployment strategies based on user feedback. For example, adjust software functionality for regional-specific business processes in global operations.

Conclusion

In conclusion, the Technology Acceptance Model (TAM) has undoubtedly played a pivotal role in advancing our understanding of technology adoption over the years. Its simplicity, built on the concepts of perceived usefulness and ease of use, has made it widely applicable across diverse contexts. However, the dynamic and complex nature of modern technology adoption exposes several limitations of TAM. The model often overlooks external factors such as organizational culture, trust, and system quality, which significantly influence user

behavior. Furthermore, its focus on cognitive aspects neglects the emotional dimensions that are increasingly relevant in today's technologically immersive environments. As technology evolves rapidly, TAM must adapt to include broader constructs that reflect the intricate interplay of cognitive, affective, and social influences on user behavior. Future research should prioritize developing comprehensive frameworks that address these gaps, ensuring TAM remains a relevant tool for understanding technology adoption in both academic and practical applications. By integrating diverse perspectives and addressing its limitations, TAM can continue to provide meaningful insights into the complexities of human-technology interactions.

Table 8 Future Research

Future Research Area	**Key Focus**	**Proposed Actions**
Emotional Factors in Technology Acceptance	Addressing the emotional dimensions that influence user perceptions and technology adoption, which are neglected in the traditional TAM framework.	Develop models integrating emotional constructs such as user satisfaction, trust, and enjoyment to provide a holistic understanding of technology acceptance in diverse contexts.
Adaptation to Advanced Technologies	Understanding how TAM's framework can evolve to address challenges and characteristics of advanced	Modify TAM to include factors like transparency, ethical concerns, and system interactivity, which are

	technologies like AI, AR, and quantum computing.	critical for evaluating and adopting highly complex and adaptive systems.
Cultural Sensitivity in Technology Adoption	Exploring how cultural differences impact technology adoption, which is inadequately addressed in TAM's universal framework.	Adapt TAM to specific cultural settings by incorporating cultural dimensions (e.g., power distance, individualism vs. collectivism, uncertainty avoidance) and conducting comparative studies across different cultural groups.

Acknowledgments

If this work benefits the scholarly community and society, I dedicate it to my parents, Mr. Somnuek Kamkankaew and Mrs. Yupin Kamkankaew, who have always supported me.

References

Abdullatif, A. R., & Sulaiman, R. (2022). Predicting students' continuous use of e-learning systems using the technology acceptance model (TAM) and perceived risk. Computers & Education, 182, 104530. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104530

Ajzen, I., & Fishbein, M. (1977). Attitude-behavior relations: A theoretical analysis and review of empirical research. Psychological Bulletin, 84(5), 888–918. https://doi.org/10.1037/0033-2909.84.5.888

Ali, M., Al-Smadi, M., & Alamri, S. (2021). Adoption of mobile learning during COVID-19: A TAM-based study. Journal of Computers in Education, 7(2), 201–218. https://doi.org/10.1007/s40692-020-00170-8

Al-Nasser, A., & Al-Shammari, E. (2020). Investigating the factors influencing public acceptance of blockchain technology using an extended technology acceptance model (TAM). Technology in Society, 65, 101412. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101412

Al-Qahtani, A. H., & Alaqeel, A. A. (2020). Examining the factors influencing the adoption of e-learning systems in Saudi Arabian universities using an extended technology acceptance model (TAM). Journal of Information Systems Education, 31(4), 203–220.

Al-Smadi, M., Ali, M., & Alamri, S. (2021). Acceptance of artificial intelligence in education: A TAM-based study. Education and Information Technologies, 26(7), 5701–5719. https://doi.org/10.1007/s10639-021-10502-5

Asare, J. K., & Mensah, P. K. (2023). Understanding the factors influencing the adoption of mobile payment services in Ghana: A technology acceptance model (TAM) approach. International Journal of Electronic Commerce, 27(2), 319–339. https://doi.org/10.1080/10864415.2022.2158275

Bagozzi, R. P. (2007). The legacy of the technology acceptance model and a proposal for a paradigm shift. Journal of the Association for Information Systems, 8(4), 244–254. https://doi.org/10.17705/1jais.00122

Benbasat, I., & Barki, H. (2007). Quo vadis TAM? Journal of the Association for Information Systems, 8(4), 211–218. https://doi.org/10.17705/1jais.00126

Brown, S. A., Massey, A. P., Montoya-Weiss, M. M., & Burkman, J. R. (2002). Do I really have to? User acceptance of mandated technology. European Journal of Information Systems, 11(4), 283–295. https://doi.org/10.1057/palgrave.ejis.3000438

Davis, F. D. (1986). A technology acceptance model for empirically testing new end-user information systems: Theory and results (Doctoral dissertation, Massachusetts Institute of Technology). Available from MIT Libraries:

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. Management Science, 35(8), 982–1003. https://doi.org/10.1287/mnsc.35.8.982

Elhaddad, M. A., & Al-Shammari, E. (2022). An extended technology acceptance model (TAM) for metaverse adoption: A research framework. International Journal of Information Management, 65, 102647. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2022.102647

El-Haddad, M. A., & Al-Shammari, E. (2023). Technology acceptance model (TAM) for smart city adoption: A systematic review and meta-analysis. Technological Forecasting and Social Change, 190, 120332. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.120332

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research. Addison-Wesley.

Gefen, D., Rigdon, E. E., & Straub, D. (2011). Editor's comments: An update and extension to SEM guidelines for administrative and social science research. MIS Quarterly, 35(2), iii–xiv. https://doi.org/10.2307/23044042

Hanum, F., Rambe, B. H., Harahap, N. J., Prayoga, Y., & Pohan, M. Y. A. (2023). The important role of adopting the use of technology in universities after COVID-19: Application of the Technology Acceptance Model. ECOBISMA (Jurnal Ekonomi, Bisnis dan Manajemen), 10(1), 74–80.

Hassenzahl, M. (2004). The interplay of beauty, goodness, and usability in interactive products. Human-Computer Interaction, 19(4), 319–349. https://doi.org/10.1207/s15327051hci1904_2

Hassija, V., Chamola, V., Mahapatra, A., Singal, A., Goel, D., Huang, K., & Hussain, A. (2024). Interpreting black-box models: A review on explainable artificial intelligence. Cognitive Computation, 16(1), 45–74. https://doi.org/10.1007/s12559-023-10112-3

Hofstede, G. (2001). Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations (2nd ed.). Sage Publications.

Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). Cultures and organizations: Software of the mind (3rd ed.). McGraw-Hill.

Holden, R. J., & Karsh, B. T. (2010). The technology acceptance model: Its past and its future in health care. Journal of Biomedical Informatics, 43(1), 159–172. https://doi.org/10.1016/j.jbi.2009.07.002

Huang, H., & Chiu, C.-M. (2021). Factors influencing the adoption of online shopping platforms: A technology acceptance model (TAM) approach. Journal of Business Research, 137, 135–150. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.08.036

Hwang, Y., & Shin, D. (2022). Factors influencing the adoption of artificial intelligence (AI) in the workplace: A technology acceptance model (TAM) approach. International Journal of Human-Computer Interaction, 38(12), 1479–1495. https://doi.org/10.1080/10447318.2021.1996490

Ismagilova, E., & Dwivedi, Y. K. (2020). Technology acceptance model (TAM) in education: A critical review and research agenda. Technology in Society, 64, 101405. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101405

Kamkankaew, P. (2023a). Current trends in strategic management: A comparative analysis of SWOT and SOAR approaches. RMUTT Global Business Accounting and Finance Review, 7(2), 63–78.

Kamkankaew, P., Limpiaongkhanan, P., Wongmahatlek, J., & Sanpatanon, N. (2024a). Consumer existentialism based on Heidegger's concept in digital marketing. Journal for Developing the Social and Community, 11(3), 625-654. https://doi.org/10.60027/jdsc.2024.3385

Kamkankaew, P., Meesubthong, C., & Sawang, K. (2023b). Decoding, connecting and converting cultural understanding and consumer behavior: The imperative of applying anthropology in marketing management. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 3(6), 1-26. https://doi.org/10.60027/ijsasr.2023.3341

Kamkankaew, P., Meesubthong, C., Khumwongpin, S., Jeesorn, W., & Phungjitpraphai, P. (2023c). How do ecological consumption, perceived value, and satisfaction affect destination loyalty?-A description after the COVID-19 pandemic of Thai tourists in a national park in Lampang, Thailand. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 3(2), 121-138. https://doi.org/10.14456/jsasr.2023.22

Kamkankaew, P., Sribenjachot, S., Wongmahatlek, J., Phattarowas, V., & Khumwongpin, S. (2022). Reconsidering the mystery of digital marketing strategy in the technological environment: Opportunities and challenges in digital consumer behavior. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 2(4), 43-60. https://doi.org/10.14456/jsasr.2022.29

Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., & Sribenjachot, S. (2024b). Pedagogic excellence in massified higher education: Strategies for inclusive business teaching in Thai universities. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4(6), 797-808. https://doi.org/10.60027/ijsasr.2024.5835

Kaur, S., & Arora, S. (2022). Understanding customers' usage behavior towards online banking services: An integrated risk–benefit framework. Journal of Financial Services Marketing, 28(1), 74–98. https://doi.org/10.1057/s41264-022-00140-5

Khan, F. A., Khan, N. A., & Aslam, A. (2024). Adoption of artificial intelligence in human resource management: An application of TOE-TAM model. Research and Review: Human Resource and Labour Management, 22–36.

Khan, M. N., Khan, S. U., & Khan, M. A. (2021). Acceptance of e-learning during the COVID-19 pandemic: A technology acceptance model (TAM) approach. Education and Information Technologies, 26(4), 2729–2745. https://doi.org/10.1007/s10639-020-10400-x

Lee, Y., Kozar, K. A., & Larsen, K. R. (2003). The technology acceptance model: Past, present, and future. Communications of the Association for Information Systems, 12(1), 50. https://doi.org/10.17705/1CAIS.01250

Legris, P., Ingham, J., & Collerette, P. (2003). Why do people use information technology? A critical review of the technology acceptance model. Information & Management, 40(3), 191–204. https://doi.org/10.1016/S0378-7206(01)00143-4

Limayem, M., Hirt, S. G., & Cheung, C. M. (2007). How habit limits the predictive power of intention: The case of information systems continuance. MIS Quarterly, 31(4), 705–737. https://doi.org/10.2307/25148817

Liu, X., & Li, Y. (2023). Acceptance of artificial intelligence (AI) in healthcare: A technology acceptance model (TAM) approach. International Journal of Medical Informatics, 170, 104904. https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2023.104904

Ma, Y., & Luo, M. (2024). Older people's intention to use medical apps during the COVID-19 pandemic in China: An application of the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) model and the Technology Acceptance Model (TAM). Ageing & Society, 44(7), 1515–1532. https://doi.org/10.1017/S0144686X22001000

Mahapatra, S. K., & Jena, S. (2023). Factors influencing the adoption of mobile wallets in India: A technology acceptance model (TAM) approach. Journal of Financial Services Research, 54(1), 1–25.

Mogaji, E., Viglia, G., Srivastava, P., & Dwivedi, Y. K. (2024). Is it the end of the technology acceptance model in the era of generative artificial intelligence? International Journal of Contemporary Hospitality Management, 36(10), 3324–3339. https://doi.org/10.1108/IJCHM-05-2023-0500

Na, S., Heo, S., Han, S., Shin, Y., & Roh, Y. (2022). Acceptance model of artificial intelligence (AI)-based technologies in construction firms: Applying the Technology Acceptance Model (TAM) in combination with the Technology–Organisation–Environment (TOE) framework. Buildings, 12(2), Article 90. https://doi.org/10.3390/buildings12020090

Panagoulias, D. P., Virvou, M., & Tsihrintzis, G. A. (2024). A novel framework for artificial intelligence explainability via the Technology Acceptance Model and Rapid Estimate of Adult Literacy in Medicine using machine learning. Expert Systems with Applications, 248, Article 123375. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.123375

Petty, R. E., DeSteno, D., & Rucker, D. D. (2001). The role of affect in attitude change. In J. P. Forgas (Ed.), Handbook of affect and social cognition (pp. 212–233). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Straub, D., Keil, M., & Brenner, W. (1997). Testing the technology acceptance model across cultures: A three-country study. Information & Management, 33(1), 1–11. https://doi.org/10.1016/S0378-7206(97)00026-8

Sudaryono, N. G. P., Fadhiil, M., Syarifah, S., & Simanjuntak, E. R. (2023). Application of technology acceptance model (TAM) in telemedicine application during Covid-19 pandemic. Journal of World Science, 2(7), 909–921.

Tarhini, A., Hone, K., & Liu, X. (2013). User acceptance towards web-based learning systems: Investigating the role of social, organizational and individual factors in European higher education. Procedia Computer Science, 17, 189–197. https://doi.org/10.1016/j.procs.2013.05.026

Teo, T. (2009). Modelling technology acceptance in education: A study of pre-service teachers. Computers & Education, 52(2), 302–312. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.08.006

Van, V. H., Quynh, N. N., & Doanh, N. K. (2024). Factors affecting farmers' intention to use ECEs in Covid-19 pandemic: Combining the technology acceptance model (TAM) and barrier factors. Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies, 14(2), 129–145. https://doi.org/10.1108/JADEE-12-2021-0315

Venkatesh, V., & Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. Decision Sciences, 39(2), 273–315. https://doi.org/10.1111/j.1540-5915.2008.00192.x

Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. Management Science, 46(2), 186–204. https://doi.org/10.1287/mnsc.46.2.186.11926

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. MIS Quarterly, 27(3), 425–478. https://doi.org/10.2307/30036540

Venkatesh, V., Thong, J. Y., & Xu, X. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: Extending the unified theory of acceptance and use of technology. MIS Quarterly, 36(1), 157–178. https://doi.org/10.2307/41410412

Wang, C., Ahmad, S. F., Ayassrah, A. Y. B. A., Awwad, E. M., Irshad, M., Ali, Y. A., & Han, H. (2023). An empirical evaluation of technology acceptance model for artificial intelligence in e-commerce. Heliyon, 9(8), Article e18234. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e18234

Zobeidi, T., Homayoon, S. B., Yazdanpanah, M., Komendantova, N., & Warner, L. A. (2023). Employing the TAM in predicting the use of online learning during and beyond the COVID-19 pandemic. Frontiers in Psychology, 14, Article 1104653. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1104653

การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย เพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน*

POLICY COLLABORATION FOR SUSTAINABLE SMART CITY DEVELOPMENT

พระครูสันติพนาทร[1] และ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ[2]

Phrskrusantipanathon[1] and PhrakruPaladsuwatthanabuddhikun[2]

[1]นักวิชาการอิสระ

[1]Independent Scholar, Thailand

[2]วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2]Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: suthepdee55@gmail.com

วันที่รับบทความ : 22 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 13 กุมภาพันธ์ 2569

Received 22 January 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 13 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน โดยเน้นบทบาทและความสำคัญของกลไกความร่วมมือเชิงนโยบายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน สร้างดุลยภาพระหว่างการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมกับการคำนึงถึงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม นำเสนอแนวทางการสร้างกลไกที่โปร่งใสและมีธรรมาภิบาล เพราะสังคมในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมือง จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากรูปแบบเดิมไปสู่แนวทางที่ชาญฉลาดและยั่งยืนยิ่ง แนวคิดเรื่องเมืองอัจฉริยะ จึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการ

Citation:

*พระครูสันติพนาทร และ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ. (2569). การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 908-919.

Phrskrusantipanathon and PhrakruPaladsuwatthanabuddhikun. (2026). Policy Collaboration For Sustainable Smart City Development. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 908-919.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จัดการปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการจราจรติดขัด มลพิษทางอากาศ การจัดการพลังงาน และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเศรษฐกิจของประชากรผู้อยู่อาศัย การอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้ความสงบสุข ปลอดภัย มีสุขภาพที่ดี แก้ปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะต้องมีการบูรณาการและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาที่ขาดการวางแผนอย่างรอบด้าน อาจนำไปสู่ปัญหาใหม่ ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การละเลยความต้องการของชุมชนดั้งเดิม หรือความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต พร้อมกันนี้จะต้องมีการบูรณาการหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา 3 เพื่อพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และการพัฒนาความรู้ เพราะการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกับหลักการบริหารจัดการที่ดีและหลักพุทธธรรม เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

คำสำคัญ: ความร่วมมือเชิงนโยบาย, เมืองอัจฉริยะ, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic article aims to analyze the creation of policy cooperation for sustainable smart city development. It emphasizes the role and importance of policy cooperation mechanisms among the public, private, and civil society sectors in driving sustainable smart city development, creating a balance between the use of technology and innovation and a consideration for social and cultural values. The study proposes approaches to building transparent and accountable governance mechanisms. In the current era, society is undergoing rapid changes in economic, social, and environmental dimensions. Urban development, therefore, must shift from its conventional form towards a smarter and more sustainable approach. The concept of a smart city is thus used as a tool to manage various problems, such as traffic congestion, air pollution, efficient energy and resource management, as well as to enhance the quality of life for residents and the economy of the population. This includes promoting peaceful, safe, and healthy communities while addressing pollution and

environmental issues. Sustainable smart city development requires systemic integration and collaboration. Development that lacks comprehensive planning may lead to new problems, such as digital inequality, neglect of traditional community needs, or an imbalance between economic benefits and quality of life. Furthermore, the integration of Buddhist principles, specifically the three *Tri-sikkha* principles development of conduct, development of mind, and development of wisdom is necessary. Sustainable smart city development requires a blend of technological innovation, good governance, and Buddhist principles to ensure that all members of the public benefit equitably and comprehensively.

Keywords: Policy cooperation, Smart city, Sustainable development

บทนำ

บริบทของการพัฒนาเมืองในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน เช่น ปัญหาการเติบโตของเมืองที่ไม่สมดุล ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาสิ่งแวดล้อม แนวคิดเรื่อง “เมืองอัจฉริยะ” (Smart City) จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเมือง และให้บริการสาธารณะ ความสำเร็จของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะไม่ได้ขึ้นอยู่กับการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายเป็นผู้พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี และภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง บทความนี้ จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์กลไกการสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน โดยนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านปัญญาและจิตใจ

สมาร์ตซิตี้ (Smart City) หรือเมืองอัจฉริยะ เป็นเมืองที่หากกล่าวขึ้นมาก็มักถูกผูกโยงว่า เป็นเมืองที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีไอทีชั้นสูง เมืองที่แสดงศักยภาพความก้าวหน้าของนวัตกรรมล้ำสมัย โดยจะมีภาพของซิลิคอนแวลลีย์ (Silicon Valley) พื้นที่ทางตอนใต้ของอ่าวซานฟรานซิสโก (San Francisco Bay Area) หรือเบย์แอเรียร์ รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา

ผุดขึ้นมาในห้วงความคิดซิลิคอนแวลลีย์ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเทคโนโลยีไฮเทค และนวัตกรรมของโลก เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของบริษัทเทคโนโลยีที่ใหญ่ที่สุดของโลก อาทิ Apple Microsof Google Tesla (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ, 2564) ซึ่งแนวคิดของ Smart City หลายเมืองของโลกที่เกิดขึ้นใหม่ และเมืองใหญ่เดิมที่อยากจะพัฒนาปรับปรุงให้เป็นเมืองอัจฉริยะก็ยึดเอาซิลิคอนแวลลีย์เป็นพิมพ์เขียว เพียงแต่โจทย์ในการสร้างเมืองอัจฉริยะเน้นการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของประชากรผู้อยู่อาศัย การอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้ความสงบสุข ปลอดภัย มีสุขภาพ ที่ดี แก้ปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงใช้ไอทีและนวัตกรรมมาอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อาทิ ระบบขนส่ง ระบบกำจัดขยะ ระบบการแพทย์ (อรรถพร จงรักศักดิ์ และกฤดากร คเชนทร์ชัย, 2564 : 11-12)

ดังนั้น เมืองอัจฉริยะ (Smart City) จึงเป็นเมืองที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยเข้ามาบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมืองให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน เป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างเมืองที่น่าอยู่และทันสมัย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวคิดเมืองอัจฉริยะประกอบด้วยมิติต่าง ๆ ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและข้อมูล เช่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ พลังงาน การเดินทาง การบริหารภาครัฐ พลเมือง และการดำรงชีวิต เมืองอัจฉริยะ มีประโยชน์ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย

ลักษณะสำคัญของการสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย มีส่วนร่วมจากหลากหลายภาคส่วน นโยบายสาธารณะ ไม่ได้ถูกกำหนดโดยหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่เปิดให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทตั้งแต่ต้น สร้างเป้าหมายร่วมกัน การทำงานร่วมกันช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นภาพเดียวกัน ทำให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกันเน้นกระบวนการที่เปิดกว้างและสร้างสรรค์ เพราะการแลกเปลี่ยนข้อมูลและมุมมองที่หลากหลายจะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมเชิงนโยบายที่ตรงจุดและยั่งยืน และสามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะแก้ไขได้เพียงลำพัง การทำงานร่วมกันจึงช่วยระดมความรู้และทรัพยากรที่จำเป็น

การกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่เพียงพอ จำต้องอาศัยการสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย ที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและผลักดันนโยบายร่วมกัน การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายเท่านั้น แต่ยังสร้างความชอบธรรม และความเป็นเจ้าของร่วมกันในหมู่ประชาชนอีกด้วย หลักการสำคัญในการสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายนั้น การสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยหลักการสำคัญ อาทิ การสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารสองทาง การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และความมุ่งมั่นของผู้นำ (ณัฐพล สุคนธวงศ์, 2567)

การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายมีความจำเป็น เพื่อแก้ไขปัญหาซับซ้อนอย่างยั่งยืน แต่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นและกลไกที่เหมาะสม หากทำได้สำเร็จ จะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพนโยบายและ ธรรมาภิบาล โดยที่กลไกและขั้นตอนการสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายนั้นจะต้องการระบุปัญหาและกำหนดเป้าหมายร่วม การระบุและคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดตั้งเวทีและกลไกความร่วมมือการร่างและกลั่นกรองนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะ

ในบริบทของการพัฒนาเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งจากการเติบโตของประชากร ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเหลื่อมล้ำทางสังคม แนวคิดเรื่องเมืองอัจฉริยะ (Smart City) จึงกลายเป็นวาระสำคัญระดับโลกที่หลายประเทศให้ความสนใจ เมืองอัจฉริยะไม่ได้เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาประยุกต์ใช้ในเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และลดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย มีการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในหลายพื้นที่ เช่น สามย่านสมาร์ทซิตี้ การขับเคลื่อนนี้ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดการบูรณาการนโยบาย และความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนยังไม่เข้มแข็งพอ ดังนั้น การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้สำเร็จและยั่งยืน โดยบทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

วิเคราะห์แนวทางการสร้างความร่วมมือเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน เมืองอัจฉริยะไม่ใช่แค่การใช้เทคโนโลยี แต่เป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการบริหารจัดการ คุณภาพชีวิตและความยั่งยืน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะบริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โอกาส และความท้าทาย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระบบปฏิบัติการที่จำเป็นในการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ ซึ่งรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การจัดการข้อมูล นวัตกรรมการบริหาร และความร่วมมือ (เอกชัย สุมาลี และชัยวุฒิ ตันไชย, 2562)

แกนหลักของเมืองอัจฉริยะที่สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย (สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย, 2562) กำหนดมีรายละเอียด ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดการน้ำ การดูแลสภาพอากาศ การบริหาร จัดการของเสีย และการเฝ้าระวังภัยพิบัติ

2. เศรษฐกิจอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจและบริหารจัดการ ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมืองเกษตรอัจฉริยะ เมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะ เป็นต้น

3. การดำรงชีวิตอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โดยคำนึงถึงหลักอารยสถาปัตย์ให้ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัย และมีความสุขในการดำรงชีวิต

4. พลเมืองอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนเปิดกว้างสำหรับความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. พลังงานอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่สามารถบริหารจัดการด้านพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสมดุล ระหว่างการผลิตและการใช้พลังงานในพื้นที่ เพื่อสร้างความมั่นคง ทางพลังงานและลดการพึ่งพาพลังงานจากระบบโครงข่ายไฟฟ้าหลัก

6. การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่มุ่งเน้นพัฒนาบบจราจร และขนส่งอัจฉริยะ เพื่อขับเคลื่อนประเทศ โดยเพิ่มประสิทธิภาพและความเชื่อมโยงของระบบขนส่ง เพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทางและขนส่ง

7. การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ หมายถึง เมืองที่พัฒนาระบบบริการภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมบริการ แนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ Smart City เข้ามาพัฒนาท้องถิ่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมโดย Smart City เป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานเมืองให้เข้ากับการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม การใช้เทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์กับการพัฒนาท้องถิ่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยในแต่ละด้านนั้น ประกอบไปด้วย 1) Smart Environment สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ 2) Smart Economy เศรษฐกิจอัจฉริยะ 3) Smart People พลเมืองอัจฉริยะ 4) Smart Governance การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ 5) Smart Living การดำรงชีวิตอัจฉริยะ 6) Smart Mobility การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ 7) Smart Energy พลังงานอัจฉริยะ ในแต่ละด้านของการพัฒนานั้น จะส่งผลให้ท้องถิ่นนั้น มีประสิทธิภาพและทำให้ท้องถิ่นนั้น ได้มีส่วนร่วมกันในการบริหารท้องถิ่น Smart City จึงมีบทบาทสำคัญในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบาย ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และสามารถพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพในการใช้ Smart City เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นคำสำคัญ (ธีรภัทร์ พรายพร, นรากรณ์ ค่ำสว่าง และคณะ, 2566)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะ (Smart City) มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและสามารถอธิบายได้ในหลายมุมมอง โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การใช้เทคโนโลยีเท่านั้น หัวใจสำคัญของเมืองอัจฉริยะคือการมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาจกล่าวได้ว่า Smart city คือ เมืองน่าอยู่ที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง โดยเน้นการออกแบบที่ดีให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง เป็นการประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลหรือข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสารมาเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการชุมชน เพื่อช่วยในการลดต้นทุน ลดการใช้ทรัพยากรจนเกิดเป็นมิติใหม่สำหรับคนเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เมืองทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อย่างยั่งยืน (ภาสกร ประถมบุตร และสมชัย บวรกิตติ, 2568)

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ คือ มีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลสภาพเดิมของพื้นที่ ผังเมือง และการใช้ที่ดิน ตลอดจนข้อมูลสภาพปัญหาความยากจน จำนวนประชากรที่ประสบ

ปัญหา จำนวนปัญหาความถี่ของการเกิดปัญหา ลักษณะของปัญหา ลักษณะของโครงสร้างพื้นฐานเดิมที่มีในพื้นที่ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจถึงความซับซ้อนของพื้นที่และปัญหาการพัฒนาเมือง ซึ่งมีแนวคิดที่ความสอดคล้องกับสำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย ได้จัดทำหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดสำหรับการพิจารณาการเป็นเมืองอัจฉริยะด้านต่าง ๆ รวมถึงเมืองเศรษฐกิจอัจฉริยะนั้น เมื่อพิจารณา หลักเกณฑ์ดังกล่าว พบว่า ยังไม่มีหลักการนำไปใช้ที่ชัดเจน ประกอบกับตัวชี้วัดส่วนใหญ่เป็นตัวชี้วัด ปัจจัยนำเข้าที่ครอบคลุมเพียงแค่การประเมินแผนการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นการประเมินผลการ ดำเนินงานในระยะสั้น โดยแบ่งหมวดหมู่ของตัวชี้วัด เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้พัฒนาเศรษฐกิจอัจฉริยะและผู้วางนโยบายใช้ในการตัดสินใจเลือกตัวชี้วัดที่เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอัจฉริยะ (พรสุดา มิ่งขวัญ, 2562)

หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน

หลักพุทธธรรมไม่ได้เป็นเพียงคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จึงไม่ควรเน้นแค่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง แต่ต้องคำนึงถึงมิติทางจิตใจและสังคมของผู้คนด้วย การผสมผสานหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน จึงเป็นการสร้างเมืองที่นอกจากจะล้ำหน้าด้วยเทคโนโลยีแล้ว ยังอบอุ่น ปลอดภัย และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างแท้จริงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ทั่วโลกมักมุ่งเน้นไปที่การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ลดต้นทุนทรัพยากร และสร้างความสะดวกสบาย แนวคิดนี้อาจละเลยมิติทางสังคม จิตใจ และคุณธรรมของพลเมือง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในมุมมองพุทธธรรม ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในทางพุทธศาสนาต้องพัฒนาพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) ได้แก่

1. ศีล คือ การพัฒนาพฤติกรรม จริยธรรม และวินัยในสังคม
2. สมาธิ คือ การพัฒนาจิตใจให้มีสติ มีความสงบ และควบคุมอารมณ์ได้
3. ปัญญา การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในเหตุและผลอย่างถ่องแท้ เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้อง

มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาโดยไตรสิกขา ย่อมจะได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

1. ประโยชน์ตนมีการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งทางกาย วาจา อาชีพ สังคม จิตใจ และปัญญา

2. ประโยชน์ผู้อื่นที่มีพื้นฐานแบบไตรสิกขา ย่อมไม่เห็นแก่ตัว ย่อมมุ่งให้งาน สังคม และเพื่อนมนุษย์อยู่ดีมีสุขเหมือนกัน

3. ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายเมื่อทุกคนมีศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมเป็นประโยชน์ต่อตนและสังคมทั้งสองฝ่าย

4. ประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้มีหลักของไตรสิกขา ย่อมรู้ทั้งวิชาชีพและเข้าใจวิชาชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของอธรรม ย่อมจะได้รับสิ่งที่ดีงามยิ่งขึ้น และสามารถเข้าถึงความสมบูรณ์สูงสุดเป็นอเสขบุคคล บรรลุอรหันตผล ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน ตามหลักไตรสิกขาพลเมืองจะต้องศึกษาและปฏิบัติหลักสำหรับศึกษา ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้มีการพัฒนาที่เริ่มจากร่างกาย วาจา ให้เกิดความสงบเรียบร้อย พร้อมรับต่อการพัฒนาด้านจิตใจ ที่มีความตั้งมั่น เข้มแข็งและทั้งช่วยส่งเสริมให้ปัญญาได้ทำงานอย่างอิสระ คล่องแคล่ว สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยดี การฝึกอบรมทั้ง 3 ด้าน จึงมีวัตถุประสงค์โดยรวม เพื่อการทำลายกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองของบุคคล ดังที่ พระพุทธองค์ ทรงดำรัสว่า “สำหรับบุคคลผู้ตื่นอยู่ตลอดเวลา หมั่นศึกษาไตรสิกขาทั้งกลางวันและกลางคืน น้อมจิตเข้าหานิพพาน อาสวะทั้งหลาย ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/226/103).

สังคมยุคดิจิทัลเป็นยุคของสังคมมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเป็นเครือข่าย จะเห็นมนุษย์ในสังคมไทยได้ยอมรับรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ในหลายลักษณะที่จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันที่แพร่หลาย คือ ทางสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ โทรศัพท์และทางอินเตอร์เน็ต ที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบโต้ตอบกันได้ทั้งสองทิศทาง สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้แม้ว่า มนุษย์นั้น มิได้อยู่ในสถานที่เดียวกันได้ทั้งสองทิศทาง ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกต่อไป ซึ่งส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ในสังคมยุคดิจิทัลต้องมีการพัฒนาตนทั้งด้านกาย วาจา ใจ ให้มีอิสระเหนือการถูกครอบงำด้วยอำนาจความยั่วยวนในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการล่วงละเมิด หรือเสียสภาวะปกติทางกาย วาจา ใจ ของตน โดยในด้านของศีลสิกขา เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกแห่งชีวิต รวมถึงการประกอบอาชีพ ด้านจิตสิกขา

หรือสมาธิ เป็นการคุณภาพจิตสมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต และปัญญาสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ (พระสมพงษ์สุวโจ (ไชยณรงค์) (2561: บทคัดย่อ)

หลักการของพุทธธรรมไม่ได้เป็นเพียงคำสอนทางศาสนา แต่เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะจึงไม่ควรเน้นแค่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง แต่ต้องคำนึงถึงมิติทางจิตใจและสังคมของผู้คนด้วย การผสมผสานหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน จึงเป็นการสร้างเมืองที่นอกจากจะล้ำหน้าด้วยเทคโนโลยีแล้ว ยังอบอุ่น ปลอดภัย และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างแท้จริง

บทสรุป

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะไม่ได้ขึ้นอยู่กับการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการบูรณาการและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างทุกภาคส่วน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาใหม่ ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาสำเร็จและยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญ เช่น การสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารสองทาง และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การสร้างเมืองอัจฉริยะนั้น จะต้องเน้นการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของประชากรผู้อยู่อาศัย การอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้ความสงบสุข ปลอดภัย มีสุขภาพที่ดี แก้ปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงใช้ไอทีและนวัตกรรมมาอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อาทิ ระบบขนส่ง ระบบกำจัดขยะ ระบบการแพทย์ และควรมีการนำเอาหลักพุทธธรรม เช่น หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวม เพราะเหตุนี้ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน จำเป็นต้องผสมผสานระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกับหลักการบริหารจัดการที่ดีและจริยธรรม เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และเมืองอัจฉริยะไม่ใช่แค่การใช้เทคโนโลยี แต่เป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการบริหารจัดการ คุณภาพชีวิต และความยั่งยืน

การอ้างอิง

เอกชัย สุมาลี และชัยวุฒิ ตันไชย. (2562). SMART CITY เมืองอัจฉริยะ : แนวคิดพื้นฐานและระบบปฏิบัติการสำหรับเมืองยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1. มูลนิธิโกมลคีมทอง

พระสมพงษ์ สุวโจ (ไชยณรงค์). (2561). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(1), 15-23.

ภาสกร ประถมบุตร และสมชัย บวรกิตติ. (2568). แนวคิดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://science.royalsociety.go.th/smart-cities-develop-concept/

ธีรภัทร์ พรายพร, นรากรณ์ ค่ำสว่าง และคณะ. (2561). Smart city กับการพัฒนาท้องถิ่น SMART CITY AND LOCAL DEVELOPMENT. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(2), 81-94.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ. (2564). เมืองอัจฉริยะขอนแก่น. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรีย์พร สลับสี และพงษ์พัฒน์ วัฒนพงศ์ศิริ. (2567). การสานพลังความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการผลักดันนโยบายเมืองอัจฉริยะ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 8 (2), 1-15.

สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. (2568). นิยาม นโยบาย เป้าหมาย. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://www.smartcitythailand.or.th

พรสุดา มิ่งขวัญ. (2562). การพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจอัจฉริยะในเมืองอัจฉริยะ. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการบริหารดิจิทัล. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรรถพร จงรักศักดิ์ และกฤดากร คเชนทร์ชัย. (2564). SMART CITY นวัตกรรมอัจฉริยะ พริกเมือง เปลี่ยนชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์.

องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD). (2020). The OECD Digital Government Policy Framework. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://www.depa.or.th/th/digitalmanpower/smartcity

การบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนการสอนภาษาบาลี: แนวทางส่งเสริมสมาธิและปัญญาตามหลักอิทธิบาท 4*

AI INTEGRATION IN PALI LANGUAGE EDUCATION: ENHANCING CONCENTRATION AND WISDOM THROUGH THE FOUR IDDHIPADAS

พระมหาอธิวัฒน์ วรจกฺโก (ทองขาว)[1], พระครูพิศาลสารบัณฑิต[2] และ สมเดช นามเกตุ[3]

Phramaha Athiwat Varacakko (Thongkhao)[1], Phrakru Phisalsarbunthit[2] and Somdet Namket[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 6802105003@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 20 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 22 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 20 February 2026; Accepted 22 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาแนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เข้ากับการเรียนการสอนภาษาบาลี เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การวิจัยอ้างอิงกรอบแนวคิด “อิทธิบาท 4” ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาเป็นหลักการในการออกแบบและประเมินผลการใช้ AI ในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสมาธิ และปัญญา ของผู้เรียนผ่านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีทิศทาง ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ AI สามารถสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาบาลีได้ในหลายมิติ เช่น การสร้างระบบแปลอัตโนมัติ การวิเคราะห์ไวยากรณ์ การสร้างสื่อการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ และการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นรายบุคคล ทั้งนี้การบูรณาการเทคโนโลยี

Citation:

* พระมหาอธิวัฒน์ วรจกฺโก (ทองขาว), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ. (2569). การบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนการสอนภาษาบาลี: แนวทางส่งเสริมสมาธิและปัญญาตามหลักอิทธิบาท 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 920-937.

Phramaha Athiwat Varacakko (Thongkhao), Phrakru Phisalsarbunthit and Somdet Namket. (2026). Ai Integration In Pali Language Education: Enhancing Concentration And Wisdom Through The Four Iddhipadas. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 920-937.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้การเรียนรู้ไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นการปลูกฝังแรงบันดาลใจ ความเพียร การจดจ่อ และการใคร่ครวญอย่างเป็นระบบ ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพภายในของผู้เรียน ข้อค้นพบจากบทความนี้สะท้อนว่าการนำ AI มาใช้ในกระบวนการศึกษาภาษาบาลีอย่างมีกลยุทธ์ สามารถส่งเสริมทั้งสมาธิและปัญญาได้อย่างสมดุล ทั้งยังเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีคุณค่าทั้งทางวิชาการและจริยธรรม

คำสำคัญ: การบูรณาการ, ปัญญาประดิษฐ์, สอนภาษาบาลี, ส่งเสริมสมาธิ, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

This academic article explores approaches to integrating Artificial Intelligence (AI) into Pali language teaching and learning in order to enhance the effectiveness of pedagogical processes and address the needs of 21st-century learners. The study employs the conceptual framework of the “Four Iddhipadas” Chanda (aspiration), Viriya (effort), Citta (concentration), and Vimamsa (investigation) as guiding principles for the design and evaluation of AI applications in education. The primary aim is to foster both concentration (Samādhi) and wisdom (Paññā) through the purposeful use of technology. Findings indicate that AI integration can support Pali language education in multiple dimensions, such as developing automatic translation systems, facilitating grammatical analysis, generating interactive learning materials, and providing personalized feedback. However, effective implementation requires alignment with the Four Iddhipadas, ensuring that learning is not limited to knowledge transmission but also cultivates inspiration, perseverance, focused attention, and systematic reflection all of which are essential to learners’ inner development. The article concludes that strategically incorporating AI into Pali language education can promote a balanced cultivation of concentration and wisdom. Moreover, it highlights a pathway for bridging modern technological

innovation with Buddhist intellectual heritage, thereby fostering sustainable learning that is both academically rigorous and ethically grounded.

Keywords: Integration, Artificial Intelligence, Pali Language Teaching, Concentration Enhancement, Four Iddhipadas

บทนำ

ภาษาบาลีเป็นภาษาที่มีความสำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นภาษาของพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมพระธรรมคำสอนอันลึกซึ้งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และยังเป็นรากฐานของการอธิบายธรรมะผ่านอรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์ต่าง ๆ การเรียนการสอนภาษาบาลีจึงมิใช่เพียงการศึกษาภาษา แต่เป็นการเข้าถึงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาโดยตรง อย่างไรก็ตาม การเรียนภาษาบาลีในประเทศไทยและประเทศพุทธศาสนิกทั่วไปกลับประสบปัญหาในหลายมิติ ทั้งในเชิงวิธีการสอนที่มักเน้นท่องจำ การขาดสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัย และความยากของระบบไวยากรณ์ที่ผู้เรียนจำนวนมากเห็นว่าเป็นอุปสรรค (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2560) จากบริบทดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ซึ่งเติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล ขาดแรงจูงใจและความสนใจต่อการเรียนบาลีอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนจำนวนมากเลิกเรียนกลางคัน หรือเรียนไปโดยไม่สามารถนำความรู้มาพัฒนาเป็นสมาธิและปัญญาได้ตามเป้าหมายของการศึกษาพระพุทธศาสนา ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต, 2559) อธิบายว่า การเรียนรู้บาลีที่แท้จริงควรมุ่งทั้งด้านวิชาการและด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ในทางปฏิบัติกลับมักเอนเอียงไปในทางการสอบหรือการวัดผลเชิงปริมาณมากกว่าการพัฒนาภายใน

ขณะเดียวกัน เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว และเริ่มมีบทบาทสำคัญในด้านการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การใช้ AI เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ การจัดทำระบบแนะนำสื่อการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการสร้างแบบฝึกหัดที่ปรับเปลี่ยนตามระดับความสามารถของผู้เรียน (สุภางค์ จันทวานิช, 2562) งานวิจัยและแนวทางทางการศึกษาในระดับนานาชาติยืนยันว่าการบูรณาการเทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ (วิจารณ์ พานิช, 2561)

การเชื่อมโยงเทคโนโลยี AI เข้ากับการเรียนการสอนภาษาบาลี จึงถือเป็นแนวทางใหม่ที่น่าศึกษาและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่การสร้างระบบสนับสนุนการเรียน เช่น

โปรแกรมแปลบาลี–ไทยอัตโนมัติ ระบบวิเคราะห์รูปคำและไวยากรณ์ เครื่องมือช่วยจำศัพท์ผ่านการทำซ้ำแบบเว้นระยะ (spaced repetition) และสื่อการเรียนรู้แบบโต้ตอบที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในบริบทพระพุทธศาสนานั้น หากขาดกรอบทางธรรม อาจทำให้การเรียนรู้มุ่งไปที่ทักษะภายนอกเท่านั้น โดยไม่สามารถส่งเสริมการฝึกจิตและการพัฒนาปัญญาได้อย่างแท้จริง (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2557)

หลักธรรม “อิทธิบาท 4” อันได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจ/แรงบันดาลใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความจดจ่อ), และวิมังสา (การใคร่ครวญสอบสวน) จึงสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลี โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กับการพัฒนาคุณธรรมและปัญญาภายใน การเรียนการสอนภาษาบาลีที่เชื่อมโยงกับอิทธิบาท 4 จะช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแค่เข้าใจภาษา แต่ยังสามารถนำการเรียนรู้มาเป็นฐานของการพัฒนาสมาธิ (samādhi) และปัญญา (paññā) ได้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559)

นอกจากนี้ ในเชิงสังคมไทยปัจจุบัน การปฏิรูปการศึกษาได้เน้นย้ำทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งรวมถึงการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2560) ดังนั้น หากการเรียนบาลีสามารถบูรณาการ AI เข้าไปโดยเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็จะเป็นทั้งการตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงการศึกษา และเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับโลกสมัยใหม่ไปพร้อมกัน (ประเวศ วะสี, 2558)

กล่าวโดยสรุป ความเป็นมาและบริบทของปัญหานี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนการสอนภาษาบาลีในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้โดยมีกรอบอิทธิบาท 4 เป็นฐานคิด อาจเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างทั้งสมาธิและปัญญาของผู้เรียน และเป็นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาบาลีในบริบทปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาบาลีในบริบทปัจจุบัน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารแล้วสามารถแบ่งเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ภาษาบาลีในฐานะรากฐานพระพุทธศาสนา คือ ภาษาบาลีเป็นภาษาของพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นภาษาที่ผู้ศึกษาและพระสงฆ์จำเป็นต้องเรียนเพื่อเข้าถึงคำสอนดั้งเดิมได้โดยตรง และการเรียนบาลีจึงมีเป้าหมายมากกว่าการเรียนภาษา แต่เป็นการเข้าถึงปัญญาและหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

แนวโน้มการเรียนการสอนในระบบการศึกษาไทย คือ การเรียนบาลีในประเทศไทยยังคงยึดตามระบบการสอบบาลีสนามหลวง ซึ่งวัดความรู้ด้านไวยากรณ์ การแปล และการตีความ แต่ยังขาดความยืดหยุ่นต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน และปัญหาสำคัญคือผู้เรียนจำนวนมากเห็นว่าภาษาบาลีมีความซับซ้อนและยากเกินไป ทำให้แรงจูงใจลดลง และอัตราการเลิกเรียนค่อนข้างสูง (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2560)

การบูรณาการนวัตกรรมและเทคโนโลยี คือ แนวคิดการสอนบาลีในปัจจุบันเริ่มหันมาใช้สื่อดิจิทัล แอปพลิเคชัน และเทคโนโลยีเพื่อช่วยผู้เรียน เช่น โปรแกรมแปลบาลี–ไทย ระบบทดสอบออนไลน์ และคลิปวิดีโอสอน และการใช้เทคโนโลยีถูกมองว่าเป็นเครื่องมือช่วยลดช่องว่างระหว่างภาษาดั้งเดิมที่ซับซ้อน กับความคุ้นเคยทางการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่เติบโตในโลกดิจิทัล (วิจารณ์ พานิช, 2561)

การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ แนวคิดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนบาลีจึงไม่ควรเป็นเพียงการท่องจำ แต่ควรเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ การฝึกคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ และมีข้อเสนอให้จัดกระบวนการเรียนรู้บาลีที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เช่น การเชื่อมโยงบาลีกับการใช้ธรรมะในชีวิตประจำวัน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2560)

ความท้าทายทางสังคมและวัฒนธรรม คือ ในโลกปัจจุบันที่เน้นทักษะอาชีพและวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนบาลีมักถูกมองว่าศึกษาในสิ่งที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจโดยตรง ทำให้จำนวนผู้สนใจลดลง อย่างไรก็ตาม การเรียนบาลียังมีคุณค่าในด้านการพัฒนาสมาธิ การคิดเชิงวิเคราะห์ และการเข้าถึงภูมิปัญญาทางจริยธรรม ซึ่งสังคมปัจจุบันยังคงต้องการ (ประเวศ วะสี, 2558)

แนวโน้มใหม่ การเชื่อมโยงบาลีกับทักษะสมัยใหม่ คือ มีความพยายามบูรณาการการเรียนบาลีกับศาสตร์อื่น เช่น การศึกษาภาษาเชิงภาษาศาสตร์ การพัฒนาโปรแกรมวิเคราะห์ข้อความบาลี และการใช้ AI ในการสร้างฐานข้อมูลพระไตรปิฎก เป็นสิ่งนี้สะท้อนถึงแนวคิดใหม่

ที่ไม่จำกัดบาลีไว้ในวงการพระสงฆ์เท่านั้น แต่เปิดกว้างให้คนทั่วไป นักวิชาการ และนักพัฒนาเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วม (สุภางค์ จันทวานิช, 2562)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาบาลีในบริบทปัจจุบันจึงเป็นการผสมผสานระหว่างการรักษารากฐานทางพระพุทธศาสนา กับการพัฒนาวิธีการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนยุคดิจิทัล ความท้าทายสำคัญอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่าง การพัฒนาสมาธิและปัญญาตามหลักธรรมกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อทำให้การเรียนบาลีเข้าถึงง่ายและมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

บทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในด้านการศึกษา

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาในหลายมิติ ตั้งแต่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน ไปจนถึงการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยบทบาทหลักสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเนื้อหาแบบปรับเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) AI สามารถวิเคราะห์ระดับความรู้และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อปรับเนื้อหาและสื่อการสอนให้เหมาะสม ตัวอย่างเช่น โปรแกรมช่วยแปลบาลี–ไทย หรือระบบสร้างแบบฝึกหัดตามระดับความสามารถของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้การเรียนบาลีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดความซับซ้อน (สุภางค์ จันทวานิช, 2562)

2. การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ (Interactive Learning) เช่น AI สามารถสร้างสื่อการเรียนรู้แบบโต้ตอบ เช่น เกมการเรียนรู้ การทำแบบฝึกหัดออนไลน์ที่ให้ผลตอบกลับทันที (Immediate Feedback) และระบบจำลองสถานการณ์ สิ่งนี้ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความสนใจของผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับสื่อดิจิทัล (วิจารณ์ พานิช, 2561)

3. การวิเคราะห์และประเมินผลผู้เรียน (Learning Analytics) คือ AI สามารถติดตามและวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น เวลาในการทำแบบฝึกหัด ความแม่นยำในการแปลและรูปแบบการตอบคำถาม ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้ครูหรือผู้สอนสามารถปรับกลยุทธ์การสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2560)

4. การสนับสนุนการคิดวิเคราะห์และการพัฒนาทักษะขั้นสูง คือ AI ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การสอนแบบท่องจำ แต่สามารถใช้สร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ ตรวจสอบ และ

สะท้อนผลการเรียนรู้ การเรียนบาลีผ่าน AI จึงสามารถส่งเสริมการพัฒนาปัญญาและสมาธิ หากออกแบบให้เชื่อมโยงกับหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

5. การเข้าถึงความรู้และแหล่งข้อมูลอย่างทั่วถึง คือ AI ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลพระไตรปิฎก อรรถกถา และสื่อการสอนออนไลน์ได้ง่ายและรวดเร็ว สิ่งนี้ลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ทำให้การเรียนบาลีมีความยืดหยุ่นและทันสมัย (ประเวศ วะสี, 2558)

6. การสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมสมาธิ คือ AI สามารถออกแบบกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่กระตุ้นความสนใจและช่วยฝึกจิตให้จดจ่อ เช่น การทำซ้ำแบบเว้นระยะ (Spaced Repetition) หรือการใช้แบบฝึกหัดเฉพาะด้าน การประยุกต์ AI ร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 จะช่วยให้ผู้เรียนฝึกสมาธิ (จิตตะ) มีความเพียร (วิริยะ) และมีแรงบันดาลใจในการเรียน (ฉันทะ) พร้อมใคร่ครวญ (วิมังสา) ไปพร้อมกัน (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2557)

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งในด้านสื่อการเรียนรู้ การประเมินผล และการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก สำหรับการเรียนบาลี AI ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายขึ้นเพิ่มแรงจูงใจ และส่งเสริมสมาธิและปัญญาเมื่อออกแบบให้เชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4 และการประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวถึงปัจจัย 4 ประการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำใด ๆ รวมถึงการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ฉันทะ (Chanda) ความพอใจหรือแรงบันดาลใจ หมายถึงความสนใจ ความพอใจหรือความตั้งใจจริงที่จะทำสิ่งใด ๆ ซึ่งในบริบทการเรียนรู้ หมายถึงการมีแรงจูงใจและความอยากเรียนรู้ในสิ่งที่ศึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนบาลีที่มีแรงบันดาลใจจะเข้าใจคำสอนและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. วิริยะ (Viriya) ความเพียรหรือความพยายาม หมายถึงความมุ่งมั่นและความพยายามอย่างไม่ลดละ ในการเรียนรู้ หมายถึงการตั้งใจศึกษาฝึกฝนและแก้ไขความยากของเนื้อหา (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2557) เช่น การทบทวนไวยากรณ์บาลีทุกวันหรือทำแบบฝึกหัดซ้ำจนเข้าใจ

3. จิตตะ (Citta) – ความจดจ่อหรือสมาธิ หมายถึงการตั้งใจจดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำ ไม่วอกแวกในการเรียนรู้ หมายถึง การมีสมาธิในการอ่าน ทำความเข้าใจ และฝึกฝน (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2560) ตัวอย่างเช่น การแปลพระสูตรหรือจำศัพท์บาลีอย่างตั้งใจ

4. วิมังสา (Vimamsa) – การใคร่ครวญหรือพิจารณา หมายถึงการตรวจสอบและพิจารณาให้รอบคอบ ไม่ทำโดยขาดเหตุผล ในการเรียนรู้ หมายถึงการคิดวิเคราะห์ ตรวจสอบความเข้าใจ และเชื่อมโยงความรู้กับความจริง (ประเวศ วะสี, 2558) เช่น การเปรียบเทียบความหมายของคำบาลีในหลายบริบทหรือวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักธรรม

การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1. การสร้างแรงจูงใจและความสนใจ (ฉันทะ) ครูสามารถใช้กิจกรรมที่น่าสนใจ สื่อดิจิทัล หรือ AI ช่วยดึงดูดความสนใจผู้เรียน เช่น เกมเรียนบาลี หรือแบบฝึกหัดโต้ตอบ เพื่อให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการศึกษาและไม่เบื่อหน่าย (สุภางค์ จันทวานิช, 2562) 2. การส่งเสริมความเพียรและความตั้งใจ (วิริยะ) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน เช่น การทบทวนคำศัพท์ทุกวัน หรือทำแบบฝึกหัดให้ครบตามจำนวน พร้อมการติดตามความก้าวหน้าโดยระบบ AI จะช่วยส่งเสริมความเพียรของผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2561) 3. การฝึกสมาธิและความตั้งใจจดจ่อ (จิตตะ) การใช้สื่อการเรียนรู้ที่ลดสิ่งรบกวน และกิจกรรมฝึกจำคำศัพท์แบบเว้นระยะ (Spaced Repetition) จะช่วยให้ผู้เรียนฝึกสมาธิและจดจ่อกับเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2560) 4. การพัฒนาการใคร่ครวญและการคิดวิเคราะห์ (วิมังสา) ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความหมายของคำบาลี เปรียบเทียบคำแปลหลายฉบับ และสะท้อนความเข้าใจของตนเอง ระบบ AI สามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงวิเคราะห์เพื่อเสริมการใคร่ครวญของผู้เรียน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559; เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2557)

สรุปได้ว่า การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมี แรงจูงใจ (ฉันทะ) ความพยายาม (วิริยะ) สมาธิ (จิตตะ) และ การใคร่ครวญ (วิมังสา) อย่างสมดุล ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้เชิงลึก การพัฒนาปัญญา และการเข้าถึงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง

แนวทางการบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลี

1. ด้านการพัฒนาสื่อและเครื่องมือ เช่น ระบบแปลอัตโนมัติ โปรแกรมวิเคราะห์ไวยากรณ์

แนวทางการบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านการพัฒนาสื่อและเครื่องมือประกอบด้วย 1. ระบบแปลบาลี ไทยอัตโนมัติ (Automated Pali–Thai Translation) คือ การพัฒนาเครื่องมือที่สามารถแปลคำหรือประโยคบาลีเป็นภาษาไทยได้แบบเรียลไทม์ สามารถให้คำอธิบายหรือคำพ้องความหมายเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริบท รองรับฟังก์ชันการค้นหาคำศัพท์และวลีที่ใช้บ่อยในพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์อื่น ๆ 2. โปรแกรมวิเคราะห์ไวยากรณ์ (Grammar Analysis Tool) โดยการสร้างระบบที่สามารถแยกแยะรูปคำ (Morphology) และวิเคราะห์โครงสร้างประโยคบาลี ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการผันคำ การเรียงลำดับคำ และความสัมพันธ์ของไวยากรณ์ในประโยค สามารถให้ตัวอย่างการใช้งานคำในประโยคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและเรียนรู้ 3. เครื่องมือสร้างแบบฝึกหัดอัตโนมัติ (Automated Exercise Generator) เป็นการพัฒนาเครื่องมือที่สร้างแบบฝึกหัดแปลหรือวิเคราะห์ประโยคบาลีได้อัตโนมัติ ปรับระดับความยากง่ายตามความสามารถของผู้เรียน สามารถให้คำแนะนำหรือเฉลยพร้อมเหตุผลเพื่อฝึกการคิดวิเคราะห์ 4. สื่อการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ (Interactive Learning Media) ไโดยการใช้ AI สร้างสื่อแบบอินเทอร์แอคทีฟ เช่น เกมเรียนบาลี, Quiz, การจำลองบทสนทนาในพระสูตร ผู้เรียนสามารถตอบโต้และรับฟีดแบ็กทันที ทำให้การเรียนรู้สนุกและมีประสิทธิภาพ 5. ระบบช่วยจำและทบทวน (Spaced Repetition & Flashcards) โดยการใช้ AI ในการจัดลำดับคำศัพท์หรือประโยคที่ควรทบทวนตามช่วงเวลาที่เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการจดจำและการเรียกคืนความรู้ 6. ฐานข้อมูลบาลีและวลีสำคัญ (Pali Corpus Database) คือการสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่รวบรวมคำบาลี ประโยค และบทเรียนสำคัญ ระบบ AI สามารถช่วยค้นหา วิเคราะห์ และแนะนำการใช้งานคำหรือวลีในหลายบริบท 7. การเชื่อมต่อกับแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นพัฒนาเครื่องมือให้สามารถเข้าถึงผ่านเว็บหรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้เรียนและครูใช้ได้สะดวก รองรับการเรียนรู้ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์

สรุปได้ว่า การใช้ AI ในการพัฒนาสื่อและเครื่องมือไม่ได้เป็นเพียงการทำให้ง่ายขึ้น แต่ยังสามารถเชื่อมโยง การเรียนบาลีกับการพัฒนาปัญญา สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ หากออกแบบอย่างรอบคอบ AI จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนบาลีได้ อย่างมีความหมาย สนุก และยั่งยืน ลดความซับซ้อนของภาษา แต่คงรักษาความลึกซึ้งของเนื้อหาพระพุทธศาสนา

2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ การเรียนแบบโต้ตอบ การเรียนรู้เฉพาะบุคคล

แนวทางการบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านกระบวนการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้เสนอว่า

1) การเรียนแบบโต้ตอบ โดยการใช้ AI สร้างสื่อการเรียนรู้ที่โต้ตอบกับผู้เรียน เช่น เกมเรียนบาลี, Quiz, การจำลองบทสนทนาในพระสูตร หรือแบบฝึกหัดที่ตอบสนองต่อการกระทำของผู้เรียน ระบบให้ ฟีดแบ็กทันที (Immediate Feedback) ช่วยให้ผู้เรียนปรับแก้ความเข้าใจได้ทันที ทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึก และการโต้ตอบช่วยกระตุ้น แรงจูงใจและความสนใจ (ฉันทะ) ของผู้เรียน ทำให้การเรียนบาลีไม่น่าเบื่อ และผู้เรียนสามารถฝึก สมาธิ (จิตตะ) ในการโฟกัสกับเนื้อหา

2) การเรียนรู้เฉพาะบุคคล เพราะ AI สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียน ความเร็วในการเรียนรู้ และความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อปรับระดับความยากง่ายของเนื้อหาและแบบฝึกหัด การเรียนแบบเฉพาะบุคคลช่วยให้ผู้เรียนสามารถโฟกัสในเรื่องที่ต้องพัฒนา เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ และลดความซับซ้อนของเนื้อหา ตัวอย่างเช่น ระบบสามารถจัดตารางทบทวนคำศัพท์บาลีให้เหมาะกับความจำและความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน (Spaced Repetition)

3) การผสมผสาน Interactive & Personalized Learning คือ การรวมการเรียนแบบโต้ตอบกับการเรียนรู้เฉพาะบุคคลทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้เรียนสามารถทดลองแปลหรือวิเคราะห์ประโยคตามความสามารถของตน พร้อมรับฟีดแบ็กทันทีจาก AI ระบบสามารถบันทึกความก้าวหน้าและแนะนำกิจกรรมถัดไปที่เหมาะสม ทำให้เกิดการพัฒนาความเพียร (วิริยะ) และการใคร่ครวญ (วิมังสา) อย่างเป็นระบบ

4) การฝึกสมาธิและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นการใช้กิจกรรมแบบโต้ตอบช่วยให้ผู้เรียนจดจ่อกับเนื้อหา AI สามารถปรับรูปแบบการเรียนให้เหมาะกับเวลาที่ผู้เรียนมีสมาธิสูงสุด และช่วยให้การฝึกสมาธิและการใคร่ครวญเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI ในด้านกระบวนการเรียนรู้ของการสอนภาษาบาลีโดยใช้การเรียนแบบโต้ตอบ และ การเรียนรู้เฉพาะบุคคล ช่วยให้ผู้เรียน มี แรงจูงใจและความสนใจในการเรียนบาลี เรียนรู้ในระดับที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ได้ฟีดแบ็กทันที และสามารถปรับปรุงความเข้าใจได้อย่างต่อเนื่อง ฝึกสมาธิและการใคร่ครวญอย่างเป็นระบบ พัฒนาทั้ง สมาธิ (จิตตะ) ความเพียร (วิริยะ) แรงจูงใจ (ฉันทะ) และการใคร่ครวญ (วิมังสา) ไป

พร้อมกัน แนวทางนี้ทำให้การเรียนบาลีไม่ใช่เพียงการท่องจำ แต่เป็น การเรียนรู้เชิงลึกที่เน้นพัฒนาปัญญาและศักยภาพผู้เรียน อย่างแท้จริง

3. ด้านการประเมินผลและการติดตามความก้าวหน้า

แนวทางการบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลี ด้านการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้า ประกอบด้วย 1. การประเมินผลอัตโนมัติ โดยการใช้ AI ในการตรวจคำตอบของผู้เรียน เช่น การแปลประโยค การวิเคราะห์ไวยากรณ์ หรือการทดสอบคำศัพท์ ระบบสามารถให้ คะแนนและฟีดแบ็กทันที ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจข้อผิดพลาดและปรับปรุงได้ทันที เพื่อลดภาระครูในการตรวจคำตอบซ้ำ ๆ และทำให้การประเมินมีความแม่นยำและต่อเนื่อง 2. การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน เพราะ AI สามารถบันทึกความก้าวหน้าของผู้เรียนในแต่ละด้าน เช่น ความเข้าใจคำศัพท์ ความแม่นยำในการแปล ความสามารถในการวิเคราะห์ไวยากรณ์ ผู้เรียนสามารถเห็น ความคืบหน้าและความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดแรงจูงใจและความเพียรในการเรียน (วิริยะ) และครูสามารถใช้ข้อมูลนี้ปรับวิธีการสอนหรือให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล 3. การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน เพราะระบบ AI สามารถระบุรูปแบบข้อผิดพลาดและจุดที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ ช่วยให้ผู้เรียนโฟกัสการทบทวนและฝึกฝนในเรื่องที่จำเป็น ลดเวลาที่เสียไปกับเนื้อหาที่เข้าใจแล้ว และเพิ่มความสามารถในการ ใคร่ครวญและวิเคราะห์ (วิมังสา) ของผู้เรียน 4. รายงานสรุปและข้อเสนอแนะ เพราะ AI สามารถสร้างรายงานสรุปความก้าวหน้าของผู้เรียน และให้คำแนะนำกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดต่อไป การรายงานสามารถปรับให้เหมาะสมกับระดับความรู้และเป้าหมายของผู้เรียน ช่วยให้การเรียนบาลีเป็น การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) อย่างแท้จริง การเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 เพราะการติดตามความก้าวหน้าและฟีดแบ็กทันทีช่วยส่งเสริม ฉันทะ (แรงจูงใจ) และ วิริยะ (ความเพียร) การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและพิจารณาเนื้อหาที่ต้องปรับปรุงช่วยฝึก จิตตะ (สมาธิ) และ วิมังสา (การใคร่ครวญ)

สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI ในด้านการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าของการเรียนการสอนภาษาบาลีมีประโยชน์สำคัญ คือ ให้ฟีดแบ็กทันทีและการประเมินผลแม่นยำ ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้เรียน ทำให้การเรียนบาลีมีความเฉพาะบุคคล ส่งเสริม แรงจูงใจ สมาธิ ความเพียร และการใคร่ครวญ ตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยให้ผู้เรียนสามารถ ปรับปรุงตนเองและพัฒนาปัญญาได้อย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ AI ในด้านการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การเรียนบาลีเป็น การเรียนรู้เชิงลึก มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

การเชื่อมโยงการบูรณาการ AI กับหลักอิทธิบาท 4

1. ฉันทะ การสร้างแรงบันดาลใจผ่านเทคโนโลยี

การเรียนการสอนภาษาบาลีเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความเพียรและสมาธิสูง เนื่องจากภาษามีโครงสร้างซับซ้อนและเนื้อหาที่ลึกซึ้ง การสร้างแรงจูงใจหรือ ฉันทะ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจและตั้งใจศึกษาอย่างต่อเนื่อง ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท การบูรณาการ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นฉันทะและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

AI สามารถออกแบบ สื่อการเรียนรู้แบบโต้ตอบ (Interactive Learning) เช่น เกมการเรียนบาลี การสร้างแบบฝึกหัดออนไลน์ หรือระบบแปลบาลี–ไทยอัตโนมัติ ที่ผู้เรียนสามารถทดลองเรียนรู้และได้รับฟีดแบ็กทันที การได้รับฟีดแบ็กแบบเรียลไทม์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและความสนุกสนานในการเรียนรู้ ทำให้เกิดแรงจูงใจตามหลักฉันทะ การเรียนไม่ใช่เพียงการท่องจำ แต่เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกว่ามีคุณค่าและเห็นผลลัพธ์ชัดเจน นอกจากนี้ AI สามารถปรับ เนื้อหาและระดับความยากง่ายตามความสามารถของผู้เรียน (Personalized Learning) ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่ากระบวนการเรียนออกแบบมาเพื่อเขาโดยเฉพาะ ซึ่งช่วยเสริมแรงจูงใจให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ การเห็นความก้าวหน้าของตนเองผ่านระบบติดตามความก้าวหน้าของ AI ยังช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจ และกระตือรือร้นที่จะเรียนต่อไป การเชื่อมโยง AI กับหลักฉันทะยังช่วยให้ผู้เรียนเกิด แรงบันดาลใจเชิงสร้างสรรค์ (Motivation to Explore) เช่น การค้นคว้าคำบาลี การวิเคราะห์ความหมายของพระสูตร หรือการสร้างประโยคใหม่จากคำศัพท์ที่เรียน ระบบ AI สามารถเสนอแนวทางหรือโจทย์ที่ท้าทายและเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ทำให้แรงจูงใจเกิดขึ้นทั้งด้านความอยากรู้และความสนใจในการพัฒนาตนเอง

สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI กับหลักอิทธิบาท 4 ด้าน ฉันทะ ช่วยสร้าง แรงจูงใจและแรงบันดาลใจ ให้ผู้เรียนภาษาบาลีโดยตรง ผ่านสื่อการเรียนรู้แบบโต้ตอบ การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน และการให้ฟีดแบ็กทันที ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ ตั้งใจ และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ การเชื่อมโยงนี้ไม่เพียงทำให้การเรียนบาลีมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเพียร สมาธิ และการใคร่ครวญควบคู่ไปกับการเรียนรู้เชิงลึก

2. วิริยะ การส่งเสริมความเพียรในการเรียนรู้

ความเพียร หรือ วิริยะ เป็นหนึ่งในหลักอิทธิบาท 4 ที่สำคัญในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนภาษาบาลี ซึ่งต้องใช้เวลาและความอดทนในการทำความเข้าใจไวยากรณ์ การแปล

และการจดจำคำศัพท์ การส่งเสริมความเพียรจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การบูรณาการ AI ในกระบวนการเรียนรู้สามารถช่วยส่งเสริมวิริยะของผู้เรียนได้หลายด้าน เริ่มตั้งแต่การจัด ระบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) AI สามารถปรับระดับความยากง่ายของเนื้อหาและแบบฝึกหัดตามความสามารถและความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกท้อถอยหรือเบื่อหน่ายเนื่องจากเนื้อหาอยู่ในระดับที่เหมาะสมและสามารถทำได้สำเร็จ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งใจและพยายามเรียนต่อไป นอกจากนี้ AI ยังสามารถสร้าง การเรียนรู้แบบมีเป้าหมายและต่อเนื่อง (Goal-Oriented Learning & Spaced Repetition) โดยออกแบบกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเอง เช่น การทบทวนคำศัพท์ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม หรือการทำแบบฝึกหัดซ้ำเพื่อสร้างความมั่นคงทางความรู้ การเห็นความคืบหน้าและความสำเร็จเล็ก ๆ อย่างต่อเนื่องช่วยกระตุ้นความเพียรและความพยายามในการเรียน อีกทั้ง AI สามารถใช้ระบบ ฟีดแบ็กทันที (Immediate Feedback) เพื่อช่วยผู้เรียนแก้ไขข้อผิดพลาดและปรับปรุงความเข้าใจ การได้รับข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์ทำให้ผู้เรียนไม่ท้อถอย และเกิดแรงจูงใจในการพยายามทำซ้ำและพัฒนาตนเองต่อไป การใช้ AI ในรูปแบบเกมการเรียนรู้หรือแบบฝึกหัดเชิงโต้ตอบ (Interactive Exercises) ยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ไม่เพียงเป็นการท่องจำ แต่กลายเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนรู้สึกสนุกและท้าทาย ทำให้เกิด ความเพียร (วิริยะ) ตามหลักอิทธิบาท 4 อย่างเป็นธรรมชาติ

สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI กับหลักอิทธิบาท 4 ด้าน วิริยะ ช่วยส่งเสริม ความเพียรและความตั้งใจของผู้เรียนภาษาบาลีอย่างเป็นระบบ ผ่านการปรับเนื้อหาให้เหมาะสม การให้ฟีดแบ็กทันที และการสร้างกิจกรรมโต้ตอบที่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ความเพียรที่เกิดขึ้นไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น แต่ยังพัฒนาทักษะการเรียนรู้เชิงลึกและการคิดวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการฝึกสมาธิและการใคร่ครวญ

3. จิตตะ การฝึกสมาธิและการจดจ่อด้วยสื่อดิจิทัล

หลักอิทธิบาท 4 ด้าน จิตตะ หมายถึงการตั้งใจจดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำ โดยไม่วอกแวก การฝึกสมาธิและการจดจ่อเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนภาษาบาลี เพราะผู้เรียนต้องมีสมาธิในการอ่าน ทำความเข้าใจและวิเคราะห์ไวยากรณ์ รวมทั้งการจำศัพท์และวลีต่าง ๆ การบูรณาการ AI สามารถสนับสนุนการฝึกสมาธิและจดจ่อของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้าง สื่อ

ดิจิทัลเชิงโต้ตอบ (Interactive Digital Media) เช่น เกมเรียนบาลี, แบบฝึกหัดออนไลน์, ระบบแปลคำศัพท์, และแบบฝึกวิเคราะห์ประโยค ผู้เรียนสามารถโฟกัสกับกิจกรรมที่ระบบออกแบบมา ทำให้เกิดสมาธิอย่างต่อเนื่อง AI ยังสามารถใช้การปรับเนื้อหาแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) เพื่อจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกท้อถอยและมีสมาธิกับเนื้อหาที่อยู่ในระดับที่ท้าทายแต่สามารถทำได้สำเร็จ การปรับนี้ช่วยให้สมาธิของผู้เรียนเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เพราะผู้เรียนได้รับงานที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของตน ระบบ AI สามารถให้ ฟีดแบ็กทันที (Immediate Feedback) เมื่อผู้เรียนทำแบบฝึกหัดหรือโต้ตอบกับสื่อดิจิทัล การได้รับข้อเสนอแนะทันทีช่วยให้ผู้เรียนปรับแก้ความเข้าใจและจดจ่อกับเนื้อหาได้ต่อเนื่อง ทั้งยังส่งเสริมการฝึกสมาธิให้มั่นคงและยาวนาน นอกจากนี้ การใช้กิจกรรมเชิงโต้ตอบและเกมดิจิทัล ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมและจดจ่อกับงานได้มากขึ้น การเรียนรู้ไม่เพียงแค่ท่องจำ แต่กลายเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีสมาธิในการคิด วิเคราะห์ และพิจารณาความหมายของคำบาลีอย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI กับหลักอิทธิบาท 4 ด้าน จิตตะ ช่วยพัฒนาการ ฝึกสมาธิและการจดจ่อ ของผู้เรียนภาษาบาลีอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านสื่อดิจิทัลเชิงโต้ตอบ การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนและฟีดแบ็กทันที การประยุกต์นี้ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจ่อกับเนื้อหาได้ต่อเนื่อง ฝึกสมาธิควบคู่ไปกับการเรียนรู้เชิงลึก ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการใคร่ครวญ ทำให้การเรียนบาลีไม่เพียงแค่การท่องจำ แต่เป็น การเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยสมาธิและปัญญา

4. วิมังสา การใคร่ครวญและสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วย AI

หลักอิทธิบาท 4 ด้าน วิมังสา หมายถึงการใคร่ครวญและพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนลงมือกระทำ การใคร่ครวญเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ภาษาบาลี เนื่องจากผู้เรียนต้องสามารถวิเคราะห์ความหมายของคำและประโยค สังเกตความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ และตีความพระสูตรหรือข้อความเชิงปรัชญาได้อย่างถูกต้อง การบูรณาการ AI สามารถสนับสนุนกระบวนการใคร่ครวญของผู้เรียนผ่าน การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Learning Reflection) ระบบ AI สามารถเก็บข้อมูลการทำแบบฝึกหัด การแปลประโยค หรือการวิเคราะห์ไวยากรณ์ของผู้เรียน จากนั้นประมวลผลเพื่อแสดงข้อผิดพลาด รูปแบบการเรียนรู้ และความก้าวหน้าในแต่ละด้าน ผู้เรียนสามารถใช้ข้อมูลนี้เพื่อพิจารณาและปรับปรุงความเข้าใจของตนเอง AI ยังสามารถสร้าง ข้อเสนอแนะเชิงวิเคราะห์ (Analytical Feedback) เช่น ชี้จุดที่ผู้เรียนตีความผิด

การใช้คำไม่ถูกต้อง หรือโครงสร้างประโยคที่ควรปรับแก้ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ใคร่ครวญความเข้าใจของตนและฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การสะท้อนผลเช่นนี้สอดคล้องกับหลักวิมังสาเพราะผู้เรียนไม่ได้เพียงรับข้อมูล แต่มีโอกาส ทบทวน วิเคราะห์ และปรับปรุงกระบวนการคิดของตนเอง

สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI กับหลักอิทธิบาท 4 ด้าน วิมังสา ช่วยส่งเสริมการใคร่ครวญและสะท้อนผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนภาษาบาลีอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการให้ข้อเสนอแนะเชิงวิเคราะห์ การติดตามความก้าวหน้า และกิจกรรมสะท้อนความเข้าใจ ผู้เรียนสามารถประเมินความเข้าใจของตนเอง ปรับปรุงและพัฒนาทักษะการคิดเชิงลึก การเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นการท่องจำ แต่กลายเป็นกระบวนการที่ฝึกทั้ง สมาธิ ความเพียร แรงจูงใจ และการใคร่ครวญ ครบถ้วนตามหลักอิทธิบาท 4

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลีโดยเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 พบว่า แม้ AI จะช่วยส่งเสริมแรงจูงใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) สมาธิ (จิตตะ) และการใคร่ครวญ (วิมังสา) ได้อย่างมีระบบ แต่ยังมีข้อจำกัดและความท้าทายที่ควรพิจารณา

ประการแรก ข้อจำกัดด้านความถูกต้องและความลึกซึ้งของเนื้อหา ภาษาบาลีมีบริบทเชิงปรัชญาและนัยทางธรรมที่ซับซ้อน ระบบแปลหรือวิเคราะห์อัตโนมัติอาจให้ผลลัพธ์ที่ถูกต้องเชิงโครงสร้าง แต่คลาดเคลื่อนเชิงความหมาย หากผู้เรียนพึ่งพา AI มากเกินไปอาจเกิดความเข้าใจผิวเผิน ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2561) เห็นว่า เทคโนโลยีควรเป็นเครื่องมือสนับสนุน มิใช่ทดแทนบทบาทครู

ประการที่สอง บทบาทของครูและมิติด้านคุณธรรม การเรียนบาลีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาปัญญาและจริยธรรม การลดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนอาจกระทบต่อการพัฒนาด้านคุณค่าและการสะท้อนคิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2558) ที่เน้นว่าการศึกษาต้องเชื่อมโยงความรู้กับปัญญาและคุณธรรม

ประการที่สาม ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและความพร้อมเชิงระบบ การใช้ AI ต้องอาศัยโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี หากขาดความพร้อมอาจเพิ่มช่องว่างทางการศึกษา สุภางค์ จันทวานิช (2562) ชี้ว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ควรควบคู่กับการพัฒนาระบบสนับสนุน

ประการที่สี่ ความเสี่ยงต่อการลดทอนการคิดเชิงลึก หาก AI ถูกใช้เพียงเพื่อให้คำตอบสำเร็จรูป อาจไม่ส่งเสริมวิมังสา (การใคร่ครวญ) อย่างแท้จริง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) อธิบายว่า การศึกษาตามพุทธธรรมต้องเน้นปัญญาที่เกิดจากการพิจารณา มิใช่การรับข้อมูลโดยปราศจากการไตร่ตรอง

สรุปได้ว่า การนำเสนอการใช้ AI ในการเรียนบาลียังอยู่ในระดับภาพรวม ยังขาดตัวอย่างเครื่องมือหรือเทคโนโลยีเฉพาะทางที่พัฒนาเพื่อภาษาบาลีโดยตรง ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งพัฒนาเครื่องมือเฉพาะด้านที่รองรับโครงสร้างไวยากรณ์บาลีและเชื่อมโยงฐานข้อมูลพระไตรปิฎกอย่างเป็นระบบ การบูรณาการ AI กับหลักอิทธิบาท 4 มีศักยภาพสูง แต่ต้องออกแบบอย่างรอบคอบ คำนึงถึงความถูกต้อง บทบาทครู ความพร้อมเชิงระบบ และการส่งเสริมการคิดเชิงลึก เพื่อให้ AI เป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญาอย่างแท้จริง มิใช่เพียงเครื่องมืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

สรุป

บทความวิชาการเรื่อง “การบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนการสอนภาษาบาลี: แนวทางส่งเสริมสมาธิและปัญญาตามหลักอิทธิบาท 4” มุ่งเน้นการศึกษาแนวทางการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาบาลี เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 บทความได้นำ หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (แรงจูงใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (สมาธิ) และ วิมังสา (การใคร่ครวญ) มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการออกแบบสื่อเครื่องมือ กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล โดยเน้นการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้งสมาธิและปัญญาของผู้เรียน

การประยุกต์ AI ในบทความถูกเสนอเป็น 3 มิติหลัก 1. ด้านสื่อและเครื่องมือการเรียนรู้ การสร้างระบบแปลบาลี–ไทยอัตโนมัติ โปรแกรมวิเคราะห์ไวยากรณ์ สื่อการเรียนรู้เชิงโต้ตอบและแบบฝึกหัดอัตโนมัติ ระบบช่วยจำและทบทวน (Spaced Repetition) การจัดทำฐานข้อมูลคำศัพท์และวลีสำคัญ 2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ การเรียนแบบโต้ตอบ (Interactive Learning) ผ่านเกมและกิจกรรมดิจิทัล การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ปรับระดับเนื้อหาและแบบฝึกหัดตามความสามารถของผู้เรียน การส่งเสริมสมาธิและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 3. ด้านการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้า การประเมินผลอัตโนมัติ

และฟีดแบ็กทันที การติดตามความก้าวหน้าและวิเคราะห์จุดแข็ง–จุดอ่อนของผู้เรียน การให้ข้อเสนอแนะและกิจกรรมสะท้อนผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ต่อเนื่อง

บทความชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการ AI ต้องเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 อย่างสมดุล ฉันทะ AI ช่วยสร้างแรงจูงใจและความสนใจ วิริยะ AI ช่วยส่งเสริมความเพียรและความตั้งใจ จิตตะ AI สนับสนุนการฝึกสมาธิและการจดจ่อ วิมังสา AI ช่วยให้ผู้เรียนใคร่ครวญ วิเคราะห์และสะท้อนผลการเรียน สรุปได้ว่า การบูรณาการ AI กับการเรียนการสอนภาษาบาลีอย่างมีกลยุทธ์สามารถ พัฒนาผู้เรียนให้มีสมาธิและปัญญาอย่างสมดุล สร้างแรงจูงใจ ความเพียร การจดจ่อ และการใคร่ครวญควบคู่กัน ทำให้การเรียนบาลีไม่เพียงเป็นการท่องจำ แต่เป็นการเรียนรู้เชิงลึกที่ ยั่งยืนและมีคุณค่าทางวิชาการและจริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

ประเวศ วะสี. (2558). การเรียนรู้เพื่อชีวิตที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

_____. (2558). การศึกษาเพื่อพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร. (2560). การเรียนการสอนบาลีในบริบทการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

สมพงษ์ จิตระดับ. (2560). การปฏิรูปการศึกษาไทย: แนวโน้มและความท้าทาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุภางค์ จันทวานิช. (2562). การวิจัยทางการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2562). สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2557). อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

กลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน*

STRATEGIES AND APPROACHES FOR SELF-REGULATED LEARNING OF TEACHER STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN VUCA WORLD

วรรณากร พรประเสริฐ

Wannakorn Phornprasert

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Education, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: wannakorn.ph@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 4 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 9 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 11 กุมภาพันธ์ 2569

Received 4 February 2026; Revised 9 February 2026; Accepted 11 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง 2) วิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง 3) เปรียบเทียบการเรียนรู้แบบกำกับตนเองจำแนกตามเพศ และชั้นปีที่ศึกษา และ 4) ศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาครู จำนวน 625 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบประเมินความเหมาะสมของตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง, แบบประเมินกลวิธีการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง, และแบบสอบถามแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า

Citation:

* วรรณากร พรประเสริฐ. (2569). กลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 938-954.

Wannakorn Phornprasert. (2026). Strategies And Approaches For Self-Regulated Learning Of Teacher Students In Higher Education Institutions In Vuca World. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 938-954.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง การทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเหมาะสมของตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด 2) โมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองมีความตรงเชิงโครงสร้าง (Chi-square= 11.257, df=8, p-value=0.3556, RMSEA=0.011, CFI=0.998 และ SRMR=0.011) 3) การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง เมื่อเปรียบเทียบตามเพศ และชั้นปีที่ศึกษาไม่แตกต่างกัน และ 4) แนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง โดย 1) การใช้กลยุทธ์เชิงรุกผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและแอปพลิเคชันบริหารจัดการเวลาเพื่อเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้แสวงหาความรู้ 2) การเสริมสร้างอภิพุทธิปัญญาผ่านการตั้งเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและการบันทึกสะท้อนคิด 3) การบริหารจัดการอารมณ์และแรงจูงใจด้วยการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและการให้รางวัลเมื่อบรรลุเป้าหมายเพื่อลดความเครียด และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านชุมชนการเรียนรู้เสมือนจริงเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และขอความช่วยเหลือแบบปรับตามสถานการณ์

คำสำคัญ: กลวิธีการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง, แนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง, นิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา, โลกยุคพลิกผัน

Abstract

This survey research aimed to: 1) evaluate the suitability of self-regulated learning (SRL) indicators; 2) analyze the construct validity of the SRL measurement model; 3) compare SRL levels across genders and years of study; and 4) investigate guidelines for enhancing SRL. The sample consisted of 625 pre-service teachers, selected through multi-stage random sampling. The research instruments included a suitability assessment form for SRL indicators, an SRL strategy scale, and a questionnaire on SRL guidelines. Data were analyzed using median, interquartile range, second-order Confirmatory Factor Analysis (CFA), independent t-test, one-way ANOVA, and content analysis.

The findings revealed that: 1) the suitability of the SRL indicators was at a high to highest level; 2) the SRL measurement model demonstrated construct validity with a good fit to the empirical data (Chi-square=11.257, df=8, p-

value=0.3556, RMSEA=0.011, CFI=0.998, and SRMR=0.011); 3) there were no significant differences in SRL based on gender and year of study; and 4) the guidelines for SRL consisted of: (i) employing proactive digital strategies and time-management applications to transition into information seekers; (ii) enhancing metacognition through specific goal setting and reflective journaling; (iii) managing emotions and motivation by fostering self-efficacy and self-reward systems to mitigate stress; and (iv) establishing collaborative networks via virtual learning communities for knowledge exchange and adaptive help-seeking.

Keywords: Self-Regulated Learning Strategies, Self-Regulated Learning Approaches, Teacher Students in Higher Education Institutions, VUCA World

บทนำ

ปัจจุบันโลกอยู่ในภาวะที่มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) หรือที่เรียกว่า VUCA World (Alhazbi & Hasan, 2021) โดยมีเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Disruptive Technology) เป็นตัวเร่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการพลิกผันในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคการศึกษาที่ต้องปรับตัวสู่สภาวะความปกติใหม่ (New Normal) ดังจะเห็นได้จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และปรัชญาการอุดมศึกษาไทยที่มุ่งสร้างบัณฑิตให้มีสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อรองรับสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างฉับพลัน (Disrupt) และมีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล (ราชกิจจานุเบกษา, 2564) นอกจากนี้ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ยังมีนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดแนวปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์หรือผสมผสาน (Hybrid) โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบกำกับตนเองเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562; ธานินทร์ อินทรวิเศษ และคณะ, 2563)

จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว ซึ่งสร้างความท้าทายอย่างมากต่อผู้สอนที่ไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้หรือกำกับติดตามผู้เรียนได้เหมือนเดิม (Hrastinski, 2009; Alhazbi & Hasan, 2021) ดังนั้นการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-

regulated Learning) จึงกลายเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับการเรียนในยุคพลิกผัน เนื่องจากต้องอาศัยความรับผิดชอบและการควบคุมตนเองของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Pintrich, 1995) อย่างไรก็ตามผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร หรือสาขาวิชาใดก็ตาม จำเป็นต้องมีการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้เรียนในหลักสูตรวิชาชีพครูที่มิได้เป็นเพียงผู้เรียน (Learners) แต่ยังเป็นว่าที่ครูผู้สอน (Future Educators) ในอนาคต จำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (ราชกิจจานุเบกษา, 2563) เนื่องจากนิสิตนักศึกษาครูต้องได้รับความรู้และประสบการณ์ตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาตามหลักสูตร ซึ่งนิสิตนักศึกษาครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในสาขาวิชาเอก และพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในสถานศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งเนื้อหาสาระความรู้ที่จำเป็นบางอย่างที่นิสิตนักศึกษาครูมีความสงสัยใคร่รู้ อาจไม่สามารถรอให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนในยุคที่โลกอยู่ในภาวะที่มีความพลิกผันเพียงอย่างเดียวได้ ดังนั้นนิสิตนักศึกษาครูจึงต้องมีความสามารถในการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง จึงจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนของตนเองในอนาคตได้ ประกอบกับผู้สอนต้องจัดประสบการณ์ให้นิสิตนักศึกษาครูมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด จึงจะสามารถช่วยแก้ปัญหาในการเรียนในยุคที่โลกอยู่ในภาวะที่มีความพลิกผันได้ (Winne, 1997; Heikonen & et al, 2017; Saariaho, 2018; วิจารณ์ พานิช, 2555)

และจากการศึกษาผลงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ยังพบว่าขาดความชัดเจนเกี่ยวกับกลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองในยุคพลิกผันของนิสิตนักศึกษาครูส่งผลให้การพัฒนาการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษายังขาดเครื่องมือและแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินและส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจากความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง รวมถึงการวิเคราะห์ความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคล และการศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองตามบริบทของนิสิตนักศึกษาครูในยุคพลิกผัน สารสนเทศที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งให้นิสิตนักศึกษาครูนำไปใช้ในการประเมินและสำรวจตนเอง ตลอดจนช่วยให้อาจารย์ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำตัวชี้วัดไปใช้เป็นกรอบในการวางแนวทาง

ส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคถัดไป (Next Normal) เพื่อสร้างปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของนิสิตนักศึกษาครูให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน

2. เพื่อวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน

3. เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผันจำแนกตามเพศ และชั้นปีที่ศึกษา

4. เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผันในโลกยุคพลิกผัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. การเรียนรู้แบบกำกับตนเองมีรากฐานสำคัญจากทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งเชื่อว่าพฤติกรรมการเรียนรู้เกิดจากความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่าง 3 องค์ประกอบหลัก คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม (Zimmerman, 1989) โดยมีกระบวนการหลักที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง 3 ระยะ ได้แก่ 1) การสังเกตตนเอง (Self-observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการตั้งเป้าหมายและเตือนตนเอง 2) กระบวนการตัดสิน (Judgment Process) โดยการนำผลงานมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเป้าหมายที่วางไว้ และ 3) ปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-reaction) เพื่อตอบสนองต่อผลการประเมินด้วยการให้รางวัลหรือลงโทษตนเองอันจะส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนครั้งต่อไป (Bandura, 1986; Schunk, 1994) ทั้งนี้ กลวิธีที่ผู้เรียนนำมาใช้ในการกำกับตนเองนั้นครอบคลุมทั้งการจัดการด้านพุทธิปัญญา เช่น การทบทวน การขยายความคิด และการจัดรูปแบบเนื้อหา รวมถึงการจัดการด้านแรงจูงใจและอารมณ์เพื่อลดความกังวลและเพิ่มความพยายาม ตลอดจนการจัดการด้านบริบทโดยการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนและสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (Zimmerman

& Martinez-Pons, 1986; Pintrich & De Groot, 1990; Pintrich, 1995; Wirth & Leutner, 2008)

2. การจัดการเรียนรู้ในยุคที่โลกมีความพลิกผันหรือ VUCA World ซึ่งประกอบด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ส่งผลให้รูปแบบการศึกษาต้องเปลี่ยนผ่านจากการส่งต่อความรู้ในชั้นเรียนปกติไปสู่การพัฒนาสมรรถนะที่เอื้อต่อการปรับตัวอย่างฉับพลัน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2562; Glaeser, 2020) ในบริบทนี้ การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-regulated Learning) จึงมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ ตั้งเป้าหมาย และตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองท่ามกลางความไม่แน่นอนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเป็นทั้งตัวกระตุ้นและเครื่องมือสนับสนุน (นภดล เลือดนักรบ และคณะ, 2561; Kanoksilapatham, 2021) ผู้เรียนที่สามารถกำกับตนเองได้ดีจะมีความยืดหยุ่นทางความคิด (Cognitive Flexibility) และความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงชีวิตและทำงานในศตวรรษที่ 21

สรุป การศึกษาวิจัยในประเด็นการเรียนรู้แบบกำกับตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากโลกได้เข้าสู่ยุค VUCA World ที่เต็มไปด้วยความผันผวนและความไม่แน่นอน การเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคนี้นั้นต้องสามารถตั้งเป้าหมาย วางแผน และประเมินตนเองตามแนวคิดทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ยังคงประสิทธิภาพ เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ด้วยตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้แบบกำกับตนเองจึงมิใช่เพียงกลวิธีการเรียนทั่วไป แต่เป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้และสร้างความยืดหยุ่นทางความคิดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษากลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา ที่กระจายอยู่ทั่ว 5 ภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และ

แบ่งออกตามกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐ กลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ และกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา ที่กระจายอยู่ทั่ว 5 ภูมิภาค และแบ่งออกตามกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม และเนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดังนั้นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจึงควรมีไม่ต่ำกว่า 20 เท่าของจำนวนตัวแปร (Hair & et al, 2010) ทั้งนี้ตัวแปรในขั้นตอนนี้มีจำนวน 25 ตัวแปร ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 500 คน แต่เพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลสูญหาย ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลเพิ่ม 25% รวมเป็นจำนวน 625 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ได้แก่ Zimmerman & Martinez-Pons (1986); Zimmerman, (1989); Zimmerman (2008); Pintrich & De Groot, (1990); Schunk, (1994); Pintrich, (1995); Wirth & Leutner, (2008); Barnard et al. (2009); Karabenick & Gonida, (2018); Lin (2018) ทำการศึกษาและสังเคราะห์ตัวชี้วัด และนำไปกำหนดเป็นนิยามศัพท์เพื่อพัฒนาเป็นแบบประเมนการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง และดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ผลพบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.71-1.00 และทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากจึงนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discriminant Index) โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ (Corrected Item Total Correlation) กับคะแนนรวมของข้อที่เหลือ จากนั้นทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ที่มีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติ และนำข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ค่าอำนาจจำแนก มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) แบบความสอดคล้องภายในด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลพบว่ามีค่าเท่ากับ 0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยถึงคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาตร์/วิทยาลัยการศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย พร้อมแนบ QR

Code เครื่องมือวิจัยแบบออนไลน์ และกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบประเมินเป็นระยะเวลา 14 วัน ผู้วิจัยทำการคัดเลือกข้อมูลที่สมบูรณ์ให้ครบถ้วน ได้จำนวน 625 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง โดยพิจารณาจากค่า Median มีค่าตั้งแต่ 3.50 คะแนน และ IQ ที่มีค่าไม่เกิน 1.50 คะแนน

2) การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดกลวิธีการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-order Confirmatory Factor Analysis)

3) การเปรียบเทียบการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง จำแนกตามเพศ และชั้นปีที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์การทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระ (Independent sample t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

4) การศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษากลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน พบว่ามีค่ามัธยฐาน อยู่ระหว่าง 4.50 - 5.00 และมีค่าพิสัยควอไทล์ อยู่ระหว่าง 0.00 - 1.00 นั่นคือตัวชี้วัดมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน พบว่ามีความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลความตรงเชิงโครงสร้างของคำถามรายข้อในแต่ละตัวชี้วัด (n=625)

องค์ประกอบ	Factor Loading	SE	t	R^2
SRL-VC1	0.724	0.057	10.153*	0.478
SRL-VC2	0.788	0.056	11.314*	0.580
SRL-VC3	0.700	0.054	11.737*	0.583
SRL-VC4	0.667	0.064	8.474*	0.450
SRL-VC5	0.539	0.072	7.593*	0.384
SRL-VC6	0.504	0.076	6.308*	0.355
Chi-square=11.257, df=8, p-value=0.3556, RMSEA=0.011, CFI=0.998, SRMR=0.011				

3. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน พบว่าเมื่อเปรียบเทียบตามเพศ และชั้นปีที่ศึกษามีการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ไม่แตกต่างกัน

4. ผลการศึกษาแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) นิสิตนักศึกษาครูปรับเปลี่ยนการเรียนกลยุทธ์เชิงรุกผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เปลี่ยนจากการเป็นผู้รับความรู้ (Passive Receiver) มาเป็นผู้แสวงหาความรู้ (Information Seeker) โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลัก มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพและดิจิทัลให้เอื้อต่อการมีสมาธิและใช้แอปพลิเคชันบริหารจัดการเวลาเพื่อรับมือกับตารางเรียนที่ยืดหยุ่นและไม่แน่นอน

2) นิสิตนักศึกษาครูเสริมสร้างอภิพุทธิปัญญาและการตรวจสอบตนเองอย่างต่อเนื่องโดยการตั้งเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น (Goal Setting) มีการใช้บันทึกสะท้อนคิด (Reflective Journaling) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง (Self-monitoring) และมีการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

3) นิสิตนักศึกษาครูบริหารจัดการอารมณ์และสร้างแรงจูงใจในภาวะกดดัน โดยการกำกับอารมณ์เพื่อรับมือกับความเครียดจากการเรียนนาน ๆ ผ่านกลวิธี "การพูดกับตนเองเชิง

บวก" เพื่อยกระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) และมีการสร้างระบบการให้รางวัลตนเองเมื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการรักษาแรงจูงใจให้คงอยู่ตลอดการเรียนในยุคพลิกผัน

4) นิสิตนักศึกษาครูสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการขอความช่วยเหลือแบบปรับแม้จะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่นิสิตครูไม่ได้เรียนรู้คนเดียว มีการใช้ความร่วมมือทางสังคมผ่านชุมชนการเรียนรู้เสมือนจริง (Virtual Learning Community) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และขอความช่วยเหลือจากเพื่อนและอาจารย์อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน มีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะตัวชี้วัดดังกล่าวที่ได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ประกอบด้วย Zimmerman & Martinez-Pons (1986); Zimmerman, (1989); Zimmerman (2008); Pintrich & De Groot, (1990); Schunk, (1994); Pintrich, (1995); Wirth & Leutner, (2008); Barnard et al. (2009); Karabenick & Gonida, (2018); Lin (2018) ทำให้ตัวชี้วัดดังกล่าวเหมาะสมกับบริบทในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีดิจิทัลเติบโตอย่างก้าวกระโดด การเตรียมความพร้อมให้นิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่ม Generation Z ก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้แบบกำกับตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องทำการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มนี้ ดังนั้น การสร้างการเรียนรู้แบบกำกับตนเองอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้อง Pintrich (1995) ที่กล่าวว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning) มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับบริบทการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากผู้เรียนในระดับนี้มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะบริหารจัดการเวลาและจัดลำดับความสำคัญในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ทักษะการกำกับตนเองยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและเผชิญกับข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในสภาวะโลกยุคพลิกผันได้อย่างเป็นระบบ

2. โมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษามีความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) แสดงว่าทั้ง 7 องค์ประกอบ สามารถวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองในโลกยุคพลิกผันได้ ทั้งนี้เนื่องจากสภาวะการจัดการศึกษาในโลกยุค

พลิกผัน (Disruptive World) นิสิตนักศึกษาครูส่วนใหญ่ต้องเรียนรู้ผ่านห้องเรียนเสมือนเพียงลำพัง ซึ่งมักเผชิญกับข้อจำกัดด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการควบคุมพฤติกรรมการเรียนจากผู้สอน สภาพแวดล้อมที่อิสระเช่นนี้หากขาดวินัยอาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้ลดลง การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning) จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนมุ่งสู่เป้าหมายที่วางไว้สอดคล้องกับแนวคิดของ Zimmerman & Schunk (2011) และ Cho & Shen (2013) ที่ระบุว่าการกำหนดเป้าหมายและควบคุมพฤติกรรมตนเองเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ Artino (2009) และคณะ ยังย้ำว่าทักษะนี้คือความท้าทายสำคัญในโลกการศึกษายุคใหม่ หากผู้เรียนขาดการกำกับตนเองจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องปลูกฝังความตระหนักด้านการกำกับตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในเชิงวิชาการอย่างยั่งยืน

3. การเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน พบว่าเมื่อเปรียบเทียบตามเพศ และชั้นปีที่ศึกษามีการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ไม่แตกต่างกัน ในประเด็นด้าน เพศ สาเหตุที่ผลการวิจัยไม่พบความแตกต่าง เนื่องมาจากระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาปัจจุบันมุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เสมอภาค นิสิตทุกเพศต่างได้รับโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรดิจิทัลและเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูลที่เท่าเทียมกัน ประกอบกับสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยคุณลักษณะทางเพศ แต่ขึ้นอยู่กับการฝึกฝนและประสบการณ์ส่วนบุคคลในการเผชิญกับสิ่งเร้าออนไลน์ ทำให้นิสิตไม่ว่าเพศใดต่างต้องพัฒนาทักษะการวางแผน การควบคุมตนเอง และการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาในสภาวะที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองสูงเช่นนี้ สำหรับประเด็นด้าน ชั้นปีที่ศึกษา การที่นิสิตทุกชั้นปีมีระดับการกำกับตนเองที่ไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าในโลกยุคพลิกผัน ให้นิสิตต้องปรับตัวเข้าสู่การเรียนรู้ผ่านห้องเรียนเสมือนและระบบดิจิทัลอย่างฉับพลัน ทำให้นิสิตชั้นปีที่ 1 จนถึงปีสุดท้ายต่างต้องเผชิญกับสภาวะความท้าทายในรูปแบบเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Adarkwah (2025) ที่ชี้ให้เห็นว่าในบริบทการศึกษายุคใหม่ ทักษะการกำกับตนเองได้กลายเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่นักศึกษาทุกคนต้องพัฒนาขึ้นเพื่อความอยู่รอดทางการศึกษา โดยไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกันกับ Phornprasert (2022) ที่พบว่าในการเตรียมความพร้อมสู่เส้นทางวิชาชีพ นิสิตนักศึกษาครูจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning) จึงเป็นสมรรถนะที่สำคัญยิ่ง เพราะนอกจากจะช่วยให้นิสิตครูสามารถบริหารจัดการและยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของ

ตนเองในโลกยุคพลิกผันได้อย่างสูงสุดแล้ว ยังเป็นต้นแบบสำคัญที่จะส่งต่อทักษะการเรียนรู้นี้ไปยังผู้เรียนในอนาคตได้อีกด้วย

4. แนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน คือนิสิตครูยุคพลิกผันเรียนรู้อย่างเชิงรุกผ่านดิจิทัล กำกับตนเองด้วยอภิพุทธิปัญญา บริหารอารมณ์อย่างมีพลัง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อความสำเร็จร่วมกัน ทั้งนี้เป็นเพราะ ภาพลักษณ์ของนิสิตครูได้ปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ สู่การเป็นผู้นำการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง และมีการบูรณาการระหว่างทักษะทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยในสภาพแวดล้อมที่เทคโนโลยีดิสรัปชัน (Disruption) เข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีการศึกษา ทำให้นิสิตนักศึกษาครูได้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวผ่านการเรียนรู้อย่างเชิงรุกในพื้นที่ดิจิทัล โดยมีอภิพุทธิปัญญา (Metacognition) เป็นกลไกควบคุมการเรียนรู้ที่ทำให้พวกเขาสามารถตรวจสอบและประเมินสมรรถนะของตนเองได้ตลอดเวลา ควบคู่ไปกับการมีสภาวะจิตใจที่เข้มแข็งในการบริหารจัดการอารมณ์ท่ามกลางความกดดันและความผันผวน ประกอบกับมุ่งสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคที่ซับซ้อนเกินกว่าจะแก้ไขได้โดยลำพัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Broadbent & Poon (2015) ที่พบว่า นิสิตนักศึกษาครูที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ยุคใหม่ จะใช้กลยุทธ์การกำกับตนเองแบบองค์รวม โดยเฉพาะการใช้ อภิพุทธิปัญญา (Metacognition) ในการควบคุมตนเองบนโลกดิจิทัล และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อจัดการกับสิ่งเร้า ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยของคุณในเรื่องการเรียนรู้อย่างเชิงรุกและการใช้กระบวนการคิดเหนือระดับเพื่อบริหารจัดการการเรียนรู้ท่ามกลางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

องค์ความรู้ใหม่

ในโลกยุคพลิกผันที่ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเตรียมความพร้อมให้นิสิตครูมีความสามารถในการกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning: SRL) จะต้องถูกยกระดับจากการเป็นเพียงวิชาเลือกสู่การเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในระดับสถาบัน การนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้เริ่มต้นจากการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อนิสัย การเรียนรู้เชิงรุกผ่านดิจิทัล โดยสถาบันควรปรับบทบาทของอาจารย์ผู้สอนจาก "ผู้บรรยาย" เป็น "โค้ช" (Coach) ที่สนับสนุนให้นิสิตออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่หลากหลาย ให้นิสิตได้ลองจัดตารางเวลาและเลือกเครื่องมือจัดการข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วย

เปลี่ยนพฤติกรรมจากการรอรับความรู้มาเป็นการแสวงหาความรู้อย่างมีกลยุทธ์ นอกจากนี้นิสิตครูควรได้รับการฝึกฝนให้ใช้ อภิพุทธิปัญญา (Metacognition) ผ่านกิจกรรมบันทึกสะท้อนคิดดิจิทัล ในทุกรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิธีการนี้จะช่วยให้นิสิตได้ฝึกตั้งเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง ตรวจสอบความก้าวหน้า และประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของตนเองเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้นิสิตเห็น "ช่องว่าง" ของทักษะตนเองและวางแผนพัฒนาได้อย่างแม่นยำ ขณะเดียวกันสถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการอารมณ์และแรงจูงใจ โดยการบูรณาการวิชาจิตวิทยาการศึกษาเข้ากับสถานการณ์จริง ฝึกให้นิสิตใช้เทคนิคการพูดกับตนเองเชิงบวกและการสร้างระบบรางวัลให้ตนเองเมื่อบรรลุเป้าหมายย่อย ซึ่งเป็นเกราะป้องกันทางอารมณ์ที่สำคัญเมื่อต้องเผชิญกับความกดดันจากการเรียนเพียงลำพังหรืออุปสรรคในโลกออนไลน์ ทักษะนี้จะติดตัวนิสิตไปจนถึงวันที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ครูจริงในโรงเรียนที่เต็มไปด้วยความคาดหวัง สุดท้าย การประยุกต์ใช้ที่เห็นผลชัดเจนที่สุดคือการสร้างชุมชนการเรียนรู้เสมือนจริงให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแบ่งปัน นิสิตครูต้องได้รับการส่งเสริมให้ร่วมกลุ่มทางสังคมดิจิทัลเพื่อขอความช่วยเหลือแบบปรับ คือการรู้ว่าเมื่อใดควรขอความช่วยเหลือจากเพื่อนหรืออาจารย์ และจะใช้คำตอบที่ได้มาพัฒนาตนเองต่อได้อย่างไร การเรียนรู้ในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือนี้ จะทำให้นิสิตไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และสามารถบรรลุความสำเร็จร่วมกันในฐานะชุมชนวิชาชีพครูรุ่นใหม่ที่พร้อมรับมือกับความพลิกผันในทุกรูปแบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โมเดลการวัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองมีความตรงเชิงโครงสร้างและมีตัวชี้วัดที่เหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยไม่พบความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยเพศและชั้นปีที่ศึกษา ทั้งนี้ในเชิงแนวปฏิบัติ ผลการวิจัยชี้ให้เก็นความสำคัญของกลยุทธ์การเรียนรู้แบบกำกับตนเองโดยเริ่มจากปัจจัยภายนอกสู่ปัจจัยภายใน ประการแรกคือนิสิตนักศึกษาครูให้ความสำคัญสูงสุดกับการปรับบทบาทสู่การเป็น “ผู้แสวงหาความรู้” (Information Seeker) ผ่านการจัดการสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีดิจิทัลเชิงรุก ประการต่อมาคือการสร้าง “ความยืดหยุ่นทางอารมณ์” โดยใช้กลวิธีสร้างแรงจูงใจและลดความเครียดเป็นเกราะป้องกันทางจิตใจ ประการที่สามคือการใช้กระบวนการทางอภิพุทธิปัญญาผ่าน “บันทึกสะท้อนคิด” เพื่อตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ และประการสุดท้ายคือการบูรณาการความร่วมมือผ่าน “ชุมชน

การเรียนรู้เสมือน” ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 สถาบันผลิตครูควรนำ ตัวชี้วัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างไปใช้เป็นกรอบในการประเมินสมรรถนะนิสิต และควรกำหนดนโยบายสนับสนุนระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Ecosystem) 1.2 อาจารย์ผู้สอนควรบูรณาการ การบันทึกสะท้อนคิด (Reflective Journaling) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการวัดและประเมินผล เพื่อกระตุ้นให้อภิพุทธิปัญญาของนิสิตทำงานร่วมกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พร้อมทั้งสร้างช่องทาง “ชุมชนการเรียนรู้เสมือน” (Virtual Learning Community) เพื่อสนับสนุนการขอความช่วยเหลือแบบปรับตัว (Adaptive Help-seeking) 1.3 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิชาชีพครูควรมีโครงการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตและการกำกับอารมณ์โดยเน้นเทคนิค การพูดกับตนเองเชิงบวก (Self-talk) และการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) เพื่อให้นิสิตมีทักษะในการรักษาแรงจูงใจภายใต้สภาวะกดดันหรือความพลิกผันทางการศึกษา **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรนำแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองทั้ง 4 ด้านที่ค้นพบ ไปพัฒนาเป็น “รูปแบบการจัดการเรียนรู้””หรือ “โปรแกรมการฝึกอบรม” เพื่อทดสอบประสิทธิผลในการพัฒนานิสิตนักศึกษาครูและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการพัฒนา 2.2 ควรมีการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) กับนิสิตที่มีระดับการเรียนรู้แบบกำกับตนเองสูงเป็นพิเศษ เพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับ “กลวิธีเฉพาะตัว” ในการรับมือกับความเครียดและการแสวงหาความรู้ในโลกยุคพลิกผันที่ซับซ้อนขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเนื่องจากการสนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ภายใต้งบประมาณ Fundamental Fund (FF) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานต้นสังกัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพครูในโลกยุคพลิกผันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง กำหนดปรัชญาการอุดมศึกษาไทยและระดับอุดมศึกษาใหม่ ด้านการสร้างบัณฑิตและพัฒนากำลังคน, 2564. (2564, 27 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 138 ตอนพิเศษ 144 ง, หน้า 2.

ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภาพาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2563, 7 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 137 ตอนพิเศษ 109 ง, หน้า 10-14.

ธานินทร์ อินทรวิเศษ, ธนวัฒน์ เจริญษา, และพิชญาภา ยวงสร้อย. (2564). ภาพสะท้อนการศึกษาไทยหลังภาวะโควิด 2019. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(4), 323-333.

นภดล เลือดนักรบ, เพ็ญประภา นวเจริญ และ กัญญารัตน์ ชูใส. (2561). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตนักศึกษาครูในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 8(2), 154-166.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2562). การจัดการเรียนรู้ในยุค VUCA World. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

Adarkwah, M. A. (2025). Self-regulated learning among higher education economics students: does gender and academic level matter?. Cogent Education, 12(1), 2579351.

Alhazbi, S., & Hasan, M. A. (2021). The Role of Self-Regulation in Remote Emergency Learning: Comparing Synchronous and Asynchronous Online Learning. Sustainability, 13(19), 1-12.

Artino, A. R. (2009). Online learning: Are Subjective Perceptions of Instructional Context Related to Academic Success? Internet and Higher Education, 12(3-4), 117-125.

Bandura, A. (1986). Social Foundation of Thought and Action. New Jersey: Prentice-Hall.

Broadbent, J., & Poon, W. L. (2015). Self-regulated learning strategies & academic achievement in online higher education learning environments: A systematic review. Internet and Higher Education, 27, 1-13.

Cho, M., & Shen, D. (2013). Self-regulation in Online Learning. Distance Education, 34(3), 290-301.

Glaeser, E. L. (2020). Survival of the city: The future of urban life in an age of isolation. Public: Affairs.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J., & Black, W. C. (2010). Multivariate Data Analysis: A Global Perspective. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Heikonen, L., Toom, A., Pyhältö, K., Pietarinen, J., & Soini, T. (2017). Student-teacher' s Strategies in Classroom Interaction in the Context of the Teaching Practicum. Journal of Education for Teaching, 20, 1-16.

Hrastinski, S. (2009). A Theory of Online Learning as Online Participation. Computer & Education, 52(1), 78-82.

Kanoksilapatham, B. (2021). Navigating through the 21st century: Thai university students' perspectives and practices of self-regulated learning. Journal of Education and Learning, 10(3), 45-58.

Karabenick, S. A., & Gonida, E. N. (2018). Academic Help Seeking as a Self-regulated Learning Strategy: Current Issues, Future Directions. In D. H. Schunk & J. A.

Lin, J. (2018). Effects of an Online Team Project-based Learning Environment with Group Awareness and Peer Evaluation on Socially Shared Regulation of Learning and Self- regulated Learning. Behaviour & Information Technology, 37(5), 445-461.

Pintrich, P. R. (1995). Understanding Self-regulated Learning. San Francisco: Jossey-Bass.

Pintrich, P. R., & De Groot, E. V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. Journal of Educational Psychology, 82(1), 33–40.

Phornprasert, W. (2022). he Development of the Factor and Indicators of Self-regulated Learning in Online Learning of Teacher Students in Higher Education Institutions. Journal of Educational Technology and Communications Faculty of Education Mahasarakham University, 5(14), 111-128.

Saariaho, E., Anttila, H., Toom, A., Soini, T., Pietarinen, J., & Pyhältö, K. (2018). Student Teachers' Emotional Landscapes in Self and Co- regulated Learning. Teachers and Teaching, 24(5), 538-558.

Schunk, D. H. (1994). Self-regulation of self-efficacy and attributions in academic settings. In D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), Self-regulation of learning and performance: Issues and educational applications (pp. 75–99). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Winne, P. H. (1997). Experimenting to Bootstrap Self-regulated Learning. Journal of Educational Psychology, 89(3), 397-410.

Wirth, J., & Leutner, D. (2008). Self-Regulated Learning as a Competence: Implications of Theoretical Models for Assessment Methods. Journal of Psychology, 216(2), 102-110.

Zimmerman, B. J. (1989). Asocial cognitive view of self- regulated academic learning.

Zimmerman, B. J., & Martinez-Pons, M. (1986). Development of a Structured Interview for Assessing Student Use of Self-Regulated Learning Strategies. American Educational Research Journal, 23(4), 614-628.

ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย*

FACTORS OF ORGANIZATIONAL HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT AFFECTING THE MANAGERIAL COMPETENCY OF PRIMARY-LEVEL EXECUTIVE OFFICERS IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN THAILAND

ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย[1], อนันต์ ธรรมชาลัย[2], ธีรเดช สนองทวีพร[3], ปรัชญา ปิยะมโนธรรม[4] และ เสนีย์ พวงยาณี[5]

Phaschanokphan Anuchatchai[1], Anan Thamchalai[2], Teeradej Snongtaweeporn[3], Prachaya Piyamanotham[4] and Senee Puangyanee[5]

[1-5]คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

[1-5]Faculty of Political Science, North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: phaschanokphan.anuc@northbkk.ac.th

วันที่รับบทความ : 31 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กุมภาพันธ์ 2569

Received 31 January 2026; Revised 4 February 2026; Accepted 6 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและระดับสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กร

Citation:

*ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย, อนันต์ ธรรมชาลัย, ธีรเดช สนองทวีพร, ปรัชญา ปิยะมโนธรรม และ เสนีย์ พวงยาณี. (2569). ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 955-971.

Phaschanokphan Anuchatchai, Anan Thamchalai, Teeradej Snongtaweeporn, Prachaya Piyamanotham and Senee Puangyanee. (2026). Factors Of Organizational Human Resource Development Affecting The Managerial Competency Of Primary-Level Executive Officers In Local Administrative Organizations In Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 955-971.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ปกครองส่วนท้องถิ่น และ 2) ศึกษาปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารระดับกลางขึ้นไป ซึ่งเป็นตัวแทน อปท. 400 แห่ง ในการตอบแบบสอบถามแบบประเมินค่า และเก็บรวบรวมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการศึกษาดูงาน ค่าเฉลี่ยระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการสอนงาน ค่าเฉลี่ยระดับมาก และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน ค่าเฉลี่ยระดับมาก ส่วนระดับสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้น ภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการจูงใจ ค่าเฉลี่ยระดับมาก รองลงมาคือ ด้านจิตวิทยาการบริหารทีมงาน ค่าเฉลี่ยระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวม ได้ร้อยละ 54.2

การพัฒนาสมรรถนะแบบบูรณาการทั้ง 9 ด้าน ช่วยสร้างคนเก่งและคนดี สู่ระบบราชการท้องถิ่น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารงานองค์กรที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สมรรถนะด้านการบริหารงาน, ข้าราชการนักบริหารงานระดับต้น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research aims to 1) examine the levels of organizational Human Resource Development (HRD) and managerial competencies among primary-level executive officials in local administrative organizations, and 2) analyze the factors of organizational human resource development that affect the managerial competencies of these officials. Utilizing a quantitative research methodology,

the study collected data through rating-scale questionnaires from a sample of 400 mid-to-senior level executives representing 400 local administrative organizations across Thailand. Data were analyzed using Multiple Regression Analysis (MRA).

The findings are as follows.

1. The overall level of organizational human resource development was found to be at a high level. When considering individual dimensions, study tours received the highest mean score, followed by coaching, while job rotation received the lowest mean score, all of which remained at a high level. Similarly, the overall managerial competencies of primary-level executive officials were at a high level. The dimension with the highest mean was motivation, followed by team management psychology, whereas problem-solving had the lowest mean score, though still within the high level.

2. The Multiple Regression Analysis revealed that organizational human resource development factors collectively accounted for 54.2% of the variance in the managerial competencies of primary-level executive officials in Thai local administrative organizations.

Integrated competency development across all nine dimensions contributes to the cultivation of both talented and ethical personnel within the local civil service system. This enhancement ultimately elevates organizational management efficiency, ensuring a truly citizen-centered approach.

Keywords: Human Resource Development, Managerial Competency, Primary-Level Executive Officers, Local Administrative Organizations

บทนำ

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) มุ่งเน้นการวางรากฐานเพื่อนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) เป็นกลไกหลักใน

การถ่ายทอดทิศทางนโยบายสู่การปฏิบัติผ่าน 13 หมุดหมายเพื่อพลิกโฉมประเทศ โดยเฉพาะในหมุดหมายที่ 13 ที่มุ่งเน้นการสร้างภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จึงถือเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะฟันเฟืองเชิงยุทธศาสตร์ที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุดตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจและการบริหารจัดการตนเองเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางสังคม สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่เน้นความคล่องตัวและการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดวิสัยทัศน์ "มืออาชีพ คิดสร้างสรรค์ ก้าวทันยุคดิจิทัล" เพื่อเป็นแนวทางให้ข้าราชการท้องถิ่นพัฒนาสมรรถนะให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568)

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ปัจจุบันกลับพบข้อจำกัดสำคัญที่ฉุดรั้งประสิทธิภาพการบริหารงานท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นด้านธรรมาภิบาลและความโปร่งใส จากข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในปี พ.ศ. 2567 พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ถูกร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตและปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 33.25 ของเรื่องร้องเรียนทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567) ปัญหานี้ชี้บ่งถึงวิกฤตความเชี่ยวชาญและจริยธรรมในการบริหารจัดการ ซึ่งมีรากฐานมาจากโครงสร้างการบริหารงานบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ยังมีความซ้ำซ้อนและเปิดช่องให้เกิดระบบอุปถัมภ์ ส่งผลให้การเข้าสู่ตำแหน่งและการพัฒนาบุคลากรไม่เป็นไปตามระบบคุณธรรมเท่าที่ควร ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับทฤษฎีสมรรถนะที่ระบุว่า หากบุคคลขาดคุณลักษณะภายใน (Underlying Characteristics) ที่เหมาะสม ทั้งในด้านทักษะ ความรู้ และแรงจูงใจ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการทำงานที่ไม่พึงประสงค์และการขาดประสิทธิภาพในระดับองค์กร (McClelland, 1973)

ในมิติของทรัพยากรบุคคล พบว่าประเทศไทยมี อปท. รวม 7,843 แห่ง และมีข้าราชการท้องถิ่นกว่า 330,000 คน โดยกลุ่มที่มีบทบาทนำในการเปลี่ยนผ่านนโยบายสู่การปฏิบัติคือ ข้าราชการนักบริหารงานระดับต้น ซึ่งมีจำนวนประมาณ 25,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.6 ของบุคลากรทั้งหมด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568) จากสภาพปัญหาพบว่านักบริหารกลุ่มนี้เผชิญกับ "ช่องว่างด้านสมรรถนะ" (Competency Gap) อย่างมี

นัยสำคัญ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำระหว่างขีดความสามารถที่คาดหวังกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานจริงในด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง และความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัล อีกทั้งยังขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ เช่น การสอนงาน (Coaching) และการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน (Job Rotation) ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้การตอบสนองความต้องการของประชาชนล่าช้า แต่ยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นที่มีต่อภาครัฐในระดับฐานราก ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมจะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ด้วยความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา "ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย" ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มิได้เป็นเพียงการแสวงหาองค์ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังมุ่งสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้าง "คนเก่งและคนดี" ให้แก่ระบบราชการท้องถิ่น ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือการสร้างมาตรฐานใหม่ในการบริหารงานท้องถิ่นที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ปลอดจากการทุจริตประพฤติมิชอบ และมีความเป็นมืออาชีพที่พร้อมจะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้มีความมั่นคงตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร และระดับสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับสมรรถนะองค์กรซึ่ง (Swanson and Holton, 2009) ได้วางกรอบแนวคิดผ่าน 4 มิติหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการ ฝึกอบรม (Training) ที่เน้นการถ่ายทอดความรู้และทักษะผ่านโครงสร้างกิจกรรมที่ชัดเจน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพงานปัจจุบันและอนาคต ควบคู่ไปกับ เทคนิคการสอนงาน (JIT) ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบตัวต่อตัวในขณะปฏิบัติงานจริง (On-the-Job Training) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์จากโค้ชสู่ผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด การเสริมสร้างวิสัยทัศน์ยังครอบคลุมถึง การศึกษาดูงาน (Study Visits) เพื่อสังเกตการณ์แนวทางปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best Practices) จากองค์กรภายนอกอันเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนานวัตกรรม ผสานกับการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน (Job Rotation) ภายในองค์กร เพื่อเพิ่มพูนทักษะที่หลากหลายและสร้างความเข้าใจในภาพรวมเชิงระบบ (Swanson & Holton, 2009) การบูรณาการทั้งสี่องค์ประกอบนี้จึงมิใช่เพียงการพัฒนาทักษะรายบุคคล แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความยั่งยืนขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดสมรรถนะด้านการบริหารของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้น เป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดยเริ่มต้นจาก 1) การวางแผน ที่ต้องมีวิสัยทัศน์สอดรับกับความต้องการของพื้นที่ ควบคู่ไปกับ 2) ภาวะผู้นำ ที่เปี่ยมด้วยอิทธิพลทางสังคมในการชี้นำและสร้างแรงบันดาลใจเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ภายใต้บริบทการทำงานที่ต้องอาศัย 3) จิตวิทยาการบริหารทีมงาน เพื่อบูรณาการทักษะอันหลากหลายและ 4) การจูงใจ ทั้งในเชิงอัตลักษณ์และปัจจัยภายนอกให้บุคลากรทำงานด้วยความเต็มใจ ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการ 5) เทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพยังเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงข้อมูล เพื่อให้การ 6) มอบหมายและติดตามงาน ดำเนินไปอย่างเป็นระบบและโปร่งใส ในขณะที่กระบวนการ 7) การควบคุมและตรวจสอบ จะทำหน้าที่เป็นเกราะกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกรอบระเบียบและแผนงานที่วางไว้ เมื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์ นักบริหารจำเป็นต้องแสดงศักยภาพใน 8) การแก้ไขปัญหา อย่างมีระบบเพื่อลดผลกระทบเชิงลบ ซึ่งในท้ายที่สุด องคาพยพของทักษะทั้งหมดนี้จะหลอมรวมเป็นแรงขับเคลื่อนในการ และ 9) พัฒนาองค์กร เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการสาธารณะและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญต่อความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (Raven, &

Stephenson, 2001), (Mulder, 2014), (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2548), (ธงชัย สันติวงษ์, 2542)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธนัง, 2564) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ การจัดทำแผนการปฏิบัติงาน การอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ การปรับปรุงกระบวนการทำงาน การวางระบบบริหารองค์ความรู้ การสอนงาน การมอบหมายงาน การทำคำอธิบายลักษณะงาน การศึกษาความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ การจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทีม และการสร้างขวัญกำลังใจและสร้างแรงจูงใจ (สุปราณี ยาเลิศ, 2568) ได้วิจัยเรื่องการจัดการในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติราชการของข้าราชการ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำและการนำ และการควบคุมและติดตามงานซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ส่วนการจัดองค์กรซึ่งยังคงอยู่ในระดับมาก ขณะที่ปัจจัยด้านพฤติกรรมบุคลากรซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ โดยทัศนคติต่อการทำงานได้คะแนนสูงที่สุด รองลงมา คือ ความรู้ และการพัฒนาพฤติกรรม ส่วนการพัฒนาทักษะซึ่งแม้จะมีคะแนนน้อยที่สุดในกลุ่ม แต่ยังอยู่ในระดับดีและสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้อย่างมีทิศทาง และ (ธนิต สินศุภสว่าง, 2566) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโดยการใช้หลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการฝึกอบรมการศึกษาและการพัฒนาเป็นหลักการพัฒนาทีมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การยกระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการ แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านกลไกการฝึกอบรม การสอนงาน การศึกษาดูงาน และการหมุนเวียนงาน เพื่อสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการเสริมสร้าง สมรรถนะด้านการบริหาร 9 มิติของนักบริหารระดับต้น ตั้งแต่การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ การบริหารทีมงาน การจูงใจ และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตลอดจนทักษะการมอบหมายงาน การควบคุมตรวจสอบ และการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งองคาพยพของทักษะเหล่านี้คือปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและยกระดับมาตรฐาน

การให้บริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและเป้าหมายการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 7,843 แห่ง โดยมีตัวแทนองค์กร ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งสูงกว่าข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 ขั้นตำแหน่ง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ตัวแทน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานละ 1 คน โดยเปิดตารางของ (Krejcie; & Morgan. 1970: 608-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 369 ตัวอย่าง/แห่ง เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนผู้วิจัยเก็บกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 400 ตัวอย่าง โดยจำแนกสัดส่วนตามประเภทของ อปท. ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage Sampling) จำแนกตามประเภทของ อปท. ดังนี้ 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด เก็บตัวอย่าง 5 แห่ง 2) เทศบาล (ตำบล/เมือง/นคร) ตัวอย่าง 184 แห่ง 3) องค์การบริหารส่วนตำบล เก็บตัวอย่าง 210 แห่ง และ 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานคร/พัทยา) เก็บตัวอย่าง 1 แห่ง จากนั้นทำการสุ่มแบบง่าย (Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ชิ้น โดยมีข้อคำถามแบบประเมินค่าตัวแปรอิสระ 20 ข้อ และ ตัวแปรตามอีก 45 ข้อ รวมทั้งสิ้น 65 ข้อ จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ หาคุณภาพของแบบสอบถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการประเมินค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับข้อมูลที่จะจัดเก็บจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ด้วยวิธีคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC= 0.97) ถือว่าแบบสอบถามที่มีความสอดคล้องระดับดีมาก จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการ (Try-out) จำนวน 30 ชุด มาวิเคราะห์หาค่าเชื่อมัน (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัคอัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.947 ซึ่งเป็นค่าที่มีความน่าเชื่อถือได้ในทางสถิติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตลงพื้นที่จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยในภาคสนามต่อไปจนครบถ้วน 400 ตัวอย่าง/ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) ใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

ที่	ระดับปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	การฝึกอบรม	4.05	.495	มาก
2	การศึกษาดูงาน	4.18	.516	มาก
3	การสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน	3.61	.738	มาก
4	การสอนงาน	4.11	.652	มาก
รวม		**3.95**	**.391**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก $\overline{X}$ = 3.95, S.D. = .391 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านการศึกษาดูงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก $\overline{X}$ = 4.18, S.D. = .516 รองลงมาได้แก่ ด้านการสอนงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก $\overline{X}$ = 4.11, S.D. = .652 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก $\overline{X}$ = 3.61, S.D. = .738

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่	ระดับสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ด้านการวางแผน	4.15	**.494**	มาก
2	ด้านการจูงใจ	4.23	.580	มาก
3	ด้านการควบคุม/ ตรวจสอบ	4.16	.461	มาก
4	ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร	4.17	.426	มาก
5	ด้านการมอบหมาย/ติดตามงาน	4.16	.543	มาก
6	ด้านจิตวิทยาการบริหารทีมงาน	4.21	.532	มาก
7	ด้านการพัฒนาองค์กร	4.13	.442	มาก
8	ด้านการแก้ไขปัญหา	3.99	.433	มาก
9	ด้านภาวะผู้นำ	4.12	.709	มาก
รวม		**4.05**	**.357**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก $\overline{X}$ = 4.05, S.D. = .357 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านการจูงใจ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก $\overline{X}$ = 4.23, S.D. = .580 รองลงมาได้แก่ ด้านจิตวิทยาการบริหารทีมงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก $\overline{X}$ = 4.21, S.D. = .532 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ยระดับมาก $\overline{X}$ = 3.99, S.D. = .433

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p-value	Collinearity Statistics	
	B	Std.Err	Beta			Tolerance	VIF
ค่าคงที่	1.732	.128		13.533**	.000		
1. การฝึกอบรม	.298	.027	.414	11.255**	.000	.851	1.175
2. การศึกษาดูงาน	-.075	.030	-.109	-2.547*	.011	.632	1.581
3. การสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน	.100	.022	.207	4.548**	.000	.553	1.809
4. การสอนงาน	.256	.028	.472	9.089**	.000	.427	2.341
Adjusted R^2 = .541, R^2 = .546, R = .739, F = 118.769, SEE = .24211, p-value .05							

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวมได้ร้อยละ 54.2 (Adjusted R^2 = .542) โดยมีปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ด้านการฝึกอบรม ด้านการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน และ ด้านการสอนงาน ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรการศึกษาดูงาน ส่งผลในทิศทางตรงกันข้ามต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวม พบว่า ด้านการสอนงาน มีน้ำหนักมากสุด (Beta = .472)

รองลงมาด้านการฝึกอบรม (Beta = .414) และน้อยที่สุดด้านการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน (Beta = .207) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระดับปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการศึกษาดูงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านการสอนงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เจริญ ภูสุวรรณ; และกมลวรรณ วรรณธนัง, 2564) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ การจัดทำแผนการปฏิบัติงาน การอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ การปรับปรุงกระบวนการทำงาน การวางระบบบริหารองค์ความรู้ การสอนงาน การมอบหมายงาน การสร้างคำอธิบายลักษณะงาน การศึกษาความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ การจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทีม และการสร้างขวัญกำลังใจและสร้างแรงจูงใจ ส่วนระดับสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการจูงใจ ด้านจิตวิทยาการบริหารทีมงาน ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ด้านการควบคุม/ตรวจสอบ ด้านการมอบหมาย/ติดตามงาน ด้านการวางแผน ด้านการพัฒนาองค์กร ด้านภาวะผู้นำ และด้านการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุปราณี ยาเลิศ, 2568) ได้วิจัยเรื่องการจัดการในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติราชการของข้าราชการ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำและการนำ และการควบคุมและติดตามงานซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ส่วนการจัดองค์กร ซึ่งยังคงอยู่ในระดับมาก ขณะที่ปัจจัยด้านพฤติกรรมบุคลากรซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ โดยทัศนคติต่อการทำงานได้คะแนนสูงที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ และการพัฒนา

พฤติกรรม ส่วนการพัฒนาทักษะซึ่งแม้จะมีคะแนนน้อยที่สุดในกลุ่ม แต่ยังอยู่ในระดับดีและสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้อย่างมีทิศทาง

2. ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวม โดยปัจจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ด้านการฝึกอบรม ด้านการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน และ ด้านการสอนงาน ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธนิต สินศุภสว่าง, 2566) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโดยการใช้หลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนาเป็นหลักการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ (Nadler, & Wiggs, 1989) พบว่า กระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานผ่าน 3 ขอบเขตหลัก ได้แก่ การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงานปัจจุบัน การศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมต่อบทบาทหน้าที่ในอนาคต และการพัฒนา เพื่อดึงศักยภาพที่ซ่อนเร้นและเปิดโอกาสในการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 สมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย (ที่มา: ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย, 2569)

โมเดลสมรรถนะด้านการบริหารงานของข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามภาพที่ปรากฏ แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ ซึ่งเป็นรากฐานในการขับเคลื่อนท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นจากการมี 1) ภาวะผู้นำ ที่ข้าราชการนักบริหารงานระดับต้นต้องยกระดับการพัฒนาทักษะในด้านนี้ เนื่องจากต้องทำงานใกล้ชิดกับประชาชน ผ่านผู้ใต้บังคับบัญชา 2) การวางแผน เชิงกลยุทธ์ที่เฉียบคมเพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ควบคู่ไปกับความสามารถด้าน 3) การจูงใจ และการใช้ 4) จิตวิทยาการบริหารทีมงาน เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปี่ยมด้วยพลังและเสริมสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ในมิติด้านกระบวนการบริหารจัดการต้องอาศัย 5) การมอบหมาย/ติดตามงาน ที่ชัดเจนและการระบบ 6) การควบคุม/ตรวจสอบ ที่โปร่งใส เพื่อรักษามาตรฐานและผลสัมฤทธิ์ของงานให้

เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ขณะเดียวกันต้องบูรณาการ 7) เทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อยกระดับความรวดเร็วในการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล และมุ่งเน้น 8) การพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบเพื่อความคล่องตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และ 9) การแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการตัดสินใจคลี่คลายอุปสรรคและวิกฤตการณ์ในพื้นที่ การพัฒนาสมรรถนะทั้ง 9 ด้านแบบบูรณาการ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้าง "คนเก่งและคนดี" สู่ระบบราชการท้องถิ่น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และปลอดจากการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทั้งระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสมรรถนะด้านการบริหารงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิเคราะห์พหุคูณยืนยันว่า การสอนงาน การฝึกอบรม และการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน เป็นตัวแปรเชิงเหตุที่ร่วมพยากรณ์ความแปรปรวนของสมรรถนะการบริหารได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 54.2 โดยเฉพาะ “การสอนงาน” มีน้ำหนักอิทธิพลสูงสุดในการขับเคลื่อนขีดความสามารถเชิงประจักษ์ ผลลัพธ์นี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการบูรณาการกลไกการพัฒนาศักยภาพเพื่อปิดช่องว่างด้านสมรรถนะ(Competency Gap) และยกระดับประสิทธิภาพภาครัฐสู่มาตรฐานมืออาชีพที่ยึดโยงกับธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน ส่วนในประเด็นเรื่อง **ข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ได้แก่ 1.1 การยกระดับระบบการสอนงาน (Coaching System)อย่างเป็นทางการ เนื่องจากผลวิจัยพบว่าการสอนงานมีอิทธิพลต่อสมรรถนะสูงสุด (Beta = .472) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) และแนวทางการสอนงานที่ชัดเจน เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้บริหารระดับสูงสู่ข้าราชการรุ่นใหม่ 1.2 ปรับปรุงรูปแบบการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน (Job Rotation) ส่งผลต่อสมรรถนะแต่กลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านการพัฒนา อปท. จึงควรออกแบบเส้นทางอาชีพที่มีการหมุนเวียนงานตามความเหมาะสมของสายงานเพื่อเพิ่มทักษะที่หลากหลายโดยไม่กระทบต่อความต่อเนื่องของงาน 1.3 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์ ผลวิจัยระบุว่าสมรรถนะด้านการแก้ไขปัญหามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด หน่วยงานจึงควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการคิดเชิงวิพากษ์และการตัดสินใจในภาวะวิกฤต เพื่อปิดช่องว่างด้านความสามารถในการจัดการปัญหาจริงในท้องถิ่น และประเด็นเรื่อง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ได้แก่ 2.1 การศึกษา

เชิงคุณภาพต่อปัจจัยการศึกษาดูงาน เนื่องจากผลการวิจัยพบความย้อนแย้งว่าการศึกษาดูงานส่งผลในทิศทางตรงกันข้ามกับสมรรถนะจึงควรมีการวิจัยเชิงลึกเพื่อหาสาเหตุว่ากระบวนการศึกษาดูงานในปัจจุบันมีอุปสรรคหรือความไม่สอดคล้องกับหน้างานจริงอย่างไร 2.2 การขยายขอบเขตปัจจัยพยากรณ์ เนื่องจากปัจจัยในงานวิจัยนี้อธิบายสมรรถนะได้ร้อยละ 54.2 ยังมีตัวแปรอีกกว่าร้อยละ 45.8 ที่ยังไม่ได้ถูกศึกษา การวิจัยครั้งต่อไปควรพิจารณาปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา 2.3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบตามบริบทของพื้นที่ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง อปท. ขนาดต่าง ๆ (เช่น อบจ.เทศบาล อบต. ก.ท.ม. และ เมืองพัทยา) เนื่องจากโครงสร้างการบริหารและทรัพยากรที่แตกต่างกันอาจส่งผลต่อระดับการพัฒนาบุคลากรและสมรรถนะที่ต้องการต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2568). แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธนัง. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(3), 103-117.

ธงชัย สันติวงษ์. (2542). การบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ธนิต สินศุภสว่าง. (2566). การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 1(2), 25-32.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). คู่มือสมรรถนะหลัก: คำอธิบาย และตัวอย่างพฤติกรรมบ่งชี้. นนทบุรี: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2567). รายงานสถานการณ์การทุจริตและข้อมูลระบบตรวจรับคำกล่าวหา (PESCA). สำนักงาน ป.ป.ช.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570). สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุปราณี ยาเลิศ. (2568). การจัดการในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติราชการของข้าราชการสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร. วารสารสหวิทยาการรัฐศาสตร์, 3(1), 49–60.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence". American Psychologist, 28(1), 1–14.

Mulder, M. (2014). Conceptions of Professional Competence. In S. Billett, C. Harteis, & H. Gruber (Eds.), International Handbook of Research in Professional and Practice Based Learning. (107-137).

Raven, J. & Stephenson, J. (Eds.). (2001). Competence in the Learning Society. New York: Peter Lang.

Swanson, R. A. & Holton, E. F. III. (2009). Foundations of human resource development (2nd ed.). Berrett-Koehler Publishers. Retrieved: October 23, 2025, from https://lsms.ac/wp-content/uploads/2023/02/18.pdf.

กรรมทีปนี เล่ม 1*

KAMMADĪPANĪ, VOLUME I

พระมหาอธิวัฒน์ วรจกฺโก (ทองขาว)[1], พระครูพิศาลสารบัณฑิต[2] และ สมเดช นามเกตุ[3]

Phra Maha Athiwat Worachakko (Thongkhao)[1], Phrakru Phisalsarbunthit[2] and Somdet Namket[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: 6802105003@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 20 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 22 กุมภาพันธ์ 2569

Received 2 February 2026; Revised 20 February 2026; Accepted 22 February 2026

แปลจากหนังสือ : กรรมทีปนี เล่ม 1

ผู้เขียน : พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ.9)

ผู้แปล : พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ.9)

สำนักพิมพ์ : ดอกหญ้า

ปีที่พิมพ์ : 2545

จำนวนหน้า : 760

บทนำ

หลักกรรมและผลแห่งกรรม เป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นธรรมที่พระบรมศาสดาทรงประกาศไว้เพื่อให้สัตว์โลกเข้าใจเหตุและผลแห่งการกระทำทั้งหลาย อันเป็นไปเพื่อความดำรงอยู่แห่งโลก และเป็นแนวทางให้บุคคลรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของ

Citation:

* พระมหาอธิวัฒน์ วรจกฺโก (ทองขาว), พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ. (2569). กรรมทีปนี เล่ม 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 972-986.

Phra Maha Athiwat Worachakko (Thongkhao), Phrakru Phisalsarbunthit and Somdet Namket. (2026). KAMMADĪPANĪ, VOLUME I. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 972-986.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ตนเอง กรรมในพระพุทธศาสนามิได้หมายถึงเพียงการกระทำทางกายเท่านั้น หากรวมถึงการกระทำทางวาจาและทางใจ ซึ่งล้วนเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดผลสืบเนื่องต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต

อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจเรื่องกรรมในหมู่ชนทั่วไป มักคลาดเคลื่อนไปจากหลักพระพุทธธรรมที่แท้จริง บางพวกถือเอาทิฐิว่าไม่มีการกระทำที่ให้ผล บางพวกเห็นว่าการกระทำทั้งหลายไม่มีเหตุปัจจัย หรือบางพวกเห็นว่าทำดีหรือทำชั่วย่อมไม่ให้ผลอันแน่นอน ความเห็นเหล่านี้ล้วนเป็นมิจฉาทิฐิ อันเป็นอุปสรรคต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม และเป็นเหตุให้สัตว์โลกเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารโดยไม่รู้จบ

หนังสือ กรรมทีปนี เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นประทีปส่องทางให้ผู้อ่านได้เข้าใจเรื่องกรรมอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นหลักฐานประกอบการอธิบาย แสดงให้เห็นประเภทแห่งกรรม ลักษณะการให้ผลของกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับภพภูมิต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อขจัดความสงสัยและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับกรรมและวิบาก

ในเล่มที่หนึ่งนี้ ผู้เรียบเรียงได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองภาค คือ ภาคว่าด้วยประเภทแห่งกรรม และภาคว่าด้วยผลแห่งกรรม โดยเริ่มตั้งแต่การชี้ให้เห็นโทษของมิจฉาทิฐิที่ขัดต่อหลักกรรม อธิบายประเภทของกรรมตามหน้าที่ ตามลำดับการให้ผล และตามกาลเวลาแห่งการให้ผล ตลอดจนแสดงผลแห่งอกุศลกรรมและกุศลกรรมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ จนถึงอรูปาวจรภูมิ พร้อมทั้งยกเรื่องราวและอุทาหรณ์จากพระสูตรและอรรถกถามาประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนและเข้าใจได้โดยง่าย

ความมุ่งหมายของการเรียบเรียงหนังสือนี้ มิใช่เพื่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อผลแห่งกรรม หากเพื่อให้เกิดปัญญา รู้จักละเว้นความชั่ว บำเพ็ญความดี และอบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่ความเจริญทั้งในทางโลกและทางธรรม และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง หากผู้อ่านได้พิจารณาเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ด้วยความตั้งใจและใช้ปัญญาไตร่ตรอง ย่อมจักเกิดความเข้าใจในกฎแห่งกรรมอย่างถูกต้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อความเกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่น และเป็นเหตุให้พ้นจากความหลงผิดในวัฏสงสารได้ตามสมควรแก่ธรรม

เนื้อเรื่อง กรรมทีปนี เล่ม 1

ว่าด้วยทิฐิอันเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักกรรม การจะเข้าใจเรื่องกรรมอย่างถูกต้อง จำเป็นต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจความเห็นผิดที่ขัดต่อหลักกรรมเสียก่อน เพราะทิฐิเป็นรากฐานแห่งความคิด และเป็นเหตุชักนำการกระทำทั้งปวง ในพระพุทธศาสนา ทิฐิที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักกรรมมีอยู่ 3 ประการ คือ อกิริยทิฐิ อเหตุกทิฐิ และนัตถิกทิฐิ

อกิริยทิฐิ คือความเห็นว่าการกระทำไม่มีผล ไม่ว่าทำดีหรือทำชั่วย่อมไม่ให้ผลใด ๆ ความเห็นเช่นนี้ทำให้บุคคลไม่สำรวมในกาย วาจา ใจ เพราะไม่เห็นโทษของความชั่ว และไม่เห็นคุณของความดี

อเหตุกทิฐิ คือความเห็นว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย ความสุขและความทุกข์เกิดขึ้นเองโดยบังเอิญ มิได้อาศัยการกระทำของตน ความเห็นเช่นนี้เป็นการตัดตอนหลักปฏิจจสมุปบาท และทำให้การปฏิบัติธรรมขาดเหตุผลรองรับ

นัตถิกทิฐิ คือความเห็นว่าบุญไม่มี บาปไม่มี โลกนี้โลกหน้าไม่มี ผลแห่งกรรมไม่มี สมณพราหมณ์ผู้รู้แจ้งไม่มี ความเห็นนี้จัดเป็นมิจฉาทิฐิอย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้สัตว์โลกกล้าทำบาปโดยไม่เกรงกลัวผล

บุคคลผู้ยึดถือทิฐิเหล่านี้ เรียกว่า มิจฉาทิฐิกบุคคล ซึ่งเป็นผู้ปิดกั้นหนทางแห่งกุศล และเป็นฐานรองรับแห่งอกุศลกรรมทั้งหลาย

ภาคที่ 1 ประเภทแห่งกรรม

พระพุทธศาสนาจำแนกกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจลักษณะและอำนาจของกรรมอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นจะเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าเหตุใดสัตว์บางพวกจึงเสวยสุข บางพวกเสวยทุกข์ ทั้งที่เห็นว่าเป็นคนดีหรือคนชั่วเหมือนกัน

กรรมประเภทที่ 1 กรรมที่ว่าโดยหน้าที่ กรรมโดยหน้าที่ คือกรรมที่ทำหน้าที่แตกต่างกันในการให้ผล ตามหลักพุทธธรรม กรรมมิได้ทำหน้าที่เพียงประการเดียว หากแต่มีบทบาทแตกต่างกันไปตามลักษณะและกำลังของการกระทำ กรรมที่ว่าโดยหน้าที่จึงเป็นการจำแนกกรรมตามบทบาทเฉพาะที่ทำหน้าที่ในการให้ผล ซึ่งช่วยให้เข้าใจกลไกการทำงานของกรรมอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น กรรมประเภทนี้ประกอบด้วย ชนกกรรม อุปถัมภกกรรม อุปปีฬกกรรม และอุปฆาตกกรรม ซึ่งล้วนมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบในกระบวนการให้ผลแห่งกรรม

ประการแรก คือ ชนกกรรม หมายถึงกรรมที่ทำหน้าที่ให้กำเนิดภพชาติ เป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่กำหนดว่าสัตว์จะไปเกิดในภูมิใดภูมิหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นมนุษยภูมิ เทวภูมิ พรหมภูมิ หรืออบายภูมิ ชนกกรรมจึงเปรียบเสมือนแรงผลักดันหลักที่นำพาดวงจิตให้ไปสู่ภพใหม่หลังความตาย เรื่องราวของเปรต สัตว์เดียรัจฉาน หรือสัตว์นรกที่ปรากฏในหนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 ล้วนเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นอำนาจของชนกกรรมอย่างชัดเจน กล่าวคือ เมื่อกรรมที่เป็นเหตุให้เกิดมีอกุศลเป็นพื้นฐาน ผลย่อมนำไปสู่ภพที่ต่ำและเต็มไปด้วยความทุกข์ ในทางตรงกันข้าม หากชนกกรรมเป็นกุศล ย่อมนำไปสู่ภพภูมิที่ประณีตและเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิต

ประการที่สอง คือ อุปถัมภกกรรม หมายถึงกรรมที่ทำหน้าที่เกื้อหนุน ส่งเสริม หรือสนับสนุนผลของชนกกรรมให้เจริญยิ่งขึ้น กรรมประเภทนี้มิได้กำหนดภพชาติใหม่ แต่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดคุณภาพของชีวิตภายในภพนั้น ตัวอย่างเช่น อุบาสกผู้มีศีลธรรม แม้จะเกิดมาเป็นมนุษย์จากชนกกรรมเดิม แต่ด้วยการประพฤติดี รักษาศีล ประกอบสัมมาชีพ และสั่งสมกุศลอย่างสม่ำเสมอ กรรมใหม่เหล่านี้ย่อมทำหน้าที่เป็นอุปถัมภกกรรม ส่งผลให้ชีวิตมีความร่มเย็น เจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม แสดงให้เห็นว่า ชีวิตในภพเดียวกันอาจมีความแตกต่างกันอย่างมาก ขึ้นอยู่กับอำนาจของกรรมที่เข้ามาเกื้อหนุน

ประการที่สาม คือ อุปปีฬกกรรม หมายถึงกรรมที่ทำหน้าที่เบียดเบียนหรือขัดขวางผลของกรรมเดิม แม้บุคคลจะเกิดในภพที่ดีจากชนกกรรม แต่หากมีอกุศลกรรมตามมาคอยเบียดเบียน ผลที่ได้รับในชีวิตย่อมเต็มไปด้วยอุปสรรค ความเดือดร้อน หรือความไม่ราบรื่น ตัวอย่างเช่น คนกาลกิณี หรือภิกษุผู้มีกรรม ที่แม้จะมีสถานะหรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่ดูดี แต่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากจากอำนาจของกรรมเบียดเบียน กรรมประเภทนี้สะท้อนให้เห็นว่า การเกิดดีเพียงอย่างเดียวมิได้เป็นหลักประกันแห่งความสุข หากยังต้องพิจารณากรรมที่ตามมาภายหลังอย่างรอบด้าน

ประการสุดท้าย คือ อุปฆาตกกรรม หมายถึงกรรมที่ทำหน้าที่ตัดรอนหรือทำลายผลของกรรมอื่น กรรมประเภทนี้มีกำลังแรง สามารถยับยั้งหรือยกเลิกการให้ผลของกรรมบางประเภทได้ ตัวอย่างที่เด่นชัด ได้แก่ เรื่องต้นคดปลายตรง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ในช่วงต้นของชีวิตจะได้รับผลกรรมที่ไม่ดี แต่เมื่อมีกรรมใหม่ที่มีกำลังแรงกว่าเข้ามา ผลในบั้นปลายชีวิตย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ เรื่องพระองคุลิมาลอรหันต์ ยังเป็นตัวอย่างสูงสุดของอุปฆาตกกรรมในทางธรรม กล่าวคือ แม้จะมีกรรมหนักในอดีต แต่เมื่อบรรลุอรหัตผลแล้ว กรรมที่มีหน้าที่ให้ผลในอนาคตย่อมถูกตัดรอน ไม่อาจให้ผลต่อไปได้อีก

โดยสรุป การจำแนกกรรมตามหน้าที่ดังกล่าว ช่วยให้เข้าใจว่ากรรมมิใช่กลไกที่ตายตัวหรือให้ผลแบบเส้นตรง หากแต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน มีการทำงานร่วมกันของกรรมหลายประเภท การตระหนักถึงบทบาทของกรรมแต่ละหน้าที่ ย่อมช่วยให้ผู้ศึกษาพุทธธรรมมีความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง และเห็นคุณค่าของการสร้างกุศลกรรมใหม่เพื่อเกื้อหนุนและยกระดับชีวิตในทุกมิติ

กรรมประเภทที่ 2 กรรมที่ว่าโดยลำดับการให้ผล กรรมตามลำดับการให้ผล แบ่งตามกำลังความหนักเบา ได้แก่ เมื่อพิจารณากรรมในแง่ของ ลำดับการให้ผล พระพุทธศาสนาได้อธิบายหลักกรรมไว้อย่างลุ่มลึกว่า กรรมทั้งหลายมิได้ให้ผลอย่างไร้ระเบียบ หากแต่มีลำดับก่อนหลังตามกำลังและเงื่อนไขที่เกื้อหนุนกัน กรรมประเภทนี้เรียกว่า กรรมตามลำดับการให้ผล ซึ่งจำแนกออกเป็นสี่ประเภท โดยเรียงตามกำลังอำนาจแห่งการให้ผลจากหนักไปหาเบา ได้แก่ ครุกรรม อาสันนกรรม อาจิณณกรรม และกตัตตากรรม หลักการนี้แสดงให้เห็นว่า แม้กรรมจะมีจำนวนมากเพียงใด แต่เมื่อถึงคราวให้ผล กรรมที่มีกำลังเหนือกว่าจะเป็นผู้ชี้ขาดภพชาติเป็นลำดับแรก

ประการแรก คือ ครุกรรม หมายถึงกรรมหนักที่มีกำลังแรงกล้าเป็นพิเศษ เมื่อมีอยู่แล้วย่อมให้ผลก่อนกรรมอื่นทั้งหมด โดยไม่เปิดโอกาสให้กรรมประเภทอื่นแทรกเข้ามาให้ผลได้ ครุกรรมฝ่ายอกุศล ได้แก่ อนันตริยกรรม 5 ประการ คือ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และสังฆเภท กรรมเหล่านี้เป็นกรรมหนักที่สุดในฝ่ายอกุศล มีผลแน่นอน นำผู้กระทำไปสู่อบายภูมิทันทีหลังจากตาย ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ด้วยกรรมดีอื่นใด หลักนี้สะท้อนให้เห็นความเด็ดขาดของกฎแห่งกรรม ที่ยึดถือความรับผิดชอบต่อการกระทำอย่างเคร่งครัด ส่วนในฝ่ายกุศล ครุกรรมได้แก่ มหัคคตกุศล 9 ประการ คือกุศลที่เกิดจากการเจริญฌานสมาบัติ ทั้งรูปฌานและอรูปฌาน กรรมเหล่านี้มีกำลังสูง ส่งผลให้ผู้สั่งสมได้ไปบังเกิดในพรหมโลกตามระดับของฌานที่ตนบรรลุ แสดงให้เห็นว่า ไม่เฉพาะกรรมชั่วเท่านั้นที่มีความเด็ดขาด หากกรรมดีที่มีกำลังสูงก็มีอำนาจนำผลอย่างมั่นคงเช่นเดียวกัน ถัดมา คือ อาสันนกรรม หมายถึงกรรมที่เกิดขึ้นหรือถูกระลึกได้ในขณะใกล้ตาย แม้จะมิใช่กรรมหนักที่สุด แต่หากไม่มีครุกรรมมาให้ผลก่อน กรรมที่จิตน้อมไปยึดถือในวาระสุดท้ายย่อมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดภพชาติ เรื่องของ นาคราชผู้อาภัพ และ โทวาริกทมิฬเทวา เป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า จิตที่ระลึกถึงกรรมใดก่อนตาย ย่อมเป็นเสมือนแรงส่งสุดท้ายที่ชี้นำการไปเกิด ไม่ว่ากรรมในอดีตจะเป็นเช่นไร หากจิตถูกครอบงำด้วยอกุศลหรือกุศลในวาระนั้น ย่อมส่งผลต่อปลายทางของชีวิตอย่างลึกซึ้ง

ประการที่สาม คือ อาจิณณกรรม หมายถึงกรรมที่ทำซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นความเคยชิน เป็นนิสัยประจำตัว กรรมประเภทนี้แม้จะไม่หนักถึงขั้นครุกรรม และมิได้เกิดเฉพาะหน้าเหมือนอาสันนกรรม แต่ด้วยการสั่งสมอย่างต่อเนื่อง ย่อมมีกำลังไม่น้อย ตัวอย่างเช่น พระเจ้าทุรคามณีอภัยราชา ผู้สั่งสมการทำบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและบำเพ็ญทานศีลภาวนาเป็นนิตย์ กรรมที่ทำเป็นอาจิณณกรรมนี้เองที่เกื้อหนุนให้ได้รับผลดีในภพหน้า แสดงให้เห็นอำนาจของความเคยชินทางจิตที่ก่อรูปชีวิตในระยะยาว

ประการสุดท้าย คือ กตัตตากรรม หมายถึงกรรมที่ทำไว้เพียงเล็กน้อย อาจมิได้ทำด้วยความตั้งใจแรงกล้า หรือมิได้กระทำซ้ำ ๆ แต่ยังไม่สิ้นโอกาสให้ผล หากไม่มีกรรมอื่นที่มีกำลังมากกว่าเข้ามาให้ผลก่อน เรื่อง เดียรัจฉานที่ได้ไปเกิดเป็นเทวดา หรือ บุรพกรรมของเปรต เป็นตัวอย่างที่แสดงว่า แม้กรรมเพียงเล็กน้อย หากยังไม่สูญโอกาส ก็อาจให้ผลได้ตามเหตุปัจจัย หลักนี้ช่วยให้เข้าใจว่า กฎแห่งกรรมมิได้ตัดสินสิ้นเชิงด้วยการกระทำเพียงครั้งเดียว หากแต่เปิดโอกาสให้ผลกรรมปรากฏตามเงื่อนไขแห่งเหตุปัจจัยอย่างละเอียดอ่อน

โดยสรุป กรรมที่จำแนกตามลำดับการให้ผลนี้ ชี้ให้เห็นโครงสร้างภายในของกฎแห่งกรรมอย่างเป็นระบบ แสดงถึงความยุติธรรมและความซับซ้อนของการให้ผลกรรมตามกำลัง ลำดับ และจังหวะแห่งเหตุปัจจัย อันเป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจในชีวิตและความตายอย่างลึกซึ้ง และนำไปสู่การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทในทุกการกระทำ

กรรมประเภทที่ 3 กรรมที่ว่าโดยเวลาให้ผล กรรมตามเวลาให้ผล แบ่งเป็น

กรรมตามเวลาให้ผล เป็นการจำแนกกรรมโดยอาศัยกาละเป็นเครื่องพิจารณา กล่าวคือ มิใช่กรรมทุกอย่างจะให้ผลในคราวเดียวกัน หรือในชาติเดียวกัน หากแต่ให้ผลต่างเวลากันไปตามกำลังแห่งกรรม ความพร้อมแห่งปัจจัย และความสืบเนื่องของสังขาร ในพระพุทธศาสนา กรรมที่ว่าโดยเวลาให้ผล แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม อุปปัชชเวทนียกรรม และอปราปริยเวทนียกรรม

ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ได้แก่ กรรมที่ให้ผลในปัจจุบันชาติ คือเมื่อกระทำแล้ว ย่อมปรากฏผลให้เห็นในชีวิตนี้เอง ทั้งในฝ่ายสุขและฝ่ายทุกข์ กรรมประเภทนี้แสดงให้เห็นความรวดเร็วแห่งกฎแห่งกรรม ทำให้ผู้มีปัญญาเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้โดยประจักษ์ เรื่องของ กากวฬิยเศรษฐี เป็นอุทาหรณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นว่า การกระทำอันประกอบด้วยโลภะหรือโมหะ แม้เพียงเล็กน้อย แต่เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อม ก็สามารถให้ผลเป็นความเสื่อมใน

ทรัพย์และเกียรติยศในชาตินี้เอง ในทำนองเดียวกัน กรรมฝ่ายกุศลที่กระทำด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ย่อมให้ผลเป็นความสุข ความเจริญ และความผาสุกในชีวิตปัจจุบันโดยไม่ต้องรอถึงชาติหน้า

อุปปัชชเวทนียกรรม ได้แก่ กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า เมื่อสิ้นชีวิตนี้แล้ว ย่อมเป็นเหตุให้ไปเกิดในภพภูมิที่สอดคล้องกับกรรมนั้น กรรมประเภทนี้แสดงอำนาจของกรรมที่สืบต่อข้ามภพข้ามชาติ โดยไม่สูญหายไปพร้อมกับความตาย ตัวอย่างสำคัญคือ ผลแห่งปิตุฆาต ซึ่งเป็นครุกรรมฝ่ายอกุศล ผู้กระทำแม้จะยังมีชีวิตอยู่โดยไม่ปรากฏผลทันตาเห็น แต่เมื่อจุติจากภพนี้แล้ว ย่อมได้รับผลกรรมอย่างแน่นอนในชาติถัดไป อุปปัชชเวทนียกรรมจึงเป็นเครื่องยืนยันว่า ความตายมิใช่จุดสิ้นสุดของผลแห่งการกระทำ หากเป็นเพียงการเปลี่ยนภพภูมิที่กรรมจะตามไปให้ผลต่อไป

อปราปริยเวทนียกรรม ได้แก่ กรรมที่ให้ผลในชาติถัด ๆ ไป หรือในกาลอันยืดยาวออกไป ไม่จำกัดเฉพาะชาติหน้า หากยังมีโอกาสให้ผลต่อเนื่องไปอีกหลายชาติ กรรมประเภทนี้มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน เพราะต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายประการจึงจะให้ผล หากในระหว่างนั้น มีกรรมอื่นที่มีกำลังแรงกว่าเข้ามาตัดรอน หรือผู้กระทำได้บรรลุมรรคผลจนสิ้นเชื้อแห่งกรรม กรรมประเภทนี้ก็อาจหมดโอกาสให้ผล กลายเป็น อโหสิกรรม คือกรรมที่ไม่อาจให้ผลได้อีก

เรื่องราวของ พระนางมัลลิการาชเทวี เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า กรรมบางอย่างแม้จะกระทำมาเนิ่นนาน แต่เมื่อถึงเวลาที่เหตุปัจจัยพร้อม ย่อมให้ผลอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ขณะเดียวกัน เรื่องของ พระเถรีหนีกรรม แสดงให้เห็นอำนาจของการบำเพ็ญธรรมที่สามารถทำให้กรรมบางอย่างอ่อนกำลังลง หรือไม่อาจให้ผลได้เต็มที่ ส่วนเรื่อง ข้าวบูดของดาบส เป็นอุทาหรณ์ที่ชี้ให้เห็นว่า กรรมเล็กน้อยเมื่อสะสมไว้และประกอบด้วยเจตนา ย่อมมีผลตามกาลเวลา ไม่อาจประมาทได้

กรรมประเภทที่ว่าโดยเวลาให้ผล จึงแสดงให้เห็นความไม่ตายตัวของผลกรรมในแง่ของเวลา แต่ยืนยันความแน่นอนในแง่ของเหตุและผล กล่าวคือ กรรมย่อมให้ผลแน่ หากยังไม่สิ้นโอกาสให้ผล เพียงแต่จะให้ผลในเวลาใด ย่อมขึ้นอยู่กับกำลังแห่งกรรมและความพร้อมแห่งปัจจัย ผู้ศึกษาหลักกรรมตามนัยนี้ ย่อมเกิดความไม่ประมาทในชีวิต เห็นโทษของความชั่ว เห็นคุณของความดี และตั้งใจบำเพ็ญกุศลพร้อมทั้งอบรมปัญญา เพื่อมิให้กรรมเป็นเหตุผูกมัดตนไว้ในวัฏสงสารสืบต่อไป

ภาคที่ 2 ผลแห่งกรรม

ผลแห่งกรรม หรือ กรรมวิบาก มิได้ลอยอยู่ที่ใดที่หนึ่ง แต่สถิตอยู่ในกระแสสังขารและจิตของสัตว์โลก เมื่อเหตุพร้อม ผลย่อมปรากฏ

พระพุทธองค์ทรงแสดงใน มหากัมมวิภังคสูตร ว่ามีความเห็นหลายประการเกี่ยวกับกรรม ทั้งที่ถูกและผิด และทรงยืนยันว่า กรรมย่อมให้ผลตามเหตุอย่างแน่นอน

อกุศลกรรม อกุศลกรรมเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ แบ่งเป็นกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม มีอกุศลกรรมบถเป็นมูล เหตุนำไปสู่อบายภูมิทั้งสี่ ได้แก่ ติรัจฉาน เปรต อสุรกาย และนรก หนังสืออธิบายสภาพชีวิตในโลกเหล่านี้อย่างละเอียด โดยเฉพาะโลกนรก ตั้งแต่มหานรก อุสสุทนรก ยมโลกนรก และโลกันตนรก พร้อมเรื่องโกกาลิกผู้มีกรรม เพื่อเตือนใจถึงโทษแห่งอกุศลกรรม

กามาวจรกุศลกรรม กามาวจรกุศลกรรม เป็นเหตุให้เกิดในมนุษยโลกและเทวโลก อธิบายบุญกิริยาวัตถุ และจูฬกัมมวิภังค์ แสดงปฏิปทาที่ทำให้มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ โภคะ และปัญญาแตกต่างกัน

รูปาวจรกุศลกรรม รูปาวจรกุศลกรรมเกิดจากการเจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌาน ส่งผลให้ไปเกิดในพรหมโลก ตั้งแต่ปฐมฌานถึงจตุตถฌาน และสุทธาวาสพรหมภูมิ

อรูปาวจรกุศลกรรม อรูปาวจรกุศลกรรมเป็นกรรมชั้นสูง เกิดจากสมถกรรมฐานขั้นละเอียด นำไปสู่อรูปภพทั้งสี่ พร้อมอภิญญาต่าง ๆ แต่ยังไม่พ้นวัฏสงสาร

สรุปความกรรมวิบากหรือผลแห่งกรรม กรรมเป็นของสัตว์ สัตว์เป็นทายาทแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่มีผู้ใดล่วงพ้นกฎนี้ได้ หนังสือกรรมทีปนี เล่ม 1 จึงมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจกรรมอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การละชั่ว ทำดี และอบรมจิตใจให้พ้นทุกข์ตามพระพุทธประสงค์

บทวิจารณ์

จุดเด่น

1. ความเป็นระบบและความชัดเจนในการจัดหมวดหมู่หลักกรรม จุดเด่นประการแรกของหนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 คือความเป็นระบบในการจัดหมวดหมู่หลักกรรมตามแนวพระไตรปิฎกและอรรถกถา ผู้เขียนมิได้นำเสนอเรื่องกรรมในลักษณะกระจัดกระจายหรือเป็นเพียงข้อธรรมแยกส่วน หากแต่เรียบเรียงเนื้อหาอย่างมีโครงสร้าง ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของหลักกรรมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับลึก การจำแนกกรรมตามนัยต่าง ๆ เช่น ตามเวลา

ให้ผล ตามลำดับการให้ผล และตามกำลังของกรรม ช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นขั้นตอน และลดความสับสนที่มักเกิดขึ้นในการศึกษาหลักกรรม เพราะหนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 แสดงโครงสร้างการอธิบายหลักกรรมตามแนวคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับวิธีการจัดหมวดหมู่ธรรมในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา ซึ่งมุ่งให้ผู้ศึกษาเห็นลำดับ ความสัมพันธ์ และพัฒนาการของหลักธรรม มิใช่การนำเสนอแบบกระจัดกระจาย การจำแนกกรรมตามเวลาให้ผล ลำดับการให้ผล และกำลังของกรรม เป็นรูปแบบเดียวกับที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. การยึดฐานพระไตรปิฎกและอรรถกถาอย่างเคร่งครัด หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นชัดเจนในด้านความถูกต้องทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้เขียนยึดถือพระไตรปิฎกและอรรถกถาเป็นฐานหลักในการอธิบาย ไม่อาศัยการตีความเชิงคาดเดาหรือความเชื่อร่วมสมัยที่อยู่นอกคัมภีร์ ความเคร่งครัดเช่นนี้ทำให้ กรรมทีปนี เป็นงานที่มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถใช้เป็นตำราอ้างอิงได้โดยไม่ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนทางหลักธรรม เพราะผู้เขียนใช้พระไตรปิฎกเป็นหลักในการอธิบาย โดยอาศัยอรรถกถาเป็นเครื่องขยายความตามแนวอรรถาธิบายดั้งเดิม วิธีการนี้สอดคล้องกับจารีตการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งถือว่าพระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์ และอรรถกถาเป็นคำอธิบายที่สืบทอดสายการตีความจากพระอริยสงฆ์ (พระพุทธโฆสาจารย์, 2554)

3. ความแม่นยำและลุ่มลึกในการใช้ภาษาบาลี ด้วยความเป็นพระนักปราชญ์บาลี ผู้เขียนแสดงให้เห็นความสามารถในการใช้ศัพท์บาลีอย่างถูกต้อง ทั้งในเชิงไวยากรณ์และอรรถาธิบาย การอธิบายศัพท์สำคัญเกี่ยวกับกรรมเป็นไปอย่างรอบคอบ ไม่ตัดทอนความหมายเดิม และไม่ขยายความเกินขอบเขตคัมภีร์ ความแม่นยำนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นแท้ของหลักกรรมตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยแท้ เพราะการอธิบายศัพท์บาลีใน *กรรมทีปนี* เป็นไปตามหลักไวยากรณ์บาลีและอรรถาธิบายตามคัมภีร์ มิได้แปลความตามความเข้าใจสมัยใหม่เพียงอย่างเดียว ความแม่นยำนี้ช่วยรักษาความหมายดั้งเดิมของพุทธพจน์ ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ (พระพุทธโฆสาจารย์, 2554)

4. การอธิบายความซับซ้อนของการให้ผลกรรมอย่างมีเหตุผล หนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 มีความโดดเด่นในการอธิบายว่า กรรมมิได้ให้ผลแบบเส้นตรงหรือทันทีเสมอไป หากแต่มีความซับซ้อนทั้งในแง่เวลา ลำดับ และเงื่อนไขแห่งเหตุปัจจัย ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า การให้ผลของกรรมขึ้นอยู่กับกำลังของกรรมและปัจจัยเกื้อหนุนอื่น ๆ ซึ่งช่วยแก้ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับกรรมในลักษณะตื้นเขินหรือเป็นโชคชะตาตายตัว เพราะหนังสือแสดงให้เห็นว่ากรรมมิได้ให้ผลแบบ

ตรงตัวหรือฉับพลันเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายประการ แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักกรรมในพระไตรปิฎกที่ปฏิเสธทัศนะกรรมแบบตายตัว และเน้นความซับซ้อนของการปรุงแต่งตามเหตุปัจจัย (พระพุทธโฆสาจารย์, 2554)

5. การใช้เรื่องราวจากอรรถกถาเป็นเครื่องมือทางปัญญา การนำเรื่องราวจากอรรถกถามาอธิบายหลักกรรมถือเป็นจุดเด่นสำคัญของหนังสือ เรื่องราวเหล่านี้มิได้มีบทบาทเพียงสร้างความน่าสนใจ หากแต่ทำหน้าที่เป็น “กรณีศึกษาเชิงธรรม” ที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นการทำงานของกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้หลักธรรมที่ลึกซึ้งสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเกิดความเข้าใจที่มั่นคง เพราะเรื่องราวในอรรถกถามีบทบาทเป็นกรณีศึกษาทางธรรม ช่วยให้หลักกรรมซึ่งเป็นนามธรรมมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น วิธีการนี้เป็นแนวทางดั้งเดิมในการสอนธรรมในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2560)

6. การวางหลักกรรมบนกรอบเหตุปัจจัย มิใช่ความกำหนดตายตัว ผู้เขียนเน้นย้ำอย่างชัดเจนว่า หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของเหตุและปัจจัย มิใช่ลิขิตชะตากรรมแบบตายตัว ทัศนะเช่นนี้สอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาท และช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่า มนุษย์ยังมีเสรีภาพในการสร้างเหตุใหม่ ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงผลในอนาคต เพราะการอธิบายกรรมในฐานะเหตุปัจจัยสอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาท ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ช่วยป้องกันความเข้าใจผิดเรื่องกรรมในเชิงลิขิตนิยม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558)

7. การส่งเสริมทัศนะไม่ประมาทและความรับผิดชอบต่อชีวิต เนื้อหาในหนังสือช่วยปลูกฝังความไม่ประมาท โดยชี้ให้เห็นว่า ทุกการกระทำล้วนมีผลตามมา ไม่ว่าผลนั้นจะปรากฏทันทีหรือในกาลภายหน้า การตระหนักถึงอำนาจของกรรมเช่นนี้ ช่วยสร้างทัศนะการใช้ชีวิตอย่างมีสติ รอบคอบ และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เพราะหลักกรรมในหนังสือช่วยเสริมสร้างคุณธรรมเรื่องอัปปมาทะ (ความไม่ประมาท) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นทางแห่งความไม่ตาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556)

8. ความสมดุลระหว่างวิชาการกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง แม้เนื้อหาจะมีความลุ่มลึกทางคัมภีร์ แต่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านนำไปใช้เป็นเครื่องพิจารณาตนเองได้อย่างเหมาะสม หนังสือจึงมิใช่เพียงตำราทางทฤษฎี หากแต่เป็นแนวทางในการอบรมจิตใจและปรับทัศนคติในการดำเนินชีวิต เพราะแม้มีความลุ่มลึกทางคัมภีร์ แต่เนื้อหาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพิจารณาตนเองได้ สอดคล้องกับหลัก “ปริยัติ–ปฏิบัติ–ปฏิเวธ” (พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2548)

9. การรักษาแนวคิดพุทธเถรวาทอย่างบริสุทธิ์ กรรมทีปนี เล่ม 1 รักษาแนวคิดตามพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเคร่งครัด ไม่ผสมผสานแนวคิดอื่นที่อาจบิดเบือนหลักธรรม จุดเด่นนี้ทำให้หนังสือมีคุณค่าในฐานะงานวิชาการที่คงความบริสุทธิ์ของคำสอนดั้งเดิม เพราะหนังสือยึดแนวคำสอนดั้งเดิมของฝ่ายเถรวาทโดยไม่ผสมผสานแนวคิดนอกคัมภีร์ ช่วยรักษาความถูกต้องทางหลักธรรม (Rahula, W., 1974)

10. คุณค่าในฐานะตำราและเอกสารอ้างอิงทางพระพุทธศาสนา ด้วยความละเอียดของเนื้อหาและความถูกต้องทางคัมภีร์ หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นตำราสำหรับการศึกษาหลักกรรมในระดับลึก เหมาะทั้งสำหรับพระภิกษุ นักศึกษา และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพราะด้วยความละเอียดและความถูกต้องเชิงคัมภีร์ หนังสือสามารถใช้เป็นตำราในระดับการศึกษาขั้นสูงทางพระพุทธศาสนาได้ (Harvey, P., 2000)

11. การชี้ให้เห็นกรรมในฐานะเครื่องพัฒนาปัญญา มิใช่เครื่องสร้างความกลัว จุดเด่นสุดท้าย คือการนำเสนอหลักกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ผู้เขียนมิได้ใช้กรรมเป็นเครื่องมือสร้างความหวาดกลัว หากแต่ชี้ให้เห็นกรรมในฐานะกฎแห่งการเรียนรู้ของชีวิต ที่ช่วยให้มนุษย์พัฒนาปัญญา เข้าใจเหตุแห่งทุกข์ และก้าวไปสู่การพ้นทุกข์อย่างมีทิศทาง เพราะการนำเสนอกรรมในเชิงพัฒนาปัญญาสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือการดับทุกข์ มิใช่การสร้างความหวาดกลัว (Gombrich, R., 1988)

จุดด้อย

1. ความลึกทางคัมภีร์อาจเป็นอุปสรรคต่อผู้อ่านทั่วไป จุดด้อยประการหนึ่งของ กรรมทีปนี เล่ม 1 คือระดับความลุ่มลึกทางคัมภีร์ที่สูงมาก เนื้อหาจำนวนมากอาศัยความรู้พื้นฐานด้านพระไตรปิฎก อรรถกถา และศัพท์บาลีเป็นสำคัญ ทำให้ผู้อ่านที่มิได้มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการอาจประสบความยากลำบากในการทำความเข้าใจ โดยเฉพาะผู้อ่านทั่วไปหรือผู้เริ่มศึกษาหลักกรรม ซึ่งอาจไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างเต็มที่

2. การใช้ศัพท์บาลีและโครงสร้างภาษาแบบคัมภีร์ค่อนข้างมาก แม้การใช้ศัพท์บาลีอย่างถูกต้องจะเป็นจุดเด่นของหนังสือ แต่ในอีกด้านหนึ่ง การใช้ศัพท์บาลีและสำนวนเชิงอรรถกถาอย่างต่อเนื่อง อาจทำให้การอ่านเป็นไปอย่างหนักและต้องใช้สมาธิสูง ผู้อ่านบางกลุ่มอาจรู้สึกว่าเนื้อหาขาดคำอธิบายเชิงขยายความในภาษาสามัญ ซึ่งหากมีการเสริมคำอธิบายหรือสรุปความเป็นช่วง ๆ อาจช่วยให้การรับสารราบรื่นยิ่งขึ้น

3. รูปแบบการนำเสนอเน้นการอธิบายมากกว่าการสังเคราะห์ เนื้อหาในหนังสือส่วนใหญ่เป็นการอธิบายหลักกรรมตามคัมภีร์อย่างละเอียดและต่อเนื่อง แต่ยังมีการสังเคราะห์

ภาพรวมในเชิงวิเคราะห์หรือเปรียบเทียบน้อย ผู้อ่านจึงอาจต้องใช้ความพยายามในการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนด้วยตนเอง หากมีบทสรุปเชิงสังเคราะห์หรือแผนผังแนวคิดประกอบอาจช่วยให้เห็นโครงสร้างความคิดโดยรวมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัยยังมีจำกัด หนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 มุ่งอธิบายหลักกรรมตามกรอบคัมภีร์เป็นหลัก จึงมีการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ หรือปัญหาชีวิตร่วมสมัยน้อย ผู้อ่านบางกลุ่มอาจคาดหวังตัวอย่างหรือการประยุกต์หลักกรรมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้เห็นความร่วมสมัยของคำสอนและการนำไปใช้ในชีวิตจริงอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

5. ปริมาณเนื้อหาที่หนาแน่นอาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกอ่อนล้า ด้วยความตั้งใจนำเสนอหลักกรรมอย่างครบถ้วนและละเอียด เนื้อหาในเล่มจึงมีปริมาณมากและต่อเนื่องยาว บางช่วงมีการเรียงลำดับหัวข้อย่อยจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเกิดความอ่อนล้าในการอ่าน หากมีการแบ่งตอนหรือเน้นจุดสำคัญด้วยรูปแบบการจัดหน้า หรือบทสรุปท้ายภาค อาจช่วยผ่อนคลายภาระในการอ่านและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

6. เหมาะกับการศึกษาเชิงลึกมากกว่าการอ่านเพื่อความเข้าใจเบื้องต้น โดยภาพรวมหนังสือเล่มนี้มีลักษณะเป็นงานวิชาการทางพระพุทธศาสนามากกว่าหนังสือธรรมะอ่านง่าย จุดด้อยในมุมนี้คือ อาจไม่เหมาะสำหรับผู้อ่านที่ต้องการทำความเข้าใจหลักกรรมในระดับเบื้องต้นหรือเพื่อการอ่านทั่วไป อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดดังกล่าวมิได้ลดทอนคุณค่าทางวิชาการของหนังสือ หากแต่สะท้อนกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนของงานเขียนเล่มนี้

คุณค่าหนังสือ

1. คุณค่าในฐานะการจัดระบบองค์ความรู้เรื่องกรรมอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ทางพุทธปรัชญา หนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 มีคุณค่าอย่างยิ่งในฐานะงานวิชาการที่สามารถจัดระบบองค์ความรู้เรื่องกรรม ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้กลายเป็นโครงสร้างความรู้ที่มีลำดับขั้น มีเหตุผล และมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ผู้เขียนมิได้เพียงรวบรวมคำสอน หากยังวิเคราะห์และจำแนกกรรมตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น หน้าที่ กำลัง และเวลาในการให้ผล ซึ่งสะท้อนวิธีคิดเชิงวิทยาศาสตร์ในกรอบพุทธปรัชญาอย่างเด่นชัด

2. คุณค่าในการอนุรักษ์และสืบทอดพุทธธรรมตามคัมภีร์เถรวาท หนังสือเล่มนี้มีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาหลักพุทธธรรมตามแนวเถรวาทอย่างเคร่งครัด โดยอาศัยพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาเป็นหลักฐานอ้างอิง การนำเสนอเช่นนี้ช่วยป้องกันการ

บิดเบือนหลักกรรมจากความเข้าใจผิดหรือความเชื่อผสมผสาน และยังช่วยสืบทอดองค์ความรู้ดั้งเดิมให้คงอยู่ในวงวิชาการและการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

3. คุณค่าในการเสริมสร้างปัญญาเชิงเหตุปัจจัยและลดทิฏฐิสุดโต่ง การอธิบายเรื่องกรรมใน กรรมทีปนี เล่ม 1 ตั้งอยู่บนหลักเหตุและปัจจัย มิได้สนับสนุนทิฏฐิสุดโต่ง เช่น ความเห็นว่าทุกสิ่งถูกกำหนดตายตัวโดยกรรมเก่า หรือความเห็นที่ปฏิเสธกรรมโดยสิ้นเชิง หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าในการปรับทัศนะของผู้อ่านให้เข้าใจหลักกรรมอย่างสมดุล สอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาท และนำไปสู่การใช้ปัญญาพิจารณาชีวิตอย่างรอบด้าน

4. คุณค่าในการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อการกระทำ เนื้อหาในหนังสือมิได้จำกัดอยู่เพียงการอธิบายเชิงทฤษฎี หากยังส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาจิตสำนึกด้านจริยธรรมของผู้อ่าน การชี้ให้เห็นผลของการกระทำทางกาย วาจา และใจ อย่างละเอียด ช่วยกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม หลักกรรมในที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นทั้งกรอบจริยธรรมและเครื่องเตือนใจในการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท

5. คุณค่าในฐานะสะพานเชื่อมระหว่างคัมภีร์กับประสบการณ์ชีวิต แม้หนังสือจะอิงคัมภีร์เป็นหลัก แต่การยกเรื่องราวจากอรรถกถาและกรณีตัวอย่างต่าง ๆ ช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ได้อย่างมีพลัง เรื่องราวเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพการทำงานของกรรมในสถานการณ์หลากหลาย และเข้าใจว่าหลักกรรมมิใช่เรื่องไกลตัว หากเป็นกลไกที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันโดยตรง

6. คุณค่าในด้านการศึกษา การเรียนการสอน และการวิจัยเชิงพุทธ กรรมทีปนี เล่ม 1 มีคุณค่าในฐานะตำราหลักสำหรับการศึกษาและการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนา ทั้งในระดับนักธรรม บาลี และระดับอุดมศึกษา เนื้อหาที่เป็นระบบและมีการอ้างอิงคัมภีร์อย่างชัดเจน ทำให้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิจัย วิเคราะห์ และอภิปรายเชิงพุทธปรัชญาได้อย่างมีมาตรฐาน

7. คุณค่าในฐานะเครื่องนำทางสู่การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธธรรม โดยภาพรวมหนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 มิได้เป็นเพียงตำราทางวิชาการ หากยังทำหน้าที่เป็น “ประทีปแห่งปัญญา” ที่ชี้นำผู้อ่านให้เห็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ปัญญา และความเพียร หนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงพลังของการกระทำในทุกขณะ และเปิดพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างลึกซึ้งตามแนวทางพุทธธรรม

สรุป

หนังสือ กรรมทีปนี เล่ม 1 เป็นงานอธิบายหลักกรรมและผลแห่งกรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงธรรมชาติของกรรมในฐานะกฎแห่งเหตุและปัจจัย มิใช่ความเชื่อเชิงโชคชะตาหรือการกำหนดตายตัว หนังสือเล่มนี้อาศัยพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาเป็นฐานหลักในการอธิบาย พร้อมทั้งยกเรื่องราวประกอบจากคัมภีร์เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจการทำงานของกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เนื้อหาเริ่มต้นด้วยการวิพากษ์ทิฏฐิที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับกรรม ได้แก่ อกิริยทิฏฐิ อเหตุกทิฏฐิ และนัตถิกทิฏฐิ ซึ่งล้วนเป็นความเห็นที่ปฏิเสธหรือบิดเบือนหลักเหตุปัจจัย จากนั้นจึงชี้ให้เห็นผลเสียของการมีมิจฉาทิฏฐิ และเน้นความสำคัญของสัมมาทิฏฐิในฐานะรากฐานของการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม

ภาคที่หนึ่งว่าด้วย “ประเภทแห่งกรรม” อธิบายการจำแนกกรรมตามนัยสำคัญสามประการ ได้แก่ กรรมตามหน้าที่ กรรมตามลำดับการให้ผล และกรรมตามเวลาในการให้ผล ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า กรรมแต่ละประเภทมีบทบาทแตกต่างกันในการกำหนดภพชาติและประสบการณ์ชีวิต ทั้งยังอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกรรมหนัก กรรมใกล้ตาย กรรมที่ทำจนเคยชิน และกรรมเล็กน้อยที่ยังมีโอกาสให้ผล ตลอดจนชี้ให้เห็นความซับซ้อนของการให้ผลกรรมซึ่งมิได้เป็นเส้นตรงหรือเรียบง่าย

ภาคที่สองว่าด้วย “ผลแห่งกรรม” หรือกรรมวิบาก เป็นการขยายความถึงผลที่เกิดจากอกุศลกรรมและกุศลกรรมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ภูมิอบาย โลกมนุษย์ เทวโลก พรหมโลก ไปจนถึงอรูปภพ หนังสือแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการเวียนว่ายในสังสารวัฏ พร้อมทั้งอธิบายลักษณะชีวิตและสภาวะของสัตว์ในแต่ละภูมิตามนัยของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ หนังสือยังเน้นย้ำว่าหลักกรรมต้องเข้าใจควบคู่กับหลักปฏิจจสมุปบาท มิใช่ถือกรรมเป็นสิ่งกำหนดทุกอย่างอย่างเด็ดขาด ผู้อ่านจึงได้รับมุมมองที่สมดุล เข้าใจว่ามนุษย์ยังมีเสรีภาพในการสร้างเหตุใหม่และพัฒนาตนเองผ่านการกระทำทางกาย วาจา และใจในปัจจุบัน

กรรมทีปนี เล่ม 1 เป็นงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าสูง ทั้งในด้านการอธิบายหลักกรรมอย่างถูกต้องตามคัมภีร์ การส่งเสริมสัมมาทิฏฐิ และการชี้แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญา หนังสือเล่มนี้มิได้เพียงให้ความรู้ หากยังทำหน้าที่เป็นประทีปทาง

ปัญญา นำพาผู้อ่านให้เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริง และวางรากฐานสู่การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธธรรมอย่างมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). หลักการศึกษาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2558). การพัฒนาชีวิตตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2560). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ.9). (2545). *กรรมทีปนี เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.

พระพุทธโฆสาจารย์. (2554). วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2548). บาลีไวยากรณ์. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Gombrich, R. (1988). Theravada Buddhism: A Social History from Ancient Benares to Modern Colombo. London: Routledge.

Harvey, P. (2000). An Introduction to Buddhist Ethics. Cambridge: Cambridge University Press.

Rahula, W. (1974). What the Buddha Taught. New York: Grove Press.

DEVELOPMENT GUIDELINES OF OPERATIONAL COMPETENCY FOR ADMINISTRATIVE STAFF IN NANNING UNIVERSITY*

Zhao Chunyan[1], Nuttamon Punchatree[2] and Savitri Chitbanchong[3]

[1-3]Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: nuttamon.pu@bsru.ac.th

Received 12 February 2026; Revised 24 February 2026; Accepted 26 February 2026

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the operational competency level of administrative staff and (2) to study the development guidelines of operational competency for administrative staff at Nanning University. The sample group was 140 administrative staff at Nanning University. Additionally, the research conducted interviews with 5 administrative staff holding leadership positions within the institution. The research instruments included questionnaires and interviews. Data analysis by using percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The research results found that: (1) The operational competency level of administrative staff in five aspects was at a high level. Considering the results from the highest to the lowest mean were as follows: the highest mean was communication skills, followed by teamwork skills, and technical skills, followed by professional knowledge, respectively, and Innovative skills was the lowest mean, and (2) the guidelines for enhancing operational competency of administrative staff at Nanning University have multiple approaches as follows: 1) Professional knowledge, strengthened through

Citation:

* Zhao Chunyan, Nuttamon Punchatree and Savitri Chitbanchong. (2026). Development Guidelines Of Operational Competency For Administrative Staff In Nanning University. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 987-1002.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

systematic and tiered training, digital learning support, job rotation, and developed through institutional innovation support systems, practice 4) Technical skills, improved by position-based competency standards, targeted digital training, practical application, and micro-certification systems. 5) Teamwork skills, reinforced through project-based collaboration, cross-departmental exchange, digital collaboration tools, and incentive and recognition mechanisms.
Keywords: Development guidelines, operational competency, administrative staff

Introduction

As China enters a new phase of building an education powerhouse, the modernization of higher education administration systems has become an integral part of the national strategy. The "Construction Plan for an Education Powerhouse (2024-2035)" explicitly requires "improving the education governance system and enhancing the professionalism of administrative teams" (CPC Central Committee & State Council, 2024). The document particularly emphasizes that university administrators, as key executors of the education governance system, directly influence the realization of national goals to "build world-class talent hubs and innovation centers." The Ministry of Education's 2023 "Digital Education Strategy Action Guidelines" further specifies new competency standards, including "data literacy and collaborative management skills" for administrative staff in the digital era (Ministry of Education of the People's Republic of China [MOE], 2023). In recent years, the Chinese government has been placing increasing emphasis on the development of higher education institutions (HEIs)as a means to drive national progress and innovation. The theoretical underpinning of this policy is rooted in the belief that a well-managed administrative system is crucial for the overall performance and innovation capacity of HEIs. Operational competency, therefore, is seen as a key factor in achieving these goals, as it encompasses the skills, knowledge, and attitudes required for administrative staff

to effectively support the core missions of teaching, research, and community service. Guangxi Zhuang Autonomous Region has actively responded to national policies. Its "Guangxi Education Modernization 2035 Implementation Plan" prioritizes "enhancing digital transformation capabilities of university administrative" (Guangxi Education Department, 2023). At the regional level, Guangxi has been actively aligning its educational policies with national directives to promote the development of local universities. The local government has introduced specific measures to enhance the operational efficiency of administrative staff in universities, recognizing that a competent administrative workforce is essential for improving the quality of education and research. These measures include the implementation of training programs, the establishment of performance evaluation systems, and the encouragement of professional development opportunities for administrative personnel. The context in Guangxi is further shaped by the region's unique cultural and economic characteristics, which necessitate a tailored approach to operational competency development that is responsive to local needs and challenges. Nanning University, as a key institution in Guangxi, has been striving to enhance its operational competency to support its strategic goals. However, several challenges have been identified in the current administrative support system. These include a lack of systematic training for administrative staff, an outdated performance evaluation mechanism that does not adequately reflect the complexity of administrative tasks, and a limited focus on continuous professional development. Additionally, the university faces issues related to the integration of administrative functions with academic and research activities, which sometimes results in inefficiencies and a lack of alignment with the institution's broader objectives. Addressing these challenges is crucial for Nanning University to achieve its vision of becoming a leading institution in the region.

In conclusion, the development of operational competency guidelines for administrative staff at Nanning University is of paramount importance. It aligns with national and regional policies aimed at enhancing the efficiency and effectiveness of higher education institutions. By addressing the identified challenges, such as inadequate training and outdated evaluation systems, the university can significantly improve its administrative support structure. This, in turn, will contribute to a more cohesive and productive academic environment, ultimately enhancing the institution's capacity for innovation and excellence. The study aims to provide actionable recommendations that will not only address current deficiencies but also lay the foundation for sustainable development and continuous improvement in the operational capabilities of Nanning University administrative staff.

Objectives

1. To study the operational competency level of administrative staff at Nanning University.

2. To study the development guidelines of operational competency for administrative staff at Nanning University.

Literature Review

Theory of operational competency: McClelland's Competency Theory (1973) argues that effective job performance is determined by underlying characteristics such as motives, traits, knowledge, and skills rather than by intelligence alone. This perspective provides a performance-based foundation for assessing operational competency in higher education administration, emphasizing observable work behaviors and task effectiveness. Maslow's Hierarchy of Needs (1943) complements this view by explaining how motivational conditions influence individuals' willingness to develop and apply competencies.

In university administration, the fulfillment of needs for security, recognition, and self-actualization supports sustained engagement and professional growth. Integrating these perspectives, operational competency is understood as the interaction between performance-related attributes and motivational conditions. Under the context of governance modernization and digital transformation, competency development extends beyond individual capability to include organizational support and adaptive capacity, thereby linking classical competency theory with contemporary higher education governance reform.

Concept of operational competency: According to the Central Committee of the Communist Party of China and the State Council (2019), China's Education Modernization 2035 provides a national-level framework for the modernization of education governance, emphasizing the professionalization of university administrative teams and the enhancement of service awareness, governance capacity, and comprehensive operational competency. This policy highlights that administrative staff competency is a critical foundation for improving institutional efficiency and supporting the modernization of higher education governance. In addition, the Central Committee of the Communist Party of China and the State Council (2018) further reinforced this direction through the Implementation Plan for Accelerating the Modernization of Education (2018–2022), calling on higher education institutions to optimize administrative and service processes, strengthen systematic training for administrative personnel, and promote the integration of information technology with university management practices. Together, these policy documents establish a clear policy rationale for competency-oriented development of administrative staff, particularly in response to digital transformation and increasing organizational complexity in higher education institutions. And 2) Academic conceptualization of operational competency: Recent studies conceptualize operational competency as a multidimensional construct

integrating knowledge, skills, and abilities that support effective job performance and organizational goals (Campion et al., 2011). In the context of higher education administration, operational competency is understood to encompass professional knowledge, communication, teamwork, innovation, and technical proficiency, particularly in response to organizational complexity and digital transformation (Hu Yanling et al., 2023; Yao Yitian et al., 2023). Empirical evidence indicates that communication and teamwork are core competencies influencing administrative efficiency and service quality, while technical competency—especially digital skills—has become increasingly critical under smart governance systems. Although innovative competency is often relatively weaker, it is widely recognized as strategically important for adapting to policy reforms and optimizing administrative processes (Ou Lei, 2022; Chen Meixia, 2024).

In summary, drawing on existing literature and the practical context of university administration, this study conceptualizes operational competency as comprising five core dimensions: professional knowledge, communication skills, innovative skills, technical skills, and teamwork skills, which serve as the analytical foundation for the study.

Methodology

Population and Sample Group: The population of this research was 216 administrative staff of Nanning University. Based on Krejcie and Morgan's sampling table (1970), the sample group of this research was 140 administrative staff at Nanning University. The sample was selected using stratified random sampling followed by simple random sampling.

Research Instruments: This study adopted a mixed-methods approach, utilizing questionnaires and interviews as the primary research instruments. All responses are provided freely based on actual circumstances and will be used

solely for statistical analysis, with no public disclosure. All information collected will be kept strictly confidential.

Questionnaires: The questionnaire items were developed based on literature review and policy documents related to operational competency in higher education administration. The questionnaire consists of the following two parts: The first section collects basic demographic information of the respondents, classified by gender, age, educational background, and work experience. The second section employed a five-point Likert scale to assess the current situation of operational competency of administrative staff at Nanning University. Based on the conceptual framework of this study, the scale consisted of five dimensions: 1) Professional Knowledge, 2) Communication skills, 3) Innovative skills, 4) Technical skills, and 5) Teamwork skills. To ensure the reliability and validity of the questionnaire, the index of objective congruence (IOC) of the questionnaire was examined by three experts, the IOC of questionnaire was 0.67-1.00, and through the distribution and collection of 30 questionnaires, a test was conducted, resulting in the overall Cronbach's alpha coefficient of the questionnaire being 0.962. In addition, Cronbach's alpha coefficients for the five dimensions ranged from 0.86 to 0.91, indicating satisfactory internal consistency for each competency dimension.

Interviews: The first part is the Introduction of background information. The second part includes a series of open-ended interviews. The interview aimed to collect the respondents' opinions on the guidelines for enhancing operational competency of administrative staff. A total of 5 experts were selected as interviewees and selected based on strict screening criteria as follows: 1) At least 10 years of experience in university administration; 2) graduated with master's degree or above; 3) Leadership position in university administration.

Data Collection

Questionnaires: The data collection for objective 1: To examine the operational competency level of administrative staff at Nanning University. The instrument was distributed to 140 administrative staff at Nanning University. Participants were given a 15-day period to complete and return the questionnaire. Upon receipt, all responses were checked for completeness, and 140 valid questionnaires were obtained, yielding a response rate of 100%.

Interviews: The data collection for objective 2 aimed to propose development guidelines for operational competency among administrative staff at Nanning University. Structured interviews were conducted with five experts from Nanning University. The interviews were carried out either face-to-face or online, depending on the availability of the participants, with each session lasting approximately 30 to 40 minutes.

Data Analysis

Questionnaires: The personal information of the respondents was analyzed by frequency and percentage, classified by gender, age, educational background, and work experience. The current situation of operational competency of administrative staff in five aspects, the data were analyzed using mean and standard deviation. The data interpretation for average value is based on Rensis Likert (1932). The data interpretation is as follows: 4.50-5.00 refers to the highest level, 3.50-4.49 refers to high level, 2.50-3.49 refers to medium level, 1.50-2.49 refers to low level, and 1.00-1.49 refers to the lowest level.

Interviews: The structured interview about the development guidelines of operational competency for administrative staff at Nanning University was analyzed by content analysis.

Results

Objective 1: To study the operational competency level of administrative staff at Nanning University.

A total of 140 questionnaires were included in the analysis, all of which were valid. The sample size met the requirements for subsequent statistical analysis. The results related to the operational competency level of administrative staff at Nanning University are presented based on the analysis of the collected data.

Table 1 Descriptive Statistics of Operational Competency Dimensions (n = 140)

	Operational competency for administrative staff	$\overline{X}$	S.D.	Level	Ranking
1	Professional knowledge	3.87	0.92	high	4
2	Communication skills	3.91	0.90	high	1
3	Innovative skills	3.84	0.86	high	5
4	Technical skills	3.88	0.87	high	3
5	Teamwork skills	3.89	0.85	high	2
	Total	**3.88**	**0.88**	**high**	

According to Table 1, it was found that the operational competency level of administrative staff in five aspects was at a high level ($\overline{X}$=3.88, S.D.=0.88). Considering the results from the highest to the lowest mean were as follows: the highest mean was Communication skills ($\overline{X}$ = 3.91, S.D.=0.90), followed by Teamwork skills ($\overline{X}$= 3.89, S.D.=0.85), and Technical skills ($\overline{X}$=3.88, S.D.=0.87), followed by Professional Knowledge ($\overline{X}$ =3.87, S.D.=0.92), respectively, and Innovative skills was the lowest mean ($\overline{X}$=3.84, S.D.=0.86).

Objective 2: To study the development guidelines of operational competency for administrative staff at Nanning University.

Five experts from Nanning University were interviewed using a structured protocol. Interview data were analyzed through content analysis. Open coding was first conducted to identify key statements related to competency development, followed by thematic grouping of recurring concepts. Similar codes were consolidated into five higher-level themes aligned with the competency framework. The analysis generated five themes: 1) Professional knowledge, Experts emphasized the need for systematic and tiered training systems. One expert noted, “Administrative staff need continuous learning platforms and job rotation opportunities to broaden their practical understanding of institutional policies.” 2) Communication skills, Interviewees highlighted the importance of structured communication training and standardized procedures. As one expert stated, “Clear communication protocols can significantly reduce inter-departmental misunderstandings.” 3) Innovative skills, Innovation was perceived as constrained by procedural rigidity. Experts suggested establishing innovation platforms and integrating incentives into evaluation systems. One interviewee remarked, “Without institutional support and recognition, innovation remains difficult to sustain.” 4) Technical skills, Participants stressed the importance of position-based digital competency standards and targeted technical training. 5) Teamwork skills, Project-based collaboration and cross-departmental exchange were repeatedly emphasized. An expert explained, “Collaborative projects create shared responsibility and improve coordination efficiency.”

Discussion

The researcher summarizes the discussion into two parts, details as follows:

Objective1: To study the operational competency level of administrative staff at Nanning University.

The operational competency level of administrative staff in five aspects was at a high level. Considering the results from the highest to the lowest mean were as follows: the highest mean was Communication skills, followed by Teamwork skills, and technical skills, followed by Professional Knowledge, respectively, Innovative skills was the lowest. This pattern reflects the service-oriented and coordination-intensive nature of university administrative work, which requires frequent interaction across departments and stakeholders, thereby strengthening communication and teamwork through daily practice. The relatively high level of technical skills is associated with the widespread application of digital administration systems, which has increased familiarity with technical tools. Professional knowledge remains strong due to routine engagement with regulations and policies, although practical application tends to be emphasized over systematic theoretical development. In contrast, innovative skills are comparatively weaker, likely due to standardized procedures, strict operational norms, and limited autonomy for experimentation in administrative roles. These findings are consistent with existing research showing that communication and teamwork are core competencies influencing coordination efficiency and service quality in higher education administration (Hu Yanling et al., 2023). The relatively high level of technical skills also aligns with studies highlighting the growing importance of digital competencies under smart governance systems (Ou Lei, 2022). Nevertheless, prior research emphasizes that innovation competency remains essential for adapting to governance reform and organizational change, indicating considerable room for further development in this dimension (Chen Meixia, 2024; Zhou Yan & Wang Yu, 2024). Similar conclusions have also been reported in studies indicating that the development of operational competency among university administrative staff is deeply

embedded in routine administrative practices and institutional contexts (Feng Han, 2020).

Objective2: To study the development guidelines of operational competency for administrative staff at Nanning University.

The development guidelines of operational competency for administrative staff at Nanning University adopt a multidimensional approach, as outlined below: 1) Professional knowledge, it is necessary to establish systematic and tiered training mechanisms, supported by digital learning platforms and job rotation, and to strengthen assessment and incentive systems to promote continuous knowledge updating and practical integration. 2) Communication skills, emphasis should be placed on structured training, scenario-based practice, standardized communication processes, and feedback mechanisms to enhance communication effectiveness across departments and stakeholder groups. 3) Innovative skills, structured innovation support mechanisms should be developed, including innovation training, practice platforms, benchmarking activities, and the integration of innovation capability into evaluation and incentive systems. 4) Technical skills, a position-based technical competency standard system should be established, combined with targeted digital training, practical application exercises, and micro-certification systems to support digital administration. 5) Teamwork skills should be strengthened through project-based collaboration, cross-departmental exchange, digital collaboration tools, and incentive and recognition mechanisms to enhance coordination efficiency and organizational cohesion. These development guidelines are consistent with recent studies emphasizing competency-based administrative development frameworks in higher education, which highlight the alignment of individual competencies with organizational goals and performance-oriented management systems (Propianto & Suroso, 2021). Specifically, communication and teamwork are identified as core competencies that directly influence coordination efficiency, service responsiveness, and cross-departmental collaboration in university

administration (Hu Yanling et al., 2023). In addition, innovation support mechanisms—such as innovation platforms, benchmarking activities, and incentive integration—are regarded as essential for promoting governance modernization and adaptive administrative practices (Zhou Yan & Wang Yu, 2024). Furthermore, the development of digital and technical competencies is increasingly emphasized under smart governance frameworks, as administrative effectiveness is closely linked to the ability to apply digital tools and information systems in daily operations (Ou Lei, 2022).

Theoretical Implications: This study advances competency theory by situating it within the governance modernization context of higher education. The findings reveal that operational competency development is shaped by the interplay between individual attributes and organizational structures, rather than by personal factors alone. Accordingly, competency is reconceptualized as a governance-embedded construct—one that is not merely indicative of individual performance but also reflective of the institutional environments in which administrative work is organized and motivated.

Recommendation

For Universities: Universities should establish a competency-oriented and sustainable development mechanism to support administrative staff development by aligning structured training, evaluation, and incentive systems with core competency dimensions, while leveraging digital platforms and a collaborative, innovation-supportive culture to advance modern university governance.

For Administrative Leaders: Administrative leaders should provide strategic guidance by translating institutional policies into clear competency standards and performance expectations, supporting staff development through supervision and feedback, and promoting cross-departmental collaboration and

project-based practice to enhance initiative, innovation, and problem-solving capacity.

For Administrative Staff: Administrative staff should pursue proactive and continuous professional development by strengthening lifelong learning, updating professional knowledge, enhancing communication, teamwork, and technical skills, and effectively using digital tools, while cultivating an innovative mindset to improve adaptability and work performance.

References

Campion, M. A., Fink, A. A., Ruggeberg, B. J., Carr, L., Phillips, G. M., & Odman, R. B. (2011). Doing competencies well: Best practices in competency modeling. Personnel psychology, 64(1), 225-262. https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2010.01207.x

Chen Meixia. (2024). Research on Enhancing the Ability of Grassroots Administrative Personnel under the Background of Applied Undergraduate University Construction. The Guide of Science & Education, (15),11-13. https://doi.org/10.16400/j.cnki.kjdk.2024.15.004.

CPC Central Committee & State Council. (2025). Education power construction plan outline (2024–2035).

Feng Han. (2020). Reflections on the strategy of improving the capacity of university administrators in the international context. Value Engineering, 39(10), 44-46.

Guangxi Education Department. (2023). Guangxi education modernization 2035 implementation plan. Guangxi Zhuang Autonomous Region Education Department.

Hu Yanling, Lin Zhongxiang, Hu Ling, Zhang Tao, Zhou Minghua, Li Guoli & Feng Xiaoling. (2023). Practice and Exploration of Pathways to Enhance the Comprehensive Abilities of University Administrative Staff. Modern Business Trade Industry, 44(10),123-125. https://doi.org/10.19311/j.cnki.1672-3198.2023.10.042.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. Psychological review, 50(4), 370.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence." American Psychologist, 28(1), 1–14. https://doi.org/10.1037/h0034092

Ministry of Education of the People's Republic of China. (2023). Digital education strategy action guidelines. Ministry of Education of the People's Republic of China.

Ou Lei. (2022). Research on the improvement of the ability of grassroots administrative personnel in local universities under the holistic wisdom governance (Master's thesis, Nanhua University). https://doi.org/10.27234/d.cnki.gnhuu.2022.001005.

Propianto, A., & Suroso, I. (2021). The effect of knowledge competence and skills competency on the performance and career development of administrative staff in state vocational schools in bondowoso district. MBA: Journal of Management and Business Aplication, 4(2), 445-454.

The Central Committee of the Communist Party of China & The State Council. (2018). Implementation plan for accelerating the modernization of education (2018–2022). Government of the People's Republic of China.

The Central Committee of the Communist Party of China & The State Council. (2019). China's Education Modernization 2035. Government of the People's Republic of China.

Yao Yitian, Wu Qiong & Miao Shuxing. (2023). A review and prospect of research on capacity building for grassroots administrative staff in universities. University, (19), 6-10.

Zhou Yan & Wang Yu. (2024). Thinking on the path to improve the professional ability of grassroots administrative personnel in colleges and universities. China Management Informationization, 27(15), 130-133.

A MENTAL HEALTH SERVICE MODEL OF CHINESE HIGHER VOCATIONAL COLLEGE STUDENTS IN HENAN PROVINCE*

Jie Wei[1], Thada Siththada[2] and Suttipong Boonphadung[3]

[1-3]Department of Educational Administration, Graduate School,

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 297261346@qq.com

Received 3 February 2026; Revised 12 February 2026; Accepted 14 February 2026

Abstract

This study has three objectives: 1) To study the level of mental health services provided in higher vocational colleges in Henan Province; 2) To study confirmatory factor analysis of mental health services in higher vocational colleges in Henan Province; 3) To propose the mental health service model of Chinese higher vocational colleges students in Henan Province. This study employs a mixed-methods research approach, comprising both quantitative and qualitative methods. Stratified random sampling was used to collect 755 valid responses from 92 higher vocational colleges in Henan Province. A self-designed measurement instrument containing eight latent variables and 100 items was developed, and its content validity was evaluated using an Index of Item-Objective Congruence (IOC) assessed by five experts. Quantitative data were analyzed using confirmatory factor analysis (CFA). The qualitative component involved semi-structured interviews with nine mental health service experts from the six participating colleges.

Citation:

* Jie Wei, Thada Siththada and Suttipong Boonphadung. (2026). A Mental Health Service Model Of Chinese Higher Vocational College Students In Henan Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1003-1026.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

The results showed that the quantitative analysis demonstrated a good fit of the proposed model, while the qualitative findings further validated the empirical support for the model. The findings confirm a mental health service model comprising eight factors: service accessibility (SA), counselor competence (CC), service use intention (SUI), online mental health services (OMHS), crisis preparedness (CRP), perceived social support (PSS), teacher support (TS), and trust in confidentiality (TC). Furthermore, this study proposes recommendations for improving the provision of student mental health services, ranging from policy development to service delivery.

Keywords: Student Mental Health Services, Higher Vocational Colleges, Confirmatory Factor Analysis

Introduction

Student mental health has become a critical concern in higher education worldwide. Compared with students in general universities, those enrolled in higher vocational colleges often face additional challenges related to academic adjustment, employment uncertainty, and relatively limited social support, placing them at higher mental health risk. Despite the increasing prevalence of mental health problems, students' actual utilization of mental health services remains consistently low (Wang et al., 2023; Li et al., 2021). This mismatch between high demand and low utilization highlights the need to examine not only the availability of services but also the quality and functioning of mental health service systems in higher vocational colleges.

Existing research on student mental health services has largely focused on isolated factors, such as counseling provision, help-seeking attitudes, or stigma, with limited attention to higher vocational education contexts (Li et al., 2021). Methodologically, many studies rely on exploratory or descriptive approaches, providing insufficient validation of the structural composition and

measurement properties of mental health service constructs (Liu et al., 2024). This fragmentation restricts a comprehensive understanding of how mental health services operate as interconnected systems.

Addressing these gaps, the present study focuses on students in higher vocational colleges in Henan Province and adopts a comprehensive perspective to examine the overall level, structural composition, and underlying mechanisms of student mental health services. By integrating institutional service provision, environmental support and trust mechanisms, and students' service utilization intentions into a unified framework, and by combining survey-based model validation with expert interviews, this study aims to provide a systematic and practice-oriented understanding of mental health service operation in higher vocational education.

Objective

1. To study the level of mental health services provided in higher vocational colleges in Henan Province.

2. To study confirmatory factor analysis of mental health services in higher vocational colleges in Henan Province.

3. To propose the mental health service model of Chinese higher vocational colleges students in Henan Province.

Literature Review

1. Concepts and theories related to Mental Health

The concept of mental health has evolved from a disease-centered biomedical perspective toward a multidimensional and developmental framework. Early approaches largely defined mental health as the absence of mental illness or functional impairment, whereas the World Health Organization's holistic conception of health incorporated psychological and

social well-being alongside physical health, establishing the foundation for contemporary multidimensional understandings. Building on this shift, mental health research has progressively moved beyond a pathology-oriented paradigm toward an emphasis on adaptive functioning and developmental potential. Influenced by positive psychology, mental health is increasingly conceptualized as a dynamic process involving the cultivation of psychological resources such as well-being, resilience, optimism, and effective social functioning (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Accordingly, individuals are viewed as active agents of development rather than passive recipients of treatment, and mental health services are reframed as systems that promote positive functioning and long-term well-being rather than solely addressing deficits.

Within educational contexts, this developmental perspective provides a critical theoretical foundation for school-based mental health services (SBMHS) (Bronfenbrenner, 1979). SBMHS emphasize the integration of mental health support into students' everyday learning environments, enhancing accessibility and contextual relevance while facilitating early identification, intervention, and sustained support. Beyond symptom alleviation, this model highlights the role of institutional structures, professional services, and coordinated support networks in fostering students' positive psychological functioning. Consequently, mental health is understood as the outcome of dynamic interactions between individual psychological resources and the surrounding service environment, positioning mental health services as a key mechanism linking institutional support with student development.

2. Concepts and theories related to the Model of Service Quality (SERVQUAL)

The concept of service quality was first defined by Parasuraman et al. (1988) in their SERVQUAL model. In the fields of management and educational service research, "service quality" is regarded as the core variable for measuring the perceived gap between service providers and service recipients

(Parasuraman,1988). This model is characterized by its emphasis on service recipients' multidimensional perceptions of “accessibility”, “professional competence”, “interaction experience”, and “cultural adaptability”. These dimensions provide both theoretical underpinnings and measurement criteria for constructing a mental health service quality model.

Mental health service models are increasingly conceptualized as multidimensional systems integrating structural conditions, service processes, and user perceptions. The structure–process–outcome framework proposed by Seligman (2000) provides a foundational perspective, emphasizing that organizational resources, professional service delivery, and perceived outcomes jointly determine service quality. In educational contexts, this framework supports the inclusion of accessibility, counselor competence, and institutional support as core components of mental health services. From a service evaluation standpoint, the SERVQUAL model further informs the measurement of perceived service quality by highlighting users’ subjective evaluations of responsiveness, reliability, and trust, which have been widely adapted to health and mental health service research (Parasuraman et al., 1988). Additionally, Ecological Systems Theory underscores the influence of multiple contextual levels, including family, school, and community, on students’ mental health and help-seeking behaviors (Bronfenbrenner, 1979), while the Job Demands–Resources (JD-R) model conceptualizes mental health services as critical institutional resources that buffer stress and promote well-being. Together, these theories provide a robust theoretical foundation for constructing latent-variable-based mental health service models in higher vocational education settings, incorporating both traditional and digital service components (Ebert et al., 2018).

3. Related Research in Domestic and International Contexts

International and domestic research has consistently highlighted the growing mental health challenges faced by college students, particularly within rapidly transforming educational systems. At the system level, China's mental health service framework has undergone significant reform, shifting from hospital-centered treatment toward community- and institution-based service delivery, while still facing challenges related to accessibility, workforce capacity, and service integration (Liu et al., 2011). Empirical studies among Chinese college students have documented high prevalence rates of anxiety, depression, sleep disturbances, and stress-related symptoms, especially under public health crises and academic pressure contexts (Gao et al., 2024). These findings underscore the necessity of embedding mental health services within educational institutions to enhance early identification and timely intervention.

At the service utilization and psychosocial levels, prior research has emphasized the roles of help-seeking attitudes, stigma, trust, and social support in shaping students' engagement with mental health services. (Jiang et al.,2021) Studies show that perceived stigma and limited trust in counseling confidentiality remain significant barriers to professional help-seeking among Chinese university students (Ning et al., 2022; Wong et al., 2022; Busiol, 2016). Conversely, supportive relationships—including teacher support, peer support, and family involvement—are consistently associated with better psychological well-being and stronger help-seeking intentions (Wang, 2023; Li et al., 2021; Liu et al., 2024). With the acceleration of digital transformation in higher and vocational education, recent studies have further highlighted the growing importance of online mental health services and digital institutional capacity in expanding service accessibility and engagement (Ma et al., 2025; Alenezi, 2023; Liu, 2024). However, existing research is often fragmented, focusing on isolated service components or individual factors, indicating a clear need for an integrated, multidimensional model to systematically examine mental health

service quality and utilization mechanisms among vocational college students.

Methodology

This study employed a mixed-methods design integrating quantitative and qualitative approaches to examine mental health services in higher vocational colleges. Quantitative data were collected through an online structured questionnaire administered between October and December 2025, and qualitative data were obtained through semi-structured expert interviews to contextualize the quantitative findings.

For the quantitative component, a stratified random sampling strategy was used. Ninety-two higher vocational colleges across Henan Province were included to ensure institutional diversity. Within each institution, full-time enrolled students were randomly invited to participate via official online platforms. Eligibility required current enrollment and informed consent. Questionnaires with substantial missing data or patterned responses were excluded. Of the 890 questionnaires distributed, 755 valid responses were retained (effective response rate: 84.83%). The sample comprised 56% female and 44% male students, with 78.7% aged 18–19, representing diverse grades and academic disciplines.

The measurement instrument was self-developed based on a review of relevant literature and mental health service frameworks. An initial item pool was constructed to reflect eight latent constructs: Service Accessibility (SA), Counselor Competence (CC), Online Mental Health Services (OMHS), Crisis Preparedness (CRP), Perceived Social Support (PSS), Teacher Support (TS), Trust in Confidentiality (TC), and Service Utilization Intention (SUI). Content validity was assessed using the Index of Item–Objective Congruence (IOC) by five experts in mental health services and educational administration, and items failing to meet validity criteria were revised or removed.

Quantitative data analysis included descriptive statistics and reliability testing, followed by confirmatory factor analysis (CFA) to validate the measurement model. Model fit was evaluated using the chi-square to degrees of freedom ratio, Comparative Fit Index (CFI), Tucker–Lewis Index (TLI), and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA).

The qualitative component involved semi-structured interviews with nine mental health service experts selected through purposive sampling. Eligibility criteria included a minimum of five years of professional experience and direct involvement in counseling, teaching, or administrative roles in higher vocational colleges. Interview data were transcribed verbatim and analyzed using thematic analysis to identify recurring themes.

Ethical standards were observed throughout the study. Participation was voluntary, informed consent was obtained, data were collected anonymously, and the study protocol was approved by the academic ethics committee of the authors' affiliated institution.

Results

1. Results of the Level of Mental Health Service in Higher Vocational College Students in Henan Province

Descriptive statistics for the eight latent variables are summarized in Table 1. The mean scores ranged from 3.922 to 4.063 on a five-point scale, reflecting an overall positive perception of the mental health services among the student sample. Counselor Competence (CC) was rated the highest (M = 4.063, SD = 0.581), closely followed by Teacher Support (TS) (M = 4.056, SD = 0.572) and Trust in Confidentiality (TC) (M = 4.043, SD = 0.582). In contrast, Service Utilization Intention (SUI) received the lowest mean score (M = 3.922, SD = 0.540), although it remained within the positive range. All variables demonstrated consistently low standard deviations (0.540 to 0.581), indicating

limited dispersion in responses. The assumptions of normality were supported, with skewness and kurtosis values ranging from -0.596 to -0.281 and 0.528 to 1.656, respectively, all within acceptable limits for proceeding with confirmatory factor analysis.

Table 1 Descriptive statistics of Variables

Variable	Mean	S.D.	Skewness	Kurtosis	Level
SA	3.936	0.575	-0.498	1.588	High
CC	4.063	0.581	-0.596	1.53	High
SUI	3.922	0.540	-0.402	1.656	High
OMHS	3.957	0.564	-0.303	0.692	High
CRP	4.022	0.560	-0.281	0.559	High
PSS	4.004	0.584	-0.473	0.539	High
TS	4.056	0.572	-0.373	0.528	High
TC	4.043	0.582	-0.430	0.540	High

2. Results of Confirmatory Factor Analysis of Mental Health Services in Higher Vocational Colleges in Henan Province

2.1 Results of construct validity testing of SA using CFA

The second-order CFA results of SA describe a good model fit, as CMIN=233.747; DF=50; CMIN/DF=4.675<5; GFI=0.950>0.8; AGFI=0.922>0.8; TLI=0.946>0.9; CFI=0.959>0.9; RMR=0.032<0.08; RMSEA=0.070<0.08. The results indicate that all statistical indices are within acceptable thresholds, suggesting good model fit and meeting the requirements of structural validity.

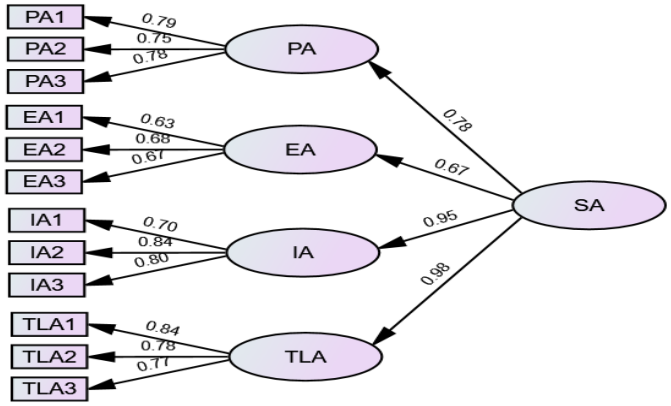

Figure 1 Results of second-order confirmatory factor analysis for service accessibility (SA)

2.2 Results of structural validity testing for CC using CFA

The second-order CFA results for CC describe a good model fit, as CMIN=194.042; DF=50; CMIN/DF=3.881<5; GFI=0.958>0.8; AGFI=0.934>0.8; TLI=0.963>0.9; CFI=0.972>0.9; RMR=0.021<0.08; RMSEA=0.062<0.08. The results indicate that all statistical indices are within acceptable thresholds, suggesting good model fit and meeting the requirements of structural validity.

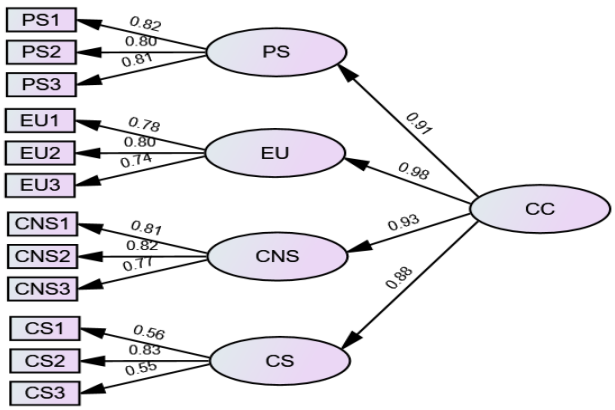

Figure 2 Results of second-order confirmatory factor analysis for Counselor Competence (CC)

2.3 Results of structural validity testing for SUI using CFA

The second-order CFA results for SUI describe a good model fit, as CMIN=94.940; DF=50; CMIN/DF=1.959<5; GFI=0.979>0.8; AGFI=0.967>0.8; TLI=0.983>0.9; CFI=0.987>0.9; RMR=0.016<0.08; RMSEA=0.036<0.08. The results indicate that all statistical indices fall within acceptable thresholds, demonstrating good model fit and meeting the requirements of structural validity.

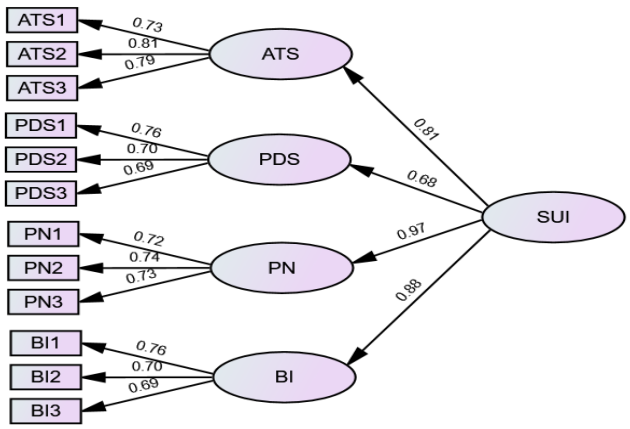

Figure 3 Results of Second-order Confirmatory Factor Analysis for Service Utilization Intention (SUI)

2.4 Results of Structural Validity Testing for OMHS Using CFA

The second-order CFA results for OMHS describe a good model fit, as CMIN=127.506; DF=50; CMIN/DF=2.550<5; GFI=0.973>0.8; AGFI=0.958>0.8; TLI=0.977>0.9; CFI=0.983>0.9; RMR=0.014<0.08; RMSEA=0.045<0.08. The results indicate that all statistical indices fall within acceptable thresholds, demonstrating good model fit and meeting the requirements of structural validity.

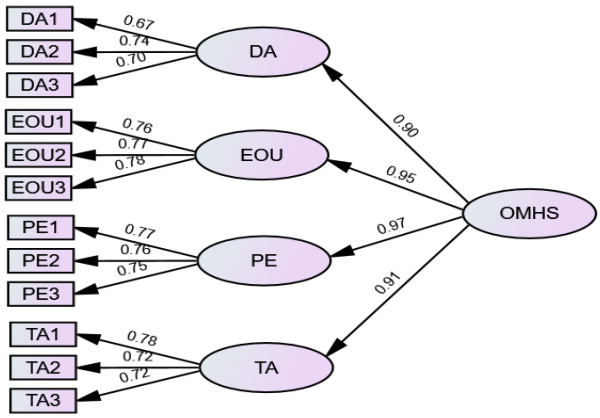

Figure 4 Results of second-order confirmatory factor analysis for Online Mental Health Services (OMHS)

2.5 Results of structural validity testing for CRP using CFA

The second-order CFA results of CRP describe a good model fit: CMIN=168.974; DF=50; CMIN/DF=3.379<5; GFI=0.965>0.8; AGFI=0.945>0.8; TLI=0.968>0.9; CFI=0.976>0.9; RMR=0.014<0.08; RMSEA=0.056<0.08. The results indicate that all statistical indices are within acceptable thresholds, suggesting good model fit and meeting the requirements of structural validity.

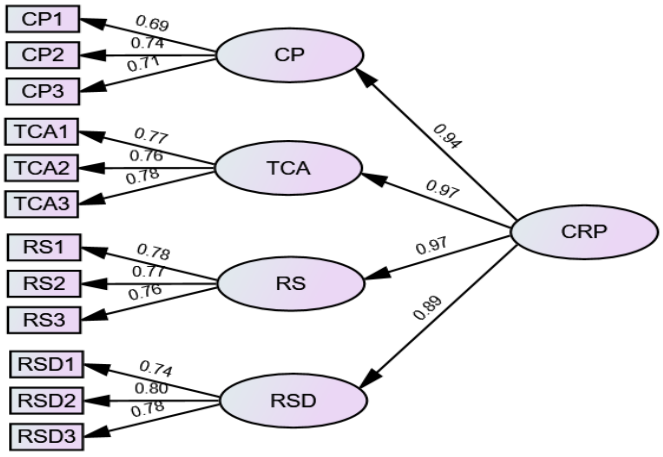

Figure 5 Results of second-order confirmatory factor analysis for Crisis Preparedness (CRP)

2.6 Results of structural validity testing for PSS using CFA

The second-order CFA results of PSS describe a good model fit: CMIN=189.595; DF=61; CMIN/DF=3.256<5; GFI=0.960>0.8; AGFI=0.941>0.8; TLI=0.967>0.9; CFI=0.975>0.9; RMR=0.021<0.08; RMSEA=0.055<0.08. The results indicate that all statistical indices are within acceptable thresholds, suggesting good model fit and meeting the requirements of structural validity.

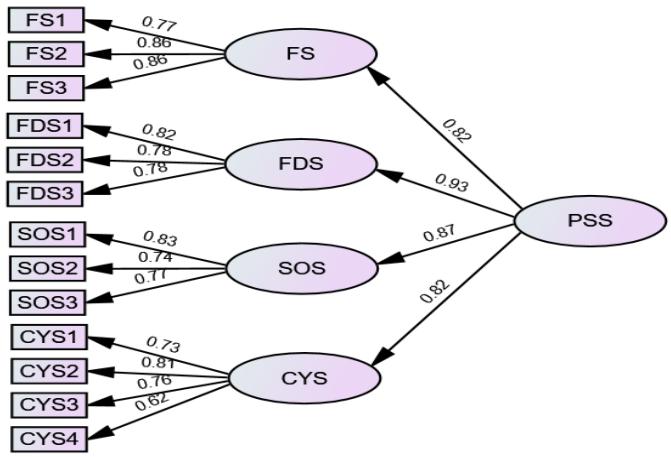

Figure 6 Results of second-order confirmatory factor analysis for Perceived Social Support (PSS)

2.7 Results of Structural Validity Testing for TS Using CFA

The second-order CFA results of TS describe a good model fit: CMIN=180.767; DF=61; CMIN/DF=2.963<5; GFI=0.964>0.8; AGFI=0.946>0.8; TLI=0.975>0.9; CFI=0.980>0.9; RMR=0.013<0.08; RMSEA=0.051<0.08. The results indicate that all statistical indices are within acceptable thresholds, suggesting good model fit and meeting the requirements of structural validity.

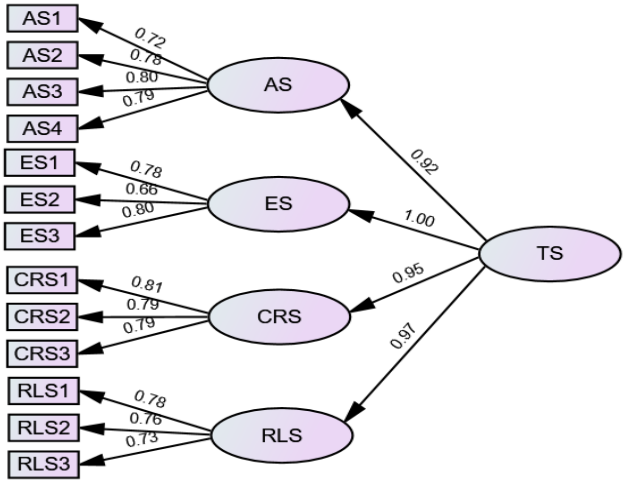

Figure 7 Results of second-order confirmatory factor analysis for Teacher Support (TS)

2.8 Results of structural validity testing for TC using CFA

The second-order CFA results from TC describe a good model fit: CMIN=222.083; DF=73; CMIN/DF=3.042<5; GFI=0.959>0.8; AGFI=0.941>0.8; TLI=0.970>0.9; CFI=0.976>0.9; RMR=0.017<0.08; RMSEA=0.052<0.08. The results indicate that all statistical indices are within acceptable thresholds, suggesting good model fit and meeting the requirements of structural validity.

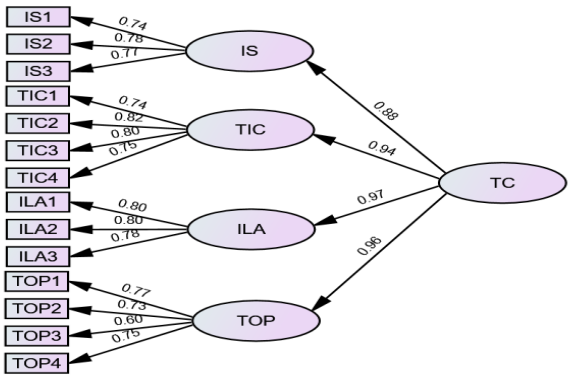

Figure 8 Results of second-order confirmatory factor analysis for Trust in Confidentiality (TC)

2.9 Second-order CFA results

The second-order CFA results depict a good model fit. This is because CMIN=1704.204; DF=456; CMIN/DF=3.737<5; GFI=0.877>0.8; AGFI=0.858>0.8; TLI=0.934>0.9; CFI=0.939>0.9; RMR=0.020<0.08; RMSEA=0.060<0.08 multidimensional nature of student mental health services in higher vocational colleges.

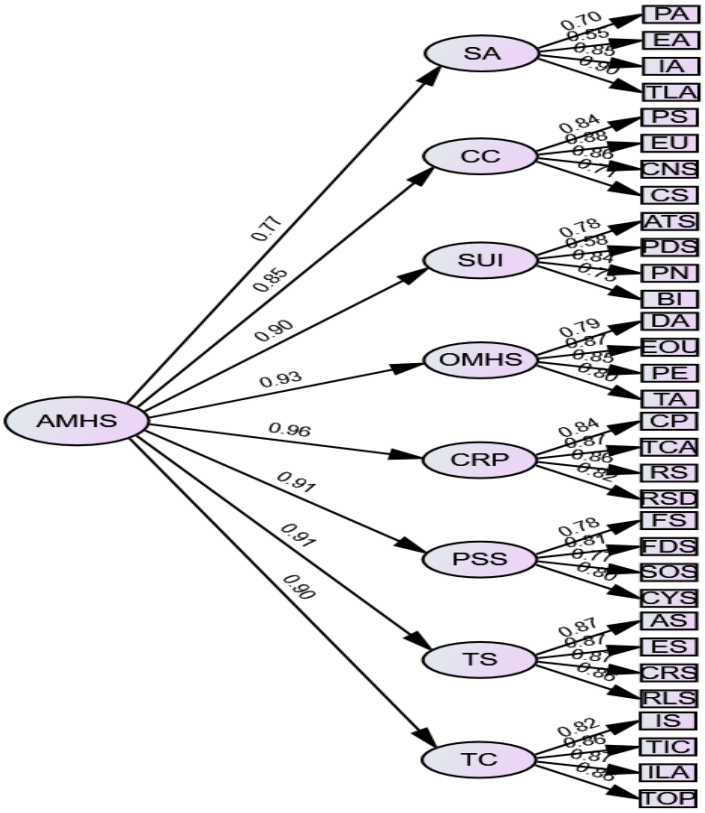

Figure 9 Second-order CFA results

3. Results of Propose the Mental Health Service Model of Chinese Higher Vocational Colleges Students in Henan Province.

To complement the confirmatory factor analysis results, semi-structured interviews were conducted with nine key informants, including counselors, faculty members, and administrative staff involved in mental health services in

higher vocational colleges. The interviews focused on institutional arrangements, service delivery processes, and factors influencing students' engagement with mental health services. The qualitative findings were consistent with the eight-factor structure identified in the quantitative analysis.

At the institutional level, informants emphasized the importance of Service Accessibility (SA), Counselor Competence (CC), Online Mental Health Services (OMHS), and Crisis Preparedness (CRP) in supporting the routine operation of campus mental health services. Accessibility was primarily reflected in consultation scheduling, appointment procedures, and information availability, while professional competence was described in terms of counselors' practical experience and understanding of vocational students' academic and career contexts. Online services were frequently mentioned as a flexible entry point, and crisis preparedness was regarded as essential for handling high-risk situations. At the interpersonal and psychosocial level, interviewees highlighted the roles of Perceived Social Support (PSS), Teacher Support (TS), and Trust in Confidentiality (TC) in shaping students' willingness to engage with services. Teachers were described as important intermediaries in identifying students' psychological distress and facilitating referrals, while perceived confidentiality was repeatedly identified as a prerequisite for student participation.

Discussion

1. Discussion of the Level of Mental Health Services in Higher Vocational Colleges

The findings indicate that students in higher vocational colleges generally perceive campus mental health services to be at a relatively high level, as reflected across eight interrelated factors: Service Accessibility (SA), Counselor Competence (CC), Service Utilization Intention (SUI), Online Mental Health Services (OMHS), Crisis Preparedness (CRP), Perceived Social Support

(PSS), Teacher Support (TS), and Trust in Confidentiality (TC). Rather than reflecting isolated service improvements, this result points to a broader process of institutionalization of student mental health services within China's higher education system (Liu et al., 2011).

This relatively positive evaluation can be interpreted in light of the specific psychosocial context of higher vocational college students. Previous research has shown that vocational students experience elevated risks of anxiety, depression, and psychological distress, particularly in relation to academic adaptation, employment uncertainty, and social stressors (Gao et al., 2024; Liu et al., 2024). Such vulnerabilities may prompt vocational institutions to place greater emphasis on visible and accessible mental health services as part of routine student support and management. As a result, students may be more aware of and engaged with available services, contributing to higher perceived service levels.

From a service delivery perspective, the findings are consistent with evidence suggesting that students' evaluations of mental health services are strongly influenced by structural factors, including service availability, accessibility, and institutional responsiveness (Ning et al., 2022; Busiol, 2016). In vocational college settings, mental health services are often closely integrated into administrative and educational systems, which may reduce help-seeking barriers and enhance students' trust in institutional support. This structural embeddedness may be particularly important in contexts where mental health stigma remains a concern, as it normalizes help-seeking behaviors within everyday campus life (Wong et al., 2022).

The results also align with ecological perspectives on student development, which emphasize the role of institutional environments in shaping individual well-being (Bronfenbrenner, 1979). From this perspective, the relatively high perceived level of mental health services reflects not only the

presence of individual interventions but also the supportive organizational contexts in which students are embedded. Furthermore, the growing integration of digital platforms in vocational education may enhance service reach and continuity, reinforcing students' perceptions of service adequacy and reliability (Ma et al., 2025; Alenezi, 2023).

2. Discussion of the confirmatory factor analysis on mental health services

The confirmatory factor analysis results for mental health services provide strong empirical support for the second-order mental health service model proposed in higher vocational colleges. The results indicate that students' perceptions of mental health services are best represented by a multidimensional latent variable structure rather than a single holistic construct. Among the eight latent variables, the observed indicators exhibited significant factor loadings in their corresponding constructs, demonstrating that the measurement items effectively capture different functional domains of campus mental health services. The satisfactory factor loadings across institutional service constructs—such as Service Accessibility (SA), Counselor Competence (CC), Crisis Preparedness (CRP), and Online Mental Health Services (OMHS)—indicate that these dimensions are perceived by students as stable and recognizable components of the institutional service environment. This finding aligns with prior research emphasizing the importance of clearly structured and accessible service systems in shaping students' evaluations of mental health support (Liu et al., 2011). In vocational college contexts, where students often face compounded academic and employment-related stressors, the clarity and reliability of institutional service arrangements may be particularly salient.

In addition, the composite reliability results provide further evidence of internal consistency within each latent construct, indicating that the observed variables within each domain function cohesively as indicators of the same underlying concept. This is especially noteworthy for psychosocial constructs

such as Perceived Social Support (PSS), Teacher Support (TS), and Trust in Confidentiality (TC), which are inherently relational and context-dependent. The reliable measurement of these constructs suggests that interpersonal and trust-related aspects of mental health services constitute integral and systematically perceived components of the campus support system, consistent with findings from previous studies on help-seeking and counseling engagement among Chinese college students (Ning et al., 2022).

From a theoretical perspective, the validated measurement model supports an ecological understanding of campus mental health services, in which multiple institutional and interpersonal subsystems jointly influence students' service perceptions and utilization intentions (Bronfenbrenner, 1979). Rather than operating independently, institutional service provision and relational support mechanisms appear to function as interconnected latent constructs within a coherent service system.

3. Discussion of Expert In-Depth Interview

The qualitative findings derived from interviews with nine mental health service experts provide important contextual validation for the proposed mental health service model. Overall, the expert perspectives closely aligned with the eight latent constructs identified through confirmatory factor analysis, offering practice-based confirmation of the model's conceptual relevance and operational feasibility within higher vocational colleges.

At the institutional level, experts consistently emphasized the foundational roles of Service Accessibility (SA), Counselor Competence (CC), Online Mental Health Services (OMHS), and Crisis Preparedness (CRP). Accessibility was primarily discussed in terms of appointment procedures, information transparency, and alignment with students' academic schedules, highlighting the practical importance of reducing procedural barriers to service use. Counselor competence was frequently associated with counselors'

familiarity with vocational students' academic and career contexts, echoing previous findings that professional understanding and contextual sensitivity are critical to effective mental health service delivery (Liu et al., 2011). The prominence of crisis preparedness in expert narratives further underscores the necessity of institutional readiness in vocational settings, where students may experience acute psychological risks linked to academic pressure and employment uncertainty.

At the interpersonal and psychosocial level, experts highlighted Perceived Social Support (PSS), Teacher Support (TS), and Trust in Confidentiality (TC) as decisive factors influencing students' willingness to engage with mental health services. Teachers were repeatedly described as key intermediaries who observe early signs of psychological distress and facilitate referrals to professional services. This finding is consistent with prior research emphasizing the role of teacher support in promoting student well-being and help-seeking behaviors (Wang, 2023). In addition, trust in confidentiality was identified as a prerequisite for service engagement, reflecting ongoing concerns about stigma and privacy among Chinese college students (Ning et al., 2022).

Importantly, experts viewed Service Utilization Intention (SUI) not as an isolated outcome but as an emergent result of the interaction between institutional safeguards and relational trust. This perspective reinforces the integrated nature of the proposed model, suggesting that effective mental health services require coordinated institutional structures alongside supportive interpersonal environments. Taken together, the qualitative findings strengthen the explanatory power of the model and demonstrate its consistency with real-world service practices in higher vocational colleges.

Conclusion

This study investigated the structure and determinants of mental health service quality and utilization among students in higher vocational colleges, using Henan Province as the empirical context. By applying a mixed-methods design that combined questionnaire data from 755 students with semi-structured interviews with mental health service experts, the study developed and validated an integrated mental health service model grounded in both quantitative evidence and practical insights.

The confirmatory factor analysis results support the proposed multidimensional model, demonstrating that mental health service quality in higher vocational colleges is jointly shaped by institutional service provision and interpersonal–psychological factors. Institutional dimensions—including service accessibility, counselor competence, online mental health services, and crisis preparedness—constitute the foundational conditions for service delivery, while perceived social support, teacher support, and trust in confidentiality play a critical role in shaping students' service utilization intention. The strong loading of crisis preparedness and online mental health services further underscores the importance of institutional readiness and digital integration in contemporary campus mental health systems.

In addition, the findings highlight that high perceived service availability does not automatically translate into optimal utilization. Procedural accessibility and trust-related mechanisms remain key factors influencing students' willingness to engage with services. Teachers emerge as important intermediaries linking students to professional resources, reinforcing the value of integrating mental health support functions into routine educational practices.

Overall, this study contributes empirical evidence to the evaluation and optimization of mental health service systems in higher vocational education. The validated model provides a structured framework for understanding service

quality mechanisms and offers practical reference points for institutional improvement and policy development in similar educational contexts.

Recommendations

Institutional integration is essential for ensuring service stability and effectiveness. Mental health services should be formally embedded within institutional governance frameworks, supported by clear responsibilities, standardized procedures, and coordinated resource allocation. Aligning service provision with students' academic schedules and strengthening crisis preparedness through systematic training can further enhance service responsiveness.

Service quality depends on professional competence and coordinated support networks. Improving counselors' professional and empathic capacities remains a priority, while multi-level support systems involving teachers, peers, and families should be strengthened. Teachers can play a key intermediary role in early identification and referral due to their close and continuous contact with students.

Student trust and engagement are critical for service utilization. Transparency regarding confidentiality and service procedures should be reinforced to build confidence and reduce stigma. Framing mental health services as a routine developmental resource, alongside the expansion of online mental health services, can facilitate initial engagement and sustained participation.

References

Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: an introduction. American Psychologist, 55(1), 5-14.

Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: Experiments by nature and design. Cambridge, MA: Harvard University Press.213-215.

Liu, J., Ma, H., He, Y. L., Xie, B., Xu, Y. F., Tang, H. Y., Li, M., Hao, W., Wang, X., Zhang, M., Ng, C. H., Goding, M., Fraser, J., Herrman, H. E., Chiu, H. F. K., Chan, S. M. S., Chiu, E. Y. K., & Yu, X. (2011). Mental health system in China: History, recent service reform and future challenges. World Psychiatry, 10(3), 210–216.

Ning, X., Wong, J. P.-H., Huang, S., Fu, Y., Gong, X., Zhang, L., Hilario, C., Fung, K. P.-L., Yu, M., & Poon, M. K.-L. (2022). Chinese university students' perspectives on help-seeking and mental health counseling. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(14), 8259.

Ma, X., Chen, M., & Diao, J. (2025). Pathways and outcomes of digital transformation in Chinese vocational colleges. Vocation, Technology & Education, 2(1).

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. Journal of Retailing, 64(1), 12-40.

Wong, N. E., Hagan, M. J., Holley, S. R., Paik, J. H., & Duh, S. (2022). Traumatic stress, mental health stigma, and treatment-seeking attitudes among Chinese college students. Journal of College Student Psychotherapy, 38(1), 170–184.

Liu, C., Chen, H., Xu, W., Dai, S., & Lin, S. (2024). The mediating role of cognitive flexibility in home–school co-education and psychological well-being among Chinese vocational college students. Frontiers in Psychology, 15, Article 1422845.

Gao, R., Wang, H., Liu, S., Wang, X., Song, S., & Yi, W. (2024). Study on anxiety, depression, and sleep conditions and their interrelations among vocational college students during the COVID-19 pandemic management normalization. Frontiers in Public Health, 12, Article 1385639.

Wang, T. (2023). Teachers as the agent of change for student mental health: The role of teacher care and teacher support in Chinese students' well-being. Frontiers in Psychology, 14, Article 1283515.

Li, J., Wang, Z., & Zhou, N. (2021). Peer support and psychological wellbeing among college students: The mediating role of self-esteem and social connectedness. Frontiers in Psychology, 12, Article 796728.

Busiol, D. (2016). Help-seeking behaviour and attitudes towards counseling: A qualitative study among Hong Kong Chinese university students. British Journal of Guidance & Counselling, 44(4), 382–401.

Jiang, G., Li, D., Ren, Z., Yan, Y., Wu, X., Zhu, X., Yu, L., Xia, M., Li, F., Wei, H., & others. (2021). The status quo and characteristics of Chinese mental health literacy. Acta Psychologica Sinica, 53, 182.

Alenezi, M. (2023). Digital learning and digital institution in higher education. Education Sciences, 13(1), 88.

การศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ*

MOTIONS INFLUENCING THE PURCHASE DECISION OF DIGITAL SAVINGS LOTTERY IN CHAIYAPHUM PROVINCE

ศิวพร กองมา[1] และ ปราณี เอี่ยมละออภักดี[2]

Siwaphon Kongma[1] and Pranee Eamlaorpakdee[2]

[1-2]สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

[1-2]Department of Management, Faculty of Business Administration,

University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding Author's Email: Siwapornkongma@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มกราคม 2569

Received 10 January 2026; Revised 25 January 2026; Accepted 27 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการซื้อสลากดิจิทัลในจังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ และ 4) เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับลูกค้าที่เคยซื้อสลากออมสินดิจิทัลของธนาคารออมสินในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ

Citation:

*วรรณากร พรประเสริฐ. (2569). กลวิธีและแนวทางการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาในโลกยุคพลิกผัน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1027-1042.

Wannakorn Phornprasert. (2026). Strategies And Approaches For Self-Regulated Learning Of Teacher Students In Higher Education Institutions In Vuca World. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1027-1042.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงวัยทำงาน อายุ 31–40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้ปานกลาง โดยรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสลากออมสินดิจิทัลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลัก แรงจูงใจสำคัญในการซื้อคือโอกาสในการถูกรางวัลควบคู่กับความปลอดภัยของเงินต้นและการออมระยะยาว

2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบในระดับมาก

3) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ กระบวนการให้บริการ ช่องทางการจัดจำหน่าย พนักงานบริการ และสภาพแวดล้อมบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ด้านราคาและการส่งเสริมการตลาดไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษาสะท้อนแนวโน้มการเปลี่ยนผ่านสู่การออมและการใช้บริการทางการเงินดิจิทัลของผู้บริโภคในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, การตัดสินใจซื้อ, ธนาคารออมสิน, ส่วนผสมทางการตลาด, จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

This research article aims to: (1) examine personal factors influencing the purchase of digital lottery products in Chaiyaphum Province; (2) investigate the purchasing behavior of customers regarding the Government Savings Bank (GSB) digital lottery in Chaiyaphum Province; (3) study the effects of the marketing mix factors on purchase decision-making for the GSB digital lottery in Chaiyaphum Province; and (4) analyze the purchase decision of the GSB digital lottery in Chaiyaphum Province. This study employs a quantitative research design. Data were collected from 400 customers who had previously purchased the GSB digital lottery in Chaiyaphum Province using a structured questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple linear regression analysis.

The findings indicate that most purchasers were female, of working age (31–40 years), held a bachelor's degree, and had a moderate-income level. Consumers primarily received information about digital savings lottery tickets

through online media and social networking platforms. Key motivations for purchasing included the opportunity to win prizes combined with the security of principal savings and long-term saving benefits. The analysis of the service marketing mix (7Ps) revealed that all dimensions were rated at a high level. Results from multiple linear regression analysis demonstrated that product, service process, distribution channels, service personnel, and physical evidence significantly influenced purchasing decisions, whereas price and promotion did not have a significant effect. These findings reflect a shift toward digital saving behavior among consumers in a semi-urban and semi-rural context.

Keywords: Motivation, Purchase Decision, Government Savings Bank, Marketing Mix, Chaiyaphum Province

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในด้านภาคการเงินของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาได้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมการออมและการลงทุนของประชาชนมีพัฒนาการที่ต่างไปจากเดิมอย่างชัดเจน เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมผู้บริโภค การทำธุรกรรมทางการเงินจึงเปลี่ยนผ่านจากการเข้ามาทำธุรกรรมผ่านสาขาธนาคาร มาเป็นการทำธุรกรรมทางออนไลน์ ธนาคารออมสินในฐานะสถาบันการเงินของรัฐ ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการออมของคนไทย ได้มีการพัฒนาเข้าสู่ระบบดิจิทัลที่มีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงนี้ ผลิตภัณฑ์ทางการเงินรูปแบบใหม่นี้ไม่เพียงแต่รักษาจุดเด่นดั้งเดิมของสลากออมสินในด้านการส่งเสริมการออม โอกาสในการลุ้นรางวัล แต่ยังเพิ่มคุณค่า ความสะดวกสบายและความทันสมัยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล สลากออมสินจึงเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ในการออมที่ได้รับความนิยมมาอย่างยาวนานในสังคมไทย จากข้อมูลของธนาคารออมสินในช่วง 2567 พบว่า ยอดขายสลากออมสินดิจิทัลเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี สูงกว่าการเติบโตของสลากออมสินรูปแบบดั้งเดิม การเติบโตนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมผู้บริโภคที่หันมาใช้บริการทางการเงินดิจิทัลมากขึ้น โดยเฉพาะหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ประชาชนหันมาใช้บริการแบบดิจิทัลเพิ่มสูงมากขึ้น (ธนาคารออมสิน, 2567)

จังหวัดชัยภูมิเป็นพื้นที่ศึกษาที่มีความน่าสนใจเนื่องจากมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชากรส่วนหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิประกอบด้วยอาชีพเกษตรกรรม ขณะที่อีกส่วนหนึ่งทำงานในภาครัฐ ภาคเอกชน และธุรกิจค้าขาย/บริการ ความหลากหลายทางอาชีพนี้ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมและการลงทุนที่แตกต่างกันออกไป การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลในจังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งอาจมีรูปแบบพฤติกรรมผู้บริโภคที่แตกต่างจากพื้นที่เมืองใหญ่ อัตราการใช้บริการธนาคารผ่านช่องทางดิจิทัลในชัยภูมิเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงความพร้อมในการรับบริการทางการเงินดิจิทัล สลากออมสินดิจิทัลเป็นผลิตภัณฑ์นี้ช่วยกระตุ้นการออมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย สลากออมสินดิจิทัลช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการเงินและสร้างความตระหนักรู้ทางการเงินในยุคดิจิทัล รวมทั้งเป็นทางเลือกการออมที่ปลอดภัย แม้ว่าสลากออมสินดิจิทัลจะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีอุปสรรคที่สำคัญ ในด้านแรงจูงใจส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค

ผู้ศึกษาจึงมุ่งศึกษาแรงจูงใจที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ธนาคารสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการตลาดที่ตอบสนองต่อแรงจูงใจที่แท้จริงของผู้บริโภค ทั้งในแง่ของการสร้างความมั่นใจ ความสะดวกสบายในการเข้าถึง และผลตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อรักษาฐานลูกค้าเดิม ขยายฐานลูกค้าใหม่ ไปถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สลากดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของลูกค้าและบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของธนาคารออมสินในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการซื้อสลากดิจิทัลในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ
4. เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

2. ปัจจัยส่วนพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์ตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคในบริบทของบริการทางการเงินดิจิทัลได้อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์เป็น 4 แนวคิดหลัก ได้แก่ แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภค แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ และแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภคหมายถึงกระบวนการตัดสินใจและกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ตั้งแต่การรับรู้ความต้องการ การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก ไปจนถึงพฤติกรรมหลังการซื้อ ซึ่ง ฉัตยาพร เสมอใจ (2550) ระบุว่าพฤติกรรมผู้บริโภคสะท้อนถึงการตอบสนองต่อแรงจูงใจภายใต้ปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม และสิ่งแวดล้อม Bhukya & Paul (2023) อธิบายเพิ่มเติมว่าการตัดสินใจซื้อได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมา และบริบททางเศรษฐกิจและสังคม แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคมีความเหมาะสมในการอธิบายพฤติกรรมการเลือกใช้สลากออมสินดิจิทัล ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ต้องอาศัยทั้งความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และการยอมรับเทคโนโลยี

2. แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps)

แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการเป็นกรอบวิเคราะห์ที่ใช้ศึกษาปัจจัยด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค Kotler et al. (2021) เสนอให้ขยายองค์ประกอบทางการตลาดจาก 4Ps เป็น 7Ps เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของงานบริการ ซึ่ง ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552) ระบุว่า ส่วนประสมทางการตลาดบริการประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และกระบวนการให้บริการ องค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาดมีบทบาท

สำคัญในการสร้างคุณค่า ความพึงพอใจ และความไว้วางใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะในบริการทางการเงินดิจิทัลที่ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับความสะดวก ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของระบบ (Barrington, 2020)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจเป็นพลังภายในที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง โดย Carducci et al. (2020; Maslow, Abraham M, 1954) เสนอทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ซึ่งอธิบายว่าความต้องการของมนุษย์เรียงลำดับจากความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ความมั่นคงปลอดภัย ไปจนถึงความต้องการขั้นสูง เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสวงหาความต้องการในระดับถัดไป (Cerasoli et al., 2014) แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจสามารถนำมาอธิบายแรงจูงใจในการซื้อสลากออมสินดิจิทัลได้อย่างชัดเจน ผู้บริโภคมีแรงจูงใจจากทั้งความปลอดภัยของเงินต้นและความคาดหวังต่อผลตอบแทนในรูปแบบของเงินรางวัล

4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

กระบวนการตัดสินใจซื้อเป็นลำดับขั้นตอนที่ผู้บริโภคใช้ในการพิจารณาเลือกสินค้าและบริการ โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถอธิบายการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ สำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเงินดิจิทัล กระบวนการตัดสินใจซื้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้บริโภคต้องประเมินความคุ้มค่า ความน่าเชื่อถือ และผลกระทบในระยะยาวก่อนตัดสินใจใช้บริการ (Fatimah & Martaleni, 2023)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวคิดทั้ง 4 ประการมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับกรอบตัวแปรของการศึกษาครั้งนี้ แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคใช้เป็นฐานในการอธิบายลักษณะและพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลของผู้บริโภค แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) เชื่อมโยงกับตัวแปรอิสระด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ แนวคิดแรงจูงใจอธิบายปัจจัยภายในที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคเลือกออมเงินผ่านสลากออมสินดิจิทัล ขณะที่แนวคิดกระบวนการตัดสินใจซื้อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตัวแปรตามด้านการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค การบูรณาการแนวคิดเพื่อสนับสนุนการศึกษามีกรอบเชิงทฤษฎีที่ชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลของผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งอธิบายลักษณะของประชากรและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้ออย่างเป็นระบบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ลูกค้าที่ใช้บริการสลากออมสินดิจิทัลของธนาคารออมสินในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความหลากหลายด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ทั้งนี้ไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ เนื่องจากเป็นฐานลูกค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ลูกค้าที่เคยซื้อสลากออมสินดิจิทัลของธนาคารออมสินในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ และการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเป็นลูกค้าที่เคยซื้อสลากออมสินดิจิทัลของธนาคารออมสินในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ การใช้แบบสอบถามออนไลน์ช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้สะดวกและรวดเร็ว และข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานทางวิชาการ เว็บไซต์ของธนาคารออมสิน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ประกอบการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและสนับสนุนการอภิปรายผล ข้อมูลทุติยภูมิดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ผ่านการประมวลผลแล้ว จึงมีความน่าเชื่อถือและช่วยประหยัดเวลาในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ พฤติกรรมผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาดบริการ และกระบวนการตัดสินใจซื้อ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับ

การศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงานให้บริการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และกระบวนการให้บริการ ส่วนที่ 4 กระบวนการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล และส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามในส่วนที่ใช้วัดความคิดเห็นเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert ตั้งแต่ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดถึงระดับความคิดเห็นมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของข้อคำถาม ก่อนนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha coefficient) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Cronbach’s alpha > 0.70) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงเพื่อการวิเคราะห์เชิงสถิติได้อย่างมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมการซื้อ และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม และทดสอบสมมติฐานด้วยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนข้อมูลจากข้อคำถามปลายเปิดนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อใช้ประกอบการอธิบายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 53.00 และเพศชาย จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31–40 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมาคือช่วงอายุ 41–50 ปี จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 มีสถานภาพโสด จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.20 รองลงมาคือสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 60.80 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,001–30,000 บาท จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 72.30

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสลากออมสินดิจิทัลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.22 ส่วนใหญ่ซื้อสลากออมสินดิจิทัลเพื่อการเสี่ยงโชค จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.47 เงินรางวัลของสลากเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.55 และส่วนใหญ่มียอดซื้อเฉลี่ยอยู่ในช่วง 10,001–50,000 บาท จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 42.25

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) พบว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านพนักงานให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.61) รองลงมาคือด้านช่องทางการจัดจำหน่ายบริการ ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.62) และด้านกระบวนการให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.61) แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสะดวก รวดเร็ว และคุณภาพของการให้บริการผ่านช่องทางดิจิทัลเป็นอย่างมาก (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของลูกค้าที่เคยซื้อสลากออมสินดิจิทัลของธนาคารออมสินในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านพนักงานบริการ	4.40	0.61	มาก
2. ด้านกระบวนการบริการ	4.38	0.61	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.36	0.62	มาก
4. ด้านสภาพแวดล้อมบริการ	4.37	0.62	มาก
5. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.35	0.67	มาก
6. ด้านผลิตภัณฑ์บริการ	4.31	0.61	มาก
7. ด้านการบริหารราคา	4.21	0.70	มาก
เฉลี่ยรวม	**4.34**	**0.64**	**มาก**

จากวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออยู่ในระดับมากทุกขั้นตอน โดยด้านการรับรู้ปัญหามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.61) ด้านการแสวงหาข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.59) ด้านการเปรียบเทียบและประเมินทางเลือก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.61) ด้านการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.39, S.D. = 0.60) ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ พบว่า เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลของลูกค้าที่เคยซื้อสลากออมสินดิจิทัลของธนาคารออมสินในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

การตัดสินใจซื้อ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. การรับรู้ปัญหา	4.38	0.61	มาก
2. การแสวงหาข้อมูล	4.40	0.59	มาก
3. การเปรียบเทียบและประเมินทางเลือก	4.40	0.61	มาก
4. การตัดสินใจซื้อ	4.39	0.60	มาก
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	4.43	0.63	มาก
เฉลี่ยรวม	**4.40**	**0.61**	**มาก**

จากการทดสอบสมมติฐานเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้น พบว่า ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการบางด้านมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (B = 0.268, Sig. = .000) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) พบว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (B = 0.183, Sig. = .000) ด้านพนักงานบริการ (People) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (B = 0.156, Sig. = .001) ด้านสภาพแวดล้อมบริการ (Physical Evidence) พบว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (B = 0.133, Sig. = .003) และ ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (B = 0.201, Sig. = .000) อย่างไรก็ตาม ด้านราคา (Price) และ ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ไม่พบว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ตัวแปร	B	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.412	-	3.215	.001
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	0.268	0.312	5.487	.000
ด้านราคา (Price)	0.091	0.104	1.842	.066
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	0.183	0.219	4.036	.000
ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	0.072	0.086	1.624	.105
ด้านพนักงานบริการ (People)	0.156	0.194	3.512	.001
ด้านสภาพแวดล้อมบริการ (Physical Evidence)	0.133	0.161	2.987	.003
ด้านกระบวนการให้บริการ (Process)	0.201	0.245	4.428	.000

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ซื้อสลากออมสินดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงวัยทำงาน อายุ 31–40 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีรายได้ปานกลาง สะท้อนถึงกลุ่มผู้บริโภคที่มีศักยภาพในการออมและมีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับข้อค้นพบของหนึ่งฤทัย ไชยลา (2563) ที่ระบุว่าผู้ใช้บริการแอปพลิเคชัน MyMo ของธนาคารออมสินส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและมีความคุ้นเคยกับการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านช่องทางดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติไม่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสะท้อนว่าการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลอาจขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์มากกว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัล พบว่า ผู้บริโภครับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ และการบอกต่อจากบุคคลใกล้ตัวเป็นหลัก สะท้อนถึงบทบาทของสื่อดิจิทัลและอิทธิพลทางสังคมต่อพฤติกรรมการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุฑามาศ ศรีบำรุงเกียรติ (2555) ที่อธิบายว่าแรงจูงใจภายในมีอิทธิพลต่อความคาดหวังและการตัดสินใจของบุคคล นอกจากนี้ ผลการศึกษายัง

สอดคล้องกับ พิตติยานัน แสงทอง (2563) และแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคของ ฉัตยาพร เสมอใจ (2550) ที่ชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจ การรับรู้คุณค่า และสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการซื้อของผู้บริโภค ผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อสลากออมสินดิจิทัลเพื่อการเสี่ยงโชคควบคู่กับการออมเงิน และให้ความสำคัญกับเงินรางวัลและผลตอบแทน ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1954) โดยเฉพาะความต้องการด้านความมั่นคงและความคาดหวังต่อผลตอบแทน

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบในระดับมาก โดยเฉพาะด้านพนักงานบริการ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สะท้อนถึงความคาดหวังต่อคุณภาพและความสะดวกของบริการทางการเงินดิจิทัล สอดคล้องกับงานของ พัชรา หร่ำแขก และคณะ (2565) ที่พบว่าปัจจัยด้านบริการและการเข้าถึงมีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินมากกว่าปัจจัยด้านราคา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ สุกานดา พฤกษติกุล (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์และกระบวนการให้บริการมากกว่าราคา และสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552) และ Kotler et al. (2021)

จากวัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัล พบว่าผู้บริโภคมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกขั้นตอน โดยเฉพาะพฤติกรรมหลังการซื้อ ซึ่งสะท้อนถึงความพึงพอใจและแนวโน้มการซื้อซ้ำ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ สาวิตรี บุญธรรม (2563) และ พิตติยานัน แสงทอง (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจ การรับรู้คุณค่าและความเชื่อมั่นมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณยืนยันว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ กระบวนการให้บริการ ช่องทางการจัดจำหน่าย พนักงานบริการ และสภาพแวดล้อมบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ด้านราคาและการส่งเสริมการตลาดไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด 7Ps ของ Kotler (2021) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552) และงานของ สุกานดา พฤกษติกุล (2565) รวมถึง อัญชิสา จิตตำนาน และรินรดา แสงบัว (2567) พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณค่าและกระบวนการบริการมากกว่าปัจจัยด้านราคา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ซื้อสลากออมสินดิจิทัลในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง วัยทำงาน อายุ 31–40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และรายได้ปานกลาง โดยรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อดิจิทัลเป็นหลัก แรงจูงใจสำคัญในการซื้อคือโอกาสในการถูกรางวัลควบคู่กับความปลอดภัยของเงินต้นและการออมระยะยาว ผลการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) และการทดสอบสมมติฐานด้วยการถดถอยพหุคูณ ชี้ว่า ด้านผลิตภัณฑ์ กระบวนการให้บริการ ช่องทางการจัดจำหน่าย พนักงานบริการ และสภาพแวดล้อมบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าด้านราคาและการส่งเสริมการตลาดไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสะท้อนแนวโน้มการเปลี่ยนผ่านสู่การออมดิจิทัลของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของธนาคารออมสิน (2567) อย่างไรก็ตาม บริบทพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทยังคงมีบทบาทต่อการตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับข้อค้นพบของสใบทอง พิมพ์ทอง (2564) **ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ธนาคารออมสินควรพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการให้บริการสลากออมสินดิจิทัลให้มีความง่าย โปร่งใส และน่าเชื่อถือ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อ 2. การขยายช่องทางการเข้าถึงสลากออมสินดิจิทัลให้หลากหลายและสะดวก โดยส่งเสริมการใช้งานผ่านแอปพลิเคชัน MyMo ควบคู่กับการให้คำแนะนำจากพนักงานในสาขา 3. การพัฒนาศักยภาพพนักงานบริการให้สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับสลากออมสินดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและส่งเสริมการซื้อซ้ำ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. การวิจัยในอนาคตควรศึกษาปัจจัยด้านเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นทางดิจิทัล และการรับรู้ความเสี่ยงที่อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลเพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทของบริการทางการเงินดิจิทัลได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น 2. การศึกษาในครั้งต่อไปควรเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อสลากออมสินดิจิทัลระหว่างพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท เพื่อสะท้อนความแตกต่างเชิงบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ และนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ 3. งานวิจัยในอนาคตควรขยายกลุ่มตัวอย่างหรือประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแรงจูงใจและทัศนคติของผู้บริโภค ซึ่งจะช่วยเสริมความสมบูรณ์ของการอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จุฑามาศ ศรีบำรุงเกียรติ. (2555). ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทท่อส่งปิโตรเลียมจำกัด (แทปไลน์). ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค (2550). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ธนาคารออมสิน. (2567). รายงานผลประกอบการประจำปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2569 จาก https://www.gsb.or.th

พัชรา หร่ำแขก และ คณะ. (2565). ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้าธนาคารออมสินในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิตติยานัน แสงทอง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสลากดิจิทัลของลูกค้าธนาคารออมสินในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

สใบทอง พิมพ์ทอง. (2564). การศึกษาแนวทางการเพิ่มยอดการรับฝากสลากออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาวัฒนานคร. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สาวิตรี บุญธรรม. (2563). กระบวนการตัดสินใจซื้อสลากออมสินดิจิทัลของผู้บริโภคในเขตนนทบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สุกานดา พฤกษติกุล. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินพิเศษดิจิทัลของพนักงานธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

หนึ่งฤทัย ไชยลา. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนในสลากดิจิทัล ผ่านแอปพลิเคชั่น (Mymo) ของลูกค้าธนาคารออมสิน. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัญชิสา จิตตำนาน และ รินรดา แสงบัว. (2567). แนวทางการเพิ่มยอดขายสลากออมสินของลูกค้าธนาคารออมสินสาขาบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Barrington, R. (2020, October 8). Understanding The 7Ps of The Marketing Mix. Oxford College of Marketing Blog. Retrieved from https://blog.Oxford collegeofmarketing.com/2020/10/08/understanding-the-7ps-of-the-mark eting-mix/

Bhukya, R., & Paul, J. (2023). Social influence research in consumer behavior: What we learned and what we need to learn? – A hybrid systematic literature review. Journal of Business Research, 162, 113870. https://doi.org/10. 1016/j.jbusres.2023.113870

Carducci, B., Nave, C., Mio, J., & Riggio, R. (2020). Maslow's hierarchy of needs. In Encyclopedia of personality and individual differences (pp. 269–273). https://doi.org/10.1002/9781118970843.ch45

Cerasoli, C. P., Nicklin, J. M., & Ford, M. T. (2014). Intrinsic motivation and extrinsic incentives jointly predict performance: A 40-year meta-analysis. Psycho logical Bulletin, 140(4), 980–1008. https://doi.org/10.1037/a00356 61

Fatimah, & Martaleni, M. (2023). Marketing Mix Strategies to Determine Purchasing Decisions for Fashion Products. Journal of Management Research and Studies, 1(1), 49–57. https://doi.org/10.61665/jmrs.v1i1.25

Maslow, Abraham M. (1954). Motivation and Personality. New York : Harper and Row.

Kotler, P., Setiawan, I., & Kartajaya, H. (2021). Marketing 5.0: Technology for humanity. New York: Wiley.

INSIGHTS FROM THE MANDARIN DUCK LACQUER BOX OF MARQUIS YI OF ZENG FOR CONTEMPORARY JEWELRY DESIGN*

Meihe Pu[1] and Watanapun Krutasaen[2]

[1-2]Faculty of Decoratove Arts, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: 23057633@qq.com

Received 18 January 2026; Revised 12 February 2026; Accepted 14 February 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine how the Mandarin Duck lacquer box from the Tomb of Marquis Yi of Zeng operates as a compact ritual image – object system in which form, structure, surface order, and narrative imagery function together; 2) develop a replicable translation pathway that converts tomb artifact evidence into contemporary jewelry design knowledge; and 3) construct evaluation criteria that ensure cultural readability, structural coherence, and ethical distance from direct copying. The study adopts a qualitative, theory-driven research design. Data were collected from archaeological reports, museum documentation, and scientific analyses of Warring States lacquerware, and were analyzed through formal-structural decomposition, semantic mapping, and pathway construction.

The research results found that:

1. The Mandarin Duck lacquer box functions as an integrated micro-system whose silhouette hierarchy, join logic, border discipline, narrative framing,

Citation:

* Meihe Pu and Watanapun Krutasaen. (2026). Insights From The Mandarin Duck Lacquer Box Of Marquis Yi Of Zeng For Contemporary Jewelry Design. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1043-1059.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

and color contrast structure provide transferable principles for contemporary jewelry design.

2. A six-step translation pathway—evidence anchoring, wearable-scale decomposition, semantic control, surface-principle mapping, composition-rule setting, and evaluation—can systematically convert heritage artifacts into structured design knowledge.

3. The proposed evaluation rubric (cultural readability, hierarchy clarity, structural coherence, and ethical distance) helps prevent superficial motif borrowing and supports defensible heritage translation.

Keywords: Mandarin duck lacquer box, Tomb of Marquis Yi of Zeng, Chu lacquerware, heritage translation, contemporary jewelry design

Introduction

The Warring States period was a moment of intense social change but also extraordinary craft invention, when elite material culture became a key carrier of political order, ritual life, and regional identity. Lacquerware, in particular, developed into a mature system that combined engineered surfaces, controlled color effects, and complex image programs, creating objects that were both durable and visually persuasive. The Tomb of Marquis Yi of Zeng in Suizhou, Hubei, offers an unusually concentrated view of this achievement through a well preserved assemblage that includes large numbers of lacquered objects and components, making it a critical reference for understanding how materials, techniques, and visual codes worked together in a single high status context (Wu et al., 2021; Fu et al., 2020).

Despite growing interest in heritage inspired design, contemporary jewelry practice often borrows historical motifs at the level of decoration while leaving the deeper logic of form, material, and meaning under explained. This gap is especially clear when a culturally specific object such as the Mandarin Duck

Lacquer Box is treated only as an image source, rather than as a structured design system that links biomorphic form, modular construction, surface patterning, and narrative scenes into one coherent statement. At the same time, the cultural product sector increasingly asks for designs that are recognizably rooted in place yet legible to diverse audiences, which requires a clearer pathway for translating heritage into modern wearables without flattening its context (Lin et al., 2007). In response, this study focuses on theory driven analysis and pathway analysis rather than making new design prototypes. It frames the Mandarin Duck Lacquer Box as a compact model of Chu era design intelligence, then extracts transferable principles across three levels: material logic, visual grammar, and symbolic narrative. By linking archaeological material evidence with contemporary design translation thinking, the research aims to clarify how a single iconic artifact can support a rigorous route from tomb object to jewelry concept, including what should be preserved, what can be transformed, and what must be avoided to prevent superficial imitation. This approach not only strengthens scholarly explanation for heritage based jewelry innovation, but also offers a repeatable analytical pathway that can be applied to other artifacts from the Tomb of Marquis Yi of Zeng and related Warring States lacquer traditions.

Objectives

This study objectives are as follows:

1. To examine how the Mandarin Duck lacquer box from the Tomb of Marquis Yi of Zeng operates as a compact ritual image object system in which form, structure, surface order, and narrative imagery work together, and to translate this integrated logic into a theoretical framework for contemporary jewelry design.

2. To develop a replicable translation pathway that converts tomb artifact evidence into contemporary jewelry design knowledge, transforming observable

features into transferable principles, composition rules, and evaluation criteria, while reducing superficial motif borrowing and unsupported cultural interpretation.

Literature Review

Research on traditional Chinese lacquerware, especially studies centered on the Tomb of Marquis Yi of Zeng, provides a solid basis for understanding the material logic, craft processes, and visual systems that can inform contemporary jewelry translation. In Guo's (2009) examination of the tomb assemblage, the objects are discussed as a coherent cultural statement rather than isolated finds. This perspective helps to reinterpret the Mandarin Duck Lacquer Box, especially emphasizing that it is an object whose form, imagery, and value can be transformed into a jewelry narrative.

The excavation report published by the Hubei Provincial Museum (1989) systematically documents lacquer types, construction features, and decorative programs from the tomb. Its detailed accounts of motif placement, color organization, and component assembly offer a stable basis for extracting design elements and for considering how structural ideas may be condensed into wearable formats. From a technical viewpoint, Wei, Pintus, Schreiner, and Song (2011) apply scientific analysis to clarify the layer structure and material composition of Chu tomb lacquer surfaces. Their evidence on build-up methods and pigment use is helpful for considering how lacquer-like depth and gloss might be recreated—or strategically suggested—through contemporary jewelry materials and surface treatments.

Beyond the single tomb context, the Hubei Provincial Museum catalogue (1994) places these lacquer objects within a wider regional and chronological framework, enabling comparisons between the Warring States period and later developments. This helps define what can reasonably be described as Chu-

related visual traits, such as controlled geometric borders, balanced compositions, and polished surface effects, and reduces the risk of stylistic mismatch in design translation. Finally, Lin et al. (2007) present a cross-cultural design model that explains how heritage elements can be abstracted into modern product meaning through selective transformation, consistent color logic, and cultural legibility. Their framework offers a practical methodological link between archaeological pattern systems and contemporary jewelry form making, aligning cultural identity with present-day aesthetics.

Methodology

This study uses a qualitative, theory-driven approach to translate insights from the Mandarin Duck lacquer box from the Tomb of Marquis Yi of Zeng into a contemporary jewelry design knowledge system. The focus is on building a clear analytical pathway and producing research-based outcomes, rather than developing finished jewelry pieces. The method combines object-centered interpretation with material and process reasoning so that visual features are explained through both cultural meaning and craft logic.

The research draws on two main evidence streams. The first stream is object documentation and scholarship that records the box's form, structure, decoration layout, and its role within the wider tomb assemblage. The second stream is scientific and technical research on Warring States lacquerware that clarifies how layers, pigments, and surface treatments create depth, gloss, and durable color. Together, these sources form an integrated dataset that supports both visual analysis and feasible translation into jewelry-scale thinking.

Data selection follows a strict relevance principle. Materials are included only when they support at least one of three translation tasks: identifying stable visual features that can be scaled into wearable form, identifying craft logics that can be re-expressed through jewelry materials, and identifying interpretive frames

that prevent shallow motif copying. Sources are screened for clear descriptions of pattern placement, border organization, color hierarchy, and structural assembly, as well as for methods that explain how heritage elements can be abstracted into contemporary design meaning. Technical studies are included when they provide reliable explanations of how lacquer surfaces achieve their specific optical and tactile qualities.

Analysis proceeds through three linked stages. The first stage is formal and structural analysis of the Mandarin Duck lacquer box as a complete micro-system. The object is broken into readable units, including overall silhouette logic, proportion and symmetry, segmentation of visual fields, border and band rhythms, repeated geometric modules, and the relationship between narrative images and structural partitions. Each unit is described in a way that preserves its internal rules, such as alignment, repetition, and hierarchy, because these rules are often what make the object feel coherent.

The second stage is semantic mapping. Here, the visual units are connected to restrained, evidence-based meanings. Instead of treating motifs as decoration only, the analysis considers how form and image communicate social values, ritual order, and emotional symbolism within the Chu cultural context. Meanings are recorded as concise semantic tags that can guide later translation without forcing exaggerated interpretation.

The third stage is pathway construction. The study converts the formal units and semantic tags into a step-by-step framework that moves from heritage evidence to jewelry-relevant principles and then to evaluation criteria. The pathway defines translation rules such as how to scale patterns, how to align borders with structural lines, how to preserve contrast and hierarchy, and how to simulate layered surface depth using contemporary materials and processes. The outcome is a replicable method that can be applied to other Chu lacquer objects while keeping the Mandarin Duck lacquer box as the anchor case.

Results

1. The Mandarin Duck lacquer box as a compact ritual image object system that can be translated into contemporary jewelry logic

The first result is a clarified understanding of why the Mandarin Duck lacquer box from the Tomb of Marquis Yi of Zeng is not only a beautiful object, but also a compact system where form, surface, and imagery work together to carry meaning. This matters for contemporary jewelry research because jewelry is also a small scale medium that must concentrate symbolism, identity, and emotional communication into limited space. By treating the lacquer box as a complete system rather than a set of motifs, the study identifies a transferable logic that can guide contemporary jewelry thinking without turning the heritage source into a superficial pattern library (Figure 2).

Figure 2 Mandarin Duck Lacquer Box: craft techniques and imagery layout (Source:https://mr.baidu.com/r/1Rq8sAqE1pe?f=cp&u=8d3339c40dc1bc85)

At the level of overall form, the object's animal shaped silhouette is not a purely naturalistic imitation; it is a controlled, readable structure. The body is simplified into a stable volume, while key features such as the head, wings, and tail create recognisable directional cues. This creates a balanced asymmetry: the

object feels alive and dynamic, but it remains stable and orderly. For jewelry theory, this suggests a key principle: biomorphic inspiration can remain wearable and legible when it is structured by a clear volume hierarchy. Instead of copying an animal shape, the focus should be on how the silhouette achieves recognition through a few decisive structural signals.

At the level of construction, the box's open close logic and joint organisation show that function and symbolism are not separated. The object's two part assembly establishes a clear relationship between exterior appearance and interior space. Even without reproducing the mechanism in jewelry, this construction logic is valuable as a conceptual device: jewelry can express union and pairing through structural pairing, mirrored parts, or join lines that are intentionally visible. In other words, the object's structure offers a grammar that can be interpreted as suggesting cultural ideas such as harmony and togetherness through form rather than through explanatory text. This supports the paper's title because the key insight is not only what the images depict, but how the object's physical logic already embodies the symbolic theme (Figure 3).

At the level of surface organisation, the lacquer box demonstrates a highly disciplined decoration order. Patterns are not scattered; they are placed to reinforce structure. Borders and band like divisions align with changes in volume, edges, and joints. Geometric patterns provide rhythm and control, while figurative scenes deliver narrative density. This produces a layered reading experience: from far away, the viewer perceives a strong black, red, and gold contrast; from mid distance, border rhythms and repeated modules become clear; up close, the narrative images carry cultural information. This tiered readability is especially relevant to jewelry, which is often seen at multiple distances and in motion. A contemporary translation model should therefore protect three levels at once: a strong overall silhouette, a mid level structure of repeated order, and a micro level of detail that rewards close viewing.

The study also finds that black, red, and gold palette functions as more than color choice; it can be interpreted as operating as a visual hierarchy system. Black appears to establish depth and boundary, red carries the main decorative energy, and gold may function as controlled emphasis that guides attention and likely reinforces status-related visual cues. In jewelry theory terms, this is a contrast led hierarchy rather than a decorative palette. The transferable point is that cultural color systems can be treated as compositional rules: which color dominates, which color defines borders, which color marks key meaning zones. This is more reliable than directly matching historical pigments, especially when jewelry materials differ from lacquer.

A further insight is how narrative images are integrated into the object without destroying order. The music and dance scenes on the body are framed and positioned so that they remain part of a larger decorative grammar. This is important for jewelry research because narrative elements on jewelry often become either too literal or too chaotic. The lacquer box offers a clear example of narrative inside structure: storytelling is allowed, but it is contained by borders, symmetry cues, and patterned fields. The implication is that contemporary jewelry can carry cultural storytelling if the narrative is framed by a stable compositional system rather than placed as an isolated picture (Figure 3).

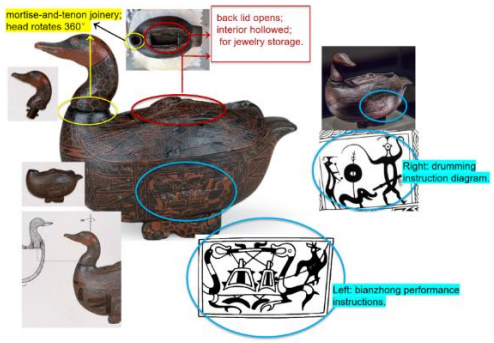

Figure 3 Mandarin Duck Lacquer Box: craft techniques and pattern details (Source: Constructed by the researcher)

Finally, the object's cultural meaning is communicated through a combination of three elements: paired unity, ritual performance imagery, and refined surface order. Together, these elements can be interpreted as forming an ethically charged aesthetic object, where beauty and value claims appear to reinforce each other. For contemporary jewelry research, this supports a shift away from motif borrowing toward meaning bearing structure. The key contribution is not a design proposal, but a theoretical claim: the Mandarin Duck lacquer box can be understood as a compact model of how form, function, image, and social meaning are fused, and this fusion is precisely what makes it a strong source for contemporary jewelry inspiration (Table 1).

Table 1 Key transferable principles from the Mandarin Duck lacquer box

Evidence in the box	Transfer for jewelry logic
Clear silhouette and volume hierarchy	Use few strong form signals for instant readability
Join logic and two part structure	Express pairing and unity through visible structural pairing
Borders aligned with edges and joints	Let borders control composition and placement
Repetition and geometric rhythm	Use modules to keep order and stability
Narrative scenes framed inside fields	Keep storytelling inside a stable frame
Black red gold hierarchy	Treat color as hierarchy, not decoration

2. A replicable translation pathway from tomb artifact to contemporary jewelry design knowledge, with evaluation criteria

The second result is a pathway model that converts the Mandarin Duck lacquer box from a heritage object into a structured knowledge resource for

contemporary jewelry design research. The pathway is designed to support theory building and method clarity rather than producing final products. It emphasises how to move from archaeological evidence to design relevant principles while reducing two common problems: first, treating heritage as a pattern catalogue; second, over interpreting cultural meaning without structural proof from the object (Table 2).

Table 2 Six step translation pathway and evaluation

Step	Output	Quick check
1: Anchor evidence	Feature list	Can each point be traced to the object
2: Scale to jewelry units	Unit map	Is it readable at wearable scale
3: Control meanings	Meaning tags	Are meanings limited and supported
4: Map surface logic	Surface rules	Does it keep depth gloss contrast
5: Set composition rules	Rule set	Do borders rhythm emphasis stay consistent
6: Evaluate	Rubric	Readable coherent clear respectful

The pathway begins with disciplined evidence anchoring. The study treats the lacquer box as the anchor object, meaning every extracted principle must be traceable to one of its observable features: form structure, decoration placement, color hierarchy, or image framing. This prevents drift into generalized Chu aesthetics that may sound plausible but cannot be verified in the specific case. In practical terms, the pathway asks: which features are stable, repeated, and structural, and which are flexible, optional, or context dependent. Stable features are prioritized because they are more likely to survive translation into new media.

The next step is decomposition into units that match how jewelry is actually perceived. Instead of only listing motifs, the pathway decomposes the object into wearable scale units: silhouette signals, edge and border logic, modular pattern units, emphasis points, and story frames. This decomposition is crucial because jewelry rarely displays an entire historical artifact; it displays fragments, compressions, and recombinations. The pathway therefore does not ask how to copy the object, but which units carry the object's identity when scaled down. This shift directly supports the paper's aim: extracting insights rather than copying appearance.

The third step is semantic control. The pathway defines a limited set of meaning tags based on evidence from the object's structure and imagery. For the Mandarin Duck lacquer box, the strongest tags are pairing and harmony, ritual performance and social order, and refined surface discipline. These tags are intentionally few. The pathway treats meaning as something that must be supported by object logic, not added as poetic interpretation. This is important for academic writing because it keeps the argument defensible: the claim is not that any duck shaped object equals romance, but that the object's paired structure, integrated imagery, and controlled hierarchy together can be interpreted as supporting a relatively stable meaning field.

The fourth step is material process mapping. Because the original object uses lacquer layers, pigments, and high gloss surfaces, the pathway identifies what is essential to translate and what can be substituted. The essential element is not the exact historical substance; it is the surface effect and hierarchy mechanism: depth, gloss, contrast control, and fine boundary definition. The pathway suggests that contemporary jewelry can reach similar visual logic through different means, such as layered coatings, enamel like finishes, resin depth, or polished metal with controlled color fields. Importantly, this mapping remains at the level of research logic, not product design. The goal is to state which surface principles must be preserved to maintain the lacquer like identity.

The fifth step is composition rules. Here the pathway converts extracted units into rules that can be applied consistently across jewelry scale contexts. Examples include: keep borders aligned with structural edges; keep repetition rhythm stable; use gold like emphasis only at key meaning nodes; do not place narrative elements without framing; maintain a clear dominant subordinate hierarchy among visual fields. These rules are what make the pathway replicable: a reader can apply them to other lacquer references or to other objects from the same tomb and still maintain coherence.

The final step is evaluation, which is essential because the paper aims for research outcomes, not design showcases. The pathway introduces criteria that can judge whether a translation remains faithful to the source logic while still functioning in a contemporary context. These criteria include cultural readability, structural coherence, hierarchy clarity, and ethical distance from mere imitation. Cultural readability asks whether the result can prompt correct cultural association without requiring long explanation. Structural coherence asks whether form and decoration support each other instead of competing. Hierarchy clarity checks whether attention is guided intentionally rather than scattered. Ethical distance evaluates whether the outcome is respectful and interpretive rather than a direct copy that erases context.

Discussion

The two findings together suggest that the Mandarin Duck lacquer box from the Tomb of Marquis Yi of Zeng can be treated as a high-density “meaning carrier” for contemporary jewelry research, not because it offers attractive motifs, but because it shows how form, surface order, and imagery can work as one system. This shifts the conversation from decorative borrowing to structure-based interpretation. When jewelry draws from heritage, the most common weakness is a visual shortcut: patterns are lifted, but the organizing logic that made the

original coherent is lost. By reading the box as an integrated ritual-image-object system, the study clarifies a more defensible route: keep the hierarchy, keep the framing, keep the relationship between structure and ornament, then allow materials and scale to change. This is also why the pathway model matters. It acts as a safeguard against over-generalization, since each claim must remain tied to observable evidence, and each step produces an output that can be checked for readability and coherence.

A key strength of this approach is that it connects cultural interpretation to material facts rather than relying on symbolic storytelling alone. The surface logic of the box depends on controlled contrast, layered depth, and crisp boundaries, which are not just "style choices" but outcomes of specific lacquer processes. Scientific studies of excavated lacquer objects show how layering, pigments, and binder behavior shape the final optical effect, including stable red-black contrast and the visual depth that makes small details legible on glossy ground (Wei et al., 2011). This supports the paper's argument that "lacquer identity" can be translated at the level of surface principles, not by copying historical substances. In other words, contemporary jewelry research can aim for equivalent visual mechanisms—depth, gloss control, and emphasis discipline—while still acknowledging that modern substrates and fabrication constraints differ from excavated lacquerware.

The findings also gain clarity when placed alongside recent design-research examples that translate traditional architectural elements into jewelry knowledge. Work that uses Suzhou's leaky window elements as a design inspiration shows a comparable challenge: turning culturally specific visual structures into wearable semantics without reducing them to decoration (Wang & Sikka, 2025). This comparison highlights an important point for the present study: "inspiration" becomes academically meaningful when it is articulated as a method with constraints, not as a personal aesthetic preference. In that sense, the proposed pathway contributes a reusable research logic that can be applied

beyond this single object, including to other tomb artifacts that share similar systems of border control, modular rhythm, and framed narrative content.

Several limits should be acknowledged. First, a single anchor object cannot represent the full diversity of Chu lacquer practice, so future work should test the pathway against additional objects from the same tomb to confirm which principles remain stable. Second, cultural readability is context-dependent; what feels “recognizably Chu” to one audience may not translate the same way across regions or age groups, so evaluation should include cross-audience checks. Even with these limits, the study offers a clear conclusion: the Mandarin Duck lacquer box is valuable for contemporary jewelry design research because it illustrates how small-scale objects can be interpreted as compressing ritual order, ethical meaning, and visual hierarchy into a disciplined system, and this system can be translated through a repeatable pathway that prioritizes traceable evidence, controlled meaning, and evaluable coherence.

Recommendations

In general, the study suggests building the research on a clearer “anchor set” rather than a single object. Select several lacquer objects from the Tomb of Marquis Yi of Zeng that share period and style conditions, then apply the same extraction steps to each one. This helps separate stable Chu lacquer logic from one-off features. The pathway can also be made more usable by turning each stage into a short checklist with fixed inputs and outputs, so the method reads as a repeatable protocol rather than a narrative description. Finally, strengthen evaluation by using simple indicators that fit the paper’s goals, such as cultural readability, hierarchy clarity, and structural coherence, instead of preference-based judgments.

For further research, a small verification study can test whether viewers understand the intended meaning tags with minimal explanation, using two

groups such as design-trained participants and general audiences, and reporting results with concise metrics. Another useful direction is a surface-principle study that compares how contemporary finishes can recreate key lacquer effects at jewelry scale, focusing on depth, gloss control, and boundary sharpness rather than copying historical substances. It is also recommended to formalize an ethics guideline that defines what counts as direct copying versus interpretive translation, since this topic becomes critical if the work later connects to museum collaboration or cultural product development.

References

Fu, Q., Chen, H., Zhou, X., & Wei, S. (2020). Comparative study of the materials and lacquering techniques of the lacquer objects from Warring States Period China. Journal of Archaeological Science, 114, 105060. https://doi.org/10.1016/j.jas.2019.105060

Hubei Provincial Museum. (1989). Zenghouyi mu [Excavation report]. Wenwu Press.

_____. (1994). Catalogue of Hubei lacquerware (Warring States–Han). Wenwu Press.

Wang, Q., & Sikka, S. (2025). Contemporary jewelry design using inspiration from the elements of the leaky window of traditional culture in Suzhou, Jiangsu Province, China (Doctoral dissertation, Mahasarakham University). http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/2747

Lin, R., Sun, M. X., Chang, Y. P., Chan, Y. C., Hsieh, Y. C., & Huang, Y. C. (2007, July). Designing “culture” into modern product: A case study of cultural product design. In International conference on usability and internationalization (pp. 146-153). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-540-73287-7_19

Guo, D. (2009). Personal account of the excavation of the Tomb of Marquis Yi of Zeng. Wuhan Cultural and Historical Materials, (02), 16-23.

Wei, S., Pintus, V., Pitthard, V., Schreiner, M., & Song, G. (2011). Analytical characterization of lacquer objects excavated from a Chu tomb in China. Journal of Archaeological Science, 38(10), 2667-2674. https://doi.org/10.1016/j.jas.2011.05.026

Wu, L., Neng, N., Zhang, J., Chen, H., Huo, D., & Chen, H. (2021). Scientific investigation on the colored lacquerwares from the Zenghou Yi tomb. New Journal of Chemistry, 45(25), 11019–11030. https://doi.org/10.1039/D1NJ00699A

HUMAN RESOURCES MANAGEMENT MODEL OF TEACHING STAFF FOR ETHNIC AREA UNIVERSITIES IN GUIZHOU PROVINCE, CHINA*

Xiulian Yu[1] and Suttipong Boonphadung[2]

[1-2]Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: s65584951030@ssru.ac.th

Received 3 February 2026; Revised 16 February 2026; Accepted 18 February 2026

Abstract

In view of the current situation in ethnic areas of Guizhou Province, where there is high mobility among university teaching staff, Low satisfaction among the teaching staff, and poor salary and benefits, this study will conduct research on the management model of human resources in universities in ethnic areas of Guizhou,China. The research objectives include: analyzing the problems and influencing factors of the human resources management system in universities in ethnic areas of Guizhou; analyzing the current status, desirable status, and priority needs of improving the human resources management system in universities in ethnic areas of Guizhou; creating a model based on scientific evidence to enhance and improve the current human resources management level and status in ethnic areas of universities. This study employed methods such as priority need index (PNI) analysis and interview method for its research.

The results show that there are certain problems in the six dimensions: performance assessment, labor relations, talent mobility, salary and benefits, job

Citation:

* Xiulian Yu and Suttipong Boonphadung. (2026). Human Resources Management Model Of Teaching Staff For Ethnic Area Universities In Guizhou Province, China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1060-1078.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

burnout, and emotional culture. There is a necessity to prioritize and make improvements in these areas. The above research results were also largely accepted by the 9 experts who participated in the key informants interview. This research has formed a model for human resource management of teaching staff in universities in ethnic areas of Guizhou. This research also has certain research significance and practical guiding significance.

Keywords: Ethnic areas, universities, teaching staff, human resource management, Guizhou Province

Introduction

The ethnic areas in Guizhou are located in the southwest of China, situated on the Yunnan-Guizhou Plateau. They have a low living standard, lagging education and economic development. As of the end of 2023, the permanent population of Guizhou province was about 38.65 million, with ethnic areas accounting for 36.44% of the total population, ranking among the top in the country (Wang , Ou et al., 2024). Due to the coexistence of multiple special factors such as harsh natural and geographical conditions and a weak economic foundation, the economic development of ethnic areas still lags behind that of other provinces. (Li , Zhao , 2024).

Currently, there is a shortage of management talents in the human resources management（HRM） major in universities in ethnic areas, and there are certain problems in the management work, such as an unscientific management system, outdated management concepts, inappropriate management methods, teaching staff turnover and job burnout, etc. These problems lack advantages for improving management effectiveness and enhancing teaching quality (Wang , 2023). Liu (2020) believes that HRM is an effective measure to promote the economic development and construction in the western area.

The importance of this research lies in three aspects: First, in terms of theory, the research on HRM theories plays a significant role in promoting the development of the industry. (Zhang , Wang , 2020). Second, in terms of practice, It is capable of implementing systematic and standardized management in the recruitment, training, performance evaluation of teaching staff, as well as in reducing job burnout and disorderly mobility. Third, in terms of social application, There are differences or become factors influencing the brain drain between universities in the eastern coastal areas and the inland western areas (Yang , 2020). The improvement of the HRM level of universities in ethnic areas can have a positive impact on area educational quality improvement and the overall development of universities, as well as the improvement of the innovation ability of teaching staff.

Research methods:This thesis will adopt a mixed research method for the study, mainly including literature review method, priority need index (PNI) research method , and interview method. The questionnaire sample includes 502 participants (117 managers and 383 teachers) from 9 universities with ethnic representation in ethnic areas of Guizhou Province,China, 9 key informants Interview with senior teaching staff , and 5 depth interview.

Research significance:This research will provide data and institutional suggestions for universities in ethnic areas and other educational authorities, and fill the research deficiencies in the academic and practical fields of HRM in ethnic area universities.

Objectives

1. To analyze the problems existing in the HRM system of university teaching staff in ethnic areas;

2. To analyze the current status, desirable status and priority needs of the current HRM system in Guizhou;

3. Create a model based on scientific evidence, which is designed to enhance and improve the human resource management level of universities in ethnic minority areas.

Literature Review

HRM in Universities

The concept of HRM can be traced back to the Industrial Revolution, aiming to address issues related to the effective organization and coordination of human resources in the business operations of enterprises (Feng , 2008). moreover, Zhang & Ding (2012), and others have also provided similar explanations for the concept of HRM in universities. HRM is a necessary organization or department set up for personnel management, which can ensure the smooth operation of the institution or organization.

Performance Assessment Management

The OECD (1995) defined performance management as the unified whole encompassing organizational management, performance control, and performance evaluation. Shen (2020) believed that performance is the unified whole of behavior, results, and improvement strategies. Lu (2017) considered the characteristics of performance to include multi-causality, multi-dimensionality, and dynamics. "University performance assessment" is the evaluation of the achievements obtained in the diligent and self-motivated, mutual-motivated work of teaching staff(Li,2023). Cai & Hu (2024), Tang (2024), and others affirmed the positive role of performance assessment.

Emotional Culture Management

Emotional culture includes feelings such as belonging, respect, happiness, and security, which tend to be subjective. Veenhoven (1994), Lu (2001), and other scholars believe that happiness includes satisfaction with life. Jin (2023) believes that belonging is the psychological feeling of constantly pursuing needs to be

met in work. Zhang & Zhang (2021) believe that being accepted and respected by the institution where one works can generate happiness. Respect refers to the psychological experience that teaching staff in universities can perceive that their abilities, contributions, and personal dignity are recognized (Myers & Dewall, 2021). In summary, emotional culture plays an important role in the development of universities HRM.

Job Burnout Management

The concept of "job burnout" was first proposed by Freudenberger in 1974 (Freudenberger, 1974). Maslach & Jackson (1981) posited that job burnout is also known as chronic fatigue syndrome. Byrne(1993) suggested that job burnout is associated with low job satisfaction, loss of enthusiasm and interest, etc. Zhang (2023) defined burnout as physical and mental fatigue and exhaustion caused by excessive work pressure. Zhang (2024), Cheng，Wan（2024）,Yang (2024) and other scholars have put forward research suggestions on eliminating job burnout. Additionally, when teaching staff find that their efforts are not proportionate to the rewards, they may experience psychological imbalance, which also leads to job burnout.

salary and benefits Management

Compensation refers to the remuneration given by managers to employees after they complete specific tasks or jobs (Martocchio & Joseph, 2023). Since the founding of the People's Republic of China, there have been five institutional reforms in compensation systems, namely "work - point accounting", "position - centered", "position grade", "post performance", and "performance - related pay" (Hu , 2025). Wang (2025) elaborated on the optimization of compensation management. Shi (2025) affirmed the positive impact brought about by reasonable salaries and benefits.

Labor Relations Management

Records of labor - relations research can be traced back to the 18th century. (Guo, 2017) believed that the governance of labor relations among

teaching staff can support the development of universities. Moreover, Chen (2024) , Gong (2024) have elaborated on the role of labor relations. If labor relations are overly imbalanced, it may lead to adverse consequences such as job burnout, and talent loss.

Talent Mobility Management

Zhang (2024) argued that current talent mobility has become an important driving force for economic and social development. Lin (2024) held that frequent talent mobility in universities may lead to talent loss and affect the improvement of the overall level of universities. You & Wu (2025) conducted research using the two - factor theory. They believed that the combined implementation of hygiene factors and motivation factors is conducive to achieving a win - win situation for universities and their teaching staff. Hygiene factors and motivation factors are of great significance for maintaining the emotional bond with universities teaching staff.

The Concepts of Ethnicity and Ethnic Areas

Stalin (1913) defined "ethnicity as a stable community formed by people during the process of historical development, with a common language, common territory, common economic life, and common psychological qualities expressed in common culture." China has 56 ethnic groups, and all ethnic groups other than the Han ethnicity belong to ethnic areas. These regions usually have the characteristics of multi-ethnic settlement, complex geographical environment, and diversity of ethnic cultures.

Regarding the existing research on HRM in Chinese universities, through a search on Google Scholar (2026), there are certain differences in the academic research attention in various dimensions of HRM from 2022 to 2026: there are 1430 articles on the HRM model in universities, 419 articles on HRM in universities, 199 articles on HRM of teaching staff in universities in ethnic areas, 69 articles on HRM of teaching staff in universities, and 13 articles on HRM of teaching staff in

universities in Guizhou ethnic areas. The existing academic research has paid relatively little attention to the HRM of teaching staff in universities in Guizhou ethnic areas. This study aims to fill the research gap in this field.

Conceptual Framework

This study intends to adopt the PNI research method. To complete the research task, the researcher will use a questionnaire (five - level scale) survey and combine it with methods such as interviews to study relevant dimensions of HRM issues of teaching staff in universities in Guizhou ethnic areas. According to the research needs, a conceptual framework for the research on HRM of teaching staff in ethnic areas of Guizhou Province will be constructed from dimensions such as performance appraisal, labor relations, salary and benefits, and emotional culture. The specific research framework is shown in Figure 1:

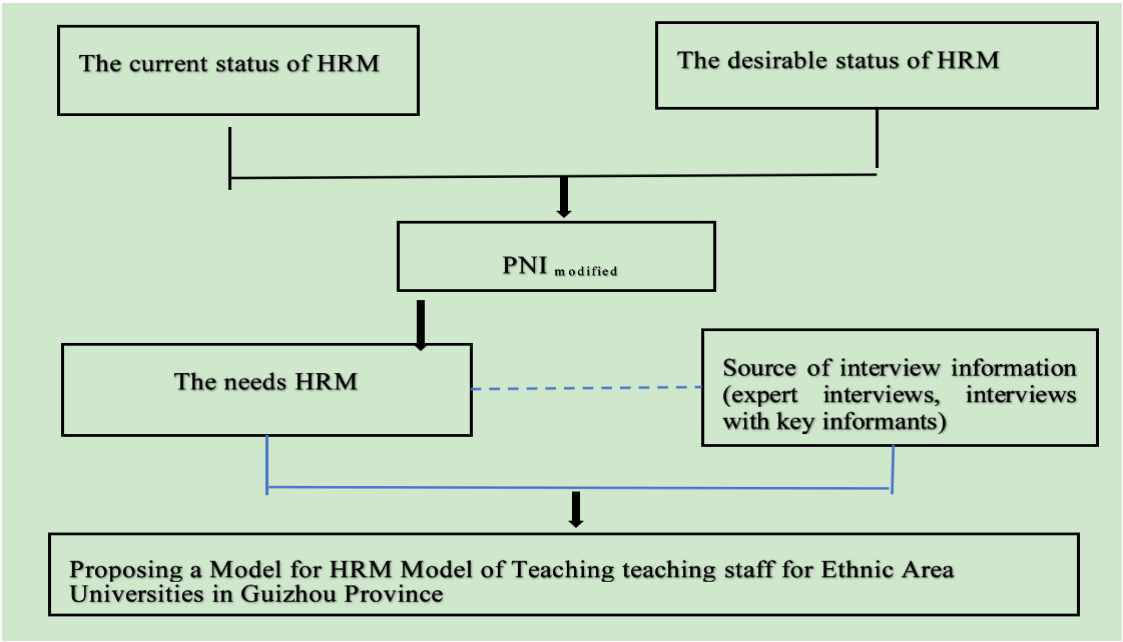

Figure 1 Conceptual Framework

Methodology

This research adopts a combined quantitative and qualitative research method, using methods such as the Priority Needs Index (PNI) research method, literature research method, and interview method to conduct the study, in order to investigate the priority needs of HRM in universities in ethnic areas of Guizhou. The aim of this research is to construct a highly applicable conceptual framework that can enhance the HRM level and capabilities of teaching staff in universities in ethnic areas of Guizhou by integrating relevant key theories and literature on HRM in universities. In terms of framework assessment, 5 experts were selected through purposive sampling. These 5 experts are all industry experts who have worked in universities in Guizhou for more than 7 years, including experts in researching HRM methods. Their professional knowledge and experience are extremely important in evaluating the theoretical and practical aspects of the framework for HRM in universities. The main tool for data collection is an assessment form, aiming to evaluate the applicability of the framework. In addition, combined with key informants Interview with 9 senior teaching staff, the qualitative feedback of the experts was conducted using content analysis method, which enabled further improvement of the framework based on the insights and suggestions of the experts.

This study employed a quantitative research method to explore the priority needs of HRM among the teaching staff of 80 universities in ethnic areas of Guizhou. A random sampling method was used to select 9 representative universities as the sample. This ensured that the key stakeholder groups were all reflected, enabling a comprehensive analysis of the variables in the proposed conceptual framework.

The main research tool was the Likert 5-point rating scale, which was used to measure the current and desirable status of HRM needs among the teaching staff of universities in ethnic areas of Guizhou. The questionnaire was distributed

and collected through the "Questionnaire Star" platform on the Chinese website. Statistical analysis included frequency, percentage, average value, and standard deviation, etc., to evaluate the research results.

The PNI analysis followed the guidelines of Wongwanich S (2007), using average values and standard deviations, etc. The PNI ranked the importance of the needs by comparing the differences in the average values of expectations (I) and satisfaction (D) (weighted according to the importance of expectations), identifying the dimensions that require priority improvement, and weighting them according to the importance of expectations to rank the importance of the needs. This improvement method is called $PNI_{modified}$, which improves the accuracy of the priority ranking by adjusting the index based on satisfaction and expectation levels, making the development focus clearer and more comparable.

The $PNI_{modified}$ of each variable was calculated using the following formula (Wongwanich S, 2007).

$$\mathrm{PNI_{modified}} = \frac{\mathrm{I} - \mathrm{D}}{\mathrm{D}}$$

Results

1. Research Methods and Sample Characteristics

A total of 522 questionnaires were distributed in this study, and 502 valid responses were obtained (response rate: 96.2%). Among the respondents, 48.8% were male and 51.2% were female. There were 270 people in teaching positions, accounting for 53.78%; 111 people in research positions, accounting for 22.11%; 69 people in administrative positions, accounting for 13.75%; and 52 people in auxiliary positions such as counselors, accounting for 10.36%. This sample reflects the typical demographic characteristics of university teaching staff: mainly aged between 30 and 49 (71.71%), with senior professional titles (71.71%), and teaching staff with a master's degree or above (84.06%).

By analyzing the sample data: The structure of the teaching staff team in the Chinese education sector is relatively balanced. Among the sampling samples, those with a doctoral degree accounted for 22.11%. Based on 6-10 years of working experience, 34.86% had such experience; those with 11-20 years of experience accounted for 31.27%; the two groups accounted for 66.13% in total; those with more than 20 years of experience accounted for 15.54%, and those with senior professional titles accounted for 9.90%. From the data, it can be seen that the difficulty of professional title evaluation is significant. 85.86% of the faculty members are married, and they have more complex considerations, which will affect the stability of the teaching staff team and the effectiveness of HRM.

2. Evaluation results of the current status and desirable status of the teaching staff HRM in ethnic area universities in Guizhou province,China

To study the current status and desirable status of the teaching staff HRM in ethnic area universities in Guizhou province, Statistical analysis such as average values and standard deviations was adopted to evaluate the research results.

Table 1 Evaluation results of the current status and desirable status of human resources for teaching staff in ethnic area universities in Guizhou province:

No.	Statements	Number of questions	Current Status				Desirable Status			
			$\bar{X}$	S.D.	Level	Ranking	$\bar{X}$	S.D.	Level	Ranking
1	performance assessment	20	3.18	0.73	Moderate	5	4.67	0.37	Highest	2
2	labor relation	18	3.18	0.76	Moderate	4	4.67	0.34	Highest	1
3	Emotional culture	21	3.23	0.73	Moderate	1	4.38	0.51	high	5
4	salary and benefits	18	3.20	0.76	Moderate	2	4.63	0.40	Highest	4
5	talent mobility	15	3.20	0.77	Moderate	3	4.64	0.42	highest	3
6	Job burnout	14	3.01	0.68	Moderate	6	4.24	0.53	high	6

The current status of the performance assessment dimensions is $\bar{X}$ = 3.18, while the desirable status of $\bar{X}$ is 4.67; the current status of the labor relations dimension is $\bar{X}$ = 3.18, and the desirable status of $\bar{X}$ is 4.67; the current status of the emotional culture dimension is $\bar{X}$= 3.23, and the desirable status of $\bar{X}$ is 4.38; the current status of the salary and benefits dimension is $\bar{X}$ = 3.20, and the desirable status of $\bar{X}$ is 4.63; the current status of the talent mobility is $\bar{X}$ = 3.20, and the desirable status of $\bar{X}$ is 4.64; the current status of the job burnout dimension is $\bar{X}$ = 3.01, and the average desirable status is 4.24; the current status of all these dimensions is $\bar{X}$ < 0.35, all at the Moderate level. The desirable status of the performance assessment dimension, labor relations, salary and benefits, and talent mobility all have $\bar{X}$> 0.45, with an average value higher than 4.50, indicating the urgency for priority improvement; the desirable status of the emotional culture and job burnout dimensions is < 0.4, and is above 0.45, at a relatively high level. The S.D. of all these dimensions is < 1, meeting the research requirements.

3. The results of the priority needs for the improvement of HRM in ethnic area universities in Guizhou Province

This section will conduct a detailed analysis of the priority matters from the dimensions of performance assessment, labor relations, emotional culture, salary and benefits, talent mobility, and job burnout for the research on the HRM of universities in ethnic areas of Guizhou Province.

Table 2 Overall priorities and priorities in each dimension required for optimizing the HRM system of ethnic area universities in Guizhou province

No.	Dimensions	Desirable Status (I)	Current Status (D)	$PNI_{modified}$	Ranking
1	Performance assessment	4.67	3.18	0.47	1
2	Labor relations	4.67	3.18	0.47	1
3	Emotional culture	4.38	3.23	0.36	6
4	Salary and benefits	4.63	3.20	0.45	3
5	Talent mobility	4.64	3.20	0.45	3
6	Job burnout	4.24	3.01	0.41	5
Overall		4.54	3.17	0.43	

3.1 Performance Assessment

Among the performance assessment dimensions, "the performance assessment standards are clear, objective, and closely related to the professional skills and work content of the teaching staff" has the highest $PNI_{modified}$ score of 0.55. The average D value of other variable is 3.18, which is interpreted as a moderate level. The average I value is 4.67, which is interpreted as the highest level. The $PNI_{modified}$ values range from 0.43 to 0.46. The average value of the $PNI_{modified}$ dimension of performance assessment is 0.47, indicating that there is a particularly urgent priority needs for this performance assessment dimension.

3.2 Labor Relations

The four variables related to the "labor relationship" dimension, such as "Faculty members clearly understand the channels and procedures for resolving conflicts or disputes regarding their labor relations with the university", had the highest $PN_{Imodified}$ values. all at 0.49. The average value of D for other variables is 3.18, which is interpreted as a moderate level, the I value is 4.67, which is interpreted as the highest level, and the $PNI_{modified}$ values range from 0.42 to 0.47. The average $PNI_{modified}$ value of the labor relationship dimension is 0.47. It is

evident that there is an extremely urgent and necessary priority to improve the labor relations dimension.

3.3 Emotional Culture

In the emotional culture dimension, the $PNI_{modified}$ value of "Teaching staff are respected and recognized for their independence and creativity in their work, and have considerable autonomy" is 0.41, which is the highest value; the average value of other variables D is 3.23, interpreted as a moderate level, the average value of I is 4.38, interpreted as the high level. The $PNI_{modified}$ values range from 0.32 to 0.37. The average value of the $PNI_{modified}$ values in the emotional culture dimension is 0.36, indicating the necessity of prioritizing the need for improvement.

3.4 Salary and Benefits

In the aspect of salary and benefits, the $PNI_{modified}$ value for "The composition and calculation method of salary and benefits in universities in ethnic areas are reasonable" is 0.47. The average value of the variables in the salary and benefits dimension is 3.20, which is at the moderate level; the average value of I is 4.63, which is at the highest level, indicating that the teaching staff have a particularly urgent demand for salary and benefits; the $PNI_{modified}$ value is 0.45, indicating that there is a particularly urgent priority improvement need for the teaching staff regarding salary and benefits.

3.5 Talent Mobility

The $PNI_{modified}$ value for the "talent mobility" dimension, which indicates "talent mobility is influenced by motives such as interests, development, and emotions", is 0.52, ranking first in this dimension. The average D value of the variables in the talent mobility dimension is 3.20, which is at the moderate level; the average D value of 4.64 indicates the highest level, suggesting that faculty members have a particularly urgent need for the talent mobility dimension; the overall $PNI_{modified}$ average value of this dimension is 0.45, indicating the necessity for priority improvement.

3.6 Job Burnout

Among the dimensions of job burnout, the one ranked first is "universities place emphasis on material and spiritual incentives for teaching staff", with the $PNI_{modified}$ value being 0.44; the average value of D is 3.01. It is at the moderate level, the average value of I is 4.24, which is at a high level. The overall $PNI_{modified}$ value of this dimension is 0.41. Through analysis, it is necessary to prioritize the improvement of the variables in the dimension of job burnout.

Conclusion

The current status of the priority needs for HRM among teaching staff in ethnic areas of Guizhou Province is generally at a mederate level, while the desirable status is generally at the highest level. The priority needs are as follows: performance assessment, labor relations, salary and benefits, talent mobility, job burnout, and emotional culture. The results show that there is a necessity for improvement in all six dimensions. 9 key informants Interview and 5 depth interview agreed with the above research conclusions. Finally, a research framework was established and the robustness of this research framework was verified. This model has research value and practical social application value for improving the human resource management level in underdeveloped ethnic areas.

Recommendation

Based on the above research conclusions, it is recommended that the performance assessment in universities should adopt a combination of multiple models; the positive roles of the HRM department and the trade union should be strengthened to ensure the stability and harmony of labor relations; a hierarchical salary and benefits system should be designed to improve welfare benefits; university HRM should be integrated with ethnic and humanistic

management elements; talent reserves, introduction plans, and retention plans should be implemented; in response to the problem of outstanding talents leaving, it is suggested to adopt positive emotional retention and practical assistance methods; timely prevention and intervention for job burnout should be carried out; it is recommended to implement anonymous help or feedback systems. Future research can explore longitudinal influence studies and areas comparative studies, and incorporate elements of university management quality and management improvement to enrich the understanding.

References

Byrne,B,M. (1993). The maslach burnout inventory: testing for factorial validity and invariance across elementary intermediate and secondary teachers.Journal of Occupational and Organizational Psychology, 66(3),197-212.

Cai,L.Y,Hu,Y.J, Wu,C.(2024). "Intraprofessional Workers": A Case Study on the Identity Construction of Local University Teachers in the Context of Performance Management. Journal of Education, (05), 100-112. https:// doi:10.14082/j.cnki.1673-1298.2024.05.009.

Chen,M.Y. (2024). Multiple Measures to Promote the Legalization of Labor Relations Management in Universities. Human Resources, (14),44-45.

Chen,S.E.,Wan,Z.L. (2024). The Influencing Factors and Coping Strategies of College Young Teachers' Burnout from the Perspective of Maslach's Burnout Theory. KnowledgeWindow (Teacher Edition), (04), 63-65. https://doi: CNKI:SUN:ZSCH.0.2024-04-021.

Feng,D.H.(2008). The Historical Evolution of human resource management and Its Implications for China's human resource management. Talent and Wisdom, (09), 205-206. https://doi:CNKI:SUN:CAIZ.0.2008-09-159.

Freudenberger,H.J. (1974). Staff burn-out. Journal of Social Issues, 30(1),159–165. https://doi: 10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.

Gong,C.F. (2024). Exploration of Labor Relations Governance for University Teachers in the New Era. China University Science & Technology, (03), 121-122. https://doi.org/10.16209/j.cnki.cust.2024.03.011.

Google Scholar. (2026). Google Scholar Search. https://scholar.google.com/scholar

Guo,J.H.(2017) The History of the Industrial Revolution in Britain. People's Publishing House.

Hu,J.(2025). The Fourfold Logic and Path Selection of University Salary Management. Journal of Zhejiang University of Science and Technology, 37(2),63-69.

Martocchio.,Joseph, J. (2023). Strategic Compensation: A human resource management Approach. Pearson.

Jin,J.(2023). Research on Strategies for Enhancing the Sense of Belonging of Teachers at Z University. In Master's Thesis. Henan University of Economics and Law). https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD202401&filename=1023636016.nh

Wang,L.,Ou,D.Q.,Ynag,X. (2024). Integration, Sharing and Development - Colorful Guizhou Weaves the Chinese National Community Consciousness.

Li,J.j.,Zhao,M.F. (2024). The Evolution of High-Quality Spatial Development in Ethnic Minority Areas of China and Its Impact Mechanism. Arid Zone Geography, (03), 496-505.

Lin,F.F.(2024). Exploring the Causes and Measures of Unordered Talent Mobility in Universities under the Background of "Double High". Economist, (12),187-188. https://doi:CNKI:SUN:JJSS.0.2024-12-086.

Liu,X.T. (2020). The Importance of human resource management in Public Administrative Departments. Small and Moderate Enterprise Management and Technology (Mid-Summer Issue), (12), 3-4. https://doi.org/CNKI:SUN: ZQGZ.0.2020-12-002.

Lu,L. (2021). .Gender and conjugal differences in happiness.Journal of Social Psychology,1(140),132-142.

Lu,S.Y.(2017). Research on the Performance Management of Administrative Personnel in Domestic Universities and Its Improvement. Economic Research Journal, (23), 59-60.

Maslach,C.,Jackson,S.E. (1981). The measurement of experienced burnout. Journal of Occupational Behavior, 2(2),99 – 113. https://doi: 10.1002/job. 4030020205.

Myers,D.G.,Dewall,C.N. (2021). Psychology in everyday life. (6th ed.). Worth Publishers.

OECD(2020).The Teachers'Well-being Conceptual Framework :Contributions from TALIS 2018. Paris: OECD Publish-ing,(3).

Shen,Z.H.(2020). Research on the Current Situation and Countermeasures of Performance Management in Chinese Universities. In Doctoral Dissertation, Xiamen University. https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail. aspx?dbname=CDFDLAST2023&filename=1020059573.nh

Stalin(1913). "Marxism and National Issues", "Complete Works of Stalin". (Volume 2), Beijing: People's Publishing House, 1953 edition, pp. 289-358.

Shi,L.Q. (2025). Compensation Management: The Art of Balancing Incentive and Fairness. Human Resources, (07), 72-73.

Tang,P.(2024). Research on the Construction of College Teachers' Team and Management System Innovation. Science Herald, B03.1-2.

Veenhoven,R. (1994). Is happiness a trait? Tests of the theory that a better society does not make people any happier.Social Indicators Research(32),101-160.

Wang,Y. (2025). Optimization of Compensation Management: Balancing Innovation and Sustainable Development. Human Resources, (07), 118-120. https://doi:CNKI:SUN:RLZY.0.2025-07-049.

Wongwanich,S.(2007). Kanwichai pramoen khwamtongkan champen. Needs assessment research: Chulalongkorn University Press.

Wang,X.(2023). human resource management in Colleges and Universities: Problems and Measures. Journal of Shanxi University of Finance and Economics, (S2), 95-97. https://doi:CNKI:SUN:SXCJ.0.2023-S2-031.

Yang,Z.Y.(2024). External Causes and Measures of College Teaching Secretaries' Burnout. University Education, (21), 10-15.

Yang,X.R. (2020). Realistic Dilemmas and Solutions of human resource management in Local Universities of Guizhou Province - Taking XX College as an Example. Journal of Xingyi Minzu Normal University, (04), 42-45.

You,Q.J.,Wu,X.J. (2025). The Causes and Governance Paths of Unordered Talent Mobility in Local Universities from the Perspective of Two-Factor Theory. Journal of Jilin Education College, (06), 126-130.https://doi:10.16083/j.cnki.1671-1580.2025.06.022.

Zhang,J.X.,Wang,C.H. (2020). Analysis of the Current Situation of human resource management Theory Research. Human Resources, (02), 26. https://doi.org/CNKI:SUN:RLZY.0.2020-02-019.

Zhang,P.Y.,Ding,Y. (2012). Human Resource Management. 21st Century Higher Vocational and Technical College Planning Textbook - Tsinghua University Press (Third Edition).

Zhang,D. (2024). Discussing the Issue of Talent Mobility in Private Universities from the Perspective of Socio-economic Development. Economist (12)’189-190. https://doi:CNKI:SUN:JJSS.0.2024-12-087.

Zhang,X.H. (2023). Research Status of Teacher Burnout in Secondary Vocational Schools. Health Education and Health Promotion, (02), 176-178.https:// doi: 10.16117/j.cnki.31-1974/r.202302176.

Zhang,Y.(2024). Research on the Influencing Factors of College English Teachers' Burnout. Overseas English, (23), 151-153. https://doi:CNKI:SUN:HWYY.0. 2024-23-047.

Zhang.,H.R.,Zhang,Z.(2021). Research on the Sense of Belonging of Teachers in Private Universities. Journal of Multimedia and Network Education in China (Upper Volume), (04), 134-136. https://doi:CNKI:SUN:JMNT.0.2021-04-043.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน ของธนาคารออมสิน ในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ*

FACTORS AFFECTING THE DECISION TO USE PEOPLE'S BANK CREDIT SERVICES OF THE GOVERNMENT SAVINGS BANK IN CHAIYAPHUM PROVINCE

กนกรัตน์ บำรุงหมู่[1] และ สุทธาวรรณ ซาโต้[2]

Kanokrat Bamrungmoo[1] and Sutthawan Sato[2]

[1-2]สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

[1-2]Department of Management, Faculty of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding Author's Email: bumrungmoo130343@gmail.com

วันที่รับบทความ : 9 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มกราคม 2569

Received 9 January 2026; Revised 25 January 2026; Accepted 27 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนกับธนาคารออมสิน 2) เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการของพนักงาน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับกลุ่มลูกค้าปัจจุบันที่เข้าใช้บริการสินเชื่อที่ธนาคารออมสิน จำนวน 385 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ

Citation:

*กนกรัตน์ บำรุงหมู่ และ สุทธาวรรณ ซาโต้. (2569). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน ของธนาคารออมสิน ในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1079-1094.

Kanokrat Bamrungmoo and Sutthawan Sato. (2026). Factors Affecting The Decision To Use People's Bank Credit Services Of The Government Savings Bank In Chaiyaphum Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1079-1094.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการศึกษาพบว่า

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .287)

2) คุณภาพการให้บริการของพนักงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .046) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเชิงมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .089

3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .065)

คำสำคัญ: การตัดสินใจเลือกใช้บริการ, สินเชื่อธนาคารประชาชน, ธนาคารออมสิน, ส่วนผสมทางการตลาด, จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

This study aimed to: (1) examine the influence of personal factors on the decision to use the People's Bank loan services of the Government Savings Bank; (2) investigate the effect of service quality on customers' decision-making; and (3) examine the influence of the marketing mix on the decision-making process in selecting the People's Bank loan services. This quantitative study collected data from 385 current loan customers of the Government Savings Bank using a questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple linear regression analysis.

The results revealed that:

1) personal factors, including gender, age, income, and educational level, had no statistically significant effect on the decision to use the loan services at the .05 level (p = .287).

2) service quality had a statistically significant influence on the decision to use the loan services at the .05 level (p = .046), with a standardized regression coefficient (Beta) of .089.

3) the marketing mix had no statistically significant effect on the decision to use the loan services at the .05 level (p = .065).

Keywords: Decision to Use Services, People's Bank Credit, Government Savings Bank, Marketing Mix, Chaiyaphum Province

บทนำ

ธนาคารออมสินเป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐที่ดำเนินงานในรูปแบบรัฐวิสาหกิจภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศผ่านการให้บริการทางการเงิน โดยเฉพาะการให้สินเชื่อ ซึ่งเป็นธุรกรรมหลักที่ส่งผลต่อทั้งรายได้และความเสี่ยงของธนาคาร ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมผู้ประกอบการ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผ่านการสนับสนุนแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินของรัฐ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติของผู้ประกอบการบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายใหม่ มีความลังเลในการขอสินเชื่อจากธนาคารของรัฐ เนื่องจากมองว่ากระบวนการอนุมัติล่าช้าและมีต้นทุนแฝง ส่งผลให้หันไปใช้แหล่งเงินทุนทางเลือกที่เข้าถึงได้ง่ายกว่า ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ยังคงเลือกใช้บริการของสถาบันการเงินของรัฐจากความน่าเชื่อถือและอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่า ทั้งนี้ ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan: NPL) ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงสินเชื่อในระบบและการหมุนเวียนเงินทุนในเศรษฐกิจโดยรวม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยด้านพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการทางการเงินส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และคุณภาพการให้บริการในฐานะปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ (Schiffman & Kanuk, 2014; Armstrong & Kotler, 2009; Zeithaml, Parasuraman, & Berry, 2019) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่ผ่านมาให้ผลที่แตกต่างกันตามบริบทเชิงพื้นที่และลักษณะของผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะงานวิจัยในพื้นที่เมืองมักพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ขณะที่งานวิจัยในพื้นที่ต่างจังหวัดบางส่วนชี้ให้เห็นว่าคุณภาพการให้บริการและความเชื่อมั่นมีบทบาทสำคัญมากกว่า

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะอำเภอคอนสวรรค์

ซึ่งมีแนวโน้มการเติบโตของผู้ประกอบการรายใหม่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความต้องการแหล่งเงินทุนเพิ่มสูงขึ้น จากข้อมูลผลการดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2566–2567 พบว่า ธนาคารออมสินเขตชัยภูมิสามารถปล่อยสินเชื่อธุรกิจรายย่อยได้เกินเป้าหมายและมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการในพื้นที่ (Government Savings Bank, 2025)

ธนาคารออมสินจึงให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน โดยเฉพาะปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด และคุณภาพการให้บริการ ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ทางการตลาด การขยายฐานลูกค้า และการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators: KPIs) และการเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนกับธนาคารออมสิน
2. เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการของพนักงาน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา มีผลต่อการเลือกใช้สินเชื่อธนาคารประชาชนกับธนาคารออมสิน
2. คุณภาพในการบริการมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนกับธนาคารออมสิน
3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้พัฒนาจากแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภค แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ และแนวคิดคุณภาพการให้บริการ โดยกำหนดให้ตัวแปรอิสระประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนประสมทางการตลาดบริการ และคุณภาพการให้บริการ ซึ่งคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินซึ่งเป็นตัวแปรตาม กรอบแนวคิดดังกล่าวใช้เป็นแนวทางในการกำหนดสมมติฐานและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในงานวิจัยนี้

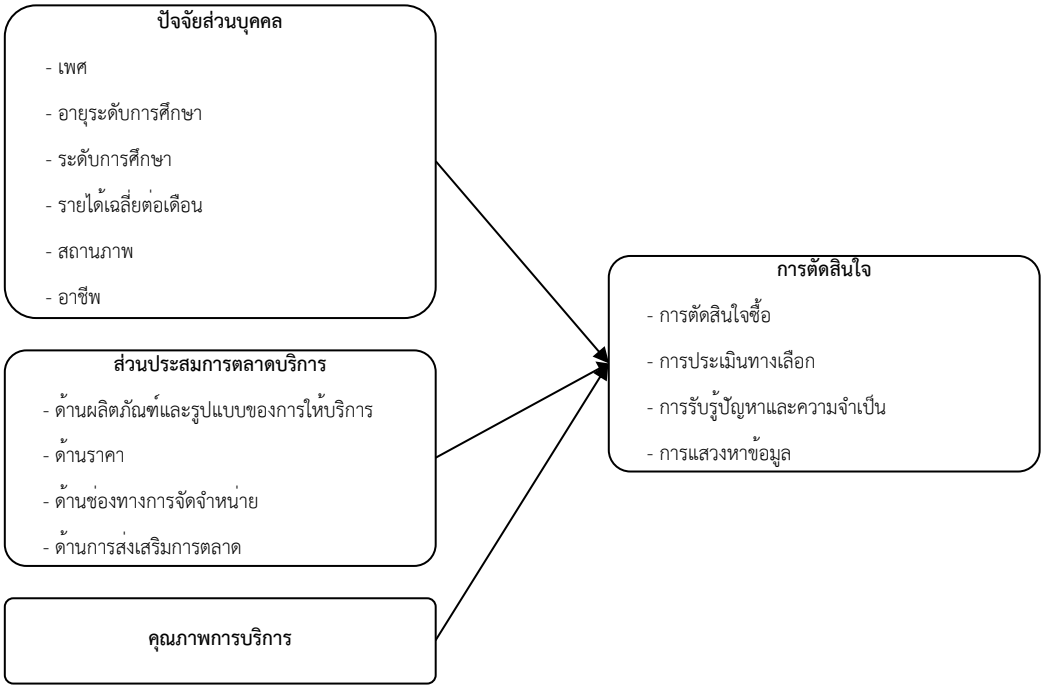

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior Theory)

พฤติกรรมผู้บริโภคหมายถึงกระบวนการที่บุคคลแสดงออกในการค้นหา พิจารณาตัดสินใจซื้อ การใช้ และการประเมินผลสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2561) กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค

ประกอบด้วยการแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การคัดเลือก และการตัดสินใจซื้อ รวมถึงการบริโภคหรือการใช้บริการภายหลังการซื้อ (เหมือนจิต จิตสุนทรชัยกุล, 2561) การตัดสินใจเลือกใช้สินค้าและบริการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ การศึกษา และประสบการณ์ รวมถึงปัจจัยภายนอก เช่น ครอบครัว กลุ่มอ้างอิง และสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคมีความแตกต่างกัน (Schiffman & Kanuk, 2014)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix)

ส่วนประสมทางการตลาดหมายถึงตัวแปรทางการตลาดที่องค์กรสามารถควบคุมและนำมาใช้ร่วมกันเพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2567) องค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีบทบาทต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจของผู้บริโภค (Armstrong & Kotler, 2009) ในบริบทของธุรกิจบริการทางการเงิน การออกแบบผลิตภัณฑ์สินเชื่อ อัตราดอกเบี้ย ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ และการสื่อสารทางการตลาด มีผลต่อแรงจูงใจและการเลือกใช้บริการของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2567)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ (Service Quality)

คุณภาพการให้บริการหมายถึงระดับความสามารถขององค์กรในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการ ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (วีรพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์, 2563) การรับรู้คุณภาพการให้บริการเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังก่อนรับบริการกับประสบการณ์ที่ได้รับจริงในขณะรับบริการ (สมวงศ์ พงศ์สถาพร, 2560) เมื่อผู้รับบริการรับรู้ว่าคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับที่ยอมรับได้หรือสูงกว่าความคาดหวัง จะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น ความพึงพอใจ และการตัดสินใจเลือกใช้บริการซ้ำในระยะยาว (สมวงศ์ พงศ์สถาพร, 2560; วีรพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์, 2563)

สรุปการศึกษาครั้งนี้อาศัยแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภค แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด และแนวคิดคุณภาพการให้บริการ เพื่ออธิบายการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคช่วยอธิบายกระบวนการตัดสินใจของผู้ใช้บริการซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคม แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดอธิบายบทบาทขององค์ประกอบทางการตลาดที่องค์กรสามารถควบคุมได้ในการสร้างคุณค่าและแรงจูงใจต่อการเลือกใช้บริการ แนวคิดคุณภาพการให้บริการอธิบายการ

รับรู้ของผู้ใช้บริการที่เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังกับประสบการณ์จริง ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการบูรณาการแนวคิดทั้งสามทำให้สามารถอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมมิติของผู้บริโภค องค์กร และกระบวนการให้บริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ลูกค้าธนาคารออมสินที่เข้ามาใช้บริการสินเชื่อและลูกค้าที่เข้ามาติดต่อสอบถามเกี่ยวกับสินเชื่อธนาคารประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกค้าที่เคยใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนและลูกค้าที่เข้ามาติดต่อสอบถามสินเชื่อธนาคารประชาชน คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิเก็บจากกลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบการสแกนคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลด้วยตนเอง ข้อมูลทุติยภูมิเก็บจากเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ของธนาคารออมสิน และข้อมูลสารสนเทศของธนาคาร เพื่อนำมาใช้ประกอบการสร้างกรอบแนวคิดและสนับสนุนการวิเคราะห์ผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการให้บริการ การตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แบบสอบถามในส่วนของ

ปัจจัยและการตัดสินใจเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดถึงมากที่สุด

การเลือกใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก และสามารถวัดระดับความคิดเห็นและการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามต่อปัจจัยต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ แบบสอบถามถูกพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด และแนวคิดคุณภาพการให้บริการ เพื่อให้ข้อคำถามสอดคล้องกับตัวแปรในกรอบแนวคิดการวิจัย

ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดและการวิจัยจำนวน 3 ท่านพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งได้ค่าระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในระดับที่ยอมรับได้ จากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 ราย เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha) ผลการทดสอบพบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่า Cronbach’s alpha เท่ากับ 0.91 และในแต่ละด้านมีค่าระหว่าง 0.83–0.89 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ความเชื่อมั่นระดับดีถึงดีมาก แสดงว่าเครื่องมือวิจัยมีความเชื่อถือได้เพียงพอสำหรับการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องแล้วมาประมวลผลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็น ข้อมูลจากข้อเสนอแนะปลายเปิดนำมาวิเคราะห์และสรุปผลในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อเสริมการอธิบายผลการวิจัยในภาพรวม

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เบื้องต้น เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการให้บริการ และการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน โดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสะท้อนภาพรวมของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ เป็นการนำเสนอผลการทดสอบสมมติฐานและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามข้อ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คุณภาพการให้บริการ และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน

1) ผลการวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดของธนาคารออมสินโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการส่งเสริมการตลาดมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.00 รองลงมาคือด้านการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และด้านราคามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 3.80 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ระดับความคิดเห็น		
	X	S.D.	ความหมาย
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	4.00	0.77	มาก
ด้านราคา (Price)	3.80	0.75	มาก
ด้านการจัดจำหน่าย (Place)	3.82	0.76	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	4.00	0.73	มาก
รวม	**3.91**	**0.75**	**มาก**

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อคุณภาพและการบริการของธนาคารออมสินโดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.20 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 แสดง

ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ในเชิงบวกต่อคุณภาพและการให้บริการของธนาคาร เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับ มากที่สุด ได้แก่ การให้บริการมีการติดต่อขาย ปิด–เปิดอย่างชัดเจน และพนักงานมีความรู้ความเข้าใจและอธิบายข้อมูลอย่างชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 รองลงมาคือ การอธิบายขั้นตอนการยื่นขอสินเชื่ออย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการสื่อสารและความสามารถของพนักงานในการให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้บริการ พนักงานพูดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 อยู่ในระดับมาก รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ระบบบัตรคิวที่มีการจัดลำดับอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 อยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณภาพและการบริการของกลุ่มตัวอย่าง

คุณภาพและการบริการ	ระดับความคิดเห็น		
	X	S.D.	ความหมาย
1. มีการอธิบายขั้นตอนการยื่นขอสินเชื่ออย่างชัดเจน	4.45	0.71	มากที่สุด
2. มีระบบบัตรคิวให้บริการตามลำดับอย่างชัดเจน	3.62	0.72	มาก
3. การให้บริการมีการติดป้าย ปิด – เปิดอย่างชัดเจน	4.52	0.52	มากที่สุด
4. มีระเบียบขั้นตอนในการเตรียมเอกสารต่างๆ ในการให้บริการที่ไม่ยุ่งยาก	3.91	0.97	มาก
5. พนักงานพูดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส	4.18	0.42	มาก
6. พนักงานมีความรู้ความเข้าใจและอธิบายข้อมูลอย่างชัดเจน	4.52	0.52	มากที่สุด
รวม	**4.20**	**0.64**	**มาก**

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การไม่บังคับลูกค้าให้ทำประกันคุ้มครองเงินกู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.62 รองลงมาคือ ความสะดวกในการติดต่อสินเชื่อกับธนาคาร และช่องทางในการชำระเงินสินเชื่อ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 เท่า ๆ กัน การให้บริการที่ดีของพนักงานสินเชื่อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และความรวดเร็วในการดำเนินการในการขอสินเชื่อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และการสนับสนุนวงเงินอื่น ๆ

เพิ่มเติมให้แก่ลูกค้ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 3.76 ทั้งนี้ รายการทั้งหมดมีระดับความคิดเห็นตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการตัดสินใจเลือกใช้บริการของกลุ่มตัวอย่าง

การตัดสินใจเลือกใช้บริการ	ระดับความคิดเห็น		
	X	S.D.	ความหมาย
1. ความรวดเร็วในการดำเนินการในการขอกู้	3.94	1.22	มาก
2. การให้บริการที่ดีของพนักงานสินเชื่อ	4.10	0.66	มาก
3. ช่องทางในการชำระวงเงินสินเชื่อ	4.45	0.88	มากที่สุด
4. การไม่บังคับลูกค้าให้ทำประกันคุ้มครองวงเงิน	4.62	0.76	มากที่สุด
5. ความสะดวกในการติดต่อสินเชื่อกับธนาคาร	4.45	0.88	มากที่สุด
6. การสนับสนุนวงเงินอื่น ๆ เพิ่มเติมให้แก่ลูกค้า	3.76	0.48	มาก
รวม	**4.22**	**0.82**	**มากที่สุด**

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ อธิบายได้ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า p เท่ากับ .287 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การยอมรับนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4)

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คุณภาพและการบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า p = .046 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเชิงมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .089 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพการให้บริการเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (ตารางที่ 4)

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่า p เท่ากับ .065 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

ตัวแปร	B	Beta	t	p
ค่าคงที่ (Constant)	0.511	–	2.989	.004
ปัจจัยส่วนบุคคล	0.0478	0.035	1.076	.287
ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด	0.075	0.089	1.848	.065
คุณภาพและบริการในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ	0.073	0.089	1.880	.046*
การตัดสินใจเลือกใช้บริการ	0.546	0.528	10.098	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ใช้บริการเป็นหลัก แต่ขึ้นอยู่กับการรับรู้คุณค่าและประสบการณ์จากการใช้บริการทางการเงิน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2561) ซึ่งพบว่าปัจจัยเชิงพฤติกรรมและปัจจัยเชิงจิตวิทยามีบทบาทสำคัญมากกว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างของประชากรศาสตร์ในกระบวนการตัดสินใจ แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคอธิบายว่าลักษณะประชากรศาสตร์เป็นเพียงปัจจัยพื้นฐานที่ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจได้อย่างครบถ้วน หากไม่พิจารณาร่วมกับปัจจัยด้านการรับรู้และประสบการณ์ของผู้บริโภค (Schiffman & Kanuk, 2014) โดยเฉพาะในบริบทการตัดสินใจด้านสินเชื่อซึ่งเป็นการตัดสินใจที่มีความเสี่ยงสูง ผู้ใช้บริการมักให้ความสำคัญกับความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสถาบันมากกว่าลักษณะส่วนบุคคลของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นวลพรรณ อองละออ (2558) ที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารออมสินในบางบริบทพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจใช้บริการธนาคารของรัฐมีลักษณะเฉพาะตามบริบทเชิงพื้นที่และรูปแบบการให้บริการ และสนับสนุนข้อค้นพบของการศึกษานี้ว่าบริบทเชิงพื้นที่อาจเป็นตัวแปรแทรกสำคัญที่ลดบทบาทของปัจจัยประชากรศาสตร์ลงในกระบวนการตัดสินใจ

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการให้บริการของพนักงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าความชัดเจนในการอธิบายข้อมูล ความสุภาพ และความรู้ความสามารถของพนักงานมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการ (วีรพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์, 2563) ซึ่งสะท้อนว่าคุณภาพการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับลูกค้าเป็นกลไกสำคัญในการลดความไม่แน่นอนและความเสี่ยงในการตัดสินใจด้านสินเชื่อ แนวคิดคุณภาพการให้บริการระบุว่าการรับรู้คุณภาพเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังก่อนรับบริการกับประสบการณ์ที่ได้รับจริงในขณะรับบริการ (สมวงศ์ พงศ์สถาพร, 2560) โดยเฉพาะในบริการทางการเงิน การรับรู้ความเป็นมืออาชีพและความน่าเชื่อถือของพนักงานมีบทบาทโดยตรงต่อการสร้างความไว้วางใจในสถาบันการเงิน นักวิชาการด้านการตลาดบริการอธิบายว่าการรับรู้ความเป็นเลิศของบริการส่งผลโดยตรงต่อทัศนคติและการตัดสินใจของผู้บริโภค (Zeithaml, Parasuraman, & Berry, 2019; Zeithaml, Parasuraman, & Berry, 2021) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรนันท์ มั่นมณี (2564) และ สุภัคตรา อินปลัด (2563) ที่พบว่าคุณภาพการให้บริการของพนักงานธนาคารออมสินมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของลูกค้า และสนับสนุนข้อค้นพบของการศึกษานี้ว่าคุณภาพการให้บริการเป็นปัจจัยเชิงกลไกหลักในการกำหนดพฤติกรรมการตัดสินใจในบริบทสินเชื่อ

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด อาจไม่ใช่ปัจจัยหลักในการกำหนดพฤติกรรมการใช้บริการสินเชื่อของลูกค้าในบริบทพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2567) เห็นได้ว่ากลยุทธ์ทางการตลาดมีบทบาทจำกัดเมื่อผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับความเชื่อมั่นในสถาบันมากกว่าการรับรู้คุณค่าจากกิจกรรมส่งเสริมการตลาด แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคอธิบายว่าการตัดสินใจใช้บริการทางการเงินมักขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและประสบการณ์จากการปฏิสัมพันธ์กับองค์กร มากกว่าการสื่อสารทางการตลาด (Kotler & Keller, 2012; Solomon, 2017) โดยเฉพาะในบริบทของธนาคารของรัฐซึ่งผู้ใช้บริการรับรู้ถึงความมั่นคงและความปลอดภัยเป็นปัจจัยพื้นฐานอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แตกต่างจากงานวิจัยของ กัญจนัฏ เอื้อสุทธิสุคนธ์ (2566) และ วรรณ ปราศรัย และธีรนุช พูศักดิ์ศรีกิจ (2562) ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสม

ทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อในพื้นที่เมือง ความแตกต่างของผลการศึกษาอาจสะท้อนบริบทเชิงพื้นที่และลักษณะผู้ใช้บริการที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อมั่นและกระบวนการให้บริการมากกว่ากลยุทธ์ทางการตลาด ความแตกต่างดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบของการศึกษานี้ว่าบริบทเชิงพื้นที่อาจเป็นตัวแปรแทรกสำคัญที่กำหนดบทบาทของกลยุทธ์ทางการตลาดในกระบวนการตัดสินใจ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ คุณภาพการให้บริการของพนักงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารประชาชน ผลการวิจัยพบข้อสังเกตว่า ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับประสบการณ์การให้บริการ ความชัดเจนในการให้ข้อมูล และความเชื่อมั่นต่อพนักงานมากกว่าลักษณะส่วนบุคคลหรือกลยุทธ์ทางการตลาดของธนาคาร **ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ข้อเสนอแนะจากผลที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ธนาคารออมสินควรลดการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดโดยอาศัยการแบ่งกลุ่มลูกค้าตามลักษณะประชากรศาสตร์เป็นหลัก และหันมาให้ความสำคัญกับการออกแบบกระบวนการให้บริการที่มุ่งเน้นประสบการณ์ของผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง เช่น การปรับขั้นตอนการให้คำปรึกษาสินเชื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับลูกค้าทุกกลุ่ม เพื่อสร้างการรับรู้ถึงความเป็นธรรมและความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ 2. ข้อเสนอแนะจากผลที่พบว่าคุณภาพการให้บริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ธนาคารออมสินควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของพนักงานสินเชื่ออย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินเชื่อ ทักษะการสื่อสาร และความสามารถในการอธิบายเงื่อนไขทางการเงินอย่างชัดเจน เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการให้คำปรึกษาสินเชื่อและการสื่อสารเชิงสร้างความเชื่อมั่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้า 3. ข้อเสนอแนะจากผลที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ธนาคารออมสินควรทบทวนการใช้งบประมาณด้านการส่งเสริมการตลาด และปรับสัดส่วนการลงทุนจากกิจกรรมโฆษณาไปสู่การพัฒนาคุณภาพกระบวนการให้บริการ เช่น การปรับปรุงระบบนัดหมาย ระบบคิว และ

ระบบติดตามสถานะคำขอสินเชื่อให้มีความสะดวกและโปร่งใสมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ชี้ว่าผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับประสบการณ์การให้บริการมากกว่ากิจกรรมส่งเสริมการตลาด **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากข้อค้นพบที่บริบทเชิงพื้นที่มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการตัดสินใจ การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทในหลายจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเชิงบริบท นอกจากนี้ควรเพิ่มตัวแปรด้านความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และประสบการณ์การใช้บริการเป็นตัวแปรแทรกเพื่ออธิบายกลไกการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัญจนัฏ เอื้อสุทธิสุคนธ์. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธนาคารออมสิน. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ชลัฐ กล่อมประเสริฐ. (2560). พฤติกรรมผู้บริโภคและการสื่อสารทางการตลาด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

นวลพรรณ อองละออ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารออมสิน. ในวิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปรมะ สตะเวทิน. (2563). การสื่อสารและพฤติกรรมมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2562). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

_____. (2564). การตลาดและการจัดการตลาด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย ภคภัทรานนท์, และสุภาพร เสรีรัตน์. (2561). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

_____. (2567). การตลาดบริการ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

สมวงศ์ พงศ์สถาพร. (2560). คุณภาพการให้บริการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์. (2563). การจัดการคุณภาพการให้บริการ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

Armstrong, G., & Kotler, P. (2009). Marketing: An Introduction (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Buzzell, R. D., & Gale, B. T. (1987). The PIMS Principles: Linking Strategy to Performance. New York: Free Press.

_____. (2020). The PIMS Principles. New York: Free Press.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). Marketing Management (14th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2014). Consumer Behavior (11th ed.). New Jersey: Pearson Education.

Solomon, M. R. (2017). Consumer Behavior: Buying, Having, and Being (12th ed.). Boston: Pearson Education.

Zeithaml, V. A., Parasuraman, A., & Berry, L. L. (2019). Delivering Quality Service: Balancing Customer Perceptions and Expectations. New York: Free Press.

_____. (2021). Service Quality Management. New York: McGraw-Hill.

Government Savings Bank. (2025). Annual Report. Bangkok: Government Savings Bank.

พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขต ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี*

PEOPLE'S BEHAVIOR TOWARDS LOCAL ELECTIONS IN TALAT KHWAN SUBDISTRICT, NONTHABURI PROVINCE

สุกนต์ธี สุขเกื้อ

Sukonthee Sukkeua

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Master Of Political Science Program In Political Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: sukonteesukkuea@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 5 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 5 February 2026; Accepted 7 February 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น และ 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลตลาดขวัญ จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมา

Citation:

*สุกนต์ธี สุขเกื้อ. (2569). พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขต ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1095-1111.

Sukonthee Sukkeua. (2026). People's Behavior Towards Local Elections In Talat Khwan Subdistrict, Nonthaburi Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1095-1111.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

คือการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผล และการติดตามข่าวสารและนโยบาย 2) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การเลือกตั้ง และระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนสถานภาพสมรสและระดับการศึกษาไม่พบความแตกต่าง 3) แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นควรเน้นการจัดเวทีสาธารณะเพื่อแสดงวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย การเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่ายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการจัดกิจกรรมสร้างประสบการณ์ทางการเมืองให้แก่กลุ่มเยาวชนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน้าใหม่ เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การเลือกตั้งท้องถิ่น, พฤติกรรมการเลือกตั้ง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This research aims to: 1) study the behavior of people towards local elections in Talat Khwan Subdistrict, Nonthaburi Province; 2) compare personal factor differences in relation to local election behavior; and 3) propose guidelines for promoting local election behavior. The study employed a quantitative research methodology, using questionnaires to collect data from a sample of 400 eligible voters in Talat Khwan Subdistrict. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-way ANOVA, with LSD for post-hoc pair comparisons.

The results revealed that: 1) Overall local election behavior was at a high level. The highest-ranked behavior was voter turnout, followed by rational candidate selection and monitoring of news and policies. 2) Comparative analysis showed that differences in gender, age, occupation, average monthly income, election experience, and duration of political activity monitoring significantly influenced local election behavior at a 0.05 level of significance. However, marital status and educational level showed no significant differences. 3) Guidelines for promoting local election behavior should focus on organizing public forums for

policy vision, increasing accessible communication via digital platforms, and creating political engagement activities for youth and first-time voters to foster sustainable local political participation.

Keywords: Local Election, Electoral Behavior, Political Participation

บทนำ

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยึดหลักพื้นฐานที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ดังนั้นประชาชนจึงควรสามารถใช้อำนาจได้เสมอแม้ว่าได้มอบอำนาจให้กับผู้แทนของประชาชนไปใช้ในฐานะที่เป็นตัวแทนแล้วก็ตาม ซึ่งการจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การปกครองยังขึ้นอยู่กับความสำคัญได้แก่ การรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง การมีองค์กรตรวจสอบที่มีความเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนทั้งประชาชนมีทางเลือกและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น และเป็นโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงและเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายอำนาจให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นปกครองตนเองได้ตามหลักการประชาธิปไตย (Colin and Michael, 1979)

การเลือกตั้งท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยและการพัฒนาท้องถิ่น โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกตัวแทนที่สะท้อนเสียงและความต้องการของชุมชนเพื่อผลักดันการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่การเลือกตั้งนี้เป็นการเลือกผู้นำระดับท้องถิ่น ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี อยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 11 หมู่บ้าน มีการแบ่งเขตเลือกตั้งระดับท้องถิ่นได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครนนทบุรีและนายกเทศมนตรีนครนนทบุรีเทศบาลนครนนทบุรี อ.เมืองนนทบุรี จ.นนทบุรี ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2568 (ส.อบจ.นนทบุรี) เป็นการเลือกตั้งการปกครองส่วนท้องถิ่นในตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นสภาฝ่ายนิติบัญญัติที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดนนทบุรี เป็นการเลือกตั้งที่จัดขึ้นพร้อมกับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2568 โดยการเลือกตั้งครั้งนี้มีจำนวนสมาชิกสภาทั้งสิ้น 36 ที่นั่ง แบ่งออกเป็นจำนวน 36 เขตเลือกตั้งมีการเลือกตั้ง

ท้องถิ่นผ่านมาในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี ผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งร้อยละ 41.12% (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนนทบุรี, 2568) โดยเฉพาะตำบลตลาดขวัญที่ได้รับความสนใจจากประชาชนในพื้นที่มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นโดยมีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อการรณรงค์เพื่อเป็นการสร้างความนิยมเพื่อให้ผู้สมัครในสังกัดพรรคได้รับเลือกตั้งมากที่สุด โดยการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้ประชาชนได้รู้จักผู้สมัครได้รับรู้นโยบายพรรคการเมืองและกระตุ้นให้ประชาชนสนใจเกิดความสนใจและตัดสินใจเลือกผู้สมัครในสังกัดพรรค นอกจากนี้ทุกพรรคการเมืองและนักการเมืองต่างใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เป็นช่องทางการเข้าถึงประชาชนนำเสนอข้อมูลและนโยบายเพื่อสื่อสารกับประชาชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสนทนาแทนการลงพื้นที่พบปะประชาชน

จากความสำคัญของการเลือกตั้งท้องถิ่นที่เป็นรูปแบบหนึ่งในการปกครองตามหลักประชาธิปไตยเป็นช่องทางสำคัญให้กับประชาชนในท้องถิ่นในการแสดงออกถึงความคิดเห็นการเรียกร้องเสนอความต้องการของตนต่อตัวแทนในองค์กรปกครองท้องถิ่นซึ่งดังนั้นการรับรู้ทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี เพื่อผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันเพื่อนำไปวางแผนเชิงกลยุทธ์และนโยบายพรรคการเมืองและนำไปสู่การนำเสนอกิจกรรมการเมืองและการรับรู้ทางการเมืองสู่ภาคประชาชนอันนำไปสู่พฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความเข้าใจในพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนระดับท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาพฤติกรรม และเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในพื้นที่ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 47,695 คน (กรมการปกครอง,2567)

2.2 ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Taro Yamane (1973) เพื่อคำนวณหาค่าขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนได้ไม่มากกว่าร้อยละ 5 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน" (Multi-stage Sampling) โดยแบ่งตามหมู่บ้านในตำบลตลาดขวัญ และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ในขั้นตอนสุดท้าย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

3.1 แบบสอบถามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล จำนวน 7 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์การเลือกตั้งท้องถิ่น ระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมการเมืองท้องถิ่นเป็นคำถามปลายปิด (Close Ended) แบบให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว

3.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารและนโยบายของผู้สมัคร ด้านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผล และด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นรวมจำนวน 20 ข้อ เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended) แบบให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงข้อเดียว ใช้มาตรวัดแบบ Liker Scale ที่มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ

3.3 ข้อเสนอแนะ

หลังจากออกแบบแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำนวน 3 คน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.929 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.856 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในงานวิจัยได้แบ่งการเก็บข้อมูลและรวบรวมที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากการค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารหนังสือและรายงานต่าง แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดทฤษฎีความสนใจทางการเมือง ตลอดจนจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงเพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดในงานวิจัย

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ตอบโดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างหรือประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในพื้นที่ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง ให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำการตอบแบบสอบถามด้วยการกรอกด้วยตนเอง หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลใช้โปรแกรมทางสถิติสำหรับงานวิจัย

ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในเก็บข้อมูลอยู่ในระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาการจัดการการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากรวบรวมแบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์แล้วผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์มาช่วยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยและสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และเรียบรียงแบบสอบถามเพื่อใช้ในการลงรหัส

5.2 การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามที่ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว มาลงรหัสที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า สำหรับแบบสอบถามที่เป็นปลายปิดแล้วได้นำมาจัดกลุ่มคำตอบแล้วจึงนับคะแนนใส่รหัส

5.3 การประมวลผลข้อมูล ที่ลงรหัสแล้วได้นำมาบันทึกเข้าไฟล์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อทำการประมวลผล ในการคำนวณค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

- การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ,ค่าเฉลี่ยทางเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

- การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ประชากรหรือกลุ่มโดยสุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independent - Sample T-Test) ค่าสถิติแบบ t – test สำหรับการทดสอบสมมติฐานด้านเพศและประสบการณ์การเลือกตั้งท้องถิ่น

- การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว(One way analysis of variance : One way ANOVA) จากสถิติแบบ F – Test และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Multiple Comparison) โดยวิธีการทดสอบ *LSD* (Least Square Difference) ในทดสอบสมมติฐานด้านอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมการเมืองท้องถิ่น

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.00 และเพศชาย ร้อยละ 32.00 มีจำนวนมากสุดระหว่าง 20–30 ปี ร้อยละ 27.25 รองลงมาคือ อายุ 31–40 ปี ร้อยละ 25.50, อายุ 41–50 ปี ร้อยละ 20.75, น้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 17.50 และ มากกว่า 50 ปี ร้อยละ 9.00 ด้านสถานภาพสมรสส่วนใหญ่มีสถานภาพ โสด ร้อยละ 61.00 รองลงมาเป็น สมรส ร้อยละ 37.00 และมีสถานภาพ หม้ายหรือหย่าร้าง ร้อยละ 2.00 โดยมีระดับการศึกษา ปริญญาตรี ร้อยละ 57.50 รองลงมาคือ ปริญญาโท ร้อยละ 21.00 ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.75 และ สูงกว่าปริญญาโท ร้อยละ 9.75 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูง ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและการเลือกตั้งมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 41.00 รองลงมาคือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 19.75 เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 17.75 นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 13.50 รับจ้าง/อาชีพอิสระ

ร้อยละ 5.75 และ ว่างงาน/เกษียณอายุ ร้อยละ 2.25 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,000–20,000 บาท ร้อยละ 40.75 รองลงมาคือ น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 26.00 รายได้ 30,001–50,000 บาท ร้อยละ 12.50และ มากกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 10.50 ในด้านประสบการณ์เลือกตั้งการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่ เคยมีประสบการณ์เลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น ร้อยละ 82.00 และไม่เคยมีประสบการณ์เลือกตั้ง ร้อยละ 18.00 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อสิทธิหน้าที่ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยมีระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองท้องถิ่นระยะเวลา 1–3 ปี ร้อยละ 50.25 รองลงมาคือ มากกว่า 3–5 ปี ร้อยละ 18.25 น้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 17.50 มากกว่า 5–10 ปี ร้อยละ 9.75 และ มากกว่า 10 ปี ร้อยละ 4.25 ชี้ให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีการติดตามกิจกรรมพรรคการเมือง

2. ผลวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรีโดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.04 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 อยู่ในระดับมาก สูงสุดด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมาด้านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผล ด้านการติดตามข่าวสารและนโยบายของผู้สมัคร และด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นตามลำดับ ซึ่งผลวิเคราะห์ในราย 1) ด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ย 4.17 มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งท้องถิ่น 2) ด้านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผลมีค่าเฉลี่ย 4.09 โดยสูงสุดเลือกนักการเมืองท้องถิ่นมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนและตรงไปตรงมา 3) ด้านการติดตามข่าวสารและนโยบายของผู้สมัครมีค่าเฉลี่ย 4.08 โดยสูงสุดอ่านนโยบายและข้อผู้สมัครจากใบประกาศและป้ายหาเสียง และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 4.02 โดยสูงสุดมีส่วนร่วมสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น

ตารางที่ 1 พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรีโดยรวม

พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี	$\overline{X}$	**SD.**	**แปลค่า**	**อันดับ**
ด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	4.17	0.79	มาก	(1)
ด้านการติดตามข่าวสารและนโยบายของผู้สมัคร	4.08	0.77	มาก	(3)
ด้านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผล	4.09	0.83	มาก	(2)
ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น	3.81	0.66	มาก	(4)
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.04**	**0.69**	**มาก**	

3. ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรีแตกต่างกันสรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ผลทดสอบเป็นการยอมรับ H1 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านเพศที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน โดยกลุ่มเพศชายมีพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี สูงกว่า กลุ่มเพศหญิง อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 2 ผลทดสอบเป็นการยอมรับ H2 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านอายุที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน โดยกลุ่มอายุน้อย 20 ปี มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นต่ำกว่า อายุ 20 – 30 ปี และอายุมากกว่า 50 ปี กลุ่มอายุ 20 – 30 ปี มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น สูงกว่า กลุ่มอายุ 31 ปี – 40 ปี และ อายุ 41 ปี – 50 ปี, กลุ่มอายุ 31 – 40 ปี และอายุ 41 ปี – 50 ปี มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น ต่ำกว่าอายุมากกว่า 50 ปี อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ผลทดสอบเป็นการปฏิเสธ H3 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านสถานภาพที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ผลทดสอบเป็นการปฏิเสธ H4 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 5 ผลทดสอบเป็นการยอมรับ H5 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านอาชีพที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน โดยมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างกันได้แก่ กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น ต่ำกว่า กลุ่มรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว รับจ้าง/อาชีพอิสระ,และกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว และรับจ้าง/อาชีพอิสระมีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น สูงกว่า กลุ่มว่างงาน/เกษียณอายุ

สมมติฐานที่ 6 ผลทดสอบเป็นการยอมรับ H6 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน โดยมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างกับด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 3 คู่ ได้แก่ 1) กลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น สูงกว่า กลุ่มรายได้เฉลี่ย 10,001 – 20,000 บาท 20,001 – 30,000 บาท, 2) กลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นสูงกว่า กลุ่มรายได้เฉลี่ยมากกว่า 50,000 บาท, 3) กลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น สูงกว่า กลุ่มรายได้เฉลี่ย 30,001 – 50,000 บาท และมากกว่า 50,000 บาท

สมมติฐานที่ 7 ผลทดสอบเป็นการยอมรับ H7 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านประสบการณ์เลือกตั้งท้องถิ่น ที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีประสบการณ์เลือกตั้งท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี สูงกว่า กลุ่มไม่เคยมีประสบการณ์เลือกตั้งท้องถิ่น อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 8 ผลทดสอบเป็นการยอมรับ H8 หรือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองท้องถิ่นไทยที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน โดยมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรค

การเมืองท้องถิ่นน้อยกว่า 1 ปี มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น ต่ำกว่า กลุ่มระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองท้องถิ่นจำนวน 1 – 3 ปี,มากกว่า 3 ปี – 5 ปี, มากกว่า 5 ปี – 10 ปี และมากกว่า 10 ปี กลุ่มระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองท้องถิ่นจำนวน 1 – 3 ปี มากกว่า 3 ปี – 5 ปี และมากกว่า 5 ปี – 10 ปี จะมีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่น ต่ำกว่า กลุ่มระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองท้องถิ่นมากกว่า 10 ปี

อภิปรายผล

จากผลวิจัยพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี นำมาอภิปรายผลงานวิจัยเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมาคือ การตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยใช้เหตุผล การติดตามข่าวสารและนโยบายของผู้สมัคร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นตามลำดับ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งในฐานะกลไกหลักของระบอบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น และรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Dahlgren (2020) ซึ่งอธิบายว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองมิได้จำกัดอยู่เฉพาะการลงคะแนนเสียงเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงสอดคล้องกับข้อเสนอของ Theocharis และ van Deth (2020) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจ และแรงจูงใจของประชาชนควบคู่กันเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นพฤติกรรมที่มีระดับสูงที่สุด ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญให้ความสำคัญกับสิทธิและหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งท้องถิ่นแสดงถึงความตระหนักในบทบาทพลเมือง และความเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งเป็นช่องทางสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Dalton (2020) ที่ชี้ว่า การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งยังคงเป็นรูปแบบพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สะท้อนความ

ผูกพันของประชาชนต่อระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในบริบทระดับท้องถิ่นซึ่งผลของการเลือกตั้งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรงในด้านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผล ผลการวิจัยพบว่าประชาชนให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนและมีความตรงไปตรงมา สะท้อนให้เห็นถึงการใช้วิจารณญาณทางการเมืองอย่างรอบคอบ มากกว่าการตัดสินใจจากความนิยมส่วนบุคคลหรืออิทธิพลภายนอก ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง informed participation ซึ่งระบุว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพต้องอาศัยการรับรู้ข้อมูล ความเข้าใจ และการประเมินอย่างมีเหตุผล (Theocharis & van Deth, 2020) สำหรับด้านการติดตามข่าวสารและนโยบายของผู้สมัคร ผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่อาศัยช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย เช่น ใบประกาศและป้ายหาเสียง ซึ่งสะท้อนว่าการสื่อสารทางการเมืองในระดับท้องถิ่นยังคงพึ่งพาสื่อแบบดั้งเดิมเป็นสำคัญ ทั้งนี้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในลักษณะดังกล่าวมีบทบาทต่อการรับรู้และการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Norris (2021) ที่ชี้ว่า เนื้อหาทางการเมืองที่เข้าใจง่ายและใกล้ชิดกับบริบทของประชาชนสามารถช่วยลดช่องว่างทางการเมืองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับฐานรากได้อย่างมีประสิทธิภาพในส่วนของ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น การสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจกรรมการเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมมือและความเชื่อมโยงทางสังคมภายในชุมชน การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยท้องถิ่น และก่อให้เกิดบรรยากาศของการมีส่วนร่วมร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam (2021) ที่ระบุว่า เครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ และการร่วมมือกันของประชาชนเป็นฐานสำคัญของความเข้มแข็งและความยั่งยืนของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญมิได้จำกัดอยู่เพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ การติดตามข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพในบริบทประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

2. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี ผลทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์เลือกตั้งท้องถิ่นและระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองท้องถิ่น

มีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตตำบลตลาดขวัญอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน ในประเด็น ด้านเพศ ผลการวิจัยสะท้อนว่าประชาชนเพศชายมีระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นสูงกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจน ซึ่งอาจอธิบายได้จากความแตกต่างของบทบาททางสังคมและโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมทางการเมือง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Guan และ Martens (2023) ที่ระบุว่าเพศชายมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากกว่า เนื่องจากมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเครือข่ายทางสังคมในมิติทางการเมืองสูงกว่า ขณะเดียวกัน Lee และ Chan (2021) ชี้ให้เห็นว่าบริบททางสังคมในประเทศแถบเอเชีย รวมถึงประเทศไทย ยังเอื้อให้เพศชายมีพื้นที่ในการแสดงบทบาททางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ซึ่งช่วยอธิบายผลการวิจัยในบริบทท้องถิ่นครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสม ปัจจัยด้านอายุ พบว่ากลุ่มวัย 20–30 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 50 ปี มีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นอยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มวัยอื่น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ Smith และคณะ (2022) ที่อธิบายว่าผู้ที่มีอายุมากขึ้นมักมีความผูกพันกับชุมชนและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่พลเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของ Ramirez และ Zhou (2023) ชี้ว่ากลุ่มวัยทำงานช่วงกลางมักเผชิญข้อจำกัดด้านเวลาและภาระหน้าที่ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองลดลง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนว่าอายุไม่ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งในลักษณะเส้นตรง หากแต่ขึ้นอยู่กับบริบทชีวิตและแรงจูงใจของแต่ละช่วงวัย ในด้าน อาชีพ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่มีอาชีพมั่นคง เช่น ข้าราชการ เจ้าของกิจการ และผู้ประกอบอาชีพอิสระ มีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มนักเรียน นักศึกษา รวมถึงกลุ่มว่างงานหรือเกษียณอายุ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Clarke และ Green (2022) ที่เสนอว่าสถานภาพทางอาชีพสะท้อนถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจและระดับของเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม กลุ่มที่มีอาชีพไม่มั่นคงหรืออยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิตอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลและกิจกรรมทางการเมือง เมื่อพิจารณา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มรายได้น้อยมีพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มรายได้สูง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ Patel (2023) ที่อธิบายว่าประชาชนที่มีรายได้น้อยมักมองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นช่องทางในการเรียกร้องหรือปกป้องผลประโยชน์ด้านสวัสดิการและบริการสาธารณะ ขณะที่กลุ่มรายได้สูงอาจมีความพึงพอใจในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของตนเอง ส่งผลให้แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองลดลงในประเด็น ประสบการณ์การเลือกตั้งท้องถิ่น ผลการศึกษาชี้ชัดว่าผู้ที่เคยมีประสบการณ์

ในการเลือกตั้งท้องถิ่นมีพฤติกรรมการเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Kaplowitz และคณะ (2022) ที่ระบุว่าประสบการณ์ตรงในการเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองช่วยเสริมสร้างความคุ้นเคย ความรู้ และความเชื่อมั่น ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในอนาคต นอกจากนี้ ระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมของพรรคการเมืองท้องถิ่น ยังพบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้ง โดยผู้ที่ติดตามกิจกรรมทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมการเลือกตั้งในระดับสูงที่สุด ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Kim และ Lee (2021) ที่ชี้ว่าการติดตามการเมืองอย่างสม่ำเสมอช่วยพัฒนาความรู้ทางการเมือง เสริมสร้างความไว้วางใจ และเพิ่มความเชื่อมโยงทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืน ในทางกลับกัน ผลการวิจัยไม่พบความแตกต่างของพฤติกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นตาม สถานภาพสมรสและระดับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Nguyen และคณะ (2021) ที่ระบุว่าสถานภาพสมรสไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดพฤติกรรมการเลือกตั้งเมื่อพิจารณาร่วมกับปัจจัยด้านสังคมอื่น ๆ และสอดคล้องกับ Hossain (2020) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์กับประเด็นและเครือข่ายในชุมชนเป็นสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในด้านการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมาคือด้านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยมีเหตุผล ด้านการติดตามข่าวสารและนโยบาย และด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งท้องถิ่นตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การเลือกตั้ง และระยะเวลาในการติดตามกิจกรรมพรรคการเมือง ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มอายุ 20–30 ปี และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางการเมืองสูงจะมีระดับพฤติกรรมที่โดดเด่นกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่ปัจจัยด้านสถานภาพสมรสและระดับการศึกษาไม่ส่งผลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมุ่งเน้นการจัดเวทีสาธารณะเพื่อแสดงนโยบายที่โปร่งใส การเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่ายหลากหลายรูปแบบ และการจัดกิจกรรมจำลองการเลือกตั้งเพื่อสร้างประสบการณ์

และองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนกลุ่มใหม่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** 1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดกิจกรรมรณรงค์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้ง พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงหน่วยเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถใช้สิทธิได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 2. สนับสนุนให้ประชาชนใช้วิจารณญาณจากข้อมูลนโยบายผ่านการจัดเวทีสาธารณะเพื่อให้ผู้สมัครได้แสดงวิสัยทัศน์อย่างโปร่งใส ช่วยให้ประชาชนมีข้อมูลครบถ้วนในการพิจารณาและตัดสินใจอย่างเป็นอิสระจากอิทธิพลภายนอก 3. ควรเพิ่มช่องทางเผยแพร่ข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและหลากหลาย เช่น สื่อออนไลน์และวิทยุชุมชน เพื่อกระตุ้นความสนใจติดตามข้อมูลนโยบายอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความถูกต้องและน่าเชื่อถือของเนื้อหาเป็นสำคัญ 4. ควรส่งเสริมกิจกรรมเชิงรุกเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมในด้านที่ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำ เช่น การจัดอบรมความรู้ทางการเมือง การเป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้ง หรือการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมเสนอแนวคิดพัฒนาท้องถิ่น 5. สำหรับกลุ่มที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์การเลือกตั้ง ควรจัดกิจกรรมจำลองหรือฝึกอบรมขั้นตอนการเลือกตั้ง รวมถึงการสร้างเครือข่ายติดตามกิจกรรมพรรคการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อดึงดูดผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน้าใหม่เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระยะยาว **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลือกตั้งในพื้นที่ที่มีบริบทต่างกัน เช่น เปรียบเทียบระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท หรือในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนพฤติกรรมของประชาชนที่ครอบคลุมหลากหลายบริบทที่แตกต่างกัน 2. ควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาเจาะลึกถึงแรงจูงใจ ความเชื่อ และทัศนคติเบื้องลึกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง 3. ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลือกตั้งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เช่น ก่อนและหลังการเลือกตั้ง หรือเปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นกับการเลือกตั้งระดับชาติ เพื่อศึกษาพลวัตและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัชวาล พันธุ์ทิพย์. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างช่วงวัย. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิฆเนศพริ้นติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.

ทรงยศ รุ่งมณี. (2558). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลจังหวัดสมุทรสงคราม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์, 8(2), 73–95.

ปิยนุช สุนทรเจริญกิจ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

มาสสิริ พงษ์ศิริ. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครนนทบุรี. วารสารการเมืองการปกครอง, 6(1), 89–110.

วัชรา ไชยสาร. (2553). พฤติกรรมและความสนใจทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

เสถียร เชยประทับ. (2540). การสื่อสารกับการเมือง: เน้นสังคมประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี วงษ์มณฑา. (2537). การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสารหลักและทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Clarke, M. & Green, P. (2022). Occupation and democratic participation. Political Sociology Review, 14(3), 145–162.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychology testing (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers Inc.

Hossain, M. (2020). Education and political engagement at local level. Local Government Studies, 46(5), 745–763.

Kaplowitz, M., et al. (2022). Experience and electoral engagement. Political Psychology, 43(1), 105–123.

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*

DIGITAL TECHNOLOGY UTILIZATION FOR DEVELOPING FUTURE EDUCATIONAL LEADERSHIP SKILLS OF MASTER'S DEGREE STUDENTS IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION

จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง[1] และ อาทิฐยา วรนิตย์[2]

Chamrat Mungfaoklang[1] and Atitaya Woranit [2]

[1-2]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: chamrat@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กุมภาพันธ์ 2569

Received 25 January 2026; Revised 4 February 2026; Accepted 6 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา และ (2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 125 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบคำถามปลายเปิดหรือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

Citation:

*จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง และ อาทิฐยา วรนิตย์. (2569). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1112-1125.

Chamrat Mungfaoklang and Atitaya Woranit. (2026). Digital Technology Utilization For Developing Future Educational Leadership Skills Of Master's Degree Students In Educational Administration. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1112-1125.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เชิงคุณภาพ จำนวน 10–15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล ขณะที่ทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูลมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น

2. แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต มีแนวทาง 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรการบริหารการศึกษา 2) การจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 3) การเสริมสร้างทักษะการใช้ข้อมูล 4) การคำนึงถึงบริบทสถานศึกษา 5) การส่งเสริมทัศนคติผู้นำดิจิทัล ซึ่งผลการวิจัยนี้นำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ โมเดลสมรรถนะผู้นำดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษาในอนาคต ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การคิดเชิงกลยุทธ์ในโลกดิจิทัล การสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล การตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการจัดการนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล โมเดลดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: เทคโนโลยีดิจิทัล, สมรรถนะผู้นำดิจิทัล, ผู้บริหารการศึกษาในอนาคต

Abstract

This study aimed to (1) examine the level of digital technology utilization for developing future educational leadership skills among master's degree students in Educational Administration, and (2) explore guidelines for enhancing the use of digital technology to strengthen future educational leadership competencies. A mixed-methods research design was employed. The quantitative sample consisted of 125 master's degree students in Educational Administration at Nakhon Ratchasima College during the 2025 academic year, selected through purposive sampling. Research instruments included a questionnaire and open-ended questions or semi-structured interviews. The

qualitative data were obtained from 10–15 key informants. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that:

1. The overall level of digital technology utilization for developing future educational leadership skills among master's degree students was at a high level. Among the dimensions, digital communication and collaboration skills showed the highest mean score, whereas data-driven decision-making skills demonstrated a relatively lower mean compared to other dimensions.

2. Guidelines for enhancing the use of digital technology to strengthen future educational leadership skills comprised five key aspects: (1) development of educational administration curricula, (2) implementation of practice-based learning, (3) enhancement of data literacy skills, (4) consideration of school context, and (5) promotion of digital leadership attitudes. These findings led to the synthesis of new knowledge in the form of a Digital Leadership Competency Model for Future Educational Administration, consisting of four components: digital strategic thinking, digital communication and collaboration, data-driven decision-making, and innovation and digital change management. This model can serve as a conceptual framework for curriculum development and learning management to systematically prepare future educational administrators for leadership in the digital era.

Keywords: Digital Technology, Digital Leadership Competency, Future Educational Leaders

บทนำ

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาในทุกมิติ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการองค์กร และการกำหนดนโยบายทางการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการ

สนับสนุนการทำงาน การสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการตัดสินใจเชิงบริหาร ส่งผลให้ผู้บริหารการศึกษาจำเป็นต้องปรับบทบาทจากผู้บริหารตามแนวคิดดั้งเดิมไปสู่การเป็นผู้นำที่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (วิจารณ์ พานิช, 2564; Michael Fullan, 2016; OECD, 2018)

ผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องมีทักษะและสมรรถนะที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ด้านการบริหารงานทั่วไป หากแต่ต้องมีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ การสื่อสารและการทำงานร่วมกันผ่านสื่อดิจิทัล การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และการจัดการนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะดังกล่าวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นผู้นำทางการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560; Philip Hallinger, 2018; UNESCO, 2019)

จากการศึกษางานวิจัยและสภาพการจัดการศึกษาที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยจำนวนมากมุ่งเน้นการศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งแล้ว โดยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพการบริหารหรือผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเป็นหลัก ขณะที่การศึกษาการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาทักษะผู้นำดิจิทัลในกระบวนการผลิตและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษายังมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้เกิดช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในอนาคตตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของเส้นทางวิชาชีพ (สุรพงษ์ เย็นสบาย, 2561; Tony Bush, 2020; World Bank, 2020)

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มที่มีสถานภาพเป็นครูและกำลังปฏิบัติงานในสถานศึกษา ถือเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากบทบาทครูผู้สอนไปสู่บทบาทผู้บริหารการศึกษาในอนาคต กลุ่มนักศึกษาดังกล่าวมีบริบทการทำงานที่หลากหลาย ทั้งในด้านประสบการณ์วิชาชีพและขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ ซึ่งส่งผลต่อโอกาสและรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษา การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของนักศึกษากลุ่มนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของผู้บริหารการศึกษาในระยะยาว (อำนาจ เย็นสบาย, 2561; Andy Hargreaves, 2015; OECD, 2019)

ดังนั้น การศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จึงมีความสำคัญทั้งในเชิง

วิชาการและเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยจะช่วยสะท้อนระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาสู่การเป็นผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายในการพัฒนาการผลิตและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม (กิตติศักดิ์ รัตนรักษ์, 2562; Gary Yukl, 2013; UNESCO, 2021)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยเพื่อใช้เป็นกรอบในการตรวจสอบความแตกต่างของระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ดังนี้

1. นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่มีระยะเวลาในการรับราชการครูแตกต่างกัน มีระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตแตกต่างกัน

2. นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิง

คุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งเชิงระดับและเชิงแนวทางการพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 125 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10–15 คน

การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาคัดเลือกจากนักศึกษาที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ เป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา และมีประสบการณ์หรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงานด้านการศึกษา รวมทั้งเป็นผู้ที่สมัครใจให้ข้อมูลในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ โดยคำนึงถึงความหลากหลายด้านประสบการณ์การทำงานและบริบทของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน และกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลตามหลักความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบคำถามปลายเปิดหรือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต ตามกรอบสมรรถนะผู้นำดิจิทัล 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ในโลกดิจิทัล (2) ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล (3) ทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูล และ (4) ทักษะการจัดการนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) ซึ่งพบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และ

คำนวณค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์สูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย

2. แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

3. เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบคำถามปลายเปิดหรือการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4. ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลจากคำตอบปลายเปิดและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ประเด็นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต (n =125**)**

สมรรถนะผู้นำดิจิทัล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ในโลกดิจิทัล	4.12	0.56	มาก
2. ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล	4.28	0.51	มาก
3. ทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูล	3.98	0.63	มาก

สมรรถนะผู้นำดิจิทัล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
4. ทักษะการจัดการนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล	4.05	0.58	มาก
ภาพรวม	**4.11**	**0.49**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.11, S.D.=0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล ($\overline{X}$ =4.28, S.D.=0.51) รองลงมาคือ ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ในโลกดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.12, S.D.=0.56) และ ทักษะการจัดการนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ($\overline{X}$ =4.05, S.D.=0.58) ตามลำดับ ขณะที่ทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ =3.98, S.D.=0.63) แม้จะอยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นด้านที่ยังควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพิ่มเติมอย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต

Theme	สาระสำคัญของแนวทาง
1. การพัฒนาหลักสูตรการบริหารการศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตรให้บูรณาการสมรรถนะผู้นำดิจิทัล เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหาร การตัดสินใจ และการจัดการการเปลี่ยนแปลง
2. การจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ	เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้จากกรณีศึกษาจริง การทำโครงการ และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลที่ผู้บริหารใช้จริง
3. การเสริมสร้างทักษะการใช้ข้อมูล	พัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้ระบบสารสนเทศ และการตัดสินใจบนฐานข้อมูล
4. การคำนึงถึงบริบทสถานศึกษา	เตรียมความพร้อมให้นักศึกษาสามารถปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทและขนาดของสถานศึกษา

5. การส่งเสริมทัศนคติผู้นำดิจิทัล	ปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเปิดรับการเปลี่ยนแปลง

จากตารางที่ 2 ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต สามารถสังเคราะห์ออกเป็น 5 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรการบริหารการศึกษาให้บูรณาการสมรรถนะผู้นำดิจิทัลอย่างเป็นระบบ (2) การจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับบริบทการบริหารสถานศึกษาจริง (3) การเสริมสร้างทักษะการใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อการตัดสินใจเชิงบริหาร (4) การเตรียมความพร้อมให้สอดคล้องกับบริบทและความแตกต่างของสถานศึกษา และ (5) การส่งเสริมทัศนคติและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในอนาคตควรดำเนินการอย่างครอบคลุมทั้งด้านหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และคุณลักษณะผู้นำ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษามีระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานทางการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษาส่วนใหญ่เป็นครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา จึงมีความคุ้นเคยและมีโอกาสใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง การที่ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยขยายรูปแบบการสื่อสารและการทำงานร่วมกันในองค์กรการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Tony Bush (2020) ที่ระบุว่าผู้นำการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความพร้อมด้านการสื่อสารดิจิทัลมากกว่าสมรรถนะด้านอื่น ในขณะที่ทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูลมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการใช้ข้อมูลเชิงลึกและระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงบริหารยังเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ สุรพงษ์ พันธ์ศรีเพชร (2561) ที่ระบุว่าผู้บริหารการศึกษาไทยยังขาด

ทักษะด้านการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับ Philip Hallinger (2018) ที่เน้นว่าการพัฒนาผู้นำการศึกษาในยุคใหม่ต้องให้ความสำคัญกับการตัดสินใจบนฐานข้อมูลและบริบทเชิงระบบ

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ควรดำเนินการในลักษณะ การพัฒนาเชิงระบบและเชิงบูรณาการ มากกว่าการพัฒนาเป็นรายทักษะแยกส่วน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลมองว่าเทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน แต่เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการคิดเชิงกลยุทธ์ การสื่อสาร การตัดสินใจ และการบริหารการเปลี่ยนแปลงเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2564) ที่เสนอว่าการพัฒนาผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมุ่งสร้างสมรรถนะเชิงองค์รวมและเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติจริง การที่ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาจริง สะท้อนให้เห็นว่า การผลิตผู้บริหารการศึกษาในอนาคตไม่ควรเน้นเฉพาะความรู้เชิงทฤษฎี แต่ควรเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความหมาย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผู้นำการศึกษาของ Tony Bush (2020) ที่ระบุว่าการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับบริบทการบริหารสถานศึกษาจริง นอกจากนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยังชี้ให้เห็นว่า แม้นักศึกษาจะมีความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับค่อนข้างสูง แต่การนำข้อมูลดิจิทัลมาใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างเป็นระบบยังเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุรพงษ์ พันธ์ศรีเพชร (2561) ที่ชี้ว่าผู้บริหารการศึกษาไทยยังขาดทักษะด้านการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Hallinger (2018) ที่เน้นว่าการพัฒนาผู้นำการศึกษาในยุคใหม่ต้องให้ความสำคัญกับการตัดสินใจบนฐานข้อมูลและบริบทเชิงระบบ ในภาพรวม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้สะท้อนแนวคิดการพัฒนาผู้นำการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะเชิงองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและบริบทที่หลากหลายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการพัฒนาทักษะผู้นำในยุคดิจิทัลของ OECD (2019) ที่

เน้นการพัฒนาผู้นำให้มีทั้งสมรรถนะดิจิทัลและกรอบความคิดเชิงเปลี่ยนแปลง (digital mindset) ควบคู่กัน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ได้นำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ โมเดลการพัฒนาสมรรถนะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารการศึกษาในอนาคต ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่าง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาทักษะการบริหารการศึกษาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทการผลิตผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ภาพที่ 1 โมเดลสมรรถนะผู้นำดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษาในอนาคต

โมเดลที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การคิดเชิงกลยุทธ์ในโลกดิจิทัล เป็นฐานความคิดของผู้นำการศึกษาในอนาคตที่สามารถมองภาพรวมขององค์กรการศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์ และกำหนดทิศทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงนโยบายและบริบทของสถานศึกษา องค์ประกอบนี้ทำหน้าที่เป็น กรอบนำ ของการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล

องค์ประกอบที่ 2 การสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันภายในองค์กร ผ่านการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล การประชุมออนไลน์ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบนี้ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันในองค์กรการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 การตัดสินใจบนฐานข้อมูล เป็นสมรรถนะที่สะท้อนการใช้ข้อมูลดิจิทัล ระบบสารสนเทศ และหลักฐานเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจทางการบริหาร องค์ประกอบนี้ช่วยลดการตัดสินใจบนความรู้สึกส่วนบุคคล และเพิ่มความโปร่งใสและความแม่นยำในการบริหารจัดการสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 การจัดการนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล เป็นความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่ แนวคิดนวัตกรรม และกระบวนการดิจิทัลมาปรับใช้เพื่อพัฒนาองค์กรการศึกษาอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบนี้ทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พบว่า นักศึกษามีระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกันบนสื่อดิจิทัล ขณะที่ทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูลแม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาเชิงลึกเพิ่มเติม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนว่า การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในอนาคตควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและเชิงบูรณาการ โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อการตัดสินใจ และการเตรียมความ

พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ซึ่งนำไปสู่การสังเคราะห์ โมเดลสมรรถนะผู้นำดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษาในอนาคต ที่มีความสอดคล้องกับบริบทการผลิตผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา **ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. สถาบันอุดมศึกษาควรนำผลการวิจัยและโมเดลสมรรถนะผู้นำดิจิทัลไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาสู่บทบาทผู้บริหารการศึกษาในอนาคต 2. ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง โดยบูรณาการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบสารสนเทศ และการวิเคราะห์ข้อมูลเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ 3. ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการตัดสินใจบนฐานข้อมูลของนักศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาการใช้โมเดลสมรรถนะผู้นำดิจิทัลกับผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งแล้ว เพื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่เป็นผู้บริหารการศึกษาในอนาคต 2. ควรวิจัยเชิงพัฒนาหรือเชิงทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิผลของโมเดลสมรรถนะผู้นำดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ 3. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสถาบันอุดมศึกษาอื่นหรือบริบททางการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความทั่วไปของผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ รัตนรักษ์. (2562). ภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

วิจารณ์ พานิช. (2564). การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: ครูเพื่อศิษย์ในโลกดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สุรพงษ์ พันธ์ศรีเพชร. (2561). การบริหารสถานศึกษายุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

อำนาจ เย็นสบาย. (2561). การบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bush, T. (2020). Theories of educational leadership and management (5th ed.). London, UK: Sage Publications.

Fullan, M. (2016). The new meaning of educational change (5th ed.). New York, NY: Teachers College Press.

Hallinger, P. (2018). Bringing context out of the shadows of leadership. Educational Management Administration & Leadership, 46(1), 5–24.

Hargreaves, A., & Fullan, M. (2015). Professional capital: Transforming teaching in every school. New York, NY: Teachers College Press.

OECD. (2018). Education policy outlook 2018: Putting student learning at the centre. Paris: OECD Publishing.

_____. (2019). Innovating education and educating for innovation: The power of digital technologies and skills. Paris: OECD Publishing.

UNESCO. (2019). Framework for ICT competency standards for teachers. Paris: UNESCO.

_____. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris: UNESCO.

World Bank. (2020). Education technology (EdTech) in education. Washington, DC: World Bank.

Yukl, G. (2013). Leadership in organizations (8th ed.). Boston, MA: Pearson Education.

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3*

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY TO INCREASE THE EFFICIENCY OF CHIANG RAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFICCE 3

ธวัชชัย จันติ๊บ[1] และ ธิดาวัลย์ อุ่นกอง[2]

Tawatchai Chantip[1] and Thidawan Unkong[2]

[1-2]หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]Requirement for the Master of Education Degree In Educational Administration University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: aosisma01@outlook.co.th

วันที่รับบทความ : 19 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 2 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 4 กุมภาพันธ์ 2569

Received 19 January 2026; Revised 2 February 2026; Accepted 4 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีโดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครู จำนวน 331 คน ในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยเทียบตามสัดส่วน

Citation:

*ธวัชชัย จันติ๊บ และ ธิดาวัลย์ อุ่นกอง. (2569). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1126-1144.

Tawatchai Chantip and Thidawan Unkong. (2026). The Use Of Information Technology To Increase The Efficiency Of Chiang Rai Primary Educational Service Area Oficce 3.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1126-1144.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ประชากรตามขนาดของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงบประมาณ 2) แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา (1) ด้านการบริหารงานวิชาการ คือ การจัดการฐานข้อมูลสารสนเทศด้านวิชาการอย่างเป็นระบบ โดยใช้ระบบฐานข้อมูลกลาง ที่เชื่อมโยงกับสำนักงานเขตพื้นที่ (2) ด้านการบริหารงบประมาณ คือ การจัดทำระบบบริหารงบประมาณบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งเป็นระบบที่เชื่อมโยงกับข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่ (3) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ การใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อบริหารจัดการเวลาการปฏิบัติงานของบุคลากร (4) ด้านการบริหารงานทั่วไป คือ การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่บุคลากรในโรงเรียน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, การบริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพ

Abstract

The objective of this research was to examine the current state of information technology in Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3, with the aim of increasing its efficiency, and to explore approaches for utilizing information technology to enhance the efficiency of school administration within the same office. This study employs a mixed-methods research design, utilizing a questionnaire and semi-structured interviews as data collection tools. The sample group comprises 331 school administrators and teachers from schools within the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3. Stratified random sampling was applied, with proportions based on the size of the schools. The data collected from the questionnaires were analyzed using statistical methods, including the mean ($\overline{X}$) and standard deviation (S.D.), while the interview data were analyzed using content analysis.

The research findings were as follows: 1) The overall state of Information technology to increase the efficiency of school administration was found to be high. When considering each aspect individually, the highest mean scores were found in general administration, followed by personnel administration, academic administration, and budget administration, respectively. (2) Guidelines for using Information technology to increase the efficiency of school administration (1) Academic Administration: Establish a systematic academic information database management system by using a centralized database that is interconnected with the District Education Office. (2) Budget Administration: Develop an online budget management system that integrates data directly with the District Education Office. (3) Personnel Administration: Utilize technology systems to manage and monitor staff working hours and performance. (4) General Administration: Provide training and development programs to improve school personnel's information technology skills.

Keywords: Information Technology, School Administration, Efficiency

บทนำ

การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายภาคส่วนของสังคม ทั้งภาคอุตสาหกรรม การเมือง สังคม และภาคการศึกษา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้สังคมก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ โดยเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้วิถีชีวิตและรูปแบบการสื่อสารของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ความก้าวหน้าของอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และสมาร์ทโฟน ช่วยให้การติดต่อสื่อสารปราศจากข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ผู้คนทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย อีกทั้งการสื่อสารยังเชื่อมโยงระหว่างบุคคล ธุรกิจ อุตสาหกรรม และองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก ส่งผลให้การจัดการและการบริหารงานในภาคการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่มุ่งเน้นการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา ในด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้กำหนดให้รัฐมีบทบาทในการส่งเสริม พัฒนา และกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงปี พ.ศ. 2563 ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและทั่วถึง (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2563)

ในช่วงเวลาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล พร้อมทั้งเน้นการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ ความจำเป็นของผู้เรียนและครอบครัว ความพร้อมของครูและสถานศึกษา ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุขและความปลอดภัย (ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์, 2563) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเครือข่าย สื่อเทคโนโลยี และการเชื่อมต่อข้อมูลทางการศึกษาอย่างทั่วถึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ทั้งนี้ การบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานทั่วไป เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ (Bateman and Snell, 1999)

จากความสำคัญของระบบการศึกษา และความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ และจากสภาพปัญหาด้านบริบทและความแตกต่างทางชาติพันธุ์ และความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญจึงศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยผลการวิจัยจะเกิดเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาภายใต้ความแตกต่างอย่างเหมาะสมและมี

ประสิทธิภาพต่อไป อีกทั้งสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะคล้ายกันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

2. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณ(Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งวิธีดำเนินการ ออกเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 140 คน และครูจำนวน 2,108 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 2,248 คน และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ดังนี้ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีผู้บริหาร จำนวน 14 คน และครูจำนวน 272 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 286 คน โรงเรียนขนาดใหญ่มีผู้บริหาร จำนวน 18 คน และครูจำนวน 366 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 384 คน โรงเรียนขนาดกลางมีผู้บริหาร จำนวน 68 คน และครูจำนวน 1,096 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,164 คน และโรงเรียนขนาดเล็กมีผู้บริหาร จำนวน 40 คน และครูจำนวน 374 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 414 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 331 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยเปรียบเทียบจำนวนประชากรตามขนาดของโรงเรียนโดย

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 42 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 57 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 171 คนและโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 61 คน

ตารางที่ 1 แสดงประชากรจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและกลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดสัดส่วน

ขนาดโรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ขนาดใหญ่พิเศษ	286	42
ขนาดใหญ่	384	57
ขนาดกลาง	1,164	171
ขนาดเล็ก	414	61
รวม	**2,248**	**331**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ในตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา ลักษณะเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ
2. ด้านการบริหารงบประมาณ
3. ด้านการบริหารงานบุคคล
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

2.1 ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการสร้างเครื่องมือวิจัยประเภทแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดการวัดของลิเคิร์ท (Likert) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือ

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา เพื่อให้การสร้างเครื่องมือมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย

3) นำตัวแปรที่ได้จากการศึกษาและสังเคราะห์มากำหนดเป็นประเด็นคำถาม โดยออกแบบข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามนิยามศัพท์ จากนั้นคัดเลือกและจัดเรียงเป็นแบบสอบถามฉบับร่าง

4) นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความชัดเจนของถ้อยคำ การใช้ภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหา ตลอดจนรูปแบบการจัดพิมพ์ให้เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย

5) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 1 ท่าน ศึกษานิเทศก์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน ดังนี้

1. นายวันชัย ชื่นตา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยผึ้ง 2.นางสาวโสภาพร ไสยแพทย์ ศึกษานิเทศชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 3.ดร.นริศรา เสือคล้าย อาจารย์สาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ทำการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้วิธีการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับนิยามศัพท์ มีวิธีการให้คะแนนเป็น 3 ระดับ และแต่ละระดับมีความหมาย ดังต่อไปนี้

-1 หมายถึง ข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับสิ่งที่จะวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับสิ่งที่จะวัด

+1 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับสิ่งที่จะวัด

7) เลือกข้อคำถามที่มีค่าคะแนนตั้งแต่ 0.66 – 1.00 และผลการวิเคราะห์พบว่าทุกข้อคำถามมีค่า IOC ระหว่าง 0.66 – 1.00

8) ผู้วิจัยแก้ไขและปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

9) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าครอนบาค (Cronbach's Alpha-Coefficient) และกำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าครอนบาก ≥ 0.70 ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าครอนบากทั้งฉบับเท่ากับ 0.989 จากนั้นจึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ทั้ง 139 แห่ง เพื่อแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และขอความร่วมมือในให้ข้อมูลในการทำวิจัย

3.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามแก่ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ทั้ง 139 แห่ง และกำหนดวันเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเผยแพร่แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Form พร้อมทั้งติดต่อประสานงานและติดตามการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเองผ่านการสื่อสารทางโทรศัพท์

3.4 หลังจากสิ้นสุดการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความครบถ้วนของจำนวนแบบสอบถาม รวมถึงความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด

3.5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติตามวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัยที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณในตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากค่าความถี่ และค่า ร้อยละ

แบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตร

ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) โดยใช้วัดรายด้านและรายข้อด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาแปลผลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเทียบกับเกณฑ์ (Best, J.W. and Kahn, J.V., 2006) โดยแปลความหมายได้ ดังนี้

ระดับค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารเทศ ในระดับมากที่สุด

ระดับค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารเทศ ในระดับมาก

ระดับค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารเทศ ในระดับปานกลาง

ระดับค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารเทศ ในระดับน้อย

ระดับค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารเทศ ในระดับน้อยสุด

4.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

- ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยการหาค่า IOC

- หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

2) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร จำนวน 5 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

2.1 ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีดังนี้

1) กำหนดกรอบแนวคำถามในการสัมภาษณ์โดยอาศัยภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงาน

บุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการบริหารสถานศึกษาในแต่ละด้าน

2) ดำเนินการออกแบบและจัดทำแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดคำถามหลักและแนวคำถามย่อยให้สอดคล้องกับกรอบประเด็นที่กำหนดไว้

3) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ความชัดเจนของคำถาม และการใช้ถ้อยคำสำนวนในแบบสัมภาษณ์

4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำเสนอตรวจสอบซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความครบถ้วน สมบูรณ์ และพร้อมนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลเพื่อการศึกษา

3.2 ดำเนินการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเข้าดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน พร้อมทั้งประสานงานเพื่อกำหนดวันและเวลาที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์

3.3 ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยดำเนินการสัมภาษณ์ทั้งในรูปแบบออนไลน์และการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (Onsite) ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และทำการบันทึกเสียงและบันทึกภาพประกอบการสัมภาษณ์โดยได้รับการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนดำเนินการทุกครั้ง

ตารางที่ 2 แสดงวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ - สกุล	วัน เดือน ปี	สถานที่
1. ดร.ศราวุธ สุตะวงค์ ผู้อำนวยการโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย	14 มิถุนายน 2568	โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
2. ดร.อนวัช อุ่นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประสาท)	18 มิถุนายน 2568	โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประสาท)
3. นายอาวุทธ์ ขันสิงห์เพชร รองผู้อำนวยกา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1	12 มิถุนายน 2568	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1
4. นายชัยณรงค์ สร้างช้าง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3	5 มิถุนายน 2568	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินธน์ นนทมาลย์ อาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีทาง การศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา	10 มิถุนายน 2568	Zoom Meeting

3.4 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการวิเคราะห์สรุปผลตามขั้นตอนของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ นำผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มาสรุปความ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปฯ จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	140	42.30
- หญิง	191	57.70
อายุ		
- 21 – 30 ปี	188	56.80
- 31 – 40 ปี	44	13.30
- 41 – 50 ปี	88	26.60
- 51 – 60 ปี	11	3.30
วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	243	73.40
สูงกว่าปริญญาตรี	88	26.60
ประสบการณ์ในตำแหน่ง		
- น้อยกว่า 1 ปี	69	20.80
- 1 – 5 ปี	97	29.30
- 6 – 10 ปี	88	26.60
- มากกว่า 10 ปี	77	23.30
ขนาดของสถานศึกษา		
- ขนาดเล็ก ไม่เกิน 120 คน	21	6.30
- ขนาดกลาง 121 – 500 คน	124	37.50
- ขนาดใหญ่ 501 – 1,500 คน	166	50.00
- ขนาดใหญ่พิเศษ มากกว่า 1,500 คน	20	6.20

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.70 และเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 42.30 ตามลำดับ

อายุ: ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.80 รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.60 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.30

วุฒิการศึกษาสูงสุด: ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 73.40 และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 26.60

ประสบการณ์ในตำแหน่ง: ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็น ร้อยละ 29.30 รองลงมา คือ มีประสบการณ์ระหว่าง 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.60 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือมีประสบการณ์น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.80 ตามลำดับ

ขนาดของสถานศึกษา: ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่โรงเรียนขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ ขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ มีจำนวนน้อยที่สุดคือขนาดใหญ่พิเศษ คิดเป็นร้อยละ 6.2 ตามลำดับ

1. ผลการศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงมาตรฐานของสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ในภาพรวม

(n=331)

สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ	4.23	.81	มาก
2. ด้านการบริหารงบประมาณ	4.22	.86	มาก
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	4.29	.84	มาก
4. ด้านบริหารงานทั่วไป	4.30	.79	มาก
รวม	4.26	.83	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ในภาพรวม มีการใช้เทคโนโลยีสารเทศ ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.26, S.D. =.82) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$=4.30, S.D. =.79) รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ($\overline{X}$=4.29, S.D. =.84) และ ด้านการบริหารงบประมาณมีค่าเฉลี่ยในลำดับสุดท้าย ($\overline{X}$=4.22, S.D. =.86)

2.ผลการศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายทิศทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษา จำนวน 2 ท่าน มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 ท่าน มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก อาจารย์มหาวิทยาลัย 1 ท่าน มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก โดยมีผลการสัมภาษณ์ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยช่วยในการจัดการข้อมูลสารสนเทศ การสื่อสารระหว่างบุคลากร การบริหารจัดการด้านงบประมาณ รวมถึงการสนับสนุนการเรียนการสอน เทคโนโลยีสารสนเทศยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่าเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาได้หลายด้าน เช่น การใช้ระบบฐานข้อมูลนักเรียนและบุคลากรที่สามารถเข้าถึงและปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว การใช้ซอฟต์แวร์การบริหารงบประมาณและทรัพยากรโรงเรียนเพื่อลดความซับซ้อนในการทำงาน การนำแพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์มาใช้ในการประชุมและติดตามการทำงาน รวมถึงการประยุกต์ใช้ระบบการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียน และนอกจากนี้แล้วการฝึกอบรมและพัฒนาความสามารถของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัด

หลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ซอฟต์แวร์บริหารงานโรงเรียน การจัดการข้อมูลผ่านระบบดิจิทัล การใช้เครื่องมือออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอน และการเสริมสร้างทักษะด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ให้แก่ครูและบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมั่นใจและเกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยหลายประการ ได้แก่

1) โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีเนื่องจากการพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและระบบคอมพิวเตอร์ให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุม

2) ความพร้อมของบุคลากรโดยที่การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา

3) งบประมาณสนับสนุน เนื่องจากการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาและดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

4) นโยบายและแผนการดำเนินงาน เนื่องจากการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชัดเจนและมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม

จากข้อมูลที่กล่าวมาสามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ได้ดังนี้

1) การพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลให้เป็นระบบกลาง ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและปลอดภัย

2) การส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการเรียนการสอน เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะและความรู้

3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การพัฒนาโมเดลการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับแต่ละโรงเรียน โดยคำนึงถึงบริบทของโรงเรียน เช่น โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลอาจต้องใช้ระบบที่สามารถทำงานแบบออฟไลน์ได้

กล่าวโดยสรุป แนวทางการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี การเพิ่มศักยภาพบุคลากร การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการบริหารและการเรียนการสอน ตลอดจนการสร้างนโยบายและแผนการดำเนินงาน

ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากบริบทการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในยุคดิจิทัลที่สถานศึกษาจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการข้อมูล การสื่อสาร และการตัดสินใจเชิงบริหาร ประกอบกับนโยบายด้านการศึกษาและเทคโนโลยีของภาครัฐที่ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ส่งผลให้ผู้บริหารและครูมีการปรับตัวและยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มองว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารองค์กร (Bateman & Snell, 1999) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐวิทย์ เจริญพงษ์ และคณะ (2566) รวมถึงปัณฑารีย์ ถาวรศักดิ์ และคณะ (2564) ที่พบว่า สถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการในระดับสูงเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไปและด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า งานบริหารทั้งสองด้านเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงาน การจัดการเอกสาร การสื่อสารภายในองค์กร และการจัดเก็บข้อมูลบุคลากร ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถช่วยลดขั้นตอนการทำงาน เพิ่มความรวดเร็ว และลดความซ้ำซ้อนของภาระงานได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพรรณษา คงตั้ง และชุติมา พรหมผุย (2564) และสุรพงษ์ แสงสีมุข (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานบริหารทั่วไปและงานบุคคลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ด้านการบริหารงานวิชาการและงบประมาณ แม้จะมีระดับการใช้อยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่ยังคงต้องอาศัยการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการเชื่อมโยงสารสนเทศอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เชียงราย เขต 3 ควรมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี การจัดระบบฐานข้อมูลกลาง การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการกำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีอย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดไม่สามารถพึ่งพาเพียงอุปกรณ์หรือซอฟต์แวร์ได้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความพร้อมของบุคลากร การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการบริหารจัดการเชิงระบบควบคู่กันไป แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงระบบที่เน้นการบูรณาการทรัพยากร กระบวนการ และบุคลากรเข้าด้วยกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แนวทางที่ได้จากการสัมภาษณ์สอดคล้องกับผลการวิจัยของปัณฑารีย์ ถาวรศักดิ์ และคณะ (2564) ที่เสนอให้สถานศึกษามีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศรองรับการบริหารงานทั้ง 4 ด้านอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงสุรพงษ์ แสงสีมุข (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิผลก็ต่อเมื่อมีการกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการมอบหมายความรับผิดชอบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จึงควรคำนึงถึงความแตกต่างด้านภูมิศาสตร์ ความพร้อมของบุคลากร และทรัพยากรของแต่ละโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการบริหารงานทั่วไปและด้านการบริหารงานบุคคลที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีความคล่องตัว รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี การเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร และการกำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ควรมีการส่งเสริมให้สถานศึกษานำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานทุกด้านอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการ

บริหารงบประมาณซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 2. ควรจัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารสถานศึกษา **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยเน้นไปที่อุปสรรคและแนวทางแก้ไข เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมยิ่งขึ้น 2. ควรมีการศึกษาผลกระทบของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาในระยะยาว เพื่อให้สามารถประเมินผลและปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ปัณฑารีย์ สารรัตน์, ทวีศักดิ์ จันทฤทธิ์ และ จำนงษ์ เชาวศิริพงศ์. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ฟิสิกส์นิวเคลียร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าในสังกัดยามสาม) จังหวัดเชียงราย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 34(2), 43–55.

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2568 จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

สุพรรณษา คงตั้ง และ ชุติมา พรหมผุย. (2564). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ. วิทยาลัยนครราชสีมา.

สุรพงษ์ แสงสีมุข. (2564). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาของกลุ่ม โรงเรียนช่องแคบ-คีรีราษฎร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(11), 181-194.

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์, ภูริศร์ ฐานปัญญา, และเกรียงไกร สัจจะหฤทัย. (2563). การเรียนการสอนแบบไฮบริด (Hybrid learning) กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 12(3), 213–224.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (2563). เปิดโมเดล “Remote Learning” ปรับการเรียนการสอนรับ COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2568 จาก https://www.eef.or.th/93-2

Bateman, T. S., & Snell, S. A. (1999). Management: Building competitive advantage (4th ed.). McGraw-Hill.

Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607-610.

THE IMPACT OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP ON EMPLOYEE PERFORMANCE: THE MEDIATING ROLE OF HRM*

Fengrong Shi[1] and Preecha wararatchai[2]

[1]College of Business Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

[2]College of Logistics and Supply Chain Management,

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: preecha.wa@ssru.ac.th

Received 2 February 2026; Revised 8 February 2026; Accepted 10 February 2026

Abstract

Increasing competition among higher education institutions has heightened the importance of effectively managing academic talent, making employee performance central to organizational sustainability. Although prior research has established a positive association between transformational leadership and employee performance, the mechanisms underlying this relationship in highly institutionalized university contexts remain insufficiently understood.

This study investigates the effect of transformational leadership on the performance of academic and administrative staff in higher education institutions and examines the mediating role of human resource management. Survey data were collected from 541 university employees in Kunming, Yunnan Province, using a five-point Likert-scale questionnaire. Regression analysis, mediation analysis, and structural equation modeling (SEM) were employed to

Citation:

* Fengrong Shi and Preecha wararatchai. (2026). The Impact Of Transformational Leadership On Employee Performance: The Mediating Role Of HRM. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1145-1164.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

test the proposed relationships.

The results indicate that transformational leadership positively influences employee performance and human resource management practices, while human resource management partially mediates the leadership–performance relationship. These findings suggest that leadership effects on performance in universities operate not only through direct influence but also through formal human resource management systems, contributing to the literature on leadership and performance in higher education contexts.

Keywords: Transformational leadership, Human resource management, Employee performance, Higher education institutions, Faculty performance

Introduction

In a context where higher education organizations increasingly emphasize performance, accountability, and competitiveness, employee performance has become a core element for universities to achieve teaching quality, research output, and sustainable organizational development. Human resource management in universities faces unique challenges. For example, while tenure guarantees academic stability, it weakens the binding force of traditional performance incentive mechanisms; the coexistence of multiple roles such as teaching, research, and social service makes workload allocation and performance evaluation difficult to standardize; and the academic hierarchy and dual-track administrative-academic governance structure further limit the flexibility of human resource management in assessment, motivation, and promotion. Transformational leadership is considered an important leadership style that can stimulate intrinsic motivation, promote organizational change, and improve performance. However, existing research largely focuses on the direct relationship between transformational leadership and performance, with less exploration of how leadership influence is translated into concrete

performance results in organizations with strong institutional constraints. In university organizations, even with visionary leadership, a lack of effective human resource management can become a bottleneck.Therefore, human resource management may constitute a key mediating mechanism connecting transformational leadership and employee performance, rather than simply a background condition. Based on this, exploring the mediating role of human resource management between employee performance and transformational leadership can provide important insights for universities aiming to implement transformational leadership and improve faculty performance (see Figure 1).

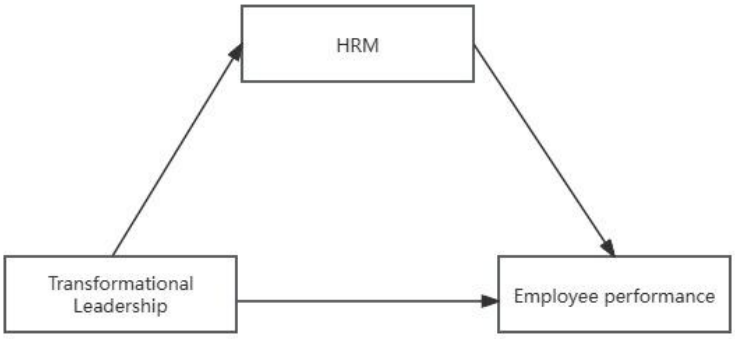

Figure 1 Hypothesized research model

Literature review and hypothese

1. The Relationship between Transformational Leadership and Employee Performance

(Ridwan, Mulyani, and Ali 2020) This paper discusses leadership specifically in relation to the most important leadership competencies of school principals. Leadership factors influencing teacher performance include the ability to mentor, supervise, monitor, evaluate, assess, and set an example. Transformational leadership (TL) has been a central topic in organizational behavior and human resource management since Burns (1978) and Bass (1985, 1990) introduced the concept. Transformational leadership emphasizes inspiring

subordinates' potential and improving performance through vision, intellectual stimulation, personalized care, and motivating actions (Bass 1990). Transformational leadership is defined as a leadership style that brings positive change to followers by focusing on the interests of others and acting for the benefit of the entire team. (Astuti, Fitria, and Rohana, 2020) Encouraging and appreciating teachers' efforts to enhance their professional competence will positively impact their interest and work motivation. (Cao Xiaoli, 2021) Research results indicate that transformational leadership plays a significant role in promoting positive teacher behavior, especially in universities with a strong collectivist culture, where its effects are significant. This suggests that universities should prioritize the development and training of transformational leaders. (Zhang Sen, 2021) Transformational leadership provides intellectual capital for university presidents facing the challenges of organizational modernization, motivating teachers to be more diligent, dedicated, and satisfied. This paper analyzes the potential mechanisms by which major transformational leadership theories affect employee performance.Transformational leadership improves employee performance through multiple pathways, including stimulating motivation, optimizing support, building trust, and satisfying psychological needs. Organizations should prioritize leader development, enabling them to flexibly apply diverse theories and strategies while addressing the diverse needs of employees to maximize human resource effectiveness. In summary, the following hypotheses can be proposed:

H1: Transformational leadership has a positive impact on employee performance

2. Transformational Leadership and Human Resource Management

Numerous empirical studies have demonstrated a significant positive correlation between transformational leadership and human resource management (HRM) practices (Jyoti and Dev 2015); Vera and Crossan 2004). Transformational leaders, characterized by visionary leadership, individualized

care, intellectual stimulation, and role modeling (Bass 1990), foster a supportive, open, and learning-oriented organizational climate. This climate promotes the implementation and optimization of strategic HRM practices, including recruitment and selection, performance management, training and development, compensation incentives, and employee relationship building (Rowold 2004).

In summary, transformational leadership is not only a key driver of organizational strategic change but also a catalyst for effective human resource management. The positive correlation between the two suggests that a leader's Transformational leadership style improves the quality and effectiveness of human resource management practices by influencing organizational climate and employee attitudes. This relationship provides solid theoretical support for constructing a performance research model with transformational leadership as the antecedent variable and HRM as the mediating variable. Given this, we propose the following hypothesis:

H2: Transformational leadership has a positive impact on human resource management.

3. Human Resource Management and Employee Performance

Strategic Human Resource Management (SHRM) theory posits that HRM practices enhance organizational performance by optimizing human capital and improving employee motivation and capabilities ((Delery and Doty 1996); (Wright and McMahan 2011). Most scholars exploring Human Resource from Four Dimensions : recruitment, training and development ,performance management and compensation and benefits .Numerous empirical studies have demonstrated that key HRM practices within high-performance work systems (HPWS), such as scientific recruitment and selection, systematic training, performance appraisals, incentive compensation, and career development support, significantly improve employee task performance, innovation, and organizational citizenship

behavior(Huselid, M. A. 1995)& (Jiang et al. 2012).

In summary, the positive impact of HRM on employee performance has been widely validated by academics both domestically and internationally. In this study's theoretical model, HRM not only serves as a key driver of performance improvement but also as a mediating mechanism through which transformational leadership influences performance, providing a theoretical basis for explaining the Transformational leadership-performance interaction. Given this, we propose the following hypothesis:

H3: Human resource management has a positive impact on employee performance.

4. The Mediating Role of Human Resource Management in the Relationship Between Transformational Leadership and Employee Performance

Transformational leadership is the core driving force of human resource management, directly impacting organizational effectiveness and employee development. From a theoretical perspective, its influence is primarily reflected in the following aspects: First, Transformational leadership theory (Bass, 1985) emphasizes that leaders enhance employees' intrinsic motivation through visioning, personalized care, and intellectual stimulation. In human resource management, this leadership style can enhance employee belonging, reduce turnover, and foster a high-performance culture. Second, Greenleaf's (1977) servant leadership theory posits that leaders focus on employee needs and enhance team cohesion through empowerment and support. In this context, human resource practices (such as training and performance evaluation) are more easily accepted by employees, thereby optimizing talent development. Third, Fiedler's (1967) contingency theory suggests that leadership effectiveness depends on situational fit. Human resource management policies must be dynamically adjusted based on leadership style (e.g., task-oriented or relationship-oriented). In the literature reviewed, (Nurbaeti 2022)found that

maintaining performance during task execution is not easy, as many factors can cause inconsistencies between emotions and work behaviors.

From a psychological perspective, transformational leadership reshapes employees' perceptions through Human Resource Management (HRM). Specifically, when transformational leaders promote more transparent, equitable, and development-oriented human resource management practices (such as performance appraisals, training opportunities, and promotion mechanisms), employees are more likely to develop a stronger sense of organizational support and procedural fairness. Existing research shows that when employees perceive that the organization explicitly recognizes their efforts and contributions through human resource management systems, they are more likely to interpret leadership behavior as a long-term commitment rather than a short-term incentive, thereby enhancing work engagement, sense of responsibility, and intrinsic motivation. This shift in psychological perception ultimately manifests as improved performance levels. From a behavioral perspective, HRM "institutionalizes" leadership influence into sustainable behavioral incentives. The influence of transformational leadership is often situational and individual-dependent; without institutional support, its incentive effect may be difficult to sustain. Human resource management plays a crucial "institutional transformation" role in this process. Based on the above psychological and behavioral mechanisms, human resource management plays a mediating role between transformational leadership and employee performance. However, transformational leaders can still influence employee performance through direct emotional incentives, role modeling, and informal interactions; therefore, human resource management is more likely to act as a partial mediator rather than a complete mediator.

In summary, this paper proposes the following research hypothesis:

H4: Human resource management mediates the relationship between Transformational leadership and employee performance.

Methods

1. Samples and procedure

Kunming provides a theoretically informative context for examining faculty performance in higher education. Universities in Kunming operate under institutional arrangements, performance evaluation systems, and human resource management practices that are broadly comparable to those of many regional universities in China. Moreover, the demographic and professional diversity of faculty members enhances the suitability of the sample for examining leadership and human resource management mechanisms across heterogeneous academic groups.

This study distributed 550 questionnaires to university faculty in Kunming. After eliminating 9 invalid questionnaires, a total of 541 valid questionnaires were obtained. This chapter will conduct empirical research based on these 541 valid questionnaires, examining the impact of Transformational leadership on employee performance and how Transformational leadership influences employee performance through human resource management. Table 1 shows the basic information of the survey respondents. In terms of gender, women accounted for a high proportion, at 72.27%. In terms of age, 36.6% were aged 31-40, 23.29% were aged 26-30, and 20.7% were aged 18-25. In terms of educational background, 50.28% held a master's degree or higher, 28.1% held a bachelor's degree or equivalent, and 20.15% held a college degree or equivalent. In terms of years of work experience, 28.85% held 6 or more but less than 10 years, 25.32% held 3 or more but less than 5 years, 19.04% held 11 or more but less than 15 years, and 17.6% held 16 or more years. The Cronbach's alphas for several indicators in

this questionnaire are shown in Table 4.2. As can be seen, the Cronbach's alphas for each indicator were all greater than 0.8, indicating good reliability.

This study used the KMO coefficient and Bartlett's test of sphericity to test sample validity (Manosuthi et al., 2024). The results are shown in Table 1. As shown in Table 1, the KMO coefficient for all measurement items in this study was 0.955, exceeding 0.8. The Bartlett test was significant at the 1% confidence level, indicating that the scale has good construct validity. In summary, the questionnaire data from the 541 samples used in this study met the reliability and validity requirements.

Table 1 Questionnaire survey sample validity test

KMO Sampling adequacy measure		0.955
Bartlett's test of sphericity	Approximate Chi-Square	15394.216
	degrees of freedom	378
	Significance	0.00

2. Measures

All measures in the present study were translated into Chinese from established English scales. Participants rated each item on a 7-point Likert scale, ranging from 1 (strongly disagree) to 7 (strongly agree). For the study of transformational leadership, referencing (Nurbaeti 2022), a 9 items measurement scale was constructed based on four dimensions: the influence of idealization, motivation, intellectual stimulation, and individual considerations. The Cronbach’s alpha coefficient in this study was 0.965. For the study of mediating variables in human resource management, referring to the dimensions and variables involved in the research process of (Zhang and Villanueva 2024) Based on the dimensions and variables that were concerned during the research process, the designed scale was combined with the actual

survey topics and the subsequent data analysis and screening, and finally 12 items were selected. The Cronbach's alpha coefficient in this study was 0.942. The employee performance scale was developed based on the scale of the study by (Yang Jia, 2022) and the author's discussion on the dimensions of employee performance in Chapter 2. In terms of scale, there are 18 items such as "employee education level affects employee performance" and "employee engagement affects employee performance". This study combined the actual survey and the subsequent data analysis and screening, and finally selected 12 items. The scale uses the Likert five-point scale. The Cronbach's alpha coefficient in this study was 0.899.

3. Analytical strategy

This syudy used factor analysis, regression analysis, and mediation effect analysis, and used structural equation modeling (SEM) to analyze the mediating role of human resource management and social capital between leadership and employee performance. This questionnaire tool can help to deeply understand the implementation effect of leadership in colleges and universities and the key role of human resource management in the transformation of employee performance. A total of 550 respondents participated in this study. In the initial stage, the researchers conducted pre-tests and pilot tests to ensure the reliability and validity of the data. Finally, two analysis tools (SPSS24.0 and AMOS24.0 programs) were used to analyze the obtained data.

Results

1. Benchmark regression results

Table 2 shows the baseline regression results of the impact of Transformational leadership on performance, where columns (1)-(5) are gradually regressed with different control variables. It can be seen that the coefficient of the impact of Transformational leadership (Lead) on employee

performance (Perf) remains between 0.609 and 0.629, and the significance level is below 1%, indicating that the impact of each unit increase in Transformational leadership level on employee performance increases by 0.609-0.629 units; and as the control variables increase, the impact of Transformational leadership level on employee performance remains very stable. In models (2)-(5), the coefficient of the impact of employee education on employee performance remains between 0.0579-0.0637, and the significance level remains at the 10% or 5% level, indicating that employees with higher education generally achieve higher performance. For each unit increase in education level, the employee performance level increases by 0.0579-0.0637 units. This is in line with basic common sense. The reason is that higher education usually has stronger professional ability and knowledge reserves, which can significantly improve performance. In models (3)-(5), the coefficient of the impact of employee rank on employee performance remains between 0.0494 and 0.0539, and the significance level is at the 1% level, indicating that for every unit increase in employee rank, employee performance increases by 0.0494-0.0539 units. The reason is also obvious. In universities, the salary levels set for different salary levels are generally quite different, which means that the differences in employee performance are also quite large. In models (4)-(5), the coefficient of the impact of gender on employee performance is 0.0604, but it is not significant. This may be because universities are state-owned institutions. For the same position, universities set almost no difference in salary for men and women. Instead, they set different salaries based on differences in education, position, and rank. In model (5), the coefficient of influence of worky on employee performance is -0.00292, and it is not significant. The possible reason is that, although colleges and universities will increase wages according to the increase of worky when setting salary increases, the increase is usually small, which has little impact on the psychological feelings of employees. At the same

time, as employees' worky or age increase, their psychological expectations of their own wages will also increase, and their living expenses will also increase accordingly. This results in the increase in worky due to worky being far less than their psychological expectations. The data obtained through the questionnaire survey this time was obtained based on the feelings of employees' supervisors, so the impact of the variable of worky on employee performance is negative and not significant.

Table 2 Benchmark regression results

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
variable	**Perf**	**Perf**	**Perf**	**Perf**	**Perf**
Lead	0.629***	0.609***	0.610***	0.611***	0.611***
	(0.0211)	(0.0235)	(0.0234)	(0.0234)	(0.0234)
Edu		0.0579*	0.0599**	0.0637**	0.0637**
		(0.0298)	(0.0296)	(0.0314)	(0.0314)
Rank			0.0494***	0.0539***	0.0539***
			(0.0174)	(0.0179)	(0.0179)
Gender				0.0604	0.0604
				(0.0512)	(0.0512)
Worky				-0.00292	-0.00292
				(0.0195)	(0.0195)
Constant	0.555***	0.409***	0.299***	0.179	0.179
	(0.0499)	(0.0903)	(0.0977)	(0.149)	(0.149)
Observations	541	541	541	541	541
R-squared	0.622	0.625	0.630	0.631	0.631

Note: *, **, *** Respectively 10%,5%,1% significance level; The values in brackets are standard errors.

2. Mechanism analysis

Mechanism Effects of Human Resource Management.Table3 shows the three-step method used in (Wen Zhonglin, Zhang Lei, Hou Jietai, and Liu Hongyun, 2004) to study the mechanism effects of human resource management. Table 7 shows that in model (1), the coefficient of Transformational leadership (Lead) on employee performance (Perf) is 0.611, and is significant at the 1% level. In model (2), the coefficient of Transformational leadership (Lead) on human resource management (HRM) is 0.263, and is significant at the 1% level, indicating that Transformational leadership can improve the level of human resource management in schools. Model (3) shows that the coefficient of human resource management (HRM) on employee performance (Perf) is 0.0596, and is significantly positive at the 5% level, indicating that the improvement of human resource management level can directly promote employee performance; after adding the human resource management variable, the coefficient of Transformational leadership on employee performance is 0.596, which is lower than that of model (1), but is still significant at the 1% level, indicating that human resource management plays a partial mediating role between Transformational leadership and performance.

Table 3 Results of the mechanism test of human resource management

variable	(1) Perf	(2) HRM	(3) Perf
Lead	0.611***	0.263***	0.596***
	(0.0234)	(0.0413)	(0.0242)
HRM			0.0596**
			(0.0244)

Edu	0.0637**	-0.282***	0.0805**
	(0.0314)	(0.0554)	(0.0320)
Rank	0.0539***	-0.183***	0.0647***
	(0.0179)	(0.0315)	(0.0183)
Gender	0.0604	0.113	0.0537
	(0.0512)	(0.0901)	(0.0510)
WY	-0.00292	-0.0797**	0.00183
	(0.0195)	(0.0344)	(0.0195)
Constant	0.179	3.446***	-0.0262
	(0.149)	(0.262)	(0.170)
Observations	541	541	541
R-squared	0.631	0.157	0.635

3. Hypothesis testing

Mechanism Effects of Human Resource Management. Table 3 shows the three-step method used in (Wen Zhonglin, Zhang Lei, Hou Jietai, and Liu Hongyun, 2004) to study the mechanism effects of human resource management. Table 7 shows that in model (1), the coefficient of Transformational leadership (Lead) on employee performance (Perf) is 0.611, and is significant at the 1% level. In model (2), the coefficient of Transformational leadership (Lead) on human resource management (HRM) is 0.263, and is significant at the 1% level, indicating that Transformational leadership can improve the level of human resource management in schools. Model (3) shows that the coefficient of human resource management (HRM) on employee performance (Perf) is 0.0596, and is significantly positive at the 5% level, indicating that the improvement of human resource management level can directly promote employee performance; after adding the human resource management variable, the coefficient of Transformational leadership on employee performance is 0.596, which is lower than that of model (1), but is

still significant at the 1% level, indicating that human resource management plays a partial mediating role between Transformational leadership and performance (see Figure 2).

Table 4 Results of the mechanism test of human resource management

	(1)	(2)	(3)
variable	Perf	HRM	Perf
Lead	0.611***	0.263***	0.596***
	(0.0234)	(0.0413)	(0.0242)
HRM			0.0596**
			(0.0244)
Edu	0.0637**	-0.282***	0.0805**
	(0.0314)	(0.0554)	(0.0320)
Rank	0.0539***	-0.183***	0.0647***
	(0.0179)	(0.0315)	(0.0183)
Gender	0.0604	0.113	0.0537
	(0.0512)	(0.0901)	(0.0510)
WY	-0.00292	-0.0797**	0.00183
	(0.0195)	(0.0344)	(0.0195)
Constant	0.179	3.446***	-0.0262
	(0.149)	(0.262)	(0.170)
Observations	541	541	541
R-squared	0.631	0.157	0.635

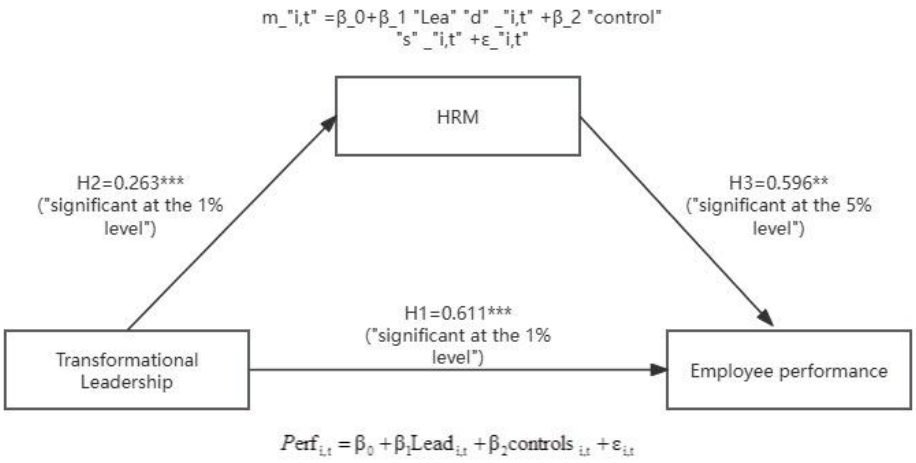

Figure 2 Hypothesized research results

Discussion

This study examines how transformational leadership influences employee performance in higher education institutions and clarifies the mediating role of human resource management within this relationship. By integrating leadership behavior with organizational systems, the findings contribute to the leadership and higher education literature in several important ways.

1. The core role of Transformational leadership in employee performance. Through theoretical analysis, it is concluded that leadership plays a positive role in promoting employee performance. The coefficient of influence of leadership (Lead) on employee performance (Perf) remains between 0.609 and 0.629, and the significance level is below 1%, indicating that the impact of Transformational leadership level on employee performance increases by 0.609-0.629 units for every unit increase in Transformational leadership level. Moreover, as the control variables increase, the impact of Transformational leadership level on employee performance remains very stable. In universities, formal performance incentive mechanisms are often constrained by

standardized evaluation systems and administrative regulations; therefore, leadership behaviors such as vision articulation, personalized care, and intellectual stimulation play a crucial role in enhancing employee engagement and self-motivation.

2. Human resource management (HRM) plays a partial mediating role between Transformational leadership and employee performance. The regression coefficient of the direct impact of HRM on performance is 0.0596 ($p < 0.05$), indicating that optimizing HRM can improve employee performance. Transformational Leadership indirectly affects employee performance through HRM, that is, the regression coefficient of leadership on HRM is 0.263 ($p < 0.01$), indicating that effective Transformational leadership can optimize HRM and thus improve employee performance. This finding indicates that the impact of transformational leadership extends beyond direct interpersonal interactions to shape formal human resource management practices.

In conclusion, the findings underscore the importance of integrating transformational leadership with effective human resource management in higher education institutions. In highly structured organizational environments, leadership effectiveness can be limited without the support of coherent human resource management practices. Therefore, combining leadership development with improvements to human resource management systems is a key pathway to enhancing the performance of university staff.

Recommendation

Based on the above conclusions, this study proposes countermeasures from three dimensions: Transformational leadership optimization, human resource management, and performance management systems, to improve the performance of university faculty.

1. Improving Transformational Leadership Effectiveness

Strengthen the cultivation of transformational leaders and conduct leadership training, focusing on cultivating vision-building and team motivation skills among school-level and department-level managers. Optimize leadership styles, reduce laissez-faire leadership, and require managers to regularly communicate with faculty and provide clear guidance. Encourage servant-oriented leadership, such as principals and deans taking the lead in teaching and research, to strengthen their role as role models.

2. Improving Human Resource Management

Optimize and target recruitment, adopting a dual-track assessment system of "teaching + research" to attract multi-faceted talent. Simultaneously, implement customized training policies. For newly hired faculty, provide training in teaching skills and classroom management; for senior faculty, focus on training in research methods and support participation in domestic and international academic exchanges. Reform the compensation and incentive system, directly linking performance with bonuses and professional title assessments to avoid a "big pot" system. Strengthen career development support, establish faculty growth profiles, and regularly assess career development needs. Establish a mentoring system for young faculty, with senior professors providing guidance in research and teaching. Given that human resource management is a key mediating factor, universities should prioritize improving the "personnel management skills" of deans and department heads.

This paper explores the impact of transformational leadership on employee performance: the mediating role of human resource management. Through empirical research, we found some correlations; however, this study has the following limitations: (1) Limitations of sample scope: Due to limited resources, the survey mainly relied on peers, friends, family and colleagues. The lack of a scientifically based stratified random sampling method for employee performance led to a regionally concentrated distribution of the sample,

affecting the generalizability of the research results. (2) Limitations of data collection: Local context affected the search for questionnaires and the selection of participants. In addition, due to time constraints, this study could not conduct regular follow-up surveys, which complicated the verification of causal relationships between variables. This situation may introduce common variance bias, thereby affecting the accuracy of the research results. Future research should consider these limitations to improve the reliability and validity of research on factors affecting employee performance.

References

Delery, J. E., and D. H. Doty. (1996). "Modes of Theorizing in Strategic Human Resource Management: Tests of Universalistic, Contingency, and Configurations. Performance Predictions." Academy of Management Journal 39(4):802–35. doi:10.2307/256713.

Huselid, M. A. (1995). "The Impact of Human Resource Management Practices on Turnover, Productivity, and Corporate Financial Performance."

Jiang, Kaifeng, David P. Lepak, Jia Hu, and Judith C. Baer. (2012). "How Does Human Resource Management Influence Organizational Outcomes? A Meta-Analytic Investigation of Mediating Mechanisms." Academy of Management Journal 55(6):1264–94. doi:10.5465/amj.2011.0088.

Jyoti, Jeevan, and Manisha Dev. (2015). "The Impact of Transformational Leadership on Employee Creativity: The Role of Learning Orientation." Journal of Asia Business Studies 9(1):78–98. doi:10.1108/JABS-03-2014-0022.

Nurbaeti, Siti. (2022). "Significance of the Influence of Leadership Model, Morale, and Satisfaction on Performance Consistency." 1(1).

Rowold, Dr Jens. (2004). "Multifactor Leadership Questionnaire."

Vera, Dusya, and Mary Crossan. (2004). "Strategic Leadership and Organizational

Learning."

Wright, Patrick M., and Gary C. McMahan. (2011). "Exploring Human Capital: Putting 'Human' Back into Strategic Human Resource Management: Exploring Human Capital." Human Resource Management Journal 21(2):93–104. doi:10.1111/j.1748-8583.2010.00165.x.

Zhang, Keli, and Lizelle Eugenio- Villanueva. (2024). "Human Resource Management Practices and Organizational Performance: Towards a Proposed Employee Engagement Program." Journal of Education and Educational Research 8(3):315–28. doi:10.54097/ypdwj528.

Wen Zhonglin, Zhang Lei, Hou Jietai, and Liu Hongyun. (2004). Mediation Effect Test Procedure and Its Application.

WORKING MOTIVATION OF ADMINISTRATIVE STAFF AT NANNING UNIVERSITY*

Chunting Liu[1], Nuttamon Punchatree[2], Pong Horadal[3] and Man Klaysuwan[4]

[1-4]Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: nuttamon.pu@bsru.ac.th

Received 12 February 2026; Revised 22 February 2026; Accepted 24 February 2026

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the working motivation level of administrative staff, and (2) to study the guidelines for enhancing the working motivation of administrative staff at Nanning University. The sample group was 140 administrative staff at Nanning University. The research instruments were questionnaires and structured interviews. The statistics to analyze the data were percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The results were found that: (1) the working motivation level of administrative staff in five aspects was at a high level. And (2) the guidelines for enhancing working motivation of administrative staff at Nanning University have multiple approaches as follows: 1) Compensation incentives, establish a market-oriented and internally fair compensation system based on job value, ability, and performance, integrating short- and long-term incentives and enhancing transparency of compensation policies. 2) Work environment, improve intelligent and humanized office systems through information technology reform,

Citation:

* Chunting Liu, Nuttamon Punchatree, Pong Horadal and Man Klaysuwan. (2026). Working Motivation Of Administrative Staff At Nanning University. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1165-1178.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

strengthen mental health support, and cultivate a respectful and inclusive organizational culture. 3) Organizational relationships, enhance team cohesion through service-oriented leadership, effective communication and collaboration mechanisms, and sound mentoring and conflict management systems. 4) Career development, implement a dual-track career development system with clear promotion pathways, fair recruitment mechanisms, and systematic career planning and leadership training. 5) Work achievement, promote goal-oriented participatory management by supporting innovation, recognizing phased achievements, and providing diverse platforms for showcasing work outcomes.
Keywords: Enhancement Guidelines, Working Motivation, Administrative Staff

Introduction

With the rapid expansion of higher education, university administrative staff have become increasingly important in supporting institutional operations, resource optimization, and service delivery. National education policies emphasize improving governance systems and strengthening the professional capacity of administrative personnel in universities. The Outline of the National Medium- and Long-Term Education Reform and Development Plan (2010–2020) explicitly advocates enhancing educational management and governance efficiency, while China Education Modernization 2035 (2019) further highlights the need to modernize educational governance and stimulate institutional vitality.

In response to national policy directions, local development plans such as Nanning's 14th Five-Year Plan for Educational Development (2021) stress the importance of modernizing university governance and improving administrative service efficiency. Despite these policy supports, administrative staff in universities often face challenges, including heavy workloads, unclear career development pathways, and insufficient motivational mechanisms. Existing studies indicate that compensation incentives, organizational relationships, work

environment, and recognition systems are key factors influencing employees' working motivation and effectiveness.

As a growing institution, Nanning University faces a pressing need to address these challenges to improve administrative performance and service quality. Therefore, this study aims to develop and validate the guidelines for enhancing the working motivation of administrative staff at Nanning University by examining key motivating factors and proposing structured interventions. The findings are expected to provide actionable strategies for Nanning University and offer a reference for other higher education institutions seeking to strengthen administrative incentive mechanisms and achieve sustainable development.

Objectives

1. To study the working motivation level of administrative staff at Nanning University.

2. To study the guidelines for enhancing the working motivation of administrative staff at Nanning University.

Literature Review

Theory of working motivation: 1) Maslow's hierarchy of needs theory explains human motivation as a dynamic process in which individuals pursue different categories of needs at various stages of personal development. These needs range from basic physiological requirements and safety concerns to higher-order social needs, esteem, and self-actualization. Rather than existing independently, lower-level needs generally require a certain degree of satisfaction before higher-level needs become salient motivators. As individuals progress and their circumstances change, the relative importance of each level of need may also shift, thereby influencing their motivation patterns in different contexts, including the workplace (Maslow, 1943). And 2) Herzberg's two-factor

theory distinguishes between factors that contribute to job satisfaction and those that primarily prevent dissatisfaction. Motivational factors, such as achievement, recognition, and opportunities for personal growth, are closely related to the nature of the work itself and can actively stimulate employees' enthusiasm and performance when adequately addressed. In contrast, hygiene factors—including salary, organizational policies, and working conditions—do not directly enhance motivation but play a crucial role in maintaining a stable and acceptable work environment. When these hygiene factors are insufficient, employee dissatisfaction may arise, even if motivational factors are present. The theory suggests that effective management should simultaneously ensure reasonable hygiene conditions while strengthening motivational factors to promote sustained job satisfaction and performance (Herzberg, 1959).

Concept of working motivation: 1) Policy of working motivation: The Outline of the National Medium- and Long-Term Education Reform and Development Plan (2010 - 2020) clearly states that we should give priority to the development of education, strengthen the construction of college teachers and administrative staff, optimize management mechanisms, and improve the level of education governance. As a guiding document for educational development in the current and future periods, China's Education Modernization 2035 explicitly proposes to "advance the modernization of the education governance system and capacity" and to "deepen reforms in the education sector concerning delegating powers, improving regulation, and optimizing services, while implementing and expanding the autonomy of higher education institutions." local development plans such as Nanning's 14th Five-Year Plan for Educational Development (2021) stress the importance of modernizing university governance and improving administrative service efficiency. And 2) Working motivation refers to the process of stimulating employees' intrinsic drive by satisfying their multi-level needs, thereby guiding them to act according to the organization's set

behavioral patterns and achieving the unity of personal needs and organizational goals. This motivation includes not only the satisfaction of material needs but also higher-level needs such as safety, social interaction, esteem, and self-actualization. Effective incentive mechanisms can significantly enhance employees' enthusiasm and job satisfaction, thereby promoting the overall performance and development of the organization (Zenghui et al., 2023). Definition of working motivation: Working motivation refers to “a set of energetic forces that originate both within as well as beyond an individual's being, to initiate work-related behavior, and to determine its form, direction, intensity, and duration.” They argued that working motivation not only directly contributes to employees' performance but also indirectly facilitates self-awareness and self-fulfillment, thereby serving as a crucial driver of both individual self-actualization and the achievement of organizational goals (Vo et al., 2022).

In this study, working motivation refers to the intrinsic and extrinsic factors that drive individuals to excel at work. It encompasses the psychological processes that influence people's choices about specific work-related behaviors, including the effort they put in and the time they persist on a task. Working motivation influences not only individual effort but also the dynamics of teamwork. High levels of working motivation contribute to improved job satisfaction, performance, teamwork, and organizational success. Working motivation consists of five aspects: Compensation incentives, Work environment, Organizational relationships, Career advancement, and Work achievement.

Methodology

Population and Sample Group: The population of this research was 216 administrative staff at Nanning University. Based on Krejcie and Morgan sampling table (1970), the sample group of this research was 140 administrative staff at Nanning University. By using simple random sampling, the randomness and

scientific validity of the sampling process were ensured.

Research Instruments: This study adopted a mixed-methods approach, utilizing questionnaires and interviews as the primary research instruments. All responses are provided freely based on actual circumstances and will be used solely for statistical analysis, with no public disclosure. All information collected will be kept strictly confidential.

Questionnaire: The questionnaire consists of the following two parts: The first section collected basic demographic information of the respondents, classified by gender, age, educational background, and work experience. The second section employed a five-point Likert scale to assess the current situation of working motivation of administrative staff at Nanning University. Based on the conceptual framework of this study, the scale consisted of five dimensions: 1) compensation incentives, 2) work environment, 3) organizational relationship, 4) career advancement, and 5) work achievement. To ensure the reliability and validity of the questionnaire, the index of objective congruence (IOC) of the questionnaire was examined by three experts, the IOC of questionnaire was 0.67-1.00, and through the distribution and collection of 30 questionnaires, a test was conducted, resulting in the overall Cronbach's alpha coefficient of the questionnaire being 0.990.

Interview: The first part is the Introduction of background information. The second part includes a series of open-ended interviews. The interview aimed to collect the respondents' opinions on the guidelines for enhancing working motivation of administrative staff. A total of 5 experts were selected as interviewees and selected based on strict screening criteria as follows: 1) at least 10 years of university experience; 2) university department-level leaders or above, and 3) graduated with master's degree or above.

Data Collection

A total of 140 questionnaires were distributed to the administrative staff in the sample group, and 140 valid questionnaires were returned, yielding a 100% effective response rate. In addition, to further explore strategies for enhancing administrative staff's work motivation, structured interviews were conducted with five experts from Nanning University. The interviews were carried out either face-to-face or online, depending on the availability of the participants, with each session lasting approximately 30 to 40 minutes.

Data Analysis

The personal information of the respondents was analyzed by frequency and percentage. The current situation of working motivation of administrative staff in five aspects, the data was analyzed by mean and standard deviation. The data interpretation for average value is based on Rensis Likert (1932). The data interpretation is as follows: 4.50-5.00 refers to the highest level, 3.50-4.49 refers to high level, 2.50-3.49 refers to medium level, 1.50-2.49 refers to low level, and 1.00-1.49 refers to the lowest level. The structured interview about the development guidelines for working motivation level of administrative staff at Nanning University was analyzed by content analysis.

Results

Objective 1: To study the working motivation level of administrative staff at Nanning University. A total of 140 questionnaires were distributed in this study, and 140 valid questionnaires were collected, which met the data collection requirements.

Table 1 Mean and standard deviation of the working motivation level of administrative staff in five aspects (n = 140)

	Working motivation level of administrative staff	$\overline{X}$	S.D.	Level	Ranking
1	Compensation incentives	3.64	0.88	high	5
2	Work environment	3.81	0.84	high	1
3	Organizational relationships	3.69	0.87	high	2
4	Career advancement	3.67	0.88	high	3
5	Work achievement	3.65	0.86	high	4
Total		**3.69**	**0.87**	**high**	

According to Table 1, it was found that the working motivation level of administrative staff in five aspects was at a high level ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.87). Considering the results from the highest to the lowest mean were as follows: the highest mean was work environment ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.84), followed by organizational relationships ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.87), and career advancement ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 0.88), respectively, and work achievement was the lowest mean ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.88).

Objective 2: To study the guidelines for enhancing the working motivation of administrative staff at Nanning University.

The recommended guidelines for enhancing the working motivation of administrative staff include: 1) In terms of compensation incentives, establish a market-linked and internally fair compensation system by adopting a salary structure based on job value, ability, and performance, while combining short-term and long-term incentives and improving transparency and communication of compensation policies. 2) In terms of the work environment, promote intelligent and humanized office systems through information technology reform, strengthen mental health support, and create a respectful and inclusive organizational culture with efficient logistical services. 3) In terms of organizational relationships, enhance team cohesion by fostering service-oriented

leadership, strengthening communication and collaboration mechanisms, and establishing mentoring, conflict management, and performance appeal systems. 4) In terms of career development, implement a dual-track career development system with clear promotion pathways, fair recruitment mechanisms, systematic career planning, and multi-level leadership training to support sustainable talent development. 5) In terms of work achievement, strengthen goal-oriented participatory management by providing resource support, recognizing phased achievements, encouraging innovation and process improvement, and offering diverse platforms for showcasing work outcomes.

Discussion

The researcher summarizes the discussion into two parts, details as follows:

Objective 1: To study the working motivation level of administrative staff at Nanning University.

Based on the results of this study, it was found that the working motivation level of administrative staff in five aspects was at a high level. The reason is that Nanning University has established a relatively comprehensive foundational support system in terms of infrastructure, organizational culture, and basic career development mechanisms, which effectively meets the daily operational needs and psychological expectations of administrative staff. However, as the work environment and organizational relationships are the most directly perceivable and immediately influential factors in daily work, they naturally receive higher subjective evaluations. In contrast, the formation of work achievement depends more on systematic feedback, cross-departmental collaboration, and institutionalized recognition mechanisms, which require longer-term accumulation and more refined management support. This also reflects that while the university has achieved preliminary results in routine

support, there is still room for further enhancement in systematic construction and refined management regarding long-term incentive mechanisms such as work achievement and career development. This finding is consistent with previous research focusing on administrative staff, which argues that organizational relationships and the work environment are key factors influencing motivation. Specifically, harmonious organizational relationships and a supportive work environment have been shown to effectively enhance administrative staff's work engagement and job satisfaction. These conclusions align closely with the present study's finding that "organizational relationships" and "work environment" received relatively high scores (Ye, 2021). In addition, this result is supported by prior research indicating that clear promotion pathways and professional growth opportunities not only satisfy individuals' need for achievement but also enhance job satisfaction and overall performance. This perspective is consistent with the present study's finding that motivation related to "career advancement" is at a high level (Basalamah & As'ad, 2021). Furthermore, previous research suggests that the work environment, organizational support, and work achievement jointly constitute an important foundation for employee motivation, as a positive work atmosphere and supportive conditions help maintain high levels of motivation. This integrated perspective provides a theoretical explanation for the overall high motivation observed across the five dimensions in this study, indicating that the synergistic effects of multiple factors can effectively enhance overall working motivation (Marcelo et al., 2023).

Objective 2: To study the guidelines for enhancing the working motivation of administrative staff at Nanning University.

Enhancement guidelines of working motivation for administrative staff at Nanning University, is a multiple approach, the researcher analyzed the content as follows: 1) In terms of compensation incentives, establish a market-oriented and internally fair compensation system based on job value, ability, and

performance, integrating short- and long-term incentives and enhancing transparency of compensation policies. 2) In terms of the work environment, improve intelligent and humanized office systems through information technology reform, strengthen mental health support, and cultivate a respectful and inclusive organizational culture. 3) In terms of organizational relationships, enhance team cohesion through service-oriented leadership, effective communication and collaboration mechanisms, and sound mentoring and conflict management systems. 4) In terms of career development, implement a dual-track career development system with clear promotion pathways, fair recruitment mechanisms, and systematic career planning and leadership training. 5) In terms of work achievement, promote goal-oriented participatory management by supporting innovation, recognizing phased achievements, and providing diverse platforms for showcasing work outcomes. This view is supported by prior research indicating that compensation incentives serve as important extrinsic motivators that directly influence working motivation through tangible rewards such as salary increases and bonuses. In addition, organizational relationships characterized by smooth communication, mutual respect, and a sense of belonging contribute to a positive work environment and enhanced job satisfaction (Basalamah & As'ad, 2021). Moreover, prior research highlights that fair compensation distribution processes and transparent compensation policies are essential components of compensation incentives, as they enhance employees' sense of trust and belonging. In addition, career advancement is closely associated with organizational support and fair promotion mechanisms, which together influence employees' job performance and job satisfaction. These insights are consistent with the findings of the present study (Nguyen, 2023). From the perspective of administrative staff in higher education, prior research indicates that a supportive work environment-characterized by favorable working conditions, harmonious interpersonal relationships, and

effective communication channels-can significantly enhance administrative staff's sense of belonging and work performance. In addition, positive and supportive organizational relationships have been shown to improve their sense of belonging and job satisfaction, with particular emphasis on the role of humanistic care and effective communication mechanisms (Ye, 2021). Finally, from a comprehensive perspective, compensation incentives can be understood as the use of competitive salaries and benefits to motivate employees and enhance their working motivation (Marcelo et al., 2023).

Recommendation

For University: The university should optimize performance evaluation and compensation linkage, invest in smart office support to reduce burdens, strengthen leadership and team culture, enhance personalized career development guidance, and establish a robust achievement recognition and reward system.

For Administrative leaders: Leaders should adopt a proactive leadership style, improve the work environment, strengthen organizational communication and support, and provide clear career development guidance by establishing a fair and transparent performance evaluation system that links performance evaluation with compensation, promotion and recognition, thereby enhancing employees' sense of accomplishment, trust and sustained work motivation.

For Administrative staff: Administrative staff should actively optimize their work environment, foster collaborative relationships, pursue continuous professional development, highlight work achievements, and rationally engage with incentive systems while contributing to team and organizational culture.

References

Basalamah, M. S. A., & As'ad, A. (2021). The role of work motivation and work environment in improving job satisfaction. Golden Ratio of Human Resource Management, 1(2), 94-103.

Central Committee of the Communist Party of China & State Council of the People's Republic of China. (2010). The outline of the national medium- and long-term education reform and development plan (2010–2020). Central People's Government of the People's Republic of China.

Central Committee of the Communist Party of China and the State Council (2019). China Education Modernization 2035. https://www.gov.cn/zhengce/2019-02/23/content_5367987.htm

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). The motivation to work. Wiley.

Krejcie,Robeart V and Morgan, Daryle W.(1970).Determining Sample Size For Research Activities. Journal of Education and PsychologicalMeasurement. 30(3). 607-610

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. Psychological review, 50(4), 370.

Marcelo, K. V. G., Claudio, B. M., & Ruiz, J. A. Z. (2023). Impact of Work Motivation on service advisors of a public institution in North Lima, 2023. Perspectiva Austral, 1, 21.

Nanning Municipal People's Government. (2021). Nanning education develop ment "14th five-year plan". Nanning Municipal Government.

Nguyen, V. T. (2023). Understanding the work motivation of university lecturers in Vietnam: The importance of perceived fairness in the workplace (Doctoral dissertation). Southwest University. https://doi.org/10.27684/d.cnki.Gxnd x.2023.000066.

Rensis Likert. (1932). A technique for measuring attitudes. Psychology Archives.P7

Vo, T. T. D., Tuliao, K. V., & Chen, C. W. (2022). Work motivation: The roles of individual needs and social conditions. Behavioral Sciences, 12(2), 49.

Ye, Y. C. (2021). Research on the incentive problems and countermeasures of administrative staff in W private university (Master's thesis). Zhejiang Sci-Tech University. https://doi.org/10.27786/d.cnki.gzjlg.2021.000485

Zenghui, L., Khan, S., & Kanjanarat, K. (2023). The Incentive Mechanisms for Administrative Staff at NanNing University.

การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3*

GENERAL ADMINISTRATION IN SCHOOLS BASED ON CONCEPT OF HIGHER-ORDER THINKING SKILLS OF MAUNG KHUKHAN NETWORK SCHOOLS UNDER SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สุติมา สีดาพันธ์[1], สุรางคนา มัณยานนท์[2] และ สมหมาย สร้อยนาคพงษ์[3]

Sutima Sridapan[1], Surangkana Manyanon[2] and Sommai Soynakpomg[3]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-2]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: sutima.sridapan77@gmail.com

วันที่รับบทความ : 9 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 20 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 22 กุมภาพันธ์ 2569

Received 9 February 2026; Revised 20 February 2026; Accepted 22 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง และ 2) ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Citation:

*สุติมา สีดาพันธ์, สุรางคนา มัณยานนท์ และ สมหมาย สร้อยนาคพงษ์. (2569). การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูงโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1179-1197.

Sutima Sridapan, Surangkana Manyanon and Sommai Soynakpomg. (2026). General Administration In Schools Based On Concept Of Higher-Order Thinking Skills Of Maung Khukhan Network Schools Under Sisaket Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1179-1197.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำแนกผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน และครู จำนวน 139 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง .51 - .83 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 2) ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้ (1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเชื่อมโยงข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข้ามฝ่ายได้ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะระดับความสำคัญและเร่งด่วนของหนังสือราชการ โดยใช้ Matrix การบริหารเวลาเพื่อช่วยให้การกระจายงานไปยังกลุ่มงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงสุด และ (3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบที่สามารถตรวจสอบที่มาของข้อมูลได้ว่าใครเป็นผู้นำเข้าและมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของรายงาน

คำสำคัญ: การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน, ทักษะการคิดขั้นสูง, กลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

Abstract

This research aimed to study 1) the general administration of schools based on the concept of higher-order thinking skills, and 2) The recommendations for developing the general administration of schools based on the concept of higher-order thinking skills. The sample group used in this research consisted of school administrators and teachers working in schools within the Maung Khukhan Network Schools under Sisaket Primary Educational Service Area Office 3, academic year 2568. This included 11 school administrators and 139 teachers. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with individual item discrimination values ranging from .51 to .83 and a reliability coefficient of

.97. The data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows: 1) The general administration of schools based on the concept of higher-order thinking skills, as a whole was at a high level. 2) The recommendations for developing the general administration of schools based on the concept of higher-order thinking skills, the top recommendations are as follows: (1) School administrators should integrate data from academic affairs, budgeting, personnel, and general administration to enable cross-departmental data analysis. (2) School administrators should possess analytical thinking skills to differentiate the importance and urgency levels of official documents, utilizing a time management matrix to maximize the efficiency of work distribution to various departments. and (3) School administrators should develop a system that can verify the origin of data, identifying who entered it and whether there is supporting evidence, to assess the reliability of reports.

Keywords: General Administration in Schools, Concept of Higher-Order Thinking Skills, Maung Khukhan Network Schools, Sisaket Primary Educational Service Area Office 3

บทนำ

การบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทาง โดยมีคณะครูเป็นบุคลากรหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์, 2562) ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) โดยเฉพาะการบริหารงานทั่วไปถือเป็นงานสนับสนุนสำคัญที่เชื่อมโยงกับทุกฝ่าย ช่วยส่งเสริมบรรยากาศ สวัสดิการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย (ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ, 2567)

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดในการบริหารงาน ซึ่งเป็นศักยภาพอย่างหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการคิดได้หลายชนิด ทักษะการคิดจะแตกต่างกันตามลักษณะของการคิด อาทิ การรวบรวมสารสนเทศ การจัดเรียงสารสนเทศ การวิเคราะห์สารสนเทศ การสรุปความ การวางแผน การกำหนดจุดมุ่งหมาย การตรวจสอบความก้าวหน้า การประเมินทางเลือก การตัดสินใจและอื่น ๆ (Lawson, 2002) ทั้งนี้ Anderson and Krathwohl (2001) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง โดยอธิบายว่าเป็นกระบวนการคิดใน 3 ระดับบน หรือในส่วนที่เป็นยอดพีระมิด ได้แก่ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการคิดสร้างสรรค์ การคิดในระดับนี้ก่อให้เกิดการพัฒนา และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมา โดยอาศัยพื้นฐานจากความรู้ ความเข้าใจ และฝึกคิดอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ พัชรา เดชโฮม และศุนิสา ทดลา (2561) ได้กล่าวว่า ทักษะการคิดขั้นสูง ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ให้เกิดความอยากรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยการมอบหมายงานที่มีความท้าทายความสามารถ สร้างความกระตือรือร้น หรือความอยากรู้ อยากเห็น โดยการสร้างความท้าทายในการค้นหาสภาพความยากลำบาก หรือสภาพปัญหา และการปลูกฝังการแก้ปัญหาทั้งความรู้ และทักษะชีวิต โดยการจัดการอบรมให้ความรู้ และฝึกประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา หรือการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยเฉพาะกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ ยังประสบปัญหาสำคัญด้านการบริหารจัดการ อาทิ ขาดแคลนงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย บางอย่างชำรุดเสียหาย ขาดการบำรุงรักษาที่ถูกต้อง ขาดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี สื่อการสอนไม่เพียงพอ และผู้เรียนยังขาดการฝึกฝนทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อยู่ในระดับ “พอใช้” (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3, 2568)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การบริหารงานทั่วไปตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูงของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน และข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ซึ่งคาดหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารโรงเรียน นำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนการบริหารงานทั่วไป และวางแผนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะ

การคิดขั้นสูง และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดีขึ้นกว่าเดิมในด้านทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนให้มากขึ้น และนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา นำพาสถานศึกษาของตนเองเป็นสถานศึกษาชั้นนำ เพื่อเตรียมพร้อมการรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในสถาณการณ์ปัจจุบัน และทำให้การศึกษาเกิดคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

การทบทวนวรรณกรรม

1. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป เป็นภารกิจที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่นตามมาตรฐานคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) โดยอ้างอิงขอบข่ายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ซึ่งประกอบด้วยภาระงานหลัก 5 ด้านที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ดังนี้ 1. การดำเนินงานธุรการ เป็นการจัดการระบบเอกสาร รับ-ส่ง และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้การประสานงานรวดเร็ว 2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เป็นการจัดทำฐานข้อมูลสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 3. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรภายนอก 4. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นการจัดหาและบำรุงรักษาสื่อ เทคโนโลยี และระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และ 5. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม เป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์และรักษาความปลอดภัยเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. แนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง

ทักษะการคิดขั้นสูง เป็นกระบวนการทางสมองที่มีความซับซ้อน ช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดการกับปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ (Fisher & Kusumah, 2018) ผู้วิจัยใช้กรอบ

แนวคิดของ Anderson and Krathwohl (2001) ซึ่งแบ่งระดับการคิดขั้นสูงเป็น 3 ด้านหลัก ดังนี้ 1. การวิเคราะห์ (Analyzing) เป็นความสามารถในการแยกแยะข้อมูลออกเป็นส่วนย่อย เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ 2. การประเมินค่า (Evaluating) เป็นการตัดสินคุณค่าของแนวทางปฏิบัติโดยใช้เกณฑ์หรือมาตรฐาน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและประสิทธิภาพของงาน และ 3. การสร้างสรรค์ (Creating) เป็นการรวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างใหม่ที่เป็นนวัตกรรมในการแก้ปัญหาการบริหาร

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัยเรื่อง การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยใช้กรอบแนวคิดตามขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) โดยเลือกภาระงานหลักที่สอดคล้องกับภารกิจของโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. การดำเนินงานธุรการ 2. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ 3. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 4. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และใช้กรอบแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง ของ Anderson and Krathwohl (2001) 3 ประการ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ 2. การประเมินค่า และ 3. การสร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำตัวแปรมาบูรณาระหว่างการบริหารงานทั่วไปกับทักษะการคิดขั้นสูง ได้องค์ประกอบหลักในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 15 ด้าน ได้แก่ 1. การดำเนินงานธุรการเพื่อการวิเคราะห์ 2. การดำเนินงานธุรการเพื่อการประเมินค่า 3. การดำเนินงานธุรการเพื่อการสร้างสรรค์ 4. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์ 5. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประเมินค่า 6. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการสร้างสรรค์ 7. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ 8. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการประเมินค่า 9. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ 10. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ 11. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการประเมินค่า 12. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ 13. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเพื่อการวิเคราะห์ 14. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเพื่อการประเมินค่า และ 15. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเพื่อการสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 มีประชากร รวมจำนวน 190 คน จำแนกผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน และครู จำนวน 179 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จำนวน 127 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และครู จำนวน 139 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งงาน และโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)ตอนที่ 2 การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question)

ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสาร และแนวคิดเกี่ยวกับกรอบแนวคิดตามขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) และกรอบแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง ของ Anderson and Krathwohl (2001) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม นำแบบสอบถามนำแสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ

3 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พบว่า แบบสอบถาม มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนที่ได้จากการทดลองใช้ (Try out) วิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่า แบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง .51 - .83 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .97 และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากมหาวิทยาลัยราชธานี นำส่งหนังสือฯ พร้อมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 แบบสอบถามได้รับคืนมา จำนวน 150 ฉบับ มีความสมบูรณ์ ทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และทำการบันทึกคะแนน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ปีการศึกษา 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

ผลการศึกษาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่ม

เครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมและรายด้าน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับที่ของการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับ**	**อันดับที่**
1. การดำเนินงานธุรการเพื่อการวิเคราะห์	4.25	.56	มาก	14
2. การดำเนินงานธุรการเพื่อการประเมินค่า	4.46	.49	มาก	7
3. การดำเนินงานธุรการเพื่อการสร้างสรรค์	4.29	.48	มาก	12
4. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์	4.24	.67	มาก	15
5. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประเมินค่า	4.26	.65	มาก	13
6. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการสร้างสรรค์	4.48	.45	มาก	5
7. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์	4.60	.44	มากที่สุด	1
8. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการประเมินค่า	4.45	.54	มาก	6
9. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์	4.31	.52	มาก	10
10. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์	4.30	.51	มาก	11
11. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการประเมินค่า	4.56	.44	มากที่สุด	3

12. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์	4.59	.38	มากที่สุด	2
13. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเพื่อการวิเคราะห์	4.39	.60	มาก	8
14. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเพื่อการประเมินค่า	4.38	.63	มาก	9
15. การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเพื่อการสร้างสรรค์	4.56	.45	มากที่สุด	4
รวม	**4.41**	**.35**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = .35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ย คือ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = .44) รองลงมาคือ งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = .38) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์ ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = .67)

2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง	ความถี่
การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเชื่อมโยงข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข้ามฝ่ายได้	43
การดำเนินงานธุรการเพื่อการวิเคราะห์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะระดับความสำคัญและเร่งด่วนของหนังสือราชการ โดยใช้ Matrix การบริหารเวลา เพื่อช่วยให้การกระจายงานไปยังกลุ่มงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงสุด	32
การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประเมินค่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบที่สามารถตรวจสอบที่มาของข้อมูลได้ว่าใครเป็นผู้นำเข้าและมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของรายงาน	29

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีข้อเสนอแนะที่สำคัญสูงสุด 3 ประการแรก ดังนี้ (1) การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์: ผู้บริหารสถานศึกษาควรเชื่อมโยงข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข้ามฝ่ายได้ (ความถี่ 43) (2) การดำเนินงานธุรการเพื่อการวิเคราะห์:ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะระดับความสำคัญและเร่งด่วนของหนังสือราชการ โดยใช้ Matrix การบริหารเวลาเพื่อช่วยให้การกระจายงานไปยังกลุ่มงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงสุด (ความถี่ 32) และ (3) การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประเมินค่า: ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรพัฒนาระบบที่สามารถตรวจสอบที่มาของข้อมูลได้ว่าใครเป็นผู้นำเข้าและมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของรายงาน (ความถี่ 29)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาอภิปรายผลในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ย คือ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ รองลงมาคือ งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์ จากการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญในการบริหารงานทั่วไป เนื่องจากการบริหารงานทั่วไปไม่ใช่เพียงแค่ภารกิจสนับสนุน แต่เป็นเครื่องยนต์หลักที่ช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีทิศทาง โดยทำหน้าที่สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน และยกระดับประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารใช้ทักษะการคิดขั้นสูง ผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับบริบททางสังคมของอำเภอขุขันธ์ ที่มีความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายที่เข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมการบริหารที่ยืดหยุ่นและการใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ได้อย่างโดดเด่น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ชี้ให้เห็นถึงปัญหาในระดับโครงสร้างเชิงระบบ ซึ่งเป็นรากฐานของการวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Bloom (1956) ที่ระบุว่าการวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการจัดระเบียบข้อมูลอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญไม่ได้เกิดจากทักษะไอทีของบุคลากร แต่เป็นเพราะการขาดทักษะวิทยาการข้อมูล (Data Science) ในการเปลี่ยนข้อมูลดิบให้เป็นสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์ ประกอบกับข้อจำกัดของระบบฐานข้อมูลแบบแยกส่วน (Data Silo) ที่ขัดขวางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานในด้านนี้ต่ำสุดอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การบริหารงานทั่วไปที่เหนือกว่าจึงไม่ใช่เพียงการทำงานตามระเบียบ แต่คือการบูรณาการคน งาน และทรัพยากรข้อมูลเข้าด้วยกันเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน และมุ่งเน้นไปที่การสร้างระบบที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับแนวคิดการคิดขั้นสูง

ของ Anderson and Krathwohl (2001) ในกระบวนการทางสติปัญญาระดับสูง ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์กับการบริหารงานเชิงระบบ มีการประเมินค่ากับการตัดสินใจบนฐานข้อมูล และสามารถสร้างสรรค์กับการพัฒนานวัตกรรมการบริหาร เพื่อบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบทความวิจัยของ ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ (2567) ที่ระบุว่า การบริหารงานทั่วไปคือ รากฐานในการสร้างสภาพแวดล้อมและประสิทธิภาพขององค์กร โดยผู้บริหารต้องวางแผนจัดสรรทรัพยากรอย่างรัดกุมเพื่อลดความสูญเปล่าและมุ่งสู่เป้าหมายที่ชัดเจน พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นความรับผิดชอบและการเปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังต้องมีระบบควบคุมและประเมินผลที่ฉับไว เพื่อสร้างทีมงานที่มีสมรรถนะสูงและเป็นเอกภาพ ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและดึงศักยภาพของบุคลากรมาใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กรได้อย่างสูงสุด และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุเดช บ้านสระ (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีข้อเสนอแนะที่สำคัญสูงสุด 3 ประการแรก ดังนี้ (1) การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์: ผู้บริหารสถานศึกษาควรเชื่อมโยงข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข้ามฝ่ายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุสิทธิ์ สาแก้ว (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ผู้บริหารควรจัดหางบประมาณสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือโปรแกรม จากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ควรใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในหน่วยงานให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด ควรจัดให้มีห้องปฏิบัติงานสารสนเทศ ทำหน้าที่ให้บริการด้านข้อมูลตามความต้องการของผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการสำรองข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาไว้ในหลาย ๆ รูปแบบเพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล เช่น ในรูปแบบไฟล์เอกสารในคอมพิวเตอร์ ระบบคลาวด์ (Cloud) ระบบอินเทอร์เน็ต (2) การดำเนินงานธุรการเพื่อการวิเคราะห์: ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะระดับความสำคัญและเร่งด่วนของหนังสือราชการ โดยใช้ Matrix การบริหารเวลาเพื่อช่วยให้การกระจายงานไปยังกลุ่มงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยนันท์ ยะคะเรศ และคณะ (2568) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารทั่วไปในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารทั่วไปในสถานศึกษา ด้านงานธุรการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุมวางแผนศึกษาขอบข่าย และกระบวนการทำงานร่วมกัน มีการจัดลำดับความสำคัญของระบบการปฏิบัติงานธุรการเพื่อเป็นการลดขั้นตอนให้การปฏิบัติงาน มีการพัฒนาความรู้ความสามารถสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานธุรการให้มีทักษะและกระบวนการปฏิบัติงานธุรการ โดยจะต้องยึดหลักความถูกต้อง และรวดเร็ว ตามรูปแบบของการร่างหนังสือราชการ พร้อมทั้งช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการส่งเสริมในการพัฒนาบุคลิกภาพพัฒนาการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาให้พร้อมใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประเมินค่า: ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบที่สามารถตรวจสอบที่มาของข้อมูลได้ว่าใครเป็นผู้นำเข้า และมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของรายงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญนภา สุขเสริม และภูผายาง ภูผายาง (2567) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารระบบสารสนเทศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรควรพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง ควรกำหนดขั้นตอนในการตรวจสอบข้อมูลตรวจสอบความเป็นปัจจุบันของข้อมูลการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนและความเป็นไปได้ของข้อมูล ควรกำหนดขั้นตอนในการประมวลผลข้อมูลให้ชัดเจน มีการประชุมนิเทศและติดตามการประมวลผลข้อมูลแต่งตั้งบุคลากรในการประมวลผลข้อมูลเพื่อประมวลผลข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สภาพการปฏิบัติและข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในการยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยการประยุกต์ใช้ทักษะการคิดขั้นสูง (High-Order Thinking

Skills: HOTS) ตามแนวคิดของ Anderson and Krathwohl เข้ากับภารกิจงานบริหารทั่วไป 5 ด้าน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งสรุปเป็นแผนภาพแนวคิด “โมเดลการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงมิติ 3 มิติ ด้วยทักษะการคิดขั้นสูง (The 3-D High-Order Management Model for Schools) ผู้วิจัยนำเสนอโมเดล ดังภาพที่ 1

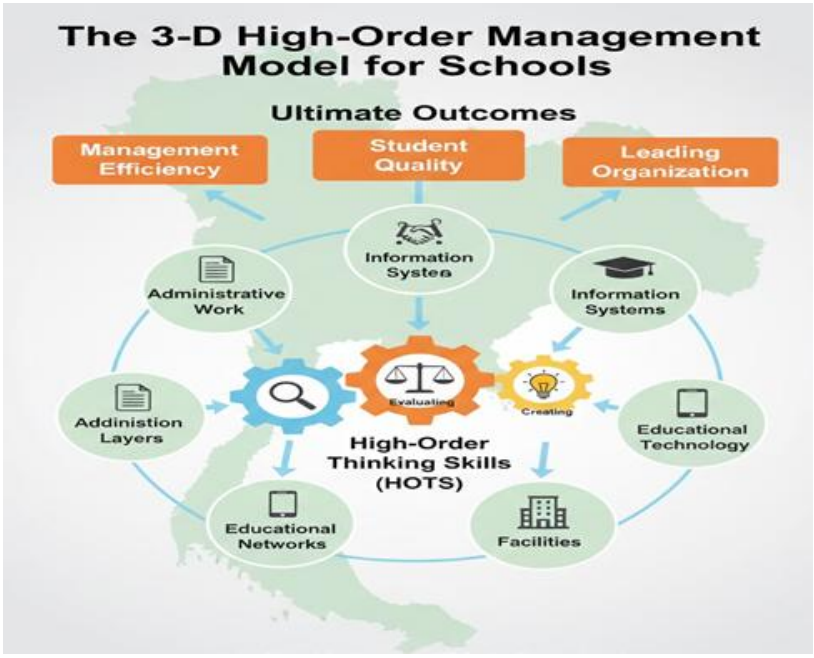

ภาพที่ 1 โมเดลการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงมิติ 3 มิติ ด้วยทักษะการคิดขั้นสูง

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคปัจจุบันไม่ได้อาศัยเพียงทัศนคติหรือประสบการณ์เบื้องต้น แต่จำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วย ส่วนแกนกลาง (The Core Process) ซึ่งคือ ทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills: HOTS) ตามแนวคิดของ Anderson and Krathwohl (2001) อันประกอบด้วย 3 ทักษะหลักที่ทำงานสอดประสานกันดุจฟันเฟืองที่ขบกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analyzing) เพื่อจำแนกแยกแยะข้อมูลอย่างเป็นระบบ การประเมินค่า (Evaluating) เพื่อตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และการสร้างสรรค์ (Creating) เพื่อพัฒนานวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาทักษะการคิดขั้นสูงในส่วนแกนกลางนี้ จะทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนส่งต่อไปยัง

ส่วนการประยุกต์ใช้ (The Application Layers) ซึ่งครอบคลุมภารกิจการบริหารงานทั่วไป 5 ด้านหลัก ตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ได้แก่

1. งานธุรการ (Administrative work) การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของงานผ่านเครื่องมือบริหารเวลา

2. ระบบเครือข่ายสารสนเทศ (Information systems) การประเมินความน่าเชื่อถือและการเชื่อมโยงข้อมูลบูรณาการข้ามฝ่าย

3. เครือข่ายการศึกษา (Educational networks) การสร้างสรรค์ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและชุมชน

4. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (Educational technology) การประเมินค่าความคุ้มค่าและความทันสมัยของสื่ออุปกรณ์

5. การจัดการอาคารสถานที่ (Facilities) การวิเคราะห์และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

เมื่อกระบวนการคิดขั้นสูงสามารถขับเคลื่อนภารกิจทั้ง 5 ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะนำไปสู่ ส่วนผลลัพธ์ (The Outcomes) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของสถานศึกษา คือ การเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (Management Efficiency) ที่คุ้มค่าและรวดเร็ว การยกระดับ คุณภาพผู้เรียน (Student Quality) ให้สูงขึ้นทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์และทักษะการคิด และการนำพาสถานศึกษาไปสู่การเป็น สถานศึกษาชั้นนำ (Leading Organization) ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ มีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการนำกระบวนการทางปัญญาเชิงลึกมาประยุกต์ใช้ในการจัดการระบบสนับสนุนการศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีข้อเสนอแนะที่สำคัญสูงสุด 3 ประการแรก ดังนี้ (1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเชื่อมโยง

ข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข้ามฝ่ายได้ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะระดับความสำคัญและเร่งด่วนของหนังสือราชการ โดยใช้ Matrix การบริหารเวลาเพื่อช่วยให้การกระจายงานไปยังกลุ่มงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงสุด และ (3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบที่สามารถตรวจสอบที่มาของข้อมูลได้ว่าใครเป็นผู้นำเข้าและมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของรายงาน ข้อเสนอแนะทั้ง 3 ประการนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารงานทั่วไปแบบเดิม ไปสู่ “การบริหารโดยใช้สารสนเทศเป็นฐาน (Information-Based Management)” ที่ต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นสูงเป็นเครื่องมือหลักในการจัดการ เพื่อนำพาโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ไปสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีสมรรถนะสูง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของงาน อาทิเช่น โครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “ผู้บริหารยุคใหม่กับการบริหารงานเชิงกลยุทธ์” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ ของงาน โดยใช้เครื่องมือ Matrix การบริหารเวลา เพื่อลดภาระงานคอขวด ที่ห้องผู้บริหาร และเพิ่มประสิทธิภาพในการกระจายงานไปยังกลุ่มงานต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาอาคารสถานที่ หรือโครงการนิเทศติดตามงานสารสนเทศ และ 1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ควรส่งเสริมให้ทุกสถานศึกษาพัฒนาระบบติดตามสถานะเอกสารแบบ Real-time เพื่อความโปร่งใสและลดคามซ้ำซ้อนในการสื่อสารภายในองค์กร ผ่าน “โครงการจัดซื้อจัดจ้างตามแผนปฏิบัติราชการประจำปี” หรือ “โครงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน” โดยเขตพื้นที่ฯ ควรให้โรงเรียนจัดทำระบบติดตามงบประมาณและการจัดซื้อแบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบโครงการเห็นความคืบหน้าของเอกสารการเบิกจ่ายในทุกขั้นตอน และ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานทั่วไปดิจิทัลโดยใช้ทักษะการคิดขั้นสูงโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยนำโครงการที่เสนอไว้ เช่น โครงการ “ศูนย์สารสนเทศรวมใจ” หรือ โครงการ “บริหารงานอัจฉริยะด้วย Eisenhower Matrix” ไปทดลองใช้จริงในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลก่อนและหลังการใช้โมเดล และ 2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิง

สาเหตุระหว่างทักษะการคิดขั้นสูงของผู้บริหารกับ คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้ครู หรือทักษะนวัตกรรมของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเมืองขุขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เพื่อยืนยันว่าการบริหารงานทั่วไปที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดนี้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ชัยนันท์ ยะคะเรศ และคณะ. (2568). แนวทางการบริหารทั่วไปในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 7(1), 51–64.

ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ. (2567). การบริหารทั่วไปของสถานศึกษา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(2), 484-499.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49-53.

พัชรา เดชโฮม และ ศุนิสา ทดลา. (2561). แนวทางการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 5(1), 158-182.

เพ็ญนภา สุขเสริม และภูผายาง ภูผายาง. (2567). แนวทางการบริหารระบบสารสนเทศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 135–147.

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. (2568). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ศรีสะเกษ: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). คู่มือหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร:กระทรวงศึกษาธิการ.

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์. (2562). การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา. มหาสารคาม: ตักศิลาการพิมพ์.

อนุเดช บ้านสระ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2564). แนวทางการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 13(2), 185-202.

อนุสิทธิ์ สาแก้ว. (2566). แนวทางการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3. ในวิทยานิพนธ์ครุศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of bloom's taxonomy of educational objectives. New York: Longman.

Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of education objective handbook i: Cognitive domain. New York: David Mc Kay Company.

Fisher, D., & Kusumah, Y. S. (2018). Developing student character of preservice mathematics teacher through blended learning. Journal of Physics: Conference Series, 1132(1), 1-9.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining size for research activities. Educational Psychological Measurement, 30(3), 608-A.

Lawson, A. E. (2002). At what levels of education is the teaching of thinking effective?. Theory Into Practice Journal, 32 (3), 170-178.

การสะท้อนของสังคมยุคใหม่ต่อการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน*

THE REFLECTION OF MODERN SOCIETY ON THE USE OF TECHNOLOGY BY MONKS IN THE CONTEMPORARY ERA

พระครูสิริสุตโสภณ จนฺทโสภโณ (จำเนียร คำสุข)[1], ณัฏฐพัชร์ งดงาม[2], จิรายุ มูลมาก[3], มะลิ ทิพพ์ประจง[4], วิชิต ไชยชนะ[5] และ นพวรรณ์ ไชยชนะ[6]

Phrakhru Sirisutasophon Chandasobhano (Chamnian Khamsuk)[1], Nattaphat Ngodngam[2], Jirayu Munmak[3], Mali thipprajong[4], Wichit Chaichana[5] and Noppawan Chaichana[6]

[1-6]วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

[1-6]Phetchaburi Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 10 กุมภาพันธ์ 2569

Received 24 January 2026; Revised 8 February 2026; Accepted 10 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พลวัตความเปลี่ยนแปลงและปฏิกิริยาของสังคมไทยที่มีต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในศาสนกิจ โดยศึกษาผ่านกรอบทฤษฎีการสื่อสารสมัยใหม่และหลักพระธรรมวินัย ผลการศึกษาพบว่าสังคมยุคใหม่มีการสะท้อนมุมมองในลักษณะทวิลักษณ์ (Dualism) กล่าวคือ ในด้านหนึ่งมีการยอมรับเทคโนโลยีในฐานะเครื่องมือทรงประสิทธิภาพที่ช่วยทลายกำแพงวัดเพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่และสร้างความโปร่งใสผ่านระบบดิจิทัล แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับเกิดความกังวลเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับ "โลก

Citation:

* พระครูสิริสุตโสภณ จนฺทโสภโณ (จำเนียร คำสุข), ณัฏฐพัชร์ งดงาม, จิรายุ มูลมาก, มะลิ ทิพพ์ประจง, วิชิต ไชยชนะ และ นพวรรณ์ ไชยชนะ. (2569). การสะท้อนของสังคมยุคใหม่ต่อการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1198-1207.

Phrakhru Sirisutasophon Chandasobhano (Chamnian Khamsuk), Nattaphat Ngodngam, Jirayu Munmak, Mali thipprajong, Wichit Chaichana and Noppawan Chaichana. (2026). The Reflection Of Modern Society On The Use Of Technology By Monks In The Contemporary Era. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1198-1207.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วัชชะ” หรือความเหมาะสมของภาพลักษณ์สงฆ์ในพื้นที่เสมือนที่อาจบดบังจริยวัตรอันสงบสำรวม ข้อสรุปของการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความอยู่รอดของศรัทธาในยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับการสร้างสมดุลระหว่างความทันสมัยกับความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีข้อเสนอแนะให้องค์กรปกครองสงฆ์จัดทำธรรมนูญดิจิทัลและส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อแก่พระสงฆ์ เพื่อให้เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นสะพานแห่งปัญญาที่เชื่อมโยงธรรมะสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, พระสงฆ์ยุคใหม่, การสะท้อนของสังคม, จริยธรรมดิจิทัล, ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This academic article aims to analyze the dynamics of change and the reactions of Thai society toward the application of information technology in religious activities. The study is conducted through the lens of modern communication theories and Buddhist monastic disciplines. The findings reveal that modern society reflects a dualistic perspective on one hand, technology is accepted as an efficient tool that breaks down temple walls to reach the younger generation and foster transparency through digital systems. On the other hand, ethical concerns arise regarding "Loka-vajja" (worldly fault) or the appropriateness of the monks' image in virtual spaces, which may overshadow their serene and composed conduct. The research concludes that the survival of faith in the digital age depends on balancing modernity with sanctity. Recommendations include the establishment of a "Digital Charter" by ecclesiastical governing bodies and the promotion of media literacy among monks, ensuring that technology serves as a bridge of wisdom connecting Dharma to society sustainably.

Keywords: Information Technology, Modern Monks, Social Reflection, Digital Ethics, Artificial Intelligence

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสารสนเทศ (Information Age) อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งมิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงในเชิงเทคนิค แต่เป็นการปฏิวัติโครงสร้างส่วนบนของสังคม ทั้งวิถีความคิด ค่านิยม และการให้ความหมายต่อสรรพสิ่ง (Castells, 2023) สำหรับประเทศไทย การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัล (Digital Transformation) ได้ทลายกำแพงที่เคยแบ่งแยก “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ออกจาก “พื้นที่ทางโลก” อย่างมีนัยสำคัญ สถาบันสงฆ์ไทยซึ่งเดิมเคยเป็นศูนย์กลางของปัญญาและจริยธรรมที่ตั้งอยู่อย่างเป็นเอกเทศภายในกำแพงวัด กลับถูกดึงเข้าสู่พายุแห่งข้อมูลข่าวสารที่หมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง การปรับตัวของพระสงฆ์เข้าสู่พื้นที่ออนไลน์หรือปรากฏการณ์ “Cyber-Monks” จึงไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่คือการรักษาความหมายของพุทธศาสนาท่ามกลางกระแสฆราวาสนิยม (เกรียงไกร วัฒนา, 2565)

ประเด็นวิกฤตที่สังคมไทยกำลังเผชิญคือความลักลั่น (Paradox) ระหว่างความคาดหวังในจริยวัตรอันสงบตามพระธรรมวินัย กับการทำงานของเทคโนโลยีที่เน้นความเร็วและการโต้ตอบ ศาสนาในนิยามทางสังคมวิทยาเป็นสถาบันที่ให้ความคงที่เชิงจริยธรรม (พุทธทาส ภิกขุ, 2558) แต่พื้นที่ดิจิทัลถูกขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึมที่เน้นความนิยม (Engagement) สังคมจึงสะท้อนมุมมองทวิลักษณ์ คือทั้งยอมรับและหวาดกลัวต่อการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ (De-sacralization) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2562)

พุทธบริษัทในปัจจุบันต้องการธรรมะแบบ “On-demand” ที่เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา (อาสา คำภา, 2565) บีบบังคับให้พระสงฆ์ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้เข้าถึงใจคนรุ่นใหม่ นำไปสู่ความกังวลเรื่อง “การลดทอนแก่นแท้” เพื่อให้เข้ากับกระแสไวรัล (Viral Culture) ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นในระยะยาว (อัญชลี จันทร์ชีวะ, 2564)

พลังของการตรวจสอบโดยมวลชน (Social Surveillance) (Lyon, 2018) ทำให้กล้องมือถือกลายเป็น “ดวงตาทางศีลธรรม” ที่บันทึกภาพลักษณ์สงฆ์ได้ในเสี้ยววินาที ความสัมพันธ์เปลี่ยนจาก “ผู้รับธรรม” เป็น “ผู้คุมกฎ” ทำให้ศรัทธาในปัจจุบันมีความเปราะบางและขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ในสื่อดิจิทัลเป็นสำคัญ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2564)

จะเห็นด้ว่าในศตวรรษที่ 21 โลกได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบซึ่งไม่เพียงเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่เป็นการปรับโครงสร้างความคิด ค่านิยม และความหมายของสังคมทั้งระบบ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่กระบวนการดิจิทัลได้ทำลายเส้นแบ่งระหว่างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับพื้นที่ทางโลก ทำให้สถาบันสงฆ์ซึ่งเคยดำรงบทบาทอย่างสงบนิ่ง

ภายในวัดต้องก้าวเข้าสู่โลกออนไลน์และปรับตัวเป็น “พระสงฆ์ไซเบอร์” เพื่อรักษาความหมายและบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมฆราวาส อย่างไรก็ตาม การปรับตัวดังกล่าวก่อให้เกิดความลักลั่นระหว่างอุดมคติแห่งความสงบตามพระธรรมวินัยกับธรรมชาติของเทคโนโลยีที่เน้นความรวดเร็ว การโต้ตอบ และความนิยม ส่งผลให้ศาสนาซึ่งควรเป็นพื้นที่แห่งเสถียรภาพทางจริยธรรมต้องเผชิญแรงกดดันจากอัลกอริทึมและวัฒนธรรมไวรัล ขณะเดียวกันพุทธบริษัทในยุคดิจิทัลก็ต้องการการเข้าถึงธรรมะแบบทันทีทุกที่ทุกเวลา ทำให้พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้ทันสมัยแต่ก็เสี่ยงต่อการลดทอนแก่นแท้ของหลักธรรม อีกทั้งการเฝ้าระวังทางสังคมผ่านสื่อออนไลน์ทำให้ภาพลักษณ์ของสงฆ์ถูกตรวจสอบอย่างเข้มข้นจนความศรัทธากลายเป็นสิ่งเปราะบางและผูกพันกับการรับรู้ผ่านหน้าจอมากกว่าความสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณโดยตรง สะท้อนว่าศาสนาในยุคดิจิทัลกำลังต่อรองระหว่างการธำรงความศักดิ์สิทธิ์กับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคมสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการสื่อสารทางธรรม (Historical Evolution)

1. จากยุคมุขปาฐะสู่ยุคลายลักษณ์อักษร การรักษาความแม่นยำในพื้นที่จำกัด

ในสมัยพุทธกาล การสื่อสารทางธรรมขับเคลื่อนด้วยระบบ “มุขปาฐะ” (Oral Tradition) หรือการจดจำต่อ ๆ กันมา หัวใจสำคัญของยุคนี้คือความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด (Interpersonal Communication) ระหว่างผู้สอนและผู้ฟัง ความขลังและศรัทธาไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวอักษร แต่เกิดจาก “จริยวัตร” และ “บรรยากาศ” ของสถานศึกษาหรืออารามนั้น ๆ การเข้าถึงธรรมะจึงเป็นเรื่องของกลุ่มคนที่จำกัดอยู่เพียงผู้ที่เดินทางไปหาพระสงฆ์ถึงที่เท่านั้น (วิทย์ วิศวเวทย์, 2566) เมื่อมีการจารึกธรรมะลงในใบลานและพัฒนาสู่ยุคการพิมพ์ ธรรมะเริ่มเปลี่ยนสภาพจาก “เสียง” เป็น “ตัวอักษร” (The Power of Text) ซึ่งช่วยขยายขอบเขตการเข้าถึงได้กว้างขวางขึ้น แต่กระนั้น ศาสนาก็ยังคงความศักดิ์สิทธิ์อยู่บนหิ้งหรือในห้องสมุดของวัด ผู้ที่จะเข้าถึงยังต้องใช้ความพยายามสูง สถาบันสงฆ์ในยุคนี้จึงมีสถานะเป็น “ผู้ถือครองความรู้หลัก” (Primary Knowledge Gatekeeper) ที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าถึงได้ยาก (พระมหาบุญช่วย ปัญญาวชิโร, 2563)

2. ยุคสื่อมวลชน การทลายกำแพงวัดผ่านคลื่นวิทยุและโทรทัศน์

ศตวรรษที่ 20 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเมื่อเทคโนโลยีการกระจายเสียงและภาพ (Broadcasting) เข้ามามีบทบาท ธรรมะถูกส่งผ่านคลื่นวิทยุและรายการโทรทัศน์ สิ่งนี้คือ

“การทลายกำแพงวัด” ครั้งแรกในเชิงกายภาพ ศาสนาเริ่มก้าวเข้าสู่ “บ้านเรือน” ของผู้คน (อาสา คำภา, 2565) อย่างไรก็ตาม การสื่อสารในยุคนี้ยังเป็นแบบทิศทางเดียว (One-way Communication) และมีการตรวจสอบเนื้อหาอย่างเข้มข้นจากสถานีและองค์กรปกครองสงฆ์ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในสื่อยุคนั้นจึงถูกควบคุมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด สงบ และนิ่งขรึม เพื่อรักษาความศรัทธาในวงกว้าง

3. ยุคดิจิทัลและความไร้ระเบียบ (Digital Chaos) เมื่อทุกอย่างอยู่บน “คลาวด์”

ปัจจุบันเราก้าวเข้าสู่ยุคที่นิยามของการสื่อสารเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง (Paradigm Shift) สื่อสังคมออนไลน์ได้เปลี่ยนพระสงฆ์จาก “ผู้รับไทยธรรม” ให้กลายเป็น “Content Creator” (เกรียงไกร วัฒนา, 2565) ธรรมะถูกปรับโฉมให้สั้นลง สนุกขึ้น และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกมากขึ้นเพื่อให้ทันต่ออัลกอริทึมของ Facebook, TikTok หรือ YouTubeความท้าทายที่เกิดขึ้นในยุคนี้ คือ “สภาวะความไร้ระเบียบ” เนื่องจากไม่มีผู้คัดกรองเนื้อหา (Gatekeeper) พระสงฆ์แต่ละรูปมีอิสระในการนำเสนอตัวตนและหลักธรรม สิ่งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับฆราวาสเปลี่ยนจาก “ครูกับศิษย์” กลายเป็น “ผู้สร้างกับผู้ชม” ซึ่งนำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งเชิงคุณค่าที่สังคมไทยกำลังสะท้อนออกมาอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของการสื่อสารทางพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากระบบมุขปาฐะในสมัยพุทธกาล ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้สอนกับผู้ฟังและอาศัยพลังศรัทธาจากจริยวัตรและบรรยากาศของอารามเป็นศูนย์กลาง ความรู้ทางธรรมจึงจำกัดอยู่ในวงแคบเฉพาะผู้ที่สามารถเข้าถึงพระสงฆ์โดยตรง ต่อมาเมื่อมีการจารึกลงใบลานและพัฒนาสู่ยุคลายลักษณ์อักษรและการพิมพ์ ธรรมะถูกเปลี่ยนสถานะจากเสียงสู่ตัวอักษร ทำให้การสืบทอดมีความมั่นคงและขยายการเข้าถึงได้กว้างขึ้น แต่สถาบันสงฆ์ยังคงทำหน้าที่เป็นผู้ถือครองความรู้หลักที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ยาก กระทั่งเข้าสู่ยุคสื่อมวลชนในศตวรรษที่ 20 เทคโนโลยีวิทยุและโทรทัศน์ได้ทลายกำแพงวัด ทำให้ธรรมะเข้าสู่พื้นที่บ้านเรือนของผู้คนมากขึ้น แม้จะช่วยขยายผู้รับสารในวงกว้าง แต่การสื่อสารยังเป็นแบบทางเดียวและถูกควบคุมเนื้อหาอย่างเข้มงวดเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ให้อยู่ในกรอบจารีตดั้งเดิม จนถึงยุคดิจิทัลปัจจุบัน การสื่อสารได้เปลี่ยนโฉมอย่างสิ้นเชิงเมื่อสื่อสังคมออนไลน์เปิดโอกาสให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหาโดยตรง ธรรมะถูกปรับรูปแบบให้สั้น กระชับ และดึงดูดอารมณ์เพื่อแข่งขันในระบบอัลกอริทึม ส่งผลให้การเผยแผ่รวดเร็วและเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกันการขาดกลไกคัดกรองก่อให้เกิดสภาวะไร้ระเบียบและความหลากหลายของการ

ตีความ ความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับฆราวาสจึงเปลี่ยนจากบทบาทครูกับศิษย์ไปสู่ผู้สร้างกับผู้ชม ก่อให้เกิดทั้งโอกาสใหม่ในการสื่อสารธรรมะและความท้าทายเชิงคุณค่าที่สังคมต้องร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบ

การวิเคราะห์การสะท้อนของสังคม การปะทะกันระหว่าง “จารีต” และ “นวัตกรรม”

1. สุญญากาศทางจริยธรรมในพื้นที่เสมือน

เมื่อพระสงฆ์ใช้เทคโนโลยี เช่น การ Live สด หรือการโพสต์ข้อความโต้ตอบ สังคมไทยมักจะเกิดคำถามเรื่อง “ความเหมาะสม” (Loka-vajja) สิ่งที่สังคมสะท้อนออกมาคือความกังวลว่า “ความเป็นพระจะหายไปในโลกออนไลน์หรือไม่” พื้นที่ดิจิทัลซึ่งเน้นความเร็ว ความบันเทิง และการเรียกร้องความสนใจ (Attention Economy) ดูเหมือนจะเป็นขั้วตรงข้ามกับวิถีแห่งความสำรวมและความนิ่งสงบ การที่พระสงฆ์มีปฏิสัมพันธ์กับแฟนเพจอย่างเป็นกันเองจนเกินงาม หรือการใช้ศัพท์แสลงเพื่อเอาใจวัยรุ่น ถูกมองว่าเป็นการทำลาย “ความศักดิ์สิทธิ์” ของสถาบันสงฆ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2562)

2. พลังของ “กล้องมือถือ” และการเฝ้าระวังทางสังคม (Social Surveillance)

ในยุคปัจจุบัน สังคมไม่ได้สะท้อนความเห็นผ่านจดหมายหรือการวิจารณ์ในวงแคบอีกต่อไป แต่ใช้พลังของ “ชาวเน็ต” (Netizens) เป็นเครื่องมือตรวจสอบ สังคมสะท้อนภาพว่าปัจจุบันเรามี “ศาลเตี้ยทางศีลธรรม” ที่เกิดขึ้นได้ทุกนาที (Lyon, 2018) พระสงฆ์ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างผิดวิธี หรือแม้แต่การใช้ในทางที่เหมาะสมแต่ขาดการอธิบายบริบท ก็อาจถูกรุมประนามจนสูญเสียศรัทธาได้ในชั่วข้ามคืน ความเปราะบางนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมยุคใหม่กำลังสับสนระหว่าง “การใช้เทคโนโลยีเพื่อกิจสงฆ์” กับ “การใช้เทคโนโลยีเพื่อความเพลิดเพลินส่วนตัว”

ตารางที่ 1 สรุปวิวัฒนาการและความคาดหวังของสังคม

ยุคการสื่อสาร	รูปแบบหลัก	สถานะของพระสงฆ์	การตรวจสอบจากสังคม
มุขปาฐะ	ปากต่อปาก/ตัวต่อตัว	ศูนย์กลางของปัญญาและความศักดิ์สิทธิ์	ตรวจสอบผ่านสายตาพุทธบริษัทในวัด
สื่อมวลชน	วิทยุ/ทีวี (ทิศทางเดียว)	ผู้สอนธรรมผ่านหน้าจอ (นิ่ง/สงบ)	ตรวจสอบโดยองค์กรและสถานี (Gatekeeper)
ดิจิทัล	โซเชียลมีเดีย (สองทิศทาง)	Content Creator/ผู้มีอิทธิพลทางปัญญา	ตรวจสอบโดยมวลชนออนไลน์ตลอด 24 ชม.

บทอภิปรายส่วนท้ายบทนำ ทางเลือกหรือทางรอด

จากความเป็นมาทั้งหมด ผู้เขียนเห็นว่าการสะท้อนของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์ในยุคเทคโนโลยีนั้น คือความพยายามที่จะ “หาจุดสมดุลใหม่” สังคมไม่ได้ต้องการให้พระสงฆ์หยุดใช้เทคโนโลยี เพราะในโลกปัจจุบันที่ผู้คนโหยหาที่พึ่งทางใจออนไลน์ ธรรมะก็จำเป็นต้องมีที่ยืน แต่สิ่งที่สังคมเรียกร้องคือ “ความฉลาดทางดิจิทัล” (Digital Wisdom) ที่ต้องมาพร้อมกับจริยวัตรที่งดงาม การใช้เทคโนโลยีจึงต้องเป็นไปเพื่อ “ดึงคนเข้าหาธรรม” ไม่ใช่ “ดึงพระเข้าหาโลก” จนสูญเสียความเป็นสมณะไป

สรุปผลการวิเคราะห์ มุมมองของสังคมต่อเทคโนโลยีสงฆ์

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การสะท้อนของสังคมในมิติต่าง ๆ

มิติการวิเคราะห์	การสะท้อนเชิงบวก (โอกาส)	การสะท้อนเชิงลบ (อุปสรรค)
การเผยแผ่ธรรม	เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้กว้างขวางและรวดเร็ว	การลดทอนแก่นธรรมให้กลายเป็นเรื่องบันเทิง (Infotainment)
การตรวจสอบ	สร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดและปัจจัย	การตัดสินพระสงฆ์อย่างรวดเร็วโดยขาดบริบทที่ครบถ้วน
จริยธรรมสงฆ์	พระสงฆ์มีเครื่องมือช่วยศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก	เกิดภาวะ “โลกวัชชะ” จากการใช้สื่อไม่เหมาะสม (ติดโซเชียล)
เทคโนโลยี AI	ช่วยตอบคำถามพื้นฐานและรวบรวมข้อมูลธรรมะ	ลดทอนคุณค่าของประสบการณ์ทางวิญญาณและความเมตตา

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการทำหน้าที่ของสงฆ์

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังสร้างแรงสะเทือนต่อบทบาทของพระสงฆ์ใน 2 มิติสำคัญ

1. AI ในฐานะ "ผู้ตีความธรรม" AI สามารถประมวลผลและตอบคำถามธรรมะได้อย่างแม่นยำ สังคมจึงเริ่มตั้งคำถามถึงความจำเป็นของพระสงฆ์ในฐานะ "ผู้ให้ข้อมูล" หากพระสงฆ์ไม่พัฒนาสู่การเป็น "ผู้แนะแนวทางจิตวิญญาณ" AI อาจเข้ามาแทนที่บทบาทการสอนเบื้องต้นได้

2. ความฉลาดทางอารมณ์และวิญญาณ สังคมยังคงเรียกร้อง "ความเมตตา" (Compassion) จากพระสงฆ์ ซึ่ง AI ทำแทนไม่ได้ สิ่งนี้ผลักดันให้พระสงฆ์ต้องกลับไปสู่แก่นของการเป็นผู้ฝึกฝนทางจิตมากกว่าเป็นเพียงผู้กระจายข้อมูล

ในส่วนข้อเสนอแนะ 1. ระดับนโยบาย การจัดทำ "ธรรมนูญดิจิทัลสงฆ์" (Ecclesiastical Digital Charter) คณะสงฆ์ในระดับการปกครองจำเป็นต้องก้าวข้ามการออกคำสั่ง "ห้าม" เพียงอย่างเดียว มาสู่การจัดทำมาตรฐานกลางที่มีลักษณะเป็น "คู่มือจริยธรรมดิจิทัล" ซึ่งควรมีรายละเอียดดังนี้ 1.1 การนิยามพื้นที่เสมือน กำหนดแนวทางความสมควร (อนุปสัมบัน) ในการใช้สื่อแต่ละประเภท เพื่อป้องกันโลกวัชชะระบบการตรวจสอบภายในสร้างกลไกที่ช่วยให้คณะสงฆ์สามารถตักเตือนและควบคุมกันเองก่อนที่ประเด็นจะบานปลายสู่สาธารณะ 1.2 การรับบริจาคดิจิทัล วางระเบียบเรื่องการเงินผ่านระบบออนไลน์เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและลดข้อครหาเรื่องทุนนิยมในคราบศาสนา 2. ระดับปฏิบัติ การสร้าง "สมณะดิจิทัล" (Digital Literacy for Monks) การฝึกอบรมพระสงฆ์ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการเรียนรู้เทคนิคการใช้เครื่องมือ แต่ต้องเน้นการ "เท่าทัน" ใน 3 มิติ 2.1 เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เข้าใจกลไกการทำงานของสื่อสังคมออนไลน์ อัลกอริทึม และผลกระทบของการสื่อสาร 2.2 เท่าทัน AI (AI Literacy) เรียนรู้ที่จะใช้ AI ในฐานะเครื่องมือช่วยค้นคว้า (Research Tool) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ มากกว่าการปล่อยให้ AI กำหนดทิศทางการสื่อสารธรรมะ 2.3 เท่าทันจิต (Psychological Literacy) ฝึกฝนจิตใจไม่ให้หลงไปกับยอดความนิยม (Likes/Shares) ซึ่งเป็นกิเลสในรูปแบบดิจิทัล 3. ระดับสังคม พุทธบริษัทในฐานะ "ผู้กัลยาณมิตรทางสื่อ" สังคมไทยควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นเพียงผู้รับธรรมหรือผู้คอยจับผิด มาเป็นการสร้าง "นิเวศวิทยาทางศีลธรรม" ร่วมกัน การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ สนับสนุนให้ฆราวาสใช้สื่อตรวจสอบสงฆ์ด้วยความเมตตาและข้อมูลที่รอบด้าน แทนการใช้คำด่าทอหรือสร้างความเกลียดชัง การสนับสนุนสื่อธรรมะคุณภาพ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการคัดกรอง

(Gatekeeper) โดยการสนับสนุนและส่งต่อเนื้อหาธรรมะที่ถูกต้องและมีจริยวัตรที่เหมาะสม เพื่อสร้างพื้นที่สีขาวให้มากกว่าพื้นที่สีเทาในโลกออนไลน์ **สรุปท้ายบทความ** การสะท้อนของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน คือการส่งสัญญาณเตือนว่า “แก่น” ของศาสนายังเป็นที่ต้องการ แต่ “เปลือก” ของการนำเสนอนั้นต้องมีการปรับโฉมให้เหมาะสม หากสถาบันสงฆ์ไทยสามารถบูรณาการความล้ำสมัยของเทคโนโลยีเข้ากับความลุ่มลึกของธรรมวินัยได้ พุทธศาสนาจะไม่เพียงแค่ “อยู่รอด” แต่จะสามารถ “เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ” ให้กับสังคมดิจิทัลที่กำลังสับสนและโหยหาที่พึ่งได้อย่างยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาทั้งหมด ผมสรุปได้ว่าเทคโนโลยีเป็นเหมือน “กระจกบานใหญ่” ครับ ถ้าพระท่านปฏิบัติเคร่งครัด เทคโนโลยีก็จะช่วยขยายความดีนั้นให้คนเห็นเป็นล้าน แต่ถ้าท่านทำตัวไม่เหมาะสม เทคโนโลยีก็จะขยายความผิดนั้นให้คนรุมด่าได้ในพริบตา ความอยู่รอดของศาสนาในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่การวิ่งหนีโลกอินเทอร์เน็ต แต่คือการเดินเข้าหาอย่างมี “สติ” สังคมไม่ได้รังเกียจมือถือในมือพระ แต่เขารังเกียจความไม่สำรวม การสร้างสมดุลระหว่าง “นวัตกรรม” และ “จารีต” คือกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้วัดยังคงเป็นที่พึ่งของคนในยุคที่ทุกอย่างเปลี่ยนไปเร็วเหลือเกินการสะท้อนของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน คือการส่งสัญญาณเตือนว่า “แก่นแท้ของธรรมะ” ยังคงเป็นที่โหยหา แต่ “เปลือกและการสื่อสาร” ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันกาล หากคณะสงฆ์ไทยสามารถบูรณาการความล้ำสมัยของเทคโนโลยีเข้ากับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมวินัยได้อย่างแนบเนียน พุทธศาสนาจะไม่เพียงแค่ “อยู่รอด” ในโลกดิจิทัล แต่จะสามารถเป็น “แสงสว่างนำทาง” ให้กับมนุษยชาติที่กำลังสับสนในยุคเทคโนโลยีครองเมืองได้อย่างสง่างาม

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2564). แนวทางปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เกรียงไกร วัฒนา. (2565). พุทธศาสนากับโลกดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2565). สื่อกับสังคมไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รังสิต.

ธีรยุทธ บุญมี. (2560). สังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

นรนิติ เศรษฐบุตร. (2562). การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2565). พุทธศาสนาไทยในโลกเปลี่ยนไป. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

บารมี สวัสดิ์สฤษดิ์. (2559). พื้นที่ทางสังคมของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญช่วย ปัญญาวชิโร. (2563). การสื่อสารเชิงพุทธในยุคสื่อใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). วินัยสงฆ์คือรากแก้วของพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พุทธทาสภิกขุ. (2558). คนกับโลก. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

พิทยา ว่องกุล. (2560). ทุนนิยมพุทธกับพุทธพาณิชย์. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). ธรรมะกับโลกยุคไอที. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทาน.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). รายงานสถิติการใช้สื่อสารสนเทศของวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

Baudrillard, J. (1994). Simulacra and Simulation. University of Michigan Press.

Campbell, H. A. (2020). Digital Religion. Routledge.

Castells, M. (2023). The Information Age Economy, Society and Culture. Wiley-Blackwell.

Grieve, G. P., & Veidlinger, D. (2021). Buddhism and Digital Media. Routledge.

Heidemann, K. A. (2021). Monks and Machines. Oxford University Press.

Lyon, D. (2018). The Culture of Surveillance. Polity Press.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการ สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม*

THE FACTORS AFFECTIONG THE GENERAL AFFAIRE OF THE OFFICE OT THE CLERK, MAHA SARAKHAM PORVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

มนฤดี พรมลัง[1], สมเกียรติ เกียรติเจริญ[2] และ ธัณฏิกานต์ คำวิเศษธนธรณ์[3]

Monruedee Promlung[1], Somkiet Kietjareon[2] and Thantikarn Khamwisettanaton[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1-3]Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding Author's Email: warissa2023@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 12 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด 2) ระดับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด และ 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้ 185 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

Citation:

*มนฤดี พรมลัง, สมเกียรติ เกียรติเจริญ และ ธัณฏิกานต์ คำวิเศษธนธรณ์. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1208-1222.

Monruedee Promlung, Somkiet Kietjareon and Thantikarn Khamwisettanaton. (2026). The Factors Affectiong The General Affaire Of The Office Ot The Clerk, Maha Sarakham Porvincial Administrative Organization. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1208-1222.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด โดยรวม พบว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .808 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .816 (R=.816) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับ ร้อยละ 66.6 (R^2 = .666) และมีค่า F = 89.744 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด คือ ควรมีการปรับลดขั้นตอนการดำเนินงานด้านธุรการเพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงานด้านธุรการ ควรมีการจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานด้านธุรการ

คำสำคัญ: ปัจจัย, งานธุรการ, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the levels of the factors affecting the general affaire of the office of the Clerk 2) the level of work development of the general affaire of the office of the Clerk 3) the factors affecting the general affaire of the office of the Clerk and 4) the recommendations to develop the general affaire of the office of the Clerk, Maha Sarakham Provincial Administrative Organization. The samples were 185 personnel of Maha Sarakham Provincial Administrative Organization. The instrument used in the research was a questionnaire. The statistics encompassed mean, standard deviation and multiple regression by enter method with the statistic significant at.05

The results of the research were as follows: 1) The level of the factors affecting the development of the general affaire of the office of the Clerk as a whole was rated at high level. 2) The level the development of the general affaire of the office of the Clerk as a whole was rated at high level. 3) The relationship by the analysis of the factors affecting the development of the general affaire of the office of the Clerk was found as a whole at high level, with

the relation value at .808 with the statistic significant at.01. with the multiple correlation .816 (R=.816). All the independent variable can explain the dependent variable as 66.6 percent (R^2 = .666) and F value = 89.744, it showed that the independent variable affected the dependent variable 4) The recommendations for development the general affaire of the office of the Clerk, were as follows; The steps of the general affaire of the office of the Clerk, Maha Sarakham Provincial Administrative Organization should be cut down to save the time. The personnel of the office should be educated and promoted for the responsible of the work., especially about the regulation in working.

Keywords: Factors, The general affaire, Provincial Administrative Organization

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีความสัมพันธ์กับสังคมที่ยั่งยืนถึงจะสามารถพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยมุ่งเน้นไปที่ปัจเจกบุคคลพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพ มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดี โดยเน้นมีการร่วมมือกันระหว่างประชาชน กับหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการพึ่งตนเอง ด้านการบริการจัดการ (ธนากร สังเขป. 2556) การบริหารเป็นเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานในองค์การเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ ซึ่งอาศัยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุ อุปกรณ์และการจัดการ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจำเป็นจะต้องใช้ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์โดยที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นทั้งหัวหน้าผู้นำและผู้ประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการ 7 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดการด้านบุคคลการอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการจัดการงบประมาณ

(ปริญญา อาษาสร้อย. 2556) จากกระบวนการทางการบริหารดังกล่าวข้างต้น จะมีส่วนของการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสารทางธุรการเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อช่วยเป็นการเชื่อมโยงประสานงานระหว่างการปฏิบัติงานตามกระบวนการต่าง ๆ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พุทธศักราช 2526 ได้ให้ความหมายของงานสารบรรณไว้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวกับการบริหารงานเอกสาร เริ่มตั้งแต่การจัดทำ การรับ การส่ง การเก็บรักษา การยืม จนถึงการทำลาย ซึ่งขอบข่ายของงานสารบรรณนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) การผลิตหรือจัดทำเอกสาร 2) การส่งหนังสือราชการ 3) การรับหนังสือราชการ 4) การเก็บรักษาหนังสือราชการ 5) การยืมหนังสือราชการ 6) การทำลายหนังสือราชการ (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พุทธศักราช 2526 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 4 พ.ศ.2564) ซึ่งผู้บริหารยังต้องรู้ถึงความสำคัญของงานที่เกี่ยวกับหนังสือราชการ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าหนังสือราชการเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน เป็นสื่อในการติดต่อทำความเข้าใจระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน หน่วยงานกับบุคคล และบุคคลกับบุคคล เป็นเครื่องเตือนความจำของหน่วยงาน เป็นหลักฐานอ้างอิงการติดต่อหรือการทำความตกลง และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในการศึกษาค้นคว้าต่อไปในอนาคต (เพ็ญศรี สุขไชยะ. 2553) ดังนั้น งานธุรการที่จะสามารถช่วยให้งานหลักอื่น ๆ ดำเนินไปด้วยดีนั้น จึงต้องมีการบริหารงานอย่างมีระบบและงานอื่น ๆ จะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากธุรการ งานธุรการที่ดีจะสามารถส่งเสริมสนับสนุน ให้งานอื่น ๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี ต้องอาศัยบุคคลที่ปฏิบัติงานซึ่งจะต้องมีความรู้ ความสามารถที่จะนำพาให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้ การบริหารงานธุรการยังต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ มาช่วยให้สามารถบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นการเพิ่มศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนด การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กรเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งต้องกำหนดเป้าหมายทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล การที่บุคลากรในองค์กรจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความร่วมมือ ความเสียสละและทุ่มเทในการทำงานอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (ธนภรณ์ พรรณราย. 2565)

การปฏิบัติงานธุรการของส่วนราชการต่าง ๆ ต้องถือปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พุทธศักราช 2526 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน

พ.ศ. 2526 โดยมีผลบังคับใช้กับส่วนราชการ ซึ่งหมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม สำนักงาน หรือหน่วยงานอื่นใด ของรัฐทั้งในราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นหรือในต่างประเทศ และให้หมายความรวมถึงคณะกรรมการด้วย หากส่วนราชการใดมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติงานสารบรรณนอกเหนือไปจากที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ให้ขอทำความตกลงกับผู้รักษาการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พุทธศักราช 2526 (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พุทธศักราช 2526 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 4 พ.ศ.2564)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม มีส่วนราชการในสังกัด จำนวน 10 ส่วน ประกอบด้วย สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานเลขานุการองค์การบริหารส่วนจังหวัด กองคลัง กองช่าง กองสาธารณสุข กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ สำนักการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กองสวัสดิการสังคม กองการเจ้าหน้าที่ และหน่วยตรวจสอบภายใน โดยมีบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านธุรการประจำตามส่วนราชการต่าง ๆ มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไปตามโครงสร้างของหน่วยงาน ทำหน้าที่ในการเป็นแหล่งข้อมูลการรับหนังสือราชการของผู้บริหารที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากบุคลากร หน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก รวมถึงข้อมูลการมอบหมายงานให้กับผู้รับผิดชอบดำเนินการในแต่ละเรื่องที่มีการเก็บข้อมูล ควบคุม ดูแล ติดตามจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นแหล่งสืบค้นหลักฐาน และข้อมูลอ้างอิง ประกอบการบริหารงาน คัดกรอง พิจารณาแยกหนังสือราชการทั้งภายในและหนังสือภายนอก (องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม, 2564)

จากความสำคัญของงานธุรการที่มีความจำเป็นต่อการบริหารงานขององค์การเพื่อให้กลไกในการบริหารงานดำเนินไปด้วยความสะดวกและบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ ประกอบกับการปฏิบัติงานด้านธุรการที่พบว่า ยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบงานสารบรรณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่ยังคงมีปัญหา อาทิเช่น ปัญหาเกี่ยวกับการสืบค้นหนังสือราชการยังคงมีความล่าช้า เนื่องจากการจัดเก็บหนังสือราชการยังไม่เป็นระบบทำให้การสืบค้นค่อนข้างต้องใช้เวลา การจัดทำทะเบียนคุมเอกสารยังคงเป็นระบบการจัดทำทะเบียนด้วยมือ รวมถึงการรับผิดชอบงานในด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการปฏิบัติงานด้านสารบรรณของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านธุรการ ประกอบกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนางานธุรการ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านธุรการ อาทิเช่น งานวิจัยของ ศุรินภา ทุงจันทร์ (2567) ที่ทำการศึกษา แนวทางการพัฒนาระบบงานธุรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร: กรณีศึกษาคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสน

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม งานวิจัยของ จารุณี จันสดี (2568) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี จึงทำให้ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานธุรการ สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม มีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนางานธุรการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปประกอบการพิจารณาในการพัฒนางานธุรการของสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

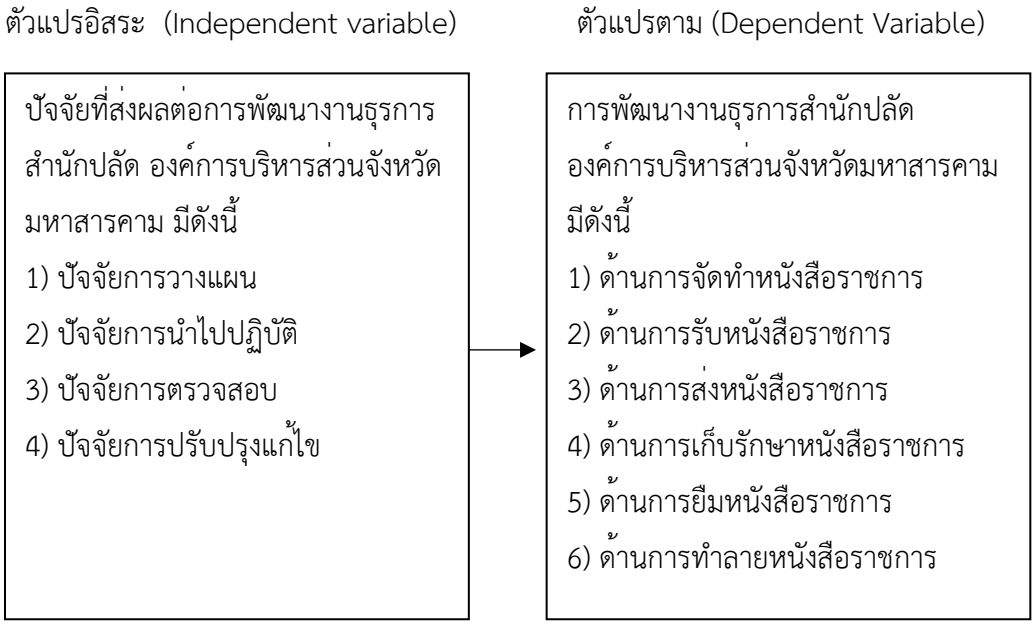

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายปิดและปลายเปิด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัย คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 344 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของ Yamane (1973) ได้จำนวน 185 คน

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

2) กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาและรายละเอียดแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ

3) สร้างแบบสอบถาม

4) ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.2 การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

1) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1970) ได้ค่าเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.970

2) จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

2) ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

3) กำหนดระดับคะแนนในแบบสอบถามที่กำหนดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

4) การวิเคราะห์ระดับปัจจัย/ระดับการพัฒนา โดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเทียบตามเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับการพัฒนา มากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับการพัฒนา มาก

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับการพัฒนา ปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับการพัฒนา น้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับการพัฒนา น้อยที่สุด

5) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้สถิติการหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียรสัน (Pearson' s Product Moment Correlation) โดยเกณฑ์การบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ 1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย (Walte, 1971)

6) ในกรณีแบบสอบถามตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดให้เป็นระเบียบ หมวดหมู่ โดยการจัดกลุ่มข้อความ หรือประโยค (Grouping) ที่มีลักษณะ หรือความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกันและแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 60.50 เป็นเพศชาย จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 ส่วนใหญ่อายุ 40-49 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 38.40 รองลงมาคือ อายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 35.10 อายุ 30-39 ปี จำนวน 17.80 อายุ 18-29 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.60 ส่วนใหญ่มีอายุราชการ 16-20 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 24.30 รองลงมาคือ อายุราชการ 11-15 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 22.70 อายุราชการ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 อายุราชการ 6-10 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 16.20 และอายุราชการ 1-5 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 16.80 และส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 72.40 รองลงมาจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 22.70 และจบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.90

2. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ปัจจัยการปรับปรุง รองลงมาคือ ปัจจัยการนำไปปฏิบัติ ปัจจัยการวางแผน และปัจจัยการตรวจสอบ

3. ระดับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการรับหนังสือราชการ รองลงมาคือ ด้านการเก็บรักษาหนังสือราชการ ด้านการยืมหนังสือราชการ ด้านการส่งหนังสือราชการ ด้านการทำลายหนังสือราชการ และด้านการจัดทำหนังสือราชการ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .808 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กับด้านการยืมหนังสือราชการมากที่สุด มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .745 รองลงมา คือ ด้านการเก็บรักษาหนังสือราชการ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .684 ด้านการทำลายหนังสือราชการ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .680 ด้านการรับหนังสือราชการ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .654 ด้านการส่งหนังสือราชการ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .627 และด้านการจัดทำหนังสือราชการ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .527 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .816 (R=.816) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับ ร้อยละ 66.6 (R^2 = .666) และมีค่า F = 89.744 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

5. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้

ควรมีการปรับลดขั้นตอนการดำเนินงานด้านธุรการเพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงานด้านธุรการ ควรมีการจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานด้านธุรการ ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบงานธุรการให้มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบการปฏิบัติงาน ควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ พร้อมครุภัณฑ์สำนักงานที่มีความทันสมัยเหมาะสมกับการ

ปฏิบัติงานด้านธุรการ และควรมีการปรับปรุงระบบอินเตอร์เน็ตให้มีความเร็วมากยิ่งขึ้นเพื่อความรวดเร็วในการรับ-ส่งหนังสือราชการ

อภิปรายผล

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนางานด้านธุรการขององค์การบริหารส่วนมหาสารคามนั้น ได้มีการนำเอาหลักการบริหารงานตามหลักการบริหารคุณภาพงานเดมมิ่ง (PDCA) มาใช้ในการทำงานให้เสร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิ์ภาพไม่ว่าจะเป็น การวางแผน (Plan) การนำไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) ซึ่งเป็นวงจรที่ดำเนินไปอย่างไม่สิ้นสุดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขั้นตอนการนำเอาหลักการบริหารงานตามหลักการบริหารคุณงานเดมมิ่ง (PDCA) ที่นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานมาใช้ในการทำงานอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนางานธุรการไว้อย่างชัดเจน มีการดำเนินงานตามขั้นตอนและกรอบเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการพัฒนางานธุรการ มีการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ และมีการนำผลการตรวจสอบมาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับพัชรา หงคำมี (2565, น. 59-60) สรุปว่า วงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) คือ กระบวนการในการทำงาน หรือกิจกรรมขั้นตอนที่จะนำไปสู่การดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงและการควบคุมการทำงานอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน โดยมีวิธีการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผน หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลา การดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินการ และกำหนดงบประมาณที่จะใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนดและเกิดผลการปฏิบัติที่ดี 2) การปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 3) การตรวจสอบ หมายถึง การพิจารณาการประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานว่าผลจากการปฏิบัตินั้นก่อให้เกิดสิ่งที่กำหนดวางแผนไว้หรือไม่ และ 4) การปรับปรุง หมายถึง การนำผลประเมินที่ได้มาทำการวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาแผน การ

ทบทวนแผนการดำเนินงาน ปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนและเสนอแนะปัญหา แนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาระบบที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น

ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญาย์ภร ปรวิเชียวสุดตา (2563) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานด้วยระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยลักษณะการใช้งานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ระดับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการดำเนินงานธุรการสำนักปลัดนั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านงานสารบรรณในทุก ๆ ด้าน ที่เกิดจากความสามารถและความพร้อม พยายามทุ่มเทอย่างเต็มใจในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่ว ด้วยความมีระเบียบแบบแผน มีกฎเกณฑ์ ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพและได้มาตรฐานในการพัฒนางานสารบรรณทั้ง 6 ด้าน ทำให้มีผลการพัฒนาอยู่ในระดับมากทุกด้าน หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดทำหนังสือราชการ มีระบบการรับหนังสือราชการที่เป็นมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ มีการใช้เทคโนโลยีในการติดตามการส่งหนังสือราชการ มีระบบการจัดเก็บหนังสือราชการที่เป็นระเบียบและค้นหาง่าย มีระบบการยืมหนังสือราชการที่ชัดเจนและโปร่งใส มีระบบการทำลายหนังสือราชการที่เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Peterson & Plowman (1953) สรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 4 ข้อ ประกอบด้วย 1) คุณภาพ (Quality) คุณภาพของงานจะต้องมีคุณภาพสูง ผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์ คุ้มค่าและมีความพึงพอใจ 2) ปริมาณงาน (Quantity) ปริมาณของงานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน 3) เวลา (Time) เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงานและทันสมัย 4) ค่าใช้จ่าย (Costs) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงาน และวิธีการคือจะต้องลงทุนน้อยให้ได้ผลกำไรมากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้การพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยที่พบไม่สอดคล้องกับ พัชรา หงคำมี (2565) ศึกษา การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้

วงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยที่มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัดมากที่สุดคือ ปัจจัยการปรับปรุงแก้ไข มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .370 รองลงมาคือ ปัจจัยการนำไปปฏิบัติ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .327 ปัจจัยการตรวจสอบ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .193 และปัจจัยการวางแผน มีค่าความสัมพันธ์ .104 โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนางานด้านธุรการขององค์การบริหารส่วนมหาสารคามนั้นได้มีการนำเอาหลักการบริหารงานตามหลักการบริหารคุณภาพงานเดมมิ่ง (PDCA) มาใช้ในการทำงานให้เสร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิ์ภาพไม่ว่าจะเป็น การวางแผน (Plan) การนำไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) ซึ่งเป็นวงจรที่ดำเนินไปอย่างไม่สิ้นสุดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านงานสารบรรณในทุก ๆ ด้าน ที่เกิดจากความสามารถและความพร้อม พยายามทุ่มเทอย่างเต็มใจในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่ว ด้วยความมีระเบียบแบบแผน มีกฎเกณฑ์ ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพและได้มาตรฐานในการพัฒนางานสารบรรณทั้ง 6 ด้าน ผลการวิจัยที่พบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณี อุพลเสถียร (2563) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านสารบรรณของบุคลากรคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านสารบรรณของบุคลากรมีความสัมพันธ์เชิงบวกในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการ สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ระดับการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนางานธุรการสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย** 1.1 จากผลการวิจัย

พบว่า ปัจจัยการปรับปรุงแก้ไขมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น ควรมีการนำผลจากการติดตามการปฏิบัติงานว่ามีปัญหา อุปสรรคใดในการปฏิบัติงานมาเป็นแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนางานธุรการต่อไป 1.2 ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนางานธุรการไว้อย่างชัดเจน 1.3 ควรมีการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน 1.4 ควรมีการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ 1.5 ควรมีการพัฒนาการจัดทำหนังสือราชการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือน้อยที่สุด **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพงานทั้งองค์กรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม 2.2 ควรศึกษาถึงแรงจูงใจในการพัฒนางานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่ส่งผลต่อความภักดีต่อองค์กร

เอกสารอ้างอิง

จารุณี จันสดี. (2568). แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี. วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์, 8(2), 211-239.

ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธนากร สังเขป. (2556). การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปริญญา อาษาสร้อย. (2556). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอศรีธาตุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. ในวิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

พัชรา หงคำมี. (2565). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิชญาย์ภร ปรวิเชียวสุดตา. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานด้วยระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เพ็ญศรี สุขไชยะ. (2553). ปัญหางานสารบรรณและแนวทางแก้ไข. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 5(2), 171-182.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ (ฉบับที่ 2). (2526). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 99 ง หน้า 1 (23 กันยายน 2548).

ศุรินภา ทุงจันทร์. (2567). แนวทางการพัฒนาระบบงานธุรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร: กรณีศึกษาคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารการบริหาร การจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2(1), 131-144.

สุพรรณี อุพลเสถียร. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านสารบรรณของบุคลากรคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารโรงพยาบาลขอนแก่น, 1(4), 265-276

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่นห้าปี พ.ศ. 2566-2570. มหาสารคาม: องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม.

_____. (2568). ทะเบียนบุคลากร. มหาสารคาม: องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม.

Peterson, E. & Plowman, G. E. (1953). Business Organization and Management. (3rd ed.). Ill:Irwin.

Yamane Taro. (1973). Statistics an Introductory Analysis. (3rd ed). New York : Harper and Row.

Williams, Walter. (1971). Social Policy Research and Analysis: The Experience in the. Federal Social Agencies. New York: American Elsevier.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม: กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย*

FACTORS RELATED TO THE PERFORMANCE EFFICIENCY OF POLICE OFFICERS IN THE CRIME PREVENTION AND SUPPRESSION DIVISION: A CASE STUDY OF BANGKOK NOI METROPOLITAN POLICE STATION

ธนะวุฒิ ภูอ่าง[1] และ นัทนิชา โชติพิทยานนท์[2]

Tanawut Pooang[1] and Natnicha Chotpittayanon[2]

[1-2]สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1-2]Department of Public Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: S67563833029@ssru.ac.th

วันที่รับบทความ : 9 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 27 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 29 มกราคม 2569

Received 9 January 2026; Revised 27 January 2026; Accepted 29 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อยต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ 2) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้าน

Citation:

*ธนะวุฒิ ภูอ่าง และ นัทนิชา โชติพิทยานนท์. (2569). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม: กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1223-1242.

Tanawut Pooang and Natnicha Chotpittayanon. (2026). Factors Related To The Performance Efficiency Of Police Officers In The Crime Prevention And Suppression Division: A Case Study Of Bangkok Noi Metropolitan Police Station. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1223-1242.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บุคลากร ด้านองค์กร ด้านการบริหารจัดการ และด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสำรวจทั้งประชากร (Census) กลุ่มประชากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สังกัดสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำนวน 100 นาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติ t-test, F-test และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation)

ผลการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการศึกษาความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากร ด้านองค์กร ด้านการบริหารจัดการ และด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์ในระดับสูงที่สุด แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพและทักษะของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนทรัพยากร และอุปกรณ์ที่ทันสมัย การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีความชัดเจนและลดความซ้ำซ้อน รวมถึงการนำเทคโนโลยี และการบริหารจัดการพื้นที่มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่, ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม, สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย

Abstract

The objectives of this research were: (1) to examine the level of opinions of crime suppression police officers at Bangkok Noi Metropolitan Police Station regarding factors affecting their work performance efficiency, including personnel

factors, organizational factors, management factors, and characteristics of the responsible area; (2) to compare the work performance efficiency of crime suppression police officers classified by personal factors; (3) to study the relationships between personnel factors, organizational factors, management factors, and characteristics of the responsible area and work performance efficiency of crime suppression police officers at Bangkok Noi Metropolitan Police Station; and (4) to propose guidelines for the development and improvement of work performance efficiency of crime suppression police officers at Bangkok Noi Metropolitan Police Station. This study employed a quantitative research approach using a census survey method. The population consisted of 100 crime suppression police officers at Bangkok Noi Metropolitan Police Station. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics, including t-tests, F-tests, and Pearson's correlation coefficient.

The results revealed that the overall level of opinions regarding factors affecting work performance efficiency was at a high level. When considered by aspect, the characteristics of the responsible area had the highest mean score. The comparison of work performance efficiency classified by personal factors showed no statistically significant differences at the .05 level. Furthermore, the results indicated that personnel factors, organizational factors, management factors, and characteristics of the responsible area were positively correlated with work performance efficiency at the .01 significance level, with management factors showing the highest level of correlation. The proposed guidelines for improving work performance efficiency emphasize continuous development of police officers' skills and competencies, provision of adequate and modern resources and equipment, improvement of management systems to ensure

clarity and reduce redundancy, and the application of technology and area-based management to enhance sustainable crime prevention and suppression.

Keywords: Factors Affecting Job Performance, performance efficiency, police officers, crime prevention and suppression, Bangkok Noi Metropolitan Police Station

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม สถิติจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติสะท้อนให้เห็นว่าจำนวนคดีอาญาในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับทรัพย์และอาชญากรรมไซเบอร์ ซึ่งสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของรูปแบบอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

ปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย ย่อมต้องมีการป้องกันและแก้ไข ให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในสังคม ดังนั้น วิธีการปกป้องคุ้มครองประชาชน ที่เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี ก็ต้องใช้วิธีการป้องกันและปราบปราม มุ่งความสำคัญเพื่อให้สังคมรอดพ้น การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องคิดค้นหาวิธีการและมาตรการที่จะช่วยเหลือส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ให้มีประสิทธิภาพต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยี อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหล่าอาชญากรใช้ในการกระทำความผิดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม นั้นจะต้องพิจารณาในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของบุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมไปถึงวิธีการบริหารจัดการด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนปฏิบัติหน้าที่ได้พยายามคิดค้นหาวิธีการที่จะทำให้อาชญากรรมลดน้อยลงด้วยการดำเนินการในหลาย ๆ ด้าน โดยมีการพัฒนาศักยภาพตำรวจให้มีประสิทธิภาพในการทำงานให้มากขึ้นโดยเฉพาะงานด้านป้องกันปราบปรามอาชญากรรมได้มีการฝึกฝนอบรมเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อสังคมและงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น (รัฐบาลไทย, 2567)

ข้อมูลสถิติจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติระบุว่า ในปี พ.ศ. 2566 มีคดีอาญาที่รับแจ้งมากกว่า 1.3 ล้านคดี เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจากปีที่ผ่านมา ขณะเดียวกันอาชญากรรมไซเบอร์โดยเฉพาะการหลอกลวงทางออนไลน์ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจในระดับสูง สะท้อนถึงความท้าทายของการบังคับใช้กฎหมายในยุคปัจจุบัน หากพิจารณาแยกตามประเภทธรรมชาติของคดีจะ พบว่า คดีชีวิต ร่างกาย และเพศมีจำนวนการแจ้งความ 17,848 คดี โดยเป็นคดีทำร้ายร่างกายมากที่สุด 9,616 คดี และมีอัตราการจับกุมสูงถึง 93.44% ในขณะที่คดีเกี่ยวกับทรัพย์มีการแจ้งความ 58,765 คดี โดยคดีลักทรัพย์ครองสัดส่วนสูงสุดถึง 27,148 คดี และมีอัตราการจับกุมเพียง 81.8% สะท้อนถึงปัญหาการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินที่ยังคงแพร่หลาย (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2567) ส่วนคดีอาชญากรรมไซเบอร์ถือเป็นประเด็นที่น่ากังวลเป็นพิเศษ เนื่องจากมีจำนวนการแจ้งความออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะคดีหลอกซื้อขายสินค้าและบริการที่ครองสัดส่วนสูงสุด ส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจในวงกว้าง (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2565; รัฐบาลไทย, 2567)

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม: กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการและยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อยต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ

2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคลากร ด้านองค์กร ด้านการบริหารจัดการ และด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย

4. เสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน จะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนที่ปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สังกัดสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำนวนทั้งสิ้น 100 นาย

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนที่ปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สังกัดสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำนวนทั้งสิ้น 100 นาย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสำรวจทั้งประชากร (Census) โดยเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ทั้งหมด เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ครอบคลุมและสะท้อนภาพรวมของประชากรเป้าหมายอย่างแท้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ยศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน (Check List) ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ (ใช้มาตราส่วน Likert 5 ระดับ) แบบสอบถามจำนวน 26 ข้อ ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา ด้านความโปร่งใส และด้านความรับผิดชอบ (ใช้มาตราส่วน Likert 5 ระดับ)

แบบสอบถามจำนวน 15 ข้อ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 5 ข้อ โดยได้รับการประเมินความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ Cronbach's Alpha ของแบบสอบถามรายมิติตอนที่ 2 แบบสอบถาม 26 ข้อ เท่ากับ .967 ตอนที่ 3 แบบสอบถาม 15 ข้อ เท่ากับ .955 และทั้งฉบับ 41 ข้อ เท่ากับ .978

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการจากผู้บังคับบัญชาของสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยยืนยันว่าจะรักษาความลับของข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

3.2 แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามให้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย โดยใช้การแจกแบบสอบถามแบบส่งมอบด้วยตนเอง (Self-administered Questionnaire)

3.3 อธิบายวัตถุประสงค์และวิธีการตอบแบบสอบถามก่อนที่กลุ่มตัวอย่างจะตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสำคัญของงานวิจัย ตลอดจนวิธีการตอบแบบสอบถามในแต่ละตอน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจตรงกันและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และตรงตามความเป็นจริง รวมถึงเน้นย้ำว่าไม่มีผลกระทบต่อหน้าที่ราชการ และข้อมูลจะถูกเก็บเป็นความลับอย่างเคร่งครัด

3.4 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาในการแจกและรวบรวมแบบสอบถามทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ โดยมีการติดตามความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับคืนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ได้แบบสอบถามคืน 100 ฉบับ

3.5 การตรวจสอบและบันทึกข้อมูล หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ทั้งในด้านการตอบคำถามครบถ้วน ความชัดเจนของคำตอบ และความสอดคล้องของข้อมูล หากพบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่สามารถวิเคราะห์ได้จะตัดออกจากการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่สมบูรณ์มาบันทึกลงในโปรแกรม SPSS for Windows เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการแจกแจงข้อมูลลักษณะประชากร เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ฯลฯ ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้ในการอธิบายค่ากลางของข้อมูลในแต่ละตัวแปร และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้เพื่อแสดงการกระจายตัวของข้อมูลจากค่าเฉลี่ย เพื่อพิจารณาความสม่ำเสมอหรือความหลากหลายของความคิดเห็น

ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การแปลความหมาย โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเกณฑ์ในการวัดดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
4.21 - 5.00	ระดับมากที่สุด
3.41 - 4.20	ระดับมาก
2.61 - 3.40	ระดับปานกลาง
1.81 - 2.60	ระดับน้อย
1.00 - 1.80	ระดับน้อยที่สุด

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์หรือความแตกต่างของตัวแปรต่าง ๆ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test for Independent Samples) ใช้เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่มีความเป็นอิสระจากกัน เช่น เปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจำแนกตามเพศ หรือประสบการณ์การทำงาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ใช้เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 3 กลุ่มขึ้นไป เช่น การวิเคราะห์ความแตกต่างของประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่มีระดับการศึกษาหรืออายุที่แตกต่างกัน

4.3 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) ใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพพื้นที่และประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งโดยรวม และรายด้านโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งโดยรวมและรายด้าน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ปัจจัยด้านบุคลากร	4.22	0.53	มากที่สุด	2
2. ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ	4.22	0.47	มากที่สุด	1
3. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ	4.11	0.59	มาก	3
4. ปัจจัยด้านองค์กร	3.97	0.78	มาก	4
รวม	**4.13**	**0.47**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.47) และปัจจัยด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.53) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.59) ส่วนปัจจัยด้านองค์กร ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.78) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา ด้านความโปร่งใส และด้านความรับผิดชอบทั้งโดยรวม และรายด้านโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยรวม และรายด้าน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านความโปร่งใส	4.21	0.58	มาก	1
2. ด้านความรับผิดชอบ	4.19	0.55	มาก	2
3. ด้านคุณภาพของงาน	4.18	0.55	มาก	3
4. ด้านเวลา	4.18	0.56	มาก	4
5. ด้านปริมาณงาน	4.17	0.61	มาก	5
รวม	**4.19**	**0.59**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.19, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้พบว่า ด้านความโปร่งใส ($\bar{X}$ =4.21, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ =4.19, S.D. = 0.55) ส่วนด้านปริมาณงาน ($\bar{X}$ =4.17, S.D. = 0.61) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 สรุปผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ที่มีเพศต่างกัน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน	0.69	ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

2. เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ที่มีอายุต่างกัน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน	0.83	ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย
3. เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ที่มีระดับยศต่างกัน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน	0.36	ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย
4. เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน	0.97	ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย
5. เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ที่มีระดับประสบการณ์ทำงานต่างกัน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน	0.48	ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

4.4 ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย โดยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ศึกษาความสัมพันธ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย จำแนกออกเป็นโดยรวมและรายด้าน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่			
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	Sig	ระดับความสัมพันธ์	ทิศทางความสัมพันธ์
1. ปัจจัยด้านบุคลากร	0.52**	.00	ปานกลาง	ทางบวก
2. ปัจจัยด้านองค์กร	0.52**	.00	ปานกลาง	ทางบวก
3. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ	0.72**	.00	สูง	ทางบวก
4. ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ	0.62**	.00	ปานกลาง	ทางบวก

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อยโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับสูง (r = 0.72) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r = 0.62) ปัจจัยด้านบุคลากร (r = 0.52) และ ปัจจัยด้านองค์กร (r = 0.52) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม กล่าวคือ เมื่อคะแนนปัจจัยสูงขึ้น มักพบคะแนนประสิทธิภาพสูงขึ้นตาม

อภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ และปัจจัยด้านบุคลากร รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านองค์กร ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความโปร่งใส รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณภาพของงาน ด้านเวลา และด้านปริมาณงาน ตามลำดับ

1.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่จำแนกตามเพศ อายุ ยศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวไม่ส่งผลต่อระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

1.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพใน

การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับสูง รองลงมา คือ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านองค์กร มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

1.5 แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย พบว่า แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ควรมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และทักษะของเจ้าหน้าที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านยุทธวิธี กฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถรับมือกับอาชญากรรมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ระบบสนับสนุน และการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับภารกิจและลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การแก้ไขปัญหากำลังพลไม่เพียงพอ และการลดภาระงานที่ไม่จำเป็น นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีร่วมกับความร่วมมือจากชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างยั่งยืน

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ และปัจจัยด้านบุคลากร รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านองค์กร ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อยเป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตชัดเจน มีลักษณะชุมชนเมืองผสมกับชุมชนดั้งเดิม ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความคุ้นเคยกับสภาพพื้นที่ เส้นทางการคมนาคม และบริบทของชุมชน ส่งผลให้สามารถวางแผนการตรวจตรา การเฝ้าระวัง และการเข้าระงับเหตุได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ในด้านบุคลากร พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งได้รับการ

ฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับปัจจัยด้านการบริหารจัดการ แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานมีการวางแผน การสั่งการ การประสานงาน และการใช้ทรัพยากรที่ค่อนข้างเหมาะสม ซึ่งช่วยสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นไปอย่างมีระบบและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขณะที่ปัจจัยด้านองค์กร เช่น โครงสร้างองค์กร กฎระเบียบ และทรัพยากรสนับสนุนบางประการ อาจยังมีข้อจำกัดที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานยังไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในบางด้าน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ สิงห์ค้อ (2559) ที่ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ จันทร์เกตุ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยทำนายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรภาค 2 โดยผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านพื้นที่ บุคลากร การบริหารจัดการ และองค์กร ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2.2 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความโปร่งใส รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณภาพของงาน ด้านเวลา และด้านปริมาณงาน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และการกำกับติดตามตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเปิดเผย โปร่งใส มีความยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของประชาชนในพื้นที่ รับผิดชอบ รองลงมาคือด้านความรับผิดชอบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เจ้าหน้าที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลา ให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และสามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ในด้านคุณภาพของงาน พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน มีความรอบคอบ และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และลักษณะของปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ขณะที่ด้านเวลาและด้านปริมาณงาน ซึ่งอาจเป็นผล

มาจากข้อจำกัดด้านกำลังพล ปริมาณภาระงานที่เพิ่มขึ้น และความซับซ้อนของรูปแบบอาชญากรรมในปัจจุบัน ส่งผลให้การจัดสรรเวลาและการรองรับปริมาณงานในบางช่วงมีข้อจำกัด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตา ปาละกูล และอรนันท์ กลันทปุระ (2565) ที่ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณภาพของงานและด้านระยะเวลาการทำงานเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ขณะที่ด้านปริมาณงานอยู่ในระดับรองลงมา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมีนาวรรณ นิ่มแย้ม และภิรดา ชัยรัตน์ (2567) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากร สทป. มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่ามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านเวลาอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน ขณะที่ด้านปริมาณงานมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้รับอิทธิพลจากทั้งโครงสร้างการทำงานและบริบทของภารกิจที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.3 ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่จำแนกตามเพศ อายุ ยศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพตามหลักสูตรและมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงปฏิบัติงานภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้รูปแบบและคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่มีความใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านลักษณะส่วนบุคคลใดก็ตาม นอกจากนี้ ลักษณะงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมยังเป็นงานที่ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม การปฏิบัติตามคำสั่ง และการประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Peterson & Plowman (1953) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหรือการทำงานที่เป็นไปตามมาตรฐานที่องค์กรต้องการจะต้องมีองค์ประกอบอันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผลของการทำงานที่ได้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรหรือหน่วยงานต้องการ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ก้องปิติ อ่อนมาก (2563) ที่ศึกษาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของ

ข้าราชการตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ตำแหน่ง เงินเดือน และเงินเพิ่มพิเศษ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในบางประเด็น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ สิงห์ค้อ (2559) ที่ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจำแนกตามชั้นยศ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะงานและระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรตำรวจมีบทบาทสำคัญในการกำหนดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่มากกว่าปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ทั้ง 4 ปัจจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับสูง รองลงมาคือ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านองค์กร มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับสูง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า งานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นงานที่มีความซับซ้อน ต้องอาศัยการวางแผน การสั่งการ การประสานงาน และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หากหน่วยงานมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ย่อมช่วยให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างเป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อนของงาน เพิ่มความรวดเร็วในการตัดสินใจ และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์อาชญากรรมได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับปานกลาง ความคุ้นเคยของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อสภาพพื้นที่ เส้นทาง และบริบทของชุมชน ทำให้สามารถวางแผนการตรวจตรา การเฝ้าระวัง และการเข้าระงับเหตุได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ลักษณะพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรและความหลากหลายของปัญหาอาชญากรรม อาจเป็นข้อจำกัดที่ทำให้

ระดับความสัมพันธ์ไม่สูงเท่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการสำหรับปัจจัยด้านบุคลากร พบว่ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นงานที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง และการทำงานเป็นทีมเป็นหลัก ทำให้ศักยภาพรายบุคคลเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากระบบการบริหารจัดการและโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม ในขณะที่ปัจจัยด้านองค์กร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า แม้โครงสร้างองค์กร กฎระเบียบ และทรัพยากรสนับสนุนจะเป็นกรอบสำคัญในการปฏิบัติงาน แต่หากขาดความยืดหยุ่นหรือไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสถานการณ์อาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ก็อาจจำกัดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ได้ในบางด้าน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Jones (1949) กล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ล้อมรอบปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มทั้งหมดประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม หรือวัฒนธรรม ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ได้ทั้งสิ้น ซึ่งสามารถแบ่งสภาพแวดล้อมในการทำงานได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตา ปาละกูล และอรนันท์ กลันทปุระ (2565) ที่ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมและระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการทำงานจะช่วยสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวมุ่งศึกษาในบริบทของหน่วยงานระดับนโยบาย ขณะที่การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติการในพื้นที่จริง จึงทำให้พบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในระดับสูงกว่าปัจจัยด้านอื่นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอรณัฐ ยลเบญจพล (2559) ที่ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมประสิทธิภาพด้านการป้องกันอาชญากรรมสำหรับนักท่องเที่ยวภายในพระบรมมหาราชวัง ผลการวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมและการจัดการในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยงานวิจัยดังกล่าวเน้นบทบาทของสภาพแวดล้อมในการสร้างความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน ขณะที่การวิจัยครั้งนี้ขยายผลให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของปัจจัยเชิง

ระบบที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในบริบทพื้นที่รับผิดชอบโดยตรง โดยสรุปผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลจากความเชื่อมโยงของปัจจัยด้านการบริหารจัดการ บุคลากร องค์กร และลักษณะพื้นที่รับผิดชอบที่สนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะงานด้านการบังคับใช้กฎหมายที่ต้องอาศัยทั้งความสามารถของบุคคลและประสิทธิภาพของระบบควบคู่กัน

2.5 แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย พบว่า การพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางกอกน้อย ควรดำเนินการในลักษณะเชิงระบบ โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับลักษณะภารกิจและบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการจัดสรรกำลังพล ทรัพยากร และอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงานจริง นอกจากนี้ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสื่อสารภายในองค์กรให้มีความชัดเจน โปร่งใส และเอื้อต่อการประสานงาน เนื่องจากงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การมีระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและลดข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานศึกษาของ ธีระพัทธ์ บุรี และปัณณธร หอมบุญมา (2568) ซึ่งพบว่าการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของพชร ทองสาริเจริญ และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ (2568) ที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะของบุคลากรควบคู่กับการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสม มีส่วนช่วยยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ 1.1 ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการฝึกอบรมด้านทักษะการปฏิบัติงานในพื้นที่จริง 1.2 ควรนำข้อมูลด้านลักษณะพื้นที่รับผิดชอบ มาใช้ในการวางแผน ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมอย่างเป็นระบบ 1.3 ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการประสานงาน

ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเชิงบูรณาการ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เช่น เทคโนโลยี นโยบาย หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 2.2 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานีตำรวจนครบาลอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยในภาพรวม 2.3 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ก้องปิติ อ่อนมาก. (2563). การปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(3), 419 – 430.

ธีระพัทธ์ บุรี และ ปัณณธร หอมบุญมา. (2568). แนวทางการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรป่าโมก จังหวัดอ่างทอง. วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 31(3), 558 – 570.

พชร ทองสาริเจริญ และ นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์. (2568). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายอำนวยการ 4 ในกองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 1. วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 31(3), 253 – 268.

มีนาวรรณ นิ่มแย้ม และ ภิรดา ชัยรัตน์. (2567). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 6(3), 74 – 89.

รัฐบาลไทย. (2567). รายงานผลการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมประจำปี 2567. รายงานโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (ฐานข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ฝ่ายประชาสัมพันธ์รัฐบาลไทยและสื่อสาธารณะ). เรียกใช้เมื่อ 25 ธันวาคม 2568, จาก https://gcc.go.th/2025/01/13.com.

ลลิตา ปาละกูล และ อรนันท์ กลันทปุระ. (2565). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสำนักงาน ยุทธศาสตร์ตำรวจ. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(3), 162 -175.

สุทธิพงษ์ สิงห์ค้อ. (2559). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2565). รายงานสถานการณ์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 25 ธันวาคม 2568 จาก https://www.oja.go.th/wp-content.com

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2567). ข้อมูลและรายงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม. ข่าวประชาสัมพันธ์รัฐบาลไทย. เรียกใช้เมื่อ 25 ธันวาคม 2568 จาก https://www.thaigov.go.th/th/home

อมรรัตน์ จันทร์เกตุ. (2560). ปัจจัยทำนายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรภาค 2. ใน งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

อรณัฐ ยลเบญจพล. (2559). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมประสิทธิภาพด้านการป้องกันอาชญากรรมสำหรับนักท่องเที่ยวภายในพระบรมมหาราชวัง. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

Jones, E. (1949). Hamlet and Oedipus. New York

Peterson, E., & Plowman, E. G. (1953). Business organization and management–home wood. Illinoise: Richard D. Irwin.

ความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง*

PERCEPTIONS OF COMPENSATION AMONG GOVERNMENT OFFICIALS IN THAILAND'S LAND DEVELOPMENT, CENTRAL ADMINISTRATION

วิชิตา สกุลแก้ว[1] และ ลดาวัลย์ ไข่คำ[2]

Wichita Sakulkaew[1] and Ladawan Khaikham[2]

[1-2]หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1-2]Master of Arts Political Science, Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: wichita.sak@ku.th

วันที่รับบทความ : 15 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2569

Received 15 January 2026; Revised 6 February 2026; Accepted 8 February 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับกับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง จำนวน 220 คนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และ

Citation:

*วิชิตา สกุลแก้ว และ ลดาวัลย์ ไข่คำ. (2569). ความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1243-1259.

Wichita Sakulkaew and Ladawan Khaikham. (2026). Perceptions Of Compensation Among Government Officials In Thailand's Land Development, Central Administration. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1243-1259.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษา พบว่า 1) ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.53) โดยด้านเงินรางวัลประจำปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68) ส่วนด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40) 2) ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาสูงสุดแตกต่างกัน และสังกัดกอง/สำนักแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ปัจจัยด้านเพศ อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และรายได้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) การรับรู้ค่าตอบแทนด้านเงินเดือนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่าหากมีการรับรู้ข้อมูลค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

คำสำคัญ: การรับรู้ค่าตอบแทน, ความคิดเห็นต่อค่าตอบแทน, ค่าตอบแทนภาครัฐ, ข้าราชการส่วนกลาง, กรมพัฒนาที่ดิน

Abstract

The research aimed to: 1) study the level of opinions of Land Development Department officials based in the central office regarding the compensation received; 2) compare their opinions based on individual factors; and 3) examine the relationship between the perception of compensation and their opinions on the compensation received. This study employed a quantitative research methodology, utilizing a questionnaire as the tool for data collection. The sample group consisted of 220 Land Development Department officials in the central office. Data were analyzed using a statistical software package, with statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and Pearson's Correlation Coefficient. The statistical significance level was set at 0.05.

The results of the study revealed that: 1) The government officials at the Land Development Department, Central Administration, had an overall opinion toward the compensation received at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.53). Specifically, the aspect of annual bonuses had the highest mean at a high level ($\bar{X}$ = 3.68), while the aspect of basic welfare and fringe benefits had the lowest mean at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.40). 2) Officials with different highest educational levels and those affiliated with different divisions/offices showed significant differences in their overall opinions toward the compensation received at the 0.05 level of statistical significance, whereas gender, age, job position, length of service, and income showed no significant differences. 3) The perception of salary compensation had a moderate positive relationship with the overall opinions toward compensation at the 0.01 level of statistical significance. This implies that an increase in the perception of compensation information leads to a corresponding increase in positive opinions toward the compensation received.

Keywords: Perception of Compensation, Opinion toward Compensation, Public Sector Compensation, Central Government Officials, Land Development Department

บทนำ

ทรัพยากรบุคคลถือเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ การมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพทำงานสอดประสานกันย่อมช่วยให้การดำเนินงานมีศักยภาพ แม้ปัจจุบันเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่ยังคงเป็นเพียงเครื่องมือที่ต้องผ่านการบริหารโดยตัวบุคคล การรักษาบุคลากรที่มีทักษะและความชำนาญให้ปฏิบัติงานกับองค์กรในระยะยาวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Seek (2025) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการรักษาบุคลากรท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่เผชิญความท้าทายทางเศรษฐกิจ ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจโลกและภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพโดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ สอดรับกับนโยบายการปรับอัตราเงินเดือนแรกบรรจุและบัญชีเงินเดือนข้าราชการตามหนังสือสำนักงาน

ก.พ. ที่ นร 1012.3/ว 9 ลงวันที่ 9 เมษายน 2567 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2567)

ปัจจุบันอัตราการเพิ่มของค่าตอบแทนภาคราชการอาจยังไม่สอดคล้องกับอัตราเงินเฟ้อและหนี้สินครัวเรือนที่พุ่งสูงขึ้น ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) ระบุว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนสูงที่สุดในประเทศ (32,096 บาท) และมีหนี้สินเฉลี่ยสูงถึง 207,985 บาท นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเอกชนพบความเหลื่อมล้ำของค่าตอบแทนอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะสายงานเทคโนโลยีสารสนเทศที่ระดับเริ่มต้นในภาคเอกชนได้รับสูงถึง 20,000 - 100,000 บาท ในขณะที่ข้าราชการระดับปฏิบัติการในสายงานเดียวกันได้รับเพียง 18,150 - 19,970 บาท ความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่ปัญหาการสูญเสียบุคลากรคุณภาพ (รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์, 2561)

สำหรับกลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าในปีงบประมาณ 2567 มีความเคลื่อนไหวของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ซึ่งมีข้าราชการ 459 คน พบอัตราการลาออกและการโอนย้ายออกจากส่วนกลางสูงกว่าส่วนภูมิภาคเมื่อเทียบตามสัดส่วน ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ กรมพัฒนาที่ดิน (2568) ระบุว่ามีการลาออกในส่วนกลาง 8 คน และมีการโอนย้ายออกไปหน่วยงานอื่นหรือย้ายไปส่วนภูมิภาคในจำนวนที่ค่อนข้างมาก ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงความท้าทายในการบริหารทรัพยากรบุคคลในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีค่าครองชีพสูงสุด ทั้งค่าที่อยู่อาศัยและการเดินทางส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติงานของข้าราชการที่มีบทบาทหลักในการกำหนดนโยบาย

ดังนั้น ความแตกต่างระหว่างค่าตอบแทนกับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้นในเขตเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการรักษาบุคลากรของกรมพัฒนาที่ดิน อีกทั้งยังไม่ปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม โดยการวิจัยครั้งนี้มุ่งตอบคำถามสำคัญ ได้แก่ ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดินสังกัดส่วนกลางมีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับในระดับใด ข้าราชการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับแตกต่างกันหรือไม่ และการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของข้าราชการที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับหรือไม่ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะช่วยสนับสนุนให้ข้าราชการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มี

ความสุขในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนภารกิจการพัฒนาที่ดินของประเทศ และลดการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพออกจากระบบราชการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับกับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดด้านประชากรศาสตร์ เป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายความแตกต่างของบุคคลตามลักษณะพื้นฐาน ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและการรับรู้ที่แตกต่างกัน โดย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538) ได้เสนอการแบ่งส่วนตัวแปรประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพครอบครัว ซึ่งลักษณะที่แตกต่างกันนี้ทำให้บุคคลมีค่านิยมและการตีความข้อมูลไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดนี้มาเป็นตัวแปรต้นเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างทางความคิดเห็นของข้าราชการที่มีต่อค่าตอบแทน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538)

2. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง โดย ทวี เลรามัญ (2550) ระบุว่าความคิดเห็นอาจอยู่ในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความคิดเห็นเป็นตัวแปรตาม เพื่อวัดระดับความพึงพอใจและความคาดหวังของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดินที่มีต่อระบบค่าตอบแทนในปัจจุบัน (ทวี เลรามัญ, 2550)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาในการเลือกรับและตีความสิ่งเร้าเพื่อสร้างความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อม โดย สุภัทรา เฮงวาณิชย์ (41) อธิบายว่าการรับรู้เป็นการตีความสิ่งเร้าผ่านประสาทสัมผัสโดยอาศัยประสบการณ์เดิมและอารมณ์ ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การตัดสินใจและพฤติกรรม ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดนี้พัฒนากรอบการวิจัยเพื่อวัดระดับการรับรู้

ข้อมูลข่าวสารด้านค่าตอบแทนของข้าราชการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทัศนคติที่มีต่อองค์กร (สุภัทรา เฮงวาณิชย์, 2541)

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับค่าตอบแทน สวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูล เป็นผลประโยชน์ที่องค์กรจัดสรรให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อตอบแทนการทำงานและสร้างแรงจูงใจ ตามแนวทางของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2568) ที่ครอบคลุมทั้งเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความเสมอภาคของ Adams (1965) ที่ว่าบุคคลจะเปรียบเทียบความเป็นธรรมของค่าตอบแทนระหว่างตนเองกับผู้อื่น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดนี้เป็นหลักในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาเพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างค่าตอบแทนกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2568)

ดังนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการศึกษาครั้งนี้ใช้ลักษณะพื้นฐานทางประชากรศาสตร์เป็นตัวแปรต้นเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างทางภูมิหลังที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้และการตีความข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิประโยชน์ อันนำไปสู่การแสดงออกทางความคิดเห็นที่สะท้อนถึงระดับความพึงพอใจและความเชื่อที่มีต่อระบบค่าตอบแทนในปัจจุบัน โดยมีขอบเขตครอบคลุมทั้งเงินเดือนและสวัสดิการตามระเบียบภาครัฐ และใช้ทฤษฎีความเสมอภาคเป็นฐานในการประเมินความเป็นธรรมและความเหมาะสมของผลตอบแทนเมื่อเปรียบเทียบกับภาระงานและสภาวะเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี ข้อมูล และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการประกอบการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นและตัวแปร โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory Research) ซึ่งมีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และมีวิธีการตามลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง จำนวน 445 คน (ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ กรมพัฒนาที่ดิน ณ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จากประชากรทั้งหมด 445 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธี ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 220 คน

2. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูล และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ โดยผลทดสอบแบบสอบถามทั้งฉบับ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.920 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ได้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตัวแปรอิสระ คือ การรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับ และตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 นิยามตัวแปร ตัวชี้วัด และจำนวนข้อคำถาม

ตัวแปร	นิยามเชิงปฏิบัติการ	มิติ/ด้าน	จำนวนข้อ
ค่าตอบแทนที่ได้รับ	ระดับความคิดเห็นของข้าราชการที่มีต่อความเหมาะสมและความเป็นธรรมของค่าตอบแทนที่ได้รับ	1) ด้านเงินเดือน	5 ข้อ
		2) ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง	5 ข้อ
		3) ด้านเงินรางวัลประจำปี	5 ข้อ
		4) ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล	5 ข้อ
		5) ด้านสวัสดิการเสริม	5 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การสำรวจเอกสาร จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ วารสารต่าง ๆ และข้อมูลจาก

อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง พร้อมบันทึกแหล่งอ้างอิงเพื่อนำมาใช้ประกอบการวิจัย เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม

3.2 ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) และความตรง (Validity)

3.3 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปยังกลุ่มตัวอย่าง (ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดินสังกัดส่วนกลาง) จำนวน 220 ชุด พร้อมชี้แจงวิธีการตอบแบบสอบถาม และเก็บแบบสอบถามกลับคืน เพื่อนำมาลงคะแนนแบบสอบถาม

3.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ผลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการทดสอบสมมติฐานใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พร้อมทดสอบรายคู่ด้วยวิธี LSD และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ศึกษาระดับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ในภาพรวมและรายด้าน (n = 220)

ความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านเงินเดือน	3.52	0.74	ปานกลาง
2. ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง	3.54	0.73	ปานกลาง
3. ด้านเงินรางวัลประจำปี	3.68	0.86	มาก
4. ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล	3.40	0.75	ปานกลาง
5. ด้านสวัสดิการเสริม	3.54	0.81	ปานกลาง
ภาพรวม	**3.53**	**0.62**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านเงินเดือน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.52 ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.54 ด้านเงินรางวัลประจำปี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.40 และด้านสวัสดิการเสริม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.54

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ข้างต้นจะพบว่า ด้านเงินรางวัลประจำปี เป็นด้านที่ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 รองลงมาคือ ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง และด้านสวัสดิการเสริม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.54 และด้านที่ข้าราชการมีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับน้อยที่สุดคือ ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.40

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) (n = 220)

ความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ	เพศ				t	Sig.
	ชาย n = 58		หญิง n = 162			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. **ด้านเงินเดือน**	3.50	0.75	3.53	0.73	-0.298	0.766
2. **ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง**	3.65	0.69	3.50	0.74	1.362	0.175
3. **ด้านเงินรางวัลประจำปี**	3.72	0.94	3.67	0.83	0.336	0.737
4. **ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล**	3.33	0.82	3.43	0.73	-0.851	0.396
5. **ด้านสวัสดิการเสริม**	3.61	0.82	3.51	0.80	0.796	0.427
ภาพรวม	**3.56**	**0.60**	**3.53**	**0.62**	**0.343**	**0.732**

จากตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ตามเพศชายและเพศหญิง ซึ่งผลการทดสอบตามสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน รายได้ และสังกัดกอง/สำนัก โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาสูงสุดแตกต่างกัน และสังกัดกอง/สำนักแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ปัจจัยด้านอายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และรายได้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับกับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยใช้ตัวแปรการรับรู้ค่าตอบแทนด้านเงินเดือนเป็นตัวแทนของการรับรู้ค่าตอบแทน เนื่องจากเงินเดือนเป็นองค์ประกอบหลักของค่าตอบแทนภาครัฐที่ข้าราชการรับรู้โดยตรง และมีผลต่อการประเมินความเหมาะสมและความเป็นธรรมของค่าตอบแทนโดยรวม ทั้งนี้ ความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับถูกวัดจาก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเงินเดือน ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง ด้านเงินรางวัลประจำปี ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล และด้านสวัสดิการเสริม

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับ ด้านเงินเดือน กับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (n = 220)

ความคิดเห็นของ ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ	Pearson correlation (r)	Sig.
1. ด้านเงินเดือน	0.399**	0.000
2. ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง	0.281**	0.000
3. ด้านเงินรางวัลประจำปี	0.378**	0.000
4. ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล	0.388**	0.000
5. ด้านสวัสดิการเสริม	0.501**	0.000
ความคิดเห็นภาพรวม	**0.494****	**0.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับ ด้านเงินเดือน กับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ซึ่งผลการทดสอบตามสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับ ด้านเงินเดือน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ด้านเงินเดือน ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง ด้านเงินรางวัลประจำปี ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล ด้านสวัสดิการเสริม และความคิดเห็นในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.399 0.281 0.378 0.388 0.501 และ0.494 ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับปานกลาง และต่ำ หมายความว่า ถ้ามีการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับ ด้านเงินเดือนเพิ่มขึ้น จะมีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับทั้ง 5 ด้าน และความคิดเห็นในภาพรวมเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ

พบว่า ในภาพรวมข้าราชการมีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเงินรางวัลประจำปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้เพราะข้าราชการส่วนใหญ่เห็นว่าระบบการให้เงินรางวัลประจำปีเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความกังวลต่ออัตราค่าตอบแทนพื้นฐานและสวัสดิการหลักที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่สูงขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2568) ที่ระบุว่าค่าตอบแทนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจและฐานะความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และธนวัลย์ เจริญสุข ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของพนักงานที่มีต่อสวัสดิการ พบว่าด้านที่ได้รับความพึงพอใจในระดับปานกลาง ได้แก่ โอกาสความก้าวหน้าในอาชีพและสวัสดิการสังคม (ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และธนวัลย์ เจริญสุข, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาภรณ์ วงศ์เจียมเกตุ ที่พบว่าความพึงพอใจในสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก (ประภาภรณ์ วงศ์เจียมเกตุ, 2563)

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาสูงสุดแตกต่างกัน และสังกัดกอง/สำนักแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ปัจจัยด้านเพศ อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และรายได้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะในระบบราชการไทยมีการใช้บัญชีโครงสร้างอัตราเงินเดือนและมาตรฐานสวัสดิการที่เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือแบ่งแยกเกณฑ์ตามเพศสภาพ ทำให้ข้าราชการทั้งเพศชายและเพศหญิงได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมตามเกณฑ์มาตรฐานของ ก.พ. ในส่วนของความแตกต่างตามสังกัดกอง/สำนักอาจเกิดจากลักษณะภารกิจ หน้าที่ความรับผิดชอบ และบริบทการทำงานที่แตกต่างกันในแต่ละหน่วยงาน ซึ่งส่งผลต่อระดับความคาดหวังและการรับรู้ความเป็นธรรมของระบบ

ค่าตอบแทน ในทางกลับกัน การไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และรายได้ สะท้อนให้เห็นว่าระบบค่าตอบแทนภาครัฐมีมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่เป็นเอกภาพ ใช้โครงสร้างเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ความเป็นธรรมในองค์กร ของ Adams (1965) ที่อธิบายว่าบุคคลจะรู้สึกพึงพอใจเมื่อเห็นว่าตนเองได้รับผลตอบแทนตามสัดส่วนที่เท่าเทียมกับผู้อื่นภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลมาศ หมาดหมาน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล พบว่าปัจจัยด้านเพศไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับอย่างมีนัยสำคัญ (กมลมาศ หมาดหมาน, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณี หมาดนุ้ย ที่พบว่าความคิดเห็นต่อสวัสดิการในภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเพศ (อรณี หมาดนุ้ย, 2566)

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่าตอบแทนที่ได้รับกับความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางที่มีต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ

พบว่า การรับรู้ค่าตอบแทนด้านเงินเดือน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เพราะการที่ข้าราชการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน และรวดเร็วเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการ ย่อมส่งผลให้เกิดความเข้าใจและความเชื่อมั่นในระบบบริหารงานบุคคลขององค์กร ลดความระแวงหรือไม่เข้าใจในกฎระเบียบที่ซับซ้อน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การสื่อสารในองค์กร ที่ส่งผลต่อทัศนคติและการรับรู้ของบุคลากร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาภรณ์ วงศ์เจียมเกตุ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการรับรู้สิทธิและสวัสดิการ พบว่าระดับการรับรู้สิทธิและสวัสดิการที่ถูกต้องส่งผลต่อความพึงพอใจในสวัสดิการทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ประภาภรณ์ วงศ์เจียมเกตุ, 2563) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐานิฎา เจริญเลิศวิวัฒน์ ที่พบว่าความพึงพอใจในค่าตอบแทนและสวัสดิการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติที่มีต่อองค์กร (ฐานิฎา เจริญเลิศวิวัฒน์, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

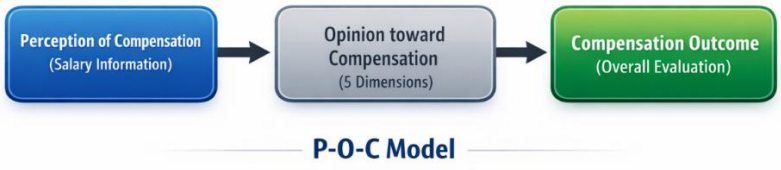

ภาพที่ 1 P-O-C Model: กลไกการสร้างทัศนคติต่อค่าตอบแทนภาครัฐ

จากภาพ P-O-C Model แสดงกรอบแนวคิดเชิงวิชาการที่อธิบายกลไกความสัมพันธ์เชิงทิศทางระหว่างการรับรู้ (Perception) ความคิดเห็น (Opinion) และผลลัพธ์ด้านค่าตอบแทน (Compensation Outcome) ของข้าราชการในบริบทภาครัฐ โดยเริ่มจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเงินเดือน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของค่าตอบแทนที่ข้าราชการรับรู้โดยตรง การรับรู้ดังกล่าวส่งผลต่อความคิดเห็นต่อค่าตอบแทน ซึ่งสะท้อนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นธรรมของค่าตอบแทนใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านเงินเดือน ด้านเงินเพิ่มและเงินประจำตำแหน่ง ด้านเงินรางวัลประจำปี ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูล และด้านสวัสดิการเสริม จากนั้นความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การประเมินค่าตอบแทนโดยรวม (Compensation Outcome) ซึ่งสะท้อนระดับการยอมรับและทัศนคติต่อระบบค่าตอบแทนขององค์กร โมเดลนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดของทฤษฎีความเสมอภาค (Equity Theory) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ความเป็นธรรมเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดทัศนคติของบุคลากรต่อค่าตอบแทน โดยความใหม่ของ P-O-C Model อยู่ที่การประยุกต์ใช้กับบริบทของข้าราชการส่วนกลางที่มีโครงสร้างค่าตอบแทนแบบรวมศูนย์ แต่เผชิญภาระค่าครองชีพสูง ทำให้การรับรู้ข้อมูลค่าตอบแทนมีบทบาทสำคัญต่อการก่อรูปความคิดเห็นและการประเมินค่าตอบแทนโดยรวม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง ต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านเงินรางวัลประจำปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยเฉพาะประเด็นอัตราเงินเดือนและระบบบำเหน็จบำนาญที่ถูกมองว่ายังไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน สำหรับการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาสูงสุดและสังกัด

กอง/สำนักต่างกัน มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากความคาดหวังต่อผลตอบแทนที่สะท้อนความเชี่ยวชาญและภาระงานที่แตกต่างกันในแต่ละสายงาน ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพ และรายได้ ไม่พบความแตกต่าง นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ยังพบว่าการรับรู้ข้อมูลค่าตอบแทนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่าหากข้าราชการมีการรับรู้และเข้าใจหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องจะส่งผลให้มีทัศนคติเชิงบวกต่อระบบค่าตอบแทนขององค์กรเพิ่มมากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการตีความผลการศึกษา ประการแรก การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลางเท่านั้น ซึ่งมีบริบทด้านภาระงานและค่าครองชีพที่แตกต่างจากข้าราชการในส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยจึงอาจไม่สามารถอ้างอิงแทนข้าราชการทั้งองค์กรได้ทั้งหมด ประการที่สอง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งอาศัยการรายงานตนเอง (self-report) อาจได้รับอิทธิพลจากการรับรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประการสุดท้าย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จึงไม่สามารถสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนในระยะยาวได้ **ข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เนื่องจากการศึกษานี้มุ่งเน้นเฉพาะข้าราชการในสังกัดส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ซึ่งมีค่าครองชีพสูงกว่าพื้นที่อื่น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังข้าราชการกรมพัฒนาที่ดินในส่วนภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าตอบแทนที่ได้รับ ว่ามีความแตกต่างกัน ตามบริบทพื้นที่และค่าครองชีพหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากผลการวิจัยที่พบว่าข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน สังกัดส่วนกลาง มีความคิดเห็นต่อค่าตอบแทนที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างของความคิดเห็นตามระดับการศึกษาสูงสุดและสังกัดกอง/สำนัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มีความเหมาะสมกับบริบทการทำงานที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างสวัสดิการหลักและประโยชน์เกื้อกูลให้สอดคล้องกับภาระค่าครองชีพในเขตกรุงเทพมหานคร **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมี

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดสวัสดิการแบบยืดหยุ่น เนื่องจากผลการวิจัยที่พบว่าสวัสดิการรูปแบบเดิมไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่หลากหลาย เพื่อสำรวจว่าบุคลากรแต่ละช่วงวัยมีความต้องการสวัสดิการประเภทใดมากที่สุด และนำมาออกแบบชุดสวัสดิการทางเลือกที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ภายใต้ระเบียบของทางราชการ

เอกสารอ้างอิง

กมลมาศ หมาดหมาน. (2562). ความคิดเห็นของบุคลากรสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดกระบี่ที่มีต่อค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล. ใน การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กรมพัฒนาที่ดิน. (2568). แนะนำกรม. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก https://www.ldd.go.th/pv/?lv=2&cd=10

ฐานิฎา เจริญเลิศวิวัฒน์. (2558). ความพึงพอใจต่อค่าตอบแทน สวัสดิการ และคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กร: กรมควบคุมโรค (ส่วนกลาง) กระทรวงสาธารณสุข. ใน การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และธนวัลย์ เจริญสุข. (2566). ความพึงพอใจของพนักงานที่มีต่อสวัสดิการของบริษัท GGG จำกัด (มหาชน). วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 49(1), 103-114.

ทวี เลรามัญ. (2550). ความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประภาภรณ์ วงศ์เจียมเกตุ. (2563). ความพึงพอใจในสวัสดิการของพนักงานราชการสังกัดส่วนกลาง กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์. (2561). ปัจจัยค่าตอบแทนที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 36(2), 121-144.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2568). ค่าตอบแทน สวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูล. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก https://learningportal.ocsc.go.th/learningspace/learn/courses/

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). สรุปผลที่สำคัญการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุภัทรา เฮงวาณิชย์. (2541). การรับรู้ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540-2541 และพฤติกรรมประหยัดของบิดา มารดา และบุตรวัยรุ่น. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อรณี หมาดนุ้ย. (2566). ความคิดเห็นของพนักงานเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Adams, J. S. (1965). Inequity in social exchange. Adv Exp Soc Psychol, 267-299.

Seek. (2025). บันได 5 ขั้นสู่ความผูกพันระหว่างพนักงานและองค์กร. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://th.employer.seek.com/th/hiring-advice/article/

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory statistics (Second Edition). New York: Harper & Row.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่*

RELATIONSHIPS BETWEEN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMISTRATORS AND JOB SATISFACTION OF TEACHERSUNDER THE SECONDARY EDUCATIONALSERVICE AREA OFFICE TRANG KRABI

นวลอนงค์ ฟุ้งเฟื่อง

Nualanong Fuagfnuang

หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

Master of Education Program in Educational Administration, Southern College of Technology, Thailand

Corresponding Author's Email: nualanong2123@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 13 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 15 กุมภาพันธ์ 2569

Received 7 February 2026; Revised 13 February 2026; Accepted 15 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู 2) ศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู 4) สร้างสมการพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครู โดยองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ จำนวน 317 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน สองขั้นตอนตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็น

Citation:

*นวลอนงค์ ฟุ้งเฟื่อง. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1260-1279.

Nualanong Fuagfnuang. (2026). Relationships Between Transformational Leadership Of Admistrators And Job Satisfaction Of Teachersunder The Secondary Educationalservice Area Office Trang Krabi. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1260-1279.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทั้งสองตัวแปร มีดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80 – 1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น เท่ากับ .988 และ .979 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์พหุคูณ และการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับดี โดยด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ความสุขในการปฏิบัติงานของครู อยู่ในระดับดีมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันทางบวก (r = .790) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ 4) องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสุขในการปฏิบัติงานของครูได้ร้อยละ 69.70 (Adjusted R2 = .697) และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานสำหรับทำนายความสุขในการปฏิบัติงานของครู ประกอบด้วยด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เท่ากับ .491, .577, -.510 และ .366 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร, ความสุขในการปฏิบัติงาน

Abstract

This study aimed to examine: (1) the transformational leadership of school administrators as perceived by teachers; (2) teachers' work happiness; (3) relationships between administrators' transformational leadership as perceived by teachers and teachers' working happiness; and (4) construct a regression equation for teachers' working happiness based on the components of administrators' transformational leadership as perceived by teachers. The sample consisted of 317 teachers under the Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi, selected by using a two-stage proportional stratified random sampling based on school size. The data collection instrument was a five-point rating scale questionnaire for both variables, with consistency indices ranging from .80 to 1.00, and the reliability coefficients of .988 and .979 respectively. The

data analysis statistics comprised mean, standard deviation, Pearson's correlation, multiple correlation, and multiple regression.

The findings revealed that: (1) the overall transformational leadership of school administrators, as perceived by teachers, was at a good level, with idealized influence showing the highest mean score; (2) teachers' working happiness was at a very good level; (3) administrators' transformational leadership as perceived by teachers was positively correlated with teachers' working happiness at .001 level of significance (r = .790); and (4) the combination of administrators' transformational leadership could explain 69.70% of the variance of teachers' working happiness (Adjusted R^2 = .697). The standard regression coefficients for predicting teachers' working happiness were .491 for idealized influence, .577 for inspirational motivation, –.510 for intellectual stimulation, and .366 for individualized consideration, respectively.

Keywords: Transformational Leadership, Working Happiness

บทนำ

ในยุคที่โลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และความเชื่อมโยงระดับสากล การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและสังคม มิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงวิชาการ หากแต่ต้องมุ่งเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 อาทิ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ธนากร สมิทธิ์, 2565, น.82) การบริหารการศึกษาในบริบทดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของครูและผู้เรียนอย่างรอบด้าน

แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร จะส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพขององค์กรและความผูกพันในการทำงาน (Burns, 1978; Bass & Avolio, 1994) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายฉบับชี้ให้เห็นว่า ความสุขในการปฏิบัติงานของครูยังคงได้รับผลกระทบจากภาระงาน ความเครียด และการขาดการสนับสนุนที่เหมาะสมจากผู้บริหาร ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจและ

คุณภาพการจัดการเรียนการสอน (Hakanen et al., 2021; Bakker & Demerouti, 2022) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่ารูปแบบการบริหารที่ยังเน้นโครงสร้างและงานธุรการเป็นหลักอาจไม่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในปัจจุบัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ รับผิดชอบสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาจำนวน 44 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเชิงบริหารในพื้นที่พบว่า ผู้บริหารบางส่วนยังขาดการนำภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ครูประสบภาวะความเหนื่อยล้า ความเครียด และมีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ ซึ่งอาจกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและความต่อเนื่องในวิชาชีพครูในระยะยาว

ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา ส่งเสริมความสุข แรงจูงใจ และศักยภาพในการทำงานของครู อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

2. เพื่อศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรังกระบี่

4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครู โดยองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

2. องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูสามารถร่วมพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบการศึกษาความสัมพันธ์ (Correlation study)

ประชากรในการวิจัย คือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,343 คน (Secondary Educational Service Area Office Trang Krabi, 2024) กลุ่มตัวอย่างกำหนดตามตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน คือ 331 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วนของแต่ละโรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และ (2) สุ่มรายชื่อครูผู้สอนจากโรงเรียนที่ถูกเลือกตามสัดส่วนจนได้จำนวนครบตามเกณฑ์

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม (Questionnaire) 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (Check list) ตอนที่ 2 ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) และตอนที่ 3 ความสุขในการปฏิบัติงานของครู ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยสูตร Cronbach’s Alpha (Ounaromloet, 2011)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง

กระบี่ พร้อมทั้งแนบแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในลักษณะแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวบรวมและตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด 317 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.77

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในภาพรวม รายด้านและรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามแต่ละข้อไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับ 5 ระดับ (Silcharu, 2007)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลความสุขในการปฏิบัติงานของครูในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามแต่ละข้อไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับ 5 ระดับ (Silcharu, 2007)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) และแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับ (Vanichbancha, 2018)

ตอนที่ 5 วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธีการ Enter Regression และสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้องค์ประกอบทุกตัวของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารทั้งหมดเป็นตัวแปรอิสระ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 317 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 65.6 อายุอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 48.6 มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 59.9 ประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 ปีขึ้นไป จำนวน 134 คน คิดเป็น

ร้อยละ 42.3 และมีครูในโรงเรียนขนาดใหญ่มากที่สุด จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 และมีผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครู โดยรวมและรายด้าน

	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1	ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์	4.51	.62	ดีมาก	1
2	ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.50	.65	ดีมาก	2
3	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.47	.74	ดี	3
4	ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.45	.72	ดี	4
	โดยรวม	**4.48**	**.65**	**ดี**	

จากตารางที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครู พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{x}$ = 4.48, S.D =.65) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับดี โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ($\bar{x}$ = 4.51, S.D =.62) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.50, S.D =.65) คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{x}$ = 4.47, S.D =.74) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{x}$ = 4.45, S.D =.72)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับความสุขในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมและรายด้าน

	ความสุขในการปฏิบัติงานของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1	ด้านการติดต่อสัมพันธ์	4.60	.50	ดีมาก	4
2	ด้านความรักในงาน	4.69	.42	ดีมาก	1
3	ด้านความสำเร็จในงาน	4.64	.48	ดีมาก	2
4	ด้านการเป็นที่ยอมรับ	4.63	.47	ดีมาก	3
	โดยรวม	4.64	.43	**ดีมาก**	

จากตารางที่ 2 ความสุขในการปฏิบัติงานของครู พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.64, S.D = 0.43) เมื่อพิจารณารายด้าน ความสุขในการปฏิบัติงานชองครูอยู่ในระดับ ดีมาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ด้านความรักในงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.69, S.D = .42) รองลงมา ด้านความสำเร็จในงาน คือ ($\bar{x}$ = 4.64, S.D = .48) ตามลำดับ ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเป็นที่ยอมรับ ($\bar{x}$ = 4.63, S.D = .47) และ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ($\bar{x}$ = 4.60, S.D = .50)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรังกระบี่ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (X) ความสุขในการปฏิบัติงานของครู (Y)	ด้านการติดต่อสัมพันธ์ (Y1)	ด้านความรักในงาน (Y2)	ด้านความสำเร็จในงาน (Y3)	ด้านการเป็นที่ยอมรับ (Y4)	ความสุขในการทำงานของครู รวม (Y)
ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ (X_1)	.712***	.731***	.774***	.715***	.798***
ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X_2)	.753***	.645***	.759***	.776***	.794***
ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (X_3)	.642***	.589***	688***	.634***	.699***
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4)	.649***	.616***	.688***	.687***	.723***
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร รวม (X)	.723***	.675***	.752***	.737***	.790***

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .616 - .798 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กันดังนี้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของครู ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู เท่ากับ .753, .641, .759 และ .776 ตามลำดับ มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของครู ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้าน

ความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู เท่ากับ .642, .589, .688 และ .634 ตามลำดับ มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครู ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู เท่ากับ .649, .616, .688 และ .687 ตามลำดับ มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของครู ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู เท่ากับ .649, .616, .688 และ .687 ตามลำดับ มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครู โดยองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูในการพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครู

Model	ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
		b	Std. Error	β	t	p
1	(Constant)	1.944	.101		19.244***	.000
	ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ (X_1)	.290	.049	.419	5.962***	.000

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X_2)	.385	.058	.577	6.591***	.000
ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (X_3)	-.297	.056	-.510	-5.299***	.000
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4)	.220	.045	.366	4.855***	.000

R = .873[a] R^2 = .701 R^2adj = .697 F= 182.646

a. Dependent Variable: ความสุขในการปฏิบัติงานของครู

*** ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูเป็นตัวพยากรณ์ และความสุขในการปฏิบัติงานของครูเป็นตัวแปรตาม พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีอำนาจในการพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครูได้ โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ R = .873 สามารถร่วมกันพยากรณ์ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสุขในการปฏิบัติงานของครู ได้ร้อยละ 69.70 (Adjusted R^2= .697) มีการคาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์ 182.646 และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ ในรูปแบบคะแนนดิบเท่ากับ .290, .385, -.297 และ .220 ตามลำดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients) .419, .577, -.510 และ .366 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน พบว่า ทุกตัวแปรสามารถร่วมกันพยากรณ์โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ คือ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ (p = .000) การสร้างแรงบันดาลใจ (p = .000) การกระตุ้นทางปัญญา (p = .000) และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (p = .000) เมื่อนำตัวพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว ที่สามารถพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครู มาเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \ldots + b_kX_k$$

สามารถแทนค่าได้ดังนี้

$$Y' = 1.944 + .290X_1 + .385X_2 - .297X_3 + .220X_4$$

เมื่อ Y' คือ คะแนนพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบของตัวแปรตาม

A คือค่าคงที่ (Constant) ของสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

X_1 คือ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์

X_2 คือ การสร้างแรงบันดาลใจ

X_3 คือ การกระตุ้นทางปัญญา

X_4 คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = \beta_1 Z_1 + \beta_2 Z_2 + ... + \beta_k Z_{kq}$$

สามารถแทนค่าได้ดังนี้

$$Z'_Y = .419Z_1 + .577Z_2 - .510Z_3 + .366Z_4$$

เมื่อ Z'_Y คือ คะแนนพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐานของตัวแปรตาม

Z_1 คือ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์

Z_2 คือ การสร้างแรงบันดาลใจ

Z_3 คือ การกระตุ้นทางปัญญา

Z_4 คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับ ดี ทั้งนี้อาจจะเนื่องด้วยจากความมุ่งมั่นของผู้บริหารที่ปรับตัวตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยได้พัฒนาความรู้และทักษะของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อก้าวทันกระแสโลก นำไปสู่การสร้างมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ ที่ทันสมัยต่อผู้บริหารและยังได้ส่งเสริมในการยกระดับศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนอย่างเต็มที่ จนทุกคนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพันธกิจและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนภายใน ทำให้ทุกคนเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำและทุ่มเทเพื่อยกระดับคุณภาพงานให้บรรลุมาตรฐานและเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคล เกิดลาภ (2561, น. 72) ได้ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

จันทบุรี เขต 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา รองลงมาคือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และปิยมาภรณ์ โตชะนก และ อำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

1.1 ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เป็นต้นแบบที่ครูสามารถยึดถือ ส่งผลให้ครูเกิดความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจต่อผู้นำ ผู้บริหารมีความมั่นใจในความสามารถของตน จึงสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงเจตนารมณ์ในการผลักดันการทำงานให้มีมาตรฐานและคุณภาพที่ดีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพร อินธนู (2566, น. 69) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ ปิยมาภรณ์ โตชะนก และอำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

1.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและปลุกพลังในการปฏิบัติงานให้แก่ครู โดยส่งเสริมให้ครูตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และความหมายของบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ อีกทั้งยังเสริมสร้างความเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติงานสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ นอกจากนี้ผู้บริหารยังให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาศักยภาพ ผลงาน และความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ตามความรู้ความถนัด และความสนใจ ส่งผลให้ครูเกิดความมุ่งมั่นและแรงบันดาลใจในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ จนนำไปสู่ผลสำเร็จของงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยมาภรณ์ โตชะนก และอำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ

ผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ มงคล เกิดลาภ (2561, น. 79) ได้ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกข้อ

1.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับดีทุกข้อ ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูได้ใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ มองหาวิธีการและแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ความเชื่อมั่น และความศรัทธาในศักยภาพของครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานนท์ แสนภูวา (2565, น. 122) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ ปิยมาภรณ์ โตชะนก และ อำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

1.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครู ดูแลเอาใจใส่และให้การสนับสนุนอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสามารถ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและพี่เลี้ยง คอยชี้แนะและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเอง รวมถึงเปิดโอกาสให้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ มงคล เกิดลาภ (2561, น. 83) ได้ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ อานนท์ แสนภูวา (2565, น. 123-124) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีทุกข้อ

2. การศึกษาความสุขในการทำงานของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีความรักและผูกพันกับงาน ประสบความสำเร็จในหน้าที่ ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี บรรยากาศการทำงานเป็นมิตร มีความร่วมมือช่วยเหลือกัน ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ สนุกสนาน กระตือรือร้น และเห็นคุณค่าในตนเองจากการทำงานที่สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ ทองดี (2567, น. 54) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผลการศึกษาความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ รองลงมาได้แก่ความสำเร็จในงาน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ความรักในงาน และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ บุญมาก (2560, น. 139) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูผู้สอนในกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า ความสุขในการทำงานของครูโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมาก

2.1 ด้านการติดต่อสัมพันธ์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกครูได้รับความสุขจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกัน ก่อให้เกิดมิตรภาพและบรรยากาศที่เป็นมิตร ส่งผลให้รู้สึกอบอุ่นและมีความสุขในการทำงานท่ามกลางผู้ร่วมงานที่มีความรักและปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ณัติธร ศรีรักษา (2565, น. 54) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ ปิยมาภรณ์ โตชะนก และ อำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

2.2 ด้านความรักในงาน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูมีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ มองเห็นคุณค่าและความหมายของงาน รู้สึกผูกพันและทุ่มเทกับหน้าที่ที่ได้รับ มุ่งมั่นต่อเป้าหมายของการ

ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งมีความยินดีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของงาน รู้สึกกระฉับกระเฉง เพลิดเพลิน และมีความสุขเมื่อได้ทำงานด้วยความเต็มใจและความตั้งใจจริง ซึ่งสอดคล้องกับ วิภาวี สุขหร่อง (2560, น. 42) ความสุขในการทางานของครูโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรักในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เช่นเดียวกับ ณัติธร ศรีรักษา (2565, น. 107) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรักในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

2.3 ด้านความสำเร็จในงาน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก พิจารณารายข้ออยู่ในระดับดีมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูมีความพึงพอใจจากการบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในสายอาชีพ มีโอกาสแสดงศักยภาพผ่านงานที่ท้าทาย ได้รับอิสระในการดำเนินงาน รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนช่วยขับเคลื่อนให้องค์กรเติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ วิภาวี สุขหร่อง (2560, น. 43) ความสุขในการทางานของครูโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสำเร็จในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ อมรรัตน์ ทองดี (2567, น. 54) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสำเร็จในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

2.4 ด้านการเป็นที่ยอมรับ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูเกิดความพึงพอใจจากการได้รับความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และการยอมรับในด้านความรู้และความสามารถจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน อีกทั้งยังได้รับโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ และนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ณัติธร ศรีรักษา (2565, น. 107) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเป็นที่ยอมรับ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ ปิยมาภรณ์ โตชะนก และ อำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

สถานศึกษา กับความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเป็นที่ยอมรับ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน กับความสุขในการทำงานของครู พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวก มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (r =.790**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารควรปรับรูปแบบการบริหารให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดและบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ เสียสละ และใส่ใจในความแตกต่างรายบุคคล จะทำให้ครูเกิดความไว้วางใจ ยอมรับความสามารถ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผน ส่งผลให้ครูเกิดความรักในงาน ตั้งใจทำงาน เกิดสัมพันธภาพที่ดี และได้รับกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยมาภรณ์ โตชะนก และ อำนวย ทองโปร่ง (2567, น. 11) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับความสุขในการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า มีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ กับด้านความสำเร็จในงาน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ครูเกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเห็นคุณค่าของงานที่ทำ ส่งผลให้ครูมีพลังในการปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน และพร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุมาศ พิลาจันทร์ (2561, น.42) ศึกษาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ความสุขในการทำงานและพฤติกรรมการทำงานตามเกณฑ์มาตรฐานสถานศึกษาในระดับสากลของ WASC ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการทำงาน

4. ผลการศึกษาตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความสุขในการทำงานของครู พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านการสร้าง แรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีอำนาจร่วมกันในการพยากรณ์ความสุขในการทำงานของครูได้ โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 58.79 (R2 = .697) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .790 ซึ่งเป็นไปตามที่สมมติฐานไว้ เมื่อพิจารณาแล้วตัวพยากรณ์ที่มีค่าทำนายสูงสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความ

เป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ ทองดี (2567, น.60) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนำพาสถานศึกษาให้ก้าวหน้าสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าที่ได้สรุปและอภิปรายผลมานั้น ผู้ศึกษามีแนวคิดเป็นข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาในการทำการศึกษาครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1.1 จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของครูมากยิ่งขึ้น โดยการรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาเฉพาะบุคคลอย่างจริงจัง พร้อมทั้งจัดการนิเทศและให้คำปรึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะงานและศักยภาพของครูแต่ละคน นอกจากนี้ควรส่งเสริมโอกาสในการพัฒนาตนเองของครูให้หลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจและความถนัด เพื่อเพิ่มแรงจูงใจและความผูกพันในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของครูอย่างเต็มที่และส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษา 1.2 จากผลการวิจัยความสุขในการปฏิบัติงานของครู ด้านการติดต่อสัมพันธ์ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมผู้บริหารควรส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการสื่อสารและความร่วมมือภายในองค์กร โดยสนับสนุนให้ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำงานเป็นทีม และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการสื่อสารภายในให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและมีความสุขในการปฏิบัติงาน 1.3 จากผลการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับสูง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับสูง ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ดังนั้น

ผู้บริหารมุ่งเน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ ตลอดจนการแสดงวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจนและมั่นคง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจให้แก่ครู การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดความไว้วางใจ ความผูกพัน และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มระดับความสุขในการปฏิบัติงานและยกระดับคุณภาพทางการศึกษาในภาพรวม 1.4 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีอำนาจร่วมกันในการพยากรณ์ความสุขในการปฏิบัติงานของครูได้ เมื่อพิจารณาแล้วตัวพยากรณ์ที่มีค่าทำนายสูงสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของครู โดยการรับฟังความคิดเห็นและสนับสนุนตามศักยภาพที่หลากหลาย ควบคู่กับการเป็นแบบอย่างที่ดี มีอุดมการณ์ชัดเจน และสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานให้แก่ครู อีกทั้งควรกระตุ้นให้ครูได้พัฒนาความคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความสุขและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน **2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาภาวะผู้นำในด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของครู 2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำด้านอื่น ๆของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู 2.3 ควรศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

ปราโมทย์ ศรีธนะ. (2564). การศึกษาทางสังคมและวัฒนธรรมในโลกที่เปลี่ยนแปลง. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนากร สมิทธิ์. (2565). การศึกษากับการพัฒนาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.

สมหมาย, พ. (2564). การศึกษากับการพัฒนาอาชีพครู: บทบาทและความสำคัญในสังคมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา, หน้า 57-59.

สุชาดา, ช. (2566). การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรการศึกษาและผลกระทบต่อความสุขในการทำงานของครู. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิจัยการศึกษา.

Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2022). Job demands–resources theory: Taking stockand looking forward. Journal of Managerial Psychology, 37(1), 1-15. https://doi.org/10.1108/JMP-01-2022-0498.

Bass, B. M.; & Avolio. (1994). Transformational Leadership Development. Pola Alto, California: Consulting Psychologists.

Burns, J. M. (1978). Leadership. New York: Harper & Row.

Hakanen, J. J., Bakker, A. B., & Schaufeli, W. B. (2021). The role of work resourcesin burnout and engagement: A multilevel study. Journal of Occupational Health Psychology, 26(6), 751-763.

Kotter, J. P. (1996). Leading change. Harvard Business Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities, Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607-610.

Manion, J. (2003). Joy at work: Creating a positive and productive work environment, Journal of Nursing Administration. 33(12), 652-659.

ความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค*

CITIZEN SATISFACTION IN PATHUM THANI PROVINCE WITH THE 30-BAHT UNIVERSAL HEALTHCARE POLICY

สฤษฎ์ แพ่งพิพัฒน์

Sarit Paengpipat

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Social Sciences Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: poshsarit@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 17 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 19 กุมภาพันธ์ 2569

Received 7 February 2026; Revised 17 February 2026; Accepted 19 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กับระดับความพึงพอใจของประชาชน และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.23) โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือด้านความคุ้มค่าของค่าใช้จ่าย รองลงมาคือด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ด้านคุณภาพบริการ และด้าน

Citation:

*สฤษฎ์ แพ่งพิพัฒน์. (2569). ความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1280-1291.

Sarit Paengpipat. (2026). Citizen Satisfaction In Pathum Thani Province With The 30-Baht Universal Healthcare Policy. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1280-1291.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ข้อมูลและการสื่อสารของโครงการ ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้ ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ และการสื่อสารข้อมูล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาและปรับปรุงนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค รวมถึงการยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณสุขในจังหวัดปทุมธานีให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า, 30 บาทรักษาทุกโรค, จังหวัดปทุมธานี

Abstract

This research article aims to: 1) examine the level of public satisfaction in Pathum Thani Province This research article aims to: 1) examine the level of public satisfaction in Pathum Thani Province toward the 30-Baht Universal Healthcare Policy; 2) investigate the relationship between personal factors namely gender, age, educational level, marital status, occupation, and monthly income and the level of public satisfaction; and 3) explore the relationship between service quality factors and public satisfaction. Data were collected questionnaires from a sample of 400 residents in Pathum Thani Province. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

The findings revealed that overall public satisfaction with the 30-Baht Universal Healthcare Policy was at a high level (mean = 4.23). The highest level of satisfaction was found in terms of cost-effectiveness, followed by convenience in accessing services, service quality, and project information and communication, respectively. Furthermore, the hypothesis testing indicated that personal factors specifically gender, age, and income significantly affected

differences in public satisfaction levels. In addition, service quality, accessibility, and information communication were positively and statistically significantly correlated with the level of public satisfaction.

The results of this study can be used as supporting information for the development and improvement of the 30-Baht Universal Healthcare Policy, as well as for enhancing the quality of public health services in Pathum Thani Province to effectively meet the needs of the public.

Keywords: Satisfaction, Universal Health Coverage, 30-Baht Health Scheme, Pathum Thani Province

บทนำ

ระบบบริการสุขภาพนับเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื่องจากสุขภาพที่ดีเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลของหลายประเทศทั่วโลกจึงให้ความสำคัญกับการจัดตั้งระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ ลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ และลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางในสังคม

ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือที่รู้จักกันในชื่อ “30 บาทรักษาทุกโรค” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 โดยมีเป้าหมายสำคัญในการให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง มีมาตรฐาน และมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม นโยบายดังกล่าวถือเป็นการปฏิรูประบบสาธารณสุขครั้งสำคัญของประเทศ และส่งผลให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงการรักษาพยาบาลมากขึ้น ลดปัญหาการล้มละลายจากค่ารักษาพยาบาล และสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพในระดับครัวเรือนและระดับประเทศ

อย่างไรก็ตามแม้นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคจะประสบความสำเร็จในภาพรวมระดับประเทศ แต่ในทางปฏิบัติระดับพื้นที่ยังคงประสบกับข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ เช่น ความแออัดของโรงพยาบาลรัฐที่ต้องรองรับผู้ใช้บริการจำนวนมาก ระยะเวลาการรอคอยการรับบริการที่ยาวนาน ความไม่เพียงพอของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข

รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์ของผู้รับบริการ และอาจกระทบต่อระดับความพึงพอใจของประชาชนที่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดปริมณฑลที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาเขตอุตสาหกรรม เขตที่อยู่อาศัย และสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีประชากรย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยและทำงานเป็นจำนวนมาก ทั้งประชากรที่มีทะเบียนบ้านและประชากรแฝง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ความต้องการใช้บริการด้านสาธารณสุขเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในโรงพยาบาลของรัฐที่รองรับผู้ใช้สิทธิ 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นหลัก

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคในหลายพื้นที่ เช่น งานวิจัยของนราพงศ์ ธีรอัครวิภาส (2545) และกัลยา ทวีสุข (2556) ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงระดับความพึงพอใจและปัญหาในการเข้าถึงบริการของประชาชนในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวดำเนินการภายใต้บริบททางสังคมและนโยบายที่แตกต่างจากปัจจุบัน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนนโยบายเป็น “30 บาทรักษาทุกที่” ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ารับบริการในหน่วยบริการที่หลากหลายมากขึ้น ประกอบกับพฤติกรรมของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

ดังนั้น การศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคในบริบทปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์ที่แท้จริงของผู้ใช้บริการ ผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการกำหนดนโยบาย การปรับปรุงระบบบริการ และการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณสุขในจังหวัดปทุมธานีให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคในภาพรวมและในแต่ละมิติของการให้บริการ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กับระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการใช้สิทธิ 30 บาทรักษาทุกโรค

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ ได้แก่ การเข้าถึงบริการ ความรวดเร็วในการให้บริการ บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข สิ่งอำนวยความสะดวก และการสื่อสารข้อมูล กับระดับความพึงพอใจของประชาชน

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคในจังหวัดปทุมธานีให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน โดยสุ่มอย่างง่ายจาก 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และทดสอบความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือสามารถวัดตัวแปรที่ต้องการศึกษาได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการสุ่มเลือกอำเภอด้วยการจับสลาก และสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชาชนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรในจังหวัดปทุมธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และใช้สถิติเชิงอนุมาน เช่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) และการทดสอบสมมติฐาน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับระดับความพึงพอใจของประชาชนอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 400)

ลักษณะประชากรศาสตร์	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	172	43.00
	หญิง	197	49.30
	LGBTQ+	31	7.80
อายุ	18 – 30 ปี	174	43.50
	31 – 40 ปี	121	30.30
	41 – 50 ปี	56	14.00
	51 ปีขึ้นไป	49	12.20
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	153	38.30
	ปริญญาตรี	199	49.70
	สูงกว่าปริญญาตรี	48	12.00
สถานภาพสมรส	โสด	206	51.50
	สมรส	162	40.50
	หย่า/หม้าย/แยกกันอยู่	32	8.00
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	99	24.80
	ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	126	31.50
	รับจ้างทั่วไป/อาชีพอิสระ	79	19.70
	พนักงานเอกชน	64	16.00
	เกษตรกร	32	8.00
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 10,000 บาท	88	22.00
	10,001 – 15,000 บาท	150	37.50
	15,001 – 20,000 บาท	116	29.00
	20,001 บาท ขึ้นไป	46	11.50

แสดงให้เห็นลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 49.30 รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 43.00 และกลุ่ม LGBTQ+ คิดเป็นร้อยละ 7.80 ตามลำดับ ด้านอายุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18–30 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.50 รองลงมาคือช่วงอายุ 31–40 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.30 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานตอนต้นถึงวัยทำงานกลาง

ในด้านระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.70 รองลงมาคือระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 38.30 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 12.00 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางการศึกษาค่อนข้างดี

สำหรับสถานภาพสมรส พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 51.50 รองลงมาคือกลุ่มที่สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 40.50 และกลุ่มที่หย่า หม้าย หรือแยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 8.00 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่เข้าสู่ชีวิตครอบครัว

ด้านอาชีพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 31.50 รองลงมาคือนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.80 และกลุ่มรับจ้างทั่วไปหรืออาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ 19.70 ตามลำดับ ส่วนระดับรายได้ต่อเดือน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001–15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาคือรายได้ 15,001–20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.00 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มรายได้ระดับปานกลาง ซึ่งเหมาะสมต่อการนำมาศึกษาและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้

2. ระดับความพึงพอใจต่อการดำเนินนโยบาย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในภาพรวมรายด้าน

รายการประเมินความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านคุณภาพบริการ	4.02	0.82	มาก
2. ด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ	4.35	0.74	มาก
3. ด้านความคุ้มค่าของค่าใช้จ่าย	4.58	0.65	มากที่สุด
4. ด้านข้อมูลและการสื่อสารของโครงการ	3.95	0.88	มาก

รวมเฉลี่ยทุกด้าน	**4.23**	**0.77**	**มาก**

3. ตัวอย่างความพึงพอใจรายข้อ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในประเด็นสำคัญรายข้อ

ประเด็นการประเมินความพึงพอใจ	**ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)**	**S.D.**
ความใกล้ของสถานพยาบาล	4.40	0.672
ความสะอาดและสภาพแวดล้อมของสถานพยาบาล	4.38	0.705
ความรวดเร็วในการเข้ารับบริการ	4.28	0.751
ความสุภาพของเจ้าหน้าที่	4.18	0.874
การให้คำแนะนำหรือคำอธิบายจากแพทย์/เจ้าหน้าที่	4.03	0.862
ความสามารถในการให้การรักษา	3.90	0.841
ช่องทางสอบถามข้อมูล (เช่น สายด่วน 1330)	3.90	0.709

4. สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	**ผลการทดสอบสมมติฐาน**	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	**ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน**
เพศ		✓
อายุ		✓
ระดับการศึกษา		✓
สถานภาพสมรส		✓
อาชีพ	✓	
รายได้ต่อเดือน	✓	

อภิปรายผล

ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดความพึงพอใจที่มองว่าความพึงพอใจเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังของผู้รับบริการกับประสบการณ์ที่ได้รับจริง เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้โดยมีค่าใช้จ่ายต่ำหรือแทบไม่มีค่าใช้จ่าย ย่อมส่งผลให้เกิดการรับรู้เชิงบวกและความพึงพอใจต่อโครงการ

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับทฤษฎีการยืนยันความคาดหวัง (Expectation Confirmation Theory: ECT) ของ Oliver (1977) ซึ่งอธิบายว่า หากผลลัพธ์ของการให้บริการเป็นไปตามหรือสูงกว่าความคาดหวัง จะนำไปสู่ความพึงพอใจ โดยเฉพาะด้านความคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายที่ได้รับคะแนนสูงสุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนรับรู้ว่านโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลได้จริง และสอดคล้องกับความคาดหวังพื้นฐานของประชาชน

ในด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ผลการวิจัยพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถอธิบายได้จากบริบทของจังหวัดปทุมธานีที่มีหน่วยบริการสาธารณสุขกระจายตัวในหลายพื้นที่ ประกอบกับการปรับนโยบายเป็น “30 บาทรักษาทุกที่” ทำให้ประชาชนสามารถเข้ารับบริการได้สะดวกและยืดหยุ่นมากขึ้น ส่งผลให้ประสบการณ์การใช้บริการโดยรวมเป็นไปในเชิงบวก

ด้านข้อมูลและการสื่อสารของโครงการมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น แม้จะยังอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนบางส่วนอาจยังไม่ได้รับข้อมูลที่ชัดเจน ครบถ้วน หรือเข้าใจง่ายเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ ขั้นตอน และช่องทางการใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยก่อนหน้า ที่ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารนโยบายสาธารณะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้และความพึงพอใจของผู้รับบริการ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนแต่ละกลุ่มมีความต้องการ ความคาดหวัง และประสบการณ์ในการใช้บริการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ต่ำซึ่งอาจรับรู้ถึงประโยชน์ของนโยบายอย่างชัดเจนมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูง ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจแตกต่างกันตามลักษณะส่วนบุคคล

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าไม่ได้เกิดจากปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากการบูรณาการปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการและบริบทพื้นที่เข้าด้วยกัน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความคุ้มค่าของค่าใช้จ่าย ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ คุณภาพการให้บริการ และการสื่อสารข้อมูลของโครงการ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของประชาชน โดยเฉพาะในจังหวัดปทุมธานีที่มีประชากรแฝงและความต้องการใช้บริการสาธารณสุขสูง

องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนานโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคในอนาคตควรมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพบริการและการสื่อสารเชิงนโยบายควบคู่กับการรักษาความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย เพื่อให้ระบบหลักประกันสุขภาพสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กับระดับความพึงพอใจของประชาชน รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการกับความพึงพอใจ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมประชาชนมีความพึงพอใจต่อนโยบายอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.23 โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือความคุ้มค่าของค่าใช้จ่าย รองลงมาคือความสะดวกในการเข้าถึงบริการ คุณภาพการให้บริการ และด้านข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารของโครงการตามลำดับ นอกจากนี้ผลการทดสอบสมมติฐานยังพบว่าเพศ อายุ และรายได้มีผลต่อระดับความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะเดียวกันปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ และการสื่อสารข้อมูลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวได้รับการยอมรับในระดับสูง และผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาและ

ปรับปรุงนโยบาย รวมทั้งยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณสุขในจังหวัดปทุมธานีให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ** 1. ด้านการพัฒนาระบบการสอบถามข้อมูลและการสื่อสารของนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค 2. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพต่อความชัดเจนของเอกสารและประกาศเกี่ยวกับสิทธิ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินนโยบายในแต่ละจังหวัด 2. ควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เข้าใจมุมมองและประสบการณ์ของประชาชนอย่างละเอียด 3. ควรศึกษาผลกระทบของนโยบาย “30 บาทรักษาทุกที่” ในระยะยาวต่อระบบสาธารณสุขและคุณภาพชีวิตของประชาชน 4. ควรนำตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความเชื่อมั่นต่อระบบสาธารณสุข หรือการรับรู้ความเป็นธรรม มาใช้ในการวิเคราะห์เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

นราพงศ์ ธีรอัครวิภาส. (2545). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดปทุมธานี. ใน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กัลยา ทวีสุข. (2013). ผลของความรู้และทัศนคติต่อความพึงพอใจในสิทธิประโยชน์หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของผู้รับบริการโรงพยาบาลหนองเสือ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. ใน สารนิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานสถานการณ์ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.

คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2566). นโยบายและแนวทางการดำเนินงานระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

ชูชัย สมิทธิไกร. (2562). การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2564). การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พรศักดิ์ ประทุมรัตน์. (2561). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการด้านสาธารณสุขของรัฐ. วารสารสาธารณสุขศาสตร์, 48(2), 85–99.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการดำเนินงานระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สปสช.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2563). สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing management. (15th ed.). Pearson Education.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 1–55.

Oliver, R. L. (2014). Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer. (2nd ed.). Routledge.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. Journal of Retailing, 64(1), 12–40.

World Health Organization. (2022). Universal health coverage: Global monitoring report. World Health Organization.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. (3rd ed.). Harper & Row.

Oliver, R. L. (1977). Effect of expectation and disconfirmation on postexposure product evaluations: An alternative interpretation. Journal of Applied Psychology, 62(4), 480–486.

การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา*

A STUDY OF PRIORITY NEEDS FOR PARTICIPATORY MANAGEMENT IN ENHANCING SAFETY IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS

นุตประวีณ์ ภัครวัฒอังกูร[1] และ กฤษดา ผ่องพิทยา[2]

Nutparawi Phakkharawatoangkun[1] and Kisda Pongpittaya[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

[1-2]Phetchabun Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Nutprawee2522@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 10 กุมภาพันธ์ 2569

Received 29 January 2026; Revised 8 February 2026; Accepted 10 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย ดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 คน ด้วยวิธีสกัดตัวประกอบภาพพจน์ (Image Factor Analysis) และหมุนแกนแบบแวริแมกซ์ (Varimax) 3) ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และ 4) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI modified) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 362 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ใน

Citation:

*นุตประวีณ์ ภัครวัฒอังกูร และ กฤษดา ผ่องพิทยา. (2569). การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1292-1322.

Nutparawi Phakkharawatoangkun and Kisda Pongpittaya. (2026). A Study Of Priority Needs For Participatory Management In Enhancing Safety In Opportunity Expansion Schools. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1292-1322.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การวิจัยคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.969 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ และร้อยละ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI modified)

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบเรียงตามลำดับค่า PNI modified ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร (PNI modified = 0.253, S.D. = 0.69) 2) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (PNI modified = 0.244, S.D. = 0.69) 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน (PNI modified = 0.243, S.D. = 0.70) 4) ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (PNI modified = 0.215, S.D. = 0.71) 5) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (PNI modified = 0.214, S.D. = 0.71) และ 6) ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน (PNI modified = 0.204, S.D. = 0.70)

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, ความปลอดภัยในโรงเรียน, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to examine the needs assessment of participatory management components for creating safety in educational opportunity expansion schools. Research Methodology: The study was conducted in four phases: 1) Review of concepts, theories, and related research; 2) Exploratory Factor Analysis (EFA) with a sample of 210 participants using Image Factor Analysis extraction method and Varimax orthogonal rotation; 3) Verification and validation of components by five experts; and 4) Needs assessment analysis (PNI modified) with a sample of 362 school directors, deputy directors, and safety officers from educational opportunity expansion schools through multi-stage random sampling. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire with content validity (IOC) ranging from 0.60-1.00 and reliability (Cronbach's Alpha) of

0.969. Data were analyzed using descriptive statistics including mean, standard deviation, frequency, and percentage, exploratory factor analysis, and modified Priority Needs Index (PNI modified).

Research Findings: The participatory management components for creating safety in educational opportunity expansion schools comprised 6 components with 54 indicators: 1) Shared Decision Making (12 indicators, factor loadings .887-.610); 2) Team Building and Collaborative Culture (8 indicators, factor loadings .949-.822); 3) Shared Vision and Goals (8 indicators, factor loadings .948-.680); 4) Network Collaboration (8 indicators, factor loadings .759-.739); 5) Participation in Administrative Process (8 indicators, factor loadings .937-.579); and 6) Effective Communication (6 indicators, factor loadings .920-.874). Expert validation revealed appropriateness and consistency ranging from 60-100%. Needs assessment analysis indicated that the overall actual condition was at a high level (M = 3.90, SD = 0.70), while the expected condition was at the highest level (M = 4.79, SD = 0.42). When ranked by priority needs from highest to lowest: Participation in Administrative Process showed the highest need (PNI modified = 0.253, SD = 0.69), followed by Network Collaboration (PNI modified = 0.244, SD = 0.69), Shared Vision and Goals (PNI modified = 0.243, SD = 0.70), Effective Communication (PNI modified = 0.215, SD = 0.71), Shared Decision Making (PNI modified = 0.214, SD = 0.71), and Team Building and Collaborative Culture (PNI modified = 0.204, SD = 0.70), respectively.

Keywords: participatory management, school safety, educational opportunity expansion schools, needs assessment

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความมั่นคงของสังคมและประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชน เช่น อาชญากรรม ความรุนแรงใน

สังคม ยาเสพติด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคอุบัติใหม่ และภัยคุกคามทางไซเบอร์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับนโยบายด้านความปลอดภัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่เน้นให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียนทุกคน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดูแลความปลอดภัยของนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) สถานการณ์ความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษาของประเทศไทยมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น จากรายงานสถานการณ์ความปลอดภัยในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) พบว่าในปี พ.ศ. 2564 มีเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษาเพิ่มขึ้นจากปี 2563 ร้อยละ 12.8 โดยมีเหตุการณ์ที่รายงานกว่า 1,580 กรณี ซึ่งส่งผลกระทบต่อนักเรียนมากกว่า 4,200 คนทั่วประเทศ เหตุการณ์ที่พบมากที่สุดได้แก่ อุบัติเหตุทางกายภาพ ร้อยละ 38.5 ปัญหาการรังแกและความรุนแรง ร้อยละ 28.3 ปัญหาสุขภาพจิตและภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 18.2 และภัยคุกคามทางไซเบอร์ ร้อยละ 15.0 สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินการ ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันและลดความขัดแย้ง (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2560) นงลักษณ์ วิรัชชัยและรุ่งเรือง สุขาภิรมย์ (2561) ศึกษาพบว่า การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างระบบการจัดการความปลอดภัย สถานศึกษาที่สามารถสร้างความร่วมมืออย่างเข้มแข็งกับชุมชนโดยรอบ หน่วยงานท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายต่างๆ มีอัตราการเกิดเหตุรุนแรงและความเสี่ยงด้านความปลอดภัยลดลงอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมพร เพชรสงค์ (2563) ที่พบว่า โรงเรียนที่ใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีอัตราการเกิดอุบัติเหตุและความเสี่ยงด้านความปลอดภัยลดลงร้อยละ 38 เมื่อเทียบกับโรงเรียนที่ใช้การบริหารแบบรวมศูนย์ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือมีความยากลำบาก (กองทุนเสมอภาคทางการศึกษา, 2562) โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 4,877 โรงเรียนทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนประเภทนี้ยังคงเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่สำคัญในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย โดยเฉพาะการขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาค

ส่วนในการสร้างระบบความปลอดภัยที่ยั่งยืน (นิพนธ์ สิริวิทย์, 2565) ปัญหาสำคัญรวมถึงการไม่ได้นำข้อมูลมาใช้วางแผนด้านการดำเนินการรักษาความปลอดภัยและการขาดระบบการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ชูชาติ พ่วงสมจิ (2567) พบว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ ทั้งด้านกลยุทธ์ การดำเนินงาน การเงินและงบประมาณ และการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยโดยรวมของสถานศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังมีช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญหลายประการที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ประการแรก แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาจะชี้ให้เห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมต่อความปลอดภัยในสถานศึกษาทั่วไป (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2560; สมพร เพชรสงค์, 2563) แต่ยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกที่พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะ ซึ่งมีบริบทแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ที่ตั้งในพื้นที่ห่างไกล ข้อจำกัดด้านทรัพยากร การเข้าถึงหน่วยงานสนับสนุนที่จำกัด และความต้องการด้านความปลอดภัยที่หลากหลายครอบคลุมทั้ง 4 มิติ (กายภาพ สังคม จิตใจ และไซเบอร์) การขาดรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงนี้ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของตนเอง

ประการที่สอง งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยในสถานศึกษามุ่งเน้นเฉพาะมิติเดียวของความปลอดภัย เช่น ความปลอดภัยทางกายภาพ (ประภาพร สุขพูล, 2563) หรือความปลอดภัยทางสังคม (วิชุดา หรรษาจารุพันธ์, 2564) แต่ยังขาดกรอบแนวคิดที่บูรณาการความปลอดภัยทั้ง 4 มิติอย่างครอบคลุมภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ในขณะที่โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่ซับซ้อนและหลากหลายพร้อมกันทั้ง 4 มิติ การขาดกรอบแนวคิดแบบองค์รวมนี้ทำให้การจัดการความปลอดภัยเป็นไปแบบแยกส่วนและขาดความเชื่อมโยง

ประการที่สาม แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขยายโอกาส (นงลักษณ์ เรือนทอง, 2563) แต่ยังไม่มีการระบุและยืนยันองค์ประกอบเฉพาะของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และการยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ส่งผลให้ขาดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับสำหรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ประการที่สี่ งานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) อย่างเป็นระบบเพื่อจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ตามความต้องการที่แท้จริงของผู้ปฏิบัติในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI modified) ทำให้ไม่ทราบว่าควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบใดเป็นลำดับแรกเมื่อนำไปปฏิบัติในบริบทที่มีทรัพยากรจำกัด

ประการที่ห้า แม้ว่างานวิจัยในระดับนานาชาติจะชี้ให้เห็นประสิทธิผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมต่อความปลอดภัยในโรงเรียนชนบท (Johnson et al., 2022; Garcia et al., 2022) แต่ยังขาดการปรับประยุกต์และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะและความซับซ้อนที่แตกต่างจากโรงเรียนชนบทในประเทศอื่น

ประการสุดท้าย งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาหรือเอกสารวิเคราะห์ (นิพนธ์ สิริวิทย์, 2565; ชูชาติ พ่วงสมจิ, 2567) ขาดการพัฒนารูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงพร้อมทั้งขาดการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติ ส่งผลให้องค์ความรู้ที่มีอยู่ยากต่อการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การศึกษาความต้องการจำเป็นการแก้ไขปัญหาความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการในลักษณะบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมรับผิดชอบและดำเนินการอย่างเป็นระบบจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความปลอดภัยให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อการศึกษาความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัย จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 วิเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในการบริหารสถานศึกษาแต่ละองค์ประกอบ

1.3 สังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. การศึกษาองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัย ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 540 แห่ง โดย การคำนวณจากสูตร ของยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น (Confidence Interval) 95% ความคลาดเคลื่อน (e) ± 5% โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และและ หัวหน้างานความปลอดภัยและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 540 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

2.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิด ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

3) นำแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ได้ข้อคำถาม จำนวน 54 ข้อ นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 30 โรงเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach’s Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.892

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน โดยการส่งแบบสอบถามทาง Google form โดยได้รับการตอบแบบสอบถามจำนวน 413 คน คิดเป็นแบบตอบรับร้อยละ 72.4

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ และร้อยละ

2) ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีเกณฑ์การแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด. 2560, 56) มีดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง	เห็นด้วย	อยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50 หมายถึง	เห็นด้วย	อยู่ในระดับมาก
2.51 - 3.50 หมายถึง	เห็นด้วย	อยู่ในระดับปานกลาง
1.51 - 2.50 หมายถึง	เห็นด้วย	อยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.50 หมายถึง	เห็นด้วย	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.5 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อค้นหาโครงสร้างแฝงและจัดกลุ่มตัวแปรสังเกตได้เข้าสู่องค์ประกอบหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสกัดตัวประกอบภาพพจน์ (Image Factor Analysis Method) เนื่องจาก

1) ความเหมาะสมกับลักษณะข้อมูล วิธีนี้เหมาะสำหรับข้อมูลที่เป็นตัวแปรแฝง (Latent Variables) ที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารหรือการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความปลอดภัยลดผลกระทบของความคลาดเคลื่อนในการวัด วิธีนี้แยกความแปรปรวนที่เป็นข้อผิดพลาดในการวัดออกจากความแปรปรวนที่แท้จริงของตัวประกอบ ทำให้ได้องค์ประกอบที่สะอาดและมีความหมายชัดเจนขึ้น (Gorsuch, 1983) ให้ค่าประมาณองค์ประกอบที่เสถียร เมื่อเทียบกับวิธีอื่น ๆ เช่น Principal Component Analysis (PCA) ที่อาจรวมความแปรปรวนข้อผิดพลาดเข้าไปด้วย วิธี Image Factor Analysis ให้ผลลัพธ์ที่เชื่อถือได้มากกว่า โดยเฉพาะเมื่อมีตัวแปรจำนวนมาก (Tabachnick & Fidell, 2019)

ผู้วิจัยเลือกใช้การหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวริแมกซ์ (Varimax) เนื่องจาก

(1) สร้างโครงสร้างที่เรียบง่ายและตีความได้ชัดเจน วิธีแวริแมกซ์ทำให้แต่ละตัวแปรมีน้ำหนักสูงในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง และมีน้ำหนักต่ำในองค์ประกอบอื่น ๆ (Simple Structure) ทำให้ง่ายต่อการตีความและตั้งชื่อองค์ประกอบ (Kaiser, 1958)

(2) สมมติฐานความเป็นอิสระขององค์ประกอบ การหมุนแกนแบบมุมฉากสมมติว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กัน (Uncorrelated) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัยที่มองว่าแต่ละองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะเฉพาะและแยกจากกันได้อย่างชัดเจน

(3) เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิธีแวริแมกซ์เป็นมาตรฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบในงานวิจัยด้านการศึกษาและการบริหาร ทำให้ผลการวิจัยสามารถเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นได้ (Hair et al., 2019)

ขั้นตอนการวิเคราะห์

1) ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล โดยใช้ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อยืนยันว่าข้อมูลเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2) สกัดองค์ประกอบเบื้องต้น ด้วยวิธี Image Factor Analysis โดยใช้เกณฑ์ค่าไอเกน (Eigenvalue) มากกว่าหรือเท่ากับ 1 และพิจารณา Scree Plot เพื่อกำหนดจำนวนองค์ประกอบที่เหมาะสม

3) หมุนแกนด้วยวิธีแวริแมกซ์ เพื่อให้ได้โครงสร้างที่ชัดเจนและตีความได้ง่าย

4) ตรวจสอบคุณภาพของแต่ละองค์ประกอบ โดยพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ความแปรปรวนที่อธิบายได้ (Variance Explained) และความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency)

2.5 เกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกองค์ประกอบที่สำคัญผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การตัดสินในการคัดเลือกองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) เกณฑ์จำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ องค์ประกอบที่ได้รับการคัดเลือกต้องมีตัวแปรสังเกตได้อย่างน้อย 3 ตัวขึ้นไป เนื่องจากการมีตัวแปรอย่างน้อย 3 ตัวช่วยให้องค์ประกอบมีความมั่นคงและสามารถตีความได้ชัดเจน หากมีตัวแปรน้อยกว่า 3 ตัว อาจเกิดปัญหา Under-identification และไม่สามารถประมาณค่าพารามิเตอร์ได้อย่างแม่นยำ (Costello & Osborne, 2005; Hair et al., 2019)

2) เกณฑ์น้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปร (Factor Loading) ตัวแปรจะถูกรวมอยู่ในองค์ประกอบได้ต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ≥ 0.50

2.1) ค่าน้ำหนัก 0.50 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบอย่างน้อย 25% ($0.50^2 = 0.25$) ซึ่งถือว่ามีนัยสำคัญทางปฏิบัติ (Practically Significant)

2.2) เกณฑ์นี้สอดคล้องกับคำแนะนำของ Tabachnick and Fidell (2019) ที่ระบุว่าสำหรับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ($N > 300$) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสำคัญเพียงพอ

2.3) การใช้เกณฑ์ที่เข้มงวดนี้ช่วยให้ได้องค์ประกอบที่มีคุณภาพสูงและลดความซับซ้อนในการตีความ

3) เกณฑ์ค่าไอเกน (Eigenvalue) องค์ประกอบที่ได้รับการคัดเลือกต้องมีค่าไอเกน (Eigenvalue) ≥ 1.00

3.1) เกณฑ์ Kaiser Criterion (Kaiser, 1960) ระบุว่าองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนน้อยกว่า 1 อธิบายความแปรปรวนได้น้อยกว่าตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัว จึงไม่มีประโยชน์ในการลดมิติของข้อมูล

3.2) ค่าไอเกนที่มากกว่าหรือเท่ากับ 1 แสดงว่าองค์ประกอบนั้นสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้อย่างมีนัยสำคัญ

3.3) เกณฑ์นี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Gorsuch, 1983; Field, 2018)

2.6 การตั้งชื่อและให้ความหมายองค์ประกอบ ผู้วิจัยดำเนินการตั้งชื่อและให้ความหมายองค์ประกอบแต่ละตัวอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1) พิจารณาตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละองค์ประกอบ โดยเฉพาะตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด (สามารถอันดับแรก) เพื่อเข้าใจเนื้อหาหลักขององค์ประกอบ

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์และความหมายร่วม ของตัวแปรทั้งหมดในองค์ประกอบ เพื่อค้นหาแก่นกลางของแนวคิด

3) เปรียบเทียบกับทฤษฎีและวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องทางทฤษฎี

4) ตั้งชื่อที่กระชับและสื่อความหมาย โดยใช้คำศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการและสามารถเข้าใจได้ง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติ

การเลือกใช้วิธีสกัดตัวประกอบภาพพจน์และการหมุนแกนแบบแวริแมกซ์ พร้อมกับเกณฑ์การตัดสินที่เข้มงวดตามมาตรฐานสากล ช่วยให้การวิจัยครั้งนี้ได้องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยที่มีความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) สูง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยนำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณายืนยันให้คำแนะนำเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และ

แนวทางการนำองค์ประกอบไปใช้ในการบริหารจัดการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำแบบแบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบที่สมบูรณ์แล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ และนำผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

4. ศึกษาความต้องการจำเป็น (PNI $_{modified}$)เพื่อการพัฒนาองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

4.1 ประชากรได้แก่ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในปีงบประมาณ 2568 จำนวน 4877 โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัย จำนวน 362 คน (ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์องค์ประกอบ) สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2562)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามภูมิภาค จำนวน 4877 โรงเรียน และ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน362 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ภาค	จำนวน โรงเรียนขยายโอกาส	ร้อยละ	กลุ่มตัวอย่าง (โรงเรียนขยายโอกาส)
เหนือ	1,012	20.75	75
กลาง	1,085	22.25	81
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,846	37.85	137
ใต้	742	15.22	55
ตะวันออก	112	2.30	8
ตะวันตก	80	1.64	6
รวม	**4877**	**100**	**362**

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับมาก

3 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับน้อยที่สุด

4.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ร่างแบบสอบถามศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2) นำร่างแบบสอบถามศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ได้ปรับปรุงและพัฒนาตามคำแนะนำ หลังจากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถาม โดยกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ไว้ที่มากกว่า 0.50 ขึ้นไป ซึ่งพบว่า แบบสอบถามมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามคำแนะนำ และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัย จำนวน 30 โรงเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบัค (Cronbach’s Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.969

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน โดยทาง Google form ได้รับการตอบแบบสอบถามจำนวน 362 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

2) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โดยใช้วิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2562)

3) การคัดเลือกหัวข้อที่จะนำมาสร้างรูปแบบ ผู้วิจัยเลือกข้อที่มีค่า PNI $_{modified}$ รายข้อมากกว่าหรือเท่ากับค่า PNI $_{modified}$ รายด้าน ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาสรุปความหมายขององค์ประกอบที่เกิดจากความต้องการจำเป็น (PNI $_{modified}$)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีจำนวน 6 องค์ประกอบ คือ

1.1 ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (Shared Decision Making) หมายถึง การสร้างกระบวนการตัดสินใจที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของโรงเรียน ผ่านการประชุมสภานักเรียน คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และการลงคะแนนเสียงในประเด็นสำคัญ เพื่อให้ทุกฝ่ายรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการตัดสินใจ

1.2 ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน (Team Building and Collaborative Culture) หมายถึง การพัฒนาทีมงานที่มีความหลากหลายทางทักษะและประสบการณ์ ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน ที่ทำงานร่วมกันด้วยความเคารพ ไว้วางใจ และมีเป้าหมายเดียวกันในการสร้างความปลอดภัย พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการแบ่งปันความรู้ การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

1.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน (Shared Vision and Goals) หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจนในการสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีการระบุเป้าหมายเฉพาะสำหรับความปลอดภัยทางกายภาพ ทางสังคม ทางจิตใจ และทางไซเบอร์ ที่สามารถวัดผลและประเมินผลได้มีการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้ทุกฝ่ายเข้าใจและยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติงาน

1.4 ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Network Collaboration) หมายถึง การสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานีตำรวจ โรงพยาบาล หน่วยงานด้านสวัสดิการสังคม และองค์กรภาคเอกชน เพื่อสนับสนุน

การดำเนินงานด้านความปลอดภัยในโรงเรียนรวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทรัพยากร และการสร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.5 ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร (Participation in Administrative Process) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ตั้งแต่การวางแผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัย การจัดสรรทรัพยากร การออกแบบกิจกรรมและโครงการ การปฏิบัติงานตามแผนการติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข โดยมีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับบทบาทและความสามารถของแต่ละฝ่าย

1.6 ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) หมายถึง การพัฒนาระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเข้าถึงได้ง่าย ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การประชุม จดหมายข่าว เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายความปลอดภัย รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และสร้างความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานด้านความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาส

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis) ได้ 6 องค์ประกอบ 50 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน 2) ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน 4) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 5) ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร และ 6) ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 6 ด้าน

อันดับ	องค์ประกอบ	จำนวนตัวบ่งชี้	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ค่าความแปรปรวนของตัวแปร
1	ด้านการตัดสินใจร่วมกัน	12	.887 - .610	27.026
2	ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน	8	.949 - .822	14.707
3	ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน	8	.948 - .680	10.100
4	ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	8	.739 - .759	8.508
5	ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร	8	.937- .579	7.688
6	ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	6	.920-.874	7.070
รวม		**50**	-	-

สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินรูปแบบ เพราะการเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหาร ทำให้เกิดความร่วมมือ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลให้การสร้างความปลอดภัยครอบคลุมทั้งนักเรียน ครู บุคลากร และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา

2.2 ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การเชื่อมโยงหน่วยงานภายในและภายนอก เช่น ชุมชน อปท. หน่วยความปลอดภัย องค์กรเอกชน ทำให้เกิดการสนับสนุนด้านทรัพยากร บุคลากร และองค์ความรู้ ช่วยให้การจัดการความปลอดภัยมีความเข้มแข็งและยั่งยืนมากขึ้น

2.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม การกำหนดเป้าหมายเดียวกันในเรื่องความปลอดภัยช่วยให้บุคลากรทุกฝ่ายมองไปในทิศทางเดียวกัน เกิดความเข้าใจร่วม การทุ่มเทร่วม และทำให้การดำเนินงานสอดคล้องเป็นระบบ สามารถขับเคลื่อนรูปแบบได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจน และทันเวลา ทำให้ทุกฝ่ายรับรู้ข้อมูลความปลอดภัยร่วมกัน ลดความผิดพลาด และเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

2.5 ด้านการตัดสินใจร่วมกัน กระบวนการตัดสินใจที่เปิดกว้างและรับฟังความคิดเห็นหลากหลายมิติทำให้ได้ข้อสรุปที่รอบด้านและเหมาะสมกับบริบทจริงของโรงเรียน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัย

2.6 ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งและมีวัฒนธรรมการร่วมมือ ทำให้บุคลากรเกื้อหนุนกัน แบ่งปันความรู้ รับผิดชอบร่วมและช่วยกันแก้ปัญหาความปลอดภัยอย่างสอดประสาน เป็นพลังสำคัญที่ทำให้รูปแบบสามารถขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่าค่าความถี่และค่าร้อยละผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ ความถี่เท่ากับ 6 คิดเป็นร้อยละ 100 คือ ด้านการคิดแก้ปัญหาเชิงวิพากษ์ และด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความถี่เท่ากับ 4 คิดเป็นร้อยละ 80 คือ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง และ ด้านระบบจัดการการเรียนรู้ ความถี่เท่ากับ 3 คิดเป็นร้อยละ 60 ด้านการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าความถี่และค่าร้อยละผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา	**ผู้ทรงคุณวุฒิ**					**ความถี่**	**ร้อยละ**
	1	**2**	**3**	**4**	**5**		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร	✓	✓	✓	✓	✓	5	100
2. ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	✓	✓	✓	✓	✓	5	100
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม	✓	✓	✓	✓		4	80
4. ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	5	100
5. ด้านการตัดสินใจร่วมกัน	✓		✓	✓	✓	4	80
6. ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน	✓			✓	✓	3	60

4. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เพื่อการพัฒนาองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเรียงลำดับค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร (PNI modified = 0.253) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (PNI modified = 0.244) ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน (PNI modified = 0.243) ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (PNI modified = 0.215) 5) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (PNI modified = 0.214) และ ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน (PNI modified = 0.204) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าความต้องการจำเป็น (PNI $_{modified}$) และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI $_{modified}$) ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา	**สภาพที่เป็นจริง**			**สภาพที่คาดหวัง**			PNI $_{modifile}$	**ลำดับ** PNI $_{modifile}$
	$\bar{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	$\bar{X}$	**S.D.**	**แปลผล**		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร	3.86	0.69	มาก	4.84	0.38	มากที่สุด	0.253	1
2. ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	3.86	0.69	มาก	4.80	0.42	มากที่สุด	0.244	2
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน	3.85	0.70	มาก	4.79	0.43	มากที่สุด	0.243	3
4. ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	3.95	0.71	มาก	4.80	0.42	มากที่สุด	0.215	4
5. ด้านการตัดสินใจร่วมกัน	3.95	0.71	มาก	4.79	0.42	มากที่สุด	0.214	5
6. ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน	3.94	0.70	มาก	4.74	0.46	มากที่สุด	0.204	6
รวมทุกด้าน	**3.90**	**0.70**	**มาก**	**4.79**	**0.42**	**มากที่สุด**	**0.228**	

อภิปรายผล

การศึกษาความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในระดับค่อนข้างสูง (PNI modified = 0.253) สะท้อนให้เห็นว่าการบริหาร

แบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอนของการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การกำหนดนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร การดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผล พร้อมทั้งมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขและความปลอดภัย ซึ่งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและความต่อเนื่องของระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธำรง จั่นฤทธิ์ (2567) ซึ่งพบว่ากระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ในระดับมากที่สุด โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในกระบวนการบริหารเพื่อสร้างการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พชฏ นรสิงห์ และคณะ (2568) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีประสิทธิภาพสูง เมื่ออาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายด้านความปลอดภัยอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิมล ตรีภพ (2565) และ พรทิพย์ สุวรรณภูมิ (2564) ที่ระบุว่าการบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การนำไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของระบบความปลอดภัยในระดับนานาชาติ สอดคล้องกับ Johnson et al. (2022) พบว่าโรงเรียนที่ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการด้านความปลอดภัยสามารถลดอุบัติเหตุและเหตุรุนแรงลงอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับโรงเรียนที่ใช้การบริหารแบบรวมศูนย์ ขณะที่ Garcia et al. (2022) ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและดำเนินมาตรการด้านความปลอดภัยช่วยลดอุบัติเหตุและส่งเสริมความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว ผลการวิจัยเหล่านี้สนับสนุนข้อค้นพบของการศึกษาครั้งนี้ว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาระบบความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในระดับค่อนข้างสูง (PNI modified = 0.244) สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างระบบความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการเปิด

โอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรับผิดชอบร่วมกัน และการแบ่งบทบาทหน้าที่ด้านความปลอดภัยอย่างชัดเจนและเป็นธรรม พร้อมทั้งมีกลไกในการส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย ใจดี (2565) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสควรเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ สุวรรณภูมิ (2564) และ วิชุดา หรรษาจารุพันธ์ (2564) ที่พบว่าการสร้างเครือข่ายความปลอดภัยระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบความปลอดภัยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน งานวิจัยของประภาพร สุขพูล (2563) ระบุว่าการบริหารความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การระบุความเสี่ยงจนถึงการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในระดับนานาชาติ งานวิจัยของ Johnson et al. (2022) พบว่าโรงเรียนชนบทที่ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนสามารถลดอุบัติเหตุและเหตุรุนแรงได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ Yamamoto and Takahashi (2022) ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายความร่วมมือช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นของโรงเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ และทำให้โรงเรียนสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Rodriguez-Fernandez et al. (2022; 2023) สนับสนุนว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานด้านความมั่นคง และองค์กรภาคประชาสังคม มีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเมื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทร่วมกันในการออกแบบและดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้มาตรการด้านความปลอดภัยเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้อย่างชัดเจน

องค์ประกอบที่ 3 การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในระดับค่อนข้างสูง (PNI modified = 0.243) สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านความปลอดภัยของสถานศึกษาอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาและความปลอดภัยในระดับชาติและท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการบริหารจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะ

การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมเกี่ยวกับทิศทาง เป้าประสงค์ และคุณค่าของการดำเนินงานด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ทั้งนี้ การปรับรูปแบบและช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการมีกลไกทบทวนและพัฒนาวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้การดำเนินงานด้านความปลอดภัยมีความยืดหยุ่นและยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson and Miller (2565) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติด้านความปลอดภัย ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมด้านความปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงนานาชาติของ Paci-Green et al. (2020) และกรอบแนวคิดของ Save the Children (2560) ชี้ให้เห็นว่า ประเทศและสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ โรงเรียน และชุมชน มีความก้าวหน้าในการพัฒนาแผนความปลอดภัยแบบบูรณาการ และสามารถสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของความเสี่ยงและภัยพิบัติ ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ Partnership for the Future of Learning (2018) และ Toikka and Tarnanen (2024) สนับสนุนว่าการพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วมภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงภาวะผู้นำ การกระจายความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชน โดยวิสัยทัศน์ร่วมสามารถใช้เป็นกรอบในการตัดสินใจ จัดลำดับความสำคัญ และขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนในระยะยาว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Huffman (2003) ที่ระบุว่าการมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 4 การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในระดับค่อนข้างสูง (PNI modified = 0.215) สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารที่ชัดเจน เปิดกว้าง และต่อเนื่อง เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างและคงไว้ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือด้านความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยสถานศึกษาที่มีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูล แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานได้อย่างเสมอภาค ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการออกแบบ พัฒนา และขับเคลื่อนกิจกรรมด้านความปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ การประเมินผล ทบทวน และปรับปรุงกระบวนการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ ช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และความยั่งยืนของการดำเนินงาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ

สุวิมล ตรีภพ (2565) และ นิตยา แสงสว่าง (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากช่วยเชื่อมโยงการทำงานของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ งานวิจัยของ วิชุดา หรรษาจารุพันธ์ (2564) ยังพบว่าการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ด้านความปลอดภัยที่เหมาะสมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความปลอดภัยในสถานศึกษา ในระดับนานาชาติ งานวิจัยของ Johnson et al. (2022) ชี้ว่าการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนชนบทประสบความสำเร็จ ขณะที่ Chen and Wong (2022) และ Kim and Park (2022) พบว่าการออกแบบระบบการสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและบริบทพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่เน้นว่าการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นฐานสำคัญของการสร้างความร่วมมือและความปลอดภัยในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 5 การตัดสินใจร่วมกันเป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในระดับค่อนข้างสูง (PNI modified = 0.214) สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านความปลอดภัย มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนทรัพยากร ความรู้ และเทคโนโลยีด้านความปลอดภัย ควบคู่กับการมีระบบสนับสนุนภายในที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอกอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์ปกติและเร่งด่วนเป็นไปอย่างรวดเร็วและครอบคลุม นอกจากนี้ การสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านความปลอดภัยให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ประกอบกับระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและกลไกการประสานงานที่ชัดเจน ช่วยเอื้อให้การตัดสินใจร่วมกันเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุชาติ ธมฺมกาโม (ปิติ) (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมซึ่งเน้นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมติดตามผล เป็นฐานสำคัญของการบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิผลและความยั่งยืน ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ นงลักษณ์ เรือนทอง (2563) สนับสนุนว่าบริบทเฉพาะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ จำเป็นต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้การบริหารจัดการสอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและความปลอดภัยของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 6 การสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน มีค่าความต้องการจำเป็นต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบอื่น (PNI modified = 0.204) อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบดังกล่าวยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการประสานงาน การทำงานเป็นทีม และการกำหนดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในพื้นที่ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัย โดยมีการกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด เครื่องมือวัดผล และเกณฑ์ความสำเร็จที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ควบคู่กับการกระจายอำนาจการตัดสินใจด้านความปลอดภัยให้แก่ตัวแทนจากทุกภาคส่วนอย่างเหมาะสม ซึ่งเอื้อต่อการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและความยั่งยืนในการดำเนินงาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา แสงสว่าง (2564) ที่ระบุว่า ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการบริหารความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านความปลอดภัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง โดยโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมีการบูรณาการแนวคิดการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชุดา หรรษาจารุพันธ์ (2564) ซึ่งพบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยร่วมกัน การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานด้านความปลอดภัยเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเกิดประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียน

การรอภิปรายเชิงวิพากษ์

แม้ว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุน แต่ยังมีข้อจำกัดสำคัญที่ควรพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งทางวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ข้อจำกัดด้านระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ซึ่งไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้อย่างชัดเจน ยังไม่สามารถยืนยันว่าการนำรูปแบบไปใช้จริงจะส่งผลต่อการลดอุบัติเหตุหรือเพิ่มความปลอดภัยในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ การตอบแบบสอบถามผ่าน Google Form อาจสร้างอคติในการคัดเลือกตัวเอง โดยผู้บริหารที่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีมีแนวโน้มตอบมากกว่า ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างอาจไม่สะท้อนความหลากหลายของโรงเรียนขยายโอกาสทั้งหมด แบบสอบถามที่เป็นการรายงานตนเองอาจมีอคติในการตอบสนองที่พึงประสงค์ทางสังคม และการใช้ค่า PNI modified เพียงอย่างเดียวอาจไม่สะท้อนความซับซ้อนของความต้องการที่แท้จริงในแต่ละบริบท

2. ข้อจำกัดด้านบริบทและการนำไปใช้ ความหลากหลายของบริบท โรงเรียนขนาดเล็กอาจมีความท้าทายในการสร้างคณะทำงานหลากหลายภาคส่วน โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลอาจประสบปัญหาด้านการเข้าถึงเครือข่ายและหน่วยงานสนับสนุน ทรัพยากรที่จำกัด การนำรูปแบบไปใช้ต้องการงบประมาณ เวลา และบุคลากรที่อาจเกินศักยภาพของโรงเรียนบางแห่ง วัฒนธรรมองค์กร การเปลี่ยนจากการบริหารแบบรวมศูนย์สู่แบบมีส่วนร่วมอาจเผชิญความต้านทาน และหากผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์หรือความมุ่งมั่น รูปแบบอาจถูกนำไปใช้เพียงเชิงพิธีการ

3. ข้อจำกัดด้านการวัดผลและประเมินผล การวิจัยยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดความปลอดภัยที่เป็นรูปธรรมเพื่อติดตามและประเมินผล การศึกษาแบบ Cross-sectional ไม่สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงตามเวลา ในขณะที่การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยต้องใช้เวลาหลายปี

4. เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ ภาวะผู้นำและความพร้อมองค์กร ต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทักษะการสื่อสารและอำนวยความสะดวก ความมุ่งมั่นในการกระจายอำนาจ และวัฒนธรรมการเรียนรู้ทรัพยากรและการสนับสนุน ต้องมีงบประมาณเพียงพอ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ความยืดหยุ่นในการปรับใช้ นโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนและการลดภาระงานที่ไม่จำเป็น ชุมชนและเครือข่ายต้องมีความเข้าใจและเห็นคุณค่า ความพร้อมสละเวลาและทรัพยากร ความไว้วางใจ หน่วยงานภายนอกที่เข้มแข็ง และกลไกประสานงานที่ชัดเจน การปรับใช้ตามบริบท ต้องวิเคราะห์บริบทเฉพาะ ปรับแต่งให้เหมาะสม เริ่มจากองค์ประกอบที่พร้อม และเรียนรู้ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

5. ความเสี่ยงและแนวทางจัดการการมีส่วนร่วมที่ไม่สมดุล: อาจมีกลุ่มครอบงำการตัดสินใจหรือการมีส่วนร่วมเป็นเพียงพิธีการ จัดการโดย กำหนดกติกาชัดเจน สร้างพื้นที่ปลอดภัยแสดงความคิดเห็น และมีกลไกถ่วงดุลอำนาจ การตัดสินใจล่าช้า จัดการโดยกำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม มีกลไกตัดสินใจฉุกเฉิน และสร้างความชัดเจนในบทบาท

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในงานวิจัยก่อนหน้า คือ รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ได้รับการพัฒนาและยืนยันจากข้อมูลเชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการวิจัยที่เข้มข้น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 54 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร (PNI modified = 0.253) 2) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (PNI modified = 0.244) 3)ด้านการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน (PNI modified = 0.243) 4) ด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (PNI modified = 0.215) 5) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (PNI modified = 0.214) 6) ด้านการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน (PNI modified = 0.204) และเขียนเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ศึกษาความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง 210 คน การตรวจสอบยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI modified) จากกลุ่มตัวอย่าง 362 คน ผลการวิจัยพบว่า มี 6 องค์ประกอบ 54 ตัวบ่งชี้ เรียงตามความต้องการจำเป็น คือ 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร (PNI = 0.253) 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (PNI = 0.244) 3) การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน (PNI = 0.243) 4) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (PNI = 0.215) 5) การตัดสินใจร่วมกัน (PNI = 0.214) และ 6) การสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน (PNI = 0.204) โดยสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก (M = 3.90) และสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.79) ผลการตรวจสอบยืนยันมีความเหมาะสมร้อยละ 60-100 องค์ประกอบทั้งหมดมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายและแนวทางการสร้างความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ และบูรณาการแนวคิดการบริหารตามกรอบ 7S Model เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบความปลอดภัยของสถานศึกษา **ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้** ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการบริหารอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งพัฒนาระบบการสื่อสาร การตัดสินใจร่วมกัน และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมภายในสถานศึกษา **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต** ควรมีการวิจัยติดตามผลระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียน และความเชื่อมั่นของชุมชน รวมถึงการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านกับผลลัพธ์ด้านความปลอดภัย การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจกลไกการทำงานและปัจจัยแห่งความสำเร็จในบริบทที่หลากหลาย และการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรม เครื่องมือดิจิทัล และแนวทางการขยายผลในระดับระบบการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กองทุนเสมอภาคทางการศึกษา. (2562). สถานการณ์และบทบาทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

ชูชาติ พ่วงสมจิ. (2567). การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารวิชาการการบริหารการศึกษา, 17(1), 45-62.

ธำรง จั่นฤทธิ์. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยในโรงเรียน. วารสารวิชาการทางการศึกษา, 25(2), 112-128.

นงลักษณ์ เรือนทอง. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคเหนือเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ รุ่งเรือง สุขาภิรมย์. (2561). การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 13(3), 78-95.

นิตยา แสงสว่าง. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคเหนือตอนบน. วารสารการบริหารการศึกษา, 11(2), 156-173.

นิพนธ์ สิริวิทย์. (2565). ปัญหาและความท้าทายในการบริหารจัดการความปลอดภัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารวิชาการการศึกษา, 22(4), 234-251.

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ประภาพร สุขพูล. (2563). การบริหารความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 10(1), 89-106.

พชฏ นรสิงห์, สมชาย ใจดี, และวิชัย สุขสันต์. (2568). การบริหารจัดการความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารวิจัยทางการบริหารการศึกษา, 15(1), 67-84.

พรทิพย์ สุวรรณภูมิ. (2564). การบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม. วารสารศึกษาศาสตร์, 32(3), 145-162.

พระมหาสุชาติ ธมฺมกาโม (ปิติ). (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิชุดา หรรษาจารุพันธ์. (2564). การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดลำปาง. วารสารการบริหารการศึกษา, 11(4), 201-218.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2562). การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิด วิธีการ และการประยุกต์ใช้ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชาย ใจดี. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารวิจัยการศึกษา, 16(2), 178-195.

สมพร เพชรสงค์. (2563). ผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมต่อความปลอดภัยในสถานศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 10(3), 123-140.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). รายงานสถานการณ์ความปลอดภัยในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

_____. (2567). นโยบายและแนวทางการเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สุวิมล ตรีภพ. (2565). การบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษายุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทางการศึกษา.

สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

Anderson, T., & Miller, R. (2022). Participatory approaches to school safety management. Journal of Educational Administration, 60(3), 345–360.

Chen, L., & Wong, K. (2022). Communication systems and community participation in school safety. International Journal of Educational Management, 36(4), 512–528.

Garcia, M., Lopez, J., & Santos, R. (2022). Community engagement and sustainable school safety initiatives. Safety Science, 148, Article 105641.

Huffman, J. B. (2003). The role of shared values and vision in professional learning communities. Educational Leadership, 61(8), 52–57.

Johnson, P., Smith, L., & Brown, A. (2022). Participatory school safety management in rural schools. Journal of School Safety, 18(2), 89–104.

Kim, S., & Park, J. (2022). Cultural contexts and effective communication for school safety. Asia Pacific Education Review, 23(1), 75–88. https://doi.org/10.1007/s12564-021-09745-2

Paci-Green, R., Varchetta, A., & McFarlane, K. (2020). Comprehensive school safety and disaster risk reduction. International Journal of Disaster Risk Reduction, 47, Article 101550.

Partnership for the Future of Learning. (2018). Shared vision and collaborative leadership in schools. Author.

Rodriguez-Fernandez, M., Gomez, A., & Ruiz, P. (2022). School–community networks for drug prevention. Children and Youth Services Review, 137, Article 106504.

Rodriguez-Fernandez, M., Gomez, A., & Ruiz, P. (2023). Participatory safety management and sustainability in schools. Journal of Community Psychology, 51(2), 410–425.

Save the Children. (2017). Comprehensive school safety framework. Author.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). Using multivariate statistics (7th ed.). Pearson.

Toikka, T., & Tarnanen, M. (2024). Shared leadership and school–community collaboration. Educational Management Administration & Leadership, 52(1), 33–49.

Yamamoto, H., & Takahashi, K. (2022). School safety networks and resilience in disaster-prone areas. International Journal of Disaster Risk Science, 13(4), 567–580.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). Harper & Row.

ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2*

RELATIONSHIP BETWEEN TEACHERS' PERCEPTIONS OF CREATIVE ORGANIZATIONAL CLIMATE AND TEACHERS' INNOVATIVE BEHAVIOR UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

กฤษฎ์บวร ปรีดาเสรีวงศ์[1] และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่[2]

Kritbowon Bpreedasayreewong[1] and Shunnawat Pungbangkradee[2]

[1-2]วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]College of Management University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: shunnawat.pu@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

Received 3 February 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 12 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู 2) ศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นการวิจัยเชิง

Citation:

* กฤษฎ์บวร ปรีดาเสรีวงศ์ และ ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1323-1335.

Kritbowon Bpreedasayreewong and Shunnawat Pungbangkradee. (2026). Relationship Between Teachers' Perceptions Of Creative Organizational Climate And Teachers' Innovative Behavior Under The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1323-1335.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูและครูผู้สอน จำนวน 134 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.33, SD = 0.68) โดยด้านการสนับสนุนจากกลุ่มงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.52, SD = 0.60) 2) ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.40, SD = 0.61) โดยด้านการทำให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นจริง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.47, SD = 0.58) และ 3) บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกทุกรายคู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเมื่อพิจารณารายคู่พบว่า ด้านอิสระในการทำงานมีความสัมพันธ์กับการสร้างแนวคิดใหม่สูงที่สุด (r = .776) สะท้อนให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพทางความคิดและการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมนวัตกรรมในสถานศึกษา

คำสำคัญ: บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์, พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) examine the level of creative organizational climate as perceived by teachers, 2) examine the level of teachers' innovative behavior, and 3) investigate the relationship between the creative organizational climate as perceived by teachers and teachers' innovative behavior under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok Area 2. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 134 civil servant teachers and teaching staff, with the sample size determined using the G*Power program. Stratified random sampling was applied based on school size. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were collected

through an online system. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The results revealed that: 1) the overall level of creative organizational climate as perceived by teachers was at a high level (M = 4.33, SD = 0.68), with support from work groups having the highest mean score (M = 4.52, SD = 0.60); 2) the overall level of teachers' innovative behavior was at a high level (M = 4.40, SD = 0.61), with the dimension of implementing new ideas showing the highest mean score (M = 4.47, SD = 0.58); and 3) the creative organizational climate as perceived by teachers and teachers' innovative behavior were positively correlated across all dimensions at the .01 level of statistical significance. When considering each pair, work autonomy showed the highest correlation with idea generation (r = .776), indicating that providing teachers with freedom of thought and decision-making is a crucial factor in promoting innovation in educational institutions.

Keywords: Creative Organizational Climate, Teachers' Innovative Behavior, Educational Administration

บทนำ

ในทศวรรษที่ผ่านมา พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมได้ท้าทายระบบการศึกษาให้ก้าวข้ามกรอบการเรียนรู้แบบเดิม โดยองค์การยูเนสโก ในฐานะหน่วยงานหลักได้เผยแพร่รายงานของ คณะกรรมาธิการว่าด้วยอนาคตการศึกษา (International Commission on the Futures of Education, 2021) ซึ่งเสนอแนวคิด สัญญาทางสังคมใหม่เพื่อการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดเชิงวิพากษ์และนวัตกรรม สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ของประเทศไทย ที่ตั้งเป้าหมายยกระดับคุณภาพผู้เรียนและครูให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 การปรับบทบาทครูจาก ผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้ออกแบบการเรียนรู้ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก

อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนตามโครงการ PISA ปี 2022 ชี้ให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความ

ร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (OECD, 2023) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาดังกล่าวตอกย้ำว่าการพึ่งพาวิธีการสอนแบบเดิมไม่เพียงพออีกต่อไป แต่จำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูตามแนวคิดของ Janssen (2000) ในการริเริ่มและผลักดันแนวคิดใหม่ ๆ เข้าสู่ชั้นเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาเชิงรุก

ปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมคือ บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ ตามการรับรู้ของบุคลากร ซึ่ง Amabile และคณะ (1996) ระบุว่าการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา อิสระในการทำงาน และทรัพยากรที่เพียงพอ จะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายในให้ครูกล้าแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ แต่ในบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ยังคงมีความท้าทายในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทดลองสิ่งใหม่และการยอมรับความเสี่ยง ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูในสถานการณ์จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ตามกรอบแนวคิดของ Amabile และคณะ (1996) และ Janssen (2000) ผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการนำไปกำหนดนโยบายและออกแบบสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการทำงานของครู อันจะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับสมรรถนะผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู อยู่ในระดับมาก

2. ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก

3. บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์

บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดที่เจาะจงถึงสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยมิได้หยุดอยู่เพียงการสร้างแรงจูงใจหรือความพึงพอใจในการทำงาน แต่เป็นระบบสนับสนุนที่เปิดโอกาสให้บุคลากรได้คิดริเริ่ม ทดลองแนวทางใหม่ และนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ สามารถอธิบายได้ผ่านองค์ประกอบหลัก 6 ด้านตามกรอบของ Amabile และคณะ (1996) ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากองค์การ (Organizational Encouragement) 2) การสนับสนุนจากหัวหน้างาน (Supervisory Encouragement) 3) การสนับสนุนจากทีมงาน (Work Group Encouragement) 4) อิสระในการทำงาน (Freedom) 5) การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ (Sufficient Resources) 6) ลักษณะงานที่ท้าทาย (Challenging Work)

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในมิติที่แตกต่างกัน โดย West และ Farr (1989) มองว่าเป็นการสร้าง ส่งเสริม และนำนวัตกรรมไปใช้เพื่อประโยชน์ขององค์การ Kanter (1988) อธิบายว่าเกิดจากการเผชิญปัญหาและเลือกแก้ไขด้วยแนวทางใหม่ Janssen (2000) กล่าวว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีคุณค่าในฐานะสะพานเชื่อมระหว่างการคิดและการลงมือทำ บุคลากรไม่เพียงคิดค้นแนวทางใหม่ แต่ยังต้องสามารถโน้มน้าวและผลักดันให้แนวคิดนั้นได้รับการยอมรับและเกิดผลจริงในเชิงปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์การ ทั้งในด้านการยกระดับคุณภาพบริการ การปรับปรุง

กระบวนการทำงาน และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และได้เสนอกรอบที่กระชับและชัดเจนที่สุด โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างแนวคิดใหม่ (Idea Generation) การผลักดันแนวคิด (Idea Promotion) และ การทำให้แนวคิดเกิดขึ้นจริง (Idea Realization) สะท้อนลำดับขั้นของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมตั้งแต่การคิดค้นไปจนถึงการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ ทำหน้าที่เป็นปัจจัยเชิงบริบทที่เอื้อต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม โดยการสนับสนุน อิสระในการทำงาน และลักษณะงานที่ท้าทาย ช่วยเปิดพื้นที่ให้บุคลากรสามารถริเริ่ม พัฒนา และผลักดันแนวคิดใหม่จากระดับความคิดไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ (Correlational Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ข้าราชการครูและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 6,145 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนจำนวน 134 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ที่ระดับอำนาจการทดสอบ 0.95

2. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อให้ได้สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู และ ตอนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และทดสอบความเชื่อมั่น (Try Out) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัด และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผ่านระบบออนไลน์ (Google Form)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ 10วิเคราะห์ระดับตัวแปรด้วยค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูและครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.97) อยู่ในช่วงอายุ 31–40 ปี (ร้อยละ 40.30) และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 81.34) มีประสบการณ์การสอน 1–5 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 41.79) โดยส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 74.63) ตามลำดับ ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ ตามการรับรู้ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม

บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู	n = 134		ระดับ	ลำดับ
	M	SD		
1. ด้านการสนับสนุนจากองค์การ	4.23	0.68	มาก	5
2. ด้านการสนับสนุนจากหัวหน้างาน	4.24	0.77	มาก	4
3. ด้านการสนับสนุนจากกลุ่มงาน	4.52	0.60	มากที่สุด	1
4. ด้านอิสระในการทำงาน	4.50	0.53	มากที่สุด	2
5. ด้านทรัพยากรที่เพียงพอ	4.07	0.91	มาก	6
6. ด้านงานที่ท้าทาย	4.44	0.61	มาก	3
รวมเฉลี่ย	**4.33**	**0.68**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.33, SD = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสนับสนุนจากกลุ่มงาน (M = 4.52, SD = 0.60) รองลงมาคือ ด้านอิสระในการทำงาน (M = 4.50, SD = 0.53) ด้านงานที่ท้าทาย (M = 4.44, SD = 0.61) ด้านการสนับสนุนจากหัวหน้างาน (M = 4.24, SD = 0.77) ด้านการสนับสนุนจากองค์กร (M = 4.23, SD = 0.68) และด้านทรัพยากรที่เพียงพอ (M = 4.07, SD = 0.91) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม

พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู	n = 134		ระดับ	ลำดับ
	M	SD		
1. ด้านการสร้างแนวคิดใหม่	4.45	0.55	มาก	2
2. ด้านการผลักดันแนวคิดใหม่	4.29	0.69	มาก	3
3. ด้านการทำให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นจริง	4.47	0.58	มาก	1
รวมเฉลี่ย	**4.40**	**0.61**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.40, SD = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการทำให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นจริง (M = 4.47, SD = 0.58) รองลงมาคือ ด้านการสร้างแนวคิดใหม่ (M = 4.45, SD = 0.55) และด้านการผลักดันแนวคิดใหม่ (M = 4.29, SD = 0.69) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y1	Y2	Y3
X1	1	.815**	.681**	.686**	.778**	.654**	.641**	.683**	.634**
X2		1	.655**	.681**	.666**	.601**	.678**	.604**	.561**
X3			1	.804**	.658**	.745**	.659**	.674**	.605**
X4				1	.686**	.823**	.776**	.722**	.751**
X5					1	.698**	.637**	.760**	.670**
X6						1	.754**	.696**	.745**
Y1							1	.683**	.823**
Y2								1	.717**
Y3									1
N	134	134	134	134	134	134	134	134	134

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู (X) กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู (Y) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกคู่ความสัมพันธ์ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปร มิติของบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ (X1–X6) กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู (Y1–Y3) พบว่า คู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด คือ ด้านอิสระในการทำงาน (X4) กับ

ด้านการสร้างแนวคิดใหม่ (Y1) (r = .776) และคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ ด้านการสนับสนุนจากหัวหน้างาน (X2) กับด้านการทำให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นจริง (Y3) (r = .561)

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครู ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการสนับสนุนจากกลุ่มงาน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในระดับกลุ่มงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเรียนรู้ร่วมกัน เนื่องจากโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่จัดให้ครูปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นระบบผ่านกลุ่มสาระและกลุ่มงานต่าง ๆ ประกอบกับบริบทของสถานศึกษาในเขตเมืองหลวง ที่มีความซับซ้อนของภาระงานและความคาดหวังด้านผลสัมฤทธิ์ ทำให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในกลุ่มงาน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงาน ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Amabile และคณะ (1996) ที่ชี้ว่าการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและการทำงานเป็นทีมเป็นองค์ประกอบสำคัญของบรรยากาศองค์การที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี ดังนั้น ในบริบทของสถานศึกษาการที่ครูรับรู้ถึงการสนับสนุนจากกลุ่มงานในระดับสูง จึงสะท้อนถึงวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาการทำงานเชิงสร้างสรรค์ในสถานศึกษา

2. ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการทำให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นจริง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูสามารถนำแนวคิดหรือวิธีการใหม่ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูต้องปฏิบัติงานในบริบทของสถานศึกษาที่มีความคาดหวังด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูง จึงทำให้การนำแนวคิดใหม่ไปใช้จริงเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าการหยุดอยู่

เพียงการคิดหรือเสนอแนวคิด ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Janssen (2000) ที่อธิบายว่าพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมครอบคลุมตั้งแต่การริเริ่มแนวคิดไปจนถึงการนำแนวคิดไปใช้จนเกิดผลลัพธ์ในองค์การ นอกจากนี้ งานวิจัยของเอกนันท์ ทองจันทร์ และสรัญณี อุเส็นยาง (2565) ยังชี้ให้เห็นว่า เมื่อสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ บุคลากรจะสามารถแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมได้ครบทุกขั้นตอน ดังนั้น การที่ครูมีระดับการทำให้แนวคิดใหม่เกิดขึ้นจริงในระดับสูงจึงสะท้อนถึงทั้งความพร้อมเชิงวิชาชีพและสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการลงมือปฏิบัติในสถานศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ตามการรับรู้ของครูกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ผลการวิจัย พบว่า มิติที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ ด้านอิสระในการทำงานกับด้านการสร้างแนวคิดใหม่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ครูได้รับเสรีภาพจากการตัดสินใจและการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ทำให้ครูสามารถคิด ทดลอง และริเริ่มแนวทางใหม่ได้โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบการทำงานที่ตายตัว ส่งผลให้กระบวนการคิดสร้างสรรค์และการสร้างแนวคิดใหม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน อิสระในการทำงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เปิดพื้นที่ให้ครูสามารถพัฒนาพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าบริบทการทำงานที่เอื้อต่อความยืดหยุ่นและความไว้วางใจจะช่วยส่งเสริมการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ลภัส มาแก้ว (2564) ที่ชี้ว่าบรรยากาศองค์การร่วมกับแรงจูงใจภายในมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรทางการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งต่อโครงสร้างการบริหารและสภาพแวดล้อมการทำงานของครูควบคู่กัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้สรุปได้ว่า บรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะมิติด้านอิสระในการปฏิบัติงานซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสร้างแนวคิดใหม่ในระดับสูงที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทสถานศึกษาภาครัฐระดับมัธยมศึกษาเขตเมืองหลวง ซึ่งครูต้องปฏิบัติงานภายใต้กรอบนโยบายและภาระงานที่หลากหลาย การเปิดพื้นที่ให้อิสระทางความคิดและการตัดสินใจทางวิชาชีพ เปรียบเสมือนกลไกเชิงระบบที่ช่วยกระตุ้นให้

ครูกล้าคิดริเริ่ม กล้าทดลองแนวทางใหม่ และสามารถนำนวัตกรรมไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการสนับสนุนการทำงานร่วมกันในระดับกลุ่มงานและการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ เพื่อเสริมสร้างการรับรู้บรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ของครู 1.2 ควรสนับสนุนให้ครูสามารถแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการเปิดโอกาสให้ทดลองและประยุกต์ใช้แนวคิดหรือวิธีการใหม่ในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน โดยลดข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการลงมือปฏิบัติ 1.3 จากผลการวิจัยที่พบความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู สถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่ออิสระในการปฏิบัติงาน ความยืดหยุ่นและความไว้วางใจ เพื่อใช้บรรยากาศองค์การเป็นกลไกในการส่งเสริมการริเริ่มและพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครู **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านการบริหารหรือปัจจัยองค์การอื่นที่อาจมีความสัมพันธ์กับระดับบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์เพื่ออธิบายการรับรู้ของครูต่อบรรยากาศองค์การได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น 2.2 ควรศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู เช่น ปัจจัยด้านแรงจูงใจหรือปัจจัยด้านจิตวิทยาองค์การ เพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการแสดงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษา 2.3 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อเพิ่มความลุ่มลึกและความครอบคลุมขององค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู

เอกสารอ้างอิง

พิมพ์ลภัส มาแก้ว. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศการส่งเสริมนวัตกรรมในองค์การกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย:บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความหลงใหลในงานแบบกลมกลืน. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2568). รายงานสถานการณ์และข้อมูลสถิติประจำปี 2568. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 82 ก หน้า 1 (13 ตุลาคม 2561).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2567/2568. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เอกนันท์ ทองจันทร์ และ สรัญณี อุเส็นยาง. (2565). บรรยากาศองค์การที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรสถาบันการอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Amabile, T. M., Conti, R., Coon, H., Lazenby, J., & Herron, M. (1996). Assessing the work environment for creativity. Academy of Management Journal, 39(5), 1154–1184. https://doi.org/10.5465/256995

International Commission on the Futures of Education. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707

Janssen, O. (2000). Job demands, perceptions of effort–reward fairness and innovative work behaviour. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 73(3), 287–302. https://doi.org/10.1348/096317900167038

Kanter, R. M. (1988). When a thousand flowers bloom: Structural, collective, and social conditions for innovation in organizations. Research in Organizational Behavior, 10, 169–211.

OECD. (2023). PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/53f23881-en

West, M. A., & Farr, J. L. (1989). Innovation at work: Psychological perspectives. Social Behaviour, 4(1), 15–30.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ*

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND COMMUNICATION ABILITY IN THAI LANGUAGE SUBJECT USING THE 5E INQUIRY-BASED LEARNING MANAGEMENT FOR PRATHOM 2 STUDENTS IN THE SENANG BURAPHA SCHOOL CLUSTER, AMNAT CHAROEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

จินตหรา เมืองจันทร์[1], สมร ทวีบุญ[2] และ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม[3]

Chintara Mueangchan[1], Samorn Thaweeboon[2] and Charoenwit Sompongtam[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-3]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Chintara1976@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 11 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 13 กุมภาพันธ์ 2569

Received 8 February 2026; Revised 11 February 2026; Accepted 13 February 2026

Citation:

*จินตหรา เมืองจันทร์, สมร ทวีบุญ และ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม. (2569). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1336-1353.

Chintara Mueangchan, Samorn Thaweeboon and Charoenwit Sompongtam. (2026). Development Of Learning Achievement And Communication Ability In Thai Language Subject Using The 5e Inquiry-Based Learning Management For Prathom 2 Students In The Senang Burapha School Cluster, Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1336-1353.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน และ 3) เปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสาร เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบกอำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความสามารถในการสื่อสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ t (t-test Dependent)

ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ประสิทธิภาพ E_1/E_2 (73.59/86.55) มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (70/70) 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสาร อยู่ในระดับดีเยี่ยม

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E), ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสื่อสารรายวิชาภาษาไทย, ความสามารถในการสื่อสาร

Abstract

The purposes of this research were to: 1) to find out the effectiveness of learning management on developing academic achievement and communication ability in Thai language subject by using inquiry-based learning (5E) of 70/70 2) to compare the learning achievement of learning management on developing academic achievement and communication ability in Thai language subject by

using inquiry-based learning (5E) 3) to compare the communication ability on developing academic achievement and communication ability in Thai language subject by using inquiry-based learning (5E) for grade 2 students in Senang Burapha School Group, Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office, compared to the 70% criterion. The samples were gathered from a classroom of 16 students of grade 2 students in Ban Bok School, Senang Khanikhom District, Amnat Charoen Province. Under the jurisdiction of the Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office, academic year 2025, obtained through cluster random sampling. The research instruments consists of 1) learning management plans, 2) a learning achievement test, and 3) communication ability assessment. The statistics for data collection were mean, percentage, standard deviation and Dependent Samples t-test. The finding were as follows: 1) The efficiency of the learning activity planning tool on developing academic achievement and communication ability in Thai language subjects by using inquiry-based learning (5E), to meet the efficiency of 70/70 was (73.59/86.55) which is higher than the preset criterion. 2) Comparing learning achievement was higher than before, with a statistical significance level of .05 3) The Students have excellent communication skills.

Keywords: Inquiry-Based Learning (5E), Academic achievement in communication in Thai language subjects, Communication skill.

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยคำนึงถึงความแตกต่าง

ระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางด้านสมอง ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่มีหลากหลาย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เช่น กระบวนการเรียนสอนแบบบูรณาการ สร้างความรู้ การคิด กระบวนการทางสังคม การเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การปฏิบัติ ลงมือทำจริง การจัดการ การวิจัย การเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง การพัฒนาลักษณะนิสัยซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา นอกจากนี้ผู้สอนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่ต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้เทคนิค วิธีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย/แหล่งเรียนรู้เชิงบริบทเชิงพื้นที่ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การวัดและประเมินผลเน้าการประเมินตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามมาตรฐานกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่แสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้อนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา, 2561) ภาษาช่วยให้คนรู้จักคิดและแสดงออกของความคิดช่วยให้เกิดการพัฒนา มนุษย์ใช้ภาษาในการแสวงหาความรู้ผู้เรียนควรมีทักษะในการใช้ภาษาทั้ง 5 ด้าน คือ การอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด นอกจากนี้ผู้ที่มีความสามารถทางภาษาทั้งทักษะในการรับสารและทักษะในการส่งสาร จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี (สุจริต เพียรชอบ, 2554) ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจึงถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายการในพัฒนาการศึกษาผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะด้านการอ่าน

และการเขียนภาษาไทยซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ใช้ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนในการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกัน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไปสู่พลเมืองที่ดี มีภูมิคุ้มกันในตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันและปรับตัวให้เท่าทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น จึงต้องมีความรู้ทั้งด้านทักษะเฉพาะและด้านต่างๆ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหามีระบบการคิดและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันบนฐานการคิดที่ถูกต้องและสร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ มีการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การติดตามประเมินผล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยคาดหวังให้ผู้เรียนมีความพร้อมด้านทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน การคิดวิเคราะห์การสังเคราะห์ เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างเข้าใจและชัดเจน การรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความเคลื่อนไหวของสังคมโลกและนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในเชิงสร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย จึงต้องอาศัยหน่วยงานหลักและเครือข่ายที่มีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกัน ตระหนักและเดินหน้าไปในทิศทางเดียวกันมีนโยบายสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่อมจะทำให้เกิดการขยายความร่วมมือและแรงขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

จากรายงานผลการทดสอบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทยในการสื่อสาร กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งยังมีระดับผลสัมฤทธิ์ของคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่าการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันของครูยังไม่มีการพัฒนาที่ดีขึ้นส่งผลให้ผู้เรียนมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ อีกทั้งพบว่าความผิดพลาดของการสอนภาษาไทยซึ่งการเรียนภาษาไทยอาจจำเป็นที่จะต้องใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการเรียน ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตการทดลอง การตีความหมาย และลงข้อสรุปของข้อมูล จะช่วยให้นักเรียนเรียนภาษาไทยได้ดีมากยิ่งขึ้นเมื่อนักเรียนขาดทักษะเหล่านี้อาจส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแตกต่างกันไปอีกประการหนึ่ง

เมื่อย้อนกลับไปดูบันทึกหลังการสอนของผู้วิจัยในปีที่ผ่านมา นักเรียนยังขาดทักษะทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ซึ่งเป็นทักษะระดับสูงในการนำไปใช้เรียนภาษาไทยให้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นทักษะการตั้งสมมติฐาน ทักษะการทดลอง ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ทักษะการควบคุมตัวแปร และทักษะการตีความหมายและลงข้อสรุป ล้วนมีความสำคัญต่อการเรียนภาษาไทยด้วย ดังนั้นจึงมีความต้องการให้ผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยในมาตรฐานนี้เพิ่มมากขึ้นจึงเร่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้สื่อและเทคนิคกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย การจัดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จึงเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และค้นพบความจริงต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผ่านการที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเองโดยผู้สอนอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้ผู้เรียน (ทิศนา แขมมณี, 2553) การจัดการเรียนรู้โดยวิธีสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีจุดเด่นคือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการค้นหาคำตอบที่สนใจ ผ่านการทำงานอย่างเป็นระบบ รอบคอบ แต่มีอิสระ และไม่เป็นลำดับขั้นที่ตายตัว เนื่องจากอาจมีการสืบเสาะซ้ำแล้วซ้ำเล่าและอาจเกิดคำถามขึ้นมาใหม่ที่ต้องสืบเสาะหาคำตอบต่อไป โดยใช้กระบวนสืบเสาะหาความรู้เป็นการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติได้ฝึกคิดวิเคราะห์ แยกแยะ แก้ปัญหาด้วยตนเองจนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ 5 ขั้นตอน (5E) คือ ขั้นเร้าความสนใจ (Engagement) ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) ขั้นประเมิน (Evaluation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไปส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา เพื่อนำผลการศึกษาไป

เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและปรับปรุงการเรียนการสอน ในด้านการสื่อสารของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เป็นไปตามเกณฑ์ 70/70

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ก่อนเรียนและหลังเรียน

3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสาร เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน One group pretest -posttest design บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2553) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 10 เรื่อง จำนวน 10 แผน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษาไทย เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

3. แบบประเมินความสามารถในการสื่อสารวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เพื่อใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นแบบทดสอบจำนวน 5 ชุด ใช้เวลาเรียนชุดละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาเรียนทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง พบว่า ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .61-.78 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .80

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์และความสมารถในการสื่อสาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) โดยใช้สูตร E_1/E_2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์และความสมารถในการสื่อสาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ หาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ โดยใช้สถิติ t-test ในการทดสอบค่าที กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวและไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test แบบ dependent samples)

3. วิเคราะห์ความความสมารถในการสื่อสารที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์และความสมารถในการสื่อสาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

การศึกษาผลจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์และความสมารถในการสื่อสาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย โดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่1

รายการ	**N**	**คะแนนเต็ม**	**คะแนนเฉลี่ย**	**ร้อยละ**	**ค่าประสิทธิภาพ E_1 E_2**
ประสิทธิภาพของกระบวนการ(E1)	16	80	58.87	81.04	73.59/86.55
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)	16	20	17.31	84.11	

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น(E_1) พบว่า มีประสิทธิภาพ 73.59/86.55 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (70/70)

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ โดยใช้สถิติ t-test ในการทดสอบค่าที กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวและไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test แบบ dependent samples) ดังตารางที่ 2
4.

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน เรื่อง การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย โดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการบัญชี

การทดสอบ	จำนวน(คน)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	16	20	14.37	1.55	6.50	**2**9	0.05
หลังเรียน	16	20	17.31	2.05			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ พบว่า ในภาพรวม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คือ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.31 คิดเป็นร้อยละ 86.55 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เท่ากับ 14.37 คิดเป็นร้อยละ 75.00 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสาร เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสาร เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ

พฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการสื่อสาร	**n**	**คะแนนเต็ม**	$\bar{X}$	**ร้อยละ**	**S.D.**	**t**	**P**
1. การฟัง สามารถตั้งใจฟังและจับใจความสำคัญของเรื่องที่ฟังได้ เช่น นิทาน คำสั่ง หรือคำอธิบาย	16	3	2.44	81.33	0.53	2.57	0.00
2. การพูด สามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน ใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมและสุภาพในการโต้ตอบ	16	3	2.56	85.33	0.58	3.17	0.00
3. การอ่าน สามารถอ่านออกเสียงคำและประโยคได้อย่างถูกต้อง เข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านและสรุปใจความได้	16	3	2.63	87.67	0.64	3.31	0.00
4. การเขียน สามารถเขียนคำและประโยคง่ายๆ ได้ถูกต้องตามหลักการเขียน มีลายมือที่อ่านง่ายและจัดวางสวยงาม	16	3	2.81	93.67	0.61	4.65	0.00
ค่าเฉลี่ยโดยรวม			**2.61**	**89.50**	**0.59**	**13.43**	**0.00**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เพื่อพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความคิด การแสดงออก และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่นักเรียน

โดยรวมมีคะแนนพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ดังนี้มีความสามารถในการสื่อสารด้านการเขียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =2.81, S.D.= 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ข้อ 4 การเขียน สามารถเขียนคำและประโยคง่ายๆ ได้ถูกต้องตามหลักการเขียน มีลายมือที่อ่านง่ายและจัดวางสวยงามอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =2.81, S.D.= 0.61) ข้อ 3 การอ่าน สามารถอ่านออกเสียงคำและประโยคได้อย่างถูกต้อง เข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านและสรุปใจความสำคัญได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=2.63,S.D.= 0.64) และข้อ 2 การพูด สามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมและสุภาพในการโต้ตอบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =2.56, S.D.= 0.58) ส่วนข้อ 1 การฟัง สามารถตั้งใจฟังและจับใจความสำคัญของเรื่องที่ฟังได้ เช่น นิทาน คำสั่ง หรือคำอธิบาย ($\overline{X}$ =2.44, S.D.= 0.53) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า ผลที่ได้จากการทำแบบฝึกหัด/ ใบงาน/ใบความรู้ (E_1) มีค่าเท่ากับ 73.59 และคะแนนประสิทธิภาพหลังกิจกรรม (E_2) มีค่าเท่ากับ 86.55 สรุปได้ว่า แบบฝึกหัด/ใบงาน/ใบความรู้ ท้ายบทเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยได้ทำขึ้นมีประสิทธิภาพ E_1/E_2(73.59/86.55) ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (70/70) สืบเนื่องจากว่า นักเรียนมีความสนใจและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้ 5E() เป็นกิจกรรมเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในชั้นเรียนได้ และทำคะแนนจากการปฏิบัติกิจกรรมแบบฝึกหัด/ใบงาน/ใบความรู้ และกิจกรรบทบาทสมมติระหว่างเรียน เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 73.59 และคะแนนจากการทดสอบหลังเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.55 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการ

เรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพปัญหาของการ จัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย ซึ่งพบว่าปีการศึกษา 2567 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสาร ที่นักเรียนจะต้องพัฒนาและมีองค์ความรู้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเสนางค์บูรพาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการสร้างความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมแบบฝึกหัด/ใบงาน/ใบความรู้ ในระหว่างเรียน เมื่อเรียนจบแต่ละหน่วยการเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้ที่ได้เรียนผ่านมาแล้วเป็นการเพิ่มความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้นในแต่ละหน่วยในขณะที่การเรียนปกติ นักเรียนต้องเรียนทุกบทก่อนแล้วมาทำปฏิบัติกิจกรรมแบบฝึกหัด/ใบงาน/ใบความรู้ ระหว่างเรียนท้ายบทเรียน ทำให้ผลคะแนนความแตกต่างระหว่างเรียนด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติและวิธีการสอนปกติ สอดคล้องกับและปิยะพร พรประทุม และวัลลภา อารีรัตน์ (2556) ที่พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและสำรวจค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีการปฏิบัติงานเป็นกลุ่มที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกิดการแลกเป็นเรียนรู้ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งมีการใช้เทคนิคการตั้งคำถามแบบ 5W1H ในแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยพบว่าในขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป นักเรียนบางคนขาดการกล้าแสดงออกเมื่อต้องออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน แม้ว่าเวลาปกติจะเป็นคนที่ช่างพูดช่างคุยแต่เมื่อต้องออกมาทำกิจกรรมหน้าชั้นเรียนจะเขินอายไม่กล้าพูด

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ คือ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.31 คิดเป็นร้อยละ 86.55 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เท่ากับ 14.37 คิดเป็นร้อยละ 75 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลลัพธ์นี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิผลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียน

ประถมศึกษาปีที่ 2 การที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ซึ่งช่วยกระตุ้นการคิด การลงมือปฏิบัติและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับสารแต่มีบทบาทในการแสวงหาคำตอบฝึกการคิดวิเคราะห์การเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม ซึ่งผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของกชกร คงเพชรดี ศุภวัฒน์ วิสิฐศิริกุล และครรชิต กอแฮง (2561) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของนักศึกษา เรื่อง โลกและการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5Es) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลงมีประสิทธิภาพ 72.91/74.09 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 70/70 ประกอบกับการสอนแบบสืบเสาะหาความ (5Es) ทำให้การอ่านและเขียนคำในภาษาไทยของนักเรียนดีขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ยังทำให้ทักษะการอ่านและเขียนคำในภาษาไทยของนักเรียนได้พัฒนาเพิ่มขึ้น ผลสัมฤทธิ์การอ่านและเขียนคำในภาษาไทยหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย นอกจากเป็นวิธีการสร้างความสนใจให้นักศึกษาแล้วยังมีกระบวนการดำเนินการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการฝึกการให้ใช้เหตุผลการอธิบายประกอบข้อมูลเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลให้เกิดเป็นองค์ความรู้ โดยมีการให้นักศึกษาได้รวมกลุ่มและอภิปรายผลและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบหาความรู้ 5Es มีกระบวนการประเมินผลที่หลากหลายทำให้นักศึกษาได้พัฒนาซึ่งสังเกตได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและเขียนคำในภาษาไทยก่อนและหลังการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5Es มาเปรียบเทียบกันแล้วทำให้ผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิ์สมบูรณ์ สุธรรมวงศ์ และอังคณา ตุงคะสมิต (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) รายวิชาภูมิศาสตร์ นักศึกษาร้อยละ 74.29 ของนักเรียนศึกษาทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เนื่องจากผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ผ่านการลงมือทำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนและครูทำให้ความเข้าใจในเนื้อหาลึกซึ้งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนยืนยันได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิผลสูงในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญและเป็นแนวทางที่ควรนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในระดับประถมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนเสนางค์บูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 ซึ่งจะสะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้สามารถพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ ทั้งนี้เนื่องจากได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่เน้นให้ผู้เรียนนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การติดต่อพูดคุยสื่อสารต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การรู้จักใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน การพูดถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนด การพูดถ่ายทอดความคิดความรู้สึกและทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟังหรือดู ตาม ที่กำหนด การเขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนด และการเขียนถ่ายทอดความคิดความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูจากที่กำหนดได้ จึงทำให้ผู้เรียนมีคะแนนจากการวัดความสามารถในการสื่อสารสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร สุขเกษม (2561) ที่ยืนยันว่าการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ 5E ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสาร โดยเฉพาะการพูดและการเขียน เนื่องจากผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนการถ่ายทอดความคิดด้วยตนเองมากขึ้น การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้จึงช่วยในการพัฒนาทักษะการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับด้านการอ่านและการพูดที่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอธิบายผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยกระตุ้นทักษะการอ่านออกเสียง การตีความ รวมทั้งการพูดสื่อสารอย่างเหมาะสม สาริณี หนูหมาด (2557) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาไทย โดยการเรียนแบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ความสามารถในการเขียนภาษาไทยหลังเรียบแบบร่วมมือสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.01 ซึ่งเมื่อนำมาผนวกกับการเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับ Tom Vander Ark และ Carri Schneider ที่ได้ทำการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกของผู้เรียน VanderArk & Schneider (2012) พบว่าการเรียนรู้ดิจิทัล (DigitalLearning) ช่วยให้สามารถใช้กลยุทธ์และรูปแบบใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ให้กับผู้เรียน จะช่วยในการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนทุกคนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้ระบบเครือข่าย เครื่องมือดิจิทัล และเทคโนโลยีเป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อปรับปรุงและขยายการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน อีกทั้งเทคโนโลยียังช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้ดีมากขึ้น โดยเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้กับผู้เรียน กล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ช่วยส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนได้ทุกด้าน โดยเฉพาะการเขียน การอ่านและการพูดซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเรียนรู้ภาษาไทย ขณะที่การฟังยังคงเป็นทักษะที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (70/70) 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) การพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร รายวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ครูผู้สอนควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ไประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมภาษาไทย เพื่อส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน 1.2 ควรจัดกิจกรรมภาษาไทยที่พัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนอย่างครอบคลุมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนให้ชัดเจนและต่อเนื่อง 1.3 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ไปประยุกต์ใช้ทั้งรายวิชาภาษาไทยหรือในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม และเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ 2.1 ควรออกแบบแผนการสอนภาษาไทยที่สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้แบบ 5E โดยเน้นกิจกรรมที่

กระตุ้นความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสื่อสาร 2.2 ควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ เกมการเรียนรู้ หรือสื่อดิจิทัล เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและสนับสนุนการพัฒนาการสื่อสารของนักเรียน 2.3 การทดลองวิจัยในระดับชั้นอื่นหรือในโรงเรียนกลุ่มอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสื่อสาร และหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กชกร คงเพชรดี และคณะ. (2561). ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่อง โลกและการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้(5E). วารสารครุศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: พีบาลานซ์ดีไซย์แอนปริ้นติ้ง.

ทิศนา แขม. (2553). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยะพร พรประทุม และ วัลลภา อารีรัตน์. (2556). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรูคณิตศาสตร์โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่เน้นการคิดวิเคราะห์เรื่องความรูเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนจริงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนพิเศษ 234 ง หน้า 4-5 (24 กันยายน 2561).

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2561). คู่มือครูรายวิชาเพิ่มเติม เคมี เล่ม 3 ตามผลการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาริณี หนูหมาด. (2557*).* การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาไทย โดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับการเขียนแผนภาพโครงเรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. ใน วิทยานิพนธ์สาขาวิชาศึกษาศาสตร. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สิทธิ์สมบูรณ์ สุธรรมวงศ์ และคณะ. (2557). ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es). วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุจริต เพียรชอบ. (2554). ภูมิปัญญาไทยในภาษา. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

Vander Ark, T., and Schneider, C. (2012). How Digital Learning Contributes to Deeper Learning.

ความไม่เท่าเทียม: ทิศทางและแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย*

INEQUALITY: DIRECTIONS AND TRENDS IN DRIVING INEQUALITY POLICY IN THAI SOCIETY

พระครูสุทธิเมธาวัฒน์ (สุทธิพจน์ สัพโส)[1], ชาตรี สุขสบาย[2], สุเทพ สุวีรางกูร[3] และ นัสชนะ ส่างช้าง[4]

Phrakhrusuttimetawat (Suttipot Sappaso)[1], Chatree Suksabay[2], Suthep Suvirangkun[3] and Naschana Sangchang[4]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-3]Mahamakut Buddhist University, Thailand

[4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: suttipot.sap@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 26 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 28 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 February 2026; Revised 26 February 2026; Accepted 28 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องมุ่งเน้นศึกษา "ทิศทางและแนวโน้มขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย" ซึ่งวิเคราะห์ถึงโครงสร้างและพลวัตของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจ หากแต่แผ่ขยายครอบคลุมด้านสังคม การเมือง การศึกษา สุขภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อันสะท้อนความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในระบบ การพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวก่อให้เกิดการกระจุกตัวของทรัพยากร อำนาจ และโอกาส

Citation:

*พระครูสุทธิเมธาวัฒน์ (สุทธิพจน์ สัพโส), ชาตรี สุขสบาย, สุเทพ สุวีรางกูร และ นัสชนะ ส่างช้าง. (2569). ความไม่เท่าเทียม: ทิศทางและแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1354-1369.

Phrakhrusuttimetawat Suttipot Sappaso, Chatree Suksabay, Suthep Suvirangkunand Naschana Sangchang. (2026). Inequality: Directions And Trends In Driving Inequality Policy In Thai Society. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1354-1369.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ส่งผลให้ช่องว่างทางสังคมดำรงอยู่และทวีความซับซ้อนมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำผ่านกรอบคิดที่เชื่อมโยงระหว่างศักยภาพของปัจเจกบุคคล การเข้าถึงทรัพยากร และโครงสร้างอำนาจทางสังคม ซึ่งนำไปสู่ข้อค้นพบว่าความเหลื่อมล้ำมิใช่เพียงผลจากความแตกต่างของบุคคล แต่เป็นผลผลิตของระบบเศรษฐกิจการเมืองและนโยบายสาธารณะที่มีลักษณะรวมศูนย์และจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง นอกจากนี้กระบวนทัศน์การพัฒนากระแสหลักที่ยึดโยงกับทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ ซึ่งแม้ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม แต่กลับสร้างความไม่สมดุลระหว่างเมืองกับชนบท ชนชั้นนำกับประชาชนฐานราก และระหว่างกลุ่มที่เข้าถึงโอกาสกับกลุ่มที่ถูกกีดกัน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการแก้ไขความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงโครงสร้างที่บูรณาการระหว่างรัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยเน้นการกระจายอำนาจ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และการเสริมสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุม อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการขับเคลื่อนนโยบายที่ผ่านมามักเน้นการแก้ปัญหาเชิงปลายเหตุ มากกว่าการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่แท้จริง

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนนโยบาย, ความเหลื่อมล้ำ, สังคมไทย

Abstract

This academic paper aims to demonstrate “Trends and approaches for inequality policy implementation in Thai society”, which is to present the context of inequality in various aspects of Thai society, both inequality and injustice related to all dimensions of society. both in terms of economy Human dignity, social, education, health, access to justice and the inequality between men and women which is a factor that causes the problem of inequality in society In the past, most of the power structures were centered solely on the government. where people do not take part in decision making to help reduce the problem of inequality in society both directly affected which these problems can be solved By presenting a policy on what we should do to address inequality. by creating guidelines and methods for driving the inequality policy that are appropriate and relevant to the problem of inequality in Thai society to create equality, equality in both material and mental aspects as well as equality in rights

and opportunities to help reduce conflicts. To create a similar quality of life and lead to development and reduce the gap of social inequality to be less or completely and most importantly suitable for truly the context of Thai society.
Keywords: Policy implementation, Inequality, Thai society

บทนำ

การพัฒนาประเทศในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มักยึด “อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ” เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จหลัก อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ของหลายประเทศสะท้อนว่า การเติบโตเพียงอย่างเดียวไม่อาจรับประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง หากปราศจากการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและโอกาสที่เท่าเทียม “เสถียรภาพในการพัฒนา” ในบทความนี้จึงหมายถึง ภาวะที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่องควบคู่กับ (1) ความเหลื่อมล้ำที่ลดลง เช่น ค่าสัมประสิทธิ์จีนีมีแนวโน้มดีขึ้น (2) ระบบสวัสดิการที่ครอบคลุม และ (3) โครงสร้างโอกาสที่ประชาชนเข้าถึงได้อย่างเป็นธรรม มิใช่เพียงการขยายตัวของ GDP เท่านั้น จึงมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในบริบทประเทศไทย โดยเน้นมิติการกระจายทุนและโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นหลัก

เมื่อปัญหาความไม่เสมอภาคได้กลายเป็นวาระสำคัญระดับโลก ไม่เฉพาะประเทศกำลังพัฒนา หากแต่รวมถึงประเทศอุตสาหกรรมด้วย ตัวอย่างเช่น รายงานของ United Nations และ World Bank ชี้ให้เห็นว่า แม้หลายประเทศมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงหลังวิกฤตการเงินโลก แต่ความมั่งคั่งกลับกระจุกตัวในกลุ่มรายได้สูง ขณะที่ชนชั้นกลางและกลุ่มรายได้น้อยมีอัตราการขยายตัวของรายได้ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ความย้อนแย้งดังกล่าวสะท้อนว่าการเติบโตที่ปราศจากกลไกกระจายผลประโยชน์ อาจนำไปสู่ความเปราะบางทางสังคมและความไม่ไว้วางใจต่อรัฐเพิ่มขึ้น

โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบความเหลื่อมล้ำอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการกระจุกตัวของทุน การเข้าถึงทรัพยากรการศึกษา หรือโอกาสในตลาดแรงงาน แม้หลายประเทศจะมีรูปแบบเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน แต่ระดับและลักษณะของความเหลื่อมล้ำแตกต่างกันตามบริบทเชิงพื้นที่และวัฒนธรรม ดังนั้น การแก้ไขปัญหาไม่อาจใช้แนวทางเดียวกันทั้งหมด หากต้องออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับโครงสร้างเฉพาะของแต่ละ

สังคม โดยเฉพาะการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) ที่ช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความสามารถในการเคลื่อนย้ายทางสังคม

สำหรับบริบทประเทศไทย ความเหลื่อมล้ำด้านทุนและการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจยังคงเป็นประเด็นสำคัญ แม้ประเทศไทยจะเคยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงในบางช่วงเวลา แต่การกระจายผลประโยชน์ยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ความมั่งคั่งกระจุกตัวในบางกลุ่ม ขณะที่ครัวเรือนรายได้น้อยเผชิญภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางเศรษฐกิจสูง หากปล่อยให้ความเหลื่อมล้ำสะสมต่อเนื่อง อาจพัฒนาเป็น “โครงสร้างผูกขาด” ทั้งทางเศรษฐกิจและอำนาจทางสังคม ซึ่งบั่นทอนเสถียรภาพการพัฒนาในระยะยาว ทั้งในมิติความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจและความสมานฉันท์ทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำคืออะไร

ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทุกมิติของสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และกระบวนการยุติธรรม โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมายว่า ความเหลื่อมล้ำคือภาวะความแตกต่างหรือความไม่เท่าเทียมในการกระจายทรัพยากร โอกาส และฐานะความเป็นอยู่ของประชากร ซึ่งส่งผลให้บุคคลหรือกลุ่มหนึ่งได้รับสิทธิและประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ขณะที่ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “เหลื่อมล้ำ” ว่าหมายถึง ความไม่เท่าเทียมกันหรือความแตกต่างต่ำสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในเชิงทฤษฎี Amartya Sen เสนอแนวคิดเรื่องความสามารถ (Capability) โดยชี้ว่า ความเหลื่อมล้ำควรถูกประเมินจากเสรีภาพหรือความสามารถที่แท้จริงของบุคคลในการเข้าถึงสิ่งที่มีคุณค่า มิใช่เพียงการครอบครองทรัพยากรหรือระดับรายได้เท่านั้น (Sen, 1992) ทั้งนี้ ปัจเจกบุคคลมีความแตกต่างกันทั้งด้านอายุ เพศ สุขภาพ และเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งล้วนมีผลต่อความสามารถในการเปลี่ยนทรัพยากรให้กลายเป็นคุณภาพชีวิตด้าน Charles Tilly อธิบายความเหลื่อมล้ำในฐานะความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้างที่ฝังอยู่ในหน่วยทางสังคม โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างไม่เป็นธรรมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ (Tilly, 1998) ขณะที่ Nicola Piper เชื่อมโยงความเหลื่อมล้ำกับบริบทการย้ายถิ่นและโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองระดับโลก โดยชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียมในการได้รับและเสียประโยชน์จากกระบวนการข้ามพรมแดน (Piper, 2013) เมื่อพิจารณาร่วมกัน พบว่า นิยามจาก

หน่วยงานรัฐเน้นการอธิบายความเหลื่อมล้ำในฐานะความแตกต่างในการกระจายทรัพยากรและโอกาส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ขณะที่แนวคิดของ Amartya Sen (1992), Charles Tilly (1998) และ Nicola Piper (2013) ชี้ให้เห็นกลไกเชิงโครงสร้างและเงื่อนไขเชิงอำนาจที่ทำให้ความแตกต่างดังกล่าวดำรงอยู่และถูกผลิตซ้ำ

สรุป การที่บุคคลเข้าถึงทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยผลของความเหลื่อมล้ำมักแสดงออกในประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งก็คือในเรื่องของความยากจน ความรุนแรง และเรื่องของการศึกษา ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจสภาพของความเหลื่อมล้ำที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดสภาพของความเหลื่อมล้ำ

สาเหตุและปัจจัยความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สถานการณ์ปัจจุบันย้ำชัดว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำยังคงดำรงอยู่ในสังคมทุกระดับท่ามกลางกระแสการอภิวัตน์ของโลกที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วและการขยายตัวของแนวนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจจำนวนมากเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนมากกว่าแรงงาน อันนำไปสู่การกระจุกตัวของรายได้และทรัพยากรในมือคนส่วนน้อย ขณะที่แรงงานและกลุ่มเปราะบางเผชิญข้อจำกัดด้านโอกาสและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง หากแต่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างอำนาจรัฐ กลไกตลาด และบริบททางสังคมที่ส่งเสริมกันเป็นวงจรสะสม (feedback loop) ทำให้ความเหลื่อมล้ำดำรงอยู่และทวีความรุนแรงขึ้นในลักษณะ “กับดักความเหลื่อมล้ำ” กล่าวคือ เมื่อทุนและทรัพยากรกระจุกตัว กลุ่มทุนย่อมมีอำนาจต่อรองเชิงนโยบายสูงขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจยังคงเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเดิม และทำให้การกระจายรายได้และโอกาสไม่เป็นธรรมยิ่งขึ้นวงจรเช่นนี้สะท้อนปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานสำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติกว้างมิได้จำกัดอยู่เพียงรายได้ หากยังสะท้อนผ่านคุณภาพชีวิต การเข้าถึงบริการสาธารณะ สิทธิ และโอกาสในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สาธารณสุข หรือสวัสดิการสังคม การที่รัฐจัดสรรบริการทางสังคมอย่างไม่ทั่วถึง หรือการใช้

อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม ย่อมส่งผลให้ทรัพยากรถูกผูกขาดหรือกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคนบางกลุ่ม ขณะที่คนอีกจำนวนมากเผชิญภาวะขาดโอกาสและความยากจน ซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขตั้งต้นของความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555, หน้า 6–9) เมื่อพิจารณาผ่านกรอบเชิงระบบ จะเห็นได้ว่าความยากจนมิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ปลายทาง แต่เป็นทั้งสาเหตุและผลของความเหลื่อมล้ำที่หมุนเวียนซ้ำผ่านโครงสร้างทางอำนาจ เศรษฐกิจ และสังคม

แนวคิดของ Frances (2016) ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติมีความเชื่อมโยงและส่งอิทธิพลต่อกันอย่างเป็นระบบ โดยความเหลื่อมล้ำในมิติหนึ่งสามารถขยายผลไปยังอีกมิติหนึ่งผ่านเส้นทางอิทธิพลเชิงโครงสร้าง เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาอาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และต่อเนื่องไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองและสิทธิในการมีส่วนร่วม แนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2555, หน้า 6–9) ที่ระบุปัจจัยความเหลื่อมล้ำ 6 ประการ ได้แก่ (1) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน (2) ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนากายภาพของชุมชน (3) ความยากจนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่ยังไม่ยั่งยืน (4) การใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม (5) ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ (6) ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ปัจจัยเหล่านี้มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน หากแต่ถักทอเชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายเชิงระบบที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำดำรงอยู่ในลักษณะกับดักเชิงโครงสร้าง

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจที่มีการบริหารจัดการอันเป็นสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำ พบว่าเศรษฐกิจเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนมากกว่าแรงงาน ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจเป็นหนึ่งสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ

แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม

นักวิชาการต่าง ๆ ได้พยายามอธิบายต้นตอของปัญหาความเหลื่อมล้ำผ่านกรอบคิดที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำมิได้เกิดจากปัจจัยเดียว หากแต่เป็นผลจากปรากฏการณ์หลายด้านที่ซ้อนทับกัน โดยสามารถจัดแยกเป็นมิติต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมได้ชัดเจน ดังนี้ 1) มิติด้านสิทธิและโอกาส นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ (2553) อธิบายว่าความเหลื่อมล้ำอาจเกิดขึ้นได้ 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี โดยเฉพาะในมิติ “สิทธิ” และ “โอกาส” ซึ่งแม้กฎหมายอาจกำหนดความเสมอภาคไว้ แต่ในทางปฏิบัติหรือวัฒนธรรมกลับ

สร้างความแตกต่างในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในสังคม ประเวศ วะสี (Wasi, 2019, p.12) เสริมว่าความเหลื่อมล้ำมิได้จำกัดเพียงรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่ครอบคลุมความเหลื่อมล้ำเพราะชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ ผิวสี เพศสภาพ ถิ่นที่อยู่อาศัย อายุ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิและโอกาส สะท้อนว่าปัญหานี้ฝังรากลึกในโครงสร้างสังคมไทย และถูกเร่งให้ขยายตัวจากการพัฒนาสมัยใหม่ 2) มิติด้านอำนาจและสถานภาพ DiMaggio (2019) เห็นว่าสาเหตุของความเหลื่อมล้ำเกิดจากความแตกต่างด้านอำนาจ สถานภาพ และโอกาส ผู้ที่มีมากกว่าย่อมได้รับผลประโยชน์มากกว่า แนวคิดนี้สอดคล้องกับนิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ (2553) ที่ระบุว่า “อำนาจ” เป็นหนึ่งในมิติสำคัญของความเหลื่อมล้ำ ในบริบทการเมืองไทย ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2557) ชี้ว่าความไม่เท่าเทียมเป็นหนึ่งในปัจจัยเบื้องหลังความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำมีนัยสำคัญในเชิงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองด้วย 3) มิติด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ (2553) เน้นว่าความเหลื่อมล้ำด้านศักดิ์ศรีเป็นมิติที่สำคัญ และอาจไม่ได้มีที่มาจากตัวบทกฎหมายโดยตรง หากแต่อยู่ในแนวปฏิบัติหรือวัฒนธรรมทางสังคม ประเวศ วะสี (Wasi, 2019, p.12) ชี้ว่าการพัฒนาสมัยใหม่ตามกระแสหลัก แม้สร้างความเจริญทางวัตถุ แต่ก่อให้เกิด “ความเสียสมดุล” ซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ รวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นคน 4) มิติด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและระบบสังคม สฤณี อาชวานันทกุล (2554) อธิบายว่าความเหลื่อมล้ำเป็นผลลัพธ์ของเหตุปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน ไม่ใช่เพียงการกระทำของปัจเจก แต่เกิดจากช่องโหว่ทางกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ ระบบตลาด และความไม่โปร่งใสของข้อมูล ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีฐานะทางสังคม รายได้ และการศึกษาต่ำกว่า อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2556) จึงเสนอว่าการลดความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง และให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนทางสังคมร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจริงในสังคม มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นและอยู่คู่กับสังคมมายาวนาน และปรากฏตัวในหลายรูปแบบ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความเชื่อมโยงทั้งปัจจัยการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ความเหลื่อมล้ำในบริบทสังคมไทย

ปัจจุบันปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทยยังคงปรากฏอย่างชัดเจน แม้ว่าการพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในภาพรวม ทั้งในด้านรายได้ การมีงานทำ และการเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่าความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสระหว่างกลุ่มประชาชนยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างคนเมืองกับคนชนบทในการเข้าถึงบริการสาธารณะหลักที่มีคุณภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ยังไม่คลี่คลาย

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังภายหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และการตราพระราชบัญญัติการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีเป้าหมายถ่ายโอนภารกิจ ทรัพยากร และบุคลากรจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะในระดับพื้นที่ (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557) กระบวนการดังกล่าวถือเป็นการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐครั้งสำคัญ และก่อให้เกิดผลเชิงบวกต่อคุณภาพบริการสาธารณะ รวมถึงนวัตกรรมการบริหารจัดการในระดับเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2557)

อย่างไรก็ตาม แม้การกระจายอำนาจจะดำเนินมากว่า 20 ปี แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่าง “กรุงเทพฯ–ปริมณฑล” กับภูมิภาคอื่นยังคงอยู่ในระดับสูง ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์จีนีสะท้อนว่าก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และแม้หลังวิกฤตจะปรับลดลงบ้าง แต่ยังทรงตัวในระดับสูง (พรชนก เทพขาม, 2562) นอกจากนี้ การเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีลักษณะกระจุกตัว (cluster of high values) อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ปริมณฑล และภาคตะวันออก ขณะที่หลายจังหวัดในภูมิภาคอื่นยังไม่สามารถสร้างการเติบโตที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของตนได้อย่างชัดเจน (พรชนก เทพขาม, 2562)

สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อน “ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง” ของการกระจายอำนาจ กล่าวคือ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับการถ่ายโอนภารกิจและทรัพยากรเพิ่มขึ้น แต่ฐานรายได้สำคัญยังคงพึ่งพาการจัดสรรจากส่วนกลาง ทำให้ท้องถิ่นจำนวนมากขาดอิสระทางการคลังอย่างแท้จริง อีกทั้งโครงสร้างเศรษฐกิจระดับประเทศยังคงเอื้อให้เกิดการรวมศูนย์กิจกรรมทางเศรษฐกิจในเมืองศูนย์กลาง ส่งผลให้เกิดแรงดึงดูดประชากรเข้าสู่กรุงเทพฯ และเขตเศรษฐกิจสำคัญ ซึ่งยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ (พรชนก เทพขาม, 2562)

ยิ่งไปกว่านั้น ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ยังเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา สาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐาน โดยครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมักได้รับบริการที่ด้อยคุณภาพกว่า และโอกาสที่ไม่เท่าเทียมย่อมนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระยะยาว

(สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทยที่ยังปรากฏในหลายมิติ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม โครงสร้างพื้นฐาน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้น แม้การกระจายอำนาจจะมีความก้าวหน้าในเชิงกฎหมายและโครงสร้างสถาบัน (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557; ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2557) แต่ความเหลื่อมล้ำระหว่างกรุงเทพฯ–ปริมณฑลกับภูมิภาคอื่นยังสะท้อนถึง “ความล้มเหลวเชิงโครงสร้าง” ในการกระจายฐานเศรษฐกิจและอำนาจการตัดสินใจอย่างแท้จริง กล่าวคือ ท้องถิ่นจำนวนมากยังไม่สามารถกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของตนได้อย่างอิสระ ขาดทรัพยากรที่เพียงพอ และยังเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างรวมศูนย์ในระดับชาติ ส่งผลให้การกระจายอำนาจไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญในระยะยาว

โดยสรุปในภาพรวมความเหลื่อมล้ำของไทยโดยรวมแม้ว่าจะลดลงบ้างในช่วงที่ผ่านมา โดยเป็นผลจากการกระจายรายได้ และการเจริญเติบโตไปสู่ภูมิภาคต่างจังหวัด นอกจากนี้ การอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันยังเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับโอกาสในการสร้างรายได้ ตลอดจนโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกัน

ทิศทางและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

ระบบโลกมีการเปลี่ยนแปลงมาหลายยุคสมัย โดยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมขยายตัวอย่างมาก ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1970–1980 ได้เกิดแนวคิดที่มุ่งสร้างความแตกต่างเชิงครอบคลุม (Inclusive Distinction) ซึ่งผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมมากขึ้น ทั้งในรูปของค่าจ้างที่เป็นธรรม การควบคุมการแข่งขันไม่ให้เกิดการผูกขาด และการกระจายทรัพยากรพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำก่อนปี ค.ศ. 2000 แนวโน้มความเหลื่อมล้ำกลับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง โดยระบบเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับทุนในฐานะกลไกหลักของการเติบโต และตั้งแต่ปี 2015 เป็นต้นมา ความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการกระจายฐานเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ส่งผลให้บางกลุ่มได้รับโอกาสมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่บางกลุ่มกลับถูกกันออกจากโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2563)

ในบริบทของประเทศไทย แม้นโยบายพัฒนาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 จะมุ่งกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่างเมืองกับชนบท แต่ในความเป็นจริง ความเหลื่อมล้ำในมิติอื่นกลับปรากฏชัดขึ้น โดยเฉพาะมิติด้านทรัพยากร สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ดังกล่าวเห็นได้ชัดในพื้นที่เมืองและพื้นที่ที่กำลังกลายเป็นเมือง ซึ่งเผชิญผลกระทบจากนโยบายพัฒนาที่เน้นเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลัก จนทำให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสได้รับผลกระทบอย่างไม่สมส่วน (จิดาภา ดรุณวรรณ, 2561) สะท้อนให้เห็นว่า แม้ความยากจนโดยสมบูรณ์จะลดลง แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างยังคงดำรงอยู่

ข้อมูลสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทยชี้ให้เห็นว่า แม้ประเทศจะลดความยากจนได้สำเร็จในบางช่วงเวลา แต่ความเหลื่อมล้ำในมิติทรัพย์สิน โอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณสุข เทคโนโลยีสมัยใหม่ และกระบวนการยุติธรรม ยังคงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ภาพของ “คนมี” กับ “คนไม่มี” จึงไม่ได้สะท้อนเพียงรายได้ แต่ยังหมายถึงความแตกต่างในการเข้าถึงสิทธิ โอกาส และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งตั้งคำถามต่อความเป็นธรรมและหลักความเสมอภาคในสังคมไทย (กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์, 2562)

เมื่อพิจารณา “แนวโน้มอุบัติใหม่” ความเหลื่อมล้ำมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจหรือสังคมเท่านั้น หากยังขยายไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีแนวโน้มกระทบกลุ่มเปราะบางรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น พื้นที่เมืองที่มีการกระจุกตัวของโครงสร้างพื้นฐานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มักเผชิญปัญหามลพิษ น้ำท่วม และความร้อนสูง ขณะที่เกษตรกรในชนบทเผชิญความเสี่ยงจากภัยแล้ง น้ำท่วม และความผันผวนของผลผลิต หากพิจารณาจากข้อค้นพบว่าการกระจายฐานเศรษฐกิจชะลอตัวและโอกาสกระจุกตัวในบางกลุ่ม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2563) ย่อมสะท้อนว่ากลไกการพัฒนาที่มีอยู่ยังไม่สามารถรองรับความเสี่ยงรูปแบบใหม่ได้อย่างเพียงพอ ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความเหลื่อมล้ำยิ่งปรากฏชัด ทั้งในด้านรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น โอกาสทางการศึกษาที่เหลื่อมล้ำจากระบบออนไลน์ ความไม่ทั่วถึงของมาตรการสวัสดิการ และการกระจุกตัวของโครงสร้างพื้นฐานในเมือง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) แม้มาตรการของรัฐ เช่น โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะมีเป้าหมายบรรเทา

ผลกระทบ แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าความช่วยเหลือยังไม่ทั่วถึง สะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของนโยบาย กล่าวคือ มาตรการเชิงเยียวยาระยะสั้นไม่อาจทดแทนการปฏิรูปเชิงระบบที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างในระยะยาวได้

จะเห็นได้ว่า ทิศทางและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมักพิจารณาเฉพาะบริบททางเศรษฐกิจเป็นหลัก หรือเรียกว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ โดยคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านอื่นที่สำคัญน้อยลงไปตามลำดับ เช่น สังคม การศึกษา สุขภาพ สิทธิและโอกาสทางการเมือง เป็นต้น

แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางการขับเคลื่อนการแก้ปญหาความเหลื่อมล้ำ

การออกแบบนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สิ่งแรกที่ควรทำคือเข้าใจแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดแนวโน้มนั้น เพื่อให้สามารถจัดทำนโยบายและมาตรการได้ตรงกับเหตุแห่งปัญหา (สมชัย จิตสุชน, 2558) แม้ว่าจะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งชี้ถึงการลดลงของความเหลื่อมล้ำบ้างในระยะหลัง แต่ระดับความเหลื่อมล้ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ยังสูงและจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งการออกแบบแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างได้ผลต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสาเหตุของปัญหา อันเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อน เพราะความเหลื่อมล้ำเป็นทั้งผลผลิตและเป็นสาเหตุของหลากหลายปัญหา โดยเฉพาะปัญหาเชิงโครงสร้างและปัญหาเชิงสถาบัน โดยได้สรุปประเด็นแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำไว้ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), (2564) ดังนี้ 1) การช่วยเหลือเยียวยาและบรรเทาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2) การบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย 3) การกระจายการถือครองทรัพย์สิน 4) การสร้างโอกาสทางการศึกษาและบริการศึกษาที่มีคุณภาพ 5) การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 6) การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม 7) การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและการส่งเสริมการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน และ 8) การสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

จากปัญหาความความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและเชื่อมโยงหลายมิติที่ส่งผลเป็นวงกว้างและค่อนข้างรุนแรงทำให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจยังไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจึงควรให้ความสำคัญกับ

ปัจจัยต่าง ๆ บนพื้นฐานการออกแบบนโยบายสาธารณะแบบเข้าอกเข้าใจ ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สถาบันทางศาสนาเป็นหน่วยทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐานการดำเนินชีวิตและการจัดระเบียบทางสังคมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะขบวนการพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่สะท้อนพลวัตทางสังคมของศาสนาในฐานะพลังที่สามารถเปลี่ยนแปลงการกระทำทางสังคม ทั้งในเชิงอุดมการณ์และบทบาทด้านการพัฒนาสังคม (พินิจ ลาภธนานนท์ และ สายชล ปัญญชิต, 2563) เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่และรับเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นฐานคิดหลักของการพัฒนา จึงเกิดการเน้นการแข่งขัน การสะสมทุน และการให้คุณค่ากับความสำเร็จเชิงวัตถุ ซึ่งกลายเป็นบริบทเชิงโครงสร้างที่หล่อหลอมความเหลื่อมล้ำ มิใช่เพียงพฤติกรรมส่วนบุคคล แต่เป็นระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจและทรัพยากรที่จัดวางอย่างไม่เสมอภาค

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เพื่อทำความเข้าใจปัญหาความเหลื่อมล้ำ จึงควรยกระดับจากการวิเคราะห์ในเชิงจิตใจปัจเจก ไปสู่ระดับ “ความทุกข์เชิงโครงสร้าง” (Structural Suffering) กล่าวคือ 1) “ทุกข์” มิได้หมายถึงเพียงความเดือดร้อนของบุคคล แต่คือสภาพความเหลื่อมล้ำที่ฝังตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม 2) “สมุทัย” ในมิตินี้จึงไม่ใช่เพียงกิเลส ความโลภ หรือความเห็นแก่ตัวของคนบางคน หากแต่หมายถึงโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดการผูกขาดทรัพยากร การกระจุกตัวของอำนาจ และกติกาที่ไม่เป็นธรรม 3) “นิโรธ” จึงมิใช่เพียงการลดความโลภในระดับบุคคล แต่คือการคลี่คลายโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค และ 4) “มรรค” จึงหมายถึงแนวทางเชิงระบบ ทั้งในเชิงนโยบาย สถาบัน และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าว การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับการมองศาสนาในฐานะพลังทางสังคมที่มีพลวัตและสามารถพัฒนาบทบาทเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ (พินิจ ลาภธนานนท์ และ สายชล ปัญญชิต, 2563)

ในทางปฏิบัติ บทบาทของเครือข่ายพระสงฆ์และองค์กรศาสนาในหลายพื้นที่ของไทยได้สะท้อนการใช้หลักธรรมเป็น “ทุนทางสังคม” (Social Capital) เพื่อขับเคลื่อนประเด็นสิทธิชุมชน เช่น การสนับสนุนการจัดการที่ดินทำกินของชุมชน การส่งเสริมสวัสดิการชุมชนผ่านกองทุนวัด หรือการเป็นพื้นที่กลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน บทบาทดังกล่าวทำให้วัด

และเครือข่ายศาสนาไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ประกอบพิธีกรรม แต่เป็นพื้นที่สร้างการรวมกลุ่ม ความไว้วางใจ และความร่วมมือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง

ดังนั้น การนำอริยสัจ 4 มาใช้ในบริบทความเหลื่อมล้ำจึงควรตีความในระดับโครงสร้าง โดยมองว่าความทุกข์ของสังคมไทยมิได้เกิดจากศีลธรรมส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากระเบียบเศรษฐกิจและการเมืองที่ผลิตซ้ำความไม่เสมอภาคอย่างต่อเนื่อง การทำให้หลักธรรมมีพลังทางสังคมจึงต้องเชื่อมโยงกับการจัดองค์กร การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ศาสนากลายเป็นกลไกสนับสนุนความเป็นธรรม ไม่ใช่เพียงกรอบอธิบายปัญหาเชิงนามธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อนและครอบคลุมหลายมิติ มิได้จำกัดอยู่เพียงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ หากแต่รวมถึงมิติด้านการศึกษา สุขภาพ การเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ ความยุติธรรม และโอกาสทางการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตและความเสมอภาคของประชาชนในภาพรวม การวิเคราะห์ที่มุ่งเน้นเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจจึงอาจไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจรากฐานของปัญหา เนื่องจากความเหลื่อมล้ำมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจ ระบบนโยบายสาธารณะ และบริบททางสังคม การเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจโลก และปัจจัยภายใน เช่น ความไม่แน่นอนทางการเมือง ส่งผลให้การกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายลดความเหลื่อมล้ำขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องอาศัยกรอบนโยบายแบบบูรณาการที่กำหนดเป็นวาระแห่งชาติ มีเป้าหมายชัดเจน และมีกลไกติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ การสร้างความเป็นธรรมทางสังคมควรมุ่งเน้นการกระจายโอกาสและทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม พร้อมทั้งปรับโครงสร้างสวัสดิการและโครงสร้างอำนาจให้เอื้อต่อการลดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชาชน ท้ายที่สุด ความสำเร็จของการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักความเป็นธรรมและเสมอภาค

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์. (2562). แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิการถือครองที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 4 (2), 111.

จิดาภา ดรุณวรรณ. (2561). สู่สังคมไทยเสมอหน้า: ผ่าเบื้องหลังความเหลื่อมล้ำไทย โดย ผาสุก พงษ์ไพจิตร. ในวารสารการบริหารท้องถิ่น, 11(3), 185.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2561). การประหยัดจากขนาดในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวิเคราะห์ศักยภาพการควบรวมท้องถิ่นขนาดเล็ก. ใน รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์. (2553). ความเหลื่อมล้ำ. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 27 สิงหาคม – 2 กันยายน 2553 ฉบับที่ 1567

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). สู่สังคมไทยเสมอหน้า. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

พรชนก เทพขาม. (2562). ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ และนัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.

พินิจ ลาภธนานนท์ และ สายชล ปัญญชิต. (2563). วิถีพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ. ชุดถอดบทเรียนสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ เล่ม 1 ภายใต้โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์

วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. (2557). ประเมินผลการกระจายอำนาจของไทยระยะ 15 ปี : สังคมไทยได้อะไรก้าวหน้าไปถึงไหน และจะเดินต่อไปกันอย่างไร?. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 12(3), 82-122.

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 45-51 (13 ตุลาคม2561).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

สมชัย จิตสุชน. (2558). รายงานการวิจัย ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยโดยการสนับสนุนของธนาคารแห่งประเทศไทย.

สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป (สปร.).

สฤณี อาชวานันทกุล และคณะฯ. (2560). รายงานฉบับสมบูรณ: โครงการวิจัย“สู่ระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีธรรมาภิบาล”. เสนอต่อสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (GSEI). กรุงเทพมหานคร: บริษัทป่าสาละ จำกัด.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2563). การขับเคลื่อนระบบวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศไทย THAILAND SCIENCE RESEARCH AND NNOVATION FORUM EPISODE 2 ระเบิดเวลาของความเหลื่อมล้ำ กับดักของการพัฒนาประเทศ เสาร์ที่ 12 กันยายน 2563.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2555). โครงการวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2556). ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

DiMaggio, P. (2019). Social structure, institutions, and cultural goods: The case of the United States. In Social theory for a changing society (pp. 133-166). NY: Routledge.

Frances, S. (2016). Horizontal inequalities. In Irina Bokova (eds.), World Social Science Report 2016: Challenging Inequalities: Pathways to a just world (pp. 51-54). Paris: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).

Piper, N. (2013). “Resisting Inequality: The rise of global migrant rights activism.” In: T. Bastia (ed.). Migration and Inequality. Great Britain: Routledge.

Sen, A. (1992). Inequality Reexamined. The United States of America: Harvard University Press.

Tilly, C. (1998). Durable Inequality. The United States of America: University of California.

Wasi, P. (2019). Development Inequality. In Overcoming Disparities: The Challenges of Thai Society.

ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ”*

A HAPPY LIFE MUST BE AWAKENED AT... “BO-DHI”

พระครูวิหารกิจจานุยุต

Phrakhru Vihankitjanuyut

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author’s E-mail: Parasatporn1959@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 14 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 16 กุมภาพันธ์ 2569

Received 7 February 2026; Revised 14 February 2026; Accepted 16 February 2026

แปลจากหนังสือ : ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ”

ผู้เขียน : พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผู้แปล : พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

สำนักพิมพ์ : หจก. นิติธรรมการพิมพ์

ปีที่พิมพ์ : 2568

จำนวนหน้า : 86

บทนำ

หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการอธิบายแนวคิด “ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่โพธิ” ให้เข้าใจได้โดยง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็น

Citation:

* พระครูวิหารกิจจานุยุต. (2569). ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ”. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1370-1383.

Phrakhru Vihankitjanuyut. (2026). A Happy Life Must Be Awakened At... “Bo-Dhi”.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1370-1383.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

รูปธรรม หนังสือเล่มนี้มุ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสุขภาวะมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางกายหรือสังคมเท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับสุขภาวะทางจิตและปัญญาเป็นฐานสำคัญ โดยอาศัยหลักคิดและแนวปฏิบัติจากพระพุทธศาสนาเป็นกรอบนำทาง เนื้อหาในหนังสือได้อธิบายหลักทางสายกลางผ่านอุปมา “ต้นโพธิ์” อันเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงและความงอกงามแห่งชีวิต โดยมีศีลเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดความร่มเย็น สมาธิเป็นลำต้นที่ก่อให้เกิดความสงบมั่นคงภายใน และปัญญาเป็นกิ่งใบที่แผ่ขยายร่มเงาแห่งความเข้าใจและการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง แนวคิดดังกล่าวถูกร้อยเรียงเป็นวลีสำคัญว่า “ร่มเย็น เป็นสุข ปลุกโพธิ” ซึ่งสะท้อนกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม หนังสือเล่มนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนวทาง วิธีการ และเทคนิคในการดำเนินชีวิตตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา ให้เหมาะสมกับบริบทของบุคคล ชุมชน และสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่การสร้างสุขภาวะที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมทั้งเป็นแนวทางให้หน่วยงาน เครือข่าย และผู้สนใจสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการพัฒนางานด้านสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการโดยรวม

สำหรับหนังสือเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรก รูปเล่มหนังสือมีขนาด 145X210X5 มม. น้ำหนัก 200 กรัม ชนิดกระดาษเป็นกระดาษถนอมสายตา จัดพิมพ์โดย โครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะ ตามแนวพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พิมพ์ที่ หจก.นิติธรรมการพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 2 ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2568 จำนวนที่จัดพิมพ์ 500 เล่ม เพื่อเผยแพร่ เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ มีจำนวนทั้งหมด 4 ส่วน จำนวน 86 หน้า มีลักษณะรูปเล่ม ใช้โทนปกสีเหลืองอ่อน ทำให้รูปเล่มดูเด่น ด้านบนของปกจะมีตราสัญลักษณ์ของสำนักงาน สสส และตราวงกลมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และตรงกลางด้านในของปกจะมีรูปเป็นวงรีสีเหลืองเข้ม มีรูปใบโพธิ์อยู่ตรงกลาง เขียนชื่อหนังสือว่า ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่... “โพ-ธิ” ด้านล่างของวงรีสีเหลืองเข้มจะเขียนชื่อผู้เขียน คือ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และรศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน มหาวิทยาลัยมหิดล ด้านล่างสุดของปกเขียนว่า จัดทำโดย โครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะ ตามแนวพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ส่วนปกด้านหลังเป็นสีเหลืองอ่อน มีข้อความเขียนว่า “ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยข้อความที่ได้

สึกษาเล่าเรียนมา ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติคุณ และชื่อเสียง คนในโลกนี้ ประกอบด้วยปัญญาแล้ว แม้เมื่อทุกข์เกิดขึ้นก็ย่อมได้รับสุข" ขุ.ชา (ไทย) 27/2444/440 ตรงกลางปกมีรูปวงกลมเล็กสีดำ มีเครื่องหมายขีดสีดำเป็นแนวตั้ง ด้านล่างเขียนว่า จัดทำโดย โครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะ ตามแนวพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ด้านล่างสุดเป็นตราสัญลักษณ์ของสำนักงาน สสส และตราวงกลมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำหรับข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ คือ พระสุธีรัตนบัณฑิต และวุฒินันท์ กันทะเตียน, ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่... "โพ-ธิ", (นนทบุรี: หจก.นิติธรรมการพิมพ์), 2568. ISBN : 978-616-300-881-7

ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่..."โพ-ธิ"

หนังสือเล่มนี้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการพัฒนาสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงหลักธรรมสำคัญกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในบริบทสังคมร่วมสมัย เนื้อหาเน้นการอธิบายหลักทางสายกลางผ่านกรอบคิด "ร่มเย็น เป็นสุข ปลุกโพธิ" อันมีรากฐานจากไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หนังสือได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการดำเนินโครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเน้นการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับประสบการณ์การทำงานด้านสุขภาวะในพื้นที่จริง ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และเครือข่ายองค์กร เนื้อหามุ่งสร้างความเข้าใจเชิงลึกว่าพระพุทธศาสนามีหลักคิดและแนวปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งทางจิตใจได้อย่างไร อีกทั้งยังสะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ บุคลากรสาธารณสุข และชุมชน ในการร่วมกันขับเคลื่อนงานสุขภาวะอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมิได้มุ่งเพียงเสนอหลักธรรมในเชิงทฤษฎี หากแต่ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและการทำงานเพื่อสังคม เนื้อหาเน้นการแปลงหลักศีล สมาธิ และปัญญา ให้เป็นแนวทาง วิธีการ และเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตและปัญญา อันจะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และสามารถปรับใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสมดุลและมีความหมาย ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย

ส่วนที่หนึ่ง ส่องหาความหมาย ได้กล่าวถึง แนวคิดและนิยามของสุขภาวะทางจิตและปัญญาทั้งในมิติแบบสากลและตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากความหมายของ “สุขภาพ” ซึ่งมิได้จำกัดเพียงความปราศจากโรคทางกาย หากแต่ครอบคลุมถึงความสมบูรณ์ของกาย จิต ปัญญา และสังคมอย่างสมดุล แนวคิดนี้สอดคล้องกับนิยามขององค์การอนามัยโลกและพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติของไทย ที่เน้นสุขภาพในลักษณะองค์รวมและความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างมิติต่าง ๆ ของชีวิต ในมิติสุขภาวะทางจิต นิยามสากลชี้ให้เห็นว่าสุขภาพจิตคือความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ศักยภาพของตน รับมือกับความเครียด ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีความมั่นคงทางอารมณ์และวุฒิภาวะทางจิตใจ ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงขณะเดียวกัน สุขภาวะทางปัญญาในมุมมองสากลและกฎหมายไทย เน้นการมีความรู้เท่าทันเข้าใจเหตุผลของคุณและโทษ เข้าถึงคุณค่าและความหมายของชีวิต ทั้งผ่านศาสนาวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และปัญญาญาณ อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีสติและความรับผิดชอบต่อสังคม

ในทางพระพุทธศาสนา สุขภาวะทางจิตหมายถึงจิตที่เป็นกุศล ได้รับการอบรมด้วยสติสมาธิ และปัญญา มีลักษณะสำคัญคือความเข้มแข็ง สะอาดผ่องใส มีโยนิโสมนสิการ และให้ผลเป็นความสุขจากภายใน ส่วนสุขภาวะทางปัญญา คือความรู้แจ้งตามความเป็นจริง รู้เหตุรู้ผล รู้ดีชั่ว และสามารถนำปัญญาไปใช้ในการแก้ปัญหาและคลี่คลายความทุกข์ได้ ดังนั้นส่วนที่หนึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า สุขภาวะทางจิตและปัญญาเป็นรากฐานสำคัญของการมีชีวิตที่เป็นปกติสุข ทั้งในเชิงโลกียะและพุทธธรรม เป็นพลังภายในที่หล่อหลอมให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีคุณค่า และนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน

ส่วนที่สอง ตามไปดู ได้กล่าวถึง พัฒนาการของแนวคิดสุขภาวะทางจิตและปัญญาในพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากเหตุการณ์ภายหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงพิจารณาว่าธรรมที่ทรงบรรลุนั้นลึกซึ้ง ประณีต และยากแก่การเข้าใจของปุถุชนที่ยังหมกมุ่นอยู่กับอาลัยและกิเลสตัณหา ถึงกับทรงลังเลที่จะประกาศธรรม แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทรงเห็นว่ายังมีหมู่สัตว์ที่มีธุลีในดวงตาน้อย สามารถเข้าถึงธรรมได้ จึงทรงตัดสินพระทัยเปิดประตูอมตธรรมประกาศอริยสัจธรรมแก่โลก แก่นสำคัญของสุขภาวะทางจิตและปัญญาในช่วงพุทธกาล ปรากฏชัดในหลักปฏิจจสมุปบาทและปัจจยาการ ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติแห่งเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กันภายในจิตใจมนุษย์ การรู้เท่าทันกระบวนการดังกล่าวทำให้จิตพัฒนาและนำไปสู่ปัญญา แต่หาก

ไม่รู้เท่าทัน จิตย่อมตกอยู่ในห่วงโซ่แห่งอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน อันเป็นต้นเหตุของความทุกข์

การอธิบายปฏิจจสมุปบาททั้งในสายเกิดและสายดับ ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์กับอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจอวิชชาในฐานะรากเหง้าของทุกข์ ซึ่งพระสารีบุตรชี้ว่าเป็นจุดเริ่มของสัมมาทิฏฐิและปัญญา การย้อนพิจารณาจากผลไปหาเหตุ ทำให้มนุษย์เห็นความจริงของชีวิตอย่างชัดเจนและสามารถคลี่คลายความทุกข์ได้ด้วยปัญญา ต่อมา พระพุทธองค์ทรงวางหลักอริยมรรคมีองค์ 4 และไตรสิกขาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาจิตและปัญญา ทั้งในหมู่สงฆ์และคฤหัสถ์ พร้อมทั้งเน้นการเกื้อกูลดูแลกันในชุมชน โดยอาศัยปัจจัยสนับสนุน เช่น กัลยาณมิตรและสัปปายะ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตและปัญญาอย่างสมดุล ดังนั้น ส่วนที่สองได้แสดงให้เห็นว่า สุขภาวะทางจิตและปัญญาในพระพุทธศาสนามีรากฐานจากการรู้แจ้งอริยสัจและปฏิจจสมุปบาท พัฒนาผ่านการฝึกศีล สมาธิ และปัญญา พร้อมอาศัยปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อกูล จนทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทันทุกข์ และเข้าถึงความสุขที่แท้จริงทั้งในระดับโลกียะและโลกุตระ

ส่วนที่สาม ควรรู้ในวิธีปฏิบัติ ได้กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของมนุษย์อย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติของจิตและปัญญา อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชีวิตให้เข้าถึงความสมบูรณ์อย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจ “จิต” ในฐานะสภาพธรรมที่รับรู้อารมณ์ผ่านอายตนะทั้งหก ซึ่งการทำให้จิตทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยสติ สมาธิ และโยนิโสมนสิการเป็นเครื่องกำกับ หลักธรรมว่าด้วยการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต เน้นให้เห็นว่าตัวอารมณ์เองมิใช่เหตุให้จิตเป็นกุศลหรืออกุศล หากแต่เป็นวิธีการพิจารณาอารมณ์ของจิตต่างหากที่เป็นตัวกำหนด เมื่อจิตพิจารณาอารมณ์ด้วยโยนิโสมนสิการ จิตย่อมผ่องใส เป็นกุศล และตั้งมั่นเป็นสมาธิ แต่หากพิจารณาด้วยอโยนิโสมนสิการ จิตย่อมเศร้าหมอง ฟุ้งซ่าน และเป็นอกุศล การพัฒนาจิตหรือจิตตภาวนาจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้จิตมีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ อันประกอบด้วยคุณธรรมหลากหลาย เช่น สติ สมาธิ ขันติ วิริยะ อุเบกขา และจาคะ ซึ่งเกื้อหนุนให้จิตเข้มแข็งมั่นคง และมีความสุข ในส่วนของการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา ได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาปัญญาเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาชีวิต ปัญญาในทางพระพุทธศาสนามิใช่เพียงความฉลาดทางโลก แต่เป็นความรู้ที่รู้เท่าทันสัจธรรม เห็นเหตุปัจจัยของสรรพสิ่ง และสามารถชำระกิเลสออกจากจิตได้ หลักอริยมรรคมีองค์ 8 จึงถูกยกขึ้นเป็นฐานแห่งปัญญาที่แท้จริง เพราะเป็นหนทางสายกลางที่นำไปสู่การดับทุกข์อย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ยังได้อธิบายปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดปัญญา เช่น ความดี ศีล สมถะ วิปัสสนา การคบกัลยาณมิตร และการฟังพระสัทธรรม ซึ่งสะท้อนว่าปัญญาทางพระพุทธศาสนาต้องตั้งอยู่บนฐานแห่งคุณธรรม วุฒิธรรม 4 ได้แก่ การคบสัตบุรุษ การฟังธรรม การทำในใจโดยแยบคาย และการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถูกนำเสนอเป็นกลไกสำคัญในการทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม ดังนั้น ส่วนที่สามแสดงให้เห็นว่า วิธีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงจิตและปัญญาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เมื่อจิตได้รับการฝึกจนตั้งมั่นเป็นสมาธิ และปัญญาได้รับการอบรมจนรู้แจ้งตามความเป็นจริง สุขภาวะที่แท้จริงทั้งทางจิตและปัญญาย่อมบังเกิดขึ้น และนำพาชีวิตให้ก้าวพ้นความทุกข์ไปสู่ความสุขอันยั่งยืน

ส่วนที่สี่ วาดแผนที่ไว้นำทาง ได้กล่าวถึง การสังเคราะห์แนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะทางจิตและปัญญาให้อยู่ในกรอบเดียวกันอย่างเป็นระบบ โดยใช้ “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง เป็นแกนกลางของการอธิบาย ซึ่งปรากฏชัดในหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และสามารถจำแนกแนวทางการปฏิบัติออกเป็น 3 ระดับตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อทำหน้าที่เสมือนแผนที่นำทางในการพัฒนาชีวิตอย่างสมดุล เนื้อหาในส่วนนี้ได้แสดงให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาสุขภาวะทางจิต โดยเน้นคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต ที่อาศัยชุดคุณธรรมต่าง ๆ เป็นฐานการขัดเกลาอบรม และเสริมสร้างความเข้มแข็งภายใน ขณะเดียวกัน สุขภาวะทางปัญญาถูกอธิบายผ่านฐานคิดของอริยมรรคมีองค์ 8 อริยสัจ 4 วุฒิธรรม 4 และกระบวนการภาวนา ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงการปฏิบัติจากระดับศีลและสมาธิไปสู่การเกิดปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริง

การนำเสนอในลักษณะแผนภูมิและอุปมา “ต้นไม้แห่งสุขภาวะจิตและปัญญา” ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของศีล สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นองค์รวม โดยศีลเปรียบเสมือนราก สมาธิเป็นลำต้น และปัญญาเป็นดอกใบที่แผ่กิ่งก้านให้ร่มเงาแก่ตนเองและสังคม อันสะท้อนสาระสำคัญว่า การพัฒนาชีวิตตามวิถีพุทธต้องดำเนินไปอย่างพอดี ไม่สุดโต่ง และเกื้อหนุนกันทุกมิติ เพื่อมุ่งสู่ภาวะ “ร่มเย็น เป็นสุข ปลุกโพธิ” อย่างแท้จริง

บทวิจารณ์

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้เป็นงานวรรณกรรมที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและคุณค่าทางจิตใจอย่างเด่นชัด โดยสามารถผสานองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการอธิบายเชิงร่วมสมัยได้

อย่างกลมกลืน เนื้อหามีความลุ่มลึก ถูกต้องตามหลักวิชาการ และในขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านเข้าถึงแก่นธรรมได้อย่างเป็นกันเอง หนังสือจึงมิได้เป็นเพียงตำราทางวิชาการ หากแต่เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยปลุกพลังปัญญาและการใคร่ครวญภายใน เหมาะทั้งสำหรับนักวิชาการ พระสงฆ์ และผู้อ่านทั่วไปที่แสวงหาความหมายของชีวิตอย่างมีคุณค่า หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รูปแบบทางวรรณกรรม ภาษาและการนำเสนอ การออกแบบเนื้อหา และความทันสมัย ซึ่งแต่ละประเด็นล้วนสะท้อนจุดเด่นที่ทำให้งานเขียนมีความโดดเด่นและแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1. รูปแบบทางวรรณกรรม หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบทางวรรณกรรมที่โดดเด่นด้วยการนำเสนอเนื้อหาเชิงวิชาการควบคู่กับการอธิบายเชิงอรรถาธิบายอย่างเป็นลำดับ ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดหลักธรรมที่มีความลึกซึ้งให้เข้าใจง่าย โดยไม่ลดทอนสาระสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเรียบเรียงมีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงแนวคิดจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาและการวิเคราะห์เชิงร่วมสมัยอย่างมีระบบ รูปแบบการเขียนจึงช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของแนวคิดได้ชัดเจน และสามารถติดตามเนื้อหาได้อย่างต่อเนื่องไม่สะดุด

2. ภาษาและการนำเสนอ ภาษาที่ใช้ในหนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” มีลักษณะชัดเจน สุภาพ และงดงามตามแบบภาษาเชิงวิชาการ แต่แฝงด้วยความเรียบง่ายและอบอุ่น ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิด เนื้อความถูกเลือกใช้ถ้อยคำอย่างระมัดระวัง ไม่ซับซ้อนเกินจำเป็น ขณะเดียวกันยังคงความถูกต้องของศัพท์ทางพระพุทธศาสนา การนำเสนอจึงเอื้อต่อการทำความเข้าใจทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงได้อย่างเป็นธรรมชาติ

3. การออกแบบเนื้อหา การออกแบบเนื้อหาในหนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” มีความเป็นระบบและครอบคลุม โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน เรียงลำดับจากการปูพื้นฐานแนวคิด การอธิบายหลักธรรม การชี้แนวทางปฏิบัติ ไปจนถึงการสังเคราะห์ภาพรวมเชิงบูรณาการ ลำดับเนื้อหาดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านค่อย ๆ พัฒนาความเข้าใจจากระดับความรู้ไปสู่ระดับปัญญา โครงสร้างเนื้อหาที่ชัดเจนยังทำให้หนังสือสามารถใช้เป็นทั้งหนังสืออ่านทั่วไปและเอกสารประกอบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความทันสมัย หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในการประยุกต์แนวคิดพุทธธรรมมาอธิบายปัญหาและสภาพชีวิตของมนุษย์ร่วมสมัย ผู้เขียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมดั้งเดิมเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน เช่น สุขภาวะ จิตใจ การทำงาน และการดำเนินชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิดทางพระพุทธศาสนาจึงมิได้ถูกนำเสนอในฐานะ

คำสอนโบราณ หากแต่เป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ยังมีพลังและความหมายต่อการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในการประยุกต์แนวคิดพุทธธรรมมาอธิบายและเยียวยาชีวิตมนุษย์ได้อย่างลุ่มลึกและร่วมสมัย พร้อมทั้งคงไว้ซึ่งความถูกต้องทางวิชาการและความงดงามทางภาษา จึงนับเป็นผลงานที่มีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ และสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

จุดด้อย

หนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” เป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าในการเปิดมุมมองใหม่ต่อการพัฒนาสุขภาวะทางจิตและปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของเนื้อหาที่มีความลุ่มลึกและอาศัยกรอบแนวคิดเชิงพุทธปรัชญาเป็นหลัก จึงอาจทำให้ผู้อ่านบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้อ่านทั่วไปที่ยังไม่คุ้นเคยกับศัพท์และโครงสร้างทางธรรม รู้สึกเข้าถึงได้ยากในบางช่วงของการอ่าน การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. เนื้อหาบางตอน เนื้อหาบางตอนมีการอธิบายหลักธรรมอย่างละเอียดและซ้ำในเชิงแนวคิด เพื่อเน้นย้ำสาระสำคัญทางวิชาการ ซึ่งแม้จะช่วยเสริมความชัดเจนด้านเนื้อหา แต่ก็อาจทำให้จังหวะการอ่านชะลอตัว และทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าข้อมูลมีความซ้อนทับกันในบางประเด็น

2. ภาษาเชิงวิชาการและศัพท์เฉพาะ หนังสือใช้ภาษาเชิงวิชาการและศัพท์ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก ซึ่งเหมาะสมกับงานทางวิชาการ แต่สำหรับผู้อ่านทั่วไปอาจต้องใช้ความพยายามในการทำความเข้าใจเพิ่มเติม หากมีคำอธิบายศัพท์หรือกรอบสรุปสั้น ๆ ควบคู่ไปด้วย จะช่วยให้เข้าถึงเนื้อหาได้กว้างขึ้น

3. การจัดเรียงลำดับแนวคิด การจัดเรียงลำดับแนวคิดในบางส่วนมีการเชื่อมโยงข้ามประเด็นหลายระดับ ตั้งแต่นิยาม แนวคิดเชิงทฤษฎี ไปจนถึงการปฏิบัติจริง ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านบางคนรู้สึกว่าการไหลของเนื้อหาไม่ต่อเนื่องนัก หากมีการสรุปเชิงแผนภาพหรือบทสรุปย่อยในแต่ละตอน จะช่วยเสริมความชัดเจนและลดความซับซ้อนของเนื้อหาได้มากยิ่งขึ้น

โดยสรุป หนังสือ หนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” แม้จะเป็นงานวิชาการที่มีคุณค่าทางพุทธปรัชญา แต่มีลักษณะเนื้อหาที่ลุ่มลึกและซับซ้อนในบางตอน เนื้อหาบางส่วน

มีการอธิบายซ้ำเพื่อเน้นสาระ ทำให้จังหวะการอ่านช้าลง การใช้ภาษาเชิงวิชาการและศัพท์เฉพาะจำนวนมากอาจเป็นอุปสรรคต่อผู้อ่านทั่วไป นอกจากนี้ การเรียงลำดับแนวคิดที่เชื่อมโยงหลายระดับอาจทำให้การติดตามเนื้อหาไม่ราบรื่น หากมีบทสรุปย่อยหรือแผนภาพประกอบ จะช่วยให้เนื้อหาชัดเจนและเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น

วิเคราะห์ประเด็นของคุณค่าของหนังสือ

หนังสือเรื่อง ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” ได้วิเคราะห์ถึงคุณค่าของศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาในฐานะองค์ความรู้เพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับบริบทของสังคมร่วมสมัยอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ แสดงให้เห็นว่าพุทธธรรมมิได้เป็นเพียงหลักคำสอนเชิงศรัทธา หากแต่เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาชีวิตที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในทุกระดับ โดยคุณค่าเด่นชัดของหนังสือสามารถวิเคราะห์ได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าด้านสังคม หนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” ช่วยเปิดมุมมองให้สังคมตระหนักถึงการแก้ปัญหาความทุกข์และความขัดแย้งจากภายในจิตใจ มากกว่าการมุ่งแก้ไขเฉพาะปัจจัยภายนอก เนื้อหาชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพคนด้วยศีล สมาธิ และปัญญาเป็นรากฐานของสังคมที่สงบและเกื้อกูลกัน หนังสือยังส่งเสริมค่านิยมของการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ มีเมตตา กรุณา และอุเบกขา อันนำไปสู่สังคมที่ลดความรุนแรงและความแตกแยกได้อย่างยั่งยืน

2. คุณค่าด้านการศึกษา หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการต่อวงการศึกษาอย่างสำคัญ โดยนำเสนอกรอบคิดเชิงพุทธบูรณาการที่สามารถใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เนื้อหาเอื้อต่อการปลูกฝังการคิดอย่างมีเหตุผล การใช้โยนิโสมนสิการ และการเรียนรู้เชิงคุณค่า มิใช่เพียงการสะสมความรู้เชิงทฤษฎี หนังสือสามารถใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนในระดับอุดมศึกษาและการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3. คุณค่าด้านจิตใจและสุขภาวะ

หนังสือสะท้อนคุณค่าในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตอย่างชัดเจน โดยเสนอแนวทางการฝึกจิตให้มีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิตที่ดี ผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเน้นสติ สมาธิ และคุณธรรมภายใน ช่วยให้ผู้อ่านสามารถรับมือกับความเครียด ความทุกข์ และ

ความผันผวนของชีวิตได้อย่างมีสติและสมดุล ส่งเสริมให้เกิดความสงบ เย็น และมั่นคงทางอารมณ์

4. คุณค่าด้านจริยธรรมและคุณธรรม

หนังสือมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูคุณค่าทางจริยธรรมในสังคมร่วมสมัย โดยเน้นการปลูกฝังความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หลักธรรมที่นำเสนอช่วยยกระดับการตัดสินใจของบุคคลให้ตั้งอยู่บนฐานของความถูกต้องและความดีงาม อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี

5. คุณค่าด้านการพัฒนาชีวิตและปัญญา

หนังสือแสดงให้เห็นว่าพุทธธรรมสามารถเป็นเครื่องมือนำทางชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกรอบอริยมรรคมีองค์ ๘ และไตรสิกขา ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง และใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ คุณค่านี้ทำให้หนังสือมิได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาทางศาสนา แต่เป็นคู่มือการพัฒนาชีวิตที่นำไปสู่ความเจริญงอกงามทั้งในทางโลกและทางธรรมอย่างสมดุล

หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นแหล่งรวมของหลักธรรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้เขียนได้นำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกตนให้เกิดความสมดุลทั้งด้านศีล จิต และปัญญา โดยมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง รู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ พร้อมทั้งสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่

1. อริยมรรคมีองค์ 8 อริยมรรคมีองค์แปด เน้นการดำเนินชีวิตโดยใช้แนวทางที่ถูกต้อง ได้แก่ 1) สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้อริยสัจ 4 หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้อกุศลมูลกับกุศและกุศลมูล หรือเห็นปฏิจจสมุปบาท 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป์ อพยาบาทสังกัปป์ อวิหิงสาสังกัปป์ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจริต 4) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต 3 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ 6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมัปปธาน 4 7) สัมมาสติ ระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 (พระ

พรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551 : 215) มรรคมีองค์ 8 นี้ เป็นอริยสัจ ข้อที่ 4 และได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง” เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดปัญหาไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมถานุโยค ที่สุด อริยสัจ 4 เป็นหนทางแห่งการดับทุกข์

2. อริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยความจริงอันประเสริฐ ประกอบด้วย 1) ทุกข์ ความทุกข์หรือสภาวะที่ทนได้ยาก เช่น ชาติ ชรา มรณะ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก และความปรารถนาไม่สมหวัง 2) สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา 3) ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ คือ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551 : 154) อริยสัจ 4 นี้เป็นหลักคำสอนสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และแสดงเป็นธรรมเทศนาสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

3. วุฒิธรรม 4 ส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะทางปัญญา หลักการแห่งวุฒิธรรม 4 ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา (สำ.ม. (ไทย) 19/1639/409) พระพุทธเจ้าทรงตัดรับรองไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายะรรม 4 ประการ ย่อมเป็นไป เพื่อความเจริญแห่งปัญญา ธรรม 4 ประการเป็นไฉน คือ สัปปุริสสังเสวะ การคบสัตบุรุษ 1 สัทธรรมสวนะ ฟังคำสอนของท่าน 1 โยนิโสมนสิการ ทำไว้ในใจโดยแยบคาย 1 ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธ รรม ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา ฯ (องฺ.จตุกฺก (ไทย) 21/249/279)

4. ความกตัญญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวที เป็นความรู้สึกสำนึกในบุญคุณและความดีที่ผู้อื่นได้ทำให้กับเราและมีความตั้งใจตอบแทนคุณนั้นด้วยการกระทำที่ดี ความกตัญญูเน้นถึงการรู้คุณบุคคลหรือสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิต เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือผู้มีพระคุณ ส่วนกตเวทีนั้น คือ การแสดงออกถึงความรู้คุณนั้นด้วยการตอบแทนหรือการทำความดีให้กับผู้มีพระคุณตามความเหมาะสม การมีความกตัญญูกตเวที เป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ในคัมภีร์อรรถกถา ปรมัตถโชติกา ได้กล่าวว่า ความรู้จักอุปการคุณที่ผู้ใดผู้หนึ่งทำมาแล้วไม่ว่ามากหรือน้อย โดยการระลึกถึงเนื่อง ๆ ชื่อว่า “กตัญญูตา” (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 1/202) พจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน ให้ความหมายของคำว่า กตเวทีว่า ซึ่งประกาศคุณท่าน ซึ่งสนองคุณท่าน โดยคำนี้เป็นคำคู่กับกตัญญู (กต แปลว่า อันเขาทำแล้ว + เวที แปลว่า ซึ่งรู้ ซึ่งประกาศให้รู้) คำว่า กตัญญูตา หมายถึง ความกตัญญู ความเป็นผู้รู้อุปการคุณที่

ท่านทำให้ ความเป็นผู้รู้คุณท่าน ซึ่งเป็นคำคู่กับกตเวทิตา คำว่า “กตัญญู” มีความหมายว่า ซึ่งรู้อุปการะที่ท่านทำให้ ซึ่งรู้คุณท่าน และเป็นคำคู่กับกตเวที (กต แปลว่า อันเขา ทำแล้ว + ญู แปลว่า ซึ่งรู้) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 6) ความกตัญญูกตเวทีจึงเป็นหลักการสำคัญ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงการแสดงความดีต่อผู้อื่นที่มีบุญคุณ การกระทำเช่นนี้ทำให้ทั้งตนเอง และผู้อื่นมีความสุข พระพุทธศาสนายกย่องบุคคลที่มีความกตัญญูว่าเป็นผู้หาได้ยาก

5. โยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาอย่างแยบคาย มีเหตุมีผล และถูกวิธี เป็นการใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจในเหตุปัจจัย ไม่ด่วนสรุปจากความรู้สึกหรือความเชื่อส่วนตน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเจริญปัญญา และความก้าวหน้าในธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า โยนิโสมนสิการเป็นธรรมที่เกื้อกูลต่อการเจริญมรรคมีองค์ ๘ และเป็นเหตุให้บุคคลละอกุศลธรรม เจริญกุศลธรรมได้ (ม.มู. (ไทย) 13/518/440) ในอังคุตตรนิกายยังระบุว่า บุคคลที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ ย่อมสามารถรู้ชอบ เห็นชอบ ดำเนินไปสู่การพ้นทุกข์ได้ ต่างจากผู้ไม่ประกอบโยนิโสมนสิการซึ่งย่อมตกอยู่ในความหลงผิด (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2564 : 115-116) โยนิโสมนสิการจึงเป็นเครื่องมือในการรู้แจ้งความจริงตามหลักอริยสัจ และส่งเสริมให้เกิดวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่มีปัญญา เข้าใจเหตุผลของสิ่งที่เกิดขึ้นตามหลักอิทัปปัจจยตา

6. หลักไตรสิกขา

ไตรสิกขา หมายถึง การฝึกอบรมตนในพระพุทธศาสนาโดยลำดับขั้น 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักการฝึกตนเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยมีลักษณะสัมพันธ์เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน ได้แก่ 1) ศีล คือ ความมีระเบียบวินัยทางกายและวาจา เป็นพื้นฐานของความสงบ ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น 2) สมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นฐานในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีสติ 3) ปัญญา คือ ความรู้เห็นตามความเป็นจริง ซึ่งเกิดจากจิตที่ตั้งมั่นและใสบริสุทธิ์ พร้อมที่จะเข้าใจสภาวธรรมอย่างถูกต้อง พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไตรสิกขานี้เป็นหนทางนำออกจากทุกข์ เป็นวิถีแห่งการเจริญมรรค ผล และนิพพาน ผู้ใดประพฤติตามย่อมหลุดพ้นจากอาสวะได้ในที่สุด (ที.ม. (ไทย) 10/299/160) หลักไตรสิกขาจึงถือเป็นแก่นกลางของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมทั้งพระและคฤหัสถ์สามารถน้อมนำไปใช้ได้ในทุกระดับของการฝึกฝนตน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2565 : 158-161)

7. สติ มีความสำคัญต่อการคิด พูด และกระทำ โดยช่วยให้เราระลึกรู้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ป้องกันความประมาทและความมัวเมา นอกจากนี้ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญ

ในการปฏิบัติกรรมฐาน ที่ต้องมีสติกำกับอยู่ทุกขณะจิต ทั้งในทางโลกและทางธรรม (ม.มู. (ไทย) 12/46/39) ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พราหมณ์ชาณุสโสณิเรื่อง สติและสัมปชัญญะ ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้กล่าวว่า สติ หมายถึง ความระลึกได้นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจไว้กับกิจ หรือกุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จากการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม้นานได้ ในขณะที่ในพุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ สติ หมายถึง “ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และตระหนักรู้ว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ.ปยุตฺโต), 2561 : 804)

การวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบ

หนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่... “โพ-ธิ” ของพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. และ รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน มีความโดดเด่นในการอธิบายแนวคิดการพัฒนาสุขภาวะทางจิตและปัญญาตามหลักพุทธธรรมอย่างเป็นองค์รวม โดยบูรณาการอริยมรรคมีองค์ 8 และไตรสิกขาเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเป็นระบบและชัดเจน อย่างไรก็ตาม หนังสือยังขาดการเปรียบเทียบเชิงลึกกับแนวคิดของจิตวิทยาตะวันตกหรือทฤษฎีสุขภาวะร่วมสมัย ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการสากล การเชื่อมโยงหรือเทียบเคียงดังกล่าวจะช่วยเสริมมิติทางวิชาการให้เห็นความสอดคล้องหรือความแตกต่างของพุทธธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

หนังสือ ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ” ได้นำเสนอแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในมิติของการพัฒนาสุขภาวะทางจิตและปัญญาอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาอริยมรรคมีองค์ ๘ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเข้ากับการดำเนินชีวิตร่วมสมัย เนื้อหาแสดงให้เห็นว่าความสุขที่แท้จริงมิได้เกิดจากปัจจัยภายนอก หากแต่เกิดจากการฝึกฝนและขัดเกลาจิตใจให้มีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิตที่สมดุล หนังสือจึงมีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติในการเป็นแนวทางปลุกพลังปัญญาภายในของมนุษย์อย่างยั่งยืน

การพัฒนาหนังสือเล่มนี้สามารถต่อยอดได้ในหลายมิติ ทั้งด้านการขยายกลุ่มผู้อ่านไปสู่สาธารณชนทั่วไป ด้วยการเสริมกรณีศึกษา ตัวอย่างร่วมสมัย หรือบทสรุปเชิงปฏิบัติในแต่

ละส่วน ควบคู่กับการอธิบายศัพท์ทางธรรมให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ อาจเพิ่มการเปรียบเทียบเชิงวิชาการกับศาสตร์ร่วมสมัย เช่น จิตวิทยาเชิงบวก สุขภาวะองค์รวม หรือการพัฒนามนุษย์ เพื่อเสริมมิติการสนทนาข้ามศาสตร์ อีกทั้งการพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้รูปแบบอื่น เช่น หลักสูตรอบรม คู่มือปฏิบัติ หรือสื่อดิจิทัล จะช่วยขยายผลและคุณค่าของแนวคิด “ปลุกโพธิ” ให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีรัตนบัณฑิต และวุฒินันท์ กันทะเตียน. (2568). ชีวิตที่เป็นสุขต้องปลุกที่...“โพ-ธิ”. นนทบุรี: หจก.นิติธรรมการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น จำกัด (มหาชน).

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2564). แนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร*

POLITICAL PARTICIPATION AND DEMOCRATIC CITIZENSHIP AFFECTING THE DECISION TO VOTE IN THE GENERAL ELECTION OF MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES: A CASE STUDY OF SAI MAI DISTRICT, BANGKOK

ไชยวรรธน์ จันทร์เติบ[1], ธนกฤต โพธิ์เงิน[2] และ วิทยา สุจริตธนารักษ์[3]

chaiwat Janterb[1], Thanakrit Phoe-ngurn[2] and Withaya Sucharitharugse[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[1-3]Pathum Thani University, Thailand

Corresponding Author's Email: thanakrit@ptu.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 18 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 20 กุมภาพันธ์ 2569

Received 8 February 2026; Revised 18 February 2026; Accepted 20 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจของประชาชนในการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วิเคราะห์อิทธิพลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดังกล่าว และเสนอแนวทางในการส่งเสริมการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร การ

Citation:

*ไชยวรรธน์ จันทร์เติบ, ธนกฤต โพธิ์เงิน และ วิทยา สุจริตธนารักษ์. (2569). การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1384-1401.

chaiwat Janterb, Thanakrit Phoe-ngurn and Withaya Sucharitharugse. (2026). Political Participation And Democratic Citizenship Affecting The Decision To Vote In The General Election Of Members Of The House Of Representatives: A Case Study Of Sai Mai District, Bangkok.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1384-1401.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีของ Morell, Birch และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร การวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มประชากรคือประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิเลือกตั้งและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำนวน 210,485 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ตามสูตรของทาโร ยามาเนะ ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเป็นเครื่องมือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชน ข้าราชการ และประชาชน รวมจำนวน 15 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขตสายไหมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการตัดสินใจที่มุ่งบรรลุเป้าหมาย ขณะที่การตัดสินใจบนความรอบคอบจากประสบการณ์อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจำนวน 8 ปัจจัย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งได้ร้อยละ 74.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางสำคัญในการส่งเสริมการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ผ่านกิจกรรมรณรงค์เชิงสร้างสรรค์ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านกฎหมายเลือกตั้งและจริยธรรมทางการเมือง เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย, การตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง

Abstract

This study aimed to (1) examine the level of citizens' decision-making in exercising their voting rights in the election of Members of the House of Representatives, (2) analyze the influence of political participation and democratic citizenship on such decision-making, and (3) propose guidelines for promoting voter turnout among citizens in Sai Mai District, Bangkok. A mixed-methods research design was employed, drawing upon the theoretical frameworks of Morell, Birch, and the Secretariat of the House of Representatives.

The quantitative component targeted citizens aged 18 years and above who were eligible voters and registered residents in Sai Mai District, totaling 210,485 individuals. A sample of 400 respondents was determined using Yamane's formula. Data were collected through a five-point Likert-scale questionnaire and analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The qualitative component involved in-depth interviews with 15 key informants, including community leaders, government officials, and local citizens. The qualitative data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that the overall level of decision-making to participate in parliamentary elections was high. Decision-making based on civic consciousness recorded the highest mean score, followed by goal-oriented decision-making, while experience-based prudential decision-making was found at a moderate level. Furthermore, eight factors related to political participation and democratic citizenship jointly explained 74.9 percent of the variance in voting decision-making, with statistical significance at the .05 level. The study suggests that public sector agencies should actively promote citizen participation, particularly among youth, through creative civic engagement campaigns alongside education on electoral laws and political ethics, in order to strengthen sustainable democratic development.

Keywords: Political Participation, Democratic Citizenship, Voting Decision-making, Parliamentary election

บทนำ

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประเทศไทยได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเพื่อเปิดโอกาสให้

ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมทางการเมือง อันเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ

การเลือกตั้งในประเทศไทยสามารถจำแนกออกเป็นสองระดับ ได้แก่ การเลือกตั้งในระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ส่วนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นประกอบด้วย การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร การเลือกตั้งสภาเมืองพัทยา และการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงการเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นถือเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองตนเองตามหลักการปกครองตนเอง (self-government) และยังช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของการเลือกตั้งในระดับชาติอีกด้วย (สากล พรหมสถิต, 2560) ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนปัญหา ความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชนผ่านกระบวนการอภิปรายในรัฐสภา เพื่อให้ฝ่ายบริหารนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางการเมือง และมุ่งดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (นิลุบล ใจอ่อนน้อม, 2543) การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองของทุกระบอบการปกครอง โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งเป็นกลไกหลักในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาบริหารประเทศ อีกทั้งยังเป็นกระบวนการในการคัดเลือกผู้นำและแนวนโยบาย เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ทางการเมือง และส่งเสริมความเป็นเอกภาพของสังคม การเลือกตั้งยังเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างกว้างขวางภายใต้กรอบของกฎหมายและบริบทของประเทศ ดังนั้น การให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนจึงเป็นวิถีทางสำคัญในการตอบสนองต่อปรัชญาและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (ไพฑูรย์ โพธิสว่าง & วิเชียร ตันศิริมงคล, 2556)

จากความสำคัญของการเลือกตั้งและบทบาทของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลเชิงวิชาการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและพัฒนาประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อเสนอแนวการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามบริบทและความคาดหวังของแต่ละสังคม โดยสังคมจะเป็นผู้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อหล่อหลอมให้เกิดพลเมืองที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ พลเมืองที่ดีจำเป็นต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานทั่วไป เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด ความรับผิดชอบ การใช้เหตุผล ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีเมตตากรุณา ตลอดจนการตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมควบคู่ไปกับประโยชน์ส่วนตน นอกจากนี้ พลเมืองยังควรมีคุณลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ อาทิ การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม หรือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านที่เป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย เช่น การส่งเสริมงานวิจัยและการพัฒนาในภาคเกษตรกรรม

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนหลักการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสูงสุด อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่ดีเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยการพัฒนาพลเมืองให้มี

ความสามารถในการปกครองตนเองและใช้สิทธิหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ได้เสนอว่าพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

ประการแรก พลเมืองต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของผู้อื่น เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ให้คุณค่าแก่เสรีภาพและความหลากหลายของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง การเคารพความแตกต่างจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่าง และยอมรับว่าทุกคนมีสิทธิในการคิดและแสดงออกตามกรอบของกฎหมาย แม้จะไม่จำเป็นต้องเข้าใจหรือเห็นด้วยกับความคิดเห็นนั้นก็ตาม

ประการที่สอง พลเมืองควรมีความสามารถในการรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากประชาชนในระบอบประชาธิปไตยมีสถานะเป็นเจ้าของประเทศและเป็นเจ้าของชีวิตของตนเอง การเป็นอิสระชนจึงหมายถึงการไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจหรือระบบอุปถัมภ์ และสามารถตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของตนได้อย่างแท้จริง

ประการที่สาม พลเมืองต้องยึดถือหลักความเสมอภาค โดยมองเห็นความเท่าเทียมกันของบุคคลทุกคนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ไม่ว่าจะแตกต่างกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา หรือสถานภาพทางสังคมใด ๆ การมองเห็นกันในลักษณะแนวระนาบ (horizontal) เป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งแตกต่างจากสังคมอำนาจนิยมที่มองความสัมพันธ์ของคนในแนวดิ่ง (vertical) และให้คุณค่ากับลำดับชั้นมากกว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ประการที่สี่ พลเมืองต้องเคารพกติกาและกฎหมายของสังคม ประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม ไม่ใช่การใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือความรุนแรง การยอมรับและปฏิบัติตามกติกา รวมถึงการยอมรับผลจากการฝ่าฝืนกฎหมาย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างมั่นคง

ประการที่ห้า พลเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม การใช้สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ว่าจะดีขึ้นหรือเลวลง ล้วนเกิดจากการกระทำของสมาชิกในสังคม พลเมืองจึงต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหา ไม่ใช่เพียงเรียกร้องให้ผู้อื่นหรือรัฐเป็นฝ่ายรับผิดชอบฝ่ายเดียว

ประการสุดท้าย พลเมืองต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น แม้ว่าทุกคนจะมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่การใช้สิทธิโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและบ่อนทำลายความสงบของสังคม ดังนั้น การใช้สิทธิเสรีภาพจึงจำเป็นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาธิปไตยกลายเป็นภาวะไร้ระเบียบหรืออนาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี mixed methods research ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิเลือกตั้งและมีทะเบียนบ้านอยู่ในในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำนวน 210,485 คน (สำนักงานเขตสายไหม พ.ศ. 2568) จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยาเน (Taro Yamane, 1973 : 727-728) ได้จำนวน 399.37 หรือเท่ากับจำนวน 400 คน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ข้าราชการ ประชาชนทั่วไป จำนวน 15 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 2.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 2.2 ข้าราชการ จำนวน 5 คน 2.3 ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน

การสุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยอาศัยสัดส่วน (proportional stratified sampling) โดยจะแบ่งออกเป็นชั้นภูมิ ทำการเลือกตัวอย่างจากแต่ละชั้นในสัดส่วนที่แตกต่างกันซึ่งจะทำให้ได้ตัวอย่างที่เพียงพอในการสำรวจ

ขั้นที่ 2 เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) คือ การสุ่มตัวอย่างที่ประชากรมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นตัวอย่างโดยวิธีการจับสลาก (lottery sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือแบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ เป็นต้น

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ด้าน คือ การใช้สิทธิเลือกตั้งระดับชาติ การลงประชามติ การช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มกดดัน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ด้าน ด้านเคารพความแตกต่าง ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ด้านเคารพหลักความเสมอภาค ด้านเคารพกติกา ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม และด้านเคารพสิทธิผู้อื่น

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานครประกอบด้วยเนื้อหา 3 ด้าน คือ การตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก การตัดสินใจบนความรอบคอบโดยอาศัยประสบการณ์ การตัดสินใจนำไปสู่ความมุ่งหมายที่กำหนด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่ตรงต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งเอาไว้ โดยวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขออนุญาตจัดทำหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างที่จะแจกแบบสอบถาม คือ ประชาชนในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด พร้อมหนังสือของคณะรัฐศาสตร์ และหนังสือขอความร่วมมือจากผู้วิจัย เพื่อเก็บรวมรวมข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการออกพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. นำแบบสอบถามที่ได้มาพิจารณาความสมบูรณ์เรียบร้อยทำการลงรหัสนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนแต่ละฉบับ

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การวิจัยสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2.2 การวิจัยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานครวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบกับเกณฑ์

2.3 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานครการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิแอลฟ่า (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach)

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย Mean $(\bar{X})$

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard deviation (S. D.)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบความสัมพันธ์ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอย หรือสมการพยากรณ์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร วิธีที่เหมาะสมที่สุดเป็นวิธีการวิเคราะห์การถดถอย เชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)โดยอาศัยตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรพยากรณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

(Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีการเลือกแบบคัดเลือกเข้า (Enter Method) ตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสมการ

ผลการวิจัย

1) การตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

(n=400)

การตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก	3.54	0.98	มาก	1
2. ด้านการตัดสินใจบนความรอบคอบโดยอาศัยประสบการณ์	3.40	1.40	ปานกลาง	3
3. ด้านการตัดสินใจนำไปสู่ความมุ่งหมายที่กำหนด	3.41	1.57	มาก	2
รวม	**3.45**	**1.20**	**มาก**	

จากตารางที่ 20 พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 1.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ข้อ ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.54, S.D.= 0.98) รองลงมา ด้านการตัดสินใจนำไปสู่ความมุ่งหมายที่กำหนด ($\overline{X}$ = 3.41, S.D.= 1.57) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.56, S.D.= 0.94) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ด้านการตัดสินใจบนความรอบคอบโดยอาศัยประสบการณ์ ($\overline{X}$ = 3.40, S.D.= 1.40) ตามลำดับ

2) วิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานครแสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	.229	.278		.826	.000*
การมีส่วนร่วมทางการเมือง					
ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งระดับชาติ (X_1)	.029	.053	.023	.540	.590
ด้านการลงประชามติ (X_2)	.009	.154	.006	.058	.954
ด้านการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (X_3)	.237	.072	.161	3.308	.001*
ด้านเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (X_4)	.254	.151	.181	1.684	.093
ด้านเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มกดดัน (X_5)	.356	.084	.226	4.237	.000*
ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย					
ด้านเคารพความแตกต่าง (X_6)	.387	.073	.263	5.307	.000*
ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (X_7)	.183	.046	.153	4.015	.000*
ด้านเคารพหลักความเสมอภาค (X_8)	.470	.103	.457	4.579	.000*
ด้านเคารพกติกา (X_9)	.250	.124	.238	2.012	.045*
ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (X_{10})	.414	.117	.390	3.522	.000*
ด้านเคารพผู้อื่น (X_{11})	.452	.062	.405	7.291	.000*
R = 0.749 , R Square = 0.561 , Adjuster R Square = 0.548					
Std. Error of the Estimate = .805 F = 45.017 , Sig = 0.000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร ด้านการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (X_3) ด้านเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่ม (X_5) ด้านเคารพความแตกต่าง (X_6) ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (X_7) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค (X_8) ด้านเคารพกติกา (X_9) ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (X_{10}) และด้านเคารพผู้อื่น (X_{11}) ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยแบบคะแนนมาตรฐาน(Bata) มีค่าเท่ากับ .153,.161, .226, .238, .263, .390, .405 และ.457 โดย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ด้านเคารพหลักความเสมอภาค (X_8) ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร (Y) สูงสุด ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (X_7) ต่ำสุด มีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร มีค่า (R) เท่ากับ 0.749 นอกจากนี้ค่า (R Square) มีค่าเท่ากับ 0.561 และมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ .548 โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์การพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี (Y) ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$\hat{Y}$=.229 + .153 (ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (X_7)) +.161 (ด้านการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (X_3)) + .226(ด้านเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มกดดัน (X_5))+ .238 ด้านเคารพกติกา (X_9))+.263(ด้านเคารพความแตกต่าง (X_6))+390 (ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (X_{10}))+ .405(ด้านเคารพผู้อื่น (X_{11})) +. 457 (ด้านเคารพหลักความเสมอภาค (X_8))

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z}$= .409(ด้านการจัดทำทะเบียน (X_4))+.294(ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (X_{12}))+.288(ด้านการจัดทำทะเบียน (X_4))+.261(ด้านกิจการสาธารณประโยชน์ (X_5)) +.225 (ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย (X_7))+.214(ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร (X_1)) +.196(ด้านการมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ(X_{10}))+.183(ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (X_7))+.237(ด้านการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (X_3))+.250(ด้านเคารพกติกา (X_9))+.356(ด้านเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่ม (X_5))+.387(ด้านเคารพความแตกต่าง (X_6))+.414(ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (X_{10}))+.452(ด้านเคารพผู้อื่น (X_{11}))+.470(ด้านเคารพหลักความเสมอภาค (X_8))

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นผลลัพธ์สำคัญของการทำวิจัย ที่ได้รับความรู้หรือข้อมูลที่เกิดขึ้นใหม่จากการศึกษา วิจัย ค้นคว้า สามารถนำไปปรับปรุงจากความรู้เดิมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่หน่วยงานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร หรือการแก้ไขปัญหาในสังคม

ได้ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ประกอบด้วย ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านวัฒนธรรมแบบมุ่งการสนับสนุน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ข้อ ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการตัดสินใจนำไปสู่ความมุ่งหมายที่กำหนด ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ ด้านการตัดสินใจบนความรอบคอบ โดยอาศัยประสบการณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คงฤทธิ์กุลวงษ์ (2561) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ ประชาชนมีความสนใจในข้อมูลข่าวสารทางการเมืองน้อย ด้านแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองน้อย ด้านการตัดสินใจ กล่าวคือ ประชาชนมีทัศนคติ เกี่ยวกับผู้นำ และการมีร่วมในการรับผลประโยชน์ทางการเมืองน้อย และด้านการติดตาม ตรวจสอบ กล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบนโยบายของพรรค การเมือง และนักการเมืองน้อย

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยแยกรายด้านได้ดังนี้

1) การตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญหทัย แจ่มแจ้ง (2562)ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ของประชาชนในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสุวรรณ อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับ คุณสมบัติของผู้สมัครที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และนโยบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจลงคะแนนเสียงมีพื้นฐานจาก ความรู้สึกถูก-ผิดและจิตสำนึกทางสังคม

1.1 ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก พบว่า ท่านตระหนักว่าการตัดสินใจของตนเองสามารถส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคม จึงคิดอย่างมีสติทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐาลินี สังฆจันทร (2557) ที่พบว่า ประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่ได้รับรางวัลและทั่วไป ต่างก็ให้ความสำคัญกับหน้าที่พลเมือง โดยเฉพาะการปกป้องประเทศชาติ การเลือกตั้ง และการติดตามข่าวสารบ้านเมือง ซึ่งสะท้อนถึงจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองณรงค์ ศรีแปงวงศ์ (2558) ซึ่งระบุว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยประชาชนมองว่าการเลือกตั้งไม่ใช่แค่เรื่องของจริยธรรม แต่คือ หน้าที่สำคัญในการเลือกผู้นำที่สามารถพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรณัฐ ระงับทุกข์ (2563) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยไทยว่า ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม และมีความเข้าใจในหลักสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง

1.2 ด้านการตัดสินใจบนความรอบคอบโดยอาศัย พบว่า ท่านไม่ปล่อยให้อารมณ์ชั่ววูบมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจในเรื่องสำคัญมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐาลินี สังฆจันทร (2557)พบว่าความเป็นพลเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน และมีการให้ความสำคัญต่อสิทธิพลเมือง เช่น การแสดงความคิดเห็น และการยอมรับความแตกต่าง สิ่งนี้สะท้อนถึงการใช้เหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ รชต จุฑาผิว (2559) การวิเคราะห์คะแนนเสียงเลือกตั้งโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบ Stepwise ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนมากที่สุดคือพรรคการเมืองและตัวบุคคล สะท้อนว่าการตัดสินใจนั้นขึ้นกับองค์ประกอบที่เป็นเหตุผลและข้อมูล ไม่ใช่เพียงความรู้สึกส่วนตัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรภรณ์ เมธาจีรเวช (2564) กล่าวถึงการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งจะตัดสินใจจากข้อมูลที่ “เข้าใจง่าย”, “เข้าถึงได้” และ “สอดคล้องกับทัศนคติเดิม” บ่งชี้ถึงการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลมากกว่าความรู้สึก

1.3 ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก พบว่า ท่านตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะต้องการให้ประเทศมีผู้นำที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คงฤทธิ์กุลวงษ์ (2561) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

หนองบ่อ โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ ประชาชนมีความสนใจในข้อมูลข่าวสารทางการเมืองน้อย ด้านแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองน้อย ด้านการตัดสินใจ กล่าวคือ ประชาชนมีทัศนคติ เกี่ยวกับผู้นำ และการมีร่วมในการรับผลประโยชน์ทางการเมืองน้อย และด้านการติดตาม ตรวจสอบ กล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบนโยบายของพรรค การเมือง และนักการเมืองน้อย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้ได้แผนภาพประกอบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

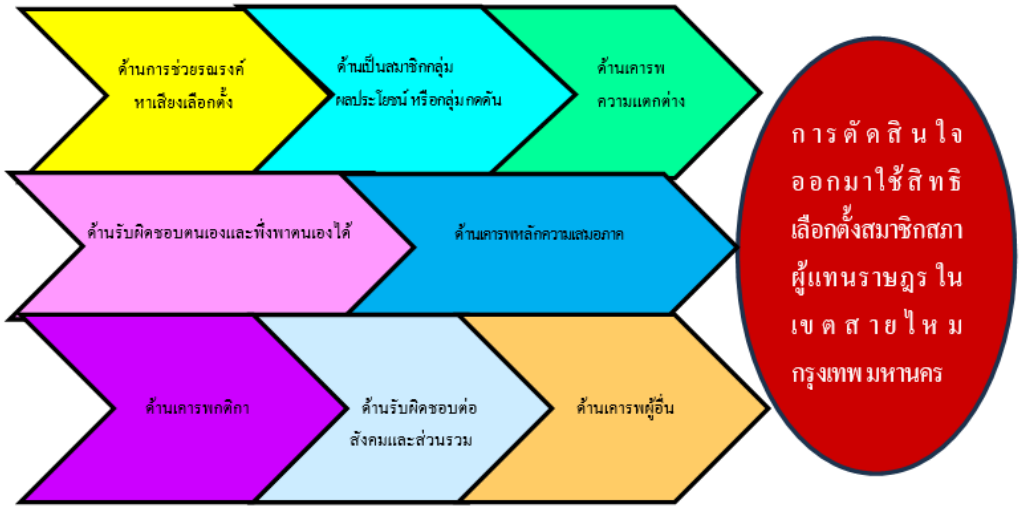

ภาพประกอบ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ระดับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขตสายไหมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการตัดสินใจที่มุ่งบรรลุเป้าหมาย ขณะที่การตัดสินใจบนความรอบคอบจากประสบการณ์อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ปัจจัย

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจำนวน 8 ปัจจัย สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งได้ร้อยละ 74.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางสำคัญในการส่งเสริมการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ผ่านกิจกรรมรณรงค์เชิงสร้างสรรค์ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านกฎหมายเลือกตั้งและจริยธรรมทางการเมือง เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย** การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร พบว่ายังมีบางข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดสมควรได้รับการเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้ 1) ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน ผ่านการจัดกิจกรรมอบรมหรือสื่อรณรงค์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และกระบวนการเลือกตั้ง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครอย่างมีเหตุผล โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสหรืออารมณ์ 2) ด้านการตัดสินใจบนความรอบคอบภาครัฐและองค์กรอิสระควรสร้างแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เข้าถึงง่าย และเข้าใจง่าย เกี่ยวกับผู้สมัคร นโยบาย และพรรคการเมือง เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถเปรียบเทียบข้อมูลได้อย่างรอบด้านและตัดสินใจได้อย่างมั่นใจและมีหลักเกณฑ์ โดยเฉพาะในช่วงก่อนการเลือกตั้ง 3) ด้านการตัดสินใจบนพื้นฐานของจิตสำนึก ควรมีการสื่อสารสาธารณะที่เน้นให้ประชาชนตระหนักถึงพลังของเสียงของตนเองในการสร้างการเปลี่ยนแปลง เช่น การยกตัวอย่างความสำเร็จจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา หรือผลกระทบของการเลือกตั้งต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติเชิงบวกต่อกระบวนการเลือกตั้ง

เอกสารอ้างอิง

กรณัฐ ระงับทุกข์. (2563). ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยของไทย. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 2(1), 1–11.

ขวัญหทัย แจ่มแจ้ง. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสุวรรณ อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

คงฤทธิ์ กุลวงษ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตาบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 14(3).

ฐาลินี สังฆจันทร์. (2557). การแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ณรงค์ ศรีแปงวงศ์. (2562). การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ สำหรับนักศึกษา ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

นิลุบล ใจอ่อนน้อม. (2543). การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิลุบล ใจอ่อนน้อม. (2543). การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). พลเมืองกับประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัชรภรณ์ เมธาจีรเวช. (2564). การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออกมาเลือกตั้งของผู้มีสิทธิในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง, & วิเชียร ตันศิริมงคล. (2556). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมยศ นาวีการ. (2536). การบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.

สากล พรหมศิริเดช. (2560). การบริหารเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. Journal of Nakhonratchasima College, 3(1).

สากล พรหมสถิต. (2560). การเลือกตั้งท้องถิ่นกับการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

สำนักงานเขตสายไหม. (2568). ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิเลือกตั้งและมีทะเบียนบ้านอยู่ในในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. จาก https://www.gcc.go.th/

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2554). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. จาก https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/74026

Bruce I. Newman. (1993). The Marketing of the President: Political Marketing as Campaign Strategy. California : Sage.

Taro Yamane. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York : Harper & Row.

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร*

STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM ON THE CONCEPT OF GLOBAL CITIZENSHIP OF SCHOOL LAK MUANG CO-CAMPUS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SISAKET YASOTHON

ศศิธร แสงดา[1] และ เมธาวี โชติชัยพงศ์[2]

Sasithon sangda[1] and Methavee Chotchaipong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-2]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Pueng6.4@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

Received 31 January 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 12 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก และ 2) ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ปีการศึกษา 2568 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 170 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา

Citation:

*ศศิธร แสงดา และ เมธาวี โชติชัยพงศ์. (2569). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1402-1420.

Sasithon sangda and Methavee Chotchaipong. (2026). Student Care And Support System On The Concept Of Global Citizenship Of School Lak Muang Co-Campus Under The Secondary Educational Service Area Office Sisaket Yasothon. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1402-1420.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำนวน 9 คน และครู จำนวน 161 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ระหว่าง .67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง .47-.82 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 2) ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ (1) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นระดับโลกในหลากหลายวิชา (2) ครูควรจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สื่อ และเทคโนโลยีทั้งด้านบวกและด้านลบ และ (3) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ ในการพัฒนาความสามารถพิเศษ เช่น ChatGPT, Canva, Kahoot เป็นต้น

คำสำคัญ: การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ความเป็นพลเมืองโลก, สหวิทยาเขตหลักเมือง, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

Abstract

This research aimed to study 1. the operation of the student care and assistance system based on the global citizenship concept, and 2. The proposals for developing the operation of the student care and assistance system based on the global citizenship concept. The sample group consisted of school administrators and teachers in the 2025 academic year. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's (1970) table, yielding a sample of 170 people, comprising 9 school administrators and 161 teachers. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with an IOC value between .67 and 1.00, a discrimination power per item between .47 and .82, and a reliability coefficient of .96. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows: 1) The overall and individual aspects of the student care and assistance system operation based on the global citizenship concept, were at a high level of practice. 2) The proposals for developing the operation of the student care and assistance system based on the global citizenship concept, included the following key development proposals: (1) Administrators should encourage teachers to organize learning activities related to global issues in various subjects, (2) Teachers should organize learning activities that promote students' awareness of the positive and negative impacts of media and technology use, and (3) Administrators should encourage teachers to use new applications such as ChatGPT, Canva, Kahoot, etc., to develop extraordinary abilities.

Keywords: Student Care and Support System, Concept of Global Citizenship, School Lak Muang Co-campus, The Secondary Educational Service Area Office Sisaket Yasothon

บทนำ

ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้กลายเป็นกลไกสำคัญที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ โดยมีหัวใจหลักอยู่ที่การที่ผู้บริหารและครูต้องเข้าถึงและ “รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล” เพื่อนำไปสู่การคัดกรองที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการส่งเสริมศักยภาพ การเฝ้าระวังเพื่อป้องกันปัญหา และการเข้าช่วยเหลือแก้ไขเยียวยาอย่างตรงจุด รวมถึงการส่งต่อข้อมูลไปยังผู้เชี่ยวชาญตามลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน (เปรมยุดา สุดจำ, 2564) ซึ่งการพัฒนานักเรียนท่ามกลางปัญหาสังคมที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัย “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน” ที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เด็กจะหลุดออกจากระบบการศึกษา (Drop-out) ซึ่งถือเป็นความสูญเสียทั้งในระดับตัวบุคคลและงบประมาณของรัฐ หากสถานศึกษาขาดระบบการจัดการที่ชัดเจน จะนำไปสู่การดูแลที่ไม่ทั่วถึง ล่าช้า และสร้างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความช่วยเหลือ ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงความมั่นคงของครอบครัวและสังคมในภาพรวม หัวใจสำคัญของการ

ดำเนินงานประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจากการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผ่านเครื่องมืออย่างระเบียนสะสม การสัมภาษณ์ หรือการเยี่ยมบ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูลรอบด้านทั้งสุขภาพ การเรียน และสภาพครอบครัว นำไปสู่การ คัดกรอง แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถ ส่งเสริมพัฒนา ตามศักยภาพ ป้องกันและแก้ไขปัญหา ได้ตรงจุดตลอดจนมีการส่งต่อผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นกระบวนการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

การเป็นพลเมืองโลกในยุคปัจจุบัน ไม่ได้หมายถึงเพียงการอาศัยอยู่บนโลกใบนี้ แต่คือการที่บุคคลมีความตระหนักรู้ถึงบทบาทของตนในระดับสากล มีความเข้าใจในความหลากหลายและพร้อมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรม เท่าเทียม และยั่งยืน (Oxfam, 2015) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) ได้กำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก เป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจ การรู้เท่าทัน ทักษะ และค่านิยมและทัศนคติ แม้แนวคิดเรื่องพลเมืองโลกจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในปัจจุบันการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษามักยังเป็นเพียงนโยบายกว้าง ๆ และขาดรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการสร้างพลเมืองโลกคือ การบ่มเพาะให้นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจ และความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถสื่อสารและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่หลากหลายได้อย่างราบรื่น โดยเปลี่ยนความแตกต่างให้เป็นพลังแห่งการเรียนรู้และเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างชุมชนแห่งมิตรภาพที่พร้อมรับผิดชอบต่ออนาคตของโลกร่วมกันอย่างยั่งยืน (Werbner, 2015)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร รับผิดชอบดูแลโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ 2 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 83 โรงเรียน ซึ่งจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมพบความท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในหลายมิติ โดยเฉพาะปัจจัยภายนอกด้านพฤติกรรมนักเรียนที่ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนและมีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ประกอบกับอิทธิพลทางลบจากสิ่งแวดล้อมในบางชุมชน เช่น อบายมุขและสารเสพติด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบ่มเพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชน ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ ภาระงานส่วนเกินของครูและการหมุนเวียนบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการสำคัญบ่อยครั้ง ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ส่งผลโดยตรงต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบระดับชาติ (O-

NET) ล่าสุดที่คะแนนเฉลี่ยยังต่ำกว่าเกณฑ์ระดับประเทศในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ระบบการดูแลช่วยเหลือและความปลอดภัยของนักเรียนยังไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงตลอดเวลา เนื่องจากข้อจำกัดด้านเครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เสื่อมสภาพ ปัญหาเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงและส่งผลให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องหาแนวทางเชิงรุกในการปรับปรุงระบบบริหารจัดการ เพื่อดูแลสุขภาวะและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เติบโตอย่างสมบูรณ์ท่ามกลางสภาพสังคมที่ผันผวน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร, 2568)

จากสภาพปัญหาและท่ามกลางวิกฤตพฤติกรรมเยาวชนและความเหลื่อมล้ำที่ทวีความรุนแรงในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบดั้งเดิมจึงไม่เพียงพอต่อการรับมือความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว “ความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship)” จึงถูกนำมาเป็นกลยุทธ์สำคัญเพื่อยกระดับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผ่านการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เพื่อสร้างต้นแบบแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและตอบโจทย์บริบทพื้นที่ โดยมีเป้าหมายหลักคือ ป้องกันและคุ้มครอง ปลูกฝังจิตสำนึก และสร้างความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 โรงเรียน มีประชากร รวมทั้งสิ้น จำนวน 301 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 16 คน และครู จำนวน 285 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 โรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง ของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 170 คน โดยการเทียบสัดส่วน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครู จำนวน 161 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามโรงเรียนในสหวิทยาเขตหลักเมือง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questions)

ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสาร และแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) และแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) โดยนำแนวคิดมาบูรณาการกัน ได้ตัวแปรบูรณาการ 20 ด้าน เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและปรับปรุง แก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ แล้วนำแบบสอบถาม เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เทคนิค IOC (Index of

Item Objective Congruence) จำนวน 3 ท่าน พบว่า มีค่า IOC ระหว่าง .67-1.00 แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (r) (โดยต้องมีค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (r) .20-1.00) โดยใช้เทคนิค Item-Total Correlation โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์อย่างง่ายของ Pearson และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach (โดยต้องมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .70 ขึ้นไป) พบว่า มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง .47-.82 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี ผู้วิจัยนำส่งหนังสือฯ พร้อมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (แบบสอบถาม) เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียน สหวิทยาเขตหลักเมือง ด้วยตนเอง และขอความร่วมครูธุรการโรงเรียน เป็นผู้รวบรวมแบบสอบถามให้ และส่งกลับคืนให้ผู้วิจัย แบบสอบถามได้รับคืนมา ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 163 ฉบับ จากแบบสอบถาม จำนวน 170 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.88 และทำการบันทึกคะแนน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ปีการศึกษา 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ทำการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษยโสธร

ผลการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษยโสธร จำนวน 20 ด้าน ทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็นโดยรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ และอันดับที่ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยรวมและรายด้าน

n = 163

ด้านที่	การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
1.	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อความรู้และความเข้าใจ	3.32	.54	ปานกลาง	16
2.	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อการรู้เท่าทัน	4.24	.53	มาก	4
3.	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อทักษะ	3.39	.50	ปานกลาง	15
4.	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อค่านิยมและทัศนคติ	4.21	.52	มาก	5
5.	ด้านการคัดกรองนักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ	3.93	.56	มาก	9
6.	ด้านการคัดกรองนักเรียนเพื่อการรู้เท่าทัน	3.91	.58	มาก	10
7.	ด้านการคัดกรองนักเรียนเพื่อทักษะ	3.87	.60	มาก	11
8.	ด้านการคัดกรองนักเรียนเพื่อค่านิยมและทัศนคติ	3.69	.54	มาก	13
9.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ	2.97	.52	ปานกลาง	20
10.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อการรู้เท่าทัน	3.17	.54	ปานกลาง	18

ด้านที่	การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
11.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อทักษะ	4.32	.47	มาก	1
12.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อค่านิยมและทัศนคติ	4.29	.48	มาก	2
13.	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อความรู้และความเข้าใจ	4.19	.54	มาก	6
14.	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อการรู้เท่าทัน	3.08	.59	ปานกลาง	19
15.	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อทักษะ	4.27	.46	มาก	3
16.	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อค่านิยมและทัศนคติ	3.24	.55	ปานกลาง	17
17.	ด้านการส่งต่อเพื่อความรู้และความเข้าใจ	4.15	.46	มาก	8
18.	ด้านการส่งต่อเพื่อการรู้เท่าทัน	3.81	.64	มาก	12
19.	ด้านการส่งต่อเพื่อทักษะ	4.16	.47	มาก	7
20.	ด้านการส่งต่อเพื่อค่านิยมและทัศนคติ	3.63	.60	มาก	14
	รวม	**3.79**	**.15**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = .15) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อทักษะ ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = .47) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อค่านิยมและทัศนคติ ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = .54) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ ($\bar{X}$ = 2.97, S.D. = .52)

2. ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

ผลการศึกษาข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ทำการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก	ความถี่
ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ	
1. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นระดับโลกในหลากหลายวิชา	37
2. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน รวมถึงการพัฒนาความสามารถพิเศษของนักเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณค่าและเจตคติที่จะเคารพความแตกต่างและอยู่ร่วมกับผู้อื่น	24
3. โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ	20
ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อการรู้เท่าทัน	
1. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ ในการพัฒนาความสามารถพิเศษ เช่น ChatGPT, Canva, Kahoot เป็นต้น	32
2. โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และสามารถเข้าถึงและประเมินข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณ	21
3. โรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อระบุอคติ และความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร	19
ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อการรู้เท่าทัน	
1. ครูควรจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สื่อและเทคโนโลยีทั้งด้านบวกและด้านลบ	33

ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก		ความถี่
2.	ครูควรเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่นักเรียนให้มีความรู้ความสามารถรู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย และสร้างสรรค์	22
3.	ครูควรสังเกตพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็กอย่างใกล้ชิด เช่น การใช้เวลาอยู่หน้าจอนานขึ้น แยกตัวออกจากสังคมมากขึ้น หงุดหงิดง่าย หรือแสดงอารมณ์รุนแรง เพื่อให้สามารถช่วยเหลือได้ทันท่วงที	20

จากตารางที่ 2 ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร สรุปข้อเสนอการพัฒนาแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ เรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นระดับโลกในหลากหลายวิชา (ความถี่ 37) 2) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน รวมถึงการพัฒนาความสามารถพิเศษของนักเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณค่าและเจตคติที่จะเคารพความแตกต่างและอยู่ร่วมกับผู้อื่น (ความถี่ 24) และ 3) โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ (ความถี่ 20)

2. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อการรู้เท่าทัน มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ เรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ ในการพัฒนาความสามารถพิเศษ เช่น ChatGPT, Canva, Kahoot เป็นต้น (ความถี่ 32) 2) โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และสามารถเข้าถึงและประเมินข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณ (ความถี่ 21) และ 3) โรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อระบุอคติ และความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร (ความถี่ 19)

3. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อการรู้เท่าทัน มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญเรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ครูควรจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สื่อและเทคโนโลยีทั้งด้านบวกและด้านลบ (ความถี่ 33) 2) ครูควรเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่นักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ รู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย และสร้างสรรค์ (ความถี่ 22) และ 3) ครูควรสังเกตพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็กอย่างใกล้ชิด เช่น การใช้เวลาอยู่หน้าจอนานขึ้น แยกตัวออกจากสังคมมากขึ้น หงุดหงิดง่าย หรือแสดงอารมณ์รุนแรง เพื่อให้สามารถช่วยเหลือได้ทันท่วงที (ความถี่ 20)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาอภิปรายผลในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อทักษะ รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อค่านิยมและทัศนคติ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 6) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวที่พร้อมให้การช่วยเหลือ ระบบการทำงานที่มีขั้นตอนชัดเจน การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และการฝึกอบรมที่บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้ การมีเครื่องมือ และกลไกที่สนับสนุน ได้แก่ แบบประเมินต่าง ๆ ระบบสารสนเทศ และเครือข่ายความร่วมมือ ยังช่วยส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่เน้นการพัฒนาทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความหลากหลาย และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนะเศรษฐ์ เกษกุ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตพระพุทธบาทบัวบก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน โดย

ภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จอมไตร ทันโส และดาวรุวรรณ ถวิลการ (2565) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารกิจการนักเรียน เพื่อความเป็นพลเมืองโลก สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึ กษาขอนแก่น พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการนักเรียนเพื่อความเป็นพลเมืองโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ข้อเสนอการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ (1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ : ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นระดับโลกในหลากหลายวิชา (2) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อการรู้เท่าทัน : ครูควรจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สื่อ และเทคโนโลยีทั้งด้านบวกและด้านลบ และ (3) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อการรู้เท่าทัน : ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ ในการพัฒนาความสามารถพิเศษ เช่น ChatGPT, Canva, Kahoot เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรองทิพย์ บัวผาย (2562) ได้วิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14 พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตให้กับนักเรียน ควรส่งเสริมและพัฒนานักเรียนทุกคนให้ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และมีความภาคภูมิใจในตนเอง ควรวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดโครงการกิจกรรม ควรวางแผนในการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญ และค้นพบความสามารถของตนเอง โดยเชิญวิทยากรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือนักจิตวิทยาวัยรุ่น มาสร้างความรู้และแรงบันดาลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชติกร รามัญกิจ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตสตาร์บุษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ควรจัดอบรมและสนับสนุนให้ครูเข้ารับ การฝึกอบรมเพื่อให้ครูมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควรสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง การประสานงานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือออนไลน์

ระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร และควรส่งเสริมให้ครูใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ ในการพัฒนาความสามารถและค้นหาศักยภาพแห่งตน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การเป็น “พลเมืองโลก (Global Citizen)” คือ การยกระดับจากการดูแลสวัสดิภาพทั่วไป สู่การสร้าง “ต้นไม้แห่งการเปลี่ยนแปลง” ที่เติบโตอย่างมั่นคงในสังคมโลก ดังนั้น ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคใหม่ ไม่ใช่แค่การดูแลไม่ให้เด็กตกหล่น แต่คือการสร้างเกราะป้องกัน ด้วยทัศนคติที่เปิดกว้าง และการมอบอาวุธทางปัญญาเพื่อให้เขาอยู่รอดและเติบโตได้อย่างสง่างามในโลกที่ไร้พรมแดน สรุปโมเดลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนวิถีพลเมืองโลก (Global Citizenship Student Support Model) ดังภาพที่ 1

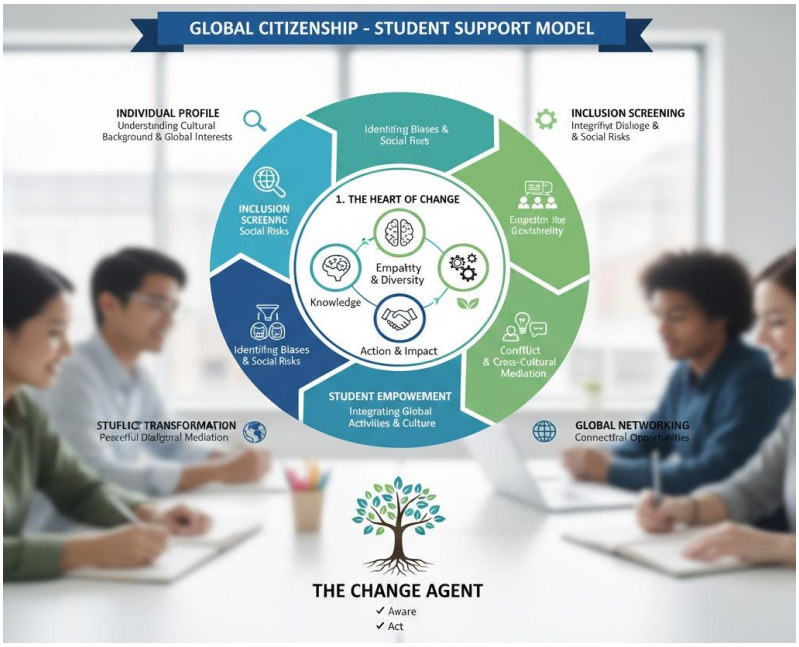

ภาพที่ 1 โมเดลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนวิถีพลเมืองโลก (Global Citizenship Student Support Model)

จากภาพที่ 1 โมเดลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนวิถีพลเมืองโลก (Global Citizenship Student Support Model) สรุปได้ว่า การสร้างพลเมืองโลกในรั้วโรงเรียน เป็นการสร้างระบบที่หล่อหลอมให้นักเรียนดูแลโลก บูรณาการผ่านกิจกรรมและวัฒนธรรมโรงเรียน ดังนี้

รากฐานสำคัญ คุณลักษณะ 3 มิติของพลเมืองโลก ก่อนที่เราจะลงลึกในกระบวนการจำเป็นต้องกำหนด หัวใจหลัก ที่ต้องการปลูกฝังในตัวนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ได้แก่

1. ความรู้ (Cognitive) นักเรียนต้องมีความเข้าใจในประเด็นปัญหาโลกที่ซับซ้อน เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม สิทธิมนุษยชน และความยั่งยืน

2. ทัศนคติ (Socio-Emotional) การเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และเพศสภาพ รวมถึงการมีความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

3. ทักษะและการปฏิบัติ (Behavioral) การมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และที่สำคัญคือ การลงมือทำ เพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรับผิดชอบ

วงจรขับเคลื่อน 5 ขั้นตอนหลักของการสร้างพลเมืองโลก การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดนี้ สามารถบูรณาการเข้ากับ 5 ขั้นตอนหลักที่สถานศึกษาดำเนินการอยู่แล้ว โดยใส่ “เลนส์ของความเป็นพลเมืองโลก” เข้าไปในแต่ละขั้น ดังนี้

1. รู้จักนักเรียนรายบุคคล (Global Persona) สำรวจลึกกว่าผลการเรียน โดยมุ่งเน้นต้นทุนทางวัฒนธรรม และทัศนคติต่อประเด็นโลก เพื่อเข้าใจตัวตนนักเรียนในฐานะสมาชิกของสังคมสากล

2. การคัดกรองนักเรียน (Inclusive Screening) ประเมินระดับความเปิดรับความหลากหลาย และทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพื่อค้นหากลุ่มที่อาจมีอคติหรือขาดทักษะทางสังคมและเข้าช่วยเหลืออย่างตรงจุด

3. การส่งเสริมและพัฒนา (Global Empowerment) สร้างการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เช่น กิจกรรมจิตอาสาหรือแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เพื่อเปลี่ยนความรู้ในตำราให้เป็นการลงมือทำเพื่อโลก

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา (Conflict Transformation) เปลี่ยนความขัดแย้งเป็นโอกาสเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสันติวิธีและการเจรจาข้ามวัฒนธรรม เพื่อยุติการบูลลี่และสร้างความเข้าใจที่ยั่งยืน

5. การส่งต่อ (Network Bridging) ขยายขอบเขตการช่วยเหลือสู่เครือข่ายภายนอก เพื่อเชื่อมโยงนักเรียนสู่พื้นที่ปฏิบัติงานจริงและรับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ

ผลลัพธ์ การสร้างพลเมืองโลกผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง เมื่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง นักเรียนจะเติบโตเป็นพลเมืองโลกผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก (Active Global Citizen) ที่มีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ตระหนักรู้ (Aware) มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นในฐานะสมาชิกของสังคมโลก

2. ปรับตัว (Adapt) สามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

3. ลงมือทำ (Act) มีความกล้าหาญและพร้อมที่จะลงมือสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกให้กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่นหรือระดับโลก

จากโมเดลดังกล่าว เปลี่ยนบทบาทของ ครูแนะแนว หรือครูที่ปรึกษา จากผู้แก้ปัญหาพฤติกรรม (Problem Solver) ให้กลายเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกสู่โลกกว้าง (Global Facilitator)” ที่คอยประคับประคองให้นักเรียนเติบโตอย่างปลอดภัยและมีคุณค่าต่อโลก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียน สหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของโรงเรียน เป็นกลไกสำคัญในการผสานกระบวนการดูแลนักเรียนตามปกติ เข้ากับหลักการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก เพื่อสร้างต้นไม้แห่งการเปลี่ยนแปลง ที่เติบโตอย่างมั่นคงในสังคมโลก เมื่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง นักเรียนจะเติบโตเป็นพลเมืองโลกผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก (Active Global Citizen) ดังนั้น ประคับประคองให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่า สามารถอยู่รอดได้อย่างสง่างามในโลกที่ไร้พรมแดน และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้นในอนาคต การบูรณาการแนวคิดพลเมืองโลกเข้ากับกิจกรรมและวัฒนธรรมของโรงเรียน จึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างเยาวชนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนพร้อมเผชิญความท้าทายและโอกาสในระดับโลกอย่างแท้จริง ส่วนข้อเสนอแนะในการ

วิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเพื่อความรู้และความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยการดำเนินงานต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนจัดกิจกรรมโดยการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียนให้ชัดเจน จากนั้นจึงสนับสนุนทรัพยากร เช่น งบประมาณ สื่อ และเทคโนโลยี พัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อดำเนินกิจกรรม นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นจะส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายของโรงเรียน 1.2 การขยายขอบเขตความรู้สู่บริบทระดับสากล โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เน้นบทบาทของผู้บริหารเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นระดับโลก (Global Issues) เข้าสู่การจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อสร้างการรับรู้และกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสังคมโลก นอกจากนี้ ผู้บริหารควรจัดสรรทรัพยากร พัฒนาสื่อการเรียนรู้ หรือสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนมุมมองที่ทันสมัย เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานการณ์โลก ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตและค่านิยมการเป็นพลเมืองที่ดีในระดับสากลต่อไป **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย** 2.1 ควรศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองโลก หรือพัฒนารูปแบบการอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก ของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร 2.2 ควรศึกษาปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก ของโรงเรียนสหวิทยาเขตหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

เอกสารอ้างอิง

กรองทิพย์ บัวผาย. (2562). แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จอมไตร ทันโส และดาวรุวรรณ ถวิลการ. (2565). กลยุทธ์การบริหารกิจการนักเรียนเพื่อความเป็นพลเมืองโลก สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 50(4), 1-13.

ธนะเศรษฐ์ เกษกุ. (2567). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตพระพุทธบาทบัวบก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. เสฏฐวิทย์ปริทัศน์, 4(2), 243-256.

เปรมยุดา สุดจำ. (2564). ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์โควิด-19. วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 2(2), 10-17.

รัชติกร รามัญกิจ. (2566). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตสตาร์บุษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. ในการศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. (2568). รายงานผลการดำเนินงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ศรีสะเกษ: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานวิจัย ข้อเสนอตัวชี้วัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก ตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDG 4.7): กรณีศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) ประสบการณ์นานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Oxfam. (2015). Education for global citizenship a guide for school. (online). Available Retrieved 2025 June 25, from: http://oxfam.org.uk/education

Werbner, P. (2015). Cosmopolitanism: Cosmopolitan Cities and the Dialectics of Living Together with Difference. Oxford: Wiley-Blackwell.

คณิตศาสตร์เบื้องหลังความเที่ยง: ทำไมจึงใช้ KR-20 กับ Cronbach's Alpha แทนกันได้*

THE MATHEMATICAL FOUNDATIONS OF RELIABILITY: WHY KR-20 AND CRONBACH'S ALPHA CAN BE USED INTERCHANGEABLY

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์

Purimpratch Khaninphasut

สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Office of Registration, Records and Evaluation, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author's Email: purim.orestou@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 23 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 25 กุมภาพันธ์ 2569

Received 7 February 2026; Revised 23 February 2026; Accepted 25 February 2026

บทคัดย่อ

ความเที่ยงของเครื่องมือวิจัยนับเป็นหัวใจสำคัญของการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะการตรวจสอบความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย สถิติที่ใช้กันอย่างกว้างขวางประกอบด้วย Kuder–Richardson 20 (KR-20) ซึ่งเหมาะสมกับข้อมูลที่ให้คะแนนแบบ 2 ค่า (0 หรือ 1) และ Cronbach's Alpha ที่ใช้ได้ทั้งกับมาตรวัดประมาณค่าและข้อมูลแบบ 2 ค่า อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินักวิจัยจำนวนไม่น้อยเลือกใช้ Cronbach's Alpha วิเคราะห์ข้อมูลทุกลักษณะ รวมถึงข้อมูลแบบทวิภาค โดยยังมีข้อสงสัยว่าการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักวิชาการเพียงใด

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงคณิตศาสตร์ระหว่าง KR-20 และ Cronbach's Alpha โดยชี้ให้เห็นว่าเมื่อแบบสอบมีการให้คะแนนเพียง 0 และ 1 ค่าความ

Citation:

* ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์. (2569). คณิตศาสตร์เบื้องหลังความเที่ยง: ทำไมจึงใช้ KR-20 กับ Cronbach's Alpha แทนกันได้. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1421-1436.

Purimpratch Khaninphasut. (2026). The Mathematical Foundations Of Reliability: Why Kr-20 And Cronbach's Alpha Can Be Used Interchangeably. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1421-1436.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เที่ยงที่คำนวณจากทั้งสองสูตรจะมีค่าเท่ากัน เนื่องจากต่างตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดของทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม และอาศัยหลักการคำนวณจากความแปรปรวนของคะแนนรายข้อและคะแนนรวมทั้งฉบับเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ความแปรปรวนรายข้อในสูตร KR-20 ซึ่งคำนวณจากการแจกแจงแบบแบร์นูลลี (pq) มีค่าเทียบเท่ากับความแปรปรวนรายข้อในสูตร Cronbach's Alpha เมื่อข้อมูลเป็นแบบสองค่า บทความจึงนำเสนอทั้งการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ตัวอย่างการคำนวณเชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Jamovi เพื่อยืนยันว่า ทั้งสองสูตรสามารถใช้แทนกันได้อย่างถูกต้อง พร้อมให้เหตุผลรองรับในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการเลือกใช้สถิติดังกล่าวและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยทางการศึกษา

คำสำคัญ: ความเที่ยง, Cronbach's alpha, KR-20, เครื่องมือวิจัย

Abstract

The reliability of research instruments represents a critical foundation in quantitative research, with internal consistency reliability being the most widely employed approach. Two statistical measures are commonly utilized: the Kuder-Richardson Formula 20 (KR20), designed specifically for dichotomously scored data (0 or 1), and Cronbach's Alpha Coefficient, applicable to both rating scales and dichotomous data. However, many researchers routinely apply Cronbach's Alpha to analyze all data types, including dichotomous responses, often remaining uncertain whether this practice aligns with established psychometric principles.

This article aims to explicate the mathematical relationship between KR-20 and Cronbach's Alpha, demonstrating that when instruments employ binary scoring (0 and 1), reliability coefficients calculated using both formulas yield identical values. This equivalence exists because both measures are grounded in Classical Test Theory and employ identical computational principles based on item variance and total test variance. Specifically, item variance in the KR-20 formula, derived from the Bernoulli distribution (pq), equals item variance in Cronbach's Alpha when applied to dichotomous data. The article presents mathematical proofs, empirical

calculation examples, and analytical demonstrations using Jamovi statistical software to confirm that these formulas are interchangeable for dichotomously scored instruments. By providing theoretical justification and practical application, this work clarifies appropriate selection and implementation of these reliability statistics, thereby enhancing methodological rigor and strengthening the validity of educational research findings. Researchers can confidently employ either measure for dichotomous data, understanding that their mathematical equivalence validates interchangeable use in psychometric assessment.

Keywords: Reliability, Cronbach's alpha, KR-20, Research Instrument

บทนำ

ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) "คุณภาพของเครื่องมือ" เปรียบเสมือนหัวใจสำคัญที่จะชี้วัดความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ หากเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นแบบสอบถามหรือแบบทดสอบขาดคุณภาพที่เหมาะสม ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมขาดความแม่นยำและไม่อาจนำไปอ้างอิงได้ ดังนั้น นักวิจัยจำเป็นต้องตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตมิติ (Psychometric Properties) ให้ครอบคลุมทั้งความตรง (Validity) เพื่อยืนยันว่าเครื่องมือสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวัด และความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือวิจัย เพื่อยืนยันความคงเส้นคงวาของผลการวัด (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556; Fraenkel et al., 2019)

แม้ว่าความตรงจะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุด แต่ความเที่ยงกลับเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์ความตรงโดยตรง หากเครื่องมือขาดความเที่ยงจะมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัด (Standard Error of Measurement: SEM) สูง ที่เป็นผลมาจากความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random Error) ที่แทรกอยู่ในผลการวัด และเมื่อ SEM สูงขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์ความตรงย่อมลดทอนลง (Nunnally & Bernstein, 1994; Crocker & Algina, 1986) ด้วยเหตุนี้ บทความฉบับนี้จึงมุ่งเน้นความสำคัญไปที่การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability)

ในทางปฏิบัติ วิธีการตรวจสอบความเที่ยงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ การวัดความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) เนื่องจากสะดวกในการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาและงบประมาณ รวมถึงขจัดปัญหาผลกระทบจากการวัดซ้ำที่อาจทำให้ค่าความเที่ยงคลาดเคลื่อนได้ โดยมีสถิติสองตัวที่ยึดถือเป็นหลักใน

วงการวิจัย คือ Kuder-Richardson 20 (KR-20) ที่พัฒนาโดย Kuder และ Richardson ในปี 1937 และ Cronbach's Alpha ที่พัฒนาต่อยอดโดย Lee Cronbach ในปี 1951 ทั้งสองสูตรนี้ถูกสอนและถ่ายทอดกันมายาวนานว่า มีหน้าที่เฉพาะตัว โดยมักมีข้อแนะนำว่า KR-20 เหมาะสำหรับข้อมูลแบบทวิภาค (Dichotomous) เช่น ข้อสอบที่ให้คะแนน 0 (ตอบผิด) หรือ 1 (ตอบถูก) ในขณะที่ Cronbach's Alpha เหมาะกับมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) เช่น แบบสอบถามที่วัดความคิดเห็นหรือทัศนคติในลักษณะ 5 ระดับ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ด้วยความก้าวหน้าของโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในปัจจุบัน นักวิจัยจำนวนมากเลือกที่จะใช้คำสั่ง Cronbach's Alpha ในการวิเคราะห์ข้อมูลทุกประเภท รวมถึงข้อมูลแบบ 0 และ 1 โดยอาจยังไม่ทราบแน่ชัดว่าการกระทำดังกล่าวมีความถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ หรือเป็นเพียงความสะดวกในการใช้โปรแกรมเท่านั้น ปัญหานี้เกิดจากการที่เอกสารทางวิชาการส่วนใหญ่มักนำเสนอสูตรและการใช้งานของทั้งสองสถิตินี้แยกจากกัน ขาดการเชื่อมโยงให้เห็นถึงโครงสร้างทางคณิตศาสตร์" (Mathematical Structure) ที่แท้จริง (Cortina, 1993; Tavakol & Dennick, 2011)

บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพาผู้อ่านก้าวข้ามการใช้งานเพียงผิวเผิน ไปสู่การทำความเข้าใจ "คณิตศาสตร์เบื้องหลังความเที่ยง" โดยจะแสดงให้เห็นถึงการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่าง KR-20 และ Cronbach's Alpha เพื่อตอบคำถามสำคัญที่ว่า ทำไมในทางสถิติและการวิจัย เราจึงสามารถใช้สองสูตรนี้แทนกันได้ เมื่อเข้าใจหลักการนี้แล้ว นักวิจัยจะสามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างมั่นใจ มีเหตุผลรองรับที่หนักแน่น และลดความคลาดเคลื่อนในการตีความคุณภาพของเครื่องมือวิจัยได้อย่างมีนัยสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน

แนวคิดเรื่องความเที่ยง หรือเรียกว่า ความเชื่อมั่น (Reliability) มาจากทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (Classical Test Theory: CTT) ซึ่งอธิบายว่า คะแนนที่สังเกตได้ประกอบด้วย คะแนนจริง และ คะแนนความคลาดเคลื่อน

$$X = T + E$$

โดยที่ X แทน คะแนนที่สังเกตได้ (Observe Score) หรือคะแนนที่ได้จากการทดสอบ

T แทน คะแนนจริง (True Score) หรือคะแนนที่ผู้สอบควรจะได้ตามทฤษฎี

E แทน คะแนนความคลาดเคลื่อน (Error Score)

จากสมการ คะแนนความคลาดเคลื่อน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากคุณลักษณะของผู้สอบ (Trait error) หรือความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากตัวผู้สอบ หมายถึง แหล่งของความคลาดเคลื่อนที่อยู่ภายในตัวบุคคลที่ทำการทดสอบ เช่น ผู้สอบไม่ได้อ่านหนังสือมาสอบ หรือผู้สอบลืมตั้งนาฬิกาปลุก และ ความคลาดเคลื่อนจากวิธีการวัด (Method error) หมายถึง แหล่งของความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากสถานการณ์การทดสอบ เช่น ระบบคอมพิวเตอร์ขัดข้อง หรือห้องสอบร้อนเกินไป ซึ่งความคลาดเคลื่อนทั้งสองประเภทมีส่วนทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคะแนนที่แท้จริงกับคะแนนที่สังเกตได้ (Salkind และ Frey, 2022) สามารถเขียนสมการดังกล่าวให้เข้าใจง่ายขึ้นได้ดังนี้

คะแนนที่สังเกตได้ = คะแนนจริง + (ความคลาดเคลื่อนจากผู้สอบ + ความคลาดเคลื่อนจากการวัด)

จากที่กล่าวมาว่า ความเที่ยงมีพื้นฐานมาจากสมการ X = T + E ความเที่ยงจึงเกี่ยวข้องกับความคลาดเคลื่อน เพราะเมื่อความคลาดเคลื่อนลดลง จะทำให้คะแนนจริงใกล้เคียงกับคะแนนที่สังเกตได้ นั่นแสดงว่า ความเที่ยงจะสูงขึ้น ยิ่งถ้าความคลาดเคลื่อนเท่ากับศูนย์หรือไม่มีความคลาดเคลื่อนเลยก็แสดงว่า ความเที่ยงจะสมบูรณ์แบบมาก (perfect reliability) นั่นคือ คะแนนจริงของผู้สอบเท่ากับคะแนนที่สังเกตได้

เมื่อพิจารณาความเที่ยงในอีกความหมายหนึ่ง สามารถอธิบายได้ว่า คะแนนจากการทดสอบซ้ำ (Repeated testings) มีแนวโน้มที่จะเกิดความแปรปรวนขึ้นเสมอ กล่าวคือ แม้จะใช้เครื่องมือวัดเดิมกับบุคคลเดิมภายใต้สภาวะที่คล้ายคลึงกัน คะแนนที่ได้ในแต่ละครั้งก็อาจไม่เท่ากันทุกครั้ง จากแนวคิดนี้ ความเที่ยงจึงหมายถึงสัดส่วนของความแปรปรวนในคะแนนสอบเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในสมรรถนะหรือพฤติกรรมที่แท้จริงเทียบกับส่วนที่เป็นผลมาจากความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนของการวัด ซึ่งการลดความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนคือ สิ่งที่ทำให้แบบทดสอบมีความเที่ยงสูงขึ้น (Salkind & Frey, 2022) ดังนั้นจึงสามารถเขียนสมการความเที่ยงในรูปความสัมพันธ์ของความแปรปรวนได้ว่า

$$\text{ความเที่ยง} = \frac{\text{ความแปรปรวนของคะแนนแท้จริง (True score variance)}}{\text{ความแปรปรวนของคะแนนที่สังเกตได้ (Observed score variance)}}$$

หรือ $$\text{ความเที่ยง} = \frac{\sigma_T^2}{\sigma_X^2}$$

เมื่อพิจารณาสูตรในรูปของความแปรปรวนจะเห็นว่า ค่าความเที่ยงมีค่าตั้งแต่ 0 แต่ไม่เกิน 1 $(0 \leq reliability \leq 1)$ ยิ่งความเที่ยงมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง แสดงให้เห็นว่า ความคลาดเคลื่อนที่ได้จากการวัดน้อยมาก เป็นการบอกว่า คะแนนจริงกับคะแนนสังเกตได้ใกล้เคียงกันมาก แต่ถ้าความเที่ยงเข้าใกล้ 0 แสดงว่า ความคลาดเคลื่อนจากการวัดมีมาก เป็นการบอกว่าคะแนนจริงกับคะแนนสังเกตได้ต่างกันมาก

ความเที่ยงแบ่งออกเป็นหลายประเภท หนึ่งในประเภทของความเที่ยงที่นักวิจัยนิยมใช้มากที่สุด คือ ความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) หมายถึง ข้อคำถาม (items) ในแบบทดสอบมีความสอดคล้องกันหรือไม่ และมีแนวโน้มที่จะวัดสิ่งเดียวกันหรือไม่ โดยการหาค่าความเที่ยงประเภทนี้มี 3 วิธี ได้แก่ ความเที่ยงแบบแบ่งครึ่ง (Split-Half Reliability) ความเที่ยงโดยใช้สูตร Kuder และ Richardson (KR-20 และ KR-21) และความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ของแอลฟาครอนบาค

ในที่นี้ ผู้เขียนจะขอนำเสนอเพียง 2 สูตร คือ ความเที่ยงโดยใช้สูตร KR-20 และความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ของแอลฟาครอนบาค เพราะนักวิจัยทางสังคมศาสตร์และนักการศึกษาต่างนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย สำหรับสูตร KR-21 ที่บทความนี้ไม่ได้กล่าวถึง เนื่องจากข้อตกลงเบื้องต้นของสูตรนี้ค่อนข้างเข้มงวด กล่าวคือ ข้อสอบทุกข้อต้องมีค่าความยากเท่ากัน จึงเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ ประกอบกับแม้ว่าจะได้ค่าความยากเท่ากันทุกข้อก็สามารถใช้สูตร KR-20 แทนได้ และค่าความเที่ยงของสูตร KR-21 ก็จะเท่ากับ KR-20 และความเที่ยงแบบแบ่งครึ่งข้อสอบ สำหรับ KR-21 นั้นบทความนี้ไม่ได้นำเสนอ เนื่องจากมีข้อตกลงเบื้องต้นที่เข้มงวด กล่าวคือ ข้อสอบทุกข้อต้องมีค่าความยากเท่ากัน ซึ่งเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ แม้จะเป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าวก็สามารถใช้สูตร KR-20 แทนได้ และจะให้ค่าความเที่ยงที่เท่ากัน และความเที่ยงแบบแบ่งครึ่งมีข้อจำกัดสำคัญคือ ค่าความเที่ยงที่ได้ขึ้นอยู่กับวิธีการแบ่งครึ่งฉบับแบบทดสอบ ซึ่งอาจได้ค่าที่แตกต่างกันในแต่ละครั้ง ทำให้ขาดความคงที่ เมื่อเทียบกับ KR-20 และ Cronbach's Alpha

อย่างไรก็ตาม ค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเพียงตัวเลขเท่านั้น นักวิจัยจำเป็นที่จะต้องทราบเกณฑ์การแปลความหมายว่า เครื่องมือมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้ คือ ความ

เที่ยงควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงจะถือว่ายอมรับได้ (Acceptable value) (Taber, 2018; Tavakol & Dennick, 2011)

ความเที่ยงโดยใช้สูตร KR20

การประมาณค่าความเที่ยงโดยใช้สูตร KR-20 พัฒนาโดย Kuder and Richardson ในปี 1937 สูตร KR-20 ใช้กับข้อสอบที่มีการตรวจให้คะแนนแบบ 2 ค่า (Dichotomous Scoring) คือ 0 (ตอบผิด) กับ 1 (ตอบถูก) สูตรนี้หากมองให้ชัดเป็นสูตรที่มีการนำค่าความยากของข้อสอบมาคำนวณ โดยสัดส่วนของผู้ที่ตอบถูก คือ p และสัดส่วนของผู้ที่ตอบผิด คือ q (Kuder and Richardson, 1937 อ้างถึงใน Cronbach, 1951) โดยใช้สูตร

$$KR-20 = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i p_i q_i}{\sigma_t^2}\right); i = 1,2,\dots,n$$

โดยที่ i แทน ข้อสอบข้อที่ i

p_i แทน สัดส่วนของผู้ที่ตอบถูก (ได้คะแนน = 1)

$q_i = 1 - p_i$ แทน สัดส่วนของผู้ที่ตอบผิด (ได้คะแนน = 0)

σ_i^2 แทน ความแปปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

n แทน จำนวนข้อสอบ

ความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์

การประมาณค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิแอลฟาครอนบาค พัฒนาโดย Cronbach ในปี 1951 สูตร เป็นสูตรกรณีทั่วไป (General form) ของสูตร KR-20 ใช้กับข้อสอบที่มีการตรวจให้คะแนนแบบ 2 ค่า (Dichotomous Scoring) คือ 0 กับ 1 และแบบสอบที่มีตรวจให้คะแนนหลายค่า (Polytomous Scoring) เช่น แบบสอบถามมาตรประมาณค่า (Rating Scale) (Cronbach, 1951) สัมประสิทธิ์ของแอลฟาครอนบาคจะมีค่าประมาณความเที่ยงที่แม่นยำที่สุดก็ต่อเมื่อข้อมูลเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น 2 ประการ คือ ประการแรก ข้อสอบต้องมีความสมมูลกัน (Essentially Tau-Equivalent) ซึ่งกำหนดให้ข้อสอบทุกข้อในเครื่องมือวัดต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) เท่ากัน แม้ว่าค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อน (Error Variance) แต่ละข้อจะแตกต่างกัน และประการที่สอง

ความคลาดเคลื่อนของการวัดไม่สัมพันธ์กัน (Uncorrelated Errors) (Cronbach, 1951; Graham, 2006; Novick & Lewis, 1967; Jouve, 2025) โดยใช้สูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i V_i}{V_t}\right)$$

โดยที่ i แทน ข้อสอบข้อที่ i

V_i แทน ความแปปรวนของของข้อสอบข้อที่ i

V_t แทน ความแปปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

n แทน จำนวนข้อสอบ

โดยทั่วไปหากพิจารณาเฉพาะสูตรการคำนวณโดยไม่มองความเชื่อมโยง จะเห็นว่าสูตรการหาค่าความเที่ยงของ KR-20 และสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคมีรูปแบบที่ต่างกัน แต่ผู้วิจัยส่วนใหญ่ทราบดีว่า เมื่อต้องการหาค่าความเที่ยงของแบบสอบแบบเลือกตอบ (แบบสอบปรนัย) ซึ่งเป็นแบบสอบที่ให้คะแนนเพียง 2 ค่า คือ 0 กับ 1 เท่านั้น สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เช่น Jamovi หรือ SPSS โดยใช้คำสั่งครอนบาคแอลฟาได้เลย ซึ่งจะได้ค่าความเที่ยงที่เท่ากับการคำนวณด้วยสูตร KR-20 พอดี

เหตุผลที่ค่าความเที่ยงทั้งสองวิธีเท่ากัน เพราะทั้งสองสูตรมีหลักการเดียวกัน คือ นำความแปรปรวนของคะแนนข้อสอบแต่ละข้อ และความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับมาใช้ในการคำนวณ ผู้เขียนจะอธิบายความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ของทั้งสองสูตร เพื่อแสดงให้เห็นว่า “เมื่อแบบสอบให้คะแนนเพียง 0 กับ 1 ค่าความเที่ยงที่คำนวณจากสูตร KR-20 และแอลฟาครอนบาคจะเท่ากันเสมอ” ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่าง KR-20 กับ Cronbach's Alpha Coefficient

หัวข้อนี้จะนำเสนอการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์เพื่อแสดงว่า ถ้าต้องการหาความเที่ยงของแบบสอบที่ให้คะแนนแบบ 0, 1 ค่าความเที่ยงของสูตร KR-20 กับ Cronbach's Alpha Coefficient จะมีค่าเท่ากัน พร้อมกับแสดงตัวอย่างการคำนวณเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้น

ทำไมสูตรนี้ถึงเท่ากัน หากพิจารณาสูตรของ KR20 และ Cronbach's Alpha Coefficient จะเห็นว่า ความลับนั้นอยู่ที่ความแปรปรวนรายข้อ ซึ่งถ้าเป็นสูตร KR20 ความแปรวนรายข้อคือ $p_i q_i$ ส่วนสูตร Cronbach's Alpha Coefficient ความแปรปรวนรายข้อคือ V_i

จะสังเกตว่า ความแปรปรวนรายข้อของสูตร KR20 เท่ากับ $p_i q_i$ มาจากการคำนวณข้อมูลที่มีลักษณะแบบ 2 ค่า คือ 0, 1 หากมองเบื้องหลังของสูตร KR-20 ด้วยทฤษฎีการแจกแจงความน่าจะเป็นนั้น มาจากการที่ข้อมูลมีการแจกแจงแบบแบร์นูลลี่ (Bernoulli Distribution) ซึ่งการแจกแจงตัวแปรสุ่มนี้ สนใจผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพียง 2 ค่า คือ สำเร็จ (Success) กับ ไม่สำเร็จ (Failure) ถ้าเชื่อมโยงเข้ากับการวัดผลการศึกษา ก็คือ การทำข้อสอบแบบเลือกตอบ หรือแบบถูก-ผิด เมื่อเราตรวจให้คะแนน ผลลัพธ์ที่ได้จะมีเพียง 2 ค่าเท่านั้น ได้แก่ 1 คะแนน เมื่อตอบถูก และ 0 คะแนน เมื่อตอบผิด (Foster, 2021)

ดังนั้น เมื่อเราทำข้อสอบแบบเลือกตอบ ที่มีการตรวจให้คะแนน 2 ค่า คือ 0, 1 ข้อมูลผลการตอบข้อสอบที่ได้จะมีลักษณะการแจกแจงแบบแบร์นูลลี่ (Bernoulli Distribution) นั่นคือ กำหนดให้ p แทน การตอบข้อสอบถูก ได้ 1 คะแนน และ $q = 1 - p$ แทน การตอบข้อสอบผิด ได้ 0 คะแนน โดยการแจกแจงแบบแบร์นูลลี่ จะมีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ p และความแปรปรวน (σ^2) เท่ากับ pq

จากสูตร Cronbach's Alpha Coefficient ข้างต้น หากเปลี่ยนสัญลักษณ์ตัวแปรที่แทนความแปรปรวนของข้อสอบแต่ละข้อ จาก V_i เป็น σ_i^2 และความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ จาก V_t เป็น σ_t^2 จะได้สูตรเป็น

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i \sigma_i^2}{\sigma_t^2}\right)$$

จากสูตร KR20 ที่มีการแจกแจงแบร์นูลลี่ จะได้ว่า ความแปรปรวน = $\sigma_i^2 = pq$
นำค่าความแปรปรวน $\sigma_i^2 = pq$ แทนในสูตร α
ทำให้ได้ว่า

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i \sigma_i^2}{\sigma_t^2}\right) = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i p_i q_i}{\sigma_t^2}\right) = KR - 20$$

นั่นคือ $\alpha = KR - 20$ หรือ ความเที่ยงสูตร Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับสูตร KR-20 กรณีที่แบบสอบมีการตรวจให้คะแนนแบบ 2 ค่า (0, 1) ค่าที่คำนวณได้จาก 2 สูตรนี้จึงเท่ากัน

ดังนั้น สูตร Cronbach's Alpha Coefficient จึงเป็นกรณีทั่วไปของ KR20 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ KR-20 เป็นกรณีพิเศษของ Cronbach's Alpha Coefficient

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการคำนวณค่าความเที่ยงด้วยสูตร KR-20 และสูตร Cronbach's Alpha Coefficient ผ่านการคำนวณด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้น

ตัวอย่างการคำนวณค่าความเที่ยงด้วยสูตร KR-20

กำหนดให้แบบสอบมีจำนวน 5 ข้อ มีผู้สอบ จำนวน 10 คน แบบสอบฉบับนี้มีการตรวจให้คะแนนเป็น 0 (ตอบผิด) กับ 1 (ตอบถูก) ดังตาราง

ผู้สอบ	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	คะแนนรวม
1	1	0	0	0	0	1
2	0	0	0	0	0	0
3	1	1	0	0	0	2
4	0	0	1	0	0	1
5	1	1	1	0	0	3
6	1	0	0	0	0	1
7	1	1	1	0	0	3
8	1	1	1	1	0	4
9	1	1	1	1	1	5
10	1	1	1	1	1	5
p_i	0.8	0.6	0.6	0.3	0.2	$\sigma_t^2 = 2.85$
q_i	0.2	0.4	0.4	0.7	0.8	
$p_i q_i$	0.16	0.24	0.24	0.21	0.16	$\sum_i p_i q_i = 1.01$

จากสูตร KR-20

$$KR-20 = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i p_i q_i}{\sigma_t^2}\right)$$

แทนค่าในสูตร $n = 5$, $\sum_i p_i q_i = 1.01$, $\sigma_t^2 = 2.85$
จะได้

$$KR-20 = \frac{5}{5-1}\left(1 - \frac{1.01}{2.85}\right) = \frac{5}{4}\left(1 - \frac{1.01}{2.85}\right) = 0.807$$

ดังนั้น KR-20 = 0.807 หมายความว่า เครื่องมือฉบับนี้มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.807 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ คือ 0.70 (Taber, 2018; Tavakol & Dennick, 2011) ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยฉบับนี้มีความเที่ยงอยู่ในระดับที่เหมาะสมและมีคุณภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ตัวอย่างการคำนวณค่าความเที่ยงด้วยสูตร Cronbach's Alpha Coefficient

การคำนวณด้วยสูตร Cronbach's Alpha Coefficient ใช้ข้อมูลชุดเดียวกันกับสูตร KR-20 ดังตาราง

ผู้สอบ	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	คะแนนรวม
1	1	0	0	0	0	1
2	0	0	0	0	0	0
3	1	1	0	0	0	2
4	0	0	1	0	0	1
5	1	1	1	0	0	3
6	1	0	0	0	0	1
7	1	1	1	0	0	3
8	1	1	1	1	0	4
9	1	1	1	1	1	5
10	1	1	1	1	1	5
σ_i^2	0.16	0.24	0.24	0.21	0.16	$\sigma_t^2 = 2.85$
$\sum_i \sigma_i^2$	1.01					

ข้อสังเกต ความแปรปรวนข้อสอบข้อที่ 1

จากสูตร Cronbach's Alpha Coefficient $\sigma_1^2 = 0.16$

เมื่อเปรียบเทียบกับการคำนวณด้วยสูตร KR-20 จะเท่ากับ

$p_1 q_1 = 0.16$ เช่นเดียวกัน

แสดงว่า $\sigma_1^2 = 0.16 = p_1 q_1$ หรือกล่าวได้ว่า ความแปรปรวนรายข้อที่คำนวณด้วยสูตร Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับความแปรปรวนรายข้อที่คำนวนด้วยสูตร KR-20 สำหรับความแปรปรวนข้ออื่นๆ ก็คิดเหมือนข้อ 1

จากสูตร Cronbach's Alpha Coefficient

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum_i \sigma_i^2}{\sigma_t^2}\right)$$

แทนค่าในสูตร $n = 5$, $\sum_i \sigma_i^2 = 1.01$, $\sigma_t^2 = 2.85$

จะได้

$$\alpha = \frac{5}{5-1}\left(1 - \frac{1.01}{2.85}\right) = \frac{5}{4}\left(1 - \frac{1.01}{2.85}\right) = 0.807$$

ดังนั้น Cronbach's Alpha Coefficient = 0.807 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปได้

ตัวอย่างการวิเคราะห์ความเที่ยงด้วยโปรแกรม Jamovi

จากข้อมูลชุดเดียวกัน เมื่อนำไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงด้วยโปรแกรม Jamovi โดยใช้เมนู Factor → Scale Analysis → Reliability Analysis → Scale Statistics → Cronbach's Alpha (The jamovi project, 2025)

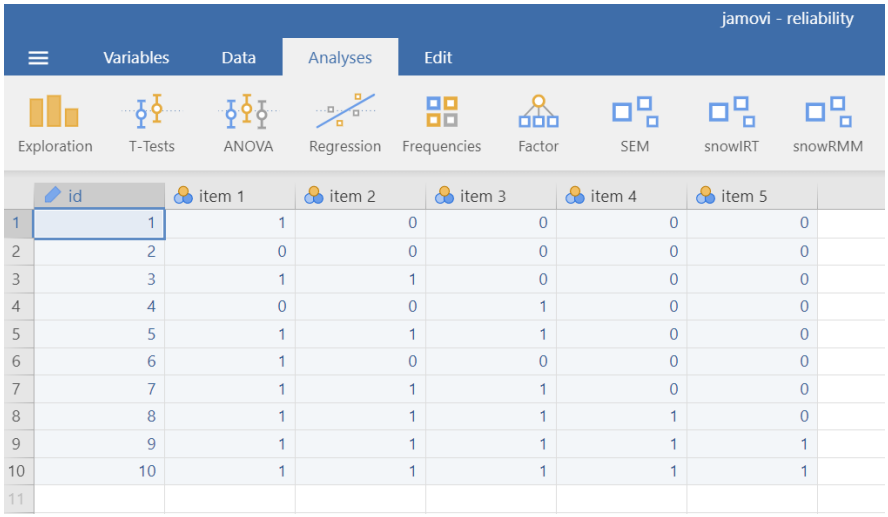

	id	item 1	item 2	item 3	item 4	item 5
1	1	1	0	0	0	0
2	2	0	0	0	0	0
3	3	1	1	0	0	0
4	4	0	0	1	0	0
5	5	1	1	1	0	0
6	6	1	0	0	0	0
7	7	1	1	1	0	0
8	8	1	1	1	1	0
9	9	1	1	1	1	1
10	10	1	1	1	1	1
11						

ภาพที่ 1 การบันทึกข้อมูลผลการตอบข้อสอบ (0, 1) ลงในโปรแกรม

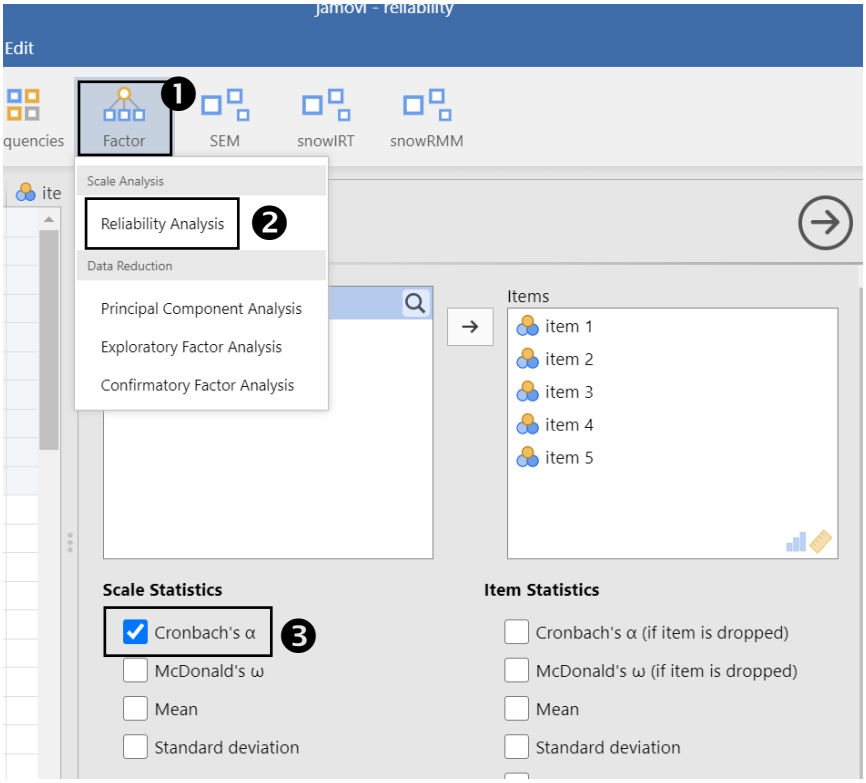

ภาพที่ 2 เมนูการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง

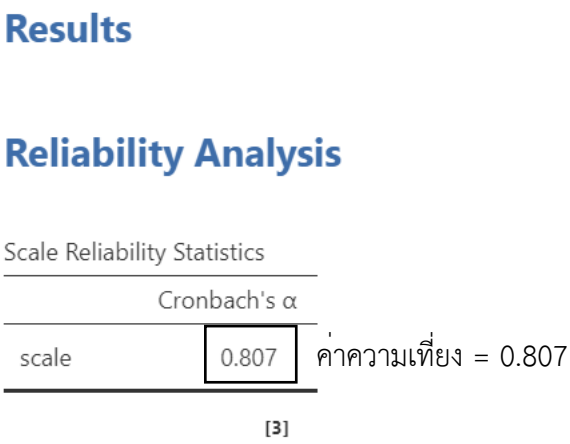

ภาพที่ 2 ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงด้วยโปรแกรม Jamovi

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม Jamovi โดยใช้สูตร Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.807 ซึ่งเท่ากับการคำนวณมือทั้งสองสูตร

ดังนั้น จากตัวอย่างการคำนวณค่าความเที่ยงของแบบสอบที่มีการตรวจให้คะแนนแบบ 2 ค่า คือ 0, 1 ด้วยสูตร KR-20 และ Cronbach's Alpha Coefficient จะให้ค่าความเที่ยงเท่ากัน คือ 0.807 จึงเป็นเหตุผลว่า ทำไมเราจึงวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้สูตร Cronbach's Alpha แทนได้ เพราะทั้งสองคือสูตรเดียวกัน โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เช่น SPSS หรือ Jamovi จึงมีให้เลือกเพียงสูตรเดียว คือ Cronbach's Alpha Coefficient เพื่อให้สามารถใช้คำนวณค่าความเที่ยงของเครื่องมือวิจัยที่มีการตรวจให้คะแนนแบบหลายค่าได้

สรุป

ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ส่วนใหญ่จะมีการรายงานค่าความเที่ยงในรูปของ Cronbach’s Alpha เป็นหลัก ขณะที่สูตร Kuder–Richardson Formula 20 (KR-20) มักไม่ปรากฏเป็นตัวเลือกเฉพาะในซอฟต์แวร์ทั่วไป สำหรับกรณีที่ข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสองค่า (dichotomous) คือ การให้คะแนนแบบ 0 และ 1 การรายงานค่าความเที่ยงควรระบุว่าใช้สูตร KR-20 ตามหลักการทางทฤษฎี ทั้งนี้สามารถนำค่าที่โปรแกรม

คำนวณด้วยสูตร Cronbach’s Alpha มารายงานแทนได้ เนื่องจาก KR-20 เป็นกรณีพิเศษของสูตร Cronbach's Alpha เมื่อข้อมูลเป็นแบบสอบค่า

ในทางกลับกัน หากข้อมูลไม่ได้อยู่ในรูปแบบ 0 และ 1 หรือเป็นคะแนนแบบหลายค่า (polytomous) การรายงานค่าความเที่ยงสามารถใช้สูตร Cronbach’s Alpha Coefficient ได้โดยตรง เนื่องจากเป็นสูตรที่เหมาะสมสำหรับข้อมูลประเภทดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. Journal of Applied Psychology, 78(1), 98–104. https://doi.org/10.1037/0021-9010.78.1.98

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16, 297–334. https://doi.org/10.1007/BF02310555

Crocker, L. & Algina, J. (1986). Introduction to classical and modern test theory. Holt, Rinehart and Winston.

Foster, R. C. (2021). KR20 and KR21 for Some Nondichotomous Data (It’s Not Just Cronbach’s Alpha). Educational and Psychological Measurement, 81(6), 1172-1202. https://doi.org/10.1177/0013164421992535

Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2019). How to Design and Evaluate Research in Education (7th ed.). McGraw Hill Higher Education.

Graham, J. M. (2006). Congeneric and (essentially) tau-equivalent estimates of score reliability: What they are and how to use them. Educational and Psychological Measurement, 66(6), 930–944.

Novick, M. R. & Lewis, C. (1967). Coefficient alpha and the reliability of composite measurements. Psychometrika, 32(1), 1–13.

Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994) The Assessment of Reliability. Psychometric Theory, 3, 248-292.

Salkind, N. J. & Frey, B. B. (2022). Tests & Measurement for People Who (Think They) Hate Tests & Measurement (4th ed.) SAGE Publications.

Taber, K. S. (2018). The Use of Cronbach's Alpha When Developing and Reporting Research Instruments in Science Education. Res Sci Educ, 48, 1273–1296. https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2

Tavakol, M. & Dennick, R. (2011). Making Sense of Cronbach's Alpha. International Journal of Medical Education, 2, 53-55. http://dx.doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd

The jamovi project (2025). jamovi (Version 2.6) [Computer Software]. Retrieved from https://www.jamovi.org

Educational Content Team. (2025, December 4). Cronbach's alpha: Meaning, formula, and interpretation. (Jouve, X. Ed.). Cogn-IQ. https://www.cogn-iq.org/learn/theory/cronbachs-alpha/

สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง 2572) คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา*

PROBLEMS AND DEVELOPMENT NEEDS OF THE DOCTOR OF PHILOSOPHY PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION (REVISED CURRICULUM B.E. 2572 [2029]), FACULTY OF EDUCATION, NAKHON RATCHASIMA COLLEGE

กฤษฎา วัฒนศักดิ์[1], ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม[2], ภัทรฤทัย ลุนสำโรง[3], อนิรุทธิ์ สมเสาร์[4], วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[5] และ จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง[6]

Krisada Watanasak[1], Tanaporn Saelim[2], Patruthai loonsamlong[3], Anirutt Somsao[4], Wiralphat Wongwatkasem[5] and Chamrat Mungfaoklang[6]

[1-6]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-6]Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Tanaporn_10320@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received 21 January 2026; Revised 30 January 2026; Accepted 2 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาในการ บริหารและการจัดการหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร2) ศึกษาความต้องการในการ

Citation:

* กฤษฎา วัฒนศักดิ์, ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง, อนิรุทธิ์ สมเสาร์, วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม และ จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง. (2569). สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง 2572)คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1437-1453.

Krisada Watanasak, Tanaporn Saelim, Patruthai loonsamlong, Anirutt Somsao, Wiralphat Wongwatkasem and Chamrat Mungfaoklang. (2026). Problems And Development Needs Of The Doctor Of Philosophy Program In Educational Administration (Revised Curriculum B.E. 2572 [2029]), Faculty Of Education, Nakhon Ratchasima College. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1437-1453.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

พัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ในเชิงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และระบบประกันคุณภาพหลักสูตร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ อาจารย์ จำนวน 11 คน นักศึกษา จำนวน 16 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ต้องการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสมรรถนะผู้นำ โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา การประเมินผล และการพัฒนาความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล และ 3) ควรปรับโครงสร้างให้ยึดมาตรฐานระดับสูง เน้นสมรรถนะนักวิจัยและภาวะผู้นำที่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่และตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก การออกแบบรายวิชาและการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งบูรณาการทฤษฎี การปฏิบัติ เทคโนโลยี และการวิจัย ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกและเชิงประสบการณ์ การประเมินผลและประกันคุณภาพเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้และผลงานจริง อิงมาตรฐานสากล เพื่อสะท้อนคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, ความต้องการพัฒนาหลักสูตร, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, การประกันคุณภาพหลักสูตร

Abstract

This research aimed to: 1) examine the existing problems in the administration and management of the Doctor of Philosophy program in Educational Administration in terms of curriculum structure, learning management, assessment, and curriculum quality assurance; 2) investigate the needs for developing the Doctor of Philosophy program in Educational

Administration to align with changing educational contexts, educational leadership competencies, and higher education qualification standards; and 3) propose guidelines for developing the Doctor of Philosophy program in Educational Administration (revised curriculum B.E. 2572 [2029]) with respect to curriculum structure, courses, learning management processes, and the curriculum quality assurance system. The informants consisted of 11 lecturers, 16 students, and 5 experts. The research instruments included a five-level rating scale questionnaire and a semi-structured interview. Data were analyzed using mean, standard deviation, frequency, and percentage.

The findings revealed that: 1) the problems and needs for developing the Doctor of Philosophy program in Educational Administration to align with changing educational contexts, educational leadership competencies, and higher education qualification standards were overall at a high level; 2) there was a strong need for comprehensive development in educational administration, encompassing leadership competencies, curriculum structure and courses, assessment, and the development of knowledge, skills, ethics, and personal attributes; and 3) the curriculum structure should be revised to adhere to high-level standards, emphasizing researcher competencies and leadership capable of generating new knowledge and responding to global changes. Course design and learning management should integrate theory, practice, technology, and research through active and experiential learning processes. Assessment and quality assurance should focus on learning outcomes and authentic performance, benchmarked against international standards, to concretely reflect the quality of graduates.

Keywords: Problems, Curriculum Development Needs, Doctor of Philosophy Program, Educational Administration, Curriculum Quality Assurance

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้บทบาทของผู้นำทางการบริหารการศึกษามีความซับซ้อนและท้าทายมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารทางการศึกษาจำเป็นต้องมีสมรรถนะเชิงลึกทั้งด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำเชิงวิชาการ การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา และการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน ซึ่งการผลิตดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bush, 2020; Hallinger, 2018)

ในบริบทของการอุดมศึกษาไทย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้กำหนดให้การพัฒนาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับดุษฎีบัณฑิต ต้องสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะ การวิจัยที่มีคุณภาพ และการสร้างผลกระทบต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายและมาตรฐานดังกล่าว ทำให้หลายสถาบันอุดมศึกษาประสบปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตร ทั้งในด้านโครงสร้างหลักสูตร ความทันสมัยของรายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ระดับดุษฎีบัณฑิต และระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2563)

สำหรับหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา ซึ่งอยู่ระหว่างการเตรียมการปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. 2572 นั้น ยังคงมีความจำเป็นต้องศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึงข้อจำกัด จุดอ่อน และประเด็นที่ควรพัฒนาในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร โดยเฉพาะการยกระดับหลักสูตรให้สามารถพัฒนาผู้เรียนในฐานะผู้นำทางการบริหารการศึกษาที่มีสมรรถนะด้านการวิจัยเชิงลึก มีจริยธรรมทางวิชาการ และสามารถตอบสนองต่อบริบทการศึกษาทั้งในระดับชาติและนานาชาติได้อย่างแท้จริง (Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2022)

นอกจากนี้ การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ คณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักศึกษา และผู้ใช้บัณฑิต ยังเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนา

หลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับบริบทจริง และสามารถผลิตดุษฎีบัณฑิตที่มีคุณภาพตามความคาดหวังของสังคมและระบบการศึกษา การวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ให้มีความทันสมัย มีคุณภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา รวมทั้งสามารถเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน (Fullan, 2020; OECD, 2019)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาในภาพรวม หรือให้ความสำคัญกับประเด็นใดประเด็นหนึ่งเป็นรายด้าน เช่น โครงสร้างหลักสูตร การประกันคุณภาพ หรือสมรรถนะผู้นำทางการศึกษา ขณะที่การศึกษาที่บูรณาการการวิเคราะห์ สภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรระดับดุษฎีบัณฑิตควบคู่กับการศึกษาความต้องการพัฒนาหลักสูตรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา อีกทั้งงานวิจัยจำนวนมากยังไม่ได้นำผลการศึกษาไปสู่การกำหนดแนวทางเชิงระบบในการปรับโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาและกรอบการประกันคุณภาพระดับสากลอย่างเป็นรูปธรรม การศึกษาครั้งนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ดังกล่าว และนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการ บริหารและการจัดการหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร

2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ในเชิงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และระบบประกันคุณภาพหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยประกอบด้วย อาจารย์จำนวน 11 คน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน นักศึกษาจำนวน 16 คน ซึ่งมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการเรียนรู้ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา เพื่อให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ และตรวจสอบความเหมาะสมของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร 2) การจัดการเรียนรู้ในระดับดุษฎีบัณฑิต 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 4) การกำกับ ติดตาม และประกันคุณภาพหลักสูตร

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และคำถามปลายเปิด ครอบคลุมประเด็น ได้แก่ 1) ความต้องการด้านสมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) ความต้องการด้านโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา 3) ความต้องการด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) ความต้องการด้านการประเมินผล และ 5) ความต้องการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล

3. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเชิงลึกเกี่ยวกับ 1) แนวทางการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร 2) การออกแบบรายวิชาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) การประเมินผลและระบบประกันคุณภาพหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งกฎหมายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อออกแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา และแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ในเชิงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และระบบประกันคุณภาพหลักสูตร โดยผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าเท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามและการสัมภาษณ์ทาง Google form และการสัมภาษาณ์ออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการ บริหารและการจัดการหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร	3.54	1.13	มาก
2	การจัดการเรียนรู้ในระดับดุษฎีบัณฑิต	3.62	1.12	มาก
3	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	3.46	1.05	มาก
4	การกำกับ ติดตาม และประกันคุณภาพหลักสูตร	3.77	1.01	มาก

รวม	**3.58**	**0.85**	**มาก**

จากตารางที่ 1 แสดงว่า สภาพปัญหาในการ บริหารและการจัดการหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.58, S.D. = 1.85) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการกำกับ ติดตาม และประกันคุณภาพหลักสูตร ($\overline{X}$ = 3.77, S.D. = 1.01) รองลงมาคือด้านการจัดการเรียนรู้ในระดับดุษฎีบัณฑิต ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 1.12) ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = 1.13) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้าน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.46, S.D. = 1.05)

2. ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ดังตาราง 2-3

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (ข้อมูลเชิงปริมาณ)

ข้อที่	รายการ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1	ความต้องการด้านสมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21	4.23	0.93	
2	ความต้องการด้านโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา	4.08	1.11	
3	ความต้องการด้านการประเมินผล	3.92	1.03	
4	ความต้องการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล	3.76	0.93	
	รวม	**3.78**	**0.85**	

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.85) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้าน ความต้องการด้านสมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.93) รองลงมาคือด้าน ความต้องการด้านโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา ($\overline{X}$ = 4.08, S.D. = 1.11) ด้านความต้องการด้านการประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.92, S.D. = 0.03) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านความต้องการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ($\overline{X}$ = 3.76, S.D. = 0.93)

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

ประเด็นคำถาม	ข้อเสนอแนะ
1. ท่านมีความต้องการพัฒนาด้านสมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างไร	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะผู้นำให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ การปรับตัวและบริหารการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำดิจิทัลและนวัตกรรม ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนทักษะด้านการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และทักษะทางอารมณ์ (EQ) เพื่อให้สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ท่านมีความต้องการพัฒนาด้านโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาอย่างไร	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้ปรับโครงสร้างหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก เน้นการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะและหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ มีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง ลดความซ้ำซ้อนของรายวิชา และสร้างสมดุลระหว่างรายวิชาพื้นฐานกับรายวิชาปฏิบัติการ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน
3. ท่านมีความต้องการพัฒนาด้าน	ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการพัฒนารายวิชาให้มีความทันสมัย เน้นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ ทฤษฎีร่วมสมัย และการจัดการเรียนรู้

โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาอย่างไร	เชิงประสบการณ์ รวมถึงการเพิ่มรายวิชาเชิงลึกด้านการวิจัยขั้นสูง นวัตกรรมการบริหาร และการใช้ข้อมูลเชิงนโยบาย โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเชิงวิชาการและการแก้ปัญหาการบริหารการศึกษาในสถานการณ์จริง
4. ท่านมีความต้องการพัฒนาด้านการประเมินผลอย่างไร	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพจริง และเน้นสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning และ As Learning) การประเมินจากผลงานจริง การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการประเมินคุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างแท้จริงและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ท่านมีความต้องการพัฒนาพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคลอย่างไร	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม โดยเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารการศึกษาในยุคใหม่ ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ วินัย จิตสาธารณะ และลักษณะผู้นำมืออาชีพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมและวิชาชีพ

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาการบริหารการศึกษา พบว่าโดยภาพรวมมีความต้องการพัฒนาทั้งด้านสมรรถนะผู้นำ โครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างรายวิชา การประเมินผล และการพัฒนาความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างชัดเจน ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำดิจิทัล ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ควบคู่กับทักษะด้านการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และทักษะทางอารมณ์ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในด้านโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่น ทันสมัย และเชื่อมโยงกับสภาพจริงของการบริหารการศึกษา โดยเน้นหลักสูตรฐานสมรรถนะ การบูรณาการ

ศาสตร์และทฤษฎีสมัยใหม่ รวมถึงการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนการสร้างสมดุลระหว่างรายวิชาพื้นฐานกับรายวิชาปฏิบัติการ และการเพิ่มรายวิชาเชิงลึกด้านการวิจัย นวัตกรรม และการใช้ข้อมูลเชิงนโยบาย เพื่อเสริมศักยภาพของผู้เรียนในระดับสูง ด้านการวัดและประเมินผล ผู้ตอบแบบสอบถามสะท้อนความต้องการให้ปรับระบบการประเมินผลให้หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพจริง และมุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา โดยใช้การประเมินตามสมรรถนะ ผลงานจริง และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เพื่อให้การประเมินสะท้อนผลการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน ผู้ตอบแบบสอบถามยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม โดยเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบัน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ วินัย และจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้นำมืออาชีพที่มีคุณภาพ เป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของระบบการศึกษาและสังคมในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ในเชิงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และระบบประกันคุณภาพหลักสูตร ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ในเชิงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และระบบประกัน คุณภาพหลักสูตร

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อเสนอแนะ
1. แนวทางการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร	ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันว่าหลักสูตรควรปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับมาตรฐานระดับดุษฎีบัณฑิต (Doctoral Standards) โดยยึดการสร้างองค์ความรู้ใหม่และวิทยานิพนธ์เป็นแกนกลางของการเรียนรู้ หลักสูตรควรออกแบบในลักษณะฐานสมรรถนะที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะนักวิจัยและภาวะผู้นำเชิงวิชาการ มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก นอกจากนี้ควรเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทจริงของการบริหารการศึกษา ทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับนโยบาย และระดับ

	นานาชาติ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเส้นทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการวิจัยและวิชาชีพของตนเอง
2. การออกแบบรายวิชาและกระบวนการจัดการเรียนรู้	ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าควรกำหนดรายวิชาแกนหลักที่เน้นการบูรณาการทฤษฎีการบริหาร ภาวะผู้นำร่วมสมัย เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ ควบคู่กับกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ รายวิชาและกิจกรรมควรเน้นการเรียนรู้เชิงรุกและเชิงประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้ฐานโครงงาน (Project-Based Learning) และการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหาซับซ้อน การทำงานเป็นทีม และการสร้างนวัตกรรม ตลอดจนการปลูกฝังจริยธรรมทางวิชาการและจริยธรรมในการบริหารให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ
3. การประเมินผลและระบบประกันคุณภาพหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าระบบการประเมินผลควรมุ่งสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes) อย่างชัดเจน โดยเน้นการประเมินจากผลงานจริงและสมรรถนะของผู้เรียน เช่น งานวิจัยระหว่างเรียน การตีพิมพ์บทความทางวิชาการ การอ้างอิงผลงาน และการนำองค์ความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ ควบคู่กับการใช้ระบบประกันคุณภาพที่อิงกรอบมาตรฐานสากล เช่น AUN-QA และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA เพื่อยืนยันคุณภาพบัณฑิตระดับดุษฎีบัณฑิตได้อย่างเป็นรูปธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับดุษฎีบัณฑิต พบว่าโดยภาพรวมมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรควรได้รับการปรับโครงสร้างให้ยึดมาตรฐานระดับดุษฎีบัณฑิตเป็นกรอบหลัก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะนักวิจัยและภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาให้สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีความคิดขั้นสูง และตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคพลิกผัน หลักสูตรควรออกแบบในลักษณะฐานสมรรถนะ มีความยืดหยุ่น และเชื่อมโยงกับบริบทจริงของการบริหารการศึกษา ทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับนโยบาย และระดับนานาชาติ โดยให้วิทยานิพนธ์เป็นแกนกลางของ

การเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความลุ่มลึกด้านการวิจัยและการประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ ในด้านการออกแบบรายวิชาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรกำหนดรายวิชาแกนหลักที่บูรณาการทฤษฎีการบริหาร ภาวะผู้นำร่วมสมัย เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ ควบคู่กับกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและเชิงประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้ฐานโครงงานและการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การแก้ปัญหาซับซ้อน การทำงานเป็นทีม และการสร้างนวัตกรรม พร้อมทั้งปลูกฝังจริยธรรมทางวิชาการและจริยธรรมในการบริหารให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าการประเมินผลและระบบประกันคุณภาพหลักสูตรควรมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรเป็นสำคัญ โดยใช้การประเมินจากผลงานจริงและสมรรถนะที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม เช่น งานวิจัยระหว่างเรียน การตีพิมพ์บทความทางวิชาการ การอ้างอิงผลงาน และการนำองค์ความรู้ไปใช้ในบริบทการบริหารการศึกษาจริง ควบคู่กับการใช้ระบบประกันคุณภาพที่อิงกรอบมาตรฐานสากล เช่น AUN-QA และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพ เพื่อยืนยันคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตได้อย่างชัดเจน มีมาตรฐาน และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและระบบการศึกษาในระยะยาว

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาในการบริหารและการจัดการหลักสูตรในด้านโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการกำกับคุณภาพหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องจากบริบททางการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านนโยบายการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัล และความคาดหวังต่อคุณภาพบัณฑิตระดับดุษฎีบัณฑิต ส่งผลให้โครงสร้างหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเต็มที่ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริชัย และคณะ (2564) ที่ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา และพบปัญหาด้านความยืดหยุ่นของโครงสร้างหลักสูตรและการเชื่อมโยงกับบริบทจริงของการปฏิบัติงานทางการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Teichler (2021) ที่ชี้ให้เห็น

ว่าระบบการประเมินผลและการประกันคุณภาพในระดับอุดมศึกษายังมีข้อจำกัดในการสะท้อนสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาผลการวิจัย พบว่า ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักถึงความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพบัณฑิตระดับดุษฎีบัณฑิตให้มีทั้งสมรรถนะเชิงวิชาการและสมรรถนะเชิงวิชาชีพ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่และมีบทบาทนำในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี และคณะ (2565) ที่เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาควรมุ่งเน้นการออกแบบหลักสูตรบนฐานสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Biggs และ Tang (2019) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ต้องเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างสอดคล้องกับบริบทสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล

3. ความต้องการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างรอบด้านของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสมรรถนะผู้นำ โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา การประเมินผล และการพัฒนาความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ทั้งนี้อาจเนื่องจากบทบาทของผู้บริหารการศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลาย จึงจำเป็นต้องมีทั้งความรู้เชิงวิชาการ ความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ และคุณธรรมจริยธรรมในการตัดสินใจ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์ศักดิ์ และคณะ (2566) ที่พบว่าสมรรถนะผู้นำทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Northouse (2021) ที่เสนอว่าการพัฒนาผู้นำควรเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล

4. แนวทางการปรับโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้ยึดมาตรฐานระดับสูงและมุ่งพัฒนาสมรรถนะนักวิจัยและภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาที่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่และตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน โดยการออกแบบโครงสร้างรายวิชาและการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งบูรณาการทฤษฎี การปฏิบัติ เทคโนโลยีดิจิทัล และการวิจัยเข้าด้วยกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขณะเดียวกัน การประเมินผลและการประกันคุณภาพหลักสูตรควรมุ่งเน้นการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และผลงานเชิงประจักษ์ตามสภาพจริง อิงมาตรฐานระดับชาติและระดับสากล เพื่อสะท้อนคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตมีเป้าหมายในการผลิตนักวิชาการและผู้นำเชิงวิชาชีพที่มีสมรรถนะสูงและสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและเชิงประสบการณ์ในระดับอุดมศึกษาของ Healey และ Jenkins (2020) แนวคิดการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และผลงานจริงของ Boud และ Falchikov (2019) และกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาตาม AUN-QA (2020) ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง 2572) คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสมรรถนะผู้นำ โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา การประเมินผล และการพัฒนาความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล 3) ควรปรับโครงสร้างให้ยึดมาตรฐานระดับสูง เน้นสมรรถนะนักวิจัยและภาวะผู้นำที่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่และตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก การออกแบบรายวิชาและการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งบูรณาการทฤษฎี การปฏิบัติ เทคโนโลยี และการวิจัย ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกและเชิงประสบการณ์การประเมินผลและประกันคุณภาพควรเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้และผลงานจริง อิงมาตรฐานสากล เพื่อสะท้อนคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการปรับปรุงหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ให้สอดคล้องกับ

มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ 2) ควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และกระบวนการจัดการเรียนรู้ระดับดุษฎีบัณฑิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้นำทางการบริหารการศึกษา การวิจัยเชิงลึก และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และ 3) ควรนำข้อค้นพบจากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระบบการประเมินผลและการประกันคุณภาพหลักสูตร เพื่อยกระดับคุณภาพบัณฑิตและรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับสถาบันและระดับประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) ควรดำเนินการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2572) ภายหลังการนำไปใช้จริง 2) ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มเติม ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต ศิษย์เก่า และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อสะท้อนผลลัพธ์ของหลักสูตรในมิติการนำไปใช้และผลกระทบต่อระบบการศึกษา และ 3) ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการยกระดับหลักสูตรสู่มาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

พงศ์ศักดิ์ นาคะวงศ์, ธนพล สุวรรณศรี และ อรทัย บุญเรือง. (2566). สมรรถนะผู้นำทางการศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา. วารสารสหศาสตร์ศึกษาการพัฒนาสังคม, 6(1), 71–88.

ศิริชัย ใจดี, สมพร แสงทอง และ วราภรณ์ คงมั่น. (2564). การบริหารจัดการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา. วารสารสหศาสตร์ศึกษาการพัฒนาสังคม, 4(2), 45–60.

สุภาวดี พรหมอินทร์, ชาญชัย ศรีสุข และ กนกวรรณ บุญส่ง. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับบัณฑิตศึกษา. วารสารสหศาสตร์ศึกษาการพัฒนาสังคม, 5(1), 23–38.

AUN-QA. (2020). Guide to AUN-QA assessment at programme level (Version 4.0). ASEAN University Network.

Biggs, J., & Tang, C. (2019). Teaching for quality learning at university (4th ed.). McGraw-Hill Education.

Boud, D., & Falchikov, N. (2019). Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term. Routledge.

Bush, T. (2020). Theories of educational leadership and management (5th ed.). Sage Publications.

Fullan, M. (2020). Leading in a culture of change. Jossey-Bass.

Healey, M., & Jenkins, A. (2020). Developing undergraduate research and inquiry. Higher Education Academy.

Northouse, P. G. (2021). Leadership: Theory and practice (9th ed.). Sage Publications.

OECD. (2019). Future of education and skills 2030: OECD learning compass 2030. OECD Publishing.

Teichler, U. (2021). Higher education and the world of work: Conceptual frameworks, comparative perspectives, empirical findings. Springer.

หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ*

THE PRINCIPLE OF SELF-RELIANCE IN BUDDHISM AND THE CONCEPT OF SUFFICIENCY ECONOMY ACCORDING TO HIS MAJESTY THE KING'S INITIATIVE

ปุญจ์ษรณ์ ยิ่งธนาทร

Punnasorn Yingtanatron

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: punnasorn.th@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 14 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 16 กุมภาพันธ์ 2569

Received 7 February 2026; Revised 14 February 2026; Accepted 16 February 2026

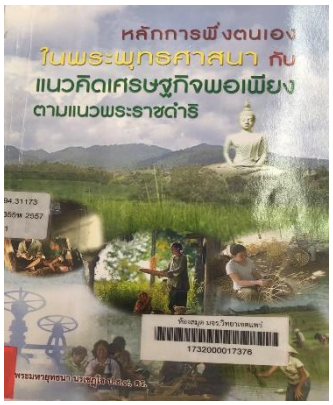

แปลจากหนังสือ : หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ

ผู้เขียน : พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ ป.ธ. 9

ผู้แปล : พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ ป.ธ. 9

สำนักพิมพ์ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์และสายส่งดวงแก้ว

ปีที่พิมพ์ : 2557

จำนวนหน้า : 119

Citation:

* ปุญจ์ษรณ์ ยิ่งธนาทร. (2569). หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1454-1468.

Punnasorn Yingtanatron. (2026). The Principle Of Self-Reliance In Buddhism And The Concept Of Sufficiency Economy According To His Majesty The King's Initiative. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1454-1468.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทนำ

หนังสือเล่มนี้ได้เน้นการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเอง และมีวัตถุประสงค์ในการอธิบายและถ่ายทอดแนวคิด “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ให้เข้าใจได้โดยง่าย เห็นความสอดคล้องเชิงหลักการ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน อันเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับปรัชญาการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนความพอดี ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง สมดุล และยั่งยืนในสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดสำคัญที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในคำสอนของพระพุทธเจ้า และมีความหมายลึกซึ้งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาอย่างยาวนาน ผู้เขียนให้ความสนใจในประเด็นนี้ตั้งแต่ครั้งศึกษาในระดับมหาบัณฑิตเมื่อกว่าสิบปีก่อน แม้จะเคยมีโอกาสศึกษาประเด็นการพึ่งตนเองมาแล้วในระดับหนึ่ง แต่การศึกษาดังกล่าวยังมุ่งเน้นบริบทเชิงพื้นที่และศักยภาพของชุมชนเป็นสำคัญ มิได้เจาะลึกถึงหลักการพึ่งตนเองในเชิงพุทธธรรมโดยตรง จึงยังขาดความเข้าใจในมิติทางพระพุทธศาสนาอย่างรอบด้าน เมื่อมีโอกาสทบทวนและพัฒนาความคิดอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนเห็นว่า หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดที่มีความท้าทายต่อคติความเชื่อดั้งเดิมของสังคมชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล ซึ่งนิยมพึ่งพาอำนาจของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้จุดประกายแนวคิดใหม่ ด้วยการชี้ให้เห็นว่าความพ้นทุกข์มิได้เกิดจากการอ้อนวอนหรือการดลบันดาล หากเกิดจากการฝึกฝนและพัฒนาตนเองตามหลักอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ตลอดการประกาศพระธรรม พระองค์ทรงเน้นย้ำอยู่เสมอว่า ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการเข้าถึงความหลุดพ้น ขึ้นอยู่กับความเพียรพยายามของบุคคลแต่ละคน มิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจของผู้ใด บริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ล้วนมีหน้าที่ต้องพึ่งตนเองในการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยร่วมสมัยกลับพบว่า แนวปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยยังเอนเอียงไปสู่การพึ่งพาอำนาจภายนอก การบวงสรวงอ้อนวอน และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าการพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรม

สำหรับหนังสือเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรก รูปเล่มหนังสือมีขนาด 145X215X10 มม. น้ำหนัก 300 กรัม ชนิดกระดาษเป็นกระดาษถนอมสายตา จัดพิมพ์โดย ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์และสายส่งดวงแก้ว พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์และสายส่งดวงแก้ว พิมพ์แรก ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2557 จำนวนที่จัดพิมพ์ 1,000 เล่ม เพื่อจำหน่ายเล่มละ 100 บาท เนื้อหา

สาระของหนังสือเล่มนี้ มีจำนวนทั้งหมด 5 บท จำนวน 119 หน้า มีลักษณะรูปเล่ม ใช้โทนปกสีฟ้าและสีเขียว ทำให้รูปเล่มดูเด่น มีพระพุทธรูปตั้งอยู่บนเนินที่สูงมีภูเขาล้อมรอบ มีทุ่งนาสีเขียว และมีรูปภาพเกี่ยวกับวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านล่างทางซ้ายมือ มีชื่อผู้เขียนคือ พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ ป.ธ. 9, ดร. ส่วนปกด้านหลังเป็นสีฟ้า มีรูปคนกำลังใส่บาตรพระสงฆ์ มีภูเขาและทุ่งนาสีเขียว และมีข้อความเขียนว่า หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการใหม่ที่ ท้าทายต่อแนวคิดตั้งเดิมของสังคมชาวชมพูทวีปในยุคนั้น ที่ยังหวังพาอำนาจของพระพรหมหรือเทพเจ้าเบื้องบนด้วยการบวงสรวงอ้อนวอนอยู่ พระพุทธเจ้าเป็นผู้จุดประกายทางแนวคิดใหม่นี้ให้เกิดขึ้นแก่ชาวชมพูทวีป โดยหลังจากที่ทรงค้นพบ หลักแห่งความจริงอันประเสริฐที่เรียกว่าอริยสัจ 4 ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ได้เสด็จจาริกไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศหลักสัจธรรมแก่หมู่ประชาชนทุกชนชั้นวรรณะ หลักธรรมที่พระองค์ ทรงแสดงอาจมีแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่ฟังพระธรรมเทศนาในครั้งนั้น ๆ แต่สิ่งที่แฝงอยู่ในพระธรรมเทศนาทุกครั้งมีนัยยะว่า พระองค์ทรงเน้นหลักการที่สำคัญที่แตกต่างจากลัทธิคำสอนเดิมที่มีอยู่ในสมัยนั้น คือ การพึ่งตนเอง หรือการพัฒนาตนเองด้วยตนเอง สำหรับข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ คือ พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ, หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์และสายส่งดวงแก้ว), 2557. ISBN : 978-616-300-881-7

หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

หนังสือเล่มนี้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดและสาระสำคัญของ “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” โดยมุ่งอธิบายรากฐานทางความคิดของการพึ่งตนเองที่ปรากฏในคำสอนของพระพุทธเจ้า อันเน้นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์จากภายใน ทั้งในมิติทางศีลธรรม จิตใจ และปัญญา ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาการดำรงชีวิตที่ตั้งอยู่บนความพอดี ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หนังสือเล่มนี้พยายามเชื่อมโยงให้เห็นความสอดคล้องเชิงหลักการระหว่างพุทธธรรมกับแนวพระราชดำริ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองแนวคิดล้วนมุ่งสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนแก่ชีวิต บุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม

ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมิได้มุ่งเพียงเสนอเนื้อหาเชิงทฤษฎีหรือการอธิบายหลักธรรมและปรัชญาในเชิงนามธรรมเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและสามารถนำหลักการพึ่งตนเองตามแนวพระพุทธศาสนาและเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริง เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกื้อกูลและยั่งยืน ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย

บทที่ 1 บทนำ

ได้กล่าวถึง หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญของคำสอนที่สะท้อนความแตกต่างอย่างชัดเจนจากศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของสังคมชมพูทวีป ซึ่งมุ่งพึ่งพาอำนาจของพระพรหมและเทพเจ้าผ่านการบวงสรวงอ้อนวอน พระพุทธเจ้าทรงเสนอแนวคิดใหม่โดยชี้ให้เห็นว่า ความเจริญและความพ้นทุกข์ของมนุษย์มิได้เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ หากเกิดจากการพัฒนาตนเองด้วยตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา การอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนาและการสถาปนาองค์กรสงฆ์จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้สังคมชมพูทวีปก้าวสู่ยุคแห่งการพัฒนาสติปัญญา การแสวงหาความรู้ และการพึ่งตนเองอย่างมีเหตุผล

แนวคิดการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาครอบคลุมตั้งแต่การดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานอย่างมั่นคง ไปจนถึงเป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง อันเป็นอุดมการณ์แห่งพระนิพพาน หลักธรรมต่าง ๆ เช่น ไตรสิกขา ทิศ 6 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ นาถกรณธรรม และหลักการพัฒนาสังคม ล้วนสามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคนและสังคมได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม หลักการพึ่งตนเองกลับมิได้รับความสนใจอย่างจริงจัง ทั้งในทางวิชาการและการปฏิบัติในสังคมไทย ขณะที่การพัฒนาประเทศตามกระแสทุนนิยมตะวันตกได้ก่อให้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณธรรมอย่างกว้างขวาง สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นความจำเป็นในการหวนกลับมาทบทวนหลักการพึ่งตนเองตามพุทธธรรม เพื่อเป็นฐานคิดในการพัฒนาชีวิตและสังคมไทยอย่างมั่นคง สมดุล และยั่งยืน

บทที่ 2 หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาและตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ได้กล่าวถึง การพึ่งตนเองตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่มุ่งเน้นการฝึกฝนและยกระดับตนเองอย่างเป็นลำดับ จากระดับพื้นฐานของการดำรงชีวิตไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการเข้าถึงที่พึ่งอันประเสริฐ ได้แก่ พระนิพพาน หลักการดังกล่าวตั้งอยู่บนการปฏิบัติตามพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักแห่งการกระทำหรือการสร้างที่พึ่งแก่ตนเองที่

เรียกว่า “นาถกรณธรรม” ซึ่งมุ่งให้บุคคลพัฒนาตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ และสติปัญญา จนสามารถละกิเลสอาสวะทั้งปวงได้อย่างสิ้นเชิง การพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนามิได้มุ่งเพียงความอยู่ดีกินดีหรือความมั่นคงทางวัตถุเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนาภายในที่ทำให้มนุษย์มีอิสรภาพทางจิตใจ เมื่อบุคคลสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถเกื้อกูลและช่วยเหลือผู้อื่นให้พัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้ อันเป็นการสร้างสังคมแห่งการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกัน การพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ พอมี พอกิน พอใช้ และสอดคล้องกับศักยภาพของตนเองและครอบครัว โดยตั้งอยู่บนหลักทางสายกลาง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมทั้งมีความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญ หลักการดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม รวมถึงในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสังคมโดยรวม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จะเห็นว่าหลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีจุดร่วมสำคัญ คือ การไม่ดำเนินชีวิตอย่างสุดโต่ง ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป แต่เน้นการรู้จักประมาณตน มีสติ มีปัญญา และมีคุณธรรมเป็นฐาน การนำหลักการเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ย่อมช่วยลดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม และสร้างความมั่นคงทางชีวิตได้ตามอัตภาพ อย่างไรก็ตาม การพึ่งตนเองมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นได้โดยง่าย เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มักเลือกความสะดวกและการพึ่งพาผู้อื่นมากกว่าความเพียรพยายามด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้หลักการพึ่งตนเองจึงควรได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนต่อพระพุทธศาสนาและเศรษฐกิจพอเพียง การฟื้นฟูความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการพึ่งตนเองจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มั่นคง สมดุล และยั่งยืนในระยะยาว

บทที่ 3 เปรียบเทียบการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ได้กล่าวถึง หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาและการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งความสอดคล้องและความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านความสอดคล้อง ทั้งสองแนวคิดต่างให้ความสำคัญต่อการกระทำหรือการสร้างที่พึ่งแก่ตนเองเป็นหลัก โดยเน้นความเพียรพยายามและความรับผิดชอบของบุคคล มากกว่าการรอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น นอกจากนี้ ทั้งสองยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจควบคู่กันไป มิได้มุ่งเน้นเพียงมิติใดมิติหนึ่ง แม้พระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญต่อจิตใจในเชิง

ลึกเป็นพิเศษก็ตาม อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสอดคล้องกันคือ การไม่ละเลยสังคมส่วนรวม แม้ในระยะแรกของการพึ่งตนเอง ทั้งสองแนวคิดจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองเป็นหลัก แต่ในกระบวนการดังกล่าว บุคคลยังคงดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎระเบียบของกลุ่ม ชุมชน และสังคม และเมื่อสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงแล้ว จึงหันมาร่วมมือและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนา เมื่อบุคคลบรรลุถึงปรมัตถประโยชน์คือพระนิพพานแล้ว ย่อมสามารถเกื้อกูลผู้อื่นได้ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่ยึดติดในประโยชน์ส่วนตน

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างสำคัญระหว่างทั้งสองแนวคิดอยู่ที่เป้าหมายและกระบวนการ กล่าวคือ หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดถึงการดับสิ้นกิเลสอาสวะทั้งปวงและการบรรลุพระนิพพาน ขณะที่การพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นการสร้างความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในโลกปัจจุบันเท่านั้น ด้วยเหตุที่เป้าหมายแตกต่างกัน กระบวนการในการบรรลุเป้าหมายจึงแตกต่างกันตามไปด้วย โดยพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาอย่างครบถ้วนเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน สัมปรายภพ และประโยชน์อย่างยิ่ง ส่วนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันเป็นหลัก มิได้มุ่งการชำระจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา

บทที่ 4 รูปแบบการพึ่งตนเองที่พึ่งประสงค์

ได้กล่าวถึง หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาและการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งความสอดคล้องและความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านความสอดคล้อง ทั้งสองแนวคิดต่างให้ความสำคัญต่อการกระทำหรือการสร้างที่พึ่งแก่ตนเองเป็นหลัก โดยเน้นความเพียรพยายามและความรับผิดชอบของบุคคล มากกว่าการรอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น นอกจากนี้ ทั้งสองยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจควบคู่กันไป มิได้มุ่งเน้นเพียงมิติใดมิติหนึ่ง แม้พระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญต่อจิตใจในเชิงลึกเป็นพิเศษก็ตาม อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสอดคล้องกันคือ การไม่ละเลยสังคมส่วนรวม แม้ในระยะแรกของการพึ่งตนเอง ทั้งสองแนวคิดจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองเป็นหลัก แต่ในกระบวนการดังกล่าว บุคคลยังคงดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎระเบียบของกลุ่ม ชุมชน และสังคม และเมื่อสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงแล้ว จึงหันมาร่วมมือและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนา เมื่อบุคคลบรรลุถึงปรมัตถประโยชน์คือพระนิพพานแล้ว ย่อมสามารถเกื้อกูลผู้อื่นได้ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่ยึดติดในประโยชน์ส่วนตน

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างสำคัญระหว่างทั้งสองแนวคิดอยู่ที่เป้าหมายและกระบวนการ กล่าวคือ หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดถึงการดับสิ้นกิเลสอาสวะทั้งปวงและการบรรลุพระนิพพาน ขณะที่การพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นการสร้างความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในโลกปัจจุบันเท่านั้น ด้วยเหตุที่เป้าหมายแตกต่างกัน กระบวนการในการบรรลุเป้าหมายจึงแตกต่างกันตามไปด้วย โดยพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาอย่างครบถ้วนเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน สัมปรายภพ และประโยชน์อย่างยิ่ง ส่วนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันเป็นหลัก มิได้มุ่งการชำระจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา

บทที่ 5 บทสรุป

ได้กล่าวถึง หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาและการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่นำเสนอไว้ในบทที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยเฉพาะการพึ่งตนเองด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการเข้าถึงที่พึ่งอันประเสริฐคือพระนิพพาน อันหมายถึงความสิ้นไปแห่งกิเลสอาสวะทั้งหลายและความเป็นอิสระอย่างแท้จริงของจิตใจ อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาไม่ได้ละเลยการพึ่งตนเองในระดับพื้นฐาน คือการพึ่งตนเองด้านร่างกายและจิตใจ เนื่องจากทั้งสองด้านเป็นรากฐานสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาปัญญาได้อย่างสมบูรณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนามีทั้งในระดับโลกิยธรรม คือการดำรงชีวิตอยู่ในโลกอย่างปกติสุขด้วยปัจจัย 4 ที่เพียงพอ และในระดับโลกุตรธรรม คือการพัฒนาตนเองให้เข้าถึงความเป็นพระอริยบุคคลจนถึงพระอรหันต์ โดยอาศัยการปฏิบัติตามหลักนาถกรณธรรม 10 ประการและสติปัฏฐานอย่างครบถ้วน

เป้าหมายของการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนา แม้จะมุ่งประโยชน์เพื่อตนเองเป็นหลักในระยะแรก แต่เมื่อบุคคลพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ย่อมสามารถบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นและสังคมได้อย่างแท้จริง ด้วยจิตใจที่เป็นอิสระจากโลกธรรมทั้งหลาย ส่วนการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการดำรงชีวิตตามทางสายกลาง โดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตนเอง พร้อมด้วยเงื่อนไขด้านความรู้และคุณธรรม เพื่อให้บุคคล ครอบครัว และชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน เป้าหมายสำคัญคือการสร้างความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อมในโลกปัจจุบัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาปัจเจกบุคคลสู่เป้าหมายสูงสุดในระดับโลกุตรธรรม ขณะที่การพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพึ่งตนเองในระดับโลกิยธรรม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของสังคมโดยรวม แม้จะมีเป้าหมายต่างระดับกัน แต่ทั้งสองแนวคิดสามารถเกื้อกูลและเสริมกันได้ในการพัฒนาคนและสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืน

บทวิจารณ์

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้เป็นงานวรรณกรรมที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและคุณค่าทางจิตใจอย่างเด่นชัดโดยสามารถผสานองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับบริบทของชีวิตร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน เนื้อหาถ่ายทอดหลักธรรมอย่างลุ่มลึกแต่เข้าใจง่าย สะท้อนให้เห็นการนำธรรมะไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม ผู้เขียนสามารถเชื่อมโยงหลักคิดเชิงพุทธกับประสบการณ์ชีวิตจริงได้อย่างมีพลัง ทำให้ผู้อ่านเกิดทั้งความรู้ ความเข้าใจ และแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญา จึงนับเป็นหนังสือที่มีคุณค่า ทั้งในฐานะงานวิชาการและสื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตใจอย่างแท้จริง หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รูปแบบทางวรรณกรรม ภาษาและการนำเสนอ การออกแบบเนื้อหา และความทันสมัย ซึ่งแต่ละประเด็นล้วนสะท้อนจุดเด่นที่ทำให้งานเขียนมีความโดดเด่นและแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1. รูปแบบทางวรรณกรรม หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบทางวรรณกรรมที่โดดเด่นด้วยการนำเสนอเนื้อหาเชิงอธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดสาระทางวิชาการควบคู่กับการเล่าเรื่องเชิงแนวคิดได้อย่างกลมกลืน ทำให้เนื้อหาไม่แข็งกระด้างจนเกินไป โครงสร้างการเขียนมีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงเหตุและผลอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถติดตามประเด็นสำคัญได้ตลอดทั้งเล่ม อีกทั้งยังสะท้อนมุมมองเชิงลึกทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีน้ำหนักและน่าเชื่อถือ

2. ภาษาและการนำเสนอ ภาษาที่ใช้ในหนังสือมีลักษณะชัดเจน สุภาพ และงดงามตามแบบภาษาเชิงวิชาการ แต่แฝงด้วยความเรียบง่ายและเป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้โดยไม่รู้สึกห่างเหิน ผู้เขียนเลือกใช้ถ้อยคำอย่างระมัดระวัง มีความถูกต้องตามหลักภาษาและศัพท์ทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งอธิบายความหมายอย่างเหมาะสม ส่งผลให้หนังสือเล่มนี้สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้ทั้งในวงวิชาการและผู้อ่านทั่วไป

3. การออกแบบเนื้อหา การออกแบบเนื้อหาในหนังสือมีความเป็นระบบและครอบคลุม โดยแบ่งออกเป็น 5 บท เรียงลำดับจากการปูพื้นฐานแนวคิดและกรอบความคิดทางพระพุทธศาสนา ไปสู่การวิเคราะห์เชิงลึก การเปรียบเทียบ และการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย โครงสร้างดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านค่อย ๆ สร้างความเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้น และมองเห็นภาพรวมของสาระสำคัญได้อย่างชัดเจน

4. ความทันสมัย หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับปัญหาและบริบทของสังคมปัจจุบัน ผู้เขียนสามารถนำแนวคิดดั้งเดิมมาประยุกต์อธิบายสถานการณ์ร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม ทำให้หลักธรรมมีชีวิตและมีความหมายต่อการดำเนินชีวิตจริง

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในการประยุกต์แนวคิดทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการพัฒนาตนเองและสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีดุลยภาพ ทั้งในมิติทางปัญญา จริยธรรม และการดำรงชีวิต จึงนับเป็นงานที่มีคุณค่าต่อการศึกษาและการนำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

จุดด้อย

หนังสือ “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” เป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าในการเปิดมุมมองใหม่ต่อการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดการพัฒนาสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกับงานวิชาการทั่วไป หนังสือเล่มนี้ยังมีประเด็นบางประการที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์และการเข้าถึงของเนื้อหาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. เนื้อหาบางตอน เนื้อหาบางตอนมีการอธิบายรายละเอียดในเชิงทฤษฎีค่อนข้างยาวและซ้ำในบางประเด็น โดยเฉพาะในส่วนการอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้อ่านบางกลุ่มอาจรู้สึกว่าประเด็นสำคัญไม่กระชับเท่าที่ควร หากมีการสรุปหรือยกตัวอย่างเชิงรูปธรรมเพิ่มเติม อาจช่วยให้เนื้อหาเข้าใจง่ายและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2. ภาษาเชิงวิชาการและศัพท์เฉพาะ หนังสือใช้ภาษาเชิงวิชาการและศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนาในระดับค่อนข้างสูง แม้จะเหมาะสมกับผู้อ่านในแวดวงวิชาการ แต่สำหรับผู้อ่านทั่วไปอาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ หากมีการอธิบายศัพท์สำคัญเพิ่มเติมหรือจัดทำภาคผนวกคำศัพท์ อาจช่วยขยายฐานผู้อ่านได้กว้างขึ้น

3. การเชื่อมโยงเชิงปฏิบัติ แม้หนังสือจะนำเสนอการเปรียบเทียบแนวคิดได้อย่างลึกซึ้ง แต่ในบางส่วนยังขาดตัวอย่างเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนในระดับชีวิตประจำวันหรือระดับชุมชน การเพิ่มกรณีศึกษา หรือสถานการณ์ตัวอย่าง อาจช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพการนำแนวคิดไปใช้จริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. โครงสร้างบางส่วนของเนื้อหา โครงสร้างเนื้อหาในบางบทมีความหนาแน่นของข้อมูลสูง ทำให้ผู้อ่านต้องใช้สมาธิอย่างต่อเนื่อง หากมีการแบ่งหัวข้อย่อยหรือสรุปสาระสำคัญท้ายบทอย่างเป็นระบบมากขึ้น จะช่วยให้การติดตามเนื้อหามีความราบรื่นและเป็นมิตรต่อผู้อ่านมากยิ่งขึ้น

โดยสรุป หนังสือ “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” เป็นงานวิชาการที่มีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งในเชิงแนวคิดและสาระทางพุทธปรัชญา แม้จะมีข้อจำกัดบางประการในด้านการนำเสนอและการเข้าถึงผู้อ่านบางกลุ่ม แต่จุดด้อยดังกล่าวมิได้ลดทอนคุณค่าหลักของหนังสือ หากได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติม ก็จะช่วยยกระดับหนังสือเล่มนี้ให้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่สมบูรณ์และทรงคุณค่ายิ่งขึ้นต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมไทย

วิเคราะห์ประเด็นของคุณค่าของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ได้วิเคราะห์ถึงคุณค่าของการพัฒนามนุษย์และสังคมบนฐานของการพึ่งตนเองอย่างมีสติและปัญญา โดยเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับปรัชญาการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย หนังสือเล่มนี้มิได้มุ่งเสนอเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี หากแต่สะท้อนคุณค่าที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การจัดการสังคม และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน คุณค่าเด่นชัดของหนังสือสามารถวิเคราะห์ได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าด้านสังคม หนังสือ “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ช่วยเปิดมุมมองให้สังคมเห็นความสำคัญของการพึ่งตนเองอย่างมีดุลยภาพ ไม่ยึดติดกับการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป ส่งเสริมความเข้มแข็งของบุคคล ครอบครัว และชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่มั่นคงและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2. คุณค่าด้านการศึกษา หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการต่อการศึกษาในฐานะแหล่งองค์ความรู้เชิงบูรณาการ ที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ สามารถใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้า และการวิจัยในสาขาพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ และการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม

3. คุณค่าด้านจริยธรรมและคุณธรรม หนังสือมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูคุณค่าทางจริยธรรมในสังคมร่วมสมัย โดยเน้นการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การมีสติรู้เท่าทันตนเอง และการลดละความโลภ ความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นรากเหง้าของปัญหาทางสังคมในปัจจุบัน

4. คุณค่าด้านการพัฒนามนุษย์และจิตใจ หนังสือชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านกาย จิตใจ และสติปัญญา โดยใช้หลักการพึ่งตนเองเป็นแกนกลาง ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักพัฒนาศักยภาพภายในของตนเองอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่ความมั่นคงทางใจและความสุขที่ยั่งยืน

5. คุณค่าด้านนโยบายและการพัฒนาประเทศ หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยเสนอทางเลือกของการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของความพอเพียง การพึ่งตนเอง และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในระดับชุมชน องค์กร และประเทศชาติ

หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นแหล่งรวมของหลักธรรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยผู้เขียนได้นำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง การพัฒนาศักยภาพภายในของมนุษย์ และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลท่ามกลางสังคมร่วมสมัย เนื้อหาสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับการแก้ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นระบบ หลักธรรมที่นำเสนอไม่เพียงมีคุณค่าเชิงอุดมคติ หากยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่

1. นาถกรณธรรม 10 เป็นหลักธรรมว่าด้วยการสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง ส่งเสริมความเข้มแข็งภายในของบุคคล ทั้งด้านวินัย ความเพียร และความรับผิดชอบต่อตนเอง ประกอบด้วย 1) ศรัทธา ความเชื่อมั่นในคุณพระรัตนตรัย 2) ศีล ความประพฤติดีงามทางกายและวาจา

3) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก ใฝ่รู้ 4) จาคะ ความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 5) ปัญญา ความรู้เห็นตามความเป็นจริง 6) หิริ ความละอายต่อบาป 7) โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป 8) วิริยะ ความเพียรพยายามไม่ย่อท้อ9) สติ ความระลึกรู้เท่าทันกาย ใจ และอารมณ์ 10) สมาธิ ความตั้งมั่นของจิต ธรรมทั้ง 10 ประการนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองให้มั่นคงทางจิตใจ และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริงทั้งทางโลกและทางธรรม (อง.ทสก. (ไทย) 24/17/25)

2. อริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยความจริงอันประเสริฐ ประกอบด้วย 1) ทุกข์ ความทุกข์หรือสภาวะที่ทนได้ยาก เช่น ชาติ ชรา มรณะ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก และความปรารถนาไม่สมหวัง 2) สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา 3) ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ คือ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 หรือ มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551 : 154) อริยสัจจ์ 4 นี้เป็นหลักคำสอนสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และแสดงเป็นธรรมเทศนาสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

3. สติปัฏฐาน 4 หลักการเจริญสติในการดำเนินชีวิต เพื่อรู้เท่าทันกาย ใจ และสภาวธรรม สติปัฏฐานจึง หมายถึง สติ เป็นตัวประธานตั้งมั่นอารมณ์ มีวิเคราะห์ว่า สมฺปยุตฺตธมฺเมสุ ปมุขา ปธานา หุตฺวา กายทีสุ อารมฺมเณสุ ติฏฺตีติ ปฏฺฐาน ธรรมใดเป็นหัวหน้า คือ เป็นประธานใน สัมปยุตตธรรมทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในอารมณ์ทั้งหลาย มีกายเป็นต้น ฉะนั้น ธรรมนั้นจึงมีชื่อว่า ปัฏฐานสติ เอวปฏฺฐานนฺติ สติปฏฺฐาน สตินั้นแหละ เป็นประธานในสัมปยุตตธรรม แล้วตั้งมั่นในอารมณ์มีกายเป็นต้น ฉะนั้น จึงชื่อว่า สติปัฏฐาน (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2538 : 130)

4. มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในฐานะหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ โดยมุ่งหลีกเลี่ยงความสุดโต่งทั้งสองด้าน คือ การหมกมุ่นในกามสุขและการทรมานตนเกินควร หลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ตึงเครียดเกินศักยภาพของตน ทั้งสองแนวคิดจึงมุ่งสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิต อันนำไปสู่ความมั่นคง ยั่งยืน และความสงบสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม (ส.ส. (ไทย) 15/3/5)

5. หลักไตรสิกขา ไตรสิกขา ไตรสิกขา คือหลักการฝึกอบรมตนในพระพุทธศาสนา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาชีวิตและนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ ศีลเป็นพื้นฐานของความสงบเรียบร้อยทางกายและวาจา สมาธิเป็นการฝึกจิตให้ตั้งมั่นและมีสติ ส่วนปัญญาเป็นความรู้เห็นตามความเป็นจริง หลักทั้งสามเกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบ และเป็นหนทางแห่งมรรค ผล และนิพพาน ผู้ปฏิบัติตามย่อมดับกิเลสและเข้าถึงความหลุดพ้นได้ในที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไตรสิกขานี้เป็นหนทางนำออกจากทุกข์ เป็นวิถีแห่งการเจริญมรรค ผล และนิพพาน ผู้ใดประพฤติตามย่อมหลุดพ้นจากอาสวะได้ในที่สุด (ที.ม. (ไทย) 10/299/160) หลักไตรสิกขาจึงถือเป็นแก่นกลางของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมทั้งพระและคฤหัสถ์สามารถน้อมนำไปใช้ได้ในทุกระดับของการฝึกฝนตน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2565 : 158-161)

6. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 หมายถึง หลักธรรมว่าด้วยประโยชน์ในปัจจุบัน หรือแนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จอย่างมั่นคงและสุจริตในทางโลก เป็นหลักการที่พระพุทธศาสนาเน้นให้คฤหัสถ์สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย ประการ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต 2) อารักขสัมปทา การรู้จักรักษาทรัพย์และผลประโยชน์ที่ได้มา 3) กัลยาณมิตตตา การคบหามิตรที่ดีเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิต 4) สมชีวิตา การดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ขัดสน หลักธรรมข้อนี้สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความสำเร็จในปัจจุบันควบคู่กับคุณธรรม อันเป็นพื้นฐานของชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน (ที.ปา. (ไทย) 11/27/252)

การวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบ

หนังสือ “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ของพระมหายุทธนา นรเชฎโฐ มีความโดดเด่นในการอธิบายแนวคิดการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและลุ่มลึก โดยมุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์จากภายในผ่านศีล สมาธิ และปัญญา จนถึงเป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นทางจิตใจ ผู้เขียนสามารถชี้ให้เห็นรากฐานทางพุทธปรัชญาที่ทำให้การพึ่งตนเองมิใช่เพียงการดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกิน แต่เป็นกระบวนการขัดเกลาตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ซึ่งมุ่งเน้นการพึ่งตนเองในระดับชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม หนังสือเล่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นทั้งจุดร่วมในเรื่องความพอประมาณและความรับผิดชอบต่อตนเอง และจุดต่าง

ในด้านเป้าหมาย โดยพระพุทธศาสนามุ่งสู่ความหลุดพ้นทางจิตใจ ขณะที่เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งสู่ความมั่นคงและยั่งยืนของสังคมในโลกปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

หนังสือ “หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ได้นำเสนอแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบและลุ่มลึก โดยชี้ให้เห็นรากฐานร่วมของการพึ่งตนเองที่เน้นความเพียร ความมีสติและการพัฒนาตนจากภายใน ควบคู่กับการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน หนังสือสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมเชิงจิตวิญญาณกับการดำรงชีวิตในสังคมร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของการพึ่งตนเองทั้งในมิติส่วนบุคคลและสังคม อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นแนวทางการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของชีวิตบนพื้นฐานคุณธรรมและปัญญา

การพัฒนาหนังสือเล่มนี้สามารถเพิ่มเติมกรณีศึกษาหรือประสบการณ์จริงจากชุมชนหรือบุคคลที่ประยุกต์ใช้หลักการพึ่งตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมความชัดเจนในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้อาจสรุปประเด็นสำคัญท้ายบทในรูปแบบแผนภาพหรือสาระสังเขป เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและทบทวนเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้น การใช้ภาษาที่ปรับระดับให้เข้าถึงผู้อ่านทั่วไปมากขึ้นในบางตอน จะช่วยขยายกลุ่มผู้อ่านให้กว้างขึ้น และทำให้หนังสือเล่มนี้สามารถเป็นทั้งตำราทางวิชาการและคู่มือการดำเนินชีวิตที่นำไปใช้ได้จริงในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ. (2557). หลักการพึ่งตนเองในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์และสายส่งดวงแก้ว.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2538). ปรมัตถโชติกะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2564). แนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง: การสังเคราะห์*

MECHANISMS OF YOGA AND QIGONG ON PSYCHOLOGICAL FLEXIBILITY IN STROKE SURVIVORS: RESEARCH SYNTHESIS

ฐาวรี ขันสำโรง[1], ประภาเพ็ญ สุวรรณ[2], วิราสิริริ์ วสีวีรสิว์[3], เจตต์ชัญญา บุญเฉลียว[4], พงศ์พันธุ์ สุริยงค์[5] และ บัว ฤดูบัว[6]

Thawari Khansamrong[1], Prapapen Suwan[2], Wirasiri Waseeweerasi[3], Jetchanya Boonchaleo[4], Pongpan Suriyong[5] and Bua Ruedoobua[6]

[1-4]หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

[1-4]Master of Public Health Program in Public Health Administration, Graduate School, Western University, Thailand

[5]สาขาวิชาเภสัชกรรมสังคมและบริหารเภสัชกิจ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

[5]Department of Social Pharmacy and Pharmaceutical Management, Faculty of Pharmacy, Burapha University, Thailand

[6]คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[6]Faculty of Allied Health Sciences, Pathum Thani University, Thailand

Corresponding Author's Email: thawarikhan@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 25 พฤศจิกายน 2568;
วันตอบรับบทความ : 27 พฤศจิกายน 2568

Received 11 November 2025; Revised 25 November 2025; Accepted 27 November 2025

Citation:

* ฐาวรี ขันสำโรง, ประภาเพ็ญ สุวรรณ, วิราสิริริ์ วสีวีรสิว์, เจตต์ชัญญา บุญเฉลียว, พงศ์พันธุ์ สุริยงค์ และ บัว ฤดูบัว. (2569). กลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง: การสังเคราะห์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1469-1490.

Thawari Khansamrong, Prapapen Suwan, Wirasiri Waseeweerasi, Jetchanya Boonchaleo, Pongpan Suriyong and Bua Ruedoobua. (2026). Mechanisms Of Yoga And Qigong On Psychological Flexibility In Stroke Survivors: Research Synthesis. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1469-1490.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง และ 2) วิเคราะห์กลไกสำคัญของโยคะและชี่กงที่ส่งผลต่อองค์ประกอบด้านจิตใจในกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์เอกสารเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีปริทัศน์แบบพรรณนา (Narrative Review) จากบทความวิจัย 40 เรื่อง ที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 2014–2024 วิเคราะห์เนื้อหาด้วยการจัดกลุ่มตามปีที่เผยแพร่ ประเภทเอกสาร รูปแบบงานวิจัย และกลไกที่ส่งผลต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจ

ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยทั้งหมดเป็นของต่างประเทศ (ร้อยละ 100) โดยมีการตีพิมพ์มากที่สุดในปี ค.ศ. 2023 และ 2024 (ร้อยละ 22.5) เอกสารส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยเชิงทดลอง (ร้อยละ 97.5) กลไกหลักที่พบว่ามีบทบาทสำคัญต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจ ได้แก่ 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง 2) การรับรู้ความสามารถของตนเอง 3) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และ 4) การตระหนักรู้กายและลมหายใจ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เกิดความมั่นคงทางใจ และส่งเสริมการฟื้นตัวเชิงจิตใจในระยะยาว

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยคือ ควรส่งเสริมให้เกิดการวิจัยในบริบทไทยมากขึ้น โดยคำนึงถึงการประยุกต์โยคะและชี่กงอย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย และการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เพื่อให้เกิดผลการฟื้นฟูที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: โรคหลอดเลือดสมอง, โยคะ, ชี่กง, ความยืดหยุ่นทางจิตใจ

Abstract

This research article aimed to: (1) explore the characteristics of studies related to the psychological mechanisms of yoga and qigong in enhancing psychological flexibility among stroke patients; and (2) analyze key psychological mechanisms influenced by these practices. This study used a qualitative narrative review approach, synthesizing 40 research articles published between 2014 and

2024. The content was categorized by publication year, research type, study design, and mechanisms affecting psychological flexibility.

The results revealed that all studies were conducted abroad (100%), with the highest number of publications in 2023 and 2024 (22.5%). Most articles were experimental studies (97.5%). Four major mechanisms were identified: (1) self-esteem, (2) self-efficacy, (3) emotional regulation, and (4) body awareness and breathing. These mechanisms particularly benefited elderly patients and those with mobility limitations by fostering inner stability and supporting long-term mental recovery.

The study recommends promoting further research in the Thai context, focusing on integrating yoga and qigong with cultural appropriateness and designing interventions tailored to the physical and psychological needs of stroke patients, in order to achieve sustainable rehabilitation outcomes.

Keywords: Stroke, Yoga, Qigong, Psychological Flexibility

บทนำ

ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Psychological Flexibility) เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความเครียด ความทุกข์ และการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อการสูญเสียการทำงานทางกาย การเคลื่อนไหว และภาวะทางอารมณ์ ความยืดหยุ่นทางจิตใจจึงกลายเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการฟื้นตัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ งานวิจัยหลายฉบับชี้ว่า ผู้ป่วยที่มีความยืดหยุ่นทางจิตใจสูงมักมีระดับภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลต่ำ มีแรงจูงใจในการฟื้นฟูตนเองมากขึ้น และสามารถกลับไปใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ (Hayes et al., 2006) การออกกำลังกายเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยพัฒนาความยืดหยุ่นทางจิตใจ ผ่านกลไกทางกายและจิต เช่น การตระหนักรู้กาย (Body Awareness) การควบคุมลมหายใจ (Breath Regulation) และการเคลื่อนไหวช้าอย่างมีสติ (Mindful Movement) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของโยคะ (Yoga) และชี่กง (Qigong) ซึ่งเป็นการออกกำลังกายที่ผสานระหว่างร่างกาย จิตใจ และพลังงานภายใน โยคะเน้นการทรงตัว การ

เหยียดตัว การควบคุมลมหายใจ และการทำสมาธิ ขณะที่ชี่กงเน้นการเคลื่อนไหวช้า การไหลของพลังลมปราณ (Qi) และความสอดคล้องระหว่างกายกับใจ งานวิจัยหลายชิ้นรายงานว่าโยคะและชี่กงช่วยลดภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล เพิ่มระดับ self-esteem และ self-confidence ในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองได้อย่างมีนัยสำคัญ (Liu et al., 2024; Zou et al., 2023)

การฝึกโยคะและชี่กงอย่างสม่ำเสมอมีผลกระตุ้นระบบ neuroplasticity ส่งเสริมการเชื่อมต่อของเส้นประสาทใหม่ ช่วยให้ผู้ป่วยรับรู้ถึงความสามารถของตนเองมากขึ้น และกล้าที่จะเคลื่อนไหวและกลับมาใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นใจ กลไกเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิด Acceptance and Commitment Therapy (ACT) ซึ่งเสนอว่าความยืดหยุ่นทางจิตใจเกิดขึ้นจากการเปิดรับประสบการณ์ในปัจจุบันโดยไม่ตัดสิน พร้อมกับลงมือทำสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิต (Hayes et al., 1999) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักฐานสนับสนุนอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประโยชน์ของโยคะและชี่กงต่อสุขภาพจิตของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง แต่ยังขาดการสังเคราะห์เชิงกลไกว่าการฝึกในลักษณะใดสามารถส่งเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และอธิบายกลไกของโยคะและชี่กงที่ส่งผลต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยเฉพาะผ่านปัจจัยการตระหนักรู้กาย การควบคุมลมหายใจ และการเคลื่อนไหวช้า เพื่อเสนอเป็นแนวทางบูรณาการในการฟื้นฟูแบบองค์รวม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในระยะยาวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

2. สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

การทบทวนวรรณกรรม

การฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (stroke) จำเป็นต้องครอบคลุมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Psychological Flexibility) ซึ่งหมายถึง

ความสามารถของบุคคลในการเปิดรับประสบการณ์ภายใน เช่น ความคิดหรืออารมณ์ไม่พึงประสงค์ โดยไม่หลีกเลี่ยงหรือดิ้นรน พร้อมทั้งสามารถดำเนินชีวิตไปตามคุณค่าที่ตนยึดถือ (Hayes et al., 2012) งานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่าความยืดหยุ่นทางจิตใจมีบทบาทสำคัญในการลดภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการฟื้นฟูในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (Graham et al., 2016; Hesser et al., 2015) โยคะ (Yoga) และ ชี่กง (Qigong) ได้รับความสนใจในฐานะการแทรกแซงที่ช่วยส่งเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจ เนื่องจากมีองค์ประกอบของการตระหนักรู้ร่างกาย การควบคุมลมหายใจ การเคลื่อนไหวอย่างมีสติ และการฝึกอยู่กับปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Acceptance and Commitment Therapy (ACT)

Field (2016) รายงานว่า การฝึกโยคะสามารถลดระดับคอร์ติซอลในเลือดและกระตุ้นระบบพาราซิมพาเทติก ส่งผลให้ผู้ฝึกมีอารมณ์สงบและสามารถรับมือกับความเครียดได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกของการพัฒนา psychological flexibility ส่วน Chan et al. (2020) ศึกษาการฝึกชี่กงในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง พบว่าผู้ฝึกมีความสามารถในการจัดการอารมณ์เพิ่มขึ้น และลดความกลัวการเคลื่อนไหวซ้ำ (fear of falling) ซึ่งสะท้อนถึงการเปิดรับประสบการณ์ทางกายโดยไม่ตัดสิน

Zhang et al. (2023) รายงานว่า การฝึก Tai Chi Yunshou ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของชี่กง ช่วยเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) และลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยกลไกสำคัญคือการฝึก interoception (การรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย) และการควบคุมความสนใจ (attentional regulation) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการอยู่กับปัจจุบัน (being present)

Van Puymbroeck et al. (2014) ศึกษาการใช้โยคะในผู้ป่วยหลอดเลือดสมองเรื้อรัง พบว่าการฝึกโยคะช่วยลดภาวะซึมเศร้าและเพิ่มการตระหนักรู้ตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นรากฐานของการเสริมสร้าง self-as-context และ acceptance ในกรอบ ACT

Graham et al. (2016) ยังระบุว่า ความยืดหยุ่นทางจิตใจเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างการยอมรับภาวะความเจ็บป่วยกับคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง กล่าวคือ ผู้ป่วยที่มี psychological flexibility สูงจะสามารถเผชิญกับข้อจำกัดได้โดยไม่รู้สึกหมดหวังและมีแนวโน้มดูแลตนเองได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ แนวคิดจากทฤษฎีการยอมรับและความมุ่งมั่น (ACT) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ต่างสนับสนุนว่า การฝึกโยคะและชี่กงช่วยส่งเสริมกระบวนการภายใน เช่น

การยอมรับ การมองตนเองในฐานะผู้สังเกต และความตั้งใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อชีวิตที่มีคุณค่า (Ajzen, 1991; Hayes et al., 2012)

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า โยคะและชี่กงไม่ใช่เพียงรูปแบบการออกกำลังกาย แต่เป็นกระบวนการบูรณาการกายและใจ ที่ช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยผ่านกลไกของการตระหนักรู้ การยอมรับ และการดำเนินชีวิตตามคุณค่า ซึ่งเป็นหัวใจของการฟื้นฟูแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้สังเคราะห์งานวิจัยจำนวน 40 เรื่อง (ค.ศ. 2014–2024) ที่ศึกษาผลของการฝึกโยคะและชี่กงต่อผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการกลไก และผลลัพธ์ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงทดลอง กึ่งทดลอง และเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการฝึกโยคะและชี่กงซึ่งมีองค์ประกอบของการเคลื่อนไหวช้า การทรงตัว การยืดเหยียด การควบคุมลมหายใจ และการทำสมาธิ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกาย–ใจของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

2. กระบวนการกลไก (Mechanism Processes) อาศัยแนวคิดกลไกด้านจิตวิทยาตามกรอบทฤษฎี Acceptance and Commitment Therapy (ACT) (Hayes et al., 2012) ซึ่งอธิบายว่า การฝึกโยคะและชี่กงกระตุ้นให้เกิด

- การตระหนักรู้กายและลมหายใจ
- การรับรู้สภาวะภายในร่างกาย (Interoception)
- ความมีสติและการจดจ่อกับปัจจุบัน
- การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy)
- การลดความกลัวการหกล้ม
- ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (Emotion regulation)

กลไกเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ป่วยเกิดการปรับตัวทางความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของความยืดหยุ่นทางจิตใจ

3. ผลลัพธ์ (Output) ผลลัพธ์หลักคือ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Psychological Flexibility) ของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ซึ่งปรากฏผ่านตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่

- การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

- การรับรู้ความสามารถตนเอง (Self-efficacy)
- ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (Emotional regulation)
- การตระหนักรู้กายและลมหายใจ (Body awareness & breathing regulation)

ผลลัพธ์เหล่านี้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและอารมณ์ที่นำไปสู่การฟื้นตัวเชิงจิตใจตามกลไกหลักของ ACT

วิธีการวิจัย

แบบวิจัย เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยวิธีปริทัศน์แบบพรรณนา (Narrative Synthesis)

กลุ่มเป้าหมาย เป็นรายงานการวิจัย บทความวิจัย ปริญญานิพนธ์ และงานวิจัยเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่เผยแพร่ตีพิมพ์ในประเทศและต่างประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2567 สืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เช่น PubMed, ScienceDirect, Google Scholar และ SpringerLink

เกณฑ์การคัดตัวอย่างเข้าโครงการวิจัย (1) เป็นรายงานวิจัยที่ตีพิมพ์ด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (2) เป็นรายงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2557 – 2567

เกณฑ์การคัดตัวอย่างออกจากโครงการวิจัย (1) เป็นรายงานวิจัยที่ไม่ผ่านการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ (2) เป็นรายงานวิจัยที่สืบค้นได้เฉพาะบทคัดย่อ

เกณฑ์คัดเลือกตัวอย่างเข้าและออกโครงการวิจัย (Inclusion / Exclusion Criteria)

ประเภทเกณฑ์	รายละเอียด
• เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria)	1. รายงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ 2. มีเนื้อหาเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง 3. ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2557 – 2567
• เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)	1. รายงานวิจัยที่ไม่ผ่านการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

	2. รายงานวิจัยที่มีเพียงบทคัดย่อ ไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็มได้
• ผู้ประเมินคุณภาพ	นักวิจัย 2 คน ทำการประเมินอย่างอิสระ และตรวจสอบความสอดคล้องร่วมกัน หากมีความเห็นไม่ตรงกันจะมีนักวิจัยคนที่ 3 เป็นผู้ตัดสิน
• เครื่องมือประเมินคุณภาพ	ใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพงานวิจัยตามระบบ GRADE (Grading of Recommendations, Assessment, Development and Evaluation) โดยพิจารณา 5 ด้านหลัก ได้แก่ • ความเสี่ยงของอคติ (Risk of bias) • ความไม่สอดคล้องกันของผล (Inconsistency) • ความไม่แม่นยำ (Imprecision) • ความไม่ตรงประเด็น (Indirectness) • ความเอนเอียงจากสิ่งพิมพ์ (Publication bias)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย ประกอบด้วย 8 ส่วน ได้แก่ (1) หัวข้อวิจัย (2) คณะผู้วิจัย (3) ปีที่พิมพ์ (4) ประเภทของงานวิจัย (5) วัตถุประสงค์ของงานวิจัย (6) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (7) ผลการวิจัย/ข้อค้นพบ และ (8) ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์งานวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ PICOT เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ (1) P (Participant) คือ รายงานการวิจัยที่ศึกษากลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและเป็นงานวิจัยที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2557–2567 (2) I (Intervention) คือ การออกกำลังกายแบบไทเก๊ก โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้น เช่น Tai Chi, Stroke, Exercise, Physical Activity, Stroke Rehabilitation (3) C (Comparison) ไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมเป็นหลัก เนื่องจากเป็นการสังเคราะห์เชิงพรรณนา (4) O (Outcome) คือ กลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เช่น ความถี่ ความสม่ำเสมอ หรือแรงจูงใจในการออกกำลังกายของผู้ป่วย ผลของการ

ออกกำลังกายแบบไทเก๊ก และ (5) T (Time) คือ ช่วงเวลาของงานวิจัยที่ถูกสืบค้นและนำมาสังเคราะห์ ระหว่างปี พ.ศ. 2557–2567

การเก็บรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล มีแนวทางในการดำเนินการวิจัยใช้แนวปฏิบัติ (Guideline) ของ Cochrane ดังนี้:

1. วิธีการสืบค้น คณะผู้วิจัยค้นหางานวิจัยในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เช่น PubMed, ScienceDirect, Google Scholar, SpringerLink โดยไม่จำกัดภาษา

2. เกณฑ์การคัดเลือก คณะผู้วิจัยรวมการศึกษาประเภท Randomised trials, Non-randomised trials และการวิจัยเชิงคุณภาพที่กลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองโดยตรง

3. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยทำการประเมินคุณภาพของงานวิจัยโดยใช้วิธีการ GRADE และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบบรรยายในแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย (Summary of Findings) ได้จำนวนงานวิจัยเพื่อสังเคราะห์จำนวน 40 เรื่อง/ชิ้น (ดังแสดงใน PRISMA Flowchart version 2020 ภาพที่ 1)

การรับรองจริยธรรมการวิจัย ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เลขที่ WTU 2566-0006 รหัสโครงการ HE-WTU-ER 2566-00006 เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2566

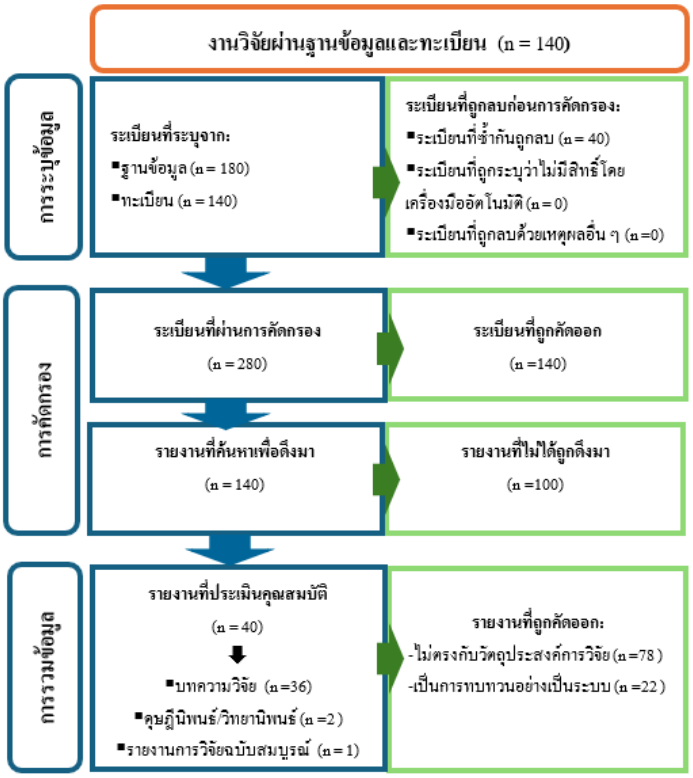

ภาพที่ 1 แผนผังการคัดกรองและเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1) คุณลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนทั้งหมด 40 เรื่อง/ชิ้น เป็นงานวิจัยต่างประเทศทั้งหมด (ร้อยละ 100) เป็นงานวิจัยเชิงทดลองและกึ่งทดลองจำนวน 39 เรื่อง (ร้อยละ 97.5) และมีงานวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 1 เรื่อง (ร้อยละ 2.5) ช่วงปีค.ศ. 2014–2024 ปีที่ตีพิมพ์มากที่สุดคือ ปี ค.ศ. 2024 จำนวน 6 เรื่อง (ร้อยละ 15.0) รองลงมาคือ ปี ค.ศ. 2021 และ 2022 จำนวน 5 เรื่อง (ร้อยละ 12.5 เท่ากัน) และปี ค.ศ. 2020 และ 2019 จำนวน 4 เรื่อง (ร้อยละ 10.0 เท่ากัน) ตามลำดับ กระจายอยู่ในหลายประเทศ ได้แก่ จีน ไต้หวัน สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเกาหลีใต้ สะท้อนถึงความนิยมของการใช้ Mind–body exercise

ในการฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองอย่างต่อเนื่องตลอดทศวรรษที่ผ่านมา

2) การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง จำนวน 40 เรื่อง/ชิ้น พบว่า กลไกที่มีบทบาทต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองชัดเจนที่สุด ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

(1) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) เป็นกลไกสำคัญที่พบว่าเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนหลังการฝึกโยคะและชี่กง โดยเฉพาะในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่มีข้อจำกัดการเคลื่อนไหว งานวิจัยหลายชิ้นรายงานว่าการฝึกโยคะและชี่กงช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนมากขึ้น มองเห็นศักยภาพของตนในเชิงบวก ลดความรู้สึกด้อยค่า และเพิ่มแรงจูงใจในการฟื้นฟูตนเอง (Schmid et al., 2014; Immink et al., 2014; Liu et al., 2021; Zou et al., 2018; Taylor-Piliae et al., 2018; Chan et al., 2022; Cheng & Leung, 2019; Zhang et al., 2020; Moore et al., 2022; Feng et al., 2024)

(2) การรับรู้ความสามารถตนเอง (Self-efficacy) เป็นผลเชิงจิตใจที่พบอย่างกว้างขวางในงานวิจัย โดยการฝึกโยคะและชี่กงช่วยให้ผู้ป่วยมีความเชื่อมั่นในการทำกิจกรรมประจำวัน มีความกล้าที่จะเคลื่อนไหว ลดการกลัวหกล้ม และรับรู้ว่าตนสามารถควบคุมร่างกายได้ดีขึ้น (Taylor-Piliae et al., 2014; Hung et al., 2019; Chen et al., 2020; Nguyen et al., 2021; Lu et al., 2021; Zhang et al., 2019; Van Puymbroeck et al., 2018; Li et al., 2022; Wu et al., 2023; Xie et al., 2024)

(3) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (Emotional regulation) เป็นกลไกด้านการควบคุมอารมณ์ ซึ่งเป็นผลการฝึกที่สำคัญที่แสดงให้เห็นในงานวิจัยจำนวนมาก โดยการฝึกโยคะและชี่กงช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และอารมณ์ลบ เพิ่มความสงบภายใน รวมถึงช่วยให้ผู้ป่วยตอบสนองต่อสถานการณ์ท้าทายได้ดีขึ้น (Liu et al., 2015; Lee et al., 2015; Komatsu et al., 2021; Chen et al., 2022; Wang et al., 2020; Fang et al., 2021; Chen et al., 2023; Lee et al., 2024; Rathore et al., 2017)

(4) การตระหนักรู้กายและลมหายใจ (Body Awareness & Breathing) เป็นผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการฝึกโยคะและชี่กง โดยงานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่าการรับรู้ร่างกาย การ

ควบคุมลมหายใจ และการจดจ่ออยู่กับปัจจุบัน ทำให้เกิดความสงบทางจิตใจ เพิ่มความยืดหยุ่นต่อความเครียด และส่งเสริมความสามารถในการฟื้นตัวหลังป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง (Immink et al., 2014; Schmid et al., 2016; Li et al., 2016; Taylor-Piliae et al., 2018; Guan et al., 2020; Wang et al., 2021; Liu et al., 2022; Jiang et al., 2023; Kim et al., 2024; Huang et al., 2017) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สรุปกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (n=35)

การประเมินผล	ผลการศึกษา	อ้างอิงงานวิจัย
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)	การฝึกโยคะและไทเก๊กช่วยเพิ่มระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหว	Cheng & Leung (2019), Zhang et al. (2020), Schmid et al. (2014), Immink et al. (2014), Liu et al. (2021), Zou et al. (2018), Taylor-Piliae et al. (2018), Chan et al. (2022), Moore et al. (2022), Feng et al. (2024)
2. การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy)	การฝึกชี่กงและไทเก๊กส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองของโรคหลอดเลือดสมอง โดยเน้นการเคลื่อนไหวอย่างมีสติและสม่ำเสมอ	Wu et al. (2023), Au-Yeung et al. (2014), Hung et al. (2019), Chen et al. (2020), Nguyen et al. (2021), Lu et al. (2021), Zhang et al. (2019), Van Puymbroeck et al. (2018), Li et al. (2022), Xie et al. (2024)
3. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (Emotional regulation)	การฝึกสติ โยคะ และไทเก๊กช่วยให้ผู้ป่วยสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ลดความเครียดและภาวะซึมเศร้าในระยะฟื้นฟู	Lee et al. (2015), Wang et al. (2020), Fang et al. (2021), Liu et al. (2015), Komatsu et al. (2021), Chen et al. (2022), Chen et al. (2023), Lee et al. (2024), Rathore et al. (2017), Li et al. (2016)

ตารางที่ 1 สรุปกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (n=35)

การประเมินผล	ผลการศึกษา	อ้างอิงงานวิจัย
4. การตระหนักรู้กายและลมหายใจ (Body awareness and Breathing)	ผู้ที่ฝึกโยคะหรือไทเก๊กมีความตระหนักรู้กายมากขึ้น และสามารถควบคุมลมหายใจได้ดี ซึ่งส่งผลทางอ้อมต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจ	Huang et al. (2017), Immink et al. (2014), Schmid et al. (2016), Guan et al. (2020), Taylor-Piliae et al. (2018), Wang et al. (2021), Liu et al. (2022), Jiang et al. (2023), Kim et al. (2024), Gao et al. (2024)

อภิปรายผล

1) คุณลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการฝึกโยคะและชี่กงที่ศึกษากลไกต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เป็นงานวิจัยต่างประเทศทั้งหมด และเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental studies) และกึ่งทดลอง (Quasi-experimental studies) ที่มีการออกแบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ (Taylor-Piliae et al., 2014; Hung et al., 2019; Cheng & Leung, 2019; Zhang et al., 2020; Li et al., 2022; Lu et al., 2021) ซึ่งเน้นกระบวนการออกกำลังกายแบบองค์รวม (Mind–body exercise) ในกลุ่มผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและผู้สูงอายุที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ งานวิจัยเหล่านี้ได้ให้ข้อมูลที่ต่อยอดฐานความรู้ด้านสรีรวิทยา ระบบประสาท และจิตวิทยาการฟื้นฟูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบหลักฐานเชิงประจักษ์จำนวนมากเกี่ยวกับผลของการฝึกโยคะและชี่กงที่ส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และการรับรู้กาย (Body awareness) อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบำบัดด้วยการยอมรับและตั้งมั่น (Acceptance and Commitment Therapy: ACT) ของ เฮย์สและคณะ (Hayes et al., 2012) อธิบายว่า ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Psychological flexibility) เกิดขึ้นจากการเปิดรับประสบการณ์ปัจจุบัน การยอมรับ (Acceptance) และความสามารถในการกำกับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับคุณค่าของตนเอง

(Value-driven action) ผลการศึกษาที่สะท้อนกลไกหลากหลายชิ้น (Taylor-Piliae et al., 2014; Van Puymbroeck et al., 2018; Zhang et al., 2019) ชี้ว่าการฝึก Mind–body exercise ช่วยให้ผู้ป่วยมีความตระหนักรู้กายมากขึ้น ลดความตึงเครียดภายใน และเพิ่มทักษะการจัดการอารมณ์ ทำให้สามารถอธิบายความสอดคล้องกลไกทางจิตใจกับแนวคิด ACT อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของการออกกำลังกายแบบมีสติที่มีชื่อว่า โยคะและชี่กงในระบบฟื้นฟูสุขภาพ (Rehabilitation) ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในต่างประเทศ การวิจัยนี้จึงสังเคราะห์งานวิจัยต่างประเทศทั้งหมด

2) การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกลไกของโยคะและชี่กงต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ผลการวิจัยวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พบว่า กลไกที่มีผลต่อความยืดหยุ่นทางจิตใจมากที่สุด ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และการตระหนักรู้กายและลมหายใจ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดซ้ำอย่างต่อเนื่องจากงานวิจัยเกือบทั้งหมด (ตารางที่ 1) ทั้งนี้เป็นเพราะการฝึกโยคะและชี่กงเป็นรูปแบบการออกกำลังกายที่ผสานระหว่างการเคลื่อนไหว การควบคุมลมหายใจ และสมาธิ ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันของระบบประสาทรับรู้ภายในกาย (Interoception) ระบบประสาทอัตโนมัติด้านพาราซิมพาเทติก (Parasympathetic Nervous System: PNS) และกระบวนการกำกับอารมณ์ (Emotion regulation) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของ Psychological flexibility กลไกเหล่านี้ยังสอดคล้องกับหลัก Neuroplasticity ที่แสดงให้เห็นว่า การฝึกแบบมีสติสามารถกระตุ้นการเชื่อมต่อของระบบประสาทใหม่ เพิ่มความสามารถในการรับรู้สภาวะภายใน และปรับความรู้สึกควบคุมตนเองให้ดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาหลายชิ้น (Taylor-Piliae et al., 2014; Chen et al., 2020; Nguyen et al., 2021; Li et al., 2022; Xie et al., 2024)นำเสนอผลการศึกษาตรงกันว่า การฝึกโยคะและชี่กงช่วยปรับอารมณ์ ลดภาวะซึมเศร้า เพิ่มความรู้สึกมีตัวตนเชิงบวก เพิ่มการรับรู้ความสามารถตนเอง ลดการกลัวหกล้ม และช่วยให้ผู้ป่วยควบคุมจังหวะหายใจได้ดีขึ้น นำไปสู่การฟื้นคืนความมั่นคงทางจิตใจของผู้ป่วย

กล่าวคือ ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) พบว่า การฝึกโยคะและชี่กงช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของผู้ป่วย เนื่องจากลักษณะการฝึกที่เน้นการเคลื่อนไหวอย่างช้า การควบคุมลมหายใจ และการจดจ่อกับร่างกาย ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกประสบความสำเร็จ ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของตนเพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (Taylor-Piliae et al., 2014; Hung et al., 2019; Cheng & Leung, 2019; Zhang et al., 2020; Chen et al., 2020; Nguyen

et al., 2021; Li et al., 2022) ในด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) พบว่า การเคลื่อนไหวแบบมีสติ การกำกับลมหายใจ และการฝึกกึ่งสมาธิช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหว ลดความกลัวหกล้ม และช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกควบคุมร่างกายตนเองได้ดีขึ้น (Au-Yeung et al., 2014; Liu et al., 2015; Rathore et al., 2017; Hung et al., 2019; Chen et al., 2020; Nguyen et al., 2021; Li et al., 2022; Lu et al., 2021; Wu et al., 2023) ในด้านความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (Emotional regulation) พบว่า การฝึกโยคะและชี่กงช่วยลดความเครียด วิตกกังวล และเพิ่มความมั่นคงทางอารมณ์ในระยะฟื้นฟู ส่งผลให้ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ดีขึ้น (Immink et al., 2014; Schmid et al., 2016; Lee et al., 2015; Li et al., 2016; Wang et al., 2020; Guan et al., 2020; Wang et al., 2021; Liu et al., 2022; Jiang et al., 2023; Kim et al., 2024; Fang et al., 2021) และในด้านการตระหนักรู้กายและลมหายใจ (Body awareness and Breathing) พบว่า ผู้ป่วยมีการรับรู้กายดีขึ้น รู้จังหวะการเคลื่อนไหวมากขึ้น และควบคุมลมหายใจได้แม่นยำ ส่งผลต่อความสงบภายในจิตใจ (Hung et al., 2019; Lu et al., 2021; Van Puymbroeck et al., 2018; Zhang et al., 2019; Taylor-Piliae et al., 2014; Chen et al., 2020; Nguyen et al., 2021; Li et al., 2022; Huang et al., 2017) ผลการสังเคราะห์งานวิจัยยังสนับสนุนหลัก Mind–body medicine ของ Benson & Proctor (2010) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวช้า ๆ การหายใจเชิงลึก และการจดจ่อกับปัจจุบันสามารถลดความตึงเครียดของระบบประสาทซิมพาเทติกและกระตุ้นระบบพาราซิมพาเทติกให้ฟื้นฟูสมดุลอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ หลักฐานจากงานวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแสดงผลคล้ายคลึงกันว่า การฝึกโยคะและชี่กงช่วยให้ผู้ป่วยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมไปในทางบวก ส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นทางจิตใจทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด ACT (Hayes et al., 2012)

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

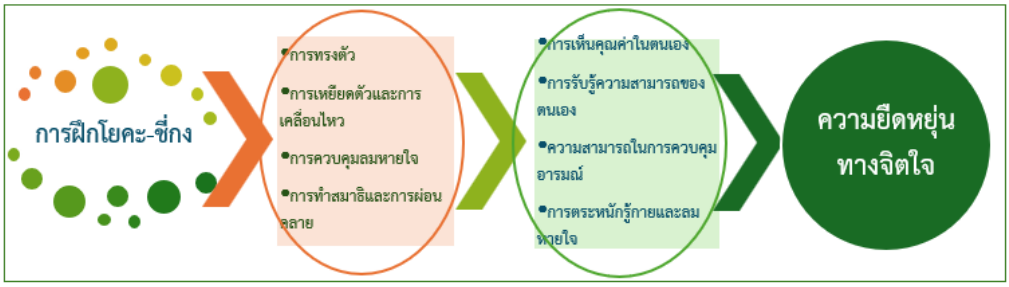

ภาพที่ 2 โมเดลกลไกโยคะและชี่กงเพื่อเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษานี้พบว่า การบูรณาการการฝึกโยคะและชี่กงในกระบวนการฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยเฉพาะในมิติทางจิตใจโดยเฉพาะความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง 4 ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และการตระหนักรู้กายและลมหายใจ จึงมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างสมดุลทางอารมณ์ เพิ่มความมั่นใจในการเคลื่อนไหว ลดความเครียดและความกลัวการล้ม รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถปรับตัวต่อข้อจำกัดทางร่างกายและจิตใจได้ดีขึ้นในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง สามารถนำการฝึกโยคะหรือชี่กงใช้ประโยชน์ในการเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองได้จริง จึงขอเสนอแนะแยกตามกลุ่มเป้าหมายดังนี้ **ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1. ควรบูรณาการการฝึกโยคะและชี่กงเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในโรงพยาบาลและ รพ.สต. โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีปัญหาทางอารมณ์ ความวิตกกังวล ความกลัวการล้ม หรือมีความมั่นใจในการเคลื่อนไหวต่ำ เนื่องจากผลการสังเคราะห์งานวิจัยชี้ชัดว่า การฝึกโยคะและชี่กงช่วยปรับสมดุลอารมณ์ เพิ่มการรับรู้ความสามารถตนเอง และลดความกลัวการเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. บุคลากรสาธารณสุขและนักกายภาพบำบัดควรได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยการฝึกโยคะและ ชี่กงสำหรับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยอย่างปลอดภัย เหมาะสมกับภาวะร่างกาย และสอดคล้องกับ

ระดับความสามารถของผู้ป่วยแต่ละราย 3. ควรพัฒนาคู่มือหรือแนวปฏิบัติมาตรฐาน (Guideline) สำหรับการฝึกโยคะและชี่กงเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจแก่ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยเน้นท่าพื้นฐานที่ปลอดภัย การจัดสภาพแวดล้อม การประเมินความพร้อมของผู้ป่วย และวิธีติดตามผลด้านความยืดหยุ่นทางจิตใจ 4. หน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิควรส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและครอบครัวสามารถฝึกโยคะหรือชี่กงที่บ้าน ผ่านการให้สื่อวิดีโอ ใบความรู้ หรือโปรแกรมฝึกง่าย ๆ เพื่อสนับสนุนความต่อเนื่องของการฝึก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลลัพธ์ด้านจิตใจเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการวิจัยในบริบทประเทศไทยโดยตรง เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นของต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย รูปแบบการดูแลสุขภาพ และความเชื่อด้านการออกกำลังกายของผู้ป่วยไทย 2. ควรศึกษาเชิงทดลองแบบสุ่ม (Randomized Controlled Trial) ในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในหลายระดับความรุนแรง เพื่อเปรียบเทียบผลของรูปแบบโยคะและชี่กงที่แตกต่างกัน เช่น ท่านั่ง ท่ายืน หรือแบบประยุกต์สำหรับผู้ป่วยที่มีข้อจำกัดการเคลื่อนไหว 3. ควรศึกษาผลระยะยาว (Long-term follow-up) เพื่อประเมินความคงอยู่ของผลลัพธ์ด้านจิตใจ และสำรวจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอย่างต่อเนื่อง เช่น แรงสนับสนุนจากครอบครัว ความเชื่อด้านสุขภาพ ความพร้อมของชุมชน เป็นต้น **ข้อจำกัดของการศึกษา** งานสังเคราะห์นี้อาจมีข้อจำกัดในแง่ของความหลากหลายของบริบทประเทศที่ศึกษา การแปลความหมายของกลไกทางจิตใจ และวิธีการวัดผลลัพธ์ที่ไม่สอดคล้องกันทุกงานวิจัย จึงควรมีการออกแบบการศึกษาในอนาคตให้สอดคล้องกับบริบทไทย และใช้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Au-Yeung, S. S., Hui-Chan, C. W., & Tang, J. C. (2014). Short-form Tai Chi improves standing balance of chronic stroke survivors. NeuroRehabilitation, 35(2), 297–304.

Benson, H., & Proctor, W. (2010). Relaxation revolution: The science and genetics of mind body healing. Scribner.

Chan, W. K., Tsang, W. W. N., & Chen, L. (2022). The impact of Qigong on depression and self-esteem in subacute stroke survivors: A pilot randomized controlled trial. Brain Sciences, 12(2), 204.

Chen, K., Wang, Y., & He, Y. (2023). Mindfulness-based Tai Chi Chuan for post-stroke depression: A randomized controlled trial. Frontiers in Aging Neuroscience, 15, 1125478.

Chen, L., Xiong, S., Liu, Y., & Gao, Q. (2020). The effect of Baduanjin Qigong on health-related quality of life, self-efficacy, and mobility in stroke survivors: A randomized controlled trial. Frontiers in Neurology, 11, 567.

Chen, Y., Li, X., & Zhou, Y. (2022). Effects of Tai Chi Chuan on emotional regulation and cognitive function in post-stroke depression. Psychology, Health & Medicine, 27(5), 1103–1116.

Cheng, M. S., & Leung, C. K. (2019). The effect of yoga on psychological well-being, self-esteem and mood in post-stroke patients: A randomized controlled trial. Journal of Bodywork & Movement Therapies, 23(4), 836–842.

Fang, Q., Li, D., & Zhu, X. (2021). Effect of Tai Chi practice on depression and emotional regulation in older stroke survivors: A randomized controlled trial. Geriatrics & Gerontology International, 21(8), 690–698.

Feng, H., Li, C., Liu, J., Wang, L., Ma, J., Li, G., & Zhang, T. (2024). Effects of a 12-week Tai Chi Yunshou program on upper limb function, balance, and self-perception in stroke survivors: A randomized controlled trial. Journal of NeuroEngineering and Rehabilitation, 21(1), 25.

Guan, L., Li, G., & Yang, Y. (2020). The effect of Tai Chi on interoceptive awareness and neural plasticity in patients with stroke. Neural Plasticity, 2020, 8861378.

Hayes, S. C., Strosahl, K. D., & Wilson, K. G. (2012). Acceptance and commitment therapy: The process and practice of mindful change (2nd ed.). Guilford Press.

Huang, C. Y., Yang, Y. R., & Weng, C. S. (2017). Tai Chi improves body awareness and interoceptive processing in stroke survivors. NeuroRehabilitation, 41(1), 113–120.

Hung, J. W., Liou, C. W., Wang, P. W., Yeh, S. H., Lin, L. W., Chuang, J. H., & Huang, Y. C. (2019). Effect of Tai Chi Chuan training on self-efficacy and social functioning in individuals with chronic stroke. European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine, 55(5), 668–675.

Immink, M. A., Hillier, S., & Petkov, J. (2014). Randomized controlled trial of yoga for chronic post-stroke hemiparesis. Topics in Stroke Rehabilitation, 21(3), 256–271.

Immink, M. A., Hillier, S., & Petkov, J. (2014). Randomized controlled trial of yoga for chronic post-stroke hemiparesis. Topics in Stroke Rehabilitation, 21(3), 256–271.

Jiang, Y., Wang, Y., & Zhang, J. (2023). The role of breath regulation and body awareness in Qigong for improving psychological flexibility in stroke survivors. Complementary Therapies in Clinical Practice, 51, 101740.

Kim, T. H., Lee, M. S., & Jun, J. H. (2024). The physiological and psychological effects of yoga breathing (Pranayama) on heart rate variability and emotional state in chronic stroke patients: A randomized crossover study. Scientific Reports, 14(1), 3125.

Komatsu, H., Yagasaki, K., & Yamauchi, T. (2021). The effect of yoga on stress and psychological well-being in patients with chronic stroke: A randomized controlled trial. Complementary Therapies in Medicine, 60, 102755.

Lee, H. J., Kim, S., & Park, J. (2015). Yoga-based rehabilitation improves emotional well-being in stroke survivors: A randomized controlled trial. Disability and Rehabilitation, 37(22), 2083–2089.

Lee, S. H., Kim, Y., & Park, J. H. (2024). Long-term effects of yoga on psychological distress and emotional well-being in chronic stroke survivors. Journal of Psychosomatic Research, 178, 111589.

Li, F., Harmer, P., Fitzgerald, K., Eckstrom, E., Akers, L., Chou, L. S., ... & Bateman, J. (2016). Effectiveness of Tai Ji Quan intervention vs multimodal exercise to prevent falls. Journal of the American Geriatrics Society, 64(10), 2026–2035.

Li, G., Yuan, W., & Liu, Y. (2022). The effects of a modified Tai Chi program on self-efficacy and fear of falling in stroke patients with hemiplegia: A single-blind randomized controlled study. Journal of Alternative and Complementary Medicine, 28(3), 244–251.

Liu, J., Xie, H., Liu, M., Wang, Z., Liang, D., Huang, Y., ... & Wei, X. (2015). Effects of Tai Chi on heart rate variability in older patients with depression. Journal of Rehabilitation Medicine, 47(5), 405–410.

Liu, J., Chen, P., Wang, R., Yuan, Y., Wang, X., & Li, C. (2021). Effect of Tai Chi on self-esteem and quality of life in elderly stroke patients. Frontiers in Psychology, 12, 690677.

Liu, T., Li, C., & Zhang, Y. (2022). The impact of health Qigong on body awareness and autonomic nervous system function in convalescent stroke patients. Journal of Exercise Science & Fitness, 20(1), 64–71.

Lu, J., Huang, L., Wu, X., Fu, W., & Liu, Y. (2021). Effect of health Qigong Wuqinxi on self-efficacy and quality of life in chronic stroke. Health and Quality of Life Outcomes, 19(1), 57.

Moore, S., Gover, M., & Sandford, F. (2022). “Finding my feet again”: A qualitative study of yoga experiences in chronic stroke. Disability and Rehabilitation, 44(15), 3995–4003.

Nguyen, M. H., Kruse, A., & Vu, T. H. (2021). A randomized controlled trial of Tai Chi for self-efficacy and functional mobility in community-dwelling stroke survivors. Clinical Rehabilitation, 35(6), 882–893.

Rathore, F. A., Afridi, A., & Farooq, F. (2017). The potential of yoga as an adjunctive strategy in stroke rehabilitation. Journal of the Pakistan Medical Association, 67(7), 1107–1110.

Schmid, A. A., Miller, K. K., Van Puymbroeck, M., & DeBaun-Sprague, E. (2016). Yoga leads to multiple physical improvements after stroke: A pilot study. Journal of Yoga & Physical Therapy, 6(4), 1000257.

Schmid, A. A., Van Puymbroeck, M., Altenburger, P. A., Schalk, N. L., Dierks, T. A., Miller, K. K., Damush, T. M., & Williams, L. S. (2014). Poststroke balance improves with yoga: A pilot study. Stroke, 45(9), 2692–2697.

Taylor-Piliae, R. E., Coull, B. M., & Zyzanski, S. J. (2014). The effects of Tai Chi on physical function, fall rates and quality of life among older stroke survivors. Stroke, 45(5), 1476–1478.

Taylor-Piliae, R. E., Hoke, T. M., Hepworth, J. T., Latt, L. D., Najafi, B., & Coull, B. M. (2018). The feasibility of a customized Tai Chi program for older adults with stroke. Journal of Clinical Nursing, 27(23–24), 4497–4505.

Van Puymbroeck, M., Hsieh, P. C., & Connell, J. (2018). The feasibility and impact of a yoga intervention on balance, confidence, and function after stroke. Disability and Rehabilitation, 40(6), 684–690.

Wang, C., Yu, L., Yang, J., Wang, R., & Li, N. (2021). Effects of Baduanjin Qigong on postural control and brain functional connectivity in stroke survivors. Frontiers in Human Neuroscience, 15, 668784.

Wang, Y., Lin, J., & Li, X. (2020). Baduanjin Qigong improves emotional regulation in chronic stroke patients: A randomized controlled trial. Frontiers in Psychology, 11, 901.

Wu, Y., Zhang, L., & Chen, K. (2023). Effects of Tai Chi training on functional performance and self-efficacy in post-stroke older adults: A randomized controlled trial. Journal of Stroke and Cerebrovascular Diseases, 32(5), 107202.

Xie, G., Rao, T., Lin, L., Lin, Z., Feng, H., & Li, Y. (2024). The neurobiomechanical mechanism of Tai Chi to improve upper limb coordination function and self-efficacy in stroke patients: A randomized controlled trial. CNS Neuroscience & Therapeutics, 30(1), e14565.

Zhang, T., Liu, J., & Wang, R. (2020). Effects of 8-week Tai Chi on mood, self-esteem, and balance in older stroke survivors: A randomized controlled trial. Aging Clinical and Experimental Research, 32(12), 2623–2631.

Zhang, Y., Li, C., & Zhou, Y. (2019). Effects of Tai Chi Yunshou on balance and self-efficacy in stroke patients with hemiplegia. Journal of Physical Therapy Science, 31(7), 539–543.

Zou, L., Wang, C., Chen, K., & Shu, Y. (2018). The effect of Tai Chi on self-esteem and social functioning in chronic stroke: A randomized controlled trial. Journal of Stroke and Cerebrovascular Diseases, 27(10), 2823–2830.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

_**********_

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา **ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม**

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่ก าหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และน ามาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

8) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

9) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

10) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

11) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

12) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract)

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามสำดับ

8) สรุป (Conclusion)

9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

5.1 ภาพปกหนังสือ

5.2 แปลจากหนังสือ: .....

5.3 ผู้เขียน: .....

5.4 ผู้แปล: .....

5.5 สำนักพิมพ์: .....

5.6 ปีที่พิมพ์: .....

5.7 จำนวนหน้า: .....

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

เกษฎา ผาทอง. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกๆ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม ได้ที่ https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/ เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : journalsocialdevelopment@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป็นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

(16 pt) องคประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค สาระ ประเด็น แงคิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผานการวิเคราะห สังเคราะห วิจารณ ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พรอมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแกไข การสงเสริมและพัฒนาตอยอด (อางอิงถามี)

จุดเด่น

จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท่อนคุณคา การนำไปใช่ประโยชน เปนความเรียงไมใสเลขเปนข่อมาตรา ไมเอียง ไมหนา ไมแทรกภาพโมเดล สะทอนคุณคาทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

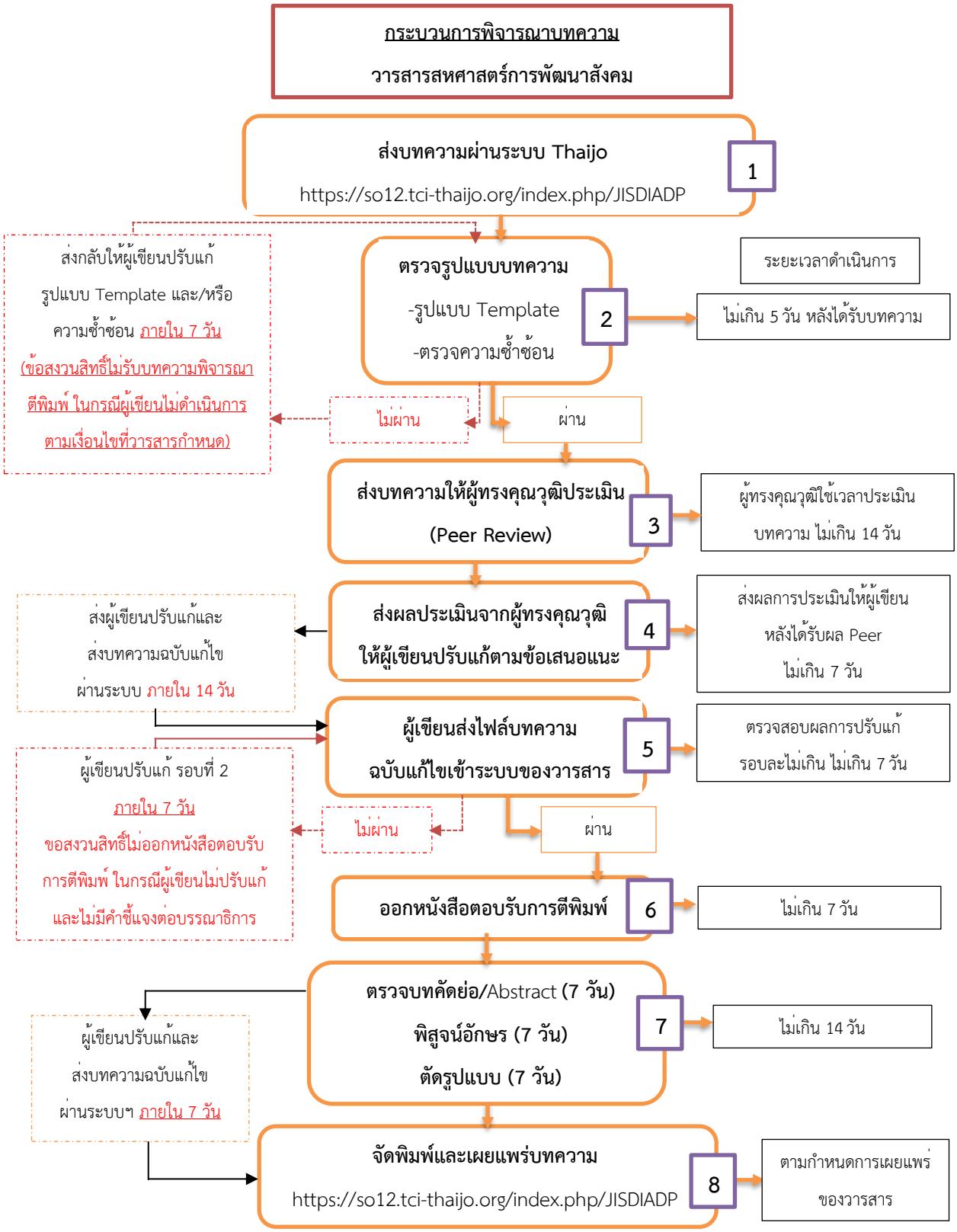

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)